ACADEMIA REPUBLICII POPULARE ROMÎNE

DOCUMENTE PRIVIND ISTORIA ROMÎNIEI

RĂSCOALA DIN 1821

IZVOARE NARATIVE

Vol. V

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII POPULARE ROMÎNE

www.dacoromanica.ro

RĂSCOALA DIN 1821

IZVOARE NARATIVE

www.dacoromanica.ro

ACADEMIA REPUBLICII POPULARE ROMÎNE
INSTITUTUL DE ISTORIE

DOCUMENTE PRIVIND ISTORIA ROMÎNIEI

RĂSCOALA DIN 1821

Vol. V

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII POPULARE ROMÎNE

www.dacoromanica.ro

ACADEMIA REPUBLICII POPULARE ROMÎNE
INSTITUTUL DE ISTORIE

RĂSCOALA DIN 1821

IZVOARE NARATIVE

Vol. V

COMITETUL DE REDACŢIE

Academician ANDREI OŢETEA — redactor responsabil,
NICHITA ADĂNILOAIE, NESTOR CAMARIANO,
SAVA IANCOVICI, IOAN NEACŞU, ALEXANDRU VIANU

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII POPULARE ROMÎNE
1962

www.dacoromanica.ro

INTRODUCERE

Izvoarele narative din acest volum completează informația celor patru volume anterioare privind *Răscoala din 1821*, publicate de Institutul de istorie al Academiei R.P.R. în anii 1959—1960. Cu sursele narative, anunțate în introducerea volumului I, se încheie colecția de materiale prevăzută inițial, urmînd ca rapoartele consulare ruse să facă obiectul altor publicații.

Datoria istoricului fiind să nu neglijeze nici o informație care ar putea aduce o contribuție oricît de modestă la cunoașterea trecutului, Institutul de istorie a ținut să completeze cele patru volume de documente cu memoriile sau povestirile unor martori contemporani care, oricît de tîrziu ar fi fost scrise, confruntate cu documentele contemporane, pot ajuta la lămurirea faptelor istorice. Documentele oficiale și sursele narative se întregesc, permițînd istoricului să constituie un tablou mai bogat și mai viu și să redea mai puternic impresia realității. Sursele narative, prin reacția autorului față de evenimentele narate care l-au atins direct, permit istoricului marxist să surprindă rădăcinile de clasă ale diferitelor acțiuni și să înlănțuie mai ușor evenimentele. În tot cazul, istoricul nu poate să ignoreze nici o mărturie a trecutului: ceea ce lui îi pare fără semnificație poate ajuta pe altul să dezlege o problemă.

O sinteză despre răscoala din 1821 nu se poate concepe astăzi fără analiza tuturor izvoarelor ei, considerabil întregite în ultimii ani prin explorarea arhivelor.

Documentele contemporane au păstrat amintirea unui fapt, unui moment sau unor idei, pe cînd sursele narative, redactate de cele mai multe ori tîrziu, după săvîrșirea evenimentelor, prezintă lucrurile în lumina experienței autorului, după ce faptele istorice expuse și-au produs efectele.

Memoriile contemporanilor răscoalei, fie că au participat ei înșiși la evenimentele relatate (Dumitrache Protopopescu a luat parte la răscoală, Iordache Otetelișeanu a fost implicat în acțiunile boierimii), fie că au fost în situația de

www.dacoromanica.ro

a cunoaște actele oficiale (Ioan Dîrzeanu, lucrînd în cancelaria divanului, a consemnat în narațiunea sa documentele oficiale care i-au trecut prin mînă; I. P. Liprandi s-a informat de la martorii oculari și de la participanții la răscoală, ajungînd și în posesia unor acte), constituie cele dintîi expuneri asupra întregului mers al răscoalei, pornind de la cauzele ei și terminînd cu urmările și rezultatele ei. În felul lor, memorialiștii au dat cele dintîi sinteze asupra mișcării din 1821.

Memoriile contemporanilor răscoalei din 1821 sînt importante, fiindcă nu constituie numai o cronică a evenimentelor, o expunere literară, ci cuprind numeroase documente oficiale sau date suplimentare despre răscoală și cuprinsul unor documente dispărute. De asemeni ele relevează mobilul unor acțiuni care altfel ar rămînea ascuns sau îndoielnic.

Sursele narative fiind scrise de pe poziția de clasă a autorilor nu pot fi utilizate decît ținînd seamă de limitele de clasă ale acestora și de transformările pe care faptele trecutului, privite cu ochii prezentului, le-au suferit. Avînd în vedere deci valoarea lor gnoseologică diferită de a celorlalte categorii de izvoare, datele cuprinse în ele nu pot fi adoptate decît dacă sînt confirmate de documente contemporane.

Istoricul marxist care va căuta să reconstituie din sursele narative și din documentele contemporane în primul rînd rolul maselor și figura eroică a conducătorului lor, Tudor Vladimirescu, va găsi elemente prețioase în memoriile lui I. P. Liprandi.

Volumul de față cuprinde următoarele surse narative referitoare la răscoala din 1821:

I. *Revoluțiunea de la 1821*, de biv vel serdar Ioan Dîrzeanu.

II. *Răscoala pandurilor sub conducerea lui Tudor Vladimirescu în anul 1821 și începutul acțiunii eteriștilor în Principatele dunărene sub conducerea lui Alexandru Ipsilanti, precum și sfîrșitul lamentabil al ambelor acestor mișcări în același an*, de I. P. Liprandi.

III. *Căpitanul Iordache Olimpiotul. Acțiunea eteriștilor în Principate în anul 1821*, de I. P. Liprandi.

IV. Notele lui I. P. Liprandi despre: Lizgara, Mihail Suțu, Gh. Cîrjaliu, Al. Ipsilanti, G. M. Cantacuzino, Cuciuc Ahmed și Const. Herescu.

V. Declarația fraților Dimitrie și Pavel Macedonschi.

VI. *Obștească tînguire.* O expunere în versuri și în proză asupra situației grele a Țării Romînești sub domnii fanarioți, de un Anonim.

VII. *Voroavă asupra țării Moldaviei*, de Vasile Murguleț.

VIII. *Tînguirea Moldaviei.* Versuri despre situația grea a Moldovei în vremea fanarioților și a Eteriei, de un Anonim.

IX. *Amintirile lui Dumitrache Protopopescu din Severin despre răscoala din 1821.*

X. *Amintirile lui Iordache Otetelișanu despre atacul pandurilor asupra boierilor la Benești în 1821.*

www.dacoromanica.ro

În legătură cu aceste scrieri și cu autorii lor, trebuie să dăm unele explicații.

Dintre narațiunile martorilor contemporani ai răscoalei din 1821, nu cunoaștem în original decît manuscrisul cronicii lui Ioan Dîrzeanu și manuscrisul memoriului redactat de Iordache Otetelișanu.

Autorul primei cronici, Ioan sau Ioniță Dîrzeanu, medelnicer în 1821, a fost în vremea răscoalei « însărcinat cu corespondența în legătură cu răscoala răzvrătitorului de norod, Theodor». Pentru această muncă i s-a fixat, la 20 februarie 1821, de vistierie, 1000 de groși drept salariu (Arh. St. Buc., Administrative vechi, vistieria Țării Rom., dos. 2216c, f. 297). Încă de la 14 februarie el emite chitanțe de banii ce se dau pentru muniții împotriva răsculaților (ibidem, f. 304). După răscoală, în aprilie 1824, Eforia casei datoriilor țării își întocmește darea de seamă cu privire la cheltuielile vistierici din vremea răscoalei pe baza informațiilor furnizate de I. Dîrzeanu « care atunci, la leat 1821, februarie, ținea condică de toate zapisele împrumutărilor și corespondențiе» (Arh. St. Buc., Condica domnească 111, p. 12—15).

I. Dîrzeanu a lucrat la vistierie cu mult timp înaintea răscoalei, fiind biv vtori vistier. În actul din 11 noiembrie 1814, prin care I. Dîrzeanu este numit gazdă a județelor de peste Olt, se arată că « din mică vîrstă te-ai aflat slujind visticrii gospod, cercat în multe trebi la care te-ai arătat cu cinste și bună orînduială... ». La 5 ianuarie 1817, I. Dîrzeanu este orînduit și gazdă a isprăvnicatului Craiovei, rămînînd în continuare gazdă « și celorlalte județe dă acolea du păste Olt». Urmează ca prin el, isprăvnicatul « să-și urmeze corespondcnția cu vistieria, precum și trimiterea socotelii la vreme... » (Acad. R.P.R., ms. rom. 267, f. 157 v).

Faptul că I. Dîrzeanu a fost însărcinat în 1821 de cîrmuirea țării să țină corespondența în legătură cu răscoala și că, de la 10 martie, el a funcționat chiar ca șef de masă la vistierie, pe lîngă Al. Filipescu Vulpe, explică de unde a avut în mînă atîtea dintre actele oficiale privind răscoala. Dintre toți memorialiștii, el dă cele mai multe acte oficiale.

Aceste acte arată străduința lui Tudor Vladimirescu de a prezenta răscoala — față de Poartă, Rusia și Austria — drept o mișcare internă, legiuită, îndreptată împotriva abuzurilor și samavolniciilor domnilor fanarioți și a boierilor uniți cu ei (vezi spre exemplu p. 23—24, 29—30, 70, 87). De aici și slaba reflectare în cronică a caracterului național, antiotoman, pe care l-a avut răscoala. Unele știri consemnate de cronicar prezintă chiar deformat relațiile lui Tudor cu turcii (vezi spre exemplu p. 76—77, în care se afirmă că Tudor s-ar fi înțeles cu turcii să atace împreună pe Al. Ipsilanti și să-l izgonească din țară). În unele din aceste acte, boierii, apărîndu-și interesele și privilegiile lor de clasă, prezintă în mod calomnios pe Tudor Vladimirescu ca « tîlhar», iar acțiunea sa de ridicare a maselor populare pentru eliberarea lor națională și socială ca « tîlhărească și netrebnică » (vezi spre exemplu p. 36—37, 41). Datorită faptului că elementele fanariote ce veneau în Moldova și Țara Românească

www.dacoromanica.ro

o dată cu domnii numiți din Constantinopol, au ocupat slujbe, îndeosebi în aparatul fiscal, și au jefuit crunt masele populare, grecii au fost adesea confundați cu fanarioții. La aceasta au contribuit abuzurile și vexațiunile comise de o serie de inși din rîndurile oștirii eteriste (vezi spre exemplu p. 70—71), care au făcut ca țelurile acestei mișcări naționale grecești să rămînă neînțelese pentru masele largi din Principatele Romîne. Aceasta și explică atitudinea lor uneori ostilă față de Eterie, precum și unele accente șovine antigrecești ce apar în anumite pasaje nu numai în cronica lui I. Dîrzeanu (vezi spre exemplu p. 70—71, 78—79), ci și în aproape toate celelalte lucrări din volumul de față și mai ales în ale lui I. P. Liprandi (vezi spre exemplu p. 285, 331, 413, 443), ca și în poemul « Tînguirea Moldaviei» (p. 553—559). Afirmațiile și epitetele calomnioase la adresa grecilor și eteriștilor sînt dezmințite de lupta eroică a poporului grec pentru eliberarea sa națională și socială. I. Dîrzeanu, ca și alții, relatează și abuzurile și silniciile comise de unii dintre ostașii lui Tudor Vladimirescu (vezi spre exemplu p. 70—71). Este cunoscut însă că Tudor Vladimirescu a dus o luptă necurmată pentru menținerea unei stricte discipline în rîndurile oștirii sale și a pedepsit cu deosebită asprime pe cei care comiteau jafuri.

Relatarea mai multor fapte, al căror martor ocular a fost autorul, mărește valoarea documentară a acestei cronici, deși a fost scrisă în spiritul ploconirii față de boierime din partea unui mic slujbaș, ca I. Dîrzeanu, « cel supus între patrioții mei», după înăbușirea răscoalei. Acest fapt explică și atitudinea lui I. Dîrzeanu față de războiul ruso-turc, exprimată în versurile cu aprecieri neîntemeiate la adresa armatei ruse (p. 160—161).

Cronica lui I. Dîrzeanu a fost publicată pentru prima dată în gazeta *Trompeta Carpaților*, nr. 646—657, 659—662, 665—667, 671—679, 681, 682, 684 și 685 din anul 1868. După *Trompeta Carpaților*, cronica a fost retipărită de N. Iorga în *Izvoarele contemporane asupra mișcării lui Tudor Vladimirescu*, publicate în 1921, cu prilejul centenarului răscoalei. În această ediție, cronica a fost cunoscută și folosită ca izvor de toți cercetătorii care s-au ocupat de la 1921 încoace cu problema răscoalei.

În volumul de față, se dă o nouă ediție a cronicii lui I. Dîrzeanu, după manuscrisul original al autorului [1].

Manuscrisul provine din biblioteca lui Cesar Bolliac, după cum se vede din semnătura acestuia pe foaia adăugată la legat, și desigur după el a publicat Cesar Bolliac cronica în gazeta *Trompeta Carpaților*. La C. Bolliac s-au găsit în trecut și alte documente în legătură cu răscoala din 1821.

Legat în pînză roșie, împodobită cu figuri geometrice imprimate, manuscrisul are 21,5 cm lungime și 17,5 cm lățime. Titlul cronicii e scris numai pe cotor: « Serd. Dîrzeanu, Revoluțiunea de la 1821».

---

[1] Aflat într-o colecție particulară, manuscrisul a fost oferit Bibliotecii Acad. R.P.R. în 1955, unde se găsește acum înregistrat la nr. 3256, secția manuscrise.

www.dacoromanica.ro

Textul este scris pe file de hîrtie veche, îngălbenită, pe alocuri ușor pătată. Cîteva file de la început au pete de umezeală la colțul de jos, care fac textul aproape ilizibil. Autorul a numerotat filele de la 1 la 140, așa că manuscrisul are 278 pagini (ultima foaie are numai 3 rînduri) [1]. Textul este scris în continuare, cu excepția filei 66, unde urmează 1½ pagină lăsată în alb. Filele sînt scrise pe ambele părți, în spațiul delimitat de autor prin linii trase foarte atent la fiecare pagină.

Scrisul este caligrafic, egal, cu înclinare sigură spre dreapta, cu aceeași distanță între rînduri. Este scrisul lui Ioan Dîrzeanu pe care îl cunoșteam dintr-o scrisoare, datată din 8 februarie 1827 (Fondul Glogoveanu, aflat la Institutul de istorie al Acad. R.P.R., doc. 539/1827). Semnătura lui I. Dîrzeanu de pe această scrisoare este identică cu aceea din introducerea cronicii.

Culoarea cernelii este în general deschisă; prezintă însă nuanțe după perioadele cînd autorul a reluat scrierea cronicii. Mai închisă este culoarea cernelii la cîteva fraze, evident adăugate ulterior, precum și la toată partea textului de la mijlocul filei 139, pînă la sfîrșitul cronicii. Semnătura și cele cîteva cuvinte prin care se încheie introducerea sînt scrise cu cerneală deosebită: neagră, dar spălăcită.

Este evident că textul a fost scris cu multă grijă, transcris desigur după un alt text redactat anterior.

Textul grecesc al unor acte oficiale este scris de asemenea de mîna lui I. Dîrzeanu.

Conținutul cronicii prezintă în manuscris unele deosebiri față de textul publicat de N. Iorga. În ediția lui N. Iorga o serie de cuvinte au fost redate greșit, unele dintre ele denaturînd chiar sensul (nebănuit, tîrg, leneviți, mulților, de drept, sate intrați, orașul lor, arnăuți în pădure etc., în loc de: nebîntuit, Tîrgu Jiului, vicleniți, numiților, nedrepte, sate întregi, orașul la loc, arnăuții, panduri etc.). De asemenea sînt redate greșit unele cifre (7 000, 4 600 taleri etc. în loc de 70 000, 46 000 etc.) și unele date calendaristice (21 în loc de 12 februarie, 5 mai în loc de 5 martie etc.). Pe lîngă aceste greșeli de transcriere sau de tipar, în ediția lui N. Iorga au fost omise multe cuvinte, precum și fraze sau pasaje întregi (pp. 21, 21 v, 25 v, 48 v — 50 v, 70, 96 etc. ale manuscrisului). Uneori aceste omisiuni privesc probleme mai importante cum sînt, de pildă, problema relațiilor dintre Tudor și turci, reorganizarea țării etc. (În privința deosebirilor dintre original și textul lui N. Iorga, vezi și vol. I al colecției, p. 8). În ediția lui N. Iorga textul cronicii se întrerupe brusc; în manuscris urmează încă șase pagini.

În ceea ce privește data cînd și-a scris I. Dîrzeanu cronica, din adaosul de la urmă, în legătură cu războiul ruso-turc din 1828—1829, și din versurile

[1] După numerotarea făcută de Biblioteca Acad. R.P.R. manuscrisul are 143 file.

www.dacoromanica.ro

adăugate « pentru urmarea muscăleștilor oștiri ce au războit pînă acum, 1829, ianuarie 30» reiese că cronica a fost scrisă înainte de anul 1829.

Reeditarea cronicii biv vel serdarului Ioan Dîrzeanu este necesară astăzi, cînd cunoaștem manuscrisul original, pe baza căruia se pot face rectificările și completările semnalate mai sus. Mai multe acte oficiale sînt date în manuscris în limba greacă, așa cum au fost redactate în original. Traducerea românească a acestor acte, în *Trompeta Carpaților* și în ediția lui N. Iorga, prezintă de asemenea o serie de lipsuri.

Ediția de față păstrează limba originală, greacă, a acestor acte, cu unele mici îndreptări în transcrierea textului și în traducerea contemporană [1].

★

În volumul de față se publică acum pentru prima dată, în limba rusă și în traducere românească, lucrările inedite ale lui I. P. Liprandi, consacrate mișcării revoluționare de la 1821, aflate în Arhiva Istorică Centrală de Stat din Leningrad.

În 1821, lt. colonelul I. P. Liprandi (autorul studiilor de mai sus) era șeful serviciului de informații și contrainformații al diviziei a 16-a de infanterie cu sediul la Chișinău. În această calitate, el a îndeplinit diverse misiuni cu privire la: supravegherea eteriștilor și moldovenilor refugiați în Basarabia, mișcările trupelor turcești în principate, descrierea granițelor ruso-turce și a fortărețelor din Balcani etc.

I. P. Liprandi cunoștea limbile: rusă, franceză, italiană, germană, bulgară, finlandeză, romînă și probabil greacă. În 1820, I. P. Liprandi era membru al organizației revoluționare decembriste « Uniunea propășirii» — ramura din Chișinău. Arestat în 17 ianuarie 1826, cu prilejul anchetării decembriștilor, I. P. Liprandi a fost eliberat după o lună de zile și recompensat pentru neplăcerile suferite.

În 1827, el a venit în Moldova de unde conducea o rețea întinsă de spionaj militar cu ramificații în Balcani și în Austria. După cum relatează Manolache Drăghici, I. P. Liprandi a fost expulzat chiar în acel an din Moldova, fiind considerat ca suspect. În 1828, Liprandi a fost numit șeful poliției speciale secrete din Balcani și în anii 1828—1832 și-a desfășurat activitatea în Principatele Romîne.

Cîteva zile înainte de începerea războiului ruso-turc din 1828, I. P. Liprandi, în fruntea unui regiment de ulani, l-a ridicat pe Ioniță Sandu Sturza vv. și l-a excortat în Basarabia. În anii 1828—1830, I. P. Liprandi a întocmit o serie de memorii ample pentru guvernul rus cu privire la situația Principatelor.

Lucrările lui I. P. Liprandi privitoare la mișcarea revoluționară de la 1821 (vezi punctele II—IV) au fost scrise în anii 1829—1831, la București. În decursul anilor, autorul a introdus numeroase adnotări, precizînd soarta unor persoane sau indicînd noi surse în sprijinul faptelor expuse. Cele mai numeroase adnotări sînt din anii 1842—1847, iar ultimele datează din anii 1866—1868.

[1] Transcrierea textelor grecești și revizuirea traducerii lor au fost făcute de N. Camariano.

www.dacoromanica.ro

În modul cum prezintă I. P. Liprandi unele evenimente din timpul răscoalei se resimte influența fraților Dimitrie și Pavel Macedonschi. Vezi p. 299—300, 425—426, în care redă versiunea lui D. Macedonschi cu privire la unele sume de bani care ar fi fost însușite de Tudor Vladimirescu, învinuire prin care D. Macedonschi — p. 521 — încerca să-și justifice trădarea.

În realitate, înainte de plecarea din București, Tudor Vladimirescu a achitat, din sumele trimise de ispravnici, lefurile ostașilor comandați de D. Macedonschi și de Hagi Prodan. Tot astfel I. P. Liprandi redă necritic afirmațiile lăudăroase ale lui D. Macedonschi, cum că acesta s-ar fi bucurat de o influență mai mare decît Tudor asupra pandurilor și căpitanilor lor (vezi spre exemplu p. 269, 522). D. Macedonschi se străduia să justifice atitudinea sa față de Tudor. Acest lucru se vede limpede și din declarațiile fraților P. și D. Macedonschi date în Rusia, pe care de asemenea le publicăm în acest volum.

În lucrările lui I. P. Liprandi răzbat și puternice accente de dispreț față de popor pe care îl considera pe nedrept animat de înclinări spre nelegiuiri, jafuri, șiretenie, toate, în fapt, — după cum reiese chiar din relatările sale — fiind atribute ale propriei sale clase (vezi de exemplu p. 411, 413—414, 446).

Această din urmă concluzie o trage chiar I. P. Liprandi atunci cînd vorbește de poporul grec pe care îl caracteriza în mod calomnios (p. 326). Astfel cînd arată anumite manifestări ale lui Iordache Olimpiotul, tendințele spre șiretenie, perfidie, jafuri etc., I. P. Liprandi le explică prin relațiile lui Iordache cu boierii și cu domnii.

Laudele pe care I. P. Liprandi le aduce domniei lui Grig. Ghica (p. 351—352, 357—358) se explică prin faptul că a privit evenimentele domniei acestuia de pe pozițiile intereselor de clasă ale feudalității românești. Așa se face că, lăudînd pe domn pentru achitarea rapidă a datoriilor țării, I. P. Liprandi nu-și pune problema că sumele necesare achitării acestor datorii au fost scoase de la țărănime și de la alte pături exploatate și nu de la boierime. Grig. Ghica a dus cu înverșunare acțiunea de dezarmare a pandurilor participanți la răscoală și a luat măsuri de represiune împotriva satelor care au dat combatanți în răscoală sau care s-au manifestat împotriva boierimii. Grig. Ghica vv., ca mare feudal, a asuprit și exploatat crîncen pe locuitorii de pe moșiile sale Fulga (Buzău) și Colentina. I. P. Liprandi reduce totul la conflictele lui Grig. Ghica cu adversarii săi și trece sub tăcere luptele acute de clasă și agravarea exploatării.

Prima lucrare: *Răscoala pandurilor sub conducerea lui Tudor Vladimirescu din anul 1821 și începutul acțiunii eteriștilor în Principatele dunărene sub conducerea prințului Alexandru Ipsilanti, precum și sfîrșitul lamentabil al ambelor acestor mișcări în același an*, este cuprinsă în trei dosare cartonate, format 14/20 cm., conținînd 114 f. 88 f., și 113 f. numerotate.

Dosarele sînt împărțite în caiete notate cu litere. Primul dosar cuprinde caietele A,B,C,D,E, al doilea caietele F,G,H,I,K,L, iar al treilea caietele M,N,O,P,R. Titlul lucrării se află pe copertele cartonate ale fiecărui dosar.

www.dacoromanica.ro

Textul este scris în continuare pe ambele pagini; scrisul neglijent și încîlcit, cu numeroase adnotări pe margini, este al lui I. P. Liprandi. O copie a acestui manuscris, de altă mînă și cu mici modificări, se află la Biblioteca Publică de Stat din Leningrad « Saltîkov-Scedrin», în Arhiva N. K. Schilder.

A doua lucrare: *Căpitanul Iordache Olimpiotul. Acțiunea eteriștilor în Principate în anul 1821*, cuprinde 101 f. numerotate și este o copie scrisă de altcineva pe foi volante. Titlul lucrării este scris pe prima foaie, probabil de mîna lui I. P. Liprandi. Scrisul este caligrafic, egal, cu aceeași distanță între rînduri. Este evident că textul a fost transcris cu multă atenție după un alt text redactat inițial.

Notele despre: Lizgara, Mihail Suțu, Gheorghe Cîrjaliu, Al. Ipsilanti, Gh. M. Cantacuzino, Cuciuc Ahmet și Const. Herescu sînt scrise de mîna lui I. P. Liprandi pe foi deosebite. Scrisul e neglijent, cu adnotări pe margini; probabil că aceste note constituiau ciorne.

Manuscrisele se publică respectînd textul original; acolo unde a fost cazul, s-au introdus adnotările în text pentru a ușura cursivitatea expunerii. În traducerea romînească adnotările autorului sînt date în subsol și numerotate prin cifre, iar acelea ale comitetului de redacție sînt date în subsol cu asteriscuri; precizările comitetului de redacție la notele lui I. P. Liprandi de la subsol sînt date în paranteze drepte.

★

Evenimentele revoluționare din anul 1821 au prilejuit apariția, în primii ani de după răscoală, a numeroase pamflete politice, unele în proză, iar altele în versuri, păstrate în manuscris și în copii, care s-au bucurat în acea vreme de o largă circulație. Aceste pamflete care propovăduiau apărarea drepturilor romînilor și necesitatea unității naționale prezintă pe fanarioți drept singurii vinovați de cele întîmplate în 1821.

Textele indicate la punctele VI, VII și VIII reprezintă trei pamflete inedite care ilustrează genul pamfletelor politice din perioada posterioară răscoalei, uneori cu referiri și la situația Principatelor Romîne înainte de răscoală.

Spre deosebire de majoritatea pamfletelor și a celorlalte scrieri contemporane care absolveau boierimea pămînteană de rolul ei în agravarea exploatării Principatelor și explicau ruina și starea grea a maselor prin jaful și asuprirea fanarioților (vezi « Obștească tînguire», p. 530—532 și « Tînguirea Moldaviei», p. 533—561), autorul « Voroavei asupra Țării Moldaviei» vedea tot răul numai în boierimea pămînteană (p. 534—550). După cum este cunoscut, în fapt boierimea pămînteană a exploatat masele largi populare în strînsă cîrdășie cu facțiunile fanariote; agravarea dominației otomane a fost o urmare firească a acestei « cooperări» dintre clasa stăpînitoare autohtonă și aristocrația feudală a Fanarului.

Descrierea în « Voroava asupra țării Moldaviei», de pe poziții feudale, a traiului, obiceiurilor, sistemului de învățămînt și de educație a boierimii, precum

www.dacoromanica.ro

și a mecanismului administrației de stat, conceput numai în vederea jafului și spolierii maselor, este semnificativă pentru acea vreme. Lucrarea este străbătută și de unele afirmații șovine cu privire la țigani, ruși, evrei și de unele caracterizări nedrepte cu privire la locuitorii Moldovei, explicabile prin apartenența de clasă a autorului.

Multe dintre pamfletele politice din acea vreme au fost publicate în reviste și culegeri de documente.

Amintim cele mai importante din aceste pamflete și trimitem la depozitul unde se găsesc și la publicațiile în care au fost tipărite: *Frățească îmbrățișare* (Acad. R.P.R., ms. rom. 322, folio 145—162. Publicată în *Bis. Ort. Rom.*, XIII (1889—1890), p. 177—200). *Izbucnirea și urmările răscoalei din Țara Romînească pînă la nimicirea amînduror căpetenii ale ei, atît a prințului Alexandru Ipsilanti cît și a lui Tudor Vladimirescu, un om necunoscut și neînsemnat din județul Mehedinți.* (Acad. R.P.R., ms. rom. 322, f. 116—120. Text grec. Trad. rom. publicată în *Bis. Ort. Rom.*, XXIII (1899—1900), p. 417—433, 547—557). Amintirile sub formă de jurnal și versurile arhimandritului Ghenadie Pîrvulescu de la mănăstirea Sinaia (Arh. St. Buc., ms. rom. 793, p. 36—48. Un studiu despre Ghenadie Pîrvulescu și parte din amintirile acestuia sînt publicate de E. Vîrtosu, în *Revista Arhivelor*, 1945, VI, nr. 2). *Tînguirea țării Valahii asupra jafului și dărăpănării ce i-au făcut străinii tîlhari greci, 1821 noiembrie 21* (Versuri ce apar în cronica lui I. Dîrzeanu; au mai fost publicate de C. D. Aricescu, *Acte justificative...* p. 142—149; se găsesc și la Acad. R.P.R., ms. grec. 720, f. 417—424).

Vedenie ce au văzut un schimnic Varlaam de la mănăstirea Secului din Moldova, la anii de la zidirea lumii 7329, iar de la întruparea mîntuitorului nostru Is. Hr. 1821, versuri transcrise de Mihail Eminescu (Acad. R.P.R., ms. rom. 2307, f. 6—24 v. publicate de E. Vîrtosu în *Studii și materiale de istorie medie*, vol. II, 1957, p. 491—531).

Expunerea în proză a ieromonahului Gherasim de la mănăstirea Vintilă Vodă, despre desfășurarea răscoalei din 1821, într-o *Carte cuprinzătoare de multe cuvinte de folos* (Acad. R.P.R., ms. rom. 1313, f. 288 v — 290. Publicată în *Revista istorică*, IV (1918). nr. 5, p. 153—156).

Memoriul lui Sava Altinovici, scris la 1883, despre modul în care a fost scăpată viața caimacamului Ștefan Vogoride la 1821 (Acad. R.P.R., doc. CCLVII/188). *Bunătățile lui Ipsilant în zilele apostasiei din Țara Romînească* (versuri aflate într-o colecție particulară). Versurile de laudă ale unui anonim la adresa lui Grigorie Brîncoveanu și Barbu Văcărescu; la *Prea jalnica stare a țării în vremea răzvrătirilor trecute: Cîntec romînesc jalnic* (Acad. R.P.R., ms. rom. 868, p. 19, 20 și 22).

★

Reeditățm în volumul de față și amintirile lui Dumitrache Protopopescu, precum și cele ale lui I. Otetelișanu, publicate de C. D. Aricescu, deoarece ele

www.dacoromanica.ro

cuprind amănunte care vin să completeze și să precizeze, într-o măsură mai mare decît alte memorii, informațiile din documente și din sursele narative cunoscute.

Dumitrache Protopopescu a participat activ la răscoală și datele cuprinse în amintirile sale întregesc pe cele ale polcovnicului Ioan Solomon. Trebuie subliniat că faptele expuse sînt în cea mai mare parte confirmate de documentele interne (vezi spre exemplu p. 574 cu notele respective).

Amintirile lui Iordache Otetelișanu se publică după manuscrisul original care prezintă unele deosebiri față de textul editat de C. D. Aricescu. Episodul relatat de I. Otetelișanu se referă la atacul ostașilor lui Tudor împotriva casei lui în care se afla un grup de boieri. Aceasta explică ura și afirmațiile neîntemeiate ale autorului față de răsculați (vezi spre exemplu p. 588) și chiar față de Tudor Vladimirescu care a salvat pe toți boierii baricadați la Benești.

*

Materialele narative din volumul de față se întrepătrund legîndu-se organic cu documentele publicate în volumele anterioare, dînd un tablou mai complet al mișcării de la 1821. Studierea atentă a tuturor acestor materiale va servi fără îndoială unor noi monografii consacrate răscoalei populare condusă de Tudor Vladimirescu.

www.dacoromanica.ro

REVOLUȚIUNEA DE LA 1821

de

IOAN DÎRZEANU
biv vel serdar

www.dacoromanica.ro

Rîvnă ce am avut să propoveduiesc cele bune spre patrioții miei cei buni.

După rîvna care am avut în vremea trecutei răzvrătiri ca să arăt și să istorisesc cele ce s-au lucrat în patria noastră la leat 1821 și pînă la leat 1822 iulie 25, așternînd cu toate ideile ce au curs cu pe larg cuvînt spre a să îndulci fieșcare cititor de vremelnicile întîmplări în curgere de un an și șase luni, mă rog cu supunere către toți simbatrioții ca să arătați iubire și m[ul]țămită către ostenitorul în lucrarea aceasta, avînd și dumneavoastră tot asemenea filotimii spre lauda și cinstea fieșcăruia, că atunci va cunoaște și Dumnezeu buna noastră rîvnă spre lauda patriei cei creștinești.

Iar mai vîrtos, cei mai înalți întru [iu]birea pierierghii cei trecătoare și vremelnice, întocmai ca moralele [1] cu învîrtejire care pe toate ceasurile să învîrtejește, asemenea și a vremilor învîrtejiri răsună în auzul tuturor, iar multa milostivire a prea înaltului Dumnezeul nostru fie nouă spre mîntuire ca să ajungem la prea înalta sa înălțare.

Cel supus între patrioții miei și binelucrător
Ioan Dîrzeanu biv vel sărdar.| f. 2

[1] Corect: moara.

www.dacoromanica.ro

Ascultați patrioții miei cei prea iubiți.

După petrecania răposatului domn Alexandru vodă Suțul ce s-au întîmplat la 18 ale lui ghenar cu leat 1821, un Theodor Vladimirescul, din neamul lui rumîn dintre pandurii din părțile Cernețului și șăzător cu casa sa la orașu Cerneți sud Mehedinți, carele în vremea trecutei răzvrătiri a roșilor [1] s-au aflat comandir asupra pandurilor ce era în județul Mehedințului, săvîrșind însuși multe ucideri în partea locului, pentru care după războiul roșilor, în domnia măriei sale Ioan vodă Caragea dovedindu-să, au fost hotărît pierzării. Și cacerdisîndu-să în țara nemțească, au mers la Viena pă vremea ce să afla împărații acolo adunați, cînd prin mijlocirile sale ce au fost avut, arătîndu-să la împăratul Alexandru al prea puternicii Rosii, s-au cinstit cu cinu dă maior. Și întorcîndu-să pe la Rușava, au trecut în Țara Rumînească, unde prin mijloacele ce au făcut protecsia sa cu unii din boierii cei aleși ai țării, au rămas nebîntuit, petrecînd uneori în părțile Craiovi, iar alteori și prin București, pînă ce au luat vătășia plaiului Cloșani din sud Mehedinți de la dumnealui vel vornic dă țara dă sus, neputînd alt vătaf dăinui acolo. Și orînduindu-și în plai vechil pentru căutarea trebilor vătășii, el să afla de la o vreme încoace petrecînd ca un mosafir în politia Bucureștilor, unde prin taină și pă subt cumpăt însoțindu-și și alți 40 de arnăuți lîngă dînsul dintre soldații sărdarului Iordachi [2] și ai lui Farmachi, [3] precum s-au dovedit în urmă, s-au sculat la 18 ale lui ghenarie, marți noaptea, de au eșit din București cu toții pe la locuri ferite, avînd împreună cu dînsul și un ofițer rosesc a[nume] [Di]mitrie Machidonschi ce rămăsese încă din zilel[e rușilor pe]trecînd cu familia sa în politia Bucureștilor, [au mers urmînd] [4] drumul spre Rîmnicul
f. 3 din sud Vîlcea, au trecut [pe la] [4] | marginea orașului Pitești (tahtul isprăvnicatului de Argeș). Pe carii trimițînd dumnealor boierii ispravnici dă Argeș ca să-i întrebe ce oameni sînt și unde merg, au dat cu toții răspunsul că sînt călători trecători, nesupărînd pă nimeni întru nimic, precum au înștiințat către otcîrmuirea țării dumnealor boierii ispravnici de acolo. Și la 19 tot ale lui ghenarie, ajungînd la satul Budești sud Argeș, unde este pod pe apa Oltului, [5] s-au pus cu toții în pod de au trecut în părțile județului Vîlcii și au apucat drumul spre Ocna cea Mare dintr-acel județ. Iar în diseară, ajun-

[1] Corect: a rușilor. Este vorba de războiul ruso-turc din 1806—1812.
[2] Iordache Olimpiotul.
[3] Ioan Farmache.
[4] M-sul deteriorat; completat după N. Iorga, *Izvoarele contemporane asupra mișcării lui Tudor Vladimirescu*, București, 1921, p. 4. Un alt rînd, în josul paginii, se vede tăiat la legatul manuscrisului.
[5] Peste cîteva zile, la 7 februarie, s-au luat măsuri deosebite de străjuire a trecerii prin acest loc, în vederea izolării răsculaților. De asemenea au fost puse străji și la alte locuri de trecere peste Olt (Muz. de ist. a partidului, Condica « Ad acta anni 1821 », doc. 1; Arh. St. Buc., Condica domnească 96, p. 205—206; Condica depart. de opt 985, f. 57—58 v.).

www.dacoromanica.ro

gînd la un sat aproape dă Ocnă, au conăcit noaptea acolo, cumpărînd toate cele trebuincioase cu bani. A doua zi, la 20 ale lui ghenar, sculîndu-să dintr-acel sat, au plecat cu toții spre orașul Tîrgu Jiiului (tahtul isprăvnicatului dă Gorj) și întîlnind pă drum pă vechilu vătafului de plaiu Hurezul, ce venea la sărăfia județului Vîlcii cu taleri două mii și mai bine, l-au luat cu dînșii dinpreună și cu un plăiaș ce avea după el, și vineri la 21 ale lui ghenarie, ajungînd pă la 12 ceasuri seara în orașu Tîrgu Jiiului, au tras drept la dumnealui vtori logofăt Vasile Mongescu, samesu județului. De unde, despărțindu-să douăzeci dă inși, au mers la conacul dumnealui cluceru Dinicul Otetelișanu, ispravnicul județului, de l-au rădicat cu mare zor și l-au dus la slugeru Theodor. De la care cerînd dumnealui cluceru Dini[cul] ca să-i arate poruncile ce vor avea, au dat răspunsu că să meargă [cu toții] [1] la satu Brădiceni să întîlnească și pă dumnealui căminaru Ior[gu Văcărescu isp][1]ravnic (fiindcă lipsea de la tahtul isprăvnicatului) și [acolo împreun][1]îndu-i pe amîndoi ispravnicii, le va arăta poruncile. | Și așa, cu streji la poartă, la scară și în f. 3 v.
foișor, ședzînd pînă la patru ceasuri din noapte, ș-au potcovit caii, cu lumînări, noaptea, și au îmbucat și cîte cevași d-a'mpicerile, arătînd că au să meargă și la județul Mehedințului ca să arădice și pă dumnealor ispravnicii de acolo. Apoi au plecat cu toții din Tîrgul Jiiului, luînd împreună și pă dumnealui clucer Otetelișanu cu mare zor. Și mergînd cale dă trei ceasuri, au ajuns la o cîrciumă a stolnicului Viișoareanu de au mas cu toții, făcînd îndestulă strejuire pînă a doua zi, sîmbătă, cînd aridicîndu-să cu toții au mers la satul Brădiceni. Și neaflînd acolo pă dumnealui căminaru Iorgu Văcărescu (fiindcă prinsese noaptea dă veste și să cacerdisise), ș-au îndreptat cu toții drumul spre mănăstirea Tismanii dănpreună și cu cluceru Otetelișanu. Și sîmbătă seara la 22, ajungînd la Tismana, au intrat cu toții în mănăstire de au mas în seara aceea. Iar la 23, duminică, lăsînd pă cluceru Dinicu în mănăstire cu vreo 15 paznici ca să nu-i sloboază eșirea, au eșit sluger Theodor cu haine schimbate și cu ceilanți dăn mănăstire și s-au coborît la satul Padeș din plaiu Cloșanilor sud Mehedinți, unde chemînd pă căpitanu Dumitru Gîrbea, ce îl avea vechil de vătaf [2], și povățuindu-l prilostitoarele lui cugetări, au strîns pă toți pandurii ce era în plai șăzători de i-au împreunat cu dînsul, făgăduindu-le leafă [și] [3] slobozenie. Au trimis și prin alte plăși ca să strîn[gă panduri] [3] cu leafă din cei ce era mai 'nainte în slujbă și după vremi să lăpădaseră în dajdie încă din zilele domnului [Ion vodă Caragea]. [3] Au făcut publicații și prin toate satile județului cu coprindere ca cine va voi să vie, să să scrie la dînsul și va fi slobod de orice dare, îndemnînd pă norod cu amăgitoarele lui mijloace și prilostindu-i a veni să să împreune cu dînsul,

[1] M-sul deteriorat; completat după N. Iorga, *op. cit.*, p. 5.

[2] Tudor Vladimirescu lăsase pe D. Gîrbea ca locțiitor al său la vătășia plaiului Cloșani încă din luna noiembrie 1820, cînd a plecat la București.

[3] M-sul deteriorat; completat după N. Iorga, *op. cit.*, p. 6.

www.dacoromanica.ro

precum să arată și proclamația ce au dat către toată obștea, adică către tot norodul omenesc din București și din celelante orașă și sate ale Țării Romînești:

« Fraților lăcuitori ai Țării Romînești, veri dă ce neam veți fi. Nici o pravilă nu oprește de a întîmpina răul cu rău. Șarpele cînd îți iese înainte, dai cu ciomagul de îl lovești ca să[-i] ei viața, care dă multe ori nu să primejduiește dăn mușcarea lui; dar pre bălaurii carii ne înghit dă vii, căpeteniile noastre, zic, atît cele bisericești cît și cele politicești, pînă cînd să-i suferim a ne suge sîngele dăn noi? Pînă cînd să le fim robi? Dacă răul nu este priimit lui Dumnezeu, stricătorii făcătorilor dă rău bun lucru fac înaintea lui Dumnezeu. Că bun este Dumnezeu, și ca să ne asemănăm lui trebuie să facem bine; iar aceasta nu să face pînă nu să strică răul. Pînă nu vine iarna, primăvară nu să face. Au vrut Dumnezeu să se facă lumină, aceea s-au făcut după ce au lipsit întunerecul. Vechilu lui Dumnezeu, prea puternicul nostru împărat, voește ca noi, ca niște credincioși ai lui, să trăim bine, dar nu ne lasă răul ce ni-l [pun peste][1] cap căpeteniile noastre.

Veniți dar, fraților, cu [toții ca][1] cu răul să pierdem pre cei răi, ca să ne fie nouă bine, și [să se aleagă dîn][1] căpeteniile noastre cei care pot să fie buni. [Aceia sînt ai noștri și][1] cu noi dînpreună vor lucra binele ca să le
f. 4v. fie | și lor bine precum ne sînt făgăduiți. Nu vicleniți[2], ci siliți dă veniți în grabă cu toții. Care veți avea arme, cu arme, iar carii nu veți avea arme, cu furci dă fier și cu lănci, să vă faceți dă grabă și să veniți unde veți auzi că să află Adunarea cea orînduită pentru bincle și folosul a toată țara. Și aceea ce vă va povățui mai marii Adunării, aceea să urmați. Și unde vă vor chema ei, acolo să mergeți. Că ne ajunge fraților atîta vreme de cînd lacrămile după obrazele noastre nu s-au mai uscat!

Și iarăși să știți că nimenea dintre noi nu este slobod în vremea aceștii Adunări, obștii folositoare, ca să să atingă măcar de un grăunte de binele sau de casa vreunui neguțător, oroșan sau țăran, sau de alt al vreunui lăcuitor, decît numai binele și averile cele rău agonisite ale tiranilor boieri să să jărtfească, însă al cărora nu vor urma nooă precum sîntem făgăduiți, numai al acelora să să ia pentru folosul dă obște».

De acolo din satul Padeș au pornit și cărți dăn partea sa atît la Ada cît și la Vidin, făcînd cunoscut prin ficlene arătări că arădicarea aceștii adunări de norod nu este pentru vreo răzvrătire sau nesupunere către stăpînire, ci ca să-și ceară dreptățile, trimițînd către măria sa derviș pașa Vidin muhafiz și aczimagzar mincinos din partea a tot norodul țării, prin care dăfaimă atît clirosul bisericesc, cît și obștea tuturor boiarilor, ca măria sa să-i trimiță către prea Înalta Poartă, a căruia coprindere să arată dăn cuvînt în cuvînt, însă:

---

[1] M-sul deteriorat; completat după N. Iorga, *op. cit.*, p. 7.
[2] Corect: Nu vă leneviți.

www.dacoromanica.ro

« Prea puter[nice][1] împărate ! La sfîntul şi prea puternicul prag al [prea puter][1]nicii împărăţii stăpînitoarii noastre cădem noi, tot [norodul][1] romînesc din Valahia, cel supus şi încredinţat ei dă către [unul][1] | Dumnezeu f. 5
atotţiitorul, povestind cu mare jale pă scurt necontenitele noastre necazuri şi cumplitele patimi ce le suferim din pricina unirii boierilor pămînteni cu cei după vremi trimişi domni şi otcîrmitori acestui norod de Dumnezeu păzit şi dă către prea înalta împărăţie cu multe mili după vremi mîngîiat, iar acum cu totul părăsit în mîinile numiţilor vrăjmaşi ai prea puternicii împărăţii şi ai noştri. Căci boierii, sau mai bine am zice tiranii noştri cei cumpliţi, învoindu-se cu cel de acum domn, să lăsăm cele mai dinainte urmate, ne-au prădat ca niciodată mai 'nainte şi peirei cei dă istov făr' dă milostivire pe noi ne-au dat, şi pe acest cheler împărătesc cu totul de tot binele l-au deşărtat, încît am rămas mai goli dăcît morţii cei din mormînturi. Din care aceste toate de-ar fi avut prea puternica împărăţie cea mai puţină ştiinţă, de mult ne-ar fi izbăvit dă către aceşti nemilostivi tîlhari cari de să şi numesc cîteodată că fac arătări prin aczimagzaruri către prea Inalta Poartă pentru starea ţării la cîte o domnie nouă, o fac numai şi numai pentru folosul lor şi al domnului, precum şi acuma la venirea domnului Alexandru Suţul au făcut. Că dăspre o parte arătînd priu aczimagzar dărăpănarea ţării dăn pricina relilor urmări ale domnilor, au cerut milă şi uşurinţă de la prea puternica împărăţie, iar pă despre alta, scriind multe laude [mincinoa]se[2] pentru acest domn, ca să-l cîştige numai al lor, în[dată după ce][2] au sosit aici, au întocmit cu dînsul prădarea şi [stingerea ţăr]ii[2], începînd de la biserică de unde era să să înceapă | îndreptarea; iar ei ca nişte netemători de Dumnezeu, cu f. 5 v.
cuvînt că pun mitropolit pămîntean, au vîndut domnului Suţul biserica în două mii dă pungi dă bani şi au pus mitropolit romîn adevărat, însă mai adevărat ocara neamului romînesc şi batjocoritorul cinului bisericesc. Carele, îndatorat fiind domnului Suţul şi fără dă mulţămirea şi plăcerea norodului, împotriva legii orînduit, cu totul s-au plecat relilor voinţe ale domnului şi au prădat ţara ca să-l mulţămească. Toate cererile lui cele nesăţioase şi nedrepte le înscăleşte ca pre nişte drepte şi pă norod îl împilează dă le împlineşte. Într-această stare aflîndu-să norodul şi ţara, neavînd mijloc a-ş arăta necazurile şi a cere milă de la prea puternica împărăţie, care milă de multe ori au cîştigat-o, dar nimic nu s-au folosit, căci au rămas scrise numai pă hîrtie şi mîncată dă către mai sus zişii tîlhari, silit au fost din multa dăznădăjduire întîi de a să scula împotriva aceştii răotăţi şi apoi a năzui şi a cere împărăteasca milă. Ca nişte credincioşi dar şi supuşi robi ai prea puternicii împărăţii, cu lacrămi ne rugăm să să trimiţă om împărătesc, nu dă legea noastră, ca să cerceteze şi să vază jalnica stare a ţării şi să facă îndreptare cu orînduială

[1] M-sul deteriorat; completat după N. Iorga, *op. cit.*, p. 8.
[2] M-sul deteriorat; completat după N. Iorga, *op. cit.*, p. 9.

www.dacoromanica.ro

ca să lipsească jafurile şi să ne răspundem ce va fi cu dreptul către prea puternica împărăţie, precum şi pînă acuma am răspuns şi după cum înainte a răspunde nu tăgăduim, ca nişte credincioşi am fost şi sîntem şi în veci vom fi voioşi după încredinţarea ce avem că prea puternica împărăţie nu ne
f. 6 va lipsi dă milile sale cu care din vechime ne-au hrănit şi cu [nume de raia] [1] | încredinţat ei dă către milostivul Dumnezeu ne-au cinstit, precum la fieşce domnie nouă părinteşte poftorind acest dulce nume în urechile cele surde ale domnilor, ne încredinţează lor ca să ne păstreze şi să ne apere, iar ei tîlhăreşte dăspuindu-ne şi prăpădindu-ne, pribegesc de la o vreme încoace. Şi boierii noştri atît cei bisericeşti cît şi cei politiceşti, întovărăşiţi fiind cu dînşii în jafurile ce ne fac, în loc de a fi cu privighere şi a-i propri, le înlesnesc călătoria, uitîndu-să la dînşii cum fug dăn Bucureşti zioa namiezea mare. Aceste toate prea plecate arătări, adevărate fiind, să vor dovedi mai cu scumpătate şi mai pă larg înaintea trimisului credincios, omului împărătesc, pe carele fierbinte ne rugăm prea puternicii împărăţii să binevoiască a ni-l trimite cu milostivire».

După ce au săvîrşit aceste lucruri fără vreo prelungire, întocmai ca cînd le-ar fi avut gătite din vreme şi întocmite, însoţindu-şi ca vreo şase sute oameni dintre pandurii ce au strîns, au trimis de au rădicat pe zapciii din plasa Băii cu toţi banii ce au avut asupră-le, cărora poprindu-le banii şi caii, i-au trimis pe dînşii de i-au închis la Tismana unde sta şi clucer Oteteleşanu, iar numitul Theodor cu toţi oamenii ce au împreunat, s-au sculat de acolo a veni spre Cerneţi. Şi întîlnind la satul Ciovîrnoşani, aproape de Cerneţi ca dă trei ceasuri, pe un polcovnic Pau Nicolicescu, ce era orînduit din partea isprăvnicatului cu oameni îndăstui şi poruncă în scris ca să nu îngăduiască pă răzvrătitor a să întinde, amăgind prin [vicle]nele lui măgliseli pă lăcuitori, ci să-l izgonească din părţile locului, şi ori viu sau mort să să silească a-l
f 6 v. prinde negreşit, [l-a împresu][2]rat îndată pă numitul Pau Nicolicescu şi prin- | zîndu-l, [3] după ce au cetit coprinderea poruncii isprăvniceşti de mai sus, pe de o parte numaidecît au făcut o scrisoare către dumnealui clucer Costache Ralet, ispravnicu Mehedinţului, coprinzătoare:

« Pînă acum numai prin auzire auzeam că dumneata strigi către toţi cum că eu aş fi ieşit la hoţie ca să prad lumea, şi nu credeam, pentru că eu mă ştiu că nu sînt hoţ. Iar astăzi în Ciovîrnoşani găsii şi înscris subt iscălitura dumitale la mîna unui hoţ anume Pau Nicolicescu [4] căruia îi dai voie ca să mă prinză dîmpreună cu toţi cei ce se află cu mine ori vii sau morţi.

---

[1] M-sul deteriorat; completat după N. Iorga, *op. cit.*, p. 9.
[2] M-sul deteriorat; completat după N. Iorga, *op. cit.*, p. 10.
[3] La prinderea lui Pavel Nicolicescu se referă şi un om al clucerului Nicolae Glogoveanu care-i scrie acestuia la 4 februarie din tabăra lui Tudor (Fondul Glogoveanu, doc. 295/1821).
[4] Paul Nicolicescu a luptat încă din anii 1809—1810, împreună cu Barbu Ragobete, alături de turci şi împotriva lui Tudor şi a împuşcat pe omul de încredere al acestuia, polcovnicul Dumitru, trimis în misiune specială (Arh. St. Buc., Condica depart. criminalion Craiova 903, sub dată).

www.dacoromanica.ro

Dintr-aceasta te cunosc că ești om procopsit și mă mir de unde iei dumneata voie ca să omori raiaoa împărătească, și pentru ce? Au pă semne nu vă ajunge că i-ați prădat și i-ați despuiat pînă cînd au rămas ticăloasa țară mai goli decît morții cei din mormînturi, și acum să vede că aveți pohtă ca să-i și omorîți. Numai să știi că nici Dumnezeu nici prea puternica împărăție nu vă va îngădui. Eu însă nici nu sînt hoț, nici am fost vreodată, nici voi fi, ci sînt eu cît și cei împreună cu mine ieșiți pentru un mare folos obștesc și a celor mari și a celor mici. Şi spre mai bună pliroforie vei ceti dumneata aceste dooă copii (a proclamației și aczigmazarului), iar dumneata prea rău te-ai purtat de ai spart orașu și ai sfărîmat lumea fără a te uita mai departe, ci numai cu un cuvînt că eu aș fi hoț și aș fi venit să prad lumea, fără de a ști ce zici. [Ci iarăși] [1] zic, să știi că eu sînt cel mai bun fiu al patriei mele și de la [București] [1] | pînă aici am venit tot prin orașă și sate întregi și f. 7
nimenea nu s-au supărat dă nimic, ba încă și sărăfiile județelor era încărcate de bani și nicidăcum nu s-au clintit. Şi iarăși de aș fi fost hoț, precum zici, de mult te-aș fi luat de acolo. Ci mă rog dumitale, dă ești patriot, lasă-ți acest fel dă fandasii și adună cum mai în grabă orașu la loc. Pe turcii ce i-ai luat du pe la locul lor și i-ai strîns acolo, dă-le drumul ca să-și meargă la treaba lor. Nu da pricină legăturilor celor sfinte, că la urmă nu vei putea da răspuns, și mai mult să nu dai pricină vecinătății (măcar că le este știută celor mari trebuința cea de obște folositoare). Şi pandurii ce i-ai adunat acolo, dă-le drumul ca să vie să meargă unde sînt dă trebuință, și dumneata mergi la conacul isprăvnicatului de-ți caută trebuințele dumitale fără dă nici un fel dă temere sau îngrijire. Asemenea și dumnealui beșli aga. Şi dă cătră mine sau dă cătră cei ce sînt împărtășiți cu mine, nici un fel dă temere să nu aveți. Pentru care te încredințez cu sufletul meu. Și încă dacă voești folosul dă obște, vino dimpreună cu toți boierii pămînteni ca să ne întîlnim, sau trimite numai pe dumnealor, și le poruncește ca să fie silitori spre săvîrșirea trebuinții. Şi iarăși zic, păzește-te bine să nu dai norodului vreo pricină cu vreo împotrivire dă arme, că atunci bine să știi că nici în găurile șărpilor nu veți scăpa, pentru că norodul cel ars și fript dă către dumneavoastră este amărît și [înfocat asup]ră-vă [2] și numai pricină caută. Şi cum de ai dat | f. 7 v.
dumneata voie cu arme dă moarte asupra raeli împărătești? Şi au nu socotești că sabia împărătească va să mănînce pe toți? Au pă semne gîndești că va fi murit și sultanul Mahmud? Ci umblați cu bine cu raiaoa împărătească dă voiți să vă fie bine, că cu răul n-alegeți nimic, pentru că nu v-ați așternut bine mai dînainte. 1821 ghenar 28».

Pă dă altă parte, după ce au pornit arătata scrisoare, au pus de au bătut de moarte pă acel Pau căpitanul, învinovățindu-l slugeru Theodor dă ce să îndrăznească a sări împotriva lui și a Adunării norodului ce își cer dreptățile

[1] M-sul deteriorat; completat după N. Iorga, *op. cit.*, p. 11—12.
[2] M-sul deteriorat; completat după N. Iorga, *op. cit.*, p. 12.

www.dacoromanica.ro

lor; iar oamenii ce i-au avut Paul cu dînsu i-au tras la sineși slugeru Theodor adăogîndu-și suma Adunării. Pentru aceasta luînd dă știre ispravnicu din Cerneți și orașanii de acolo, pe de o parte orașanii și-au scos toți familiile trimițîndu-le unii la Rușava, alții la Fetislam, rămîind numai oameni călări, iar pă dă altă parte, vrînd să iscodească și lucrările răzvrătitorului Theodor, au trimis orașanii om într-adins către dînsul, cu scrisoare din parte-le, rugătoare ca să nu dea vreo pricină dă spaimă și strămutare orașului. Cărora le răspunde că să nu aibă nimeni nici o grijă, ci să stea cu toții pă loc, căotîndu-și fieșcare trebuințele sale cu liniște. Și ne mai prelungind șăderea lor în satul Ciovîrnoșani, s-au sculat slugeru Theodor cu o ceată de oameni de s-au coborît la cula ce o are la via sa de lîngă Cerneți, dînd spaimă tuturor orașanilor și amăgind pă toți lăcuitorii cei proști du | prin împrejuratele sate, încît cu spinarea le aducea dă mîncare, iar ceilaltă adunare de oa[meni,
f. 8 toată] [1] | o au pornit pă alt drum cu otcîrmuitori și căpetenii dînpreună și cu Machedonschi să meargă spre mănăstirea Strihăii, propoveduind către toți că această arădicare s-au înpreunat pentru binele obștii ca să-i mîntuiască dă biruri și să-i ușureze din toate, scoțîndu-i din întunerec la lumină. După sosire-i la via dă lîngă Cerneți, îndată s-au spart orașul Cerneți, împrăștiindu-să toți în toate părțile, cum și ispravnicu s-au tras la Craiova, temîndu-să a nu-l coprinde să-l rădice precum și pă cluceru Oteteleșanu.

Iar dumnealor boierii țării, îndată după petrecania domnului Aleco vodă Suțul, priimind notă în scris de la excelența sa gheneral Pini consulatu prea puternicii Rosii, a căreia coprindere să arată anume tălmăcită pă grecie din. limba franțozească, adică: |

f. 8 v. Ὁ ὑποσημειούμενος γενεραλ κόνσουλας τῆς ἰμπερατορικῆς αὐτοῦ μεγαλειότητος πασῶν τῶν Ρωσσιῶν ἔμαθε τὴν εἴδησιν τῆς ἀποβιώσεως τοῦ ὑψηλοτάτου αὐθέντου τῆς Βλαχίας Ἀλεξάνδρου βόδα Σούτζου. Τοῦ αὐθέντου μὴ ὑφισταμένου πλέον, ἡ τάξις τῶν ὑποθέσεων ἀπήτει ὥστε ἡ χορεία τῶν ἀρχόντων νὰ ἀναδεχθῆ τὰς ἡνίας τῆς διοικήσεως, ἐὰν ὁ ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει ὑψηλοτάτος αὐθέντης δὲν ἤθελε προλάβει τὴν περίστασιν ἀποκαθιστάμενος εἰς μίαν στιγμήν, καθ' ἣν εἶχεν σῶας τὰς αἰσθήσεις του καὶ τὰ δικαιώματά του, ἓν προσωρινὸν κομητέτον διοικήσεως, συνιστάμενον ἀπὸ τὸν πανιερώτατον μητροπολίτην καὶ ἀπὸ τοὺς εὐγενεστάτους ἄρχοντας μπάνον Βραγκοβάνον, μπάνον Κρετζουλέσκον, μπάνον Γίκαν, μπάνον Βακαρέσκον, χάλια βιστιάρην Γρηγ. Φιλιππέσκον καὶ μέγαν ποστέλνικον
f. 9 r. Ρίζον, τοὐτέστι κομητέτον ᾧτινι | καὶ παρέδωκε πᾶσαν ἐξουσίαν, ἣν ἡ σύστασις αὐτοῦ δύναται νὰ ἔχῃ. Αὕτη ἡ διάταξις, δι' ἐπιταγῆς τῆς αὐτοῦ ὑψηλότητος, ἐγνωστοποιήθη εἰς τὸ γενεραλ κονσουλᾶτον μὲ μίαν νόταν γεγραμμένην ἀπὸ ιε-ης τοῦ τρέχοντος μηνός, καὶ ὁ ὑποσημειούμενος ἀναγνώρισε τὸ ἔννομον αὐτῆς καὶ τὴν ἐπῄνεσε ὡς ἔμφρονα καὶ σωτηριώδη. Ὁ ὑποσημειούμενος οὐδόλως ἀμφιβάλλει ὅτι τὰ ἔντιμα μέλη τοῦ διαληφθέντος κομητέτου, ἀποκαθισταμένου σήμερον

[1] M-sul deteriorat; completat după N. Iorga, *op. cit.*, p. 13.

www.dacoromanica.ro

κομητέτου διοικήσεως, ἐξ αἰτίας τῆς ἀποβιώσεως τοῦ αὐθέντου, θέλουσιν ἀναγνωρίσει τὸ βάρος τοῦ ὑπουργήματος, ὅπερ μετεκαλέσθησαν νὰ ἀναπληρώσωσι καὶ ὅτι ἡ δικαιοσύνη, ἡ φρόνησις καὶ ἡ μετριότης θέλουσι προεδρεύσει εἰς τὰς κοινὰς συνδιασκέψεις των, δι' ἕκαστον πρᾶγμα ὁποὺ ἀφορᾷ εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ὑφισταμένων νιζαμίων καὶ εἰς τὴν ἐπιχείρησιν τῆς εὐταξίας καὶ τῆς κοινῆς ἡσυχίας, ὁ μόνος σκοπὸς ὁποὺ χρεωστεῖ νὰ προβλέψῃ τὸ κομητέτον καὶ ὁ ὁποῖος ἐπροξένησεν τὴν σύστασίν του.

Τὸ κομητέτον διατηροίη κατ' ἀκρίβειαν τὰ χρέη του, καὶ νὰ μὴν ἐκτείνῃ τὰ δικαιώματά του πλέον τῶν ὁρίων ὁποὺ τὰ διαχωρίζουσι ἀπὸ τὴν δεσποτείαν τῶν προνομίων, ἰδιαιτέρως προσηρμοσμένων εἰς τὸ ὑποκείμενον τοῦ αὐθ., θέλει προχωρήσει εἰς ἀποτελέσματα ἅπερ παρέξωσι δικαίας ἐνδείξεις τῆς ἐμπιστοσύνης, ἣν ἡ ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει αὐτοῦ ὑψηλότης προσήρμοσε ἑνὶ ἑκάστῳ τῶν μελῶν του, καὶ τὰ ὁποῖα θέλοσι τὸ κατορθώσει νὰ ἀπολαύσουν τὴν ἀπὸ μέρους τῆς Ὑψηλῆς Πόρτας εὐχαρίστησιν, τὴν ἀποδοχὴν τῆς ὑπερασπιστικῆς αὐλῆς καὶ τὴν κοινὴν εὐγνωμοσύνην. Ἀλλὰ πρὸς ταῖς παρούσαις θεωρίαις, αἱ ὁποῖαι καθυπαγορεύονται f. 9v.
διὰ τῆς πατρικῆς στοργῆς, ἣν ἡ μεγαλειότης αὐτοῦ ὁ αὐτοκράτορ ἐνησμενίσθη κατὰ συνέχειαν νὰ διομολογήσῃ πρὸς τὸ δακικὸν ἔθνος, τὸ πανευφραινόμενον τῇ εὐνοϊκῇ του προστασίᾳ, ὁ ὑποσημειούμενος νομίζει χρέος του νὰ διακηρύξῃ ἐπαγγελματικωτέρως ὅτι ἀποκαθίστεσι τὰ ἔντιμα μέλη τοῦ κομητέτου τῆς διοικήσεως, συνάμα καὶ ἀτομικῶς ρεσπονσάμπιλα εἰς ὁποιανδήποτε βλάβην ἤθελεν ἀκολουθήσει εἰς τὰς ἤδη ὑπαρχούσας διατάξεις καὶ εἰς τὴν ἐπιχείρησιν τῆς εὐταξίας καὶ τῆς κοινῆς ὑσυχίας, ἕως ὅτου αἱ περαιτέρω ἀποφάσεις ἤθελον καταπαύσει τὸ ἐν τῷ παρόντι ἐπάγγελμά των.

«Subscrisul gheneralicesc consul al măririi sale împărăteşti tuturor ruşilor, a luat ştire despre încetarea din viaţă a măriei sale domnului Ţării Romîneşti, Alexandru vodă Suţu, şi fiindcă domnul nu mai dăinuieşte, orînduiala treburilor, ar fi cerut ca obştea boierilor să ia frînele oblăduirii în mînă, dacă răposatul întru fericire prea înălţatul domn n-ar fi preîntîmpinat împrejurarea, înfiinţînd într-un timp pe cînd îşi avea minţile întregi şi era în dreptul său, un comitet vremelnicesc de oblăduire, alcătuit de prea sfinţia sa mitropolitul şi de prea cinstiţii boieri: banul Brîncoveanu, banul Creţulescu, banul Ghica, banul Văcărescu, hale vistierul Grigore Filipescu şi marele postelnic Rizu, adecă un comitet căruia i-a şi lăsat toată stăpînirea ce întocmirea lui poate să aibă. Această orînduială din porunca măriei sale s-a făcut cunoscută gheneralicescului consulat printr-o notă scrisă de la 15 ale curgătoarei luni, şi subscrisul a recunoscut pravilnicia ei şi a lăudat-o ca înţeleaptă şi mîntuitoare. Subscrisul nu se îndoieşte cîtuşi de puţin că cinstitele mădulare ale sus zisului comitet, care astăzi s-a întocmit ca comitet de oblăduire, în urma încetării din viaţă a domnului, vor recunoaşte povara slujbei ce au fost chemaţi să îndeplinească, şi că dreptatea, înţelepciunea şi cumpătarea vor domni în sfaturile lor obşteşte pentru fiece lucru privitor la săvîrşirea nizamurilor în fiinţă şi la ţinerea bunei orînduieli şi a liniştii obşteşti, singurul scop ce e dator comitetul să privegheze,

www.dacoromanica.ro

și care a făcut să se nască înființarea lui. Comitetul să-și păzească datoriile cu scumpătate și să nu se întindă cu drepturile peste hotarele mărginite de stăpînirea privileghiilor ce se cuvine cu osebire numai la obrazul domnitorului; va purcede la fapte care vor da dovezi destoinice de încrederca ce răposatul prea înălțatul domn a pus în fiecare din aceste mădulare și care le vor face să dobîndească mulțumire din partea Înaltei Porți și a curții ocrotitoare și obștească recunoștință. Iar pe lîngă aceste sfaturi la care vă povățuiește iubirea părintească ce măria sa împăratul a mărturisit-o neprecurmat către neamul dachicesc și care se bucură de ocrotirea sa priincioasă, subscrisul cunoaște ca o datorie a sa a încunoștiința, ca din îndatoririle slujbei sale, că face pre cinstitele mădulare alc comitetului de oblăduire îndeobște și îndeosebi răspunzătoare pentru orice vătămare s-ar întîmpla obiceiurilor și orînduielilor în ființă, precum și liniștea obștii, pînă cînd vreo altă hotărîre ar veni mai de sus spre a face să înceteze însărcinările dumneavoastră ».

Au luat dumnealor boierii pe de o parte otcirmuirea țării asupră-le, dinpreună și cu preaosfințitul părintele mitropolit al Ungrovlahiei, făcînd cu toții anafora de înștiințare către prea Inalta Poartă pentru răposarea domnului, care au și pornit-o la Ţarigrad cu într-adins vătaf dă călărași [1], iar pă de altă parte, prinzînd dă veste de pornirea slugerului Theodor Vladimirescul, au dat numaidăcît strașnice porunci atît pă la isprăvnicaturile du peste Olt ca să să facă cuviincioasele strejuiri, adăogindu-se cu îndoire și suma beșliilor fiștecăruia zabit du peste Olt spre îngrijirea cei după datorie strejuire dăspre amăgitorul Theodor, cît și către dumnealui caimacamul cu divaniții Craiovii, făcîndu-li-să cunoscut pentru acest răzvrătitor dă norod, cum și poruncile ce s-au dat pă la isprăvnicaturi, dîndu-să și subt a dumnealor îngrijire a pune în lucrare toate mijloa-
f. 9 v. cele ce vor chibzui spre înfrînarea răzvrătitorului și încetarea turburării aceștia. |

S-au orînduit într-adins și dumnealui logofăt Dumitrache Bibescu comandir asupra tuturor pandurilor, ca să-i strîngă pe toți cei din județele Doljului și Mchedințului ce era în slujbă și să orînduiască dintre dînșii cu căpetenii alese și credincioase ca să meargă împotriva slugerului Theodor, povățuindu-i cu tot denadinsul a nu lăsa pe apostat să să întinză, ci să-l izgonească din părțile acelea. S-au pornit și de la București un sluger Costi, trăitor în județul Gorjului, ca să meargă acolo și după știința ce are dă toți pandurii acelui județ să-i strîngă pe toți. Și lăsînd o ceată la isprăvnicat spre st[r]ejuire, cu ceilanți să meargă la Tismana sau unde să va afla adunarea răzvrătitorului, ca să le stea împotrivă strejuind și părțile județului Gorj. S-au trimis și publicații către toți lăcuitorii județelor du peste Olt cu blesteme și afurisanii ca să nu să cuteze vreunul a să amăgi la prilostitoarele propoveduiri ale răzvrătitorului. S-au întocmit din București și patru căpetenii dă arnăuți, cu 200 hargiuri, fieșcăruia cîte 50, ca

[1] Arzul boicrilor către Poartă din 30 ianuarie a fost trimis în aceeași zi la Constantinopol prin călărași, cărora li s-au dat 1 000 groși (Arh. St. Buc., Administrative vechi, dos. 2216/c 1821, f. 95).

www.dacoromanica.ro

să să trimiță la Craiova, însă: delibașa Mihali, bulucbașa Enciu, Hagi Prodan și sărdaru Iamandi Giuvara de la sud Romanați, cărora li s-au plătit și taleri 10 600, leafa și agalîcu lor pe o lună. S-au întocmit și la Craiova zabitu Doljului i al Romanațului cu cîte 50 beșlii i slugeru Solomon cu 80 panduri a fi dă strejuirea Craiovei [și] s-au pornit dîn București; și dă iznoavă ispravnicii atît la jude- f. 10
țul Mehedințului, dumnealui clucer | Glogoveanul carele peste puțin căindu-să au dat în scris paretisis la Craiova și s-au orînduit în locu-i dumnealui căminar Ștefan Bibescu, cît și la județul Gorjului să orînduise dumnealui stolnic Vicșoreanul[1]. Apoi chibzuindu-să dă către divanul Craiovii ca să meargă stolnicu Viișoreanu iarăși la Mehedinți cu dumnealui căminar Bibescu, și la Gorji să să orînduiască sărdaru Dinul Bălteanul carcle să însărcinase dă cătră dumnealui logofăt Dumitrache Bibescu și cu pandurii acelui județ, orînduindu-să întru strejuirea Gorjului, s-au trimis poruncile otcîrmuirii Bucureștilor întocmai după această chibzuire cu îndestule povățuiri și strașnice porunci spre întîmpinarea răului și încetarea răzvrătirii. Aceste întocmiri pnîndu-să în lucrare dă către dumnealor boierii otcîrmuitori prin vrednice îngrijiri, nu înceta dumnealor apururea strîngîndu-să la un loc de adunare și chibzuind cele spre izgonirea răzvrătitorilor, precum și dă către divanul Craiovii făcîndu-să cuviincioasele îngrijiri, s-au orînduit strejuiri în toate părțile precît au stătut putința, orînduindu-să și la mănăstirea Strehaia un ceauș Costache, ce era căpitan la căpitănia Ghidiciul, cu căpitanul de Amărăzi și cu patruzeci dă oameni înarmați. Asemenea și la mănăstirea Motrului un bulucbașă cu vreo 20 de arnăuți, cărora li s-au dat de la Craiova și gephanea îndăstulă, poruncindu-li-să cu strășnicie ca să păzească | strejuirea acestor două mănăstiri, neslobozînd nici într-un f. 10 v.
chip intrarea răzvrătitorilor. S-au însărcinat și vistieru Constandin Crăiniceanul ca să strîngă pe toți pandurii din județul Mehedințului cei dă la valc (fiindcă cei de la deal să arădicaseră cu slugeru Theodor) și să meargă împotriva răzvrătitorilor. Iar răzvrătitorul, după ce au pornit și altă scrisoare către muhafizul Diiului, coprinzătoare:

« Cătră măria sa derviș pașa Vidin muhafiz, de la tot norodul din Valahia. Cu lacrămi fierbinți jăluim înălțimii tale că pe noi ticăloșii, raiaoa din toată Țara Romînească, domnul țării dimpreună cu boiarii greci și romîni, unindu-să cu toții, ne-au prădat și ne-au dăspuiat, încît am rămas numai cu sufletele, precum pe larg ticăloșia și plîngerea noastră în coprinderea agzimagzarului, ce l-am dat către prea puternica împărăție stăpînitoarea noastră, să coprinde. Care agzimagzar l-am trimis la înălțimea ta, ca un bun credincios al prea puternicului împărat, rugîndu-ne fierbinte măriei tale ca să te milostivești și să binevoiești a-l trimite la prea înalta împărăție ca să poată auzi glasurile plîngerii noastre, fiindcă nooă toate drumurile cum și ușile prea Înaltei Porți ni le-au închis de la o vreme încoace domnul țării și boierii și ni le-au poprit, pentru ca

[1] Barbu Viișoreanul.

www.dacoromanica.ro

f. 11 să nu ne mai putem arăta | plîngerile noastre la prea puternica noastră împărăție. Și așa mai sus numiții ne mănîncă de vii și noi nemaiavînd ce să le mai dăm și nemaiștiind ce să facem, am năzuit la mila măriei tale. Și ne rugăm fierbinte ca să trimiți jalba noastră către prea puternica împărăție pentru ca să auză glasul plîngerii noastre și să să milostivească asupra ticăloșii noastre, ca să trimiță un om credincios împărătesc să vie aici în țară la București să cerceteze, să vază nevoile care le tragem dă către acești lupi nemilostivi și să ne facă dreptate. Și pînă a veni omul împărătesc noi ne-am sculat cu mic cu mare și mergem ca să ne adunăm la București. Și iar să fie știut înălțimii tale că arădicarea noastră nu este pentru altcevași nici într-un chip, decît numai asupra boierilor carii ne-au mîncat dreptățile noastre, cu care ne-au miluit prea puternica împărăție. Iar negutătorii turci și verice negutători vor avea negutătorii și trebuință prin țară, cu toții să umble fără nici un fel de îngrijire, că noi pe nimenea nu oprim și dă nimenea nicidecum nu ne atingem; încă mai cu bună slobozenie vor umbla. Și iarăși fierbinte ne rugăm înălțimii tale ca să ne ajuți cu cele ce ne trebuiesc, care prin grai trimisul nostru le va arăta mării
f. 11 v. tale. Iar anii înălțimii tale | fie de la Dumnezeu mulți și prea fericiți».

Apoi sculîndu-să de la via sa dă lîngă Cerneți, au mers de s-au împreunat cu cei trimiși spre Strihaia și apropiindu-se dă mănăstire, cei dînlăuntru, adică ceaușu Costache cu ceilanți, spăimîntîndu-să dă mulțimea norodului, iar mai ales amăgindu-să întru deșartele măgliseli ce le-au arătat Machedonschi cu slugeru Theodor, au dăschis porțile mănăstirii de au intrat apostații, dintre carii dăspărțindu-să Machedonschi cu o sumă de panduri și cîțiva arnăuți au mers la mănăstirea Motrului, unde era orînduiți de pază dooăzeci dă arnăuți dă către divanul Craiovii, precum mai sus s-au zis, și ce le va fi zis prin grai nu este știut, că îndată s-au închinat la dînșii fără a să împotrivi cîtuși dă puțin. Asemenea și dîntre pandurii ce strînsese vistieru Constandin Crăiniceanu după porunca divanului Craiovii, unul dîntre căpitani cu pandurii săi au mers de s-au închinat la slugeru Theodor. Și rămîind deșartă mănăstirea Motrului, au năvălit dumnealui căminaru Ștefan Bibescu cu stolnicu Viișoreanu, ispravnicii de Mehedinți, de au întrat înlăuntru cu vreo cîțiva oameni strejuind cu tot dinadinsul închiderea acestii mănăstiri. Iar slugeru Theodor cu toată adunarea
f. 12 sa stînd între Strihaia și între mănăstirea Motrului, | propoveduia către obștea lăcuitorilor feluri dă dășărtăciuni, aducîndu-i pe toți la stare de apostasie, încît toți lăcuitorii județului Mehedinți au făcut încetare de răspunderea datorii lor și cu toți alerga la adunarea slugerului Theodor, ducîndu-le prin cară și pă cai cele trebuincioase de ale mîncării. Încă și marginea învecinatelor județe, ascultînd din depărtare propoveduirea asidosii, s-au abătut la nesupunere. Acestea auzindu-le dumnealor boierii otcîrmuitori și cu tot denadinsul îngrijindu-să spre întîmpinarea răzvrătirii acestia, au chibzuit mai întîi de s-au făcut o carte obștească din partea tuturor către slugeru Theodor, coprinzătoare: « Cu mare mirare luarăm în știre de urmările ce ai început a face, cugetînd

www.dacoromanica.ro

însoțire dă mai mulți și împărțind cuvinte cătră lăcuitori ca să sară cu toții spre izbăvirea răului și să iasă din întunerec la lumină. Acest fel dă urmări, că nu au sfîrșituri bune este știut și din istorii și din pildele ce să văd pe toată zioa. Judecă, care poate să-ți fie izbînda, cînd înarmîndu-să împrotivă-ți toți credincioșii stăpînirii, te vor supune prin războiu și te vei îndatora însuți a cere mîntuirea, care nu vei putea-o găsi? Au nu știi că plătește țara la atîția ogeaclii și panduri pe carii cînd îi va însoți și cu alții ce mai sînt pe dinafară, ce arme să vor rădica asupră-ți și încotro vei năvăli ca să te mîn | tuiești? Vedem că în f. 12 v.
cuvintele ce prin nejudecată ai alcătuit către lăcuitori propoveduiești că pentru folosul obștii și binele țării te-ai pornit într-această faptă și voiești a arăta cum că nu ești tîlhar sau voitor de rău, ci îndemnător binelui și săvîrșitor izbăvirii obștii din ispita răutăților. Dar care din lăcuitori îți va da crezămînt și în ce temei răzimînd să va însoți cugetărilor ce ai, de vreme ce cu toții cunosc și înțeleg cîtă zmăcinare, cîte cheltuieli și cîte pagube să pricinuiesc satelor printr-acest fel dă netrebnicii. Deci te sfătuim părintește și ca niște adevărați patrioți îți poruncim să te părăsești de asemenea faptă păgubitoare țării, aducătoare dă zmînteală liniștii lăcuitorilor și pricinuitoare dă mare nevoie asupră-ți, și te încredințăm cu jurămînt că dă te vei supune povățuirilor și poruncilor noastre și lăsîndu-ți armele te vei scula și vei veni fără tăgăduire, vei scăpa de orice urgie căci cu toții vom fi mijlocitori cătră domnul țării ca să-ți treacă cu vederea urmarea ce ai cugetat, și poate vei fi ascultat la multe dăstoinice arătări spre dăspăgubirea jafurilor ce vor fi cercat lăcuitorii. Pentru că la o asemenea dreptate mai cu seamă privește stăpînirea țării decît oricine altul pe dînafară și niciodată nu voiește ca lăcuitorii să cerce năpăstuiri, dă vreme | ce această țară este știut că să otcîrmuiește supt lege și supt pravilă. f. 13
Iar cînd, din nenorocire, nu îți vei lua seama cu denadinsul și nu te vei supune acestor părintești povățuiri ce cu iubire dă omenire îți dăm (nevoind zmăcinarea și turburarea satelor), atunci nu numai că te vor izbi cei ce sînt gata asupră-ți pînă acum, ci și alții să vor mai porni, cîți trebuința va cere. Și fii încredințat că după ce nu vei găsi scăpare, apoi și osînda morții îți va fi grozavă și cumplită ca unui turburător și amestecător de liniștea lăcuitorilor. Către aceasta te sfătuim iarăși și îți poruncim ca îndată ce vei primi această scrisoare a noastră, în soroc de două ceasuri să-ți iei seama bine și către cel ce-ți va trimite scrisoarea să dai răspuns tu în scris curat, ca, de va fi cu coprindere dă supunere și prin vrednice dovezi ca să poată fi crezut, să înceteze numaidăcît pornirea ce este gătită asupră-ți, și să te aștieptăm aici precum mai sus pe larg ți să arată. Iar dă nu ți să vor precurma relile cugetări, hotărești-te singur morții și fii încredințat că nu vei găsi scăpare. Citește cu mare luare aminte aceste scrise. Ia-ți seama bine, supune-te povățuirilor ce privesc spre bine-ți și fii sănătos ! 1821 ghenar 30».| f. 13 v.

Care scrisoare s-au și pornit îndată cu lipcan într-adins, apoi s-au trimis și la Țarigrad arz către prea Înalta Poartă, cu coprinderea ce mai jos să arată: « Noi, prea plecații robi ai prea puternicii împărății, mitropolitul țării,

www.dacoromanica.ro

episcopi, igumeni, boieri mari și mici, căpitani, mazîli și toată obștea lăcuitorilor pămîntului țării Valahii, chelerului împărătesc, cu cele pînă la pămînt așternute prea plecatele noastre închinăciuni, facem arătare prea puternicii împărății că îndată după ce și-au dat sfîrșitul răposatul domnul țării, fără cîtuși de puțină zăbavă s-au ivit afară în țară ca la patruzeci de inși călări și într-armați, avînd căpetenie pe un Theodor Vlădimirescu (carele în vremea trecutei răzmirițe au fost în slujbă ostășească a roșilor subt numire de ofițer), încă și cu un Machedonschi ofițer. Ei, precum să vede, s-au pornit dinlăuntru din politia Bucureștilor și mergînd spre județul Gorjului tot cam pe supt munte, făr'dă a face pă drum cuivași vreo supărare sau pagubă, tocmai vineri seara la 21 ale aceștii luni au ajuns fără veste la orașul Tîrgu Jiiului, unde este scaunul isprăvnicatului Gorjului, pricinuind mare spaimă orașului. Și
f. 14 fără de a face cuivași vreo supărare, au luat de acolo împreună cu | dînșii numai pe unul din ispravnicii județului (căci celălant să întîmplase a fi afară în județ) și au plecat cu el într-aceiași noapte, zicîndu-i că după ce vor prinde și pe tovarășul său, le vor arăta poruncile ce au. De care această necuviincioasă întîmplare și urmare îndată ce ne-am înștiințat, înțelegîndu-o că privește la sfîrșituri și mai necuviincioase, numaidăcît am împrăștiat toate putincioasele mijloace cîte am socotit spre întîmpinarea acestui rău și pă de o parte am pornit după dînșii dîntre paznicii țării, iar pă de altă parte am dat cuviincioasele nizamuri prin dregătorii acelor cinci județe ot prez Olt spre zăticnirea întinderii primejdiosului cuget al acelor făcători dă rău și spre ocrotirea i liniștirea lăcuitorilor. Ei însă, adică acei făcători dă rău, după înștiințările ce ne-au mai venit, plecînd de la Tîrgul Jiiului, s-au dus drept la mănăstirea Tismana de s-au închis înlăuntru, avînd împreună și pe ispravnicu Gorjului, căci pă celălant neputîndu-l prinde și scăpînd, s-au întors iarăși la scaunul isprăvnicatului, strîngînd orașu la loc și strejuindu-l.

Dar cu toate îngrijirile ce am făcut și nu contenim a face, vedem că ei nu contenesc de a pune în lucrare vătămătorul lor cuget, căci accl Theodor Vlădi-
f. 14 v. mirescul, luînd cîțiva dintr-ai săi ce din înștiințările ispravnicilor | să dovedesc că sînt și arnăuți, au ieșit din mănăstire, lăsînd acolo pe alți paznici dintr-ai lor și plecînd spre județul Mehedințului, au început prin scrisorile sale a invita obștea norodului și a-i chema să vie să să unească cu el, luînd fieșcare arme, iar cel ce nu va avea arme să-și facă lance și furci dă fier, arătîndu-le cum că cugetul lui privește spre a-i ocroti de a rămînea slobozi de supt supunerea domnilor și a boierilor.

Temerea cea mai mare ne este că acest Theodor, avîndu-și lăcuința și casa în județul Mehedințului, s-au ajuns de mult cu vreunii dîn lăcuitorii acelui județ sau și cu alții din alte vecine județe, și avînd înclinare cu mai mulți, să întinde acest rău obștii vătămător, precum ni s-au și vestit că pînă acum să vor fi adunat acei făcători dă rele și pînă la cinci sute și cugetă a coborî și în partea cîmpului și de acolo la Craiova și apoi aici. Dar socotind fapta numitului

www.dacoromanica.ro

drept urmare tîlhărească, fiindcă şi împuţinarea numărului oamenilor ce avea cu dînsul ne-au încredinţat de aceasta şi pildele de mai nainte urmate ale altor asemenea tîlhari, de aceea nu am înştiinţat pă loc prea puternicii împărăţii, bine nădăjduiţi | aflîndu-ne că printr-acele herecheturi ce s-au fost făcut îndată f. 15
după ivirea sa, să va potoli răul făr'dă zăbavă. Acum însă de sînt două zile, văzînd că prin mare creştere să întinde răul, împuternicindu-să numitul prin alăturarea şi altor asemenea lui cugetători, pe de o parte după a noastră netăgăduită datorie nu numai am întărit de iznoavă nizamurile ce am fost dat mai nainte, ci am îngrijit a alcătui şi alte strejuiri care au să să şi pornească după dînşii, iar pă dă altă parte, mare grijă avînd de răul ce poate pricinui ţării acest tîlhar şi văzînd că de să va întinde creşterea alăturaţilor săi, precum s-au început, nu va fi ţara în dăstoinicie a i să împotrivi, de aceea, după datoria supunerii, nu lipsim cu cea pînă la pămînt plecăciune a face arătare ca prea puternica împărăţie să chibzuiască mijlocul cel cuviincios spre apărarea ţării dăspre aceşti tîlhari. Ghenar 30».

Cum şi osebită scrisoare din partea ţării cătră slăvitul dragoman al Porţii, coprinzătoare adică: | f. 15 v.

Τὸ ἱστορικὸν τοῦ ἐξαπροόπτου ἀναφανέντος εἰς τὸ καδηλήκι Γκορζίου καὶ καδηλήκι Μεχεδινζίου ἀντάρτου Θεοδώρου Βλαδιμηρέσκου καὶ τὰ μέχρι τῆς παρούσης διατρέξαντα πληροφορηθήσεται ἡ ἐκλαμπρότης της ἐκ τοῦ ἐμπεριχλείστου δουλικοῦ ἡμῶν μαγζαρίου. Ἡμεῖς θεωρήσαντες ἐκ πρώτης ἀφετερίας τὸ κίνημα | τοῦ κακοτρόπου τούτου ὡς λῃστρικόν, δὲν ἐτολμήσαμεν ἀμέσως νὰ f. 16 r.
φανερώσωμεν τῇ κραταιᾷ καὶ τροφῷ ἡμῶν βασιλείᾳ περὶ τούτου, πεποιθότες ὅτι διὰ τῶν ἀναγκαίων μέσων ὁποὺ ἀνυπερθέτως ἐβάλομεν εἰς πρᾶξιν θέλει λάβει παρὰ πόδας τἀπίχειρα τοῦ τολμήματός του, ὡς καὶ ἄλλοι πρὸ αὐτοῦ παρόμοιοι κακότροποι τολμητίαι, καὶ θέλει ἀσφαλισθῆ πάλιν ἡ ἥσυχος διαγωγὴ τῶν ἀθῴων πιστῶν ραγιάδων.

Ἐπειδὴ ὅμως καὶ τὸ πρᾶγμα ἔδειξεν ἄλλην μορφήν, δηλαδὴ ἐκ τῆς ἀνταρσίας τὴν ὁποίαν ὁ ἴδιος ἀντάρτης ἐγγράφως ἐκοινολόγησεν ὑπὸ τὸ ὄνομα τῆς ἐλευθερίας, κατακηλῶν τὰς ψυχὰς τῶν ἁπλουστέρων μὲ τὸ ἐπαγωγὸν τῆς λέξεως ταύτης, καὶ χεῖρα πολλὴν ἐκ τῶν ὁμοίων του κακοτρόπων ἐν βραχεῖ συναγαγών, τοὺς θρασυτάτους προσεταιρούμενος, καὶ ἡμέραν παρ' ἡμέραν προβαίνει ἐπαυξάνων τοὺς περὶ αὐτόν, οὐκέτι κατὰ μέρος διανοεῖται νὰ ἐκτελέσῃ τὸν σκοπόν του, ἀλλ' ἀπὸ μελέτης εὐθὺ τῆς ἐξουσίας καταστοχάζεται καὶ ἐπαπειλεῖ νὰ φέρῃ τὸν κοινὸν ὄλεθρον καὶ εἰς αὐτὴν τὴν προεδρεύουσαν πόλιν τοῦ Βουκουρεστίου. Ἔγνωμεν λοιπὸν τὸ πρᾶγμα, ὅτι οὐ τῶν εὐμεταχειρίστων ἐστίν, ὥστε νὰ δυνηθῇ ὁ τόπος διὰ νὰ ἀντιπαραταχθῇ εἰς τοιοῦτον προμεμελετημένον καὶ προπαρασκευασμένον ἀντάρτην, ἀλλ' ὑψηλοῦ καὶ κραταιοῦ βραχίονος δεόμενον, διὰ νὰ σωθῇ τὸ κοινὸν τῆς Βλαχίας ἀπὸ τοιαύτης ἐπιδρομῆς, πρὶν δοκιμάσῃ τὰ | τραγικὰ αὐτῆς ἀπο- f. 16 v.
τελέσματα.

Ὅθεν, διὰ τοῦ παρόντος δουλικοῦ ἡμῶν ἀρζιμαγζαρίου εἰδοποιοῦμεν τῇ κραταιᾷ βασιλείᾳ τὰ διατρέχοντα καὶ παρακαλοῦμεν τὴν περίβλεπτον αὐτῆς ἐκλαμ-

www.dacoromanica.ro

πρότητα ὅπως, προσφέρουσα τὸ δουλικὸν ἡμῶν ἱκετήριον, μεσιτεύσῃ διὰ τὰ πρὸς ἀνυπέρθετον σωτηρίαν καὶ τὴν ποθητὴν ἥσυχον διαγωγὴν ἁπάντων τῶν κατοίκων τῆς Βλαχίας, πιστῶν ὑπηκόων τῆς κραταιᾶς βασιλείας. Τὰ δὲ ἔκλαμπρα αὐτῆς ἔτη εἴησαν θεόθεν πλεῖστα καὶ πανευδαίμονα.

1821, Ἰανουαρίου, 30

«Despre întîmplările neprevăzutei iviri a răzvrătitorului Teodor Vladimirescu în județul Gorj și în județul Mehedinți și despre toate cîte pînă acum s-au întîmplat, se va încredința excelența voastră din alăturatul supus al nostru arzmahzar. Noi, privind de la început mișcarea acestui făcător de rele ca o faptă tîlhărească, nu ne-am cutezat de îndată a aduce la cunoștința prea puternicii și hrănitoare împărății acest lucru, încredințați fiind, că în urma trebuincioaselor mijloace ce fără întîrziere am pus în lucrare, se va pune capăt la această îndrăzneață întreprindere, cum s-a întîmplat și cu alți îndrăzneți făcători de rele dinaintea lui și că se va chezăși iarăși liniștita petrecere a nevinovatei și credincioasei raiale. Dar fiindcă lucrul a luat altă față, adecă prin răzvătirea pe care însuși răzvrătitorul prin scris a mărturisit-o subt numele de slobozenie întinînd sufletele celor mai simpli cu îndemnul acestui cuvînt, și adunînd în scurt timp pe mulți din semenii lui făcători de rele ca și dînsul, și din zi în zi înmulțind pe cei dinprejurul său, negîndindu-se a săvîrși acest scop numai în parte, ci cugetă de-a dreptul la stăpînire și amenință să aducă pieirea îndeobște și chiar în orașul Bucureștilor, am chibzuit prin urmare că acest lucru nu este lesne de scos la cale, pentru ca să poată țara să se lupte cu acest răzvrătitor care este astfel mai dinainte pregătit, ci are trebuință de un braț puternic și înalt, ca să mîntuie norodul Valahiei de asemenea năvălire, pînă a nu cerca jalnicele sfîrșituri ale acestuia.

Deci prin supusul nostru arzmahzar de față, aducem la cunoștința puternicei împărății cele întîmplate și ne rugăm de excelența voastră ca, înfățișîndu-se supusa noastră rugăciune, să mijlocească pentru neamînata izbăvire și pentru dorita liniștita petrecere a tututor locuitorilor din Țara Romînească, credincioșilor supuși ai puternicei împărății, iar strălucitii săi ani, Dumnezeu să-i înmulțească și să-i fericească.

1821, ianuarie 30.»

După acestea pornindu-să la Craiova agalile cu neferii cei orînduiți, au profthaxit mai întîi sărdaru Iamandi Giuvara cu o sumă dă neferi ca la o sută de oameni înarmați, strejuind orașul Craiovii dînpreună cu slugeru Solomon ce era rînduit dă către dumnealor boierii divaniți de acolo. S-au trimis la județele du peste Olt și porunci pentru scăzămîntul pandurilor ce fuseseră lepădați în dajdie, să să ia în slujbă cu chezășii vrednice, atît ei cît și căpitanii lor, ca să slujească cu toată credința la această peristasis, și vor fi nebîntuiți
f. 16 v. pentru | totdeauna precum au fost și mai dînainte vreme, carii să să orînduiască înpotriva răzvrătitorului, precum să va întocmi dă către dumnealui logofătu

www.dacoromanica.ro

Dumitrache Bibescu şi divanul Craiovii. S-au proctaxit (!) la Craiova şi gephanea îndăstulă cum şi pietre, ca să să împartă pe la panduri şi unde vor socoti dumnealor boierii divaniţi cum că face trebuinţă. S-au scris dîn partea tuturor boierilor lui chir Hagi Ianuş de la Craiova ca să numere taleri treizeci dă mii la casa ce este să să întocmească la Craiova pentru chieltuielile tainaturilor şi altor trebuincioase celor orînduiţi înprotiva răzvrătitorilor şi vor umbla cu dobîndă pînă cînd i se vor plăti dă către ţară (din carii au şi răspuns taleri zece mii numai) [1]. Dar dumnealor boierii divaniţi de la Craiova, văzînd că slugeru Theodor au început a face pas către mănăstirea Motrului care este aproape dă Craiova şi au sosit pînă la Gura Motrului, din care s-au dat pricină la mulţi dîn oroşanii Craiovii a să spărgălui şi a să strămuta, au înştiinţat numaidăcît către dumnealor boierii otcîrmuitori, făcînd cerere ca să să întîmpine întinderea aceştii răzvrătiri cu orice mij | loc să va bine chibzui. f. 17
Cărora li s-au dat răspunsu ce mai jos să arată, adică:

Μὲ ἔκπληξιν καὶ ὀδύνην ψυχῆς μας ἀνέγνωμεν τὸ πρὸς ἡμᾶς εἰδοποιητικὸν f. 17 v.
τῆς εὐγενίας σας, τὸ ἀπὸ λα-ης τοῦ παρελθόντος, καθότι, ἐν ᾧ περιμένομεν νὰ μᾶς ἀναγγείλετε ἔργα εὐκταῖα καὶ κατορθώματα ἀνάλογα τῶν περιστάσεων καὶ τῆς συμπεφυκυίας ὑμῶν μεγαλοψυχίας, εἴδομεν πράγματα συγκεχυμένα καὶ πλήρη μικροψυχίας, ἀπάδοντα τῶν ἐλπίδων μας, ἄτινα διαδιδόμενα καὶ αὐτόθε, ἀναμφιβόλως ἐπάγουσι διασκορπισμὸν τόσον τοῦ ὁρασίου Κραγιώβας, ὅσον καὶ τῶν αὐτόθι καδηλήκίων. Ὅθεν καὶ ἀποκρινόμενοι τῇ εὐγενίᾳ σας, ἀξιοῦμεν διὰ νὰ ἐνοπλισθῆτε μὲ τὸν ἐχέφρονα καὶ γενναῖον τρόπον, βάλλοντες εἰς πρᾶξιν καὶ ἐκτέλεσιν ὅσα ἀφοροῦν πρὸς θραῦσιν καὶ μείωσιν τοῦ σκοποῦ τοῦ δημηγέρτου ἐκείνου, καὶ πρὸ πάντων διὰ τὴν κοινὴν ἡσυχίαν τῶν λακουϊτόρων. Ἐντεῦθεν ὅσα ἔδει νὰ γένουν, ἐκτελέσθησαν ἀφθόνως. Ἄνθρωποι ἔνοπλοι ἐστάλησαν. Τζεπχανὲς ἱκανός, διορισμὸς γροσίων. Ὡσαύτως διὰ τὴν κατεπείγουσαν ταύτην χρείαν εἰς τὸ περὶ ἱσπραβνιτζιῶν, κατὰ τὸ εὐλογοφανὲς ὑμῶν, καὶ ἡμεῖς συνῃνέσαμεν. Ἤδη δὲ δὲν περιμένεται ἄλλο, εἰμὴ καὶ ἡ εὐγενίας σας, κινούμενοι μὲ τοὺς νουνεχεῖς | καὶ συνετοὺς τρόπους καὶ διορισμούς, καθὼς ἡ χρεία τὸ καλέσῃ, νὰ ἐγκαρ- f. 18 r.
διώσητε τοὺς πεπτοημένους, ἐνθαρρύνοντες καὶ τὰ πνεύματα τῶν μικροτέρων, διὰ νὰ διατρέχῃ ἡ ἡσυχία τοῦ λαοῦ, διὰ τὴν ὁποίαν ὑπόκεισθε εἰς ρεσπουνσαμπιλιτά, καὶ ἀκολούθως εἰς ἔπαινον καὶ ἐπίτευξιν τῶν προσδοκωμένων δικαιωμάτων σας. Διὰ τὸ ἀνόσιον χερεκέτι αὐτοῦ τοῦ ἀντάρτου ἐφανερώσαμεν τῷ κραταιοτάτῳ ἡμῶν ἄνακτῃ καὶ ὅσον ο ὕπω ἀπεκδεχόμεθα καὶ τὸν ἱερὸν αὐτοῦ ὁρισμόν.

Φεβρουαρίου, 2

« Cu mirare şi durere sufletească am cetit cea către noi înştiinţătoare scrisoarc din 31 ale lunei trecute, căci, pe cînd ne adăstam să arătaţi fapte ce ar fi dorit şi izbînde asemănate cu împrejurările şi cu fireasca dumneavoastră mărinimic, am văzut lucruri nesăbuitc şi pline de micşorime de suflet împotriva cclor

[1] Vezi documentul nr. 124 din vol. I de *Documente interne* privind *Răscoala din 1821.*

www.dacoromanica.ro

ce nădăjduiam, care lățindu-se și pe acolo, fără îndoială vor pricinui pustierea atît a orașului Craiova cît și a județelor din partea locului. Astfel răspunzînd domniei voastre, vă cerem să vă într-armați cu chipul cel mai înțelept și bărbătesc, punînd în lucrare toate cît privesc spre înfrîngerea și nimicirea scopului acelui răsculător al norodului, și mai vîrtos pentru obștească liniște a locuitorilor. Aicea tot ce trebuia să se facă, s-a făcut cu prisos. Oamenii înarmați s-au trimis, gephanea îndestulătoare, orînduială de bani. Asemenea și despre cele de neapărată trebuință pe care le-ați încuviințat pentru isprăvnicie, și ne-am învoit. Acum dar, nu se așteaptă alt decît ca și dumneavoastră să întrebuințați toate chipurile cele înțelepte și toate orînduielile cuviincioase după cum trebuința va cere, și să îmbărbătați pe cei speriați, însuflețind și duhurile celor mai mici, spre a face să domnească liniștea norodului pentru care veți fi supuși la răspundere, și iarăși asemenea la lauda și la dobîndirea drepturilor dumneavoastră cele nădăjduite. Cît despre nelegiuita sculare a acelui răzvrătitor, am făcut cunoscut prea puternicului nostru împărat și adăstăm cît de curînd sfînta poruncă a sa.

Fevruarie 2.»

Iar către aceasta s-au făcut de obște chibzuire ca să să trimiță un boier ales la Craiova a fi căpetenie asupra celor orînduiți cu arme împotriva răzvrătitorului, spre a-i otcîrmui și a-i povățui cele mai dăstoinice chipuri întru strejuirea și încetarea turburătoarei răzvrătiri, carele să să unească întru toate și cu dumnealor boierii divaniți de acolo ca să nu să întîmple vreun fel dă zminteală. Și alegîndu-să dumnealui vornicul Nicolache Văcărescul, s-au pornit îndată la Craiova [1] cu povățuiri în ce chip să urmeze spre apărarea odihnii
f. 18 lăcuitorilor și | dăzrădăcinarea apostaților, dîndu-i-să și osebită carte dăschisă la mînă, coprinzătoare chiar așa:

« Cinstite dumneata frate vel vornice al obștirilor, Nicolache Văcărescule.

După înfricoșarea primejdii norodului ce poate pricinui acel turburător și tîlhar Theodor Vladimirescu, pornindu-să acum și spre orașul Craiovii și împuternicindu-să cu însoțirea multor nesocotitori sfîrșitului aceștii netrebnice lucrări, pîntre alte nizamuri și orînduieli date de mai nainte spre încetarea răului s-au chibzuit acum dă către noi și dă către toată obștea dumnealor fraților boieri ca asupra agalilor ce s-au orînduit de aici cu toți neferii lor ogeaclii, cum și asupra altora ce mai sînt în partea locului întocmiți și adunați dă către dumnealor frații boieri divaniți de la Craiova, precum ne-au înștiințat dumnealor încă de mai înainte făcîndu-ne cunoscut să să orînduiască căpetenie unul din
f. 18 v. frații boieri, ca cu acest mijloc ivindu-să împotriva tîlharului putere de arme și de împotrivire, să să puie în lucrare toate cuviincioasele mijloace și să i să sfărame gîndurile și răzvrătitoarele porniri.

[1] N. Văcărescu a pornit spre Craiova în ziua de 5 februarie.

www.dacoromanica.ro

Deci făcîndu-să această alegere asupra dumitale, pentru că te cunoaștem cu durere de patrie, cu iscusințe și cu bune măsuri, te orînduim căpetenie numiților printr-această carte a noastră și te pohtim ca însuflețindu-te prin rîvna izbăvirii ce ai către compatrioții dumitale cît mai fără de zăbavă să pleci de aici și ajungînd la un loc cuviincios de a sta, să iei asupra dumitali otcîrmuirea tuturor celor ce sînt orînduiți împrotiva tîlharilor și chibzuind toate cuviincioasele mijloace (la care te vei sfătui adeseori și cu dumnealor boierii divanului Craiovii) să pui în lucrare orice va sta prin putință spre încetarea răului și spre izbăvirea țării, sfărîmînd pe de o parte pornirea și împuterniciia tîlharului și înduplecînd . . . pă dă altă parte pă lăcuitorii țării a înțelege cu întregime înșelătoarele sale povățuiri, după care să-și vie în cunoștință și cei ce pînă acum s-au amăgit și s-au întovărășit relelor sale cugetări. Iar în scurt puind în lucrare cu toată priveghierea și buna socotință ceea ce vremea, starea lucrurilor și îndeletnicirea vremilor te va povățui, adeseaori prin trimiși și întradins cu ștafetă să ne înștiințezi | ca să dăm și f. 19
noi de aici dumitale cuviincioasele povățuiri ce vom chibzui. Această slujbă către țară ce să cere acum din partea dumitale va pricinui o nemărginită bucurie și prilej de veșnică mulțumită din partea tuturor, către obștea norodului va aduce împiedecare dă netrebnică nălucire și obștească izbăvire, iar către dumneata va rodi slavnică laudă și cinste cu a noastră veselie. Ci dar îmbrățișînd și acum armele iscusinții, împlinește, te pohtim, cea adevărată fierbinte datorie a unui fiu către patria sa și cunoaște-ne și pe noi soglăsuiții bunelor dumitale chibzuiri. Februarie 4» [1].

S-au făcut osebită scrisoare și către dumnealor agalile ogeaclii i alți orînduiți dă mai 'nainte și către toți pandurii pentru orînduirea dumnealui mai sus zisului boier, înștiințîndu-să și dumnealor boierii divanului Craiovii, carii prin înștiințarea ce au trimis de la 2 ale lui fevruar, atît către dumnealor boierii otcîrmuitori cît și către cinstitul consulat al prea puternicii Rosii, făcînd cerere ca să să aducă putere othomănicească în țară spre sfărîmarea și izgonirea apostaților, au înștiințat că răzvrătitorul au început să-și împartă aripi și căpetenii în multe locuri de jăfuiesc și pradă fără milostivire. Și dumnealor boierii otcîrmuitori aflîndu-să întru mirare, atît de chibzuirea ce s-ar cuveni a face spre întîmpinarea și încetarea răului, cît | și pentru cererea ce făcea f. 19 v.
dumnealor boierii divaniți ai Craiovii, au dat nota ce mai jos să arată către cinstitul consulat al Rosii, grecească, scrisă.

Οἱ ὑποσημειούμενοι ἄρχοντες Βλαχίας λαμβάνομεν τὴν τιμὴν νὰ κοινοποιή- f. 20 r.
σωμεν τῷ ἐξοχωτάτῳ κυρίῳ Πίνῃ, γενεράλ κονσόλῳ τῆς αὐτοκρατορικῆς αὐτοῦ μεγαλειότητος τοῦ αὐτοκράτορος πασῶν τῶν Ρωσσιῶν, καβαλιέρῳ διαφόρων ὀρδίνων καὶ τὰ λοιπά, τὰ περικλειόμενα γράμματα τοῦ δεβανίου της Κραϊώβας

[1] În text data greșită: 2 februarie. Nu poate fi decît 4 februarie. Mai jos se menționează încă o dată, care este actul trimis în ziua de 2 februarie.

www.dacoromanica.ro

πρός τε τὴν ἐξοχότητά της καὶ τοὺς ὑποσημαιωμένους, ἐξ ὧν θέλει πληροφορηθεῖ ἀποχρώντως τὰ εἰς πλάτος σημειούμενα περὶ τοῦ ἀποστάτου σλουτζάρη Θεοδώρου Βλαδιμηρέσκου, τὴν ἐσχάτην ἀμηχανίαν εἰς ἣν δικαίως εὑρίσκονται οἱ δυστυχεῖς τῶν ἐκεῖσε μερῶν κάτοικοι καὶ τὴν ἐκ ταύτης ἀπελπισίαν των. Τὰ τοιαῦτα ἀπροσδόκητα συμβάντα οὐχ' ἥττων ἐπιφέρουσι καὶ πρὸς τοὺς ὑποσημειομένους ἀπορίαν τοῦ πρακτέου, ὥστε μὲ ὅλους τοὺς προκαταβληθέντας κόπους καὶ τὰ ληφθέντα μέτρα πρὸς ἀπάντησιν τῶν ἐπαπειλούντων τὸ κοινὸν δεινῶν, πληροφορούμενοι καθ' ἡμέραν ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων, ὅτι ὁ ἀντάρτης οὗτος οὐχὶ μόνον σκευωρεῖ κατὰ πάντων τῶν ὑποσημειουμένων, ἀλλὰ καὶ καταφέρεται κατὰ τῆς κοινῆς ἡσυχίας καὶ ἀσφαλείας, καὶ μηδεμιὰν ἄλλην βλέποντες σωτηρίαν, κοινῇ σκέψει μόνον πρόσφορον φάρμακον εἰς τὸ ἀνίατον τοῦτον κακὸν εὕρομεν τὸ νὰ προστρέξωμεν πρός τινας τῶν πέριξ πασάδων καὶ νὰ ζητήσωμεν παρ' αὐτῶν βοήθειαν κατὰ τῶν ἐπαπειλούντων κακῶν, καὶ τῶν μελετωμένων ἐπιρροιῶν καθ' ὅλης τῆς Βλαχίας ὑπὸ τὴς καθ' ὥραν γιγαντιαίας προόδου λαμβανούσης δημηγερσίας.

f. 20 v. Οἱ ὑποσημειούμενοι γνωρίζοντες ἐν τοσούτῳ ὡς χρέος τὸ νὰ μὴ κάμωμεν τὴν τοιαύτην αἴτησιν πρὸς τὰ πέριξ σερχάτια χωρὶς τοῦ νὰ γνωστοποιήσωμεν τῇ ἐξοχότητί της τὸν ἐπικείμενον ἀναπόδραστον κίνδυνον καὶ τὸ μόνον μέσον τῆς ἀπαλλαγῆς, ὅπερ μένει εἰς τὸν τόπον, σπεύδοντες ἐκπληροῦμεν τοῦτο καὶ δὲν ἀμφιβάλλομεν, ὅτι ἡ ἐξοχότης της, λαμβάνουσα πληροφορίαν τῆς ἐκτάσεως τοῦ κινδύνου, θέλει ἐγκρίνει τὴν τοιαύτην μας εὐλογοφάνειαν, ἥτις μόνη ἠμπορεῖ νὰ λυτρώσῃ τὸν διακινδυνεύοντα τόπον.

Οἱ ὑποσημειούμενοι, ἐπαναλαμβάνοντες τὴν ἀνωτέρω ζήτησίν μας, παρακαλοῦμεν θερμῶς νὰ λάβωμεν τὴν τιμὴν ἐγγράφου ἀποκρίσεως τῆς ἐξοχότητός της.

Τῇ δ'. Φεβρουαρίου

« Subsemnaţii, boieri ai Ţării Romîneşti, cu cinste facem cunoscut excelenţii sale domnului Pini, consul general al majestăţii sale împăratului tuturor Rusiilor, cavaler a mai multor ordine etc., că scrisorile aici alăturate ale divanului Craiovei către excelenţa voastră şi către subiscăliţii, din care veţi lua cunoştinţă îndestulătoare de cele însemnate pe larg despre răzvrătitul sluger Theodor Vladimirescu, despre strîmtoarea cea mare în care pe drept cuvînt se află săracii locuitori din părţile acelea şi despre deznădăjduirea lor. Aceste neprevăzute întîmplări pun totuşi în nedumerire şi pe subsemnaţi asupra celor ce sînt de făcut. Cu toate ostenelile depuse şi cu toate măsurile luate spre a ţntîmpina răul care ameninţă poporul, din înfăţişarea lucrurilor ne încredinţăm în fiecare zi, că acest răzvrătit nu numai că unelteşte împotriva tuturor celor care semnează mai jos, ci se declară şi împotriva liniştei şi siguranţei obşteşti. Nevăzînd vreo altă scăpare, în sfatul de obşte am găsit că singurul leac pentru acest rău este să alergăm către unul dintre paşii dinprejur şi să cerem de la ei ajutor împotriva relelor care ne ameninţă şi a influenţei ce urmează să aibă

www.dacoromanica.ro

în toată Ţara Romînească, răscoala care se lăţeşte crescînd colosal în fiecare oră.

Subsemnaţii, socotind de datoria noastră că nu trebuie să înaintăm cererea noastră către serhaturi fără să facem cunoscută excelenţei voastre primejdia de neînlăturat şi singurul mijloc de scăpare care rămîne ţării, ne grăbim să facem acest lucru şi nu ne îndoim că excelenţa voastră, lămurindu-vă că primejdia este mare, veţi încuviinţa cererea noastră dreaptă, care singura poate să scape ţara aflată în primejdie.

Subsemnaţii, înnoind cererea noastră de mai sus, rugăm călduros pe excelenţa voastră să ne cinstească cu răspuns în scris.

4 februarie »

Şi osebit s-au făcut mehtupuri turceşti către măria sa paşa muhafizu Diiului i către cel de la Ada şi către cel de la Nicopoli, prin care să făcea cerere ca să să trimiţă oştire în părţile Craiovii i la Cerneţi şi la trecerea Oltului, spre a sfărîma pe apostaţi şi a-i strîmtora dăspre toate părţile ca să-i izgonească din pămîntul ţării, orînduindu-să şi într-adins mehmandari pentru priimirea şi venirea oştirilor, cum şi porunci gătindu-să la judeţul Romanaţi, Dolj, Gorj şi Vîlcea pentru cele trebuincioase de îngrijirea tainaturilor oştirilor. Apoi, dîndu-se răspunsu de la cinstitu consulat al Rosii la arătata de mai sus notă cu coprinderea ce să arată mai la vale, au rămas această chibzuire jos, poprindu-să atît trimiterea mehtupurilor cît şi pornirea orînduiţilor mehmandari. Iar coprinderea răspunsului cinstitului | consulat însemnează chiar aşa, tălmăcit după franţozie. f. 20 v.

Ὁ ὑποσημειούμενος, κόνσουλος γενεράλης τῆς μεγαλειότητός του τοῦ αὐτοκράτορος ὅλων τῶν Ρωσσιῶν, ἐδέχθη σήμερον τὴν νόταν ἀπὸ χθές, ὁποὺ ἡ δημοσία συνέλευσις τοῦ κληρικοῦ καὶ τῶν ἀρχόντων τῷ διεύθυναν ἐντίμως, καὶ δι' ἧς παρασταίνοντες τρανῶς τὸν κίνδυνον ὁποὺ ἐπαπειλεῖ τὴν ἐπαρχίαν μὲ τὸ ἐπακόλουθον τῆς ἀποστασίας τοῦ Βλαδιμηρέσκου, ἐξαιτοῦνται τὴν συναίνεσιν τοῦ γενεράλ κονσουλάτου διὰ νὰ ζητηθῇ παρὰ τῶν πασάδων τῶν κάστρων τοῦ Δουνάβεως ἡ ἐπικουρία ἑνὸς ἰσχυροῦ στρατεύματος εἰς ἀποκατάστασιν τῆς εὐταξίας καὶ προφύλαξιν τῆς κοινῆς ἀσφαλείας. f. 21 r.

Διὰ νὰ ἐγκριθῇ τὸ προβληθὲν παρὰ τῆς συνελεύσεως, εἶναι πρὸ πάντων ἀναπόφευκτον νὰ ἐξετασθῇ α-ον ἂν αὐτὸς ὁ τρόπος συγχωρεῖται ἀπὸ τὴν διατήρησιν τῶν συνθηκῶν, ὁποὺ ὑπάρχουν μεταξὺ τῆς Ὑψηλῆς Πόρτας καὶ τῆς ρωσσικῆς αὐλῆς, β-ον ἂν τὸ ἀπαιτεῖ μεγάλως ὁ διαληφθεὶς εἰς τὴν ἀνωτέραν νόταν κίνδυνος.

Τὸ πρῶτον ἀναλύεται ἀπὸ τὴν ἔννοιαν καὶ κατὰ γράμμα τοῦ χάτι σεριφίου ἀπὸ 1802, τὸ ὁποῖον προφυλάττει τὰς δύο ἡγεμονίας μὲ τὸ ἀπαράβατον τῶν συνόρων, τὸ δὲ δεύτερον πρόβλημα εἶναι ἕνα πρᾶγμα, ὁποὺ πρέπει νὰ ἀποφασίσῃ ἡ συνέλευσις τοῦ κληρικοῦ καὶ τῶν ἀρχόντων, ἡ ὁποία εἶναι τώρα ἡ μόνη σχεδὸν νὰ γνωρίσῃ μὲ τὴν προσήκουσαν ἀκρίβειαν καὶ κατὰ τὸν βαθμὸν τοῦ κινδύνου, ὁποὺ ἐπαπειλεῖ τὴν ἐπαρχίαν, καὶ τὸ ὅλον τῶν μέσων ὁποὺ ἠμπορεῖ νὰ μεταχει-

www.dacoromanica.ro

ρισθῇ διὰ νὰ σβύσῃ τὴν στάσιν, χωρὶς νὰ προστρέξῃ εἰς τὴν ὑλικὴν βοήθειαν τῆς ὑπερτάτης δυνάμεως.

Μ' ὅλην τὴν ἀνάκρισιν αὐτῶν τῶν ἀναντιρρήτων ἄρθρων, ὁ ὑποφαινόμενος
f. 21 v. δὲν ἀποποιεῖται, καὶ δέχεται ὅτι τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ ἰδιαιτέρου ἄρθρου ἐν τῷ | χάτι σερίφι, ἠμπορεῖ πρὸς ὥραν νὰ μείνῃ ἀπόλυτον, πλὴν εἰς μίαν περίστασιν ἰδιαιτέραν, ὅταν δηλαδὴ ἡ ἀσφάλεια τοῦ τόπου ἐπαπειλεῖται ἀπὸ μέγαν κίνδυνον καὶ ὅταν ἡ διοίκησις ἐξήντλησεν ὅλα τὰ τοπικὰ μέσα διὰ νὰ τὸν ἀποτρέψουν.

Καθ' ὅσον συνάγεται δὲ ἀπὸ τὴν παράστασιν τῆς διαληφθείσης νότας τῶν ἀρχόντων, αὐτὴ ἡ περίστασις παρουσιάζεται σήμερον καὶ ὁμολογεῖται μὲ λέξεις βεβαίας. Ὅθεν καὶ ὁ ὑποφαινόμενος δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἀντιτείνῃ, ἀλλὰ δέχεται ἕνα τρόπον, ὁποὺ ἡ συνέλευσις θεωρεῖ ἤδη ὡς μόνον δρόμον τῆς σωτηρίας, καὶ μὲ τῆς ὁποίας τὰ ἐπακόλουθα νὰ ἐπιφορτισθῇ αὐτή. Μ' ὅλα ταῦτα ὁ ὑποφαινόμενος ἀναγκάζεται, ἀγκαλὰ καὶ μὲ μίαν πολλὰ ἐπαισθητὴν στενοχωρίαν τῆς ψυχῆς, νὰ κάμῃ ἐδῶ αὐτὴν τὴν ἱστορικὴν παρατήρησιν καὶ χωρὶς νὰ ἐπιρρέῃ εἰς τὰς τωρινὰς ἀποφάσεις τῆς συνελεύσεως, ὅτι ἂν εἶχε βάλει ὀλιγωτέρας διχονοίας καὶ ἄργητα εἰς τὰς σκέψεις ἐπὶ τῆς κοινῆς αἰτίας, περισσοτέραν δὲ δραστηριότητα καὶ ἐνέργειαν εἰς τὴν ἐπιχείρησιν τῶν μέσων, ὁποὺ ηὗραν ἕως τώρα διὰ νὰ καταπαύσουν τὴν ἀποστασίαν, τὸ καταφύγιον εἰς τὰ ἔσχατα μέσα ἴσως ἤθελεν εἶναι τώρα περιττόν.

Τῇ εη Φεβρουαρίου.

«Subscrisul consul gheneralicesc al măriei sale împăratului tuturor rușilor, a primit astăzi nota de ieri ce i s-a trimis cu cinste de către obștească adunare a clerului și boierilor, prin care arătînd primejdia ce vădit amenință țara cu urmarea răzvrătirii a lui Vladimirescu, cer învoirea gheneralicescului consulat pentru a se mijloci trimiterea unui ajutor de oștire puternică din partea pașilor de prin cetățile de pe Dunăre, spre așezarea bunei orînduieli și paza obștești siguranțe. Ca să se încuviințeze dară propunerea adunării, este de neapărată trebuință a se cerceta: 1) dacă această urmare este iertată de tratatele ce se află încheiate între Înalta Poartă și curtea Rusiei; 2) dacă este de neapărat cerută de primejdia ce se vorbește în nota mai sus zisă. Cea dintîi se deslușește din înțelesul și din cuprinsul hatișerifului de la 1802, care chezășuiește țările amîndouă împotriva oricărei călcări de hotare, iar cea de a doua propunere, este un lucru pe care trebuie să-l hotărască obștească adunare a clerului și a boierilor, care astăzi numai ea singură poate oarecum să cunoască cu toată lămurirea ce se cuvine, și după treapta primejdiei care amenință țările, precum și toate mijloacele ce le-ar putea întrebuința spre încetarea răzvrătirii fără ca să alerge la ajutorul material al puterii suverane. Cu toată cercetarea acestor netăgăduite articole subscrisul nu refuză, ci primește, că înțelesul osebitului articol din hatișerif poate deocamdată să rămînă neatîrnat, dar într-o împrejurare deosebită, cînd adecă siguranța țării este amenințată de o primejdie mare și după ce stăpînirea a întrebuințat toate mijloacele localnice spre a o înlătura,

www.dacoromanica.ro

iară pe cît se înțelege din arătarea sus amintitei note a boierilor această împrejurare de față se arată astăzi și se mărturisește cu cuvinte încredințătoare. Deci nici subscrisul nu poate să se opună, ci primește mijlocul pe care adunarea îl privește ca singurul chip de mîntuire și cu urmările căreia să se însărcineze dînsa. Cu toate acestea subscrisul se vede silit, deși cu mare mîhnire sufletească, să facă aici această băgare de seamă istoricească, și fără a înrîuri asupra hotărîrilor de acum ale adunării, că, dacă ar fi întrebuințat mai puține zavistii și mai puțină întîrziere în chibzuirile sale pentru treburile obștești, iară mai multă activitate și mai multă strășnicie la punerea în mișcare a mijloacelor ce a găsit cu cale pînă acum spre încetarea răzvrătirii, poate că ar fi fost de prisos acum a recurge la mijloacele extreme.

5 februarie. »

Drept aceia, dumnealor boierii otcîrmuitori făcînd chibzuire pentru paza politii Bucureștilor, s-au găsit cu cale a să orîndui cei dă mai jos arătați căpetenii spre îngrijirea strejuirii politii, cărora li s-au dat și pitac înscris coprinzînd:

« Dumneata biv vel căminare Savvo i bev vel sărdare Iordache și căpitane Iordache Farmachi.

Cu toate că împotriva turburărilor ce au pricinuit norodului tîlhărește și netrebnicile urmări ale acelui răzvrătitor Theodor Vlădimirescu s-au întocmit și s-au hotă | rît pînă acum îndăstule nizamuri și neîncetat să f. 21 v.
chibzuiesc cîte să cuvine spre sfărîmarea și încetarea relelor sale porniri, dar, spre odihna obștii, și mai vîrtos spre dăpărtarea a vericăriia temeri și bănuieli ce ar putea să cerce și sălășluitorii aceștii politii, nălucindu-li-să adeseaori feluri dă păreri din pricina multor auziri ce se ivesc pe toată zioa, luîndu-se și asupra aceștii pricini cele mai întregi măsuri, s-au chibzuit acum că pă lîngă suma altora ce sînt orînduiți paznici și strejuitori să se dea asupra dumneavoastră o osebită sumă de șase sute hargiuri cu leafă hotărîtă, pă lună po taleri 50 pentru fieșcare, pe cari să-i întocmiți cum mai fără zăbavă din bulgarii ce sălășluiesc aici în țară cu familiile și nemestiile lor și din alți oameni ce veți cunoaște vrednici de arme. Iar în scurt cîte șase sute acest fel dă oameni, la cari avînd înșivă dumneavoastră toată încredințarea, să vă puteți face chezași răspunzători pentru dînșii, și cu aceștia luîndu-vă îngrijitoarele măsuri pă lîngă alte strejuiri ce să fac după nizamurile cele date pînă acum, să strejuiți dumneavoastră prin desăvîrșită neadormire toate părțile politii cu acest fel deosebit și bine întocmit nizam, încît nu numai nici un fel dă grijă să nu aibă sălășluitorii orașani, ci să li să rădice și orice bănuială ar putea să le treacă prin gînd, încredințîndu-să și îndăstulîndu-să prin a dumneavoastră priveghere de liniștita petrecere întru care au să viețuiască pă la casile lor și să-și caute fieșcare fără nici un fel dă sfială meseria, negoțul și alișverișu ce va avea.

| Deci primind acest pitac al nostru și înțelegînd înșivă la care bine privește f. 22
această temeinică chibzuire a noastră, numaidecît să vă faceți gătirea hargiurilor

www.dacoromanica.ro

ce s-au zis după chipul ce să arată mai sus și îmbrățișînd credința meserii la care vă orînduiți ca niște sălășluitori aici în țară și ca niște obraze ce sînteți știuți dă vrednici și cinstiți, să chibzuiți cele mai bune mijloace. Și nu numai să feriți politia dă orice bîntuială, ci încă cu rîvna și osîrdia ce veți apleca, să rădicați prin fapte vrednice dă încredințare și orice bănuială ar putea sa fie în socotința lăcuitorilor orașani. În scurt să știți că, după această orînduială de acum, ferirea politii și liniștita petrecere a lăcuitorilor săi, să cere de la a dumneavoastră silință și vrednicie și pe a dumneavoastră răspundere. Și vă încredințăm că vi se va cunoaște slujba credinții către această patrie unde și dumneavoastră sînteți sălășluitori, și noi nu vom înceta de a vă arăta vrednicia și credința către vericare stăpînitor pentru ale dumneavoastră drepte îndăstulări. Așadar, săvîrșind cele poruncite, ne veți face cunoscute și măsurile ce veți lua în fieșcare vreme dă trebuință, ca, soglăsuind și ale noastre bune chibzuiri după ceea ce trebuința ne va povățui, să dăm la orice carar și sfîrșit fără zăbavă. Fevruar 5».

Asemenea s-a orînduit una sută hargiuri și sărdarului Panait, fratele căminarului Savvi, iar pentru înlesnirea strîngerii hargiurilor dă mai sus s-au dat porunci pă la isprăvnicaturile de mai jos, adică Prahova, Dîmbovița, Argeș,
f. 22 v. Muscel, Olt și isprăvnicatul dă stre|ini, ca să aibă voie oamenii căminarului Savvi și ai sărdarului Iordache a-i strînge dintre bulgari și streini cu bună voie și cu învoire de răspundere dă leafă. Apoi cetindu-să răspunsul dă mai jos arătat ce au venit de la slugeru Theodor, însă:

«Prin cinstită cartea dumneavoastră de la 30 ale trecutului ghenarie, la 3 ale următorului cu toată plecăciunea am priimit, și cele poruncite am văzut. Dar știut fie dumneavoastră că nu este precum dumneavoastră o socotiți. Că prea bine este știută dumneavoastră că eu din mica copilărie am slujit cu mare credință stăpînirii și patrii mele, precum și acum și în toată viața mea sînt hotărît a sluji și a mă jărtfi pentru binele patrii mele. Și eu de capul mieu nicidăcum n-am plecat, fără cît tot norodul cel amărît și dosădit al aceștii ticăloase țară, atît cei dă loc cît și cei streini, văzînd că stăpînirea supt care sînt încredințați dă către prea puternica împărăție stăpînitoarea noastră (a căreia mărire domnul Dumnezeu să o întărească în veci) i-au adus în cea dăsăvîrșită prăpădenie și nemaiputînd suferi arzimea focului care ne-au pus peste capete, cu toții într-un gînd s-au unit și au hotărît ca să se scoale cu mici cu mari și să să adune la orașul cel dă căpetenie al țării și acolo stînd, să ceară înpărătească milă. Pentru care pînă acum prin cinci agzimagzaruri s-au arătat ticăloasa stare precum și la alte înalte locuri. Și știindu-mă norodul
f. 23 pe mine din | tr-alte vremi, că sînt un adevărat fiu al patrii mele, cu silnicie m-au luat a le fi și la această vreme chivernisitor pentru binele și folosul tuturor. Dar eu, cum am văzut prea cinstita porunca dumneavoastră, supus fiind, m-am arădicat dă loc ca să plec, iar adunarea norodului nu numai că nu m-au lăsat ci încă subt mare pază m-au pus.

www.dacoromanica.ro

Ziceți dumneavoastră că din arădicarea mea să supără odihna lăcuitorilor. Dar ei, după ce le-am cetit întru auz prea cinstită porunca dumneavoastră, cu un glas răspunseră că aceasta nu este nimic pă lîngă tiraniile cele cumplite care le pătimesc de la dregători. Acestea i-au adus la o dăznădăjduire, încît sînt bucuroși mai bine să piară cu toții decît să mai fie vii. Iar arădicarea lor alt rău nu face, decît numai lucruri dă mîncare iau, care sînt muncite iarăși de dînșii, precum nici împotrivitorilor pînă acum nu li s-au făcut nimic, prinzîndu-să de la satul Tîmna vistierul Crăiniceanul comandirul pandurilor tuturor, cu una sută cinzeci oameni înarmați. Asemenea s-au prins și la mănăstirea Strihăii un biv ceauș Costache cu șaptezeci oameni înarmați. Într-acest chip era gîndul norodului ca să să poarte pînă la sfîrșitul trebuinții, iar la mănăstirea Motrului, unde să află închis dumnealui căminaru Bibescu și stolnicu Viișoreanul cu vreo patruzeci oameni, fără nici un cuvînt al dreptății, au pornit bătaie cu arme dă moarte asupra norodului, și norodul, văzînd vrejmășeasca socoteală a dumnealor, au închis mănăstirea cu mare strășnicie și dumnealor înlăuntru, măcar | că nu au nimic de ale mîncării. Dar norodul, văzînd nemilos- f. 23 v.
tivirea dumnealor, astăzi cu toții hotărîră ca să arză mănăstirea și după ce-i vor prinde să nu lase nici unul viu, zicînd norodul că nu le este îndăstul pedepsile care le-au pătimit pînă acum din mîinile dregătorilor, ci acum cînd nădăjduia și ei vreo milă ca să dobîndească, atunci în loc dă milă să văd și uciși cu arme de moarte din mîinile celor ce i-au hrănit și i-au poleit cu sîngile lor. Și cînd și de acum înainte dregătorii și otcîrmuitorii locului să vor purta tot asemenea și nu vor îngădui pă norod a-ș cere împărătească milă pentru lipsirea jafurilor și a tiraniilor ei, sînt hotărîți ca pe cîți vor putea prinde, pe toți să-i jărtfească, pentru că ei din multa dăznădăjduire sînt bucuroși ca mai bine să piară cu toții decît să trăiască precum au trăit de la o vreme încoace.

Prea cinstiți boieri, de sînteți dumneavoastră patrioți și părinți ai norodului, precum o ziceți, cea de slugă a mea socoteală este așa: că acum aveți dumneavoastră vreme a scăpa din hula tuturor neamurilor și să vă faceți patrioți adevărați, iar nu vrăjmași ai patrii precum ați fost pînă acum. Bine ar fi ca dumneavoastră să popriți răutatea și pornirea armelor ce ați cugetat asupra norodului celui nevinovat și credincios și să urmați precum au urmat strămoșii noștri, adică să vă învoiți cu norodu la cererile ce fac, pentru că ei nu cer vreun lucru necuviincios sau care să nu-l fi avut, ci cer o dreptate care poate fi dumneavoastră dă mai mare folos, | iar într-alt chip nu va ieși lucrul f. 24
la căpătîi bine. Iar că vă lăudați dumneavoastră cu armele, noi știm că avem împărat ai căruia sîntem prea credincioși și supuși întru toate, și nu este niciodată de crezut ca prea puternica împărăție să-și prăpădească raiaoa fără cercetare și judecare. Ci la vremea judecății, norodul cu nimic nu se va învinovăți, pentru că nici o învinovățire nu are, și numai că își cere dreptatea. Dumneavoastră nu numai că nu îi ajutați spre a o dobîndi, ci încă îi împilați și la moarte

www.dacoromanica.ro

puind și pe arhierei ca să-i afurisească. Ci de va fi Dumnezeu viu va vedea și va judeca ! 1821 fevruarie 4».

Și după aceasta viind înștiințare de la Craiova cum că apostații au făcut muhaserea mănăstirea Motrului, pericularisind atît dumnealor ispravnicii dă Mehedinți, cît și toți cei ce era înlăuntru orînduiți la pază. Și de nu proftaxea sărdaru Iamandi Giuvara cu oamenii săi, carele îndată năvălind vitejește asupră-le, nu numai că i-au înfrînt războiește, omorînd și patru oameni, ci încă au prins și șapte panduri vii pe cari i-au trimis la Craiova, poprind furia apostaților. Putea într-alt chip ca să dea foc mănăstirii și să prinză pe toți cei dinlăuntru. De aceea s-au sfătuit îndată dumnealor boierii ca pe de o parte să trimiță către slugeru Theodor pe un Pavel Machedonschi (ce să afla în București), fratele lui Dumitru Machedonschi, cu povățuiri în grai, ca să
f. 24 v. îndemne atît pă frate-său | Dumitru Machedonschi cît și pă slugeru Theodor a face încetare aceștii turburătoare porniri, pe care l-au și pornit îndată, dîndu-i-să și dă cheltuială, iar pă dă alta s-au chibzuit ca să să trimiță și sărdaru Iordache cu căpitanu Farmachi și cu 200 neferi a merge la Craiova [1]. Și apoi s-au pornit și într-adins lipcan cu scrisoarea ce mai jos să arată către slugeru Theodor, adică:

« Priimindu-ți scrisoarea ce ne-ai scris, răspunzîndu-ne cu lipcanul ce într-adins am trimes, am văzut toate îndreptările ce ne arăți. Dar să știi că urmările ce faci sînt urmări răzvrătitoare, iar nu dă patriot precum zici, pentru că turburi norodul. Îi dai în osînda judecății ca pă niște însoțiți la fapte de răzvrătire și în loc de a-i face bine precum zici că îți este rîvna, îi vei aduce mare foc și peire la cap, fiindcă vor fi judecați ca niște protivnici stăpînirii, fără de a cere mai întîi îndăstulare la năpăstuirile ce vor fi cercat și în cele după urmă, cînd nu își vor veni în cunoștință, vor fi izgoniți prin arme și vezi că din pricină-ți să va pricinui omoruri și vărsare de sînge al creștinilor nevinovați. Apoi ce cuvînt vei da înaintea stăpînirii și ce suflet vei avea înaintea judecății lui Dumnezeu? Urmările ce te-ai apucat să săvîrșești sînt fapte de răzvrătitor, sînt pricinuitoare dă periciunea creștinătății, sînt întru adevăr nelegiuiri.
f. 25 Iar patrioți adevărați sîntem noi, | căci nici odinioară nu am voit vărsarea dă sînge și te hulim cu osebire într-această vreme, cînd te faci pricinuitor aceștii vărsări, în vreme ce starea întru care te afli nu te iartă a face acest fel dă lucru cu mijlocul care lucrezi.

Au doar nu sîntem și noi aceia care voim să să păzească dreptatea în toată țara dă obște? Dar la orice năpăstuitoare auzire, urmînd orînduieli și chiar poruncilor dumnezeirii, ne facem mijlocitori către stăpînire și îndreptăm toate relele cîte ajung în auzul nostru. Socotește-te mai cu întregime ce cuvînt vei da înaintea lui Dumnezeu și înaintea stăpînirii cînd din pricina netrebniciei îți vei aduce lucrurile la vărsare dă sînge și la război a omorî

[1] Iordache Olimpiotul și Ioan Farmache au plecat la Craiova în ziua de 9 februarie.

www.dacoromanica.ro

frate pă frate și creștin pă creștin, născuți tot de un neam și supuși toți la o stăpînire.

Ci dar scriindu-ți și acum la cele ce ne răspunzi, te sfătuim părintește și îți poruncim să te părăsești dă urmările ce faci, să izgonești norodul ce ai strîns lîngă sine-ți, să meargă fieșcare pă la urma sa, să-și caute dă munca și hrana pămîntului, și cu orice mijloc vei ști spre scăpare-ți să potolești pornirea lăcuitorilor ce ai amăgit pînă acum, dacă le voiești binele precum zici că ești patriot. Și să știi și aceasta, că domnia țării s-au încredințat mării sale prea înălțatului nostru domn Scarlat vodă Calimah, (luîndu-să știre de la consulaturi). Carele este domn nu numai înțelept, cu vrednice măsuri și cu iscusințe, ci și cu temere de Dumnezeu, iubitor dă dreptate și dă liniștita petrecere a supușilor înălțimii sale. | Apoi către un acest fel dă domn, ce cuvînt vei da cînd nu vei fi următor f. 25 v. povățuirilor ce îți dăm? Te vei izgoni cu adevărat ca un răzvrătitor și vei fi învinovățit ca un fărădelege, și pe acei ticăloși ce amăgindu-să îți urmează și amenințîndu-să la zisele ce le propoveduiești. Ci dar potolește ceea ce a i început ca să nu fii în osînda judecății domnului și să putem și noi a ne face mijlocitori spre izbăvire-ți. Ascultă-ne, ca să nu te căiești. 1821, fevruar 7».

Apoi întorcîndu-să Pavel Machedonschi cu răspunsu în scris de la slugeru Theodor, coprinzînd că iarăși prin grai i s-ar fi vorbit ca să aducă răspuns către dumnealor boierii și precum vor chibzui dumnealor așa vor face îndreptare, s-au mai trimis și altă scrisoare către slugeru Theodor, iarăși îndemnătoare a face părăsire, precum mai jos anume să arată:

«Am priimit scrisoarea ce ne-ai trimis cu sinior Machedonschi și ne-au arătat numitul prin grai toate cîte ați vorbit amîndoi. Din care înțelegem două lucruri: adică unul, că supt numire de bun patriot ceri îndăstularea năpăstuirilor ce ar fi cercat lăcuitorii și temeinică păzire a dreptății, și altul, încredințare cu jurămînt din parte-ne că și viața îți va fi sigurepsită și oarecșcare folosiri și drepte împărtășiri vei dobîndi și vreo cîțiva oameni din cei ce îți vor fi alăturați cu asemenea căotare să vor privi din partea stăpînirii și cum că pînă îți va veni acest răspuns vei sta pă locu întru care te afli, fără de a te mișca măcar de o palmă. Spre răspunsu-ți vei ști cum că cît | pentru dăspăgubirea f. 26 năpăstuirilor și păzirea dreptății, aflîndu-ne și noi tot întru aceiași cugetare, am fost hotărît să trimitem cercetători, pe carii îi și gătisem dîn oamenii vrednici și cinstiți, ca nu numai să cerceteze față cu lăcuitorii și cu cei ce să va fi aflat în dregătorii, ci încă să și întoarcă înapoi celor ce vor fi năpăstuiți jafurile ce vor fi cercat. Dar s-au poprit această lucrare din pricină-ți, căci ai turburat satile și tahturile dregătoriilor cu amăgiturile ce ai pus în lucrare, încît și acei rînduiți n-au fost mijloc să vie în partea locului, pentru că nu avea cu cine să vorbească. Îndată însă ce îți vor înceta netrebnicile urmări, să știi că o asemenea urmare negrești trebuie să se facă, pentru că o cere iubirea dă dreptate. Iar pentru de a-ți fi viața sigurepsită i cele ce au mai alăturat lîngă aceasta trimisul, precum mai sus să arată, să știi că din parte-ne îți dăm toată

www.dacoromanica.ro

făgăduiala şi încredinţarea în ceea ce vei hotărî şi prin fapte vei arăta încetarea urmării ce ai început. Dar ca să fie mai temeinică pentru însuţi, am chibzuit ca să mai aşteptăm o zi, două, pînă vor veni şi caimacamii prea înălţatului domn ce s-a orînduit, şi atunci să-ţi trimitem această încredinţare în scris prin într-adins trimis. Ci dar, fii aceste puţine zile adăstător pînă vei vedea trimisul nostru. Dar să ştii şi aceasta, că împotrivă-ţi sînt orînduite arme, nu numai cele din partea locului, ci mulţime altele ce s-au trimis de aici, şi pe toată zioa să trimite, şi că toate căpeteniile acestor puteri, iar mai vîrtos cei ce s-au ales dăstoinici ca să te sfărame în puţine ceasuri, sînt povăţuiţi şi
f. 26 v. porunciţi ca să-ţi | bage dă seamă în ce chip te urneşti şi dă te vor dovedi cu cea mai mică călcare peste cele ce ai grăit către trimisul de aici, adică, că ori nu încetezi din amăgitoarele propovăduiri ce faci către sate, ori îţi mai înmulţeşti suma oamenilor ce ai strîns pînă acum prin deşarte făgăduieli, sau că te mişci de acolo de unde aştepţi răspunsul, atunci să ştii hotărît că au să te izbească să te sfărame. Şi judecă-ţi singur sfîrşitul, iar mai vîrtos cuvîntul ce ai să dai înaintea lui Dumnezeu pentru atîta vărsare dă sînge ce ai să pricinuieşti nevinovaţilor creştini, carii amăgindu-să ţi s-au supus. Către aceasta să te părăseşti şi de socotinţa ce ai pus în gîndu-ţi pentru mănăstirea Motrului şi să laşi întrarea şi eşirea aceştii mănăstiri slobodă, fără de a te cuteza să dai pricină a să arunca o puşcă măcar, căci şi printr-aceasta vei da pricină dă lovire asupră-ţi. Urmează întru toate după cum te sfătuim şi îţi poruncim, nu cuteza a crede mai mult pentru sineţi decît ceia ce firea te-au clădit, căci cu aceasta îi să aduci mare turburare a stăpînitorului asupră-ţi şi atunci şi de vom voi să te ajutăm, ne vei aduce la neputinţă. 1821 fevruar 9».

După această scrisoare, slobozind eşirea celor din mănăstirea Motrului fără vreo lovire, fiindcă aşa să întocmise apostatul cu sărdaru Iamandi ce era împotrivă-i rînduit, s-au tras dumnealor ispravnicii dă Mehedinţi cu oamenii ce avea spre Craiova, iar slugeru Theodor cu adunarea sa au intrat în mănăstirea Motrului. Şi dumnealor boierii otcîrmuitori, văzînd că răul răzvrătirii să întinde şi nici într-un chip nu se poate întîmpina, iar mai vîrtos luînd întreagă ştiinţă pentru măria sa Scarlat-vodă Calimah că au îmbrăcat caftan de domnia Ţării Rumîneşti viind capuoglan de la Ţarigrad cu scrisoare către orînduiţii boieri caimacami s-au sfătuit cu toţii de au făcut către măria sa înştiinţarea de mai jos arătată, adică:

f. 27 v. Τὰ κατὰ τὸν ἀποστάτην Θεόδωρον Βλαδιμηρέσκον θεωρήσαντες οἱ δοῦλοι της κατ' ἀρχὰς ὡς λῃστρικὰ ἐπιχειρήματα, διενεργήσαμεν ἀμέσως ὅλα τὰ ἀναγκαῖα μέσα πρὸς ἐξολόθρευσιν αὐτοῦ, δι' ὧν ἐλπίζομεν ὅτι ταχέως θέλει λάβει τὰ ἐπίχειρα τοῦ τολμήματος αὐτοῦ, ὡς καὶ ἄλλοι προγενέστεροί του λῃσταί. Ἐπειδὴ ὅμως καὶ τὸ πρᾶγμα ἔδειξεν ἄλλην μορφὴν καὶ ὁ εἰρημένος Θεόδωρος ἐφάνη παρρησίᾳ μὲ τοὺς περὶ αὐτὸν αὐτῆς τῆς ἐξουσίας ἔνοπλος πολέμιος, κοινολογήσας ἐγγράφως τοὺς ὀλεθρίους του σκοποὺς καὶ ἐνσπείρας πνεῦμα ἀποστασίας εἰς τὸ ὑπήκοον, ὑποσχόμενος αὐτοῖς νὰ τοὺς ἐλευθερώσῃ ἀπὸ τὴν ὑποταγὴν τὴν

www.dacoromanica.ro

πρὸς τὴν ἐξουσίαν. Ἔγνωμεν ἀποχρόντως τὸ τῆς ἀνταρσίας αὐτοῦ καὶ ὅτι ἦν προμεμελετημένον καὶ προπαρασκευασμένον δι' ὅλην τὴν ἔκτασιν τῆς Βλαχίας. Ὅθεν ἀφ' ἑνὸς μὲν κατὰ τὰς ἐνούσας ἡμῖν δυνάμεις πολυειδῶς περὶ τοῦ πρακτέου συσκεφθέντες, ἀτρύτοις πόνοις ἐβάλομεν εἰς πρᾶξιν τὰ ἐπινοηθέντα ἀναγκαῖα μέσα πρὸς ἀναχαίτισιν τῆς προόδου τῶν κινημάτων καὶ ὀλεθρίων διανοημάτων τοῦ ἀντάρτου ἐκείνου καὶ λυμεῶνος τῆς κοινῆς ἡσυχίας τοῦ ἀθῴου λαοῦ τῆς ἐπαρχίας ταύτης, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐξεκινήσαμεν ἐν τάχει δουλικὸν ἡμῶν ἀρζιμαγζάρι πρὸς τὴν κραταιοτάτην καὶ τροφὸν ἡμῶν βασιλείαν, χρέος τῆς δουλικῆς ἡμῶν εὐπειθείας ἀποτίσαντες καὶ δηλοποιήσαντες τὰ τῆς ἀποστασίας ταύτης καὶ τὰ παρὰ τῶν δούλων της ἀντιπραχθέντα περιστατικώτερον κατὰ τὰ τότε διατρέξαντα, τὸ ὁποῖον ἀρζιμαγζάρι πεπεισμένοι ἐσμὲν ὅτι νὰ διεσώθη | ἄχρι τοῦδε εἰς τὰς f. 28 r.
πανεκλάμπρους χεῖρας της, καὶ ἐξ ἐκείνου νὰ ἔλαβεν ἐντελῆ τὴν πληροφορίαν.

Δὲν λείπομεν καὶ ἤδη διὰ τῆς παρούσης ἡμῶν δουλικῆς κοινῆς ἀναφορᾶς τοῦ νὰ φανερώσωμεν τῷ θεοστηρίκτῳ ὕψει της ὅτι ἐκεῖνος ὁ ἀντάρτης διὰ τῶν προκηρυγμάτων του δὲν παύει ἀπὸ τοῦ νὰ ἐνσπείρῃ τὸν ἰὸν τῆς ἀποστασίας εἰς τὰς τῶν ἁπλουστέρων ψυχάς, καὶ μὲ τὸ ἐπαγωγὸν τῆς ἐπαγγελλομένης αὐτοῖς ἐλευθερίας ἀπὸ τὸν ζυγὸν τῆς ὑποταγῆς, καταδημαγωγῶν τὰς μωρὰς φαντασίας των, ἐφελκύει πρὸς ἑαυτόν, μεθ' ὧν ἐνδυναμούμενος καὶ ἀπαυξάνων τὴν ἔκτασίν του καθ' ἑκάστην, ἀπρακτεῖ πάσας τὰς πρὸς ἀντιπαράταξιν τῶν σκοπῶν του ἐπινοίας ἡμῶν, ἐπειδὴ κατὰ τὰς εἰδοποιήσεις ὁποὺ ἐλάβομεν παρά τε τοῦ καϊμακάμη τῆς Κραϊώβας μετὰ τοῦ ἐκεῖσε διβανίου καὶ παρὰ τῶν λοιπῶν διοικητῶν καὶ μεεμούρηδων τῶν πέραν τοῦ Ὄλτου καδηλικίων, ὁ ἀποστάτης ἐκεῖνος μὲ τὰς προσταγάς του ὁποὺ ἐξέδωκε πρὸς τοὺς λακουϊτόρους νὰ μὴ πείθωνται εἰς τοὺς ἰσπραβνίκους τῶν καδηλικίων καὶ εἰς τοὺς ζαπτζῆδες, πρὸς ἀπότισιν τῶν βασιλικῶν δοσιμάτων καὶ ἄλλων χρειωδῶν τοῦ κοινοῦ, ἔφερεν εἰς ἐνθουσιασμὸν τοὺς ἁπλουστέρους τῶν ἐγκατοίκων, καὶ συναγαγὼν περὶ αὐτὸν ὅλους ἐκείνους μὲ τοὺς ὁποίους συνεννοήθη, καὶ μὲ ὅσους ἐν αὐτῇ περιστάσει εὑρέθησαν ὁμόφρονές του κακότροποι καὶ δημηγέρται, κατέσχε τὸ ἥμισυ τοῦ καδηλικίου Μεχεδιντζίου. Οἱ τοῦ ὁρασίου Τζερνετζίου κάτοικοι πτοηθέντες διεσκορπίσθησαν καὶ οἱ ἰσπραβνίκοι, ἔμφοβοι γενόμενοι νὰ μὴ πέσωσιν εἰς τὰς χεῖρας του, ἀπεμακρύνθησαν πρὸς τὰ πλησίον μέρη τῆς Κραϊώβας, ἡμεῖς δέ, οἱ δοῦλοι της, λαβόντες αὐτὰς τὰς εἰδοποιήσεις, δὲν ἐβραδύναμεν εἰς τὸ νὰ βάλωμεν εἰς πρᾶξιν τὰ πλέον δραστήρια δυνατὰ μέσα πρὸς ἀπάντησιν τοῦ κακοῦ ἐπερχομένου, ἀλλάξαντες τοὺς ἀπομακρυνθέντας ἰσπραβνίκους καὶ διορίσαντες ἀντ' αὐτῶν ἄλλους, οὕς ἐγνωρίσαμεν πλέον ἐνεργοὺς καὶ εὐτόλμους, νὰ πλησιάσωσι καὶ νὰ ἀντιπαραταχθῶσιν | f. 28 v.
εἰς τὰ κινήματα τοῦ κοινοῦ πολεμίου, τοῖς ὁποίοις ἐδώσαμεν ἀνθρώπους ὅσους ἐδυνήθημεν νὰ συνάξωμεν, καὶ τζεπχανὲν, ἔτι δὲ καὶ χρήματα ἐκ δανείων ἐσυνάξαμεν πρός προμήθειαν καὶ ἐξοικονόμησιν τῶν ἀναγκαίων. Ἐξεκινήσαμεν καὶ εἰς Κραϊώβαν μερικὰ νεφέρια ἀπὸ τοὺς φύλακας τῆς πόλεως Βουκουρεστίου μὲ τόν ἀναγκαῖον αὐτῶν τζεπχανέν, διὰ νὰ προφυλάξωσιν ἐκεῖνο τὸ ὁράσι, ὅπερ εἶναι ἡ καθέδρα τῶν περατινῶν πέντε καδηλικίων καὶ νὰ τὸ διατηρήσωσιν ἀνεπίβατον ἀπὸ τὰς ἐνδεχομένας ἐπιδρομὰς τοῦ ἐχθροῦ, ἐπειδὴ ἂν ἐπισυμβῇ (ὃ μὴ γένοιτο)

www.dacoromanica.ro

νὰ εἰσχωρήσῃ καὶ ἐκεῖ, ἔπεται τότε καὶ τὰ λοιπὰ ὁράσια καὶ καθηλήκια, τὴν αὐτὴν ἐπιδρομὴν ὅσον οὔπω περιμένοντα, νὰ διασκορπισθῶσι καὶ νὰ ταραχθῶσι καὶ τὰ ἐντεῦθεν τοῦ Ὄλτου καθηλήκια. Τοὺς ἐπὶ τοὺς ποταμοὺς πόδους, ὅπου διαβάσεις ὁδοιπόρων, κατησφαλίσαμεν μὲ φύλακας, ὅπως οὔτε οἱ συνεννοηθέντες μετ' αὐτοῦ δυνηθῶσι νὰ ἀπεράσωσι πρὸς αὐτόν, οὔτε οἱ περὶ αὐτὸν εὕρωσιν εὐμερῆ τὴν διάβασιν, ὥστε νὰ ἐκτανθῶσιν εἰς τὰ ἐνταῦθα μέρη.

Οὐ διαλείπομεν εἰς τὸ νὰ ἐπαγρυπνῶμεν καὶ νὰ παρατηρῶμεν ἀκριβῶς ὅλα τὰ κινήματα αὐτοῦ τοῦ ἐχθροῦ, οὐ φειδόμεθα τοῦ νὰ καταδαπανήσωμεν τοὺς κόπους ἡμῶν εἰς ὅσα μέσα ἐπινοήσωμεν σωτήρια καὶ ἱκανὰ νὰ στήσωμεν ἐναντίον τῆς προσβολῆς αὐτοῦ. Μετὰ ταῦτα ἐλάβομεν μὲ πολλὴν μας λύπην καὶ ἄλλα γράμματα παρὰ τοῦ καϊμακάμη τῆς Κραϊώβας καὶ τῶν ἀρχόντων τοῦ ἐκεῖσε διβανίου δι' ἐπίτηδες ἀποσταλμένου ἄρχοντος, εἰδοποιητικὰ ὅτι ὁ ἀντάρτης ἐκεῖνος κατέπεισε πολλοὺς τῶν ἁπλουστέρων καὶ παρομοίων αὐτῷ τῇ προαιρέσει, καὶ ἐνοπλίζοντάς τους μὲ τὰ ἅρματα ὁποὺ ἔτυχε νὰ ἔχουν, τοὺς πλείονας δὲ μὲ σάπες, ἐξεστράτευσε πρὸς τὰ μέρη τῆς Κραϊώβας καὶ φθάσας εἰς τὸ μοναστήρι Στριχάγιαν, δώδεκα ὥρας ἀπέχον τῆς Κραϊώβας, τὸ ἔκαμε ζάπτι, ὀχυρώσας αὐτὸ
f. 29 r. μὲ τοὺς ἐδικούς του, ἐπειδὴ οἱ ἐν αὐτῷ διωρισμένοι ὀλίγοι | φύλακες ἢ προσεννοηθέντες αὐτῷ, ἢ ἀδυναμίαν συναισθανόμενοι, διόλου δὲν ἀντεστάθησαν, ἀλλ' εὐθὺς ἀνοίξαντες τὰς πύλας, ἡνώθησαν μετ' αὐτοῦ.

Ἔπειτα καταβὰς εἰς τὸ μοναστήρι Μότρον, ἀπέχον τῆς Κραϊώβας ὀκτὼ ὥρας, ἠθέλησε νὰ κάμῃ ζάπτι καὶ αὐτό, μὲ τὸ νὰ ἔτυχον ὅμως προκατασχόντες τὸ μοναστήρι τοῦτο οἱ τοῦ καθηληκίου Μεχεδιντζίου ἱσπράβνικοι μὲ μερικοὺς φύλακας ἐνόπλους, ἀντεστάθησαν εἰς τὸ ἐπιχείρημά του, συγκροτήσαντες καὶ κάποιαν μάχην, ἐν ᾗ ἐκ τῶν ἀντικειμένων δύο ἐφονεύθησαν καὶ δύο ἐλαβώθησαν, καὶ οὕτως ἀπεμακρύνθη ὁπωσοῦν ὁ ἐχθρὸς ἀπὸ τῶν τειχῶν τοῦ μοναστηρίου.

Αὕτη ἡ ὁρμὴ τοῦ ἀντάρτου ἐπὶ τοσοῦτον κατέπληξεν ὅλους τοὺς ἄρχοντας καὶ λοιποὺς ὁρασάνους τῆς Κραϊώβας, ὥστε μ' ὅλον ὁποὺ ὥρμησε κατὰ τῶν ταραχοποιῶν ἐκείνων κάποιος σερδάρης Διαμαντής, διωρισμένος ὢν πρὸς τοῖς ἄλλοις μὲ μερικὰ νεφέρια καὶ πανδούρηδες, πλὴν πάλιν μᾶς γράφουν μὲ ἀπόφασιν ὅτι, βλέποντες τοὺς ἐχθροὺς ἐκτεινομένους καὶ πλησιάζοντας τῇ Κραϊώβᾳ, ἦλθον εἰς τελείαν ἀπελπισίαν καὶ ὅτι νὰ σταθῶσιν εἰς τὸν τόπον δὲν εἶναι δυνατόν, ἂν δὲν τοῖς προφθασθῇ ἐντεῦθεν ἔνοπλος βοήθεια ἱκανὴ διὰ νὰ συντρίψῃ τοὺς πολεμικοὺς σκοποὺς τοῦ ἀποστάτου, λέγοντες καὶ τοῦτο, ἂν εὑρεθῇ εὔλογον νὰ παρακληθῶσιν ἀπὸ μέρους τῆς τζάρας οἱ ὑψηλότατοι μουχαφίζηδες τῶν βασιλικῶν σερχατίων διὰ νὰ ξεκινήσωσι βασιλικὸν στράτευμα κατὰ τοῦ ἐχθροῦ καὶ νὰ τοὺς λυτρώσωσιν ἐκ τοῦ ἐπικειμένου κινδύνου.

Τοῦτο τὸ συμβὰν κατετάραξε καὶ ἡμᾶς λίαν καὶ μᾶς ἔφερεν, ὡς εἰπεῖν, εἰς ἀμηχανίαν, μὲ τὸ νὰ γνωρίζωμεν ὅτι δὲν θέλομεν δυνηθῇ νὰ ἀπαντήσωμεν ἐρχόμενον τὸ κακόν, μὴ ἔχοντες δυνάμεις στρατιωτικάς. Ὅθεν ἐπισυνάξαντες ἐκ νέου ὅσα νεφέρια ἐδυνήθημεν καὶ ἄλλους ἀνθρώπους ἐνόπλους, λουφελῆδες, τοὺς ἐξεκινήσαμεν καὶ χάλια ξεκινοῦμεν πρὸς ἐκεῖνα τὰ μέρη μὲ ἕνα ἐξ ἡμῶν ἄρχοντα, τὸν
f. 29 v. ἄρχων βόρνικον Νικόλαον Βα|καρέσκον, τῷ ὁποίῳ ἐδώσαμεν καὶ δίδομεν καθ'

www.dacoromanica.ro

ἑκάστην τὰς ἀναγκαίας καθοδηγίας πρὸς ἀναχαίτισιν καὶ παῦσιν τοῦ ἐπερχομένου κινδύνου εἰς ὅλην τὴν αὐθεντικήν της τζάραν.

Ἐσχάτως ἐλάβομεν καὶ ἄλλα γράμματα παρὰ τοῦ καϊμακάμη καὶ τῶν ἀρχόντων διβανιτῶν τῆς Κραϊώβας, εἰδοποιητικὰ ὅτι ὁ ἀντάρτης, εὑρισκόμενος παρὰ τὸ μοναστήρι Μότρον, κατασκευάζει τὰ πρὸς πολυορκίαν ὀχυρώματά του, εἰς τὴν ὁποίαν οὐδ' ἐπ' ὀλίγον νὰ ἀνθέξουν εἶναι ἐλπὶς οἱ ἔγκλειστοι, πεινῶντες καὶ διψῶντες, ἀλλ' ἔπεται τῇ ἐνόπλῳ βίᾳ αὐτοῦ καὶ τῇ ἐλλείψει τῶν ἀναγκαίων πιεζόμενος νὰ παραδοθῶσιν εἰς τὴν ἀπάνθρωπον διάκρισίν του, καὶ ὅτι οἱ λακουϊτόροι τῶν καδηλικίων Δολζίου καὶ Ρωμανατζίου δὲν πείθονται νὰ δώσωσι τὰ ἀναγκαῖα τρόφιμα τῶν στρατιωτῶν, ὁποὺ ἔχομεν διωρισμένους ἐκεῖ νὰ τὸν πολεμήσωσιν.

Αὐτὰ βλέποντες οἱ τῆς Κραϊώβας κάτοικοι, διεσκορπίσθησαν οἱ πλείονες, καὶ ἐκ τῶν ἀρχόντων ἔμειναν μόνον οἱ περὶ τὸν καϊμακάμην διβανίται, αἰτούμενοι παρὰ τῶν δούλων της ταχίστην τὴν συνδρομὴν εἰς τὴν ἐνεστῶσαν ἀνάγκην, ἐπειδὴ εὐθὺς ὁποὺ παραδοθῇ τὸ μοναστήρι Μότρον καὶ ὁ ἐχθρὸς πλησιάσῃ πρὸς τὴν Κραϊώβαν, ἀνάγκη τότε νὰ σωθῶσι μὲ τὴν φυγὴν καὶ ἐπομένως τὰ πέντε καδηλήκια νὰ μείνωσιν εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ ἀποστάτου. Αὕτη ἡ λυπηρὰ εἴδησις μᾶς ἠνάγκασε νὰ ξεκινήσωμεν ἀμέσως, μὲ ἁδρὰ ἔξοδα, ἑτέρους τρεῖς ἀρχηγούς, τὸν σερδάρην Γεωργάκην, καπετάνον Φαρμάκην καὶ καπετάνον Γιαννάκην μὲ διακοσίους ἐκ τῶν ἑξακοσίων χαρτζίων, ὁποὺ ἐκ νέου κατ' ἀνάγκην προσεθέσαμεν, παραγγείλαντες αὐτοῖς νὰ ἐναθῶσι μὲ τοὺς λοιποὺς, καὶ ὅταν ὁ ἐχθρὸς δὲν πεισθῇ ἑκὼν νὰ παύσῃ ἀπὸ τὴν λυσσώδη μανίαν καὶ παραφρο|σύνην του, νὰ τὸν κτυπήσωσι f. 30 r.
συμφώνως ἅπαντες Παρηγγέλθη καὶ ὁ ἐκεῖσε ἀποσταλεὶς ἄρχων βόρνικος Βακαρέσκος, πρὸς μὲν τοὺς λακουϊτόρους νὰ μεταχειρισθῇ τὴν πειθώ, διὰ νὰ γνωρίσωσι τὰ ἱερὰ τῆς εὐπειθείας χρέη των, νὰ τοὺς παρηγορῇ καὶ νὰ ἐπιστηρίζῃ τὰς ἁπλᾶς καρδίας των, ὥστε νὰ μὴ ἐξαπατῶνται ἀπὸ τὰς μωρὰς καὶ ματαίας φαντασίας τοῦ ἀντάρτου, οὔτε ἀπὸ τὰς πραγμάτων κενὰς ὑποσχέσεις καὶ νὰ ἀπέχουν ἀπὸ κινήματα στασιώδη καὶ ἀποστασίαν πνέοντα, τὰ ὁποῖα καὶ τὸν αὐτουργὸν καὶ τοὺς ἐκείνῳ πειθομένους διεξάγουσιν εἰς τέλη θλιβερὰ καὶ ἐπώδυνα, ὡς θείοις τε καὶ πολιτικοῖς νόμοις μαχομένους, πρὸς δὲ τὸν ἴδιον ἀντάρτην λόγοις παραινετικοῖς τὸ πρῶτον, ἀναμιμνήσκων αὐτῷ ὅσους καὶ ἐν ἱστορίαις εἴδομεν παρομοίους ἀντέροντας τῇ ἐξουσίᾳ ὅτι ἡ κενὴ αὐτῶν φαντασία δὲν ἐτελεσφόρησεν, ἀλλ' ὅσοι ἐξ αὐτῶν μεταμεληθέντες ἐγνώρισαν τὸ ἱερὸν τῆς εὐπειθείας χρέος, οἷον καὶ ὅσον, καὶ ἔκλιναν εἰς αὐτὸ τὴν κεφαλήν, οὗτοι καὶ διεσώθησαν αὖθις εἰς τὴν ἐξυπαρχῆς ἀσφαλῆ καὶ ἥσυχον αὐτῶν διαγωγήν, τοὺς δὲ ἐμμείναντας τῇ κακίᾳ, οὐδ' ἡ μετάνοια τοὺς ὠφέλησε, ὅταν τὸ ἰσχυρὸν τῆς δίκης συνέτριψε τὸ μετάρσιον τῆς ματαίας φαντασίας των, καὶ ὅταν καιρὸς ἐπέστη καθ' ὃν ἦσαν ἠναγκασμένοι νὰ ἀποδώσωσι λόγον τῆς κακοβουλίας καὶ δημηγερσίας των. Διὰ τοῦτο καὶ αὐτός, μεταβαλὼν τὸ φρόνημά του ἤδη ἐν καιρῷ εὐπροσδέκτῳ, ἂς καταφύγῃ ὑπὸ τὴν σκιὰν τῆς ἠπιωτάτης καὶ εὐεργέτιδος ἐξουσίας τῆς πατρίδος, καὶ αὐτή, ὡς μήτηρ φιλόστοργος πρὸς τὰ τέκνα της, δέχεται ἱλαρῶς καὶ τοὺς ἀφροσύνῃ παρασυρθέντας καὶ ἀντιπράξαντας τῷ ἱερῷ χρέει τῆς ὑποταγῆς, παραβλέπουσα τὰ παραπτώματα καὶ παρέχουσα τοῖς μεταμεληθεῖσι τὴν ἄφεσιν.

www.dacoromanica.ro

f. 30 v. Ἀφοῦ δὲ ὁ εἰρημένος | ἄρχων κατηχήσῃ τὸν ἀποστάτην τοιούτοις λόγοις μειλιχίοις καὶ τὸν κάμῃ νὰ γνωρίσῃ ὅτι κρεῖττον αὐτῷ τὸ παλινδρομῆσαι τοῦ κακῶς δραμεῖν, εἰ μὲν πεισθῇ τῷ ὀρθῷ καὶ δικαίῳ λόγῳ, τότε ὁ ἴδιος ἄρχων νὰ ἐγγυᾶται τὴν ἀσφάλειαν τῆς σωτηρίας αὐτοῦ τε καὶ τῶν περὶ αὐτόν, καὶ ἡμᾶς αὐτοὺς νὰ παραστήσῃ μεσίτας γενησομένους πρὸς τὴν ἐξουσίαν διὰ τὴν ἄφεσιν καὶ τὴν εἰς τὸ ἑξῆς ἥσυχον διαγωγὴν αὐτῶν.

Ἀνίσως δὲ τὸν ἰδῇ ἐμμένοντα τῇ αὐτῇ λυσσώδει μανίᾳ, τότε ἀναγκαίως καὶ νὰ τὸν κτυπήσῃ μὲ τοὺς περὶ αὐτὸν καὶ τὸν ἐκεῖσε διωρισμένον παρ' ἡμῶν στρατόν, καὶ νὰ ἐλευθερώσῃ τοὺς ἐν τῷ μοναστηρίῳ Μότρῳ ἐγκλείστους ἱσπραβνίκους, διὰ νὰ ἔχωσι τὴν ἀναγκαίαν κοινωνίαν των.

Ἐν τοσούτῳ τρατάρομεν καὶ οἱ δοῦλοι της μετὰ τοῦ ἀποστάτου κάποιον συμβιβαστικὸν τρόπον, καὶ ἐπειδὴ αὐτὸς ἔκαμε πρὸς ἡμᾶς τὰ προβλήματά του διὰ ζώσης φωνῆς τοῦ ἀπεσταλμένου, τρία τινὰ ζητῶν, διὰ νὰ γένῃ παῦσις τελεία τῆς τοιαύτης κοινῆς ταραχῆς, α-ον νὰ ἐκλείψωσιν εἰς τὸ ἑξῆς διόλου αἱ καταχρήσεις εἰς τὴν τζάραν, β-ον νὰ ἀποζημιωθῶσιν οἱ ἀδικηθέντες λακουϊτόροι καὶ γ-ον νὰ δοθῇ ἀσφάλεια τῆς σωτηρίας αὐτοῦ τε καὶ τῶν περὶ αὐτόν, καὶ πληρωμὴ μερικῶν ἀνθρώπων του, ἀπεκρίθημεν καὶ οἱ δοῦλοί της πρὸς αὐτόν, ὅτι περὶ μὲν τῶν καταχρήσεων καὶ τῆς ἀποζημιώσεως τῶν λακουϊτόρων ἐφρόντισεν ἡ διοίκησις καὶ ἦτον ἑτοίμη νὰ ἐξαποστείλῃ ἐπίτηδες ἄρχοντας ἐξεταστὰς εἰς ὅλα τὰ καθηλήκια διὰ νὰ ἀνιχνεύσωσιν ἐπιμελῶς καὶ τὸ παραμικρὸν ἄδικον, νὰ ἀποζημιώσωσιν ἀμέσως τοὺς ἀδικημένους καὶ εἰς τὴν ἐξουσίαν νὰ φανερώσωσι διὰ νὰ παιδεύσῃ τοὺς ἀτάκτους, καθὼς πάντοτε αὐτὸ τὸ χρέος ἡ ἐξουσία τὸ διετήρησε. Καὶ τώρα ἦτον νὰ βαλθῇ εἰς πρᾶξιν, προέλαβεν ὅμως αὐτὸς νὰ παρεμποδίσῃ μὲ τὸ ἀνόσιόν
f. 31 r. του ἔργον. Περὶ δὲ | τῆς ἀφέσεως καὶ τῆς εἰς τὸ ἑξῆς ἡσύχου διαγωγῆς αὐτοῦ τε καὶ τῶν περὶ αὐτόν, θέλομεν μεσιτεύσει πρὸς τὸν ὑψηλότατον αὐθέντην, ὃν ἡ κραταιὰ βασιλεία ἤθελεν ἐξαποστείλει ἐξουσιαστὴν τῆς πατρίδος, καὶ ἐλπίζομεν ὅτι θέλει τὸν ἐλεήσει μὲ τὴν συγχώρησιν, ὅταν καὶ ἡ ὑψηλότης του λάβῃ τὰ πιστὰ ὅτι μετενόησεν ἀληθῶς καὶ ἐκ καρδίας, καὶ ἔπαυσεν ἀπὸ κάθε εἶδος ταραχῆς πρὸς τὸν λαὸν καὶ πρὸς τὴν ἐξουσίαν.

Περιμένομεν λοιπόν, ἐκ τῆς ἀποκρίσεως ὁποὺ ἤθελε μᾶς στείλει, νὰ πληροφορηθῶμεν ὁποίαν διάθεσιν ἔχει, καὶ τὴν περὶ τῶν διατρεχόντων πληροφορίαν ὁποὺ ἠθέλαμεν λάβει, θέλομεν φανερώσει κατὰ χρέος τῷ θεοφρουρήτῳ ὕψει της.

Εἰς τοιαύτην θέσιν εὑρίσκονται κατὰ τὸ παρὸν τὰ πράγματα, ὑψηλότατε καὶ εὐμενέστατε ἡμῶν αὐθέντα, τὰ ὁποῖα κατὰ χρέος δουλικὸν φανερώνομεν ἐπ' ἀκριβείᾳ τῷ θεοστηρίκτῳ ὕψει της διὰ νὰ τὰ βάλῃ ὑπ' ὄψιν καὶ νὰ τὰ κρίνῃ μὲ τὴν βαθύνοιάν της καὶ μὲ τὸ πολύπειρον τοῦ ὑψηλοῦ πνεύματός της, καὶ εἴ τε διὰ τοῦ ὑψηλοῦ καὶ κραταιοῦ βασιλικοῦ βραχίονος γνωρίσῃ ὅτι πρέπει νὰ συντριφθῇ ὁ ἐχθρός, εἴ τε δι' ἄλλων τρόπων, ὁποὺ ἤθελεν ἐπινοήσει ἡ βαθεῖα σύνεσίς της, πλέον ἁρμοδίων, ἀνάγκη πᾶσα νὰ ἐπάξῃ τὴν ταχίστην θεραπείαν εἰς τὸ ἐπινεμόμενον κακὸν καὶ ἐπαπειλοῦν ὅλην τὴν αὐθεντικήν της τζάραν, πρὶν καταντήσῃ δυσίατον. Καὶ ἡμᾶς τοὺς δούλους της νὰ μᾶς ἐμψυχώσῃ, ἀμηχανοῦντας, καὶ νὰ μᾶς ὁδηγήσῃ εἰς τὸ πρακτέον, καθότι ὁ ἀντάρτης προχωρεῖ καὶ ἡμεῖς ἐξηντλή-

www.dacoromanica.ro

σαμεν καὶ τὰς τῆς πόλεως τοῦ Βουκουρεστίου ἐνόπλους φυλακάς, ἀποστείλαντες εἰς τὰ ἐκεῖσε μέρη, καὶ οὐδὲν ἐφάμιλλον πρὸς ἀνθίστασιν τοῦ ἐχθροῦ ἄχρι τῆς δε κατωρθώσαμεν

'Εν τοσούτῳ γνωρίζομεν ὅτι ἡ αἰσία καὶ ταχίστη ἐνταῦθα παρουσία της εἶναι ἡ μόνη ὁπού δύναται νὰ δώσῃ παρηγορίαν καὶ βελτίωσιν ἐπὶ τὸ κρεῖττον εἰς τὴν παροῦσαν ἀνάγκην

Τῇ 10 Φεβρουαρίου

« Faptele răzvrătitorului Teodor Vladimirescu privindu-le supușii măriei tale la început ca niște întreprinderi tîlhărești, am pus la cale pe dată toate mijloacele trebuincioase spre sfărîmarea lui, prin care nădăjduiam că fără întîrziere își va lua răsplata pentru îndrăzneala sa, ca și alți tîlhari mai înainte de dînsul. Dar, fiindcă lucrul a luat altă față, numitul mai sus, Teodor, s-a arătat la iveală vrăjmaș înarmat al stăpînirii, dimpreună cu cei de pe lîngă dînsul adunați, mărturisind prin scris scopurile lui primejdioase și însuflînd duh de răscoală între locuitori, făgăduindu-le să-i izbăvească de supunerea lor față de stăpînire. Am luat pe dată știință despre răzvrătirea lui, precugetată și pregătită peste toată întinderea țării. Deci, pe de o parte chibzuind cu multă trudă și'n toate chipurile, după puterile noastre, despre ceea ce era de făcut, am pus în lucrare măsurile trebuincioase ce am găsit cu cale, spre zădărnicirea înaintării mișcărilor și primejdioaselor cugetări ale acestui răzvrătitor și turburător al liniștii obștești, a nevinovatului norod din această țară, iar pe de alta, am pornit degrabă supusul nostru arzmahzar către prea puternica împărăție, ca o datorie a umilitei noastre supuneri, arătînd și încunoștiințînd cele despre această răzvrătire, precum și despre cele făcute de noi, supușii împărăției sale, mai cu de-amănuntul despre cele întîmplate pe atunci. Care arzmahzar sîntem încredințați că trebuie să fi ajuns | pînă acum în strălucitele f. 28
mîini ale împărăției sale care va fi luat destulă pliroforie din cuprinderea lui.

Nu lipsim și acum prin cea de față supusă a noastră anafora de a aduce la cunoștința de dumnezeu sprijinitei înălțimii tale, că acel răzvrătitor nu încetează nici acum de a băga în sufletele oamenilor simpli otrava răscoalei și momindu-i cu făgăduiala slobozeniei de sub jugul supunerii, rătăcește mintea lor cea proastă și-i tîrăște după sine. Cu care împuternicindu-se și mărindu-și întinderea pe fiecare zi, nimicește toate chibzuirile noastre pentru combaterea scopurilor sale, fiindcă după științele ce am primit de la caimacamul Craiovei și de la divanul de acolo, și de la ceilalți ispravnici și mai marii județelor de peste Olt, acel răzvrătitor cu poruncile ce a dat către locuitori de a nu se supune isprăvniciilor județelor și zapciilor pentru plata dăjdiilor împărătești și celorlalte trebuințe ale obștii, a aprins capetele locuitorilor simpli, și adunînd împrejurul său pe toți aceia cu cari s-a înțeles, și pe cîți în împrejurarea aceasta s-au găsit într-un gînd cu el, făcători de rele și aținători de norod, a cuprins jumătatea județului Mehedinți. Iar locuitorii orașului Cerneți, înfricoșîndu-se, s-au risipit,

www.dacoromanica.ro

și ispravnicii spăimîntați fiind să nu cadă în mîinile lui, s-au retras în părțile cele mai de aproape ale Craiovei. Noi, supusii măriei tale, luînd știință despre acestea, n-am întîrziat de a pune în lucrare cele mai grabnice mijloace putincioase spre întîmpinarea răului ce amenință, schimbînd pe ispravnicii cei depărtați și orînduind în locul lor pe alții ce i-am cunoscut mai fără preget și mai îndrăzneți
f. 28 v. de a se apropia | și a se războ i împotriva obștescului dușman. Cărora li-am dat și oameni cîți am putut strînge, și gephanea, precum și bani cu împrumutare am strîns pentru provizia și îngrijirea celor trebuincioase [1]. Am pornit și la Craiova cîțiva neferi din păzitorii orașului București, cu gephaneaua lor trebuincioasă, spre paza acelui oraș, care este scaunul celor cinci județe de peste Olt, și să-l ferească de năvălirile ce s-ar putea întîmpla din partea vrăjmașului. Pentru că, dacă s-ar întîmpla (ferească Dumnezeu !) să intre și acolo, urmează atunci ca și celelalte orașe și județe, care și ele așteaptă cît de curînd la asemenea năvălire, să se risipească și să se tulbure și județele de dincoace de Olt. Iară podurile de peste rîuri, pe undc sînt trecerile călătorilor, le-am închis cu paznici, pentru ca nici cei ce sînt înțeleși cu dînsul să poată trece către dînsul, nici cei de pe lîngă dînsul să găsească înlesnitoare trecerea, ca să se întindă în părțile de dincoace.

Nu lipsim de a priveghia și a fi cu cea mai mare aminte asupra mișcărilor acestui vrăjmaș, nici ne scumpim a jertfi toată munca noastră, și, oricîte mijloace am găsit cu cale că ar fi mîntuitoare și destoinice, le-am întrebuințat împotriva atacului aceluia. În urmă, cu mare mîhnire am primit și alte scrisori din partea caimacamului Craiovei și a boierilor divanului de acolo, printr-un într-adins trimis boier [2], și prin care ni face cunoscut că acel răzvrătitor a înduplecat pe mulți dintre cei proști și din semenii lui cu această aplecare și armîndu-i cu armele ce s-a întîmplat să aibă, a pornit cu oastea către părțile Craiovei, și sosind la mănăstirea Strehaia, care e depărtată cale de douăsprezece ceasuri de Craiova, a făcut-o zapt, întărind-o cu oamenii lui, fiindcă cei într-însa
f. 29 orînduiți puțini | paznici, ori că s-au înțeles cu dînsul, sau că, simțindu-și slăbiciunea lor, nici o împotrivire n-au arătat, ci, deschizînd îndată porțile, s-au unit cu el.

După aceia, pogorînd la mănăstirea Motrului, cale de opt ceasuri departe, de Craiova, a vrut să o stăpînească și pe dînsa, dar fiindcă pe această mănăstire puseseră mîna ispravnicii din județul Mehedinți cu vreo cîțiva păzitori armați, s-au opus încercării sale, făcîndu-se și oarecare bătaie, în care din partea potrivnică s-au omorît doi și s-au rănit alți doi, și astfel s-a mai depărtat puțin vrăjmașul de zidul mănăstirii.

---

[1] În ziua de 2 februarie au fost trimiși la Craiova doi neferi cu « gephane», iar în ziua următoare a fost trimis « Costia nefer căimăcămesc i un lipcan . . . cu gephane».

[2] Tot în 2 februarie a fost trimis din Craiova « omul căimăcămii cu trebuință la București». În ziua următoare a fost trimis un nefer « cu grab' la București», iar în 8 februarie s-au dat 16 cai de poștă « în trebuința căimăcămii [de Craiova] pe la Slatina la București».

www.dacoromanica.ro

Această năvală a răzvrătirorului într-atît a speriat pe toată boierimea și pe ceilalți orășeni din Craiova, încît, deși a năvălit asupra turburătorilor acelora un oarecare serdar Diamandi, orînduit fiind pe lîngă alții cu cîțiva neferi și panduri, dar iară ni scriu cu hotărîre, că văzînd pe vrăjmași întinzîndu-se și apropiindu-se de Craiova, au venit la desăvîrșită deznădăjduire, și ca să stea pe loc nu este cu putință, dacă nu li va sosi d-aici vreun ajutor de oameni înarmați, destoinici, spre a sfărîma scopurile războitoare ale răzvrătitorului. Zicînd și aceasta, că dacă se va găsi cu cale să fie rugați din partea țării prea înălțații muhafizi ai serhaturilor împărătești, ca să pornească oștire împărătească împotriva vrăjmașului și să-i scape de primejdia ce-i amenință.

Această împrejurare ne-a turburat și pe noi foarte mult și ne-a adus, astfel zicînd în zăpăceală, din pricină că cunoaștem că nu vom putea împiedica răul, de se va ivi, neavînd putere de oștire. Deci, adunînd din nou pe cîți nefcri am putut, și alți oameni armați cu plată i-am pornit, și acum pornim către acele locuri pe un boier din ai noștri, dumnealui vornicul Nicolae Vă | cărescu, f. 29 v.
căruia i-am dat și îi dăm pe fiecare zi toate îndrumările trebuincioase, ca să oprească și să facă să înceteze primejdia care amenință toată domneasca țară.

În ultima vreme primirăm și alte scrisori de la caimacamul și boierii divaniți ai Craiovei, prin care ne încunoștiințează că răzvrătitorul aflîndu-se la mănăstirea Motrului, se îndeletnicește cu împresurarea ei și nu este nici cea mai mică speranță ca cei închiși să reziste, fiind lipsiți de hrană și de apă; urmează dar că în urma presiunii armate a acestuia și a lipsei celor necesare, cei închiși să se supună dorinții lui neomenești. Iar locuitorii județului Dolj și Romanați nu se înduplecă a da trebuincioasa hrană oștirilor ce avem orînduite acolo ca să-i războiască.

Toate acestea văzîndu-le locuitorii Craiovei, s-au împrăștiat cei mai mulți, și dintre boieri au rămas numai divaniții caimacamului, păziți de către slugile lor pentru orice întîmplătoare trebuință, căci, pe dată ce s-ar preda mănăstirea Motrului și dușmanul s-ar apropia către Craiova, trebuința va cere să se mîntuiască prin fugă, și cele cinci județe să rămînă sub cîrmuirea apostatului. Această mîhnitoare veste ne-au nevoit să pornim de iznoavă cu mari cheltuieli alți trei căpitani: pe serdarul Iordachi, pe căpitanul Farmachi și pe căpitanul Ianachi[1], cu două sute din cei șase sute hargiuri pe cari de iznoavă după trebuință i-am adunat, poruncindu-le acestora să se adune la un loc cu ceilalți, și dacă vrăjmașul nu se va convinge de bună voie să înceteze netrebnicile sale | f. 30
urmări, să-l izbească cu toții împreună. S-a dat poruncă și dumnealui vornic Văcărescu, eare a fost trimis acolo, ca față de locuitori să se poarte cu binișorul, ca ei să-și dea seama de sfînta datorie a supunerii lor, să le dea curaj și să sprijine inimile lor nevinovate, încît să nu mai fie înșelați de fanteziile proaste și zadarnice ale răzvrătitorului, nici de făgăduielile amăgitoare date, și să se

[1] Căpitanul Ianache a fost trimis în ziua de 10 februarie.

www.dacoromanica.ro

ţină departe de orice mişcare de răzvrătire, care duce şi pe făptaş cît şi pe cei amăgiţi de acesta la sfîrşituri triste şi dureroase, ca unii care luptă împotriva legilor sfinte şi politice. Iar răzvrătitorului însuşi să i se reamintească cu cuvinte dojenitoare, că fantezia deşartă a unor asemenea răzvrătitori pomeniţi de istorie, care s-au ridicat împotriva stăpînirii, n-a dat rezultate bune. Iar acei care căindu-se au recunoscut sfînta datoric a supunerii aşa cum este şi aplecîndu-şi capul, îndată au găsit scăpare şi s-au rcîntors la viaţa lor sigură şi liniştită de mai înainte. Dinpotrivă, acci care au persistat în răutate, nu le-a fost de folos nici pocăinţa, cînd drcptatea cca putcrnică a sfărîmat exaltarea fanteziei lor deşarte, şi cînd a sosit vremea şi au fost obligaţi să dea socoteală de gîndurile rele şi de răzvrătirea lor. De aceea şi acesta, schimbîndu-şi părcrea la vremea potrivită, să se rcfugicze sub umbra binefăcătoarei cîrmuiri a patriei prea dulci, iar aceasta, ca o mamă iubitoare faţă de copiii săi, primeşte cu blîndeţe pe acei care lipsiţi de înţclepciune, au fost atraşi şi s-au purtat împotriva sfintei datorii a supunerii, trecînd cu vederea greşelile şi acordînd icrtarea celor pocăiţi.

f. 30 v. Iară, după ce mai sus numitul | boicr va îndupleca pe răzvrătitor cu astfel de mîngîietoare cuvinte şi-l va facc să cunoască că e mai bine să se întoarcă la cele mai dinaintc dccît să facă relc, dacă se va supune la dreptul cuvînt, atunci însuşi acel boier să chezăşuiască pentru izbăvirea, atît a lui, cît şi a oamenilor lui, şi pe noi să ne dea de mijlocitori către stăpînire pentru părăsirea lor şi liniştita lor purtare pc viitor. Iar dacă-l va găsi stăruitor în turbata sa nebunie, atunci negreşit să-l lovească cu cei de pe lîngă dînsul şi cu oştire orînduită de către noi, şi să scape şi pe cei din mănăstirea Motrului, închişii ispravnici, spre a avea trebuincioasa lor comunicaţie.

Cu toate acestea supuşii măricl tale duc tratative cu răzvrătitul pcntru împăcare şi fiindcă acesta ne-a făcut propunerile sale prin viul grai al trimisului său, cerînd pentru încetarea desăvîrşită a obşteştii turburări aceste trei lucruri: a) să se lipsească de aici înainte cu desăvîrşire mîncătoriile din ţară, b) să se despăgubească locuitorii cei ce s-au nedreptăţit şi c) să se chezăşuiască izbăvirea, atît a lui, cît şi a celor de pe lîngă dînsul, şi plata unora din oamenii săi. I-am răspuns asemenea şi supuşii măriei tale, că, în ceea ce priveşte mîncătoriile şi despăgubirea locuitorîlor, s-a îngrijit stăpînirea şi era gata să trimită într-adins boieri cercetători prin toatc judeţele pentru ca să cerceteze cu scumpătatc pînă la cca mai mică nedrcptăţire, să despăgubească îndată pe cci nedrcptăţiţi şi să încunoştiinţeze oblăduirca ca să pedcpsească pe cci abătuţi, prccum totdeauna oblăduirea a păzit această datorie, şi acum era să o pună în lucrare, dar a apucat el mai înaintc să aducă împiedccarc cu
f. 31 nelegiuita sa faptă. Iară despre | părăsirea şi liniştita purtare în viitor, atît a lui, cît şi a celor dimprejurul său, vom mijloci la prea înălţatul domn pe care prea puternica împărăţie îl va trimite stăpînitor în ţară, şi nădăjduim că-l va milui cu iertarea sa, cînd şi înălţimca sa va avea încredinţarea că cu adcvărat

www.dacoromanica.ro

și din toată inima s-a pocăit și că a încetat din orișice fel de turburări către norod și către stăpînire.

Așadar, așteptăm ca din răspunsul ce ni va trimite să ne încredințăm ce gînd are, iară încredințarea ce vom lua despre firea lucrului o vom aduce, din îndatorire, la cunoștința de Dumnezeu păzitei înălțimii tale.

Într-o asemenea stare se găsesc deocamdată lucrurile, prea înălțate doamne, pe care după supusa noastră datorie aducem cu scumpătate la cunoștința înălțimii tale de Dumnezeu păzită, spre a le lua în vedere și a le judeca cu pătrunderea cea adîncă și cu duhul cel destul de încercat al măriei tale, și ori prin prea înaltul și prea puternicul braț al împărăției va cunoaște că trebuie să se sfarîme dușmanul, sau prin alte mijloace ce va chibzui cu mintea sa cea adîncă că ar fi mai nemerite, este de mare trebuință să se aducă lecuirea cea mai grabnică la răul ce amenință biata țara sa domnească, pînă ce nu va fi prea greu de tămăduit.

Și pe noi, supușii măriei tale, să ne însuflețească ca pe unii care nu știm ce să facem și să ne povățuiască despre ceia ce ar fi de făcut. Căci răzvrătitorul înaintează și noi am sfîrșit și pazele înarmate din București, trimițîndu-le în părțile acelea, și n-am reușit pînă acum nimic care să fie destoinic spre a ține piept vrăjmașului. Însă cunoaștem că fericita și grabnica aflare de față a măriei tale va fi singura care va putea să aducă mîngîiere și îmbunătățire neapărată în starea lucrurilor.

Fevruarie în 10. »

Care această înștiințare pornindu-să numaidecît la Țarigrad cu călăraș într-adins și văzîndu-să întîrzierea lipcanului ce să trimisese în urmă la slugeru Theodor cu scrisoare, s-au făcut chibzuire ca să să trimiță chiar dumnealui vornicu Costandin Samurcaș la Craiova, aflîndu-să cu bună știință dă părțile locului și cunoscător dă firile hălăduitorilor acelor părți, cu plirexusiotită ca prin bunele lucrări ce va fi chibzuit, să facă silință spre a să potoli turburarea aceasta și a rămînea lăcuitorii acelor cinci județe întru liniștită petrecere. Drept aceia s-au dat dumnealui la mînă și osebită carte dăschisă din partea obștii tuturor dumnealor boierilor cu coprindere:

« Cinstite dumneata frate vel vornice de țara de jos, Constandine Samurcaș. Știut este dumitale că în părțile locului din județele du peste Olt s-au ivit într-aceste trecute zile un sluger Theodor cu cîțiva tovarăși înclinați, carele ridicîndu-să cu apostasie asupra otcîrmuirii țării, au dat pricină cu aceasta și tuturor lăcuitorilor dintr-acele județe, trăgîndu-i pe unii dintr-înșii cu voie și fără dă voie întru ale sale socoteli. Cu a cărui urmare nu numai că unile din orașile acelor județe dimpreună cu domnealor boierii i toți lăcuitorii politii Craiovii s-au strămutat acum pă vreme dă iarnă, ci și toate trebile domnești vistierii s-au zăticnit, și măcar că de aicea s-au trimis cîtăva oștire asupră-i, dar ca să să poprească această rea năvălire a acestui sluger și ca să nu să întîmple

www.dacoromanica.ro

vreo vărsare dă sînge şi zmăcinare între toţi lăcuitorii părţii locului, cum şi cheltuieli mari spre dărăpănarea satelor ţării, am socotit cu toţii că este trebu-
f. 31 v. inţă | a merge unul dintre noi la Craiova spre a potoli acest peristasis de va sta prin putinţă cu mijloace ca să nu să aducă vărsare dă sînge. Şi fiindcă şi dumneata te afli patriot, mai vîrtos cu ştiinţă bună de părţile acelui loc, şi boier cu bun ipolipsis, iubindu-te toţi domnealor boierii i neguţătorii şi lăcuitorii acelor cinci judeţe ca unul ce ai stătut acolo în patru cinci rînduri cu dregătoria căimăcămii Craiovii, de aceia te pohtim ca să mergi dumneata la Craiova cu desăvîrşită plirexusiotită, unde îndată ce vei ajunge acolo să pui în lucrare cîte vei socoti că face trebuinţă de a se potoli şi a să popri cugetul cel rău al numitului sluger şi al tovarăşilor săi, dînd dumneata la toate hotărîre, care are a să ţinea şi a să păzi cu nestrămutare şi dăspre partea noastră fără dă a mai cere sfătuire sau povăţuire de la noi. Şi aşa să rădici această turburare dintr-acele judeţe, odihnind pă boieri, neguţători şi pă toţi lăcuitorii pe la sălăşluirile lor, ca să petreacă fieşcare liniştit fără dă nici o temere sau frică. Fevruar 11».

S-au făcut şi carte dăschisă din partea tuturor boierilor pentru ertăciunea slugerului Theodor, de s-au dat iarăşi la mîna dumnealui vornicului Samurcaş, coprinzătoare:

« Fiindcă slugeru Theodor Vladimirescul, carele întru amăgiri deşarte învăluindu-să, trăgînd şi pă alţi la sine-şi, acum, singur cunoscînd netăgăduită-şi datoria supunerii, cere o nepomenire vecinică a urmărilor sale, care cu toţi într-o glăsuire priimindu-o îl încredinţăm prin iscăliturile noastre, cu jurămînt pă numele marelui Dumnezeu, că atît pă numitul sluger Theodor cît şi pe
f. 32 toţi | cei cu dînsul cinovnici arnăuţi şi oricîţi s-au aflat într-această nălucire supt oblăduire-i, ertare, milostivire, ajutoare şi după starea fieşcăruia răsplătire cu mîngîiere simţitoare şi folositoare; asemenea şi pandurii, ertare şi nepomenire dă trecutele păreri amăgitoare, şi mergînd la ale sale, să să odihnească cu tot răpaosul ce şi pînă acum l-au avut».

Iar după plecarea dumnealui vornicului Samurcaş [1], au venit răspuns de la dumnealui vornicu Nicolae Văcărescu, coprinzător că apostatul Theodor nici într-un chip nu să înduplecă a face părăsire dă netrebnica lui urmare, căruia şi prin scris îndemnîndu-i multe îndemnări, nu numai că nici o încetare au făcut, ci încă au dat către dumnealui vornicu Văcărescul şi răspunsu ce mai jos să arată, adică:

« Cinstită scrisoarea dumitale cu multă plecăciune am priimit. Din care alta nu înţeleg, fără decît văz că toate pornirile cele vrăjmăşeşti ale mai marilor noştri, care le-au pornit asupra patrii, le grămădeşti asupră-mi, ca cînd eu aş fi făcut sau aş face vreun rău patrii mele. Ci pă semne dumneata pă norod,

[1] Vornicul C. Samurcaş a plecat la Craiova în ziua de 12 februarie, cu 50 cai, 12 neferi şi 12 lipcani. Împreună cu el a plecat la Craiova şi doctorul Arsachi căruia i s-au alocat 1 000 de groşi (Arh. St. Buc., Administrative vechi, dos. 2216c/1821, f. 300).

www.dacoromanica.ro

cu al căruia sînge s-au hrănit, şi s-au poleit tot neamul boieresc, îl socoteşti nimic şi numai pă jefuitori îi numeri patrie, măcar că eu nici asupra aceştii tagme nu sînt voitor dă rău, ci încă mai vîrtos le voiesc întregimea şi întărirea priveleghiurilor. Apoi dă ce fără dă nici un cuvînt al dreptăţii mă catigorisiţi şi cum nu socotiţi că pă mine mă categoriseşte numai tagma jăfuitorilor, iar pă jăfuitori îi catigorisesc toate neamurile. Văz dar că alta nu este, | fără f. 32 v.
numai Dumnezeu au împietrit inimile mai marilor noştri precum oarecînd pă ale eghiptenilor. Dar cum nu o socotiţi dumneavoastră că patrie să cheamă popolul, iar nu tagma jăfuitorilor? Şi cer ca să-mi arăţi dumneata ce împotrivire arăt eu împotriva popolului, că eu alta nu sînt decît numai un om luat dă către tot norodul ţării cel amărît şi dosădit din pricina jăfuitorilor ca să le fiu chivernisitor în treaba cererii dreptăţilor, iar tagma jăfuitorilor, căci nu le place una ca aceasta, au rădicat arme dă moarte asupra patrii şi a ticălosului norod.

O, ce mare jale! Dar dacă este tagma jăfuitorilor dreaptă şi norodul vinovat, cum dă nu trimiteţi dumneavoastră şi pă la învecinatele neamuri ca să vedeţi pă cine catigorisesc, pă norod sau pe dumneavoastră, şi cu cine voiesc a ţinea, cu dumneavoastră sau cu norodul? Căci aceasta s-au vestit în toate laturile. Prea bine ştiu pă dumneata că eşti foarte înţelept şi născut din neam slăvit şi iubitor dă patrie şi părinţii dumitali niciodată nu s-au rădicat cu arme dă moarte împotriva patrii, ci cu înţelepciunea multe orîndueli bune au făcut patrii. Socotească dă către înţelepciunea dumitale şi aceasta, că norocul războiului este numai în mîna lui Dumnezeu atotţiitorul şi nu să ştie cui îl va da. Şi măcar de va birui tagma jăfuitorilor, dar tot nu poate fi norocită, că va să-i hulească toată lumea. Iar de nu va putea birui, unde vor scăpa dinaintea norodului? Ci dă voieşti dumneata binele patriei, precum au voit părinţii dumitali, trebuinţă este ca să ne întîlnim negreşit. Însă dă vei binevoi, să am cinstit răspunsul dumitali, unde şi cum, fiindcă norodul nu cere altcevaşi decît numai o dreptate ce poate fi folositoare şi tagmii boie | reşti. Şi cum zic, f. 33
ori în ce chip vei pofti dumneata, să am cinstit răspunsu».

Asemenea scriindu-i-să şi dă către zabitu Romanaţului, ce era orînduit asupră-i ca să-i arate pricina pentru care s-au sculat cu apostasie, au dat răspunsul ce mai jos să arată, adică:

«Că toată raiaoa împărătească dintr-această ţară, nemaiputînd suferi prăzile şi jafurile ce li s-au făcut dă către mai marii lor, s-au sculat împotrivă-le, iar pă dă altă parte prin agzimagzar ş-au arătat plîngerile şi cererile către prea Înalta Poartă, care şi serhaturilor este ştiută, avînd întrebare şi judecată cu aceşti trădători.

Ci dumneata, dă ai vreo volnicie de la prea Înalta Poartă a rădica arme asupra raielii cei credincioase şi supuse prea Înaltei Porţi, urmează. Iar într-alt chip făcînd, păzeşte-te foarte tare ca să nu cazi în primejdie şi urgia prea puternicii împărăţii, fiindcă norodul nici cu oamenii împărăteşti, nici cu nimenea

www.dacoromanica.ro

bătaie nu are, decît numai au judecată cu cei ce i-au prădat fără milostivire și fără de știrea prea puternicii împărății. Fevruar 12».

După aceasta nu s-au făcut din partea otcîrmuirii vreo altă mișcare, fiindcă să pornise dumnealui vornicu Samurcaș cu desăvîrșită plirexusiotită, precum mai sus să arată. Să orînduise și îndestui ogeaclii cu arme asupra apostaților, ca, neînduplecîndu-se prin îndemnările ce li să va cuvînta a face părăsire și încetare răzvrătirii ce au început, să-i lovească, să-i sfărame și să-i izgonească. Să trimisese și gephanea îndestulă, să pornise și atîta sumă de bani spre îndestularea lufeliilor ogeaclii și panduri. Iar răzvrătitorul Theodor, stînd în mănăs-
f. 33 v. tirea Motrului cu toată | adunarea sa, și în satul Ţînţăreni, nu înceta lucrînd urmările apostasii, trimițînd oameni dintr-ai adunării sale dă amăgea și prilostea sate întregi, trăgîndu-i în prăpastia nesupunerii și arădicîndu-i într-o apostasie, precum și pe alocurea dă prăda și jăfuia, după cum au călcat casa Broșteanului dîn sud Gorj, cum și în județul Mehedințului pă niște arendași, jăfuindu-i pînă la piele. Pentru care luînd dă știre divanul Craiovii, a orînduit numaidecît pe slugeru Solomon cu oameni îndăstui împotriva acelor cete ale răzvrătitorului, carele vitejaște făcînd izbîndirea ce mai jos să arată, i s-au trimis dă către dumnealor boierii otcîrmuitori un contoș blănit, cu znihiu și taleri cinci sute în naht, cu scrisoarea ce în jos să vede, însă:

« Dumitali slugere Solomoane. De la divanul Craiovii ni s-au trimis aici înștiințarea ce faci către dumnealor boierii divaniți de acolo, prin care înștiințezi cele ce ai urmat împrotiva răzvrătirii ce ațîțase și prin satile din județul Doljului trimișii amăgitorului Theodor, aridicînd lăcuitorii din satul Băilești-Romînești i Băilești-Sîrbești și vreo cîțiva din satul Cioroiul, pe carii lovindu-i în două rînduri vitejaște i-ai înfrînt prin vrednice mijloace. Şi nu numai pe toți aceștia ce să învitaseră dă trimișii răzvrătitorului i-ai strîmtorat de s-au predat cu toții, așezîndu-i iarăși pă la siliștile lor a petrece întru liniștire, ci încă și pe acei trimiși, anume Stan bulucbașa și Ion bulucbașa prinzîndu-i, i-ai trimis
f. 34 la căimăcămia Craiovii în bună pază [1]. Această vitejască faptă vestindu-ni-să, | nu numai că s-au cunoscut credința ce ai către stăpînire, iubirea dă patrie și vitejasca vrednicie, ci încă cu toții te lăudăm pentru călduroasa slujbă ce ai arătat și acum, căci și datoria supunerii împlinind-o, te-ai războit cu toată silința și dorință de patrie arătînd, ai liniștit odihna petrecerii acelor lăcuitori, ce nălucindu-să întru învitările răzvrătitorului, să amăgisără în prăpastia nesupunerii.

Pentru care, spre răsplătirea aceștii izbînde ce ai făcut, iată ți să trîmite un contoș blănit din partea țării, cu care să ți să înmulțească cugetul înfierbîntării, îmbărbătîndu-te cu tot denadinsul a izgoni pă răzvrătitori. Şi iată îți scriem ca și de acum înainte cu aceiași osîrdnică rîvnă într-armîndu-te

---

[1] Lupta de la Băilești a avut loc cu cîteva zile înainte de 20 februarie (Vezi și *Hurmuzaki*, XX, p. 553).

www.dacoromanica.ro

să dai toată supunerea la povățuirile dumnealor fraților boieri divaniți de acolea și fără cîtuși de puțină zminteală să abați și să năvălești întru izgonirea și înfrîngerea acelor răzvrătitori, carii și către stăpînire arată hainlîc și nesupunere, și către norod pricinuiesc amăgiri și zmăcinare la cea liniștită petrecere, fiind bine încredințat că după bună venirea mării sale lui vodă aici în prea luminatul scaun, cu toții vom arăta către măria sa, osîrdnicile dumitale slujbe, călduroasa credință, iubirea dă patrie și datornica supunere ce ai arătat și la această întîmplare, ca să fii căotat și ajutat din bogate milele mării sale. Ți să mai trimite osebit și taleri cinci sute, din care taleri 250 îi vei popri însuți pentru paguba calului ce ți s-au împușcat, iar taleri 250 vei împărți pe la pandurii și oamenii ce ai avut împreună [1], și cîți dintr-înșii vor fi căpetenii și cu vrednicie, îi vei face cunoscuți la dumnealor boierii divaniți, ca și | dumnealor să trimiță f. 34 v.
numele lor în scris aici, spre a li să face cărți de apărare cu priveleghiurile ce se va chibzui».

Într-această cugetare dă vreme sosind în București și dumnealor boierii caimacami de la Țarigrad ai mării sale Scarlat vodă Calimah cu poruncă din partea mării sale către dumnealor boierii pămînteni ca dînd pliroforie întreagă și dumnealor caimacamilor de toate cele urmate în pricina aceasta, să să sfătuiască cu toții a pune în lucrare toate chipurile cele mai dăstoinice spre a putea lua săvîrșire turburarea aceasta fără cea mai puțină zăbavă, - au îmbrățișat și dumnealor lucrarea trebilor țării [2] dîmpreună cu dumnealor boierii pămînteni, dîndu-să poruncă ca adunarea să să facă la curtea cea orînduită, unde să căuta trebile în zile de domnie. Și așa, după toate cele mai sus arătate chipuri ce să puseseră în lucrare spre întîmpinarea apostasiei, unde să adăsta lecuirea aceștii răzvrătiri, au venit răspunsu de la Craiova cum că dumnealui vornic Nicolachi Văcărescu orînduind pă sărdaru Iamandi Giuvara cu neferii săi i pă sărdaru Dinu Bălteanu cu pandurii ce avea și pă celelante trei agale ce să pornisără mai nainte de la București ca să meargă împotriva apostaților să-i lovească cu arme, după ce au năvălit cu toții în satul Țîțăreni, unde era o sumă dintre apostați, începînd a arunca pistoale, deodată au strigat unii dintre apostați cum că să nu dea, fiindcă sînt frați cu toții, și numaidecît încetînd năvălirea, au început arnăuții să să sărute între dînșii unii cu alții și s-au tras fieșcare înapoi, nefăcîndu-să nici o izbîndă. Această înștiințare au trimis-o sărdar Dinu Bălteanu, iar dumnealui vornicu Samurcaș prin ștafetă au scris de la Craiova dumnealor boierilor caimacami ca să i să proftaxească taleri 172 000 acolo la Craiova în soroc de 24 dă ceasuri, fără a mai însămna altcevași. Carii cu multă osteneală strîngîndu-să, cei mai mulți cu împrumutare, s-au

[1] Darurile și banii pentru Solomon s-au trimis în februarie printr-un arnăut al căminarului Sava (Arh. St. Buc., Administrative vechi, dos. 2216c/1821, f. 333. La f. 298: socotelile sumelor cheltuite pentru blană și trimise lui Solomon).

[2] Cei doi caimacami, C. Negri și Șt. Vogoridi, au sosit în ziua de 24 februarie. La 28 februarie ei încasau de la visticrie 2 500 groși «pentru cheltuicli cunoscute nouă».

www.dacoromanica.ro

și pornit numaidăcît taleri 102 000 la 25 ale lunii lui fevruar și taleri 70 000 la fevruar 26 cu oameni într-adinși nădăjduindu-să că poate să va face vreo împăciuire. Dar să vede că ca un chip de farmazonie fiind izvodirea aceștii turburări, nici o ispravă nu s-au făcut, ci și după mergerea sărdarului Iordache cu căpitanu Farmachi acolo la Craiova cu atîția neferi, în loc de a face vreo pornire strașnică asupra apostaților, numiții au mers la slugeru Theodor cu alai și cu bună știință, intrînd în mănăstirea Motrului spre întîlnire, unde au șăzut de au prînzit cu toții și apoi s-au întors cu liniștire iarăși la Craiova. Și dumnealui vornicu Nicolache Văcărescu, văzînd trebile cum merg, și mai vîrtos bolnăvindu-să, au cerut prin înștiințare de i s-au dat voie ca să vie la București, unde venise știre într-acele zile de la isprăvnicatu Focșanilor cum că un Vasile Caravia, fiind orînduit din partea domniei Moldavii cîr sărdar la Galați, s-au arădicat cu zorba asupra topucciului turc de acolo (adică zabitului de Galați) și năvălind asupră-i și asupra beșliilor lui, unit fiind Caravia și cu corăbierii greci du pă la corăbii, au omorît atît pe topucciu, cît și pe toți oamenii lui, încă și pe toți alți turci ce să întîmplaseră acolo, făcîndu-să atîta vărsare dă sînge. Asemenea să vestise în București cum că la Iași s-ar fi ivit excelența sa ghenerar Alexandru Ipsilant cu o ceată de oameni, propovăduind apostasie
f. 35 v. împotriva | Porții othomanicești și dînd proclamația ce mai jos să arată:

« Către norodul țării Moldavii !

Lăcuitori a acestui loc al Moldavii, vă facem știre că cu ajutorul și mila dumnezeiască, toată Grechia au înălțat de astăzi flamburile scăpării de supt jugul tiraniei, cerînd slobozenia sa. Și eu împreună cu toți simbatrioții miei mă duc acolo, unde mă cheamă trîmbițile norodului patrii mele. Vă dau dar încredințare și închezășuire, atît dăspre partea mea, cît și dăspre partea tuturor simbatrioților miei celor ce să află aicea (pe carii am cinste să-i otcîrmuiesc), că veți avea bună odihnă și siguranție, atît a însuși persoanei voastre, cît și a averilor voastre. Pentru aceasta fieștecarele să caute cu aceiași slobozenie cu care vă aflați îndatoririle și trebile voastre și întrucît de puțin să nu să turbure pentru mișcările mele, pentru că și oblăduirea și otcîrmuirea prințipatului acestuia rămîne tot aceasta care să află și cu aceleași pravile va săvîrși trebile ei. Cu adevărat vă zic, o lăcuitorilor Moldavii, că pronia cerească v-au dăruit pe domnul ce astăzi domnește, Mihail Șuțul voievod, un apărător cu osîrdie a driturilor patrii voastre, un părinte și de bine voitor al vostru. Cunoașteți dar că înălțimea sa este acest fel precum îl numim și uniți-vă cu înălțimea sa spre ocrotirea obștestii voastre norociri. Iar deaca din întîmplare niscaiva
f. 36 dăznădăjduiți turci vor năvăli în pămîn | turile voastre, să nu vă înfricoșați întru nimica căci strașnică putere să află gătită să pedepsească îndrăzneala lor».

Iscălit « Alexandru Ipsilant. 1821, fevruar 23».

Acestea vestindu-să în politia Bucureștilor și îngrijindu-să obștea toată cu tot denadinsul, s-au sculat dumnealui banu Grigorie Brîncoveanul, aflîndu-să spătar mare, halea, și pe tainâ au ieșit din politia Bucureștilor, mergînd la

www.dacoromanica.ro

moșia dumisale Mogoșoaia, de unde au pribegit la Brașov în Austria. A căruia dăpărtare, pricinuind a doua zi mare turburare în politia Bucureștilor, s-au strîns toate isnafurile la curte, unde era adunați toată obștea dumnealor boierilor cu dumnealor boierii caimacami și cu mare strigare au făcut întrebăciune ca să li să arate ce sînt aceste turburări, pentru că unii dintre sudiți văd că să siguripsesc, alții să gătesc a să dăpărta din politie, cum și cei mai mulți dîn boieri își pornesc haremurile pe afară, și cu un cuvînt toți sînt îngrijați, neputînd înțelege ființa adevărului. Cărora li s-au dat răspuns cu încredințări prin jurămînturi dă către dumnealor boieri, cum că nu este nimic și să nu aibă nimeni nici o grijă, ci fieșcare să-și caute de alișverișul său fără vreo temere, căci pentru strejuirea și paza politii sînt întocmite îndăstule puteri cu leafă orînduită și vrednice chezășii, iar mai vîrtos că nimeni nu să strămută din politie nicăiri [1].

Cu aceste cuvinte pe de o parte | s-au îmblînzit strigarea isnafurilor, mergînd f. 36 v.
fieșcare să-și caute de alișverișu său și pă dă altă parte s-au scris la Craiova ca să să întoarcă sărdaru Iordache cu căpitanu Farmache a veni la București pentru paza politii, precum era întocmiți, rămîind acolo de pază ceilanți trimiși. Iar în fieșcare noapte să strecura dintre haremurile boierești, ieșind pe taină afară dîn politie și cacerdisîndu-să în părțile muntelui. Căci întru una de zile, aprinzîndu-să un coș de la o casă dîn tîrg și alergînd oamenii ca să-l stingă, precum este obiceiul, au început deodată arnăuții să alerge pă poduri și pă drumuri strigînd: turcii, turcii au venit! Și cu aceasta făcîndu-să mare spaimă și turburare în politia Bucureștilor au început ziua namiezea mare a fugi toți în toate părțile. Și era mare jale să fi văzut fămei cu copii în brațe, oameni cu dăsagi la spinare alergînd să iasă din politie numai cu trupurile, pînă ce s-au prins dă veste pentru iangînul ce era și că nu este nimic. Apoi s-au întors cei mai mulți și fieșcare încărcînd prin cară au ieșit din politie apucînd care încotro au putut, neștiind dă ce fug, unde merg și care le este spaima. Dintre cari unii s-au dus la mănăstirea Căldărușani, unii la schitu Cernica, unii la schitu Țigănești, unii la Tîrgoviște, unii la Ploești, | unii la Vălenii dă Munte, unii f. 37
la Cîmpina și alții pe la moșiile lor, cercînd cu toții greotatea vremii ce era: noroaie, zăpadă și ninsori cu ploi amestecate.

Într-acestea s-au întors și dumnealui vornicu Samurcaș de la Craiova fără a face acolo vreo ispravă și aducînd înapoi din banii ce i să trimisese numai taleri 35 000, fiindcă ceilanți au arătat cum că i-au cheltuit, pe carii i-au dat în visteria țării [2]. Iar sărdaru Iordache și căpitanu Farmache, pornindu-să de la Craiova a veni spre București, s-au dăspărțit ca să să întoarcă pe două drumuri și au apucat unii pe drumul ce vine de la Craiova și alții ca să vie pe

[1] La 27 februarie a fost orînduit marele vornic Grigorie Băleanu să potolească pe locuitori și să le împiedice fuga.

[2] Const. Samurcaș s-a întors în București la 3/4 martie, iar la 5 martie a predat socoteala vistieriei.

www.dacoromanica.ro

la Pitești, unde să sculase un căpitan Ivancio și făcuse multe jăfuiri atît în Pitești cît și în Cîmpulung, luînd du pe unde găsea: cai, arme, bani și alte jăfuiri.

De aici să încep a să ivi de față durerile dăspuierii și jafurile, pentru că cei ce să întorcea pă drumul Craiovii fără milostivire ardea și jăfuia pă cine găsea, precum și pă un vistier Ștefan Bilciurescu, întîlnindu-l ieșind cu nevasta și cu copiii din satul Clejani, l-au dat jos din căruță și i-au luat tot, lăsîndu-i numai în cămăși atît pe numitul cît și pe soția sa. Asemenea și cei ce venea
f. 37 v. pă la Pitești au jăfuit atît în orașu Pitești cît și în Găiești, luînd cai, | arme, borfe, bani și cu un cuvînt orice găsea. Din Găești au abătut drumul la Tîrgoviște, unde au apucat pă dumnealor ispravnici de conac, cerînd și o sumă dă bani. Carii spăimîntîndu-să au făcut toate mijloacele și numai cu trupurile scăpînd noaptea călări au fugit peste văi și peste dealuri, poprindu-să tocmai în satul Băicoi dîn sud Prahova. Iar arnăuțimea, după ce au jăfuit ce au putut din Tîrgoviște, s-au coborît a veni spre București, și apucînd pe zapcii plășii Cornățelului i-au dăspuiat de tot, lăsîndu-i numai în piei, cum și la moșia Șanțurile abătîndu-să, au jăfuit casa dumnealui clucerului Iordache Deșliu aflîndu-să acolo, luîndu-i atîta argintărie, șaluri, cai, arme și cu un cuvînt tot ce au găsit. De acolo unii au mers la moșia Cîrsteasca de au jăfuit pe Fundățeanu, bătîndu-l și de moarte, alții au mers la satul Șamdagiu de au jăfuit pe Bujoreanu și alte băjenii ce mai era acolo, prădînd și jăfuind pă unde ce găsea, pînă au venit în București, unde vestindu-să că slugeru Theodor cu toată adunarea sa au purces de la mănăstirea Motrului și trecînd pă lîngă Craiova s-au coborît la Slatina, cugetînd a să coborî la București. S-au sculat
f. 38 numaidecît într-o duminică noaptea dumnealui banu Grigorie Ghica | cu dumnealui banu Barbu Văcărescu i cu dumnealui logofătu Ștefan Belu și cu dumnealui vistieru Ioan Moscu și au eșit din București, apucînd drumul drept în Brașov, împrăștiindu-să și alte multe familii care încotro au putut. Iar de la excelența sa gheneralu Ipsilant viind într-adins curier în București, au adus scrisoarea ce mai jos să arată, adică:

« Către prea sfinția sa părintele mitropolitu al Ungrovlahii, iubitorii dă Dumnezeu episcopi și blagorodnici boieri ai divanului Valahii.

Nu sînt la îndoială că vor fi cunoscute dumneavoastră urmările ce să fac pentru scăparea și elefteria neamului ellinesc, și că într-aceste dooă eparhii a Moldavii și Valahii să strîng mulțime dă oștiri, patrioți elini, ca să meargă spre sfîntul pămînt al patrii lor și pentru ca să să trudească împreună cu frații lor cei de acolo să-și dobîndească sfintele și netăgăduite ale neamului lor dreptăți. Oștirile acestea, închipuind totdeauna pe locuitorii Moldavii și Valahii ca pe niște frați, să chezășuiește către dînșii precum s-au vestit prin manifesturile cele mai 'nainte trimise (care să arată mai sus) nebîntuirea atît a obrazelor cît și a averii fieșcăruia și a stăpînirii pămîntești a țării, făgăduiește prieteșug nestrămutat. Și mărturie la cele ce zic este buna orînduială ce s-au păzit la toată petrecerea lor în Moldavia.

www.dacoromanica.ro

Dar ~~mare~~ mirare m-au coprins strămutarea cea fără de nici un temei a lăcuitorilor orașălor Rîmnicului și Buzăului și socotindu-mă[1] răzvrătirea și zarva ce să va fi pricinuit în toată țara dintr-acest fel de urmare, nu lipsii cu grabă a vă înștiința pentru netemerea și liniștirea ce trebuie să aveți și să vă rog ca să publicuiți către toți cei ce să neguțătoresc să nu aibă nici o bănuială la negoțul lor și la toți dă obște lăcuitorii patrii voastre nesupărare și nebîntuire. Și să fiți încredințați că strașnica și marea putere aceia ce are supt protexia sa aceste dooă eparhii, nici într-un chip nu va lăsa să facă într-însele cea mai mică năvălire a varvarilor. Drept aceia și exelența sa gheneral an șăf graf Vichenstein au și priimit îndată poruncă ca să să coboare la graniță cu oștirile rosești ce să află în Basarabia, care au și făcut-o. Deci ca pă niște patrioți buni și aleși spre otcîrmuirea patrii voastre, nu sînt la îndoială că vă veți strădui a liniști norodul și a popri acest fel de netrebnice urmări, care aduc totdeauna după sine pătimiri și nenorociri. Publicarisiți aceste ale mele manifesturi la norod și încredințați din parte-mi pe toți simbatrioții voștri că nu au nici un fel dă frică, ci să șază la casile și căminurile lor, și venirea mea vă va pliroforisi pentru adevărul ziselor mele.

Dar fiindcă oștirile elinești au să treacă prin Valahia, face trebuință ca să să gătească dîn vreme în toate drumurile ce vin din Moldavia cele de mîncare în bilșug și multe, cum și trebuincioasele conace | pentru oștiri, fiindcă afară f. 39
din cei ce în trupuri mici de oștiri aleargă din toate părțile, sînt a trece și eu însumi în puține zile cu ordia dă oștiri cea mare a elinilor. Și pohtesc dumneavoastră sănătate și norocire.

La 5 mart. 1821. Alexandru Ipsilant.

Din orașu Roman».

După a căriia coprindere măcar că să dă îndăstulă făgăduială dă siguranția fieșcăruia, dar politichi a consulaturilor, neputînd cunoaște nici pe Ipsilant nici pe slugeru Theodor, carele plecase din Slatina a veni spre București, iar mai vîrtos că arnăuțimea toată din București, văzînd că nu li să mai dă lefi de la visteria țării, fiindcă încetase cu totul răspunderea dăjdiilor du prin toate județele, începuseră (unindu-să între dînșii) să arădice capu fieșcare și să să arate cu arsăzlic, nemaicunoscînd nici stăpînirea nici otcîrmuirea. Și către acestea vestindu-să în București că exelența sa gheneralu Ipsilant au sosit la Focșani cu adunarea sa, s-au sculat arnăuțimea dîn București de au plecat să meargă spre întîmpinare-i. Cari viind pe la Ploești să aridicase toți oroșanii cu arme asupră-le, nevoind să-i primească. Dar ei temîndu-să a nu să întîmpla vreo mai multă turburare, nu s-au mai abătut pîn Ploești, ci au trecut toți apa Teleajănului, poposindu-să la Bucov și de acolo s-au dus cu toții pă supt deal drept la Focșani (iar nu pe drumul cel mare), despuind și prăpădind tot pe unde ce găsea.

---

[1] Corect: socotind.

www.dacoromanica.ro

Drept aceia consulatu Rosii cu al Austrii, dimpreună cu dumnealor boierii
f. 39 v de mai jos, adică dumnealui vornicu Grigore Filipescu | i dumnealui vornicu Iordache Filipescu i dumnealui vornicu Costache Samurcaș i dumnealui vornicu Aleco Ghica și dumnealui hatmanu Nicolache Mavru cu toții ieșind din București s-au tras drept la Cîmpina și de acolo au apucat drumul Brașovului, rămîind politia Bucureștilor întru îngrijirea preaosfinții sale părintelui mitropolit chiriu chir Dionisie, cu părintele episcop Argeșiu chir Ilarion i dumnealui vornicu Grigorie Băleanu fiind spătar i dumnealui vornicu Mihalache Manu i dumnealui vornicu Iordache Slătineanu, fiind logofăt dă țara de sus, i dumnealui logofăt Scarlat Grădișteanu, nazîr al casii lefilor și însărcinat și cu epistasia agii, i dumnealui vornicu Nicolae Golescu i dumnealui logofătu Fotache Știrbei i dumnealui logofătu Alexandru Filipescu, fiind orînduit vechil dă vistier mare, și dumnealui vornicu Alexandru Nenciulescu. Cum și strejuirea politii rămăsese asupra căminarului Savvi cu oamenii săi, priveghind ziua și noaptea atît prin tîrg cît și pe toate ulițele politii, pînă ce au sosit și slugeru Theodor trăgînd drept în mănăstirea Cotroceni cu toată adunarea sa. Carele îndată au orînduit streji în toate părțile atît în politia Bucureștilor cît și pe afară la Colintina i Băneasa și alte locuri. Iar pe unde au trecut adunarea sa, fiind fost împrăștiată și pe la alte locuri, au jăfuit și au prădat fără omenire pe cine au găsit, precum și un Gheorghe Cîrjaliu. Acesta fiind între adunarea slugerului Theodor, au făcut multe jăfuiri peste Olt, și vrînd a-l curăți slugeru Theodor fiindcă să arăta și cu nesupunere, au prins dă veste și s-au cacerdisit, viind la sărdaru Iordache Olimbie, supt a căruia umbrire adăpostindu-să, s-au
f. 40 înhăitat și cu alți hoțomani și au jăfuit pe unii dîn boierii craioveni | cît și alte băjănii, obrăznicind de au rănit pe mulți cu tăieri, precum pe medelniceru Petrache Poenaru de la Craiova și alții, ajungînd acești prădători pînă aproape de vama de la Cîineni, jefuind și hrăpind în toate părțile, încît nu se pot scri nespusele jafuri ce au făcut.

După sosirea slugerului Theodor la Cotroceni, vrînd ca să intre și în București, s-au închis căminaru Sava cu oamenii săi în mănăstirea Radului Vodă și înlăuntru în mitropolie, iar slugeru Tudor, întocmindu-și halaiu adunării sale, au întrat cu o pîine mare în mînă pe podul Calicilor și abătînd drumul de la poarta din sus ca să meargă pe la beilic la mănăstirea Radului Vodă au găsit podul du peste Dîmboviță stricat dă căminaru Sava și s-au întors înapoi de au venit pă la Curtea Veche să meargă sus la mitropolie. De unde, începînd oamenii căminarului Sava a slobozi puști și pistoale, nu l-au îngăduit a să apropia, ci întorcîndu-să către casile răposatii bănesii Brîncovencii ce sînt în vale la mitropolie, au pus oameni de au sărit peste zidul curții și dăschizînd porțile au întrat slugeru cu tot alaiul său de s-au așezat acolo, începînd a face întocmiri de otcîrmuire și a cugeta la cele dă slavă. Peste puțin pornindu-să și de la Focșani prințipu Ipsilant cu adunarea sa și cu arnăuțimea ce mersese spre întîmpinare-i au venit pă subt deal pînă la Menzil sud Saac (necutezînd

www.dacoromanica.ro

să vie pe drumul cel mare fiindcă avea temere dăspre Brăilă) unde, luînd dă ştire pentru rădicarea consulaturilor şi pribegirea dumnealor boierilor, numaidăcît au dat proclamaţia dă mai jos arătată, adică: | f. 40 v

Εὐγενεῖς κάτοικοι τοῦ Βουκουρεστίου !

Διερχόμενος τὰς δακικὰς ἐπαρχίας, πληροφοροῦμαι μὲ ἄκραν μου δυσαρέσκειαν ὅτι ἀφήσατε τὴν μητρόπολίν σας ἔρημον καὶ διεσκορπίσθητε Κάτοικοι τοῦ Βουκουρεστίου, ἡ πατρίς σας, τὸ ἔθνος σας, οἱ ὀρθῶς φρονοῦντες ἀποδοκιμάζουσι τὴν τοιαύτην διαγωγήν σας. Τῶν γενναίων ἀνδρῶν ὁ πατριωτισμὸς εἰς τοιαύτας περιστάσεις ἀναφέρεται. Ὅταν οἱ στῦλοι τῆς πατρίδος δεικνύουσι τοιοῦτον παράδειγμα, εἰς τὸν λαὸν τί μένει;

Εὐγενεῖς κάτοικοι τοῦ Βουκουρεστίου, ἐπιστρέψατε εἰς τὰς ἑστίας σας. Τὰ συμφέροντα τῆς πατρίδος σας, τοῦ ἔθνους σας, τῶν ἀτόμων σας σᾶς προσκαλοῦσιν εἰς τὴν μητρόπολίν σας. Ὁ λόγος τὴν σήμερον εἶναι περὶ τῆς μελλούσης εὐδαιμονίας τοῦ ἔθνους σας. Τὶς ἐξ ὑμῶν θέλει φανεῖ ἀνάξιος νὰ συνεισφέρῃ εἰς αὐτήν; Ἂν τοιοῦτος κατὰ δυστυχίαν εὑρίσκεται μεταξὺ ὑμῶν, ἂς σβυσθῇ τὸ ὄνομα ἀπὸ τὸν κατάλογον τῶν προὐχόντων, ἡ πατρὶς θέλει τὸν ζητήσει μίαν ἡμέραν λόγον τῆς ἀδιαφορίας του. Ἂς βεβαιωθῇ ὅτι ἡ δειλία εἶναι παράλογος καὶ ὅτι πρὶν χυθῇ ρανὶς αἵματος δακικοῦ, ὁ τάφος θέλει καλύψει τὰ σώματα ὅλων ἡμῶν.

Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης

Τῇ 18 Μαρτίου ἀπὸ Μενζίλι

Nobili locuitori ai Bucureştiului !

Trecînd în provinciile dacice, am aflat cu mare nemulţămire că aţi lăsat pustie capitala voastră şi v-aţi risipit.

Locuitori ai Bucureştilor ! Patria voastră, neamul vostru, cei drept cugetători, dezaprobă această purtare a voastră. Patriotismul bărbaţilor mărinimoşi, la asemenea împrejurări se cunoaşte. Cînd stîlpii ţării dau asemenea pilde, ce mai rămîne să facă poporul?

Nobili locuitori ! Întoarceţi-vă la vetrele voastre; interesele patriei voastre, ale poporului, ale voastre, vă cheamă în capitala ţării. Astăzi e vorba de viitoarea fericire a neamului vostru. Care din voi se va arăta nevrednic de aceasta? Dacă din nenorocire se află vreunul între voi asemenea, stingă-se numele lui din rîndul celor de bun neam ! Patria îi va cere într-o zi seamă de nepăsarea lui. Fie încredinţat că frica lui este neîndreptăţită şi că mai nainte de a se vărsa o picătură de sînge dacic, deci, mormîntul va acoperi trupurile noastre ale tuturora.

Alexandru Ipsilant

Mizil, 18 martie.

www.dacoromanica.ro

Trimis-au om într-adins şi către pribegiţii boieri cu publicaţia aceasta, pe carii i-au ajuns la Breaza sud Prahova, şi nu au mai stat acolo, ci îndată au trecut cu toţii în Braşov dîmpreună cu consulaturile. Iar prinţipu Ipsilanti sosind în oraşul Ploeşti, au dat poruncă de s-au strîns toate armele du pă la oroşanii de acolo, făgăduindu-le plată. Şi mai zăbovind cîteva zile, au sosit şi gheneralu Cantacuzino cu o ceată de ostaşi mavrofori. S-au adunat şi din Ploeşti cu măglăsitoare mijloace, înşălîndu-să o sumă de oameni de s-au scris între ceilanţi ostaşi, unii şi de frică ca să nu li să jăfuiască casile şi averile, cărora li să da şi cocarde din partea prinţipului Ipsilant, supt a căruia otcîrmuire era toţi cei dă mai jos orînduiţii căpetenii sau mai bine să zic prăpădenii, însă:

Hiliarhu Colocotroni, tagmatarhu Costandin Duca, hiliarhu Orfanos, tagmatarhu Vasile Caravia, hiliarhu Gripari, paharnicu Anăstase, hiliarhu Mihail, Vasile Parlan, pendicondarhu Caloian, Gheorghe Manul, sărdaru
f. 41 Olimbios, căpitanu Farmachi, delibaşa Mihali, | Nicolae Scufu, Grigorie Suţu, hiliarhu Vasile Parlan, Alexandru Rizu, Hagi Bairactaru, căpitanu Spiru, căpitanu Staicu, căpitan Nicola Adineh, căpitanu Nicola Carabelea, căpitanu Costandin Lasani, căpitanu Stoica, polcovnicu Mihali, sutarhu Constandin Lazar, căpitanu Vardalah, căpitanu Alexe Filip, căpitanu Spiru Draculi, căpitanu Costandin Anghel, căpitan Anton, Nicolae Carbuni, hatmanu Bibica.

Era şi alţii pîntre aceştia cu numiri dă căpetenii, iar adevărul zicînd, toţi era căpetenii, nefiind supunere la vreunul, precum şi în urmă s-au mai adunat cei dă mai jos arătaţi, însă: cluceru Costache Herăscu, căminaru Mihalache Vlastos, căminaru Moisache Hagi Abdula, Gheorghe Ciontulac [şi] Iancu Iliad ot Cîmpulung.

Şi zăbovindu-să în Ploeşti vreo două săptămîni dă zile s-au făcut atîtea cheltuieli cu tainaturi peste tainaturi, încît nu mai profthaxea a să întîmpina. Nu puţine jafuri şi dăspuieri s-au săvîrşit şi acolea dă către arnăuţime, nefăcîndu-i zapt nimeni, carii cu toţii striga: « za vero ! » ce să tîlcuieşte în limba arnăuţească « pentru lege ».

Apoi sculîndu-să dîn Ploeşti prinţipu dimpreună şi cu Cantacozino i cu toată adunarea, au purces să meargă la Bucureşti pe drumul Păşcanilor, unde nu puţină spaimă s-au făcut atît pe la unele băjănii ce era pă la sate şi moşii du prin laturile drumului, cît şi în mănăstirea Căldăroşani ce este aproape dă Păşcani. Căci aflîndu-se în mănăstire mulţime dă familii cu băjănia, s-au pomenit cu taxiarhu Duca cu o sumă de arnăuţi întrînd în mănăstire şi căotînd ca să strîngă armele şi caii du pă la toate băjăniile, de care poate socoti fieş-
f. 41 v. cine cîtă sizilti şi turburare să va fi făcut pînă ce au | fugit numitul din mănăstire. Şi sosind cu toţii la Bucureşti, au conăcit prinţipu Ipsilant la Colintina în casile dumnealui banului Grigorie Ghica, unde au mers dumnealor boierii ce mai rămăseseră în Bucureşti de i-au arătat toată ticăloşia ţării, cum şi jafurile şi prăpădenia ce s-au făcut dă către oamenii slugerului Theodor şi dă către arnăuţi. Şi au dat exelenţia sa făgăduială, prin grai numai, că să va îndrepta.

www.dacoromanica.ro

Acolo au mers spre întîlnire şi slugeru Theodor, cu care ce va fi vorbit prinţipu Ipsilant nu este ştiut, căci pe toate ceasurile se schimba hotărîrile, pînă ce s-au făcut planos dă către prinţipu Ipsilant ca să meargă exelenţia sa cu toată adunarea ce avea (mai strîngîndu-să şi din politia Bucureştilor ostaşi) la oraşul Tîrgovişte, cum şi slugeru Theodor cu oamenii săi să meargă la oraşu Piteşti, iar boierii cu părintele mitropolitul să meargă la Cîmpulung ca să întocmească acolo comitet a să căota trebile ţării şi cererile ostăşeşti, fiindcă începuse a să vesti venirea puterilor othomaniceşti în ţară. Şi aşa s-au sculat prinţipu Ipsilant cu adunarea sa [1] de s-au tras la Tîrgovişte dîmpreună şi cu arnăuţimea, carii au făcut multe jafuri şi spargeri dă case şi pivniţe cît au stat în Bucureşti, jăfuind ziua 'namiezea mare pă cine întîlnea, neavînd cine să le stea împotrivă.

Iar slugeru Theodor cu toată | pandurimea şi adunarea ce avea mai rămîind f. 42
în Bucureşti, şedea în casile dumneaei bănesii Brîncovencii şi prelungind din zi în zi purcederea la Piteşti după hotărîrea ce să făcuse dă către prinţipu Ipsilant, au hotărît ca să să aşaze iarăşi la mănăstirea Cotroceni, unde au orînduit îndată ca să se facă şanţuri cu tăbii şi meterezuri împrejurul mănăstirii, aducînd oameni dîn toate părţile, cum şi vinovaţii ce mai rămăseseră în puşcărie (fiindcă pă cei mai mulţi îi scoseseră din temniţa puşcării arnăuţimea) de săpa la şanţuri. Şi mulţi dîntre lăcuitorii politii cum şi din cei du pă afară cercînd nu puţine jafuri dă către panduri, şi alţii alerga cu jălbi dă plîngere la slugeru Theodor, dîndu-i titlu de « Domnu Tudor ». Carele pe de o parte le făgăduia că să va face îndreptare, iar pe de alta îi punea cu voie fără de voie pe unii dă săpa la şanţurile meterezurilor ce făcea împrejurul Cotrocenilor. Într-această vreme alcătuind proclamaţia dă mai jos arătată, au publicarisit-o prin toate judeţele, orînduindu-să ispravnici pă la judeţe, atît dă către slugeru Theodor cît şi dă către prinţipu Ipsilant, carii pe toate zilile să schimba, neavînd nici o statornicie, ci numai o străgănire şi multă dărăpănare, fierbînd lăcuitorii din toată | ţara f. 42 v.
şi neştiind ce stăpînire să cunoască într-acea vreme.

« De la slugerul Theodor Vlădimirescul către toţi lăcuitorii oraşălor şi satelor din sud... [2] de orice treaptă, adică: neamuri, postelnicei, mazîli, breslaşi, birnici, scutelnici, poslușnici şi slujitori, şi către toţi streinii birnici dintr-acest judeţ. Iaste ştiută la toţi cea pînă acum pornire a mea, ce cu glasul norodului celui năpăstuit am urmat şi urmez spre dobîndirea dreptăţilor. Am hotărît, dînd cel întîi semn de bun patriot într-acest pravoslavnic pămînt romînesc întru care îmi am strămoşasca naştere, să otcîrmuiesc pe toţi cei ce au încins arme din partea a tot norodului spre zdrobirea şi încetarea a vericăruia jaf şi nedreptate ce aţi cercat pînă acum din pricina oblăduitorilor domni ce au stătut, carii întru desăvîrşită nemilostivire aflîndu-să au aplecat oricîte chipuri de mijloace s-au îndeletnicit şi v-au supt sîngele, aducîndu-vă într-această

[1] Al. Ipsilant a plecat de la Colentina în ziua de 1 aprilie.
[2] Loc alb în ms.

www.dacoromanica.ro

mare dărăpănare și proastă stare întru care vă aflați. Iar cea mai dă temei hotărîre a mea, însoțită cu glasul norodului, este ca nici într-un chip să nu înceteze din cererea dreptăților țării, pe care și dă nu le voi vedea dobîndite printr-accle dăstoinice cuvinte care s-au făcut cunoscute pînă acum pă unde s-au cuvenit, vă făgăduiesc sufletește că să vor dobîndi negrești prin vărsare dă sînge înprotiva vericăruia vrăjmaș să va arăta călcător acestor dreptăți, de care întîi voi aveți să vă bucurați. Într-această dar doritoare patrie și vouă cugetător aflîndu-mă, mi-au ajutat milostivul Dumnezeu pînă acum și nu numai acele cinci județe ot prez Olt să văd mîntuite de mîncătoriile și jafurile prădătorilor otcîrmuitori și felurimi dă slujbași, ci pe unde am ajuns și am propo-
f. 43 veduit | au încetat relile jefuitorilor. Așadar, ajungînd și aici în politia Bucureștilor, care este scaunul oblăduirii norodului, și găsind mulți patrioți boieri întru asemenea bune cugetări cu ale norodului asemănate, am hotărît ca un voitor dă dreptate să cunosc vremelnica stăpînire a țării, supuindu-să toți cei ce au încins arme dă izbăvire la legile și pămînteneștile obiceiuri ce li se vor arăta dă către stăpînire prin mine, și le voi cunoaște că sînt întru adevăr folositoare patrii și de mare trebuință obștii norodului. Căci fără dă a cunoaște cinevași o stăpînire, nu numai firește nu este prin putință, ci poci zice și de mare vătămare la împlinirea trebuințelor ce va avea această izbăvitoare lucrare. Vă vestesc dar tuturor fraților pămînteni că și cuviința și trebuința vă îndatorează să cunoașteți o stăpînire, care stăpînire avîndu-și lăstările sale întinse prin laturile țării să închipuiește și într-acel județ prin dumnealor ispravnici ce să orînduiesc de aici, la carii cîți sînt lăcuitori într-acel județ trebuie să să supuie și să săvîrșască poruncile ce le vor da, cînd vor fi asemănate cele întru obștească știință datorie și ajutătoare trebuințelor ce cer oștirile ce sînt gata a să război spre dobîndirea dreptăților obștii norodului. Și așa înțelegînd cu toții duhul acestii izbăvitoare lucrări, cîți sînteți vrednici de a purta arme împrotiva vrăjmașului dreptăților țării, veniți la mine să vă cercetez starea vitejii voastre și de voi găsi-o asemănată cu ceea ce să cuvine să fie întru asemenea lucrare numaidăcît să vă primesc și să vă povățuiesc datoriile ce aveți să săvîrșiți, cunoscînd însă și aceasta că aveți să slujiți ca niște ostași numai pentru dobîndirea dreptăților voastre, iar nu pentru vreo folosire dă bani, căci și eu și toți cei ce s-au înfrățit cu mine slujim nu cu cuget dă bani, ci porniți de
f. 43 v. rîvna | binelui ce așteptăm și pentru noi și pentru copii noștri. Iar cîți nu sînteți născuți pentru această meserie, împliniți-vă datoriile cu toată supunerea ce să cuvine să dați către dumnealor boierii ispravnici ai județului, adică voi mazîlilor i breslașilor și cumpaniștilor i streinilor, răfuiți-vă rămășițurile ce aveți ale următoarii tetraminii dă ghenar. Asemenea și voi birnicilor istoviți rămășițurile dăjdiilor ce sînt scoase pînă acum prin poruncile stăpînirii, adică a semii visterii dă fevruar și mart, po taleri 18 dă liude, ai diminii lefilor, tot pe aceste luni, po taleri doisprezece și jumătate dă liude, și banii orînduielii menzinhanelii dă primăvară po taleri șaptesprezece și jumătate dă liude. Și

www.dacoromanica.ro

cu toții, din orice treaptă și orînduială, slujiți izbăvitoarelor oștiri ale țării, care după cum să va orîndui în dări și în transporturi dă trebuincioase zaherele. Și fiți încredințați că mai la urmă veți înțelege și rodurile fericirilor voastre.

Cîți însă de supt aceste răspunderi vă aflați astăzi ostași supuși armelor izbăvirii, să știți că sînteți cu totul apărați și privileghiați. Și voi sătenilor cu unii ca aceștia aveți să vă scădeți dîn liude cu analogonu cislelor voastre precum și stăpînirea țării poruncește pentru aceasta prin vistierie către dumnealor ispravnicii județelor. Și asemenea să va păzi această orînduială și pentru cîți alți ostași să vor mai aduna du prin sate și de acum înainte prin știința mea și a orînduiților miei. Iar după ce veți istovi toate aceste puține rămășituri prin zapciii plășilor la dumnealor ispravnicii județului, după cum urmează obiceiul, ca să-i istovească și dumnealor cu visteria țării, iarăși spre întimpînarea trebuincioaselor ale izbăvirii | să știți fără îndoială că mare ușurință are f. 44
să vi să facă nu numai întru răspunderea dăjdiilor, ci și întru toate celelante dări și orînduieli, cum și jăfuirile vor lipsi cu totul, și veți înțelege însivă scăparea robirii întru care v-ați aflat pînă acum. Urmați dar întru toate acestor propovăduiri ce într-adins vi s-au trimis ca să să cetească întru auzul tuturor și în vileag dă obște, și fiți încredințați că niciodinioară nu veți rămînea fără dobîndirea dreptăților voastre. 1821, martie 12».

Iar boierii ce era rămași în politie, vrînd a să trage cu părintele mitropolitul la Cîmpulung, după hotărîrea prințipului Ipsilant, și mai vîrtos avînd temere nu care cumvași, ivindu-să oștire othomanicească în țară, să li să întîmple vreo primejdie dă viață în pripa furii, au prins dă veste slugeru Theodor și îndată a orînduit oameni într-adins de i-au rădicat pe toți și i-au pus supt pază la casile de la Belvedere dă lîngă grădina lui chir Ianachi Seufa, unde i-au încunjurat și cu oameni îndăstui de pază, orînduind pe un căpitan Simeon cu o sută cincizeci panduri ca să-i strejuiască. Dintre cari dumnealui vornicu Grigorie Băleanu, fiind epistat al spătăriei și avînd oameni îndăstui, s-au cacerdisit dé s-au tras la Cîmpulung și de acolo, stînd cîteva zile, au plecat la Brașov, luînd epistasia spătării iarăși dumnealui logofăt Scarlat Grădișteanu.

Dumnealor boierii ce pribegiseră în Brașov, sfătuindu-să cu toții, au făcut trei arzuri de înștiințare: unul cătră prea Înalta Poartă othomanicească, dimpreună și cu anafora către măria sa Scarlat vodă Calimah, domnul țării, arătînd atît venirea prințipului | Ipsilant în țară, cît și pribegirea dumnealor în pămîntul f. 44 v.
Austrii, rugîndu-să cu toții pentru izbăvire; altul cătră prea înaltul împărat Franțisc al Austrii, de mulțumire că i-au priimit în pămîntul împărății sale; și cel de al treilea către prea puternicul împărat Alexandru al Rosii, făcîndu-i-să cunoscut ticăloșiile țării și rugîndu-se dă mîntuire, după cum să vor arăta mai jos anume, care le-au trimis cîte trele prin cinstitu aghent monsiu Flaișah al chesaro-crăești puteri. Și nu înceta pe toate zilele băjăniile mergînd în Brașov și în Sibii du prin toate părțile, spărgăluindu-să toate orașile țării atît cele mari

www.dacoromanica.ro

cum şi cele mici, varingea [?] şi satile cu prostimea lăcuitorilor, încît s-au umplut tot ţinutul Braşovului precum şi Sibiul cu toate împrejmuirile.

Slugeru Theodor însă, văzînd împuţinarea adunării prinţipului Ipsilant şi că nu este nici o întocmire după cum s-ar fi nădăjduit, nu au cutezat a să uni întru toate acei adunări, precum ar fi fost dintru-început clădirea lucrărilor, ci sta întru îndoială, mirîndu-să ce să facă. Şi măcar că să arăta soglăsuitor rădicării, dar pe supt cumpăt au înştiinţat către prea puternica Poartă prin arzul ce au făcut coprinzător de toată curgerea aceştii rădicări, şi cum că scularea sa nu este împotriva împărăţii, ci pentru dreptăţile ţării care s-au călcat şi s-au pierdut cu totul, defăimînd pe cei după vreme domni i pe boierii greci
f. 45 ai domnilor şi pe tot neamul grecilor, tălmăcindu-i de haini şi voitori | de rău ai împărăţii, prin multe pilduiri aducînd paradigmă şi pentru fugiţii domni ce după vremi au pribegit, cum şi pentru prinţipu Ipsilant ce venise cu apostasie în ţară, pe care nu l-ar fi cunoscut, cerînd înaltă poruncă de urmare şi mai adăogînd că tot neamul grecilor, fiind adăpaţi întru legătura arădicării prin mari jurămînturi, nu poate împărăţia a să mai încredinţa ca să orînduiască domn dîntre neamul grecilor, mai vîrtos într-acest fel dă vreme, ci bine ar fi la Moldova să să orînduiască domn dintre pămîntenii Ţării Rumîneşti, cum şi la Valahia să să orînduiască dîntre pămîntenii Moldovii, căci şi însuşi domnul Calimah Scarlat vodă este unul dîntre tăinuiţii apostaţi. Care acest arz l-au trimis slugeru Theodor cu înştiinţare către muhafizul Diiului cu om într-adins, rugîndu-se a să porni la Ţarigrad.

Cum şi într-acele zile, viind în Bucureşti un Nuri aga turcul, cu un cavaz al paşii de la Giurgiuv ca să-şi caute un armăsar ce i să furase dă către un seiz al său, şi luîndu-să pe urmă-i au venit pînă la Copăceni, dînd peste strejile de panduri ce era acolo, care numaidăcît aducîndu-l în Cotroceni, l-au înfăţişat la slugeru Theodor, şi poprindu-l acolo l-au tratarisit cu mare cinste, făcîndu-i şi îndăstulare de armăsar, dovedindu-să în Bucureşti. Căruia povestindu-i prin grai cu dăslușire atît mijlocul arădicării cît şi starea adunării prinţipului Ipsilant, au făcut şi către paşa de la Giurgiuv arz din parte-i către împărăţie
f. 45 v. cu asemenea coprindere după cum şi cel dă mai sus, | rugîndu-să a să porni cu grabă la Ţarigrad şi arătînd că îşi va arunca şi armele de va fi poruncă împărătească, căci nu sînt rădicaţi asupra împărăţii, nici că are dăstoinicie a să împotrivi stăpînirii. Şi aşa mulţămindu-să Nuri aga şi cu hedie dă către slugeru Theodor, s-au trimis la Giurgiuv, întovărăşit cu pază rînduită a nu să supăra la drum dă către cinevaşi.

Într-acestea să afla slugeru Theodor, carele cu feluri dă mijloace zorlandisea pe mitropolitul ţării şi pe boierii ce îi avea supt pază la Belvedere, cerîndu-le sumă dă bani, zaherele, vite şi altile pentru îndăstularea adunării şi hrana tuturor celor împreună cu dînsul. Pentru care făcîndu-să orînduieli pă la judeţe a să aduce în Bucureşti, să lua du pă la cine să găsea şi care apuca mai nainte, acela le lua, adică de a apuca oamenii prinţipului Ipsilant ori zaherea sau vite,

www.dacoromanica.ro

le lua fără a mai cerceta; cum și ai slugerului Theodor asemenea, fiind un jaf nepovestit în toate părțile țării, cum și în politia Bucureștilor luîndu-să pe datorie pîinea cea trebuincioasă du pă la brutari i carne du pă la măcelari, cu voie — fără de voie. Și cu un cuvînt, nu numai cei dîn politie pătimea ci și toți lăcuitorii țărani, pentru că le lua vitele cu cîrdul și osebit oi, vaci i porumburi boierești i negustătorești și mănăstirești, unde le găsea le lua cu totul, făcîndu-să atîta jăfuire. Mai vîrtos pătulile cu porumburi, după ce le spărgea, le da drumul de să făcea mai multă | prăpădenie, iar buțile cu vin f. 46
i rachiu, pe unde le găsea, după ce bea dintr-însele și căra cu donițele pînă să sătura, apoi slobozea pușci și pistoale într-însele dă să vărsa tot ce mai rămînea. Pentru bani însă, fiindcă nu să mai putea face nici o împlinire din țară, mai vîrtos că și de să împlinea o puțină sumă la vreun județ, ori că să temea dumnealor ispravnicii a-i trimite la vistierie pentru frica drumului, căci era împănate toate drumurile dă arnăuțime, sau că venea niscai arnăuți de îi lua du pă la isprăvnicaturi cu cuvînt de leafă. Și așa apuca pe toate zilile cînd pe unul cînd pe altul din negustătorii ce mai rămăsese în politie dă le cerea bani, arădicîndu-i pe alții și la închisori, încît le era frică oamenilor să mai iasă și din casă afară, ci ședea unii pă la hanuri, alții pe la casile lor închiși, temîndu-să a nu-i vedea cinevași.

Cum și căminaru Savva: au scos de toată prăvălia dîn politie sinisfora, strîngînd sumă dă bani cu numire pentru leafa celor ce slujăsc politii. Carele, după rugăciunea ce îi făcuse boierii ce era supt pază la Belvedere, vrînd ca să meargă acolo cu oamenii săi ca să-i scape și să-i sloboază a merge în Brașov, au dăstăinuit acest mijloc dumnealui logofătu Scarlat Grădișteanu la slugeru Tudor, și peste 150 panduri ce era rînduiți de paza boierilor au mai trimis încă 250 panduri cu căpitanii lor, poruncindu-le cu strășnicie ca, viind căminaru Savva cu oamenii săi să ia pe boieri, să să războiască numaidecît cu dînsul și pe de o parte să-l lovească a nu-l lăsa să să apropie, iar pă dă alta să ia capetile boierilor și al mitropolitului să le ducă la Cotroceni. Care această strîmtoare văzîndu-o boierii | și spăimîntîndu-să de cap, au minisit pe căminar f. 46 v.
Savva ca să nu facă nici o urmare.

Iar de la Țarigrad au venit într-acele zile la București scrisoare patriarhicească cu blestemuri asupra celor rădicați în cugetul apostasii, cît și scrisoare dîn partea domnului Scarlat vodă Calimah, cum mai jos pe anume să arată, adică;

« Preaosfințite mitropolite al Ungrovlahii, prea cinstite și exarhe plaiurilor, șăzătorule în locul arhiereului Chesarii și Capadochii, iubitorilor de Dumnezeu episcopi ce sînteți supuși aceștii sfinte mitropolii, în prea sfîntul duh iubiți frați și întocmai slujitori, cinstiților și de bun neam boieri, negustătorilor, blagoslovitelor isnafuri și toți ceilanți blagosloviți creștini din fieștecare orînduială și treaptă, darul fie cu voi și pace de la Dumnezeu !

Cel mai întîi temei al înțelepciunii este a cunoaște omul pe făcătorul său de bine. Este lucru mai luminat decît soarile că oricare să arată nemulțămitor

www.dacoromanica.ro

cătră făcătorul său de bine să numeşte cel mai rău decît toţi oamenii. Această răotate o vedem în multe părţi hulindu-să de sfintele scripturi şi neiertată de domnul nostru Isus Hristos, precum este pilda Iudii. Şi cînd nemulţumirea este împreunată cu duhul faptclor celor rele şi al răzvrătirii împrotiva obşteştii noastre făcătoarii dă bine şi hrănitoarii prea puternicii şi nebiruitei împărăţii, atuncea să cunoaşte şi mijloc împrotiva lui Dumnezeu, pentru că zice că nu
f. 47 este împărăţie şi stăpînire decît dă Dumnezeu rînduită, | şi vericare să împotriveşte aceştii de Dumnezeu pentru noi orînduită puternică împărăţie, să împotriveşte dumnezeeştii orînduieli. Acestor două mari şi temeinice înţelcpciuni şi credincioasii datorii s-au amăgit cu neasemănată obrăznicie şi mîndrie întîi cel mai 'nainte oblăduitor al Moldavii (carele dă n-ar fi mai fost) Mihail şi Alexandru Ipsilant. La toţi cei dă un neam al nostru este ştiută mulţimea milclor cîte în multe rînduri cea pentru noi orînduită puternică împărăţie ca dîntr-un izvor au răvărsat asupra acestui rău răzvrătitor Mihail. Din mic şi prost l-au înălţat la trepte şi măriri, din neslăvit şi fără ipolipsis l-au rădicat în slavă şi cinste, l-au îmbogăţit, l-au căotat, în cea după urmă l-au învrednicit şi cu luminata a scaunului oblăduire şi l-au aşăzat stăpînitor de norod. Acesta dar, fiind din fire voitor de rău, s-au arătat cu mare nemulţămire şi unindu-să întru o glăsuire cu hainul, fugitul Alexandru Ipsilant, amîndoi întocmai fiind nesocotiţi, mîndri şi rău cugetători întru deşertăciune, au propovăduit slobozenic neamului şi cu această glăsuire au tras mulţi din partea locului, presărînd şi trimişi prin multe locuri ca să amăgească şi să tragă cătră sine în prăpastia pierzării şi pe alţi mulţi ai neamului nostru. Şi pentru ca să poată cu oareşcare mijloc ca să dea îndrăzneală ascultătorilor, au întrebuinţat şi numile puternicii Rosii, arătînd că şi această putere este întru o unire cu gîndul şi pornirea lor.
f. 47 v. Pricină cu totul neadevărată şi ne | înfiinţată, aflare numai a lor, şi deşartă, căci cu toate că aceasta peste putinţă este şi de multă hulă pricinuitoare roseştii puteri, dar şi însuşi cel de aici, exelenţia sa ministru aceştii prea înalte stăpîniri întrebîndu-să, au dat înscris cu dovadă că nici o înclinare sau ştiinţă are rosească stăpînire la acest lucru, dăfăimînd mai vîrtos această faptă ce cu acest fel dă meşteşugire au închipuit adunarea cea prăpăditoare aceşti doi şi cei împreună cu dînşii lucrători, iubitori dă slobozenie sau mai bine am zice vrăşmaşi slobozenii. Şi au făcut un lucru prea urît lui Dumnezeu, blestemat şi nesocotit, vrînd să turbure odihna şi răpaosul neamului nostru şi credincioasei raelc a prca puternicii împărăţii, care o priimeşte supt a ei bună umbrire cu atîtca pronomii ale slobozenii, cîte nu le dobîndeşte supt alt neam supus atît la altile cît şi la ale legii noastre, care s-au păstrat şi s-au păzit nesupărat pînă în zioa de astăzi, pentru a noastră sufletească mîntuire. În loc dar a fi iubitori de slobozenie, s-au arătat vrăjmaşi slobozenii. În loc de a iubi creştinătatea şi neamul lor, s-au făcut vrăjmaşi neamului şi creştinătăţii şi împotrivitori lui Dumnezeu, meşteşugind fără de frica lui Dumnezeu cu nesocotitele lor porniri turburare puternicii împărăţii împrotriva supuşilor ei, şi s-au silit să aducă

www.dacoromanica.ro

obștească prăpădenie asupra tot neamului. Acestea dar auzindu-le noi și toate cele de aici mădulări ale binecredinciosului nostru neam | de toată treapta, f. 48 ne-am umplut de multă întristare și de mare jale și ne-am îndemnat din părintească dragoste și din pronie bisericească ca să vă aducem aminte cele pentru mîntuire. Drept aceia, povățuindu-vă, scriem arhieriilor voastre și însivă prin cei dă loc igumeni, ieromonahi și duhovnici, să propovăduiți amăgirea numiților răuvoitorilor oameni și să aduceți pe toți cei supt duhovnicească otcîrmuire creștini dă fiește care stare spre păzirea credințelor raelii cei mai mari supuneri și plecata ascultare către cea nouă orînduită puternică împărăție. Și să deslușiți cu înființate arătări ale adevărului meșteșugirile acestor răzvrătitori oameni și să-i vădiți de obște fără de a da vreo ascultare nici arhieria voastră nici cuvîntătoarea arhieriilor voastre turmă la cuvintele și urmările lor. Și încă să-i urîți și să-i goniți după cum biserica și neamul i-au urît și grămădiți-le împotrivă-le cele mai mari blestemuri, avîndu-i despărțiți, ca pe o parte putredă de toată ceilantă curată și sănătoasă parte, ca pe niște călcători dumnezeeștilor porunci și apostolicești lor orînduieli, ca pă niște hulitori de Dumnezeu și de sfîntul jărtfelnic, și ca pă niște nemulțămitori și necunoscători către făcătorii dă bine și împotrivitori sufletești lor, firești lor și politicești lor | orînduieli, ca f. 48 v. pă niște prăpăditori ticăloșilor negreșiților celor nouă de un neam, afurisiți sînt, blestemați, neiertați, după moarte nedăzlegați și supuși vecinicului blestem. Pietrile, lemnile și fierul să putrezească, iar ei să nu putrezească; să-i bată Dumnezeu cu vifor și înfierbînteală dă foc, vînt prăpăditor să să facă cerul cel deasupra lor, capetile lor acioaie și pămîntul cel dă dăsuptul lor, fier. Căci s-au dăzghinat din viața aceasta fără dă vreme și va pierde și pă cea viitoare, va cădea pă capul lor tunete dumnezeiești. Agoniselile lor pînă în sfîrșit să să piarză, fie copiii lor săraci și muierile lor văduve, numele lor să să șteargă cu sunet pînă la un neam și să nu rămîie peatră pă peatră; gonească-i îngerul domnului în scrîșnire, să aibă și blestemul celor după vremi sfinți și purtătorilor de Dumnezeu părinți, ei și cîți faptelor lor au urmat sau vor urma.

Către acestea fiindcă pă lîngă celelante, cunoscut s-au făcut că cei ce au avut acest drăcesc gînd al rădicării norodului și cei ce au făcut între dînșii acest fel dă lucru s-au legat și cu legătura jurămîntului, înțeleagă că acest jurămînt este jurămîntul înșălăciunii, este nesocotit și nedrept, întocmai ca al lui Irod, carele pentru ca să nu să vădească călcător de jurămînt, au tăiat capul sfîntului Ioan Botezătoru, iar de lăsa jurămîntul cel fără de cuvînt care l-au socotit reaua lui pohtă, întru adevăr atunci înainte mergătorul urma a vieții, și păzirea unui rău jurămînt au pricinuit moarte mergătorului înainte. Asemenea și păzirea jurămîntului | spre ținerea făgăduielilor către aceste familii în adevăr pric- f. 49 nuiește pierzare unui neam întreg. Văzut este cît e iubitoare dă Dumnezeu și mîntuitoare lăsarea acestui jurămînt, dă vreme ce scapă neamul de mari nevoi viitoare. Pentru aceasta, cu darul sfîntului duh dăzleagă biserica jurămîntului lor, priimește și iartă din inimă pre cei ce să vor pocăi și să

www.dacoromanica.ro

vor întoarce, mărturisind înșelăciunea lor și îmbrățișînd în adevăr credința raelelor.

Întorcînd cuvîntul și către arhieriia voastră, arătăm că de nu veți umbla la toate după cum prin sfîntul duh bisericește vă sfătuim printr-această carte și dă nu veți arăta în ființă silința și osîrdia la desfacerea faptelor lor, la îndreptarea turburătoarelor lucrări și la întoarcerea celor rătăciți la cele prin mijloace dărăpănări, și răsplătire celor ce vor rămînea în socotelile turburării, dă nu vă veți uni cu biserica și cu un cuvînt ori cu care mijloc vă veți împotrivi obștestii noastre făcătoare de bine și puternicii împărății, cunoscut vă fie că vă oprim dă fieșcare slujbă arhieraticească și scoși din soborul arhiereilor și dăzbrăcați de darul sfîntului duh și părtași focului celui vecinic, ca niște alegători și prăpăditori neamului nostru.

Așadar, iubiților noștri frați, ridicați către Dumnezeu ochii voștri și faceți după cum bisericește vă sfătuim, căci așteptăm în grabă bun sfîrșit la cele scrise. Iar darul lui Dumnezeu și a sa mare milă să fie cu voi cu toți. Mart 15, 1821.

Grigorie, patriarh Țarigradului în Hristos frate».

Iscăliți și toți ceilanți arhierei.

f. 49 v. | Asemenea să arată și cartea ce au venit din partea domnului Calimah, cu titulușu cel obișnuit al domnilor.

« Preaosfințite și de Dumnezeu ales sfinte mitropolite al țării Valahii, chir Dionisie, iubitorilor de Dumnezeu episcopi, cinstiți și dă bun neam boieri ai domnesculuі nostru divan al Ungrovlahii, dregători și orice alți slujbași veți fi prin județe cu săvîrșiri de deosebite slujbe și toți cei ce lăcuiți în domneasca noastră țară, sănătate!

Fiindcă împotriva tuturor pravililor și împotriva bunelor tractaturi ce sînt între Înalta Poartă othomanicească și împărăția Rosii, un Alexandru Ipsilant trecînd în țara Moldavii au îndrăznit cu îndrăzneală necuviincioasă și nelegiuită să publicarisească cuvinte răzvrătitoare, rădicînd împotriva stăpînirii pă lăcuitorii ce să umbresc supt acoperemîntul prea puternicii și nooă hrănitoarii împărății, împrăștiind dăfaimate cuvinte dă eleftherie și numind pă sine otcîrmuitor neamului și pă lîngă altile prin scrisorile lui cele răzvrătitoare ce au sămănat prin locuri ca să scoață pe supușii lăcuitori din datoria lor și să tragă pă mulți către el din acei nesocotiți, făgăduind și ajutorul oștești-lor[1] Rosii, lucru necunoscut, nepriimit și cu totul nesuferit curții Rosii ce este prietenă Înaltei Porți, precum și exelența sa ministru curții Rosii de aici din Țarigrad au făcut cunoscut deobște, numind răzvrătitori și împotrivitori pă Ipsilant și pă acei cu el, cerînd din partea curții sale de la Înalta Poartă
f. 50 ca să puie în lucrare cele mai tari mijlociri și | ostășăști chipuri spre a-i birui și a-i pedepsi după dreptate, atît pe aceștia cît și pe acei care vreodinioară s-au împărtășit din aceste fapte nelegiuite și nesocotite.

[1] Corect: oștilor.

www.dacoromanica.ro

Pentru aceasta şi noi, după datoria oblăduirii ce avem către scaunul ţării aceştia, cu care ne-am însărcinat, scriind această domnească a noastră carte şi făcînd cunoscută aceasta tuturor celor ce să află cu lăcuinţa în domneasca noastră ţară a Ungrovlahii, numim răzvrătitori şi împotrivitori tuturor celor mai mari puteri ale Evropei, ce sînt prietene cu prea puternica noastră împărăţie, şi nesupuşi hrănitoarii noastre stăpîniri pe acest turburător dă norod şi pe părtaşii din urmările lor. Că afară din urgia şi mînia dumnezeiască, în care pă dreptul au căzut vinovaţi aceştia din pricina rădicării lor împotriva stăpînirii, după patriarhiceşti şi sobornicesti mari blestemuri şi lepădări de biserică ce s-au trimis acolo, sînt nelegiuiţi duşmani neamurilor şi de Dumnezeu osîndiţi.

Aşadar facem ştiut şi cunoscut dă obşte că cîţi din tagma boierească sau şi dîn orice altă stare şi treaptă, căzînd în firească lor răotate pentru această răzvrătire, şi să vor vedea înarmaţi sau împreună lucrători sau împreună cugetători cu răzvrătitorii aceştia, pă ascuns sau în vedere, cu cuvîntul, cu fapta-i supt alt chip, unii ca aceştia fără prelungire să vor pedepsi fără milă şi cu tărie pentru îndărătnicirea şi răotatea lor, şi într-un cuvînt de-istov să vor pierde ca nişte vrednici de pierzare. Iar împo | trivă, cînd din proasta lor judecată f. 50 v.
înduplecîndu-să s-au unit faptelor lor şi acum să vor pocăi din bun cugetul lor şi alergînd vor mărturisi păcatul lor cerînd iertare, unii ca aceia vor lua iertare şi de la obştească noastră mare biserică şi de la domnia noastră, precum s-au făgăduit şi s-au făcut neamului nostru dă către înalta şi prea puternica noastră împărăţie.

Cîţi dar, nu numai că nu s-au împărtăşit dîn faptele lor aceste vinovate, ci încă într-armîndu-se şi cu bărbăţie să vor împotrivi acestor răzvrătitori, arătînd în faptă credinţă şi sadacat către prea puternica noastră împărăţie, unii ca aceştia după pliroforia ce ne vor da dumnealor boierii caimacami pentru fieşticare, să vor cinsti cu mărime, cu cinuri şi cu daruri, după rîvna şi osîrdia ce va arăta fieşcare.

Acestea dar luîndu-le în ascultare toţi lăcuitorii ţării şi raelele fieştecăriia treaptă şi luînd fără de îndoială această a noastră pliroforie şi făgăduinţă, precum şi streinii ce vă aflaţi în ţara aceasta supt oricare protexie evropaicească, să fiţi încredinţaţi că, precum împărăţia othomanicească va răsplăti supuşilor ei, acelor ce s-au unit cu voinţa ei şi mai vîrtos au lucrat împotrivă într-această pricină şi întîmplare, urmînd dreapta datorie şi supunere a sadacatului lor, asemenea răsplătire vor lua şi ei de la stăpînire şi vor fi cunoscuţi şi osebiţi din alţii.

Siliţi-vă deci cu toţii ca să vă purtaţi precum mai sus vă povăţuim, pocăindu-vă şi alergînd cu supunere toţi acei cari dîn îndemnare diavolească v-aţi înşelat de aţi ieşit din drumul cel drept şi aţi greşit, pînă cînd este vremea pocăinţii, arătîndu-vă cu osîrdie şi înfierbînţeală în slujbele prea puternicii împărăţii şi a domnii noastre. Cîţi însă vă veţi arăta cu credinţă către prea puternica împărăţie şi fără dă împărtăşire cu voitorii de rău şi dă obşte pierză-

www.dacoromanica.ro

tori și stingători neamului nostru, făgăduim că unii veți cîștiga lăsare și ertare greșalilor, iar alții veți lua răsplătire vrednică osîrdii ce veți arăta pentru folosul neamului. Înțelegeți că deznădăjduita această faptă și lui Dumnezeu nu este plăcută, ca o desăvîrșită pierzare a nevinovatului neam, și mai ales politicește zicînd, fără lucrare cu totul și fără socotință, va aduce pierzarea cea desăvîrșită pentru acei ce de la sine au făcut o asemenea pornire, cum și pentru acei ce s-au înșălat din neștiință și nejudecată și în sfîrșit pentru tot neamul nostru (de care Dumnezeu să ferească).

Acestea părintește și creștinește și cu cuget curat vă povățuim și vă sfătuim. Domnește însă vă poruncim tuturor vouă celor ce vă veți fi înșelat, și luați-vă măsurile ca să nu cază asupră-vă urgie dumnezeiască și în sfîrșit să cădeți supt dreaptă pedeapsă, nu numai acei înșălați, ci și acei voitori de rău. Iar lumina lui Dumnezeu și nemărginita lui milă fie asupra celor ce să va pocăi !» [1]

Aceste de mai sus coprinzătoare înțelegîndu-le slugeru Tudor și fiind aplecat cugetul său și dîn îndemnările unora — altora spre dăzghinarea sistimii adunării, iar mai ales priimind iarăși cu Nuri aga răspunsul de la pașa ot Rușciuc cu
f. 51 v. ferman îm | părătesc, coprinzător cum că s-au auzit cererea norodului, și să să trimiță în scris dreptățile ce să cer și toate să vor împlini, numai cu toții să arate raialîc, adică să arunce armele. Au făcut îndată slugeru Theodor răspunsu de mulțumire către pașa de la Rusciuc, cerînd și poruncă împărătească ca să izgonească pe prințipu Ipsilant din țară. Și trăgînd un a[l]t peșcheș lui Nuri aga cum și taleri 250 dîndu-i și alți atîția omului său, l-au întors înapoi cu răspunsu. Și după aceasta, văzînd prelungirea zăbăvii, nepriimind în grabă vreun răspuns, au făcut iarăși de iznoavă arz către Poarta othomanicească coprinzător de toate cerutele dreptăți ale țării prin ponturi anume, adăogînd și pentru izgonirea prințipului Ipsilant ca să i să trimiță poruncă de urmare. Pentru care au făcut cunoscut și muhafizului Silistrii, rugîndu-l prin osebit mehtup ca să să pornească numaidecît arzul la Țarigrad și cu boieri întradinși, adică dumnealui stolnic Constandin Borănescu și pitaru Ioniță Jianu l-au trimis la Silistra spre mai bună încredințare [2]. Iar muhafizul Silistrii l-au și pornit îndată, poprind acolo pe amîndoi trimișii boieri. Și viind de la Poartă ferman, precum s-au auzit, către slugeru Theodor, coprinzător ca să lovească pe prințipu Ipsilant, și după ce îl va izgoni dîn țară să trimiță la Țarigrad ca să i să dea tuiurile și cuca, fiindcă au hotărît Poarta ca să-l orînduiască domn, au pornit numaidecit mehtup dîn parteși către muhafizul Silistrii cu răspuns către prea Înalta Poartă cum că nu este dăstoinic a purta sarcina domniei, fiind om dîn neam prost, ci va binechibzui împărăția ca să orînduiască pe altul
f. 52 care va socoti | din neam mai slăvit, iar către sine va arăta milostivire cu a să orîndui comandir peste douăsprezece mii oștiri ce să cerea a să întocmi din țară, între celelante ponturi fiind și acesta și că să i să trimiță cinci mii de ostași

[1] Cartea lui Scarlat Callimachi a fost scrisă la 15 martie.
[2] Const. Borănescu și I. Jianu au plecat la Silistra în ziua de 19 aprilie.

www.dacoromanica.ro

turci a să lovi cu prințipu Ipsilant, cărora le va lăsa slobodă intrarea în politia Bucureștilor, fiindcă însuși să trage spre Pitești ca pe de o parte să strice toate podurile du peste apa Oltului a nu putea nimeni să treacă peste Olt, iar pe de alta, lovindu-să turcii cu adunarea prințipului Ipsilant, să vie și numitul Theodor cu pandurimea să-i lovească pă la spate a nu le mai rămînea meidan ca să să tragă spre munți.

După care pornindu-să de la Silistra o sumă de oștire cu chehaiaoa pașii de acolo orînduit sarascher, au venit pînă la Dudești, unde aruncîndu-să cîteva tunuri s-au dat de știre în politie că s-au apropiat turcii. Și pe loc slugeru Theodor au plecat cu adunarea sa ca să meargă spre Pitești, orînduind un căpitan cu 50 panduri ca să ia pe părintele mitropolitul cu boierii ce era la pază în Belvedere să-i ducă la Tîrgoviște. Carii prin rătăcirea drumului, dăpărtînd pe cei spre pază rînduiți, s-au abătut din drumul Tîrgoviștii și au eșit la Cîmpina și de acolo la Breaza, unde ajungîndu-i după urmă taxiarhul Duca, au vrut să-i
poprească după porunca ce ar fi avut de la prin | țipu Ipsilant, dar avînd puțintei f. 52 v.
oameni împreună, nu s-au putut bizui într-înșii, căci boierii avea pe un bulucbașa Sotir cu treizeci dă arnăuți, oameni credincioși, și cu zorul au apucat drumul Brașovului de au intrat în lazaret, rămîind în București dumnealui vornicul Mihalache Manu i dumnealui logofătu Scarlat Grădișteanu (carele peste puțin să trăsese la Cîmpina), i dumnealui logofătu Fotache Știrbei și dumnealui hatmanu Naie Golescu, carii măcar că era foarte înfricoșați de venirea oștirilor, neavînd nici o nădejde dă mîntuire, dar sfătuindu-să între dumnealor de urmarea ce s-ar cuveni a face și nemairămîindu-le alt mijloc de selamet, s-au sculat cu toții dînpreună și cu dumnealui sinior Udrischi, sicritarul chesaro-crăiești aghenții și vechilu consulatului i cu tacîmul spătării și al agii, cum și cu alți negustători tîrgoveți de au mers cu toții la Dudești spre întîmpinare. Unde primiindu-i chehaia beiu, sarascherul oștirilor, cu bucurie le-au zis ca să nu aibă nimeni nici o temere, că poruncă strașnică au de la prea Înalta Poartă ca raiaoa să nu să supere întru nimic, ci numai pe apostați să-i izgonească. Și așa s-au întors iarăși cu toții în București, poruncindu-le ca să îngrijască pentru cele trebuincioase ale oștirilor. Și a doo zi au și întrat chehaia bei în București, orînduind mai întîi o ceată de ostași de au mers la Cotroceni, alta la Belvedere, unde fuseseră părintele mitropolitu cu boierii închiși, și altă ceată
la curtea chesaro-crăiești aghenții spre strejuire. Apoi au întrat | în politia f. 53
Bucureștilor orînduitul baș-beșliaga cu ai săi neferi spre paza politii și chehaia bei cu toți ascherlii au tras drept la Colintina, făcînd ordie mare acolo, și au dat poruncă de s-au strîns la agie toate armele din politie, care mai la urmă s-au arădicat de s-au trimis la Silistra. Și într-acea furie, găsindu-să în București mulți dîntre apostații și mavroforii ce nu proftahsiseră să fugă, s-au prins numaidăcît dă către ascherlii turci și pe unii îi tăia, pe alții îi punea în țeapă la capetile podurilor, cum și pe alții îi spînzura de era o jalnică priveliște.

www.dacoromanica.ro

Iar căminarul Sava cu ai săi oameni, cunoscînd dăzghinarea slugerului Theodor dăspre adunarea prințipului Ipsilant și fiind dihonie între sine cu slugeru Theodor, mai vîrtos văzînd și zăbava venirii oștirilor othomanicești că nu să ivea a să vedea, au fost cutezat să arădice și numitul Sava steag dă eleftherie în politia Bucureștilor și într-o zi dă sărbătoare au eșit cu steagul prin toate ulițele tîrgului, propovăduind deobște slobozenie. De care și s-au pricinuit mare mirare cătră toți, căci acest Sava căminar, dîntru 'nceput să cunoștea a fi sadic al Porții othomanicești și mai în scurt cu totu supus al domnului Calimah. Apoi, cum să rădice el steag dă slobozenie, era mirare ! Cu toate acestea, în furia vestirii dă venirea turcilor, s-au sculat cu toți oamenii săi și s-au tras spre Tîrgoviște, unde înfățișîndu-să la prințipu Ipsilant, s-au auzit cum că ar fi dat ajutor la casa adunării taleri treizeci dă mii [1]. Și făcîndu-să un trup cu Ghenciu aga au întrat amîndoi cu oamenii lor în mănăstirea Mărgineanului
f. 53 v. dimpreună și cu | delibașa Ivanciu, stînd cu toți închiși în mănăstire.

La Tîrgoviște însă, după ce s-au tras prințipu Ipsilant cu toată armata sa, întocmindu-și pă cei împreună cu dînsul pă la conace cum și pă la streji, au pus în lucrare nizamul cel ostășesc, socotind ca să facă regulă între oamenii de adunătură, care nu numai că pe mai marile lor nu cunoștea, strigînd cu toții pe ulițe în gura mare: slobozenie ! slobozenie ! ci încă era cu toți dăpărtați și de cunoștința dumnezeirii, avînd drept laudă ca să prade și să jăfuiască pă cine găsea și întîlnea, obrăznicind să batjocorească prunce nevîrstnice și copii mici, dă era o jalnică tînguire să vază cinevași acest fel dă neleguiri. A cărora obrăznicie și nemilostivire nu poate condeiul să o povestească pre rînd, pentru că deși mergea unii, alții, dîntre cei dosădiți și jăfuiți de să jăluia la prințipul Ipsilant, nu putea să dobîndească nici o folosire, căci răspunsul le era de la Ipsilant cum că nu poate să-i facă zapt, fiind oștire nouă și nepusă în regulă, și totdeauna acest fel de ostași noi fac multe lucrări rele înpotriva bunei orînduieli pînă să așează la regulile ostășești. Și așa jăluitorii ieșea plîngînd și blestemînd și pe prințipu Ipsilant și pă adunarea sa. Iar pîrîții ostași mai mult să înverșuna întru nelegiuitele lor fapte, dă nu mai putea nimeni să să ivească înaintea lor, ci dă ar fi fost cu putință în gaură dă șarpe să să ascunză cinevași ca să scape
f. 54 de dînșii și nici | să-i mai vază cu ochii pe acest fel dă neleguiți tîlhari. Au dat poruncă prințipu Ipsilant și pentru gephanea ca să să împarță pe la arnăuți și ceilanți ostași. De care avînd lipsă și neputîndu-se căpătui din alte părți, au poruncit ca să să dăzvălească mitropolia Tîrgoviștii, ce era învălită cu plumb, și să să topească plumbul a face gloanțe dă trebuința gephanelei ostașilor. Această nelegiuire fără pierdere dă vreme s-au și pus în lucrare, dăzvălind unii numaidăcît sfînta biserică, fără temere dă Dumnezeu, alții împrăștiindu-să pă ulițele orașului și prin satele du prin prejur dă prăda și jăfuia, și alții pă la crămile de supt deal de le spărgea și bea pînă să îmbăta, apoi da drumul vinului

[1] În ziua de 15 aprilie divanul a dat căminarului Sava 30 000 taleri, împrumutați de la baronul Gh. Sachelarie « la trebuința ce au avut țara ».

www.dacoromanica.ro

dă curgea, făcîndu-să nepovestite pagube și sărăcii. În scurt, pă cine găsea și întîlnea, îi dăzbrăca zioa namezea mare, dă era o jalnică ticăloșie, încît țipa fiiu dîn maică, nemaiputînd cinevași să să ocrotească sau să să ascunză dă către acești nesățioși varvari, ce cu nelegiuire spărgea biserici, călca case, batjocorea fămei și fete, dăzbrăca oameni pă drumuri și alte multe asemenea răotăți, încît tot norodul să tînguia cu amar pentru această a lor pornire și-i blestema în vileag, nefiind cel ce mîntuiește.

| Plîngerea și tînguirea patrii asupra nemulțămirii streinilor ce au dărăpănat-o f. 54 v.

Dăspre nedreptatea ce s-au făcut

1

O, maică sfîntă dreptate
Vin din cer de unde ești
Vezi-mi a mea strîmbătate
Celor răi să răsplătești !
Cerurilor dîn'nălțime
Rogu-mă vă dăschideți
Și-a răotății mulțime
Ce-i asupră-mi s-o vedeți.

2

Arătați milostivire
La-al mieu cumplit suspin
Și dă este răsplătire
Spălați-mi al meu venin.
Nu mi-au mai rămas putere
Nici alt un' să năzuiesc
M-au pătruns a mea durere
Și cunosc că mă topesc.

3

Eu fără fățărnicie
Pe strcini i-am priimit
Făr' a-i ști că-s vrăjmași mie,
Ca p-ai mei fii i-am iubit.
Am vrut să fiu hrănitoare
La nemernicii varvari,
Maică bună îngrijitoare,
Făr'a-i ști că sînt tîlhari.

4

| I-am priimit părintește f. 55
Pe flămînd, gol, insetat,
Și ei acum tîlhărește
De tot m-au dărăpănat.
I-am ajutat cu mijloace
În tot chipul d'ajutori
Socotindu-i fii dă pace
Iar nu hoți răzvrătitori.

5

Izgoniți, fugiți de silă
D-al lor loc înstrăinați,
Au aflat la mine milă
Ca ș-ai mei cinstiți bărbați.
Și mai mult decît să poate
I-am îmbrățișat pe toți,
Le-am fost scăpare la toate
Neștiindu-i că sînt hoți.

6

Le-am fost mumă cu dorire
Cestor varvari blestemați,
Nu le-am făcut osebire
D-ai mei fii adevărați.
N-am știut că vreodată
Mi s-or face vînzători,
N-am știut c-oi fi 'nșelată
Și-mi vor fi omorîtori.

www.dacoromanica.ro

7

Toți în loc dă mulțămită
Prin taină au uneltit
Să mă vază prăpădită,
După ce i-am fost cinstit.
A mă răni pîn' la moarte
Asupră-mi au cugetat,
M-au slăbit cu totul foarte
N-am nădejde dă scăpat.

8

f. 55 v. | Ca niște lupi pre o turmă
P-ai mei fii i-a 'mprăștiat
Gonindu-i dăn urmă 'n urmă
Din mine i-au dăpărtat.
Toți năvelnici cu urgie
Asupră-mi au fost porniți,
Ai mei fii cu vrăjmășie
S-află dă ei răsipiți.

9

I-au silit a să dăsparte
Mumă, tată dă fecior,
Au înstrăinat dăparte
Chiar pă frate d-a sa sor'.
Au batjocorit fecioare
Și fămei între bărbați,
Au necinstit orice stare
Lăsîndu-i goi, dăzbrăcați.

10

Au prădat biserici sfinte
Și nimic s-au spăimîntat
Au necinstit în cuvinte
Pre cerescul împărat.
Lăcașul celui prea mare
Varvarii l-au dăzvălit,
Fără frică de 'mputare
Acești au nelegiuit.

Blestem dăspre nemulțămire

1

Dumnezeule 'ndurate
Dreptule judecător,
Vezi-mi a mea strîmbătate
Și le fii răsplătitor.
Drept a lor nemulțumire
Dă-le scîrbe și amar,
Dă-le dreaptă răsplătire
Că m-au prădat în zadar.

2

f. 56 | Mînia ta să-i urmeze
Ori măcar und' or umbla,
Osînda ta să-i vîneze
Veri pe ce locuri vor sta.
Frică dă-le să să teamă
Și frunza cînd s-o mișca,
Priveghind să bage seamă
Chiar dă vînt cînd o sufla.

3

Fă-le lor calea pustie
Ca să umble rătăciți.
Arată a ta mînie
Și un' vor fi pribegiți
Dreapta ta le răsplătească
Cestor nemulțămitori,
Urgia ta-i osîndească
Ca pe niște 'nputători.

4

Brațul rău vie să-i arză
Cu focuri electricești,
Pomenirea lor s-o piarză
Din gurile omenești.
Curse 'n calea lor le pune
Să cază 'n pierzare toți,
Nu mai vază zile bune
Nemulțămitorii hoți.

www.dacoromanica.ro

5

Cîți vor pribegi în lume
Fie dă neamuri huliți,
Und-or merge, a lor nume
Să fie batjocoriți.
Ori măcar unde vor merge
Urmeze-i rău după rău,
Ocara lor nu o șterge,
Ajungă-i blestemul tău.

6

Dă-le spaimă de-i uimește
Să umble din loc în loc.
Pururea călătorește
În drum fără de soroc.
Umble 'n peșteri fără hrană
Fără apă și 'nsetați,
Cugetul le fie rană
Însuși chiar fiind mustrați.

7

Pașii lor le poticnește
Să n-aibă unde scăpa,
Adunarea le-o zdrobește
Ori dă un' să vor afla.
Să nu poată să-și găsească
Loc să fie odihniți,
Pururea să rătăcească
Și să fie necăjiți.

8

Nu-și găsească un'să șază
Cîtuși de puțintel loc,
Cerul să nu-l poată vază
Și să plouă pe ei foc.
Pămîntul, vii să-i înghită
Ca pr' Aviron și Dathan,
Arză, stîngă-s a lor viță,
Fie-le toate dușman.

9

Groapă lor, hiarăle fie
La răspîntii și prin munți
Doboare a ta mînie
Preste poduri și sub punți.
Frică, spaimă să-i găsească
Ca să umble toți uimiți,
Morți grozave să-i zdrobească
Unde vor fi rătăciți.

10

| Trupurile lor rămîie f. 56 v.
Stîrvuri goale pre pămînt, f. 57
N-aibă parte de tămîie
Nici dă moarte cu mormînt.
Dă-le lor soartă cumplită
Să nu-ș poată găsi loc,
Fie-le viața sfîrșită
Moarte c-un minut soroc.

11

Vie preste ei putere,
Groază și biruitori,
Și preste a lor avere
Alți fie stăpînitori.
Casile lor să le fie
Pururea în veac pustii,
Să n-aibă clironomie
Nici ai lor prea iubiți fii.

12

Ale lor muieri rămîie
Văduve făr' ajutor,
N-aibă cin' să le mîngîie
La nevoi, necaz și dor.
Dă a lor episcopie
Altor a o stăpîni,
Fie [1] subt epitropie
Vecinic pînă ce vor fi.

[1] În text: « Fii».

www.dacoromanica.ro

13

Dumnezeule prea sfinte
Cel ce toate le privești,
Adu-ți de mine aminte
Nu'n veci să mă pedepsești!
Vezi necazurile mele
Că s-au foarte înmulțit,
Dureri, scîrbe, nevoi grele
Cu totul m-au covîrșit.

14

f. 57v. f. 58 | Vezi a mea dărăpănare
Că-s aproape ca să pier,
Nu mă lasa 'ntru pierzare
Ajutor la tine cer.
Caută dîn cer la mine
Și-mi vezi focul cel aprins.
Întoarce-te-acum cu bine
Că mai cu totul m-am stins.

15

Eram slobodă grădină,
Veri la cine-ar fi venit,
Cu tot felul dă rod plină
Făr-a fi nimeni oprit.
Ș-acum am ajuns la stare
Mai de tot să mă sfîrșesc,
Plîng, suspin fără 'ncetare
Din zi'n zi mai rău slăbesc.

16

Pînă cînd d-a ta mînie
Să petrec tot în ohtat?
Întoarce-ți a ta urgie,
Vezi că m-am dărăpănat.
O tîlhărească pornire
D-odată m-au prididit,
A mea toată moștenire
Foarte rău s-au răsipit.

17

Frică, spaimă deodată
Preste mine au venit.
Ai mei fii, norod mult, gloată,
Pribegind m-au năpustit.
Toți s-au răspîndit departe
Prea ticăloși ai mei fii.
Sate și orașe sparte
Au rămas goale, pustii.

18

| Întoarce-a ta milostivire
Și-mi rădică acest nor.
Ai mei fii, a ta zidire
Vezi necazurile lor.
Nu mai poci avea răbdare
A-i vedea înstrăinați,
Arată a ta 'ndurare
Ca să-i văz iar-adunați.

19

Pînă cînd să fiu scîrbită
Și jalnică d-ai mei fii,
Pînă cînd voi fi mîhnită
Suferind ticăloșii?
Eu eram cea răsfățată
Cu tot felul d-adunări,
Eu eram cea dezmierdată
În plimbări și dăsfătări.

20

Ș-acum podoaba mea toată
Mai s-au stins du pre pămînt.
Nu gîndesc că vreodată
Ce-am fost, iar să zic că sînt.
Casele cele frumoase
Alor miei prea iubiți fii
Cînd să le văz luminoase,
Dî-ntunerec, ce-s pustii.

www.dacoromanica.ro

21

Eu mă bucuram odată
D-ai mei fii noaptea umblînd
Ş-acum sînt foarte 'ntristată,
Noaptea că cîini tot urlînd.
Ale mele uliți toate
Sălta noaptea 'n veselii
Ş-acum a plînge nu poate
Văzîndu-să că-s pustii.

22

| Ulițile acum plînge f. 58 v.
De sîngiuri ce s-au vărsat,
Nu mai pot înghiți sînge
Fie chiar și vinovat.
Tineri, bătrîni, prunci, fecioare,
Plîng, suspin fără soroc.
Întoarce a ta 'ndurare
Și potolește-acest foc !

După ce au pus la cale prințipu Ipsilant cele spre întocmirea ostășească a adunării sale și au orînduit a să face în scris regulile ostășești ca să le împartă pă la fieșcare spre a le fi povățuitoare în toată vremea, orînduind și ispravnic acolo la Tîrgoviște pă căminaru Geardoglu ca să poarte dă grijă pentru toate cele trebuincioase de hrana oștenilor și a cailor lor. Carele, fără milostivirile [1], adunînd vitele săracilor lăcuitori cu orînduieli peste orînduieli dîn județ, cum și zaherele du pă unde găsea cu voie fără de voie, le aducea în Tîrgoviște, cum și altele le băga înlăuntru pentru negutătorie, făcîndu-să un nepovestit jaf, de să va pomeni în viitorul veac. | Apoi s-au sculat prințipu Ipsilant de au mers f. 59
și la Cîmpulung spre plimbare, unde după ce în mese și în ospățuri au petrecut cîteva zile, aducînd pe mulți dîntre orosanii de acolo care mai rămăseseră și fără dă voie la ospățurile și beției ce făcea necontenit cît au șăzut, apoi au lăsat pe amîndoi frații, Nicolache și Iorgu, ce îi avea împreună, cum și o sumă dă ostași acolo în Cîmpulung, orînduind pe un Gheorghe Ciontulac cu Iancul Iliat ca să scrie și să strîngă ostași pe cine va voi a să așăza la această adunare. Asemenea și la Ploești a orînduit pe tacsiarhul Duca cu cîțiva arnăuți, carii multe jafuri și prăpădenii făcea atît în oraș i pe afară pînprejur, cît și băjăniilor ce trecea spre Cîmpina a merge în Brașov. Căci avea numitul Duca arnăuți orînduiți pă drumul Brașovului, la Cîmpina, la Breaza și pînă la Predeal, dă jăfuia băjăniile la drum, luîndu-le bani, cai, arme și altele. I la Pitești au trimis prințipu pă sărdaru Iordache Olimbie cu Farmachi și ceilanți oameni ai lor. Iar Ipsilant, întorcîndu-să iarăși la Tîrgoviște, să afla stînd cu toată adunarea acolo și nu puține jafuri și prăpădenii făcea toți în toate părțile, nemairămîind locuri ferite i porumburi pă la moșii și vite, căci nu putea nimeni să-i facă zapt. Iar cătră acestea | au dat prințipu și proclamația de mai jos arătată cătră f. 59 v.
obște, însă:

Διάφοροι λόγοι ἐκοινοποιήθησαν μέχρι τῆς σήμερον, ἀποβλέποντες εἰς τὸ f. 60 r.
νὰ μὲ παραστήσωσι μὲ τὰ πλέον ζωηρὰ χρώματα τῆς ἰδιωφελείας καὶ κενοδοξίας.
'Εσιώπουν, ὅτι τοῦ συνειδότος μου ἡ καθαρότης καὶ τῶν ἀδελφῶν μου ὁμογενῶν

[1] Corect: milostivire.

www.dacoromanica.ro

τὰ ὑπὲρ ἐμοῦ χρηστὰ φρονήματα ὠμίλουν στοχάζομαι ἱκανὰ καὶ ὑπὲρ ἐμοῦ.

Ἂν ἤδη λύω τὴν σιωπήν, σκοπούμενον δὲν ἔχω νὰ ἀναχαιτίσω τὰς φλυάρους γλώσσας τῶν μισογενῶν καὶ ἐχθρῶν τῆς ἀνθρωπότητος, ἀλλὰ νὰ ἐκθέσω τὰ ἀληθῆ καὶ μόνα μου φρονήματα εἰς τὰ εὐγενῆ τέκνα τῆς Δακίας, καθ' ἣν στιγμὴν ἡ φίλη πατρίς των εἶναι εἰς τὴν ἀκμήν, ἢ τῆς εὐτυχίας τὴν ὁδὸν ποτὲ πλέον νὰ μὴν εὕρῃ, ἢ νὰ φανῇ δεδοξασμένη, λελαμπρυσμένη καὶ συναριθμουμένη μεταξὺ τῶν πολιτισμένων λαῶν τῆς Εὐρώπης.

Ἡ δακικὴ ἐπαρχία, κατοικημένη τὴν σήμερον ἀπὸ ἓν μιλιούνιον σχεδὸν κατοίκων, τρέφει εἰς τοὺς κόλπους της μέγαν ἀριθμὸν ξένων ὑπηκόων τῆς ὀθωμανικῆς δυναστείας. Οἱ ξένοι οὗτοι, τοὺς ὁποίους ἡ τῶν κρατούντων τυραννικὴ διαγωγὴ ἐμάκρυνε τῆς φίλης πατρίδος των, κατέφυγον εἰς μίαν γειτνιάζουσαν φιλόξενον γῆν, εἰς τὴν ὁποίαν ἠδύναντο ἐν περισσοτέρᾳ ἀνέσει νὰ προσπορίζωνται τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαῖα καὶ μακρόθεν νὰ κλαίωσι τὴν στέρησιν τῆς μητρὸς αὐτῶν πατρίδος.

f. 60 v. Ἄνθρωπος τοιοῦτοι καταδιωγμένοι, ἐξόριστοι | μεμακρυσμένοι τῶν συγγενῶν καὶ φίλων των, διῃρημένοι εἰς μικρὰ σώματα, ὑπὸ τὴν διοίκησιν ἑνὸς ἀρχηγοῦ, καὶ πνέοντες ἐκδίκησιν κατὰ τῆς θεοστυγοῦς τυραννίας τῶν κρατούντων, τίς ἠδύνατο νὰ ἀμφυβάλῃ ὅτι εἰς τὸ πρῶτον δοθὲν σημεῖον τῆς ἐλευθερίας δὲν ἤθελον ἐνοπλισθῆ ἐνθουσιῶντες διὰ νὰ ἐκδικηθῶσι τῶν τυράννων τὴν ἀπάνθρωπον ὠμότητα;

Ἡ ἐπιθυμία τῶν ἀδελφῶν μου ὁμογενῶν καὶ τῶν δικαιωμάτων μας ἡ ἱερὰ πρόνοια ὡδήγησεν ἐμὲ καὶ τοὺς μετ' ἐμοῦ ἕως εἰς τὰς πύλας τῆς δακικῆς μητροπόλεως. Ἤδη δὲν περιμένομεν, εἰμὴ τὴν ἐπιθυμητὴν στιγμήν, τὸ νὰ μεταβῶμεν εἰς τὸ ἔδαφος τῆς ἀγαπητῆς μου πατρίδος. Ἡ στιγμὴ αὕτη ἐγγίζει. Ἐν τοσούτῳ δυνάμεθα νὰ εὐχώμεθα ἐκ καρδίας καὶ ἐν εἰλικρινείᾳ ὅλα τὰ ἀγαθὰ εἰς τὴν φιλόξενον ἐκείνην γῆν, ἥτις πολλοὺς ἐξ ἡμῶν καὶ περιέθαλψε καὶ ἔθρεψε καὶ ἐν καιρῷ ἀνάγκης ὑπερασπίσθη, προσφέρουσα τοὺς κόλπους της ὡς ἄσυλον.

Ὁποίαν δὲ ἄλλην εὐδαιμονίαν ἠμποροῦμεν νὰ σᾶς εὐχόμεθα, εἰμὴ τὴν μόνην καὶ ἀληθινὴν τῆς εὐνομίας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ, ἐκείνην λέγω διὰ τὴν ἀπόλαυσιν τῆς ὁποίας τρέχομεν καὶ ἡμεῖς νὰ θυσιασθῶμεν.

f. 61 r. Ἀλλὰ διὰ νὰ ἀναγερθῇ ἓν πολιτικὸν κτίριον, χρεία βά|σεων στερεῶν καὶ ἀκλονήτων, ἐπιστηριζομένων εἰς τὴν ἀκριβῆ διατήρησιν τῆς ἠθικῆς τοῦ ἱεροῦ εὐαγγελίου. Αὐτάς, φίλοι Δᾶκες, ὅσοι εἶσθε ἐρασταὶ τῆς εὐδαιμονίας καὶ δόξης τῆς πατρίδος σας, ζητήσατε τὴν σήμερον νὰ στήσητε. Ἰδοὺ δὲ κατὰ τὴν ἐμὴν ἰδέαν τὰ θεμέλια εἰς τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ ἐπαναπαύεται ἡ μέλλουσα πολιτική σας νομοθεσία, διὰ νὰ ἰδῆτε μίαν ἡμέραν ἀνατέλλοντα καὶ τὸν φαεινὸν ἀστέρα τῆς διηνεκοῦς εὐδαιμονίας τῆς πατρίδος σας.

Ἡ ἀνωτάτη ἐξουσία τῆς δακικῆς ἐπαρχίας νὰ ἐμπιστεύεται εἰς χεῖρας ἑνὸς ἐντοπίου καὶ οὐδέποτε εἰς ξένον.

Ἡ νομοθετικὴ δύναμις νὰ εἶναι ξεχωρισμένη ἀπὸ τὴν ἐκτελεστικὴν καὶ νὰ ἐμπιστεύεται εἰς ἕνα ἢ δύο νομοθετικὰ σώματα, συνιστάμενα ἀπὸ διαφόρους κλάσεις τοῦ δακικοῦ πολιτεύματος.

www.dacoromanica.ro

Ἡ δακικὴ δύναμις νὰ εἶναι ἀνεξάρτητος ἀπὸ τὰς δύο ἄλλας, τὴν νομοθετικὴν καὶ ἐκτελεστικήν. Οἱ ἐπίτροποι τοῦ ἔθνους νὰ ἐκλέγωνται ἀπὸ ὅλας τὰς κλάσεις τῶν πολιτῶν.

Νὰ διοργανισθῇ ἓν τακτικὸν στράτευμα διὰ νὰ ἀγρυπνῇ εἰς τὴν φύλαξιν τῆς ἐπαρχίας.

Τὰ δοσίματα νὰ μὴ διορίζωνται ἄνευ εἰδήσεως τῶν ἐπιτρόπων τοῦ ἔθνους.

Ὁ ἡγεμὼν νὰ λαμβάνῃ ἐτήσιον προσδιωρισμένον μισθὸν καὶ νὰ θεωρῆται ὡς πρῶτος πολίτης τῆς ἐπαρχίας.

Νὰ συστηθῶσι σχολεῖα τῆς ἀλληλοδιδακτικῆς μεθόδου, καὶ κατὰ ταύτην νὰ διδάσκωνται τὰ τέκνα ὅλων τῶν πολιτῶν.

Τοιαύτη εἶναι ἡ ἰδιαιτέρα μου γνώμη. Ὁ πατριωτισμός, ἡ πολυπειρία καὶ ἡ τῶν τοπικῶν πραγμάτων γνώμη σας, ἂς ἀναπληρώσῃ, προσθέσῃ καὶ ἀφαιρέσῃ ὅσα κρίνῃ ἁρμοδιώτερα εἰς τὰς διαθέσεις, ἐπιθυμίας, ἤθη καὶ ἔθιμα τοῦ ἔθνους.

Τῇ ιθ' Ἀπριλίου 1821

Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης

« Pînă astăzi s-au răspîndit tot felul de vorbe prin care se căuta să fiu înfăţişat în culorile cele mai vii, că urmăresc interesul personal şi ambiţia. Am tăcut deoarece conştiinţa mea nepătată şi simţămintele bune ale fraţilor mei de acelaşi neam socotesc că vorbeau îndeajuns şi pentru mine. Dacă acum rup tăcerea, nu mi-am pus în gînd să împiedec limbile bîrfitoare ale duşmanilor neamului şi ai omenirii, ci să arăt adevăratele şi singurele simţăminte ce le am faţă de fiii nobili ai Daciei în această clipă în care patria lor scumpă se află în situaţia că, sau nu-şi va mai găsi niciodată calea fericirii, sau va apare proslăvită, strălucită şi numărată printre popoarele civilizate ale Europei.

Eparhia dacică locuită astăzi de aproape un milion de locuitori, hrăneşte în sînul ei un număr mare de supuşi străini ai puterii otomane. Aceşti străini pe care purtarea tiranică a stăpînitorilor i-a depărat de patria lor iubită, s-au adăpostit într-o ţară vecină ospitalieră în care au putut mai cu înlesnire să-şi agonisească cele trebuincioase traiului şi din depărtare să se tînguiască de dorul patriei lor mame. Cine ar putea să se îndoiască că la cel dintîi semn al libertăţii, asemenea bărbaţi prigoniţi, exilaţi, depărtaţi de rudele şi prietenii lor, împărţiţi în mici cete comandate de cîte un căpitan şi căutînd răzbunare împotriva tiraniei, urîte lui Dumnezeu, a stăpînitorilor lor, nu s-ar înarma cu înflăcărare pentru a se răzbuna împotriva cruzimii neomeneşti a tiranilor?

Suferinţa fraţilor de aceleaşi drepturi şi de acelaşi neam cu mine, providenţa sfîntă, m-au călăuzit pe mine şi pe cei din preajma mea pînă la porţile capitalei dacice. Acum nu aşteptăm decît clipa dorită ca să trecem pe pămîntul patriei mele iubite. Această clipă se apropie. Noi însă vrem să urăm din inimă şi sincer tot binele acestei ţări ospitaliere care pe mulţi dintre noi i-a îmbrăţişat şi i-a hrănit, iar în vremuri grele i-a apărat întinzîndu-le braţul ei spre a-i adăposti.

www.dacoromanica.ro

Așadar, ce altă bună stare putem să vă dorim decît pe aceea a bunei legiuiri și civilizări, singura adevărată, pe aceea zic pentru a cărei dobîndire noi înșine alergăm să ne jertfim. Dar ca să se ridice un așezămînt politic, trebuință este ca și temeiurile să fie tari și neclintite, clădite pe urmarea întocmai a moralei sfintei evanghelii. Aceste temeiuri să căutați a le ridica astăzi, prieteni daci, cîți iubiți bună starea și slava patriei voastre. Iată așadar, după părerea mea, temeiurile pe care trebuie să se reazime legiuirea voastră politică în viitor, ca să vedeți într-o zi răsărind și steaua luminoasă a veșnicei bune stări a patriei voastre.

Cîrmuirea de frunte a eparhiei dacice trebuie să fie încredințată unui pămîntean și nicidecum unui străin.

Puterea legiuitoare trebuie să fie despărțită de cea săvîrșitoare și să se încredințeze unuia sau două mădulare legiuitoare, alcătuite din toate clasele societății dacice.

Puterea dacică să nu atîrne de celelalte două, de cea legiuitoare și de cea săvîrșitoare. Epitropii locuitorilor să fie aleși din toate clasele lor.

Să se facă o armată statornică pentru a sta de pază eparhiei.

Dările să nu se orînduiască fără știrea epitropilor aleși.

Domnul să aibă o listă civilă hotărîtă pe tot anul și să fie socotit întîiul între locuitorii eparhiei.

Să se întemeieze școli cu metodă alilodidactică și după această metodă să fie învățați copiii tuturor locuitorilor.

Părerea mea mai cu osebire, aceasta este.

Fie ca patriotismul vostru, cunoașterea și cugetul ce le aveți despre starea lucrurilor de la voi, să facă a se împlini, a se adăoga, sau a se micșora cele ce s-ar găsi mai potrivite cu legiuirea, dorințele, datinile și obiceiurile poporului.

Alexandru Ipsilanti »

19 aprilie 1821

Acestea săvîrșindu-le prințipu Ipsilant să afla îngrijînd iarăși pentru cele trebuincioase spre război, cum: gephanea, arme și altile, dînd strașnic nizam către toți ostașii adunării ca fieșcare să-să căpuiască dîn vreme a-și avea armele gata i gephanea dă ajuns, a nu cerca vreo zminteală în vreme dă trebuință, și îndemnînd pe toți prin căpeteniile ce avea rînduiți a să înfierbînta dîn sineși întru căldura lucrării aceștii porniri, fără a se sfii vreunul cît de puțin, căci unul ca acela va fi rușinat și izgonit. Mai vîrtos că această arădicare este de
f. 61 v. obște folositoare. Cum și | dă urmările slugerului Theodor luînd bănuială mai întîi dîntr-o scrisoare ce i-ar fi scris coprinzătoare că ce are a face Ellada cu Dachia și să meargă la Ellada a rămînea Dachia în liniște și osebit că ar fi meșteșugind slugeru ca să aducă turcii în țară, au chemat pă sărdaru Iordache Olimbie și prin taină i-au dat strașnică poruncă ca să meargă să taie drumul slugerului Tudor și ori cu ce mijloc va ști, puindu-l în mînă să-l aducă la Tîrgoviște. S-au

www.dacoromanica.ro

sculat numaidecît numitul sărdar și împreunîndu-să și cu Farmachi, au mers cu oamenii lor la Golești, unde găsind poposit pă slugeru Theodor cu adunarea sa, au tras mai întîi prin taină pă toți arnăuții și căpitanii dă panduri, fără a prinde dă veste slugeru Tudor. Apoi, petrecînd cu toții întru aceeași noapte cu veselie, a doua zi dă dimineață sculîndu-să, fiind tot într-o casă, au năvălit sărdaru Iordache cu Farmachi asupra slugerului Theodor și luîndu-i armele l-au legat, îndîrjînd pe toți pandurii pentru cei ce au omorît dîntre dînșii ca să strige asupra slugerului Theodor. Și fără vreo prelungire, puindu-l pe un cal alb călare, l-au luat împreună sărdaru Iordache de l-au dus la Cîmpulung, rămîind Farmachi cu adunarea pandurilor la Golești, pe carii i-au încredințat supt otcîrmuirea lui Dimitrie Machedonschi i a polcovnicului Ianache și Hagi Prodan. Iar pă slugeru Theodor, ară | dicîndu-i și cancelaria cu toate hîrtiile, f. 62
l-au pornit de la Cîmpulung cu paznici într-adinși ca să-l ducă la Tîrgoviște, unde, fără a-l mai înfățișa prințipu Ipsilant înaintc-i, l-au orînduit a sta la popreală într-o odaie din curtea mitropoliei, poruncind a-l cerceta cu scumpătate taxiarhul Vasile Caravia cu alți patru orînduiți. Carii înfățișîndu-l în multe rînduri spre cercetare și nemaiputînd în cele după urmă a tăinui, s-au mărturit cu dăslușire cîte au lucrat spre aducerea turcilor în țară și tot planosul ce au avut, după cum și scrisorile sale să prinseseră dă către sărdaru Iordache [1]. Și atunci, după eczamenu cercetătorilor, au poruncit prințipu Ipsilant ca să-l omoare, chinuindu-l asupra uciderii ca să-și mărturisească averea. După care s-au și orînduit arnăuți cu sabiile scoase în mîini, carii luîndu-l la mijloc l-au dus noaptea pînă la malu Ialomiții, unde îngenunchindu-l au început să-l împungă unul dintr-o parte, altul dintr-alta cu săbiile, cercetîndu-l pentru avere, pînă au iurudisit toți cu săbiile, lovindu-l de l-au omorît și l-au aruncat în apa Ialomiții.

Acest fel sînt sfîrșiturile celor ce arădică apostasii înprotiva stăpînirii, învitînd și răzvrătind norodul dintru liniștita petrecere.

Iar asupra întrării turcilor în București, cine poate povesti cîtă frică și spaimă au fost în politia Bucureștilor, năvălind unii cu fămei și copii în brațe prin hanuri, alții prin mănăstiri i biserici, cum și alții prin pivnițe și găuri, încît fiescare din cei rămași în București nu mai avea nădejde dă viață. Și în furia aceia s-au întîmplat multe omoruri | atît pînprejurul politii cît și în f. 62 v.
București, tăind pe mulți și cu bănuială de apostați și fără bănuială. Precum și la Buzău i Focșani, năvălind îndăstulă oștire turcească de la Brăilă de trecea unii spre Iași iar alții umblau în pămîntul țării căotînd pă apostați, s-au făcut îndăstule omoruri, neputînd cunoaște pe apostați dîntre supușii raele. Asemenea

[1] Versiunea că Tudor Vladimirescu ar fi adus pe turci în țară, provenită din unele scrieri contemporane eteriste, tindea să justifice asasinarea căpeteniei răscoalei poporului romîn. Documentele, de primă mînă, atît cele interne cît și cele externe, infirmă aceasta; Tudor Vladimirescu s-a străduit să împiedice venirea trupelor turcești în țară, iar atunci cînd aceasta devenise inevitabil și orice rezistență armată inutilă, a căutat să păzească satele și orașele de eventuala războinare a turcilor, și să ușureze totodată și situația oștirii eteriste.

www.dacoromanica.ro

și la Craiova, viind iarăși o sumă de oștire cu un mare saraschier orînduit și cu dumnealui postelnicu Ioan Samurcaș, nu puține prăpădenii s-au făcut și acolo. Și cu un cuvînt de patru părți întrînd în țară oștire othomanicească, însă de la Brăilă spre Buzău și Focșani trecînd și la Iași, de la Silistra viind la București, de la Giurgiuv iarăși la București și de la Diiu la Craiova, s-au făcut în furia venirii multe omoruri, încît era jalnică tînguire și în București și pe afară, jărtfindu-să creștini ca dobitoacele după pîrile și ale ovreilor, vînzîndu-i ca Iuda, pînă ce au alergat sinior Udrischi cu dumnealui chir Ianachi Bălțărețu, fiind împrietenit cu chehaia bei, și i-au arătat omorurile ce să fac dă către oștiri. Cărora îndată li s-au dat nizam cu strașnică poruncă de au încetat, rădicîndu-să cei din București ca să meargă asupra apostaților, precum și cei de la Craiova s-au orînduit dintr-înșii a merge un trup la Drăgășani pentru paza trecerii Oltului a nu lăsa pe apostați ca să să împrăștieze a trece Oltul
f. 63 să apuce în mănăstiri. Și așa pornindu-să chehaia | bei cu oștirea ce venise în București a merge spre Tîrgoviște, au luat împreună mehmandar pe dumnealui chir Ianachi Bălțărețu, care pă mulți creștini au scăpat de la moarte, și în politie au rămas dumnealui Tahîr aga başbeşliaga cu trei sute de turci, cum și slugeru Aleco Aslanoglu, capuchehaia al Silistrii, ce venise cu oștirea de la Silistra, amîndoi îngrijitori spre paza și nizamul politii. Și apropiindu-să oștirea de satul Cornățel, au stat cu ordia acolo întinzînd ceadîruri și gătindu-să de război.

Pentru care luînd dă știre prințipu Ipsilant, măcar că coprinsese mare frică pă cei mai mulți dîntr-ai adunării sale, încît unii dosea dîn Tîrgoviște, alții să ascundea și alții umblau uimiți pă drumuri, neștiind încotro să-și prinză ochii dă hiară ca să să mîntuiască, dar cu toate acestea îndată a orînduit o sumă de arnăuți cu căpetenii vrednice cum și dîntre mavrofori iarăși cu căpetenii ca să meargă a să lovi cu turcii. Într-această undă găsind aralînc și părintele episcop Buzău chir Galaction [1], ce mersese în Tîrgoviște socotind că și preaosfințitul părintele mitropolitul cu boierii vor fi mers acolo, și să poprise dă către adunarea prințipului, cerîndu-i-să o sumă dă bani cum și telegari ca să să puie la tunuri și să i să sloboază mergerea în Brașov, s-au cacerdisit în furia fricii, nemaistînd cinevași a-l păzi în vremea aceea, și au apucat drumul Brașovului.

f. 63 v. Iar în cîmpul Cornățelului, făcîndu-să întîiul război, atît de groaz[nic] | s-au lovit amîndouă oștirile, năvălind unii asupra altora cu multă îndrăzneală, încît oștirea adunării prințipului Ipsilant, de nu era înfricoșată mai mult de spaimă, putea să cîștige biruința acelui război. Dar oștirea turcească, văzînd pe arnăuți că nu stau mereu la foc și mai vîrtos înțelegîndu-i că sînt coprinși dă frică, au năvălit ,vitejeaște asupră-le și nu numai că i-au sfărîmat zdrobindu-i cu tunurile, ci încă și cu sabiile îi tăia fără milostivire pînă ce, nemaiputînd

[1] Numele e scris ulterior, cu altă cerneală, cu litere grecești.

www.dacoromanica.ro

sta, au întors cu toții spatile. Cei ce au rămas și prin fugă s-au tras la Tîrgoviște, unde, fără a să mai găti ca să să mai lovească și altădată, au început cu toții a să căpui de fugă, făcînd știre prințipu Ipsilant și fraților săi ce era la Cîmpulung ca să să gătească cu toți ostașii ce vor avea împreună să să coboare la Pitești, unde are a purcede și exelența sa. Și fără mai multă prelungire s-au sculat prințipu Ipsilant cu toată adunarea sa de au plecat din Tîrgoviște. Atunci să fi văzut cinevași tînguirea ce era în Tîrgoviște atît pe pămîntenii ce mai rămăseseră cît și pe unii dîntre ostașii adunării ce prin înșelăciune să scriseseră la această adunare și să căisără, că nu știa care încotro să fugă. Și apucînd prințipu drumul pe dîn susul Cobii cu călăuze vrednice, au eșit la Pitești cu toată adunarea sa, unde s-au împreunat și cu frații exelenții sale ce să coborîseră de la Cîmpulung cu adunarea ce avea. Și nemaișăzînd în Pitești mai mult decît șase ceasuri, | au purces cu toții la Rîmnicu dîn sud Vîlcea, trecînd pe la episcopia f. 64
Argeșului de au lăsat acolo în episcopie pe căpitanu Farmachi cu șase sute dă arnăuți și cu dooă tunuri a sta de pază.

Iar chehaia bei, saraschieru oștirilor, prinzînd dă veste că s-au tras prințipu Ipsilant din Tîrgoviște cu adunarea sa, îndată s-au pornit cu oștirea dîn Cornățel a merge spre Tîrgoviște. Și apropiindu-să de oraș au trimis știre starostii dă sudiți austriacești de acolo ca să strîngă pe toți sudiții lîngă conacul său, a nu să întîmpla vreo primejdie la intrarea oștirii în oraș, și osebit să să strîngă toate armele du pă la oroșanii raele, ca să nu îndrăznească vreunul a bîntui vreun ostaș, căci atunci nu va fi bine. Așadar, intrînd chehaia bei cu oștirea în Tîrgoviște, au orînduit mai întîi pază la starostia de sudiții austriacești, ca să nu să supere nimeni. Apoi orînduind și pe marginea orașului streji, au scos ordia cea mai mare afară dîn oraș pă cîmpu dîn susu Tîrgoviștii, și aci s-au întîmplat în pripă cîteva omoruri, pînă ce s-au dat nizamul cel cuviincios, orînduind cete, cete, pă munți dă umbla și cerceta pentru apostați. Pe carii după ce îi prindea împleticindu-să prin munți, pe unii îi tăia, pe alții îi trimitea la chehaia bei, și îndată îi omora sau îi punea în țapă. Acolo la Tîrgoviște aflîndu-să chehaia bei, i-au venit știre cum că s-ar fi lovit un trup dă turci cu gheneralu Cantacozino, ce au fost la Buzău cu o sumă de apostați, pe carii foarte groaznic războindu-i i-au stricat mai pe toți, scăpînd numai gheneralu Cantacozino | cu șaptesprezece oameni dîntre apostați, carii prin păduri și f. 64 v.
prin văi s-au strecurat de s-au mîntuit de ostașii ce îi gonea. Dîntre carii, împrăștiindu-să pe munții din sud Buzău, au călcat schitul Găvana, unde fiind multe băjănii dîntre boierii buzoieni cum și de la Rîmnic cu copii și fămei, au prinsu dă veste cu toții. Și luînd unii copiii în brațe, alții cîte cevași ce au putut, s-au cacerdisit cei mai mulți numai cu trupurile, întrînd în pădure de au fugit și au aflat selamet. Iar pă paharnicu Costache Hrisosculeu, profthaxindu-l turcii du pă urmă, l-au jărtfit îndată cu săbiile, i pe iconomul schitului și doi țigani de acolo. Și năvălind înlăuntru la schit au luat toate calabalîcurile băjăniilor făcîndu-le iagma între dînșii. Mare ticăloșie au fost și la acești creștini, că după

www.dacoromanica.ro

ce au tras atîta frică dăspre jaful și prăpădenia apostaților, apoi și de spaima acelor turci au scăpat numai cu trupurile pă poteci de munți cu copii și neveste fără merinde, încît au vrut să moară și de foame. Precum și sărdaru Ştefan Ţăndărică de la Buzău, spăimîntîndu-să de groază, cum au ajuns în părțile Austrii, ș-au dat obștescul sfîrșit. Dintre cetile ce umbla pîn plaiurile județului Dîmboviții, mergînd cinsprezece turci la conacul polcovnicului Panaint, ce era vătaf de plai, l-au omorît atît pe dînsul cît și pe fii-său Ioniță cu vinuire că au fost fii-său scris între apostați.

Acestea să săvîrșea pe afară, iar în București sosind dumnealui postelnicu Costandin Negre, caimacam orînduit cu ferman împărătesc, s-au cetit atît
f. 65 coprinderea fermanului tălmăcit cît și scrisoarea domnului Cali | mah, precum mai jos anume să arată:

f. 65 v. Πρὸς τὸν πρότερον καϊμακάμην τοῦ Βουκουρεστίου, ἤδη δὲ περὶ τὰ Παραδουνάβια διατελοῦντα, ποστέλνικον Νέγρην, πρὸς τὸν μητροπολίτην, ἐπισκόπους, ἡγουμένους καὶ πρὸς τοὺς ἄρχοντας τῆς Βλαχίας.

Ἅμα τῇ ἀφίξει τοῦ παρόντος ἱεροῦ βασιλικοῦ ἡμῶν ὁρισμοῦ δῆλον ἔστω, ὅτι ἐπειδὴ αἱ ἐπαρχίαι τῆς Βλαχίας καὶ Μπογδανίας κελλαρίου τόπον ἐπέχουσι τῆς κραταιᾶς ἡμῶν βασιλείας, ἑπόμενον τῆς αὐτοκρατορικῆς ἡμῶν βουλήσεως εἶναι τὸ νὰ διαμένωσιν οἱ κάτοικοι καὶ λοιποὶ ὑπήκοοι ἐσαεὶ ἀνεπηρέαστοι, ὑποθαλπόμενοι τῇ σκιᾷ τοῦ ἀνακτορικοῦ ἡμῶν ἐλέους, καθὼς καὶ ὅλον ἐναντίον τῆς βασιλικῆς ἡμῶν ὑπάρχει θελήσεως πᾶν τὸ διαταράττον τὴν κοινὴν ἡσυχίαν.

Ἐπειδὴ δὲ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Βαλὰχ μπέϊ Ἀλέκου, Θεόδωρός τις ὀνόματι, χαΐνης, συναθροίσας ὑπ' αὐτὸν πληθύν τινα ἀρχείων ἀνθρώπων ἦρε τὴν σημαίαν τῆς ἀνταρσίας, ἑπομένως δὲ καὶ ὁ υἱὸς τοῦ προήγεμονεύσαντος φυγάδος Ὑψηλάντη, Ἀλέξανδρος λεγόμενος, μεχλούνης ἀναφανεὶς ἐν τῷ μέσῳ καὶ ἐφελκύσας πρὸς ἑαυτὸν τὸν κακόβουλον Μιχάλην, κατέλαβεν τὴν πόλην Ἰασίου καὶ διασπείρων εἰς τὰ πέριξ ψεύδους γέμοντα ἔγγραφα, ἐτόλμησεν ἐκ συμφώνου διάφορα βεσατία. Ἡ ὑψηλὴ ἡμῶν βασιλεία διὰ νὰ ἐκκαθαρίσῃ τὰς δύω ἐπαρχίας ἀπὸ τῆς λύμης τῶν ἀχρείων τούτων ἀνθρώπων, τῇ τιμωρίᾳ τῶν ἀνταρτῶν, καὶ νὰ ἐπιφέρῃ τὴν ἡσυχίαν καὶ τὴν ἀσφάλειαν τῶν ἀδυνάτων καὶ πτωχῶν ρεαγιάδων, διόρισεν ἀπό τε τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Ρούμελης διάφορα στρατεύματα, ἀναβάλλουσα τὴν ἀποστολὴν τῶν ἡγεμόνων ἄχρι τῆς ἡσυχίας τῶν πραγμάτων. Ἤδη δὲ ἐκ τῶν προειρομένων μπογιάρηδων τῆς Βλαχίας, ὅσοι κατ' ἀρχὰς τῆς ἀναφανείσης
f. 66 v. ἀν|ταρσίας κατέφυγον εἰς τὴν αὐστριακὴν γῆν διὰ κοινῆς αὐτῶν ἀναφορᾶς ἀνήγγειλον τῷ βασιλείῳ ἡμῶν κράτει ὅτι καταλειπόντες τὴν πατρίδα αὐτῶν, πλάνητες διατελοῦσιν, οὐ μὲν ἀλλὰ καὶ οἱ ὑπήκοοι ἡμῶν δι' ἀλλεπαλλήλων σταλέντων αὐτοῖς δεινοπαθῶν ἐγγράφων ἐνέφερον, δεόμενοι τὸν καθαρισμὸν τοῦ τόπου ἀπὸ τῆς λύμης τῶν κακούργων.

Ἡ δὲ πρόθεσις τῆς εἰσόδου τῶν βασιλικῶν στρατευμάτων ἐν ταῖς δυσὶν ἐπαρχίαις περιορίζεται εἰς τὸν ἀφανισμὸν τῶν ἀποστατῶν καὶ εἰς τὴν διὰ τῆς διακρί-

www.dacoromanica.ro

εσως τῶν ἐνόχων ἀπὸ τῶν ἀθώων, ἀνάκλησιν τῆς ἡσυχίας, καθὼς καὶ εἰς τὸ ὅτι, ὅσοι τιμίως διάγοντες πιστῶς ὑποτελοῦσιν οὐχὶ μόνον θέλουσιν μένει ἀνεπηρέαστοι, ἀλλὰ θέλουσι περιθάλπονται ἅπαντες ὑπὸ τὰς πτέρυγας τῆς εὐθυδίκου ἡμῶν βασιλείας.

Ἤδη δὲ ὁ ρηθεὶς Νέγρης ἐπειδὴ ἐπικυροῦται εἰς τὸ καϊμακαμῆκι τοῦ Βουκουρεστίου, ὑμεῖς, ὅ τε μητροπολίτης, ἐπίσκοποι καὶ μπογιάρηδες, ἅμα τῇ ἀφίξει τοῦ βασιλικοῦ ἡμῶν ὁρισμοῦ, θέλετε κοινοποιήσει ταῦτα πάντα τοῖς ὑπηκόοις ἡμῶν, ἑκάστης τάξεως, καὶ ἐκ συμφώνου τῷ διαληφθέντι καϊμακάμῃ συνεργαζόμενοι, θέλετε δίδει τὰ πιστὰ τοῖς ἀδυνάτοις ρεαγιάδες καὶ θέλετε εὐαγγελίζει τοῖς ὅσοι, χωριζόμενοι ἀπὸ τῶν ἀποστατῶν, ἤθελον δείξει σημεῖα πίστεως καὶ εὐθύτητος, ὅτι ἐγκαίρως θέλουσιν ἐπαμειφθεῖ. Ἐν τούτοις δὲ καὶ περὶ διαθέσεως τῶν ἀναγκαίων τῶν στρατευμάτων, ἐκλέγοντες ἐν ὑμῖν τοὺς ἀξίους μπογιάρηδες, παντοιοτρόπως θέλετε μετὰ πίστεως προσφέρεσθε εἴς τε τὸ τῆς τιμωρίας τῶν ἀποστατῶν κεφάλαιον καὶ εἰς τὴν εὕρεσιν τῶν ὑποκρυπτομένων ἀντάρτων ἐν δ' ἑνὶ ἐπειδὴ ἤδη τότε εὐθὲς τοῦ τρόπου ὑμῶν καὶ τὸ ὑποτε|λὲς ἔχει νὰ ἀναφανῇ, f. 66 v.
ἀναλόγως θέλετε ἐξακολουθήσει.

Ἐπ' αὐτῷ τούτῳ ἐξεδόθη ὁ παρὼν βασιλικὸς ἡμῶν ὁρισμός, ὅνπερ γνόντες, θέλετε μετὰ πίστεως ἐκπληρώσει τὰ ἐν αὐτῷ ἐπιταττόμενα, καὶ σὺ ὁ ρηθεὶς καϊμακάμης, πληροφορούμενος αὐτὰ ταῦτα θέλεις ἐκ συμφώνου συνάμα τοῖς ἄρχουσι προθυμοποιηθεῖ εἰς ἐκπλήρωσιν τῶν μετὰ πίστεως ἐκδουλεύσεων, ἀποφεύγων τ' ἀναντία τῶν ἐπιταττομένων. Ταῦτα γίνωσκε καὶ τῷ ἱερῷ ἡμῶν σημείῳ πεποιθὼς ἔσω.

« Către fostul caimacam al Bucureștilor și acum spre părțile dunărene aflător, postelnicul Negri, către mitropolitul, episcopii, egumenii și către boierii Valahiei,

Îndată după sosirea acestui sfînt împărătesc ordin al nostru, să fie ştiut că. fiindcă eparhia Valahiei și a Bogdaniei ține locul de cheler al puternicei noastre împărății, urmează voinței noastre împărătești ca lăcuitorii și ceilalți supuși să rămînă nesupărați, de-a pururea acoperiți sub umbra milei noastre împărătești, precum este cu totul protivnic voinței noastre împărătești și orice lucru care turbură liniștea deobște.

Şi pentru că după moartea lui vlah beiu Alecu, un anume Teodor hainul, aducînd cu el o mulțime de oameni răi, a ridicat stindardul revoluției și în urmă a apărut și fiul fugarului fost domnitor Ipsilant, anume Alexandru, blestematul, și atrăgînd pe rău voitorul Mihai, a ocupat orașul Iași și a răspîndit pretutindeni înscrisuri pline de minciuni, a îndrăznit deopotrivă felurite supărări.

Înalta noastră împărăție, spre a curăți aceste două provincii din vătămarea acestor oameni netrebnici prin pedeapsa răzvrătiților și spre a aduce liniștea și siguranța raielelor neputincioase și sărace, a dat poruncă să meargă acolo, atît din Răsărit[1], cît și din Rumelia, unele oștiri, amînînd trimiterea domnilor pînă se vor liniști lucrurile. Dar acum din mai sus pomeniții boieri ai Valahiei,

[1] Anatolia.

www.dacoromanica.ro

cîți se refugiaseră pe pămîntul austriac de la începutul răscoalei, prin anaforaua lor de obște, au înștiințat puternicei noastre împărății, că după ce și-au părăsit patria lor, trăiesc rătăciți; precum și supușii noștri prin repetate scrisori arătătoare de suferințe grele ce ne-au trimis, arătau, rugîndu-se pentru curățirea țării de către acești răzvrătitori criminali. Iar scopul intrării oștirilor împărătești în ambele provincii se mărginește în stîrpirea răzvrătiților și în rechemarea liniștii prin deosebirea vinovaților de către cei nevinovați. De asemenea toți cei ce se poartă cinstit și se supun credincios, vor rămîne nu numai nesupărați, ci toți vor fi apărați sub aripile împărăției noastre drept judecătoare. Și acum, fiindcă pomenitul Negri se întărește în caimacamlîcul (locotenența) Bucureștilor, voi, atît mitropolitul, cît și episcopii și boierii, îndată după sosirea ordinului nostru împărătesc veți încunoștiința toate acestea supușilor noștri de toate clasele și lucrînd în înțelegere cu pomenitul caimacam, veți da cele de cuviință neputincioaselor raiele, și veți bucura pe toți aceia care despărțindu-se de răzvrătiți ar voi să se arate oameni de credință și dreptate, că vor fi răsplătiți la timp

Către acestea pentru dispozițiile celor necesare la oștiri alegînd pe cei mai vrednici boieri între voi, vă veți purta orișicum cu credință, atît pentru pedeapsa răzvrătiților, cît și pentru descoperirea revoltaților, și într-un cuvînt pentru ca atît dreptatea purtării voastre cît și supunerea se vor face arătate, veți urma în conformitate. Drept aceasta s-a dat acest ordin al nostru împărătesc, pe care cunoscîndu-l veți îndeplini cu credință cele ce se poruncesc într-însul. Și tu, zisul caimacam, informîndu-te despre toate acestea, te vei grăbi împreună cu boierii la deopotrivă îndeplinire a slujbelor cu credință, evitînd cele contrarii lucrurilor poruncite. Acestea să cunoști, și de sfîntul nostru semn fii încredințat.»[1]

Să arată și scrisoarea domnului Calimah.

Τιμιώτατε καὶ εὐγενέστατε ἄρχον, μέγα ποστέλνιτζε Κωνσταντῖνε Νέγρη, καϊμακάμη τῆς ἡμετέρας αὐθεντίας Οὐγγροβλαχίας, ἡμέτερε προσφιλέστατε, τὴν εὐγενίαν της εὐνοϊκῶς προσαγορεύομεν εἴη ὑγιαίνουσα ἐν πάσῃ εὐημερίᾳ.

Εἶναι γνωστὸν τοῖς πᾶσιν ὅτι ἀνέκαθεν καὶ ἀείποτε ἱερὰ θέλησις τοῦ κραταιοτάτου καὶ πολυχρονίου ἡμῶν ἄνακτος ἦν καὶ ἐστὶ τὸ νὰ εἶναι ἀνεπηρέαστοι καὶ ἀπινεῖς καὶ ἐκ παντὸς τρόπου νὰ ἀπολαύσωσιν ἀνέσεως καὶ ἡσυχίας οἱ ὑπὸ τὴν σκέπην τοῦ κράτους αὐτοῦ εὐνομούμενοι κάτοικοι τῶν δύο αὐθεντιῶν Βλαχίας καὶ Μολδαβίας. Ἐπειδὴ δὲ μετὰ τὴν ἀποβίωσιν τοῦ μακαρίτου αὐθέντου, προκατόχου ἡμῶν, κάποιος Θεόδωρος, ἀλιτήριος, αἴφνης συναγαγὼν τινας κακούργους, ἐκήρυξεν ἀποστασίαν καὶ ἀνταρσίαν, μετὰ δὲ ταῦτα καὶ ὁ ἐπάρατος Ἀλέξανδρος, υἱὸς τοῦ Ὑψηλάντου, ἐλθὼν εἰς Μολδαβίαν καὶ συμπαρασύρας ἑαυτῷ τὸν ἀποστάτην Μιχαῆλον, ἐτόλμησε νὰ εἰσφρήσῃ εἰς τὴν πόλιν Γιασίου καὶ διασπείρων διάφορα ἔγγραφα ἁπανταχοῦ πλήρη λήρων, ἐκ συμφώνου μετὰ τοῦ Μιχάλη νὰ προξενήσῃ στάσεις καὶ φεσάτια διάφορα. Ὁ κραταιότατος ἡμῶν ἄναξ,

[1] Acest firman a fost emis în ziua de 21 mai, ca și scrisoarea lui Scarlat Callimachi ce urmează mai jos.

www.dacoromanica.ro

κηδόμενος ἐκ παντὸς τρόπου τῶν αὐτόθι ὑπηκόων τοῦ κράτους του, βουλόμενός τε
καὶ προδιατιθέμενος ὅσα ἀφορῶσιν | εἰς τὴν τελείαν καταστροφὴν καὶ ἀπώλειαν f. 67 v.
τῶν τοιούτων κακούργων, καὶ τὴν ἐκ τῆς λύμης τῆς αὐτῶν κακουργίας καὶ ἐπη-
ρείας ἀπαλλαγὴν τῶν δύο τούτων τόπων, μάλιστα ἐφέμενος, ἅμα δὲ καὶ τῆς τελείας
ἡσυχίας καὶ ἀνέσεως τῶν πιστῶν αὐτοῦ ὑπηκόων προνοούμενος, ἐξέδωκεν ἱερὰ
θεσπίσματα εἰς συλλογὴν στρατευμάτων ἔκ τε Ρούμελης καὶ 'Ανατολῶν, δι' ἀπο-
στολῆς διαφόρων μεεμούρηδων ἐπ' αὐτῷ τούτῳ. Καὶ ἐπειδὴ καὶ ἡ ἡμετέρα ἀπο-
δημία ἀπὸ βασιλευούσης εἶχεν ἀναβληθῆ τέως ἄχρι τῆς ἐν τῷ τόπῳ ἀποκαταστά-
σεως τῆς κοινῆς ἡσυχίας καὶ γαλήνης τῶν πραγμάτων, καθ' ὑψηλὴν ἱερὰν ἐπιταγὴν
ἀποκαθιστῶμεν ἤδη αὖθις τὴν εὐγενίαν της καϊμακάμην τῆς ἡμετέρας αὐθεντίας
Οὐγγροβλαχίας, εἰδοποιοῦντες ὅτι μὲ τὸ νὰ ἦλθον προλαβόν τος καὶ ἐσχάτως
ἀρζιμαγζάρια ἐκ μέρους τῶν εἰς τὰ σύνορα τῆς 'Αουστρίας προσφυγόντων ἡμε-
τέρων ἀρχόντων ἐντοπίων, ὁμοίως δὲ καὶ ἐκ τῶν λοιπῶν ὑπηκόων τῆς ἡμετέρας
αὐθεντικῆς τζάρας, διαλαμβάνοντα, τοῦτο μὲν τὸν κατ' ἀνάγκην πατριωτισμὸν
καὶ τὴν τοιάν δε αὐτῶν περιπέτειαν, τοῦτο δὲ καὶ ἐξαιτούμενα τὴν πρὸς αὐτοὺς
ὑψηλὴν εὐσπλαγχνίαν καὶ βασιλικὴν κηδεμονίαν διὰ τῆς ἀποκαταστάσεως τῆς
προτέρας ἡσυχίας καὶ τῆς γαλήνης τοῦ τόπου καὶ τὴν καταστροφὴν τῶν ἐν αὐτῷ
κακούργων, πανταχόθεν ἀποστέλλονται ἤδη στρατεύματα αὐτόσε ἐπ' αὐτῷ τούτῳ
τῷ σκοπῷ, ἐκδοθέντος ἐπίτηδες καὶ ὑψηλοῦ βασιλικοῦ προσκυνητοῦ ὁρισμοῦ
βασιλικοῦ προσκυνητοῦ ὁρισμοῦ πρὸς τὸν πανιερώτατον ἅγιον Οὐγγροβλαχίας,
τοὺς θεοφιλεστάτους ἐπισκόπους, πρὸς τὴν εὐγενίαν της καὶ πρὸς τοὺς | τιμιω- f. 67 v.
τάτους καὶ εὐγενεστάτους ἡμετέρους ἄρχοντας βελίτζηδες τῆς ἡμετέρας αὐθεντίας
Οὐγγροβλαχίας.

'Επειδὴ λοιπόν, καθὼς ἐν τῷ αὐτῷ ὑψηλῷ ὁρισμῷ διαλαμβάνεται, ὁ σκοπὸς
τῆς ἀποστολῆς τῶν τοιούτων στρατευμάτων δὲν ἀφορᾷ εἰμὴ εἰς τὴν τελείαν κατα-
στροφὴν τῶν ἀνωτέρω κακούργων καὶ λυμεώνων καὶ εἰς τὴν ἀποκατάστασιν τῆς
κοινῆς ἡσυχίας καὶ ἀνέσεως καὶ ἀσφαλείας τῶν ἐγκατοίκων τοῦ τόπου, ὑπηκόων
τῆς κραταιᾶς καὶ τροφοῦ ἡμῶν βασιλείας, καὶ ἐπειδὴ ἀπαιτεῖται ἡ διαστολὴ καὶ
διάκρισις τῶν ἀθῴων ἀπὸ τῶν ἐνόχων καὶ ὑπεράσπισις τῶν πιστῶν καὶ τιμίων
καὶ εἰς τὸ ραγιαλήκι ἐμμενόντων γνησίων ὑπηκόων τῶν δύο τούτων ἐπαρχιῶν,
ἡ εὐγενία της συνελθοῦσα εἰς ἓν μετὰ τοῦ πανιερωτάτου μητροπολίτου, τῶν θεο-
φελεστάτων ἐπισκόπων, πανοσιωτάτων ἡγουμένων καὶ λοιπῶν τιμιωτάτων καὶ
εὐγενεστάτων ἀρχόντων τῆς ἡμετέρας αὐθεντίας Οὐγγροβλαχίας, θέλει ἀναγνώσει
τὸν διαληφθέντα ἱερὸν προσκυνητὸν ὁρισμὸν ἐν ὑπηκόῳ πάντων, μεγάλων τε καὶ
μικρῶν, ὅσοι ἂν συμπαρευρεθῶσι πιστοὶ ραγιάδες τῆς κραταιᾶς βασιλείας καὶ
θέλεις κοινοποιήσει πᾶσι τὸ σωτήριον βούλημα καὶ τὴν ἱερὰν ταύτην ἔφεσιν τοῦ
βασιλείου κράτους, καὶ θέλετε προθυμοποιηθῆ καὶ καταβάλει πᾶσαν σπουδήν,
κοινῇ σύμπαντες καὶ ἰδίᾳ ἕκαστος ὑμῶν, εἰς τὸ νὰ ἐφεσυχάσητε τοὺς κατοίκους
ταύτης τῆς τζάρας ὑπηκόους, εὐαγγελιζόμενοι ἅμα μετὰ πληροφορίας ὅτι ὅσοι
πλανηθέντες πρὶν ἤθελαν ἐπιστραφῆ ἤδη ἀπὸ τῶν κακούργων καὶ ἀνταρτῶν καὶ
ἤθελαν δείξει ἔργα πίστεως καὶ εὐθύτητος πρὸς τὴν κραταιὰν βα|σιλείαν, οἱ τοι- f. 68 v.
οῦτοι θέλουν ἐν καιροῖς εὐθέτοις τύχει παραμυθίας καὶ περιθάλψεως. Πρὸς δε

www.dacoromanica.ro

τούτοις θέλετε σπεύσει μετὰ συντόνου σπουδῆς καὶ προθυμίας εἰς τὸν ἐν τάχει διορισμὸν τῶν ἀναγκαίαν μεεμούρηδων ἀρχόντων παρὰ τοῖς ἀρχηγοῖς τῶν βασιλικῶν στρατευμάτων πρὸς οἰκονομίαν τῶν ἀπαιτουμένων ταϊνατίων, καὶ συνελόντι φᾶναι, ἐν πᾶσι θέλετε ἀγωνισθῆ καὶ προσπαθήσει ὅλαις δυνάμεσιν εἰς ὅσα ἐνδεικτικὰ τῆς πρὸς τὴν κραταιὸν καὶ τροφὸν ἡμῶν βασιλείαν γνησίας πίστεως καὶ ἐκδουλεύσεως πρὸς καταστροφὴν καὶ ὄλεθρον τῶν ἀνταρτῶν καὶ κακούργων.

Ἐπειδὴ δὲ ἐνδεχόμενον εἰς αὐτὸ τὸ μεταξὺ τινὲς τῶν αὐτῶν κακούργων, καιροῦ λαβόμενοι καὶ ὑπεκδύοντες, νὰ ὑποκρύψωσιν ἑαυτοὺς εἰς μερικὰ μέρη καταφεύγοντες, νὰ ἠθέλετε καταβάλει τὴν ἐνοῦσαν ὑμῖν δύναμιν καὶ προθυμίν εἰς τὴν ἀνακάλυψιν αὐτῶν. Καὶ ὅλως εἰπεῖν στοιχοῦντες κατὰ γράμμα τοῖς ἐν τῷ ἱερῷ ὁρισμῷ καθ' ὑψηλὸν προσκυνητὸν χάτι χουμαγιοῦ ἐνδιαλαμβανομένοις ἐντάλμασι, θέλετε προθυμοποιηθῆ ἐν τῷ εὐθέτῳ τούτῳ ἤδη καιρῷ πρὸς εὐαρέστησιν καὶ ἔνδειξιν πίστεως καὶ σαδακατίου παντοίοις τρόποις, ἀποφεύγοντες καὶ ἀποτροπιαζόμενοι πᾶν εἴη ἀντίξουν καὶ ἀπᾷδον τῇ ἀνωτέρῳ ἱερᾷ ἀνακτορικῇ βουλήσει, πεποιθότες ἀδιστάκτως ὅτι ἐφ' ὅσον οἱ καλῶς ἀγωνιζόμενοι ἐπαξίως ἀμειφθήσονται, ἐπὶ τοσοῦτον, ὃ μὴ γένοιτο, οἱ τοὐναντίον ραστωνευσάμενοι καὶ ραθυμήσοντες ἀναλόγως κολασθήσωνται.

f. 68 v. Ταῦτα μὲν οὕτω τὰ δὲ ἔτη αὐτῆς εἴησαν | πολλὰ καὶ εὐτυχῆ, ὅλως εὔνους.

ϙωκα-ϙ, Ματου κα-η

«Prea cinstite şi prea nobile arhon mare postelnice, Constantine Negri, caimacam al prinţipatului nostru al Ungrovlahiei, prea scump al nostru, te salutăm cu bunăvoinţă pe domnia ta, poftindu-ţi să fii sănătos, în bună stare.

Este cunoscut tuturora că din început şi de-a pururea neclintita voinţă a prea puternicului şi îndelung vieţuitorului împărat al nostru era şi este să fiţi nesupăraţi şi nevătămaţi şi să se bucure de orice fel de linişte şi de bun trai locuitorii din cele două prinţipate, Valahia şi Moldavia, care sînt favorizaţi şi se află subt acoperămîntul legilor sale.

După încetarea din viaţă a răposatului domn de mai înainte, un oarecare ticălos Teodor, fără de veste adunînd cîţiva răufăcători, a proclamat nesupunere şi răzvrătire, şi după aceasta şi blestematul Alexandru, fiul lui Ipsilant, viind în Moldova şi trăgînd după sine pe apostatul Mihali [1], a îndrăznit să năvălească în oraşul Iaşi, şi răspîndind felurite înscrisuri pretutindenea pline de bîrfeli, în înţelegere cu Mihali a pricinuit răzvrătiri şi diferite dezordini.

Prea puternicul împărat al nostru îngrijind cu toate mijloacele despre supuşii săi de acolo ai împărăţiei sale, şi prea chibzuind cîte privesc la desăvîrşita sfărîmare şi prăpădire a acestor răufăcători, şi dorind mai cu seamă izbăvirea acestor două ţări din vătămarea şi ameninţarea acestora, şi totdeodată gîndindu-se la desăvîrşita linişte şi nesupunere a raielei credincioase, a slobozit

[1] Este vorba de Mihail Suţu vv. domnul Moldovei, care s-a alăturat Eteriei.

www.dacoromanica.ro

porunci strașnice pentru adunarea de oști atît din Rumelia cît și din Răsărit [1], și a trimis mai mulți înalți funcționari în acest scop.

Dar, pentru că și plecarea noastră din capitală se amînase adecă pînă la așezarea liniștei obștești și potolirea lucrurilor în țară, după înalta sfîntă poruncă orînduim acum iarăși pe domnia ta caimacam al prințipatului nostru al Ungrovlahiei, încunoștiințînd că, fiindu-ni trimise mai înainte și acum în urmă anaforale din partea boierilor noștri din țară, refugiați în Austria, asemenea și din partea celorlalți supuși ai țării noastre domnești în care era vorba pe de o parte de patriotismul arătat în aceasta nevoia și peripețiile lor, iar pe de altă parte cerînd milostivirea înaltă și protecția împărătească prin statornicirea liniștii de mai înainte și a împăciuirii țării și dărăpănarea răzvrătitorilor de acolo. Se trimit de pretutindenea acum oștiri spre acest scop, cu dinadins poruncă înaltă împărătească și respectabilă către prea sfințitul mitropolit al Ungrovlahiei și de Dumnezeu iubitorii episcopi, către dumneavoastră și către prea cinstiții și prea nobilii boierii noștri veliți ai prințipatului nostru Ungrovlahia.

Deci fiindcă, după cum se cuprinde în această înaltă poruncă, scopul trimiterii acestor oști nu privește decît la desăvîrșita prăpădire a sus zișilor răufăcători și jefuitori și la statornicirea liniștii obștești și buna petrecere și asigurarea locuitorilor țării, supuși ai puternicii și hrănitoarei noastre împărății, și fiindcă se cere alegerea și deosebirea vinovaților din cei nevinovați și apărarea credincioșilor și cinstiților și celor ce rămîn adevărați supuși în raialîcul acestor două provincii, dumneavoastră, adunîndu-vă la un loc cu prea sfîntul mitropolit și iubitorii de Dumnezeu episcopi, prea cuvioșii egumeni și ceilalți prea cinstiți și prea nobili boieri ai prințipatului nostru Ungrovlahia, veți ceti zisa sfîntă poruncă, în auzul tuturor mari și mici, oricîți s-or afla credincioase raiale ale prea puternicei împărății și veți împărtăși tuturor această voință mîntuitoare și dorința sfîntă a statului împărătesc, și vă veți sili să puneți orice silință cu toții îndeobște și în parte fiecare dintre voi, ca să liniștiți pe locuitorii supuși ai acestei țări, înștiințîndu-vă toți deodată cu aceasta că, cîți din cei rătăciți s-or întoarce acum de la cei răufăcători și răzvrătiți și ar arăta fapte de credință și de dreptate către prea puternica împărăție, aceștia vor dobîndi la vremea potrivită mîngîiere și îngrijire. Pe lîngă acestea vă veți grăbi cu silință și vioiciune la orînduirea imediată a trebuincioșilor slujbași boieri pe lîngă căpeteniile oștirilor împărătești pentru găsirea tainurilor necesare. Pe scurt, întru toate vă veți îndeletnici și încerca cu toate puterile ca să arătați adevărata credință și slujbă către puternica și hrănitoarea noastră împărăție, spre sfărîmarea și prăpădirea răzvrătiților și răufăcătorilor.

Și fiindcă este probabil ca în acest interval unii din răufăcători să fi găsit prilej să-și schimbe uniforma și să se fi ascuns în unele părți, să depuneți toată putința și zelul dumneavoastră spre descoperirea lor. Și în sfîrșit, urmînd

[1] Din Anatolia.

www.dacoromanica.ro

întru totul cele cuprinse în sfînta poruncă după înaltul hatihumaium, vă veți sili în vremea aceasta priincioasă, să arătați cu plăcere în diferite feluri, credința și devotamentul dumneavoastră, și oropsind și ferindu-vă de tot ce este împotriva neclintitei de mai sus zise voințe împărătești. Și fiți încredințat fără îndoială că, pe cît cei ce se luptă bine se vor răsplăti după merit, cu atît, să nu dea Dumnezeu, cei ce se vor lenevi și vor adiaforisi, se vor pedepsi deopotrivă cu fapta lor. Acestea am zis, iar anii tăi să fie mulți și fericiți.

1821, mai 21. »

După această scrisoare scoțîndu-să copie întocmai, cum și după coprinderea fermanului, s-au trimis către dumnealor boierii de la Brașov cu scrisoare din partea dumnealui caimacamului, pohtitoare ca să iasă și dumnealor în țară, precum să arată mai jos:

'Επειδὴ δι' ἐπίτηδες ἐκδοθέντος βασιλικοῦ προσκυνητοῦ ὁρισμοῦ, ἐγὼ μὲν ἐπικυροῦμαι καὶ αὖθις εἰς τὸ καϊμακαμλήκι τῆς Βλαχίας ὁ δὲ ἄρχων χάτμανος Στεφανάκης διορίζεται καϊμακάμης τῆς Μολδαβίας, ἀμέσως, ὑπείκων τῷ προσκυνητῷ ὁρισμῷ, ἐπανῆλθον σήμερον εἰς Βουκουρέστι, ὅθεν ξεκινῶ τὸ παρὸν ἀδελφικόν μου ἔγγραφον, ἔχων ἐμπερίκλειστα τὰ ἴσα τοῦ τε διαληφθέντος βασιλικοῦ ὁρισμοῦ καὶ τοῦ ἐκλάμπρου αὐθεντικοῦ ἐπιτακτικοῦ.

Αὐτὰ ταῦτα δηλοποιῶν ἤδη τῇ εὐγενίᾳ σας, ἐπιμόνως παρακαλῶ ἄνευ καὶ ἡμέρας ἀναβολῆς νὰ ἐπιταχύνετε τὴν εἰς Βουκουρέστι ἐπιστροφήν σας, κατὰ τοσοῦτον περισσότερον καθ' ὅσον ἐπ' αἰσίοις ἀσφαλὴς ἤδη ἡ ἔξοδος τῆς εὐγενίας σας. 'Ο ὑψηλότατος Σιλίστρας βαλεσῆ, ὁ ἀφένδης μας, ὁ καὶ σερασκέρης τῆς Βλαχίας οὐχ ἧττον μοὶ ἐπέταξε νὰ γράψω τῇ εὐγενίᾳ σας τὸ νὰ ἐξέλθετε ἀμέσως, παρευρισκόμενοι σύμπαντες εἰς Βουκουρέστι, διὰ νὰ συστείλετε διατάττοντες τὴν διαλυμένην ἡμῶν πατρίδα.

'Ο εὐμενέστατος ἡμῶν αὐθέντης τὰ αὐτὰ ἰδιαιτέρως μοὶ ἐντέλλεται, νὰ εἰδοποιήσω τῇ εὐγενίᾳ σας. Καλῶς εἰδὼς τὸ φιλοπάτριδες καὶ τὸ πρὸς τὴν κραταιὰν καὶ τροφὸν εὐεργέτιδα ἡμῶν βασιλείαν σαδεκάτι τῆς εὐγενίας σας, περιμένω τὴν ἐπ' αἰσίοις παρουσίαν σας, ὥστε, συνάμα ἀγωνιζόμενοι ἐν ἔργοις, νὰ ἐκληρώσωμεν τὰ ἐπικείμενα ἡμῖν χρέη τῆς πίστεως.

Εὐχόμενος λοιπὸν τὴν καλὴν ἀντάμωσιν, μένω

1821 Μαΐου 31.

«Fiindcă prin deosebită poruncă împărătească eu sînt întărit iarăși în caimacamlîcul Valahiei, iar arhon hatman Ștefanachi se orînduiește caimacam al Moldovei, supuindu-mă îndată înaltei porunci, m-am întors astăzi în București. Deci trimit această frățească scrisoare, alăturînd și copii atît după amintita poruncă împărătească, cît și după strălucita scrisoare domnească. Aducînd acestea acum la cunoștința dumneavoastră, vă rog cu stăruință, fără amînare nici de o zi, să grăbiți întoarcerea voastră la București cu atît mai mult, cu cît ieșirea dumneavoastră este asigurată.

www.dacoromanica.ro

Prea înălțatul Silistra valesi, stăpînul nostru și seraschierul Valachiei, mi-a poruncit a vă scrie domniilor voastre ca să ieșiți numaidccît și să vă aflați cu toții la București ca să puneți în ordine prăpădita voastră patrie.

Prea binevoitorul nostru domn mi-a poruncit în mod special să vă aduc la cunoștință același lucru. Cunoscînd bine iubirea de patrie și devotamentul dumneavoastră către puternica și hrănitoarea noastră împărăție binefăcătoare, aștept sosirea dumneavoastră cu bine, încît să luptăm cu fapte împreună și să îndeplinim datoriile de credință ce avem cu toții.

Poftind dar buna noastră întîlnire, rămîi...

1821, mai 31 »

Și dumnealor boierii, făcînd adunare în Brașov la casa unde ședea preaosfinția sa părintele mitropolitul, au cetit cu toții coprinderea de mai sus și sfătuindu-se între dumnealor cele spre folosul patrii, s-au chibzuit de s-au făcut șaptesprezece publicații din partea dumnealor către toți lăcuitorii țării [1], propovăduitoare dă venirea împărățeștilor oștiri spre izgonirea apostaților și îndemnătoare a să trage din partea munților și a să întoarce fieșcare din băjănie la ale sale, încredințîndu-să că nu au a cerca nici un fel de bîntuire dăspre puternicile oștiri ce au venit, fiindcă este a veni pestc puțin și domnul țării în scaun, după cum mai jos anume să arată înainte.

★

| S-au făcut răspuns și către dumnealui caimacamul, cum că neaflîndu-să f. 69
toți boierii strînși în Brașov, nu s-au făcut desăvîrșită chibzuire, fiindcă unii lipsesc la băi, alții pe afară pe la sate, și pînă să vor aduna cu toții ca să să sfătuiască între dumnealor și de chibzuirea cc vor face îndată vor înștiința [2]. Cu acest răspuns s-au întors lipcanul, trimițîndu-să și publicațiile a să împărți pe la județe.

Iar prințipu Ipsilant, ajungînd cu adunarea sa la Rîmnec, au luat de știre pentru turcii ce era orînduiți la Drăgășani că s-ar fi lovit cu un Ruse[a]n căpitanu de panduri ce avea împreună o sută patruzeci oameni și ar fi înfrînt strejile turcești. Pentru care numaidecît au trimis pe taxiarhul Vasile Caravia ca să meargă în părțile Drăgășanilor să iscodească pă supt cumpăt starca turcilor ce să afla acolo. Carele aducîndu-i răspuns că nu este vreo sumă mare, s-au făcut sfat între adunare ca să să pornească o sumă de arnăuți și mavrofori să meargă la Drăgășani a apuca pe turci în răvărsatul zorilor ca să nu prinză dă veste. Și așa dîndu-să poruncă a să găti, după ce s-au întocmit cei orînduiți a merge, s-au și pornit cu toții din Rîmnec. Și deodată viind niște nori întunecoși au dat o ploaie foarte groaznică și cu piatră, neîncetînd toată noaptea, de au petrecut pînă la piele, umplîndu-să de apă și arme și fișicuri și toată gcphaneaua,

[1] Publicația către județe se găsește la Acad. R.P.R., ms. rom. 323, f. 326—327.
[2] Răspunsul boierilor aflați la Brașov se găsește la Acad. R.P.R., ms. rom. 323, f. 218; ms. grec. 720, f. 55.

www.dacoromanica.ro

cum și arnăuții, împrăștiindu-să i ceilanți ostași. Iar taxiarhul Caravia, tăbărînd
f. 70 cu | o ceată de arnăuți la un sat aproape dă Drăgășani ca două ceasuri, au găsit acolo vin i rachiu îndăstul și nemaiavînd vreo grijă dă război s-au dat cu toții la băutură pînă ce i-au apucat ziua acolo. Și a doua zi strîngîndu-se au purces cu toții spre Drăgășani cu tumbelecuri și strigări, îndîrjiți fiind de multa băutură. Unde apropiindu-să au dat poruncă taxiarhul Caravia ca să lovească pe turci, puind înainte trupul mavroforilor, carii fiind plini de apă și de noroi, cum și armele lor udate, neavînd vreme a și le mai șterge, au început pe loc a cădea ca oile în mîinile turcilor. Și vrînd a slobozi tunurile ce avea împreună spre apărare, nu s-au aflat tunari în pripă, fiind rămași pe urmă. De aceea au cercat să le dea foc însuși Caravia. Și aflînd fitilurile ude, au început să scapere ca să le dea foc cu iască, dar zadarnică i-au fost osteneala, pentru că și iarba au fost udă și zăbava scăpăratului au pricinuit desăvîrșită prăpădenie, căci turcii năvălind vitejește pîntre mavrofori, fiind pă jos ticăloși și prăpădiți de ploaie și de drum, îi sfărîma și îi tăia ca pă niște miei, rămîind cei mai mulți în loc. Așa văzînd taxiarhul Caravia că nu izbutește nimic și temîndu-să a nu-i coprinde și pă dînșii, au început să strige: gheri! gheri! ce să tîlcuiește în limba turcească «înapoi». Aceasta au zis-o și cuprins de spaimă și turburat de băutură. Dar turcii înțelegîndu-o prea bine au cunoscut că nu pot avea tacat a sta la război și numaidecît năvălind asupră-le cu toată
f. 70 v. îndrăzneala au făcut mare prăpădenie, încît dîntre mavrofori prea puțini | au rămas mîntuindu-se cu fuga, cum și dîntre arnăuți, fiind călări, au fugit cu Caravia, rămîind și tunuri și gephanea în mîinile turcilor. De care foarte mult s-au mîhnit prințipu Ipsilant asupra taxiarhului Caravia, atît pentru nădăstoinicia lui, cît și pentru jărtfirea ce s-au făcut la atîția oameni din pricină-i. Căci de nu era turburat dă beție, urma mai întîi să să căpuiască dă război, să vază fieșcare dă arme de-i sînt curate, șterse, i dă fișicuri de nu sînt ude, cum și de toți ostașii i tunarii de sînt strînși, apoi să facă începere dă război cu călărimea de o parte și cei pedeștri de altă parte, puindu-să și tunurile la mijloc, după cum însuși le didese povață. Dar el punînd pedestrimea înainte, au rămas cu călărimea înapoi, de căota la prăpădenia celor pedeștri dîn dăpărtare, de unde au și strigat cuvîntul cel dă prăpădenie: gheri, și au dat turcilor învitare a năvăli de a-i goni din toate părțile.

Drept aceea s-au sculat prințipu Ipsilant dîn Rîmnic și s-au tras la mînăstirea Cozii, și acolo zăbovind trei zile cu streji și pază îndăstulă, temîndu-să în două chipuri: și dăspre turci a nu năvăli să vie, și dăspre arnăuțime a nu obrăznici dîntre dînșii ca să-l strice, cunoscîndu-le duhul lor cel nelegiuit și urmările lor cele neomenite, au dat poruncă după trei zile prin taină de i-au
f. 71 pus toate calabalîcurile pă cai, făcînd zece saxanale. Și îndată au plecat că | lare pe poteci cu călăuză de l-au dus pă munți pînă la Cîineni, urmîndu-i și taxiarhul Caravia cu alți mulți împreună. Iar ceilanți toți ai adunării căpetenii, împrăștiindu-să prin păduri, prin văi și munți cu arnăuțimea și cei ce mai rămăseseră

www.dacoromanica.ro

dîntre mavrofori, au început să năvălească ca să intre înlăuntru, atît prin lazareturi cît şi pe poteci. Şi mai ales umblînd orînduitele cete turceşti prin munţi cu călăuze rumîni du prin sate, pă unii îi găsea ascunşi şi prinzîndu-i îi jărtfea îndată, pă alţii îi gonea pînă ce da năvală de întra în lazaret. Şi cu un cuvînt toată sistima adunării s-au împrăştiat în toate părţile munţilor după ce au intrat prinţipu Ipsilant înăuntru pe la lazaretul de la Cîineni-Boiţa, carele îndată ce au trecut au dat proclamaţia de mai jos, adică:

Στραιῶται, ὄχι, δὲν μολύνω πλέον τὸ ἱερόν, τὸ τίμιον τοῦτο ὄνομα εἰς τὰ f. 71 v.
ὑποκείμενά σας. Ἄνανδροι, δειλοί, ἀγέλαι λαῶν, αἱ προδοσίαι σας, αἱ ἐπιβουλαί σας μὲ βιάζουσι νὰ σᾶς ἀποχωρισθῶ. Εἰς τὸ ἑξῆς κάθε δεσμὸς μετξὺ ὑμῶν καὶ ἐμοῦ κόπτεται. Βαθειὰ μόνον εἰς τὴν ψυχήν μου θὰ φέρω τὴν ἐντροπὴν ὅτι σᾶς ἐδιοικοῦσα. Ἐπατήσατε τοὺς ὅρκους σας, ἐπροδώσατε καὶ Θεὸν καὶ πατρίδα, ἐπροδώσατε καὶ ἐμὲ τὴν στιγμὴν καθ' ἣν ἤλπιζον ἢ νὰ νικήσω, ἢ νὰ συναποθάνω ὑμῖν ἐνδόξως. Σᾶς ἀποχωρίζομαι. Λοιπὸν τρέξατε εἰς τοὺς Τούρκους, τοὺς μόνους ἀξίους τῶν φρονημάτων σας. Ἐξέλθετε ἀπὸ τὰ δάση, καταβῆτε ἀπὸ τὰ βουνά, τὰ ἄσυλα τῆς ἀνανδρείας σας καὶ τρέξατε εἰς τοὺς Τούρκους. Καταφιλήσατε | τὰς f. 72 r.
χεῖρας των, ἀπὸ τὰς ὁποίας στάζει ἀκόμη τὸ ἱερὸν αἷμα τῶν κατασφαγέντων ἀπανθρώπως κορυφαίων ὑπουργῶν τῆς θρησκείας μας, πατριαρχῶν, ἀρχιερέων καὶ μυρίων ἄλλων ἀθῴων ἀδελφῶν σας. Ναί, τρέξατε, ἀγοράσατε τὴν σκλαβίαν μὲ τὴν ζωήν σς, μὲ τὴν τιμὴν τῶν γυναικῶν καὶ παιδίων σας.Ἐσεῖς, σκιαὶ τῶν γνησίων Ἑλλήνων τοῦ Ἱεροῦ Λόχου, ὅσοι προδοθέντες ἐπέσατε θύματα διὰ τὴν εὐδαιμονίαν τῆς πατρίδος σας, δεχθῆτε δι' ἐμοῦ τὰς εὐχαριστίας τῶν ὁμογενῶν σας. Ὀλίγος καιρὸς καὶ στῆλαι θὰ ἀναγερθῶσι νὰ διαιωνίζῃ τὰ ὀνόματά σας μὲ χαρακτῆρας φλογερούς. Εἶναι ἐγκεχαραγμένα εἰς τὰ φίλτρα τῆς καρδίας μου τὰ ὀνόματα τῶν φίλων, ὅσοι μέχρι τέλους μοὶ ἔδειξαν πίστιν καὶ εἰλικρίνειαν. Ἡ ἐνθύμησις των θὰ εἶναι πάντοτε τὸ μόνον δροσιστικὸν ποτὸν τῆς ψυχῆς μου.

Παραδίδω δὲ εἰς τὴν ἀπέχθειαν τῆς ἀνθρωπότητος, εἰς τὴν δίκην τῶν νόμων καὶ εἰς τὴν κατάραν τῶν ὁμογενῶν τὸν προδότην καὶ ἐπίορκον καμινάρην Σάββαν, τοὺς λειποτάκτας καὶ πρωταιτίους τῆς κοινῆς λειποταξίας καὶ φυγῆς Δοῦκαν Κωνσταντῖνον, Βασίλειον Παρλᾶν, Γεώργιον Μάνον φαναριώτην, Γρηγόριον Σοῦτζον φαναριώτην μὲ τὸν φαυλόβιον Νικόλαον Σκοῦφον. Καθαιρῶ καὶ τὸν Βασίλειον Καραβιὰν ἀπὸ τὴν τάξιν τῶν στρατιωτῶν μου διὰ τὴν ἀπείθειάν του καὶ διὰ τὸ ἀπρεπὲς πολίτευμά του

Τῃ 6'Ιουνίου 1821

«Ostaşilor ! Nu mai profanez acest sfînt şi cinstit nume prin voi ! Laşilor, fricoşilor, turme de norod ! Înşelăciunile şi vicleniile voastre mă silesc să mă despart de voi. De acum înainte orice legătură între mine şi voi se taie: numai adînc în sufletul meu voi purta ruşinea că v-am comandat. Aţi călcat jurămintele voastre, aţi trădat şi pe Dumnezeu şi patria, m-aţi trădat şi pe mine în momentul în care speram sau să birui sau să mor glorios împreună cu voi.

www.dacoromanica.ro

Mă despart de voi. Aşadar alergaţi la turci, singurii demni de sentimentele voastre; ieşiţi din păduri, coborîţi de pe munţi, aziluri ale laşităţii voastre, şi alergaţi la turci. Sărutaţi mîinile lor din care pică încă sacrul sînge al căpeteniilor noastre religioase care au fost măcelăriţi în chip neomenos, al patriarhilor, al arhiereilor şi al atîtor fraţi nevinovaţi de ai voştri. Da, alergaţi de cumpăraţi sclavia cu viaţa voastră, cu cinstea femeilor ori a copiilor voştri.

Voi, umbre ale adevăraţilor elini din batalionul sacru, cîţi, fiind prădaţi, aţi căzut jertfe pentru fericirea patriei voastre, primiţi prin mine mulţumirile celor de un neam cu voi. Puţin timp, şi se vor ridica coloane care vor perpetua numele voastre cu caractere înflăcărate. Sînt săpate în fibrele inimii mele numele amicilor cîţi mi-au arătat credinţă şi sinceritate pînă la sfîrşit. Memoria lor va fi pururea băutura răcoritoare a sufletului meu.

Predau la ura umanităţii, la judecata legilor şi la blestemul concetăţenilor, pe trădătorul şi sperjurul căminar Sava, pe dezertorii şi iniţiatorii dezertării obşteşti şi fugii, pe Constantin Duca, Vasile Parla, Gheorghe Manu Fanariotul, Grigore Suţu Fanariotul şi pe desfrînatul Nicolae Scufo; şterg şi pe Vasile Caravia din rîndul soldaţilor miei pentru nesupunerea sa şi pentru necuviincioasa purtare a lui.

La 6 iunie 1821. »[1]

Într-această diastimă s-au închinat şi căminaru Sava cu Ghenciu aga, ce să afla cu oamenii lor la mănăstirea Mărgineni, către chehaia bei[2] şi trimiţînd o aga cu cîţiva turci la numiţii a să împreuna cu toţii spre credinţă, i-au orînduit a umbla pe munţi pentru aflarea apostaţilor, pe carei găsindu-i îi trimitea la chehaia bei şi îndată îi jărtfea.

f. 72 De la Bucureşti însă văzîndu-să zăbava eşirii | boierilor, s-au trimis în Braşov dumnealui slugeru Dumitrache Topliceanul cu un cavaz orînduit ca să meargă să vorbească fieşcăruia din boieri prin grai îndemnări de ieşire. Carii după ce au zăbovit acolo peste cinsprezece zile s-au întors numai cu răspunsu în scris, cum că cei mai mulţi dîn boieri lipsesc la băi şi osebit apele fiind mari nu pot deocamdată a ieşi cu toţii, făcîndu-să numai răspuns de mulţumire din partea boierilor către prea puternica împărăţie, cu rugăciune a să trimite cum mai în grabă domnul ţării spre cea de obşte odihnă, după cum mai jos să arată coprinderea[3].

*

[1] O traducere romînească contemporană a acestei proclamaţii se găseşte la Arh. St. Iaşi, doc. DLXXXVII/12. Publicat de C. D. Aricescu, *Acte justificative* ..., p. 154—155; *Uricariul*, VI, p. 35—37; N. Iorga, *Izv. cont.*, p. 97; *Hurmuzaki*, XX, p. 638. Text germ.

[2] Căminarul Sava s-a închinat lui chihaia bei la Găeşti, în ziua de 14 iunie *(Hurmuzaki*, XX, p. 653).

[3] De văzut răspunsul boierilor şi adresa către Poartă, la Acad. R.P.R., ms. rom. 323, f. 320 v—321, 322v—323v; ms. grec. 720, f. 62v—64, 67v—79v.

www.dacoromanica.ro

| Şi la 23 ale lunii lui iulie [1], într-o joi seară spre vineri, viind un nor foarte f. 72 v.
întunecos dăspre apus, cu o mare furtună, au făcut o simţitoare turburare şi prăpădenie în politia Bucureştilor, dărîmînd turle dă biserici, arădicînd învălitoare dă case şi aruncînd la pămînt îngridişuri i porţi şi grajduri, nemairămîind nici ferestre pă la case, încît să speriese norodul că au venit cel mai după urmă sfîrşit. Din care aceasta s-au întîmplat şi multe omoruri, atît cu dărîmarea foişorului de foc ce au căzut din pricina furtunii, cît şi cu alte grajduri i şoproane ce au căzut la pămînt. Asemenea şi pomii du prin grădini, pe unii i-au scos din rădăcină, pe alţii i-au frînt, fiind o jalnică vedere şi dumnezească urgie în toată politia Bucureştilor, dă se spăimîntaseră şi turcii ce era în Bucureşti. Iar după ce s-au înmuiat furtuna, începînd o ploaie foarte groaznică, s-a umplut pămîntul de apă, curgînd de sus ca cînd ar fi turnat cu găleata, de ajunsese apa pînă la genunche pîn bolţile de la Sfîntu Gheorghe-Nou.

Iar de la Ţarigrad s-au vestit cum că pă preaosfinţitul patriarh chir Grigorie l-au tăiat, dîmpreună şi cu alţi 12 arhierei, cu vină c-ar fi fost cunoscători arădicării acestii apostasii, precum şi alte multe omoruri s-au făcut în Ţarigrad: boieri, neguţători şi alţii, luîndu-li-să avuturile malmirii şi strîngîndu-să toate armele după la raia, pentru că şi în părţile ţării turceşti în multe locuri s-au ivit apostasii, arădicîndu-să toţi grecii cu arme asupra turcilor precum: Moreea, Thesalonichi, Nidria şi alte epar | hii. De care s-au auzit că Moreea şi Thesa- f. 73
lonichi, prăpădind pă toţi turcii din părţile locului şi războindu-se cu oştirile ce era rînduite asupră-le, au făcut mare biruinţă, dobîndindu-şi prin sabie slobozenia lor şi plecînd cu toată adunarea lor spre Seraz, fiind o idee cum că Poarta othomanicească ar fi orînduit pe domnul Scarlat vodă Calimah ca să împăciuiască pă moraiţi şi tesalonicheni, odihnindu-i cu oareşcare priveleghiuri ca să înceteze din arădicarea apostasii; acestea din auziri s-au aflat.

Iar întorcînd cuvîntul la povestirea întîmplării, zicem că arnăuţii ce să împrăştiaseră i mavroforii şi alte cete dîntr-ai adunării, împleticindu-se prin păduri şi munţii Ţării Rumîneşti, ajunseseră la mare dăznădăjduire, încît cei mai mulţi cu iarbă ca dobitoacile să hrănea, pînă da peste dînşii cetile turceşti şi pe unii îi jertfea cum îi prindea, iar alţii cu fuga mîntuindu-se, da năvală în lazaret, unde luîndu-li-să armele îi ducea ca pe nişte oi în Braşov şi de acolea pe unii îi alegea de-i făcea catane sau husari şi pe alţii ce nu era destoinici îi trimitea cu pază la Basarabia. Vrednic dă jale era halu acestora, pentru că îi vedeai cu haine rupte şi sfîşiate de desimea pădurilor, dăsculţi, nemîncaţi, neodihniţi, cu spaima zugrăvită în faţa lor şi cu un cuvînt ca vai de dînşi. Cum şi la Rucăl în sus, fiind vreo cîţiva dîntr-ai adunării, cu căpetenie un preot, anume popa Ivanciu, ş-au făcut me | terez la locul ce să chiamă Valea Muierii. f. 73 v.

[1] Autorul a greşit cînd a notat că fenomenul ar fi avut loc la 23 iulie. Data adevărată este 23 iunie cum notează Ioan Dobrescu în cronica sa, la locul respectiv, şi care de asemenea precizează, ca şi I. Dîrzcanu mai sus, că evenimentul a avut loc «joi seara spre vineri» (Acad. R.P.R., Cronica lui Ioan Dobrescu, ms. rom. 3.404, f. 127v).

www.dacoromanica.ro

Şi stînd la războiu cu turcii, după ce au fîrşit gephaneaoa, neavînd altă nădejde, au dat năvală în vama Branului la Moeci, unde îndrăznind a întra şi cel mai mare dîntre turci, s-au întîmplat cîtăva sfadă cu tistul de acolo, cerînd pe numitul preot ca de la un prieten al Porţii othomaniceşti. Carele îndată cercetînd au aflat pă preot întrat în hotarul Austrii şi pe de o parte au zis acei agali de s-au tras înapoi din hotarul nemţesc, iar pă de alta au scos cu caraulă pe acel preot dîmpreună cu alţi patru tovarăşi ai săi pînă i-au trecut în pămîntul Ţării Rumîneşti. Şi aşa turcii, făcînd mulţămită tistului, s-au întors înapoi luîndu-să iarăşi după acel preot pînă ce i-au prins şi fără pierdere dă vreme i-au trimis în bună pază către slăvitul chehaia bei, de unde numaidecît s-au pornit în legături dă lanţ băgaţi la Silistra şi de acolo la Ţarigrad.

După închinăciunea căminarului Savvii, delibaşii Mihali şi Ghenciu aga cu ai lor, întocmindu-să către slăvitul chehaia bei a umbla numiţii dînpreună cu orînduitul bimbaş şi cu ascherlii pre ţărmurile şi potecile munţilor pentru izgonirea şi prinderea apostaţilor, şi orînduind la Tîrgovişte beşliaga cu neferi îndăstui cum şi osăbită căpetenie cu ascherlii cei orînduiţi, s-au sculat slăvitul chehaia bei de la Tîrgovişte cu ordia şi s-au întors la Bucureşti, aşezîndu-să cu şăderea în casile dumnealui biv vel logofăt Ştefan Belul, cum şi oştirile atît
f. 74 pă la conace pe la [zi] [1] dirile | cele mari, fiind cele mai multe case pustii şi slobode, cît şi pe afară pă margine, cu corturi. Şi îndată au dat poruncă către boierii ce era în politie şi către dumnealui caimacamul, de s-au întocmit dregători şi ispravnici dîntre boierii cei dă al doilea şi al treilea mînă ce să întîmplaseră în Bucureşti, cum şi zabiţii cei după caid s-au trimis pă la judeţe, făcîndu-să dă către chehaia bei strașnic nizam în politia Bucureştilor prin orînduirea dumnealui cavasbaşa ce să preumbla pe toate podurile şi pe uliţile politii cu 50 dă ascherlii, priveghind a nu să bîntui cinevaşi ori dă către osteni sau dă către altcinevaşi. S-au dat numaidecît porunci pe la judeţe şi pentru scoaterea dăjdii dă iunie şi iulie po cîte taleri treizeci şi jumătate dă liude, cum şi pentru grîu i orz, porumb şi fîn de trebuinţa tainaturilor, prin purtarea de grijă a dumnealui vornicului Mihalache Manul, ce era vechil de visteria mare.

Iar sărdaru Iordache Olimbios, cu un trup mare dă arnăuţi, între carii şi căpitan Farmachi ce era la episcopia Argeşului, aflînd de închinarea căminarului Savvi cu ai săi, au apucat cu toţii poteca pe hotarul munţilor, umblînd pe locuri necălcate, fără merinde şi cu multă ticăloşie, au trecut în părţile Moldavii, închizîndu-să cu toţii în mănăstirea Neamţului, unde războindu-să cîteva zile cu oştirile împărăteşti, după ce i-au răzbit cu boambele ce să arunca
f. 74 v. în mănăstire, au fugit cu toţii noaptea prin locuri ascun | se şi s-au tras la schitul Piatra tot din ţinutul Moldavii, fiind loc mai tare, lăsînd mănăstirea Neamţului slobodă, care nu numai s-au prădat şi s-au jăfuit dă către oşteni ci, dîndu-să şi foc, au ars cu totul, jărtfindu-să şi atîtea suflete de nevinovaţi monahi ce să

[1] Omisiune în text; completat după N. Iorga, *op. cit.*, p. 100.

www.dacoromanica.ro

întîmplaseră înlăuntru [1]. Iar după aceea schitul Piatra, făcîndu-să muhasarea dă către împărăteştile oştiri şi strîmtorîndu-să cei dînnăuntru foarte tare, pentru că le lipsea nu numai de ale mîncării ci şi gephanea îndăstulă nu avea, după trecere dă cîtăva vreme au strîns sărdaru Iordache Olimbios toată gephaneaua ce le mai rămăsese şi făcînd lagumuri pă subt pămînt au pus de au dat foc, şi nu numai numitul cu mulţi dîntr-ai săi s-au prăpădit, ci şi dîntre călugării de acolo nu puţini au ars, dărămîndu-să şi odăile pă dînşii. Din toată adunarea lor au scăpat numai căpitanul Farmachi cu 24 de arnăuţi, care închinîndu-să la împărăteştile oştiri, i-au prins numaidecît şi legîndu-i în cătuşi i-au trimis la Iaşi către saraschierul de acolo şi peste puţin s-au trimis în lanţ băgaţi la Silistra şi de acolo la Ţarigrad [2]. Asemenea şi sărdaru Iamandi Giuvara, ce la venirea oştirilor în Craiova să înhăitase cu o ceată de arnăuţi i panduri şi întrînd cu toţii în mănăstirea Cozii sta acolo închişi, corispondarisindu-să | cu f. 75
Hagi Prodan i cu Machcdonschi şi polcovnicu Ivanciu, ce din adunarea slugerului Theodor să făcuseră un trup dînpreună cu cîţiva oameni şi să închiseseră în mănăstirea Tismana, carii sta acolo privind la lucrarea săvîrşirii acestii urmări.

Şi după multele preumblări ce au făcut căminaru Sava cu ai săi dîmpreună cu orînduitul bimbaş prin plaiurile judeţelor dă munte din judeţele dă sus, prinzînd mulţi dîn apostaţi dă îi trimitea la slăvitu chehaia bei, arătînd slujbă, pe carii îndată îi pornea cu pază la Silistra. Dîntr-înşii, pe unii îi şi omora aici pă la răspîntiile tîrgului, între carii au fost şi fiiul dumnealui paharnicului Scarlat. Apoi trecînd pă la Curtea de Argeş au mers către judeţul Vîlcii şi apropiindu-să de mănăstirea Cozii, unde era sărdaru Iamandi Giuvara, prin feliuri de mijloace cu făgăduieli dă încredinţări ce i-au dat căminaru Savva dînpreună cu bimbaşa, l-au înduplecat pă sărdaru Iamandi cu toţi ai săi de s-au închinat. Şi scoţîndu-i dîn mănăstirea Cozii, pe de o parte au înştiinţat numaidăcît către chehaia bei, făcînd rugăciune a i să hărăzi viaţa, şi pe de alta l-au luat pă sărdaru Iamandi împreună cu dînşii, cum şi dîn oamenii lui, pentru că pe alţii i-au trimis către chehaia bei spre încredinţare. Iar cei de la Tismana, luînd dă ştire cum că s-au prins Giuvara cu toţi ai săi, îndată s-au împrăştiat toţi în toate părţile, cacerdisindu-să unii pe poteci în ţara nemţească spre Sibiiu, iar ceilanţi şi-au pierdut urma. De la chehaia bei însă le-au venit | răspuns cu oareşcare încredinţări f. 75 v.
pentru sărdaru Iamandi, ca să-l trimiţă cu toată familia sa către slăvirea sa, şi nu să va bîntui întru nimic. Şi aşa, în bună pază trimiţîndu-să la Bucureşti, nu s-au primit cu necinste dă către chchaia bei. Încă şi icram i s-au făcut, nu puţin. Pe carele după puţine zile l-au pornit la Silistra cu toată familia sa, şi acolo înfăţişîndu-să dă două şi trei ori înaintea mării sale paşii spre cercetare,

[1] Evenimentele de la mănăstirea Neamţului au avut loc în prima jumătate a lunii iunie 1821.

[2] La 27 septembrie, Şt. P. Gusti relatează despre excortarca spre Constantinopol a 40 de eterişti, iar la 28 octombrie Strangford raporta din Constantinopol că I. Farmache a fost adus acolo şi executat.

www.dacoromanica.ro

s-au și pornit peste puține zile la Țarigrad cu vreo cîțiva oameni dintr-ai săi și cu îndăstulă pază, iar soția și copiii lui rămîind la Silistra și-au schimbat credința creștinească.

După ajungerea lor la Țarigrat s-au auzit cum că cu steagul ce să trimisese împreună scoțîndu-i pă ulițele Țarigradului, la fieșce răspîntie să tăia cîte unul, pînă s-au isprăvit cei împreună cu sărdaru Iamandi. Apoi la o piață mare tăindu-l și pe dînsul, i-au înfipt steagul la cap spre pomenire. Iar căminaru Sava dîmpreună cu orînduitul bimbașa preumblîndu-să prin munți și dealuri, adeseaori prinzînd cîte doi trei sau și mai mulți dîn cei împrăștieți ticăloși apostați, îi trimitea în pază către chehaia bei pînă la 15 ale lunii lui iulie, leat 1821, cînd cerînd voie orînduitul bimbașa de la slăvitul chehaia bei ca să vie la București, nemaiivindu-să nici un fel dă apostat, au luat răspuns ca să să
f. 76 scoale să vie dîm | preună și cu căminaru Savva. Carile, făcîndu-i-să cunoscut chemarea aceasta, s-au îngrijit foarte tare, prelungind dîn zi în zi mergerea la București pînă la 25 ale lunii lui iulie, cînd văzînd că mijloc de scăpare a să cacerdisi nu este și a prelungi mai mult iarăși să va putea socoti nesupunere, așa au hotărît de au plecat cu toți oamenii săi dîmpreună cu orînduitul bimbașa cu neferii săi, de au venit la 5 ale lunii avgust în București, trăgînd drept la casile sale ce le avea cumpărate de la păhărniceasa Inimăroaia în mahalaoa Protopopului, iar oamenii săi s-au împărțit pă la conace prin știrea bimbașii, cum și cei mai mulți lăsați la satul Ciorogîrla, ca să nu între cu boluc mare dă oameni în politie. Și a doua zi, sîmbătă, la 6 ale lui avgust, înfățișîndu-să la chehaia bei, atît căminaru Sava i delibași Mihali, cît și Ghenciu, i-au priimit cu mare cinste, arătîndu-le cum că li s-au cunoscut credința și că sînt a să cinsti fieșcare după cuviință. S-au înfățișat și pă la celelante căpetenii și tot cu asemenea icramuri s-au priimit, eșind încă vorbă cum că duminică este a-i îmbrăca și blane.

Aceasta au fost cea dîntîi înfățișare, sîmbătă precum s-au zis, la 7 ale lunii lui avgust, leat 1821, cînd au sosit de la Brașov în București și dumnealui banu Barbul Văcărescu cu dumnealui spătaru Scarlat Mihălescu i dumnealui vistieru
f. 76 v. Grigorie | Romanit și cu alți boieri de a doua mînă, cum și de a treia mînă cei mai mulți, fiind ca la 60 de inși cu toți. Carii a dooă zi, duminică la 8 ale lunii lui avgust, gătindu-să cu toții să meargă spre închinăciune a să înfățișa la slăvitul chehaia bei, au și plecat unul dupe altul, viind pînă la biserica Cretulescului. Unde întîmpinîndu-să cu dumnealui vornicu Nicolae Golescu, le-au zis tuturor cum că nu are vreme chehaia bei să-i priimească de dimineață, rămîind a să înfățișa ori după chindie, sau a doua zi, luni. Și așa cu toții s-au întors la dumnealui banul Văcărescu acasă. Iar căminaru Savva, chemîndu-să duminică dă către chehaia bei, cînd să auzea cum că o să-l îmbrace în blană, au mers de dimineață dimpreună cu delibașa Mihali și cu Ghenciu, avînd și șase oameni după dînșii. Și îndată ce au întrat în curte călări, dăscălicînd cîteși trei după cai, s-au urcat sus, unde stînd divan dooă rînduri de ostași a-i priimi cu alai, pe

www.dacoromanica.ro

loc i-au jărtfit pe cîte trei, aruncîndu-le și trupurile jos, cum și pe oamenii ce venise cu dînșii coprinzîndu-i pe dată i-au jărtfit, orînduindu-se într-adinși ostași atît să-i împresoare casa cît și toate conacele cele rînduite oamenilor săi, ca să-i prinză ori vii sau morți. Cît și pe toate podurile și ulițele împrăștiindu-să dîntre ostași cu săbiile scoase și pistoalile în mîini, pe unde întîlnea dintre arnăuți îi jărtfea, luîndu-le capetile sau urechile dă le ducea la chehaia bei, | fiind orînduit f. 77
de să da cîte talęri 25 bacșiș pentru un cap.

Cine poate povesti această groaznică întîmplare și multa vărsare dă sînge ce s-au făcut, stînd leșurile de trupuri atît pe podurile cele mari cît și pe ulițe și în toate părțile, precum și jăfuirile ce s-au făcut mai pe la toate casile din București, spărgîndu-să și multe biserici? Ţiind această înverșunare trei zile, pentru că mulți dîntre arnăuții Savvii, prinzînd meterez biserica Protopopului i biserica Olteni și alte case dîn partea locului, au stătut tare la război pînă ce au dus tunuri acolo. Și trei zile războindu-i și trei nopți i-au sfărîmat cu totul, prăpădind și dînd foc la multe case pe unde au fost arnăuții închiși, cum și biserica Oltenilor cu totul au dărîmat-o [1], fiind mare jale în politia Bucureștilor, încît tot norodul se închisese pe la hanuri i pe la consulaturi în zarva aceștii nepovestite și jalnice întîmplări. Și aflîndu-să toți cei ieșiți dîn Brașov strînși la dumnealui banul Văcărescul, au rămas încremeniți și fără suflare, cei mai mulți văzînd această înfricoșată întîmplare, neștiind nimeni ce este pricina pînă după două ceasuri, viind o aga trimisă de la slăvitul chehaia bei, au făcut cunoscut dumnealui banului pentru tăierea Savvii și a celor dînpreună cu dînsul. Și așa dumirindu-se fieșcare și-au mai venit în fire; dar spaima cea grozavă nu se va șterge dîn inimile oamenilor, nici să va da uitării pînă la cel mai du pă urmă ceas.

Și a doua zi, luni la 9 ale lui avgust, dîndu-să de știre dă cătră chehaia bei ca să meargă boierii, s-au sculat dumnealui banu Barbul Văcărescu dîmpreună cu toți ceilalți, | fiind ca vreo treizeci dă ichipajuri și mergînd la conacul slăvitului f. 77 v.
chehaia bei, s-au priimit cu îndăstulă parată. Mai întîi fiind răvărsate la scară peste o sută de căpățîni, unile și proaspete le aducea, fiindcă tot să războia pe alocurea, cum la biserica Oltenilor i la biserica Protopopului, necurmîndu-să trei zile slobozirea tunurilor în partea locului. Apoi pă scară în sus și prin sală era și pe de o parte și pe de alta mulțime de ascherlii tot înarmați pînă la perdeaua casii, unde întrînd cu toții înlăuntru, după ce au făcut cuviincioasa închinăciune către chehaia bei și sărutare dă poală precum obiceiul este, li s-au zis dă cătră slăvirea sa că bine au venit sănătoși, și cum au petrecut la drum, făcîndu-le chip de au șăzut cu toții pe scaune, fieșcare la rîndul său. Și peste puțin s-au cetit fermanul de mai jos arătat i porunca înaltului vezir

[1] După o apreciere din 22 august, valoarea caselor distruse cu totul (inclusiv biserica Oltenilor) cu acest prilej era socotită la 124 891 taleri și a celor avariate parțial a fost socotită la 129 961 taleri (Acad. R.P.R., ms. rom. 118, f. 56v. Socoteala banilor pentru refacerea biscricii Olteni, în ms. 3982).

www.dacoromanica.ro

și buiurtiu mării sale pașii de la Silistra, acestea în limbă turcească, dar s-au tălmăcit dîn cuvînt în cuvînt precum să arată:

« Prea cinstite întru stăpînire desăvîrșit, cel ce întocmcști cu dreaptă înțelepciune pricinile norodului, întărirca temeliilor înaltului devlet și a străluciriі, întîiule izvod al darurilor celor întru asemănare îngerească, halea Silistra valesi, al nostru vizir, Mehmet Selim pașa, Dumnezeu să-ți îndelungeze. anii!

Cu această a noastră sfîntă împărătească poruncă ți să face cunoscut că după înștiințarea ce nc-ai trimis în celc du pă urmă, cum că prin ajutor dumne-
f. 78 zeesc s-au pierdut apostații din Țara Ro | mînească și cum că cei mai mulți din lăcuitorii țării ce din întîmplare au fost fugari s-au întors înapoi pe la casile lor, aflîndu-se și ceilalți întru cugetare de întoarcere, și pă lîngă acestea că încă nefiind domn în Țara Romîncască stau moarte și nelucrate cele ce privesc pă seama lui, adică vămile, ocncle și celelalte slujbe i legiuitele dăjdii, asemenea și moșiile i sămănăturile boierilor ce sînt fugiți la Brașov neadunate și necăpuite; ci fiindcă pentru toate acestea întrebi în ce chip este înalta noastră poruncă și voință, iată-ți poruncim printr-această poruncă a noastră că dă vreme ce cu ajutoru dumnezeesc apostații ce se încuibaseră în Țara Romînească și în țara Moldovii, unii dintre dînșii de sabie săvîrșindu-să, alții fugind în pămînt străin, au lăsat aceste țări slobode dăspre faptile lor cele rele, și fiindcă este bunăvoința noastră a să face de acum înainte tot răpaosul și odihna raelei ce lăcuiește într-aceste două țări, care să socotesc și sînt al nostru împărătesc cheler, să îngrijești dar a să propevădui prin pristavi în tot coprinsul Țării Romîncști că este înaltă și sfîntă porunca noastră dc a să întoarce întru ale sale toți dă obște cei fugiți în străinătate și de a îngriji fieșcare pentru meseria sa, precum și plugarii să lucreze pămîntul după cum și mai înainte, fără de a avea cît de puțină bănuială că s-ar putea întîmpla cevași împotriva siguranții
f. 78 v. victii lor sau. a averilor lor, ori | scădere sau schimbare la priveleghiurile lor. Și pînă la venirea domnului în Țara Romînească hotărîm ca toate slujbele, vămile, dăjdiile și altele asemenea acestora ce privesc pă seama domnii să să caute deocamdată și să să întocmească dc către caimacamul cel orînduit.

Deci spre aceasta după cum s-au trimis alte noastre sfinte osebite porunci către vizirii muhafizii Diiului și Brăilii, așa și către tine, ca să urmezi desăvîrșit și într-o glăsuire cu înțelegcrea sfintei noastre porunci, puind în lucrare toată privegherea, îngrijirea și silința spre a să propovădui fără de zăbavă în tot locul Țării Rumîncști a noastră întru osîrdie poruncă și voință de a să întoarce înapoi raelile noastre, lăcuitorii țării ce să rătăcesc în țară străină și în alte părți, împrospătînd acest fel fieșcare urmarea meserii salc. Iar mai vîrtos că voim să fie dă obște liniște fără cea mai puțină bănuială că va cerca cinevași vreo bîntuire sau stricăciune și că pînă la venirea domnului în țară este să să caute desăvîrșit toate trebile domnești și maslahaturile țării dă către orînduitul caimacam.

www.dacoromanica.ro

Tu dar, vizirul nostru, cel ce eşti strălucit întru înţelepciune şi în multe cercări, să iei seama spre săvîrşirea întocmai celor poruncite, supuindu-te sfîntului nostru semn. S-au scris această poruncă pă la mijlocul lunii zilcade cu leat 1236 [1]».

« Întîiule al neamului Mesiei, de acum caimacamule al Ţării Rumîneşti, Constandine Negri, sfîrşiturile tale să-ţi fie întru bunătăţi. Fiindcă Ţara Romînească şi ţara Moldovei s-au curăţat dă răzvrătitorii ce să ivisără într-însăle şi iarăşi s-au îndreptat liniştea cea dă obşte, şi fiindcă | este înaltă voinţă a f. 79
să întoarce fieşcare lăcuitor întru ale sale, cîţi adică din pricina acestora făcători dă rele pribegindu-să s-au depărtat de patria lor, fără dă a avea cîtuşi de puţină bănuială că li se va pricinui cea mai mică bîntuire ori vieţii lor sau averilor lor, şi între acestea fiindcă s-au scris către cei ce s-au cuvenit că eşti poruncit, socotind ca o neapărată datorie a ta să îngrijeşti pînă cînd va veni domn ca să faci chemare tuturor dă obşte de orice orînduială şi treaptă, făcîndu-i cu înduplecătoarele tale cuvinte a să întoarce înapoi la ale sale, carii şi luînd fieşcare de iznoavă lucrul său şi meseria sa, să urmeze cele cuviincioase precum şi mai nainte; asemenea şi plugarii să-şi caute dă lucru pămîntului, adunîndu-şi rodurile în jicniţile lor. Drept aceea îţi poruncim şi printr-această carte să urmezi întocmai după înalta şi sfînta poruncă.

Fiindcă ne-au venit înaltă şi sfîntă poruncă coprinzătoare că dîn cele dă mine mai nainte trimise înştiinţări s-au făcut cunoscut către înalta putere cum că răzvrătitorii s-au pierdut cu totul din Ţara Romînească, şi cum că cei mai mulţi dîn întîmplare fugiţi boieri s-au întors pă la casile lor, aflîndu-se şi ceilalţi cu cuget de întoarcere, şi că nefiind deocamdată domnu în ţară stau moarte pînă acum cele ce privesc către dînsul, vămi, adică şi celelante slujbe i legiuite dăjdii, asemenea şi moşiile i sămănăturile boierilor celor fugiţi în Braşov, neadunate şi necăpuite, iată trimitem această sfîntă poruncă către tine, caimacamule, | care după ce o vei ceti şi o vei înţelege, îţi poruncim să f. 79 v.
îngrijeşti ca după coprinderea poruncii să să propovăduiască prin pristav în tot coprinsul Ţării Rumîneşti că este înaltă împărătească poruncă a să întoarce înapoi la ale sale toţi dă obşte cei fugiţi în străinătate, săvîrşindu-şi fieşcare lucrul său, iar plugarii lucrînd pămîntul fără de a bănui cît de puţin că poate să se întîmple cevaşi împotriva vieţii lor sau averilor lor, ori vreo scădere sau vreo schimbare priveleghiurilor lor. Însă mai întîi de toate tu caimacamule să cauţi şi să întocmeşti toate slujbele, vămile, dăjdiile şi celelante asemenea acestora ce privesc pă seama domnii, după obicei. De aceea şi ţi să trimite această carte a noastră dimpreună cu sfînta poruncă, şi ia aminte ca să săvîrşeşti întocmai cele poruncite, fără dă a să face cea mai mică sminteală sau schimbare».

---

[1] Data crei noastre: 30 august — 8 septembrie 1821. O altă poruncă a fost adresată aceluiaşi Mehmet Selim paşa şi lui Derviş Mustafa paşa al Vidinului în ziua de 2 septembrie, pentru urmărirea participanţilor la răscoală.

www.dacoromanica.ro

După ce s-au isprăvit acestea dă citit, stînd cu toți în picere au poruncit slăvitul chehaia bei de au șăzut fieșcare iarăși, și îndată s-au făcut țărămonie dă cafea, precum este obiceiul la cei mari. Și mai făcîndu-să oareșcare întrebare, s-au sculat cu toții făcînd obișnuita închinăciune și au ieșit pă rînd împărțindu-să fieșcare pe acasă, iar cei mai mulți pe la hanuri, de groaza și spaima ce era în toată politia, pînă s-au osteiat după trei zile și s-au dat poruncă a să rădica leșuri'e du pă poduri și du pă drumuri, fiindcă să împuțiseră.

Cînd s-au strîns toți boierii din poruncă la slăvitul chehaia bei, unde era
f. 80 și toate căpeteniile oștirilor adunate, | și în vileag s-au cetit porunca ce au venit de la înalțatul Mehmet Selim pașa Silistra valesi, a căriia coprindere să arată din cuvînt în cuvînt cu dăslușire, adică:

« Tu, lauda slăviților și cinstiților bărbați, paznicul și întocmitoru orașului Bucureștilor, capugi baș̦a Hagi Gheghen aga, sporească-ți slava ta ! Și voi ceilanți, căpeteniile oștirilor ce sînteți laudele și aleșii între cei asemenea vouă, sporească-vă puterea ! Și tu, întîiule al neamului Mesiei, halea caimacamule al Țării Rumînești, Constandine Negri, crească-ți cinstea și bun numele tău ! Și voi toți dă obște boierii Țării Romînești.

Cu această poruncă a noastră vi să face cunoscut că obștească liniște și odihna supușilor Țării Romînești fiind una dîn cele mai dăosăbite și nestrămutate bunevoiri ale înaltului devlet (subt apărătoarele căruia aripi umbrindu-să acești supuși din vechime și pînă în zilele ceste de apoi să bucura odihnindu-să după împărătească voință), această liniște fără dă veste și nenădăjduit s-au turburat de o ceată de oameni răzvrătitori și făcători dă rele, carii și avînd căpetenie pă hainul Ipsilant s-au răvărsat în tot coprinsul Țării Romînești, aducînd în toate părțile dărăpănare desăvărșit prin mijlocirea acelui hain și căpetenie a lor, carele în multe chipuri arătîndu-și hainlîcul împrotiva prea Inaltei Porți, pe de o parte au înșălat și din raielile Țării Romînești, pe de
f. 80 v. altă parte iarăși le-au făcut | multe prăzi și alte felurimi dă jafuri pricinuitoare dă toată dărăpănarea țării.

Între acestea însă ochiul cel neadormit al prea puternicului nostru împărat avînd ajutor puterea cea tare a lui Dumnezeu și pururea următoare cu înbivșugare dreapta norocire, prin împărătească sa îngrijire la vreme cuviincioasă întîmpinînd această nevoie ce s-au întîmplat în Țara Romînească, au trimis nebiruitele sale oștiri și în puțină curgere dă vreme au sfărîmat această pierzătoare ceată, pre unii dîn căpetenii prinzîndu-i de vii, pre alții răsipindu-i și gonindu-i peste munți, încît acest fel au adus iarăși scăparea și izbăvirea dă rele a săracilor raele. Dar și cu toată această izbăvire ce au săvărșit împărăția sa, s-au ivit în cele după urmă în Țara Romînească și altă întîmplare vrednică dă urîciune, care privea nu numai spre împotrivirea înaltului devlet, ci încă și spre bîntuirea obștii. Cel știut protivnic Savva bimbașa, nemulțămitorul cătră facerile dă bine ce au fost dobîndit de la înaltul dovlet [1] și

[1] Corect: devlet.

www.dacoromanica.ro

totdeauna avînd întru adîncul inimii sale incuibată înşelăciunea şi ficlenia, şi uneori fățărnicindu-să cu credință şi cu supunere către Înalta Poartă, alte ori unindu-să cu apostatul Ipsilant şi arătîndu-să într-o glăsuire cu faptele aceluia, s-au meşteşugit mai în | urmă şi prin fățărie s-au făcut a să întoarce f. 81
iarăşi în slujba înaltului devlet. Şi cu toate acestea abia după trecere dă o lună s-au înfățişat către chehaiaoa noastră, hagi Gheghen aga, şi nu numai cu această necuviincioasă faptă s-au dovedit supt bănuială, ci deodată s-au prins şi scrisori ale lui şi corispondența ce au avut cu Ipsilant, precum după aceasta şi alte scrisori ale lui către hainul Diamandi cel întru cuget cu dînsul. Aşa au arătat numitul la toate faptele sale că politiceştile lui porniri şi slujba ce să făcea că arată către chehaiaua noastră prin felurimi de chipuri nu au fost alt nimic fără numai întru înşelăciune şi fățărie după asemănarea linguşiturii cîinelui ce îşi mişcă coada cînd către unul cînd către altul, cu scopos numai ca aflîndu-se totdeauna în trebi şi căpetenie fiind unei adunări de oameni îndărătnici şi făcători de rele să dăspoaie pre supuşii împărăteşti şi să-şi umple tîlhărească punga lui. Cum dar să putea să să facă trecere cu vederea la acest fel dă făcător dă rele şi apostat, în vreme ce pă lîngă celelante ale lui tainice rele cugetări s-au găsit şi trei tunuri ascunse la casa lui, încă şi semnul cel dă apostasie al lui Diamandi celui dînpreună cu dînsul apostat? Şi cum să putea să să nădăjduiască mîntuirea obştii, fără dă a să pune în lucrare cea | f. 81 v.
desăvîrşită prăpădenie a pricinuitorului relilor, în vreme ce este obişnuit şi legiuit la toate neamurile de a nu răsplăti către cei buni rele în loc dă bune, precum şi către cei răi bune în loc dă rele? Ci spre izbăvirea săracilor este neapărat orînduită pierzare la acest fel de oameni răzvrătitori. Pentru aceste pricini, hotărîndu-să pierzarea acestui hain Savva dînpreună şi cu căpeteniile cele dîmpreună cu dînsul, adică a Ghenciului i a lui Mihali şi a următorilor lor veriunde s-ar fi găsit, s-au şi pus în lucrare. Şi de acum înainte, fiindcă toți de obşte lăcuitorii Țării Rumîneşti, atît cei dîn oraş cît şi cei du prin sate, izbăvindu-să cu totul de aceşti pierzători şi făcători dă rele, pot cu linişte şi cu odihna lor, apucîndu-să fieşcare dă lucru său şi dă meseria sa, să lucreze ca şi mai nainte. Datorie au dar să să şi roage lui Dumnezeu pentru îndelungată viață a prea puternicului nostru împărat. Către aceasta fiindcă şi acest fel dă neapărată împărătească poruncă ca vericare din ostaşii împărăteşti va cuteza de acum înainte să facă cît de puțină supărare vreunei raele, îndată pedeapsa unuia ca acestuia să va hotărî cu moarte. Urmează dar ca fieşcare dîn lăcuitorii de orice treaptă să să apuce iarăşi de meseria sa şi lucrul său fără bănuială şi cu linişte, avînd temeinică încredințare pentru nebîntuirea şi cea desăvîrşit siguranție a lor. Într-acest chip, tu, chehaiaoa noastră, şi voi celălante căpe | tenii ale oştirii, înfrînînd fieşcare dîn voi oştirile voastre, luați f. 82
seama bine ca nu care cumva să bîntuiți pă vreunul dîn boieri sau dîn ceilanți lăcuitori măcar pînă la firul dîn cap, nici măcar să căotați strîmb către raia,

www.dacoromanica.ro

căci împotrivă urmînd, să ştiţi că învinovăţindu-vă şi osîndindu-vă vă veţi pedepsi cumplit.

Şi tu caimacamule, şi voi boierilor şi ceilanţi lăcuitori ai Ţării Rumîneşti, înţelegeţi toţi că fiind din vechime obişnuit la legea şi la împărăţia noastră a să socoti cinstea voastră, cinstea noastră, şi viaţa voastră, viaţa noastră, nu să cuvine să aveţi de acum înainte cea mai mică bănuială că vă veţi supăra cît dă puţin la cevaşi, ori dîn partea noastră sau dîn partea căpeteniilor noastre şi a oştirilor, ci, cunoscînd desăvărşit că numai pentru mîntuirea şi izbăvirea voastră s-au făcut cea de tot pierzare a apostaţilor şi făcătorilor dă rele, oameni ce s-au fost ivit în Ţara Romînească, să vă odihniţi şi să fiţi fără grijă fieşcare întru ale sale, dăschizîndu-vă prăvăliile şi urmînd precum dîn vechime fieşcare meseria sa.

Spre aceasta s-au făcut şi această a noastră poruncă şi s-au trimis dîn divanul ghealetlîului Silistrii, iar voi, supuindu-vă la cele poruncite, să urmaţi întocmai» [1].

Apoi după ţărămonia ce s-au făcut la toţi dă obşte, au ieşit fieşcare de s-au dus la ale sale şi nu puţină spaimă şi groază avea toţi cei dîn Bucureşti,
f. 82 v. scornindu-să că este | a să face masă dă către chehaia bei, ca să strîngă pe toţi boierii şi deodată să-i jărtfească. Alţii bîrfind iarăşi cum că dîn poruncă s-ar fi făcînd peste o mie opt sute dă lanţuri şi că este a să face robire în politie, şi toată partea bărbătească să să puie în lanţ şi să să ducă robi la Silistra. Care aceste scorniri, ajungînd şi pînă la auzul slăvitului chehaia bei, au dat poruncă către dumnealui vornicu Mihalache Manu, ce era vechil dă vistier mare, de au făcut masă tuturor boierilor ce eşiseră dîn Braşov. Şi strîngîndu-să cu toţii au prînzit la dumnealui fără vreo supărare, cum şi pentru lanţurile ce să făcea pentru vinovaţi, ce să trimitea la Silistra dîntre apostaţi, au poruncit slăvitul chehaia bei ca să nu mai facă. Şi fiindcă eşise vorbă cum că dumnealui banul Văcărescu ar fi răposat de multa spaimă, i s-au dat dumnealui dă ştire pentru aceasta şi fără pregetare eşind atît în tîrg cum şi prin hanuri s-au mîngîiat tot norodul, mai vîrtos cei dîn hanul Sfîntului Gheorghe şi după ce l-au văzut, nu credea că poate fi dumnealui, strîngîndu-să de se uita ca la urs.

Iar la 21 tot ale lui avgust, chemîndu-să dumnealui banu Barbu Văcărescu dă către slăvitul chehaia bei faţă şi cu ceilanţi veliţi boieri i cu dumnealui caimacamul, l-au cinstit cu dregătoria visterii cei mai, lăudîndu-l în cuvinte
f. 83 dăstoinice, că dă vreme ce au fost cel întîi care au eşit în | pămîntul ţării şi ca un bun patriot este lăudat şi cerut de toată obştea, şi mai vîrtos fiind ştiut şi dă către prea înaltul devlet, de aceea dîn porunca celor mai mari să cinsteşte cu dregătoria visterii, fiind bine încredinţat că nu numai toată ţara

[1] Alte traduceri ale acestui buiurultiu se găsesc la: Acad. R.P.R., ms. rom. 323. f. 325v—326v; C. D. Aricescu, *Acte justificative* . . ., p. 165—168; V. A. Urechia, *Ist. Rom.* XIII, p. 143—145.

www.dacoromanica.ro

o va strînge şi o va mîngîia ca să să întoarcă fieşcare la ale sale fără nici un fel dă temere, ci încă şi tainaturile ascherliilor să vor întîmpina cu toată îndăstularea fără a cerca vreo lipsă.

După aceasta, viind dumnealui la casa de adunare dîmpreună cu toţi ceilanţi boieri, au luat seama cu desăvîrşită îngrijire asupra tuturor celor neapărate trebuinţe şi pe de o parte au pornit numaidecît publicaţii pe la toate judeţele, prin care îndemna cu tot denadinsul pe toată obştea norodului a să întoarce pă la urmele lor şi a să aduna pă la casile lor fără nici un fel de grijă, făgăduind însuşi dumnealui vrednică chezăşie că vor petrece întru linişte. Precum şi nu puţină mîngîiere şi îndemnare s-au făcut cu aceasta, pentrucă mulţi dîntre lăcuitori, aflîndu-să fugiţi unii prin crăpăturile munţilor, alţii prin desişuri şi păduri, iar alţii şi pînă în vamă ajungînd cu băjăniile, toţi aceştia îndată ce s-au înştiinţat dă venirea dumnealui mai sus numitului boier s-au întors pă la casile şi namestiile lor. Iar pă dă altă parte, alegînd oameni vrednici practieoşi, au întocmit toate calemurile visterii. Într-aceste zile au venit şi dumnealui stolnicu Costandin Borănescu cu pitaru Ioniţă Jianu de la Silistra, carii era trimişi încă dă către slugeru Tudor [1], precum mai sus s-au arătat, şi s-a orînduit Borănescu estractor al vistieriei, ca un practicos şi ideat [2]. Cum şi boieri ispravnici au orînduit pe la toate douăsprezece judeţe (fiindcă la judeţile du peste Olt să orînduia dă către dumnealui caimacamul şi divanul Craiovii, neavînd nici un fel de împărtăşire acele cinci judeţe cu cele douăsprezece dă dîncoace dă Olt, ci otcîrmuindu-să acelea dă către dumnealui caimacamu şi divanul Craiovii) po | văţuind pe acei rînduiţii ispravnici, părinteşte, f. 83 v.
în ce chip să urmeze întru toate. Şi aşa s-au pus la cale toate orînduielile fără prelungire, netrecîndu-să cu vederea şi întocmirea judecătoriilor, puindu-să la cale depertamenturile dă judecăţi cu cei aleşi orînduiţi judecători, cărora li s-au hotărît şi leafă de la visterie după obicèi, făcîndu-să cuviincioasa întocmire şi de catastihul lefilor ce s-au chibzuit pentru toţi cei ce slujesc după caidul cel dă mai 'nainte.

Şi într-aceste zile au venit de la Ţarigrad şi cartea cea sobornicească, ce s-au făcut dă obşte pă la toate eparhiile de la patriarhie spre încetarea duhului celui apostaticesc, cu blestemuri şi afurisanii precum mai jos anume să arată:

« Evghenie, cu mila lui Dumnezeu arhiepiscopul Ţarigradului, Romii cei Nooă şi icumenicesc patriarh.

Cei ce vă aflaţi supuşi supt deasă şi bogată umbrirea prea puternicii othomaniceştii împărăţii, toţi dă obşte greci, parte bisericească şi mirenească de

---

[1] Trimişi la 19 aprilie cu o adresă către Poartă, C. Borănescu şi I. Jianu au fost reţinuţi la Silistra. La 27 aprilie Tudor Vladimirescu trimisese un iasacciu ca să cerceteze ce s-a întîmplat cu ei.

[2] Textul începînd cu cuvintele « Într-aceste zile . . . » şi pînă la cuvîntul « ideat » a fost adăogat în josul paginii manuscrisului. De la cuvintele: « s-au arătat . . . », pînă la cuvîntul «ideat», textul fiind tăiat la legătorie, s-a reconstituit după N. Iorga, *op. cit.*, p. 113.

www.dacoromanica.ro

verice orînduială și treaptă. Cînd cu adevărată chibzuință fieșcare dîn însivă toți veți lua seama temeiurilor ce de demult și din început au orînduit prea puternica și nebiruita împărăție, stăpînitoarea noastră, spre otcîrmuirea supușilor săi, poate să cunoască întru scumpătate noianul cel nedeșertat al milostivirii și al împărățeștilor îndurări cît este dă mare și cîtă nemărginită și neasemănată iarăși este iubirea sa de | oameni. f. 84

Căci nu numai ființa vieții noastre și starea averilor noastre să păzea întocmai și deopotrivă ca și a celor cinstiți ahli islami, ci și daruri și mili și necontenite faceri dă bine să răvărsa în toate zilele către neamul nostru și dăspre slobozenia și în liniștita urmare a legii noastre și dăspre petrecerea vieții întru nebîntuire și în răpaos și cu atîta înbivșugare și lungime cît nici măsurile supunerii nu îngăduia.

Către dovedirile cele iubitoare dă oameni de unile ca acestea milostive daruri toți deopotrivă grecii avea neapărată datorie să mulțumească în faptă și să fie sîrguitori pururea spre cele de bună plăcere către împărătească putere, slavă înălțînd către iubitoarea dă bine pronie a cerescului Dumnezeu și către prea puternica împărăție, care după asemănarea dumnezeeștii aceia iubiri dă oameni otcîrmuiește spre supuși. Dar (vai !) mulți din semenția grecilor, trecînd cu vederea soroacile mulțămirii lor cei după datorie și dînd uitării atîtea împărățești faceri dă bine, și deodată bîntuind și călcînd și chiar poruncile credinții noastre ce povățuiesc bună ascultarea și supunerea către această păzită de Dumnezeu împărătească putere, s-au abătut prin rătăcire la atîta dășărtăciune și neînțelepție încît au și cutezat să ia asupră-le chipul răzvrătirii și al apostasiei împrotiva aceștii obștești noastre făcătoarei dă bine și hrănitoarei nebiruitei împărății.

Însă în vreme ce pornirile celor protivnici lui Dumnezeu și neînțelegători au fost unile ca acestea, prea puternica împărăție, nelepădînd din mîinile sale mila și | îndurarea ce izvorăsc dîn fireștile sale împărățești obiceiuri, au trecut f. 84 v. cu vederea cuvîntul ce putea avea de a pedepsi îndată pe apostați și haini și de a le face din început și deodată răsplătire; ci dăspre o parte după trebuință pre unii i-au pedepsit, iar dăspre altă parte pre cei ce și-au căotat de ale lor trebuințe și au stătut în hotarăle supunerii s-au sîrguit ca să-i păzească și să-i izbăvească, binevoind în cele du pă urmă a să da și din partea bisericii noastre cărți de afurisanie și de sfătuire. Dar de s-au și dat acest fel dă cărți bisericești nu numai o dată ci și de dooă ori, împotrivă, cei ce umbla pre calea răzvrătirii nu ș-au lepădat cugetul lor cel satanicesc, nici au vrut să înțeleagă a să îndrepta, surzind și spre bisericeștile mîntuitoare sfătuiri, împrotivindu-să și apostolicești și sobornicești porunci ce sînt rînduite pentru supunerea și buna ascultare către stăpînitorii noștri, și pe alocurea iarăși stau și să nevoiesc spre aceiași vrednică dă urîciune răzvrătire și satanicească nesupunere cu chip ca a celui prin care și cu amăgire clătesc pre cei mai slabi, tîrîndu-i la aceeași prăpastie a pierzării. Și așa cutează a urma cele mai rele și nelegiuite, pricinuind

www.dacoromanica.ro

pricinuiri în păcate și cu chip și cu temei dă prigonire pentru lege, propovăduind relile lor și neiertate cugete ce de obște au împrotiva ehli islamilor.

Deci împotriva unora ca acestora neînțelegători, neînfrînați și nepocăiți apostați, cu drcptate prea puternica | împărăție să cuvenea a pune în lucrare f. 85
pedeapsa cea de apoi, neîndurîndu-să de nici unul din ei. Dar fiindcă chipul prea puternicii împărății este întemeiat firește întru îndurări și în mili, în puterea acestor mili s-au adaos bunăvoință împărătească plină de iubire de oameni și de milostivire și, dîndu-să, s-au trimis către noi înaltă împărătească poruncă arătătoare celor mai sus zise și poruncitoare de a să da și acum bisericești sfătuitoare cărți către toți de obște cei ce să află subt această păzită de Dumnezeu împărătească oblăduire, coprinzătoare de aceeași înțelegere ce s-au zis și de obștească supunerea și bună ascultarea ce să cere neapărat de la voi.

Drept aceia și scriind sobornicește, împreună cu cei dă lîngă noi sfinți și prea cinstiți arhierei în duhul sfînt iubiți frații noștri și dimpreună slujitori, ca cu o trîmbiță propovăduim către voi toți coprindcrea înaltei împărătești porunci și în duhul sfînt vă sfătuim și vă povățuim pre toți, mari și mici, dă verice orînduială și treaptă, cîți cu obrăznicie ați cugetat să vă într-armați și împotriva obștestii noastre hrănitoarii și făcătoarii dă bine prea puternicii împărății, să lcpădați îndată armele și luați asupră-vă chipul ccl vechi al cei desăvărșitc și credincioase supuneri și bunei ascultării voastre către împărăție și să vă depărtați de cugetul cel deșărt și satanicesc al răzvrătirii; iar ceilanți toți să stați cu statornicie și neclintiți în credința supunerii. Și într-un cuvînt | f. 85 v.
toți dînpreună, lăcuitorii fieșcăruia loc și ficșcăruia ostrov, care vă închipuiți cu numirea pravoslavnicii creștinești credințe și din dumnezeiasca bunăvoință vă aflați supt deasă și bogată umbrirea împărătești puteri, toți dă obște fără dă nici o osebire să vă întoarceți la mîntuitoarea calea supunerii, adevcrindu-vă și încredințîndu-vă că prea puternica împărăție, după ce va vedea în faptă întoarcerea și căirea voastră și curat și adevărat cugetul bunei ascultării voastre, și scumpă paza și urmarea datoriilor credincioasei supuneri, iarăși ca o maică doritoare vă va îmbrățișa și vă va încălzi, răvărsînd din izvorul cel nedcșărtat al îndurărilor sale bogate împărătcștile mili asupra voastră, și dînd cu totul întru-adîncul uitării acele nesocotite și dăznădăjduite porniri, ce din îndemnarea vicleanului diavol s-au cutezat împrotiva împărății cu asemenea chip, și obștească maica pravoslavnicilor creștini, sfîntă biserica domnului nostru, văzînd pusă în lucrare pocăința voastră, să va milostivi și va da iertare și slobozenie celor ce au greșit și după greșalile lor au adus asupră-le greotățile înfricoșatelor blestemuri ale ei. Iar de care cumvași (ferească Dumnezeu !) să vor arăta pînă în sfîrșit surzind către cele de acum iubitoare dă oameni glasuri ale prea putcrnicii împărății, nemulțămitori făcîndu-se și necunoscători către împărătcasca facere dă bine cea cu multă dorire, și către milostivă hărăzirea cea mai presus dă toată nădejdea nesimțitori arătîndu-să către mulțimea cea fără număr a neasemănatelor mili împărătești, | ce din început și pînă acum au avut, f. 86

www.dacoromanica.ro

nebăgînd în seamă nici bisericeștile noastre povățuiri și părintești sfătuiri, c stînd iarăși cu de-adinsul tot la aceste porniri protivnice dumnezeirii și străine cu totul chipului creștinesc, nelegiuirea lor preste grumazul lor, și-și vor lua loruși judecată și osîndire, pentrucă nu vor scăpa de dreaptă pierzarea lor de istov ce li să gătește neapărat, și nu va fi lor îndurare sau mîntuire nici trupească nici sufletească, ci răii cu rău vor suspina și să vor pierde deodată.

De aceea treziți-vă, pentru Dumnezeu, sîrguiți-vă pînă aveți încă vremea pocăinții și faceți precum într-o glăsuire cu înalta poruncă, scriindu-vă, vă povățuim și vă poruncim și nu într-alt chip, cu hotărîre.

În luna lui avgust, indict[ion] 9.

Al Chesarii Ioanichie, al Efesului Macarie, al Iraclii Meletie, al Nicomidii Panaret, al Nicheii Ierothei, al Dercon[ului] Ieremia, al Thesalonicului Mathei, al Tîrnovului Ilarion, al Prusii[1] Gherasim, al Anghirii Timotheu, al Verii Macarie, al... [2] Nictarie».

Această carte s-au citit în divan dă către dumnealui caimacamul întru auzul tuturor, iar dumnealui banul Văcărescu, pă lîngă alte întocmiri, au făcut îndreptare și la măsurătoarea magaziilor, puind baniță drepte de la vistierie și orînduind oameni credincioși a sta de față la măsurătoare, trimițînd pe la toate județele mumbașiri pentru căratul fînului, ca din vreme să să strîngă
f. 86 v. pe la magazii și să să așaze în șire a fi pentru vremea iernii. S-au vîndut și huzmeturile i vămile prin | strigare după obicei, cum și ocnele s-au orînduit a să căota în credință dă către dumnealui cluceru Filip și mai la urmă să dea socoteală. Făcutu-s-au către acestea chibzuire și pentru neajungerea banilor atît pentru plata tainaturilor dă carne i pîine, lumînări, porumb și altele, cît și pentru curgătoarele pe toată ziua cheltuieli. Și văzîndu-să neajungerea întîmpinării trebuințelor, s-au făcut chibzuire de s-au scos un ajutor a să împlini din 12 județe du pă la toate stările, însă:

Taleri	*Taleri*	*Taleri*
20 neamul	20 asidoții	4 slujitorii.
15 postelniceii	20 scutelnicii	
12 mazîlii	7 60 poslușnicii	
8 breslașii		

Și aceștia, afară dîn ajutorința ce să împlinise și mai nainte pe la luna lui iunie tot al acestui leat 1821 dă scutelnic cîte taleri zece și dă poslușnic cîte taleri cinci, care s-au fost scăzut dîn datoria poslușanii stăpînilor. Iar pă dă altă parte s-au făcut anafora dîn partea boierilor de plîngere către măria sa Silistra valesi, arătîndu-să dărăpănarea țării și neputința întru care să află și înștiințîndu-să multa ticăloșie a lăcuitorilor și păliciunea bucatelor, cum și scuturatu grînelor și oarzelor ce s-au întîmplat dîn pricina necurmatelor furtuni ce au fost.

[1] Corect: Brusei.
[2] Loc alb în ms.

www.dacoromanica.ro

După care s-au priimit răspunsu: ca să să aştearnă o perilipsis dă socoteală pentru toate cheltuielile şi tainurile ce au curs de la 15 mai, de cînd au venit oştirile, arătîndu-să atît veniturile ţării cît şi cheltuielile, toate a să vedea. La magazia de orz însă, văzîndu-să o mare neajungere, şi după înştiinţările ce venea cum că nu să mai găseşte orz a să trimite la | magazie, cunoscîndu-să f. 87 lipsa ce putea să să întîmple, s-au orînduit mumbaşiri la sud Saac, Prahova, Dîmboviţa, Ilfov, Vlaşca, Muscel şi Argeş ca să să ia porumbu după la vericine să va găsi, ori mănăstiresc ori boieresc sau arendăşesc, şi să să trimiţă la magazie dîmpreună cu stăpînul porumbului, ca după suma chilelor ce va ieşi la măsurătoare să i să plătească de la visterie cîte taleri 18 chila, cum şi cărăuşilor lăcuitori cîte parale şaizeci dă chilă chirie, şi celor mai cu depărtare şi pînă la taleri doi, chiria. Dar cel mai mult au rămas neplătit, neavînd visteria îndemînare. Au făcut unii şi prin contract tocmeală de au băgat în magazie peste dooă mii dă chile, plătindu-să bani peşin dîn visterie cîte taleri optsprăzece pă chilă. S-au mai trimis şi într-al doilea rînd mumbaşîri pe la arătatele judeţe după al doilea carar ce s-au fost dat ca să să plătească numai cîte 16 lei chila dă porumb. Şi iarăşi s-au strîns în magazie nu puţină sumă dă chile, întîmpinîndu-să trebuinţa tainurilor fără a ajunge la vreo lipsă.

Şi fiindcă de la Ţarigrad au venit mujdea către slăvitul chehaia bei, cum că pentru a sa credinţă şi slujbă s-au cinstit dă către înaltul devlet cu ferman împărătesc dă ichitoiulu-paşa, s-au făcut îndată alai mare pe podul Mogoşoaii, mergînd dumnealui vel spătar cu tot alaiul i dumnealui vel agă şi dumnealui vel armaş asemenea cu obişnuitul pămîntenesc alai, cum şi toate agalile şi căpeteniile oştirilor cu mulţimea adunării lor. Şi strîngîndu-să toţi la | conacul f. 87 v. slăvitului chehaia bei, s-au cetit împărătescul ferman, care l-au priimit cu mare cinste. Şi săvîrşindu-să ţărămonia după obicei, s-au împrăştiat tot alaiul. Apoi după puţine zile s-au dat poruncă dă către luminăţia sa chehaia paşa ca să să rînduiască pe la toate judeţile cercetători, oameni vrednici şi credincioşi, ca să despăgubească pă locuitorii ce vor fi năpăstuiţi ori dă către dregători sau dă către slujbaşi, asupra căriia cercetări să epistatisească cu îngrijirea dumnealui biv vel vornic Alexandru Nenciulescu, cum şi asupra aşternerii socotelii ce să cerea a să trimite la Silistra. Şi îndată s-au pus la cale, orînduindu-să pă la toate judeţele cercetători boieri dă al treilea mînă, care s-au şi pornit cu porunci n scris precum au să urmeze. S-au început şi aşternerea cerutei socoteli a să întocmi şi a să prescrie prin theoria şi epistasia dumnealui vornicului Nenciulescu. Iar de la Ţarigrad viind în Bucureşti într-acele zile într-adins mumbaşir împărătesc ghedecliu zam Husein aga, ca să să cerceteze atît starea oştirilor cît şi jăfuirile ce să va fi făcut dă către unii dîn îndărătnicii oşteni, s-au bine priimit dă către luminăţia sa chehaia paşa. Şi orînduindu-să în conac la dumnealui cinstitu Hagi Emin aga, împărţitorul tainurilor, au zăbovit în Bucureşti vreo zece zile de au cercetat cele ce va fi fost poruncit. Apoi s-au sculat de au plecat la Craiova şi de acolo la Diiu, a căruia poruncă împărătească ce au

www.dacoromanica.ro

f. 88 avut la mînă să arată mai jos | anume tălmăcită fiind de dumnealui caimacamul, adică:

« Sfîntă poruncă către prea înălțații viziri muhafizii Silistrii și Diiului, Mehmet Selim pașa și derviș Mustafa pașa, și către cel într-adins, prin poruncă trimis, împărătescul mumbașir ghedecliu zam Husein aga.

Sosind această sfîntă poruncă să vă fie știut cum că cei cu înșălăciune și în multe locuri prin faptc rele arătații haini doi apostați: Alexandru Ipsilant și răul Mihail, domnul Moldavii, unindu-să unul cu altu au îndrăznit nu de mult ca să atîte în dooă eparhii Valahia și Moldavia feluri dă turburări și răzvrătiri, pricinuind săracelor raele și neomenite hrăpiri, călcări și jăfuiri înfricoșate și nesuferite împotriva liniștii dă obște și a dreptăților ce dobîndea mai nainte vreme în pace raiaoa ce lăcuiește acolo. ·

Şi fiindcă este totdeauna nestrămutată înalta noastră îngrijire și voință ca să să păzească prin tot mijlocul nesupărată această raia, care să ține de mîinile noastre ca un amanet sfînt al lui Dumnezeu, nu am lipsit prin dumnezeiesc ajutor și prin cea grabnică și în vreme îngrijirc a noastră ca să scăpăm aceste dooă eparhii din cea asupră-le căzută nevoie și să pierdem cu totul pe numiții obraznici răzvrătitori cu puterea purtătoarelor dă biruință oștirilor noastre.

Dar fiindcă într-acestea ne-am îndăstulat cum că s-au întîmplat în Ţara Rumînească din partea unor fără rînduială ostași ai noștri cîteva nedreptăți și pagube către nevinovații raele ce n-au greșit întru nimic, nici au fost părtași răzvrătitoarei vinuiri, și încă s-au făcut și hrăpiri și jăfuiri pă la moșiile și
f. 88 v. averile boierești și altele asemenea acestora străine mișcări, care nu numai | să văd cu totul împrotiva bunei întocmiri a puternicii noastre împărății și înaltei noastre și neschimbate voință, ci și nepotrivite și neașteptate dîn partea bine încuviințatelor și biruitoarelor noastre oștiri, nici din partea vitejilor ieniceri cei ce au supunere către împărătescul nostru devlet, fără îndoială unile ca acestea trebuie să să fi pricinuit dă către alte rînduri dă oșteni între cei nesocotiți și fără orînduială, carii neputînd să înțeleagă nici aceste întîmplări de acum, nici să păzească datoria meserii lor și buna întocmire și dreptatea, îndrăznesc și să abat fără orînduială la acest fel de urmări rele. Pentru că, deși să didese mai'nainte împărătească noastră strașnică poruncă după darea afară a legiuitului sfîntului fetfa la cîteva părți ale împărății noastre, în care părț răzvrătire făcînd grecii asupra noastră și îndrăznind ca să arădice și arme, și pentru aceasta ne adusese la turburare ca spre pedeapsa și răsplătirea unora ca acestora îndrăzneți și obraznici să-i prăpădim cu totul, iar fămeile și copiii lor să să robească și îndată să să facă împărătești și ale lor avuturi, dar cu toate acestea, fiindcă este totdeodată următoare și tot într-o vreme împărăteasca noastră voință și cu milostivire priimință ca nu numai cei curați și nevinovați raele să rămîie în tot chipul nepipăiți și nesupărați, ci și aceștia
f. 89 ce asupră-ne au | obrăznicit și s-au supus cu vinuirea răzvrătirii, cîți adică

www.dacoromanica.ro

cunoscînd greșala lor și pocăindu-să cad cerînd mila împărăției noastre, să să ierte. Și aceștia învrednicindu-să deopotrivă după cum totdeauna și umbririi milostivirii împărății noastre și cei desăvărșite nepomenire.

Drept aceea, fiindcă de trebuință au fost ca să să orînduiască spre această într-adins unul din cei înțelepți și cerșați slugi ale împărăției noastre, carele mergînd acolo să puie în lucrare această a noastră împărătească voință, tu, zaim, cel ce ești împodobit și cu înțelepciune și destoinicie și cel ce faci pe noi bine nădăjduiți că prin vrednicia ta vei săvîrși cu credință această poruncă ce ți s-au dat, caută acum ca să purcezi de aici fără de zăbavă după cel dat de cătră noi hatihumaium. Și mergînd acolo, să cercetezi cu scumpătate și silință toate mișcările oștirilor noastre și îndată să propoveduiești la toți ca să fie cunoscut că întocmirea și curgerea bunei orînduieli și a nestrămutatei voințe a puternicei noastre împărății privește cu de-adinsul spre încetarea nedreptăților și cea desăvîrșită ștergere a relelor urmări. Și totdeodată, cu mijlocul zabiților și celor mai mari, să aduci cerutul răpaos și nesupărare către raele și această desăvîrșită încetare a nedreptăților, făcînd cunoscut cătră toți cu dăslușire și cu temei că este statornică și nestrămutată voință a puternicii noastre împărății ca să nu să bîntuiască nevinovații raile cu nici un chip, nici să să păgubească, cum nici să să supere dă cătră cinevași. Acestea dar | înțelegîndu-le, ia seama f. 89 v.
bine ca să urmezi întocmai celor poruncite fără cea mai puțină abatere sau schimbare. Pentru care și ți să încredințează această a noastră sfîntă poruncă» [1].

După aceasta au întrat în țară și manafii ascherlii dînpreună cu căpeteniile lor pă la luna lui octomvrie, împărțindu-să atît la Iași, ca vreo șase mii, i la București, ca vreo patru mii, cît și la Craiova ca vreo două mii. Din carii cei dîn București, ca să nu să cunoască mulțimea lor a să pricinui spaimă norodului, i-au împărțit pe afară pă la conace, însă la Dudești, la mănăstirea Pandeleimon, la Mărcuța, Colintina, Băneasa, la casile de la Belvedere, la mănăstirea Cotroceni și la mănăstirea Văcărești, puindu-să de jur împrejurul Bucureștilor; și în politie s-au așăzat numai pe podul Tîrgului de Afară cu mahalalile dînprejur, cum și vreo cîțiva în mahalaua Crețulescului după podul Mogoșoaii, fiindcă pă celelalte poduri și mahalale era rînduiți pă la conace ascherlii de mai'nainte. Dar norodul, văzînd împresurarea după marginea politii dăspre toate părțile cum și mulțimea ascherliilor din politie, atîta de tare s-au spăimîntat, mai vîrtos pe toate noptile cum și zioa întîmplîndu-să multe hatale, încît mulți dîntre cei rămași neguțători, cum și alții mai proști să arădica din politia Bucureștilor cu multe dări de bani și cheltuieli dă mergea la Brașov pă vreme dă iarnă.

Adăogitu-s-au cu prisos și darea tainaturilor, încît nu să mai putea întîmpina, ajungînd numai porumbul ce să da în tainul | cailor la dooă mii dooă f. 90

[1] Această poruncă a fost citită în fața boierilor și a comandanților turci în ziua de 30 august (textul ei în limba greacă se găsește la Acad. R.P.R., pach. DCCCV/373).

www.dacoromanica.ro

sute chile dă cele mari pă fieșcare lună, cum și lemnele dă foc cu necontenire să căra du pă la județe pentru trebuința conacelor, orînduindu-se cîte șase mii cară de să aducea pă lună la magazie. Și pe la sfîrșitul lunii lui octomvrie s-au întîmplat în mănăstirea Cotroceni, unde era în conac unii dîn ostașii manafi, mare iangîn, arzînd toate odăile și casile dîn mănăstire i grajdurile și șoproanele, scăpînd numai biserica de nu s-au aprins. Și a doua zi s-au mutat de acolo manafii la via dumnealui logofătului Ștefan Belu de la Văcărești.

Într-această vreme au venit în București și dumnealui banul Grigorie Ghica de la Brașov, dîmpreună cu dumnealui cluceru Mihail Filipescu și dumnealui căminaru Iancu Cocorăscul i cu alții mai mici de al treilea mînă, carii după puține zile s-au orînduit în dregătorii, însă dumnealui banu Ghica s-au însărcinat cu epistasia spătăriei i dumnealui cluceru Mihail Filipescu cu epistasia agii. Întîmplîndu-să atunci și cutremur foarte tare la 5 ale lunii lui noiemvrie pă la zece ceasuri dîn zi după prînz, dar n-au ținut mai mult dă cinci minute și au încetat. Și după acestea gătindu-să așternerea cerutei socoteli, s-au trimis la Silistra cu dumnealui căminaru Grigorie Paladi, om strein grec din Țarigrad, slujit[or] în curtea Muruzeștilor, ce era vechil dă vistierie al doilea. Dumnealui banu Văcărescu însă, chibzuind a fi mai bine să meargă însuși dumnealui la Silistra a să înfățișa la măria sa pașa să arate și prin grai toate greutățile, ș-au cerut de i s-au dat voie, și pă la 12 ale lunii lui noiemvrie mergînd dumnealui acolo s-au primit dă către măria sa Ahmet Selim pașa cu îndestul icram, și căotîndu-să cu băgare de seamă toată curgerea socotelii ce să trimisese, s-au făcut la multe pricini întrebări încă și la cîteva înfățișări ale dumnealui banului.
f. 90 v. Făcîndu-să multe halveturi | asupra neaparatelor trebuințe ale oștirilor, s-au dat poruncă dă către măria sa ca pentru tainaturile ce să dau la ascherli pă toate zilele să să ia vite natură cu orînduială du pă la lăcuitori, adică vaci și oi, asemenea și grîu pentru pîine, cum și porumb pentru grăunțe dă cai (nemaigăsindu-se orz), iar să nu să mai cumpere cu bani precum pînă atunci. Și împliniriile ce să fac în bani, adică dăjdiile, huzmeturile și ajutorul ce să scosese mai nainte, să să dea în plata lefilor ascherliilor i alte curgătoare chieltuieli și în lefi pămîntenești. Care lefi ostășești s-au și întocmit dă către măria sa Silistra valesi a să da pă fieșcare lună cîte taleri 151 500, adică taleri 143 000 să să numere pe toată luna la luminăția sa chehaia pașa pentru lefile ascheriilor, i taleri 6 000 la slăvitu sultan pă lună, și taleri 2 500 leafa zaporojanilor iarăși pe o lună, începîndu-să de la 15 ale lunii lui octomvrie leat 1821. Și spre îndăstularea acestora, ca să nu să întîmple vreo neajungere, s-au dat poruncă ca să să ia și veniturile sfintei mitropolii i veniturile episcopiilor și ale tuturor mănăstirilor fără osebire. Pentru care cu toate că au stătut prea mult dumnealui banul Văcărescu ca să să întîmpine aceasta a nu să supăra veniturile mănăstirești,
f. 91 dar mijloc de apărare n-au stătut, arătînd măria sa pașa pildă urmarea |.ce s-au fost făcut la Iași de s-au fost strîns toate acele venituri pe seama cheltuielilor ostășești. Drept aceea, întorcîndu-să dumnealui banul de la Silistra

www.dacoromanica.ro

dimpreună cu dumnealui cluceru Filip, ce să rînduise epistat al visterii al doilea în locul căminarului Paladi, numaidăcît s-au făcut orînduieli dă vite pă la judeţe, cîte una oaie dă liude, cisluindu-să şi cîte o vacă la două liude, care venea 8 300 oi şi 4 150 vaci după liudele ce era atunci, socotindu-se acestea spre ajungere în curgere dă patru luni, pînă la sfîrşitu lui mart; cum şi de grîu iarăşi s-au făcut orînduieli de chile 3 500 la sud Buzău, Ialomiţa, Saac, Prahova şi Ilfovul, asemenea şi de porumb s-au analoghisit ca să să împlinească de la fieşcare stare dîn 12 judeţe după cum să arată, adică: 4 baniţe liudele birnic, 4 de la boierinaşii dă neam, 4 de la mazîl, 4 de la ruptaş, 4 de la preot, 8 de la asidot, iar scutelnicii şi poslușnicii nu s-au supărat, fiindcă plătiseră două ajutoare, precum şi slujitorii s-au ocrotit, fiindcă slujea. S-au făcut poruncă şi către părintele Troados, vechilu de mitropolit, pentru strîngerea veniturilor sfintii mitropolii şi episcopiilor, ca să să dea în visterie; cum şi la ghenar 1822 s-au făcut protopopiile judeţelor dă către boierii otcîrmuitori, strîngîndu-să obişnuitul poclon al protopopilor în vistierie. Iar pentru celelante mănăstiri s-au făcut cislă ca să plătească fieşcare | cu analoghie în bani, ajutorinţă, şi f. 91 v.
să nu fie supărate la venituri. Strîngîndu-să după la toate mănăstirile dîn 12 judeţe aproape dă taleri. . .[1] bez mitropolia şi episcopiile. S-au rînduit şi de iznoavă cercetători pe la toate judeţele, boieri simandichi, cu ponturi în scris la mînă de urmarea cercetării ce au a face, de la fevruar ce leat 1821 începînd lucrarea aceasta, şi pă lîngă altele făcîndu-să iscodire şi de toate jafurile ce să va fi făcut atît de apostaţi cît şi de ostaşii ascherlii, şi prin osebite catastişe să să prescrie. Care aceste cercetări s-au însărcinat din poruncă asupra otcîrmuirii, arădicîndu-să deasupra dumnealui vornicului Nenciulescu. Şi între ceilanţi dregători ispravnici fiind şi dumnealui stolnicu Iordachi Tufeanu ispravnic la judeţul Teleormanului[2], după cercetarea cu s-au făcut acelui judeţ de către medelnicerul Nicolae Fundăţeanu, s-au găsit asupră-i peste taleri 35.000, pentru carii, strîmtorîndu-să ca să-i întoarcă înapoi lăcuitorilor din porunca luminăţii sale chehaia paşa, au arătat socoteală de toţi acei bani, cum că i-ar fi dat pe la unii alţii dîn străini, vrînd a să îndrepta fără a să face vreo întoarcere. Dar nici o ascultare nu i s-au dat, ci înştiinţîndu-să luminăţia sa paşa dă către zabitul judeţului, s-au adus cu mare necinste de la judeţ şi fără a să mai judeca s-au hotărît de moarte. Şi mijlocind unii dîn boieri, cum şi dumnealui cinstitu Tahîr aga, i s-au hărăzit viaţa, bătîndu-să numai în poturi cu 100 toiage la falangă, şi îmbrăcîndu-să în haine proaste ţărăneşti s-au trimis la divan cu poruncă | în scris ca să să arădice la popreală f. 92
a plăti banii negreşit în soroc scurt, că apoi nu va avea mîntuire. Carele mai la urmă, prin dare au scăpat. Cum şi la judeţul Oltului, fiind fost ispravnic

[1] Loc alb în ms.

[2] Stolnicul Iordache Tufeanu fusese surprins de niște arnăuți și jefuit în martie 1821, pe cînd mergea să-și ia în primire postul de ispravnic de Vlașca unde fusese orînduit. Tudor Vladimirescu a intervenit să fie lăsat în acel post «spre a face uitare întîmplătoarei pagube ce au cercat».

www.dacoromanica.ro

stolnicu Ioan Fotino, s-au găsit jăfuiri de taleri 46 000, carii din poruncă s-au întors toţi înapoi lăcuitorilor, scoţîndu-să şi din isprăvnicie. Iar dîn partea Moldovii, fiindcă fugea mulţi dîntre ostaşi, carii coborîndu-să pîn judeţul Focşanilor lua satele de-a rîndul pe supt deal de ieşea la Nicopoli sau la Craiova şi prăpădea toate satele pă unde trecea, s-au orînduit dă către luminăţia sa chehaia paşa slăvitul silihtar aga de au mers la Focşani cu 500 ascherlii pentru pază a nu-i mai lăsa ca să treacă pîn sate să facă supărări lăcuitorilor, cum şi a popri pe capăsîzii ibraileni să nu mai umble prin sate. Carele nu puţin nizam au făcut în tot coprinsul judeţului Focşani încă şi de ceia parte în ţinutul Putnii. Dar s-au făcut şi mare dărăpănare judeţului cu darea tainaturilor numai dîntr-acel judeţ de pîine, carne, grăunţe de cai, fîn, salahori, rîndaşi şi cară în slujbă.

După întocmirea orînduielilor de mai sus, puindu-să la cale strîngerea celor trebuincioase pentru tainuri, s-au pricinuit îndăstulă zmăcinare lăcuitorilor la primirea vitelor, pentru că fiind rînduiţi în politia Bucureştilor într-adins măcelari de le alegea, cele mai multe le întorcea înapoi cu pricinuire că nu sînt
f. 92 v. grase, şi unile sate dă cîte 10 ori îşi aducea datoria lor dă vite | şi tot nu să istovea, că li să tot întorcea înapoi. Pînă ce otcîrmuirea, văzînd această zmăcinare a lăcuitorilor, au orînduit măcelari pe la judeţe dă le-au primit prin alegere. Iar grîul să primea dă către brutari pe la mori, ţiindu-să socoteală dă către orînduitul logofăt ce da tescherele dă priimire, cum şi porumbul să priimea la magazie dă către orînduiţii magazieri, iar darea era prin oamenii dumnealui Hagi Emin aga, îndăstulîndu-să toate tainaturile fără împuţinare. Asemenea şi împlinirile banilor urmîndu-să după întocmirile de mai sus, să plătea din visterie la fieşcare începere de lumină [1] nooă, orînduiţii bani pentru lefi, cum şi curgătoarele cheltuieli cu necontenire pe toate zilele. Şi trimiţîndu-să de la Silistra copie după împărătescul ferman ce venise de la Ţarigrad, s-au făcut cunoscut dă către luminăţia sa chehaia paşa pe la toate agalile şi căpeteniile oştirilor cum şi încris s-au dat la divan spre pliroforie, a căruia tălmăcire să arată mai jos pe anume, adică:

« Tu Silistra valesi, sarascherule al tuturor părţilor Dunării, vezirul nostru, Mehmet Selim paşa, învecîniceze-ţi Dumnezeu strălucirea ta !

Sosind această sfîntă poruncă a noastră, cunoscut să-ţi fie că, îndăstulîndu-ne cum că după ce s-au curăţit cu totul răzvrătitorii dîn Valahia şi Mol-
f. 93 davia, s-au întors la ale sale cei mai mulţi | din cei cinstiţi şi cu credinţă raele, aflîndu-să şi ceilanţi întru cugetare de întoarcere şi că nefiind încă domn la amîndooă aceste eparhii, stau în nelucrare cele ce privesc spre ei: vămi, ocne şi celelante huzmeturi, încă şi moşiile şi semănăturile celor ce sînt în Braşov pribegiţi, neadunate şi nelucrate; aşadar, fiindcă aceste două eparhii sînt cheler al împărăţii noastre şi statornică voinţa noastră este a-şi avea lăcuitorii şi raiaoa odihnă, măcar că cu puţin mai'nainte prin altă înaltă poruncă am fost

[1] Corect: lună.

www.dacoromanica.ro

făcut cunoscut că este statornică înalta noastră voință a să așăza de acum înainte răpaosul și odihna într-aceste două pămînturi, și toți întorcîndu-să la ale sale, să îngrijească fieșcare pentru meseria sa, și lucrînd pămîntul ca și alte dăți, să nu aibă nici o bănuială că li să va întîmpla cevași de primejdie vieții lor, averilor lor, sau priveleghiurilor lor; încă să să lucreze și să să otcîrmuiască bine dă orînduiții caimacami pînă la trimiterea domnilor toate huzmeturile, vămile, zeciuielile, dăjdiile și celelante asemenea acestora, după obiceiul ce din vechime s-au păzit, propoveduindu-să toate acestea prin telali în toate părțile acestor pămînturi. Dar fiindcă pentru boieri nu s-au însemnat vreun cuvînt deosebit, și după arzurile ce s-au trimis dă către vezirul nostru Salih pașa și din partea caimacamului și a însuși boierilor din Moldavia, unii din boierii acestui memlechet avînd bănuieli, nu s-au întors încă la pămîntul lor, nu lipsim și altă dată a face cunoscut, cu trimiterea | aceștii sfinte porunci, că dă vreme ce și boierii să numesc raele ale împărății noastre, n-au fost dă f. 93 v.
trebuință să adăogăm ceva deosebit pentru dînșii.

Deci tu, vezirul nostru, Silistra valesi și sarascherule al Dunării, să faci cunoscută aceasta către cei ce să cuvine și că este nezmintită înalta noastră poruncă și voință a să întoarce raelile ce să rătăcesc în toate părțile și în pămînt străin și a-și lua fieștecare lucru dregătorii sale cu obștească liniștire ce au avut și mai nainte, fără cea mai mică bănuială că ar putea să li să întîmple vreo stricăciune; și că pînă la arătarea domnilor au a să căota toate domnești pricini desăvîrșit dă către caimacami, precum huzmeturile, dăjdiile și celelante după obicei. După înțelegerea și cercarea în lucruri ce ai, vei îngriji ca să săvîrșești întocmai cele scrise, supuindu-te sfîntului nostru semn. S-au scris acesta către sfîrșitul lunii zilhige al anului 1236».

Și peste puțin au venit poruncă în scris de la măria sa pașa de la Silistra ca să să aștearnă condică pe anume a să încheia socotelile visterii dă toate veniturile și cheltuielile ce au curs de la 15 mai leat 1821, de cînd au intrat oștirile, și pînă la sfîrșitul lui ghenar 1822, orînduindu-să prin alegerea luminății sale chehaia pașa boieri într-adinși, ca să theorisească și să epistatisească asupra acestor socoteli pînă să vor isprăvi, însă dumnealui vornicu Alexandru Nenciulescu i dumnealui cluceru Filip i dumnealui căminaru Aleco Aslanoglu i dumnealui căminaru Aleco Seiano și | dumnealui chir Ianachi Băltărețu, carii stînd f. 94
fără pregetare întru lămurirea acestor socoteli dîmpreună și cu dumnealui stolnicu Petrache Arion, sameș fiind visterii, s-au întocmit și s-au prescris nu cu puțină osteneală. Și așternîndu-să dooă condici, s-au trimis una grecească la măria sa pașa de la Silistra cu dumnealui stolnicu Petrache, sameșu visterii, cum și ceilantă, theorisindu-să după obicei dă către toți dumnealor boierii, s-au poprit în visterie.

Iar în politia Bucureștilor nu puține spaime și frici au fost în nenumărate rînduri, pentru că de multe ori întîmplîndu-să atît înlăuntru în politie cît și pă margine hatale și omoruri dă către cei îndărătnici ostași, cum și fămei să

www.dacoromanica.ro

lua zioa namezea mare după drumuri cu zoru, neputînd a-i face nimenea zapt. Încă și mulți dintre cei nesocotiți creștini, alergînd cu dăznădăjduire la legea othomanicească, cum și copiii nepricepuți prin înșălăciuni să turcea fără osăbire sau proprire, precum și fiiul dumnealui paharnicului Cozoni (carele mai pă urmă după sfătuirile părinților căindu-să, au mijlocit unii dîn creștini de l-au cacerdisit dîmpreună cu părinții în părțile Sibiiului prin taină). Dintr-acestea se pricinuia mari turburări și nepovestite spaime întru inimile creștinilor, încît toți lăcuitorii dîn politie să afla întru nedumerire și întru cea desăvîrșită dăznădăjduire, căotînd numai sus la cer a vedea mîntuire. Pentru care, măcar că luminăția sa chehaia pașa făcea îndăstule zabitlîcuri și | nizamuri în politíe,
f. 94 v. dar nu înceta adeseaori îndărătnicii ostași a face multe răotăți. Mai vîrtos tătarii și zaporojanii, spărgînd biserici noaptea, călcînd case prin mahalale și prădînd pe mulți oameni încă și omoruri săvîrșind, precum și pe afară multe călcări și jăfuiri au făcut, ieșind la drumuri zioa'namezea mare de păzea și jăfuia pă cine găsea, încît nu mai putea cinevași să mai iasă nici dîn politie afară, temîndu-să de viață.

Pe lîngă toate acestea au covîrșit întîmplarea turburării ce au făcut ostași manafi în politia Bucureștilor la 7 ale lunii lui martie pă la trei ceasuri dîn zi, că gîlcevindu-să pe la poarta dîn jos un ostaș manaf cu doi zaporojani, au scos iataganile unul asupra altuia și ciocîrtindu-să între dînșii, au început manaful să strige. Și deodată înverșunîndu-se mulțimea manafilor, ce să întîmplasără prin tîrg, au început cu săbiile și iataganile scoase să taie pă cine le ieșea înainte, făcîndu-să mare turburare prin tot tîrgul, dînd iagma pă la multe prăvălii și dăzbrăcînd pă cine găsea, încît s-au spăimîntat tot norodul, ciocîrtindu-să de tăerea iataganelor peste o sută cinsprezece oameni creștini, armeni și ovrei, pînă ce s-au înștiințat luminăția sa chehaia pașa și numaidecît, pe de o parte au dat de știre mai marelui manafilor, poruncindu-i de au ieșit în tîrg spre înfrîngerea înverșunării manafilor și cuvi | inciosul zabitlîc, iar pă
f. 95 dă alta, au ieșit însuși luminăția sa dîmpreună cu colul și oameni îndăstui, preumblîndu-să prin tîrg și dînd tot felul dă nizam pînă s-au încetat turburarea. Dar cine poate povesti frica, groaza, pagubile și jafurile ce s-au făcut și la această turburare, pentru că fugea oamenii și nu știa unde să să ascunză să scape, fiind o jalnică și nespusă ticăloșie. Precum și slugeru Dumitrache Știrbei, întîmplîndu-să într-acea furie cu caleașca prin tîrg, l-au zmăcit dîn caleașcă cîțiva manafi și dîndu-l jos, după ce l-au bătut cu iataganele și l-au ciocîrtit, apoi l-au dăzbrăcat de toate hainele și l-au lăsat mai mult mort.

După acestea, apropiindu-să și sfînta săptămînă a patimilor domnului și mîntuitorului nostru, au început norodul și toți creștinii cei din politie să să turbure și să să mîhnească de multele vorbe și scorniri ce să auzea, cum că adică pă vremea deniilor sfintelor biserici este ca să să bastorosească creștinii pă la biserici cum și pe la case să să jăfuiască. S-au îngrijat toți foarte tare, încît nu mai rămăsese nădejde de mîntuire. Și așa făcîndu-se slujbele deniilor

www.dacoromanica.ro

zioa după prînz pe la toate bisericile, sta oamenii întru îngrijire cum însera și pînă a doua zi la zioă, slăvind pre Dumnezeu că i-au scăpat, urmîndu-să această toată săptămîna patimilor, cum și în trei zile ale sărbătorilor | paștelui, f. 95 v.
scornindu-să că este să să puie sabie d-a rîndul în toată politia Bucureștilor, s-au spăimîntat foarte groaznic tot norodul, încît aștepta fieșcare să vază pornirea ascuțitului săbii, nemaiavînd altă nădejde dă mîntuire. Dar milostivirea marelui Dumnezeu fiind cu prisosință și covîrșind orice pornire, nu numai nici unile dîntr-acestea nu s-au întîmplat, ci încă și sălbătăciunea aceea a ostașilor au catandisit întru dumesnicie și liniște, nemaisimțindu-să nici un fel de hata sau omor în toată politia, încă au luminat și pre împăratul othomanicesc de-au dat strașnică poruncă prin ferman împărătesc a să păzi liniștea lăcuitorilor cu toată scumpătatea, fără a să bîntui vreunul dîntre raele, precum mai jos să arată tălmăcirea pe anume, adică:

Tituluşul s-au lăsat.

« Sosind această a noastră poruncă, să-ți fie cunoscut că, măcar deși avem îndăstulare cum că să face din parte-ți orice îngrijire și silință a nu să întîmpla săracilor raele vreun ce împotriva voinții noastre din partea împărăteștilor noștri ascherlii ce s-au trimis în eparhia Valahii după nemărginita bunătate și milostivire a noastră spre izbăvire-i dă către apostații care au prăpădit obștea, și spre liniștea și odihna acestor raele ale noastre, dar ca să ți să înmulțească silința și îngrijirea a nu să face cea mai | mică nedreptate la aceste raele nebîntuindu-să f. 96
moșiile boierilor dă către vreunul dîn oșteni, fiindcă ți s-au trimis în trecutele zile altă poruncă a noastră cu întradins mumbașir, la carea și de sîntem nădăjduiți că făcîndu-să urmarea după înalta noastră voință, va fi mai multă liniște și odihnă într-această eparhie din ceia ce era în zilele de domni, dar fiindcă peste măsură sînt nedreptățile ce s-au întîmplat acestor raele de către apostați, și amîndouă eparhiile, Valahia și Moldavia, sînt împărătesc cheler al nostru, prea dă trebuință este a să face toată îngrijirea și silința spre ocrotirea și paza acestora din partea orînduiților dă către înaltul nostru dovlet, ca să-și poată veni la cea dintîi stare a lor și către acestea să să mai apestească șederea ascherliilor noștri într-aceste două eparhii spre paza lor. Cunoscînd dar tu și al doilea, că raiaua ce să află supt umbra împărăteștii noastre aripi de să va nedreptui, este împotriva sfintei legi și împărăteștii mele voințe, vei pune orice îngrijire și silință ca să nu să întîmple vreo nedreptate aceștii | raele, și cînd vreunul f. 96 v.
dîn ostași va îndrăzni ca să supere și să asuprească pă vreunul din raele, numaidecît unii ca aceștia să să pedepsească cumplit. Tot acestea s-au scris acum și la cel din Moldavia gearhagi și la muhafizul Diiului. Deci acestea toate făcîndu-ți-să cunoscute, după cea din sine-ți pricepere și minte a ta vei săvîrși întocmai cele poruncite dînd supunere la sfîntul nostru semn. Și s-au scris această poruncă pă la mijlocul lunii rebiul-evel al veleatului 1237 ». [1]

[1] Data erei noastre: 9—10 decembrie 1821. La București, firmanul a fost primit în ziua de 14 decembrie.

www.dacoromanica.ro

Şi după cetirea acestui ferman, dîndu-să dă către luminăţia sa chehaia paşa strașnice porunci pe la toate agalile a înfrîna pe toţi ascherlii ca să nu să cuteze a supăra pe cinevaşi sau a jăfui în mahalale, s-au încetat turburarea politii, liniştindu-să şi ascherlii între dînşii din sălbăticiunea ce avea.

Şi la mart 22, luminăţia sa chehaia paşa, chemînd la conacul luminăţii sale pe dumnealor boierii, le-au arătat poruncă în scris de la măria sa Mehmet paşa, Silistra valesi, sarascherul Dunării, prin care cerea pe cei mai jos arătaţi
f. 97 boieri ca să meargă la Silistra fără cea mai puţină întîrziere, fiind | trebuincioşi, însă: dumnealui banul Grigorie Ghica, dumnealui banul Barbu Văcărescul, dumnealui vornicu Nicolae Golescu, dumnealui spătaru Scarlat Mihălescu, dumnealui cluceru Mihail Filipescu, dumnealui cluceru Filip Lenciu, dumnealui căminaru Ioan Cocorăscul, poruncindu-li-să dă către luminăţia sa chehaia paşa ca îndată să să gătească cu toţii să plece la Silistra unde sînt chemaţi, fără a avea vreunul cît de puţină grijă şi fără a pricinui unii dintre dumnealor zăbavnică pricinuire, căci chemarea aceasta nu poate fi dă vătămare cuivaşi, nici pentru vreun rău simţitor, ci mai vîrtos spre al obştii folos, precum chiar dumnealor pot judeca. Şi mai vîrtos că boierii de la Iaşi au fost mers mai nainte la Silistra, şăzînd acolo cîtăva vreme, şi făcînd atunci cerere ca să meargă şi la Ţarigrad cu arzul ce făcuseră, cărora neslobozindu-li-să mergerea la Ţarigrad, s-au întors înapoi fără a păţi vreunul cevaşi. Acestea arătîndu-li-să dă către
f. 97 v. luminăţia | sa chehaia paşa, le-au zis ca să să gătească şi a doua zi să plece. Şi aşa, mergînd fieşcare pe acasă, i-au coprinsu nu puţină grijă pentru chiemarea aceasta la Silistra. Şi a dooă zi, umblînd de la unii pînă la alţii şi tot sfătuindu-să între dumnealor, feluri dă păreri cugetînd, era coprinşi dă multe bănuieli, mai ales nefiind de faţă domirire pentru pricina chiemării, pînă ce au dat-o toţi dumnealor cu socoteala cum că nu poate fi spre vreun rău nici dă vreo vătămare. Căci atunci trebuia să să trimiţă a-i arădica fără veste şi cu urgie. Ci negreşit urmează ca să fie pentru vreo întocmire şi aşăzare a ţării, auzindu-să mai vîrtos cum că la Ţarigrad, cum şi în părţile ţării turceşti în toată Rumeli, s-ar fi îndreptat drumurile şi s-ar fi făcut desăvîrşită linişte, şi cum că între împăratul Rosii cu prea puternica Poartă s-ar fi isprăvit pacea ce să străgăneză de atîta vreme.

De aceia a treia zi, la 24 martie [1], au purces mai întîi dumnealui banul
f. 98 Barbul Vă | cărescul, fiind vistier mare, de s-au dus la Silistra, neajungîndu-să a să da la toţi deodată cai de poştă. Apoi dumnealui banul Ghica şi ceilanţi toţi de mai sus arătaţi, mergînd pînă la Călăraşi în pămîntul ţării, unde însoţindu-să şi cu dumnealui banul Văcărescul, au trecut cu toţi la Silistra. Şi înfăţişîndu-să la măria sa paşa, i-au priimit cu blîndeţe şi cu îndăstulă cinste, făcîndu-le ţărămonia cuviincioasă după obicei. Apoi le-au arătat prin dulci cuvinte

[1] După alte însemnări contemporane, delegaţia de boieri a plecat în ziua de 22 martie (vezi: Acad. R.P.R, Cronica lui Ioan Dobrescu, ms. rom. 3404, sub data de 22 martie; vezi şi: « Jurnalul boierilor munteni trimişi la Ţarigrad», la E. Vîrtosu, *1821. Date . . .*, p. 146—155).

www.dacoromanica.ro

cum că din prea înaltă împărătească poruncă ce i-au fost venit sînt chemați a merge la Țarigrad pentru multe pricini și trebuințe care privesc spre folosul patrii, mai vîrtos spre a să pune țara într-o bună întocmire, dîndu-să carar la toate trebile și memurieturile ei și spre întemeierea tuturor privilcghiurilor ce dîn vechime prin multe hatihumaiumuri au fost legate și întocmite dă către prea puternica împărăție, precum sînt știute. Și fiind | că dumnealor boierii pînă f. 98 v.
a nu pleca din București întocmiseră ponturi în scris de toate cele ce privesc spre folosul patrii, le-au făcut cunoscute și mării salc pașii, cetindu-le din cuvînt în cuvînt, precum mai jos anume să arată:

1. Domnia, ca să fie șapte ani, este planos grecesc. Și celclante părți sfătuind, s-au pus în lucrare, lucru în vedere, că de cînd prea puternic[ul] dovlet au hotărît a fi domnia șapte ani, nu s-au mai întors nimeni în Țarigrad, ci toți au pribegit în alte țări pentru ca să-și facă scoposul lor, adecă acestea care s-au întîmplat. Și de va rămînea domniile tot așa, cu adevărat că nici unul nici de acum înainte nu să va mai întoarce, și a domnilor fugă este cea mai vătămătoare și supărătoare dovletului, că fugînd pismuiesc dovletul, și în țări străine aflîndu-să domnii, avînd și bani mulți, fac pricini și sfătuiesc, arătînd drumuri vătămătoare dovletului, și celelante împărății îi ascultă. Iar orînduindu-se domn, ca să fie în domnie pînă la moarte, și murind domnul, să aleagă pe altul care-l va găsi dovletul să orînduiască, iar nu pe fiul său.

2. Cîți arănăuți, sîrbi și greci, într-aceste dooă cheleruri împărătești vor fi, să să izgonească dîn țară și fieșcare să meargă la patriile lor, măcar fie și însurați, avînd neveste pămîntence, măcar fie și boieri de orice treaptă vor fi, pentru a cărora izgonire să să trimiță om împărătesc.

3. Domnul cel orînduit de dovlet să nu aibă voie să aducă | din Țarigrad f. 99
greci, dccît numai un postelnic i un chiatip și trei chehaiale, și să să slujească cu oamenii țării.

4. Cîți din greci sau sîrbi, sau cîți din boierii pămînteni vor avea cavalerie, să-i cerceteze, și de vor fi după coprinderea sfintelor tractaturi să fie nesupărați și sudiți adevărați, urmînd tractatiirile, avîndu-i domnii depărtați dă toate maslahaturile țării și dă privileghiurile pămîntenilor.

5. Consulatul Rosii, cît și cel nemțesc, să nu aibă a trimite greci într-alte țări, nici sicritarii lor să nu fie greci, ci adevărați roși și nemți.

6. Poruncile sfintelor tractaturi ce vor fi asupra nizamurilor țării să să facă cunoscute la toți pămîntenii de obște, iar nu ascuns.

7. Domnu să aleagă în urmă boierii țării și atît iscăliturile lor cît și pecețile să le trimiță la prea înaltul dovlet pentru ca să fie știut și cunoscut. Și verice arzohaluri va trimite domnul la prea înaltul dovlet pentru vcrice maslahaturi ale țării să nu să priimească pînă nu vor fi toți iscăliți, făcîndu-le prea înaltul dovlet rubar atît iscăliturile cît și pecețile, și de va fi toate și adevărate, atunci prea înaltul dovlet să dea stăpînească poruncă.

www.dacoromanica.ro

8. Verice poruncă va trimite dovletul la aceste două cheleruri, să o facă
f. 99 v. domnul cunoscută tuturor boierilor. |

9. Domnii să nu aibă voie să înbrace caftane pă nici un străin, nici să-i dea privileghiu al țării, adică scutelnici și poslușnici.

10. Toți boierii acestor dooă cheleruri să fie slobozi vericînd vor vrea să meargă la prea puternicul dovlet, să nu fie popriți de nimeni.

11. Toate capuchehaielele serhaturilor să fie rumîni pămînteni, iar nu greci.

12. Toți călugării, vlădicii, arhimandriții, igumenii greci să fie izgoniți din țară, mergînd pă la eparhiile lor.

13. Domnul să nu aibă voie a înălța mansupuri din boierii țării care vor vrea, ci murind cel bătrîn să înalțe pă cel de al doilea, și nici să dea mansupurile la cine vor vrea, ci pă rînd la fieșcare, ca să să împărtășească fieșcare din mila împărătească, și fără dă rușfet, și cu sfatul tuturor boierilor.

14. Ispravnici să să orînduiască boieri cu știință, și să fie răspunzători pentru județu lor.

15. Domnul să nu aibă voie să facă nici mazîli, nici neamuri, nici postelnicei, nici cumpaniști să nu facă fără dă știrea boierilor. Și cînd va face cîte unul, după slujbele ce va face, și în carte să fie toți boierii iscăliți. Iar nefiind toți, și numai cu pecetea, să nu să ție în seamă.

16. Domnii să nu aibă voie să orînduiască la nimeni vreun privilcghiu al
f. 100 țării, nici lucruri de ale țării să nu dea dă zestre. |

17. Toate socotelile țării să fie dăschise la visterie și fără dă știrea boierilor să nu facă nici o cheltuială, nici să ia mai mult de la țară decît ceia ce va trebui țării pentru cheltuielile țării și pentru lefi, iar domnul să-și ia pă seamă și numai rusumaturile.

18. Toți streinii fără de privileghiuri să să așaze cu țara și să nu fie bășcăluiți.

19. Negutătoria pămîntenilor să fie slobodă a trece veri unde, plătind vamă după vechiul obicei.

20. Beilicci-basa să nu aibă voie să aducă cu dînsul mai mulți oameni decît șaptesprezece pazarghideni, pe carii să-i orînduiască la 17 județe, și cu oameni de ai isprăvnicatului să strîngă oile ce sînt orînduite, numai cu fiat, dîndu-le isprăvnicatul ciobanii cei trebuincioși, care ciobani să ducă oile numai pînă la Dunăre și să să întoarcă înapoi, însă toți ciobanii să nu aibă arme.

21. La școalele țării ce să numește domnească dăscălie, să nu fie volnici a primi copii nici de greci, nici de arnăuți, nici dă sîrbi, și cu poruncă împărătească să să trimită și trei hogi procopsiți, cu plata țării, ca să învețe și pămîntenii limba prea puternicului dovlet.

22. Toți sudiții să fie îndatorați a fi supuși sfintelor tractaturi și privileghiurilor țării.

23. Spătăria să să dea la patru boieri de ai țării pentru a putea păzi nizamul
f. 100 v. țării, iar nu la unul, și la greci. |

www.dacoromanica.ro

24. Caimacam la Craiova să să trimiță boier pămîntean cu știință de ale țării, și să nu aibă în slujbă oameni străini decît ai țării.

Care aceste de mai sus ponturi[1],găsindu-le cu cale și măria sa pașa Silistra valesi, și lăudînd buna dumnealor chibzuință, ca niște doritori de patrie și rîvnitori bunelor orînduieli, le-au poruncit ca să le provalisească după mergerea dumnealor la Țarigrad, povățuindu-i în tot chipul cu blîndețe spre cele bune și sfătuindu-i părinteşte a depărta dintre dumnealor orice chip de dihonie, ca să nu le pricinuiască mai multă scandelă și vătămare, pentru că zavistuindu-să între dumnealor, nu vor putea săvîrși altă bunătate fără numai dezghinare apururea și pizmuire nezmintită, din care fără îndoială să vor pricinui multe răotăți și către dumnealor în parte vătămări, scădere dă ipolipsis și nespusă catigorie, și către supușii raiele zmăcinări, neîntocmiri, neocrotiri și cu un cuvînt nici un chip de repaos nu vor putea avea ticăloșii lăcuitorii țării din pricina dăzghinării dumnealor, căci din zavistie multe neamuri s-au cufundat, noroade s-au împrăștiat și împărății cu totul s-au dărăpănat, precum din istorii și | vechi și nooă să f. 101
pilduiește. Ci unindu-să între dumnealor, să fie cu toții într-o glăsuire, într-un cuget și într-un sfat, bine însoțindu-să întru toate săvîrșirile, spre a fi lăudați în toată vremea și dă către împărăție și dă către vecinatele neamuri pentru temeinica însoțietate și nedăspărțită unire, care privește cu denadinsul la multe bunătăți și de obște și în parte. Căci păzindu-să între dumnealor unirea nezmintită, nu numai că pentru obștea supușilor va fi în toată vremea de folos și spre datornica ocrotire nebîntuita liniște și cuviinciosul răpaos, cum și întregimea fericirii lăcuitorilor apărîndu-să cu dorință de orice bîntuire, dar și în parte folosința va spori întru covîrșire, binecuvîntîndu-să această unire în toate părțile, și neavînd mijloc cei iubitori de zavistii ca să-și lărgească lațurile lor, prin care apururea să sîrguiesc a dăzghina unirea obștii spre a să dăsfrîna lupii cei nesățioși și vulpile cele viclene la neînfrînatele porniri fără de mustrare de cuget.

Acestea și altele asemenea povățuiri au sfătuit măria sa pașa Silis | tra valesi f. 101 v.
pe dumnealor boierii, îndemnîndu-i și de față și pe taină a fi cu toții uniți la tot sfatul și într-un cuget să facă orice mișcare, avînd dorință și dragoste către cei mai mici și către toți supușii.

Iar în politia Bucureștilor, cum și în Brașov, aflîndu-să de mergerea dumnealor boierilor la Țarigrad, în feluri dă chipuri judeca oamenii și scornea această mergere a dumnealor, unii zicînd că spre pierzare sînt chemați, a să jărtfi cu toții supt feluri dă bănuieli în pricina arădicării apostasiei ca niște cunoscători întîmplătoarii răzvrătiri, și că fără îndoială să vor jărtfi cu toții după mergerea dumnealor la Țarigrad. De care aceste scorniri îndăstulîndu-să și familiile dumnealor dîn Brașov, le-au coprins o nespusă jale, plîngînd și tînguindu-să neîncetat, încît nu să mai putea parigorisi fără numai cu slujbile și

[1] În alte texte cererile boierilor se găsesc expuse în 26 de ponturi (Acad. R.P.R., ms. rom. 322, f. 150; C. D. Aricescu, *Acte justificative* . . ., p. 214—216).

www.dacoromanica.ro

rugăciuni pă la sfintele biserici, pînă au luat scrisori de la dumnealor de parigorie.
f. 102 Alții, tălmăcind această chemare a dumnealor pentru cercetarea și isco|direa pricinii arădicării apostasii din județele ot prez Olt, ca să să descopere din cine s-au aținat și în ce chip, și cum de nu s-au întîmpinat la vreme, cînd încă nu să adunase cu înhăitare atîta norod, ca de la începenie să să fi proprit turburarea. Și alții iarăși zicea cum că după mergerea dumnealor boierilor la Țarigrad, este a să face întocmire dă obște spre otcîrmuirea țării, paza nizamurilor și chibzuirea trebuincioșilor paznici pentru oblăduirea țării, a nu să bîntui răpaosul lăcuitorilor dă către făcătorii dă rele, cum și întărirea tuturor preveleghiurilor ce prin nenumărate hatihumaiumuri împărătești au avut țara dintru început și pînă acuma a să preînoi cu desăvîrșite temeiuri ca să să păzească nestrămutate. Și cei mai mulți scornea în feluri dă chipuri, tălmăcind această mergere a dumnealor boierilor la Țarigrad.

Dar măria sa pașa Silistra valesi, neîncetînd cu părintești povățuiri către dumnealor, îi mîngîia cu parigorii vrednice dă laudă, sfătuindu-i cu denadinsul
f. 102 v. a nu să spăimînta întru nimic, încă să aibă toată îndrăzneala, și prin fe | luri dă cuvinte dulci îmbunîndu-i, le-au arătat că prea puternica Poartă nu are vreun cuget împotrivă nici pentru dumnealor nici pentru raia, parigorisindu-i cu multe cuvinte ca să nu aibă vreo grijă sau să le treacă prin cuget vreun fel dă vătămare, încredințîndu-i cu mari și înfricoșate jurămînturi că nu va pătimi vreunul din dumnealor nici un fel de supărare. Și fiindcă sînt a merge și din partea Moldavii cîțivași boieri, carii încă nu sosiseră la Silistra, i-au orînduit pe dumnealor boierii Țării Romînești pă la conace cu îndăstul peripiisis și icram.

Deci văzînd dumnealor hotărîrea și nemairămînindu-le vreun alt mijloc de apărare, au început fieșcare să scrie pă la familiile dumnealor pricina mergerii dîn poruncă la Țarigrad și altele ce vor fi avut, cum și la București să scrie pentru gătiri dă ale drumului, orînduind prin știrea mării sale pașii vechili la dregătoriile dumnealor, însă: dumnealui banul Ghica au orînduit vechil al spătăriei pă dumnealui vistieru Grigorie Romanit, dumnealui banul Văcărescul au orînduit vechil al vistierii pă dumnealui postelnicu Costache Negri caimacamul, dumnealui cluceru Mihail Filipescu au orînduit vechil al agiei pă dumnealui vornicu Alexandru Nenciulescu și dumnealui cluceru Filip au orînduit vechil al visterii al doilea pă dumnealui căminaru Aleco Aslanoglu. Și zăbovindu-să cu toții la Silistra toată săptămîna cea mare a patimilor, adăstînd și pe dumnealor boierii moldoveni, au făcut paștile acolo, la 2 ale lunii lui aprilie,
f. 103 leat 1822. |

Iar de la Moldova sosind cei de mai jos arătați boieri, însă: dumnealui logofătu Ioan Sturza, dumnealui aga Ioan Greceanu, dumnealui vornicu Dauh [8], dumnealui hatmanu Cerchez, dumnealui vornicu Cuzea, au avut împreună cu dumnealor și agzigmagzar în scris către prea puternica împă-

[1] Este vorba de Ioan Tăutu.

www.dacoromanica.ro

rație othomanicească din partea a tot norodul țării Moldavii, coprinzînd cele de mai jos arătate, care s-au scris pe anume din cuvînt în cuvînt.

« La prea strălucitul prag al prea puternicii și hrănitoarei noastre împărății, unde să află încuibat razimul mîntuirii și scăparea tuturor celor ce sînt în nevoi și scîrbe, năzuiesc acum cei coprinși dă amărăciune și în dureri rătăciți și dăznădăjduiți, iar către prea puternica împărăție credincioșii și supușii racle, lăcuitori memlechetului Moldavii: mitropolitul, episcopii, arhimandriții și igumenii mănăstirilor, boierii dîn treapta dintîi, a doua și a treia, boicrinașii și celelante toate stări ale mazîlilor, ruptașilor, neguțătorilor și toată obștea neamului Moldavii, parte bisericească și politicească, și cu izvor dă lacrămi, dîn inimile noastre plecîndu-ne genuchile credinții și grumazul supunerii și al rîvnii sufletești noastre jertfiri, cu cele mai jalnice strigări înălțînd către dumnezeu mîini rugătoare pentru neasămănată slavă și tărie a prea puternicului și iubitorului de oameni împăratului | nostru și a prea înălțatului devlet f. 103 v.
(a căruia putere fie în veci nebiruită spre a supune pre tot vrăjmașu și pizmașŭ), îndrăznind noi ticăloșii să ne apropiem cu acest al nostru prea plecat agzar, arătăm că accst pămînt al țării noastre Moldavia, fiind încredințat de la prea puternicul unul dumnezeu ca un amanet sfînt la prea puternica și vecinica împărăție încă din vremea strămoșului sultan Suleiman celui dintîi, de atunci s-au învrednicit prin așăzămînturi și canoane să să miluiască cu a să numi și a să zice cheler al prea puternicii împărății și mefruzul chelem. Însă niciodinioară această credincioasă raia supusă, nu s-au arătat cu cîtuși de puțină abatere spre învinovățire de hainlîc sau măcar cu oareșcare aplecare cît de mică spre cugetare de apostasie. Ci înpotrivă, dîn începutul supunerii în cursuri de veacuri întregi, mai luminat decît soarele, Moldavia au păzit cu toată întregimea neclintirea ei de la țelul credinții către prea puternicu dovlet, cu mai multe sfinte măsuri decît toate celelante neamuri cum au avut norocire a să afla în toată lățimea de dooă pămînturi și dooă mări, ce sînt supuse la împărătcasca putere a prea înaltului dovlet. Dovadă luminoasă și fără împotrivire la aceasta este că ticăloascle raele, lăcuitorii acestui pămînt, au în mîincle lor numai plugurile dă fier pentru lucrarea pămîntului, spre împlinirea poruncilor și voințelor dovletului, mulțămitori | cu totul pentru nedeșertatul izvor al f. 104
milclor și al harurilor ce am dobîndit și în scris de la hrănitoarea noastră împărăție, avîndu-le acelea ca niște comori de mult preț. Dar cumplitcle supărări ale domnilor greci de la Țarigrad, carii de la o vreme încoace au început a să orîndui în locul pravoslavnicilor domni pămînteni moldoveni, ce era așăzați asupra vechiurilor obiceiuri ale pămîntului ce din vechime are făcute hărăzire sfîntă în țara noastră, acești domni au încăput în locul celor pămînteni pentru păcatele noastre. Însuși ei au priciuuit și această mare rană a apostasici ce s-au ivit, din care au curs cea dcsăvîrșită stingere a memlechetului, cea negrăită durere și tînguirea cca vccinică, carc tînguire nu este cu putință a să șterge niciodinioară dîn sufletele credincioaselor raele ce să află acum în golătate

www.dacoromanica.ro

şi dăznădăjduire. Acest pămînt al Moldavii, acest cheler al prea puternicii împărăţii, aceste nevinovate şi supuse raele, au rămas acum ca un trup fără suflet, omorît dîn pricina acestor făcători dă rele şi prăpăditori apostaţi, carii trăgînd asupra loruşi şi năvala nebiruitelor oştiri ale prea puternicii împărăţii, spre zdrobirea lor, au ajuns Moldavia să fie războinică privelişte a izgonirii grecilor. Şi iată acum în vedere este pămîntul mai pustiit, oraşe golite şi arse, bisericile pentru închinăciunea noastră prădate şi dărămate, dobitoacele hră-
f. 104 v. pite | şi de tot împuţinate, zaherelile hrăpite şi noi ticăloşii pămînteni goliţi şi moşiile noastre în stare vrednică dă jale, fiind lipsite dă venitul lor. Acestea sînt sfîrşiturile oblăduirii fanarioţilor în Moldavia. Şi iarăşi mulţămită aducem prea înaltului dumnezeu că nu ne-am amăgit a ne îndupleca în cugetarea apostasii ce este prăpastia pierzării sufletelor noastre ce ne-au rămas, pentru că în multe rînduri s-au silit să ne tragă şi pre noi la această de dumnezeu urîtă cugetare, ca să ne piarză şi pă noi, lipsindu-ne dă nepreţuita comoară a credinţii şi a supunerii noastre către dătătoarea dă viaţă putere a prea înaltului devlet. Cu izvor dă lacrămi aducem mulţămită către negrăita îndălungă răbdare a iubitorului de oameni împăratului nostru, căci cu scumpătate cercetînd şi cu îndelungă răbdare descoperind au aflat strălucind neprihănitoarea credinţă a supuselor sale raele şi ne-au hărăzit nooă mîntuirea sfintei nevinovăţii prin sfînt vrednic de închinăciune ferman ce s-au dat pentru aceasta.

Să nu să îndure[1] de noi prea milostiva putere a prea înaltului devlet cu a ne da ascultare acum asupra celor mai simţitoare patimi ale ţării noastre, pricinuite din partea voievozilor fanarioţi şi celor dînpreună cu dînşii greci, pe care noi ticăloşii îi cunoşteam de domni stăpînitori pentru căci avea semnile
f. 105 măririi şi stăpînirii deplin a puternicului devlet, socotindu-i în locul celor | pravoslavnici pămînteni şi părinţi ai patrii. Dar cei mai mulţi dîntre dînşii, ca nişte lipitori sorbitoare dă sîngele celor ca nişte oi spre jertfire neglăsuitoare raele, din vreme în vreme au pus în lucrare cea nepovestită dăspuiere şi sărăcie a norodului, trăgînd în partea lor toate milele prea puternicii împărăţii şi privileghiurile locului, făcîndu-le numai spre a lor în parte folos, al rudelor şi al ţărigrădenilor neamului lor, zdrobind rărunchii săracilor, pentru că cu cît aceia să împuţina, cu atîta ei sporea numărul grecilor celor împreună cu dînşii şi adăogea cheltuielile lor, născocind chipuri nooă spre dăspuierea noastră ca să să îndăsturleze ei. Pămîntenii nu avea locuri dă slujbe, nici boierii dă starea dintîi, nici cei de al doilea, încă nici cei mai mici nu-şi găsea mîngîierea, nici sărmanii şi văduvile ajutor, pentru că şi cele mai cu folos dîn dregătoriile cele mari şi cele mai multe dîn isprăvnicii şi alte slujbe ale ţării, ţărigrădenii toate le coprindea spre amărîta prăpădenie a pămîntenilor. Iar voievodul fanariot să hrănea fără dreptate dîn veniturile lefilor şi din milile cele orînduite pentru lăcuitorii cei săraci, trei părţi de bani pentru grecii ce îi avea înpreună cu sineşi, pentru fii, fete şi ginerii lui şi pentru celălante familii ale

[1] Corect: Să să îndure . . .

www.dacoromanica.ro

fanarioților dîn Ţarigrad. Acești voievozi lua veniturile rusumaturilor adică a desetinii, goștinii și vădrăritu dînpreună | cu ale vămilor și ocnelor, cu cuvînt f. 105 v.
că sînt acestea pentru gephargi al domnului după urmarea celor din vechimc pămînteni domni, care aceia lua numai veniturile vămilor și ocnelor. Şi dîntr-acelea, acei pămînteni domni împărțiea mili și ajutări către cei săraci pămînteni, iar fanarioții, adăogînd plata rusumaturilor, să folosea numai ei și grecii neamului lor, și neîndestulîndu-să nici cu acestea, lua și banii. . . .[1] din dajdia haraciului cu cuvînt dă cheltuieli nenumărate, și în scurt, toate era pentru ei și nimic pentru pămînteni. Să neguțătorea și cu zaherelile ce să cumpără pentru miria împărătească, plătind săracilor plugari lăcuitori uneori cu mult mai puțin dăcît prețul ce loa ei de la prea înaltul dovlet, și alteori nedîndu-le nici un ban, încît păgubindu-să ticăloșii plugari, au ajuns să-și părăsească lucrarea pămîntului de a nu face mai mult zaherea decît trebuința capanului, adică pîinea cea obștească a păpușoiului lăcuitorilor, care ticăloșii pămînteni pentru multe trude și osteneli o lucra și o semăna, domnii, o neguțătorea și numai cu plată da voie de ieșea din țară peste hotar pentru alișveriș dă obște, iar într-alt chip era peste putință să îndrăznească pămînteanul să să împărtășească de rodul ostenelilor lui fără dare.

Dregătoriile pămîntului să vindea cu rușfeturi și le cumpăra cei dă neam prost și ne | vrednici, făcînd multe supărări și zulumuri săracilor raele ca să f. 106
poată scoate cîți bani au dat la rușfeturi și să să folosească și ei mai cu asupră. Pă slujitorii cei orînduiți, adică seimenii și ceilanți paznici ai țării, și pă aceia îi avea grecii cei pă lîngă voievoda ca un venit al lor, și îi vindea rămîind țara fără nici un paznic, încă cu acest mijloc au putut să-și înlesnească în faptă cugetarea apostasii acești greci de la Fanar, îmbogățindu-să din sudorile și ostenelile pămîntenilor, pre care cu sălbătăcie îi avea ca niște raele ale lor. Apoi cu banii sîngelui împărățeștii raele cumpăra moșiile pămîntenilor, și familiile credincioșilor devletului, moldovenii, rămînea stinse și prăpădite după fața pămîntului, căotînd să să strămute pe alt pămînt străin ca să-și petreacă rămășița vieții lor, pentru că nici milostivirea nu rămăsese pentru ei, nici loc de slujbă, nici ajutor dă lefi, nici dreptate la pricinile lor de judecăți, fiindcă sfînta dreptate a sfintelor judecăți să vindea spre a lor îmbogățire, încît și unele moșii cu numire că sînt moșii domnești, unii din domni le lua în silă și le vindea. Sfintele împărătești fermanuri ale prea puternicului dovlet ce să da pentru pricini dă ale țării, în care era îndatorați domnii, după coprinderea vrednicului de închinăciune împodobitului sfînt hat[işerif] ce s-au dat la leat othomanicesc 1217 ca să să cetească întru auzul tuturor și să stea | păzite f. 106 v.
la caidurile țării, și acest fel dă fermanuri le făcea nevăzute și neștiute pămîntenilor. Căota cu sălbătăcie asupra unora din boierii cei dîntîi care numai prin cuvînt osîndea nedreptățile ce să făcea la judecăți, sáu asupririle dăjdiilor

[1] Loc alb în ms.

www.dacoromanica.ro

și întru toate era silit sfatul boierilor să iscălească fără voie anaforalele, că adecă găsesc cu cale nelegiuitele însărcinări ale domnilor, silind înduplecarea lor prin mijlocul tragerii celor nevrednici în parțea lor, pre carii îi cinstea cu stările dregătoriilor ce prin așăzămînturile țării era păzite numai pentru cei de bun neam și pentru cei ce în slujbe dă ale țării să arăta cu vrednicie. Popriți și osîndiți era, care cugeta să să îndrăznească a alerga la limanul prea înaltului devlet prin prea plecat agzimagzar. Marea ticăloșie era pentru aceea care ar fi îndrăznit să facă o nevinovată întrebare, pentru ce să urmează lucruri împotrivitoare la hotărîrile prea înaltelor hatișerifuri, pentrucă unii ca aceia să gonia pînă la moarte.

Și cîte altele mai sînt, care le trecem cu vederea pentru îndrăzneața plîngere a cuvîntului, și care le-am arătat prin prea plecatul nostru magzar atunci cînd au pribegit cel din urmă tiran, Mihail Șuțul. Dăjdii întregi pentru fîn și orz al vrăjmașului voievod, dăjdii iarăși pentru menzilhanele peste cea adevă-
f. 107 rată trebuință a menzilhanelelor, dăjdii pentru rachiul ce făcea lăcuitorii | din însuși al lor păpușoi ce îl semăna și slobodă întrare a rachiului străin în țară spre a noastră pagubă și al lor folos. Zid tare spre a putea trece ca să alergăm noi pămîntenii la mila prea înalților noștri stăpînitori, fiind și domni greci și ispravnici greci și zabiți greci și capuchehailile la Țarigrad tot greci, toți într-o cugetare că oblăduiesc pă vrăjmași, iar nu pă credincioasele raele ale prea înaltului devlet.

Pentru aceea, cu izvor dă lacrămi și cu frică fiind coprinși, cu mare jale ne rugăm bunătății cei asemănate lui dumnezeu și iubirii de oameni a prea puternicului nostru împărat să nu ne osîndim noi ticăloșii pentru îndrăznire, ci să să milostivească și să ne miluiască cu preînoirea vieții noastre cei vrednice dă jale, hărăzindu-ne cu milostivire această de mai jos prea plecată rugăciune, adică să fim slobozi de acum înainte de domnia și oblăduirea grecească și să să milostivească prea puternicul nostru împărat prin hotărîre dăsfăcută și împodobit al său hatișerif după cea din vechime sfîntă așăzare ca să-și aibă țara noastră oblăduirea de pămînteni, păzind numirea de domnie și privileghiurile cele vechi ce sînt hărăzite țării pînă acum, și prin trimitere dă capuchehaiele pămînteni în Țarigrad, să trimitem legiuitul cizighen indighe și reneabeghen la prea strălucitul prag al prea puternicii împărății, împlinind
f. 107 v. cu datornica rîvnă a supunerii și a credinții | sfintele slujbe, după puterea și starea țării următoare milelor, harurilor și privileghiurilor ce ni s-au dat de la nedeșărtatul izvor și sînt coprinse în împărătești hatișerifuri ce sînt date la leaturile othomanicești 1180, 1206 și 1217. Și fiindcă starea puterii țării și răsuflarea mijloacelor și nădăjduințelor vieții ei s-au deșărtat, împuținîndu-să vitele, zaherelile și cu un cuvînt toate, neavînd zaherele gata pentru hrană, lipsind cu totul sămănăturile și arăturile pe al doilea an și dobitoacele pentru lucrarea pămîntului și oameni lucrători și bani pentru cumpărătoarea de sămînță din alte părți, îngrozindu-ne și foamete dă obște și, pă lîngă aceste

www.dacoromanica.ro

fiindcă pămîntul ţării din întregimea lui cea dintîi s-au micşorat şi dintr-aceasta şi veniturile lui s-au împuţinat, încît şi veniturile ce au mai rămas în vreme de bivşug nu era destoinice să îndestuleze pe domnii greci, cu cît mai vîrtos acum la această peire şi sărăcie, negreşit că nu va fi destule nici la acel mai drept şi cu bune măsuri pămîntean, ce să va însărcina cu domnia, spre a-şi putea iconomisi chieltuielile sale şi ale oamenilor etpainlui său. Pentru că nedreptăţile este dă mare trebuinţă să lipsească cu totul, precum şi nelegiuitele venituri ale dregătoriilor asemenea au să lipsească şi acelea toate, ca să simţă ticăloasele rele rodul milostivirii al prea înălţatului devlet.

De aceea nici cugetăm, nici facem rugăciune acum, întîi | de a să orîndui f. 108
nici pămîntean domn, ca să nu să însărcineze ţara cu osăbite chieltuieli pă chipul domnului, pînă nu va veni în stare vrednică. Iar prea plecata noastră rugăciune este ca să ne miluim cu a ni hărăzi în veci şi a ni să întări obladuirea ţării dă pămînteni aleşi din neamul Moldavii, să să aşaze un sfat de un număr de boieri, şi dintr-accia unul să fie baş boier prin alegere dă cei mai aleşi, şi acest sfat al boierilor dîmpreună cu baş boieru, avînd putere săvîrşitoare a domnului, va orîndui divanul, isprăvniciile şi dregătoriile. Şi cînd ţara va veni în stare bună (pentru că de a ajunge la chipul cel dintîi este trebuinţă de mulţi ani după vrednica de jale stare în care să află acum) atunci, pentru ca să nu lipsească lauda şi schretul domnii ţării, chibzuind noi ticăloşii fără împotrivire şi cu supunere şi fără lacrimile obştii o puţină sumă dă bani pentru a să ţinea cu cumpănire o povară a domnii, vom alerga cu rugăciune către prea înaltul devlet, arătînd pă acel pămîntean ales de domn şi supus la pravila pămîntului şi la cele mai strîmte şi neclintite obiceiuri, ca să să facă prin încontenirea însărcinărilor şi spre fericirea mult pătimaşului acestui norod.

Accastă obladuire pămînteneasca pentru strejuirea ţării va avea pă cei din vechime aşăzaţi şi legiuiţi paznici pămînteni, pă aceia adică, care şi pînă acum îi avea osebiţi pentru această treabă şi nedajnici, numindu-să seimeni şi slujitori, pe cari | grecii îi vindea împreună cu căpeteniile ca un ghelir al f. 108 v.
lor de moştenire şi paznici nu era. Iar acum, izgonindu-să toţi arnăuţii încît să nu să mai afle, aceşti pămînteni paznici să să îmbrace şi să să gătească spre slujbă înlăuntru ţării, cu un număr îndăstulat la această treabă, şi să să supuie spre a strejui cu mare luare aminte oraşăle şi tîrgurile, ca nişte credincioşi slujitori şi vechi pămînteni ai ogeacurilor. Dăjdiile să să ia numai cele drepte, iar veniturile dregătoriilor să lipsească, şi toate cele necanonisite să să şteargă. Însă acum, într-această ticăloasă stare, şi toate cele canonisite să să mai uşureze. Sfintele porunci ale prea înălţatului devlet să să dea către aleşii pămînteni ce închipuiesc domnia, chelcru împărătesc, şi pămîntenii capuchehaele în Ţarigrad să dobîndească ajutorul cel dătător de viaţă, învrednicindu-să poruncilor prea înălţaţilor noştri stăpîni. Mare slavă va fi prea înălţatului devlet slobodă neguţătorîe a pămîntului nostru şi apărarea chelcrului împărătesc dă către supărarea serhatlîilor,

www.dacoromanica.ro

Acestea cu cutremur și cu izvor de lacrămi ne rugăm, căzînd la picioarele stăpînilor noștri, pentru că nu ne-au mai rămas putere să mai obicnim aducătoarea de stricăciune oblăduirea ce am avut. Iar de au supărat vreodată pe prea înaltul dovlet strămoșii noștri domni (care aceasta ne este neștiută, știind
f. 109 numai a noastră vecinică | jărtfire a credinții și a supunerii), dar și așa, fiind noi ticăloși[i] îndăstul ne-am osîndit și cumplit ne-am pedepsit, noi cei ce ne tragem dîntr-aceia, mai mult de un veac fiind sub jugul tiranii grecilor țărigrădeni. Și dă vreme ce grecii au călcat datoriile credinții, cu cuviință este să dobîndim noi acum ființa noastră cea dîntîi, fără a să lipsi ei nimic dîn cele ce au avut, pentru că din vechime domnia țării era hărăzită la noi, pămîntenii. Vrednici dă jale eram noi ticăloșii, rătăcindu-ne pă la marginile țării.

Mulțămire aducem marelui dumnezeu că acum prin purtătoarile dă biruință oștiri împărătești s-au curățit apostații dîn țară.

Acest prea plecat al nostru magzar l-am prosferisit prea înălțatului vezir ca să-l închine la picioarele împărăteștii puteri și dumnezeul cel vecinic, marele domn al stăpînirilor, cel ce dă lumină la soare, va grăbi cele bune la inima prea puternicului și iubitorului de oameni împăratului nostru, ca să strigăm cu toții în veci: mărească-să peste toată asemănarea, lauda și puterea prea înaltului devlet, amin! 1822».

Care acest agzimagzar, cetindu-să și la măria sa Mehmet pașa, Silistra valesi, l-au beendisit foarte, poruncind ca să-l aibă împreună cu dumnealor
f. 109 v. a-l face cunoscut la Țarigrad. Și | așa, a doua zi, luni după paște, la 3 ale lui aprilie, gătindu-să cu toții, fiindcă s-au trimis dîn țară cu porunca măriei sale Silistra valesi patru cară mocănești și osăbiți cai slobozi cu hamuri pentru caleași și căruțele dumnealor cu plată de la visterie, cum și dă cheltuiala drumului taleri zece mii li s-au dat dîn vistieria țării, au și plecat pă la 8 ceasuri dîn Silistra, orînduindu-să dă către măria sa pașa și mehmandar cinstitul mehtupci Ahmet efendi ca să meargă cu dumnealor pînă în Țarigrad, căruia prin grai i s-au poruncit ca numai șase ceasuri pă zi să ia drum, spre a rămînea vreme să să și odihnească boierii la drum, cum și la fieșcare conac să le facă toată gătirea cea cuviincioasă, fără să cheltuiască dumnealor vreun ban măcar, îngrijind a le fi mergerea cu toată odihna și mulțumita. Li s-au dat și trei cavazi ai mării sale, oameni dă credință, ca să fie de pază lîngă dumnealor boierii pînă la Țarigrad, unde au scris măria sa pașa către capuchehaele și alții atît pentru mergerea dumnealor boierilor cît și pentru a le avea îngrijirea dumnealor și a oamenilor cum și a cailor și a carelor i a cărăușilor, ca să
f. 110 stea acolo pînă vor isprăvi | dumnealor boierii trebuința chiemării, spre a le fi de întoarcere ca să nu cerce discolii.

Multe alte parigorii le-au făcut măria sa Silistra valesi la plecarea dumnealor, arătîndu-să întru adevăr desăvîrșit părinte al Țării Rumînești, care dîn pronia dumnezeiască s-au ocrotit cu buna otcîrmuire a acestui mare și iubitor de omenire înălțat vezir.

www.dacoromanica.ro

După purcederea dumnealor, multe scorniri au tălmăcit oamenii în feluri dă chipuri, mai vîrtos cei iubitori dă scandelă pentru această chemare a dumnealor, zicînd cei mai mulți cum că urmează a le fi spre vătămare, fără a mai judeca că de ar fi fost pentru vreun rău, trebuia să-i rădice dîn București cu urgie și cu într-adins capugibașa, iar nu prin poruncă împărătească să-i cheme la Ţarigrad.

Cu toate acestea, după ce au plecat zăbovindu-să cîteva zile, nu s-au luat nici o știre dă mergerea drumului și ajungerea dumnealor la Ţarigrad, fără numai prin rostul tătarilor ce venea din partea locului cu osebite trebi, să vestea cum că la 16 ale lunii lui april ar fi ajuns dumnealor la Ţarigrad, unde li s-ar fi orînduit conac tuturor la un loc, adică la Scutari, la saraiul înălțatului chior vezir, făcîndu-li-să toată cuviincioasa îngrijire atît dumnealor cît și la toți oamenii, orînduindu-li-să și bostangii a avea la conac de pază cum și dă huzmet: acestea însă prin auziri.

Într-acele zile s-au întîmplat și omorîrea răposatului căminar Ştefan Bujoreanu, carele pă la 15 ale lunii lui mart, luînd trei neferi dîn București cu plată, s-au dus la moșia sa Copăceni din sud Ilfov ca să-și strîngă veniturile moșii. Și zăbovind acolo pînă după paște, s-au pomenit în sărbătorile paștelui cu zece inși înarmați viind noaptea și călcîndu-l fără veste. Carii mai întîi au legat slugile după afară și întrînd în casă au legat și pă neferii ce îi avea împreună. Apoi căznindu-l și arzîndu-l peste dooă ceasuri, i-au luat ce au găsit lîngă dînsul și l-au și omorît. Pe carele a dooa zi l-au adus în București de l-au îngropat la biserica Sfîntului Nicolae dîn Prundu.

Iar în București, fiind oștirile adunate, s-au întîmplat după purcederea dumnealor boierilor lipsă mare atît dă fîn cît și de porumb la magazie pentru tain. Și trimițîndu-să în toate părțile mumbașiri, abea s-au întîmpinat trebuința, iurudisind a veni du pă afară, pentru că la atîta neajungere ajunsese, încît și de la poștă s-au luat o sumă dă chile porumb de s-au dat tain în dooă zile la oștiri.

Într-acestea s-au auzit cum că ar fi venit la Silistra poruncă pentru arădicarea ostașilor manafi, și chemîndu-să acolo lumină | ția sa chehaia pașa cu f. 111
dumnealui cinstitul Hagi Emin aga împărțitorul tainurilor, după dooă zile s-au întors la București dumnealui Hagi Emin aga, și fără a zăbovi mai mult au purces cu poștă la Iași, vorbă ieșind cum că sînt a să rădica și de acolo ostași manafi și eniceri. Au venit peste puțin de la Silistra și luminăția sa chehaia pașa, carele îndată au dat poruncă a să rădica manafii, rînduindu-să și gătirea conacelor pă drum și bineîntocmind a le fi plecarea în cete, cete, ca și la drum să nu cerce lipsă și la trecerea Dunării să nu li să facă zăbavnică ședere pînă vor trece.

Și așa, de la 23 ale lunii lui aprilie începîndu-să arădicarea manafilor, pă fiește care zi să arădica cîte trei și patru bairace, fiind în fiește care bairac cîte 110 sau 112 oameni, pînă la zi întîi de mai, cînd s-au arădicat și dumnealui

www.dacoromanica.ro

cinstit hărcălăiul, mai marile lor, cu toți cei ce mai rămăsese de au plecat din București, mai ușurîndu-să politia cu dășărtarea lor și mai micșorîndu-să darea tainurilor ce să urma pe toată ziua necurmat.

După plecarea manafilor au venit vestire de la Focșani cum că și de la Iași s-au pornit la 27 ale lui aprilie din cei ce sînt a să rădica
f. 111 v. de acolo | , cărora li s-au întocmit conace dă poposit în părțile Țării Romînești, însă: la Focșani i Rîmnic din sud Slam Rîmnic, Găvănești i Macovei din sud Buzău, Cioara i Slobozia și Călărași din sud Ialomița și de acolo îndată la Silistra.

Cine poate povesti bucuria ce s-au pricinuit cu arădicarea manafilor la toți creștinii dă obște, începînd unii dîntre lăcuitorii politici Bucureștilor a-și dregе casile ce era dărăpănate dîn pricina conacelor, alții a îngriji pentru scoaterea familiilor dîn Brașov și alții întru nădejdi aflîndu-să pentru cea dă obște liniște și odihnă. Într-această vreme s-au poruncit prin dumnealui caimacamul vechilului sfintei mitropolii de au dat socoteală anume în scris de toate veniturile sfintei mitropolii cum și dă cheltuieli, după cererea celor mai mari. Iar cererile dă bani și necurmatele trebuințe spre plata leflor ascherliilor din București și altor trebuincioasе, ajungînd la cel desăvîrșit pontu, măcar că dumnealui banul Văcărescu, cînd să afla la Silistra dîmpreună cu ceilanți boieri,
f. 112 asupra plecării dumnealor, întocmiseră o oarеșcare ajutorință peste | legiuitele dăjdii spre plata tainului cărnii (fiindcă de la zi întîi de aprilie au încetat luarea vitelor cu orînduială după la lăcuitori pentru darea tainurilor, și s-au însărcinat sărdaru Iordache Anagnosti prin contract, iar mai apoi căminaru Aleco Aslanoglu, ca să dea trebuincioasa carne dă tain la ostași și să li să plătească cu bani dîn visterie, ocaua po parale 14 cea dă oaie și 12 parale cea dă vacă) i pentru plata pîinii și a porumbului dă ghemuri, ca să să împlinească de la toate stările dă mai jos banii ce să arată, însă:

Taleri		*Parale*	
3		—	ludele birnic
3		—	sinet dă neam
2		—	mazîlu
2		—	scutelnicu
2		—	breslașu
1		—	ruptașu
1	și	20	poslușnicu

și să să strîngă la visteria țării a să da spre întîmpinarea trebuințelor ce să arată. Dar nemaiajungîndu-să necontenitele cereri și mai vîrtos văzîndu-să și discolia împlinirilor după la lăcuitori, lipsindu-le alișverișul, s-au făcut
f. 112 v. chibzuire ca să să schimbe isprăvniciile județelor și o | ricare să va orîndui să să îndatorcze a număra la visterie cîte douăzeci dă pungi de bani prodosie pentru județ, care aceasta s-au și pus în lucrare. Venit-au de la Țarigrad și orînduit gelep baș pentru strîngerea oilor dă trebuință mumbaelii Țarigradului, anume Crăciun Nenciul, dă fel de la Caracal, cu ferman împărătesc ca să strîngă

www.dacoromanica.ro

oi din Ţara Romînească cu riza-pazar şi cu bani gata, iar nu cu fiat şi cu orîn-duială de cislă precum să obicinuia mai'nainte de să pricinuia lăcuitorilor atîtea supărări şi pagube luîndu-li-să oile în silă fără nici un preţ, ci, cum zic, cu bună tocmeală şi cu bani peşin.

Carele înfăţişîndu-să la dumnealui caimacamul i s-au făcut porunci de la visterie a fi slobod să cumpere oi dîn 12 judeţe cu tocmeală du pă la lăcuitori, precum şi dîn celelante cînci judeţe ot prez Olt i s-au dat porunci dă către dumnealui caimacamul Craiovii ca să fie slobod a cumpăra şi dîn părţile acelor cinci judeţe fără de nici un fel de poprire.

La opt ale lunii lui mai au venit în Bucureşti şi scrisori de la dumnealor boierii dîn Ţarigrad, scrise de la 21 şi 22 ale lunii lui aprilie, şi coprinzătoare că cu ajutorul lui dumnezeu ar fi ajuns | cu toţii la Ţarigrad cu bun selamet la 16 f. 113
ale lui aprilie (precum şi prin auzire să vestise) şi cum că petrec acolo întru bună linişte şi nebîntuire, nădăjduind că peste puţine zile să vor întoarce la iubita patrie a dumnealor cu multe şi îmbunătăţite bucurii. Acestea au vestit prin osebite scrisori şi către familiile dumnealor dîn Braşov, scriind fieşcare că peşte puţin sînt nădăjduiţi că să vor întoarce la patrie. Care toate aceste scrisori au venit dăspecctluite prin măria sa Silistra valesi ca să nu pricinuiască vre o bănuială.

Şi la 9 ale lui mai au venit ştire în Bucureşti cum că de la Franţa vine consul franţozesc în politia Bucureştilor, pentru care îndată s-a orînduit de către otcîrmuire şi într-adins mehmandar a merge la Cîineni sud Argeş ca să-l priimească, precum este obiceiul dîn vechime. Carele la 14 tot ale lui mai au şi întrat în politia Bucureştilor, pricinuindu-să oareşcare semn dă nădejdea liniştirii în toată politia, căci văzîndu-să adunare dă consulaturî să nă | dăjduia f. 113 v.
mai apoi şi cea de obşte linişte.

Iar în ziua sărbătorii înălţării domnului nostru Isus Hristos s-a întîmplat mare iangîn în politia Bucureştilor lîngă mănăstirea Sfîntului Savva la casile răposatului ţlucerului Ştefănică, unde era conac de ascherlii, aprinzîndu-să din coş. Şi bătînd vîntul dinspre apus, nu numai accste case au ars pînă în pămînt, rămîind numaî zidurile, ci şi toate împrejmuirile ei. Încă s-au întîmplat din săritura cuielor [1] de la iangîn de s-au aprins şi turlele bisericii Sfîntului Savii, cum şi alte binale du pîn prejur. Dar fiind oameni îndăstui pe deasupra de pază şî întîmplîndu-să să fie zioa iar nu noaptea, au stins şi aŭ potolit, strîcînd unde lua foc cu topoarele. La acest marc iangîn mult ajutor şi silinţă aŭ făcut spre încetare şi ascherlii ce să adunaseră, pentru că din porunca mării sale chehaia paşii, ce era faţă venit la iangîn, au năvălit cu toţii de au sfărîmat împrejuru iangînului binalile şi îngrădişurile, aruncînd şi apă în toate părţile, că într-alt chip, după vîntul ce era, putea să să lăţească focul şi pînă în tîrg, precum ase |- f. 114
menea şi la alte mai micî iangînuri ce s-au mai întîmplat în politie. Însuşi

[1] Corect: scînteielor . . .

www.dacoromanica.ro

măria sa paşa mergea de şădea faţă dînd cuviinciosul nizam pînă să potolea iangînul, unde şi tulumbile spătării şi ale agii dînpreună cu ceata tulumbagiilor făcea îndăstul ajutor, făcînd multă silinţă spre stingerea şi încetarea iangînului.

La 28 ale lunii lui mai au venit de la Ţarigrad şi al doilea rînd de scrisori de la dumnealor boierii, scrise de la mai 14 şi coprinzînd cum că petrecerea dumnealor este întru linişte şi să nu aibă nimeni nici o grijă pentru dumnealor, că fără prelungire nădăjduiesc a să întoarce bucuroşi în patria dumnealor cu vestiri de bucurie, scriind unii dîn dumnealor şi pă la oamenii casii ca să le îngrijească pentru ale moşii lor pînă vor veni, spre a nu să întîmpla vreun cusur. După acestea, vestindu-să şi la Braşov atît prin scrisori cît şi dîn rosturile celor ce mergea necontenit şi venea liniştea petrecerii şi semnele de bucurie
f. 114 v. spre încetarea tuturor dosădirilor şi bunile nădejdi ce hrănea cei din politia | Bucureştilor şi mai ales văzînd pe cei dîn părţile judeţelor dă peste Olt că s-au întors fieşcare la ale sale, au început mulţi dîntre cei de al treilea mînă să iasă cu familiile în ţară. Alţii ieşia salt ca să-şi căpătuiască pentru cele trebuincioase ale scoaterii familiilor, şi cu un cuvînt toţi se îndemna întru cugetarea ieşirii din Braşov.

Iar dîn părţile Moldavii, ieşind 26 tîlhari arnăuţi într-acea vreme, s-au coborît pe potecile munţilor de au întrat în pămîntul Ţării Rumîneşti. Şi rînduindu-să poteri după dînşii doi chîr-sărdari cu zabiţii judeţelor i polcovnici şi căpitani s-au lovit în două locuri cu dînşii. Dar acei tîlhari, apucînd meterez locuri tari de piatră şi desişuri de munţi, nu să putea apropia poterile de dînşii. Ci zgornindu-i dîn loc în loc s-au împleticit pă cele neumblate ale munţilor pînă au întrat în munţii plaiului dăspre Buzău sud Saac, unde năvălind poterile asupra lor s-au stricat trei turci dintr-ai zabiţilor cum şi un poteraş. Şi nemaizăbovindu-să acolo, zic cum că ar fi dăzgropat nişte argintării şi alte lucruri ce ar fi avut îngropate, şi au fugit trăgîndu-să prin locuri ferite iarăşi în părţile
f. 115 Moldovii. Din | tre carii bolnăvindu-să unul au fost rămas prins de friguri la un preot de supt dealu Focşanilor culcat. Şi prinzînd de veste poterile ce umbla după dînşii, au năvălit asupră-i de l-au călcat fără veste şi l-au prins. Pe care trimiţîndu-l la Bucureşti către luminăţia sa Ahmet paşa, numaidăcît cercetîndu-l cu scumpătate au poruncit de l-au tăiat în tîrg la poarta hanului Sfîntului Gheorghe Nou.

Într-acestea au venit vestire în Bucureşti cum că exelenţia sa gheneralu Costache Ghica, ce să află în Braşov cu toată familia, şi-au dat obştescul sfîrşit şi cu mare parată i s-au făcut cinstea pogribănii acolo, iar trupul i s-au adus de s-au îngropat la moşia exelenţiei sale Băicoiul din sud Prahova. Pentru care spre pomenire şi cinstea neamului exelenţiei sale să însămnează mai jos şi cuvîntul ce i s-au făcut asupra îngropării, adică:

« David, psalmul 113, stih 25 şi 26: Nu morţii te vor lăuda pre tine doamne, ci noi cei vii bine te vom cuvînta de acum şi pînă în veac !»

www.dacoromanica.ro

« Multe cu adevărat şi fără de număr sînt pricinile ce necontenit să dau omului atît întru întrările *lui* într-această viaţă cît şi întru ieşirile *lui* dintr-însa. Spre lauda şi binecuvîntarea lui dumnezeu ajunge numai să fie omul totdeauna viu, care nu este | preste putinţă creştinului celui ce nu-şi minte numele. Şi f. 115 v.
aceasta înţelegînd proorocul şi împăratul, au zis şi încă şi acum prin noi zice sau mai bine a zice noi printr-însul zicem: « nu morţii te vor lăuda pre tine doamne, ci noi cei vii, bine te vom cuvînta de acum şi pînă în veac ! » Ca cum ar zice că nu numai cunoscătorii de dumnezeu cei ce de acum, adică încă dintr-această viaţă vremelnică, să îndeletnicesc în fapte bune spre lauda lui dumnezeu, numai aceştia sînt vii, numai aceştia sînt nemuritori, numai aceştia sînt vecinici, şi ca nişte vecinici vor vecinici şi lauda lui dumnezeu.

Toţi oamenii sînt muritori cu trupul, toţi oamenii sînt nemuritori cu sufletul, toţi sînt hotărîţi să moară. Lua-vei duhul lor şi să vor sfîrşi şi în ţărîna sa să vor întoarce. Toţi vor învia la ziua de apoi. Trimite-vei duhul tău şi să vor zidi şi vei înnoi faţa pămîntului. Apoi dacă toţi sîntem orînduiţi spre viaţă, dacă toţi sîntem hotărîţi spre moarte, dacă toţi iarăşi vom învia, pentru ce numai unii vii şi vecinici binecuvîntători lui dumnezeu, iar alţii morţi şi neprimiţi întru adunarea viilor şi vecinicilor binecuvîntători ai lui dumnezeu. Au nu şi aceştia au fost oarecînd vii, au nu şi aceştia oarecînd au umblat pre picioare, au nu şi aceştia au văzut lumina soarelui, au nu şi aceştia au grăit, | au nu şi f. 116
aceştia au avut simţire? Toate acestea le-au avut deopotrivă cu cei vii, dar pentru că nu le-au întrebuinţat nici spre lauda lui dumnezeu, nici spre folosul aproapelui, ci numai spre vătămarea şi poticnirea fratelui (voi toţi, fraţi sînteţi, zis-au Hristos următorilor săi) şi numai spre cîştigarea mincinoaselor plăceri ale lor să socotesc morţi, şi morţi vor fi în veci, că mulţi umblă pre picioare, dar pentru că nu umblă în legea domnului, aceştia sînt şi vor fi morţi. Mulţi grăiesc, dar pentru că alt nimic nu cuvîntează, fără numai dăşărtăciuni şi dăfăimări împotriva aproapelui şi pentru că s-au muiat cuvintele lor mai vîrtos decît untuldălemn, iar acelea sînt săgetături, aceştia sînt şi vor fi în veci morţi. Mulţi văd lumina zilei, dar pentru că îşi cheltuiesc toate zilele în privirea paiului din ochiul aproapelui, iar bîrna din ochiul lor nu o văd, sînt şi vor fi în veci morţi. Mulţi lucrează cu mîinile, dar pentru că nu le întind spre ajutorul săracului, ci le uneltesc numai spre a întinde laţuri şi a împleti piedici altuia ca să-l surpe jos, sînt şi vor fi în veci morţi. Mulţi îşi au simţirile, dar pentru că nu sîmpt laţurile în care sînt împleteciţi, nici să grăbesc să-şi dăzlege legăturile în care să împiedică, ci să nevoiesc a pune pie | dică altora, sînt nesimţitori şi în veci f. 116 v.
vor fi morţi. Şi pentru aceia zice David: «nu morţii te vor lăuda pre tine doamne ! »

Dar au nu şi aceia vor învia? Vor învia cu adevărat, însă nu spre viaţă dă veci precum dreptii, că dreptii în veci vor fi vii; ci spre munca dă veci şi vremea care o petrece omul în munci nu să socoteşte dă viaţă ci moarte, cu atît mai amară decît moartea, cu cît ar fi mai bucuros osînditul să mai moară de ar putea, decît să petreacă în muncile acelea care vor fi fără sfîrşit.

www.dacoromanica.ro

Precum și cei ce le vor cerca, nici altă moarte nu vor mai avea ca printr-însa să scape dă ele, nici altă înviere vor mai aștepta, fără numai învierea osîndirii și în veci dăspărțiți dă vecinicii, vii vor fi morți. Dar bărbatul drept, care n-au umblat în sfatul necredincioșilor și în calea păcătoșilor, de au și trecut, dar n-au stătut, nu așa, ci în legea domnului voia lui și în legea lui cugetînd zioa și noaptea, va fi ca pomul cel sădit lîngă izvoarele apelor și rodul său va da în vremea sa și frunza lui nu va cădea și toate oricîte va face vor spori. Acela, avînd făclie picioarelor legea lui dumnezeu, nu să potîcnește în calea cea întunecoasă a aceștii vieți. Acela, petrecîndu-și viața în paza dumnezeeștilor porunci, să bucură de ele ca cel ce află dobînzi multe. Acela, urînd nedreptatea și legea
f. 117 domnului iubind, care este dreptatea, într-însa petrece. Acela, cînd va cădea, nu să va zdrobi, că domnul sprijincște mîna lui. Acela, cînd va muri, nu va muri, nici la judecată nu va merge, ci va trece din moarte la viață, că adevăr, adevăr zic vouă (zîs-au gura cea nemincinoasă): cela ce ascultă cuvîntul mieu și crede celuia ce m-au trimis pre mine, are viața veccilor, și la judecată nu va merge, ci au trecut dir moarte la viață.

Dintr-această moarte a vieții cești vremelnice la acea viață nemuritoare s-au mutat acum și adormitul robul lui dumnezeu ce ne stă înainte astăzi.

Știți pre răposatul întru fericire ghenerarul Costandin Ghica. Știți al cui fiu este și al cui nepot și strănepot este. De prisos este a vă povesti strălucitele fapte și creștinești le urmări ale înbunătățitului său părinte, ale fericiților domni, moși și strămoși ai săi, și ale sale. Sfîrșitul cuvîntului nu primește numai spre lauda mortului, ci mai vîrtos spre folosul celor vii, ca din povestirea unora din faptile sale cele bune, folosindu-ne, să dăm întîi laudă lui dumnezeu, apoi adormitului cinstea cea cuviincioasă și sărutarea cea mai du pre urmă și însoțindu-l cu rugăciuni către dumnezeu, să-l pomenim cît vom fi într-această
f. 117 v. viață vremelnică. Căci cu adevărat vrednic de pomenit | este pentru faptele sale cele bune cu care și-au adeverit blagorodia, pentru nemitărnicia ce au arătat în toate dregătoriile în care au strălucit în patria sa și a noastră, pentru ajutorința ce au făcut multora din patrioți și într-alte vremi, dar și acum într-această jalnică înstreinare dîn pămîntul nostru. Dar mai vrednic și de pomenit și de laudă este pentru iubirea de dreptate și de patrie, de a căriia dragoste fiind pătruns, întîi pentru a ei mîntuire îngrijea, apoi pentru a sa. Drept aceia să și ruga lui dumnezeu să-l învrednicească a-și vedea patria întîi mîntuită de primejdiile în care să află, și apoi să meargă să-și dea sfîrșitul într-însa.

Cunoscută vă este încă și buna credință a luminatei familii a Ghiculeștilor, în care s-au născut și au crescut și s-au săvîrșit și acest răposat. O faptă bună tăinuită a sa nu este binc a rămînea ascunsă, ba încă și de mare trebuință este a să face cunoscută tuturor, spre pildă de răbdare și spre mîngîiere celor ce pă nedreptate să hulesc dă către cei ce, deprinși fiind a omorî cu limbă veninată
f. 118 cinstea fratelui lor pentru carele Hristos au murit, nu vor să | asculte de marele apostol Pavel în ritorul bisericii ce strigă: « tu cine ești cela ce judeci

www.dacoromanica.ro

sluga străină, stăpînului său stă sau cade, ci va sta, că puternic este dumnezeu să-l puie pre dînsul să stea». În trecutul post, după ce și-au împlinit datoriile creștinești răposatul cu cetirea sfintelor rugăciuni celor rînduite, după ce în toată vremea cetirii marelui canon al sfîntului Andrei n-au încetat a-și muia obrazul și pieptul cu curgeri dă lacrămi întocmai ca baia sfîntului botez spălătoare și curățitoare dă păcate, precum zice marele Grigorie, auzind că unii îl hulesc căci nu să ispovedueiește nici să împărtășește cu sfintele daruri (și nu că nu vrea să săvîrșească și aceste două datorii netăgăduite, ci precum însuși în multe rînduri cu lacrămi mi-au spus, iar mai pre urmă și cu lucrul și-au adevărat cuvîntul, voia să să gătească întîi cu toată gătirea, cu toată evlavia și cu toată vrednicia cea după putință creștinului, și apoi să cuteze), s-au mîhnit ca un om căci îl grăia unii de rău, socotindu-l de abătut din sfintele bisericești așăzămînturi. Iar după aceea, sporind dăspre o parte cu gătirea, iar dăspre alta cu apropiere de moarte, au chemat pe duhovnic (iată-l de față stă, poate spune singur) și ispoveduindu-să cu multă cucerie și căire dă cele în viață lucrate, și spălîndu-să de cle cu apa băii cei de a doao a lacrămilor, s-au împărtășit cu multă | evlavie și s-au rugat duhovnicului său să nu spuie nimănui f. 118 v.
că și-au împlinit aceste datorii creștinești ca să rămîie în hula oamenilor. Auzind acestea, alt nimic nu am putut socoti fără numai că precum pre aceste fapte bune, așa și pre celelalte evanghelicește era obișnuit în taină a le pune în lucrare răposatul și că prin hula lumii au vrut să-și înmulțească plata în ceriu, învrednicindu-să fericirii cei făgăduite în evanghelii celor huliți: « Fericiți veți fi cînd vă vor ocărî pre voi oamenii și vă vor urî și vor scoate numele vostru ca un rău, mințind pentru mine. Bucurați-vă și vă veseliți, ca iată plata voastră multă este în ceruri.»

Nu te mîhni căci n-ai murit în patrie, căci adevărata și statornica patrie a creștinului este cerul, iar trupului mort tot pămîntul îi este patrie și măcar că să fălesc pămîntenii și să deosibesc unii din alții cu numiri mari, fără de a face cei mai mulți dîntr-înșii și isprăvi mari pe potriva numelui, și să goncsc și să vrăjmășesc și să pizmuiesc, dar dintru unul și același lut fiind frămîntați și de aceleași mîini a toate ziditoare închipuiți, iarăși într-același pămînt întorcîndu-să, tocmai atuncea vrînd și nevrînd să unesc, cînd nu este de nici un folos unirea cu care s-au mărit neamurile, s-au întemeiat | împărățiile și fără f. 119
de care s-au risipit noroadele și au perit și s-au răsturnat scaunile puternicilor.

Bucură-te, căci lăsînd ceste dă jos, te-ai mutat întru cele de sus. Nu te mai întrista căci ai murit în pămînt strein, ci te bucură căci te-ai săvîrșit în brațile prea iubitului tău fiu, ale fiicilor, ale ginerilor și ale nepoților tăi, și dă te-ai și mutat din viața ceastă vremelnică aici în Transilvania, dar tot în pămînt creștinesc ai răposat, în pămînt stăpînit de împărat creștin și drept, în pămînt otcîrmuit și chivernisit de pravili drepte, cum doreai să vezi și patria noastră, precum spuneai, în pămînt unde dreptatea este lege și unde legea poruncește, în pămînt unde împăratul este tată supușilor și unde supușii sînt

www.dacoromanica.ro

fii împăratului și ca niște fii sînt iubiți și ocrotiți de dînsul, în pămînt unde lăcuitorii, legîndu-să cu stăpînirea prin legătura cea mai sfîntă a dragostii pre carea și legile firești o cer și cele bisericești o poruncesc, trăesc întru fericire și liniște nestrămutată, în pămînt unde și însuți în vremi de primejdie, precum și acum și ceilanți patrioți năzuind, am aflat odihnă și priimire iubi-
f. 119 v. toare de om pentru care sîntem mulțămitori și creștinului și blîn | dului împărat și creștinescului și iubitorului de aproape norod.

Pasă dar în mormînt trupește și în ceruri sufletește, aici însoțit pînă la groapă de slăviții dregători ai prea blîndului împărat, de boierii patrioți ce s-au aflat aici, de rudenii și de cunoscuți și blagoslovit de preosfințitul păstorul tău și al nostru și dă cel împreună cu el cliros al bisericii. Iar acolo, primit de arhipăstorul Hristos și așăzat de dînsul în corturile drepților, acolo te odihnește acum deocamdată cu moșii și cu strămoșii cei din veac plăcuți lui dumnezeu, iar mai pre urmă și cu noi cînd va porunci ziditorul tău și al nostru ca, sălășluindu-ne cu toții nu în partea morților cea de-a stînga, ci în ceata viilor cea de-a dreapta, să dăm laudă de mulțămire lui dumnezeu, cîntînd dinpreună cu David: « nu cei morți te vor lăuda pre tine doamne, ci noi cei vii bine te vom cuvînta de acum și pînă în veci». 1822, aprilie 12, în Brașov».

Acest cuvînt s-au scris aici pe anume și pentru pomenire și pentru ca să zică fieșcare cetitor « dumnezeu să-l ierte !», după povața creștinătății.

Iar pă la sfîrșitul lunii lui mai au început cei mai mulți ca să vorbească pentru dumnealor boierii, cum că s-ar fi hotărît în Țarigrad a să orîndui domn
f. 120 unul dîntre dumnealor. Și mai vîrtos prin gazeturile Austrii să publicea | că prea Înalta Poartă othomanicească au hotărît ca să facă domni la aceste două eparhii dîntre dumnealor boierii pămînteni și că după sărbătoarea bairamului este a-i îmbrăca și caftanile. Acestea vestindu-să către toți de obște, cine poate povești cîtă bucurie s-au pricinuit la tot norodul, nădăjduind fieșcare liniștea cea desăvîrșită și adunarea tuturor celor dăpărtați ca să să întoarcă la ale sale, bine încredințîndu-să cu toții că după orînduirea domnilor este a să ușura răspunderile, cum și oștirile să să împuțineze cu arădicarea din țară.

Apropiindu-să într-acestea și vremea coasii fînului pe acest timp, leat 1822, s-au făcut chibzuire dă către dumnealui caimacamu și boierii ce era în București pentru fînul cel trebuincios atît la magazia Bucureștilor i pe la județe, cît și pe la toate poștile din 12 județe, dîndu-să carar a să cosi cu salahori 15 949 cară fîn de măsură, însă 6 810 să să puie la magazia Bucureștilor, însă:

3 810	dîn județul Ilfovului
1 000	dîn județul Dîmboviții
1 000	dîn județul Vlășcii
1 000	dîn județul Teleormanului
6 810	

3 575 să să puie pă la magaziile du pă la județe
5 564 să să puie pă la toate poștile dîn 12 județe.
15 949

www.dacoromanica.ro

Pentru care s-au dat porunci pe la județe a să pune în lucrare cositul acestui fîn cu salahori dîn fieșcare sat, iar nu cu orînduială de cislă pă sate.

Apoi la 15 ale lunii lui iunie, viind de la Țarigrad al treilea rînd de | scri- f. 120 v.
sori de la dumnealor boierii, de la 10 ale aceștia scrise, și coprinzînd între altile atît pentru întoarcerea dumnealor, că peste puține zile sînt a purcede dîn Țarigrad, cît și pentru tertipul facerii fînului cel trebuincios atît pentru caii poștelor cît și pentru tainul paznicilor țării, s-au întocmit de iznoavă carar pentru cositul fînului, dîndu-să poruncile otcîrmuirii ca la magazia Bucureștilor să să puie numai 1500 cară fîn de măsură, cum și po la județele dă cîmp să să puie pe loc cîte 200 cară fîn la o magazie a județului, asemenea și pe la pești să să puie fînul cel trebuincios după suma cailor ce va fi. Cu care această micșorare a celui dintîi tertip, nu numai s-au făcut o mare ușurare săracilor lăcuitori, dar s-au pricinuit și o nespusă bucurie la toți dă obște, înțelegîndu-să dintr-aceasta că este a să rădica oștirile dîn politie, rămîind numai cei trebuincioși de pază. Și îndată, vestindu-să această împuținare a fînului trebuincios în tot coprinsul țării cum și în Brașov, au început cei dîn țară a să veseli cu toții pentru aceasta, cum și cei dîn Brașov au făcut pornire a ieși cu necontenire în țară, rămîind unii pe la Ploești, pe la Bucov, și alții pe la Cîmpulung și Pitești. | f. 121

Dar dîntre arnăuții ce era fugiți în Brașov, prinzînd dă veste pentru ieșirea familiilor în țară, fără temere ieșea și ei în cete dă 10 și 15 inși înarmați și pîndind la strîmtoarea munților, jăfuia și prăda multe din familii ce venea în țară, precum și pe niște neguțători armeni ce ieșea cu familiile lor, apucîndu-i de la Sinaia mai sus, le-au luat multe lucruri și argintării, cum și bani în naht ce au găsit la dînșii. Pentru care luînd înștiințare luminăția sa chehaia pașa, [1] au orînduit pe drumul Brașovului un chîr sărdar cu 50 neferi de pază a să preumbla din vama Timișului pînă în Cîmpina, poruncindu-i cu strășnicie ca să vîneze și să prinză negreșit pe acei făcători de rău, a rămînea drumul Brașovului slobod și fără periculon, precum și slăvitului silihtar aga de la Focșani, poruncindu-i-să pentru drumul vămii Buzăului a îngriji dăspre făcătorii dă rău, ca să nu bîntuiască pre cei ce vor ieși din țara nemțească, au orînduit și slăvirea sa într-adins paznici a priveghea. Mai vîrtos că să sfetise și pe acolo un căpitan Constantin Grecu dă felu lui înhăitat și cu alți cetași, carele ieșia pă supt cumpăt din vama Buzăului împreună și cu oamenii săi de jăfuia familiile ce să întorcea în țară. | Pe carele prinzîndu-l orînduiții slăvi- f. 121 v.
tului silihtar aga dîmpreună și cu un tovarăș al său, i-au trimis numaidecît în bună pază către luminăția sa chehaia pașa. Și luîndu-li-să tacrirul dă cercetare în scris, i-au orînduit pe amîndoi de s-au spînzurat în tîrg spre pilda înfrînării.

Iar la 19 ale lunii lui iunie al leatului 1822 s-au vestit cum că ar fi venit de la Țarigrad într-adins tătar cu ferman împărătesc pentru arădicarea oștirilor dîn Valahia și Moldavia, poruncindu-să ca să să arădice mai întîi ianicerii de la

[1] Pentru ieșirea în țară a arnăuților de la Brașov și Sibiu, vezi Arh. St. Buc., Condica domnească 96, p. 343—344; 98, p. 352.

www.dacoromanica.ro

Iași în rînduri, rînduri, iar nu deodată, ca să nu să pricinuiască supărări pe unde vor trece, cum și lor lipsă la cele trebuincioase de hrană. Apoi să să arădice și ceilanți toți, fiindcă este a veni dîmpreună cu boierii dîn Țarigrad orînduit capugi-basa cu 1500 paznici a fi pentru strejuirea țării. Și așa, la 28 ale lunii, au și făcut pornire a să rădica ianicerii de la Iași, carii pe la Tecuci au și trecut toți la Brăilă, cum și dîn București la 10 ale lunii lui iulie s-au rădicat slăvitul Hasan bei cu toți ostașii giurgiuveni și rușciuclii.

Iar la 5 tot ale acestii luni, viind poruncă de la măriia sa Silistra valesi ca să meargă luminăția sa Ahmet pașa din București cu dumnealui caimacamu, acolo la Silistra, au și plecat îndată, luînd și pe dumnealui postelnicu Costache
f. 122 Neg|ri caimacamul împreună, și numaidăcît s-au vestit cum că asemenea s-au arădicat și dumnealui Ștefanache Vuguridi caimacamul de la Iași, cum și dumnealui cămărașu Costache Samurcaș, caimacamu de la Craiova, ducîndu-i tot la Silistra, de unde au venit poruncă în scris de la măria sa Silistra valesi către dumnealor boierii, coprinzătoare că să orînduiește dumnealui vornicu Alexandru Nenciulescu caimacam în locu dumnealui postelnicului Costache Negri, ca să caute trebile și mazlahaturile țării.

Și într-o vineri dimineața, la 7 ale lunii lui iulie, strîngîndu-să din poruncă boierii la conacu luminății sale chehaia pașa, s-au cetit această poruncă întru auzul tuturor și de acolo viind boierii la casile de adunare dimpreună cu dumnealui vornicu Nenciulescu, au început să să caute trebile și îndată s-au dat de știre de la mitropolie ca să să strîngă boierii acolo, fiindcă au venit tătar de la Țarigrad cu scrisori. Și pă la trei ceasuri dîn zi, suindu-să cu toții la mitropolie, unde s-au adunat și mulți dîntre norod ca să afle pentru venirea tătarului, s-au cetit numai decît împărătescu ferman, prin care se vestea că prea puternica împărăție au orînduit domn pe măria sa Grigorie Ghica voievod, unul
f. 122 v. dîntre dumncalor boierii pămînteni, precum mai jos anume să arată și co|prinderа împărătescului ferman tălmăcit pe limba romînească:

« Lauda ncamului Mesii, boierilor divanului ce vă aflați în memlechetul Valahii, crească-vă supuncrea voastră !

Sosind această împărătească înaltă poruncă, să vă fie cunoscut că cu cea de acum prin mijloc izgonire a celor de mai nainte pricinuite nestatornicii și răzvrătiri întru celc cu diadohie rămase, împărățeștile noastre locuri ale Valahii și Moldavii, dăsărtîndu-să și curățindu-să cu ajutor dumnezeiesc acestc două eparhii dc urîtcle stîrvuri alc apostaților, ca să să întoarcă liniștca și răsuflarca la nevinovații raele și ca să să facă cuviincioasă siguranție, au sosit rîndul ca să să orînduiască și să să așeze domni. Dar fiindcă cei din ceata grecilor mai dînainte domni, oscbit că au fost cei întîi mișcători și dcsăvîrșit lucrători răzvrătirii și către acestea au îndrăznit la fcluri de fcsaturi și răotăți, apoi îndrăznind făcea și o mulțime dă nedreptăți și cu cea într-o parte dă loc pribegirc-le cu adcvărat și-au arătat necredința lor. Iar boierii pămînteni, slugile mcle, totdeauna privca stînd temeinici în mijlocul raialîcului și supunerii

www.dacoromanica.ro

lor, dintre carii unii viind dăunăzi la împărătescul mieu prag au arătat pă lîngă datornica lor credință și neînvinovățire. Pentru aceea numai și numai spre creșterea liniștii și siguranții lăcuitorilor aceștii țări și a sărmanilor raele s-au făcut împărătească voință pentru orînduire și alegere | de domni dintru f. 123
acești pămînteni, după cum din vechime au curs. Și așa, cum s-au răvărsat și s-au dăruit din nedășărtatele împărățeștile mele mili domnia Țării Romînești la unul din cei cu ipolipsis dîntre pămîntenii boieri ce s-au aflat aici, temeiul celor mai întîi al neamului Mesii, Grigorie Ghica (al căruia sfîrșit să fie bun !). Deci fiindcă numitul domn, după cum urmează, plecînd de aici, este ca să meargă la Silistra spre întocmirea etpaiului său, pînă a ajunge la numitul loc, ca să să întocmească și să să otcîrmuiască numita țară cu bună orînduială și ca să să ocrotească săracii raele și în tot chipul să să cunoască trebuincioasele credinții și sadacatului, s-au orînduit și s-au întocmit caimacami domnești dintre cei împreună cu dînsul veniți în Țarigrad boieri pămînteni, temeiul neamului mesii, banul Barbu Văcărescu și aga Mihăiță Filipescu (a cărora supunere înmulțească-să !). Pînă cînd dar să ajungă numiții la București, cu o glăsuire să vă siliți a căota și a îndrepta slujbele cele trebuincioase și trebi ale țării. Și fiindcă s-au cerut prin tacrir dă către numitul domn ca să să scrie înaltă împărătească poruncă a mea, care să fie către voi, s-au dat fermanul acesta ca să vă purtați și să puneți în lucrare după mijlocul ce s-au zis și întradins s-au scris și s-au trimis această înaltă împărătească poruncă. Deci pînă a ajunge acolea cei din partea domnului orînduiți numiții caimacami, să vă siliți și | să vă sîrguiți întru unire cu înțelepciune și cu credință ca să căotați f. 123 v.
și să puneți la cale după următoarele obiceiuri trebuincioasele slujbe și să săvîrșiți neapărata lucrare spre ocrotirea săracilor și neputincioaselor raele și să întocmiți trebile numitului memlechet. Către acestea să vă sîrguiți întru cele spre liniștea și răsuflarea săracilor, ocrotindu-i dă nedreptăți și hrăpiri.

Drept aceea s-au scris această înaltă poruncă, care, îndată ce va sosi, să vă purtați după mijlocul de mai sus și să lucrați după neapăratele supunerii semne ale aceștii înalte împărățești porunci ce cere supunere și să vă dăpărtați cu totul de cele împotrivă. Așa să știți, dînd credință la sfintele semne.

S-au scris la sfîrșitul lunii lui Șeval 1237». [1]

După cetirea împărătescului ferman, făcîndu-să cunoscut la toți domnia mării sale Grigorie Ghica voevod, s-au umplut sufletile tuturor de bucurie, încît unora li să părea că tot nu va fi adevărată această vestire. Apoi cetindu-să | f. 124
și osebitele cărți de la măria sa către dumnealor boierii din București, vestitoare că prea puternica împărăție, răvărsînd din nedășărtate milile împărății sale, l-au orînduit domn al Țării Romînești [2], dîndu-i-să și zapt ferman împărătesc

[1] Data erei noastre: 7 iulie 1822, cum este notat pe o altă copie romînească (Arh. St. Buc., Condica domnească 98, p. 353—355).

[2] Cartea lui Grig. Ghica vv. din 1 iulie 1821 (Acad. R.P.R., doc. DCCCV/427).

www.dacoromanica.ro

de domnie la zi întîi de iulie al acestui leat 1822 [1] și poruncind ca să îngrijască pentru toate trebile și maslahaturile țării pînă vor veni și orînduiții dă către măria sa boierii caimacami, cum și alt ferman cetindu-să, împărătesc, tot cu aceiași coprindere pentru dumnealui vornicu Alexandru Nenciulescu, că s-au orînduit caimacam la Craiova și osebită carte domnească poroncitoare ca să să scoale dumnealui vornicul să meargă la Craiova a căota dimpreună cu dumnealui logofătu Dumitrache Bibescu i cu dumnealui logofătu Dumitrache Brăiloiul i dumnealui cluceru Ioan Gănescu și cu dumnealui cluceru Dincă Brăiloiu de toate trebile și socotelile celor 5 județe [2] pînă la venirea mării sale, au rămas toți întru desăvîrșită încredințare, mulțămind lui dumnezeu pentru
f. 124 v. această nenădăjduită bucurie ce din pronie cerească au dobîndit | neamul romînesc, vestindu-să încă, că și la Iași s-a orînduit domn tot dîntre dumnealor boierii pămînteni de acolo, adică măria sa Ioan Sturzea voevod. [3] Și îndată dumnealor boierii dîn București pe de o parte au făcut publicații pe la toate județile pentru domnia mării sale lui vodă, pornind și răspunsuri la Țarigrad atît către prea puternica împărăție de mulțămire, cît și către măria sa vodă sinhariticon, de bucurie, care le-au trimis prin măria sa pașa de la Silistra cu osebitul arzimagzar ce să însemnează mai jos pe anume spre pomenire:

« Către prea înălțatul și prea strălucitul mare vezir, Mehmet Selim pașa, Silistra valesi, aducem prea plecată închinăciune pînă la pămînt, sărutînd urmele luminatelor mării tale picioare.

Cu prea plecatul nostru arzimagzar arătăm milostivirii înălțimii tale că astăzi, la șapte ale aceștii următoarii luni iulie, am primit cu dumnealui tătaragasi împărătescul ferman vestitor nooă, cum că prea puternica împărăție
f. 125 au răvărsat milostivire asupra noas | tră și asupra ticăloasii țări de ne-au orînduit domn dîntre pămîntenii noștri, bun patriot și împodobit cu multe daruri dăstoinice, pe măria sa Grigorie Dimitriu Ghica voevod, de care nu sîntem vrednici după cuviință a arăta mulțumita ce avem cu toții dă obște pentru această mare facere dă bine și nemărginită milostivire ce ni s-au hărăzit, decît, înălțînd mîini și glas dă rugăciune către a tot puternicul dumnezeu, ne rugăm fierbinte să păzească în veci și nestrămutată slava și mărirea prea puternicii împărății, cum și pe înălțimea ta să te apere de orice împotrivire și să te ție cu tot fericitul bine, întocmai după pohta inimii, atît aici în lumea aceasta cît și în veacul viitor să te așeze în veșnicile dăsfătări ale raiului pentru multul ajutor ce am cunoscut de multe ori în faptă că ai făcut înălțimea ta nooă și ticăloasei țări la multe păsuri și nevoi, cum și acum la hărăzirea domnii cu bună alegere de obraz dăstoinic, împodobit cu vrednice haruri și bunătăți.»

---

[1] Firmanul de numire, cu data turcească, se găsește în acest ms., f. 138 v — 140 și la Arh. St. Buc., Condica domnească 98, f. 391—392.

[2] Actul se găsește la Arh. St. Buc., Condica domnească 98, p. 358.

[3] Firmanul pentru numirea lui Ioniță Sandu Sturza, la Acad. R.P.R., doc. CXXIII/49 și ms. rom. 98, f. 12.

www.dacoromanica.ro

Pe care, | făcînd prea plecatele răspunsuri atît către milostivul devlet cît f. 125 v.
și către măria sa vodă, le trimiserăm iarăși cu dumnealui tătar agasi la înălțimea ta spre a să trimite la Țarigrad. [1]

Iar pă dă altă parte au trimis într-adins lipcan la Brașov către preaosfințitul părintele mitropolitul chir Dionisie și către dumnealor boierii ce era acolo, cu cartea domnească ce venise din Țarigrad și cu scrisoare din partea dumnealor, vestitoare pentru domnie și pohtitoare pentru ieșirea dumnealor din Brașov. [2] Carii, adunîndu-să cu toții la părintele mitropolitul, după ce s-au citit scrisorile, s-au sculat toți de au mers spre heretizmos la luminăția sa domnița Marioara Hangeri, doamna mării sale lui vodă. Și priimindu-i cu mare bucurie, le-au făcut țărămonia cuviincioasă, mulțumind fieșcăruia după cădere. Apoi, întorcîndu-să iarăși la conacul părintelui mitropolitul, au făcut cu toții răspunsu dă heretizmos către măria sa vodă, cum și către boierii dîn București, coprinzător că s-au umplut cu toții de bucurie pentru | milostivirea ce-au arătat prea f. 126
puternica împărăție de au orînduit domn și oblăduitor dintre patronii țării, binevoind prea puternica împărăție de au preînnoit toate priveleghiurile țării și că au hotărît cu toții să iasă în țară fără întîrziere. Dar fiindcă toate casile sînt harvaladisite de conace, neavînd unde să tragă după venirea dumnealor să să facă cunoscut unde să cuvine pentru aceasta, ca să să dășarte casile de conace spre a să putea mai dîn vreme să se meremetisească și să să grijască ca să aibă fieșcare, după ieșirea dumnealor dîn Brașov, unde să tragă, iar să nu șază cînd vor veni pă la hanuri și pă drumuri, căci îndăstul au pătimit atîta vreme în Brașov pe [la] uși streine și cu atîta chieltuială, din care pricină au cercat dumnealor atîtea discolii și întrebuințări pe acolo, rugîndu-să dumnealor a să face cuviincioasa îndreptare spre a să dășărta casile dă conace, să-și orînduiască fieșcare oameni, ca să le dreagă și să le cureță dă mulțimea gunoiurilor și dărăpă | nării ce s-au făcut. Osebit au făcut unii și în parte scrisori dă bine- f. 126 v.
cuvîntare atît către măria sa vodă cît și către alții și le-au trimis, pă la București, la Țarigrad, care, spre podoaba cuvîntului, să însămnară aici pe anume:

Către măria sa vodă.

« Să cuvenea, o binecredinciosule și luminate doamne, ca mai mult să să tinză cuvîntul nostru și acum spre lauda minunilor lui dumnezeu. Dar fiindcă vremea deocamdată nu ne dă îndemînare, nădăjduim că prin trei însemnări numai să va face înțelegerea mulțumitei, cu care ne cunoaștem îndatorați nemărginitei milostiviri și adîncelor judecăți ale lui dumnezeu.

Mai întîi, că neamul acesta romînesc, de la o vreme încoace fiind cu totul asuprit de pricinile cele știute tuturor, au aflat acum ușurare prin schimbarea dreptei celui prea înalt a căruia amelințare, strălucind în inima prea puternicului împărat al Țarigradului, ne-au dat spre milostivire între neamuri.

---

[1] Arzmagzarul de mulțumire al boierilor și scrisoarea lor către domn. trimise la 7 iulie, se găsesc la Arh. St. Buc., Condica domnească 98, p. 356—357.

[2] Cartea lui Grig. Ghica vv., la Acad. R.P.R., doc. DCCCV/427.

www.dacoromanica.ro

f. 127 A dooă, | că cinstitele și vechile priveleghiuri ale aceștii țări și ale fericiților de odinioară ctitori ai sfintelor lăcașuri iarăși s-au înnoit.

Iar a treia și cea mai vrednică dă privire, că pre măria ta te-au ales și te-au rădicat pre scaonul strămoșilor mării tale, a cărora bunătate și pînă în zioa de astăzi să vestește și ca pre un alt Moisi te-au făcut dumnezeu cunoscut povățuitor smeritului și obiditului nostru neam.

Toate aceste trei mari săvîrșiri sînt adevărat date de la prea puternica othomanicească împărăție, însă după ce cunoscătorul inimilor, dumnezeu, au mișcat inima prea puternicului nostru împărat de a mai aduce țara noastră în buna stare cea dintîi și a răsufla din asupririle veneticilor ce umbla să o
f. 127 v. înghită, dă vreme ce, după zisa lui Solomon, inima împăratului | este în mîna lui dumnezeu. Mulțumim dar prea nemărginitii milostivirii sale și ne rugăm pentru îndelungarea vieții și buna norocire a devletului și pentru sănătatea și pacinica petrecere și îndălungata viață a mării tale deasupra strămoșăscului scaun, nădăjduindu-ne că prin rîvna mării tale să vor păzi neclintite privcleghiurile cele vechi ale țării și dumnezeeștile lăcașuri pre încet își vor veni la starea în care le-au lăsat fericiții ctitori, și atunci cu adevărat ca un finic vei înflori și ca un chedru din Livan te vei înmulți, căci așa se cade a să blagoslovi omul cel ce să teme de dumnezeu».

« Către dumnealui blogorodnicu ban Barbul Văcărescu.

Cu focul să lămurește aurul, iar oamenii cei priimiți să lămuresc în coptorul zmerenii, zice Sirah. Mare au fost mîhnirea ce ne-au pricinuit plecarea dumitale la prea înalta și izvorîtoare dă milostivire împărăție la acest fel dă vremi cu feluri dă bănuieli. Dar iarăși, cine altul era mai vestit și mai cu duioasă inimă a arăta prea sfîntului prag păsurile și lacrămile aceștii ticăloase țări decît cel dîntîi al neamului vechi, carele deodată cu fericita așăzare a întîei domnii a țării noastre și-au tras blagorodnicul neam cu bune vestiri pînă în
f. 128 zilele noastre? Că au nu din cei de aproape rudenii [ai] dumitali au ieșit | acea vestită odraslă, dumnealui pururea pomenitul marele vistier Ianache Văcărescul, cela ce nu numai pentru învățătura limbii elinești, ci și a prea vestitei și vechii limbi aravicești s-au arătat numit și lăudat înaintea marilor și pre slăviților veziri din vremea dumisale, prin care plăcere s-au miluit și s-au cinstit mărirea blagorodiei boierești a domnescului scaun al Bucureștilor? Care altă familie s-au învrednicit a priimi în sînul său pre vestitul acela și vechiul neam al însușirii domnilor Ghiculești, decît familia dumneavoastră? din care acum, prin dumnezeiasca amelințare care au mișcat inima prea milostivului nostru împărat, s-au rădicat iarăși neamul romînesc la priveleghiurile sale cele vechi prin ridicarea de strămoșăscul scaun a prea bunului credincios și de Hristos iubitorului nostru domn Io Grigorie Ghica voevod, ale căruia fericite zile lungească-le dumnezeu ca pre ale celui de odinioară Mathusali, ca doară și noi prin mijlocirea dumitali ne vom umbri supt umbra aripilor sale și ne vom răcori de pripecul și zăduhul ce pînă acum l-am simțit

www.dacoromanica.ro

pînă la băierile inimii dă către veneticii cei voitori de rău ai moştenirii noastre.

Învredniceaşcă-te dar dumnezeu, ca cu rîvna acea a strămoşilor dumitali să mijloceşti curăţirea neghinelor ce umpluseră holda noastră şi înneca pre grîul cel curat al patriei, şi dăruiască dumitali adînci şi unse bătrîneţe, ca să te bucuri de bucuria domnului blagorodii tale şi de întemeierea strămoşăscului cămin». | f. 128 v.

Şi dumnealor boierii dîn Bucureşti, mergînd la luminăţia sa chehaia paşa, dîmpreună cu scrisoarea boierilor dîn Braşov, de au făcut arătare pentru toate casile boiereşti, au luat răspuns că după ieşirea dumnealor boierilor dîn Braşov, sosind şi dumnealor boierii caimacami, să va face atunci îndreptare. Deci dumnealui vornicul Nenciulescu numaidecît au plecat la Craiova spre otcîrmuirea acelor cinci judeţe, unde deodată s-au făcut după sosirea dumnealui oareşcare sfadă cu dumnealor boierii craioveni. Apoi peste puţin unindu-să într-o glăsuire cu dumnealui vornicu Nenciulescu, s-au pus în carar toate trebile acelor cinci judeţe, dîndu-să porunci şi pentru facerea breaslii panduri lor după întocmirea ce s-au făcut de la vistèrie.

Apoi sosind la 16 tot ale lui iulie şi al doilea rînd de scrisori de la măria sa vodă, coprinzătoare tot pentru vestirea de domnie şi că să să facă îngrijire a să profthaxi la Ţarigrad o sumă bună de bani spre întîmpinarea cheltuielilor domnii, cum şi patru cară mocăneşti cu cai pentru trebuinţa agărlîcului mării sale, s-au făcut dă către dumnealor boierii cuviincioasa îngrijire atît pentru bani, luîndu-să cu împrumu | tare, cît şi pentru carăle ce s-au cerut şi numai- f. 129
dăcît s-au pornit la Ţarigrad. Iar la 22 ale lunii lui iulie sosind şi dumnealor orînduiţii boieri caimacami la Silistra [1], s-au înfăţişat la măria sa Silistra valesi. Şi făcîndu-li-să cuvincioasa cinste şi ţărămonie dă către măria sa, au şi plecat a dooa zi trecînd Dunărea de au venit la 24 ale lui iulie în Bucureşti, unde nu puţină bucurie s-au pricinuit la tot norodul cu venirea dumnealor. Şi îndată făcîndu-să cărţi dă publicaţii pe la toate judeţele pentru venirea dumnealor, au pus numaidecît în lucrare atît otcîrmuirea ţării, cît şi întocmirea unora din isprăvnicii şi vecheleturile unora dîn boierii după trebuinţă. Pă dă altă parte au luat dumnealor întru îngrijire şi cererile oştirilor pentru răspunderea lefilor i darea tainurilor, bine întocmind a nu să pricinui vreun fel dă lipsă. S-au strigat la cochii vechi cum şi înaintea mării sale chehaia paşa, de faţă cu toţi dumnealor boierii, huzmeturile, vinăriciul şi oeritul, rămîind asupra dumnealui vornicul Mihalache Manul amîndouă huzmeturile acestea în sumă dă taleri 411 500, din carii jumătate să-i răspunză peşin şi ceilanţi, după o lună şi jumătate. Dintr-a | ceştia s-au trimis şi la Ţarigrad o sumă bună dă bani f. 129 v.
către măria sa vodă spre întîmpinarea cheltuielilor domnii.

[1] În aceeaşi zi caimacamii au trimis boierilor refugiaţi la Braşov scrisoare, chemîndu-i să se întoarcă în ţară (Acad. R.P.R., doc. DCCCV/425).

www.dacoromanica.ro

Au sosit de la Brașov și dumnealui vornicu Matache Racoviță i dumnealui vornicu Costandin Bălăceanu dimpreună cu dumnealui vornicu Iordache Golescu ginerile dumnealui i cu doi fii ai dumnealui, adică dumnealui hatmanu Ștefan Bălăceanu și dumnealui aga Costache Bălăceanu, viind cu dumnealor și dumnealui logofătu Nestor. Și însoțindu-să cu dumnealor boierii caimacami, au îmbrățișat cu toții otcîrmuirea tuturor trebilor țării și întru unire să întocmea lucrarea maslahaturilor și săvîrșirea trebuințelor fără dă cel mai mic cusur. Încă asupra trebuincioaselor tainaturi de pîine și carne făcîndu-să cuviincioasa chibzuire, s-au mai scos în țară și alt ajutor pe toate stările, după cum se arată:

3	*baniț*e	*dă*	*fieș*care	*postelnicel*
3	»	»	»	neamul
3	»	»	»	mazîl
3	»	»	»	ruptaș
3	»	»	»	breslaș
3	»	»	»	cumpănaș
3	»	»	»	ludele birnic
2	»	»	»	scutelnic
1	»	»	»	poslușnic

f. 130 care să se răspunză în bani, însă baniță cîte taleri trei, | a să strînge banii la visteria gospod, care s-au și pus în lucrare.

De la Brașov au venit o scrisoare din partea părintelui episcop al Argeșului, chir Ilarion, către dumnealui aga Mihăiță Filipescu, care să trecu aici pe anume spre vedere:

« Seara să va sălășlui plîngere și dimineața bucurie, zice psalmistul, și nu fieștecum, ci numai pentru cei ce nădăjduiesc spre domnul și descopere într-însul calea ta și el va face și va scoate ca o lumină dreptatea ta și judecata ta ca o amiazăzi. Niște graiuri ca acestea s-au cunoscut împlinite și cu mergerea dumneavoastră la prea înaltul prag carele este ochiul luminii, cel ce privește obidele supușilor săi, și fiindcă, după cum zice Solomon, că inima împăratului este în mîinile lui dumnezeu, s-au mișcat acolo inima prea puternicului împărat spre mîngîerile dumneavoastră și ale moștenirii dumneavoastră și v-au hărăzit milile sale ce acum să răsună în urechile oamenilor. Mulțumim dar grabnicului ajutor al lui dumnezeu, că vă socotiți[8] de unii alții ca niște morți și ați înviat, și ca niște pierduți și v-ați aflat. Și ați venit iarăși în dorita patrie încununați cu haruri împărătești și acesteа ați dobîndit nu pentru alt atîta cît pentru cea dintru adîncul inimii rîvnă spre folosurile
f. 130 v. patrii, pre | care o vedeți cu totul împilată și mai mai înghițită dă veneticii cei voitori de rău ai strămoșăștii ocinii noastre.

Nu sîntem dar la îndoială că patimile ce simțim de la venetici ne vor fi învățătură și să vor cunoaște ochii cei ce dăoache și vederile cele veninate

[1] Corect: socoteați...

www.dacoromanica.ro

care au otrăvit pre pămîntenii cei adevărați. Milostivul dumnezeu, a căruia dreaptă au făcut această schimbare, să nu să îndure și de acum înainte, ci spre mai bună îndreptare să întărească privileghiurile țării noastre. Drept aceia primească-să acum deocamdată și această închinăciune și bucurie a venirii dumneavoastră, iar mai pre urmă veți priimi și cea de față plecăciune a noastră, cu care nădăjduim că vei călca și dumneata în urmile strămoșilor și unchilor dumitali».

Iar la 10 ale lunii lui avgust s-au înfățișat la divan dumnealui secretarul chesaro-crăești aghenții, monsiu Udrischi, făcînd arătare și prin grai și prin notă în scris cum că pe la Rușava ar fi coborînd pe aici pîn țară elciul chesaro-crăiești puteri ca să meargă la Țarigrad, cum și pe la Brașov să coboară cinstitul aghent monsiu Fleișah a veni în politia Bucureștilor. Și îndată divanul pe de o parte au dat de știre dumnealui caimacamului Craiovii pentru coborîrea cinstitului elciu, cum și către dumnealor boierii ispravnici dă Prahova au trimis poruncă pentru venirea aghentului, iar pă dă altă parte s-au orînduit | și f. 131
într-adinși mehmandari dă către divan de s-au trimis înainte atît pe drumul Craiovii cît și pe drumul Cîmpinii ca să-i primească și să-i aducă pînă în București. Și fiindcă de la Țarigrad nu se mai avea nici un fel dă trimis de la măria sa vodă în diastimă dă 28 de zile și nu să putea lua nici o vestire pentru această zăbavnică tăcere, să afla norodul întru feliuri de bănuieli, neputînd judeca pricina mălghirii (?) de atîta vreme. Și mai vîrtos iubitorii de zavistii multe scorniri tălmăcea pentru măria sa vodă, pînă la 18 ale lunii lui august, cînd au și sosit în București într-adins tătar cu scrisori de la măria sa vodă, prin care se vestea că de la 11 ale lui avgust au plecat dîn Țarigrad a veni la Silistra, unde să să trimită dă către dumnealor boierii caimacami un boier mehmandar înaintea mării sale, ori dumnealui vornicu Costandin Bălăceanu, sau altul care vor socoti dumnealor. Și osebit să vestea printr-acele scrisori cum că în părțile Moreii, unde să războia apostații greci cu turcii, ar fi întrat un trup dă 30 000 ostași împărătești de au izgonit pe apostați fără vreo vărsare dă sînge. Iar dîn rostul tătarului ce au venit cu scrisori de la Țarigrad s-au aflat cum că dîmpreună cu măria sa vodă ar fi viind și patru turci, oameni mari, adică unul | baș-beșliaga Gavanos-zadé, cel ce are a ședea în politia Bucu- f. 131 v.
rești lor, mai mare peste dooă mii de turci păzitori, care sînt orînduiți în Țara Romînească; altul divan-efendisi, lîngă măria sa vodă; altul imbrohor împărătesc, și altul cheaga.

Și așa, la 23 ale lui avgust s-au și pornit dîn București dumnealui vornicu Costandin Bălăceanu a merge la Silistra înaintea mării sale lui vodă. Iar luminăția sa chehaia pașa, avînd a lua o sumă mare de bani de la visteria țării pentru lefile ascherliilor, apururea făcea cerere către dumnealor boicrii caimacami și prin grai și prin scris, cu hotărîre că de nu să vor plăti banii pînă la 5 ale lunii lui septemvrie peste taleri 350 000 ce să cerea, să vor mai adăoga și alți taleri 180 000 pă o lună, și atunci va fi mai mare împovărare. Pentru

www.dacoromanica.ro

care făcînd chibzuire dumnealor boierii caimacami pentru plata acestor bani, s-au găsit cu cale ca să să îndoiască huzmetul vinăriciului și oieritului pe un an. Și pînă a să pune în lucrare, pe de o parte au înștiințat mării sale lui vodă pă drum pentru aceasta, iar pă dă alta au pus dumnealor la cale, făcînd cislă atît pe mănăstiri cît și pe toate însafurile din București, ca să să strîngă acești bani cu cuvînt de împrumutare și să să dea spre exoflisis al cererii ce să făcea ca să să arădice oștirile din București, precum să zicea că, după ce să vor plăti banii, sînt a să rădica. Și după înștiințarea dumnealor boierilor
f. 132 caima | cami, viind răspunsu de la măria sa vodă cu priiminţă pentru chibzuirea ce au făcut de îndoiala amîndooă huzmeturilor ce s-au zis, făcîndu-i desăvîrșit plirexusii, ca niște caimacami, a săvîrși în locul mării sale și această neapărată cerere, au rămas deocamdată chibzuirea îndoielii huzmeturilor nepusă în lucrare pînă la sosirea mării sale lui vodă. Și osebit, fiindcă dă către măriia sa să poruncea ca să meargă dîn București la Silistra dooă luminate beizadele ale mării sale, însă bezdade Costache, cel mai mare, și beizade Iorgu, cel dă al doilea, dimpreună cu dumnealui aga Mihalache Ghica, fratele mării sale lui vodă (bun de tată, iar nu și de mumă) i căminaru Nicolae Trăsnea și alți doi mai mici din oamenii casii mării sale, s-au făcut cuviincioasa gătire din București de au plecat cu toții la Silistra, unde la 27 ale lunii lui avgust au sosit și măria sa vodă, fiind fost plecat de la 11 avgust din Ţarigrad. Și trăgînd la orînduitul conac ácolo, a dooa zi au trimis pe beizadele spre închinăciune la măria sa pașa Silistra valesi, carele i-au priimit cu îndăstulă cinste. Încă la ieșire le-au tras cîte un armăsar peșcheș cu tot tacîmul de au încălicat amîndouă beizadelele de la pașa capusi, precum asemenea s-au auzit că au
f. 132 v. dat măria sa pașa și bezdadelilor domnului | de Moldova, ieșind vorbă cum că este hotărîre ca fieșcare domn să-și trimiță cîte o beizade la Ţarigrad a sta la Poartă ca un amanet. Și după aceasta aŭ mers și amîndoi domnii la măria sa pașa spre închinăciune și mulţumită, cărora li s-au făcut mare cinste primindu-i cu îndăstulă bucurie și orînduindu-i a sta pe la gătitele conace pînă la zi hotărîtă pentru întocmirea halaiurilor.

În politia Bucureștilor însă au sosit tot la 27 avgust aghentul nemțesc monsiu Flaișah, așezîndu-să la conacu dumnealui ce îl avea și mai 'nainte, cum și la 4 ale lui septemvrie au întrat în București cinstitul elciu chesarocrăiesc ce mergea la Ţarigrad, poprindu-să în București pentru cîtvași zile. Și tot într-acea zi au sosit de la Ţarigrad elciul englezesc în București, carele prin Ţara Romînească mergea în părțile Evropii la locul unde să adunaseră aliații împărați, adică la Verona, pentru săvîrșirea congrezului ce să făcea asupra tuturor apostasiilor ce să tot ivea în multe părți. Și mergînd a treia zi spre întîlnire la luminăția sa chehaia pașa, întru alte halveturi ce ar fi avut, au făcut întrebare și pentru oștirile din țară, cum de nu s-au rădicat, pentru că a sa știință era încă din Ţarigrad, de cînd au plecat, cum că oștirile s-au
f. 133 dat împărătească | poruncă a să arădica din țară. Și au luat răspunsu de la

www.dacoromanica.ro

luminăția sa chehaia pașa cum că încă n-au priimit poruncă de arădicare, dar adastă dîn zi în zi ca să-i vie poruncă pentru aceasta. Și după ce și-au luat zioa bună, au mai adaos elciu, zicînd că nu știe ce răspuns să dea acolo, unde merge, pentru zăbava rădicării oștirilor. Și așa stînd în București dooă zile de s-au mai odihnit, a treia zi, la șapte ale lui septemvrie, au și purces dîn București, trecînd pă la Cîineni înlăuntru.

Asemenea și elciu chesaro-crăiesc ce mergea la Țarigrad, zăbovindu-să cîtevași zile în București, au mers spre contravizită la luminăția sa chehaia pașa. Și făcînd vorbă amîndoi, atît pentru alte pricini cît și pentru arădicarea oștirilor din țară, nefiind priimit între aliații împărați ca să fie pașalîcuri într-aceste dooă țări, au luat răspuns de la luminăția sa că, îndată ce se va face alaiul domnilor la Silistra, este a să da poruncă și pentru arădicarea oștirilor din țară, cînd atunci să va arădica și chiar luminăția sa din politia Bucureștilor ca să meargă la Silistra. Și peste patru zile au plecat din București cinstitul elciu de s-au dus pe la Silistra la Țarigrad, făcînd în diastima zilelor ce au
șăzut în București și adunare de mulți sudiți și alții la biserica | de la Bărăție, f. 133 v.
unde, după săvîrșirea slujbii, s-au cetit cartea împăratului Franțisc ce împreună cu cavalarie și dar dă galbeni adusese cinstitului aghent, monsiu Flaișah, cum și osebit dar de cinci sute dă galbeni împărătești dumnealui sicritarului aghenții, sinior Udrischi, carele în toată diastima spărgăluirii Bucureștilor nu au lipsit dîn politie, stînd napristan în București și ocrotind cu tot denadinsul pe toți sudiții austriacești, cum și pă cei rosești. Mai în urmă, după ce s-au rădicat cantelaria consulatului rosesc, iar mai ales către cei rămași în politie pămînteni, s-au arătat cu mare fierbințeală, apărîndu-i de tot felu dă bîntuieli, strîngînd și umbrind mulțime de familii atît la conacul său cît și pîmprejur, ferindu-i de orice spaimă și ajutorîndu-i în feluri dă chipuri, precum știut este de toți.

Și la 9 ale lui septemvrie au început a să arădica zaporojenii din politia Bucureștilor, orînduindu-să într-adins cavaz-bașa de s-au dus cu dînșii pînă la Dunăre, spre a nu să răspîndi la drum, nici a face vreo supărare sau omoruri pă la satele unde vor trece, pornindu-să și peste o sută cară cu boi de s-au dus cu bolnavii ostași. Și apoi iarăși a dooă zi s-au pornit și dintre ostașii ce era
pă jos, viind vestire și de la | Silistra cum că sîmbătă la 9 ale lunii lui septem- f. 134
vrie s-au făcut alaiul și țărămonia domnilor, priimindu-să dă către măria sa pașa Silistrii, mai întîi domnul Moldovii și apoi domnul Țării Romînești, cărora li s-au făcut îndăstulă cinste și mare țărămonie. După care îndată au și pornit măria sa Silistra valesi poruncă în scris către dumnealui banul Barbul Văcărescu caimacamul, cu într-adins mumbașir, haznătarul mării sale, făcîndu-i cunoscut pentru arădicarea oștirilor ca să să îngrijască pentru carăle ce vor trebui i conacele după drum și altele, a nu să face cusur. Și altă osebită poruncă către luminăția sa chehaia pașa pentru a să rădica oștirile fără altă prelungire.

Iar la Silistra, după săvîrșirea alaiului domnilor, lăsînd amîndoi domnii cîte o beizdadea ce era hotărîți a-i trimite la Țarigrad, pînă să li să facă cuviin-

www.dacoromanica.ro

cioasa gătire de drum, au şi trecut Dunărea a treia zi, luni la 11 dă septemvrie, sosind în satul Călăraşi. De unde, plecînd marţi la 12, amîndoi domnii au apucat drumul Iaşului, domnul Moldavii cu mehmandar orînduit din partea Ţării Romîneşti, paharnicu Cerchez, pînă la Focşani, precum şi domnul ţării Valahii au sosit la 13 ale lui septemvrie în mănăstirea Văcăreşti. Şi făcîndu-să adetul
f. 134 v. ţărămoniei după vechiul obicei, au zăbo | vit pînă în diseară acolo. Apoi pă la 12 ceasuri, miercuri, au întrat în politia Bucureştilor, trăgînd la casile dîn episcopia Rîmnicului, unde şi mai'nainte şădea, fiindcă casile mării sale, ce să gătise pentru curte domnească, încă nu să isprăvise. Şi joi la 14 dă septemvrie au îmbrăcat caftan de postelnic mare, halea, pe dumnealui aga Mihalache Ghica, fratele mării sale, mergînd măria sa vodă cu carătă cu doi cai şi fără alai la luminăţia sa chehaia paşa de l-au heretisit de arădicare, cînd i-au tras paşa şi un armăsar cu tot tacîmul, peşcheş mării sale lui vodă.

Şi la 15 septemvrie s-au arădicat din politia Bucureştilor luminăţia sa chehaia paşa cu toţi ascherlii, întrînd în Bucureşti slăvitul Gavanoz-zadé, în conac la casile dumnealui vornicului Aleco Ghica. Carele pe dată au întocmit zabiţi du pă la judeţe, cum şi cei orînduiţi păzitori ca să meargă la Craiova, după chibzuirea ce i s-au dat în scris dă către măria sa vodă, precum s-au găsit cu cale. Iar cei popriţi păzitori pentru politia Bucureştilor, i-au orînduit în conac la mănăstirea Văcăreşti şi Cotroceni, meremetisindu-să cu cheltuială dîn visterie şi făcîndu-să grajduri de ajuns, ca să nu aibă oroşanii politii supărare de conace.

După acestea au îngrijit măria sa vodă mai întîi pentru aducerea moaş-
f. 135 telor | sfîntului Dimitrie, ce încă din vremea spargerii Bucureştilor era arădicat la mănăstirea... [1] şi pus acolo în păstrare, şi au dat poruncă ca făcîndu-să acolo cuviincioascle [2] litanii dă rugăciuni să să arădice a să duce la sfînta mitropolie. Şi aşa, joi la 21 [3] dă septemvrie s-au făcut alaiul sfîntului Dimitrie, aducîndu-să de la... [4] la Cişmeaua lui Mavrogheni. S-au întocmit de acolo halaiul, cu toate isnafurile i cu starostea dă neguţători şi celelalte bresle neguţătoreşti, mergînd dumnealui vel spătar călare cu alaiul spătăriei, precum şi dumnealui vel agă asemenea pînă la mitropolie, sus. Iar măria sa vodă, cu unul din beizadele, ieşind călare de la conacul mării sale cu alaiu de oamenii curţii şi cu dumnealui vel postelnic, iarăşi călare, au mers la mitropolie, unde afară pă deal s-au strîns şi dumnealor veliţii boieri de au priimit acolo sicriul cu sfintele moaşte. Şi părintele episcop Buzău, ce pă jos au mers de la cişmea şi pînă la mitropolie, dîmpreună cu ceilanţi vlădici şi cu toată ceata preoţească din politia Bucureştilor, au început îndată a ceti sfînta osfeştanie, făcînd litanii

---

[1] Loc alb în ms.
[2] În ms.: « cuviincele».
[3] În ms. pare a fi 28, dar celelalte indicaţii asupra zilelor, cum se succed evenimentele arată ca precisă data de mai sus.
[4] Loc alb în ms.

www.dacoromanica.ro

dă rugăciuni de față a tot norodului. Și după ce s-au săvîrșit rugăciunea, dînd sărutare atît măria sa vodă cu toți dumnealor boierii, apoi au slobozit norodul ca să sărute sfintele moaște, și măria sa vodă s-au întors la conacul mării sale cum și dumnealor | boierii s-au întors fieșcare la ale sale, stînd sicriul sfîntului f. 135 v.
dășchis toată ziua pentru norod și în diseară l-au băgat în sfînta mitropolie. După întoarcerea domnului de la alaiul sfîntului s-au cetit către măria sa scrisoarea ce îi trimitea dîn Brașov părintele episcop Argeșiu, chir Ilarion, a căreia coprindere să arată pe anume mai jos:

« Măcar că din nenorocire și de lipsă a multor trebuincioase, mi să popri trupeasca stare de față la luminatul praznicul nașterii cei de a dooa a neamului romînesc, prin slăvita suire a înălțimii tale în strămoșesc domnescul scaun al Ȳalahii, măcar că unii să vor fi bucurînd, iar alții mă vor fi căind, căci mă văd lipsit de această dorită privire la care astăzi toți năvălesc, dar sluga mării tale și așa dăpărtat, și așa căit de unii, iar de alții poate și oropsit, însă tot stau de față cu duhul înaintea înălțimii tale, și de nu ceva mai mult decît toți cei ce trupește sînt de față, dar nici mai puțin decît nimenea dintr-înșii împărtășindu-mă obștestii bucurii, nu mă mir nici dă cabaniță, nici dă cucă, nici dă tuiuri, că aceste semne dă stăpînire vrednice dă cinste le știu atît de vechi în luminată familia înălțimii tale, încît de multe ori și putrezind le-am văzut pă la mormînturile prea luminaților familiarhi și nemuritorilor cu numele domni Ghiculești, ctitorii sfintelor lăcașuri a sfîntului Pandeleimon și a sfîn |- f. 136
tului Spiridon. Ci mă bucur privind mai vîrtos cu ochii sufletului la rădicarea neamului din prăpastia în care mai mort zăcea aruncat de vrăjmașa neunire, vătămătoarea de om, surpătoarea dă cetăți și stingătoarea de neamuri. Dă această înălțare a neamului închipuită în mintea mea prin rădicarea înălțimii tale în scaunul domnesc, după amelințare dumnezeiască și bunăvoință împărătească, veselindu-mă eu salt cu duhul și sărbez ziua cea mîntuitoare. Și dimpreună cu mine a sărba pre toți îndemn, nu în mese și în ospețe, nu în chiote deșarte și în răcnite dă vioare, ci în chimvale tăcute dar bine răsunătoare dă mulțămiri și dă rugăciuni către milostivul dumnezeu, ca duh drept înnoind întru cele dînlăuntru ale înălțimii tale cu duh stăpînitor să te întărească. Și luminîndu-ți mintea cu duhul înțelepciunii, duhul înțelegerii, duhul temerii de dumnezeu, duhul cunoștinții, duhul bunei credințe, duhul sfatului și duhul puterii, să-ți îndrepteze mîna spre secerișul neghinii patimilor din sufletele norodului și să te învrednicească a semăna într-însele dragostea către dumnezeu și către aproapele, și a domni peste dînsele culegînd însutit rodurile mulțămirii și ale supunerii. Că nu este atît dă mare lucru, prea luminate doamne, a otcîrmui un norod, cît este a să face părinte norodului. Nu este dă mirare a stăpîni peste multe mii de oameni, ci este dă mirare a-i mîntui pre ei. | Nu f. 136 v.
este de laudă a domni peste averile supușilor, ci este dă laudă a domni în inimile lor. Iar această știință a cîștigării de inimi avîndu-o de moștenire înălțimea ta, atît de la fericiții domni, strămoșii înălțimii tale, cît și de la răposatul întru

www.dacoromanica.ro

fericire părintele mării tale, caută în icoanile acelor iroi ai Valahii și ei te vor pune pă calea cea dreaptă și te vor mîna la sălașul slavii și al nemuririi. Și nu sînt departe de înălțimea ta cinstitele icoane ale acelor slăviți bărbați. Aproape de înălțimea ta sînt, întru înălțimea ta sînt, căci înălțimea ta dintr-înșii te tragi și al lor fiu ești. Și dimpreună cu dînșii vei moșteni slava cea nemuritoare, petrecînd ca ei și pildă de toată fapta bună dînd și cu cuvîntul dar mai vîrtos cu lucrul atît luminatele odrasle cît și tuturor supușilor înălțimii tale, că nici dascăli mai adevărați și mai vrednici dă credință fii lor sînt decît părinții, nici pravilă mai ascultată și mai păzită de supuși este decît pravila cea vie, care este purtarea și petrecerea stăpînitorului.

Prea învățatul Plutarh zice că marele Alexandru Machedon, avîndu-și capul cam plecat în partea unui umăr, au dat pricină boierilor și boierii altora a ținea capul așa cum și împăratul, socotind că le șade mai bine. Așa să împodobesc supușii cu cusururile măcar firești, măcar nărăvicești ale stăpînilor.

f. 137 În zilele răpo | satului domn Alexandru Moruz, curtezani care pă care să întrecea să caute chioruș, pentru că vodă răposatul, firește era ponivos. Și vedea cinevași în București atunci o filotimie oarbă în orbire? Și care patimă trupească este mai rea decît orbirea? Dar obrazul domnului cele mai urîte patimi le arată frumoase în ochii norodului. Iar de înălțimea ta nici o patimă moralicească nu să va lipi nici va zmredui pă supuși în cîtă vreme vei| petrece în gîndita dar nevăzuta însoțire a Grigoriilor, a Matheilor, a Scarlaților, a Alexandrilor Ghici, nemuritorilor cu slavă domni ai Valahii și părinți ai mării tale și ai patrii, carii nevăzuți stau deasupra capului înălțimii tale, șoptindu-ți cele dă folos și de mîntuirea norodului învățături și gata să te încununeze cu cununi nevestejite de-i vei asculta. Pre aceștia ascultînd și cu cinstita și lăudata adunare a boierilor celor ce acum și mai la urmă vor sta împrejurul domnescului scaun al înălțimii tale slujindu-te, vei fi nevătămat de aspidele și dă năpîrcile, care, încolăcindu-să pă dinaintea scaunului, stau gata să salte pre el. Una este a lingușirii, cea mai obraznică și veninată. Alta este a vînzării, groaznică și aceasta și săgeți și brice pă nări scăpărînd și trupuri moarte de oameni din gură lepădînd. Alta este a mîndrii fetii cei mai mari a luceafărului. Alta a iubirii de argint, fiici Iudii vînzătorului. Alta a altii patimi. Și toate, cu un cuvînt, din neamul

f. 137 v. șarpelui, carele | au înșălat și au izgonit pe strămoși dîn Eden. Dăpărtează-le. Dăpărtează-le. Nu le lăsa, doamne, să să atingă de scaun! Astupă-ți urechile în înșueturile lor. Te-ai atins de dînsele, te-ai otrăvit. Muscatu-te-au, săvîrșitu-te-au. Departe, departe de sufletul înălțimii tale și a luminatelor odrasle otrăvitoare de sufletele oamenilor celor mari măglisire. Viermele, care își află hrana și să încuibează în poamele cele mai frumoase și în copacii cei mai umbroși, pînă cînd acelea putrezesc și aceștia să usucă. Iar el atunci, fără de a pătimi nimic, pleacă văzînd așternut pre pămînt din pricina nesațiului său copaciul, din care cu puțin mai înainte să hrănea. De multe ori să fac și născători viermilor celor neadormiți acești viermi, că nedreptățind pre cel drept înaintea

www.dacoromanica.ro

domnilor neîndreptînd pe cel drept, făcînd dulcele amar și amarul dulce, lumina întuneric și întunericul lumină, dau brîngi domnilor în cele mai groaznice rîpe ale greșalilor și apoi, dîndu-să deoparte, rîd ca fermecătoarele după ce izmenesc pă cei ce să ating de ele. Iar înălțimea ta, încălecînd peste aspidă și vasilisc și călcînd pre leu și pre balaur, supune cuvîntului pre cei stăpîniți de patimi și asemănați necuvîntătoarelor heară de mai sus, și țiind cumpăna dreptății | în f. 138
cuvînt și în faptă, învață pre toți să înceteze dă răotățile lor, să să învețe a face bine, să caute judecata, să izbăvească pre cel nedreptățit, să judece pre sărman și să îndrepteze pă văduvă. Și dă vor vrea și dă te vor asculta, bunătățile pămîntului vor mînca. Iar dă nu vor vrea, nici te vor asculta, rău îi îngrozește domnul prin Isaiia proorocul, că gura domnului, zice, au grăit acestea.

Și anii mării tale de la domnul dumnezeu mulți și fericiți.

Scrisă septemvrie 7, 1822».

Și ascultînd măria sa vodă cu băgare de seamă și cu priimință toată coprinderea scrisorii, au poruncit de s-au făcut răspuns către părintele episcop de mulțumire și pohtitor ca să iasă în țară, îndemnînd și pă ceilanți a veni la patrie.

Iar la 24 dă septemvrie, duminică, au făcut măria sa vodă alaiul întrării pă podul lui Șerban-Vodă după obicei, cu toată parata, precum dîn vechime este legiuit. Și după ce au dăscălicat măria sa la curte, urcîndu-să cu toți în spătărie, s-au suit domnul în scaun și îndată s-au cetit întru auzul tuturor împărătescul ferman de domnie, atît pre limba turcească dă către dumnealui cinstit divan-efendisi, cît și pre limba romînească dă către dumnealui vel vistier Barbu Văcărescu, a căruia coprindere să însemnează mai jos dîn cuvînt în cuvînt, întocmai după tălmăcirea ce s-au cetit în spătărie. | f. 138 v.

« Alesule din neamul Mesii, celui ce are întru adevăr ipolipsis dîn boierii pămînteni romîni, iar acum prin împărătească făcătoarea mea dă bine voință i s-au încredințat domnia Valahii, domnului Grigorie Ghica. După ce acum răzvrătirile ce s-au întîmplat în țările Moldavii și Valahii, care după moștenire să cuvine la prea puternica și de sineși stăpînitoarea mea împărăție, au pierit, și cu ajutorul lui dumnezeu mai sus zisele țări s-au curățit de spurcăciunea ce să întinsese a făcătorilor dă rele, fiindcă cu cuviință s-au socotit așăzarea domnilor, ca săvîrșindu-să liniștea ce s-au întors, să-și dobîndească nevinovații supuși pămînteni cu prisos mijloacele ce privesc spre odihna și buna viețuire a lor, și fiindcă din fanarioții cei ce au stătut domni și boieri, carii s-au fost învrednicit dă către prea puternica mea împărăție a dobîndi atătea daruri și faceri dă bine, arătîndu-să necunoscători și nemulțămitori, nu numai cîrma apostaților s-au făcut și făcători de orice fel dă stricăciune și răotate ce s-au urmat într-aceste de mai sus arătate țări, ci și cu mari năpăstuiri și tiranii asupra săracilor pămînteni s-au purtat, și în cele după urmă fieșcarele dîndu-să spre fugă, precum la toți este știut, curat s-au arătat viclenia și răotatea. Și această ceată dă fanarioți s-au făcut izvor dă stricăciunea ce s-au pricinuit atît la aceste eparhii cît și la alte păzite locuri ale stăpînirii mele, unde acei

www.dacoromanica.ro

răzvrătitori înrăutățați au arădicat steag dă apostasie, în care și încă să află
f. 139 stînd. | Deci fiindcă învederat lucru este că nu numai cei ce de față și în faptă au îndrăznit de au ieșit din cuviincioasele hotară, ci și cei ce nu au cutezat a să arăta supt chipul apostasiei, cu nici un mijloc nu sînt priimiți și vrednici a să înălța împărătește la dregătorii.

Drept aceea împărăția mea, după milostivirea ce am către ticăloasa stare a pămîntenilor i a lăcuitorilor acestui loc, carii pătimea călcîndu-să supt picioarele acelor înrăotățați, și după înduplecarea la rugăciunile ce în multe rînduri prin arzuri către fericitul prag mi s-au adus, cu buna voire iubitoare dă oameni și îngrijitoarei mele îndurări și plăcere spre a să alcătui și a să orîndui după vechiul obicei domni din boierii pămînteni, ca să-și dobîndească fericita lor stare, poruncesc ca tu, numitule domn, cel ce ești unul dintre boierii pămînteni cei veniți acum de curînd la fericita mea cetate, fiindcă din iscusirea minții tale să înțelege dreptatea și dăstoinicia ce ai, cum și buna rîvnă și strășnicia ta spre oblăduirea domnii, și să nădăjduiește că întru toate te vei purta întocmai după ființa și asemănarea voinții, silindu-te spre a-ți arăta luminat credința și supunerea, deci, după sfînta și vrednica de închinăciune poruncă, ce varsă faceri de bine din nemărginitele împărătești daruri și din împărătește mele
f. 139 v. cu scumpătate priceperi, dată la 24 a sfintii | luni Săval cu leat 1237, domnia Țării Romînești, după alegere, ție ți s-au încredințat, punerea în orînduială a pricinilor eparhii aceștia și a locului, fericire și liniște la a ta înțelepciune și încredințare s-au dat, și această de mare cuviință poruncă, întărită cu sfîntul mieu semn, coprinzătoare de mansupul tău prin... [1] s-au trimis... [1]

Făcîndu-să dar cunoscut vederii tale ce caută departe că înscăunarea ta în domnia Valahii să întemeiază asupra bunului ipolipsis ce are împărăția mea la tine, și că adevărat cererea împărății mele de la tine este ca, puind în orînduială după plăcere și îndreptînd toate trebile prea puternicii mele împărății cîte s-au încredințat la a ta vrednicie, și îngrijind și ocrotind pe supușii aceștii țări de mai sus, să te sîrguești cu scumpătate a născoci și a afla toate mijloacele cele cuviincioase spre fericirea și liniștea lor, mai mult decît întîi.

Și fiindcă pentru unile cuvinte nu urmează a să face săvîrșirea celor obișnuite aici în fericita mea cetate, ci la Silistra, de aceea precum ești poruncit și după cum, poruncindu-să, s-au scris și oblăduitorului de la Silistra și al Dunării, întîiul sarascher cu desăvîrșită stăpînire, vezir Muhamet Selim pașa, îndată să te călătorești de aici. Și ajungînd acolo, fă cunoscută domnia ta și gătindu-ți
f. 140 cele trebuincioase, trecînd, grăbe | ște la locul scaunului domnilor. Și după datoria fireștii tale credințe și dreptate și după trebuința memurietului tău, apucă-te cum mai curînd dă cercetarea și îndreptarea pricinilor țării, de paza și fereala locului, de oblăduirea și buna orînduială a boierilor și altora, dă cercetarea și izbăvirea săracilor raele de nedreptăți și năpăstuiri spre întoarcerea

---

[1] *Loc alb în ms.*

www.dacoromanica.ro

liniștii prin săvîrșirea mijloacelor celor ce privesc spre odihnă, îngrijind către aceasta cu rîvnă a să păzi buna orînduiala pămîntului de orice zăticniri. Și înaltele mele împărătești porunci să să săvîrșască în putere, ca să nu să întîmple vreun lucru necuvios.

Felurimi dă zaherele să să trimiță cu prisos și oi multe, precum și cîte alte sînt orînduite. Și în scurt, silește-te ca slujba ta să o arăți în faptă ca să-ți fie izvor de cinste ție, copiilor tăi și la cei din urmă ai tăi, că bun și plăcut chip săvîrșind toate cîte privesc la domnia Valahii care s-au împovărat la a ta dreptate, purtîndu-te cu îngrijire și priveghere necontenită și căotînd foarte cu scumpătate la cele spre buna unire cu păznicii și a altor dregători ai nebiruitelor mele cetăți după la hotară și cu înțelepciune și minte cercetînd fieșcare pricină | să arăți cea după datorie credință și adevăr. Și cu acest mijloc, întărind f. 140 v
pentru totdeauna împărătescul meu ipolipsis ce am către tine, sîrguește-te din toată vîrtutea a te arăta cu slujbă plăcută în împărătească și mîntuitoarea mea poruncă, și vestind și publicuind la toți că liniștita mea milostivire să răvarsă cu îndestulare precum și mai nainte la toți nevinovații supuși lăcuitori, și chiemînd pe cei împrăștiați pe alocurea pîn prejur, grăbește cu toată silința a afla și a săvîrși toate cele mai bune chipuri și pricinuitoare de odihnă și liniștea lor i al locului fericire. Și de cele cuviincioase bune cuvîntări, ce sînt îndatorate sfinții mele dă sineși stăpîniri, nelipsind cînd și cînd a înștiința la prea puternica curte trebuincioasele pricini și altele întîmplătoare.

La leat 1237, pă la întîiul lunii lui Șăval».

După cetirea fermanului, făcîndu-să obicinuita sărutare dă mînă, au poruncit măria sa vodă ca să să facă pitac domnesc către obștea tuturor veliților boieri a să aduna cu toții întru unire și să chibzuiască dumnealor cu luoare aminte pentru scăderea iraturilor boieriilor și micșorarea tuturor avaieturilor, din care izvora toată începenia jafurilor. Care această chibzuire să să facă de obște, de la banul cel mare și pînă la cel mai mic slujbaș, dîndu-să în scris alegere asupra | dreptei cuviințe, cu arătare pe anume pentru fieșcare mansup ca să f. 141
să dea și dă către măria sa vodă legiuită hotărîre supt pravilă temeinică, spre a nu să cuteza nimeni întru întindere mai mult peste hotărîta reformă. Care pitac și a dooă zi numaidecît s-au dat, puindu-să în lucrare dă către dumnealor boierii și adunîndu-să adeseaoară cu toții întru lucrarea aceștii punere la cale, s-au făcut oareșcare sfadă întru dumnealor pentru aceasta. Apoi mai pe urmă, încetînd acea prigonire dîntre dumnealor, s-au străduit cu toții prin multe ostenele de au săvîrșit acea reformă spre buna întocmire a tuturor mansupurilor, luîndu-să pildă atît din cele vechi întocmiri i din cele urmate în zilele răposatului întru fericire domnu Alexandru Ipsilant, cît și din cursul vremii de acum.

Iar la 18 ale lunii lui octomvrie au sosit în București cinstit elciu chesarocrăiesc ce fusese în Țarigrad, monsiu internuție, și trecea înlăuntru, pe carele a dooă zi l-au adus cu carătă domnească la curte, făcîndu-i-să toată cuviin-

www.dacoromanica.ro

cioasa ţărămonie, cum şi a treia zi, la 20 de octomvrie, au mers măria sa vodă cu alai obicinuit la conacu elciului spre contra vizită, avînd şi o bezdade dîmpreună în carătă. Şi la prînz s-au întors de acolo la curte, dîndu-să porunci a să găti conacele după drumul Cîinenilor pentru plecarea elciului.

f. 141 v. Asupra chibzuinţii ce | făcea obştea dumnealor boierilor pentru întocmirea reformii tuturor mansupurilor ţării s-au dat osebit pitac domnesc către dumnealor, coprinzător pentru toate datoriile ţării atît cele vechi i cele nooă, cum şi pentru datoria ce are să ia casa poştilor de la visterie i huzmetul ocnelor dîn leat 1821, a să cerceta dă către dumnealor cîte una, una, cu toată scumpătatea şi a să face cuviincioasa chibzuire spre plată.

La zi întîi de noiemvrie s-au făcut şi şapte boierii din cele mai mari adică: bănia, spătăria, visteria, logofeţia cea mare, logofeţia dă ţara dă jos, vornicia dă politie şi agia, care le-au bine întocmit măria sa vodă, după ipochimenul şi rangul fieşcăruia, povăţuindu-i pă fieşcare a fi cu durere dă inimă pentru ţară, ca nişte credincioşi patrioţi [1].

Pînă aici s-au îndemnat scriitorul a lucra întru această publicaţie. Apoi după buna întocmire a prea înălţatului nostru domn întru toate pînă în sfîrşitul lunii lui april leat 1828, fiind cunoscute la toţi de obşte, au rămas întru mulţămire şi cu rugăciune către prea înaltul dumnezeu pentru înmulţirea fericiţilor ani, întocmai ca ai fericitului părintelui înălţimii sale.

Apoi, petrecînd şase ani domnia mării sale, îndată au venit muscalii aici în patria noastră, făcînd răzvrătire mare cu multă oştire othomanicească şi la Silistra războind 6 luni la anul... [2] s-au întîmplat să moară 7 000 ostisirea [3] muscălească dă foamete, neavînd cele trebuincioase adică şi mălai. S-au pră-[pă]dit [4] boi şi vacile de boală.

f. 142 Drept aceea eu iarăşi am ico | nomisit cfartir să nu am la casa mea.

Iată dar, fac stihuri pentru urmarea muscăleştilor oştire ce au războit pînă acum.

1829 ianuar 30

Mare minune s-au făcut
În ţara noastră fără cuvînt:
Au venit oştirea muscălească
Ca să poată pă noi să ne izbovească
Dă cele împotr[iv]ă lucrare;
Dar într-alte răzvrătire,
Nu cu înţelepciune să treacă
În ţara împărăţiei othomănească.

---

[1] Scris cu altă cerneală tot ce urmează; începe alt scris.
[2] Omisiune în ms.
[3] Probabil: oştirea.
[4] În orig. e adăugat: «la».

www.dacoromanica.ro

Ci au venit tocmai într-a noastră
Şi nu le-au mai rămas nici boi
Nici de-ale mîncării între voi.
Trebuie au vă zic pentru dînşii,
Dumnezeu să-şi facă milă asupra noastră.
Căci nu mai putem să răbdăm acum
Alor dîracă muscalilor războiu
Cfartiruri la toate casile
Atît aici, cît şi la toate oraşele.
Toţi romanii acum au rămas
Pă alocuri să temea neputînd răbda.
Şi toţi: neamuri, scutelnici, poslușnici
Asemenea şi ceilanţi fără dare smirnici
Iar mai vîrtos sînt îndatoraţi
Cîtuşi decît trebuinţaţi.
Eu mă mir cum să poate fieşcare
Romanîi oareşce pătimesc, dar îndreptare
Acum, în lumina trecută războind muscalii
Silistra luîndu-o în doile
Trebuie tot să iei să războveascâ
Toate cetăţile pînă la Mehadie
Unde fiind cetate foarte mare,
Nu poate nici întru chip să-l războaie.
Şi atunci trecînd toţi muscalii
Dunărea în ţara othomănească
Apropiîndu-se şi împăratul muscălesc
Tocmai aproape de Ţarigrad, nădăjduiesc.
Tocmai 30 dă zile fiind mergerea
Muscalilor apropiîndu-să de Ţarigrad
Apropiîndu-să dar amîndoi împăraţii
Să vorbească şi să socotească pentru pace
Că cele trei împărăţii de alăturea
Stau gata, adică: nemţii, franţii şi al treilea
Trebuie să silească pe împăratul
Muscălesc să să întoarcă în a sa împărăţie.
Este vrednică vreme bună, trebuie îndată
Să umble oştirile muscăleşti a să împărţi
Ci dar fiindcă dumnezeul nostru
Este prin milă către toţi romînii noştri
Deci cele vecinice îngerii mergînd
Ziua şi noaptea la noi rămîind
O vrednică bunătate, îndreptare

www.dacoromanica.ro

f. 142 v. Ca să putem a rămînea în pace |
Multă milostivire ni s-au dat
De la dumnezeu îndată și nouă
Fie nouă lună nouă
Și soare luminos
La toți creștinii milostivire și trupos (,)
Amin, amin,...
f. 143 Slavă ție dumnezeul meu, slavă ție

www.dacoromanica.ro

RĂSCOALA PANDURILOR
SUB CONDUCEREA LUI TUDOR VLADIMIRESCU
ÎN ANUL 1821 ŞI ÎNCEPUTUL ACŢIUNII ETERIŞTILOR
ÎN PRINCIPATELE DUNĂRENE
SUB CONDUCEREA PRINŢULUI ALEXANDRU IPSILANTI
PRECUM ŞI
SFÎRŞITUL LAMENTABIL AL AMBELOR ACESTOR MIŞCĂRI
ÎN ACELAŞ AN

de

IVAN PETROVICI LIPRANDI

www.dacoromanica.ro

Центральный государственный исторический архив в г. Ленинграде, ф. 673, оп. I, д. 234

ВОЗСТАНИЕ ПАНДУР ПОД ПРЕДВОДИТЕЛЬСТВОМ ТОДОРА ВЛАДИМИРЕСКИ В 1821-ом ГОДУ И НАЧАЛО ДЕЙСТВИЙ ГЕТЕРИСТОВ В ПРИ-ДУНАЙСКИХ КНЯЖЕСТВАХ ПОД НАЧАЛЬСТВОМ КНЯЗЯ АЛЕКСАНДРА ИПСИЛАНТИ, И ПЛАЧЕВНЫЙ КОНЕЦ ОБОИХ В ТОМ-ЖЕ ГОДУ.

Тетр. А.
Начало Бунта Тодора
1821-й год.

2 Во время княжения в Валахии господаря Александра Суцо[1],| преимущественно во время болезни его, в конце 1820 года, из безчисленных партий, обычно между боярами всегда существующих, образовались три главных. Первая из них силилась склонить на свою сторону другия, и общим Диваном просить Порту о возста-
2 v. новлении прямых их прав: допустить выбор| господаря из среды коренных бояр Валахии[2]. Другая, отвергая это, хотела только чтобы митрополит и епископы не были назначаемы из греков; наконец третья, перемешанная связями родства и интереса с фанариотами, твердо противилась обоим.

Сия последняя партия была сильнее прочих и ежедневно|
3 усиливалась, ибо, по врожденной завистливости и надменности вообще бояр, они все предпочитали быть под игом более посторонняго, чем видеть одного из соотечественников или родственников своих повелителем, и быть принужденным целовать его кафтан и руку; хотя всё это делалось весьма легко всякому, | от которого
3 v. только надеются получить хоть минутную личную выгоду: для сего они охотно жертвуют всем... Здесь было можно бы привести тысячи примеров.

Фанариоты же со своей стороны, устрашенные одною мыслию малой части бояр Валахии и опасаясь упустить| из виду прав
4 на владычество богатым и заселенным краем, прибегают ко всем

[1] В Молдавии в то время был господарем однофамилец его Михаил Суцо,
[2] В настоящее время в княжествах несравненно большая часть боярипоземных: преимущественно греко-фанариотов, за ними албанских, рагузких, венгерских и пр.

www.dacoromanica.ro

свойственным им средствам; всевозможные козни, зависть, коварство, происки и вероломство раздирало их взаимно. Раболепная же низость | перед всеми чиновниками Порты доходила до неимо- 4 v.
верной степени, степени которую один только Фанариот в силах будет выразить.

Первая партия бояр приступает к приведению в исполнение своих замыслов.

Между тем в Бухаресте, некоторые из бояр первой партии|, 5
соперничествовавшие на княжеские достоинства, видя ежедневное уменьшение своих сочленов, увлекаемых другими, и потеряв совершенно надежду общими силами представить Порте свои домогательства, решились предать отечество всем бедствиям междуусобной войны и какими бы то средствами не было стремиться к достижению своей цели. |

Тайные замыслы эти, рожденые еще во время князя *Караджи*, 5 v.
предшественника князя А. Суцо, но предусмотрительностью его остановленныя при самом их начале, обуздали тогда смелые намерения некоторых бояр и приостановило на время надежды их избавиться владычества фанариотов. В последнее же время княжения Александра Суцо, мысль спя опять начала одушевлять затейливость преимущественно тех из бояр, кои сами надеялись быть | возве- 6
денными в сие достоинство.

Некоторые из бояр Бухареста имели уже (хотя и темное) понятие о существовании Гетерии: Галаши,[1] один из эфоров сего общества, проезжая перед сим через Бухарест, первый передал о ней *(распространил слух об оной)* в обоих княжествах,[2] как равно и о долженствующем возникнуть скоро всеобщем возстании | 6 v.
греков.

Бранкован знал о возстании греков еще в 1820 году в мае месяце, в чем есть явныя доказательства.

Ни один из бояр, имевших хоть только поверхностное понятие о Гетерии, не сомневался, что предприятие греков никогда не будет увенчано успехом. Но расчетливый ум *Бранкована* и его единомышленников знавших о *сем*, с одной стороны льстили | 7
гетеристам и давали им обещание в содействии, если то нужно будет; между тем как, с другой хотели воспользоваться несчастьями долженствовавшими неминуемо настигнуть гетеристов и некоторым образом вероломно боярами им приготовляемых, в надежде извлечь из сего свои выгоды.

---

[1] Галачи находился в княжествах в 1816 и 1817 году.
[2] Алеко Филипеско Вульпе им был принят в Гетерию.
Он их уверял также, что вся *Булгария* и *Сербия* участвуют в заговоре, но что княжества должны были быть из сего изъятыми; ибо по первому плану гетеристов, действительно возстание должно было вспыхнуть в Морее и других местах Греции.

www.dacoromanica.ro

Они наверное полагали, что турки, усмирив греков, потеряют уже совершенно к ним доверенность и посему возстание народа
7 v. валахского | против греческих князей, как раззорителей своих, должно еще более усилить негодование и подозрительность Порты к сим фанариотам.

Так разсуждали тогда бояре, основывая успех в кознях своих вместе с сим и на безпорядки уже произведенные возмущением *Али-паши* и на другие междуусобия, раздиравшие тогда Турцию,
8 а всеобщее возстание греков долженствовало еще более | увеличить оный; с другой стороны, двухлетнее губительное управление Александра Суцо, ожесточившее поселян, казалось им не представить большого труда, чтобы поднять народ; и, наконец, и болезнь господаря, все это, по мнению бояр, представляло им надеяться получить прежние свои права и привелегии. |

Бояры избирают Тодора произвести возстание народа.

8 v. Для приведения в исполнение всех сих замыслов, им надо было возмутить посредством тайных агентов народ. И единодушный их выбор пал на некоего служжера *Тодора*, прозванного Владимиреско, от имени поместья своего *Владимирешти*, в Малой Валахии в *Горжевском* цынуте (уезде).

Тодор в продолжении войны 1806—1812 годов, командуя частью пандур им поднятых и формированных, служил отлично,
9 за что и награжден | был чином русского порутчика и орденом. По заключении мира, он занимался сельским хозяйством и откупами *плай* в Малой Валахии. Дела по сему предмету, так и известное дело Реджеп-аги[1] требовали частого его присутствия в Бухаресте. Сверх сего, он неоднократно приезжал в российский кон-
9 v. сулат (под покровительством коего находился) | для принесения жалоб на неистовства и притеснения, чинимые пандурам служившим России. Все это доставляло Тодору случай иметь частые свидания с боярами и быть в беспрерывных с ними сношениях. Будучи недоволен правительством, за многия противузаконныя и бесчеловечныя действия, Тодор явно высказывал негодование свое: смелое и откровенное изъяснение его против раззорительного управления греческих князей. |

10 В продолжении сего волнения строптивных умов некоторых бояр в Букаресте, Тодор опять прибыл по делам своим в город (декабря 1820 года). Он тотчас и представился боярам верным орудием для удобнейшего приведения в действо предначертаний своих: взволновать жителей Малой Валахии, как более воинственных.

---

[1] *Реджеп-ага*, паша в *Ада-Кале*, по выступлении российских войск из Валахии, напал на Тодора и пандур и разграбил их до основания, в отмщение за службу их в российских войсках.

www.dacoromanica.ro

Тодор, не имея никакого просвещения,[1] был одарен хорошим здравым разсудком и вместе с сим хитр, смел в деле и в своих выражениях и к сему упрям. Он имел влияние на пандур и пользовался некоторою доверенностью в кругу своем. Не трудно было боярам заставить говорит Тодора с жаром о несчастном положении жителей Малой Валахии, более других преданных разорению исправников и разных других чиновников; тогда нечувствительно | и постепенно дать ему заметить, что в настоящих 10 v. 11
обстоятельствах всеобщее возстание народа против своих притеснителей одно может произвесть желаемое действие и улучшить их состояние; тогда, присовокупляли они, мы будем иметь случай представить Порте причины оного, отнеся все к злоупотреблениям фанариотов-и вместе с сим, для лучшего убеждения, воспользуемся изложить и вероломство их в отношении к Порте. |

Тодор соглашается, ему дают полномочие.

Аржиской епископ *Иларион*, более всех имевший сношение 11 v.
с Тодором и убедясь в его готовности, доставил ему случай говорить подробно о всех сих обстоятельствах с баном *Бранкованом*, *Григорием* Гикою, (впоследствии господарь Валахии) и *Барбою Вакарескою*. Они все подтвердили вышеупомянутое и после многократных совещаний Тодор согласился; но с тем только условием, чтобы они снабдили его бумагою, которая бы | уполномачивала 12
его произвести возмущение. Ибо он не иначе хотел действовать, как именем народа- и бояр, пекущихся о его благе. Сначала бояры сии колебались; но наконец выдали ему таковую за своею подписью, с тем однако-же, что бы до времени он не делал ее гласной и не объявлял иначе, как тем только, коим в сем будет непременная надобность и вслед за сею обещали прислать другую, за общим их подписанием, а от него получили письменное заявление о готовности произвести возстание. |

Бумага выданная Тодору между прочим включала следую- 12 v.
щее: «время давно ожиданное, чтобы сложить с себя иго иноземцев наконец настало. Мы уполномачиваем тебя, произвести возстание народа; нужныя для сего издержки, ты, по обещанию своему употребишь те, которые заблагорасудишь. Мы совершенно за все ответствуем.» и пр. и пр. Так коварно умели бояры обмануть | 13
гетеристов, полагавших найти в них участников. Но сии стремились к достижению своих только видов, совершенно противуположных: одни действовали в пользу греков, другие против них.

Уполномочив *Тодора* таковою бумагою, бояры боялись однако вверить ему денег опасаясь, чтоб он не оставил сего предприятия,

[1] Тодор кроме валахского языка не знал другого, но на оном объяснялся с жаром и хорошо писал.

www.dacoromanica.ro

13 v. удержав оные у себя и которых они | не осмелились бы никогда от него требовать обратно, опасаясь предъявления данного ему от них полномочия. Но *Тодор* тогда еще был истинным патриотом, он имел в виду одно избавление своих соотечественников, твердо полагаясь на соучастие помянутых бояр и мысль своекорыстия, столь свойственная последним, не касалась его чувств. |

14 Тодор предложил сам употребить на сие сумму. Он имел в виду $\frac{40}{\text{т.}}$ червонцев принадлежащих сербскому воеводе *г. М. Ненадовичу* и кои он обязался передать сему последнему в Бессарабию. Он почитал себя в праве располагать на время сими деньгами; и оставивши в залог помянутое уполномочие бояр, употребил оные на первый раз.

Уговаривает Македонских участвовать в бунте.

Для лучшего успеха в предначертанном предприятии, как 14 v. самому Тодору, так и боярам | необходимо было склонить двух братьев *Македонских*, более еще *Тодора* имевших влияние на пандур и пользующихся полною их доверенностью. Сверх сего, Македонские были более просвещены и боярам казались опасными, если не будут участниками возмущения. *Димитрий Македонской* был тогда также в Букаресте. Бояры давали ему понимать свои 15 намерения, но сей, знавши совершенно свойство | их, мало полагался на уверения и был убежден (как и случилось), что они не будут иметь ни силы, ни духу все вместе поддержать народное возстание против злоупотреблений, к коим они сами привыкли и были всегда ревностнейшими участниками. При том же, у его в свежей еще памяти было почти подобное происшествие во время *князя Караджи*, где первоклассные бояры, подстрекнув других, 15 v. | впоследствии одни отказались, другие откупились и сделались судьями своих жертв. Но Тодор взялся уговорить Македонских как ему необходимых и разставленными сетями увлек с собою.

Тодор выезжает из Букареста.

Таким образом, положено было первое основание долженствующего возникнуть бунта. *Тодор* вместе с *Иларионом*, в доме сего последнего, составил прокламацию и другие бумаги и получив 16 все нужные наставления, | отправился из *Букареста* вместе с *Д. Македонским* в ночь с 17 на 18 генваря 1821 года, два дня пред смертию господаря *А. Суцо*. *Бранкован*, будучи тогда спатарем, дал ему 27 отборных арнаутов[1], коих привел к присяге, дабы они исполняли слепо все, что будет им от Тодора приказано.

---

[1] Арнауты сии — в 1829 г. служившия у меня в отряде партизан — волонтеров, из коих с многими я имел случай говорить, утверждали, что Бранкован лично давал им наставления и велел ночью выехать за город, где и присоединиться к Тодору.

www.dacoromanica.ro

Насчет отправления арнаут сих, *Бранкован* распустил слух, что он дал их Тодору для усмирения взбунтовавшегося его плай!!

Тодор направил путь свой на *Клошаны* (Мехединскаго ц.), которое назначил он главным средоточием долженствующего быть народного собрания и вместе с выездом своим предварил о сем некоего *Димитраки Гырбу* -одного из богатейших жителей сего цынута, на которого полагался совершенно, будучи уверен в искреннем его содействии. |

Начало возстания народа, прокламация и пр.

Прибыв 21го генваря в местечко Тырго-Жио (Горжевского ц.), 16 v.
Владимиреско арестовал исправника, опечатал все суммы там находящиеся и отправил онные в вистерию [1], что продолжал делать и долго после. Оставшись тут не более трех часов, пошел к монастырю Тисманы, куда прибыл на другой день поутру. Арестовав исправника, пошел в селение *Падиш*, откуда и издал первую свою прокламацию, отличающуюся особенным характером, свойственным | духу и пониманиям народа и приличным его пред- 17
приятию [2]. Он явно открывал в оной свое намерение, основанное на уполномочии ему данном, упоминая о тех, кои *обещались взаимно с ним действовать к благу общему*, и ограничивал ополчение свое, только против притеснителей народа, отнюдь не называя себя изменником против Порты. |

Прокламация сия имела желанный успех. Народ, выведенный 17 v.
из терпения и доведенный до крайности, взволновался; и почти вся Малая Валахия спешила под знамена *Тодора*, под предводительством коего, надеялась сложить с себя иго фанариотов и некоторых бояр. Партии разосланныя Тодором по цынутам Малой Валахии овладели всеми суммами исправничеств и других мест. Некоторые из исправников были скованы и должны были сами писать | в округи о собрании вооруженного народа. Сюда нав- 18
стречу Тодору приехал *Д. Гирба*, которому Владимиреско и вверил главное начальство над пандурами, долженствовавшимися собираться в *Клошанах*. Снабдив достаточными наставлениями, в тот же час отправил его к своему месту.

Тодор уведомляет Рос. и Австр. импер., равно доносит султану.

Между тем как Тодор, с одной стороны, делал нужные 18 v.
распоряжения для освобождения народа; с другой, он вместе с изданием прокламации (из *Падиша* же) известил российского и австрийского императоров о предприятии своем и тогда же писал

[1] Главное казначейство Министерства финансов.

[2] Действительно, мне не случалось встречать столь сильнаго двигателя на умы не озаренные еще и тенью просвещения, следуя только впечатлениям религиозно-фанатическим.

www.dacoromanica.ro

в Константинополь[1] чрез всех пашей дунайских крепостей и удо-
19 стоверял | министров Порты в верноподданстве своем и народа султану, объясняя причину восстания против губительного порядка вещей существующего в Валахии. Все бумаги сие написаны были от имени всего народа.

Чтоб более придать силы, *Тодор* посылал депеши сии в турец-
19 v. кие крепости всегда через трех или четырех пандур, | босых, в одних рубашках и подпоясанных лыком, присовокупляя в письмах к пашам, что они могут убедиться увидев посланных, в какое положение приведен верноподданный Порте народ, с которых фанариоты и бояры содрали все, чтобы самим одеться в золото, соболи и кашмир; а уничтожив плуги поселян, завели себе по нескольку богатых европейских экипажей. Все паши принимали |
20 это благоприятно и всегда отправляли в лагерь Тодора чиновников своих с ответами.

Помянутыя заявления Тодора в самом Константинополе были хорошо приняты; и что быстрота последствий была единственной причиной, что все сие не имело дальнейшего действия со стороны Порты. Очень легко могло бы быть, если б не предательская
20 v. смерть пресекла дни Тодора, то он мог по течению дел | бы остаться хоть на время господарем Валахии. Народ же не иначе его называл как «Тодор-Вода».

Тодор выступает из Падиша.

Окончив в три дня все свои дела в *Падише*, Тодор узнав, что Крайовский каймакан принимал меры сопротивляться ему и что некто *Никулеческо*, посланный им, находился уже с 400 человек по направлению к монастырю *Мотру*, немедленно пошел на его
21 и, после | ничтожной перестрелки, все люди *Никулечески* перешли к Тодору, который присоединив их к себе, велел безчеловечно умертвить их начальника[2]. Тут осведомясь, что еще отряд из нескольких сот человек, состоящий под начальством Крайовского полковника де Тырг, занял уже монастырь *Стрехай*, Владими-
21 v. реско, | не теряя времени, направил путь свой туда, где также разбил его, овладел монастырем, людей присоединил к себе, а полковника освободил, поручив ему сказать каймакану, чтобы он не осмелился его ожидать в Крайове.

Оставшись сутки в монастыре *Стрехае*, Владимиреско получил известие, что около 600 человек находятся в недальном оттуда
22 разстоянии и кои назначены были в помощь | полковнику сему. *Тодор* отделил противу них несколько сот человек под начальст-

[1] В таковом же содержании были и доиссения императорам, кои он доставил *Гице Опряну* в *Орсово* и сей отправил по почте.

[2] Он велел *Никулеческе* разбить все ребра обухом.

www.dacoromanica.ro

вом одного чауша, который, напав на них, скоро присоединил всех к Тодорову ополчению, а начальника отправил на заключение в *м. Тисману*.

Из *Стрехая* Тодор пошол к монастырю *Мотру*, узнав, что исправник *Бибеско* (в сороковых годах господарь Валахии), стольник *Витарян* и другие чиновники с 60 человеками, заперлись в 22 v.
монастыре сем и приготовились к защите. Не смотря на все усилия *Тодора*, в первые дни *Бибеско* упорствовал к сдаче.

Крайовской каймакан посылает сердаря Яманди против Тодора.

Между тем дошло до сведения, что каймакан[1] деятельно продолжал делать приготовления для сопротивления ему; почему Владимиреско | и остановился тут, ожидая ежедневно прибывающих к нему пандур; в продолжении сего времени *Сердарь Яманди*, албанец родом, посланный с 200, по большей части арнаут, для соединения с *Бибеской*, подошел близко к лагерю пандур и тревожил его перестрелкой. *Владимиреско* послал против него 23
Д. Македонского с частью | своего ополчения, который отразив 23 v.

Македонской отражает Яманди.

Яманди, преследовал его 25 верст за местечко *Цинцирени* и возвратясь занял оное; Тодор же оставался в м. *Мотру*.

Тетрадь В.

Действие произведенное в Букаресте известием о бунте и требования Тодора.

В то самое время, когда во временном управлении княжеством, образовавшемся по смерти господаря, в полном смысле царил 24
хаос мнений, получено было известие о возникшем бунте. Прочитав же прокламацию Тодора и вместе с сим требовавшаго от Дивана немедленной уплаты $\frac{163}{\text{т.}}$ левов, которые полагал ему должными

Предложения дивана Тодору.

со времени последней | войны за содержание, вооружение, одея- 24 v.
ние и пр. пандур им сформированных. Диван поражен был изумлением и страх поразил оный. Сделав по сему | предмету некоторые распоряжения, присовокупил, что охотно уплатит ему требуемую сумму вдвое, но с тем только, чтобы он немедленно

Тодор отвергает оные.

прекратил свои действия. *Владимиреско* отверг сие, и с сего то времени, увидев робость которою были все объяты, он начал более пользоваться представляющимися ему видами. |

Между тем никто не думал о принятии мер противу возму- 25
тителя. Действия *Тодора* были благоприятны для одной части бояр; большая же часть полагала его неопасным, ибо он не проис-

[1] По смерти Супо, Тибальдо был сместен. Константин Самуркаш хотя и назначен был, но еще не прибыл. Крайовский Диван управлял М.[алой] В.[алахией].

www.dacoromanica.ro

ходил от знатной фамилии: столь невежественное мнение здесь существующее. При том- же он был еще далеко, а таковая опасность в глазах бояр кажется ничтожною. Некоторые предлагали
25 v. принять общие меры против успехов *Тодора*, | но и в них не могли согласиться; надменность и беспечность не допускали их предвидеть последствий.

Тодор усиливается.

Тодор, с своей стороны, вспомоществуемый тайными агентами в Бухаресте и помянутыми тремя боярами, ежедневно усиливался. Наконец Диван, известясь о быстрых успехах *Владимирески*, собравшем уже до 10 т. человек, в намерении направить путь свой
26 к Букаресту, устрашился. Страх этот постиг | даже и тех бояр, кои участвовали с ним. Они начали смотреть на *Тодора* уже как на человека для них опасного и могущаго, воспользовавшись обстоятельствами и преданностью народа, и наконец соделаться их властелином. Начали все помышлять о средствах, [могущих] отклонить беспрестанно усиливающуюся грозу. Но что могли они сделать для отвращения беспорядков, самими ими же произведе-
26 v. денных? | И тогда уже, когда *Тодор* имел значительную силу, угрожал, и почти повелевал ими.

Страх объемлет бояр.

Посылают против Тодора Н. Вакареско и несколько капитанов с арнаутами.

Они послали против него *Николая Вакареско* с малым отрядом арнаут под начальством *Хаджи Продана*, одного из старых сербских воевод, и капитанов *Стойки*, *Чолаки*, *Тусрек баши* и *Иордакия*, сделавшим[ся] впоследствии, с течением обстоятельств,
27 более других известным. | Отряды эти, соединившись на марше с *сердарем Еманди* и двумя стами турков бывших *бешли агами*, всего составили до 800 человек, атаковали *Димитрия Македонскаго* в *Цинцеренях*, и после двухдневной перестрелки, вечером на другой день (25 февраля), *Иордаки* получил от б. б. *Саввы* из Букареста письмо, коим уведомляет его, что *к. Ипсиланти*
27 v. прибыл уже в *Яссы*. |

Атакуют Димитрия Македонского в Цинцеренях.

Иордаке получает известие о прибытии в Яссы К. Ипсиланти, вступает в переговоры.

Иордаки, в сию же ночь вступил в переговоры с *Тодором*, в то время только прибывший в *Цинцерени* из *Мотру*, где наконец покорив *Бибеску*, отпустил его и сам соединился с Македонским. Здесь, в первый раз, *Иордаки* сообщил *Тодору* о возстании гетеристов и о намерении их, всячески стараясь склонить его действовать взаимно с ними, отнюдь не давая понимать ему, что
28 он уже был в тайне . | Он встретил совершенное упорство *Тодора* на такое соединение сил своих с гетеристами, имевшими цель совершенно противуположную. Тогда хитрый *Иордаки* обязался действовать взаимно с *Тодором*: присягнул ему, и с общего совещания немедленно отправился в *Букарест*, с тем чтобы удержать
28 v. там бояр до прибытия Тодора, и сообщить Ипсиланти, | дабы

Иордаки присягает Тодору и

www.dacoromanica.ro

едет в Букарест; другие капптаны также все присоединяются к пандур.

он не занимал Валахии. *Иордаки* взял у *Тодора* и Македонского заимообразно под вексел денег[1] для формирования еще людей и всячески силился возбудить Тодора к грабежу. Действительно, с сего только времении Владимиреско позволил себе некоторые насилия в пользу свою. Бывшие тут турки разошлись, а другие капитаны присоединились к *Тодору*, и Н. Вакареску принужден был один вернуться в Бухарест.

Македонский получает от Б. Вакареско бумагу.

Около сего же времени (в *Цинцеряпях*) Македонский получил 29
бумагу подобную той, которая была дана *Тодору* при открытии возмущения; но она была подписана только одним *Б. Вакареской*, который же ему обещал вскоре доставить уполномочие за общим подписанием.

Неотступное настояние Македонского убедило наконец | *Тодора* 29 v.
спешить занять *Букарест*, тем более, что он сам увидел, что потеряно почти напрасно более двух недель в монастыре *Мотру*; посему и начал делать приготовления к скорому выступлению.

Вероломство к. Иордаки.

Между тем *Иордаки* прибыл в Бухарест, и вместо того, чтобы стараться удер|жать бояр, как он условился и обязался 30
Тодору и *Македонскому*, он, напротив, употребил все средства, чтобы устрашить их. Люди его, сверх беспорядков причиненных по дороге, ограбили в самом Букаресте дома К. *Самуркаша* и *Дешли*. *Иордаки* силился всех уверить, что *Тодор* действует взаимно | с князем *Ипсиланти* и по направлению сего последнего. 30 v.
Наконец, взялся даже некоторых проводить своим конвоем, за условленную плату, в границы Трансильвании. Сам же поспешил навстречу князю *Ипсиланти*, оставляя на всем пространстве следы грабежа, производимого его людьми. |

Смятение Дивана.

Диван в Букаресте, пораженный известием о приближении 31
Ипсиланти в Молдавию и о произшедшем на *Цинцеренском* поле, не иначе заключал из изданной прокламации в Яссах, что Ипсиланти есть орудие России, | а *Тодор* его сотрудник. Партия же 31 v.
етеристов, до сего тайно в Букаресте находившаяся, обнаружилась и силилась всячески поддерживать мнение сие.

Тогда бояры, устрашенные еще более, преимущественно участники *Тодора*, терялись в своих соображениях. Сверх ужасов междуусобной войны их угрожавшей, они увидели вдруг все их козни разрушенными и решились наконец, с общего уже | совета, 32

Бояры вступают с Тодором в переговоры чрез Самуркаша.

прибегнуть к переговорам с *Тодором*.

Они избрали для сего *Константина Самуркаша*, тонкого и хитрого грека, который был коротко знаком с Тодором. Снабдив

[1] Процесс сей между Македонскими и женою Иордаки до сих пор тянется в Бессарабии и отправлен в Сенат.

www.dacoromanica.ro

его 300 т. левов и нужными инструкциями, отправили из Букареста.

Но и *Самуркаш* не имел никакого успеха: приехавши в *Крайову*, куда назначен он был каймаканом, вошел в переписку с Тодо- *Самуркаш не успевает ни в чем.*
32 v. ром, уже | прибывшим в *Цинцерени*.[1] Но *Владимиреско* не хотел ничего слушать и повторил ему то же, что объявлено было и по цинутам: уничтожение *винарита* и *вакарита* и уменьшение бира, согласно с *Кукук-Кайнарджицким* трактатом и пр.; в заключение же присовокупил, что он впредь в подобные и ни в какие другие переговоры не вступит, доколе не будут присланы к нему *Ответ Тодора.*
33 несколько голов бояр, | и не изгнаны некоторые другие, как более прочих отличающиеся бесчеловечной жестокостью в угнетении поселян и предупредил, что сам скоро будет в Букаресте. Между бояр, коих он требовал главы, были следующие: *Георгия*
33 v. *Филипески*, *всех Бело*, | *бана Балачана*, *Митрополита и пр.*

Тодор вскоре после сего оставил лагерь при *Цинцереняхъ*; и так как уже вся Малая *Валахия* находилась под его владычеством, он, сделав нужныя распоряжения, отправил *Соломона*[2] с *Тодор, сделав нужные распоряжения, идет к Бухаресту.*
34 частью пандур в Крайову, | сердаря *Яманди* в *Куле*, *Д. Гирба*, остававшемуся в *Клошанах*, поручил продолжать формирование ополчения и, по мере надобности, высылать ему; и наконец заняв своими отрядами другие места, которые он находил нужными, сам оставляя вправо Крайову, пошел прямо к *Букаресту*.

34 v. Тут вскоре он настиг | белюк башу *Иову байрактара* и капитана *Иову Туркулеца* с своими капитанами, которые, по приказанию к. *Иордаки*, оставлены были для грабежа бояр. *Тодор*, схватив их, лишил жизни, забранные ими вещи раздал тотчас по принадлежности. Произшествие сие еще более поселило в *Иордаки* ненависть к Тодору. *Тодор лишает жизни двух капитанов Иордаки отряда.*

На пути *Тодор* получил от Силистриского сераскира письмо, *Силистр. сераскир пишет к Тодору.*
35 в котором он сообщает (в ответ | посланной депеши к Порте), что султан согласен на все требования валахского народа, готов еще более им сделать, но с тем только, чтоб оный оставался верным и не присоединялся к етеристам. *Нури ага*, привезший письмо сие к Тодору, отзывался ему в самых лестных выражениях.

Около сего времени, три каймакана: *Негри*, *Вогориди* и Л. *Самуркащ*, посланные *Калимахи* (который назначен был Портою в господари), приехали в Бухарест. | *Каймаканы Калимахи приезжают в Бухарест.*

[1] Павел Македонский был посылаем каймаканом к Тодору с сими бумагами, и часто без оных, для словесных между ними изъяснений.

[2] *Соломон*, в продолжении компаний 1828-1829 гг., командовал пандурами и награжден золотою шпагою с надписью «за храбрость». Ныне майор в В.[еликой] В.[алахии].

www.dacoromanica.ro

Отчаяние бояр.

Они объявили, что князь вслед за ними идет с турецким вой- 35 v.
ском для наказания бунтовщиков; [что] довершило отчаяние бояр, принимавших участие в возмущении *Тодора*. Они увидели все их надежды вдруг разрушенными. К сему же *Самуркаш* уведомил их подробно о переговорах с *Тодором*. Можно себе вообразить, какое произвело действие на бояр предварительные условия Владимирески; тогда страх, овладел всеми: надменность и беспеч|ная 36
самонадеянность превратились в самую жалкую робость. Бояры увидели себя между трех огней; справедливо опасались последствий, *если* открыты будут все их козни.

Бояры начинают бежать.

Тогда уже не помышляли более ни о каких мерах, да и не в состоянии были но о чем размышлять, а узнав только о приближении *Тодора* к *Букаресту*, как верховно правящий Диван, в котором заседали многие из требуемых голов, немедленно бежали | к границам Австрии. Достойно замечания, что *Бранкован*, *Георгий Гика* и *Барбо Вакареско* первые показали пример мгновенного побега в Кронштадт; за ними многие другие бояре. *Тодор* предвидел побег некоторых из них, и имел намерение не выпускать из них ни одного; он отделил часть войска, долженствовавшего занять все проходы на дорогах, ведущих в Трансильванию, но к несчастью не успел. Бояры лишь в сих только случаях действуют всегда быстро и решительно. | 36 v.

Тодор отделяет часть войск отрезать дорогу, но не успевает.

Авангард Тодора подходит к Букаресту.

Марта...* дня авангард под начальством Д. *Македонскаго* 37
подошел к Букаресту. и остановился при *Бэнясах*. После некоторых сношений консулатов с Македонским (где сей последний убеждал их оставаться спокойными), они на другой день все выехали в *Кронштадт*, оставив по одному только агенту в Букаресте, исключая прусского консула барона Кракела, который лично остался в Букаресте. На пути сем встретились в *Плоештах* с отрядами К. Ипсиланти. |

Консулы выезжают в Кронштадт.

В Букаресте образуется новый Диван.

В Букаресте же, по выезде некоторых бояр, образовался дру- 37 v.
гой Диван, также под председательством митрополита. В Диване сем заседали тогда: Бальяно, Мано, Слатиняно, Ничулеску, Вульпе-Филипеско, Градштан, Вилара и пр.

Каймаканы вступают в переговоры с Тодором, он отвергает оные.

Между тем, положение каймаканов в Букаресте становится день ото дня затруднительнее; они решились вступить с *Тодором* в переговоры, но сей отвергает оные с гордостью, при|совокупив, 38
что, чувствуя себя довольно сильным, не боится *Калимахи*; и что сей последний, без позволения его, не будет сметь переехать Дунай, и прежде чем не подпишет уложения, которое он готовит

---

* Loc alb în ms.

www.dacoromanica.ro

своим соотечественникам. Тогда каймаканы ясно увидели всю ничтожность своих усилий, и опасаясь оставаться долее в *Букаресте*, возвратились в Силистрию.

Каймаканы возвращаются в Силистрию.

38 v. *Бимбаша Сава*, находившийся покуда в сем городе и | завладевший с своими арнаутами наружною полициею оного, дал им прикрытие, как равно *диван-ефендию*, *баш-бешли* аге и другим туркам в городе находившимся и коих *Галацкое* и *Ясское* произшествие, до них уже дошедшее, устрашило.

Б. б. Сава дает им и всем туркам бывшим в Букаресте конвой.

Через три дня (марта дня *) *Тодор* с остальною частью ополчения приблизился к *Букаресту*.

Тодор подходит к Букаресту.

В с. *Чару-Гирло-Домнешти* приехал к нему *Динико Голеску*,
39 переодетый | в арнатуское платье. Он был послан от лица всех бояр поздравить *Тодора* с прибытием и просить его занять как можно скорее *Букарест*. Вместе с сим *Голеско* передал *Тодору* бумагу, подписанную 77 боярами, из коих многие были уже в пределах Австрийских[1]. Они повторяли в оной почти то же, что
39 v. и в первой: уполномачивали | *Тодора* действовать; находили все намерения его чистыми и клонящимися к пользе края, и пр.

Голеску послан к нему от бояр с поздравлением и с уполномочною бумагою.

Причины побудившие бояр написать эту бумагу весьма очевидны. Они увидев, что Россия не принимала никакого участия в возмущении греков[2] и что дела сих последних в Княжествах находились в самом дурном состоянии, они начали опасаться
40 самого Тудора, дабы он не воспользовался | представляющимися обстоятельствами, поспешили все утвердить первое полномочие, ему данное от трех только лиц. Вместе с сим Диван написал и Порте в таком же содержании.

Причины побудившие почти всех бояр написать сию бумагу.

Диван относится Порте.

С другой стороны хитрые бояре, опасаясь и тут перемен и не желая быть открытыми, составили ложную прокламацию, будто бы Тодором изданную городу Букаресту, и в которой он требовал
40 v. неотменно вышепомянутой бумаги[3]; прокламацию сию, некоторые из них[4] передали австрийскому консулу *Флейшгакелю*, находившемуся тогда уже в Кронштадте. Впоследствии же, как и случилось, они оправдывались тем, что Тодор подойдя к Букаресту и имея силу в руках, некоторым образом вынудил их дать ему таковую[5]. Прокламация сия была помещена в некоторых журналах[6],

Бояры составляют ложную прокламацию и передают оную австр. консулу в Кронштадт.

* Loc alb în ms.

[1] Бумага сия взята была также впоследствии в Хотине, и направлена вместе с прочими в Министерство. Я имел случай видеть. Подписи на оной были Бальяно, Филипеско и пр.

[2] Смотри декларацию импер. Алекс.

[3] Смотри прокламацию №

[4] Полагают, что Алеко Филипеско и Вилара переехали в Кронштадт.

[5] Каким же образом те бояры, кои уже были в Кронштадте, подписали ему бумагу? —

[6] Смотри прокламацию №.

www.dacoromanica.ro

но она никогда не существовала. *Прокламация* же отданная | Тодором к г. Букаресту совершенно другого содержания, как 41
увидим далее.

Тодор вступает в город.

На другой день *Тодор* вступил в монастырь *Котручаны*, а на следующий (марта дня) чрез *поду Каличи*, *а Македонский* чрез *поду Могушай*, вступили в Букарест и соединились в доме старухи *Бранковановой*, что под горой близь самой митрополии.

Люди бим баши Саввы занимают митрополию и стреляют по пандурам.

Митрополия была занята несколькими людьми *бим-баши* | 41 v.
Савы, которые по приближении ополчения начали стрелять и в продолжении двух суток убили несколько человек и лошадей у пандур. *Тодор*, действуя все еще в духе полученной им бумаги, отнесся о сем в Диван. Но он не имел никакой сплы. Наконец *Д. Македонской* вступил с *Саввою* в переговоры и после четырех дней митрополия занята была пандурами, а отряд *Саввы* расположился по *Удриканской* Магале в окружности собственного | дома 42
Саввы, который все еще не вполне доверялся *Тодору*.

Тодор пишет о сем в Диван. Македонский вступает в переговоры с Саввой.

Савва уступает митрополию и занимает часть города

Взаимная недоверчивость Тодора и Саввы.

Тодор велел читать свою прокламацию.

На другой день Тодор велел читать по всему городу | проклама- 42 v.
цию. После каждого раза сопутствующие священники пели приличныя молитвы, а пандуры делали несколько пистолетных выстрелов.

Македонский занимает митрополию и другие монастыри, а Тодор переходит в м. Котрочены и укрепляется.

По очищении митрополии, *Македонский* занимает оную, как равно монастыри *Вакарешти*, *Радул Вода*, *Михай Вода* и пр., а *Тодор* тотчас перенес свой лагерь в монастырь *Котручаны*, который и начал укреплять. Невзирая на неко|торые жестокие 43
примеры, *Тодор* не в силах был удержать озлобленный противу бояр народ, который предавался многим насилиям и беспорядкам, всегда неразлучным в подобных предприятиях. Многие из бояр, которых да и вообще называли «пьявками народа», были ограблены на пути[1], по которому следовали пандури. Иные разрушали здания, говоря что *они соору|жены из крови нашей*. И потому 43 v.
лагерь пандур под Букарестом (как равно и етеристов преимущественно у *Иордаки* и *Дуки*) походил на базар, на котором можно было покупать драгоценныя вещи всякого рода за безценок. Многие воспользовались сим и составили себе состояние. |

Ограбленные вещи продаются в лагерях.

[1] В Букаресте бим баша Савва много удерживал буйства пандур.

www.dacoromanica.ro

44 Аржиской епископ *Иларион* и стольник *Джани* приехали в тот же день в *Котручаны* и все время оставались *с Тодором*.

Ардж. епископ Иларион переезжает к Тодору.

В продолжении сего времени *Тодор* не вмешивался совершенно в управление. Он требовал все нужное для войск от Дивана, кото-
45 рый | сам распоряжался насчет доставления продовольствия, одеяния и пр.[1]

Тодор не вмешивается в управление.

Диван сей вторично отнесся Порте чрез Силистрийского сераскира, где прописывает подробно все действия Тодора, отзываясь опять *наилучшим образом*. |

Диван вторично относится Порте.

45 v. Здесь к *Тодору*, от Силистрийскаго сераскира прислан был опять *Нури-ага* с объявлением словесного убеждения, чтоб для доказательства верности и преданности валхского народа к султану, он представил бы Порте голову князя *Ал. Ипсиланти*. *Тодор* изъявил невозможность по недостатку средств и просил для сего пороху и пушек. *Нури-ага* вторично приехал и именем
46 сераскира сказал, что сего сделать | нельзя, ибо *Сербия* уже раз таким образом обманула Порту и предложил 3000 мешков, на подкуп войск *к. Ипсиланти*. Но *Тодор* и на сие отвечал, что «опасался раздавать капитанам и войску Ипсиланти деньги, чтобы не быть обманутым и тем еще более заставит их беречь своего начальника. Взяться же и не исполнить, он боялся навлечь на себя подозрительность и негодование Порты». |

Тодору сераскир предлагает представить голову Ипсиланти. Ответ Тодора и пр.

46 v. Несмотря на сей отказ, по неотступному настоянию епископа *Илариона*, Тодор готов почти был объявить свое согласие и взяться исполнить требуемое тотчас по прибытии Ипсиланти к Букаресту. Но предприятие сие не могло быть совершено без содействия *Д. Македонского*, который противился долго сему. Наконец колебался и потом, по убеждению *Илариона*, готов он был исполнить
47 требование Порты. Но П. Македонский, | узнав о намерении своего брата, твердо воспротивился сему и на многия возражения делаемыя ему, П. Македонский присовокупил что: «если действительно Ипсиланти послан Россиею, то куда мы тогда можем деваться?» [что] остановило *Д. Македонскаго*. Намерение их было уничтожить прежде вероломным образом *Иордаки* и *Савву*, кои были коротко знакомы с Д. Македонским, и часто приезжади к ним одни
47 v. (к Тодору никогда). После же легко могли | взять уже самого Ипсиланти. Тодор узнав, что Инсиланти вступил уже в Валахию и приближался к Букаресту, предложил Дивану отправить к князю сему депутата и просить его не вступать в Бухарест и

Тодор предлагает Дивану послать депутата к к.

[1] Место спатаря занимал тогда *Бальяно*; аги, *Мано*, а вистияра *Алеко Филипеско-Вулпе*, не упустивший ничего из виду, чтобы воспользоваться хоть тогда существовавшим.

www.dacoromanica.ro

Ипсиланти, чтоб не входил в Валахию.

очистить княжество сие[1]. Но Ипсиланти, хотя несовершенно был уверен ни в *Тодоре*, ни в *Савве*, полагал их взаимнодействующими;

Ипсиланти отвергает.

но положившись на уверения *Иордаки* и возможности склонит их, отверг предложение Дивана. Обратимся теперь к Молдавии.

Тетрадь С.

Управление Молдавиею К. Калимахи.

После Букарестскаго мира в Молдавии был господарем *К а л и м а х и*. Управление его было разоритьленым. | 48

После Калимахи М. Суцо.

После Калимахи, около половины 1820 года назначен был 48 v.
господарем Молдавии *Михайло Суцо*. Фанариот сей, будучи с молодых лет фаворитом известного *Галет ефенди* и в молодости своей | постепенно достиг до степени кандидата на княжество. *Михайло* 49
Суцо, красивый собой, имел весьма ограниченные способности, но не вполне однакож вмещал в себе и пороки своих соотечественников.

Постельник Ризо открывает князю о существовании Етерии и пр. и пр.

Несколько месяцев спустя после прибытия его в Яссы, бывший при нем постельником *Яковаки Ризо*[2], человек включавший в себе все отличительные черты фанариота, по | стечению обстоя- 49 v.
тельств должен был открыть князю существование Гетерии.

По приезде князя Ипсиланти в Бессарабию[3], ему необходимо было иметь свидание с Ризо и другими гетеристами, находившимися в Яссах. Ризо удалось один раз обмануть господаря и получить позволение, под предлогом некоторых собственных | дел, 50
видеть Ипсиланти в *Скулянском* карантине. Несколько раз он ездил туда тайно, будучи переодетым. Некто *Хаджи Моска*, житель г. Букареста, будучи по делам своим также в карантине сем, узнал Ризо переодетаго в монашеское платье и по возвращении своем в Букарест, сказал сие *Григорию Суце*, отцу господаря Молдавии. Сей, не зная ничего об Етерии, тотчас вообразил какую-нибудь измену другого рода, | немедленно приехал в Яссы, где и 50 v.
разсказал все сыну своему.

Объяснение князя по сему предмету с постельником и понудило сего последняго открыть господарю существующий заговор, присовокупив, что не только брат его *Николай* и зять *Иван Скина*, находящиеся поверенными князя в Константинополе, были в сем же обществе, но и что все первые фамилии находились также в оном; и чтоб придать больше силы, он присовокупил, что все сие делалось | с ведома императора Александра; но что оба кня- 51

[1] Павел Македонский был послан Диваном с письменным уполномочием.
[2] Нерулос, известный романтическим сочинением своим под заглав: Hist. moderne de la Grèce, 1828.
[3] Ризо был предуведомлен письмом в иероглифах, посланным к нему князем Ипсилапти перед выездом сего из Петербурга, с гетманом Цунни.

www.dacoromanica.ro

жества не входили в театр войны, долженствующий служить етеристам; но что впоследствии они немпнуемо тотчас будут заняты российскими войсками. Ризо прибавил сему еще, что вся *Болгария*[1] и *Сербия*[2] должна будет в одно же время поднять знамя бунта. |

51 v. Так легко располагал *Ипсиланти* делами таковой важности, и тогда когда не принял совершенно никаких заблаговременно для сего основательных мер[3]. Таким образом, *Ризо* умел обмануть князя; впрочем, постельник сей тогда и сам не знал, что

52 Ипсиланти откроет | действия свои в Молдавии, ибо, как сказано было выше, по первом плану етеристов, возмущение должно было вспыхнуть в Морее, где должен был к тому времени находиться лично князь Александр Ипсиланти и увлечь за собою и других жителей Балканского полуострова. В первое его свидание с *Ризо*, в Скулянском карантине, он имел еще намерение отправиться через Триест в Морею. |

52 v. Трудно определить точно причины побудившие Ипсиланти начать лично свои действия в княжествах, вопреки первых предначертаний. Гетеристы, партизаны князя Ипсиланти дают сему различные причины, но кои все вместе не имеют в основании своем никакого исторического вероподобия, которое хотя бы несколько оправдывалось впоследствии событиями. Невольно, полагать должно, что Ипсиланти, — не будучи уверен в успехе общего

53 предприятия, не имея, | сверх сего, личных способностей для столь важного дела, ни необходимого мужества и духа, что не раз он показал в продолжении четырех-месячной жалкой его кампании, -то вероподобнее что он искал близких границ, дабы в случае неудачи успеть спасти собственно себя. Обратимся к нашему предмету. К сему должно принять еще в соображение и легковерие к хитрому, самоуверенному Иоргаки, уверившего главу Гетерии, что он склонит Тодора, с его пандурами, присоединиться к общему делу гетеристов; даже верно и то, что он получил на это от князя Ипсиланти некоторую сумму. Тем более еще в январе 1821 года, князь послал уже в Яссы некоторых из ничтожных

Ипсиланти посылает из Бессарабии в Яссы для подкупа арнаут.

[1] Галати возложил на Савву, несколько лет прежде приготовить агентов в Булгарии и Савва действительно успел много в сем, но Ипсиланти, как увидим далее, не умел воспользоваться.

[2] В Сербию для сего был послан в декабре 1820 года один из етеристов Фессалиниц Аристид; но в окрестностях Белграда, па острову Ада-Кебир, он оставлен был турками и по подозрению тут же казнен.

[3] Химерическая мысль сия, рожденная в голове известного Алеко Д. В. Стурзы (Д.С.С.), казалась Ипсиланти весьма легко удобоисполнимой. Сие вновь творимое *Славянское царство*, в воображении Стурдзы должно было включать в себе оба княжества, Булгарию, Сербию, часть Боснии, Черногорию, Славонию, часть Илирии и пр. и пр. и предназначал сему блистательнейшую будущность.

www.dacoromanica.ro

53 v. греков, Цуни, Лассано, Ксанто, Орфано, Дука и пр., дабы удостовериться в расположении находящихся там арноут и, если можно, обольстить и подкупить некоторых из их начальников, более имеющих влияние. В генваре 1821 года греки сами переехали в Букарест и известили князя Ипсиланти в готовности всех ему содействовать, увеличив все до неимоверной степени [1].

Ипсиланти предуведомляет о своем прибытии.

Несколько дней перед выездом Ипсиланти из Кишинева, он
54 предуведомил некоторых из своих соу|частников о скором его прибытии в Яссы.

Известие сие поразило Господаря; но что оставалось ему делать? Имея огромные долги, сделанные им в Константинополе для вступления в господари и коих еще, в короткое время княжения своего, не только не мог уплатить, но и себе даже не успел ничего собрать. Таким образом будучи, с одной стороны, разставленными кругом его сетями нечувствительно завлекаем и содеlывался невольно участником заговора; сие необ|ходимо было для *Ризо*, ибо князь легко бы мог помешать сему действию. С другой же стороны, льстили его самолюбию и уверяли, что приезд к. Ипсиланти в Молдавию не переменит его положения и он останется занимать место господаря и будет находится под особенным покровительством России, как главной распорядительницы всего
55 заговора [2]. Кри|тическое положение господаря, будучи совершенно окруженного заговорщиками, даже до стражи его, которая находилась уже в сношении и должна была присоединится тотчас к Ипсиланти; к сему же ограниченныя способности князя, благоприятствовали *Ризо* и другим увлечь его с собою, и князь можно сказать, закрывши глаза, предался судьбе.

Князь поражем сим известием.

Хитрости Ризо.

Во первых Господарь обратил тотчас внимание обеспечить себя
55 v. средствами и | собрал тотчас все деньги которые были на лицо в вистерии и во всех других местах. Потом написал брату своему *Николаю* и зятю И. *Скине* кои, как сказано выше, были поверенными в делах его в Константинополе [3]. Он послал два письма: первое в иероглифах, дабы они имели время спастись. Другое, официальное, в коем он доносит Порте что на днях русский г. м. к. Ипсиланти переезжает тайно
56 в Княжества | и испрашивает на сей предмет наставлений Порты.

Князь собирает все деньги.

Князь пишет в Константинополь.

Агенты Господаря, тотчас показали сие последнее письмо министру султана; известие сие поразило всех министров Порты.

[1] Люди сии столь неосторожно действовали, что многие из бояр узнали о сем. Но полагали сие за дело совершенно невозможное. Между тем в Молдавии Ризо, а в Валахии Валеш тушили всякое сомнение.

[2] Но из переписки Суцо и Ипсиланти видно, что ему обещали быть владетелем обоих княжеств, как Ипсиланти в 1808.

[3] Архимандрит Флористио послан был с сими письмами и потом чрез Одессу приехал и проживал все время в Кишиневе.

www.dacoromanica.ro

Они велели держать сие за тайну. Агенты возвратясь к себе, тотчас приняли все меры к мгновенному побегу и в ту же ночь отплыли в Одессу.

Ипсиланти приезжает в Яссы.

Наконец февраля 22 ст. ст., Ипсиланти, в русском генераль-
56 v. ском мундире, с братом своим Георгием и двумя только человеками, приехал в шесть часов вечера в *Яссы* и остановился в доме княгини Кантакузиной. От *Скулян* до самых *Ясс* (15 верст или 3 часа), по его повелению, разставлены были малые отряды арнаут, бывших в *Яссах*; остальные же находились собранными на улицах города.

Свидание с Ризо и князем.

Постельник *И. Ризо* тотчас приехал к к. Ипсиланти и после
57 краткого свидания | поехал к Господарю, с которым немедленно и возвратился[1]. *Ипсиланти*, вспомоществуемый Ризо, употребили все средства чтобы уверить Господаря, что все предпринимаемое делается с ведома императора Александра и что вслед за сим

Ипсиланти распускает слухи.

30/т. корпус русских займет Молдавию и что все сие никак не
57 v. должно изменить положения Господаря, который останется на своем *месте*, на каковой предмет † Ипсиланти обещался сделать все нужные распоряжения.

Известие от Каравии из Галац.

На следующий день, *к. Ипсиланти* получил через нарочного из *Галац* донесение от *Каравии* (одного [из] его капитанов), что напав внезапно на сонных турков находившихся в сем городе по комерческим делам, изрубил их и овладел несколькими судами
58 стоявшими в порте, на коих нашел до 20 мелких орудий. Но гетеристы не успели воспользоваться ими, ибо после | турки из Браилова, как увидим далее, отняли у них обратно.

Варварство арнаут и некоторых бояр.

Изверг Каравия истощил всевозможную утонченную жестокость над сонными жертвами своими[2]. Произшествие сие привело в ужас некоторых, но не менее того, никто не был в силах удержать арнаут в Яссах находившихся, чтоб не последовать примеру сему; и в сию же ночь все почти турки, находившиеся в Яссах,

---

[1] Около этого времени, некто *Камарино*, посланный из Мореи депутатом к г. Каподистрии, возвращался с ответом из Петербурга с письмами, в коих не советовали еще начинать. Ипсиланти велел *Ксанто* умертвить его, что и сделано было на лодке в Галацах. Вещи остались [у] Ксанто, а бумаги присланы к Ипсиланти, [что и] понудило начать ранее.

[2] Многие из этих несчастных были убиты на месте, но несравненно большая часть, не успев схватиться за оружие, были связаны и приведены к берегу Дуная. Жены и малолетние дети их помещены были на два шлюпа. Тут, под глазами их глав, в обоих судах прорублены были дна и все погрузились в Дунай; тогда только, самым варварским образом были умерщвлены выведенные на это зрелище отцы, мужи и братья утопленных и брошены за ними в Дунай. Каравия за этот подвиг был возведен в генералы и назначен начальником артиллерии.

www.dacoromanica.ro

были безчеловечно умерщвлены; баш бешли ага успел спастись 58v.
к бояру Радукану | который скрыл его, и наконец [успел] спасти
ему жизнь. Георгий *Разнован* и некоторые другие поступили
иначе: сей первый дав убежище нескольким туркам в своем погребе, после позволил умертвить их.

Первая прокламация Ипсиланти к боярам Молдавии.

На другой день, 23 февраля, *Ипсиланти* издал прокламацию
к молдавскому народу, в коей извещал о возстании греков и 59
выхвалял качества господаря | *Михайлы Суцо*, оставлял его на
месте и повелевал ему повиноваться, присовокупив что могущая
сила готова будет наказать турков, если они осмеляться вступить
в княжества, спла против которой они противустоять не могут.

Сия статья, неизвестно почему, прибавлена была в Яссах,
ибо по предпол[ожению] етеристов, они не должны были компрометировать Россию, пбо по первоначальному предположению,
Михайло Суцо, по прибытии Ипсиланти, должен был протестовать и отретироваться в Скуляны.

Князь Кантакузино и брат Ипсиланти приезжают в Яссы.

В сей же день приехали из Бессарабии в Яссы уволенный
из российской службы полковник князь *Георгий Кантакузино*
и некоторые другие лицы, менее значущия. |

На третий день, (февр. 24) князь Ипсиланти в сопровожде- 59 v.
нии всех его окружающих и всего тогда бывшего у его войска,

Митрополит Вениамин опоясывает князя мечем. Парад и возвание греков.

после сделаннаго смотра с большим парадом, приехал в церковь
Трех Иерархов, где митрополит Вениамин, освятив знамя возстания, опоясал князя саблею. Господарь не был тут, под предлогом
болезни. В сие же время и прочитана была прокламация или
возвание князя Ипсиланти к грекам | о поднятии оружия на 60
освобождение себя от ига турков.

Тогда то греки начали уже говорить о скором взятии Константинополя: приятное заблуждение, не долго их прельщавшее.
Князья, и по примеру их другие, отпустили себе бороды, с обещанием не прежде их обрить, как в Константинополе.

Возвание сие, наполненое пышными выражениями, походило
более на красноречивое повествование и совершенно было невнятно
тем, к коим оно было писано. Имена *Мильтиадов*, *Леонидов* и пр.,
были чужды и неизвестны арнаутам и им подобным, коих он должен был поднять и возбудить ентузиазм. Прос|той язык *Тодора*, 60v.
и краткость причин, соответствовали бы более понятиям зброда,
долженствовавшего вступить в состав армии етеристов.

Господарь, Диван и к. Ипсиланти пишут импер. Алекс.

Тогда же Господарь и Диван писали имепартору Александру,
испрашивая у его защиты против вторжения турков, коих они
должны были ожидать. *К. Ипсиланти* писал также, и все три
депеши сии посланы были через бояра Луческо в *Лейбах*; как

www.dacoromanica.ro

равно и в Константинополь был отправлен курьер к барону Строганову.

61 Последния слова первой прокламации, подерживаемыя слухами распространяемыми сообщниками *к. Ипсиланти*, не давали никому сомневаться, что Россия споспешествует сему предприятию. *Толкование последних слов прокламации.*

Етеристы собираются в Галате.

Собрание етеристов происходило близ монастыря *Галаты*, в двух верстах от Ясс, по направлению к Бухаресту. *К. Ипсиланти* переехал также в монастырь сей. Тут первый раз показались
61 v. черные полу|кафтаны, и таковые же шапки с мертвою головою из серебра, как равно и триколоровые знамена, с крестом и Фениксом и с надписью...*, кокарды и шарфы из красного, черного и белого цветов. Набор производился длительно: все молодые греки находившиеся в княжестве спешили в лагерь сей. Многие приехали из Бессарабии и Одессы и впоследствии скоро из Таганрога, Нежина и других мест[1]. Священники греческия отличались особенным одушевлением: верхом, вооруженныя и с крестом в руках|,
62 они беспрестанно скакали во все места и будучи движимы неограниченным патриотизмом, более сходствующим с фанатизмом, возбуждали народ. Но никто из начальников не думал о введении какого либо устройства или порядка в беспрестанно прибывающих в лагерь. Каждый капитан арнаутов имел своих людей, беспрестанно от одного к другому переходящих. Лавочники и другие бродяги окружали Ипсиланти и занимали первыя у его места,
62 v. как равно | и в войсках; и к удивлению, беспорядок сей сохранился и во все время существования етеристов в княжествах. *Беспорядок в собрании.*

Неистовства етеристов.

Между тем вся Молдавия предана была всем жестокостям: арнаут Дука, бывший перед сим в Букаресте поверенным в делах Янинского *Али Паши*, грабил одну часть Молдавии; *Каравия* (возведенный в генеральское достоинство за Галацкое дело) опустошал нижнюю часть княжества. Другие капитаны и все арнауты,
63 находив|шиеся по исправничествам, предавались всем неистовствам, столько им сродным, когда никем не бывают обуздываемы. Везде где только были турки в Молдавии, по каким бы то ни было делам и имели несчастье попасться в руки етеристов, жестоко были умерщвляемы[2].

---

* Indesci rabil.

[1] В Яссах Ипсиланти получил естафета от Ланжарона и Инзова, кои спрашивали, давать-ли паспорты грекам идущим за ним. Он отвечал чтоб давать и тогда в Бессарабию, без всякого опасения шли с ружьями.

[2] Несколько Турков бывших в *Бакэу* были приведены арнаутами живыя к Ипсиланти в Фокшаны, он показал негодование зачем они не были умерщвлены на месте — и велел их отдать исправнику.

www.dacoromanica.ro

Везде грабили дома, отбирали вещи, лошадей; словом, христиане сии | в то время превзошли в ужасах самих турков: кровь 63 v.
и огонь оставались следами везде где только появлялись етеристы. Все сие производилось под предлогом наполнить военную кассу армии[1]. Князь отправляя партии, говорил им: если кто не хочет служить сам, то пусть дает деньги и лошадей!! Как поступил к. Ипсиланти и с первым...* Андрей Мавли и двух его племянников, превосходит все вероятия.

Ипсиланти писал о сем также и *Савве*, чтоб отбирал все оружие от бояр, дабы раздать оное, тем | которые не имели оного; 64
как равно и лошадей для конницы и артиллерии и предписывал овладеть всеми общественными кассами. Но *Савва* отвечал ему, что он не только сам сего не сделает, но и не допустит никого сделать оное в Букаресте, ибо, присовокуплял он: «ни дед, ни отец его не были грабителями». Ответ сей показался к. Ипсиланти дерзким и он вместо того, чтоб стараться как можно сблизиться с *Саввою*, и не оскорблять неограниченно его самолюбия, написал ему | выговор и присовокупил, что если впредь он увидит у 64 v.
кого-либо письмо его писанное рукою *Андрея Кумбаши*[2], то он сего последняго предаст военному суду; Ипсиланти хотел показать сим что *Савва*, некоторым образом, не знал что подписывал и был руководим секретарем своим: так умел Ипсиланти вооружить противу себя всех необходимых людей. |

Ипсиланти вместе с сим же письмом, коим предписывал 65
отбирать оружие, лошадей и пр., прислал таковое же и к *к. Иордаки*, в которое вложил сего же содержания, еще письмо для доставления к *Тодору*[3], которого тогда еще Ипсиланти полагал орудием *Иордакия*, как сей последний умел его в начале уверить, и что многие до сих пор ложно полагают.

С таковыми то предзнаменованиями *к. Ипсиланти*, пробыв в | 65 v.
окрестностях Ясс шесть дней, февраля...[4] дня, выступил к Букаресту, имея в сборе 400 человек, с 18 капитанами с своими значками, всякого сброда, без должного устройства и точных

---

[1] Военная касса армии была уже довольна велика. Многие греки пожертвовали всем своим имуществом. Некоторые бояры участвовали также в сих пожертвованиях. Но куда все это было употреблено?

* Indescifrabil.

[2] Савва худо писал; *Кумбаши* был письмоводителем его; Дука был враг его и потому вооружил Ипсиланти против сего последняго. Письма Саввы были им самим подписываемы всегда, но писаны рукою Кумбаши. Письма же к *Савве* за подписью *к.* Ипсиланти писаны рукою Ласани. Вся переписка сия отправлена была австрийцам от Панаита, брата Саввы, после смерти сего последнего.

[3] *Иордаки* сего письма не отдавал Тодору.

[4] Loc alb în ms.

www.dacoromanica.ro

начальников. Вместо того чтоб взять прямое и удобнейшее направление через *Бырлад* на *Фокшаны*, лежащия на границе обоих княжеств, он пошел в сии последния через *Роман* и *Бакэу*, куда прибыл 3 марта, по дороге худой и почти вдвое длиннее первой.
66 Но она лежала вдоль австрийской границы, которых | кажется *Ипсиланти* искал с самого начала прибытия его в Яссы, а может быть и гораздо еще прежде.

С выступлением *Ипсиланти* из *Ясс*, слух о $\frac{30}{\text{т.}}$ корпусе русских, долженствовавших тотчас за ним следовать, еще более распространился; присовокупляли также, что огромный парк артиллерии и военных снарядов скоро должен присоединиться к нему чрез *Фальчи*, что князь ведет с собой $\frac{20}{\text{т.}}$ человек, и пр.

66 v. и пр.; все это тотчас достигло *Букареста* где уже почти ни|кто не сомневался в непременном участии России и что Н. Разнован, бывший тогда вистиаром, приготовлял по этапам продовольствие для русских. Сие подтвердилось еще посланною из Романа (марта 5/14) прокламациею князя *Ипсиланти* к городу *Букаресту*, в которой извещал о возстании греков; он убеждал жителей оного оставаться спокойными, обещаясь сохранить строгую дисциплину в войске своем; и требовал только необходимого продовольствия для своей армии во время ея движения через *Валахию*, и еще
67 упоминал о сильной державе, | покровительствующей оба княжества, держава, которая не допустит чтоб турки вступили в оныя. *В Бакэу* Ипсиланти получил от *Саввы* письмо, что булгарские депутаты из многих мест правого берега Дуная, прибыли уже в *Букарест*. Известие сие обрадовало Ипсиланти, и он велел им дожидать прибытия своего в сей город.

Но не менее того, он шел медленно и робко к *Фокшанам*; он не был уверен ни в *Тодоре*, и не совершенно полагался на *Савву*.|
67 v. Чрез посыланных к ним, он не имел удовлетворительного ответа о намерениях Тодора, а окружающие его старались поселить в нем недоверчивость к Савве, сомневался в Милоше нащет переправы через Дунай.

Останавливается в Фокшанах в нерешимости. Формирует священной баталион.

По прибытии 6 марта в *Фокшаны*, князь *Ипсиланти* оставался на шесть дней в нерешимости и ожидал известий и некоторых партий стекающихся из разных мест Молдавии. Сдесь положил он первое основание формированию священного батальона, в который поступали все чистые только греки прибывающие из разных |
68 университетов и других училищ. Начальником сего батальона

www.dacoromanica.ro

должен был быть сам князь. Но по неизвестным причинам, он откладывал всегда принять лично начальство над оным.

Получает уведомление от Иордаки.

На другой день прибытия его в Фокшаны, он получил уведомление от к. Иордаки, что он следует к нему навстречу, умоляя князя поспешить занять Букарест до прибытия туда *Тодора* который, — присовокуплял хитрый Иордаки, — изменил обещанию своему и колеблется, что и должно было ожидать. Ипсиланти

Ипсиланти робко идет чрез Плоешты к Букаресту.

выс|тупил, но вместо чтоб направить путь свой прямо, (хотя бы 68 v.
он все уже не успел), а опять он поворотил вправо под горы, как бы уже оробевший, и пошел медленно на Бучи, куда прибыл 14 и потом поворотил на *Плоешты*. На сем пространстве получил он от валахского Дивана депешу, в которой сей просит его не

Ипсиланти в отчаянии, что Диван не желает его вступления в княжество.

входить в оное княжество; известие сие довершило почти совсем к. Ипсиланти и тогда уже он почти отчаялся склонить Тодора к взаимному действию. |

Иордаки соединяется с князем и обманами одушевляет его.

Иордаки умолял князя поспешить занять Букарест, и лично 69
еще более обманул князя в возможности увлечь с собою *Савву* и войско *Тодора*: он обещал неотменно подкупить всех капитанов *пандурь* и взял на сие знатную сумму, как равно и на формирование еще людей, коих он в большом количестве обещал | присоеди- 69 v.
нить к князю. Так двулично действовал всегда *Иордаки*.

Ипсиланти в Плоештах встречает консулаты и узнает что Тодор занял Букарест.

В Плоештах Ипсиланти узнал уже достоверно, что Букарест уже занят Тодором. Он нашел уже сдесь многих бояр и встретил консулаты, кои все направлялись в Кронштадт.

Занятие Букареста и пр. тревожит князя.

Занятие Тодором *Букареста*, его прокламации и наконец пребывание там же бим-баши Саввы тревожило к. Ипсиланти; он | 70
все еще полагал их действующими взаимно, тогда как недоверчивость между Тодором и Саввою ежедневно увеличивалась. Так худо *к. Ипсиланти* был обо всем уведомляем. Но твердо положившись на уверения *Иордаки* и *доктора Христари*, одного из ревностнейших етеристов[1] Букареста, он направил путь свой к сему городу.

Ипсиланти подходит к Букаресту и располагается в Колентине.

Марта 27 дня *к. Ипсиланти* подошел к *Букаресту* и узнав что митрополия и все монастыри заняты пандурами и *Саввою*, остановился при *Колентине* (в двух верстах от Бук|[ареста]), и 70 v.
не решался въехать в город без предварительного объяснения с Саввой и *Тодором*, которой еще дал ему знать, что присутствие его в *Букаресте* будет неуместным. Павел *Македонский* был послан с сим от Дивана и *Тодора*; на него возложено было также спросить и рассмотреть, если имеет *к. Ипсиланти* от Российского прави-

[1] Христари употребил все что имел в пользу гетерии.

www.dacoromanica.ro

тельства какой либо бумаги. Но князь *Ипсиланти* показав ему на свои эполеты и ордена сказал: «вот вам засвидетельствование сему; бумаги такого рода никому не показываются». После сего П. Македонской возвратился в Букарест.|

71 Невзирая однако на спе, *Тодор* не воспрещал чтению прокламации *Ипсиланти* по городу и набору которой производил *д. Христари* с большой деятельностью в кругу молодых греков. В некоторых местах выставлены были на время триколоровые знамена етеристов[1].

Тодор не противится набору етеристов.

Многие из бояр Букареста, как то *митрополит Дионисий*, ... *, *Вакареско*, *Вилара*, *Мано* его родственник и пр., приехали к *к. Ипсиланти* и просили его занять город, где приготовили для него дом *Бранковано*. Но князь не отважился
71 v. сего сделать, он не слишком | полагался на свою силу, опасался *пандур* и не совершенно доверялся *Савве*.

Бояры просят к. Ипсиланти занять Букарест.

Вечером, в день прибытия *к. Ипсиланти*, *Тодор* вместе с *Д. Македонским* и епископом *Иларионом* приехал к нему. Князь всячески старался склонить *Тодора* действовать взаимно с ним и соединить лагери пандур и етеристов. Но сей под разными предлогами упорствовал непременному настоянию князя и требовал от него письменных доказательств о соучастии *России*. Наконец, после жарких прений, когда *Ипсиланти* сознался, что не имел ничего от России, но что для общей пользы они должны действо-
72 вать взаимно, тогда *Тодор* | сказал ему: «Князь! ваша цель совершенно противуположна моей. Вы подняли оружие на освобождение Греции, а я, чтоб избавить своих соотечественников от ига некоторых первоклассных бояр. Ваше место не здесь; ступайте, переходите Дунай и боритесь с турками. Что же касается до меня, я не намерен сражаться и с ними; я намерен бороться только с злоупотреблениями раздирающими мое отечество. Ваша сила слиш-
72 v. ком слаба, чтоб | вы могли мериться с турецкой и если вы не поддержаны какой либо державой, одно только несчастье вас ожидает». К. Г. Кантакузин, бывший тут же, представлял князю Ипсиланти что так как Тодр не хочет действовать взаимно, то лучше и емешать им, очистить Валахию и возвратиться в Молдавию, где и ограничить на время круг своих действий, или же перейдти чрез Дунай. Но Ипсиланти упорствовал в сем, и это было первой причиной размолвки сих обоих князей.

Тодор приезжает к Ипсиланти и отказывается действовать взаимно.

---

[1] Пр. Ипсиланти в княжеств. не надев[ал] мундира рус[ского].
Дорога от *Букареста* до *Колентины*, во все продолжение лагеря етеристов, день и ночь покрыта былы людьми разного звания.

* Indescifrabil.

www.dacoromanica.ro

Ипсиланти обращается на подкуп пандурь.

Ответ Тудора был слишком ясен и откровенен и князь увидел что все надежды его должны быть тщетными чтоб склонить его добровольно на свою сторону; и обратил внимание на подкуп его капитанов, посредством Иордаки, но также без видимого успеха.

Ипсиланти показывает вид довольный и распускает слух, что Тодор присягнул.

Между тем, чтобы гетеристы не догадались об отказе Тодора действовать | взаимно с ними, как князь не преставал их уверять 73
во все время, он показал вид довольный свиданием с Тодором и распустил слух что он даже присягнул в содействии ему; что было весьма далеко от истины, ибо сие свидание было у них единственное и они разстались весьма недовольными один другим. |

Савва приезжает к Ипсиланти и наконец присягает.

Єавва приехал также в тот день к *Ипсиланти* в *Колентину*; 73 v.
князь истощил все средства заставить его участвовать решительнее в деле греков; Савва присягнул. Достойно замечания, что едва бим баша Савва показался в лагере к Ипсиланти, как слишком 800 человек лучших арнаут перешли все к нему (он пользовался неограниченною их доверенностью) и отряд его увеличился даже до 800 человек | отборного войска, которое было только у Ипси- 74
ланта.

Лучшие люди переходят к Савве.

На другой день *Савва* представил князю депутатов Булгарии, вызванных сим первым по общему плану, сообщенному ему *Галаши* за три года пред сим[1]. Депутаты сии, в числе 17 человек, были почтенейшие и богатейшие жители и священики [2] из *Шумлы Османбазара*, *Джумаи*, *Тырнова*, | *Габрова*, *Кизани*, *Сливны*, 74 v.
Филипополя, *Софии* и пр. и пр. Они представили князю бумагу подписанную большим числом множества селений и обещались тотчас поднять до $\frac{10}{\text{т.}}$ человек вооруженных; но для сего им нужно было сначала, едпновременно $\frac{100}{\text{т.}}$ левов. Сверх сего, они приготовили 18 больших лодок, кои в назначенное время все стянутся к *Зимнице* и взаимно с *Саввою* имеют в готовности 600 булгар, кои при приближении Ипсиланти к берегу овладеют местечком *Систовым* | и просили его следовать туда не отклады- 75
вая времени. Хотя сначала *Ипсиланти* имел сие предположение, чтоб переправиться в *Сербию* или *Булгарию*, которую надеялся легко возмутить, но нащет первой ему не удалось; что же касется до *Булгарии*, то он не доверял *Савве* и притом, потеряв надежду склонить *Тодора*, он боялся оставить его в тылу своем. И так

---

[1] Галаши умерщвлен был в Греции Агпатостопулом и Цакаловым, скоро после возвращения из Конии.

[2] Между ними отличался *Хаджи Михаил* из *Сливны*, *Хаджи Иван* из *Османбазара* и *Хаджи Михалаки Чаробаджи оглу* из *Филипополя*.

www.dacoromanica.ro

как депутаты сии, прождав долго на дворе, имели несчастье пред-
75 v. ставиться князью после уже его обеда, то | он с дерзостью и криком отвечал им, что «греки поднялись без денег и потому чтоб они немедленно возвратились к себе и тотчас подняли-бы каждый свой округ и не полагались бы на деньги. Тот же кто не исполнит приказания сего, то по прибытии его посажен будет
76 на кол». Так принял к. *Ипсиланти* депутатов сего воинственного народа, на который он сам полагался более, и которого в | продолжении многих лет искал союза. Без возстания же болгар, никто никогда ничего не сделает туркам. Несчастные депутаты сии едва переправились на правый берег *Дуная* в Систове, как схвачены были турками и преданы жестокой смерти[1]. Свидание их с князем было слишком гласно. Он не умел и тут сохранить
76 v. приличий необходимых в подобных случаях и потому весь разговор его тотчас был передан туркам, которые не до | вольствуясь умерщвлением сих шестнатцати человек, но предали смерти и многих почетных жителей во всех почти городах и многих селах Булгарии по неосновательному подозрению и обезоружили, тотчас всю Булгарию, мера которая в первый раз была принята Портою. *Бим баша Савва*, огорченный всем что произошло и увидев все труды его в продолжении почти 4-х лет вдруг таким образом уничтоженными, позволил себе сделать некоторыя выражения,
77 кои тотчас были переданы с прибавлением князю Ипсиланти, что усилило еще более | взаимные их несогласия.

В таком положении были тогда дела. *Ипсиланти*, *Тодор*, *Савва* и наконец *Иордаки* все находились в окрестностях Букареста и все имели более или менее особенные свои виды, находясь
77 v. в недоверчивости один к другому. *Тодор* сохранил в сем случае более характер как другие; он некоторым образом был жерт|вою бояр, побудивших его произвести возмущение и потом оставили его без решительного содействия в предначертанном предприятии. Не имея просвещения и опытов в подобных обстоятельствах, он не мог, по непредвидимой сложности их впоследствии, найтится в таком же затруднительном положении, где он, некоторым образом, должен был входить и в дипломатические сношения; однако не менее того, *Тодор* тогда еще действовал все через Диван, хотя и
78 имел | уже почти полное в оном влияние. Самолюбивый *Савва*, будучи ревностным гетеристом и неусыпно действуя еще со времен

---

[1] Исключая Хаджи Михаила из Сливно, который замедлив в Зимнице и узнав о участи своих товарищей, спасся в Кронштадт, где и умер. Сын его, по европейски воспитанный и говорящий совершенно по французски и немецки, был депутатом булгар перешедших в 1830 году в Валахию.

www.dacoromanica.ro

Галаши, невзирая что всем своим состоянием обязан был Порте, которая возвела его в звание бим баши с пенсионом около $\frac{6}{\text{т.}}$ левов в год и [возвела] в чин каманаря, он искренно желал быть полезным отечеству своему; его личныя достоинства, которые он слишком чувствовал, давали ему право на первенство против | 78 v.
тех людей, которые служили пред сим у его простыми арнаутами и которые после, вместе с лавочниками, составлявшими штаб Ипсиланти, хотели повелевать им, разставляли ему сети, навлекали подозрения на добрыя сношения с турками, в чем Иордаки даже упрекал его словом, и силились всячески отдалить его от к. Ипсиланти; и потому *Савва*, колебался, видевши дела своего отечества в столь худом положении и полагал их совершенно потерянными, но не менее того он оставался | всегда исполнителем 79
всех повеленнй *к. Ипсиланти*.

Иордаки присягнул *Тодору* и *к. Ипсиланти*, коих возстание были между собой совершенно противуположны в своих основаниях; взял с обоих деньги и обоих обманывал: одно адское корыстолюбие руководило всеми его действиями. *Иордаки* хотя и не имел никокого просвещения, но находясь при дворе двух Господарей фанариотов | и будучи в частных сношениях и связях с 79 v.
российским консулатом, составленным так же из перотов* и, наконец, служа долго с сербскими воеводами, он имел средство и случай чтоб занять от них все ухищрения, все козни, все пронырства и прочия пороки, которые характеризуют и отличают сих людей; будучи же природным греком, он, по свойствен|ной склонности, 80
скоро постиг и изучил все вышепрописанные качества. К сему еще он был хвастун до неимоверной степени; и его справедливо можно назвать одним з главнейших виновников всех несщастий постигших впоследствии етеристов в княжествах по ложным, часто вымышленным сведениям, которые он всегда доставлял их тут начальнику. |

Наконец, *к. Ипсиланти* играл тут роль более жалкую. 80 v.
Будучи кругом обманут *к. Иордаки* в отношении *Тодора* и потеряв совершенно надежду заставить его содействовать в пользу греков; подозревая *Савву*; между тем никто не слыхал еще о следовании $\frac{80}{\text{т}}$ русских, о парках, об артилери. Но напротив, все показывало что действие его худо | принято российским кабинетом. К сему же известие об отречении его и сообщников его 81
от церкви, превозглашенное в Константинополе синодом и па-

* Жителей Перы

www.dacoromanica.ro

триархом, начинало распространяться посредством австрийских агентов.

Сверх сего, не имея никаких личных способностей и будучи окружен людьми несведующими в подобных делах, людьми самого
81 v. низкого | происхождения и самых развратных, кои занимали все должности, пользовались его доверенностью, имели на него влияние и обманывали его на каждом шагу, поселяли недоверчивость против многих капитанов, коих сближения с князем они страшились собственно для себя, так что с самого начала уже успели
82 охладить в них рвение и ентузиазм, | который так легко в них произвесть и поддержать, если только сам начальник будет уметь действовать с ними просто и откровенно и покажет им, что ни в каком случае он их не боится. Но к. Ипсиланти, напротив, был безпечен, надменен, горд и робок; и тех которых не мог склонить на свою сторону пустыми и неосновательнымп обеща-
82 v. ниями и обманом, искал | погибели их убийственными средствами. Многие достоверно утверждают что *к. Ипсиланти* имел намерение еще в *Колентине* лишить вероломно жизни *Тодора* и *Саву*; но сей последний не иначе приезжал к нему как в сопровождении более ста человек своих: он слишком хорошо знал все вероломство фанариотов и подозревал намерения князя. |

Письмо К Каподистрии.

83 В *Колентине к. Ипсиланти* получил письмо от *г. Каподистрии*, в котором он уведомлял его, что «Государь отнюдь не одобряет его действий, и что в уважение только прежних его заслуг, он позволяет ему возвратиться в пределы России, с тем однако, что если он откажется от своего предприятия и тотчас воспользуется
83 v. позволением сим». Письмо сие доставлено | было князю в копии засвидетельствованной генеральным консулатом; ибо оригинал послан был в Константинополь к барону Страганову, вероятно, чтоб показав оное Порте, убедить ее в несоучастии России в сем возмущении; вместе с сим отправлена была и копия оного в генеральный консулат, коему вменили в обязанность, для выигрыша
84 времени, доставить князью | *к. Ипсиланти*, находящемуся в княжествах. Князь некоторое время оставил в тайне получение сего письма от приближенных своих, но оно скоро огласилось.

Князь снимает лагерь и идет в Тырговисть.

Опасаясь оставаться долее в Колентине и простояв только 4 дня, князь внезапно снял свой лагерь и направил войско к *Тырговисту*, оставляя на пути своем следы грабежа, огня и всех
84 v. опустошений. Движение сие приближающее | его к границам Австрии, не было хорошим предзнаменованием: все видели в оном как бы начало постыднаго побега.

www.dacoromanica.ro

Тетрадь D.

Тодор остается в Букаресте.

Тодор, оставшись в *Букаресте*, хотя и не согласился участвовать в предприятии *к. Ипсиланти*, но не менее того он опасался действовать открыто против гетеристов, все же еще сомневаясь, что действительно не был -ли *Ипсиланти* орудием России, и потому узнавши, что князь оставил *Колентину* с тем чтобы расположиться | в окрестностях Тырговиста, решился и сам оставить Букарест 85 v. и обратиться в горы Малой Валахии, где избрав выгодное место, остановиться и ожидать от переворотов политических последствий предприятию своему; а между тем действовать оттуда посредством Дивана, который по сделанному условию и его распоряженню, в то же время должен был, | под председательством митрополита, 86 также выехать из *Букареста* и собраться в *Кимполунге*; откуда он легко мог делать свои распоряжения для доставления продовольствия как етеристам, так и пандурам. О чем дано было знать и князю. 85

Тодор имеет намерение направиться в Малую Валахию.

Тодор отменяет предположение свое и остается в Букаресте.

Но едва приняты были эти меры, как *Вульпе Филипеско* и *епископ Иларион*, движимы собственными видами, старались | всячески отклонить *Тодора* от намерения выступить из Букареста. 86 v. Они представляли ему, что оставшись в сем городе, он не наведет на себя никакого подозрения со стороны Порты; впрочем, присовокупляли они, если б турки и изменили в своих обещаниях, то пандуры всегда будут иметь время отступить по первому известию полученному о переправе их чрез Дунай и пр. и пр. Наконец *Тодор* | согласился, но велел держать сие в тайне. Между 87 тем некоторые бояры незнавшие ничего о последовавшей перемене, настаивали о скорейшем отъезде. Бальяно, впродолжении четырех дней, ожидал Вульпе Филипеско, который под разными предлогами откладывал время назначенное для их выезда, должен был один отправиться в Тырговист, куда собрались только некоторые члены |Дивана и другие бояры и, с общего согласия, 87 v. послали в *Букарест Н. Вакареско*, дабы сей всячески старался склонить митрополита, *Вульпе Филипеско* и прочих прнехать в условленное место, где их присутствие и действие было необходимо; тем более что гетеристы довершают раззорение поселян непмоверными и безпорядочными требованиями, | сопровождаемыми всевозможными насилиями. Но все представленя, все убеждения *Н. Вакареско* были тщетны. Митрополит и *Вульпе-Филипеско* старались всячески уверить его, что *Тодор* противится сему и не позволяет им оставить *Букарест*.[1] 88

[1] По возвращении Н. Вакареско, *Бальяно* и многие другие бояры уехали в *Кронштадт*.

www.dacoromanica.ro

88 v. Отзыв сей, некоторым образом | оправдывается тем, что *Тодор* вскоре после отступления *Ипсиланти*, под предлогом чтоб иметь ближе к себе диван, перевел оный в *Бельведере*, принадлежащий Домнике *Голеске*.[1]

И вот как сие происходило: *Филипеско*, взаимно с Иларионом, объявили за тайну митрополиту, что они положительно знают,
89 будто-бы | бим баша *Савва* имеет намерение схватить его и выдать туркам, а потому и надо просить *Тодора*, чтоб он перевел Диван за город и поставил бы свой караул. Сего достаточно было для митрополита, который по ограниченной способности и по прежним действиям своим, поверил всему и тотчас неотступно просил
89 v. Тодора о скорей|шем перемещении Дивана. С другой стороны, *Вульпе-Филипеско*, с помощью Илариона, дал понять Тодору всю важность перемещения дивана за город, и вменение в обязанность некоторым членам оного иметь там и свое жительство, ибо, присовокупил хитрый *Филипеско*, что нельзя надеяться на многих,
90 чтоб они не оставили Букареста, и тогда | правящий Диван останется без той силы, которая ему необходима преимущественно в настоящих обстоятельствах.

Тодор согласился на все; по перемещении Дивана в Бельведере, он поставил там караул из 300 пандур. Караул сей имел всю воинскую предосторожность против *Саввы*; так что один раз ночью *Д. Македонский*, посланный туда ночью, встречен был ружейным огнем, ибо за ним был конвой из 12 человек, коих приняли за арнаут б.б. *Саввы*. *Митрополит*, *В.Филипеско* тотчас переехали жить туда. |

90 v. Другие получили приказание там оставаться (находиться) в новом помещении без выезда, преимущественно все те, на коих несовершенно полагались. Некоторым же другим разрешено было ездить ночевать в дома свои в Букаресте.[2]

Таким образом *В. Филипеско* успел удержать митрополита и с ним сохранить Диван, добровольный же свой переезд в Бельведере
91 представил соотечественникам как насилие Тодора, | и тем оправдывал себя пред своими соотечественниками, оставившими Букарест и вызывавших его по сделанному условию. Но хитрый бояр сей, столь справедливо прозванный Вульпе[3], имел в виду другое: ибо едва гетеристы вышли из *Колентины*, как с одной стороны
91 v. узнали официально об отрешении *Ипси|ланти* от церкви; цырку-

---

[1] В двух верстах от города, к стороне Котручан.

[2] Некоторые иностранцы пишут что это была общая мера принятая *Тодором*. Но это не справедливо.

[3] *Вульпе* на валахском языке означает *лисицу*.

www.dacoromanica.ro

ляры патриарха и синода распространились уже повсеместно. С другой стороны, декларация императора *Александра* из Лейбаха сделалась гласной в Букаресте. Тогда никто уже более не сомневался, что все уверения *Ипсиланти* и распускаемые гетеристами слухи о соучастии России суть собственные их выдумки. Но что, напротив, декларациею сею | *Ипсиланти* отставлен от службы и 92
лишен всякой надежды на покровительство России. Притом же *В. Филипеско* знал, что *Тодор* после всего вышеписанного еще более стал сноситься с турками и наконец, о скором их прибытии в Валахию; бояр сей, из числа первоклассных, был почти одним который оставался в *Букаресте*: он имел виды не менее как в Господари. Сверх всего сего, алчность его находила свои | выгоды 92 v.
быть вистиаром у *Тодора*, и притом сам он вполне умел пользоваться царствующим тогда, во всех отношениях, беспорядком.

Таким образом *В. Филипеско* обманывал и *Тодора* и Диван *и бояр* и *етеристов* и всех тех, кого только он признавал нужным; помышляя единственно о личных своих выгодах и немало не забо|- 93
тясь об отвращении совершеннаго раззорения причиняемого краю гетеристами и пандурами, но более еще исправниками[1].

Остававшиеся тогда бояре в Букаресте (исключая участников Тодора) находились в критическом положении; и чтоб сколь можно более нравиться пандурам, безпрестанно им угрожавшим, они пере- | 93 v.
делись все в самые простые народные платья.

Савва оставлен в Букаресте.

Савва оставлен был в Бухаресте под предлогом составляя как бы авангард гетеристов, а главное заключалось в том, что князь Ипсиланти возложил на него таїное наблюдение за Тодором и между тем продолжать иметь сношение с турками, дабы выведывать их намерения. | Отношение Саввы с турками, передача 94
подозрений об измене *б. б. Саввы* между капитанами и преимущественно к. Иордаки, о чем говорили уже в Тырговистском лагере. Обстоятельство сие понудило *Савву* вступить в объяснение с капитанами *Иордаки*, *Фармаки* и некоторыми другими | Заметив же что они действительно подозревают его в тайных 94 v.
связях с турками, он нашелся тогда вынужденным показать им собственноручныя секретныя повеления от князя *Ипсиланти*: первое еще из *Ясс*, а другое при выступлении из *Колентины*, в коих приказывалось ему иметь безпрерывныя с турками сношения, изыскивать повод писать и посылать | с письмами людей расторопных и надежных, дабы они могли доставлять все нужныя сведения. Но несмотря на то, что *б. б. Савва* убедил сим трех или 95

[1] О сем подробно будет говорено далее.

www.dacoromanica.ro

четырех капитанов, но не менее того, молва об измене бим баши распространилась с самого начала между гетеристами и что весьма трудно или, лучше сказать, невозможно более искоренить между
95 v. людьми, у коих подозрительность, зависть, и тому подобное есть основание нравов.

Но всего удивительнее то, что *князь Ипсиланти*, возлагая на *б. б. Савву* подобно важную обязанность, сам не имел к нему полной доверенности, и наконец кончил тем, что верил слухам распространившимся по лагерю, по вышеупомянутым обстоятельствам, тогда еще, когда Савва находился в Букаресте!|

96 *Князь Ипсиланти* знал влияние которым *Савва* пользовался у всех воинственных племен тех мест, знал его неограниченное самолюбие, его способности и потому не любил его и более всех других прочих боялся его. Недоверчивость сия была пагубною для гетеристов, ибо *б. б. Сава* заслуживал более других внима-
96 v. ния и, конечно, если б *к. Ипсиланти* умел его | обласкать, то нет никакого сомнения, что дела взяли бы совсем другой оборот. Но окружающие князя видели в *Савве* человека опасного для них, могущего затмить их и помешать корыстолюбивым их видам; и потому они всячески старались усиливать взаимную их недоверчивость. *Савва* с самого начала прямых сношений с *к. Ипси-*
97 *ланти* уже | охладел к нему. Впоследствии же, убедившись в неспособности его, начал колебаться и помышлять о будущности, но до самого конца слепо исполнял все приказания *к. Ипсиланти*, столь несправедливо включившего и его в число тех гнусных людей, коих он в последней прокламации своей предал, так ска-
97 v. зать, политическому проклятию, всеобщему презрению, | которое, по справедливости, он сам более всех других заслужил.

Недоверчивость Тодора и Саввы продолжается.

Тодор и *Савва* оставшись вместе в *Букаресте*, находились в самом недоверчивом между собою отношении; и когда получено было известие, что турки переправились при *Силистрии Дунай* и направились к Букаресту, *Савва* приехал в лагерь *Тодора*, чтоб
98 узнать последнее его намерени. Но как был удивлен, | когда передовая стража пандур, против обыкновения, остановила его и не впускала в лагерь. Когда же дали о сем знать *Тодору*, то сей просил сказать *Савве*, что если он хочет приехать к нему, то чтоб не брал с собой более шести человек, полагая наверное, что этим он избежить посещения. *Савва*, не зная страха и прине-
98 v. брегая всеми опасностями, | оставив весь конвой свой, взяв только четырех арнаут, прпехал к *Тодору*, никак того не ожидавшего, и поспешил вместе с *Иларионом* спрятать бывших в то время у него турков, приехавших с *Пури-агой*, посланных от *Кихая-бея*

Савва приезжает в лагерь Тодора и застает там турков.

www.dacoromanica.ro

для переговоров с *Тодором* и вместе с сим узнать о положении дел гетеристов. *Сава*, | заметив это, спросил у *Илариона* о сих 99
турках; тогда епископ и *Тодор* отвечали что турок у них в лагере
Савва принимает меры осторожности. никаких нет, и вероятно ему показалось за таковых несколько арнаут тут бывших из компании *Хаджи-Продана*. Тогда *б. б. Савва* немедленно возвратился к себе и принял все меры осторожности, послал разъезды и пр. пр. |

Иларион приезжает к Савве. На другой день *Иларион* приехал к *Савве* и всячески ста- 99 v.
рался отвлечь его подозрение, и именем *Тодора* спрашивал его, что он намерен предпринять в случае, если турки подойдут к *Букаресту*. Савва отвечал ему на сие, что он ожидает на сей предмет повелений от *к. Ипсиланти*, которому он о всем подробно донес. |

Турки в начале бунта. Турки в продолжении всего времени сего не делали никаких 100
покушений на левый берег *Дуная*. Паши, лежащих при оном крепостей, получили строгое приказание, под каким бы то предлогом не было, не нарушать первыми букарестского трактата; но между тем изготовиться к оборонительному | и наступатель- 100 v.
ному действию. Наконец Порта, получив с *Лейбахского* конгреса разрешение усмирить бунтовщиков, приняла к сему нужныя меры и возложила на сераскиров *Силистрии* и пашей видинского и *браиловскаго* очистить оба княжества от возмутителей.

Турки вступают в княжества. Тогда со стороны *Браилова* вступил в *Молдавию Кехая бей Юсуф паши* браиловскаго, и под командою его *Салих паша*[1] с 18.000 человек; *из Видина* переправился на левый берег Дуная 101
селихтарь видинскаго паши с войском сына известного *Кара Феиза*[2] с 4.000 человек, собранных и почти всех вооруженных на счет отца сего последнего; из Журжи, брат *Хаки паши*, Осман бей с 1000 человек, и наконец, из Силистри 6200 человек, | под 101 v.
начальством *Кихая бея Ахмета*; *Негри* был с Кихая беем. Самуркаш с видинским селистером, под коим были известный *Кучук-Ахмет*, и начальник авангарда *Осман-ага*[3] переправились Дунай в Калараш. Сверх сего, в некоторых других местах, как например

---

[1] Вогориди находился по дипломатической части.

[2] *Кара Феиз*, известный бунтом своим против *Селима* и долгой его непокорности; он житель Андрианополя, и покорившись *Махмуту*, заслуживает пожертвованиями свою вину.

[3] *Осман* ага был пред открытием в Яссах для получения сведений о приготовлениях русских. Я там познакомился с ним. После один из ревностнейших защитников *Браилова*, где начальствовал всем собранным войском (Неферем аскер). Был ранен, и во время взрыва сброшен и обожжен. В 1829 году был в Рущуке. Турок сей албанец родом из секты бекташей. Говорит по гречески, молдавански, арнаутски и славянски, пишет на оных языках и вообще имеет хорошия познания и сведения, отличающия его от прочих турков. — В Браилове имел большия поместия. В 1830 году он приезжал...

www.dacoromanica.ro

102 из *Никополя*, из | Журжи и пр., появились также малые отряды. Три каймакана князя Калимахи, как видели, прибывшие было в княжество, должны были, по случаю возстания пандур и Гетерии, возвратиться за Дунай; теперь вновь появляются как дипломатические агенты: *Самуркаш* при войсках из Видина; *Негри* из Силистрии и *Вогориди* из *Браилова*. *Турки подходят к Букаресту.*

Все войска сии, в начале мая месяца, вступили в княжества
102 v. и робко подвигались к *Яссам*, *Крайову* и *Букаресту* | и чтоб скрыть настоящие силы, требовали продовольствия в три раза более нежели имели наличного числа людей и лошадей; из Каларашa Силистрийский отряд шел 9 дней до Букареста; столь же медленно подвигались и другие. 13 мая *Кихая бей* подойдя к сему городу и остановясь лагерем около *Дудешт*, колебался открытого действия с *Саввою* и *Тодором*, занимавшими сей город еще двое суток. |

Тетрадь Е.

103 Впродолжении этого времени турки из своего лагеря при *Дудештах* неоднократно посылали *Нури агу* к *Тодору*, чтобы склонить его на взаимное действие против гетеристов; но никогда не могли иметь решительного ответа и, наконец, после многих сношений, Тодор обязался очистить Букарест и отступить в Малую Валахию без всякого сопротивления и помешательства в действии | *Тодор оставляет Букарест.*
103 v. турков, соблюдая строжайший неутралитет.

Между тем *Кихая бей* объявил Тодору волю султана, сообщенную ему через Силистрийского сераскира, что по усмирению гетеристов, ему поручено вступить с *Тодором* и Диваном в переговоры для введения новаго уложения для княжества, преимущественно в пользу поселян, и что на сей предмет имеет быть
104 тотчас, | по водворении спокойствия, собрание полномочных с обеих сторон в Букаресте.

На этом основании, Тодор в ночь распустил Диван, велел митрополиту назначить на свое место в Букаресте кого-либо из епископов[1], а самому со всеми членами Дивана, соединившись с боярами находившимися в *Тирговисте*, собраться в *Кимполунг*,
104 v. как | то было назначено прежде. На другой день (в воскрес. 16 мая), собрав всех своих людей, Тодор снял лагерь в виду турков, в одно почти время как *Савва*, пошел в *Вакарешти*[2] (в пяти верстах от Тырговиста); Владимиреско потянулся по направлению к горам *Малой Валахии*. Цель его была соединить *Тодор и Савва оставляют Букарест.*

[1] Митрополит оставил на свое место епископа Трои.
[2] *Савва* донес к. *Ипсиланти* о прибытии турков к Букаресту и получил повеление оставить оный и присоединиться в Тырговист.

www.dacoromanica.ro

все свои войска разбросанные за *Олтою*, избрать там удобное место и остановиться ожи|дать окончания дел етеристов, коим 105
он не предвидел успеха.

Тодор приходит в Голешти.

На третий день (мая 18-го) прибыл он в *Голешти* (принадлежащее Динике Голеско), лежащих в двух верстах от м. *Питешть* при коих расположен был отряд князя Николая Ипсиланти; который узнав о приближении пандур, вышел с *к. к. Иордаки*, *Фармаки* и пр. ему навстречу, но не | зная намерений *Тодора*, 105 v.
вывел все свое войско, которое построил в боевой порядок, имея три пушки впереди.

К. Н. Ипсиланти сходит на встречу и заключает договор.

Тут к. Н. Ипсиланти и к. Иордаки всячески силились склонить его действовать взаимно и соединить свои силы с етеристами, но *Владимиреско* был непреклонен и не хотел изменить основания в своем возстании; все что могли успеть у упрямого *Тодора* было только то, что он согласился заключить с Тодором договор, по которому взаимно обязывались, в случае нападения со стороны турков на одного из них, помогать друг другу. Бумага сия была подписана с одной стороны *Тодором*, *Д. Македонским* и | *Хаджи* 106
Проданом; с другой *к. Н. Ипсиланти*, *к. Иордаки* и *к. Фармаки*; после того, все обедали у *Тодора* в *Голешитах*. Нет никакого сомнения что *Тодор*, подписывая бумагу сию, был совершенно противнаго намерения; ибо он с самого начала возстания своего не изменял основания в своем предприятии и никогда не помышлял бороться с турецкими силами и потому | вероподобно, что если 106 v.
бы турки атаковали гетеристов, то Владимиреско может быть и не соединился бы с ними противу греков и соблюл бы в сем случае неутралитет: но он бы никогда не упустил случая отделить часть войска своего, если б гетеристы были разбиты, чтоб пресечь им путь к австрийской границе и воспользовавшись от них всею добычей | и тем ограничить все свои противу них действия. Что 107
же касается до неприязненных намерений приписываемых ему противу гетеристов и что, будто бы, он сим намерением, по условию сделанному с *Кихая беем*, и выступил из Букареста, то все сие не имеет совершенно никакого основания; ибо достоверно известно, что *Тодор* (как увидим ниже) имел твердое намерение, в случае успехов со стороны гетеристов, или впо|следствии, если 107 v.
б турки изменили (в чем нет никакого сомнения) своему обещанию вступить с ним и Диваном в переговоры, то он удалился бы в Австрию. Но внезапная перемена его положения не дала времени ему исполнить ни того, ни другого.

Д. Македонский от

На другой день прибытия пандур в *Голешти*, *Д. Македонской*, будучи в *Питештах*, нечаянно | увиделся с исправником *Горжев-* 108

www.dacoromanica.ro

скаго и *Мехединскаго* цынутов; от них узнал он, что собранныя по раскладке дивана деньги под названием вспомоществовательной суммы для войск[1], всего около милиона левов, приняты были *Тодором* еще в Букаресте, несколько дней пред выступлением, и
108 v. показали ему квитанции Владимирески, | им выданныя. Сделав справки, Македонской узнал, что все деньги сии, как равно и часть других, были Тодором тайно переданы *Гице Опряну*, живущему в Австрийских владениях в г. *Орсове*[2]. Мера сия поселила в *Македонском* справедливое подозрение, тем более, что *Тодор* все время скрывал от него получение оных. |

крывает утаенные деньги Тодором.

109 По возвращении тотчас *Македонскаго* в *Голешти*, он спросил *Тодора* о помянутых деньгах; но Тодор, не подозревая источника из которого вопрос этот последовал, отперся от получения оных. Но когда *Македонский* уличил его и начал упрекать в нарушении присяги и существующего между ними письменнаго обязательства, по которому один без другого не мог ничего делать, тогда *Тодор*
109 v. начал оправдываться | тем, что деньги сии доставлены ему были перед самым выступлением из Букареста, и он не имел времени сделать распоряжение о закупке нужных предметов для одеяния и обуви пандур; опасаясь же держать при себе столь знатную сумму, он передал оную на сохранение *Гице Опряну*. Отговорка сия не была принята Македонским, который гласно уличил его
110 в намерении бежать | в *Австрию* и удержать в свою пользу деньги следующия им[3] и народному ополчению и пр. Ссора сия сделалась скоро гласною и причина известною всем.

Македонский ссорится с Тодором.

Тодор, опасаясь последствий негодования Македонского, к коему большая часть лучших капитанов были преданы, решился
110 v. избавиться его и *Хаджи Продана*; для сего ему | необходимо было прежде обезсилить их партию и потому, по обыкновению между сими людьми и в тех краях существующему, Тодор в ту же ночь велел приближенным своим перехватать тайно обманом некоторых капитанов и лишить их жизни.

Жестокость Тодора.

Македонский, узнав о сем, поспешил немедленно на место и
111 едва успел снять веревки надетые уже на шею восьми из | лучших

Македонский противится.

---

[1] Тогда собрано было по 52 лева с лудара, что составляло около $\frac{800}{\text{т.}}$ левов, и по 10 левов с священника, также слишком $\frac{200}{\text{т.}}$ левов.

[2] Деньги сии, равно как и некоторые драгоценные вещи, все остались в пользу Опряна.

[3] Многие из капитанов при начале ополчения употребили свои деньги, которые должны были быть им возвращены из суммы сей. Более же всех Македонской [должен был ожи]дать.

www.dacoromanica.ro

капитанов, исключая одного (к. Иваницы[1]), отважнейшего из всех и более любимаго пандурами, котораго успели повесить. Произшествие сие произвело большое волнение между пандурами. *Хаджи Продан* и *Македонской* гласно называли его изменником и нарушителем клятв и обязательств им с Диваном и народом сделанных. |

Тодор силился доказать, и может быть не без некоторого 111 v.
основания, что капитаны сии были подкуплены етеристами, и что он велел их повесить как преступников, без всякого тайного умерщвления. Но когда потребовали на это доказательств, | то он 112
никак не мог представить. *Хаджи Продан*, в жару ссоры сей, готов был из собственных рук тут же лишить жизни самого *Тодора*, но *Македонский* успел остановить его.

Македонский и Хад. Прод. предпринимают отправить Тодора к суждению в диван.

По взаимном между собою совещания, они решились отправить его к суждению в Диван, который полагали долженствующим находиться по условию в *Тырговисте* или *Кимполунге*. Мера сия может | быть руководима была личными выгодами, ибо Македон- 112 v.
ский, отправив *Тодора* в диван, оставался начальником пандур, и вместе с сим соблюдал обязанность против Дивана, по направлению которого они всегда показывали будто бы действуют. Но не совершенно полагаясь на успех сего предприятия, опасаясь чтобы партия Тодора сему не воспротивилась, или бы на дороге не освободили; они поехали | в *Питешты* и просили *к. Иордаки* 113
дать им несколько человек, которые бы препроводили *Тодора* в Диван; потому, присовокупляли они, что от *Голешть* до *Тырговисти* и далее расположены были гетеристы.

Иодарки пользуется сим.

Хитрый к. Иордаки хотел воспользоваться сим и излить все тайное мщение которое он питал к *Тодору*. По некоторым | усло- 113 v.
виям сделанным, *Иордаки* взялся доставить его в Диван сам, и обещал на другой день приехать за ним в *Голешти*; но не доверяя *Македонскому* и *Продану*, он взял письменное от них уверение, что с ним самим в *Голешшах* ничего не случится; с своей стороны, *Иордаки* также дал *Македонскому* и *Хаджи Продану* обязательство доставить *Тодора* | в Диван без всякого приключения и опа- 114
сения для его жизни[2].

---

[1] Горжевского ц. Жена и дети его там живут до сих пор; в 1828 году сии подали жалобу начальнику штаба г. П. Киселеву, который передал мне оную для собрания сведений, которые впоследствии были переданы полномочному наместнику княжеств, графу фон Палену. Само собою разумеется, они не могли иметь никакого хода.

[2] Обязательства эти, как равно и многие другие бумаги, в подлиннике я видел. С некоторых сняты копии а часть отданы мне и подлиныя.

www.dacoromanica.ro

На другой день по утру (21 мая) *Иордаки*, к. *Фармаки* и пр., с 100 человеками, приехали в *Голешти*, и остановились у помещицьяго дома в котором жили *Тодор*, *Македонский* и *Хаджи Продан*. Тодор, ничего не подозревая, принял их, и по обыкновению начал угощать.

Иордаки приезжает в Голешти.

Прод. тетр. F.

Ф. 673, оп. 1. д. 236.
Тетрадь F.

1 Когда все собрались, Македонский отдал секретарю Тодора обязательство сего последняго, велел ему читать вслух. По окончании чего, *Македонской* и *Х. Продан* изложили подробно последний поступок *Тодора*, и объявили ему, что он, как нарушитель клятв и обязательств сделанных им с Диваном и народом, 1 v. должен быть тотчас, посредством | *Иордаки*, доставлен в Диван для суждения. Сначала *Тодор* хотел воспротивиться, кликать людей. Но все было приготовлено: Македонской тех, на которых не мог полагаться, отпустил по собственным делам в *Питешти*, только одна капитания *Хаджи Продана*, вся составленная из сербов (до 300 человек), находилась около квартиры Тодора.

Македонской обвиняет Тодора и отдает Иордаки.

2 Владимиреско увидев измену | и будучи обезоружен, начал плакать и давать новыя обещания. Но все усилия его были тщетными: *Македонской*, *Х. Продан* и *Иордаки* все имели свои виды; *Македонской*, подняв тотчас лагерь пандур, пошел через *Питешти* по направлению в Малую Валахию; а *Тодора* к. Иордаки взял к себе в *Питешти*, где ночью связав его, повез далее.

Македонский берет начальство над пандурами.

Македонский, приняв начальство над пандурами, направился к Малой Валахии. Оставив две капитании в Рымнике, направил путь к монастырю *Тисманы*, откуда послал часть пандуров в *Тырго-Жио*, где турки грабили окрестности, пошел в *Клошаны*, чтоб соединиться с *Димитрием Гирбою*, имевшим с сборе 3800 пандур.

В промежуток этого времени он сталкивался с князем Ипсиланти, как это будет видно в своем месте. По разгромлении турками гетеристов в Драгашанах, он оставался в Клошанах, в ожидании чем все это кончится, но получив известие что турки намерены напасть на пандур, он 10 августа распустил пандур и сам с *Д. Гирбою* и *Хаджи Проданом* удалился в Трансильванию, откуда прибыли они в Кменец. *Саломон*, в самом начале вступления турок в Малую [Валахию], по оплошности своей был разбит и также ушел в Трансильванию. *Сердарь Яманди* присоединился было к

www.dacoromanica.ro

гетеристам, но после разбиения их в *Драгашанах*, с оставшими[ся] у него 60-ю арнаутами сдался туркам в ските *Козье*. Таков был исход ополчения пандур и их начальника. Обращаю сь к гетеристам.|

Вероломство Иордаки.

Капитан *Иордаки* предуведомил князя *Ипсиланти* еще с 2 v.
вечера, что будто он открыл переписку *Тодора* с *турками*, из коей видно что этот начальник пандур намерен был напасть на правый фланг армии етеристов, тогда как турки атакуют с фронта | и что он (Иордаки) решился на другой день поутру схватить его 3
и предъявить; так вероломно действовал Иордаки[1].

Ипсиланти заключает Тодора в митрополию.

Негодование к. Ипсиланти против Владимирески и слепая доверенность к *Иордаки* достаточны были, чтобы без точных доказательств всему поверить. *Иордаки* привез *Тодора* в Тырговист, вместо того, чтоб | сдать его в Диван, который впрочем почти и 3 v.
не существовал, он передал его к. Ипсиланти как преступника.

Каравии поручено снять допрос с Тодора.

Тодор посажен был в темницу митрополии, а известному уже злодею *Каравии* поручено было снять с него допрос. Изверг сей, подвергнув Тодора всевозможным пыткам, единственно чтоб узнать, где скрыл он деньги, которых полагали у него в большом количестве, ибо подобное открытие всех интересовало более | чем все 4
действия Тодора. Но Владимиреско выдержал все с необыкновенною твердостью[2], отзываясь что у него нет ничего и утверждал, что он пришел сюда с тем «чтоб соединившись с етеристами, сразиться вместе с турками». Наконец, после двух дней жесточайших мучений, объявили *Тодору*, что его отсылают в Диван и связав его, ночью выехали за город; подъехав к реке *Дымбовице*, Каравия застрелил его из пистолета, потом изрубили, отрезали голову, а ту|ловище брошено в реку. В куртке Каравия нашел более как 4 v.
на 6/т. червонцев золотом и каменьями.

Убивают Тодора.

Так предательски кончил *Тодор* жизнь свою[3], без всякого исследования, без самой тени каких либо форм. Если он и точно

[1] Слух был распущен, что пойманы были письма, но это вздор, ибо Тодор не сносился письменно с турками, но посредством *Нури аги*, часто приезжавшему в лагерь пандур. Сношения и переговоры сии весьма любопытны; сверх того что я знаю их от самых приближенных к Тодору, но и *Нури ага* неоднократно разсказывал мне все до сего относящееся, что я записыв[а]л, а ему опять прочитывал. Оба же Македонские, с которыми я был знаком в Кишиневе, когда они бежали из Валахии, и потом они находились в моем отряде 1829 года, я имею многие их записки.

[2] Сведение сие подтверждено несколькими арнаутами, бывшими с Каравией в сем случае.

[3] Убийство это было поводом сложения народной, на валахском языке песни, распространившейся не только что в обоих Валахиях, но и в Молдавии, откуда перешла и в Бессарабию. Она слышалась повсюду и напев ея, столь же оригинальный, как и сложение, слышался по улицам и часто не только что у простолюдинов, но и более в высших чинах: «Пом, Пом, Пом ерам еу Пом». Печальные, они снова раздавались со всех сторон. В 30 [м] примечании как оригинал, так и перевод оной, вместе с нотами прилагается.

www.dacoromanica.ro

имел намерение действовать противу етеристов, то в таком случае не должно ли было с ним поступить как обыкновенно поступают с пленными? Имел-ли к. А. И.[-псиланти] какия либо письменные
5 доказательства и обязательства, что Тодор должен | был действовать с ним? Напротив, он лично объявил ему противное и несколько дней только пред сим князь Николай Ипсиланти в *Питештах*, взаимно с к. Иордаки не успели его склонить действовать вместе
5 v. с етеристами; и здесь Тодор опять | продолжал упорствовать.

Впрочем и самая конвенция, заключенная в Голештах, доказывает что Владимиреско никогда не намерен был действовать взаимно
6 с ними, ибо он шел за *Олту*, тогда как ете|ристы оставались в *Тырговисте*. Следственно, какое же взаимное между ними вспомоществование могло существовать? Можно сказать, что он только тешил етеристов. Из всех действий Тодора не видно, чтоб он когда нибудь думал даже присоединится к етеристам и, еще менее, действовать противу них; что свидетельствуется показаниями самих ближних к нему, сверх того, самим *Нури агой*, *Осман агой*, *Таир агой* и некоторыми другими, с коими я имел случай часто о сем говорить с подробностью несколько лет спустя после сего произшествия. Все это было одна преступная выдумка *к. Иордаки*, но, во всяком случае, не должно-ли было казнить Тодора публично, днем, а не лишать его жизни разбойничьим образом.

Занятие турками Букареста.

По выступлении *Тодора* и *Саввы* из Букареста, *Кехая бей*, остановившийся, как видно выше, лагерем при с[еле *Кацели*
6 v. близ *Дудешт*, в 4-х вертсах от | Букареста, послал к *Мано* (который был тогда спатарем и которой, несмотря что был ближайший родственник к. Ипсиланти и грек, имел столько духу и пронырств оставаться в городе во все перевороты тогдашних обстоятельств), чтоб узнать о спокойствии города и чтобы он со всеми боярами и духовенством вышли ему навстречу.

Мано публиковал и апроду дабы все оставались спокойными в своих домах и чтобы никто с оружием в городе не показывался. Узнав что в монастыре Раду Воды около 200 человек разных масте-
7 ровых | и других заперлись и намерены были защищаться, поехал туда и едва мог уговорить их разойтиться и скрыть оружие. Ибо они полагали что турки, по вступлении в Букарест, предадутся убийствам, и потому решились умереть все с оружием в руках, чем быть зарезанными (как они говорили) подобно овцам.

7 v. Успокоив их, *Мано* дал знать | Кихая бею, что в городе все спокойно.

С разсветом другого дня *Мано*, *Наи Голеско*, *Драганеско* с некоторыми другими боярами, с большим числом духовенства,

www.dacoromanica.ro

с множеством купцов и других, всего около 800 человек, прибыли в лагерь турков. При входе в оный, они увидели двух человек лежащих без голов | и одного посаженного на кол; зрелище сие 8
отняло у них последний дух, но скоро были успокоены, ибо *Кихая бей* принял их отменно ласково и сказал *Мано* что он много слышал об нем хорошого, что так как он человек старый, то потому будеть давать ему советы таковые, которые бы могли быть полезны краю и турецкой империи. | После сего велел прочитать фирман, 8 v.
в котором было сказано чтоб турецкая армия отнюдь не причиняла никакого вреда покорным султану, а ограничилась бы только изстреблением возмутителей.

После сего *Кихая бей* спроспл, что чист ли город от бунтовщиков; *Мано* ответпл ему, что все начальники со своими людьми ушли еще вчерась но, | что может быть, несколько человек отстав- 9
ших, спрятались по магалам от испуга, и потому советовал *Кихая бею* в сей день не вступать в город, а занять все выезды. Кихая бей согласился охотно, ибо он опасался, полагая что город весь находится в возмутительном положении. Он послал *Таир-агу* (бывшего прежде возмущения баш бешли агой) с 170 | турками 9 v.
занять выезды, с тем чтобы нпкого из турков не впускать в город, для предупреждения какого либо безпорядка, и отпустил всю депутацию.

На другой-день (18 мая) *Кехая бей*, в сопровождении только 2000 человек, въехал в город и остановился в доме *Мано*. А лагерь весь перенес в *Колентину*.

Чрез 10 дней, оставив около 2000 человек в *Бука|ресте*, со 10
всем войском пошел робко и медленно к Тырговисту.

Тетрадь G.

Пребывание Ипсиланти в Тырговисте.

Князь Ипсиланти оставляя окрестность Букареста, не был 11
еще совершенно лишен надежды на поправление своих дел. Он надеялся какими бы то средствами ни было склонить или избавиться *Тодора* и заставить *Савву* действовать решительнее по его направлению. И невзирая на письмо Каподистрии, полагался также хотя на неутральное содействие России в его | предприятии. 11 v.
Ему казалось видеть оное из самого письма сего.

Прибыв 3-го апреля в *Тырговист*, князь Ипсиланти расположил большую часть войска своего в оном; отряд князя Кантазукина оставался в трех верстах при одном хуторе[1]; Колокотроня в мона-

[1] Как будто у деревни... (indescifrabil).

www.dacoromanica.ro

12 стыре *Нучет*; Дука с своими арнаутами, в числе 800 чело|век, занял *Плоешти*, прикрывая сим левый фланг армии; *Савва*, как видно, оставлен был в Букаресте, для тайного наблюдения за *Тодором*, составляя как будто авангард армии противу турков, могущих прийти из Силистрии чрез Букарест. *Орфано* в *Маржинени*; Атанас, взбунтовавшись с 200 своих арнаут, отошел в Бузео.

Но едва к. Ипсиланти расположился в *Тырговисте*, как
12 v. декларация императора Александра с | Лейбахского конгресса сделалась (посредством австр. консулата) гласною в обоих княжествах и при этом сообщена была ему чрез Российской консулат. С другой стороны, патриарх и синод в Константинополе провозгласил отречение от церкви и проклятие как ему, так [и] к. Михайле Суце и всем их сообщникам. Обстоятельство сие нанесло решительный удар етеристам и затруднило положение князя. Тогда маска спала и оба княжества смотрели на греков как на
13 государственных | преступников, обвиняемых христианскими державами, преследуемых султаном и преданных проклятию патриархом. *Тодор* вступил в более частыя сношения с турками, усугубив упорство в прежнем своем намерении; *Савва*, отчаяся в делах Греции, действовал еще осторожнее, но будучи уже компрометирован в глазах Порты, от[к]рывшимися его сношениями в Булгарии, он не решался предаться турками. |

13 v. Вот положение *к. Ипсиланти* в первые дни прибытия его в *Тырговисте*, положение, которое однако не изменило его беспечности и совершенного бездействия; во все время он не обратил никакого внимания на приуготовление ополчения своего к действию с неприятелем. Занялся единственно распущением слухов о скором прибытии с левого берега Прута Димитрия Ипсиланти с 16/т. корпусом и сильной артилерию, о соучастии России и
14 Австрии и тому | подобного. Вместе с сим он составил речь войску своему по случаю вышеупомянутой декларации и послал оную в газеты. Речь, которая никогда не была произнесена и читана войску и многие из самых приближенных к нему первый раз узнали об оной из иностранных газет после жалкой кампании сей. |

14 v. Князь *к. Ипсиланти* учредил военный совет, в котором заседали оба брата его (*Николай* и *Георгий*); Коменда[н]т Тырговисте *Ласани*, генерал *Орфано*[1] и доктор *Христари*. Но совет сей | не имел и самой тени управления в всеобщем тогда царствующем беспорядке, будучи составлен из людей совершенно ничтожных,

[1] *Лассани* пред сим в *Песте* был самым гнусным фактором. *Орфано*, из лакеев *Бакаори* (Одесского купца) произведен был в генеральское достоинство.

www.dacoromanica.ro

которые ни | в коем случае не могли подать благого совета, и 15
еще менее обуздать буйство сброда, составлявшего войско ете-
ристов. Совет сей секретно послал императору Александру про-
шение, которое одно достаточно будет дать понятие об умственных
способностях членов составлявших оной. Прошение сие составлено
было в ответ письма г. Каподистрия, | о коем упомянуто выше. 15 v.
Князь А. Ипсиланти и совет сознавался, некоторым образом,
в вине своей и представлял положение свое в тех обстоятельствах
столь затруднительным и столь далеко их уже завлекшим, что
им не оставалось в Европе ни одного места для политического
их существования, если б они и хотели теперь оставить | свое 16
предприятие; потому просили императора об исходатайствовании
им какого либо маленького округа в Греции, куда б они могли
удалиться, чтоб окончить в тишине дни свои. Князь Георгий
Кантакузин твердо противустоял отправлению глупой бумаги сей
и решительно отказал подписать таковую; но невзирая на все
его доказа|тельства и убеждения, она была отправлена без его 16 v.
подписи. Размолвка по сему предмету была главнейшей причиной
что кн. Кантакузин искал отделиться от князя Алек. Ипсиланти.
Начали также укреплять Тырговисте и возвысили три бастиона
обращенных на юг, но расположенных без всяких правил. Ров
и вал нигде | не имел настоящей глубины и вышины; так что 17
человек весьма легко оные перепрыгивал. Никто не обращал на
сие внимания и никто ничего не понимал.

Сверх сего, тогда вся артилерия етеристов состояла только
из семи пушек, без должной принадлежности и в самом неисправ-
ном | состоянии. Главнокомандующий поручил главное над оной 17 v.
начальство Василию Каравии, который столь же был несведущ
в оной, сколько был усовершенствован в самых адских злодениях.[1]

Лагерь етеристов вообще представлял разительную картину
разнообразия, сметения | и безпорядка. В нем, между большею 18
частью полунагих, собранных из всякого сброда, людей, виды
был черные полукафтаны, и с таковыми же шапками, украшенными
мертвою головою; казачьи и уланския мундиры, множество раз-
личных азиятских и арнаутских одеяний и пр. и пр. Подчиненность
и порядок были совершенно неизвестны; не было ни точных |
начальников, ни точных постановлений и правил: все были братья, 18 v.
все капитаны. Начиная от главной квартиры до последнего капи-
тана, все заняты были одними интригами. Капитаны безпрерывно
переманивали один от другого людей, никто не знал настояще

[1] Ныне генерал Каравия обратился к прежнему, свойственному ему, состоянию и содержит кофейный дом в Морее.

www.dacoromanica.ro

сколько может вывести людей в дело. Никому ничего не платили
19 и если кто требовал денег, то от|вечали ему, что «нам деньги не нужны, мы подняли оружие не для приобретения богатства, а для освобождения отечества нам нужно только железо и мужество». Такими безкорыстными чувствами одушевлены были те, кои имели в руках своих деньги!!

Но ежели не платили жалованья армии, то надо было кормить.
19 v. Сбор | необходимых продуктов проводился без всяких правил реквизиции. Каждый капитан, каждый простой етерист, с несколькими товарищами, отправлялся по произволу в селение и грабил мужика; большая часть бояр и купцы оставили места свои и бежали в Австрию; исправник, пользуясь сим случаем, взаимно с арнаут-
20 скими капитанами, собирали от мужиков не только | потребное для войск в несколько раз более, но совершенно все что находили, и отправляли к границам Австрии для продажи. Исправник Тырговисты каминарь *Жард-Оглу*, заведывавший четырьмя цынутами, отправлял тысячами скот собранной от жителей в Австрию, как равно и разного рода хлеб и пр.

Никола[й] Ипсиланти давал подписи, потому что у Жард-Оглу были две дочери, следовавшия за Н. Ипсиланти. Словом, край могущий, при сохранении порядка, содержать огромную армию, в несколько недель доведен был до положения, что не только не мог
20 v. продовольствовать 16/т. человек, но ничего не осталось | для собственного пропитания мужика. Несомненно, что етеристы в три месяца в княжествах причинили более зла краю, чем впоследствии сами турки.

Главная сила етеристов, священной батальон, вместо того чтобы быть содержанным в исправности, был совершенно запущен и без настоящего начальника; ибо в начале формирования оного,
21 к. | А. Ипсиланти должен был сам лично принять над оным начальство, но всегда откладывал сие под разными предлогами. Партизаны его приписывают сие мере предусмотрительности князя, чтоб не возбудить сим зависти в прочих частях его армии. Но должно ли было оставлять оный на произвол молодежи, составлявшей | фалангу сию, предназначаемую на столь важное дело и составленную из лучших греков, коих благородныя чувства и побуждения требовали только достойного наставника, чтоб оправдать оное. Но, напротив, баталион сей, составленный из лучшей молодежи, большею частью получившей воспитание свое в *Европе*, изредка только учился, и кто учил его!! большую часть времени проводили в увеселениях и патриотических песнях. |

22 В прочих же войсках совершенно не было ни учения, ни порядка, ни самой тени дисциплины. В лагере никакой полиции,

www.dacoromanica.ro

так что многие турецкия шпионы смешаны были с етеристами и никто не знал о сем. Вне же лагеря не было ни цепи, ни пикетов, ни разъездов; словом, никто не знал что происходило кругом их. Все находились в самом беспечном положении | и никто и не 22 v.
обращал на сие внимания.

Главная квартира и князья[1] давали беспрерывно один другому пышные обеды, балы, вечера, спектакли, концерты и все предавались развратам жизни. Другие следовали сему же примеру и, можно сказать, все время не просыпались от избытка вина, в сих местах находившегося, | и никто не помышлял что должно 23
будет наконец встретиться с неприятелем. Полная анархия царствовала в лагере в строгом значении слова. Дерзость доходила до неимоверной степени и никто не мог и не был в силах останавливать на каждом шагу взаимныя буйства и неистовства чинимыя несчастным поселяням. |

Сам главнокомандующий, окруженный людьми самыми ничтож- 23 v.
ными, самыми подлыми, увлекался по врожденной склонности к разврату[2]. Его отдаляли и вооружали противу всех тех, кои могли быть ему полезными. Надменная гордость, самолюбие и беспечность фанариота сего достигли до неимоверной степени: он не удостоил ни разу видет собранное войско, ни только чтоб говорит с кем | либо; а чтоб придать более себе важности, он 24
устроил в доме своем особенную лестницу, назвав ее *священною*, и по которой, кроме братьев его и к. Г. Кантакузина, никто входить не мог[3]. Во всех дверях по два часовых, держали на хрест ружья и как будто умышленно берегли того человека который должен был быть более общенародным, одушевлять и воспламенять каждого. |

Между тем, со всех сторон получали неблагоприятныя изве- 24 v.
стия. Молдавия оставлена была Господарем и находилась в волнении; разбросанные там етеристы производили грабежи; все сие понудило к. А. И[псиланти], в половине апреля, отправить в княжество сие двух капитанов. *Атанаса* и *Пендедеку*. Первому из них поручил он принять начальство над греками находяшимися в Галацах, усмирить их и наблюдать | *Браилов*. *Пендедека* дол- 25
жен был занять военною рукою *Яссы* и воспретить боярам продолжать открытыя ими сношения с браиловским пашею и, в случае нужды, подкрепить *Атанаса*. По секретным инструкциям, должен был грабить.

---

[1] Они отпустили себе бороды еще в Яссах, с тем чтоб не прежде сбрить их, как в Константинополе; сладкое мечтание, недолго их прельщавшее.
[2] Во все почти пребывание к. Ипсиланти в *Тырговисте*, он словно заражен бы постыдной болезнью, схваченную им в Колентине.
[3] Кантакузин сорвал надпись.

www.dacoromanica.ro

Наконец, в начале мая получено известие, что турки в Видине, Силистрии, Браилове и некоторых других местах переправились
25 v. уже Дунай, но в лагере етеристов ничто еще | видимо не изменилось. Однако малая часть, несколько благомыслящих людей опомнились и увидели в предводителе своем человека совершенно неспособного для подобного предприятия, но уже [было] поздно. К. Г. Кантакузин решился еще сделать ему, более настоятельно, некоторые здравые представления насчет настоящего их положения, но они, как и всегда, не были приняты к. Ипсиланти. В
26 сие время | получено известие о занятии турками *Крайовы* и *Букареста* и *Тодор*, оставив сей последний, прибыл к Питештам. Умерщвление Тодора увеличило более еще размолвку к. Г. Кантакузино с к. Ипсиланти.

Скоро после сего к. Г. Кантакузин успел отделиться от Ипсиланти. На его возложил сей последний охранение Молдавии |
26 v. и отправил его туда мая дня...*, с бывшим у него отрядом, около 180 человек, для принятия в Молдавии начальства над всеми етеристами, коих число могло простираться до 4000 человек, и кои занимались одним грабительством и опустошением края. Ипсиланти на сей предмет издал городу Яссам прокламацию, в которой извещал бояр | Молдавии о назначении главным начальником
27 князя Кантакузина всей Молдавии и войск там находящихся, как равно и.....**; тогда же к. А. Ипсиланти стянул свои отряды с левого своего фланга, *Дука* остановился перед *Тырговистами*, *Иордаки* послан был за *Олту* в окрестности *Рымника*, Н. *Ипсиланти* к *Кимполунгу*, где думал соединить Диван, но уж | было
27 v. поздно и зачем? бим-баша *Савва*, явившись и Ипсиланти, назначен был с отрядом в *Маржинены*, куда и отправился[1]. Но между всеми отрядами сими не было никаких постоянно учрежденных сообщений, ни пикетов, ни разъездов. |

28 Приближение турков скоро поразило всех героев Тырговиста и ежедневные балы, концерты и пр. превратились в жаркие споры, несогласия и интриги. На всех лицах изображалось тайное беспокойство, волнение, все кричали, все подавали свои советы, никто
28 v. никого не слушал. Тут только | к. А. И[псиланти] опомнился и увидел, но поздно, плоды постыдного своего поведения.

Продолжение Т. Н.

---

* Loc alb în ms.

** Un cuvînt indescifrabil

[1] Когда б.б. Савва, прибыл из Букареста и явился к Ипсилапти, чтоб узнать свое назначение, сей сказал ему явиться к *Каравии* и получить от него повеление. Тогда Савва, оскорбленный сим, вышел тотчас от князя и сказал что, «чорт возьми все, а я никогда не буду у своего слуги в команде». Так умел действовать Ипсиланти.

www.dacoromanica.ro

Выступление из Тырговиста и прибытие в Рымник.

Наставало время, когда надо было начать действовать:| ежедневно получали известия о приближении турков со стороны *Крайовы* и *Букареста*; но сведения сии были доставляемы мужиками и подобными людьми. Не могли, и не умели даже, партиями открыть неприятеля и точнее узнать силы и направление его; все | давало понимать, что Ипсиланти не будет уметь воспользоваться представляющимися обстоятельствами и вместо действия наступательного, он превратит все в оборонительное. 29 29 v.

Положение етеристов день ото дня становилось затруднительнее; наконец, к. А. Ипсиланти собрал военный совет, на который приглашены были и некоторые другие капитаны; после | длиных споров, князь Ипсиланти, и впоследствии за ним и другие, приняли мнение капитана Иордаки, который настаивал, не теряя времени, идти со всеми силами против видинской армии, в Малую Валахию, разбить и разсеять ее, что неминуемо заставит турок, следующих из *Силистрии* чрез *Букарест*, отступить, при том же, удачное действие в Малой | Валахии, неминуемо посеет в них страх; между тем, заняв же оную, возбудить к всеобщему возстанию пандур, овладеть всеми крепкими местами и монастырями, и будучи вблизи Сербии и Булгарии, стараться возмутить оные. Так легко располагали всеми делами заседающие в военном совете. 30 30 v.

Вследствие такого определения и предписали князю | Н. Ипсиланти из *Кимполунгу* идти чрез *Курте д'Арджеш* к Рымнику на Олте; б. б. Савва получил предписание оставаться (занять) монастырь Маржинень. Сие последнее распоряжение показывает еще неосновательную недоверчивость к. Ипсиланти к Савве, ибо человека сего, имевшего 800 отборных людей, надо было иметь близко себя. И сие то самое, может быть, и понудило Савву в Маржиненах уже открыть переговоры с турками. Сам князь Ипсиланти намерен был с остальной частью |выступить 27 мая, чрез *Питешти*, также в *Рымник*, куда отправил поутру 26 числа Каравию и несколько других капитанов, предписав отыскать Димитрия Македонского с пандурами, долженствовавшими находиться в тех местах, и на коих к. А. Ипсиланти, без всякого основания, полагался на участие его, ибо подкупил несколько из их капитанов. Иордаки, коего отряд находился | в Куртя- д'Аржись с 3 пушками, также должен был следовать на соединение в *Рымник*. 31 31 v. 32

Сделав все сии распоряжения, без соображения времени, без общей связи, к. А. Ипсиланти казался спокойным и довольным будущею победою, как вдруг 26 мая, за обедом, получает

www.dacoromanica.ro

известие от *Дуки*, что турки в больших силах, от стороны *Букареста*, напали на монастырь | *Нучету*, в 10 только верстах от *Тырговиста* отстоящий, и в коем находился *Колокотрони* с 300 человек, окружили и атаковали его, и наконец что *Дука*, не имея достаточных сил, не мог никак подать ему руку помощи.

Неожиданное известие сие поразило всех тут бывших, все полагали букарестских турков еще весьма далеко (!!), Никто не воображал их иметь, как бы сказать, совершенно уже у себя на носу. |

Тревога сделалась общая, никто не знал что предпринять; вместе же с сим получено другое ложное известие, что сильная колона турков направилась на Кронштадскую дорогу (!!), дабы отрезать отступление етеристам; почему Ипсиланти тотчас послал к б.б. *Савве*, дабы он поспешил со своим отрядом из Маржинень | к Драгашанам, но уже поздно. Савва, как мы увидим далее, был почти уже с турками вместе.

Между тем, посланныя к. А. Ипсиланти к м. *Нучету*, для обозрения дел, возвратились; они нашли отряд турков не столь великим, как *Дука* его представлял. Донесли также, что турки сии принадлежат видинской армии, кои будто переправились Олту; но не менее того, полагали что *Колокотрони*, запершийся | в монастыре сем, подвержен неминуемой погибели, если не подадут ему руку помощи. Некоторые предложили князю, взяв все что у [н]его было в Тырговисте, немедленно идти атаковать отряд сей и стараться его отрезать, и потом направить путь свой, по первому предложению, в *Рымник*.

Князь принял сие предложение, вдруг велел всем изготовиться и двинуться, не зная куда, ибо выйдя за город | он удивился, когда ему сказали что дорога сия ведет в *Питешти*, совершенно в противную сторону. Тогда он, не ожидая сбора всех частей отряда, поворотил с конвоем своим круто влево и дойдя до возвышения, с которого монастырь *Нучет* был виден в разстоянии около 8 верст, судя по местоположению | нашел, что действительно отряд нападающий на *Колокотрони* может быть отрезан, и разослал отыскивать разныя отряды вышедшия из *Тырговиста* и разсеявшиеся по лесам, с приказанием всем спешить к сему месту. Между тем, несколько турков подскакали к городовй цепи, выставленной от его конвоя и сделали несколько пистолетных выстрелов. Некоторые из окружающих | тут князя, советовали ему отъехать к главным силам и с ними прибыть на место, ибо безразсудно было ему оставаться с 3 или 400 человек. Князь согласился и, отъезжая, велел остаться тут всему конвою для наблюдения за

www.dacoromanica.ro

неприятелем, но конвой решительно воспротивился, сказав, что «нам жизнь еще не наскучила мы поедем туда же, куда и все». Князь | не имел духу остановить первое сие неповиновение во 36
время дела, и весь конвой последовал за ним.

Вскоре соединившись со священным батальоном и арнаутами, князь возвратился опять на сие место. Как вдруг *Дука*, испуганный и совершенно потерянный, прискакал и закричал что «все пропало, мы все погибли, турок бездна, | и мы ничего не можем 36 v.
сделать». Князь разсердился, что *Дука* все вымышленныя опасности сии говорит при войске, и без того уже совершенно потерявшем дух. А так как день уже клонился к вечеру, притом же вдруг пошел сильный дождь, остановил предприятие князя, которое, впрочем, с такими предзнаменованиями, и не могло иметь никакого успеха. *Дука* тут же отказался от продолжения кампании и тайно, с боярами, ушел в Австрию. |

Итак, ничего не оставалось более делать, как предпринять 37
движение за *Олту*; дождь усиливался. Колокотрони воспользовался как оным и темнотою ночи, успел уйти из монастыря и присоединиться к к. Ипсиланти, и тогда все двинулись не зная куда, без порядка, без проводников. Самый священный батальон
блуждал целую ночь в лесу, и от сильно | идущаго дождя, дове- 37 v.
ден был (как и другие) до такой степени, что еслиб встретил несколько турков, то не мог бы оказать никакого сопротивления. Несколько человек, из конвойных казаков князя, потонули в маленькой речке, наполнившейся от проливного дождя. Наконец, только
29 мая пришли в *Питешти*, а 31 | почти вся греческая армия, 38
в числе 6000 человек, перешла *Олту* и соединилась в *Рымнике*, маленьком городке, лежащем на правом берегу реки сей, при самом почти входе в теснины гор.

Видинские и Никопольские турки также, в разстоянии только около 20 верст, двигались паралельно по правому берегу реки сей, а *Кихая-бей* Силистрийский приближался к *Тырговисту*.

Но какая была противоположность с прежним духом етеристов? Князья были задумчивы | и разсеяны; остальные все унылы 38 v.
и, казалось, ожидали только первого выстрела, чтоб искать спасения; у многих капитанов открылись уже побеги, ничто не предвещало успеха. Один священный батальон казался довольным сближением с неприятелем. Гимны свободы раздавались по всем улицам Рымника, и на другой день, т.е. 1го июня в ночь, он был отправлен, с некоторыми другими, в *Драгашаны*, отстоящие от Рымника около 70 верст, близ правого берега *Ольты*. Там | началь- 39

www.dacoromanica.ro

ство вверено было к. Иордаки и, под ним, Василию Каравии, как начальнику артилерии.

Продолжение тетр. I

Тетрадь I.

40 В *Рымнике* князь *Ипсиланти* нашел *Д. Македонскаго* и *Хаджи Продана* с пандурами. *Драгашанский разгром.*

Димитрий Македонский, который в день ареста Тодора в *Голештах*, как видели выше, подняв пандур, пришел в *Питешти*, где узнав, что в *Слатине* Никопольские турки предаются грабительству и опустошению, предлагал *Иордаки* идти вместе противу них, но *Иордаки*, после некоторых отговорок, обещал последовать
40 v. за ним на другой день, | по обыкновению своему обманул и Македонский один, по некоторой перестрелке, принудил их удалиться. Из Слатина, перейдя *Олту*, пошел к *Драгашанам*, где нашел около 1200 турков видинской армии, вступил с ними в перестрелку, продолжавшуюся три дня, после чего турки принуждены были отступить; тут Македонский узнал, что вслед за ними идет значительное число турецких войск, и к сему, *сердарь*
41 *Яманди*, остававшийся в *Куле*, и по наступле|нии турков принужденный отступить, соединившись здесь с Македонским, и получив в командование всю конницу, состоявшую из около 1000 человек, видя нерешительное содействие пандур етеристам, и будучи албанец родом, внезапно отделился от Македонского и ушел с конницею своею в монастырь *Хорес*; в намерении соединиться с *к. Ипсиланти*, Македонский пошел его преследовать и в сие время встре-
41 v. тился с к. Ипсиланти в *Рымнике*. | Сдесь Македонский узнал от арнаут *Каравии* о несчастном конце Тодора, почему в свидании с к. А. Ипсиланти, выговаривал и упрекал его в вероломной смерти Тодора, которого народное ополчение вверило изменнику Иордаки для доставления в Диван к суждению. Угрожал даже князю нападением за сие на етеристов. Князь торжественно клялся, что все
42 распущенное насчет смерти Тодора было ложно, решительно | утверждал что Тодор жив, что он отправлен ими в Бессарабию, потому что Дивана в сборе не существовало, просил наконец Македонского написать ему и брался скоро доставить из Бессарабии собственноручный Тодора ответ.

Но все сие не могло достаточно убедить Македонского и они разстались очень худо; между тем, однако Македонский обещал
42 v. ему до возможности | содействовать. Но князь не настаивал о сем, ибо к. Иордаки с вечера имел уже тайные переговоры с капи-

www.dacoromanica.ro

танами пандур, и взяв деньги от князя, раздал из них каждому на первой случай по 100 левов и простым пандурам по 10 левов и взял с них обѣщание, что они вслед за етеристами тотчас последуют, оставя Македонского одного с Хаджи Проданом. |

В сей надежде к. Ипсиланти отправился из Римника и на 43
другой день (2-го июня), не доходя 15 верст до *Драгашан*, остановился в большом помещичьем доме в селении...*; между тем, о пандурах ничего не было слышно, никто за ним не следовал; со стороны же *Драгашан* получал беспрерывно увеличенныя известия о приближении неприятеля в больших силах. |

Обстоятельство сие весьма беспокоило князя, и он решился 43 v.
еще раз испытать счастья, уговорить Македонского, послав к нему бояря *Хереску*, который во все время находился с етеристами и был знаком с Македонским; он поручил ему заклинать Македонского всем, что только он мог иметь святого, словом, употребить все средства, дабы склонить сего начальника | пандур участвовать 44
в деле етеристов в предполагаемой скоро битве.

Между тем, Д. Македонский, узнав что капитаны его были подкуплены князем, о чем объявили ему они сами, с тем что никогда не имели намерения оставить его и последуют за ним везде, но что нуждаясь в деньгах, они приняли оные на собственные расходы. Македонский тотчас отправил их всех к монастырю *Тисманы* и в *Клошаны* для соединения с | находящимися там пан- 44 v.
дурами, а при себе в *Рымнике* оставил только две капитании (600 человек), с намерением на другой день последовать за ними.

В это время приехал Хереско к Македонскому, и войдя в комнату, бросился на колени, умоляя Македонского поспешить соединиться с Ипсиланти. Наконец, после некоторых переговоров, Македонский, взяв 14 человек с собою, поехал вместе | с Хереско 45
в лагерь етеристов.

Увидев Македонского, к. Ипсиланти был вне себя от радости и тотчас спросил где храбрые пандуры? Македонский отвечал ему, что не знает и полагает их соединившимися с етеристами, ибо к. Иордаки тайно подкупил их и раздал им деньги, а что у [н]его, кроме 14 человек с ним приехавших, более никого не осталось.|

Наконец, после некоторых взаимных объяснений, князь спра- 45 v.
шивал совета у Македонского насчет предстоящих обстоятельств. Македонский был против мнения вступат в дело близ *Драгашан*, где восемь дорог сосредотачиваются вместе; он предлагал занять

---

* Loc alb in manuscris.

www.dacoromanica.ro

все дороги сии засадами; самому князю, с главными силами, избрав выгодное место какого либо монастыря, укрепить оный и
46 собрав запасов, вести | малую войну, более свойственную роду войск, составляющих силу етеристов, и там ожидать нападения неприятеля, неминуемо долженствующего растроиться таковою войною.

Князь принял совет сей, нашел оный благоразумным и тотчас же написал своеручно повеление к. Иордаки, которого, как начальника в Драгашанах, полагал его там. Он поручал ему
46 v. неотложно исполнить | все выше писанное; но в записке или повелении сем князь имел неосторожность поместить что: «опробовав совет друга нашего Македонского, знающего места» и пр. Слова сии достаточны были чтоб поселить зависть, столь свойственную всем людям сего звания.

Между тем, вот что происходило на Драгашанском поле: в ночь с 4-го на 5-е июня, священный батальон с артилерпею и
47 некоторые другие части войск соб | рались в числе около 6000 человек к *Драгашанам*. Некоторое же число войск еще не успело прийти на место; столь хорошо сделана была диспозиция и так же хорошо все выполнялось. |

47 v. К. Иордаки был назначен начальником всего что сбиралось в
48 *Драгашанах*. Приехавши поутру на место п осмотрев всё, | неоступно просил и уговаривал *Каравию*, стоявшего впереди с несколькими арнаутами, составляя как бы авангард, подкрепленный священным батальоном, не начинать дела, доколе все части не соберутся и
48 v. доколе | он не приведет всего своего отряда, который полагал следующим из Куртя д'Арджеш[1], тем более, прпсовокуплял Иордаки, что он знает силу удара турецкой конницы, особенно *Кара Феиза*, и потому полагал опасным ввести по частям войско етеристов, худо вооруженных, в дело и с неустроенной артилериею. |

49 По отъезде Иордаки навстречу своего отряда, не было уже в Драгашанах общего начальника. Каравия стоял впереди, содержа передовую цепь; сзади его священный батальон, под личнымй начальством князя Николая Ипсиланти, еще далее князь Георгий Ипсиланти с своими арнаутами, сверх сего, каждый капитан с своею частию оставались независимы один от другаго. Словом, сколько было кучек, столько было и отдельных начальников. |

49 v. *Каравия* казался убежденным всем что говорил ему Иордаки и обещал не начинать никакого дела до возвращения его с отря-

[1] В сей раз Иордаки поехал в отряд свой с тем, чтоб отослать все свои деньги и имущество к жене своей.

www.dacoromanica.ro

дом своим или прибытия к. А. Ипсилантия, которого все тщетно ожидали. Но едва к. Иордаки уехал, как посланный от к. А. И. с помянутым выше предписанием приехал, и не найдя Иордаки, отдал оное Каравии, как генералу армии и стоящему | впереди. 50
Каравия прочитав повеление, сказал что ему «чужие советы не нужны», и с сим же посланным отправил повеление вслед за *к. Иордаки*; сей же еще более был взбешен содержанием сего повеления, и бросил его в поле, присовокупив, что «пусть же Македонский и распоряжает всем».

Местечко *Драгашаны*, разстоянием около 70 верст от *Рымника*, вниз по *Олте*|, лежит на краю возвышения, перед котором к 50 v.
востоку и югу простирается довольно пространная долина, окруженная густым лесом[1]. Турки, в числе около 2500 человек, подойдя к опушке леса, остановились сзади оного, а из них около 200 деля подошли к соженной корчме, отстоящей от передовой цепи етерпстов на ружейный выстрел. |

Каравия уже пьяный, не разсуждал ни о чем, забывши повеление *Иордаки*, и не желая следовать совету Македонского, 51
изложенного в помянутом предписании, хотел один воспользоваться славою разбить тут неприятеля, находившегося в малом только числе. Почему и велел передовым арнаутам открыть с сими 200 дели перестрелку, | не предупредив других начальников 51 v.
частей, от его совершенно независимых.

Но едва турки увидели, что в нападении сем нет никакой взаимной связи и что главныя силы довольно далеко расположены по виноградникам и, казалось, не делали никакого движения вперед, то помянутые дели вдруг стремглав бросились на открывших с ними перестрелку, которые не ожи|дая их удара, обратились 52
в бегство. Другие капитаны, вместо того, чтоб подать помощь Каравии, радовались сему, ибо вообще все ненавидели его, тем еще более, что он совершенно прежде между ними никогда не был известен. Турки, отогнав бывших противу них арнаут с полверсты за священной батальон, ударили на оный сзади. |

Батальон сей, построенный в каре (около 600 человек), с 52 v.
тремя орудиями, твердо встретил неприятеля ружейным огнем и несколькими выстрелами из пушек и отразил их. Во время сего только действия заметили что у орудий не было фитилей и что для каждого выстрела из пушки, надо было бегать по рядам и искать труту. Так | хорошо Каравия управлял артилерией и 53
столь хорош был за ним надзор главных начальников.

---

[1] Смотри план №.

www.dacoromanica.ro

Между тем конница, открывшая сначала перестрелку, будучи оттесненной за пол-версты от священного батальона, не думала подать ему помощи, находившаяся же по виноградникам еще менее была
53 v. расположена оставить занимаемое ею место. При батальоне | же сем было только 20 человек конных, находившимися в конвое к. Н. Ипсиланти.

Дели, отскакав за выстрел от свящ. батальона, увидели что арнауты не располагали вмешиваться в дело, обратились с новой яростью на каре. Каравия, бывший при орудиях, не ожидал уже второго нападения, и оборотив лошадь, стал искать спасения в
54 бегстве, к стоящим | сзади его арнаутам. Между тем, батальон встретил опять неприятеля с мужеством, но греки составлявшие оный, столь худо приучены были к правильной стрельбе, что после всеобщего почти залпа, другого огня уже не было; артилерия почти не могла действовать, и тогда дели скоро успели разстроить фронт и врезаться в каре. Каравия, вместо того чтоб
54 v. с арнаутами | своими (к коим успел присоединиться) поспешить на помощь, едва увидел только что огонь пресекся, как обратился в бегство и увлек за собою и всех стоявших по виноградникам капитанов с их людьми. К. Николай Ипсиланти не находясь в каре (которым командовал после его к. Суцо, племянник бывшего
55 господаря Валахии), подскакав к арнаутам, употребил все | усилия чтоб заставить их вступить в дело, но все было тщетно: арнауты, в ответ ему и брату его Георгию, кричали в один голос, что их «никто не нанимал драться и никто не платил», искали спасенья кто куда мог.

В сие самое время Иордаки, который отъехав несколько по направлению к своему отряду, услышав пушечную и ружейную
55 v. пальбу, сказал: «подлый Каравия нас погубил» и не | медленно поворотился с бывшими при нем 60-ю арнаутами и поспешил к своему месту, которое он преступно оставил для собственных своих выгод. Но уже не успел, все было конечно, арнауты других капитанов взяли противное направление пути по коему он приехал и потому он остановить никого не мог. Турки же довершили
56 разсеянных по долине греков, искав | ших спасения к лесу. Иордаки, вдруг появившийся с противной стороны, произвел некоторую тревогу в турках и сим отвлек их несколько от совершенного истребления батальона и дал время некоторым грекам добежать до леса; но когда турки увидели малое количество с ним бывших
56 v. людей, то обратились на его; Иордаки видевший, что все | конечно, счастливо отделался от атаковавших его турков и потеряв только 11 человек, с прочими успел спастись.

www.dacoromanica.ro

Достойно замечания, что первые врезавшиеся в священный батальон турки, были два дели, кои и произвели весь беспорядок, проскакавши оный на сквозь, и один из них увязался за князем к. Н. Ипсиланти и готов был нанести ему смертельный удар, но *Белюк баши Стойко*, бывший | при нем, успел ссадить 57
пикою остервенелого турка и сим спас князя.[1]

Таким образом, 200 дели в продолжении не более 20 минут разстроили шести-тысячную армию етеристов. Священный батальон один был жертвою благородных чувств своих. Из 600 человек, едва около 100 человек успели спас|тись в лес. Но из них мно- 57 v.
жество погибло после. Димитрий Суцо (о коем упомянули выше), женевец Бордее, все офицеры пали со славою в рядах батальона. Турки взяли только трех человек в плен и всю музыку, принадлежащую *Динике Голески*.

Турки довольствовались победою сею и не смели ни в сей вечер, ни на другой день преследовать етеристов. Но узнав на третий день, что большая часть обоза находится на левом | берегу 58
Олты, и полагая оный за обоз етеристов, напали на оный, и разграбили несчастных жителей, кои с имуществом своим удалялись к границам Австрии, безщадно всех умертвили.

Каким образом объяснить этот эпизод? Как его назвать? Как определить все поведение к. А. Ипсиланти и особенно в сем последнем случае; знавши свойство всех бывших у его начальников, | их природный завистливый характер, движимый духом интриг, 58 v.
он отправляет почти всю армию свою против неприятеля в первый раз, а сам остается за 15 верст, не заботясь ни о настоящем распоряжении, ни о последствиях. Не должен ли он сам, по роду войны которую он предпринял, быть всегда впереди, делать распоряжения на месте, и одно присутствие его между войск могло бы,|некоторым образом, удержать еще хотя тень повиновения. 59
Частные начальники, которых он обвиняет, с некоторым основанием оправдываются отзываясь, что «мы все следовали твоему примеру». Обращаюсь к нему.

Продолжение тетр. К.

Тетрадь К.

Ипсиланти во время Драгашанского разгрома. Бегство его в Австрию и пр.

Князь Ипсиланти, отправив нарочного с упомянутым выше 60
повелением к. Иордаки, коего полагал в *Драгашанах*, оставался спокойным и совершенно не знал ни о чем, что происходило так

[1] *Белюк баши Стойко Павлович*, македонец, один из лучших наездников с пикою. Служил всю войну 1806-1812 г. в Сербии. Впоследствии был капитаном в отряде волонтеров правого берега Дуная. Ныне живет в Кишиневе.

www.dacoromanica.ro

близко от него. Часа за три до разсвета, 6 июля, возвратился нарочный посланный к Иордаки и первый привез известие князю
60 v. о произшед|шем при *Драгашанах*. Он не мог дать никаких подробностей об этом несчастном произшествии, оставив местность в тот момент, как турки врезались в каре, а говорил тольк что все погибли. Известие сие изумило и поразило князя. Македонский, ночевавший с ним вместе, уверил князя что невозможно чтоб все
61 пропали, что во всяком случае, ему бы дали знать | и, наконец, убедил его немедленно, взявши всех людей, тут с ними находящимися, идти навстречу разбитому войску, собрать его, остановить и предпринять что обстоятельства покажут.

Но едва князь и Македонский выехали с ночлега по направлению к *Драгашанам*, как начали встречать толпы арнаут бегу-
61 v. щих, как будто вблизи прес | ледуемы неприятелем. Первых князь успел остановить и воротить с собою, но ничего не мог узнать подробно о Драгошанском деле. Отъехав еще несколько, заметили влево, по кустарникам, толпу состоящую из около 2000 человек арнаут, скачущих назад. Князь подъехав к ним, старался вся-
62 чески уговорить и остановить их, | но они все, будучи объяты паническим страхом, увеличивали опасность и говорили о несметном количестве турков. Тут князь хотел употребить власть начальника, но время уже прошло, непростительное его поведение в
62 v. продолжении нескольких месяцев | лишало его на это право. Он и Македонский начали угрожать им и повелительным тоном приказывать воротиться; тогда вся толпа, в один почти голос, с большой дерзостью и с угрозами с своей стороны, отвечали, что их «не нанимали служить, что никто им не платит за это и не
63 имеют никаких обязан|ностей», продолжали путь далее и увлекали за собой не только тех, коих князь успел воротить, но и знатную часть его конвоя.

После сего, со всех сторон показались опять отдельные части арнаут, скачущих назад и конвой князя, оставшийся уже только из нескольких сот улан и казаков, под начальством поляка *Тыр-*
63 v. *навского*, начал | видимо уменьшаться. Никто не мог пояснить князю причину столь беспорядочного отступленпя, все спешили опередить один другого. Ни от кого князь не мог узнать и об участи братьев своих, о Иордаки и пр. В сие же время, *Каравия* пьяный, окруженный несколькими человеками, пронесся в недаль-
64 ном разстоянии от князя, не | заметив его; он кричал, что все пропало. Тогда уже почти весь конвой оставил князя и присоединился к бегущим. Безпорядок был столь велик, что если б турки отделили только несколько человек преследовать бегущих,

www.dacoromanica.ro

то вся бы главная квартира, совершенно оставленная, неминуемо досталась бы им в руки. Они обязаны также медленному движению *Кехая*-бея, который мог занять левый берег *Олты* в то время как етеристы были в Драгашанах и переправясь в *Рымник*, тогда никто не мог бы спастись.

Оставившись в нерешимости и будучи совершенно | потерян, 64 v.
князь не знал что предпринять. Тогда Македонский предложив ему остаться тут на время, а сам со своими 14-ю человеками поскакал вперед, чтоб узнать о всем подробнее и осмотреть число турков преследующих етеристов. Встретив князей Николая и Георгия Ипсиланти и сказав им, что брат их князь Александр в беспокойстве ожидает их на дороге, сам еще более поспешил к Драга|шанам. 65

Но каково было его удивление, когда он не только что подороге не встретил ни одного турка, но и на Драгашанском поле царствовала совершенная тишина, как бы никогда на оном ничего не происходило.

Князь Александр, дождавшись братьев своих, узнал о горестном произшествии на | Драгашанском поле; но и они не могли 65 v.
ему сказать, что преследуют ли их турки или нет, и не знали что сделалось с к. Иордаки.

В таком положении князю А. Ипсиланти не оставалось более ничего делать, как последовать за бегущими в *Рымник*, где он остановился на несколько часов и где настиг многих арнаут, силился уговорить их собраться, но также без всякого успеха; | наконец 66
отправился в монастырь *Козию*, куда прибыл 8-го числа: тут он думал встретить к. Иордаки и употребить еще усилия, но уже было поздно, все было потеряно, и потеряно безвозвратно. Беспорядок был стол велик и страх так распространен, что не было возможности и думать собрать хотя малую часть, ибо все почитали (и справедливо) самого князя | виновником всего несчастья. 66 v
В это время приехал в монастырь *Козию* кап. Иордаки; также отчаявшись возстановить какой либо порядок, советовал князю спешить вступить в австрийския владения, а что он пойдет в *Молдавию*, где будет стараться присоединиться к князю *Г. Кантакузину*, а если и там все потеряно, вступить в один из карантинов *Бессарабии*.

На другой день прибыл и Македонский и уведомил князя, что в Драгашанах никого уже не было. Тут князь просил Македонского съездить в *Рошень-Турнь* (Турна-Роша) и просить австрийцев не принимать бегущих арнаут, но они направились большею частью на другие места границы. Мера сия непостижима, ибо зачем князь не хотел чтоб тогда | эти могли спастись, так же 67

www.dacoromanica.ro

как и он сам, послав уже бояра *Хереску* на границу Австрии получить себе три паспорта на имя купцов, что сей и исполнил.

В продолжении четырехдневного пребывания князя Ипсиланти в монастыре *Козии*, около 600 человек собрались разного |
67 v. зброда в монастырь сей, другие разсеялись в окружности по лесам.

Князь опасался (и едва ли не основательно), что люди собравшись к монастырю, не сделали бы чего либо с ним; ибо все кричали против его и дерзость их доходила до того, что силою отняли из кухни у повара изготовленный для него обед, несмотря что *к. Иордаки* старался всячески утушить усиливающееся волнение против князя, этот не полагал себя еще вне опасности; и потому, чтобы скрыть свой побег, вдруг распустил слух, что Австрия объявила войну туркам и что войска их вступили уже в *Кинень*, велел звонить в колокола, стрелять из ружей и из пистолетов,
68 старался казаться | веселым, штаб его целовался со всеми, взаимно поздравляли друг друга, и вдруг ночью князь, со всеми окружающими его, тайно вышел из монастыря и направил путь свой к *Рошен Турну*. Македонский, пробираясь к своим пандурам, встре-
68 v. тил князя на половине дороги, в ските *Корнете*, | с братьями, с *Колокотрони* и другими ему приближенными, в числе около 40 человек. Они почти все был уже пешком, в самом изнуренном положении, ибо люди их и арнауты в ночь, на первом переходе от *Козии*, вдруг скрылись со всеми лошадьми и екипажем. 14-го июня князь вступил в австрийския владения в *Рошен Турне*;
69 там уже написал он последнюю | свою прокламацию к войску, в которой, между прочим, предает вечному посрамлению *Дуку*, *Савву*, Каравию, Мано, Скуфа .....
.....
Но не могли ли они отвечать ему: «мы тебе служили так, как ты нами командовал».

Только что побег князя из *Козии* огласился, как открылась
69 v. новая картина: | все столпились на сей дороге, дабы успеть скорее достигнуть границ Австрии. Арнауты конные нападали и грабили пеших и слабых. Безпрерывные дожди, пред сим несколько дней сряду шедшия, возвысили воды Олты, так что они во многих местах перехватили дорогу, притом же ручей *Утря*, вышедший из берегов своих, залил довольно большое пространство; все бро-
70 сались | стремглав в воду, и избегая более воображаемой и отдаленной опасности, предавались видимой настоящей. Большое количество, особенно пеших, погибло в сем случае.

---

* Puncte în ms.

www.dacoromanica.ro

Прибытие воды в Олте отчасти было причиной, что турки не могли быстрее преследовать етеристов; | тогда, при существовавшем у гетеристов беспорядке, наверное ни один из них не мог бы спастись. Такой плачевный конец имела главная армия гетеристов в Валахии. 70 v.

Теперь последуем за некоторыми отделившимися частями онаго. |

Прод. тетр. L.

Тетрадь. L.

Действие Гетеристов в Молдавии по выступлении к. Ипсиланти до соверш. истребл. их и в этом княжестве.

По выступлении к. Ипсиланти из Молдавии, скоро положение Господаря *Суцо* сделалось весьма затруднительным. Вся стража его последовала за гетеристами, между тем как в княжестве, в разных местах, находилось множество арнаут, кои под предлогом принадлежать Етерии, причиняли всевозможные беспорядки, грабительства и насилия жителям, так что князь лишен был | всех средств к возстановлению порядка и спокойствия. Он не мог в таком положении управлять народом, который ежедневно требовал у его защиты против насилий етеристов. 72 72 v.

Скоро однако же обаяние гетеристов в Молдавии начало колебаться (S). Диван увидел что нет ни войска русского, ни артилерии, которую обещал им к. Ипсиланти. За сим начали ходить, хотя еще и глухие, слухи о декларации императора Александра и проклятии патриарха против етеристов. Тогда ропот сделался более общим | против господаря, оставшегося, без всякой силы, одного между ними. 73

Господарь формирует себе стражу.

Обстоятельства сии понудили Господаря остановить в Яссах около 300 греков, переправившихся из России, и вооружив их, составить род стражи около себя. Отправил одного из своих приверженцев, грека *Перизиади*, собрать по Молдавии всех греков, проживающих в оной, с тем | чтоб, вооружив и их, увеличить себе стражу. Но мера эта не могла быть приведена в действие, ибо скоро декларация императора Александра сделалась в Молдавии уже официально гласною. Тогда часть собранных господарем греков возвратились немедленно в Россию, другая разбежалась, и Господарь опять остался почти один между бояр, кои также, основываясь на | помянутой декларации, начали гласно роптать и оказывать негодование и явное неповиновение Господарю. Некоторые же из них открыли тайные сношения с Браиловом, а именно: в. логофет *Тодор Балш*, *Петраки Стурдза*, *Черкес* и *Иван Стурдза*, впоследствии князь, были в Браилове и посред- 73 v. 74

Ропот Молдован противу етеристов.

www.dacoromanica.ro

ством Ариф-аги (баш-бешли ага) представлялися к паше. Господарь, опасаясь быть лишенным жизни или отправленным ими в Браилов, решился со всеми окружающими своими оставить Яссы, и вступил 11-го апреля (не 25 ли марта?) в Скулянский карантин, куда вступили
74 v. некоторые | и из первоклассных бояр (Разнован с сыновьями).

Господарь вступает в карантин.

Тотчас по побеге Господаря из княжества, Яссы превратились в неприязненный город грекам; духовенство и Диван, собрав из разных мест скрывавшихся до 100 турков, и раздал им оружие. Между тем князь Ипсиланти, будучи уведомлен Господарем о намерении оставить княжество и о внутреннем положении оного,
75 отправил туда | капитанов *Пендедеку* и *Атанасу*, из коих первому предписал занять военною рукою Яссы, а последнему следовать *в Галацы*.

Волнение в Яссах.

Пендедека, прибыв (...* апреля) в Яссы, нашел оные совершенно в неприязненном положении. Он немедленно потребовал от Дивана вооруженных оным турков; но бояры тут действовали человеколюбивее прежняго; они под разными предлогами некоторое
75 v. время отклонялись от исполнения сего | и успели их всех переслать в *Скулянский* и *Леовский* карантины, откуда они через Бессарабию и возвратились в отечество свое.

Пендедека приходит в Яссы.

Пендедека, усиливши отряд свой еще разным збродом, увеличил оный до 800 человек, и несмотря на столь ничтожное число, успел овладеть всем управлением, действуя почти как законный владетель княжества. |

76 *Атанас*, войдя в *Галацы*, нашел там царствующий беспорядок. Между тем, присоединив к отряду своему оставшихся в Галацах около 300 матросов, увеличив оный до 800 человек, и скоро возстановил порядок.

Атанас приходит в Галацы.

На третий день прибытия в Галац (апреля...*), *Атанас* узнав, что Браиловский паша приготовлялся к нападению на него, взял
76 v. с собой бо̀льшую | часть отряда своего, пошел к устью Серета, где встретив несколько турков высланных из Браилова, с коими вступил в перестрелку, продолжавшуюся до вечера; ночью отступил опять в Галацы и занял три редута, оставшихся со времен последней кампании русских. Два из сих редутов были почти совсем разрушены; третий еще имел вид такового. Атанас занял |
77 сам сей последний и ввел с собою 200 человек отборных людей, под начальством капитанов *Котиры*, *Даглиостро*, *Георгия Андрианополита*, *Демотики* и двух братьев *Менглери*, сняв с судов несколько орудий, распределил оные по редутам, и едва успел

---

* Loc alb in ms.

www.dacoromanica.ro

сделать нужныя постановления матросам долженствующим действовать на судах своих, как получил известие о приближении неприятеля.

Турки атакуют Атаназа.

На другой день с разсветом (1-го мая) 3000 турков, большею | частью конных, с 4-мя орудиями, выйдя из Браилова атаковали 77 v.
Атанаса в трех редутах им занимаемых.

Атанас оставляет Галацы.

Между тем как турки заняли етеристов, сидевших в редутах, перестрелкой из орудий, как большая часть конницы стремглав бросилась в г. Галацы, где застав многочисленных матросов, не успевших сесть на суда, перерубили и зажгли многие здании. В сие время 8 турецких военных судов спустились по Дунаю | из *Браилова* и открыли сильную пушечную стрельбу по бывшим 78
там судам етеристов, из коих большая часть были без защиты и только четыре таковых, под начальством *К. Сфаеко*, успели спастись к устью Прута и оттуда вступили в карантин в *Ренни*.

Гетеристы отражали с мужеством нападение турков на редуты, но наконец, потеряв много людей, принуждены были из двух редутов | отступить в третий, занимаемый *Атанасом*. *Браиловский* 78 v.
паша, не имея с собой достаточно пехоты, не мог сделать решительного нападения на занимаемый Атанасом редут; почему сделав ему предложение о сдаче, в чем получил дерзкий отказ, ожесточил пашу и он велел сделать сильный приступ, который с мужеством и твердостью был отбит. Но не менее того, Атанас, в таком положении, не ожидал себе счастливого окончания, и по | тому, в ту 79
же ночь, выйдя из редута, успел воспользоваться темнотою, пробраться к устью *Прута* городу Ренни (Рени), и остановился на полуострове, составленном изгибом реки сей. Турки увидев оставленный редут, не преследовали етеристов, коих полагали вступивших уже в Бессарабию и довольствовались сожжением *Галац*, и перерезав множество поселян, коих головы отправили в Браилов, назвав их головами | етеристов, через три дня возвратились в 79 v.
Браилов.

Кантакузин возвращается в Молдавию.

Ипсиланти, известясь о положении дел в Молдавии, где находилось еще множество етеристов разбросанных под начальством разных капитанов, занимающихся только грабежем и не подчиняющихся один другому, решился, по настоянию князя Георгия Кантакузина, отправить его с отрядом из около 200 человек лучших людей, | в Молдавию для принятия начальства над всеми 80
етеристами в Молдавии.

Сдесь невольно представляется вопрос: какую пользу предвидел к. Ипсиланти, почти накануне действия с неприятелем, отправить от себя отряд в столь отдаленный край, в котором он не дол-

www.dacoromanica.ro

жен бы был оставлять на одного гетериста. Молдавия, раз прейденная им, не могла уже более ему служить театром действий. Неужели он мог предполагать быть в состоянии сопротивляться туркам на всем протяжении от берегов *Прута* до *Олты*. Ему нужно было иметь около себя все то, что он мог увлечь в Гетерию, и не разбрасывать свою силу на таком пространстве. Впрочем он не умел управлять и тем, что было под его глазами. Обращаюсь к речи. |

80 v. К. Кантакузин выступил из Тырговиште (...* дня) и подойдя к *Фокшанам*, встретил около 300 турков, пришедших из Браилава и вместо того, чтобы атаковать их, он оставил 20 человек, вступивших в перестрелку, с прочим поспешил к Яссам. С дороги он послал повеление капитану *Атанасу*, остававшемуся все еще при
81 устье Прута, на правом его берегу, немедленно соединиться | с ним в Яссах; полагают, что Атанас неохотно исполнил повеление сие, имея в виду напасть на *Галацы*, где оставалось мало турков. Но должен был повиноваться, и по берегу Прута, с 600 человек у его оставшимися, пошел к Яссам, где 13 июня и соединился с к. Кантакузиным. Между тем к. Кантакузин подойдя к Яссам (уже один), получил от Пендедеки предварение, что он в город его не пустит, ибо он не признает его начальником, но наконец Кантакузин, имея более людей, успел занять город, где и обнародовал
81 v. тотчас прокламацию князя | *Ипсиланти* и свою на предмет его прибытия, убеждая жителей оставаться спокойными и не опасаться вторжения турков, что он имел уполномочие от князя Ипсиланти и будет их защищать и пр., и пр. Фразы сии не были достаточными в тогдашних обстоятельствах; люди благомыслящие
82 принимали все сие за фанфаронство и справед|ливо опасаясь приближающихся турков, оставляли свои жилища и удалялись в Бессарабию и Буковину; другие и поселяне, уже разграбленные гетеристами, опасались долгого их пребывания тут и вместе с сим и турков, искали спасения в карантинах, и Яссы, как равно цынутные города и некоторые селения приметно пустели. *Пендедека*, завладев всей властью, начал сманивать у Кантакузина арнаут и решительно не хотел повиноваться ему, почему князь, пробыв только три дня в Яссах, оставил оный и остановился близ Стинка.

82 v. Наконец турки начали показываться в окрестностях | Ясс. *К. Кантакузин*, имея при себе всего едва 1200 человек, но людей отважных, если бы и не мог предпринять чего либо решительного, то, по крайней мере, мог бы сделать несколько удачных экспедиций

Кантакузин встречает в Фокшанах турков.

Кантакузин вступает в Яссы 21 мая.

---

* Loc alb in ms.

www.dacoromanica.ro

на малые отряды турков, подходящих к Яссам чрез дефилеи *Скинтеи*, *Барды* и *Бухотина*. Но к. Кантакузин, вместо того чтоб совершить что либо из вышеупомянутого или, по крайней| 83
мере, соединившись с *Атанасом* и принудить *Пендедеку* и других действовать и не предвидев возможности, как он обещал, защищать княжество от вторжения турков, стараться поспешить на соединение с К. Ипсиланти и взять позицию, по крайней мере, приближающую его к центру действий, дня 5-го июня он оставил Яссы и

Кантакузин отступает в Стинку и Скуляны.

занял *Стинку*, в пяти верстах лежащей от *Скулян*, границы | *Бессарабии*, оставив с собою *Атанаса* с 350 человек; прочих 83 v.
разбил на малые отряды, отправив лучшую свою конницу в *Роман* и другие места, дабы соединиться с Младеном, требовавшим связп. К. Кантакузин за большия только деньги успел склонить идти к нему; он велел, в случае неудачи, отходить к Стынке.

Интриги против Кантакузина.

Неспокойный и завистливый характер греков, особенно бывших тут капитанов, воспользовались сим действием *Кантакузина*, действие которое, по всей справедливости, совершенно | не соот- 84
ветствовало тогдашним обстоятельствам; начали интриговать против его, не повиноваться и, наконец, даже угрожать его жизни; невзирая однако на сие, Кантакузин, оставив только в *Стинке* наблюдательный пост, со всем прочим отрядом отступил еще и занял *Скуляны*, лежащие на правом береге Прута, против самого карантина, и означив места, начал делать окопы, в ожидании *Младена*. |

Между тем, турки двигались медленно вперед. Кантакузин, 84 v.
видев все неистовство капитанов, явно оказывавших ему неповиновение и алчущих его жизни, оставил отряд и (июня ...* дня)

Кантакузин вступает в карантин.

вступил в карантин, тем более, что все предприятие окончено, потому что Ипсиланти был уже в Австрии. Что и хотел повиноваться получен[ным] с Лейбаха повелениям. *Атанас*, оставшись после его, око[н]чил окопы, и едва турки показались на высотах

Пендедека и другие следуют сему примеру.

Стинки, как *Пендедека* и некоторые другие, которые более всех | оказывали неповиновение *Кантакузину*, и единственные виновники 85
всего тут беспорядка, бежали также в карантин.

Атанас и другие присягают умереть.

Атанас, *Кандагони*, *Сафьяно*[1], *Сфаело*, *Севастопуло*, *Даглиостро*, двое братьев *Менглири*, *Анистиани* и *Георгий Андрианополит* с 450 человеками дали друг другу присягу умереть тут за свободу и не последовать примеру других, бежавших от одного вида турков. С общаго | согласия *Атанас*, *Георгий Андриан[опо-* 85 v.
лит] и *Кандагуни* избраны были начальниками. В сие время

* Loc alb în ms.

[1] Брат сего в российской службе служит генерал-майором.

www.dacoromanica.ro

Лизгара, возвратившийся из Вены, находился тут же, и увидев все интриги свои неудачными, чтоб получить начальство, начал ссорить сих капитанов, кои все решились его умертвить; но Лизгара не дал им время совершить намерение, бежал в карантин.

Турки занимают Яссы.

Июня 14 дня *Салих-паша* вступил в *Яссы* и отделил часть конницы тотчас к Скулянам под начальством известного *Караджанема*. В Стинке етеристы имели жаркую перестрелку с ними и остановили их до самой ночи, которую употребили всю на скорейшее окончание окопа и сожгли часть местечка, могущаго служить засадой туркам. |

Турки разбивают на голову етеристов при Скулянах.

86 С расветом, 17 июня, *Атанас*, *Апостол* и некоторые другие капитаны переехали в карантин и прощались со своими знакомыми и родственниками, кои неотступно просили их не подвергать себя видимой смерти и заблаговременно вступить в карантин, но *Атанас* отвечал им: «*мы знаем что умрем сдесь, в том обязанность наша и заключается; дело идет о чести всего народа*». |

86 v. Около 10 часов утра, турки в числе 5000 конницы, под начальством *Караджанем*, командовавший передовыми или вообще всеми которые были в Скулянах (Салих-паша оставался в Яссах в сие время), и пехоты, с 6-ю орудиями, спустились в долину и с неимоверною быстротою бросились на окопы, но мужественный отпор етеристов и действие картечью из восьми бывших у них орудий, нанесли в толпе неприятеля значительную потерю и заставил их оттянуться опять за выстрел. Между тем, около 200 дели удалились в местечко, с нетерпением занять оное; *Апостол* поспешил против |
87 них с 100 человеками, успел выгнать их, истребив большую часть. В сие время турки обратились опять с новым ожесточением на етеристов, которые не имев уже более картечи, должны были употреблять мелкие камни и гвозди. Отраженные *дели*, вновь подкрепленные, опять ворвались в местечко, и етеристы одоленные силою, противоборствовали уже лично каждый против сильнейшего неприятеля, в частном бою, общаго уже ничего не было. |

87 v. Атанас, раненый, бросив ружье и пистолеты свои в реку, с саблею в руках, бросился в толпу неприятелей, и сбитый с ног, на коленях продолжал наносить смертельные удары неприятелю, до тех пор, как сам от изнеможения пал под ударами турков. Со смертью *Атанаса* все решилось и чрез два часа все головы етеристов отделены были от их туловищ, исключая Сулжанова, служившаго прежде в русской службе; имея с собой 16 человек, защищался далее всех и раненый на вылет, успел вплывь переправиться чрез Прут.

88 В сие время, 500 наших посланных к. Кантакузиным в | *Роман*, услышав пальбу, возвратились на рысях к *Скулянам*, но уже

www.dacoromanica.ro

поздно, все было только что кончено. Турки, увидев их, бросились немедленно в атаку, но они успели занять полуостров образуемый Прутом, и защищали отчаянно перешеек, до глубокой ночи. И среди оной переправились в Бессарабию.

Турки, заняв Яссы, учредили управление под председательством *Кодряна*, *Браеско* и *Черкеса*. |

Тетрадь М.

Ф. 673, Оп. 1, д. 235

Действие капитанов Иордаки и Фармаки.

К. Иордаки, разставшись в *Козии* с к. А. Ипсиланти, пос- 1
пешил в *Курте де Аржись*, где оставался его отряд с тремя пушками и разными снарядами. Прибыв туда, он не знал что предпринять; многие из бежавших после *Драгашан* соединились к нему и отряд его увеличился до 1000 человек. Наконец узнав что к. А. Ипсиланти | ушел уже из монастыря Козии в Австрию и 1 v.
что дело етеристов в Валахии безвозвратно потеряно; с другой стороны известился, что турки букарестской армии уже в *Питештах* и часть оных потянулась в *Кимпо-Лунгу* и терять время ему было нельзя; потому что в Австрию он ни в каком случае удалиться не мог, ибо будучи два раза в оной преступни|ком, справедливо 2
опасался что если попадется туда, то поступят с ним по законам. Итак, ему не оставалось более ничего предпринять, как стараться пробраться горами в Молдавию и соединиться с князем Г. Кантакузиным и, в слу|чае если и он разбит, в чем он не сомневался, 2 v.
вступить в какой либо карантин на *Пруте* в *Бессарабии*.

Простояв 5 дней в *Курте д'Аржисе*, бросив бывшия у него пушки и лишния снаряды в воду, выступил по направлению к монастырю *Синаю*, чтоб приблизиться к горам и избегнуть турок идущих на *Кимпо-Лунг*. Узнав что селих|тир Кихая бея, вместе 3
с б. б. *Саввою* ищут его, он успел тайно доставить письмо к сему последнему, в коем просил его стараться задержать турков, чтобы не отрезали ему дороги в *Молдавию*, в чем действительно б. б. *Савва* и успел[1]. В *Синае*, *к. Иордаки* нашел капитана *Франгули* с 200 человек и несколькими турками, который также будучи предуведомлен б. б. Саввою, | успел обмануть находившихся у него 3 v.

[1] В это время б.б. Савва думал сам перейти в Австрию, но увидев выдаваемого *туркам* сербского священника *Василия*, который столько участвовал в Букаресте для набрания етеристов. Священник сей, едва переданный турками на рогатке, как бросившись, в толпу их, начал наносить смертельные удары бывшею у его саблею и кинжалом, убил из них 11 человек и не прежде был убит, как турки разбежавшись в разные стороны, начали стрелять в его из пистолетов.

www.dacoromanica.ro

турок, пропустить *к. Иордаки* видеться с ним и взять от него 20 человек больных, которые не могли следовать за ним.

Таким образом *к. Иордаки* вместе с *к. Фармаки*, оставляя вправо *Кимполунг*, лесами, вдоль самой австрийской границы,
4 вступили в Молдавию. Узнав что в *Пятре* было | 200 турок, которые тотчас и выехали ему навстречу и начали перестрелку; но *к. Иордаки* сказал им, что греки не намерены были более воевать и зачем они мешают им удаляться. Турки увидев, что у *к. Иордаки* более людей, и не постигая хитрости его, отступили опять в *Пятру*,
4 v. а к. Иордаки пошел в с. *Кручу*, лежащее на самой | австрийской границе. Тут он сильно заболел и пробыв два дня, перешел в с. *Дорну*, также на границе и окруженное лесом и дефилеями, расположился ожидать известий; с ним тогда было до 900 человек щитая тут и отряд *к. Фармаки*, как равно капитанов *Симо*, *Яни*, *Димитрия* и многих других.

Болезнь *Иордаки* усиливалась и они простояли тут около
5 месяца; но турки | не смели напасть на их в сем неприступном от природы месте.

Во время болезни *Иордаки*, узнали о совершенном разбитии етеристов в *Скулянах*. Известие сие произвело уныние во всех составлявших отряд сей. К сему *Белюк баши Стойко*, о коем говорено было уже выше, и некто капитан Киржалы Георий,
5 v. человек | известный своею необыкновенною отважностью, приступили к к. Иордаки и просили у его денег, чтоб раздать людям их капитаний. Иордаки был болен; он поручил разобрать это капитану Фармаки, который вступил с ними в спор, впоследствии коего, около 300 лучших людей, с помянутыми капитанами, тут
6 же, тотчас перешли | в Австрию. К. Иордаки, видевший сие, должен был немедленно раздать остальным 600 человек деньги, чем только и остановил их.

Положение Иордаки делалось затруднительным; он не знал
6 v. как ему пробраться | в *Бессарабию*, притом же, по до него дошедшим слухам, что будто-бы Россия никого не принимает, он решился написать письмо к бессарабскому губернатору Катакази, который был женат на сестре к. Ипсиланте, спрашивая, может ли он вступить в какой-либо карантин, и отправил оное через Австрию, тайно, с некоим *Стерио*[1]. Но *Иордаки* тщетно ожидал ответа. |

---

[1] Письмо было спрятано в *бичь*. Сверх письма, *к. Иоргаки* отправил с сим все совершенно деньги свои и лучшие вещи к жене своей в Хотин. Впоследствии сей *Стерио* женился на вдове *Иордаки* и поныне живет в *Хотине*. С Стерио пошел еще грек, ныне проживающий в Букаресте.

www.dacoromanica.ro

Несколько времени пред отправлением письма сего, он послал 7
капитана *Георгия Калауза*, с 200 человек, по направлению через
герца к *Липканам*, чтоб узнать, примут ли их в карантин учреж-
денный в сем последнем. Но *Калауз*, вместо того, чтоб исполнить
поручение сие, предался грабежу и вследствии какой-то старой 7 v.
злобы на одного жида в городе Герцах, он | разграбил оного
совершенно и всех жидов, не различая ни пола, ни возраста,
которые только оставались еще в *Герцах* безщадно умертвил. И
узнав что отряд турков находится уже в городе *Дорохой*, возвра-
тился ничего не исполнив.

В *Дорне* получил *Иордаки* от сербского воевода *Младена*
через нарочного известие, что он идет к нему на соединение, почему 8
Иордаки, после целого | почти месяца пребывания своего в *Дорне*,
пошел по направлению которое ему дал *Младен* и встретился с
ним в селе *Круча*. Но у Младена осталось только 18 человек,
с коими он скитался, после Скулянского дела, в которое он нес-
колькими минутами не поспел.

На другой день узнали, что некоторыя отдельныя части отряда
Иордаки встретили турков близ монастыря | *Слатина* и имели 8 v.
с ними дело, почему, по условию сделанному с Младеном, кото-
рый с частью людей, коих дал ему к. Иордаки, пошел в *Фальти-
чены*, где встретив до 200 турков, разбил их, а к. Иордаки поспе-
шил к *Слатину*, где опять соединился с *Младеном* и отправил
капитана Георгия *Калауза* к м. *Тырго-Нямцу*, где сей встретив
турков, имел с ними удачную стычку. |

В *Слатине к. Иордаки* и *Младен* оставались пять дней, не 9
зная что предпринять, ибо боялись выйти из гор, чтобы пробраться
к *Пруту*, потому что турки уже наводнили всю ту часть *Молда-
вии*, по которой им надо было проходить, притом же *Иордаки*
продолжал с нетерпением ожидать ответа на письмо свое к Ката- 9 v.
кази. *Младен* предлагал отправить все взятые | в монастыре
Слатине съестные припасы и пр. в с. *Кручу*, куда турки идти
не посмеют, а самим, избрав лучших наездников, в этом монастыре
ожидать турок и стараться наводить их на засады в дефилеях
окружающих *Кручу*. Но *Иордаки* воспротивился сему и настоял
идти в монастырь *Секу*, который предполагал укрепить и ожидать
ответа из *Бессарабии*. Положение их было противуположно один
другому; *Иордаки* не мог бежать в *Австрию*, искал границ России,
а *Младен* опасался вступить в Россию, откуда он ушел.

Но едва оставили они монастырь *Слатина*, как турки заняли 10
| оный. *Младен*, *Фармаки* и другие капитаны хотели вдруг воро-
титься и напасть на них, но и на это Иордаки не согласился,

www.dacoromanica.ro

ибо ему казалось уже, что ответ от Катакази ожидает его. Столько уже *Иордаки* был потерян, ибо хотя он и узнал от людей *Младена*, что граница Прута не была воспрещена, но уже турки заняли все места чрез которые он только мог пройти, и так все поспешили к *Секу*, в который в эту же ночь и вступили. Тут они нашли достаточное количество разных съестных запасов и вина.

10 v. Через 5 дней узнали что | турки, собравшись из Ясс в знатных силах пришли уже в *Тырго-нямцу*, отстоящий от Секу только на шесть часов (30 верст), и послали 300 дели к монастырю занимаемому етеристами для обозрения, с подтверждением отнюдь не вступать в дело[1]. Но дели баши сии, встретив капитана Г. *Калауза*, с 154 человеками, отправленного для открытия, вступили в ними в дело, и будучи окружены в дефилеи, потеряли более 100 чело-
11 век, | и должены были искать спасения в бегстве к *Нямцу*.

Трое пленных присланных в *Секу* объявили, что турки на другой день намерены с 4 т. человек прийдти с *Салих-пашею в Нямцы*, неотменно атаковать етеристов. *К. Иордаки* хотел опять оставить монастырь сей, но тут вообще все уже воспротивились,
11 v. представив ему положение монастыря сего, | из которого, какоебы направление ни взять, несомненно должно было встретиться с неприятелем и что один только путь к спасению предстоял: удалиться в Австрию. Тогда Иордаке увидел ошибку свою в занятии *Секу* и как будто пробудившись от глубокого сна, с слезами на глазах сказал: «я лучше умру с оружием в руках, чем перейду в Австрию...» и потому решился защищаться до последней капли крови. |

12 На другой день, действительно *к. Калауз* дал знать, что турки в больших силах выступили из *Нямца* и взяли направление к монастырю *Секу*. Тогда все из монастыря сего выступили и встретясь с ними, вступили в дело, продолжавшееся несколько часов. Но будучи одолены многочисленностью, должны были усту-
12 v. пить и *к. Иордаки* с *к. Фармаки* отступили в монастырь | только уже с 350 человеками, прочие и *Младен* разбрелись по лесам и не попали в оный[2].

Турки тотчас окружили монастырь и подвезли пушку к воро-
13 там, начали оные разбивать. *К. Иордаки* и *к. Фармаки* распоря- | дили людей по бойницам и открыли с своей стороны губительный огонь по приближавшимся спахиям турецким. В сие время в

[1] *Емин ага*, командовавший ими, мне подтвердил все обстоятельства сии, собранные мною от арнаут и некоторых капитанов, еще бывших тогда с *Иордаки*.

[2] Младен после сего удалился в *Австрию*, откуда приехал в Сербию. Несчастная участь его известна.

www.dacoromanica.ro

монастыре сделался пожар от пыжей попавших в старый камыш. Никто сначала не обращал на оный внимания, все были заняты неприятелем. Огонь скоро усилился до такой степени, что не было | уже средства утушить оный. Капитан *Иордаки* с семью человеками 13 v.
был тогда в одном углу монастыря, в маленькой башне, возвышающейся над стеною. Пожар сделавшись общим, вдруг хватило преимущественно тот угол, где находился Иордаки. Лестница скоро обрушилась и крыша загорелась и пламя со всех сторон объяло башню. В сие самое время турки напирали к воротам. Все арнауты заняты были отражением | неприятеля. Никто не обращал боль- 14
шого внимания на успех пожара, некоторые слышали только, что Иордаки кричал что-то по арнаутски, но не было никаких средств подать ему помощи. По окончании пожара нашли все 8 трупов, более или менее обгоревшими. У Иордаки отгорели верхняя часть головы, левая сторона груди и одна нога. Таков был конец к. *Иордаки* на 49 году от роду. Будучи от природы хитрым и пронырливым и находясь при дворе двух господарей фанариотов, при нескольских сербских воеводах и часто обращался с прочими бывшими при некоторых консулатах в княжествах, он усовершенствовал себя еще более, заняв от сих все отличительныя черты характера сих народов. Дух интриг, невыражаемая зависть и ненасытная алчность к деньгам были всегда его единственным путеводителем и, несомненно он справедливо может назваться главным виновником всех несчастий постигших етеристов в княжествах по причине ложных и своекорыстных донесений, которые он делал, и к чему имели слабость часть прекл[онных людей].

Капитан Фармаки приняв начальство, распорядился тотчас | к упорной обороне; чрез 4 дня вороты были совершенно разбиты. 14 v.
К. Фармаки велел их завалить убитыми лошадьми до самого почти верха. *Салих-паша*, видев упорство в защите, пришел из Нямцы сам и привез еще 4 пушки, открыл сильный огонь, непрекращавшийся в продолжении четырех дней. После сего велел дать приступ к воротам; *Фармаки*, увидев | это, велел приостановить 15
стрельбу, и допустив турок к самым воротам, открыл по ним сильный огонь, а сам с 160-ю человеками внезапно из ворот напал на их и отбил их с большой потерею и отнял одно знамя.

Между тем продовольствие уже истощилось, бывший пожар истребил также знато часть оного и два дня уже, кроме водки и вина, более ничего не оставалось, | и начали уже есть лошади- 15 v.
ное мясо. Турки сделали еще приступ, но еще неудачнее первого, ибо потеряли до 400 человек и два знамя. Тогда начали приготов-

www.dacoromanica.ro

лять лестницы, по коим намеревались взобраться на стены, во многих местах поврежденными артилериею.

На двенадцатый день турки прислали парлемантера и просили |
16 прекратить стрельбу; когда это было исполнено, тогда несколько чиновников подошли и объявили, что получен от султана фирман, коим прощали всех, и предлагали им, положив оружие, разойтись кто куда пожелает. Вместе с ними приехал и австрийский староста (вице-консул) из *Бакеу*, *Вольф*, который явившись в лагерь
16 v. турков, | пришел также к монастырю и объявил к. Формаки, что действительно получен таковой фирман и чтоб они не противились и не проливали бы напрасно крови, а каждый был свободен идти в Россию, Австрию или остаться с турками. Тут же турецкий чиновник прочитал фирман султана вышеупомянутого содержания. Вольф еще подтвердил и советывал сдаться. |

17 Фармаки отвечал им, что он согласен выполнить их требование, но с тем только, чтоб турки прежде отошли; пусть, присовокупил он, останется здесь только 1000 человек (у Фармаки было всего 300 человек), тогда мы разойдемся. Вольф и турецкий чиновник отвечали на это, что опасение Фармаки и востребование его
17 v. неосновательно, что если он не | верит турецкому войску, как императорскому и Вольфу как агенту австрийскому, посреднику и поручителю в том, что етеристы занимающие монастырь не подвергнутся никакой опасности, то как же он требует чтоб ему верили, тогда как люди его ничто иное есть как бунтовшики и, может быть, разбойники и кто ручаться может, что они, вместо того,
18 чтоб идти в Россию и Австрию, не разбредутся | и не начнуть разбойничать, а может быть и опять соберуться в большом количестве. Как сие разсуждение, так и то, что турок сей вместе с *Вольфом* начали обольщать *Фармаки* тем, что он будет всегда верным слугою султану, и в сем случае оказав услугу, неотменно получит вознаграждение, наконец согласился, тем более, что
18 v. разсудив о несчастном положении его людей, | кои в продолжении шести дней не имели уже хлеба и питались только лошадиным мясом, притом же недостаток в патронах начал сказываться и потому положено было на другой день поутру положить оружие. Условия сии большей части людям не нравились, они подозревали
19 турков и знали их вероломство, и потому все нас|таивали, дабы в сию ночь вдруг выйти из монастыря и ударить на пробой к лесу и пробраться в Австрию. Фармаки уже колебался, несмотря на раны свои, кои не позволяли ему садиться самому на лошадь, как вдруг капитан Георгий *Куманец* воспротивился сему, представляя неминуемую погибель, тем более, присовокупил он, что

www.dacoromanica.ro

Вольф будучи при переговорах поручителем, будет нами обманут, и тогда, | если мы и успеем пробрατся в Австрию, нас могут не 19
принять и выдать обратно, как людей сделавших уже условие и изменившим оному, и тогда мы потеряем всю надежду на снисхождение турков. Неосновательное сие разсуждение, не менее того, нашло почти половину людей принявших оное, к коим пристал также и Фармаки; другая же половина твердо | упорствовала 20
в своем намерении, и спор сей продолжался до самого разсвета; тогда уже трудно было разсуждать, надо было предаться несчастной судьбу их ожидавшей.

Поутру подвезены были повозки к воротам, в которые сложили все оружие и отвезли к паше. После сего вышел Фармаки вооруженный и потребован к паше. Но едва | он сделал несколько 20 v.
шагов от ворот, как отняты были от него пистолеты и сабля. В сию самую минуту толпа турок бросилась в ворота и начала резать всех обезоруженных в монастыре арнаут. Сии несчастные, невзирая на положение свое, защищались всем, что попадало им в руки и более 40 турок умерщвлены были таким образом, в числе | коих многим отвернуты были головы, что доказывает отчаянную 21
защиту сих жертв вероломства паши и *Вольфа*. Трое из арнаутов, схватив три брошенные старые кинжалы, успели пробиться сквозь толпу, нанося кругом смертельные удары, и почти уже под самым лесом убиты были из ружей. |

Капитану Фармаки связали тотчас руки и раздев его до ру- 21 v.
башки, отправили с двумя капитанами и 18 другими арнаутами в Яссы, откуда тотчас в Константинополь, где все преданы были они, после жесточайших мучений, смерти.

Остальные, около 330 человек, все умерщвлены были в стенах монастыря и в окружностях оного. Итак, из 355 человек, | сдав- 22
шихся по поручительству Вольфа, остались в живых только два человека, один еврей, принявший христианский закон и бывший слугою у одного из капитанов, впоследствии принял магметанское исповедание и находится ныне в Силистрии, и другой *Туфекчи Никола*,[1]

[1] В 1829 году вступил в отряд партизанов волонтер, находившийся под моим начальством до 6 декабря, и по распущении отряда, ныне находится в Букаресте первым ружейным мастером. Как сии двое, бывшие в моем отряде, так и *браиловские турки арнаут Осман ага, Измаил* и *Еип ага*, как равно и сам *Вольф* сообщили мне все до сего произшествия касающееся. Вольф отрицал только, что он не заявлял себя лицом официальным, но по желанию паши поехал с ним и действительно искал устрапить кровопролитие, не подозревая, что паша изменит своему слову, и что прочитанный фирман-слово о помиловании-был вымыслом чиновника. Все его доводы не убедили меня в истине его разсказа; как оставшиеся два лица избегнувшие кончины, так и рассказ некоторых из деятелей турок далеко разнится с отношением Вольфа.

www.dacoromanica.ro

бывший при отряде оружейным мастером, которого взял к
22 v. себе начальник | 29-ой янычарской орды, полюбил его и исходатайствовал у паши позволение взять его на поручительство, оставил в Яссах. откуда он, найдя случай, бежал в Бессарабию.

Таким образом, слава защиты монастыря *Секу* принадлежит по всей справедливости *к. Фармаки*, который сопротивлялся в оном четырнадцать дней после смерти *к. Иордаки*, погибшего в первый день своего в оном заключения. Продолжение Т. р.

Тетрадь N.
A. 233

Действие бим баши Савы и умерщвление его.

23 *Бим баша Савва*, прибывши по повелению, как видели выше, к. Ипсиланти, в *Маржинени*, скоро открыл сношения с турками. Некто *Гасики Али* приехал к нему от *Кихая бея*, прибывшего уже в *Тырговист*, и предлагал ему присоединится к туркам и отстать от гетеристов, кои, как он уверял, уже разбиты. Но уве-
23 v. рение | это было вымышлено, ибо посещение это происходило накануне драгашанского дела. *Бим баша Савва* отвечал ему, что так как он до сих пор не мешался ни с ними, ни с етеристами, то и теперь останется в таковом же положении, ожидать прибытия господаря Калимахи, коим он был назначен начальником его стражи. Через два дня после отъезда *Гассики Али аги*, приехал
24 *Таир ага*, бывший в Букаресте | баш бешли агой, и с которым Савва был знаком и в последнее время проводил его из Букареста до Силистрии. С Таир агой вместе приехал также г. Удрицкий, управлявший австрийским консулатом в Валахии. Они привезли к *Савве* письма от русского генерального консула *Пини* и австрийского Флейшгакеля, находившихся тогда в Кронштадте, коими уведомляли его, что воля императоров есть дабы не действовать
24 v. противу турков, что предприятие князя | Ипсиланти не одобрено и он уже разбит, советовали ему положить оружие или соединиться с туркамп; сверх сего г. *Удрицкий* присовокупил словесно, что и самому князю Ипсиланти паспорты уже заготовлены для вступления в Трансильванию.

Сие последнее уверение агента империи более обмануло Савву, он видел уже дела греков в княжестве совсем пропавшими. Но |
25 Савва отвечал им почти то же, что и *Гассики-аге*, и в сие самое время получил известие о произшествии в Драгашанах от нескольких арнаут прибывших к нему.

Удрицкий и *Таир ага* возвратились в *Тырговист* к Кихай-бею, который полагал дела греков еще неоконченными доколе

www.dacoromanica.ro

Савва не будет покорен, ибо он | знал его способности, знал всю 25 v.
доверенность, которою он пользуется у воинственных народов
и потому опасался, чтоб все не присоединились к нему. Отправил
к нему через два дня опять *Гассики агу*, употребить все средства
склонить и обольстить Савву присоединиться к туркам. Но пос-
ланный сей не успел также ни в чем и довольствовался обещанием
ему данным, что он | не будет мешаться в дела греков. 26

Едва Гассики-ага уехал, как Савва поднялся и пошел в *Кимпень*, по прибытии куда, отделил *к. Франгули* с 150 человеками занять монастырь *Синай*. Но *Кихая бей* не мог довольствоваться обещанием Саввы, отправил в *Кимпень Кучук Ахмета*[1] и *Гассики-агу* с 1500 человек, убеждать Савву идти к *Кихая* | *бею*, но не 26 v.
более как с 50-ю только человеками. Савва не согласился на
сие и сказал, что если он пойдет, то со всеми 800, и остановится
особенным лагерем от турков. Тут б.б. Сава получил подробное
известие о всем произшедшем в Драгашанах, и о прибытии уже
Ипсиланти в границы Трансильвании, увидел положение свое
затруднитель | ным, притом Кучук Ахмет уверял его в признатель- 27
ности к нему сераскира за препровождение из Букареста всех
турок в Силистрию и вспомоществовании им оказываемое, уверял
даже что почетная шуба ожидает его у Кехая бея; с другой сто-
роны Савва имел уже, хотя и неофициальное, известие о ссылке
Калимахи. Все сие наконец решило его присоединиться к туркам. |
Кучук Ахмет и Осман ага и сам Кихая бей им всказывали (привести 27 v.
волонтер), и тогда, вместе с *Кучук Ахметом* и *Гассики агою*,
отправились они из Кимпена к *Кихая бею*, которого нашли в
Гаештах. Паша принял *Савву* дружелюбно, уверял в призна-
тельности Порты и после отправил их всех к границам Австрии,
на поиски по лесам.

По прибытии их к *Брану* (австр. таможни), *Гассика ага* требовал от австрийцев выдачи одного сербского священника пред сим туда перешедшего; угрожал даже вторгнуться в таможню и карантин и взять оного силою. | После многих отговорок, австри- 28
цы наконец уступили непременному настоянию Гассики и выдали
туркам требуемого ими священника.

В сие время все окружающие Савву, особенно к. Иванча, неотступно просили воспользоваться сим случаем, будучи на самой границе, и перейти туда, ибо, по слухам между турками, они не ожидали хорошего себе конца. Б. б. Сава долго коле | бался, 28 v.
и наконец готов был исполнить, тем более, что он еще из *Маржи-*

[1] что в последнюю войну был трех-бунчужным пашей в Рущуке и Журжие, очень близкий мне знакомый.

www.dacoromanica.ro

нень отправил все имущество свое с братом своим, сердарем К. Панаитом[1], в Кронштадть. Но в сие самое время, когда он думал о средствах, как исполнить сие удобнее, как австрийцы выдали туркам выше упомянутого священника. Священник сей, македонец, именем *Василий*, который в начале сбора етеристов в Букаресте более прочих участвовал в наборе и действовал деятельнее, приводил всех к присяге. Когда немцами отдан был в руки *турков*, тогда неожиданно и внезапно бросился в середину их и, успев выхватить ятаган, начал наносить смертельные удары отчаяния; будучи большого роста и необыкновенной силы и действуя отчаянно, он умертвил 9 человек, ранил многих и наконец пал мертвым. Турки, окружавшие его, не могли стрелять в него, потому что они опасались убить своих, до тех пор как разбежавшись врозь, открыли по нем огонь. Он был один из всех выданных, и зная участь какая его ожидала, предпочел ей смерть. Тогда | [Савва]
29 остановился и сказал приближенным «видите ли что нас ожидает... Притом, присовокупил он, нам нечего бояться турков, тем более что *Удрицкой*, именем *Флейшгакеля* и *Пини* поручился за нашу безопасность».

Отсюда Гассики ага и б. б. Савва пошли в погоню за к. к. *Иордаки* и *Фармаки*, кои пробирались горами в Молдавию: но
29 v. Савва, получивший от | к. Иордаки письмо, о котором было говорено выше, успел заставить промедлить *Гассики агу* и дал также знать о сем к. Франгули, стоявшему в монастыре *Синае*.

На сем походе встретили они селихтера, которому *Кихая бей* поручил начальство всех войск в сих местах находящихся, а сам из Тырговисти, с артилериею и прочими, возвратился в Букарест.
30 *Селихтарь* | уверил б.б. Савву в расположении к нему Кихая бея и повторил, что почетная шуба, присланная сересхиром, ожидает его. С прибытием селихтеря, собрались в отряде сем уже до 2800 турок и у б. б. *Саввы* осталось не более 650 человек, ибо многие разбежались и вступили в границы австрийския. Но Савва,
30 v. несмотря на несоразмерный в числе отряд свой | против турецкого, останавливался всегда особенным лагерем.

В продолжении сего времени, австрийский генерал командующий в Кронштадте и границе, дал знать к. Франгули, бывшему в *Синае*, дабы они всячески старались убедить *Савву* перейти в Австрию. *Франгули* немедленно написал *Савве*, чтоб он употре-
31 бил все и прибыл бы непременно в *Синай*. Савва успел завести |

[1] Сердар капитан Панаит, впоследствии, в 1828 и 1829 годах формировал на свой счет 120 волонтеров, служил отлично и награжден орденом св. Владимира 4 ст.с бантом. Ныне принят в валахское войско поручиком.

www.dacoromanica.ro

туда *селихтаря*; когда прибыли туда, Савва узнал причину для 31
которой требовал его Франгули, и под предлогом совета с докто-
ром, поехал *в Тимиш* (австр. таможня); с ним вместе поехал
Кучук Ахмет с 17-ю только турками. Офицер стоявший в карауле
объявил ему, что имеет от генерала особенное повеление принять
его в границу. Франгули, Иванча и несколько других, | тут с 31 v.
ним бывших, настаивали воспользоваться сим случаем. Но *Савва*
отвечал им: «как же мы оставим всех людей наших на жертву;
а лучше возвратиться и сыскать удобный случай со всеми вдруг
перейти границу», и с сею мыслью возвратился назад, обещая
офицеру скоро прибыть со всем отрядом.

Из *Синая*, все пошли к монатырю *Козия*, где сердарь | Яманди 32
заперся с 60-ю человеками. Защищался против части турков,
принадлежащих к видинской армии. Селихтарь уговорил Яманди
сдаться, обещая ему свободу, приводя в пример настоящее поло-
жение б.б. Саввы. Тем более, говорил он, что будучи сначала в
ополчении Тодора, он не подымал оружия противу турков и был
всегда верным слугою султана. Все уве|рения сии соблазнили 32 v.
Яманди и он сдался селихтару. Обстоятельство сие едва не привело
кровопролития между войсками селихтара и принадлежащими
видинской армии, которые хотели чтобы Яманди был отдан им.
Но несчастная участь Яманди была решена. Селихтар, сковав
его, отправил в Констратинополь, где он был повешен; а бывшие
с ним 60 человек тут же | были изрублены. Сердарь Яманди 33
был албанец родом, человек пронырливый и вероломный, но вместе
с сим отменной храбрости.

Вероломный поступок сей селиктара был худым предзнаме-
нованием для б.б. Саввы и его отряда. Все опять советовали ему
отделиться и уйти в Австрию. Но Савва не совершенно полагался
на искренность австрийского генерала, а пример сербского |
священника живо представлялся глазам его, но всего более, неу- 33 v.
страшимость сего заставляли его пренебрегать всеми опасностями,
которые ему представляли его подчиненные. Он был обласкан
турками, которые льстили ему, обознавши его способности и
влияние, опасались более всех прочих. Все сие усыпило б.б. Саву
и заставляли его день за день отклады|вать переход свой в Австрию, 34
намерение от которого он еще совершенно не отказался. Между
тем, около ста человек оставили его и пробрались тайно в Тран-
сильванию.

Очистив все леса от разсеянных етеристов, они оставили
часть турок и к. Франгули на границе, а сами в последних числах
июля отправились к Букаресту, где, по уведомлению | Кихая 34 v.

www.dacoromanica.ro

бея, прислана была другая, и от султана, шуба для б.б. *Савы*. Прибыв в *Рымник*, вдруг среди ночи, *селихтар* с 200 человек, приехал в лагер б.б. Саввы, под предлогом, что объезжая окрестности, он заехал к нему в гости. Передовая цепь остановила его, и тотчас все арнауты изготовились и сели на лошадей. Тогда
35 селихтар, оставя большую | часть конвоя своего тут, с 54 только человеками подъехал к ставке б.б. Саввы, упрекал его в недоверчивости, и после обыкновенных угощений, отправился обратно. Между тем, к. Иванча и некоторые другие подслушали разговор турков, кои не ожидали найти арнаут в готовности, и некоторые другие слова, которые навели справедливое сомнение о намерении
35 v. турков. Все это | тотчас передано было б.б. Савве, которого опять настоятельно просили помышлять о спасении себя и отряда, но уже было поздно, они отдалились от границы, на которой оставлено было слишком тысяча турков, чрез которых надо бы было в дефилеях пробиваться, с ними же вместе было их вчетверо боль-
36 ше, и потому нельзя было более и помышлять о побеге, | и бим баша Савва отверг все на сей предмет ему советы и засмеявшись сказал им: «вы все бабы», любимое его выражение.

По мере следования их к Букаресту, отряд его видимо уменьшался, так что на последнем переходе, у его осталось только 300 человек. Тут еще они имели случай с основанием подозревать
36 v. турков в их намерении и все лучшие | капитаны пристали к нему, дабы он берегся и не вступал в Букарест, но все их усилия были опять тщетными; б.б. Савва, у которого с увеличением опасности увеличивался и дух, сказал им: «кто из вас баба и боится, останьтесь, я поеду один».

Августа 6-го дня б.б. Савва вступил в Букарест, но с ним
37 уже было только 180 человек, кои все решились разде|лить с ним участь. *Савва* приехал со всем отрядом своим прямо к *Кихая бею*, занимавшему дом *Бело* на Поду Могушай[1] и вместе с *к.к. Иванчею* и *Генчу* вошли к *Кехая бею*, который принял их ласково, подчивал и велел ему на другой день по утру приехать для получения шубы. Оттуда *Савва* поехал в свой дом на *Удриканской*
37 v. *магале* и располо|жил людей своих в оном и окружных домах. Вечером был у селихтера, и так как он возвратился поздно домой, то нашел у себя всех в большой тревоге, все были готовы к делу, тем более, что еще услышали от турков слова не предвещающия

[1] По занятии нами 1828 году Букареста, в этом самом доме и в том же помещении жил барон Брунов, директор канцелярии полномочного председателя диванов обоих княжеств графа Ф. П. Палена. Брунов оставил оные в марте 1829 г., а графиня Сухтелен заняла оный дом в половине 1830 года.

www.dacoromanica.ro

им добра; но и тут *Савва* смеялся над ними и велел всем разойтиться по местам. |

На другой день, собравшись ехать к *Кехая бею*, он велел 38
приготовить с собою шесть человек; *к. Иванча* и все люди не
хотели его выпускать с столь малым конвоем и требовали чтоб
он взял всех; но Савва был непреклонен и решительно велел
разойтиться всем, а сам отправился к паше[1].

К. Иванча пошел также в город; дойдя до хана *Манука*,
он встретил одного знакомого | турка который тихонько преду- 38 v.
предил его спасаться. С сим вместе вдали услышал он несколько
глухих выстрелов и вскоре после сего начали бить по городу
тревогу, по обыкновению турков, в маленькие барабаны (тулум-
басы).

Между тем *Савва*, приехав к *Кехая бею*, оставив трех человек
при лошадях, с другими тремя вошел в большой коридор лестницы
дому *Бело*. | Турки, наполнявшие оный, увидев Савву, начали 39
ему, по обыкновению своему, кланяться и привествовать, и когда
он дошел до середины, как вдруг несколько человек схватились
за пистолеты и почти в упор выстрелили в б.б. Савву и людей
за ним идущих. Савва раненный, успел еще выстрелить из обеих
своих пистолетов и схватился за саблю, но довершен был кинжа-
лами. Голова его отнесена | была тотчас Кехая бею, а туловище, 39 v.
полуобнаженное, тут же было выброшено в окно на улицу. Трое
бывших с ним арнаута защищались также и сверх одного дели
баши, убитого Савою, еще четверо пали от кинжалов, коми арнауты
вооружились. Один из трех, бывших при лошадях,[2] успел спастись
в конюшню паши, где пролежал под сеном до ночи. Так | погиб 40
вероломно б.б. *Савва* в день своего рождения, 7 августа 1821 года,
имея от роду 42 года.

Выброшенное туловище было сигналом всеобщего нападения
на арнаут. Из них 40 человек заперлись в доме *Саввы* и защищались
до того, что турки видя потерю которую им наносят, должны
были на другой день зажечь окружные дома и вместе | с сими и 40 v.
дом Саввы, со всеми людьми, на третий день изчез от пламени.

---

[1] Здесь случилось следующее: лучщий, любимый Саввой жеребец был подведен к крыльцу; когда он взялся за поводы чтобы сесть, жеребец взвился на дыбы, чего с ним никогда не бывало. После долгих усилий, не обращая внимания на просьбу окружающих не ехать, что это худое предзнаменование, Савва не обращал внимания; но сделав несколько [шагов] лошадь опять взвилась на дыбы и ничем нельзя было заставить ее выйдти из ворот на улицу. Между тем время подходило к назначенному часу его приезда, приготовить другую лошадь было бы долго, он сел на лошадь капитана Иванчи и поехал.

[2] Димитрий Пантеа. Служил в отряде волонтеров правого берега Дуная в 1929 г.

www.dacoromanica.ro

Другие арнауты, также частьми запершиеся в дома, могли быть истреблены только огнем. Капитан *Танас*, албанец, с 30-ю человеками успел занять церковь с^го Олария; турки и, преимущественно, запорожцы и некрасовцы окружили и силились ворваться в цер-
41 ковь, но всегда отбиваемы были с большою потерею; на|конец подвезли пушки и целый день стреляли; арнауты, неимея уже пуль, заряжали оружие червонцами и махмудиями, и бросив из окошек горсть таковых, стреляли по куче бросившейся подбирать оные. После четырехдневной защиты, у их не оставалось более пороху, продовольствия же и воды во все сие время не было; тогда *к. Атанас*, приложившись к иконам, отворив двери церкви,
41 v. вдруг с людьми бросился в | толпу и побив большое число, наконец сами все пали[1].

Упорная защита арнаут и большая потеря потерпенная турками ожесточили сих последних до неимоверной степени. В городе сделана была публикация, что если кто спрячет хоть одного арнаута, то не только тот дом, но и три других в каждую сторону от оного
42 лежащих, будут с жителями | истреблены до основания.

В продолжении восьми дней Букарест представлял из себя ужаснейшую картину. Остервенелые и разъяренные турки, обагренные кровью, бегали по городу и резали всех кого только встречали; в день убийства Саввы, более трех сот голов принесено
42 v. был в залу *Кихая* бея, который спрашивал у всех чтоб | ему показали голову к. Иванчи, за которую обещал 200 черновцев.

Но почти все головы сии были простых валахов и других, коих янычеры резали и сносили к паше, чтоб показать усердие свое. Ежедневно более ста голов сносимо было к воротам его. На всех почти улицах, преимущественно в окрестностях дома
43 *Бело*, | разбросаны были головы, руки, ноги и туловища убитых янычарами. Наконец, после 8 дней едва порядок только мог возстановиться.

Что же касается до *к. Иванчи*, то он, спрятавшись в доме одного своего знакомого, в ночь сбросил свое платье и взяв одну молдованскую рубашку, бежал в болото, где в камышах просидел
43 v. три дня без всякой пищи; наконец решив|шись выйти, он успел прократься в дом австрийской агенции сквозь турецкую стражу,

[1] Только Иванча, один из сих, раненный, успел остаться. Турки, найдя его, отрубили обе ноги, но он выздоровел и служил в отряде волонтеров правого берега в 1829 году. Будучи без ног несколько ниже колен, он вкладывал согнутыя колени в род башмака из мягко-выделанной воловьей кожи, и так свободно ходил, участвовал в жоке и пр. Он был лучшим наездником с пикою. По распущении, в декабре 1829 [года], отряда волонтир, граф Киселев слышав о сем, приказал представить также Иванчу к нему, дал ему несколько червонцев и сделал базарным (капитан де базар) какого то местечка.

www.dacoromanica.ro

стоявшую у ворот оного. Но так как все почти турки его знали, то и пало подозрение что он скрывается в консулате сем. Кихая бей потребовал его от *г. Удрицкого* и просил разрешения обыскать дом; тогда сей предложил *Иванче*, если он даст ему 1200 левов, то он отправит его в Кронштадт, | что тот сейчас и выплатил. 44
Тогда Удрицкий одел его в австрийского курьера платье, с бумагами, на почтовых отправил в Кронштадт.

По умерщвлении Саввы, турки послали взять капитана Франгули в *Синай*; но сей, узнав о всем происшествии, со всеми людьми с ним бывшими, вступил в границы Трансильвании в *Тимише*.|

Вскоре после возвращения *Кихая бея* из Тырговиста в *Букарест*, 44 v.
приехал *Негри*, бывший уже в Букаресте, как мы видели, в качестве каймакана к. Калимахи. Но когда этот последний сослан был в Прузу, тогда Негри, особенным фирманом назначен был в Валахию каймаканом Порты; Самуркаш, таковым же фирманом, послан был в *Крайову*, | *Вогориди* в *Яссы*, где все и 45
оставались до назначения Господарей.

По прибытии *Негри* и *Самуркаша* в Валахию, они вступили в управление вместе с Диваном, под председательством епископа Трои, которого митрополит Дионисий оставил, как мы видели, заступать свое место. Назначение всех мест зависело от | самого 45 v.
Кихая бея; *Мано*, в продолжении сего времени, пользовался всей доверенностью паши и назначен был вистияром [1].

Исключая восьми дней последовавших умерщвлению б.б. Саввы, турки впродолжении всего времени не предавались большим беспорядкам, исключая некоторых частных случаев. *Кихая бей* соблюдал | большую строгость и достаточно было, чтоб кто бы то 46
ни было, турок ли или христианин, малейше уличен был в воровстве, в убийстве или тому подобном, как тотчас лишаем был жизни.

Исключая в Малой Валахии постельник Иван Самуркаш, удалившийся вместе с Негри и Вогориди в Силистрию во время бунта Тодора, и дабы быть ближе к М. В., переехал в Видин, |
откуда с армиею прибыл в мае месяце в Крайову и вступил в 46 v.
управление. Он нашел Малую Валахию в самом бедственном положении; употребив все усилия, он наконец успел собрать жителей. Но не мог вполне удовлетворить ненасытной алчности видинского паши, который разорив край разными поборами и опасался чтоб Самуркаш не мог быть впоследствии свидетелем. В генваре 1822 года он, призвав к себе селихтара своего, командовавшего войсками в Крайове и всей Малой Валахии, поручил

---

[1] Место которое он занимал до прибытия Б. Вакарески, смотри тетр. I

www.dacoromanica.ro

ему отравить каймакана, что и было тотчас исполнено. Паша, дабы скрыть злодеяние свое, назначил каймаканом старшего его сына, Константина Самуркаша, который и вступил в феврале месяце в сию должность и, как мы увидим далее, участь его была почти столь же несчастна.

Тетрадь О.
Часть вторая

47 Во время возмущения Тодора бояры, удалившиеся из отечества своего в *Кронштадт* и другие места *Трансильвании*, по обыкновению разделены были на многия партии. Из них, приверженные Австрии хотели согласить всех прочих бояр отправить за общею подписью письмо австрийскому императору, с изъявлением
47 v. благодарности за прием и убежище им оказанное и вместе | с сим просить покровительства раздираемому их отечеству. Многочисленная партия, показывающая приверженность России, решительно воспротивилась сему, и тогда бан *Бранкован*, *Григорий Гика*, бан *Балачан*, *Барбо Вакареско*, *Михалеско*, *Романет* и некоторые другие, составив таковое письмо тайно, отправили за своими подписями к императору Францу. |

Бояре во время емигрантства.

Бояры пишут австр. импер.

48 Но это недолго оставалось тайною, и едва бояры противной партии узнали об отправленном адресе императору Францу, как поспешили также, с своей стороны, отправить таковой же к императору Александру, повергая себя высокому его покровительству[1]. Бумагу сию подписали *Бальяно*, *Георгий Филипеско*, *Констант.*|
48 v. Самуркаш, Слатиньяно и некоторые другие.

Другая партия пишет императору Александру.

Таким образом, мнение, интерес и виды бояр княжества, как и всегда, были разделены, и каждый из них руководим был единственно личными временными выгодами, беспрестанно передаваясь, по обстоятельствам и понятиям своим, от одного к другому. Но до сих пор партия турков не смела еще себя обнаружить. Нако-
49 нец, | узнав о занятии ими Букареста и об истреблении пандур и етеристов, они оказались решительнее прочих. *Ничулеско* и *спатарь Россет* первые оставили *Кронштадт* и поспешили явиться в *Букарест* к *Кихая бею*, который, по ходатайству *Мано*, поручил *Ничулеске* временное управление вистиарией. |

Партия турков обнаруживается.

Ничулеско и спатарь Россет первые приезжают в Букарест.

49 v. Между тем, турки предавались многим неистовствам в княжестве, грабили и опустошали дома. Сие понудило бояр русской партии вторично писать и протестовать разорение чинимое яныча-

Бояры русской партии вторично пишут.

[1] Смотри №

www.dacoromanica.ro

рами их имуществу и повергали себя под защиту российского правительства. Бумагу эту представили они чрез | российский консулат, тогда находившийся в *Кронштадте*. 50

Просьба сообщена была Порте и чрез несколько времени *Кихая-бей*, получив от Силистрийского сераскира о сем уведомление, старался опровергнуть все прописываемое в вышеупомянутом прошении и показать порядок существующий в его войске. Знавши | бояр Валахии, ему не трудно было успеть в сем, и в весьма корот- 50 v.
кое время достал он свидетельство опровергающее совершенно жалобу бояр русской партии. *Митрополит Дионисий*, *Барбо Вакареско*, *Алеко Филипеско Вульпе* и некоторые другие, желая обратить на себя внимание существовавшего тогда правительства в их отечестве и заслужить внимание Порты, | поспешили выслать 51
из *Кронштадта* свидетельство за своими подписями, коим утверждали, что турецкое войско при занятии Валахии, до настоящего времени, не причинило никакого беспорядка и для края и ведет вообще себя миролюбиво.

Другая партия бояр выдают противное свидетельство.

Вскоре после отправления таковой бумаги в Силистрию, сераскир предлагал *Кехая бею* | вызвать *Барбо Вакареско* в 51 v.
Букарест, коему особенно, в знак признательности (как главному виновнику выдачи такового свидетельства) объявить, чтоб он поспешил возвратиться в отечество свое для получения справедливого вознаграждения.

Барбо Вакареско не долго заставлял себя уговаривать; спустя 40 дней после выдачи упомянутого выше свидетельства, он был уже в княжестве. С ним вместе | приехали *Романети*, *Филип* (Ленчи), 52
Михалеско и множество других бояр их партии, менее значущие. По прибытии в Букарест (в августе 1821 г.), *Барбо Вакареско* тотчас же сделан был вистиаром на место Мано и в должности сей, более всех других прельщающей бояр обоих княжеств, *Вакареско* всячески старался сохранить доброе о себе мнение турецкого правительства, угождая оному раззорением своего отечества. |

Барбо Вакареско и некоторые другие возвращаются в Букарест.

В ноябре сего же года, *Григорий Гика*, вследствие некоторых 52 v.
семейственных неудовольствий, оставил *Кронштадт* и возвратился в Букарест; с ним вместе приехали *Михаица Филипеско*, *Кокореско* и несколько других бояр, менее значущих.

Григорий Гика и некоторые другие возвращаются в Букарест.

По прибытии *Григорья Гика* в Букарест, *Кихая бей* тот час поручил ему Диван, назначив его председателем. Но Гика не долго | оставался в сем звании, ибо вскоре после, по особенному 53
повелению Силистрийского сераскира, возведен он был в *спатари*.

Гика сделан председателем Дивана и вскоре спатарем.

В сем звании Григорий Гика оставался до марта месяца 1882 года, когда внезапно, по предписанию сераскира, *Кихая бей*

www.dacoromanica.ro

отправил его в Силистрию вместе с *Барбо Вакареско*, *Филипом*, *Михалеской*, *Кокореской* и *Никол. Голеской*. Бояры сии, уезжая из Букареста, не знали ничего о дальнейшем их следовании из Силистрии, и прибыв только в оную, известились о назначении своем, но причины требования сего все еще оставались для них тайною.

Гр. Гика, с пятью другими боярами, отправлен в Константинополь.

По прибытии бояр сих в Константинополь, *Али бей*, тесть Силистрийского сераскера, албанец родом, хорошо говоривший по гречески, назначен был Портою комисаром, чрез котораго бояре должны были сноситься с *Галет-Ефенди*. *Али бей*, давая понимать им, что имея довольно силы и весу, он мог [бы] сделать многое, успел извлечь из них все, что только было ему нужно, и наконец, убедясь, из частных сношений с каждым из сих бояров, порознь, в свойствах каждого из них, потребовал общую от них записку о мерах которые, по мнению их, долженствовало принять, дабы обеспечить благосостояние и спокойствие Валахии в настоящем ее положении.

Пребывание их в Константинополе.

Чтоб иметь понятие о содержании записки сей, стоит только вспомнить ту эпоху и то положение бояр, в котором они находились, будучи привезены в Константинополь. Она состояла из 13 пунктов, за общею подписью, и к которой присоединились несколько молдован. Они дышали теми же чувствами противу греков, коими движимо было тогда само правительство турков: надо было исключить греков из всех мест, как гражданских, так и духовных; секвестрировать имения как присутствующих, так и находившихся в отсутствии, преимущественно фанариотов, взять под собственное управление все дела и имущества монастырей, кои находясь в турецких владениях, должны были почитаться принадлежностью Порты и, если возможно, изгнать совершенно из княжеств всех греков и имущество их, как равно и монастырей, обратить в собственность Порты. Вот главное содержание записки сей, которая была представлена министрам Порты за общею подписью бояр.

Бояры сии составляют записку.

Между тем *назырь* рекомендовал Порте *Барбо Вакареско*, как одного из первоклассных бояр, первого возвратившегося в Букарест и оказавшего важные услуги, и настаивал о назначении его в Господари. Австрийский кабинет действовал также, с своей стороны, чрез интернунция, в пользу Б. Вакарески, совершенно пре[данного] австрийскому прави|тельству, и полагал наверное успеть в сем домогательстве, потому что в сие время *Бранкован*, будучи в Вене и разговаривая о делах Валахии с *к. Метернихом*, сей последний положительно объявил ему, что *Барбо Вакареско* будет назначен Господарем. С другой стороны, некто *барон Бело* (до сих пор еще проживающий в Вене) писал тогда брату своему,

Ходатайство назыря и настоящие австрийского кабинета о назначении Барбо Вакареско Господарем.

www.dacoromanica.ro

коего сын *Александр Бело* | должен жениться на дочери *Барбо* 57
Вакареско, чтобы они поспешили окончить дело сие, ибо он наверно знает от г-на Генци (с которым действительно находился в самых тесных дружеских сношениях), что *Барбо Вакареско* неотменно будет назначен Господарем Валахии.

Тогда никто уже в сем | более не сомневался. Но в Констан- 57 v.
тинополе располагали совсем иначе: *Али-бей*, в беспрерывных сношениях с боярами сими и в совещаниях о состоянии княжества, отличил от прочих *Григория Гику*, как по совершенному познанию своего отечества и всех потребностей народных, так и по твер|дому 58
характеру и осторожному его поведению насчет интриг и происков истощаемых его сотоварищами; будучи совершенно почти без европейского просвещения, смелый и прямой способ изъяснения, обратило внимание всех министров Порты; почему, вопреки всем

Гр. Гика назначен господарем.

посторонним домо|гательствам, *Григорий Гика* $\frac{1^{го}}{13}$ июля и был 58 v.
возведен в достоинство Господаря Валахии. Неожиданное назначение сие поразило и изумило всех, тем более еще, что Гика был женат на княжне *Ганжерли*, родом из Фанала. В то же время Господарем Молдавии назначен был *Иваница Стурдза*, человек без всякого образования.

Силистрийский сераскир назначен назырем обоих княжеств.

При назначении сем, Порта желая сохранить полное и неограниченное влияние на новое | управление княжествами, поручила 59
оные Силистрийскому сераскиру с титулом *назыря* обоих княжеств; и потому, против прежних обычаев, новые князья, получив только назначение в Константинополе, должны были ехать в Силистрию для получения инвеституры из рук назыря.

Князь назначает своих каймаканов; старые уезжают.

Пред отъездом, Григорий Гика назначил своими каймаканами *Б. Вакареско* и *Михаицу Филипеску*. По приезде коих в *Букарест*, *Негри* немедленно | выехал в Силистрию а *Самуркаш*, каймакан 59 v.
Малой Валахии, в *Видин*, где должен был переменить закон для спасения жизни[1]. *Иван же Стурдза* назначил каймаканами *Тодора Балша* и Петраки Стурдзу.

Едва в Австрии было получено известие о назначении Господаря, как г. *Флейшгакел* поспешил возвратиться в Букарест, куда прибыл в августе, около месяца до въезда господаря.

---

[1] Видинский паша полюбил *Самуркаша* и советовал ему переменить закон, ибо, присовокупил, что «я ожидаю повеления лишить тебя жизни». Едва Самуркаш исполнил сие, как через три дня пришел о сем фирман. Паша отвечал что Самуркаша в крепости нет, а есть *Мустафа ефенди*, который прежде носил сие имя, но сделался ныне правоверным. Впоследствии *Мустафа Ефенди* получил хорошее место в Андрианополе.

www.dacoromanica.ro

60 Силистрийский сераскир Иваницу Стурдзу, назначенного на господарство в Молдавии, принял очень вежливо, с приличной церемонией. Но Григория Гику, назначенного в Валахию, принял весьма холодно и без церемонии, будучи недоволен тем, что настоянние его в пользу Барба Вакарески на господарство в Валахии осталось тщетным, и тотчас же требовал от него назначения самишем вистерии некоего *Петраки Ариона*[1], одного из его покрови-
60 v. тельствуемых. Гр. Гика, — обещав уже сие | место прежде другому, не хотел изменить своему слову и тем, некоторым образом, показать [противление], при первом шаге вступления его в управление, влиянию сераскира, — отказал ему. Неожиданный отказ сей еще более вооружил назыря против Господаря; наконец, сей последний решительно объявил сераскиру, что если он намерен
61 вмешиваться в подобные частные распоряжения | в княжестве, то в таком случае он немедленно возвратится в Константинополь, чтоб сложить с себя достоинство Господаря, присовокупив, что он слишком хорошо знает что назырю поручено только блюдение за спокойствием княжества и за верностью народа; но что он во все
61 v. время княжения своего не допустит | никого участвовать в внутреннем оного управления. Решительный отзыв сей произвел обыкновенное свое действие над турком; назыр был поражен сим и должен был уступить; почему давши инвеституру новому господарю, отпустил его.

Назначение Господарей в княжества.

Сераскир Силистрийский принимает Господарей.

Сераскир требует место П. Ариону.

Господарь отказывает сераскиру.

Гр. Гика получает инвеституру.

После обыкновенных в сем случае церемоний, Господарь, пере-
62 правляясь Дуная, направил | путь свой к *Букаресту*, куда вступил сентября 14-го дня. ст. ст.

Господарь приезжает в Букарест.

Вместе с *Господарем Гикою* переправился *Каваноз-оглу*, который под названием *баш бешлия аги*, должен был следовать с князем в Букарест и с 2000 турков находившихся при нем, составлять стражу княжества на предбудущее время. Назначение
62 v. *Каваноз-оглу* в Валахию было | весьма неприятно Господарю, ибо турок сей не имел никакого чина, который бы некоторым образом мог равняться с Господарем, он был в звании просто *баш-бешли аги*, и избран не Господарем, по обычаю, но назначен сераскиром, и потому был совершенно вне его начальства, имея всю исполни-
63 тельную силу у себя в руках и относился прямо к | назырю в Силистрию. Сверх сего, назначен был к Господарю в должность диван-ефендия некто *Таап ефенди* и еще (чего прежде не бывало),

Каваноз-оглу с 2000 турков приезжает с князем.

Диван-ефенди и драгоман также приезжают вместе с Господ.

[1] Ныне он занимает сие место (июнь 1830 г.).

www.dacoromanica.ro

в звании драгомана *Нури ефенди*, сын Яя ефенди, тогда драгомана Порты, греческого ренегата. С Господарем же Молдавии, Иваница Стурдзою, получившим инвеституру спустя пять дней после Григория Гики, переправились: *Еюб-ага*, как начальник войска, и *Ибрагим* ефенди.

Все чиновники сии, назначенные прямо Портою, в тогдашних обстоятельствах | имели большое влияние, могли только затруднять 63 v.
князя, мешать ему в управлении и близко надзирать за ним. Таково было положение обоих господарей вначале и долго после прибытия их в княжества. *Кихая* же *бей*, на третий день после прибытия в Букарест Господаря и *Каваноз-оглу*, выехал из оного и возвратился в Силистрию с войском своим.

Бояры, оставшиеся в Кронштадте, третий раз пишут импер. Александру.

Между тем, некоторые из бояр, оставшиеся в Кронштадте, а именно *Бальяно*, *А. Гика*, *Н. Вакареско*, *Георгий Филипеско*, *К. Голеско*, | *А. Филипеско Вульпе*, оба *Корнеско*, *Мануил Флореско*, *К. Самуркаш*, *Вилара* и несколько других, менее значущих, незнавши еще о назначении Гики, составили прошение и послали оную чрез Российский консулат императору Александру. 64

В записке сей они старались изложить все выгоды княжества, если будут впредь назначены Господари из среды коренных бояр Валахии, | просили дать новое образование и уложение Краю; 64 v.
просили также об уничтожении дунайских крепостей и пр. В ответ на сие, Д.С.С. Минчаки, тогда назначенный на место Пини генеральным консулом, привез им с Веронского Конгресса сообщение, в коем объявлялось боярам, что пребывание их в Австрии затрудняло и мешало | Российскому кабинету входить в подобные 65
дела и убеждали их возвратиться в отечество свое.

Ответ на сие прошение.

Хотя известие о назначении Господарей и дошло уже тогда до сведения бояр сих, но они все полагали, что таковое назначение, будучи произведено без всяких форм, не будет признано Россиею, каждый из них мыслил сам быть | Господарем, и вот 65 v.
что только принуждало их ходатайствовать о назначении князя из среды их. Некоторые, хотя и желали возвратиться в дома свои, но так как и князья еще не прибыли, то не могли решиться оставить границ Трансильвании. Из них только *Григорий Филипеско* и *Вилара*, с несколькими мелкими боярами, приехали в *Букарест*. |

Григорий Филипеско и Вилара приезжают в Букарест.

Когда же получили известие о принятии Господарем инвести- 66
туры в Силистрии и, наконец, [о] приближение его к Букаресту, тогда баны *Балачано*, *Крецулеско*, *Костеско*, *Голеско*, *Драганеско* и несколько других оставили Трансильванию и возвратились в Букарест. Но большая часть не въезжала в княжество до заклю-

Некоторые другие возвращаются в Букарест.

www.dacoromanica.ro

66 v. чения Акерманского договора, а некоторые до | проезда г-а Рибопьера чрез княжество в Константинополь.

Интриги бояр против Господаря.

Едва *К. Григорий Гика* вступил в управление, как некоторые из бояр, по врожденным свойствам и интригам и по беспокойному их характеру, притом основываясь на нерасположении к Гике *назыря*, вообразили что достоинство нового сего Господаря, наз-
67 наченного из числа | их, был титул идеальный, и что верховная власть сия принадлежала каждому из них, вздумали действовать в смысле сем и хотели все участвовать в управлении княжеством. Князь Гика, узнав заблаговременно о всех сих тайных кознях
67 v. и желая | остановить замыслы их при самом их начале, скоро успел отвратить оные; употребив противу одних меры твердыя и обдуманныя и некоторые примеры строгости противу более непокорных, обратил каждого на свою точку. Между боярами сими, более прочих отличались *Барбо Вакареско*, *Бело*, *Михаица Филипеско*, *Кокореско* и некоторые другие менее значущие. |

Господарь уничтожает их козни.

Вилара и Николеско арестованы Кавноз-оглу.

68 К мерам строгости, о коих мы упомянули выше, не должно приписывать ссылку *Вилары* и арест *Николески*. Сие исполнено было без ведома Господаря, самим Каваноз-оглу; Вилару, по особенному повеле-
68 v. нию Порты, а второй по | повелению Силистрийского сераскира.

Николеско был обвиняем в том, что во время бытности его исправником в *Фокшанах*, он умышленно будто бы упустил одного
69 арнаута замешеннаго в Гетерии и которого сераскир | требовал чтобы прислать в Силистрию. *Николеско* скоро был освобожден по ходатайству Господаря. Что же касается до *Вилары*, то несмотря на многия со стороны Господаря демарши у Порты посред-
69 v. ством поверенного в делах в Константинополе, князь ни | в чем не успел и должен был обратиться к агенциям покровительствующим Княжество. *Вилара* был обвиняем Портою будто бы еще за то время, когда он был самишем вистиарии, т.е. с начала 1812 г. до возмущения 1821 г., почему под мнимым предлогом сим и сослан был в *Ески-Саару*, и не прежде мог получить свободу, как через полтора года, когда Россия и Австрия вмешались в сие дело. Из примера сего легко можно себе представить собственное положение Господаря в первое время княжения. |

Николеско освобожден по настоянию князя.

Причины негодования нервоклассных бояр на Господаря.

70 Негодование первоклассных бояр на новаго господаря более основано было на том, что не могли они предаваться обычным своим проискам; не могли и лишены были всех средств доставать себе, родне своей и своим приверженцам мест и должностей. *Барбо Вакареско*,
70 v. уже озлобленный на Господаря | за то, что сей заступил место Господаря, которое старый интригант сей почитал уже как своею собственностью, ожесточен был еще более, когда получил отказ

www.dacoromanica.ro

Господаря возвести зятя его, *Алеку Бело*, в боярское достоинсто первого класса, невзирая даже на ходатайство о сем Российского и Австрийского консулатов. Все сие подстрекало зависть само|-любивого *Барбо Вакарско*, который из под руки действовал против 71
Господаря; все кричали на князя за то, за что бы должны были быть, вообще, ему благодарны: ибо в обоих княжествах сих, всякое достоинство, всякое место основано на угнетении народном. Но чувство сие, столь свойственное человеку, не касалось, | и 71 v.
долго, очень долго еще не проникнет сквозь закоренелыя правила сдешних бояр.

Князь вторично отказывает сераскиру.

Ни один из князей предшествовавших Гике не был столь разборчив и так скуп в раздаче мест и чинов или боярских должностей. Один, всем известный, следующий пример достаточен будет объяснить правила принятыя | князем *Гикою* на сей предмет. 72

Вскоре после приезда Господаря в Букарест, сераскир Силистрии и вместе с сим и назырь обоих княжеств, писал к нему о некоем купце *Балтареце*, прописывая о всех будто бы услугах оказанных им Порте, просил за это возвести его в боярское | 72 v.
достоинство из первых классов. Но Господарь, невзирая на тогдашнее положение свое, будучи окружен турками и под особенным надзором сего самого назыря, решительно отказал ему, присовокупив что никогда, в продолжении княжения своего, не нарушит прав края, могущих быть предосудительными бла|госостоянию 73
народа, коего участь вверена была ему султаном.

После двух таковых отказов, *назырь* замолчал и не обременял более его просьбами. Он отправил *Балтареца* к господарю Молдавии *Ивану Студзе*, который немедленно выполнил желание назыря, и возвел *Балтареца* в *аги* Княжества | Молдавского. 73 v.
Достоинство сие дозволяло *Балтарецу* носить бороду, с каковой он и возвратился в Букарест. Но едва Гика узнал о сем, и о том что Балтарец подписывает свой новый чин, князь послал ему сказать, чтоб он или немедленно выехал из княжества или сбрил бы бороду и не подписывал бы титула, которого он не признает. *Балтарец* уехал в Силистрию, и несмотря опять на все усилия назыря, *Гика* столь был упрям, что *Балтарец* должен был возвратиться в Букарест без бороды, и отказаться от чина своего во все продолжение княжения Гики.

Тетрадь Q.

Господарь Валахии уничтожает хваит.

Князь открыл управление свое предложив общему собранию 74
бояр представить проект об уничтожении существующих сборов под названием *прав хваита*, которые со времен введения пред-

www.dacoromanica.ro

74 v. шествовавшими ему господарями, в последствии времени |, достигли до высшей степени насильств и злоупотребления.

Бояры долго противились сему, но видя непреоборимое настояние князя для уничтожения сего злоупотребления, согласились наконец, и решились просить, чтобы хотя положенное жалованье, в местах имеющих право на сей *хаваит*, было прибавлено. Господарь согласился, присовокупив, что он убежден, что как бы ни было увеличено жалованье, то во всяком случае, сбор такового |
75 будет более правилен, чем существующее частное средство для сих сборов хаваита; действительно, ничто не могло равняться с теми неистовствами, которыи чинили люди собирающие *хаваит*, способ употребляемый для сего совершенно основан был на безузсловном раззорении поселян.

75 v. Уложение сие, соблюдавшееся во все время княженія Гики, поныне существует в бумагах Дивана. Стоит взглянуть только в оные, и сравнить как раскладку, так и способ собирать и, наконец, расход жалованья во время греческих князей, с тем, которые производились во время Гики. Одно это будет достаточно, чтоб
76 оценить меру сію, произведшую неисчислимую пользу краю, т.е. поселянам. ибо бояры все противны были сему уложению, лишавшему их одного из средств к грабительству.

Господарь уничтожает два места.

В одно почти время, князь уничтожил и два места или звания: одно *ворника ди кути* или директора кассы бедных, и другое
76 v. *директора кассы жалования*. Мера сия | взволновала бояр и заставила их кричать. Они увидели в уничтожении сем еще уменьшение рудников, из коих извлекали так легко богатства свои. Но справедливо ли было, чтоб бояр, носящий только званіе директора кассы сей, не имея совершенно по сему предмету ника|кого
77 занятия, получал все содержанне присвоенное сему званию, вместе с тем еще по 2000 левов (прежде по 5000) в месяц жалования из доходов, единственно предназначаемых для вспомоществования
77 v. страждущему человечеству. Директор кассы жалования поль|зовался также таковым содержанием и жалованьем. Вместе с сим искоренились и безчисленныя другия неудобства, сопряженныя с сбором суммы сей с класса несущих подати.

Невзирая на все противуборства бояр, плоды сего нового учреждения скоро оказались. Обе кассы сии в короткое время
78 наполнились; | первая из них, обремененная долгами, в самое малое время совершенно очистилась, не нарушив ни одного законного обязательства. Вторая находилась всегда в своем виде и не была никогда подвержена тем недостаткам, в которые не раз впадала она прежде. |

www.dacoromanica.ro

Господарь уплачивает долги княжества.

Хаос, в котором находилось княжество во время возмущения *Тодора*, возстания *етеристов* и пребывания в Букаресте *бим баши Саввы*, ввергли оное в большие долги. С другой стороны, несчастное состояние поселян, доведенных до оного стеченем обстоятельств, не представляло больших средств к уплате оных, но не менее того, | Гика приступил к трудной обязанности сей, и временной нечувствительной прибавкой откупов *винарита*, *диж[м]арита* и *овиарита*, и взяв также часть с монастырей и других духовных заведений, обратил все в общественную пользу, и невзирая на знатность долговой суммы, | средства употребленныя на выплату таковой столь хорошо были обдуманы и столь нечувствительные для поселян, что княжество вдруг увидело себя избавленным от оных, неимея почти времени заметить действия сего. 78 v. 79 79 v.

Покровительство училищ.

По вступлении Господаря в управление, он нашел в княжестве все | существовавшее разрушенным: бунт Тодора, грабежи пандур и етеристов, наконец насилия и неистовства турков раздирали Валахию впродолжении почти полутора года. Бояры, занимавшие временно места во время турков, довершали систематическим раззорением поселян и пользовались вре|менем нахождения своего на должности, сами открывали туркам средства к грабительству и опустошению. 80 80 v.

Возстанавливает школы.

Господарь, по прибытии в княжество, немедленно возстановил повсеместно разграбленныя церкви, обратил внимание на все публичные заведения и особенно на школы, которыя тотчас | возстановил: Касса принадлежащая оным была увеличена и учителя получали жалованье, которое предоставляло правительству средства избирать таковых. С другой же стороны, ученики с избытком обезпечены были насчет своего содержания. | 81

Мостовая в г. Букаресте.

Один из предметов занявших Господаря в начале княжения было предначертание мостовых в городе Букаресте. Предприятие, которое встретило в начале большия препятствия, единственно только потому, что никто не полагал оное удобоисполнительным. Но ничто не могло отклонить упрямого характера князя; довольно | было, чтоб он что либо раз взял себе в голову, то уже нет силы которая могла бы его заставить отложить предприятие свое. И тут он был также счастлив, как и во всех случаях княжения своего. Успел за ту же сумму, которая ежегодно ассигновывалась на поддержание деревянной мостовой | (которая большею частью раскрадывалась чиновниками), вымостить камнем главныя улицы города. 81 v. 82 82 v.

Дела греческих монастырей.

В Константинополе определено было, дабы все имение греческих монастырей и монастыри сами управлялись валахскими

www.dacoromanica.ro

монахами. Господарь, невзирая на тогдашние обстоятельства,
83 и вероятно | помышляя несколько и о будущем, притом будучи
и необыкновенной набожности, не хотел вверять одним только
монахам управление сими имениями, а подчинил их назначенной
особенно для сего комиссии, которой вменил в непременную обя-
83 v. занность отбирать от уп|равляющих монахов сих подробные отчеты.
На комиссию сию он возложил всю ответственность за злоупотреб-
ления которые могли бы когда открыться.

Покровительство греков.

Другие меры, определенныя в Константинополе, против всех
84 греков и несколько раз сообщенныя князю Гике |, не имели
никакого последствия в Валахии, тогда как сии же меры в Мол-
давии сколько стоили жертв христианству.

Греки, бывшие тогда в Валахии по собственным делам, поль-
84 v. зовались совершенным спокойствием и покровительством | в столь
бурные времена, когда в целой Турецкой империи греки не имели
угла для личной безопасности своей; а в Валахии они сохранили
не только оную, но и имущество свое. Причины заставлявшия
князя часто в сих случаях, в тогдашних обстоятельствах, подвер-
85 гаться | личной опасности среди турок, надо также приписать к
слепой набожности его.

Отменение сбора в Малой Валахии.

По существовавшему обычаю, со временем превратившегося
в закон, Малая Валахия должна была доставлять масло как для
паши Видина, так и для гарнизона сей крепости; что соединяясь |
85 v. с теми выгодами, которыми при сем случае, во время сбора, поль-
зовались прежде сами Господари, а преимущественно те, коих
для сего посылали, было весьма раззорительным для края, в чем
весьма легко убедиться всякому, кто видел каким образом в кня-
86 жествах производится всякий подобный | сбор с поселян. Гика,
первый, отвергнул все, что представлялось в сем случае в его
пользу, успел согласить пашу принимать за все причитающееся
ему количество деньгами, за ничтожную плату: 16/т. левов.

Бейлик.

В деле *бейлика* или поставки в Константинополь овец, Гика
86 v. показал также | большое безкорыстие. Он определил сбор необхо-
димого только количества. Между тем как прежде предмет сей
был одним из богатейших источников собственной пользы Госпо-
даря, вистиарии и некоторых бояр Дивана, и других.

87 Все меры сии весьма не нравились боярам, ибо они | постепенно
теряли средства к обогащению себя от раззорения поселян. Они
все не преставали кричать против Господаря за нарушение их
прав и обычаев. Но сей, невзирая на присутствие тогда множества
турков в Букаресте, и строгое наблюдение за ним недоброжелатель-
87 v. ствующего ему | Силистрийского сераскира, не преставал действо-

www.dacoromanica.ro

вать в одном духе, нанося первоклассным боярам губительные удары, но вместе с сим спасательные для народа.

Назначение нового митрополита.

Между тем, митрополит Дионисий, остававшийся в Валахии во все продолжение возмущений, до самого | дня вступления 88
турков в Букарест, отказывался, под разными предлогами, возвратиться из Кронштадта к своему месту, где присутствие его, как председателя Дивана, было необходимо. При отъезде его из Букареста, он оставил на свое место епископа Трои. И когда узнал, что Господарь уже назначен, то прислал второго своего викария, Герасима, епископа Бузевского. Но все сии могли только занимать духовное место; но в диване, по существующим законам, не могли заседать и подписывать решения; сам же Дионисий, невзирая на многие от Господаря ему вызовы, находил всегда отговорки, и наконец отвечал, что не имел | средств к совершению пути сего. 88 v.
Князь выслал ему денег, которые *Дионисий* получив, остался непреклонным в своем намерении, и писал что он впал в сильную болезнь.

Положение дел, брожение умов бояр, находивших всегда прицепки в незаконности определения, все | требовало необходимо 89
митрополита и Господарь, после троекратнаго ему официального представления от общего Дивана, в начале 1823 года утвердил в сем звании *диякра Григория*[1] со всеми, при сем случае, соблюдаемыми формами. Дионисий протестовал сие назначение. Он жаловался не только генеральному консулату, но и министерству в Петербург. По проезде же г. Рибопьера чрез Букарест, он возвратился и опять требовал настоятельно своего места, жаловался министру и впоследствии всем полномочным председателям; но все обвинили его, тем более что Господарь, по возвращении его, из собственнаго побуждения, с согласия г. Рибопьера, дал ему монастырь *Диала* близь Тырговиста, с 30/т. левов годового дохода, и сверх того, Григорий давал ему, из доходов митрополии, по 1200 левов в месяп. |

Каваноз-оглу сменен Ахмет агою.

После четырнадцати-месячного пребывания *Каваноз-оглу* в 89 v.
Букаресте, его сменил *Ахмет ага*[2], того же чина, с теми-же правами и то же число войск оставалось под его начальством. *Ахмет-ага*, будучи одним из приверженцев Силистрийского *серас-*

---

[1] Митрополит Григорий, в 1829 году, по распоряжению графа Палена, выслан был в Бессарабию. Человек ограниченный, но самый честный, он был причислен к Кишиневским выходцам (бужинаров), а потому бывшим в моем заведывании.

[2] Сей самый Ахмет-ага, в начале 1829 года, командуя в Куле, был взят в плен во время штурма укрепления сего.

www.dacoromanica.ro

90 *кира*, пользовался | полною его доверенностью, и потому он был опаснее еще *Каваноз-оглу*.

Ссылка Филипа.

В конце 1824 года, Господарь получил неожиданное для него предписание от *Галиб-паши*, тогда назначенного верховным визирем, дабы он немедленно удалил от себя *Филиппа*. Причины сего
90 v. совершенно не были известны | Господарю, и он, не желая сделать ссылку сию гласною, отправил *Филиппа*, под предлогом каких-то будто поручений, в *Крайову*. Так, что ссылка сия оставалась долго, по возвращении Филиппа из оной, тайною для всех. Филипп оставался в Крайове несколько месяцев и наконец, по ходатайству
91 Господаря, единственно по упрямству, что сие сделано было по неизвестным для него причинам, он успел исходатайствовать | прощение Филиппу и позволение возвратиться в Букарест. Но не на долго, беспокойный интригант сей скоро будет сослан опять самим князем.

Козни Ничулески и ссылка его.

Назначение *Галиб-паши* в верховные визиры было причиною, что *Ничулеско* предпринял доносить на князя и домогаться себе
91 v. господарского достоинства. Пронырливый | ум бояр, усовершенствованный еще фанариотами, постоянными их наставниками и властелинами, не упустит ни малейшего случая, где бы мог только истощить ухищрение свое. *Ничулеско* был в связи с некоем фанариотом *Рали*, который во время княжения *Караджи* был доктором
92 Господаря, и получил за сие достоинство | спатаря. Доктор сей, еще гораздо прежде сего, сопутствовал *Галиб-пашу* в звании геким (лекаря), когда сей последний ездил в качестве чрезвычайного посланника в Париж, и сохранил с ним некоторыя сношения. *Рали*, проживая со времен Караджи в *Вене*, приехал нарочно
92 v. для сего в *Кронштадт* и успел скоро | доставить случай *Ничулеске* писать к *Галиб-паше*.

Достоверно неизвестно, уведомлен ли был о сем Господарь самим *Галиб-пашею*, увидевшим ничтожность доносов и душевно их пренебрегающий, или князь сам, узнав о сем, успел перехватить сию переписку. И не желая сделать сие слишком гласным, ограничился ссылкою Ничулески в монастырь | *Снягов*, где продержал
93 его несколько месяцев.

Половина турецких войск оставляет княжество.

Между тем, внутреннее политическое положение княжеств продолжалось все на том же основании что и прежде, до весны 1828 года. Ибо *Галиб-паша*, едва будучи возведен в верховные визири, и видя с одной стороны беспрерывныя представления
93 v. иностранных миссий | об совершенном очищении княжеств турецкими войсками, а с другой упрямство султана смотреть на сие как на необходимое последствие тогдашних обстоятельств, верхов-

www.dacoromanica.ro

ный визирь хотел неотменно окончить все сие и писал обоим Господарям, спрашивая их мнения, что они думают насчет уменьшения на половину | турков, составляющих стражу княжеств. 94
Бумага сия писана была таким слогом, который давал почти буквально понимать, какой нужно было дать ответ, чтоб удовлетворить желанию *Галиб-паши*. Князь *Гика*, постигнув смысль сей бумаги, отвечал тотчас удовлетворительно, вследствие чего *Ахмет-ага* получил | повеление отправить половину людей своих на правый 94 v.
берег Дуная.

Господарь Молдавии противится уменьшению сему.

Кто знает всю сию негосиацию, тот легко вспомнит все препятствия, которые Господарь Молдавии представлял противу уменьшения сего, и сколько причин он выводил для сего и как представлял угрожающие опасности против | спокойствия края от 95
множества иностранцев в оном проживающих, просил даже дабы стража сия была увеличена. Но наконец, по получении уже строжайшего повеления от верховного визиря, он исполнил оное и отпустил часть турков занимавших Молдавию.

Минчаки представляет кредитивныя письма.

После сего то воображаемаго очищения княжеств, | поверен- 95 v.
ный в делах России в Константинополе *Д. С. С. Минчак* и представил свои кредитивные письма Порте; и с сего времени положение Господаря начало несколько проясняваться.

Козни Филипа.

В начале 1826 года, *Филип*, будучи агою в Букаресте, открыл тайную переписку с некоторыми турками в | *Силистри*, *Рущуке* 96
и *Видине*, стараясь всячески выставить все злоупотребления Господаря, а наиболее неприязненное его отношение к туркам и мнимыя его секретныя отношения с Российской агенцией. Будучи агою, ему весьма легко было приводить все козни свои в действие, ибо донося беспрерывно о разных беспорядках чинимых некоторыми турками в городе, | он увеличивал самые обыкновенные произшествия 96 v.
до такой степени, что заставлял Господаря беспрерывно быть в сношениях с *баш-бешли-агой* и часто приказывал аге брать самому под стражу некоторых турков и препровождать их к *Ахмет-аге*. *Филип*, исполняя сие, умел всегда дать почувствовать туркам несправедливость такого действия | и нечувствительно поселял в 97
них злобу на Господаря, а сам снискивал всячески их расположение. Скоро ропот против Господаря был гласный и начиная от *Браилова* до *Видина* все турки выставляли расположение к ним *Филипа*, которого желали иметь Господарем. Самонадеянность | *Филипа* заставила его быть менее осторожным, и скоро Господарь 97 v.
перехватил переписку его, из которой ясно увидели все его козни. *Гика*, который часто пред этим столько ходатайствовал у *Галиб-паши* за сего самого *Филипа*, по упрямому самолюбию его, не

www.dacoromanica.ro

хотел предать суду, сослал в монастырь *Маржинени*, где и продержал его несколько месяцев.

Тетрадь R.

98 В июле 1826 года Силистрийский паша возведен был в верховные визири, а *Кихая бей Ахмет*, который командовал против возмутителей в Валахии, заступил его место[1]. Фирман назначавший его, называл опять *Ахмет-пашу* назырем обоих княжеств, 98 v. | из чего надо было заключать, что оба княжества сии все еще находятся под надзором его, невзирая на все настояния *г. Минчаки* в Константинополе.

Назырь Силистрии возведен в верховные визири.

Господарь Валахии оставался в тех же сношениях с сераскиром и несмотря на все усилия, которое сей последний хотел иметь 99 влияние в княжестве, Гика действовал всегда не|зависимо от них, как равно и в взаимных с ними сношениях. Своенравные и упрямые свойства Гики, но более необыкновенное счастье, обратили со временем на него внимание всех бывших сераскиров в Силистрии, он приобрел их дружбу и уважение, особенно с вновь назначенным визирем, с которым он так худо встретился сначала 99 v. в Си|листрии, кончил тем, что сделался лучшим его другом.

Между тем, российский кабинет настаивал о совершенном очищении княжеств и о возстановлении всего в существовавший прежде порядок. Но Порта нашла еще средство отклонить справедливое требование сие, назначив в *баш-бешли*-аги Ибрагим- 100 агу, | человека ничтожного чина и звания противу бывших прежде *Каваноз-Оглу* и *Ахмет-аги*. Но *Ибрагим-ага*, невзирая на название свое, назначен был Портою, получал повеления прямо от сераскира и имел ту же инструкцию.

Россия настаивает о приведении дел в прежний порядок.

Порта отклоняет.

Россия не могла признать и быть довольною сими половин- 100 v. ными мерами, которыя | почти не изменили прежняго положения дел.

Россия недовольна и настаивает в прежнем.

С вступлением на престол императора Николая, г. Минчаки решительнее изложил причины российского кабинета и настаивал, чтобы Порта предоставила князьям права самим назначать *баш* 101 *бешли аг* и иметь их под своим начальством. Наконец *Акер|манский* договор, прибытие господина *Рибопьера* в Константинополь, г. *Минчаки* в Букарест привело все в надлежащий порядок и вид.

Бояры, движимые духом интриг и по беспокойному характеру своему, искали всячески избавиться Господаря Гики, который не

Бояры жалуются на Господаря г. Рибопьеру.

[1] Он оставался сераскиром; но в 1829 году был взят русским военнопленным с покорением Силистрии.

www.dacoromanica.ro

согласовался с их видами и не давал им свободы разорять народ и осно|вываясь на варварских привелегиях своих, постыдно тор- 101 v.
говать своими местами. С другой стороны, акерманский договор открывал им новое и неограниченное поприще к интригам и ухищрениям свякого рода. Договор сей представлял им выбор князей из среды бояр. И потому они полагали уже себя достигнувшими верха благоденствия и устре мились все на господаря. Подстрека- 102
емые более всех *Барбой Вакареской*, не терявшим все еще надежды достичь до степени Господаря, — что по свойствам старого интриганта сего было благовидно многим боярам, — они воспользовались приездом г. Рибопьера и подали ему письменно и словесно жалобу на Господаря в нарушении их прав и обычаев. Но как они удивлены были, или, лучше сказать пора|жены, когда посланник 102 v.
объявил им, что настоящий Господарь останется до окончания семилетняго термина и советывал им не мешаться в дела до них не касающиеся.

Гатешериф получен в Букаресте.

Гатешериф, отправленый вследствие аккерманского договора и в духе оного, едва был получен в Букаресте, как князь поспешил привести в действие все статьи касающиеся | доверенного 103
ему управления краем. Он обнародовал льготу тотчас (что в Молдавии сделано спустя несколько месяцев), собрал Диван для совещания о средствах к улучшению управления княжеством. Комитет занимавшийся сим впоследствии (1829—1930) включал в себя тех-же людей, коим и тогда поручал князь оное. Но последний комитет сей, | по изменению обстоятельств, действовал по 103 v.
плану гораздо обширнейшему. Мысль об уничтожении внутренних таможень принадлежит к. Гике, переписка его о сем с г-н Рибопьером служит тому доказательством.

Бояры пишут на Господаря Порте. Неудача в сем.

Едва Господарь занялся приведением в исполнение всех вышеупомянутых статей, как бояры опять хотели испытать счастья в своих строптивых | и подлых кляузах. Не довольствуясь ответом 104
г. Рибопьера, они послали Порте жалобу на Господаря, в которой поместили все что только злость, зависть, подлость и тому подобное могло им внушить. На жалобе сей были подписи *Барбо Вакареско*, *Бело*, *Флореско*, оба сыновья *Балачаны*, *Григория Кантакузин* и некоторые другие. Но и тут | они не имели удачи. Порта, 104 v.
разсмотрев неосновательность излагаемых ими причин, снеслась о сем с г-н *Рибопьером*, сообщив ему что она предписывает Господарю примерно наказать сих возмутителей общаго спокойствия. Г-н *Рибопьер*, видя ничтожность домогательств сих бояр, клоня|щихся только к разрушению порядка, и полагая что Господарь 105
сам требовал у Порты справедливого наказания сим боярам, писал

www.dacoromanica.ro

к нему и уведомлял его, дабы он не требовал строгаго им наказания, чтоб сим не подать пример на предбудущее время и не оставить худое впечатление в княжестве.

105 v. Не получив еще ответа | от Господаря, г-н Рибопьер узнал, что от него ничего на сей предмет писано Порте не было; тогда, по взаимному совещанию и сношению с *рейсе фенди*, предписал Господарю, прочитав донос сей в общем собрании Дивана, сделать боярам сим строжайший выговор; но Гика получивший 7 апреля от визиря письмо, остановился с оным; ибо не знал каково было на сей предмет мнение господ. Рибопьера, и когда получил и от его таковое же сообщение, исполнил оное только 8-го мая.|

106 Сего же года (1826), около июня месяца, князь получил известия из Малой Валахпй о возникающем бунте между пандур. Сначала он . . . . . * но по необыкновенному счастью господаря . . . . . * оный прекращен был скоро без больших последствий.

Некто Симеон и Гица Куцай, бывши при время Тодора лучши-
106 v. ми его капитанами, должны были удалиться | с прочими в Трансильванию, и проживали там до мая месяца 1826-го года. Тогда, в сопровождении нескольких товарищей, они вошли в Валахию, с намерением произвести возмущение, подобное тому, каковое поднял Владимиреско в 1821 году.

Прибыв в *Клошанскую* плаю, они схватили ватава оной и
107 употребили все средства к поднятию народа разными | обещаниями и прокламациею писанную в духе той, которую издал Тодор. Но обстоятельства были другие; с одной стороны, свежий еще пример подобного произшествия в 1821 году, а с другой, поселяне, довольные управлением *Гики*, были причиной что народ казался глухим ко всем обещаниям, и только очень малая часть склони-
107 v. лась на их сторону; однако, не менее | того, в продолжении нескольких дней они успели соединить до 300 человек, с которыми пошли к *Чернецу*, с намерением овладев оным, формироваться в кругу *Мехединскаго* цынута, как более воинственном. Но тут они встречены были пандурами, вооруженными по повелению каймакана, вступили в битву и скоро были совершенно разбиты; *Симеон*
108 был взят на месте, а *Куцай* был схвачен и предо[с]тав | лен пандурами-же, коих тотчас и привезли в Букарест.

Из показаний и писем найденных на Симеоне, видно было что некто сердарь *Тома Братьяно*, родом из Питешть и тогда проживавший в Германштадте, был первым их участником и дал

---

* Texte ilizibile.

www.dacoromanica.ro

им на сей предмет денег. Недостаточное состояние Братьяно не позволяло ему делать подоб|ныя пожертвования из собственных 108 v.
средств, обратило внимание правительства и потому оно хотело узнать о всем подробнее.

Сердарь *Петраки* (уголовного суда член) послан был в Германштадт, чтоб просить австрийское правительство произвести по сему предмету следствие и, если нужно будет, выдать самого Братьяно. Домогательство сие основы|валось в посланной ноте 109
на право соседства и на белградский трактат. Австрийское правительство оказало всевозможное содействие в сем деле, но Братьяно бежал и Петраки ограничился взятием только всех бумаг его.

В числе бумаг сих найдено 56 писем от некоторых бояр Валахии и других лиц. Некоторые из сих писем давали справедливое | подозрение, что все сие чинилось по направлению некоторых 109 v.
бояр, в числе коих, более прочих, казались замешанными *Динико Голеско*, *Алеко Филипеско Вульпе*, *Иван Владьяно*, крайовский бояр, находившийся тогда в Германштадте, *Тодосий Врана* и тесть его *Иван Скуфо*, букарестские купцы, бывшие тогда в Кронштадте и, наконец, *Георгий Аарон*, австрийский таможенной чиновник в *Ротен Турне*, прочие не столь казались виновными. Господарь, разсмотрев все сие дело и увидев еще черноту бояр, не хотел давать последствий сему делу, могущему бы завлечь многих, тем более, что все возмущение сие не имело никакого успеха, а напротив, показало ему приверженность поселян, которые в прежние времена всегда были готовы на поднятие бунта, предал все забвению, а Симеон и Куцай были повешены в Букаресте.[1]|

Порта требует людей на сенокос.

Вскоре по прибыти посланника в Константинополь, и несмо- 110
тря на акерманский договор, Порта в 1827 г. потребовала людей на сенокос в Дубницкую долину. Российской генеральной консулат, с совещания с Господарем, сделал представление против сего наряда как нарушающего трактат. Протест сей князь представил Порте | с своими замечаниями, требовавшимися тогдашними обстоя- 110 v.
тельствами. Но Порта не хотела ничего слушать и строго предписала Господарю исполнить повеление ему данное и вместе с сим предложила объявить генеральному консулату что он, с своей стороны, может о сем отнестись в Константинопольское посольство. «Министры его | величества, — писал рейс-ефенди, — будут знать 111
какие дать сему причины».

Порта предписывает взять сало и масло.

Порта таким же образом поступила и в отношении сала и масла. Она велела взять и то и другое за назначенную произвольно

[1] Вся процедура сия составлена была на немецком языке; я имел случай оную видеть, как равно и все письма сих бояр.

www.dacoromanica.ro

турками низкую цену. Что же касается до запасов в дунайския
111 v. крепости, которыя также требовала | Порта, князь нашел средства, под разными предлогами, большую часть оных отказать. Генеральный консулат извещен о требовании сем и о средствах кои употребил Господарь, дабы избегнуть в доставке оных. Действие сие, произведенное, конечно, с соучастия г-на *Минчаки*, не менее того делает большую честь безкорыстию князя, ибо поль-
112 зуясь сим требованием, | он мог бы, по примеру Господаря Молдавии и всех своих предшественников, составить себе знатныя суммы. Вместе с сим, он некоторым образом оказал и услуги российской армии, которая весной, в 1828 году, нашла знатную часть продуктов в княжестве, которые бы, без принятых мер господарем, были бы все свезены в дунайския крепости. |

112 v. Господарь, заслужив полную доверенность российского правительства, тайно предуведомлен был г-ном *Минчаки* о дне вступления российских войск в княжество, и потому он оставался в Букаресте до самой последней минуты, приняв все меры, дабы быть заблаговременно уведомленным о всяком движении турков,
113 могущаго быть совершеным из | Журжии. И несмотря что большая часть бояр оставляла, под разными предлогами, Букарест, он выехал из оного только накануне вступления российских войск, более для соблюдения приличий; сие последнее действие Господаря, несомненно было спасительно для Букареста, ибо прави-
113 v. тельство ни ми|нуты прекращено не было, а перешло только в другие руки и потому порядок и спокойствие города ничем нарушено не было.

Русские занимают Букарест.

Майя...* дня колона Г. А. Гейсмера заняла Букарест, и князь, удалившийся к границам Австрии в *Кимиень* возвратился в Букарест через три недели, где проживает ныне как обыкновенный бояр.

* Loc alb în ms.

www.dacoromanica.ro

Arhiva Istorică Centrală de Stat
din Leningrad
F. 673, op. I, dos. 234

RĂSCOALA PANDURILOR SUB CONDUCEREA LUI TUDOR VLADIMIRESCU ÎN ANUL 1821 ŞI ÎNCEPUTUL ACŢIUNII ETERIŞTILOR ÎN PRINCIPATELE DUNĂRENE SUB CONDUCEREA PRINŢULUI ALEXANDRU IPSILANTI PRECUM ŞI SFÎRŞITUL LAMENTABIL AL AMBELOR ACESTOR MIŞCĂRI ÎN ACELAŞI AN

Caietul A.

Începutul răscoalei lui Tudor din anul 1821

1 Răscoala pandurilor sub conducerea lui Tudor Vladimirescu din anul 1821 şi începutul acţiunii eteriştilor în Principatele dunărene sub conducerea prinţului Alexandru Ipsilanti, precum şi sfîrşitul lamentabil al ambelor acestor mişcări în acelaşi an.

2 | În cursul domniei lui Alexandru Suţu [1] în Ţara Romînească şi mai ales în timpul bolii sale, la sfîrşitul anului 1820, din nenumăratele partide în care, în mod obişnuit, erau împărţiţi totdeauna boierii, s-au format trei partide principale. Primul dintre acestea căuta să cîştige de partea sa pe celelalte şi, printr-un divan comun, să intervină la Poartă în vederea
2 v. redobîndirii drepturilor lor directe: să se admită ca domnul să fie ales | din sînul boierilor băştinaşi ai Ţării Romîneşti [2]. Al doilea partid, respingînd aceasta, voia numai ca mitropolitul şi episcopii să nu fie numiţi dintre greci. În sfîrşit, al treilea, legat prin relaţii de rudenie şi interes cu fanarioţii, se împotrivea cu tărie primelor două. Acest din urmă partid era
3 mai puternic decît celelalte şi se ¦ întărea zi de zi.

Din cauza însă a invidiei şi îngîmfării înăscute a boierilor, ei preferau cu toţii să stea sub jugul unui străin, decît să vadă pe unul dintre compatrioţi, sau pe o rudă de a lor, devenind cîrmuitor şi astfel să fie siliţi să-i sărute caftanul şi mîna; deşi toate aceste obiceiuri erau practicate foarte
3 v. uşor faţă de oricine, | de la care sperau numai că vor obţine un profit personal, fie şi numai momentan. Pentru aceasta ei sacrifică bucuros orice. Aici s-ar putea aduce mii de exemple.

---

[1] În Moldova domnea în acea vreme Mihail Suţu, care avea acelaşi nume de familie.

[2] În prezent, în Principate o parte incomparabil mai mare de boieri sînt străini: mai ales greci-fanarioţi, după ei vin albanezi, raguzani, unguri şi alţii.

www.dacoromanica.ro

Fanarioții, pe de altă parte, înfricoșați de intenția unei mici părți dintre boierii Țării Romînești și temîndu-se să nu piardă | din mînă drepturile lor de stăpînire asupra unui ținut bogat și populat, recurg la toate mijloacele ce le sînt proprii: tot felul de uneltiri, invidie, viclenie, intrigi și vicleșuguri îi sfîșie reciproc. Josnicia slugarnică | față de toți funcționarii Porții a atins proporții nemaipomenite, pe care numai un fanariot este în măsură să le atingă. 4 4 v.

Primul partid al boierilor trece la îndeplinirea planurilor sale

Între timp în București unii dintre boieri care făceau parte din primul partid | și care rivalizau între ei pentru scaunul domnesc, văzînd că numărul membrilor din partidul lor scade zilnic, fiind atrași de celelalte partide, și pierzînd cu totul speranța de a prezenta Porții, prin eforturi comune, cererile lor, s-au hotărît să arunce patria într-un război civil, cu toate nenorocirile inerente lui și să caute prin orice mijloace să-și atingă scopul. 5

| Aceste planuri funeste au luat naștere încă în timpul domnitorului *Caragea**, predecesorul lui A. Suțu, dar prudența acestuia a frînat, chiar de la început, intențiile îndrăznețe ale unor boieri, înlăturînd pentru moment speranțele lor de a scăpa de stăpînirea fanarioților. În ultimul timp al domniei lui Alexandru Suțu, această idee a început să însuflețească iarăși ingeniozitatea în deosebi a acelora dintre boieri, care sperau să fie ei înșiși | ridicați în scaunul domnesc. 5 v. 6

Unii dintre boierii din București aveau deja o idee (deși confuză) despre existența Eteriei: Galași [1], unul din eforii acestei asociații, trecînd înainte de aceasta prin București, a vorbit, primul, despre ea în ambele principate [2], precum și despre răscoala generală | a grecilor, care trebuia să izbucnească în curînd. 6 v.

Brîncoveanu știa despre planul răscoalei grecilor încă din anul 1820, din luna mai; despre acest fapt există dovezi vădite.

Fiecare dintre boierii care aveau o idee cît de superficială despre Eterie, era sigur că întrepriderea grecilor nu va fi niciodată încununată de succes. Brîncoveanu, cu mintea lui chibzuită, și tovarășii săi de idei care știau despre aceasta, pe de o parte lingușeau | pe eteriști și îi asigurau că le vor da ajutor în caz de va fi nevoie, iar pe de altă parte voiau să profite de nenorocirile care trebuiau negreșit să lovească pe eteriști și care erau pregătite întrucîtva, în chip viclean, chiar de boierii care nutreau speranța de a trage foloase pentru dînșii din aceasta. Ei credeau probabil că turcii, reprimînd răscoala grecilor, vor pierde cu 7

---

* Toate sublinierile în text aparțin autorului.

[1] Galași [Nicolae Galatis] a fost în principate în anii 1816 și 1817.

[2] Alecu Filipescu-Vulpe a fost primit de el în Eterie. El a dat de asemenea asigurări că întreaga Bulgarie și Serbie participă la conspirație, dar că principatele trebuie ferite de aceasta, deoarece, potrivit cu primul plan al eteriștilor, răscoala trebuia întradevăr să izbucnească în Moreea și în alte localități din Grecia.

www.dacoromanica.ro

7 v. totul încrederea în ei și pe deasupra că răscoala poporului romîn | împotriva jefuitorilor lui, domnitorii greci, va spori și mai mult indignarea și neîncrederea Porții față de acești fanarioți.

Așa judecau atunci boierii, întemeindu-și în același timp succesul intrigilor lor și pe dezordinile produse de acum de răscoala lui *Ali paşa*, precum și pe alte lupte interne care sfîșiau atunci Turcia, și pe care răscoala
8 generală a grecilor trebuia să le sporească | și mai mult. Pe de altă parte, în urma celor doi ani de domnie funestă a lui Alexandru Suțu, care îndîrjise pe țărani, li se părea că nu ar întîmpina nici o greutate în a ridica poporul; și, în sfîrșit, și boala domnului — toate acestea, după părerea lor, îi făceau să spere că vor obține vechile lor drepturi și privilegii.

8 v. | Pentru a-și aduce la îndeplinire toate planurile, ei trebuiau să răscoale — prin mijlocirea unor agenți secreți — poporul. Și alegerea lor unanimă a căzut asupra unui oarecare sluger *Tudor*, poreclit *Vladimirescu*, după numele moșiei sale *Vladimirești** din Oltenia, județul *Gorj*.

Boierii aleg pe Tudor să ridice poporul

În cursul războiului din 1806—1812, comandînd o parte din pandurii ridicați și formați de el, Tudor și-a îndeplinit serviciul în chip strălucit,
9 fapt pentru care a și fost recompensat | cu rangul de porucic în armata rusă și decorat cu un ordin. După încheierea păcii, el se ocupa cu agricultura și cu luarea în arendă a vătășiei *plaiului* în Oltenia. Aceste treburi, ca și cunoscuta acțiune a lui Regep aga [1], necesita deseori prezența lui la București. În afară de aceasta, el venea deseori la consulatul rusesc
9 v. (sub protecția căruia se afla) | pentru a prezenta jalbe contra violențelor și asupririlor pricinuite pandurilor care au fost în serviciul Rusiei. Toate acestea dădeau prilej lui Tudor să aibă dese întrevederi cu boierii și să fie cu ei în relații permanente. Nemulțumit de cîrmuire din cauza numeroaselor acțiuni abuzive și lipsite de omenie, Tudor își manifesta deschis indignarea, exprimîndu-se cu îndrăzneală și sinceritate împotriva cîrmuirii ruinătoare a domnilor greci.

10 | În timp ce această stare de spirit agita mințile încăpățînate ale unor boieri din București, Tudor a sosit din nou cu treburile sale în acest oraș (decembrie, 1820). Boierii au văzut îndată în el o unealtă sigură pentru a-și pune cel mai bine în aplicare planul pe care îl schițaseră: a răscula pe locuitorii din Oltenia, ca unii ce erau socotiți mai războinici*.

---

* Informație eronată. Tudor nu era poreclit, ci se numea Vladimirescu, nume de familie ce-l aveau și alte persoane în vremea aceea. El era din satul Vladimiri și nu avea moșie cu nume de Vladimirești.

[1] *Regep aga*, pașa din *Ada Kale*, după plecarea trupelor rusești din Țara Romînească, a atacat pe Tudor și pe panduri și i-a jefuit pînă la piele, drept răzbunare pentru că aceștia au servit în armata rusească.

* Boierii, care pretindeau că « se îngrijeau de binele acestui popor» (vezi p. 268), au pornit cu gîndul că vor putea să-l folosească pe Tudor Vladimirescu ca o unealtă a intereselor lor. Această iluzie s-a spulberat însă curînd; după cum arată și I. P. Liprandi, Tudor era « un adevărat patriot și avea în vedere un singur lucru: eliberarea compatrio-

www.dacoromanica.ro

Neavînd nici o cultură [1], Tudor era înzestrat cu o bună | și sănătoasă 10 v.
judecată, fiind totodată șiret, îndrăzneț în fapte și în expresiile sale și — pe deasupra — încăpățînat. Avea influență asupra pandurilor și se bucura de oarecare încredere în cercul său. Nu a fost greu pentru boieri de a face pe Tudor să vorbească cu căldură despre starea nenorocită a locuitorilor din Oltenia, care fuseseră mai mult decît jefuiți de ispravnici și de tot felul de funcționari, și de a i se da să înțeleagă atunci pe nesimțite | și treptat 11
că, în condiiile actuale, numai o răscoală generală a poporului împotriva asupritorilor săi poate da rezultatul dorit și îmbunătăți starea lor. Atunci — adăugau ei — vom avea ocazie să înfățișăm Porții cauzele acestei răscoale, punînd totul pe seama abuzurilor comise de fanarioți și totodată, pentru a o convinge mai temeinic, vom căuta să-i arătăm și viclenia lor față de ea.

Tudor consimte și i se dă împuternicire

| *Ilarion*, episcopul de Argeș, care întreținea mai mult decît toți 11 v.
legături cu *Tudor*, convingîndu-se că acesta este gata de acțiune, i-a creat prilejul a vorbi amănunțit despre toate aceste probleme cu banul *Brîncoveanu*, cu *Grigorie Ghica* (domnul de mai tîrziu al Țării Romînești) și cu *Barbu Văcărescu*. Aceștia toți au confirmat cele menționate mai sus și după numeroase consfătuiri scurte Tudor a consimțit, dar numai cu condiția ca ei să-i dea un act scris, prin care | să fie împuternicit să pro- 12
voace răscoala, deoarece el nu voia să acționeze altfel, decît numai în numele poporului și al boierilor, care se îngrijesc de binele acestui popor. La început acești boieri au șovăit, dar în cele din urmă i-au dat un astfel de act, iscălit de ei, dar cu condiția ca el să nu-l dea publicității înainte de vreme și să nu-l facă cunoscut decît dacă va fi neapărat nevoie de aceasta și după aceea au promis să-i trimită un alt act iscălit de ei toți, primind în schimb de la el o declarație în scris cum că este gata să provoace răscoala.

| Actul dat lui Tudor cuprindea, între altele, următoarele: «A sosit, 12 v.
însfîrșit, timpul de mult așteptat, pentru a scutura jugul străinilor. Te împuternicim pe tine să ridici poporul. Cheltuielile necesare pentru aceasta, le vei face, după promisiunea ta, acelea, pe care le vei găsi de cuviință. Noi răspundem în întregime pentru tot» și așa mai departe. În acest chip viclean au știut boierii să înșele | pe eteriști, care îi socoteau părtași ai 13
lor. Boierii însă tindeau să-și atingă numai scopurile lor, deși acestea păreau cu totul contrarii: unii lucrau în favoarea grecilor, alții — împotriva lor.

Împuternicind pe *Tudor* cu un astfel de act, boierii se temeau totuși să-i încredințeze bani, ca nu cumva el să se lepede de această acțiune

---

ților săi» (vezi p. 269). După ce Tudor s-a întărit în Oltenia și a pornit spre București, «boierii și mai rău înspăimîntați în special cei părtași cu Tudor... și-au văzut dintr-o dată năruite toate uneltirile» (vezi p. 274).

[1] În afara limbii romînești, Tudor nu cunoștea alta, dar pe aceasta o vorbea cu înflăcărare și o scria bine.

www.dacoromanica.ro

13 v. și să-și păstreze banii, pe care ei | nu ar fi îndrăznit niciodată să-i ceară înapoi, temîndu-se să nu le divulge împuternicirea pe care i-au dat-o. Dar *Tudor* era atunci încă un adevărat patriot și avea în vedere un singur lucru: eliberarea compatrioților săi, bazîndu-se ferm pe participarea boierilor menționați, iar gîndul lăcomiei, atît de firesc pentru aceștia, era departe de simțămintele sale.

Tudor s-a oferit să întrebuințeze pentru aceasta o sumă [de bani]
14 a sa. El | avea în vedere 40 000 de galbeni, aparținînd voievodului sîrb *M. Nenadovici*, și pe care se obligase să o transmită acestuia în Basarabia. El socotea că are dreptul să dispună provizoriu de acești bani; și lăsînd drept garanție menționata împuternicire a boierilor — el a întrebuințat acești bani pentru primele lui nevoi.

Caută să înduplece pe [frații] Macedonschi să participe la răscoală

Pentru o mai bună reușită a acțiunii întreprinse, atît pentru *Tudor*
14 v. cît și pentru boieri, | era necesar să fie atrași cei doi frați [Dimitrie și Pavel] *Macedonschi*, care se bucurau de încrederea deplină a pandurilor și care aveau asupra lor o influență mai mare decît *Tudor*. Pe lîngă aceasta, frații Macedonschi erau mai culți și boierilor li se părea că ar putea fi periculoși, dacă nu participau la răscoală. *Dimitrie Macedonscchi* se găsea atunci și el la București. Boierii îi dădeau să înțeleagă intențiile lor, dar
15 acesta cunoscînd bine firea | lor, se baza puțin pe asigurări și era convins (cum s-a și întîmplat) că ei nu vor avea nici putere nici curaj să sprijine, toți împreună, o răscoală populară împotriva abuzurilor, cu care ei înșiși se obișnuiseră și la care erau cei mai zeloși părtași. Pe lîngă aceasta, el își amintea încă de o întîmplare asemănătoare recentă din timpul
15 v. domnitorului *Caragea*, cînd boierii de clasa întîia, instigînd pe ceilalți, | ulterior unii au renunțat, alții s-au răscumpărat și au devenit judecători ai victimelor lor. Dar Tudor s-a angajat să înduplece pe frații Macedonschi ca unii ce-i erau necesari și cu mrejele întinse i-a atras cu sine.

Tudor pleacă din București

Astfel s-a pus prima temelie a răscoalei care trebuia să izbucnească. *Tudor* a întocmit împreună cu *Ilarion* [episcop de Argeș], în casa acestuia din urmă, o proclamație și alte acte, și primind toate instrucțiunile nece-
16 sare, | a plecat din *București*, împreună cu D. Macedonschi, în noaptea de 17 spre 18 ianuarie 1821, două zile înainte de moartea domnitorului *A. Suțu*. *Brîncoveanu*, fiind atunci spătar, i-a dat 27 de arnăuți aleși [1], pe care i-a pus să jure că vor îndeplini orbește totul ce le va porunci Tudor. În ceea ce privește plecarea acestor arnăuți, *Brîncoveanu* a răspîndit zvonul că i-au fost dați lui Tudor pentru a restabili ordinea în *plaiul* său, care s-ar fi revoltat. Tudor a pornit spre *Cloșani* (jud. Mehedinți), pe

[1] Acești arnăuți care au servit în detașamentul meu de partizani voluntari în anul 1829, dintre care cu mulți am avut ocazia să vorbesc, au afirmat că Brîncoveanu le-a dat personal instrucțiuni și le-a poruncit să plece noaptea afară din oraș, unde să se alăture lui Tudor.

www.dacoromanica.ro

care-l fixase drept principalul punct de concentrare a Adunării poporului care urma să aibă loc și o dată cu plecarea sa a prevenit despre aceasta pe un oarecare *Dimitrache Gîrbea*, unul din locuitorii cei mai bogați ai acestui județ, în care avea încredere desăvîrșită, fiind sigur de ajutorul său sincer.

Începutul răscoalei poporului, proclamația, etc.

| Sosind la 21 ianuarie în orășelul Tîrgu-Jiu (jud. Gorj), *Vladimirescu* 16 v.
a arestat pe ispravnic, a sigilat toate sumele care se aflau acolo și le-a trimis vistieriei [1], ceea ce a continuat să facă și multă vreme după aceasta. Rămînînd în acea localitate nu mai mult de trei ore, el a plecat spre mănăstirea *Tismana*, unde a sosit a doua zi dimineața. Arestînd pe ispravnic, s-a dus în satul *Padeș*, de unde a și dat prima sa proclamație, care avea un caracter deosebit, propriu | spiritului și înțelegerii poporului și potrivit 17
cu acțiunea întreprinsă de el [2]. În această proclamație el își dezvăluia fățiș intenția sa, întemeiată pe împuternicirea care îi fusese dată, amintind de aceia care *au promis să colaboreze cu el spre binele obștesc*, și limita răscoala sa numai împotriva asupritorilor, nedeclarîndu-se în nici un chip trădător al Porții.

| Această proclamație a avut succesul dorit. Scos din răbdări și ajuns 17 v.
la disperare, poporul a început să se ridice și aproape întreaga Oltenie s-a grăbit [să vină] sub steagul lui Tudor, sub conducerea căruia spera să scuture jugul fnarioților și al unor boieri. Detașamentele trimise de Tudor prin județele Olteniei au pus stăpînire pe toate sumele isprăvnicatelor și ale altor instituții. Unii dintre ispravnici au fost puși în fiare și siliți să scrie ei înșiși | în județ pentru strîngerea populației înarmate. 18
Aici, întru întîmpinarea lui Tudor a venit *D. Gîrbea*, căruia Vladimirescu i-a încredințat comanda principală asupra pandurilor, care trebuiau să se strîngă la *Cloșani*. Dîndu-i suficiente instrucțiuni, l-a trimis îndată la locul lui.

Tudor înștiințează pe împărații Rusiei și Austriei și raportează sultanului

Între timp Tudor a dat pe de o parte | dispozițiile necesare pentru 18 v.
eliberarea poporului, iar pe de alta, o dată cu publicarea proclamației, a încunoștiințat (tot de la Padeș) pe împărații Rusiei și Austriei despre acțiunea întreprinsă de el. Tot atunci a scris la Constantinopol [3] prin mijlocirea pașalelor din toate cetățile de la Dunăre și a asigurat | pe 19
miniștrii Porții de credința sa și a poporului față de sultan, explicînd cauza răscoalei împotriva stării nefaste de lucruri din Țara Romînească. Toate aceste acte au fost scrise în numele întregului popor.

Pentru a produce o impresie mai puternică, Tudor trimitea totdeauna aceste scrisori în cetățile turcești prin trei sau patru panduri | desculți, 19 v.

---

[1] Vistieria principală a ministerului de finanțe.

[2] Într-adevăr, nu mi s-a întîmplat să întîlnesc un răscolitor atît de puternic al minților neluminate încă nici de o umbră a culturii, adresîndu-se numai simțămintelor fanatice și religioase.

[3] Același cuprins îl aveau și rapoartele către împărați, pe care el le-a expediat lui *Ghiță Opran* la *Orșova*, iar acesta le-a trimis prin poștă.

www.dacoromanica.ro

numai în cămăși și încinși cu curmeie de tei, adăogînd în scrisorile adresate pașalelor că ei se pot încredința singuri, văzînd pe acești trimiși, de starea în care a ajuns poporul credincios Porții, pe care fanarioții și boierii l-au jefuit de toate, pentru ca ei să se îmbrace în aur, samur și cașmir, și nimicind plugurile sătenilor să-și procure carete bogate europenești.
20 Toate pașalele primeau | aceasta în chip favorabil și trimiteau totdeauna cu răspuns pe funcționarii lor în lagărul lui Tudor.

Declarațiile menționate ale lui Tudor erau bine primite chiar la Constantinopol și numai rapiditatea cu care s-au desfășurat evenimentele a fost cauza care a făcut ca toate acestea să nu aibă urmările scontate din partea Porții. Și s-ar fi putut foarte ușor, ca Tudor, printr-un concurs
20 v. de împrejurări | să rămînă, cel puțin pentru o bucată de vreme, domn al Țării Romînești, dacă moartea prin trădare nu i-ar fi curmat zilele. Poporul nu îl numea altfel decît « Domnul Tudor ».

Terminîndu-și în trei zile toate treburile la *Padeș* și aflînd că caimacamul din Craiova lua măsuri pentru a-i sta împotrivă, precum și că un oarecare *Nicolicescu**, trimis de acesta, se îndrepta acum cu 400 oameni spre mănăstirea *Motru*, Tudor a plecat fără întîrziere împotriva lui, și
21 după | un neînsemnat schimb de focuri, toți oamenii lui *Nicolicescu* au trecut de partea lui Tudor, care după ce și-a alăturat și pe aceștia, a poruncit ca șeful lor să fie ucis în chip cumplit [1]. Aflînd acolo că încă un detașament de cîteva sute de oameni, care era sub comanda polcovnicului de tîrg
21 v. din Craiova, ocupase de acum mănăstirea *Strehaia*, Vladimirescu, | fără a pierde timpul, s-a îndreptat într-acolo, l-a înfrînt și pe acesta, a ocupat mănăstirea, și-a alăturat oamenii polcovnicului, iar pe acesta l-a eliberat, însărcinîndu-l să spună caimacamului să nu îndrăznească a-l aștepta în Craiova.

Rămînînd timp de 24 ore în mănăstirea *Strehaia*, Vladimirescu a
22 primit știrea că circa 600 de oameni, care aveau sarcina să dea ajutor | acestui polcovnic, se află la *o mică distanță* de acolo. *Tudor* a trimis împotriva lor cîteva sute de oameni sub comanda unui ceauș, care, atacîndu-i, i-a alăturat repede pe toți la oastea lui Tudor, iar pe comandantul lor l-a trimis spre a fi întemnițat la *Tismana*.

Din *Strehaia* Tudor a plecat spre mănăstirea *Motru*, aflînd că ispravnicul *Bibescu* (în deceniul al cincilea — domn al Țării Romnești**), stol-
22 v. nicul Viișoreanu și alți funcționari cu 60 oameni | s-au închis în această

---

* Este vorba de Pau Nicolicescu. A fost prins de Tudor Vladimirescu la Ciovîrnosani și dus la m-rea Strehaia unde a fost omorît (N. Iorga, *Izvoare contemporane asupra mișcări lui Tudor Vladimirescu*, Buc. 1921, p. 10; C. D. Aricescu, *Acte justificative la istoria revoluțiunii romîne de la 1821*, Craiova 1874, p. 35).

[1] El a poruncit să se zdrobească lui Nicolicescu toate coastele cu muchia toporului.

** I. P. Liprandi face o confuzie vădită. Este vorba de căminarul Ștefan Bibescu și nu de Gheorghe Bibescu.

www.dacoromanica.ro

mănăstire și s-au pregătit de apărare. Cu toate eforturile lui *Tudor*, Bibescu în primele zile a rezistat și nu s-a predat.

Caimacamul din Craiova trimite pe serdarul Iamandi împotriva lui Tudor

Între timp s-a aflat că caimacamul[1] continua în mod activ să se pregătească împotriva lui Tudor. Din această cauză Vladimirescu | s-a 23
oprit aici, așteptînd pe pandurii care soseau zilnic în tabăra lui. În timpul acesta *serdarul Iamandi* [Diamandi Giuvara], albanez de origine, trimis cu 200 de [oameni], mare parte arnăuți, spre a face joncțiunea cu Bibescu, s-a apropiat mult de lagărul pandurilor, tulburîndu-l prin schimb de focuri. *Vladimirescu* a trimis împotriva acestuia pe D. Macedonschi cu o parte | 23 v.
din oastea sa, care respingînd pe *Iamandi*, l-a urmărit 25 verste dincolo de tîrgușorul Țințăreni, pe care apoi, reîntorcîndu-se, l-a ocupat; iar Tudor a rămas în mănăstirea *Motru*.

Macedonschi respinge pe Iamandi

Caietul B.

Impresia produsă în București de știrea răscoalei și de pretențiile lui Tudor

| În timp ce în sînul cîrmuirii provizorii a principatului, alcătuită 24
după moartea domnului, domnea un haos de păreri, în înțelesul deplin al cuvîntului, s-a primit știrea despre izbucnirea răscoalei. Citindu-se proclamația lui *Tudor*, care cerea totodată divanului să i se plătească imediat 168 000 lei, sub cuvînt că i se datorau din timpul ultimului | 24 v.
război, pentru întreținerea, înarmarea, îmbrăcarea etc. a pandurilor formați de el, divanul a fost cuprins de uimire și de spaimă. Dînd în această chestiune unele dispoziții, el a adăogat că-i va plăti îndoit și bucuros suma cerută, cu condiția însă ca el să înceteze îndată acțiunea sa.

Propunerile făcute de divan lui Tudor

Tudor le respinge

Vladimirescu a respins însă acest lucru și din acel moment, văzînd șovăirea de care erau cuprinși cu toții, a început să se folosească mai mult de perspectivele care i se deschideau.

| Între timp, nimeni nu se gîndea să ia măsuri împotriva rebelului. 25
Acțiunea lui *Tudor* era favorabilă unei părți dintre boieri; iar cea mai mare parte dintre aceștia nu-l socotea periculos, deoarece el nu se trăgea dintr-o familie de vază; atît de absurde erau părerile care circulau pe aici. Pe deasupra, el era încă departe, iar un asemenea pericol părea neînsemnat în ochii boierilor. Unii au propus să se ia măsuri generale împotriva succeselor lui *Tudor*, | dar nici asupra acestora nu au putut cădea de 25 v.
acord: îngîmfarea și nepăsarea nu i-au lăsat să prevadă urmările.

Tudor se întărește

În ceea ce privește pe Tudor, fiind ajutat de agenții secreți din București și de cei trei boieri mai sus menționați, situația sa se consolida zi de zi.

În cele din urmă, divanul, aflînd despre succesele rapide ale lui *Vladimirescu*, care adunase în jurul său pînă la vreo 10 000 de oameni,

[1] După moartea lui Suțu, Tibaldo a fost înlocuit. Constantin Samurcaș, deși numit, nu sosise încă. Divanul din Craiova cîrmuia [Oltenia].

www.dacoromanica.ro

cu intenția de a se îndrepta spre București, s-a înspăimîntat. Această
26 teamă a cuprins | pînă și pe boierii care erau părtași cu el. Ei au început
de acum să socotească pe *Tudor* drept un om periculos pentru ei și care
putea — profitînd de împrejurări — să devină în cele din urmă stăpînul lor.
Toți au început să se gîndească la mijloacele prin care ar putea să înlăture
furtuna, care creștea neîncetat. Dar ce puteau face ei, pentru a înlătura
26 v. dezordinile provocate de ei înșiși? | Și încă de pe acum, cînd Tudor dis-
punea deja de o forță importantă, el îi amenința și aproape îi stăpînea.

Boierii sînt cuprinși de spaimă

Ei au trimis împotriva lui Tudor pe *Nicolae Văcărescu** cu o mică
ceată de arnăuți, sub comanda lui *Hagi Prodan*, unul din vechii voievozi
sîrbi, precum și a căpitanilor *Stoica*, *Ciolac*, *tufeccibașa* [*Bojin*] și *Iordache*
[*Olimpiotul*]**, devenit mai tîrziu, în cursul împrejurărilor, mai cunoscut
27 decît alții. | Aceste cete, unindu-se în marș cu *serdarul Iamandi* și cu două
sute de turci, care fuseseră *beșli-agale*, formînd un corp de pînă la 800
de oameni, au atacat pe *Dimitrie Macedonschi* la *Țînțăreni* și după un
schimb de focuri care a durat două zile, a doua zi seara (25 februarie)
Iordache a primit de la b[im]b[așa] *Sava* o scrisoare din București, prin
care i se făcea cunoscut sosirea la *Iași* a prințului *Ipsilanti*.

Boierii trimit împotriva lui Tudor pe N. Văcărescu și cîțiva căpitani cu arnăuți

D. Macedonschi este atacat la Țînțăreni

Iordache înștiințat de sosirea lui Al. Ipsilanti la Iași, intră în tratative

27 v. | *Iordache* a început în aceeași noapte tratative cu *Tudor*, care atunci
abia sosise la *Țînțăreni* de la *Motru*, unde, în cele din urmă, înfrîngînd
pe Bibescu, i-a dat apoi drumul, iar el s-a unit cu Macedonschi. Aici,
pentru prima oară, *Iordache* a făcut cunoscut lui *Tudor* răscoala eteriștilor
și intenția lor, căutînd prin toate mijloacele să-l convingă să colaboreze
cu ei, fără să-i dea cîtuși de puțin să înțeleagă că el era deja [implicat]
28 în această conspirație. | El a întîmpinat însă din partea lui *Tudor* o netă
împotrivire cu privire la o atare unire a forțelor lui cu eteriștii care urmă-
reau un scop cu totul opus.

Atunci șiretul de Iordache și-a luat angajamentul să acționeze de
comun acord cu *Tudor*. I-a jurat credință și, în urma hotărîrii luate
la o consfătuire comună, a plecat îndată la *București*, pentru a reține
28 v. acolo pe boieri pînă la sosirea lui *Tudor* și pentru a comunica lui Ipsilanti |
ca acesta să nu ocupe Țara Romînească. Iordache a împrumutat de la
Tudor și de la Macedonschi, pe poliță***, bani[1], pentru a înrola oameni,
căutînd prin toate mijloacele să îndemne pe *Tudor* la jaf. Într-adevăr,
numai din acest moment Vladimirescu și-a permis unele violențe în favoarea

Iordache jură credință lui Tudor și pleacă la București; ceilalți căpitani se alătură de asemenea cu toții panduriilor

---

* Nicolae Văcărescu a plecat din București la 5 februarie 1821 (E. Vîrtosu, *1821. Date...*, p. 13).

** Iordache Olimpiotul a plecat din București la 9 februarie 1821 (E. Vîrtosu, *1821. Date...*, p. 14).

*** Iordache Olimpiotul a împrumutat 2 500 galbeni de la D. Macedonschi. Zapisul iscălit și de Tudor Vladimirescu ca martor a fost publicat de E. Vîrtosu, *Despre Tudor Vladimirescu*, p. 62, cu data de 16 februarie 1821.

[1] Acest proces dintre frații Macedonschi și soția lui Iordache durează pînă astăzi în Basarabia și a fost trimis la Senat.

www.dacoromanica.ro

sa. Turcii, care erau aici, s-au împrăștiat, iar ceilalți căpitani s-au alăturat lui *Tudor* și N. Văcărescu a fost silit să se întoarcă singur la București.

Macedonschi primește de la B. Văcărescu un act

| Cam în același timp Macedonschi a primit (la *Țînțăreni*) un act, 29
ascmănător cu acela care fusese dat lui *Tudor* la începutul răscoalei, dar acesta a fost semnat numai de *B. Văcărescu*, care i-a promis însă să-i obțină în curînd o împuternicire semnată de toți.

Stăruințele neîncetate ale lui Macedonschi au convins în cele din urmă | pe *Tudor* să se grăbească să ocupe *București*, cu atît mai mult 29 v.
cu cît el însuși și-a dat seama că s-au pierdut aproape în zadar peste două săptămîni în mănăstirea *Motru*. De aceea și-a început pregătirile pentru o acțiune rapidă.

Viclenia căpitanului Iordache

Între timp *Iordache* a sosit la București și în loc de a căuta să oprească 30
pe boieri, așa cum s-a înțeles și s-a angajat față de *Tudor* și de *Macedonschi*, el a întrebuințat, dimpotrivă, toate mijloacele spre a-i înspăimînta. Oamenii lui, în afară de dezordinile pricinuite pe drum, au jefuit în București casele lui *C. Samurcaș* și *Deșliu**. *Iordache* căuta să convingă pe toți că Tudor acționează în înțelegere | cu prințul *Ipsilanti* și după 30 v.
instrucțiunile acestuia. În cele din urmă s-a apucat chiar să conducă pe unii cu escorta sa, pentru o anumită sumă, în Transilvania. Iar el însuși s-a grăbit să plece în întîmpinarea prințului *Ipsilanti*, lăsînd pe unde trecea urmele jafului comis de oamenii săi.

Confuzia în sînul divanului

| Divanul din *București*, uimit de vestea apropierii lui *Ipsilanti* din 31
Moldova și de cele petrecute pe cîmpul de la *Țînțăreni*, a dedus din proclamația de la Iași că Ipsilanti este unealta Rusiei, | iar că Tudor este cola- 31 v.
boratorul său. Partidul eteriștilor, care activa pînă atunci în ascuns în București, și-a dezvăluit existența și a căutat prin orice mijloace să sprijine această părere.

Atunci boierii, și mai rău înspăimîntați, în special cei părtași cu Tudor, au început să se piardă în fel de fel de gînduri. Pe lîngă ororile unui război intern, care îi amenința, ei și-au văzut dintr-odată năruite toate uneltirile și în cele din urmă s-au hotărît, în urma unei consfătuiri,

Boierii încep, prin Samurcaș, tratative cu Tudor

de data aceasta comune, | să recurgă la tratative cu *Tudor*. Ei au ales 32
pentru aceasta pe Constantin Samurcaș, un grec rafinat și șiret, care cunoștea pe Tudor de aproape. Dîndu-i 300 000 de lei și instrucțiunile necesare, l-au trimis din București.

Dar nici *Samurcaș* nu a avut vreun succes. Sosind la *Craiova*, unde fusese numit caimacam, a început o corespondență deschisă cu Tudor, | 32 v.
care sosise la Țînțăreni[1]. Dar *Vladimirescu* nu voia să audă nimic. El

* Clucerul Iordache Deșliu. Oamenii lui Iordache Olimpiotul au jefuit conacul acestuia de pe moșia Șanțurile. (N. Iorga, *Izvoare contemporane*..., p. 55).

[1] Pavel Macedonschi era trimis de către caimacam la Tudor cu aceste hîrtii și deseori fără ele, pentru explicații verbale. [Pavel Macedonschi a fost la Tudor la m-rea Motru în zilele de: 14, 17, 19, 25 februarie 1821.]

www.dacoromanica.ro

i-a repetat același lucru, care fusese anunțat și prin ținuturi: desființarea *vinăriciului* și *văcăritului* și micșorarea birului, potrivit cu tratatul de la Kuciuk-Kainargi și altele, adăugînd în încheiere că pe viitor nu va accepta
33 nici un fel de tratative, pînă ce nu i se vor trimite | cîteva capete de boieri și nu vor fi izgoniți alți cîțiva dintre ei, care se deosebeau mai mult decît ceilalți prin cumplita lor cruzime în asuprirea sătenilor, și l-a prevenit că el însuși va sosi în curînd la București. Printre boierii, ale căror capete
33 v. le cerea el, erau următorii: *Gheorghe Filipescu*, toți cei din familia *Belu*, | *banul Bălăceanu*, *mitropolitul* etc.

Răspunsul lui Tudor

Curînd după aceasta *Tudor* a părăsit lagărul de la *Țînțăreni* și deoarece întreaga Oltenie se afla *în stăpînirea* lui, el a trimis, după ce a dat
34 dispozițiile necesare, pe Solomon [1] cu o parte din panduri la *Craiova*, | pe serdarul *Iamandi* la *Cula*, iar pe D. Gîrbea, care rămăsese la *Cloșani*, l-a însărcinat să continue cu formarea oastei, care urma să-i fie trimisă pe măsură.ce va avea nevoie. În cele din urmă, ocupînd cu cetele sale alte locuri, pe care a găsit că este necesar să le ocupe și lăsînd în dreapta
34 v. Craiova, s-a îndreptat direct spre *București*. Aici a ajuns în curînd | pe bulucbașa Iova bairactarul și pe căpitanul Iovu Turculeț care fuseseră lăsați din ordinul [căpitanului] *Iordache* să jefuiască pe boieri. Prinzîndu-i, *Tudor* i-a omorît, iar lucrurile luate de ei le-a împărțit îndată celor cărora le aparțineau*. Această întîmplare a sporit și mai mult ura lui Iordache împotriva lui Tudor.

Dînd dispozițiile necesare, Tudor se îndreaptă spre București

Tudor omoară doi căpitani din ceata lui Iordache

În drum, *Tudor* a primit de la seraschierul din Silistra o scrisoare,
35 în care acesta îi comunica (drept răspuns | la arzul expediat Porții) că sultanul este de acord cu toate cererile poporului romîn și că este gata să satisfacă încă și mai multe, dar numai cu condiția ca el să rămînă credincios și să nu se alăture eteriștilor. *Nuri aga*, care a adus lui Tudor scrisoarea, îi vorbea în expresiile cele mai măgulitoare.

Seraschierul din Silistra scrie lui Tudor

Cam în același timp, cei trei caimacami: [Constantin] *Negri*, [Ștefan] *Vogoridi* și *I. Samurcaș*, trimișii lui Callimachi (care fusese numit domn)
35 v. au sosit la București**. | Ei au declarat că domnul vine în urma lor cu trupe turcești pentru a pedepsi pe răsculați, ceea ce a făcut ca disperarea boierilor, care fuseseră părtași la răscoala lui *Tudor*, să ajungă la culme. Ei își vedeau năruite dintr-o dată toate speranțele. Pe deasupra *Samurcaș* le-a făcut cunoscute în amănunțime tratativele lui cu *Tudor*. Ne putem

Caimacamii lui Callimachi sosesc la București

---

[1] În timpul campaniei din anii 1828 și 1829 *Solomon* a avut comanda pandurilor și a fost recompensat cu o sabie de aur cu inscripția: « pentru vitejie». Astăzi este maior în Țara Românească.

* Bulucbașa Iova bairactarul și Ioan Arnăutul au fost omoriți la Oteteliș pe data de 3 martie 1821 pentru că au jefuit pe boierii aflați la Benești (C. D. Aricescu, *Acte justificative*... p. 37).

** Caimacamii lui Callimachi au sosit în București în ziua de 24 februarie (*Hurmuzaki*, XX, p. 554—555).

www.dacoromanica.ro

închipui ce impresie au produs asupra boierilor condițiile prealabile puse de Vladimirescu. Atunci frica i-a cuprins pe toți: îngîmfarea și nepăsarea | 36
s-au transformat în cea mai jalnică teamă. Boierii s-au văzut între trei focuri și se temeau pe drept cuvînt de urmări, în cazul cînd ar fi descoperite toate uneltirile lor.

Boierii încep să fugă

Atunci ei nu s-au mai gîndit la nici un fel de măsuri și nici nu mai erau în stare să cugete la ceva, și de îndată ce au aflat că *Tudor* se apropie de *București*, din înaltul divan cîrmuitor, din care făceau parte multe din capetele cerute de Tudor, au fugit imediat | spre granițele Austriei. 36 v.
Este demn de remarcat că *Brîncoveanu*, *Grigore Ghica* și *Barbu Văcărescu* au dat, primii, exemplul, fugind imediat la Brașov. După ei [au plecat] mulți alți boieri.

Tudor trimite o parte din trupe să taie drumul boierilor, dar nu reușește

Tudor a prevăzut fuga unora și el intenționa să nu scape pe nici unul dintre ei. El a defalcat o parte din trupele sale, care urmau să ocupe toate trecătorile spre Transilvania, dar, din nenorocire, nu a reușit. Boierii numai în asemenea cazuri procedează întotdeauna rapid și cu hotărîre.

Avangarda lui Tudor se apropie de București

| În ziua de...* martie, avangarda sa sub comanda lui *D. Macedonschi*, s-a apropiat de București și s-a oprit la *Băneasa***. După oare- 37
care tatonări între consulate și Macedonschi (în care acesta căuta să le convingă să rămînă liniștite), acestea au plecat toate a doua zi la *Brașov*,

Consulii pleacă la Brașov

lăsînd în București numai cîte un agent (cu excepția consulului prusac, baronul Kreuchely, care a rămas în București). În drum ele s-au întîlnit, la Ploiești, cu cetele prințului Ipsilanti.

La București se formează un nou divan

| După plecarea unor boieri, la București s-a format un nou divan, 37 v.
tot sub președinția mitropolitului. Din acest divan făceau parte: [Grigore] Băleanu, [Mihalache] Manu, [Gheorghe] Slătineanu, [Alexandru] Nenciulescu, [Alecu] Filipescu Vulpe, [Scarlat] Grădișteanu, [Alexandru] Vilara și alții.

Între timp la București situația caimacamilor devenea din zi în zi tot mai grea. Ei s-au hotărît să înceapă tratative cu *Tudor*, însă acesta le-a respins cu mîndrie, adăugînd că, simțindu-se destul de puternic, nu-i 38
este teamă de *Callimachi* și că acesta, fără voia lui, nu va îndrăzni să treacă Dunărea înainte de a semna așezămîntul, pe care el îl pregătește

Caimacamii se întorc la Silistra

pentru compatrioții săi. Atunci caimacamii au văzut limpede toată zădărnicia eforturilor lor și fiindu-le teamă să rămînă mai departe la București, s-au reîntors la Silistra.

Bimbașa Sava, care se afla în București și | care luase în mînă împreună 38 v.
cu arnăuții săi paza externă a orașului, le-a dat o gardă, la fel și lui *divan-*

---

* Loc alb în ms.

** În ziua de 17 martie D. Macedonschi a citit la Băneasa în fața delegaților isnafurilor și tîrgoveților din București proclamația adresată de Tudor Vladimirescu locuitorilor orașului București.

www.dacoromanica.ro

efendi, lui *baș-beșliaga*, și altor turci, care se aflau în oraș, îngroziți de întîmplările de la *Galați* și *Iași*, despre care auziseră.

Bimbașa Sava dă acestora și tuturor turcilor care se aflau în București o escortă

Peste trei zile (în ziua de...* martie), Tudor cu restul oștirii sale s-a apropiat de București.

Tudor se apropie de București

39 În satul *Ciorogîrla-Domnești* a venit la el Dinicu Golescu îmbrăcat | în haine de arnăut. Acesta fusese trimis din partea tuturor boierilor să ureze lui Tudor bun sosit și să-i ceară să ocupe cît mai repede Bucureștii. Totodată *Golescu* a înmînat lui *Tudor* o hîrtie semnată de 77 boieri, dintre care mulți se aflau în Austria [1]. Ei repetau în acest act aproape același
39 v. lucru, care se cuprinde și în primul: împuterniceau | pe *Tudor* să acționeze, găseau că toate intențiile lui erau curate și spre folosul țării etc.**

Cauzele care au îndemnat pe aproape toți boierii să scrie actul

Cauzele care au îndemnat pe boieri să scrie acest act sînt cît se poate de evidente. Văzînd ei că Rusia nu a participat în nici un fel la răscoala grecilor [2] și că treburile acestora în principate se găseau în starea cea mai
40 rea, au început să se teamă chiar și de Tudor, ca el să nu profite | de împrejurarea aceasta și s-au grăbit cu toții să confirme prima împuternicire, care îi fusese dată din partea numai a trei persoane. Totodată divanul a scris și Porții în același sens.

Divanul scrie Porții

Pe de altă parte, șireții boieri, temîndu-se și aici de schimbări și nedorind să fie descoperiți, au alcătuit o proclamație falsă, publicată, chipurile, de Tudor către orașul București și în care el cerea negreșit
40 v. actul menționat [3]. Această proclamație a fost transmisă | de către unii dintre ei [4] consulului Austriei, *Fleischhackl*, care atunci se afla la Brașov. Iar mai tîrziu, așa cum s-a și întîmplat, ei se justificau, pretextînd că Tudor, apropiindu-se de București și avînd în mîinile sale puterea, i-a silit într-un fel oarecare să-i dea acest act [5]. Această proclamație a fost publicată
41 în unele ziare [6], dar ea nu a existat niciodată*. Proclamația dată | de

---

* Loc alb în ms.

[1] Acest act a fost luat mai tîrziu, de asemenea, la Hotin și a fost expediat, împreună cu celelalte, ministerului. Am avut ocazia să văd semnăturile de pe el, erau [ale lui] Băleanu, Filipescu etc.

** Este vorba probabil de cartea de adeverire a boierilor dată lui Tudor Vladimirescu la 23 martie, publicată de C. D. Aricescu, *Acte justificative*..., p. 132—133, cu 56 semnături. Pe o copie a acestei cărți dintr-o colecție particulară figurează 34 semnături și apoi urmează formula « și alți mulți pînă la 77 obraze» (Facsimil la Institutul de istorie al Acad. R.P.R., dintr-un fond particular).

[2] Vezi declarația împăratului Alexandru.

[3] Vezi procl. nr. [rămas necompletat de I. P. Liprandi].

[4] Se crede că Alecu Filipescu și Vilara au plecat cu ea la Brașov.

[5] Cum s-a întîmplat că boierii care erau deja la Brașov i-au semnat hîrtia?

[6] Vezi proclamația nr. [rămas necompletat de I. P. Liprandi].

* Probabil este vorba de proclamația din 20 martie 1821 publicată de C. D. Aricescu « după originalul aflat între hîrtiile răposatului Dimitrie Ciocîrdia» în care Tudor Vladimirescu cerea: « ca să cunoască adevărații patrioți și osîrdia celor ce voiesc a sluji patriei cu dreptate și făr de vicleșug, cu cale am găsit a se întări legătura cea de obște pentru binele norodului și prin jurămînt care se și trimite ca să-l iscăliți, adevărații fii ai patriei» (C. D. Aricescu, *Acte justificative*..., p. 128—129).

www.dacoromanica.ro

Tudor către orașul București are un conținut cu totul diferit, așa cum vom vedea mai departe.

Tudor intră în oraș

A doua zi *Tudor* a intrat în mănăstirea *Cotroceni*, iar în ziua următoare (în ziua de . . .* martie) el pe *Podul Calicilor*, iar *Macedonschi* pe *Podul Mogoșoaei*, au intrat în București și s-au întîlnit în casa bătrînei *Brîncoveanu*, situată sub dealul mitropoliei.

Oamenii lui bimbașa Sava ocupă mitropolia și trag asupra pandurilor

Mitropolia fusese ocupată de cîțiva oameni ai lui *bimbașa* | *Sava*, 41 v.
care la apropierea oastei (lui Tudor) au început să tragă focuri asupra ei, și în timp de două zile și două nopți au omorît cîțiva oameni și cai de ai pandurilor. Acționînd încă în spiritul actului primit, *Tudor* a scris despre aceasta divanului. Acesta nu avea însă nici o putere. În cele din urmă *D. Macedonschi* a început tratative cu *Sava* și peste patru zile mitropolia a fost ocupată de panduri, iar ceata lui *Sava* s-a așezat în mahalaua *Udricani*, în împrejurimile casei lui *Sava*, | care tot nu avea 42
încă încredere deplină în *Tudor*.

Tudor scrie despre aceasta divanului

Macedonschi începe tratativele cu Sava

Sava cedează mitropolia și ocupă o parte din oraș

A doua zi Tudor a poruncit ca proclamația sa să fie citită în întregul oraș. | După fiecare lectură, preoții însoțitori cîntau rugăciuni potrivite 42 v.
cazului, iar pandurii trăgeau din pistoale.

Neîncrederea reciprocă dintre Tudor și Sava

După evacuarea mitropoliei, aceasta a fost ocupată de *Macedonschi*; la fel și mănăstirile *Văcărești*, *Radu-Vodă*, *Mihai-Vodă* și altele, iar *Tudor* și-a mutat îndată lagărul în mănăstirea *Cotroceni*, pe care a început s-o întărească.

Tudor a poruncit să se citească proclamația sa

Cu toate că | *Tudor* a dat unele exemple de cruzime, el n-a fost în 43
stare să stăpînească poporul, care era plin de ură împotriva boierilor și se deda la numeroase violențe și dezordini, totdeauna inevitabile în asemenea împrejurări. Mulți dintre boieri, care în general erau numiți «lipitorile poporului», au fost jefuiți în drumul[1] parcurs de panduri. Unii dărîmau casele, zicînd că | *ele sînt clădite din sîngele nostru*. Și de aceea 43 v.
lagărul pandurilor de lîngă București, precum și acel al eteriștilor, mai ales al lui *Iordache* și [*Constantin*] *Duca*, semănau cu un bazar, unde lucruri prețioase de orice fel se puteau cumpăra pentru nimica toată. Mulți au profitat de aceasta și și-au făcut avere.

Macedonschi ocupă mitropolia și alte mănăstiri, iar Tudor trece în m-rea Cotroceni, unde se întărește

Lucrurile jefuite sînt vîndute în lagăr

| *Ilarion*, episcopul Argeșului, și stolnicul *Geani* [Orășan] au venit 44
în aceeași zi la *Cotroceni* și au rămas tot timpul cu *Tudor*.

Episcopul Ilarion al Argeșului se mută la Tudor

În tot acest timp *Tudor* nu s-a amestecat de fel în treburile cîrmuirii. El cerea toate cele necesare pentru trupe de la divan, care | dispunea 45
singur în ceea ce privește furnizarea alimentelor, echipamentului și altele.[2]

Tudor nu se amestecă în treburile cîrmuirii

Acest divan a scris a doua oară Porții, prin seraschierul de Silistra, relatînd amănunțit toate acțiunile lui Tudor și dînd din nou despre el

Divanul scrie a doua oară Porții

---

* Loc alb în ms.

[1] În București bimbașa Sava a frînat mult furia pandurilor.

[2] Locul de spătar îl ocupa în acel timp [Grigore] *Băleanu*, cel de agă [Mihalache] *Manu*, iar cel de vistier *Alecu Filipescu Vulpe*, care nu a pierdut nimic din vedere pentru a profita și atunci de situația creată.

www.dacoromanica.ro

45 v. cele mai bune referințe. | Atunci seraschierul de Silistra a trimis din nou la *Tudor* pe *Nuri aga*, care să-i declare verbal că, spre a dovedi sultanului credința și devotamentul poporului romîn, să prezinte Porții capul prințului Al. Ipsilanti. Tudor a arătat imposibilitatea [acestui lucru] din cauza lipsei de mijloace și a cerut pentru aceasta praf de pușcă și tunuri. *Nuri aga* a venit a doua oară și i-a comunicat, în numele seras-

Seraschierul propune lui Tudor să-i aducă capul lui Ipsilanti. Răspunsul lui Tudor și altele

46 chierului, că acest lucru nu se | poate face, deoarece în felul acesta Serbia înșelase deja o dată Poarta; el i-a oferit însă 3 000 de pungi pentru a cumpăra trupele prințului *Ipsilanti*. Dar *Tudor* și la aceasta a răspuns că « se teme să împartă căpitanilor și trupelor lui Ipsilanti bani pentru a nu fi trădat și a sili astfel pe aceștia să păzească și mai mult pe șeful lor. Iar a promite și a nu îndeplini — el se temea să nu atragă [prin aceasta] asupra sa bănuiala și indignarea Porții».

46 v. | Dar în ciuda acestui refuz, Tudor în urma insistenței stăruitoare din partea episcopului *Ilarion*, a fost aproape gata să-și dea consimțămîntul și să facă ceea ce i se cerea, îndată ce Ipsilanti ar fi sosit la București. Această acțiune însă nu putea fi îndeplinită fără ajutorul lui *D. Macedonschi*, care s-a împotrivit acestui lucru multă vreme. Acesta, în cele din urmă, a început să șovăie și apoi — la îndemnul lui *Ilarion* — a

47 fost și el gata să îndeplinească cererea Porții. Dar P. Macedonschi, | aflînd despre intenția fratelui său, s-a împotrivit categoric la aceasta, și la numeroasele obiecțiuni care i s-au făcut, P. Macedonschi a adăugat că « dacă Ipsilanti este într-adevăr trimis de Rusia, atunci noi cum am mai putea să ne descurcăm?» [ceea ce] a oprit pe D. Macedonschi. Intenția lor era să ucidă mai întîi, prin viclenie, pe *Iordache* și pe *Sava*, care cunoșteau de aproape pe D. Macedonschi și deseori veneau singuri la el (la

47 v. Tudor niciodată). După aceea, puteau | să-l ia cu ușurință și pe Ipsilanti.

Tudor propune divanului să trimită un delegat la prințul Ipsilanti să nu intre în Țara Românească

Tudor aflînd că Ipsilanti intrase în Țara Românească și că se apropia de București, a propus divanului să trimită la el un delegat și să-l roage să nu intre în București și să evacueze acest principat [1]. *Ipsilanti*, care deși nu era de loc sigur nici de *Tudor*, nici de *Sava*, credea totuși că aceștia acționează în comun; bazîndu-se însă pe asigurările lui *Iordache* și pe posibilitatea de a-i înduplecа la o acțiune comună, a respins propunerea divanului.

Ipsilanti respinge propunerea

Să revenim acum la Moldova. |

Caietul C.

48 | În Moldova, după pacea de la București, a domnit *Callimachi*. Cîrmuirea lui a fost ruinătoare.

Cîrmuirea prințului Callimachi în Moldova

[1] Pavel Macedonschi a fost trimis de divan cu o împuternicire scrisă.

www.dacoromanica.ro

După Callimachi, M. Suțu

| După Callimachi a fost numit cam pe la mijlocul anului 1820 domn în Moldova *Mihail Suțu*. Acest fanariot, fiind de tînăr favoritul cunoscutului *Halet efendi*, | a ajuns treptat la gradul de candidat la domnie. Frumos la înfățișare, Mihail Suțu era un om cu facultăți foarte mărginite; însă el nu întrunea pe deplin și viciile compatrioților săi. 48 v. 49

Cîteva luni după sosirea sa la Iași, *Iacovachi Rizo* [1], postelnicul lui Suțu, care întruchipa toate trăsăturile distincte ale fanariotului, | a trebuit printr-un concurs de împrejurări să dezvăluie domnului existența Eteriei. După sosirea prințului [Alexandru] Ipsilanti în Basarabia [2], acesta trebuia să aibă o întrevedere cu Rizo și cu alți eteriști, care se aflau la Iași. Rizo a reușit să înșele pe domn și să obțină, sub pretextul unor treburi ale sale | personale, învoirea de a vedea pe Ipsilanti la carantina din *Sculeni*. El a mers acolo de cîteva orî în secret, deghizat. Un oarecare *Hagi Moscu*, domiciliat în București, aflîndu-se de asemenea cu treburi în această carantină, a recunoscut pe Rizo, îmbrăcat în haine de călugăr și după întoarcerea sa la București a povestit acest lucru lui *Grigore Suțu*, tatăl domnului Moldovei. Acesta, neștiind nimic despre Eterie și închipuindu-și îndată că este vorba de vreo trădare de altă natură, | a plecat îndată la Iași, unde a și povestit totul fiului său. Explicația dintre domnitor și postelnic asupra acestui subiect l-a silit pe acesta din urmă să dezvăluie domnului complotul existent, adăugînd că nu numai fratele său, *Niculae*, și cumnatul său *Ioan Schina*, care erau însărcinați cu afacerile domnului la Constantinopol, se aflau în această societate, ci că și toate familiile cele mai de vază făceau de asemenea parte din ea. Și pentru a întări și mai mult cele spuse, el a adăugat că toate acestea se făceau | cu știrea împăratului Alexandru; însă că principatele nu vor servi de teatru de război pentru eteriști, dar că ulterior ele vor fi negreșit ocupate îndată de trupele rusești. Rizo a mai adăugat la acestea că întreaga *Bulgarie* [3] și Serbie [4] vor trebui să ridice steagul revoltei în același timp. | Cu atîta ușurință trata *Ipsilanti* chestiuni atît de importante chiar atunci, cînd de fapt nu luase în prealabil pentru aceasta nici un fel de măsuri temeinice [5]. În acest fel Rizo a reușit să 49 v. 50 50 v. 51 51 v.

[1] *Nerulos*, cunoscut prin opera sa romantică, intitulată *Historie moderne de la Grèce*, 1828.

[2] Rizo a fost anunțat printr-o scrisoare cifrată, care îi fusese expediată de prințul Ipsilanti înaintea plecării sale din Petersburg, prin... Tzunis.

[3] *Galatis* însărcinase pe Sava cu cîțiva ani mai înainte să pregătească agenți în Bulgaria și Sava a făcut într-adevăr mult în această direcție, dar Ipsilanti, după cum vom vedea mai departe, nu a știut să se folosească de aceasta.

[4] Pentru aceasta a fost trimis în Serbia, în decembrie 1820, unul din eteriști, tesalianul *Aristide* [Papas]; încă în împrejurimile Belgradului el a fost arestat însă de turci pe insula Ada -Kebir și fiind considerat suspect a fost executat pe loc.

[5] Această idee himerică, născută în capul cunoscutului Alecu D. V. Sturdza, i se părea lui Ipsilanti că ar putea fi foarte ușor de adus la îndeplinire. Acest *Regat slav* de creație recentă, în închipuirea lui Sturdza trebuia să cuprindă ambele principate, precum și Bulgaria, Serbia, o parte din Bosnia, Muntenegru, Slavonia, o parte din Iliria etc. etc., prevăzîndu-i-se un viitor strălucit.

www.dacoromanica.ro

înșele pe domn. De altfel, acest postelnic atunci nu știa nici el că Ipsilanti
52 își va începe | acțiunea în Moldova, deoarece, așa după cum s-a spus mai sus, potrivit cu primul plan al eteriștilor, răscoala trebuia să izbucnească în Moreea, unde în acel moment trebuia să se afle prințul Alexándru Ipsilanti în persoană, și să atragă și restul populației din Peninsula Balcanică. La prima lui întrevedere cu *Rizo*, în carantina din Sculeni, el tot mai avea intenția să plece prin Triest în Moreea *.

52 v. | Este greu să precizăm cauzele care l-au îndemnat pe Ipsilanti să înceapă personal acțiunea sa în principate, în contradicție cu primele sale planuri. Eteriștii, partizani ai prințului Ipsilanti, atribuie acestui fapt diferite cauze, dar care, toate la un loc, nu se bazează pe nici un fapt istoric verosimil, care să fi fost justificat ulterior cel puțin întrucîtva de evenimente. Sîntem nevoiți să considerăm, fără să vrem, că, nefiind
53 sigur de succesul general al acțiunii sale, Ipsilanti, neavînd | pe deasupra nici facultăți personale [necesare] pentru o chestiune atît de importantă, nici bărbăția și curajul trebuincios, fapte de care deseori a dat dovadă în cursul jalnicii sale campanii de patru luni — este mai probabil că el căuta frontiere apropiate, pentru ca în caz de nereușită să se poată salva pe sine însuși.

Să trecem însă la subiectul nostru. Aici trebuie să se ia în considerație credulitatea [sa] față de șiretul și încrezutul Iordache, care asigura pe șeful Eteriei că va convinge pe Tudor să se alăture cu pandurii săi cauzei comune a eteriștilor. E sigur chiar și faptul că el primise în acest scop de la prințul Ipsilanti o sumă oarecare [de bani]. Și aceasta cu atît mai mult, cu cît încă din ianuarie 1821 prințul a trimis la Iași pe unii dintre
53 v. greci | mai puțin însemnați: Tzuni, [Gheorghe] Lasanis, [Emanoil] Xanthos, Orphano, [Constantin] Duca, etc., pentru a se asigura de starea de spirit a arnăuților de acolo și, de se va putea, să ademenească și să cumpere pe unii din șefii lor, care aveau mai multă influență. În ianuarie 1821 acești greci s-au mutat la București și au dat de știre prințului Ipsilanti că ei toți sînt gata să-i dea concursul, exagerînd totul într-o măsură de necrezut. [1]

Ipsilanti trimite bani din Basarabia la Iași pentru a corupe pe arnăuți

Cu cîteva zile înaintea plecării lui Ipsilanti din Chișinău, acesta
54 a adus la cunoștința unora dintre complicii | săi apropiata sa sosire la Iași. Această veste a uimit pe domn. Dar ce-i rămînea să facă? El avea enorme datorii contractate la Constantinopol pentru a ajunge domn și pe care, în timpul scurt cît a domnit, nu numai că nu le-a putut plăti,

Ipsilanti își face cunoscută sosirea

Domnul este uimit de această știre

---

* Rizo Nerulos arată că prima întrèvederc pe care a avut-o cu Al. Ipsilanti în carantina de la Sculeni a avut loc pe la sfîrșitul lunii octombrie 1820. *(Historie moderne de la Grèce*, Geneva, 1828, p. 278—279).

[1] Acești oameni lucrau cu atîta imprudență, încît despre aceasta au aflat numeroși boieri, care credeau încă că aceasta este cu totul imposibil. Între timp, Rizo în Moldova și Vilara în Țara Românească înlăturau orice îndoială.

www.dacoromanica.ro

dar nici pentru sine nu a putut să strîngă ceva. În felul acesta, el era pe de o parte atras fără să-și dea seama în mrejele întinse în jurul lui și devenea pe nesimțite participant la conspirație — acest lucru era

Șireteniile lui Rizo

nec | esar lui *Rizo*, deoarece domnitorul ar fi putut împiedica ușor această 54 v.
acțiune — iar pe de alta el era măgulit în amorul său propriu și asigurat că sosirea prințului Ipsilanti în Moldova nu-i va schimba situația, ci va continua să ocupe postul de domn și se va afla sub protecția specială a Rusiei, principala inspiratoare a întregii conspirații [1]. Situația cri | tică 55
a domnului, înconjurat din toate părțile de conspiratori — pînă și straja lui se afla în legătură și trebuia să se alăture îndată lui Ipsilanti — pe deasupra facultățile sale mărginite au ajutat lui Rizo și altora să-l atragă cu ei, și se poate spune că domnul, închizînd ochii, s-a lăsat în voia sorții.

Domnul strînge toți banii

În primul rînd domnul a căutat să-și asigure resursele financiare
și | a strîns îndată toți banii lichizi din vistierie și din toate celelalte 55 v.
locuri. Apoi a scris fratelui său *Nicolae* și cumnatului său *I. Schina*, care,

Domnul scrie la Constantinopol

așa după cum s-a spus mai sus, erau însărcinați cu afacerile lui la Constantinopol [2]. El le-a trimis două scrisori: prima cifrată, ca ei să aibă timp a se salva; alta oficială, prin care raporta Porții că în acele zile general-maiorul rus, prințul Ipsilanti, va trece în secret în principate, | și cerea 56
cu privire la aceasta instrucțiunile Porții.

Agenții domnului au arătat îndată această scrisoare unui ministru al sultanului. Această știre a uimit pe toți miniștrii Porții.

Ei au poruncit ca aceste informații să fie ținute în taină. Întorcîndu-se acasă, agenții și-au luat de îndată toate măsurile necesare pentru a fugi imediat și în aceeași noapte au plecat, pe mare, la Odesa.

Ipsilanti sosește la Iași

În sfîrșit, la 22 februarie st. vechi, Ipsilanti, îmbrăcat în uniformă
de general rus, | a sosit la ora 6 seara la *Iași*, cu fratele său Gheorghe 56 v.
și numai cu 2 oameni și s-a oprit în casa prințesei Cantacuzino. De la *Sculeni* pînă la *Iași* (distanță de 15 verste sau 3 ore de drum) au fost repartizate din ordinul său cete mici de arnăuți, care fuseseră în *Iași*. Ceilalți arnăuți se aflau adunați pe străzile orașului.

Întrevederea cu Rizo și cu domnul

Postelnicul *I. Rizo* a venit imediat la prințul Ipsilanti și după o
scurtă întrevedere | s-a dus la domnitor și s-a întors îndată împreună 57
cu acesta [3]. Ajutat de *Rizo*, Ipsilanti a folosit toate mijloacele spre a

---

[1] Din corespondența dintre Șuțu și Ipsilanti se vede însă că i s-a promis să fie stăpînitorul ambelor principate, ca și Ipsilanti în anul 1808.

[2] Cu aceste scrisori a fost trimis arhimandritul Floristio, care s-a întors prin Odesa și a locuit tot timpul la Chișinău.

[3] Cam în același timp, un oarecare Kamarinos, trimis din Moreea ca delegat la I. Capodistria, s-a întors cu răspunsul acestuia de la Petersburg și cu scrisori, în care li se dădea sfatul să nu înceapă încă acțiunea. Ipsilanti a poruncit lui *Xanthos* să-l omoare, ceea ce s-a și făcut, numitul fiind executat pe o luntre la Galați. Lucrurile i-au rămas lui Xanthos, iar actele au fost trimise lui Ipsilanti, fapt ce l-a îndemnat să înceapă acțiunea mai devreme.

www.dacoromanica.ro

convinge pe domn că tot ce au întreprins se face cu ştirea împăratului Alexandru şi că după aceasta un corp de armată rusă de 30 000 de oameni va ocupa Moldova şi că toate acestea nu trebuie să schimbe cu nimic
57 v. situaţia domnului, care va rămîne la locul lui |. Ipsilanti a promis să dea în acest sens toate dispoziţiile necesare.

A doua zi prinţul *Ipsilanti* a primit printr-un curier din Galaţi un raport de la [*Vasile*] *Caravia* (unul din căpitanii săi) că, atacînd pe neaşteptate pe turcii care se aflau în oraş pentru afaceri comerciale, i-a măcelărit pe cînd aceştia dormeau şi a pus stăpînire pe cîteva vase care se aflau în port şi pe care s-au găsit circa 20 de tunuri mici. Eteriştii nu au avut
58 însă timpul să se folosească de ele, deoarece după aceasta | turcii din Brăila, aşa cum vom vedea mai departe, le-au luat înapoi.

Barbaria arnăuţilor şi a cîtorva boieri

Monstrul de Caravia şi-a exercitat în toate felurile cruzimea sa rafinată asupra victimelor sale, zăpăcite de somn [1] | Această întîmplare a îngrozit pe unii. Cu toate acestea, nimeni nu a fost în stare să reţină pe arnăuţii aflaţi la Iaşi ca să nu urmeze acest exemplu: şi în aceeaşi noapte, aproape toţi turcii care se aflau în Iaşi au fost omorîţi fără milă. Baş-beşliaga
58 v. a reuşit să se salveze la boierul [Rosetti] Răducanu, | care l-a ascuns şi a putut în cele din urmă să-i salveze viaţa. *Gheorghe Roznovanu* şi alţi cîţiva au procedat la fel. Primul, adăpostind cîţiva turci în pivniţa sa, a îngăduit apoi să fie omorîţi.

A doua zi, la 23 februarie, *Ipsilanti* a dat publicităţii o proclamaţie către poporul Moldovei *, în care, făcînd cunoscută răscoala grecilor şi
59 elogiind calităţile domnului | *Mihail Suţu*, îl lăsa la postul său şi-i poruncea să se supună, adăugînd că o forţă puternică va fi gata să pedepsească pe turci, dacă aceştia vor îndrăzni să intre în principat, forţă împotriva căreia turcii nu pot rezista. Acest paragraf a fost — nu se ştie din ce motive — adăugat la Iaşi, deoarece, după [planul] eteriştilor, ei nu trebuiau să compromită Rusia, şi, după sosirea lui Ipsilanti, Mihail Suţu trebuia să protesteze în conformitate cu proiectul iniţial şi să se retragă la Sculeni.

Prima proclamaţie a lui Ipsilanti către boierii din Moldova

În aceeaşi zi au venit la Iaşi din Basarbia prinţul *Gheorghe Cantacuzino*, colonel în retragere în armata rusă şi alte cîteva persoane mai puţin importante.

Prinţul Cantacuzino şi fratele lui Ipsilanti sosesc la Iaşi

---

[1] Şi mulţi din aceşti nenorociţi au fost omorîţi pe loc, dar o parte neasemuit mai mare, neavînd timpul să pună mîna pe arme, au fost legaţi şi aduşi pe malul Dunării. Nevestele şi copiii lor mici au fost încărcaţi în două barci. Aici, sub ochii bărbaţilor, a fost tăiat fundul ambelor bărci şi toţi s-au înecat în Dunăre. Atunci numai, soţii şi fraţii celor înecaţi, aduşi la această priveliştе, au fost omorîţi în modul cel mai barbar şi aruncaţi după ei în Dunăre. După această ispravă Caravia a fost avansat la rangul de general şi numit comandant al artileriei.

* Vezi textul proclamaţiei la Acad. R.P.R., Foi volante 311; ms. rom. 333, f. 36 v; ms. rom. 3256 (cronica lui I. Dîrzeanu), f. 35 v — 36. Publicată de C. D. Aricescu, *Acte justificative...*, p. 92.

www.dacoromanica.ro

Mitropolitul Veniamin încinge pe prinț cu sabia. Parada și apelul către greci

| A treia zi (febr. 24) prințul Ipsilanti, însoțit de toate persoanele 59 v.
din jurul său, după ce a trecut în revistă întreaga oaste pe care o avea atunci, a venit cu mare alai la biserica *Trei Ierarhi* unde mitropolitul Veniamin, după ce a sfințit steagul răscoalei, a încins pe prinț cu sabia. Domnul, sub pretext de boală, nu a fost prezent. În același timp s-a dat citire proclamației sau chemării prințului Ipsilanti către greci | pentru 60
ridicarea armelor spre a se elibera de jugul turcilor. Din acel moment grecii au început să vorbească despre cucerirea Constantinopolului: plăcută rătăcire, care însă nu i-a ademenit prea multă vreme. Prinții [Ipsilanti], și după exemplul lor și alții, și-au lăsat să le crească bărbile, făgăduind că nu se vor rade decît la Constantinopol.

Această chemare, plină de expresii pompoase, semăna mai mult cu o povestire elocventă și era cu totul neînțeleasă de acei cărora le fusese adresată. Numele *Miltiazilor*, *Leonizilor și* altele, erau străine și necunoscute arnăuților și celorlalți asemenea lor, cărora [chemarea] trebuia să le trezească și să le stimuleze entuziasmul. Limbajul si | mplu al lui *Tudor* 60 v.
și expunerea concisă a argumentelor sale ar fi fost mai potrivite pentru a fi înțelese de adunătura, care trebuia să facă parte din armata eteriștilor.

Tot în acel timp domnul și divanul au scris împăratului Alexandru, cerîndu-i protecția împotriva eventualei incursiuni a turcilor, la care ei trebuiau să se aștepte *. I-a scris de asemenea și prințul *Ipsilanti*, și toate aceste trei scrisori au fost expediate prin boierul [Grigore Ivanovici] Lucescu la *Laybach*; la fel a fost trimis un curier și la Constantinopol, la baronul Stroganof.

Interpretarea ultimelor cuvinte ale proclamației

| Ultimele cuvinte din proclamație, sprijinite pe zvonurile răspîndite 61
de complicii prințului *Ipsilanti*, nu lăsau pe nimeni în dubiu că Rusia ajută această acțiune.

Eteriștii se adună la Galata

Adunarea eteriștilor a avut loc în apropierea mănăstirii *Galata*, la două verste depărtare de Iași, în direcția București. Prințul *Ipsilanti* s-a mutat de asemenea în această mănăstire. Aici au apărut pentru prima oară caftanele scurte negre | și căciulile la fel, cu cap de mort brodat 61 v.
în fire de argint, precum și drapelele tricolore, cu crucea, fenixul și inscripția . . . **, cocardele și eșarfele în culori roșu, negru și alb. Recrutarea s-a efectuat timp îndelungat: toți grecii tineri aflați în principate se grăbeau să vină în acest lagăr. Mulți au sosit din Basarabia și Odesa și apoi curînd și de la Taganrog, Nejin și din alte localități [1]. Preoții

* Vezi textul scrisorilor la Prokesch-Osten A., baron de, *Geschichte des Abfalls der Griechen vom türkischen Reiche im Jahre 1821 und der Gründung des hellenischen Königreiches.* Aus diplomatischen Standpunche, Viena, 1867, vol. III, p. 62—65.

** Indescifrabil; probabil «Renasc din cenușa mea».

[1] În Iași a venit un curier la Ipsilanti de la [General guvernatorul Novorusiei] Langeron și [General guvernatorul împuternicit al Basarabiei Ivan Nichitici] Inzov, care întrebau dacă trebuie să elibereze pașapoarte grecilor care veneau după el. El le-a răspuns să li se elibereze și atunci în Basarabia se mergea fără nici o teamă cu pușca.

www.dacoromanica.ro

greci se distingeau printr-o însuflețire deosebită: călări, înarmați și cu
62 crucea în mîini, | ei galopau neîncetat în toate părțile și însuflețiți de
un nemărginit patriotism, asemănător mai mult cu fanatismul, îndemnau
poporul la arme. Dar nici unul dintre comandanți nu s-a gîndit să introducă
vreun fel de organizare sau disciplină printre [oamenii] care soseau neîn-
cetat în lagăr. Fiecare căpitan de arnăuți își avea oamenii săi, care treceau
necontenit de la unul la altul. Prăvăliașii și alți vagabonzi înconjurau
62 v. pe Ipsilanti și ocupau pe lîngă el primele locuri, | ca și în oaste, și, spre
mirare, această dezordine s-a menținut tot timpul cît au stat eteriștii
în principate.

Violențele eteriștilor

Între timp, Moldova întreagă a fost *lăsată* pradă tuturor cruzimilor comise de arnăuți: *Duca*, care înainte de aceasta fusese însărcinat cu afaceri la București al lui *Ali pașa* din Ianina, jefuia o parte din Moldova, iar Caravia (ridicat la rangul de general pentru isprava de la Galați) pustia partea de sud a principatului. Alți căpitani și toți arnăuții care
63 se af | lau prin isprăvnicii s-au dedat la toate violențele, cu care sînt
atît de obișnuiți, cînd nu sînt înfrînați de nimeni. Pretutindeni, unde se
aflau în Moldova turci, indiferent cu ce treburi, și care aveau nenorocirea
să cadă în mîinile eteriștilor, au fost omorîți cu cruzime [1]. Pretutindeni
jefuiau casele, luau lucrurile, caii. În scurt, acești creștini au întrecut
63 v. atunci | în grozăvie chiar și pe turci: unde apăreau eteriștii, rămîneau
peste tot doar urme de sînge și foc. Toate acestea se făceau sub pretextul
plauzibil de a se umplea [cu bani] casa de război a armatei [2]. Expediind
detașamentele, prințul le spunea: « Acei care nu voiesc să facă personal
serviciul militar, să dea bani și cai» ! ! Cum a procedat prințul Ipsilanti
și cu primul . . . * Andrei Pavlu și cu cei doi nepoți ai acestuia, întrece
orice închipuire.

Ipsilanti a scris cu privire la aceasta și lui *Sava*, ca să ridice toate
64 armele de la boieri pentru a le împărți celor | ce nu aveau, la fel și caii
pentru cavalerie și artilerie, și i-a poruncit să se ia în stăpînire toate
casele de bani publice. Sava i-a răspuns însă că el nu numai că nu va
face aceasta, dar nici nu va permite nimănui s-o facă la București,
deoarece, a adăugat el, nici bunicul și nici tatăl său nu au fost jefuitori.
Acest răspuns i s-a părut lui Ipsilanti cutezător și el, în loc să caute cît
se poate mai mult să se apropie de Sava și să nu jignească necontenit
64 v. amorul propriu al acestuia, l-a mustrat în scris și a adăugat că de va
vedea pe viitor la oricine vreo scrisoare a lui, scrisă de mîna lui *Andrei*

---

[1] Cîțiva turci care se aflau la Bacău au fost aduși de arnăuți de vii la Ipsilanti la Focșani. El și-a manifestat indignarea pentru faptul că nu fuseseră omoriți pe loc și a poruncit să fie dați ispravnicului.

[2] Casa de război a armatei era destul de plină. Numeroși greci și-au donat întreaga lor avere. Făceau donații și unii boieri. Dar unde [cum] au fost întrebuințate toate acestea?

* Indescifrabil.

www.dacoromanica.ro

Cumbași [1], îl va trimite în fața tribunalului militar. Ipsilanti a voit să arate prin aceasta că *Sava* nu știa, oarecum, ce semna și era condus de secretarul său. Astfel a reușit Ipsilanti să ridice împotriva sa pe toți oamenii de care avea nevoie.

| Concomitent cu scrisoarea sa, prin care poruncea să se ia armele, 65
caii etc., Ipsilanti a expediat una identică c[ăpitanului] *Iordache*, în al cărei plic a mai adăugat alta, cu același conținut, pentru a fi remisă lui *Tudor* [2], pe care încă atunci Ipsilanti îl credea un instrument al lui *Iordache*, așa după cum acesta a știut să-l asigure de la început și după cum mulți cred greșit încă pînă astăzi.

Sub asemenea auspicii, prințul Ipsilanti a rămas șase zile în | împre- 65 v.
jurările Iașilor. În ziua de . . .* februarie el a plecat spre București, avînd strînși vreo 400 de oameni, — cu 18 căpitani, [fiecare] cu semnele sale [distincte] — de tot felul de adunătură, fără organizarea cuvenită și fără comandanți desemnați cu precizie. În loc de a lua drumul drept și cel mai comod prin orașele *Bîrlad* și *Focșani* la granița dintre cele două principate, el a plecat prin *Roman* și *Bacău*, unde a sosit la 3 martie, pe un drum prost și aproape de două ori mai lung decît primul. Acest drum trecea însă de-a lungul frontierei austriace, pe care | *Ipsilanti* se 66
pare că o căuta chiar de la sosirea sa la Iași și poate chiar și de mai înainte.

O dată cu plecarea lui *Ipsilanti* din *Iași*, s-a răspîndit și mai mult zvonul cu privire la corpul de armată rusească dc 30 000 de oameni, care trebuia să-l urmeze îndată. Se mai spunea că un enorm parc de artilerie și muniții de război trebuia să i se alăture curînd prin Fălciu, că prințul duce cu el 20 000 de oameni etc., etc. Toate aceste zvonuri au ajuns îndată la București, unde aproape ni | meni nu se mai îndoia 66 v.
de participarea sigură a Rusiei, și unde se vorbea că N. Roznovanu, care era atunci vistier [în Moldova], pregătea conacele pentru aprovizionarea rușilor. Acest lucru a fost confirmat și prin proclamația prințului *Ipsilanti* către orașul *București*, expediată din Roman (la 5/17 martie) **, prin care, anunțînd răscoala grecilor, îndemna populația din acest oraș să stea liniștită, promițînd să păstreze o severă disciplină în armata sa; el cerea numai proviziile necesare pentru armata sa în timpul deplasării acesteia prin *Țara Romînească* și mai amintea despre o mare putere,

---

[1] Sava scria prost; *Cumbasi* era secretarul său; Duca era dușmanul său și de aceea a instigat pe Ipsilanti împotriva acestuia. Scrisorile lui Sava erau semnate întotdeauna de el însuși, dar scrise de mîna lui Cumbași; pe cînd scrisorile către *Sava*, purtînd iscălitura prințului Ipsilanti, sînt scrise de mîna lui *Lasani*. Întreagă această corespondență a fost trimisă austriacilor de către Panait, fratele lui Sava, după moartea acestuia.

[2] *Iordache* nu a dat această scrisoare lui Tudor.

* Loc alb în ms.

** Vezi cronica lui I. Dîrzeanu, în acest volum, f. 38—39. Tot acolo, la f. 40 v, proclamația de la Mizil (18 martie) adresată locuitorilor din București.

www.dacoromanica.ro

67 | care proteja ambele principate, putere, care nu va admite ca turcii să intre în ele.

În *Bacău*, Ipsilanti a primit o scrisoare de la *Sava*, care îi anunța că deputați bulgari din mai multe localități de pe malul drept al Dunării au sosit la *București*. Această știre l-a bucurat pe Ipsilanti și el a poruncit acestora să aștepte în acel oraș sosirea lui.

Cu toate acestea, el înainta încet și timid spre *Focșani*. El nu era
67 v. sigur de *Tudor* și nu se încredea cu totul nici în Sava. | El nu obținuse de la trimișii săi un răspuns satisfăcător cu privire la intențiile lui Tudor, iar oamenii din jurul lui căutau să-i inspire neîncredere față de Sava; se îndoia și de Miloș în ceea ce privește trecerea Dunării.

Se oprește nehotărît, la Focșani. Formează batalionul sacru

După ce a sosit, la 6 martie, în *Focșani*, prințul *Ipsilanti* a stat șase zile în nehotărîre și a așteptat știri și unele cete de eteriști, care se scurgeu din diferite locuri ale Moldovei. Aici a pus el primele baze pentru formarea batalionului sacru, în care intrau numai tinerii de neam pur grecesc,
68 venind din diferite | universități și alte școli. Comandantul acestui batalion trebuia să fie însuși prințul, dar din motive necunoscute, el a amînat mereu să ia personal comanda acestui batalion.

Primește știri de la Iordache

A doua zi după sosirea sa la Focșani, el a primit știri de la căpitanul Iordache. Acesta îl înștiința că vine în întîmpinarea sa și îl implora totodată să se grăbească să ocupe Bucureștii înainte de a sosi acolo *Tudor*, care — adăuga șiretul Iordache — și-a călcat făgăduiala și șovăie. Ceea
68 v. ce era și de așteptat. Ipsilanti a ple | cat, dar în loc să meargă direct (deși tot nu ar fi ajuns la timp), el a luat-o din nou spre dreapta pe sub munți, ca și cînd ar fi fost intimidat, și a mers încet spre Buci, * unde a sosit la 14, și de unde s-a îndreptat apoi spre *Ploiești*. Pe acest parcurs el a primit din partea divanului Țării Romînești o scrisoare, prin care acesta îl ruga să nu intre în acest principat. Această știre l-a descurajat cu totul, astfel că aproape nu mai nădăjduia să convingă pe *Tudor* pentru o acțiune comună.

Ipsilanti înaintează timid spre București prin Ploiești

Ipsilanti este disperat că divanul nu dorește intrarea lui în principate

69 | *Iordache* implora pe prinț să se grăbească să ocupe Bucureștii și personal l-a înșelat și mai mult în privința posibilității de a atrage la el pe *Sava* și oastea lui *Tudor*. El i-a promis că va cumpăra fără greș pe toți căpitanii de *panduri* și a luat pentru aceasta o sumă importantă, precum și pentru a mai recruta oameni, pe care a promis să-i aducă în
69 v. mare număr de partea | prințului. În acest mod ipocrit proceda totdeauna *Iordache*.

Iordache face jonciune cu prințul și-l încurajează prin neadevăruri

La Ploiești, Ipsilanti a aflat în mod cert că Bucureștii fuseseră ocupați de Tudor. El a găsit aici mulți boieri și a întîlnit consulatele, care plecau, toate, la *Brașov*.

Ipsilanti întîlnește la Ploiești consulatele și află că Tudor a ocupat Bucureștii

---

* Buzău?

www.dacoromanica.ro

Ocuparea Bucureştilor şi altele alarmează pe prinţ

Ocuparea *Bucureştilor* de către Tudor, proclamaţiile acestuia şi în sfîrşit şederea lui bimbaşa Sava, acolo nelinişteau pe prinţul Ipsilanti. El | tot mai credea că ei acţionează de comun acord, pe cînd, de fapt, 70
neîncrederea dintre *Tudor* şi *Sava* creştea zi de zi. Atît de prost era informat prinţul *Ipsilanti* despre toate lucrurile. Dar bazîndu-se cu totul pe asigurările lui *Iordache* şi ale doctorului [Mihail] *Hristari*, unul dintre cei mai zeloşi eterişti [1] din Bucureşti, el s-a îndreptat către acest oraş.

Ipsilanti se apropie de Bucureşti şi se aşează la Colentina

În ziua de 27 martie prinţul *Ipsilanti* s-a apropiat de *Bucureşti* şi aflînd că mitropolia şi toate mănăstirile sînt ocupate de panduri şi de *Sava*, s-a oprit la *Colentina* (la 2 verste depărtare de Bu | c[ureşti]). El 70 v.
nu se decidea să intre în oraş fără o explicaţie prealabilă cu *Sava* şi cu *Tudor*, care îi mai dăduse de ştire că prezenţa lui la *Bucureşti* ar fi deplasată. Pavel *Macedonschi* a fost trimis la el cu această [înştiinţare] de către divan şi Tudor. De asemenea el a fost însărcinat să întrebe şi să examineze dacă prinţul *Ipsilanti* are vreun act din partea guvernului Rusiei. Dar prinţul *Ipsilanti*, arătîndu-i decoraţiile şi epoleţii săi de aur, i-a spus: « Iată mărturia acestui lucru; act de acest fel nu se arată nimănui». După aceasta *P. Macedonschi* s-a reîntors la Bucureşti.

Tudor nu se împotriveşte recrutării eteriştilor

| Cu toate acestea, *Tudor* nu a interzis citirea proclamaţiei lui 71
Ipsilanti prin oraş şi recrutarea pe care o făcea foarte activ doctorul *Hristari* în cercul tinerilor greci. În unele locuri au fost arborate în mod provizoriu drapelele tricolore ale eteriştilor [2].

Boierii roagă pe p[rinţul] Ipsilanti să ocupe Bucureştii

Mulţi dintre boierii din Bucureşti, ca *mitropolitul Dionisie*, . . . *, *Văcărescu*, *Vilara*, *Manu*, ruda sa, şi alţii au venit la prinţul *Ipsilanti* şi l-au rugat să ocupe oraşul, unde pregătiseră pentru el casa lui *Brîncoveanu*. Dar prinţul nu a îndrăznit să facă aceasta; el nu se prea | baza 71 v.
pe forţa sa, se temea de *panduri* şi nu se încredea în totul în *Sava*.

Tudor vine la| Ipsilanti şi refuză să colaboreze cu el

În seara zilei cînd a sosit prinţul *Ipsilanti*, *Tudor*, însoţit de *D. Macedonschi* şi de episcopul *Ilarion*, a venit la el. Prinţul a căutat prin toate mijloacele să convingă pe *Tudor* să colaboreze cu el şi să unească lagărul pandurilor cu al eteriştilor. Acesta s-a opus însă cu dîrzenie, sub diferite pretexte, la insistenţa stăruitoare a prinţului şi i-a cerut dovezi scrise despre coparticiparea Rusiei. În cele din urmă, după discuţii aprinse, cînd *Ipsilanti* a recunoscut că nu avea nimic din partea Rusiei — dar că pentru binele obştesc ei trebuie să opereze de comun acord, *Tudor* | i-a 72
spus: « Prinţe ! scopul dvs. este cu totul opus scopului meu. Dvs. aţi ridicat armele pentru eliberarea Greciei, iar eu — pentru a elibera pe

[1] Hristari a întrebuinţat tot ce a avut în folosul Eteriei.

[2] Drumul de la *Bucureşti* pînă la *Colentina*, cît ţinea lagărul eteriştilor, era înţesat zi şi noapte de oameni de diferite condiţii sociale.
În principate, Ipsilanti nu a îmbrăcat uniforma rusească.

* Indescifrabil.

www.dacoromanica.ro

compatrioții mei de jugul unor boieri de clasa întîia. Locul dvs. nu este aici. Duceți-vă, treceți Dunărea, și luptați cu turcii. În ceea ce mă privește, eu nu intenționez să mă lupt cu ei. Eu intenționez să lupt numai
72 v. contra abuzurilor care sfîșie patria mea. Puterea dvs. este prea slabă ca | să vă puteți măsura cu cea a turcilor, și dacă nu sînteți sprijiniți de vreo mare putere, vă așteaptă numai nenorociri». Prințul G. Cantacuzino, care se afla acolo, a arătat prințului Ipsilanti că, deoarece Tudor nu dorește să acționeze în înțelegere cu ei, ar fi bine să nu-l împiedice, ci să evacueze Țara Romînească și să se întoarcă în Moldova, la care să-și limiteze deocamdată sfera acțiunii sale, sau să treacă peste Dunăre. Ipsilanti însă stăruia asupra acestui punct și acest lucru a constituit primul motiv de discordie între acești doi prinți. Răspunsul lui Tudor era prea limpede și sincer și prințul a văzut că toate speranțele sale de a-l îndupleca să treacă de bună voie de partea sa trebuie să rămînă zadarnice. Atunci el a căutat să cumpere, cu ajutorul lui Iordache, pe căpitanii lui [Tudor], dar și aceasta fără nici un succes vizibil.

Ipsilanti recurge la cumpărarea pandurilor

Între timp, pentru ca eteriștii să nu bănuiască refuzul lui Tudor
73 de a acționa | în înțelegere cu ei — așa după cum prințul nu a încetat tot timpul să-i asigure — acesta s-a arătat mulțumit de întrevederea cu Tudor și a răspîndit zvonul că [Tudor] a jurat chiar că le va da ajutor; ceea ce era foarte departe de adevăr, deoarece aceasta a fost singura lor întrevedere și ei s-au despărțit foarte nemulțumiți unul de celălalt.

Ipsilanti simulează că e mulțumit și răspîndește zvonul că Tudor a depus jurămîntul

73 v. | Sava a venit și el în acea zi la *Ipsilanti* la *Colentina*. Prințul și-a epuizat toate argumentele pentru a-l determina să participe cu mai multă hotărîre la cauza grecilor. *Sava* a depus jurămîntul. Este demn de notat că imediat ce bimbașa Sava s-a arătat în lagărul lui Ipsilanti, un număr de peste 800 dintre cei mai buni arnăuți au trecut cu toții la el (el se bucura de încrederea lor nețărmurită) și detașamentul său s-a mărit
74 cu circa 800 de oameni | din oastea cea mai aleasă pe care o avea Ipsilanti.

Sava vine la Ipsilanti și în sfîrșit îi jură credință

Cei mai buni oameni trec la Sava

A doua zi, *Sava* a prezentat prințului pe deputații Bulgariei, chemați de acesta potrivit planului general, care îi fusese adus la cunoștință de către *Galatis* cu trei ani mai înainte [1]. Acești deputați, 17 la număr, erau dintre locuitorii cei mai respectabili și mai bogați, precum și preoți [2]
74 v. din *Șumla*, *Osman Bazar*, *Djumaia*, *Tîrnovo*, | *Gabrovo*, *Kizani*, *Sliven*, *Filippopol*, *Sofia* etc. Ei au prezentat prințului un act semnat de un mare număr de sate și i-au promis să ridice îndată pînă la 10 000 de oameni înarmați. Pentru aceasta însă ei aveau la început nevoie deodată de 10 000 de lei. Pe lîngă aceasta ei pregătiseră 18 bărci mari, care, la momentul

---

[1] Galatis a fost omorît în Grecia de către Anagnostopulos și Tzakalov, curînd după întoarcerea lui din Conia.

[2] Printre aceștia se distingeau *Hagi Mihail* din *Sliven*; *Hagi Ivan* din *Osman Bazar* și *Hagi Mihalachi Ciorbagi Oglu* din *Filippopol*.

www.dacoromanica.ro

fixat, urmau să se concentreze, toate, la *Zimnicea* și împreună cu *Sava* mai pregătiseră 600 de bulgari, care, la apropierea lui Ipsilanti de mal, aveau să cucerească tîrgușorul *Șiștov*. | Ei l-au rugat să vină acolo fără 75
întîrziere.

Deși *Ipsilanti* a avut la început în vedere acest proiect de a trece în *Serbia* sau *Bulgaria*, pe care spera să o răscoale, totuși în ceea ce privește *Bulgaria*, el nu avea încredere în *Sava* și apoi, pierzînd speranța de a îndupleca pe *Tudor*, se temea să lase pe acesta în spatele său. Și deoarece această delegație, după ce a așteptat multă vreme afară, a avut nesansa să se prezinte prințului după ce acesta luase | masa, el le-a răs- 75 v.
puns cu impertinență, strigînd că « grecii s-au ridicat fără de bani și de aceea ei să se întoarcă îndată acasă și fiecare, fără întîrziere, să ridice districtul său și să nu se bazeze pe bani, iar cine nu va îndeplini acest ordin, la sosirea sa va fi tras în țeapă». Așa a primit prințul *Ipsilanti* pe deputații acestui popor războinic, pe care el însuși se întemeia mai mult și a | cărui alianță a căutat-o timp de mai mulți ani. Iar fără o 76
răscoală a bulgarilor, nimeni nu va putea face vreodată nimic turcilor. Acești deputați nenorociți numai ce au trecut pe malul drept al *Dunării* la Șiștov și au și fost prinși de turci, suferind o moarte cruntă [1]. Întrevederea lor cu prințul s-a desfășurat prea în văzul tuturor. Nici în această împrejurare prințul nu a știut să păstreze discreția necesară în asemenea împrejurări și de aceea întreaga lor conversație a fost transmisă îndată turcilor care, nemu|lțumindu-se cu asasinarea acestor 16 oameni, au 76 v.
omorît și mulți locuitori respectabili din aproape toate orașele și din numeroase sate din Bulgaria dintr-o bănuială neîntemeiată și au dezarmat întreaga Bulgarie, măsură care a fost luată de Poartă pentru prima oară.

Amărît de toate cîte s-au petrecut și văzînd că toată truda lui de aproape 4 ani a fost astfel nimicită, *bimbașa Sava* și-a permis cîteva expresii, care au fost îndată transmise prințului, cu adaosuri, ceea ce a sporit și mai mult | neînțelegerile dintre ei. 77

Astfel stăteau atunci lucrurile. *Ipsilanti*, *Tudor*, *Sava* și în sfîrșit *Iordachi* se aflau, cu toții, în jurul Bucureștilor și toți nutreau planuri mai mult sau mai puțin diferite, neavînd încredere unul în celălalt.

În acest caz *Tudor* a dat dovadă de mai mult caracter decît ceilalți. El a fost, într-un anumit sens, vic|tima boierilor care l-au îndemnat să 77 v.
organizeze răscoala și apoi l-au lăsat fără un ajutor hotărît în acțiunea proiectată. Fiind fără învățătură și neavînd experiența unor asemenea împrejurări, el nu a putut, din cauza complicării lor neprevăzute de

---

[1] Cu excepția lui Hagi Mihail din Sliven, care întîrziind la Zimnicea și aflînd despre soarta tovarășilor săi, s-a salvat la Brașov, unde a și murit. Fiul său, cu o educație europeană și vorbind la perfecție limbile franceză și germană, a fost deputatul bulgarilor care au trecut în Țara Românească în anul 1830.

www.dacoromanica.ro

mai tîrziu, să le facă față în acele situații grele, cînd trebuia să intre, oarecum, și în relații diplomatice. Cu toate acestea, *Tudor* acționa atunci
78 tot încă prin divan, deși în acel moment [divanul] era aproape | cu totul sub influența sa.

Sava, susceptibil, eterist zelos și activînd fără preget încă de pe vremea lui *Galatis*, în ciuda faptului că datora întreaga sa avere Porții, care îl înălțase la gradul de bimbașa cu un salariu de circa 6 000 lei anual și-l avansase la rangul de căminar, dorea sincer să fie util patriei sale. Calitățile lui personale, de care el era prea conștient, îi dădeau dreptul
78 v. la întîietate față de | oamenii care, înainte de aceasta, fuseseră în slujbă la el în calitate de simpli arnăuți și care apoi, împreună cu prăvăliașii care formau statul major al lui Ipsilanti, voiau să-i comande, îi întindeau curse, stîrneau bănuieli asupra bunelor lui relații cu turcii, fapt pe care Iordache i l-a reproșat chiar verbal, și căutau prin toate mijloacele să-l îndepărteze de prințul *Ipsilanti*. De aceea *Sava* ezita, văzînd treburile patriei sale într-o stare atît de proastă și considerîndu-le cu totul pierdute.
79 Cu toate acestea el a rămas | totdeauna un executant credincios al tuturor ordinelor prințului *Ipsilanti*.

Iordache a depus jurămînt și lui *Tudor* și prințului *Ipsilanti*, ale căror răscoale erau cu totul opuse în ceea ce privește cauzele lor. El a luat de la amîndoi bani și îi înșela pe amîndoi. Singurul mobil al tuturor acțiunilor sale a fost lăcomia lui infernală pentru bani. Deși era lipsit cu totul
79 v. de învățătură, totuși aflîndu-se la curtea a doi domni fanarioți | și avînd adeseori raporturi și legături cu consulatul rusesc alcătuit de asemenea din peroți* și, în sfîrșit, servind multă vreme împreună cu voievozii sîrbi, el a avut mijloace și ocazia să învețe de la ei toate tertipurile, toate uneltirile, toate vicleniile și alte vicii, care caracterizează și deosebesc pe
80 acești oameni. De origine grec, prin înclinările | care-i erau proprii, el a înțeles și și-a însușit repede toate« calitățile» descrise mai sus. Pe deasupra el mai era și un lăudăros nemaipomenit. De aceea, cu drept cuvînt, el poate fi socotit unul dintre principalii vinovați de toate nenorocirile care au lovit mai tîrziu pe eteriști în principate și aceasta datorită informațiilor sale false, deseori născocite, pe care le procura totdeauna comandantului său.
80 v. | În sfîrșit, prințul *Ipsilanti* avea în toate acestea rolul cel mai jalnic. El fusese înșelat cu totul de căpitanul *Iordache* în privința lui *Tudor* și își pierduse orice speranță de a sili pe acesta să colaboreze cu el în folosul grecilor. El suspecta pe *Sava*. Între timp nimeni nu auzise încă de sosirea a 80 000 de ruși și despre parcuri de artilerie, ci dimpotrivă, totul
81 arăta că acțiunea sa este prost | primită de cabinetul rus. Pe deasupra, excomunicarea sa și a complicilor lui de către biserică, excomunicare

* Locuitori din Pera.

www.dacoromanica.ro

pronunțată la Constantinopol de sinod și de patriarh, începuse să se răspîndească prin mijlocirea agenților [consulari] austriaci*. În afară de aceasta, el era lipsit de orice aptitudini, fiind înconjurat de oameni necunoscători în asemenea treburi, de oameni de cea mai obscură | pro- 81 v.
venienţă şi cei mai desfrînaţi, care ocupau toate posturile, care se bucurau de încrederea lui, care îl influențeau și îl înșelau la orice pas, care îi inspirau neîncredere într-un mare număr de căpitani, temîndu-se, propriu-zis, pentru ei de apropierea acestora de prinț, așa încît chiar de la început au reușit să slăbească la ei rîvna și entuziasmul, | care se poate atît de 82
ușor inspira și întreține, dacă însuși comandantul ar ști să aibă față de ei o atitudine simplă și sinceră și ar arăta că nici într-un caz nu-i este frică de ei. Prințul Ipsilanti era însă dimpotrivă nepăsător, arogant, mîndru și timid și pe acei pe care nu-i putea cîștiga de partea sa prin promisiuni deșarte și neîntemeiate precum și prin înșelare, căuta | să-i piarză prin 82 v.
mijoace ucigătoare. Mulți afirmă ca lucru cert că prințul *Ipsilanti* a avut intenția, încă la *Colentina*, să omoare în chip mișelesc și pe *Tudor* și pe *Sava*. Acesta din urmă însă nu a venit la el decît însoțit de peste o sută de oameni de ai săi. El cunoștea prea bine toată perfidia fanarioților și bănuia intențiile prințului.

Scrisoarea lui Capodistria

| La *Colentina* prințul Ipsilanti a primit o scrisoare de la I. Capo- 83
distria, care îi făcea cunoscut că împăratul nu aprobă în nici un chip acțiunea lui și numai din considerație pentru meritele sale din trecut i se îngăduie să se întoarcă în Rusia, cu condiția însă ca el să renunțe la acțiunea sa și să profite îndată de această permisiune. Această scrisoare | 83 v.
a fost expediată prințului într-o copie certificată de consulatul general, deoarece originalul a fost trimis baronului Stroganov la Constantinopol, probabil pentru ca, arătîndu-l Porții, să o convingă că Rusia nu a participat la această răscoală. O copie după această scrisoare s-a trimis în același timp și consulatului general, acesta fiind însărcinat să o expedieze, pentru a se cîștiga timp, prințului | *Ipsilanti*, care se afla în principate**. 84
Prințul a ținut cîtva timp în secret față de oamenii din apropierea sa primirea acestei scrisori, dar ea a devenit în curînd publică.

Prințul ridică lagărul și pleacă la Tîrgoviște

Temîndu-se să rămînă mai mult la Colentina și zăbovind [acolo] 4 zile, prințul și-a ridicat brusc lagărul și și-a îndreptat trupele spre *Tîrgoviște*, lăsînd în drumul său urme de jaf, foc și tot felul de devastări.

---

* Cartea de blestem a patriarhului Grigorie împotriva Eteriei și împotriva răscoalei lui Tudor a fost emisă în Constantinopol la 11 martie și trimisă în Moldova și în Țara Românească pentru a fi citită locuitorilor.

** Scrisoarea lui Capodistria, trimisă în numele țarului aflat la Laybach, este datată 14/26 martie 1821. Adresa lui A. Pisani cu care acesta trimite lui Al. Ipsilanti scrisoarea de mai sus a lui Capodistria, este datată 28 martie st. v. din Sculeni.

Menționăm că există și o scriere intitutlată: « Combaterea de către greci a scrisorii contelui Capodistria, adresată prințului Alexandru Ipsilanti» (Acad. R.P.R., ms. grec. 720, f. 221—236).

www.dacoromanica.ro

84 v. Această deplasare care-l apropia | de granițele *Austriei*, nu era de bun augur: toți au văzut în ea un început de fugă rușinoasă.

Caietul D.

85 | Deși nu consimțise să participe la acțiunea prințului *Ipsilanti*, *Tudor*, rămînînd în București, se temea totuși să acționeze deschis împotriva eteriștilor. El tot mai stătea la îndoială, dacă *Ipsilanti* era sau nu uncalta Rusiei și de aceea, aflînd că prințul a părăsit *Colentina* pentru a-și stabili
85 v. lagărul | în împrejurimile Tîrgoviștei, s-a hotărît și el să părăsească București și să plece spre regiunile muntoase din Oltenia, unde, alegîndu-și un loc potrivit, să se oprească și să aștepte vreo schimbare în situația politică, determinată de urmările acțiunii sale, iar între timp să acționeze de acolo prin mijlocirea divanului. Acesta, sub președinția mitropolitului, trebuia, potrivit învoielii și dispozițiilor date de Tudor, să plece în același
86 timp și el din | București și să se adune la *Cîmpulung*, de unde Tudor avea posibilitatea ca fără greutate să ceară să ia măsuri pentru a aproviziona cu cele necesare pe eteriști și pe panduri. Fapt carc a fost adus și la cunoștința prințului.

Tudor rămîne în București

Tudor intenționează să plece în Oltenia

Dar abia fuseseră luate aceste măsuri, cînd *Filipescu Vulpe* și *episcopul*
86 v. *Ilarion*, îndemnați de motive personale, au căutat | prin toate mijloacele să facă pe *Tudor* să renunțe la intenția sa de a pleca din București. Ei i-au arătat că, rămînînd în acest oraș, el nu va atrage asupra sa nici un fel de bănuială din partea Porții. De altfel, adăugau ei, chiar dacă turcii nu s-ar ține de promisiunile date, pandurii vor avea totdcauna timp să se retragă la primul semnal al trecerii Dunării de către turci etc. etc.
87 În cele din urmă Tudor | a consimțit la aceasta, dar a poruncit ca acestea să fie ținute în secret. Între timp unii boieri, care nu știau nimic despre schimbarea ce a urmat, au hotărît să plece cît mai curînd. [Grigore] Băleanu, aștcptînd timp de patru zile pe Filipescu Vulpc, care, sub diferite pretexte, amîna momentul fixat pentru plecarea lor, a trebuit să plece
87 v. singur la *Tîrgoviște*, unde s-au strîns numai unii dintre membrii | divanului, precum și alți boieri. Ei au trimis de comun acord la *București* pe *N. Văcărescu*, ca să caute să înduplece pe mitropolit, pe *Filipescu Vulpe* și pe ceilalți să vină la locul cuvenit, unde prezența și activitatea lor cra nccesară, cu atît mai mult cu cît cteriștii ruinau cu desăvîrșire
88 pe țărani prin pretențiile lor nesăbuite și dezordonate, | însoțite de tot felul de acte de violență. Toate argumentcle lui *N. Văcărescu* pentru a-i convinge au fost însă zadarnice. Mitropolitul și *Filipescu Vulpe* au căutat să-l convingă în fel și chip că *Tudor* se împotrivește acestui lucru și nu le permite să părăsească Bucureștii [1].

Tudor își schimbă planurile și rămîne în București

[1] După întoarccrea lui Văcărescu, *Băleanu* și mulți alți boieri au plecat la Brașov.

www.dacoromanica.ro

Acest răspuns era justificat într-un fel oarecare | prin faptul că *Tudor*, 88 v.
curînd după retragerea lui *Ipsilanti*, sub pretext de a avea divanul mai aproape de el, l-a mutat la *Belvedere*, care aparținea lui Dinicu *Golescu* [1].

Și iată cum s-a petrecut aceasta. *Filipescu* împreună cu Ilarion au declarat în secret mitropolitului că ei știu sigur că | bimbașa *Sava* are 89
intenția să prindă [pe mitropolit] și să-l predea turcilor și de aceea trebuie rugat *Tudor* ca să mute divanul în afara orașului și să pună acolo garda sa. Aceasta a fost de ajuns pentru mitropolit, un om cu facultăți limitate și înfricoșat de răspunderea pentru faptele sale din trecut, ca să creadă toate cele ce i s-au spus. El a început să roage cu insistență pe Tudor ca divanul să fie mutat cît mai repe|de. Pe de altă parte, *Filipescu Vulpe*, 89 v.
cu ajutorul lui Ilarion, a dat să înțeleagă lui Tudor cît este de importantă mutarea divanului în afara orașului și i-a sugerat să impună unor membri ai divanului să-și aibă acolo și domiciliul, deoarece — a adăugat șiretul *Filipescu* — nu se putea avea siguranța că unii dintre ei nu vor părăsi Bucureștii, și atunci | divanul cîrmuitor va rămîne fără puterea atît de 90
necesară mai ales în împrejurările de atunci.

Tudor a fost de acord în toate. După mutarea divanului la Belvedere, el a lăsat acolo spre pază 300 de panduri. Această gardă luase împotriva lui *Sava* toate măsurile de precauție, obișnuite în timp de război. Astfel că, într-o noapte, D. Macedoschi, trimis acolo, a fost întîmpinat cu focuri de arme, deoarece avea cu sine o escortă formată din 12 oameni, care fuseseră luați drept arnăuții lui bimbașa *Sava*. Mitropolitul și *Filipescu* și-au stabilit îndată domiciliul acolo. | Alții au primit ordin să 91
rămînă în noua locuință fără dreptul de a pleca, mai ales toți acei care nu prezentau deplină încredere. Altor cîtorva li s-a îngăduit să meargă să doarmă în casele lor din București [2].

În acest chip *Filipescu Vulpe* a reușit să oprească pe mitropolit și o dată cu el să păstreze divanul, iar mutarea sa benevolă la Belvedere a înfățișat-o compatrioților ca o constrîngere din partea lui Tudor, | și 91
prin aceasta se justifica el în fața compatrioților săi, care părăsiseră Bucureștii și care îl chemau la ei, potrivit înțelegerii dintre ei. Acest boier șiret, poreclit pe drept cuvînt *Vulpe*, își avea planurile sale. El știa, pe de o parte, că eteriștii numai ce au ieșit din *Colentina*, că au și aflat oficial despre excomunicarea lui *Ipsi|lanti* de către biserică și despre circularele 91 v.
patriarhului și ale sinodului care se răspîndiseră pretutindeni, iar pe de alta, că declarația de la Laybach a împăratului *Alexandru* devenise publică în București. De aceea nimeni nu se mai îndoia că toate asigurările lui *Ipsilanti* și zvonurile răspîndite de eteriști cu privire la partici-

[1] La o depărtare de două verste de oraș, spre Cotroceni.

[2] Unii străini scriu că aceasta a fost o măsură generală, luată de *Tudor*. Acest lucru însă nu este adevărat.

www.dacoromanica.ro

parea Rusiei erau născociri de ale lor și că, dimpotrivă, prin această
92 declarație | *Ipsilanti* fusese demis din slujbă și lipsit de orice speranță cu privire la protecția Rusiei. Filipescu *Vulpe* știa apoi că *Tudor*, după toate cele expuse mai sus, strînsese și mai mult relațiile cu turcii și în sfîrșit el mai avea cunoștință despre apropiata lor sosire în Țara Romînească. Acest boier era aproape singurul dintre boierii de clasa întîi care rămăsese în București. El plănuia nici mai mult nici mai puțin decît
92 v. să ajungă domn. Pe lîngă toate acestea, prin lăcomia sa, el trăgea | foloase din situația de vistier al lui *Tudor* și apoi știa să profite din plin de dezordinea care domnea atunci în toate privințele.

Astfel, *Filipescu Vulpe* înșela pe *Tudor*, pe *divan*, pe *boieri* și pe *eteriști*, pe toți aceia pe care găsea el că este necesar [să-i înșele], gîndin-
93 du-se numai la profiturile sale personale și fără să se îngri|jească cîtuși de puțin să înlăture totala ruinare a țării picinuită de eteriști și panduri, dar și mai mult încă de ispravnici [1].

Boierii care rămăseseră în București (cu excepția partizanilor lui Tudor) se aflau într-o situație critică, și pentru a fi cît mai mult pe placul
93 v. pandurilor, care îi amenințau mereu, ei s-au trave|stit cu toții, îmbrăcîndu-se în cele mai simple haine țărănești.

Sava a fost lăsat la București

Sava a fost lăsat la București, sub pretext de a forma, chipurile, avangarda eteriștilor. În fapt însă prințul Ipsilanti îl însărcinase să supravegheze în secret pe Tudor și, între timp, să continue a întreține legături
94 cu turcii, pentru a iscodi intențiile lor. | Legăturile lui Sava cu turcii, bănuielile care circulau printre căpitani în legătură cu trădarea lui și mai ales bănuiclile căpitanului Iordache, erau fapte despre care se vorbea acum în lagărul de la Tîrgoviște. Această împrejurare a determinat pe
94 v. *Sava* să aibă o explicație cu căpitanii *Iordache*, *Farmachi* și cu alți cîțiva.| Constatînd că aceștia îl bănuiesc într-adevăr de legături secrete cu turcii, el a fost silit să le arate ordinele secrete, scrise de prințul *Ipsilanti* cu mîna sa proprie: primul dat încă din *Iași*, iar al doilea la plecarea din *Colentina*, prin care i se poruncea să întrețină relații neîntrerupte cu turcii și să
95 caute pretexte pentru a le scrie și a trimite | scrisorile cu oameni isteți și de încredere, ca aceștia să poată procura apoi toate informațiile necesare. Or, cu toate că *b[im]b[așa] Sava* a convins prin aceasta pe trei sau patru căpitani, zvonul despre trădarea lui s-a răspîndit printre eteriști chiar de la început și era foarte greu sau, mai bine zis, chiar imposibil de înlăturat din rîndul unor oameni, care prin natura lor erau animați
95 v. de neîncre|dere, invidie și altele asemănătoare.

Lucrul cel mai de mirare este însă faptul că, însărcinînd pe *b[im]b[așa] Sava* cu o misiune atît de importantă, prințul *Ipsilanti* însuși nu avea

---

[1] Despre aceasta se va vorbi amănunțit mai departe [notă ștearsă în ms.].

www.dacoromanica.ro

deplină încredere în el și pînă la urmă *Ipsilanti* însuși ajunsese să creadă în zvonurile care circulau prin lagăr, datorită împrejurărilor menționate mai sus, încă de pe vremea cînd Sava se afla la *București* ! | Prințul *Ipsi-* 96
lanti cunoștea influența pe care o avea *Sava* asupra tuturor neamurilor războinice din acele regiuni, cunoștea amorul lui propriu nemărginit, capacitățile lui și de aceea nu îl iubea și se temea de el mai mult decît de toți ceilalți. Această neîncredere a fost funestă pentru eteriști, deoarece *b*[*im*]*b*[*așa*] *Sava* merita atenție mai mult decît ceilalți, și bineînțeles, dacă prințul *Ipsilanti* ar fi știut să-l | măgulească, nu încape nici o îndoială 96 v.
că atunci treburile ar fi luat cu totul altă întorsătură. Cei din jurul prințului vedeau însă în *Sava* un om periculos pentru ei, care putea să-i eclipseze și să împiedice planurile lor venale. De aceea ei căutau să sporească cu orice chip neîncrederea dintre prințul Ipsilanti și Sava. Chiar de la începutul relațiilor sale directe cu prințul *Ipsilanti*, *Sava* se | depăr- 97
tase de acesta. Mai tîrziu însă, convingîndu-se de incapacitatea [prințului] el a început să șovăie și să se gîndească la viitor. Cu toate acestea, el a executat orbește pînă la sfîrșit toate ordinele prințului *Ipsilanti*, care l-a inclus cu atîta nedreptate printre acei mișei, pe care în ultima sa proclamație i-a aruncat, ca să zicem așa, blestemului politic, disprețului general,| 97 v.
pe care, la drept vorbind, le-a meritat el însuși mai mult decît toți ceilalți.

Neîncrederea între Tudor și Sava continuă

Rămînînd împreună la *București*, *Tudor* și *Sava* se aflau în relații de totală neîncredere unul față de celălalt. Iar cînd s-a primit știrea că turcii au trecut *Dunărea* la *Silistra* și s-au îndreptat spre *București*, *Sava* a venit în lagărul lui Tudor ca să afle ultima lui intenție. Dar cît a fost de uimit, | cînd postul de gardă cel mai înaintat al pandurilor l-a oprit, 98
contrar obiceiului, și nu l-a lăsat să intre în lagăr. Iar cînd acest lucru s-a adus la cunoștință lui *Tudor*, acesta a rugat să se spună lui *Sava* că, dacă vrea să vină la el, să nu ia cu sine mai mult de șase oameni, crezînd probabil că prin aceasta va renunța la vizita sa. Necunoscînd frica și trecînd peste toate pericolele, | lăsîndu-și întreaga sa excortă și luînd 98 v.
cu el numai patru arnăuți, *Sava* a venit la *Tudor*, care nu se aștepta de fel la aceasta. Tudor împreună cu Ilarion s-a grăbit să ascundă pe turcii ce se aflau în acel moment la el și care în frunte cu *Nuri aga* fuseseră trimiși de chehaia bei pentru a afla, totodată, știri despre situația eteriștilor. Observînd această mișcare, *Sava* | a întrebat pe *Ilarion* despre 99
rostul prezenței turcilor. Atunci episcopul și *Tudor* au răspuns că în lagăr nu există nici un turc și că probabil a luat drept turci pe cei cîțiva arnăuți care erau acolo din compania lui *Hagi Prodan*. Atunci *b*[*im*]*b*[*așa*] *Sava* s-a întors îndată la el și a luat toate măsurile de precauție, a trimis patrule etc. etc.

Sava vine în lagărul lui Tudor și găsește acolo niște turci

Sava ia măsuri de precauție

Ilarion vine la Sava

| A doua zi *Ilarion* a venit la *Sava*, căutînd în orice chip să-i împrăștie 99 v.
suspiciunea și întrebîndu-l totodată, în numele lui *Tudor*, ce are de gînd

www.dacoromanica.ro

să facă dacă turcii se vor apropia de București. Sava i-a răspuns că el așteaptă cu privire la aceasta ordine din partea prințului *Ipsilanti*, căruia îi raportase amănunțit despre toate.

100 | În tot acest timp, turcii nu au întreprins nici o acțiune împotriva celor aflați pe malul stîng al Dunării. Pașalele din cetățile de pe *Dunăre* au primit ordinul strict să nu încalce sub nici un pretext, primii, tratatul de la București; între timp însă să se pregătească pentru o acțiune defen- 100 v. sivă | și ofensivă. În cele din urmă, primind din partea congresului de la *Laybach* aprobarea de a reprima răscoala, Poarta a luat pentru aceasta toate măsurile necesare și a însărcinat pe seraschicrul de *Silistra* și pe pașalele de *Vidin* și *Brăila* să izgonească pe răsculați din principate.

Turcii la începutul răscoalei

Atunci a intrat în *Moldova* dinspre Brăila *Iusuf, chehaia beiul* pașei 101 din Brăila și, sub comanda acestuia, *Salih pașa*[1] cu | 18 000 de oameni. Din *Vidin* a trecut pe malul stîng al Dunării și silihtarul pașei din *Vidin*, cu trupele fiului cunoscutului *Kara Feiz*[2], cu 4 000 de oameni, strînși și înarmați aproape toți pe socoteala tatălui acestuia. Din Giurgiu a pornit fratele lui *Hachi pașa*, Osman bei, cu 1 000 oameni și, în sfîrșit, 101 v. din *Silistra*, 6 200 de oameni | sub comanda chehaia beiului *Ahmet*. [Constantin] *Negri* era cu chehaia bei. [I.] Samurcaș cu silihtarul din Vidin, sub [comanda căruia] se aflau cunoscutul *Cuciuc-Ahmet* și șeful avangărzii, Osman aga[3], au trecut Dunărea la Călărași. În afară de aceasta, în alte locuri au apărut mici detașamente ca, de exemplu, la Nicopole, 102 | Giurgiu etc. Cei trei caimacami ai prințului Callimachi, care după cum am văzut, de îndată ce au sosit în principate, au trebuit, din cauza răscoalei pandurilor și a eteriei, să se întoarcă și să treacă Dunărea, apar acum din nou ca agenți diplomatici: [Ioan] *Samurcaș* — pe lîngă oștirile din Vidin, [Constantin] *Negri* pe lîngă cele din Silistra și [Ștefan] *Vogoridi* pe lîngă cele din *Brăila*.

Turcii intră în principate

Toate aceste oști au intrat la începutul lunii mai în principate, înaintînd cu teamă spre *Iași*, *Craiova* și *București*. Pentru a-și camufla efectivul lor real, turcii cereau cantități de provizii de 3 ori mai mari decît [avea nevoie] numărul lor efectiv de oameni și cai. Detașamentul din Silistra a făcut nouă zile de la Călărași pînă la București. Celelalte înaintau tot

Turcii se apropie de București

---

[1] *Vogoridi* era însărcinat cu chestiunile diplomatice.

[2] *Kara-Feiz*, cunoscut prin rebeliunea sa împotriva lui *Selim* și prin nesupunerea sa îndelungată; locuia în Adrianopol și supunîndu-se lui *Mahmut* [II] își răscumpărase vina prin donații.

[3] Osman aga a fost înainte de începerea [ostilităților] la Iași pentru a obține informații cu privire la pregătirile făcute de ruși. Eu l-am cunoscut acolo. Mai tîrziu el a devenit unul din cei mai zeloși apărători ai *Brăilei*, unde era comandantul întregii oștiri adunate (neferi ascherli). A fost rănit și în timpul exploziei a fost aruncat și s-a ales cu arsuri. În anul 1829 a fost la Rusciuc. Acest turc era de origine albanez, din secta bektașilor; el vorbește grecește, moldovenește, în limba arnăuților și slavonește; scrie în aceste limbi și în general posedă cunoștințe și informații serioasc, care îl deosebesc de ceilalți turci. Avea la Brăila moșii întinse. În anul 1830 el a venit... [punctele de suspensie în ms.].

www.dacoromanica.ro

atît de încet. La 13 mai *chehaia bei*, apropiindu-se de acest oraș și oprindu-se cu lagărul lîngă *Dudești*, ezita [să înceapă] o acțiune fățișă împotriva lui *Sava* | și a lui *Tudor*, care au mai rămas în acest oraș încă două zile.

Caietul E.

Tudor părăsește Bucureștii

| În acest timp, din lagărul lor de la *Dudești* turcii au trimis de mai 103
multe ori pe *Nuri aga* la *Tudor* pentru a-l convinge să acționeze împreună cu ei împotriva eteriștilor; dar niciodată nu au putut avea un răspuns hotărît și, în sfîrșit, după numeroase tratative, Tudor s-a angajat să evacueze București și să se retragă în Oltenia, fără a se împotrivi sau a se amesteca cîtuși de puțin în operațiile | turcilor, păstrînd cea mai strictă 103 v.
neutralitate.

Între timp *chehaia bei* a făcut cuno cută lui Tudor voința sultanului, ce-i fusese comunicată prin serascherul de Silistra, că el era însărcinat, după ce va distruge pe eteriști, să înceapă tratative cu *Tudor* și cu divanul pentru a introduce în principate un nou așezămînt, mai ales în favoarea sătenilor, și că în această privință trebuie să se întrunească la București, îndată după | întoarcerea liniștii, împuterniciții ambelor părți. 104

Tudor și Sava părăsesc Bucureștii

Pe baza acestei hotărîri, Tudor a dizolvat noaptea divanul și a poruncit mitropolitului să numească în locul său la București pe unul dintre episcopi [1], urmînd ca el cu toți membrii divanului, unindu-se cu boierii care se aflau la *Tîrgoviște*, să se strîngă la *Cîmpulung*, așa | cum 104 v.
fusese stabilit mai înainte. A doua zi (duminecă 16 mai), adunîndu-și toți oamenii, Tudor a ridicat lagărul și sub ochii turcilor, aproape în același timp cînd *Sava* a plecat la *Văcărești* [2] (la cinci verste depărtare de Tîrgoviște *). Vladimirescu s-a îndreptat spre munții *Olteniei*. Scopul său era să adune toate trupele împrăștiate dincolo de *Olt*, să aleagă acolo un loc potrivit și să aște|pte sfîrșitul acțiunii eteriștilor, căreia el nu-i 105
prevedea nici un succes.

Tudor vine la Goleşti

A treia zi (18 mai) el a sosit în satul *Goleşti* (aparținînd lui Dinicu Golescu), situat la două verste depărtare de tîrgușorul *Pitești*, în apropiere de care se afla detașamentul prințului Nicolae Ipsilanti care, aflînd de apropierea pandurilor, le-a ieșit în întîmpinare împreună cu căpitanul *Iordache* și *Farmache*; dar ne cunoscînd intențiile lui *Tudor*, el și-a așezat 105 v.
întreaga oaste în ordine de bătaie, avînd în frunte trei tunuri.

Prințul N. Ipsilanti îi iese în întîmpinare și încheie o înțelegere

Aci prințul Ipsilanti și căpitanu Iordache au căutat, prin toate mijloacele, să înduplece pe Tudor să acționeze împreună și să-și unească forțele cu cele ale eteriștilor. *Vladimirescu* a rămas însă neînduplecat

[1] Mitropolitul a lăsat în locul său pe episcopul de Troia.

[2] *Sava* a raportat prințului *Ipsilanti* despre sosirea turcilor la București și a primit ordin să părăsească acest oraș și să i se alăture la Tîrgoviște.

* Evident eronat; corect: București.

www.dacoromanica.ro

și nu a voit să schimbe temeiul răscoalei sale. Tot ce s-a putut obține de la încăpățînatul *Tudor* a fost numai faptul că el a consimțit să încheie o înțelegere cu ei*, prin care se angajau reciproc, în cazul unui atac din partea turcilor împotriva unuia dintre ei, să se ajute unul pe altul. Acest
106 act a fost semnat pe de o parte de *Tudor*, de *D. Macedonschi* și | de *Hagi Prodan*, iar pe de alta de prințul *N. Ipsilanti*, de căpitanul *Iordache* și de căpitanul *Farmache*. După aceasta toți au prînzit la *Tudor*, la *Goleşti*.

Nu există nici un fel de îndoială că semnînd acest act, Tudor avea cu totul altă intenție și aceasta, pentru motivul că el, chiar de la începutul răscoalei sale, nu și-a schimbat punctul de vedere în acțiunea sa și nu s-a
106 v. gîndit niciodată să lupte împotriva forțelor turcești. De aceea, | este probabil că, dacă turcii ar fi atacat pe eteriști, Vladimirescu poate nu s-ar fi unit cu aceștia împotriva grecilor, ci ar fi păstrat în acest caz neutralitatea. Niciodată însă el n-ar fi pierdut ocazia să detașeze o parte din oastea sa, dacă eteriștii ar fi fost înfrînți, pentru a le lăsa drumul liber
107 spre granița austriacă, și profitînd de toată prada | lor, să-și limiteze la aceasta întreaga sa acțiune contra lor. În ceea ce privește intențiile sale ostile, ce i se atribuie că le-ar fi avut față de eteriști, precum și faptul că el ar fi plecat, chipurile, cu aceste intenții din București, potrivit înțelegerii dintre el și *chehaia bei* — toate aceste afirmații sînt cu totul neîntemeiate, deoarece se știe că *Tudor* (așa după cum vom vedea mai jos) avea intenția fermă ca în cazul cînd eteriștii ar fi obținut izbînda, sau
107 v. mai tîr|ziu, în cazul cînd turcii și-ar fi schimbat promisiunea (fapt de care nu ne îndoim cîtuși de puțin) de a începe tratative cu el și cu divanul — el ar fi plecat în Austria. Dar schimbarea neașteptată în situația lui nu i-a dat răgazul să aducă la îndeplinire nici una, nici alta.

Macedonschi descopere banii tăinuiți de Tudor

A doua zi după sosirea pandurilor la *Goleşti*, *D. Macedonschi*, aflîn-
108 du-se la Pitești, s-a întîlnit din întîmplare | cu ispravnicii județelor Gorj și Mehedinți. De la ei a aflat că banii strînși, în urma repartiției făcute de divan, sub denumirea de sumă subsidiară pentru oaste [1], în total circa un milion de lei, au fost luați în primire de Tudor încă la București cu cîteva zile înainte de plecare. Ispravnicii i-au arătat chitanțele date lor de Vladimirescu.

108 v. | Informîndu-se despre aceasta, *Macedonschi* a aflat că acești bani, ca și altă sumă, au fost trimiși în secret de Tudor lui *Ghiță Opran*, domiciliat în orașul Orșova din Austria[2]. Această măsură a inspirat lui *Macedonschi* o bănuială îndreptățită, cu atît mai mult cu cît *Tudor* i-a tăinuit tot timpul că a primit acești bani.

---

* În ms. greșit: cu Tudor.

[1] Atunci s-au strîns cîte 52 lei de liude, ceea ce a însumat circa 800 000 lei, precum și cîte 10 lei de preot — de asemenea peste 200 000 lei.

[2] Acești bani, precum și unele obiecte prețioase, au rămas toate în folosința lui Opran.

www.dacoromanica.ro

Macedonschi se ceartă cu Tudor

| Îndată ce *Macedonschi* s-a întors la *Goleşti*, el a întrebat pe *Tudor* 109
despre banii amintiţi. *Tudor*, nebănuind sursa de unde a pornit această întrebare, a tăgăduit primirea lor. Dar, cînd *Macedonschi* i-a dovedit vina şi a început să-i reproşeze că şi-a călcat jurămîntul şi angajamentul scris, care exista între ei, potrivit căruia unul nu putea să facă nimic fără celălalt, *Tudor* a început să se justifice, | afirmînd că aceşti bani i 109 v.
s-au adus chiar înaintea plecării sale din Bucureşti şi că el nu a avut timp să dea dispoziţii cu privire la cumpărarea lucrurilor necesare pentru îmbrăcămintea şi încălţămintea pandurilor; şi temîndu-se să ţină pe lîngă el o sumă atît de importantă, a trimis-o spre păstrare lui *Ghiţă Opran*. Această scuză nu a fost acceptată de Macedonschi, care l-a acuzat în public de intenţia de a fugi | în *Austria* şi de a reţine în folosul său banii 110
care li se cuveneau lor [1] şi oştirii poporului şi altele. Această ceartă a devenit curînd publică şi cauza ei — cunoscută tuturor.

Cruzimea lui Tudor

Temîndu-se de urmările indignării lui Macedonschi, căruia îi era devotată o mare parte din cei mai buni căpitani, *Tudor* a decis să scape de el şi de *Hagi Prodan*. Pentru aceasta | avea însă nevoie să slăbească 110 v.
mai întîi partidul lor, şi de aceea, potrivit obiceiului dintre acei oameni şi din acele ţinuturi, Tudor a poruncit oamenilor săi să prindă în taină, în aceeaşi noapte, pe cîţiva căpitani şi să-i omoare.

Macedonschi se împotriveşte

Aflînd despre aceasta, Macedonschi s-a grăbit să meargă îndată la locul [execuţiei] şi abia a ajuns la timp ca să scoată frînghiile aruncate deja în jurul gîtului a opt dintre | cei mai buni căpitani, cu excepţia unuia 111
singur (căpitanul Ioniţă [2]), cel mai curajos şi mai iubit de panduri, care fusese spînzurat. Această întîmplare a produs o mare agitaţie între panduri. *Hagi Prodan* şi Macedonschi îl numeau cu voce tare trădător şi călcător al jurămintelor şi angajamentelor luatc faţă de popor şi faţă de divan.

| *Tudor* a căutat să dovedească, şi poate nu fără oarecare dreptate, 111 v.
că aceşti căpitani fuseseră cumpăraţi de către eterişti şi că el a poruncit să fie spînzuraţi ca criminali — fără a fi vorba de vreo intenţie de a-i asasina în taină. Cînd însă i s-au cerut dovezi, | el n-a putut prezenta 112
nici una. În fierbinţeala acestei certe, *Hagi Prodan* era gata să-l omoare pe *Tudor* cu propriile sale mîini, dar *Macedonschi* a reuşit să-l oprească.

Macedonschi şi Hagi Prodan hotărăsc să-l trimită pe Tudor în faţa judecăţii divanului

După consfătuirea ce au ţinut-o între ei aceştia au hotărît să trimită [pe Tudor] în judecata divanului, care credeau ei că trebuie să se afle la *Tîrgovişte* sau la *Cîmpulung*, conform celor stabilite. Această măsură

[1] La începutul înarmării, mulţi dintre căpitani au întrebuinţat banii lor, care trebuiau să le fie restituiţi din această sumă. Dar mai mulţi bani decît toţi aştepta [să primească] Macedonschi.

[2] [Urdăreanu.] Din judeţul Gorj. Soţia şi copiii lui locuiesc acolo pînă astăzi; în anul 1828 ei au înaintat o plîngere şefului statului major, g[eneral] Kisselef, care mi-a transmis-o mie, ca să strîng informaţii, plîngere care mai tîrziu a fost înaintată guvernatorului principatelor împuternicit cu depline puteri — contelui von Pahlen. Bineînţeles, această plîngere nu a putut avea nici o urmare.

www.dacoromanica.ro

112 v. a fost dictată, | poate, de avantaje personale, deoarece Macedonschi, trimiţînd pe *Tudor* în faţa divanului, rămînea comandant al pandurilor şi totodată respecta angajamentul faţă de divan, ei căutînd totdeauna să arate că acţionează conform directivelor acestuia. Dar neavînd încredere totală în reuşita acestei acţiuni şi temîndu-se ca partidul lui Tudor să nu
113 se împotrivească acestui lucru sau să nu-l elibereze pe drum, ei s-au dus | la *Piteşti* şi l-au rugat pe căpitanul *Iordache* să le dea cîţiva oameni care să-l însoţească pe *Tudor* la divan. Făceau acest lucru, adăogau ei, pentru că de la *Goleşti* pînă la *Tîrgovişte* şi mai departe se aflau eteriştii.

Iordache profită de aceasta

Şiretul căpitan Iordache a voit să profite de aceasta şi să dea frîu liber tuturor sentimentelor sale de răzbunare, pe care le nutrea în secret
113 v. faţă de Tudor. Potrivit unor | înţelegeri încheiate, *Iordache* s-a angajat să-l conducă pe Tudor el însuşi în faţa divanului şi a promis a doua zi să vină după el la *Goleşti*. Neavînd însă încredere în *Macedonschi* şi în *Prodan*, el a luat de la ei o asigurare în scris, că [lui Tudor] nu i se va întîmpla nimic la *Goleşti*. Din partea sa, Iordache şi-a luat faţă de *Mace-*
114 *donschi* şi *Hagi Prodan* angajamentul să ducă pe *Tudor* | la divan fără nici o vătămare sau pericol pentru viaţa lui [1].

A doua zi de dimineaţă (21 mai) Iordache, căpitan Farmache şi alţii au venit cu 100 de oameni la Goleşti şi s-au oprit la conacul în care locuiau *Tudor*, *Macedonschi* şi *Hagi Prodan*. *Tudor*, care nu bănuia nimic, i-a primit şi, după obicei, a început să-i trateze cu gustări.

Arhiva Istorică Centrală de Stat din Leningrad, U.R.S.S. Fond 673, inventar 1, dos. 234 (cuprinde caietele A — E.)

Caietul F.

1 *Macedonschi acuză pe Tudor şi îl predă lui Iordache*

După ce s-au adunat cu toţii, Macedonschi a dat secretarului lui Tudor angajamentul acestuia şi i-a poruncit să-l citească cu voce tare. După ce s-a terminat [lectura] *Macedonschi* şi *H. Prodan* au expus amănunţit ultima faptă a lui *Tudor* şi i-au declarat că el, ca unul care şi-a călcat jurămintele şi angajamentele faţă de divan şi popor, trebuie să
1 v. fie dus îndată, cu ajutorul lui | *Iordache*, în faţa divanului pentru a fi judecat. *Tudor* a voit să se împotrivească, să-şi cheme oamenii. Totul însă fusese pregătit: oamenii pe care Macedonschi nu se putea baza, au fost învoiţi de către acesta să meargă la treburile lor la *Piteşti*. Lîngă locuinţa lui Tudor se afla numai căpităniа lui *Hagi Prodan*, alcătuită toată din sîrbi (pînă la 300 de oameni).

2 *Macedonschi ia comanda asupra pandurilor*

Văzînd trădarea | şi fiind dezarmat, Vladimirescu a început să plîngă şi să facă noi promisiuni. Toate eforturile sale au fost însă zadarnice.

[1] Am văzut în original aceste angajamente, precum şi multe alte acte. După unele s-au scos copii, iar o parte mi s-a dat mie şi în original.

www.dacoromanica.ro

Macedonschi, *H. Prodan* și *Iordache*, fiecare își avea planurile lui. Ridicînd îndată tabăra pandurilor, *Macedonschi* a plecat, prin Pitești, spre Oltenia, iar căpitanul Iordache a luat pe *Tudor* cu el la *Pitești*, unde noaptea, legîndu-l l-a dus mai departe.

Luînd comanda asupra pandurilor, Macedonschi a plecat spre Oltenia. Lăsînd două căpitănii la Rîmnic, el s-a îndreptat spre mănăstirea Tismana, de unde a expediat o parte din panduri la *Tîrgu-Jiu*, unde turcii jefuiau împrejurimile. S-a dus apoi la *Cloșani*, pentru a face joncțiunea cu *Dimitrie Gîrbea*, care își avea adunați 3 800 panduri.

În acest interval de timp el s-a ciocnit de prințul Ipsilanti, după cum se va vedea la locul cuvenit. După înfrîngerea eteriștilor de către turci la Drăgășani, el a rămas la Cloșani, așteptînd să vadă cum se vor termina toate acestea. Primind însă știreą că turcii intenționează să atace pe panduri, el a dat, la 10 august, drumul pandurilor și a plecat cu *D. Gîrbea* și *Hagi Prodan* în Transilvania, de unde s-au dus la Kameneț.

Chiar de la începutul intrării turcilor în Oltenia, *Solomon* a fost înfrînt din propria sa neglijență și a plecat și el în Transilvania.

Serdarul *Iamandi* se alăturase [la început] eteriștilor, dar după nimicirea lor la Drăgășani, s-a predat turcilor în mănăstirea *Cozia*, cu cei 60 de arnăuți care-i mai rămăseseră.

Acesta a fost sfîrșitul ridicării pandurilor și al comandantului lor.

Perfidia lui Iordache

Să revenim la eteriști. | Căpitanul Iordache a prevenit încă de cu 2 v.
seară pe prințul *Ipsilanti* că ar fi descoperit, chipurile, corespondența lui *Tudor* cu *turcii*, din care se vede că acest comandant al pandurilor intenționa să atace flancul drept al eteriștilor, în timp ce turcii i-ar fi atacat din front | și că el (Iordache) a decis a doua zi să-l prindă și să 3
i-l predea. Cu atare perfidie proceda Iordache[1].

Ipsilanti închide pe Tudor la Mitropolie

Indignarea prințului Ipsilanti împotriva lui Vladimirescu și încrederea lui oarbă în *Iordache* au fost deajuns pentru a crede totul, fără dovezi precise. *Iordache* a dus pe *Tudor* la *Tîrgoviște* și în loc de | a-l preda diva- 3 v.
nului care, de altfel, aproape nici nu exista, l-a dat în mîna prințului Ipsilanti ca pe un criminal.

Caravia este însărcinat să ia interogatoriul lui Tudor

Tudor a fost închis în temnița mitropoliei, iar cunoscutul criminal *Caravia* a fost însărcinat să-i ia interogatoriul. Acest scelerat a supus pe Tudor la tot felul de chinuri, numai pentru a afla unde a ascuns banii, căci credea că are sume mari de bani, iar descoperirea lor interesa pe

[1] A fost lansat zvonul că au fost intercceptate scrisori, dar aceasta este o absurditate, deoarece Tudor nu a dus corespondență cu turcii, ci a tratat cu ei prin mijlocirea lui *Nuri aga*, care venea deseori în lagărul pandurilor. Aceste relații și tratative prezintă un mare interes. Pe lîngă faptul că eu le cunosc chiar de la oameni din apropierea lui Tudor, chiar și *Nuri aga* mi-a povestit deseori faptele în legătură cu aceasta, pe care eu le însemnam și apoi le citeam din nou acestuia. Iar de la amîndoi [frații] Macedonschi, pe care îi cunoscusem la Chișinău, cînd aceștia au fugit din Țara Romînească și după aceea au fost în detașamentul meu în anul 1829, eu am multe însemnări.

www.dacoromanica.ro

toți mai mult decît toate acțiunile lui Tudor. Vladimirescu a suportat totul cu o tărie neobișnuită,[1] răspunzînd că nu are nimic și spunînd că el « a venit acolo pentru ca, unindu-se cu eteriștii, să lupte împreună împotriva turcilor». În cele din urmă, după două zile de cele mai crude chinuri, au anunțat pe *Tudor* că îl trimit la divan și, legîndu-l, au ieșit noaptea afară din oraș. Apropiindu-se de rîul Dîmbovița, Caravia l-a
4 v. împușcat cu pistolul, apoi l-au tăiat; i-au tăiat capul, iar tru | pul i l-au aruncat în rîu. În mundirul [lui Tudor] Caravia a găsit aur și pietre în sumă de peste 6 000 galbeni.

[Caravia] omoară pe Tudor

Astfel a fost curmată, prin trădare, viața lui *Tudor*,[2] fără nici o cercetare și fără nici o umbră de formă [de judecată]. Dacă el avea, într-adevăr, intenția să acționeze împotriva eteriștilor, în asemenea caz nu trebuia oare să se procedeze cu el după cum se procedează în mod obișnuit cu prizonierii? A avut oare prințul A. I[psilanti] vreun fel de
5 dovezi și angajamente scrise potrivit cărora Tudor trebuia | să acționeze împreună cu el? Dimpotrivă, acesta a declarat personal contrariul numai cu cîteva zile înainte de aceasta prințului Nicolae Ipsilanti la *Goleşti** și acesta împreună cu căpitanul Iordache n-au reușit să-l convingă să opereze împreună cu eteriștii, Tudor continuînd să opună și
5 v. aici rezistență cererii lor. | De altfel și convenția încheiată la Golești dovedește că Vladimirescu nu a intenționat niciodată să acționeze împre-
6 ună cu ei, căci el se ducea peste Olt, în timp ce ete | riștii rămîneau la *Tîrgoviște.* Prin urmare, de ce ajutor reciproc putea să fie vorba între ei? Se poate spune că Tudor a căutat doar să-i liniștească pe eteriști. Din toate actele lui Tudor nu se vede că el s-ar fi gîndit vreodată să se alăture eteriștilor, și cu atît mai puțin, să acționeze împotriva lor. Acest fapt este atestat de mărturiile [oamenilor] celor mai apropiați de el, iar pe deasupra de însuși *Nuri aga*, de *Osman aga*, de *Tair aga* și de alți cîțiva, cu care am avut ocazia să vorbesc adeseori amănunțit, la cîțiva ani după acest eveniment. Toate acestea au fost numai o născocire criminală: nu trebuia oare ca Tudor să fie executat public, în cursul zilei, în loc să i se curme viața în mod tîlhăresc?

După plecarea lui *Tudor* și *Sava* din București, *chehaia bei*, care se oprise după cum am văzut mai sus, cu tabăra lîngă s[atul] *Cățelu*, în
6 v. apropiere de *Dudești*, la 4 verste de | București, a trimis la [Mihalache]

Ocuparea Bucureștilor de către turci

[1] Această informație este confirmată de cîțiva arnăuți care se aflau atunci pe lîngă Caravia.

[2] Acest asasinat a constituit prilejul pentru alcătuirea unui cîntec popular în limba romînească, răspîndit nu numai în Oltenia și Țara Romînească, ci și în Moldova, de unde a trecut în Basarabia. El se auzea peste tot și melodia lui, tot atît de originală ca și compoziția, se auzea pe străzi și deseori nu numai la oamenii simpli, ci și mai mult la cei din treptele superioare: « Pom, pom, pom, Eram eu pom», etc. Melodia ei tristă răsuna mereu în toate părțile. În nota 30 atît originalul, cît și traducerea acestuia, se anexează împreună cu notele.

* În ms. greșit: Pitești.

www.dacoromanica.ro

Manu (care era atunci spătar și care, cu toate că era grec și rudă foarte apropiată a prințului Ipsilanti, a avut totuși atîta curaj și spirit de intrigărie încît a rămas în oraș în tot timpul tuturor schimbărilor de atunci) pentru a afla știri despre [starea] de spirit din oraș, cerîndu-i ca el, împreună cu toți boierii și clerul, să-i iasă în întîmpinare.

Manu a publicat prin oraș ca toți locuitorii să rămînă liniștiți la casele lor și ca nimeni să nu se arate în oraș cu arme. Aflînd că circa 200 de oameni, între care diferiți meșteșugari | și alții, s-au închis în mănă- 7
stirea Radu-Vodă și intenționau să se apere acolo, el a mers la ei și a reușit cu greu să-i convingă să se împrăștie și să ascundă armele, deoarece aceștia credeau că turcii, după intrarea lor în București, se vor deda la omoruri, și de aceea ei au hotărît să moară cu toții, mai bine, cu armele în mîini, decît să fie tăiați ca oile (după cum spuneau ei). Liniștindu-i, [Mihalache] *Manu* a dat de știre | lui chehaia bei că în oraș totul este 7 v.
în liniște.

A doua zi, în zori, [Mihalache] *Manu*, *Nae Golescu*, [Fotache] *Drăgănescu*, cu alți cîțiva boieri, cu un mare număr de clerici, cu o mulțime de negustori și alții, în totul circa 800 de persoane, au venit în lagărul turcilor. La intrarea lor în tabără, ei au văzut doi oameni zăcînd fără de capete | și un altul tras în țeapă. Această privelițe le-a tăiat și ultimul 8
curaj. Curînd s-au liniștit însă, deoarece *chehaia bei* i-a primit foarte bine și i-a spus lui *Manu* că el a auzit despre dînsul multe lucruri bune și că, deoarece este un om în vîrstă, îi va da sfaturi, care vor fi de folos țării și imperiului otoman. | După aceasta a poruncit să fie citit firmanul, 8 v.
în care se poruncea ca armata turcească să nu pricinuiască nici un fel de pagubă celor supuși sultanului, ci să se mărginească numai la nimicirea răzvrătiților.

După aceasta *chehaia bei* a întrebat dacă orașul a fost curățat de rebeli. *Manu* i-a răspuns că toți comandanții cu oamenii lor au plecat încă de ieri, dar | poate să mai fi rămas cîțiva oameni în urmă, care să 9
se fi ascuns de frică prin mahalale. De aceea a sfătuit pe *chehaia bei* să nu intre în acea zi în oraș, ci să ocupe toate ieșirile acestuia. Chehaia bei a consimțit bucuros, deoarece el se temea, crezînd că întreg orașul se găsea în stare de răscoală. El a trimis pe *Tair aga* (care înainte de răscoală fusese başbeşliaga) cu 170 | turci să ocupe ieșirile și să nu 9 v.
îngăduie nici unui turc să intre în oraș, spre a preveni orice dezordine și a da voie întregii delegații să plece.

A doua zi (18 mai), *chehaia bei*, însoțit numai de 2 000 oameni, a intrat în oraș și s-a oprit în casa lui *Manu*, iar întreaga tabără a așezat-o la *Colentina*.

Peste zece zile, lăsînd circa 2 000 de oameni la *Bucu* | *rești*, el a pornit 10
cu teamă și încet spre *Tîrgoviște*.

www.dacoromanica.ro

11 Părăsind împrejurimile Bucureștilor, prințul Ipsilanti nu pierduse încă cu totul speranța că treburile sale se vor îndrepta. El spera, indiferent prin ce mijloace, să cîștige pe *Tudor* sau să scape de el, și să silească pe *Sava* să acționeze cu mai multă hotărîre, după directivele sale. Și în ciuda scrisorii lui Capodistria, el se mai baza în acțiunea sa pe con-
11 v. cursul, cel puțin neutru, al Rusiei. | I se părea că faptul acesta rezulta chiar din această scrisoare.

Ședereа prințului Ipsilanti la Tîrgoviște

Sosind în ziua de 3 aprilie la *Tîrgoviște*, prințul Ipsilanti și-a așezat cea mai mare parte a oștirii sale în acest oraș. Detașamentul prințului Cantacuzino a rămas la distanța de 3 verste lîngă un cătun;[1] detașamentul lui Colocotroni la mănăstirea *Nucetul*; Duca cu arnăuții săi, în
12 număr de 800 oam | eni, a ocupat *Ploeștii*, acoperind prin aceasta flancul stîng al armatei; *Sava*, după cum am văzut, fusese lăsat la București, pentru a supraveghia în ascuns pe *Tudor*, alcătuind un fel de avangardă a armatei împotriva turcilor, care puteau veni de la Silistra prin București; [Gherasiie] *Orfano* [a rămas] la *Mărgineni*, iar *Athanasie*, răsculîndu-se cu 200 din arnăuții săi, s-a îndepărtat spre Buzău.

Îndată ce prințul Ipsilanti s-a așezat la *Tîrgoviște*, declarația *împă-*
12 v. *ratului Alexandru* de la | congresul de la Laybach a devenit (prin mijlocirea consulatului austriac) publică în ambele principate; ea i-a fost comunicată prin consulatul rus. Pe de altă parte, patriarhul și sinodul din Constantinopol au dat publicității excomunicarea din sînul bisericii și afurisirea atît a lui, cît și a prințului Mihai Șuțu și a tuturor complicilor lor. Această împrejurare a dat eteriștilor o lovitură hotărîtoare și a îngreunat situația prințului. Atunci masca a căzut și ambele principate
13 socoteau pe greci ca pe criminali, | care au încălcat ordinea de stat, acuzați de puterile creștine, urmăriți de sultan și afurisiți de patriarh. *Tudor* a început să aibă relații mai dese cu turcii, stăruind și mai mult în intenția sa inițială. *Sava* era disperat de situația Greciei și acționa cu și mai multă precauție; fiind însă compromis acum în ochii Porții, prin desco-
13 v. perirea legăturilor sale în Bulgaria, el nu se hotăra să se predea turcilor. |

Iată situația p[rințului] Ipsilanti în primele zile după sosirea lui la Tîrgoviște — situație care cu toate acestea nu i-a modificat nepăsarea și totala sa pasivitate de totdeauna. El nu a acordat nici o atenție pregătirii oastei sale în vederea acțiunii contra inamicului. S-a ocupat numai de lansarea zvonurilor cu privire la sosirea în curînd a lui Dimitrie Ipsilanti de pe malul stîng al Prutului cu un corp de 16 000 [de oameni] și cu o artilerie puternică, precum și cu privire la participarea Rusiei și Austriei

[1] Se pare lîngă satul... [indescifrabil].

www.dacoromanica.ro

și | altele asemănătoare. Totodată el a compus un discurs adresat armatei 14
sale cu prilejul susmenționatei declarații și l-a trimis ziarelor, discurs care nu a fost niciodată pronunțat și citit trupelor — și mulți dintre oamenii cei mai apropiați de el au aflat pentru prima oară despre aceasta din ziarele străine, după această jalnică campanie. | 14 v.

Prințul *Ipsilanti* a alcătuit un consiliu de război, la care participau amîndoi frații săi *(Nicolae* și *Gheorghe)*, [Gheorghe] *Lassanis*, comandantul orașului Tîrgoviște, generalul [Gherasiie] *Orfano* [1] și doctorul [Mihail] *Hristari*. Acest consiliu nu-și exercita însă nici o atribuție de organ de conducere în dezordinea generală, care domnea atunci, fiind alcătuit din oameni cu totul neînsemnați, care nici | într-un caz nu puteau să dea 15
un sfat bun, și mai puțin — să frîneze furia adunăturii, care alcătuia oastea eteriștilor.

Acest consiliu a trimis în secret împăratului Alexandru o cerere, care, numai ea singură ne-ar ajunge pentru a ne forma o idee clară despre capacitățile intelectuale ale membrilor săi. Această cerere a fost alcătuită drept răspuns la scrisoarea lui I. Capodistria, | menționată mai sus, 15 v.
În ea, prințul A. Ipsilanti și consiliul își recunoșteau oarecum vina și prezentau cu acea ocazie situația lor, care îi dusese acum atît de departe, ca fiind atît de dificilă, încît nu le rămînea în Europa nici un loc pentru existența lor politică, chiar dacă ar fi voit acum să se lase de | acțiunea 16
lor. De aceea ei rugau pe împărat să le obțină un mic district în Grecia. unde ar putea să se retragă, pentru a-și sfîrși viața în liniște. Prințul Gheorghe Cantacuzino s-a opus cu tărie ca acest act prostesc să fie expediat și a refuzat categoric să-l semneze. Dar, în ciuda dove | zilor și argu- 16 v.
mentelor sale, cererea a fost expediată fără semnătura sa. Discordia în această privință a constituit cauza principală, pentru care prințul Cantacuzino a căutat să se îndepărteze de prințul Alex. Ipsilanti.

Ei începuseră să fortifice orașul Tîrgoviște și ridicaseră trei bastioane, îndreptate spre sud, dar așezate fără a se respecta nici un fel de reguli. Șanțul și valul nu aveau | nicăieri adîncimea și înălțimea cuvenită, așa 17
încît un om le putea sări foarte ușor. Nimeni nu acorda acestui fapt nici cea mai mică atenție și nimeni nu înțelegea nimic. Pe deasupra, toată artileria eteriștilor se compunea atunci numai din șapte tunuri, fără accesoriile necesare și în cea mai defectuoasă | stare. Comandantul șef 17 v.
a încredințat comanda supremă asupra lor lui Vasile Caravia, care era tot atît de necunoscător în artilerie, pe cît de perfecționat în cele mai infernale crime [2].

---

[1] *Lassanis* a fost înainte de aceasta la *Pesta* factorul cel mai infam. *Orfano* [a fost] ridicat din rîndul lacheilor lui *Bacaori* (un negustor din Odesa) la rangul de general.

[2] Astăzi generalul Caravia a revenit la starea lui firească de mai înainte și ține o cafenea în Moreea.

www.dacoromanica.ro

Lagărul eteriștilor prezenta în general tabloul cel mai uimitor de
18 diversitate, confuzie | și dezordine. Printre oameni în cea mai mare parte
goi, strînși din tot felul de adunătură, se vedeau caftane negre, cu
căciuli la fel, împodobite cu cap de mort; uniforme de cazaci și ulani,
o mulțime de vestminte asiatice și de arnăuți etc. etc. Spiritul de subor-
donare și disciplină îi erau cu totul necunoscute; nu existau nici coman-
18 v. danți bine | precizați, nici dispoziții, nici reguli precise; toți erau frați,
toți erau căpitani. Începînd de la marele cartier general pînă la ultimul
căpitan, toți erau ocupați numai de intrigi. Căpitanii ademeneau neîncetăt
unul de la altul pe oameni și nimeni nu știa exact cîți oameni poate scoate
la luptă. Nimănui nu i se plătea nimic și dacă cineva cerea bani, i se
19 răs | pundea că « nouă nu ne trebuie bani, noi am ridicat armele nu pentru
a obține bogății, ci pentru eliberarea patriei — noi avem nevoie numai
de fier și bărbăție». De sentimente atît de dezinteresate erau însufleți ți
aceia, care aveau în mîinile lor banii ! !

Dar dacă nu se plătea ostașilor soldă, aceștia trebuiau [totuși]
19 v. hrăniți. Strîngerea | produselor necesare se făcea fără respectarea celor
mai elementare reguli de rechiziție. Orice căpitan, orice eterist simplu,
se ducea după bunul său plac cu cîțiva tovarăși în sat și jefuia pe țăran.
Cea mai mare parte a boierilor și negustorii și-au părăsit casele și au fugit
în Austria. Profitînd de această ocazie, ispravnicul cu căpitanii de arnăuți
20 strîngeau de la țărani nu numai | cantități de produse de cîteva ori mai
mari decît cele necesare pentru trupe, ci absolut tot ce găseau, trimi-
țîndu-le la granița Austriei spre vînzare. Ispravnicul de Tîrgoviște,
căminarul Giartoglu, care administra patru județe, expedia cu miile
în Austria vitele strînse de la populație, precum și diferite cantități de
cereale etc. Nicolae Ipsilanti iscălea, pentru că Giartoglu avea două
fiice, care îl urmau. Pe scurt, un ținut care, dacă se respectă ordinea,
poate să întrețină o armată enormă, a fost adus în cîteva săptămîni în
situația nu numai de a nu putea aproviziona 16 000 de oameni, ci și de
20 v. a nu lăsa nimic | pentru hrana proprie a țăranului. Este neîndoios că
în timp de trei luni eteriștii au pricinuit țării mai mult rău decît mai
tîrziu turcii.

Forța principală a eteriștilor, batalionul sacru, în loc să fie întreținut
în stare bună, se afla într-o stare de totală delăsare și fără un comandant
adevărat. Aceasta pentru motivul că la începutul formării acestui batalion
21 p[rințul] | A. Ipsilanti, urmînd să ia comanda asupra lui, a amînat mereu
acest lucru, sub diferite pretexte. Partizanii prințului atribuie acest fapt
unei măsuri de prevedere a lui, pentru a nu deștepta invidia în alte
unități ale armatei sale. Dar, trebuia oare lăsat acest batalion la bunul
21 v. plac al tineretului, care alcătuia | această falangă, destinată unei acțiuni
atît de importante și alcătuită din cei mai buni greci, ale căror sentimente

www.dacoromanica.ro

și motive nobile aveau nevoie numai de un îndrumător demn, pentru a le justifica? Dimpotrivă, acest batalion, alcătuit din tineretul cel mai bun, care în cea mai mare parte își făcuse studiile în *Europa*, făcea numai rareori instrucție și atunci cine îl instruia ! ! El își petrecea cea mai mare parte din timp în chefuri și cîntece patriotice. | 22

Iar în rîndul celorlalte trupe nu se făcea de loc instrucție și nu exista nici ordine și nici urmă de disciplină. În lagăr [nu exista] nici un fel de poliție, așa încît mulți spioni turci erau amestecați cu eteriștii și nimeni nu știa de acest lucru. Iar în afara lagărului nu exista nici sîrmă înconjurătoare, nici pichete, nici patrule: într-un cuvînt, nimeni nu știa ce se petrece în jurul lor. Toți trăiau în cea mai mare nepăsare și nimeni 22 v. nu acorda nici o atenție acestui fapt.

Cartierul general și prinții [1] își ofereau mereu reciproc mese pompoase, baluri, serate, spectacole, concerte și toți se dedau desfrîului. Ceilalți urmau același exemplu — și se poate spune că tot timpul nu se trezeau din urmările abundenței vinului care se afla în aceste locuri ! și nimeni 23 nu se gîndea că va trebui în cele din urmă să se întîlnească cu inamicul. În tabără domnea o anarhie deplină în înțelesul strict al cuvîntului. [Eteriștii] erau de o obrăznicie fără seamăn și nimeni nu putea și nu era în stare să le oprească la fiece pas scandalurile reciproce și violențele cu care tratau pe bieții săteni. | 23 v.

Comandantul suprem, înconjurat de oameni de nimic, cei mai neînsemnați și cei mai ticăloși, era dedat din propria sa înclinare la desfrîu [2]. Cei din juru-i l-au îndepărtat și aținat împotriva tuturor acelora, care putcau să-i fie de folos. Mîndria arogantă, amorul propriu și nepăsarea acestui fanariot ajunseseră de nccrezut. El nu a binevoit niciodată să-și vadă cel puțin trupele adunate, necum să vorbească cu cineva. | Iar 24 pentru a-și da și mai multă importanță, el și-a construit în casa sa o scară specială, denumind-o scară *sacră*, și pe care, în afară de frații lui și de prințul Gh. Cantacuzino, nu putea să intre nimeni [3]. La toate ușile cîte două sentinele țineau armele încrucișate și păreau că păzeau intenționat pe omul, care trebuia să fie mai mult al poporului, care trebuia să însuflețească și să entuziasmeze pe fiecare. 24 v.

Între timp, din toate părțile se primeau știri nefavorabile. Moldova fusese părăsită dc domn și se găsea în stare de agitație, iar eteriștii împrăștiați acolo se țineau de jafuri. Toate acestea au făcut pe p[rințul] A. Ipsilanti să trimită, la jumătatea lui aprilie, în acest principat doi căpitani — pe *Athanasie* și pe [Constantin] *Pendedeca*. Pe primul l-a

[1] Ei si-au lăsat să le crească încă la Iași bărbile, pentru a nu le rade decît la Constantinopol; vis dulce, care însă nu i-a ademenit multă vreme.

[2] Aproape tot timpul șederii prințului Ipsilanti la *Tîrgoviște*, el ar fi fost molipsit de o boală rușinoasă, contractată la *Colentina*.

[3] Cantacuzino a rupt inscripția [cu denumirea acestei scări].

www.dacoromanica.ro

însărcinat să ia comanda asupra grecilor care se aflau la Galați, să-i
25 potolească și să supravegheze | orașul *Brăila*. *Pendedeca* trebuia să ocupe cu oameni înarmați *Iașii* și să interzică boierilor legăturile pe care aceștia le inițiaseră cu pașa din Brăila, iar în caz de nevoie să dea întăriri lui *Athanasie*. În conformitate cu instrucțiunile secrete, el trebuia să jefuiască.

În cele din urmă, la începutul lui mai, s-a primit știrea că turcii au trecut Dunărea la Vidin, Silistra, Brăila și în alte cîteva locuri. În lagărul
25 v. eteriștilor însă, în aparență, nu se schimbase | încă nimic. Totuși, o mică parte, cîțiva oameni care mai raționau, s-au dezmeticit și au văzut în conducătorul lor un om cu totul incapabil pentru o astfel de acțiune. Aceasta era însă prea tîrziu. Prințul Gh. Cantacuzino s-a hotărît să prezinte, în chip mai stăruitor, prințului Ipsilanti cîteva propuneri relativ la situația lor reală, dar, ca întotdeauna, ele n-au fost acceptate
26 de către acesta. În acest timp | s-a primit vestea că turcii au ocupat orașul *Craiova* și *București* și că *Tudor*, părăsind *Bucureștii*, a sosit la *Pitești*. Asasinarea lui Tudor a sporit și mai mult disensiunea dintre prințul G. Cantacuzino și A. Ipsilanti.

Curînd după aceasta p[rințul] G. Cantacuzino a reușit să se separe
26 v. de Ipsilanti. Acesta i-a încredințat paza Moldovei | și l-a trimis acolo în ziua de . . . * mai cu un detașament de circa 180 de oameni, pe care îi avea cu el, pentru a lua în Moldova comanda asupra tuturor eteriștilor, al căror număr putea să ajungă pînă la 4 000 de oameni și care se îndeletniceau numai cu jaful și cu devastarea țării. Ipsilanti a dat cu privire la
27 aceasta o proclamație către orașul Iași, în care făcea cunoscut boierilor | din Moldova că prințul Cantacuzino a fost numit în postul de comandant șef al întregii Moldove, precum și al trupelor care se aflau acolo . . . **. Tot atunci prințul A. Ipsilanti și-a retras detașamentele de pe flancul stîng; *Duca* s-a oprit în fața *Tîrgoviștii*, *Iordache* a fost trimis peste Olt, în împrejurimile *Rîmnicului*; N. Ipsilanti la *Cîmpulung*, unde plănuia să
27 v. întrunească divanul. Era însă | prea tîrziu. Şi pentru ce? Bimbașa *Sava*, prezentîndu-se la Ipsilanti, a fost trimis cu detașamentul său la *Mărgineni*, unde a și plecat [1]. Dar între toate aceste detașamente nu existau legături
28 permanente, nici pichete, nici patrule. |

Apropierea turcilor a surprins curînd pe toți eroii de la Tîrgoviște, iar balurile lor zilnice și concertele etc. s-au transformat în discuții aprinse,

---

* Loc alb în ms.

** Un cuvînt indescifrabil în ms.

[1] Cînd bimbașa Sava a sosit de la București și s-a prezentat la Ipsilanti pentru a afla unde este numit, acesta i-a spus să se prezinte la *Caravia* și să primească ordinul de la el. Atunci Sava, jignit de acest gest, a ieșit îndată de la prinț și a spus că « dracu să le ia pe toate, [eu] însă nu voi fi niciodată sub comanda slugii mele». Astfel înțelegea Ipsilanti să procedeze.

www.dacoromanica.ro

discordii și intrigi. O neliniște și o emoție ascunsă s-a întipărit pe toate chipurile; toți strigau, toți dădeau sfaturi și nimeni nu asculta de altul. Abia acum | p[rințul] A. I[psilanti] s-a dezmeticit și și-a dat seama — tîrziu 28 v.
însă — de roadele purtării sale rușinoase.

Caietul H.

Plecarea lui Ipsilanti din Tîrgoviște și sosirea lui la Rîmnic

A sosit astfel și timpul, cînd eteriștii trebuiau să înceapă să acționeze. 29
Zilnic soseau știri cu privire la apropierea turcilor dinspre *Craiova* și *București*. Aceste știri erau însă furnizate de țărani și de oameni de felul acestora. Ei nu puteau și nici nu se pricepeau chiar să descopere grupurile inamicului și nici să afle cu mai multă precizie forțele și direcția deplasării lui. Totul | dădea de bănuit că Ipsilanti nu va ști să profite de împreju- 29 v.
rările care i se prezentau și în loc de o acțiune ofensivă, el va transforma totul într-o acțiune defensivă.

Pe zi ce trecea, situația eteriștilor devenea tot mai grea. În cele din urmă prințul A. Ipsilanti a convocat consiliul de război, la care au fost invitați și alți cîțiva căpitani. După | lungi discuții, prințul Ipsilanti, 30
și apoi după el și alții, au acceptat părerea căpitanului Iordache, care stăruia să se pornească cu toate forțele, fără a se pierde timpul, împotriva armatei de la Vidin, în Oltenia, să o înfrîngă și să o împrăștie, fapt care va sili, fără doar și poate, pe turcii care înaintau de la *Silistra* prin *București*, să se retragă; în același timp o acțiune reușită în Olte | nia 30 v.
va semăna fără îndoială printre ei spaima; ocupînd între timp Oltenia, pandurii să se ridice într-o răscoală generală, să se ocupe toate locurile întărite și mănăstirile, și aflîndu-se în apropiere de Serbia și Bulgaria, să se caute a se răscula și acestea. Cu atîta ușurință dispuneau de toate lucrurile participanții la acest consiliu de război!

În urma acestei hotărîri, s-a dat ordin prințului | N. Ipsilanti să 31
plece din *Cîmpulung*, prin *Curtea de Argeș*, spre Rîmnicul de pe Olt. Bimbașa Sava a primit ordinul să rămînă (să ocupe) mănăstirea Mărgineni. Acest ordin constituie încă o dovadă de neîncrederea, lipsită de temei, a prințului Ipsilanti față de Sava, deoarece pe acest om, care avea 800 de ostași aleși, trebuia să-l păstrcze în apropierea sa, și poate că tocmai acest lucru l-a silit pe Sava să înceapă, încă la Mărgineni, tratativele cu turcii. Prințul Ipsilanti însuși intenționa să plece cu restul armatei | la 31 v.
27 mai, prin *Pitești*, de asemenea la *Rîmnic*, unde a trimis în dimineața zilei de 26 pe Caravia și pe alți cîțiva căpitani, cu ordinul de a căuta pe Dimitrie Macedonschi cu pandurii, care trebuiau să se afle în acele locuri și pe participarea căruia prințul A. Ipsilanti se baza fără nici un temei, deoarece cumpărase doar pe cîțiva dintre căpitanii lor. Iordache,

www.dacoromanica.ro

32 al cărui detașament se afla | la Curtea de Argeș cu trei tunuri, trebuia să vină de asemenea să facă joncțiunea cu el la *Rîmnic*.

După ce a luat toate aceste dispoziții, fără a ține seamă de timp, fără legătură cu toți ceilalți, prințul A. Ipsilanti părea liniștit și mulțumit de victoria viitoare. Cînd deodată, la 26 mai, în timpul mesei, primește veste de la [Constantin] *Duca* că turcii, venind cu forțe mari dinspre
32 v. *București*, au atacat mănăstirea | *Nucetul*, situată numai la 10 verste depărtare de *Tîrgoviște*, unde se afla *Colocotroni* cu 300 de oameni, care a fost încercuit și atacat și, în sfîrșit, că *Duca*, neavînd forțe suficiente, nu a putut să-i dea în nici un chip o mînă de ajutor.

Această știre neașteptată a surprins pe toți cei ce se aflau acolo. Toți credeau că turcii de la București sînt încă foarte departe (!!), și
33 nimeni nu-și închipuia să-i aibă, ca să zicem așa, sub nas. |

Alarma a devenit generală. Nimeni nu știa ce să facă. Totodată s-a primit altă știre, falsă, că o coloană puternică de turci s-a îndreptat pe drumul spre Brașov (!!) pentru a tăia, chipurile, eteriștilor retragerea, fapt pentru care Ipsilanti a trimis îndată la bimbașa *Sava* ca să se grăbească
33 v. cu detașamentul său de la Mărgineni | spre Drăgășani. Era însă prea tîrziu. Sava, după cum vom vedea mai departe, era acum aproape înțeles cu turcii.

Între timp, oamenii trimiși de prințul A. Ipsilanti la mănăstirea *Nucetul*, în recunoaștere, s-au întors. Ei au găsit că detașamentul de turci nu este atît de numeros, cum l-a prezentat *Duca*; ei au raportat de asemenea că acești turci aparțin armatei de la Vidin, care ar fi trecut
34 Oltul. Cu toate acestea, ei credeau că Colocotroni, închis | în această mănăstire, este amenințat inevitabil de pieire, dacă nu i se va da o mînă de ajutor. Unii au propus prințului ca, luînd toți [oamenii] pe care îi avea la Tîrgoviște, să plece îndată să atace acest detașament, căutînd să-l izoleze și apoi să se îndrepte spre *Rîmnic*, conform primei propuneri.

Prințul a acceptat această propunere și deodată a poruncit tuturora să se pregătească și să plece, fără să se știe unde, deoarece, ajuns afară
34 v. din oraș, | el s-a mirat cînd i s-a spus că acel drum duce la *Pitești*, într-o parte cu totul opusă. Atunci, fără a aștepta să se adune toate unitățile detașamentului său, el a cotit brusc cu convoiul său spre stînga și ajungînd la o ridicătură, de pe care se vedea, la o distanță de circa 8 verste, mănă-
35 stirea *Nucet* [și] judecînd după poziția acesteia | că detașamentul ce-l ataca pe *Colocotroni* poate fi într-adevăr izolat, a trimis să fie căutate diferitele detașamente plecate din *Tîrgoviște* și risipite prin păduri, cu ordinul ca toți să se grăbească în acel loc. Între timp, cîțiva turci s-au apropiat în galop de linia de avangardă a convoiului său și au tras cîteva
35 v. focuri de pistol. Cîțiva din cei din jurul | prințului l-au sfătuit să se ducă la forțele sale principale și să vină cu ele în acel loc, deoarece era un fapt

www.dacoromanica.ro

nesocotit pentru el să rămînă cu 300 sau 400 de oameni. Prințul a fost de acord și, plecînd, a dat ordin întregului convoi să rămînă acolo pentru a supraveghia pe inamic; dar convoiul s-a împotrivit cu hotărîre, spunînd că « nouă nu ni s-a urît încă cu viața, vom pleca și noi acolo, unde se duc toți». Prințul | nu a avut curajul să reprime acest prim act de nesu- 36
punere în timpul luptei și întreg convoiul s-a luat după el.

Făcînd joncțiunea cu batalionul sacru și cu arnăuții, prințul s-a întors curînd din nou în acest loc. Cînd deodată *Duca*, speriat și pierzîndu-și cu totul firea, s-a apropiat în galop și a strigat că « totul este pierdut, sîntem cu toții pierduți, sînt o mulțime de turci | și noi nu putem face 36 v.
nimic». Prințul s-a supărat că *Duca* debitează toate aceste pericole născocite în fața oștirii, care și fără aceasta își pierduse cu totul duhul. Și pentru că se înserase și începuse deodată o ploaie mare, s-a oprit acțiunea prințului, care de altfel, sub asemenea auspicii, nu putea să aibă nici un succes. *Duca* a renunțat pe loc să mai ia parte la campanie și a plecat pe ascuns cu boierii în Austria. | Astfel, nu le rămînea nimic de făcut, 37
decît să meargă dincolo de *Olt*. Ploaia se întețea. *Colocotroni* a profitat atît de ploaie, cît și de întunericul nopții și a reușit să plece din mănăstire și să se unească cu prințul Ipsilanti. Atunci au plecat cu toții, fără să știe unde, fără călăuze. Batalionul sacru a rătăcit prin pădure toată noaptea și a fost redus (ca și ceilalți), de ploaia | puternică, la o atare 37 v.
stare, încît, dacă ar fi întîlnit cîțiva turci, nu ar fi putut opune nici o rezistență. Cîțiva oameni dintre cazacii care formau escorta prințului s-au înecat într-un rîușor mic, care se umflase din cauza ploii torențiale. În sfîrșit, abia la 29 mai ei au ajuns la Pitești, iar la 31, | aproape 38
întreaga armată grecească de 6000 de oameni a trecut *Oltul* și s-a concentrat toată la Rîmnic, un mic orășel situat pe malul drept al acestui rîu, aproape de intrarea lui în defileele munților.

La distanță de numai 20 verste, turcii din armatele de la Vidin și Nicopole înaintau și ei paralel pe malul drept al acestui rîu, iar *chehaia beiul* de Silistra se apropia de *Tîrgoviște*.

Dar ce contrast între starea de spirit de acum și cea de dinainte a eteriștilor? Prinții erau gînditori | și distrați; toți ceilalți abătuți și se 38 v.
părea că așteaptă numai primul foc de armă pentru a-și căuta salvarea. S-a descoperit că de la numeroși căpitani oamenii au și început să fugă. Nimic nu prevestea izbînda. Numai batalionul sacru părea că este mulțumit de apropierea dușmanului. Imnurile libertății răsunau pe toate străzile Rîmnicului, iar a doua zi, adică în noaptea de 1 iunie, acest batalion a fost trimis cu alte cîteva la *Drăgășani*, situat la 70 verste depărtare de Rîmnic, în apropiere de malul drept al Oltului. Acolo | comanda a 39
fost încredințată căpitanului Iordache și lui Vasile Caravia, în calitate de comandant al artileriei, subordonat primului.

www.dacoromanica.ro

40 La *Rîmnic* prințul *Ipsilanti* a găsit pe D. *Macedonschi* și pe *Hagi Prodan* cu pandurii. *Dezastrul de la Drăgășani*

Dimitrie Macedonschi, care în ziua arestării lui Tudor la *Golești* a plecat, după cum am văzut mai sus, cu pandurii, a venit la *Pitești*. Aici, aflînd că la *Slatina* turcii de la Nicopole se dedau la jafuri și devastări, a propus lui *Iordache* să meargă împreună împotriva lor. *Iordache* însă
40 v. care, după oarecare scuze, a promis să-l urmeze a doua zi, | l-a înșelat după obiceiul său, astfel că Macedonschi singur, după un schimb de focuri, a silit pe turci să se îndepărteze. Din Slatina, trecînd *Oltul*, s-a dus la *Drăgășani*, unde a găsit circa 1 200 turci din armata de la Vidin. El a început lupta, schimbînd cu ei focuri timp de trei zile, după care turcii au trebuit să se retragă. Aici Macedonschi a aflat că în urma lui vine o mare oaste turcească. *Serdarul Iamandi*, care rămăsese la *Cula*
41 și care la apropie | rea turcilor fusese silit să se retragă, s-a unit aici cu Macedonschi. El a primit comanda asupra întregii cavalerii, formată din circa 1 000 de oameni. Fiind de origine albanez și văzînd că pandurii dau un ajutor nehotărît eteriștilor, el s-a despărțit pe neașteptate de Macedonschi și a plecat cu cavaleria sa la mănăstirea *Hurez*, cu intenția de a se uni cu prințul *Ipsilanti*. Macedonschi a pornit în urmărirea lui, dar pe parcurs s-a întîlnit cu prințul Ipsilanti la *Rîmnic*.

41 v. | Aici Macedonschi a aflat de la arnăuții lui *Caravia* despre sfîrșitul nenorocit al lui Tudor, fapt pentru care, în întrevederea sa cu prințul *Ipsilanti*, a mustrat pe acesta și i-a reproșat moartea prin viclenie a lui Tudor, pe care oastea poporului îl încredințase trădătorului Iordache pentru a-l duce la judecata divanului. El a amenințat chiar pe prinț că va ataca pentru aceasta pe eteriști. Prințul a jurat solemn că toate
42 zvonurile lansate relativ la moartea lui Tudor erau false, | și a afirmat cu hotărîre că Tudor este în viață și că a fost trimis de el în Basarabia, pentru că divanul ca atare nu exista. El a rugat în cele din urmă pe Macedonschi să-i scrie lui Tudor, și s-a angajat să-i aducă din Basarabia răspunsul acestuia scris chiar de propria lui mînă.

Toate acestea însă nu au putut să convingă îndeajuns pe Macedonschi și ei s-au despărțit în termeni neamicali. Între timp Macedonschi i-a
42 v. promis să-l ajute în măsura | posibilității. Prințul nu a insistat însă asupra acestui punct, deoarece căpitanul Iordache intrase încă de cu seară în tratative cu căpitanii de panduri, și luînd bani de la prinț împărțise fiecăruia deocamdată cîte 100 lei, iar pandurilor de rînd cîte 10 lei, primind în schimb promisiunea lor că vor urma îndată pe eteriști, lăsîndu-l pe Macedonschi singur cu Hagi Prodan. |

www.dacoromanica.ro

Cu această speranță, prințul Ipsilanti a plecat din Rîmnic și a doua zi (2 iunie) s-a oprit la 15 verste de *Drăgășani*, într-un mare conac boieresc în satul... * Între timp, despre panduri nu se auzea nimic și nimeni nu venea pe urmele lui, iar dinspre *Drăgășani* el primea necontenit știri exagerate despre apropierea dușmanului, cu forțe mari. | 43 43 v.

Această împrejurare neliniștea mult pe prinț și el s-a decis să-și încerce încă o dată norocul să-l convingă pe Macedonschi, trimițînd la el pe boierul [Constantin] *Herescu*, care s-a aflat tot timpul cu eteriștii și cunoștea pe *Macedonschi*. El l-a însărcinat să implore pe [Dimitrie] Macedonschi pe tot ce putea să aibă mai sfînt, într-un cuvînt, să întrebuințeze toate mijloacele pentru a îndupleca pe acest comandant | de 44 panduri să participe la cauza eteriștilor în lupta ce se presupunea că va avea loc curînd.

Între timp D. Macedonschi, aflînd că căpitanii săi au fost cumpărați de prinț, lucru ce i l-au declarat chiar ei, adăugînd că nu au avut niciodată intenția să-l părăsească și că îl vor urma pretutindeni, dar că, avînd nevoie de bani, i-au luat pentru cheltuielile lor personale, i-a trimis îndată pe toți la mănăstirea *Tismana* și la *Cloșani* pentru a face joncțiune cu | 44 v. pandurii care se aflau acolo, oprindu-și pe lîngă el, la *Rîmnic*, numai două căpitănii (600 oameni), cu intenția de a-i urma a doua zi.

În acest timp a venit la Macedonschi [Constantin] Herescu și, intrînd în odaia sa, s-a aruncat în ghenunchi și l-a implorat să se grăbească să facă joncțiunea cu Ipsilanti. În cele din urmă, după scurte tratative, Macedonschi a plecat împreună | cu Herescu în lagărul eteriștilor, luînd 45 cu sine 14 oameni.

Ipsilanti, văzîndu-l, nu mai putea de bucurie și îndată l-a întrebat: « Unde sînt vitejii panduri? » Macedonschi i-a răspuns că nu știe și crede că s-au alăturat eteriștilor, deoarece căpitanul Iordache i-a cumpărat în secret și le-a împărțit bani — și că la el, în afară de cei 14 oameni veniți cu dînsul, nu a mai rămas nimeni. | 45 v.

În cele din urmă, după cîteva explicații între ei, prințul a cerut sfatul lui Macedonschi cu privire la evenimentele ce urmau să aibă loc. Macedonschi era împotriva părerii de a se accepta lupta în apropiere de *Drăgășani*, unde se întîlnesc opt drumuri. El propunea ca toate aceste drumuri să fie ocupate, iar prințul, cu toate forțele principale, alegîndu-și loc potrivit într-o mănăstire oarecare, să o întărească și adunînd acolo provizii, să ducă | un război de hărțuială, mult mai potrivit pentru genul 46 de trupe care formau forța eteriștilor, și să aștepte acolo atacul inamicului, care inevitabil va eșua datorită acestui gen de război.

---

* Loc alb în text. Este vorba de satul Bucșeani, care se află la distanță de 16 km de Drăgășani, așa cum indică autorul. Memorialistul D. Protopopescu indică această localitate sub numele de Bocceana.

www.dacoromanica.ro

Prințul a acceptat acest sfat, l-a găsit înțelept și a scris îndată, cu mîna sa proprie, căpitanului Iordache, pe care, fiind numit comandant
46 v. la Drăgășani, îl credea că se află acolo. El i-a ordonat să execute urgent | toate cele scrise mai sus. În acest bilet sau ordin însă prințul a avut imprudența să scrie că: « urmînd sfatul prietenului nostru Macedonschi, care cunoaște locurile» etc. Aceste cuvinte au fost de ajuns pentru a umple pe Iordache de invidie, [sentiment] atît de propriu tuturor oamenilor de această categorie.

Între timp, iată ce se petrecea pe cîmpul de la Drăgășani. În noaptea de 4 spre 5 iunie, batalionul sacru, cu artileria și alte cîteva unități ale
47 oastei s-au adu | nat în număr de circa 6 000 de oameni la *Drăgășani*. Cealaltă parte din ostași nu reușise încă să sosească în acel loc. Atît de
47 v. bine se daseră dispozițiile și tot atît de bine se executa totul ! |

Căpitanul Iordache fusese numit comandant al tuturor [trupelor] care se concentrau la *Drăgășani*. Sosind dimineața la locul fixat și inspec-
48 tînd totul, | el ruga neîncetat și îndemna pe *Caravia*, care se afla în față cu cîțiva arnăuți, formînd un fel de avangardă, întărită prin batalionul sacru, să nu înceapă lupta, pînă cînd nu se vor aduna toate unitățile
48 v. și pînă cînd | el nu va aduce întregul său detașament, care, credea el, că îl urmează de la Curtea de Argeș.[1] Și aceasta cu atît mai mult — adăuga Iordache — cu cît el cunoaște forța cu care atacă cavaleria turcească, în special cavaleria lui Cara-Feiz. De aceea el socotea că este periculos să lase ca oastea eteriștilor să intre parțial în luptă, fiind prost
49 înarmată și cu o artilerie ce nu era pusă la punct. |

După plecarea lui Iordache întru întîmpinarea detașamentului său, la Drăgășani nu mai era un comandant suprem. Caravia stătea în față, formînd lanțul de avangardă. În spatele său, batalionul sacru sub comanda personală a prințului Nicolae Ipsilanti; mai departe, prințul Gheorghe Ipsilanti cu arnăuții săi. Pe lîngă aceasta mai trebuie adăugat că fiecare căpitan cu unitatea sa rămînea independent unul față de celălalt. În scurt,
49 v. cîte grupuri, atîția comandanți. |

Caravia părea convins de tot ce-i spunea Iordache și i-a promis să nu înceapă nici un fel de luptă pînă la întoarcerea acestuia cu detașamentul lui, sau pînă la sosirea prințului A. Ipsilanti, pe care toți îl așteptau în zadar. Dar abia plecase căpitanul Iordache, că trimisul prințului A. Ipsilanti a sosit cu ordinul mai sus amintit și, negăsind pe Iordache,
50 l-a înmînat lui Caravia, ca general de armată și ca unul care stătea | în avangardă. După ce a citit ordinul, Caravia a spus că « el nu are nevoie de sfaturile altuia», și cu același om a trimis ordinul după căpitanul

[1] De data aceasta Iordache a plecat la detașamentul său pentru a-și trimite toți banii și averea soției sale [la 26 mai el scrisese lui Hagi Ianuș că-și trimite soția și copii peste Prut și dispunea cum să se procedeze cu banii lui].

www.dacoromanica.ro

Iordache. Acesta, la rîndul său, s-a înfuriat și mai tare de cuprinsul acestui ordin și a aruncat biletul în cîmp, adăugînd: « dacă este așa, atunci Macedonschi să dispună de toate».

Tîrgușorul *Drăgășani*, la o depărtare de circa 70 verste de *Rîmnic*, mai în jos pe *Olt*, | este situat pe marginea unei ridicături, în fața căreia la 50 v.
est și sud se întinde o vale destul de vastă, înconjurată de o pădure deasă. [1] Turcii, în număr de circa 2 500 de oameni, apropiindu-se de marginea pădurii, s-au oprit în spatele acesteia și cam vreo 200 de delii dintre ei s-au apropiat de o cîrciumă arsă, care se afla la distanța unei bătăi de pușcă de linia avangărzii eteriștilor. | 51

Caravia, deja beat, nu mai era în stare să judece, și uitînd de ordinul lui *Iordache* și nevrînd să urmeze sfatul lui Macedonschi, expus în ordinul amintit, voia să se bucure singur de gloria de a zdrobi aici pe dușman, care se afla într-un număr mic. De aceea el a dat ordin arnăuților din avangardă să tragă asupra acestor 200 delii, | fără a preveni pe ceilalți 51 v.
comandanți de unități, cu totul independenți de el.

Îndată însă ce turcii au văzut că în acest loc nu există nici un fel de legătură reciprocă și că forțele de bază sînt așezate prin vii, la o depărtare destul de mare, părînd că nu înaintează, delii s-au năpustit în toată graba asupra celor ce deschiseseră focul contra lor și care, neașteptîndu-se la atacul lor, au rupt-o la fugă. Ceilalți căpitani, în loc de a da ajutor lui Caravia, se bucurau de aceasta, deoarece cu toții îl urau și aceasta cu atît mai mult, cu cît înainte el nu fusese niciodată recunoscut de ei. Gonind pe arnăuții care se aflau în fața lor, la distanță de vreo jumătate de verstă în spatele batalionului sacru, turcii l-au atacat pe acesta pe la spate. | Acest batalion, rînduit în careu (circa 600 oameni), 52 v.
cu trei tunuri, a întîmpinat ferm pe dușman prin focuri de pușcă și prin cîteva salve de tunuri și l-a respins. Deabia în timpul acestei acțiuni au constatat că la tunuri lipsesc fitilurile și că pentru fiecare salvă de tun trebuia să se alerge prin rînduri[le de ostași], căutînd iască ! Atît | 53
de bine a fost el controlat de superiorii săi.

Între timp cavaleria, care se angajase într-un schimb de focuri, fiind împinsă și îndepărtată pe o distanță de vreo jumătate de verstă de batalionul sacru, nu se gîndea să-i dea ajutor, iar cea care se afla în vii, era și mai puțin dispusă să părăsească locul ce-l ocupa, astfel că pe lîngă | 53 v.
acest batalion erau numai vreo 20 de oameni călări, care se aflau în escorta prințului N. Ipsilanti.

Deliii, care se îndepărtaseră la distanța unei bătăi de pușcă de batalionul sacru, văzînd că arnăuții nu se gîndeau să se amestece în luptă, au atacat cu o furie înnoită careul. Caravia, care se afla la tunuri,

[1] Vezi planul nr.

www.dacoromanica.ro

nu se aștepta la un al doilea atac și întorcîndu-și calul, a început să-și
54 caute salvarea în fugă spre arnăuții care se aflau în spatele său. | Între timp, batalionul a întîmpinat iarăși pe inamic cu curaj. Grecii însă din care era alcătuit acest batalion fuseseră atît de prost instruiți pentru a executa o tragere regulată, încît, după o salvă aproape generală, n-au mai urmat altele. Artileria nu mai era aproape în stare să acționeze, astfel că deliii au reușit să rupă repede frontul și să
54 v. intre în careu. Caravia, împreună cu arnăuții | lui (la care reușise să se alăture), în loc să se grăbească să-i dea ajutor, îndată ce a văzut că focul s-a oprit, a pornit-o la fugă, atrăgînd după el și pe toți căpitanii care se aflau prin vii cu oamenii lor. Prințul N. Ipsilanti, aflîndu-se în careul (comandat după el de prințul *Suțu*, nepotul fostului domn al Țării
55 Romînești), venind în galop la arnăuți, a depus toate | eforturile pentru a-i sili să intre în luptă, dar totul a fost în zadar. Răspunzînd acestuia și fratelui său, arnăuții strigau într-un singur glas că pe ei « nu-i angajase nimeni să lupte și nimeni nu i-a plătit », căutînd să se salveze care încotro putea.

În această vreme Iordache, care se îndepărtase puțin în direcția unde se afla detașamentul său, auzind focuri de tunuri și de arme, a zis:
55 v. « ticălosul de Caravia ne-a pierdut », și s-a întors în | dată cu cei 600 de arnăuți care erau cu el și s-a grăbit spre locul său, pe care îl părăsise în chip criminal, pentru propriile sale interese. Dar nu a mai putut face nimic, totul fusese terminat; arnăuții altor căpitani luaseră direcția opusă drumului pe care venise el și de aceea el nu a putut opri pe nimeni.
56 Turcii au ucis pe grecii împrăștiați prin vale și care își cău | tau scăparea spre pădure. Iordache, apărînd pe neașteptate din partea opusă, a produs o oarecare confuzie între turci și prin aceasta i-a împiedicat întrucîtva să distrugă cu desăvîrșire batalionul și a dat timp cîtorva greci să ajungă în fugă pînă la pădure. Turcii cînd au văzut însă numărul mic de oameni
56 v. care crau cu el, s-au îndreptat împotriva lui. Iordache, văzînd că totul | este pierdut, a reușit să se desprindă de turcii care îl atacau și pierzînd numai 11 oameni a putut să se salveze împreună cu ceilalți.

Este demn de remarcat că primii turci, care au pătruns în batalionul sacru, au fost doi delii care au produs întreaga dezordine, trecînd prin el de la un capăt la altul. Unul dintre ei s-a luat pe urmele prințului N. Ipsilanti și era gata să-i dea lovitura de moarte, dacă *bulucbașa Stoico*,
57 care se afla | lîngă el, n-ar fi reușit să doboare cu sulița pe turcul înverșunat, salvînd astfel pe prinț. [1]

---

[1] *Bulucbașa Stoico Pavlovici*, macedonean, unul din cei mai buni cavaleriști minuitori de sulițâ. A servit în cursul întregului război din anii 1806—1812 în Serbia. Ulterior a fost căpitan în detașamentul de voluntari de pe malul drept al Dunării. Astăzi locuiește la Chișinău.

www.dacoromanica.ro

Astfel 200 de delii, în nu mai mult de 20 de minute, au reușit să dezorganizeze armata eteriștilor de 6 000 de oameni. Batalionul sacru singur a căzut victimă sentimentelor sale nobile. Din 600 de oameni, abia 100 au reușit să se sal | veze în pădure. Din aceștia însă mulți au 57 v.
pierit mai tîrziu. Dimitrie *Suțu*, Bordée elvețianul din Geneva, toți ofițerii au căzut cu glorie în rîndurile batalionului. Turcii au luat prizonieri numai trei oameni și întreaga fanfară, care aparținea lui *Dinicu Golescu*.

Turcii s-au mulțumit cu această victorie și n-au îndrăznit, nici în acea seară nici a doua zi, să urmărească pe eteriști. A treia zi aflînd însă că cea mai mare parte a unei coloane de care cu bagaje se află pe malul stîng | al Oltului, și crezînd că este coloana de care cu bagajele eteriștilor, 58
au atacat-o; ei au jefuit însă pe niște bieți locuitori, care plecau cu averea lor spre granițele Austriei, omorînd fără cruțare pe toți.

În ce chip se poate explica acest episod? Cum îl putem numi? Cum putem califica întreaga atitudine a prințului A. Ipsilanti și mai ales în acest ultim caz. Cunoscînd însușirile tuturor comandanților pe care-i avea sub ordinele sale, | cunoscînd caracterul lor invidios din fire și 58 v.
animat de spiritul de intrigă, el își trimite pentru prima oară aproape întreaga armată împotriva dușmanului, personal rămînînd la o depărtare de 15 verste de ea, fără a se îngriji să dea ordine juste și fără a se gîndi la urmări. Nu trebuia el oare să se găsească — potrivit genului de război pe care îl întreprinsese — totdeauna înainte, să dea dispoziții la fața locului? căci numai prezența sa în mijlocul trupelor ar fi putut, | oarecum, 59
să mențină cel puțin o umbră de disciplină. Diferiții comandanți, pe care el îi acuză, se justifică cu oarecare temei, spunînd că « noi toți ți-am urmat exemplul». Să trecem acum la el.

Caietul K.

Ipsilanti în timpul dezastrului de la Drăgășani. Fuga sa în Austria

Trimițîndu-și curierul cu ordinul menționat mai sus la căpitanul 60
Iordache, pe care îl credea la *Drăgășani*, prințul Ipsilanti a rămas liniștit și nu știa absolut nimic din cele ce se petreceau atît de aproape de el. În dimineața de 6 iulie, cu vreo trei ore înaintea zorilor, s-a întors curierul trimis la Iordache și, primul, a adus prințului știrea despre cele petre|cute 60 v.
la *Drăgășani*. El nu a putut să-i dea nici un fel de amănunte relativ la acest eveniment nenorocit, deoarece părăsise localitatea în momentul cînd turcii au pătruns în careu, ci spunea doar că au pierit cu toții. Această veste l-a surprins și l-a uimit pe prinț. Macedonschi, care a petrecut noaptea împreună cu el, l-a asigurat că nu este cu putință ca totul să fie pierdut, căci în orice caz i s-ar fi dat de știre, | și în cele din urmă l-a 61
convins ca fără întîrziere, luînd pe toți oamenii care se aflau acolo cu el,

www.dacoromanica.ro

să plece în întîmpinarea oastei înfrînte, s-o adune, s-o oprească şi să facă ceea ce-i vor dicta împrejurările.

Dar abia prinţul şi Macedonschi au plecat din locul unde şi-au petrecut noaptea spre *Drăgăşani*, că au şi început să întîlnească cete de arnăuţi
61 v. fugind, ca şi cînd ar fi fost urmăriţi de aproape | de duşman. Pe primii dintre aceştia prinţul a reuşit să-i oprească şi să-i facă să se întoarcă cu el, dar nu a putut afla nimic amănunţit despre lupta de la Drăgăşani. Mergînd ceva mai departe, au observat în stînga, prin tufişuri, o ceată alcătuită din circa 2 000 de arnăuţi, care veneau în galop îndărăt. Apropiindu-se
62 de ei, prinţul a căutat prin toate mijloacele să-i îndemne şi să-i oprească.| Aceştia toţi însă, cuprinşi de o mare panică, exagerau pericolul şi vorbeau despre un număr enorm de turci. Aici prinţul a voit să facă uz de autoritatea sa de şef, dar timpul trecuse; comportarea lui de neiertat timp de cîteva
62 v. luni | îl lipsea de acest drept. El şi Macedonschi au început să-i ameninţe şi să le ordone într-un ton poruncitor să se întoarcă; atunci întreaga mulţime a răspuns aproape într-un singur glas, cu mare îndrăzneală şi cu ameninţări, că « nu ne-am angajat să servim; nimeni nu ne plăteşte
63 pentru aceasta şi n-avem nici un fel de obligaţii». Ceata de arnăuţi şi-a continuat apoi drumul, atrăgînd cu ea nu numai pe aceia pe care prinţul reuşise să-i întoarcă din cale, ci şi o mare parte din escorta sa.

După aceasta s-au ivit iarăşi din toate părţile diferite unităţi de arnăuţi, care galopau înapoi, iar escorta prinţului, în care rămăseseră abia cîteva sute de ulani şi cazaci sub comanda polonului *Gornovski*, a
63 v. început | să se împuţineze văzînd cu ochii. Nimeni nu putea să explice prinţului cauza acestei retrageri atît de dezordonate şi toţi se grăbeau s-o ia la sănătoasa unul înaintea altuia. Prinţul nu a putut afla de la nimeni nici despre soarta fraţilor săi, nici despre Iordache etc. În acel moment *Caravia*, beat, înconjurat de cîţiva oameni, a trecut la o mică
64 distanţă de prinţ, fără | să-l observe; el striga că totul este pierdut. Atunci aproape întreaga escortă a părăsit pe prinţ, alăturîndu-se celor care fugeau. Dezordinea era atît de mare, încît, dacă turcii ar fi detaşat numai cîţiva oameni să urmărească pe fugari, întreg cartierul general, părăsit cu totul, ar fi căzut inevitabil în mîinile lor. Ei datorează aceasta şi înaintării încete a lui *chehaia bei*, care ar fi putut să ocupe malul stîng al *Oltului*, în timp ce eteriştii erau la Drăgăşani şi să treacă la *Rîmnic* — în acest caz, nimeni n-ar fi putut scăpa.

64 v. Oprindu-se nehotărît şi cu totul | dezorientat, prinţul nu ştia ce să facă. Atunci Macedonschi i-a propus să rămînă pe loc puţină vreme, iar el, cu cei 14 oameni ai săi, a plecat în galop înainte, pentru a afla despre toate mai amănunţit şi a-şi da seama de numărul turcilor care urmăreau pe eterişti. Întîlnind pe prinţii Nicolae şi Gheorghe Ipsilanti şi spunîndu-le că fratele lor Alexandru îi aşteaptă neliniştit în drum, el s-a grăbit şi mai

www.dacoromanica.ro

tare spre Drăgășani. Dar care-i fu mirarea, cînd nu numai că pe drum 65
nu a întîlnit nici un turc, ci o liniște perfectă domnea și pe | cîmpia de la 65 v.
Drăgășani, ca și cînd nu s-ar fi petrecut acolo niciodată nimic.

Întîlnindu-se cu frații săi, prințul Alexandru a aflat despre trista întîmplare de pe cîmpia Drăgășanilor. Nici ei însă nu au putut să-i spună dacă turcii îi urmăreau sau nu, și nu știau ce s-a întîmplat cu căpitanul Iordache.

În această situație, prințului Alexandru Ipsilanti nu-i rămînea altceva de făcut, decît să urmeze pe fugari la *Rîmnic*, unde s-a oprit pentru cîteva ore și unde a ajuns din urmă numeroși arnăuți, pe care a căutat să-i convingă să se strîngă la un loc, dar tot fără nici un succes. | 66

În cele din urmă el a plecat la mănăstirea *Cozia*, unde a sosit în ziua de 8. El credea că va întîlni aici pe căpitanul Iordache și că va mai face încă un efort, dar era prea tîrziu, totul fusese pierdut și încă iremediabil pierdut. Dezordinea era atît de mare și frica atît de răspîndită, încît nu-i era cu putință nici să se gîndească să-și adune cel puțin o mică parte din oaste, deoarece toți îl socoteau (și cu bună dreptate) | vinovat de 66 v.
toată nenorocirea. În acest timp a sosit la mănăstirea *Cozia* și căpitanul *Iordache*, care de asemenea pierduse speranța de a restabili ordinea. El a sfătuit pe prinț să se grăbească să treacă pe teritoriul Austriei, iar el va merge în *Moldova*, unde va căuta să se unească cu prințul *Cantacuzino*, iar dacă și acolo totul este pierdut, va intra într-una din carantinele din *Basarabia*.

A doua zi a sosit și Macedonschi care a adus la cunoștință prințului că la Drăgășani nu mai era nimeni. Aici prințul a rugat pe Macedonschi să meargă la *Turnu-Roșu* și să ceară austriacilor să nu primească pe arnăuții fugari. Aceștia însă s-au îndreptat, în mare parte, spre alte puncte de frontieră. Această măsură este de neînțeles, deoarece [se pune întrebarea]: de ce prințul nu voia atunci | ca aceștia să scape și ei, ca 67
și el, care trimisese deja pe boierul [Constantin] *Herescu* la granița Austriei să obțină pentru el trei pașapoarte pe numele unor negustori, ceea ce acesta și făcuse.

În cele patru zile cît prințul Ipsilanti a stat la mănăstirea *Cozia*, în această mănăstire se adunaseră vreo 600 de oameni de tot felul | de 67 v.
adunătură, ceilalți împrăștiinud-se prin împrejurimi și prin păduri. Prințul se temea (și poate pe bună dreptate) ca oamenii, adunîndu-se la mănăstire, să nu-i facă ceva lui, deoarece toți strigau împotriva lui și îndrăzneala lor ajunsese pînă acolo, încît au luat cu forța din bucătărie, de la bucătar, prînzul pregătit pentru el, deși căpitanul *Iordache* căuta prin orice mijloace să potolească agitația lor tot mai puternică împotriva prințului.

Acesta nu se credea încă în afară de pericol și de aceea, pentru a-și camufla fuga, a răspîndit deodată zvonul că Austria a declarat război

www.dacoromanica.ro

turcilor și că trupele lor intraseră acum în *Cîineni*. El a poruncit să se
68 sune clopotele, să se tragă din arme și pistoale, căutînd să pară | vesel. Oamenii din statul său major se sărutau cu toții și se felicitau unii pe alții. Noaptea însă, pe neașteptate, prințul cu toți cei din jurul său, a ieșit pe ascuns din mănăstire și s-a îndreptat spre *Turnu Roșu*.

Macedonschi, ducîndu-se pe furiș la pandurii săi, a întîlnit pe prinț
68 v. la jumătatea drumului, la schitul *Cornetul*, | cu frații săi, cu *Colocotroni* și cu alții din apropierea sa, cam vreo 40 de oameni. Aceștia aproape toți erau pe jos, în starea cea mai rea de istovire, deoarece arnăuții și oamenii lor au dispărut dintr-odată cu toți caii și echipajul, noaptea, la prima etapă după plecarea lor de la *Cozia*. La 14 iunie prințul a intrat
69 în Austria la *Turnu Roșu*. Acolo și-a scris el ultima | sa proclamație către oștire, în care, între altele, acoperă pe vecie cu rușine pe *Duca*, *Sava*, *Caravia*, *Manu*, *Scufo* . . . *. Dar aceștia nu puteau oare să-i răspundă: « noi ți-am slujit așa, după cum ne-ai comandat tu ».

Îndată ce s-a răspîndit vestea despre fuga prințului de la Cozia,
69 v. lucrurile au luat un nou aspect: | toți s-au îmbulzit pe acest drum pentru a ajunge cît mai repede la frontiera Austriei. Arnăuții călări atacau și jefuiau pe arnăuții care erau pe jos și mai slabi. Ploile neîncetate, care căzuseră înainte de aceasta cîteva zile în șir, au făcut să crească apele Oltului, așa încît acesta le-a tăiat în multe locuri drumul. Pe lîngă aceasta, pîrîul *Utra*, ieșind din maluri, a inundat o întindere destul de mare de
70 pămînt, astfel că toți s-au aruncat | grăbiți în apă și căutînd să scape de un pericol mai mult imaginar și îndepărtat, s-au expus de-a dreptul unui pericol real, pierind un mare număr dintre ei, mai ales dintre pedeștri.

Creștcrea apelor Oltului a fost în parte cauza pentru care turcii
70 v. nu au putut urmări mai repede pe eteriști. | Căci altfel, dată fiind dezordinea care domnea în rîndurile eteriștilor, n-ar fi putut scăpa probabil nimeni dintre ei. Acesta a fost sfîrșitul lamentabil pe care l-a avut principala armată a eteriștilor în Țara Romînească.

Să urmărim acum ce s-a întîmplat cu unele unități răzlețite ale acestei armate.

Caietul L.

72 După plecarea prințului *Ipsilanti* din Moldova, situația domnitorului *Suțu* a devenit curînd foarte dificilă. Întreaga sa gardă a urmat pe eteriști, în timp ce în principat, în diferite locuri se afla o mulțime de arnăuți care, sub pretextul că aparțin eteriei, pricinuiau tot felul

Acțiunea eteriștilor în Moldova după plecarea prințului Ipsilanti pînă la nimicirea lor totală și în acest principat

* Puncte în ms. În proclamație mai sînt menționați V. Barla și Grig. Suțu (Vezi proclamația în cronica lui I. Dîrzeanu, f. 71 v, text grec.).

www.dacoromanica.ro

de dezordini, iar locuitorilor jafuri și violențe, așa încît domnul era lipsit | de toate mijloacele pentru a restabili ordinea și liniștea. În această situație însă el nu putea cîrmui poporul, care îi cerea zilnic protecție împotriva violențelor comise de eteriști. 72 v.

Astfel farmecul, exercitat mai înainte de eteriști în Moldova, a început curînd să slăbească. Divanul a văzut că nu există nici armată rusească, nici artileria ce le-o făgăduise prințul Ipsilanti. Au început apoi să circule zvonuri, deși încă vagi, cu privire la dezavuarea împăratului Alexandru și la blestemul patriarhului împotriva eteriștilor. Atunci murmurul a devenit mai general | și el s-a îndreptat mai mult împotriva 73
domnului, rămas singur între ei, fără nici o putere.

Domnul își organizează o gardă

Aceste împrejurări au silit pe domn să lase în Iași circa 300 de greci veniți din Rusia și înarmîndu-i să-și alcătuiască un fel de gardă. A trimis pe grecul *Periziadi*, unul dintre partizanii săi, să adune de prin Moldova pe toți grecii care locuiau în această țară, pentru ca, | înarmîndu-i și 73 v.
pe aceștia, să-și sporească garda. Această măsură însă n-a putut fi adusă la îndeplinire, deoarece în curînd declarația împăratului Alexandru a ajuns să fie cunoscută în mod oficial în Moldova. Atunci o parte din grecii adunați de către domn s-au întors fără întîrziere în Rusia, altă parte s-au împrăștiat, iar domnul a rămas iarăși aproape singur între

Murmurul moldovenilor împotriva eteriștilor

boierii care, întemeindu-se de asemenea pe | declarația menționată, au 74
început să cîrtească pe față și să-și manifeste indignarea și nesupunerea vădită față de domn. Unii dintre ei au intrat în legături secrete cu pașa de Brăila și anume: marele logofăt *Tudor Balș*, *Petrachi Sturza*, [Costache] Cerchez și Ioan Sturdza (mai tîrziu domn); [aceștia] au fost la Brăila și cu ajutorul lui Arif aga (baș-beșliagă) s-au prezentat pașei. Domnul, temîndu-se să nu fie omorît [de aceștia] sau să nu fie trimis de ei la Brăila, s-a hotărît împreună cu toți cei din jurul său să părăsească Iașii și a

Domnul intră în carantină

intrat, la 11 aprilie (nu cumva la 25 martie?) în carantina de la Sculeni *, unde s-au dus și cîțiva | dintre boierii de clasa întîi, între care [Rosetți 74 v.
Nicolae] Roznovanu cu fiii săi **.

Tulburări la Iași

Îndată după fuga domnului din principat, Iașii s-au transformat într-un oraș ostil grecilor; clerul și divanul, adunînd pînă la 100 de turci, care se ascundeau în diferite locuri, a împărțit acestora arme. Între timp, prințul Ipsilanti, anunțat fiind de domn despre intenția sa de a părăsi principatul și despre situația internă din această țară, a trimis acolo | pe 75
căpitanii *Pendedeca* și *Athanasie*, ordonînd primului să ocupe cu forța armată Iașii, iar celui de al doilea să plece la *Galați*.

---

* M. Șuțu a plecat din țară în ziua de 29 martie st. v., cînd adresează divanului înștiințarea scrisă și poruncile către județe.

** În ziua de 29 martie, cînd pleacă domnul, Roznovanu se afla încă la Iași, de unde trimitea lui Capodistria știri despre evenimentele din Moldova (Arh. Șt. Iași, doc. DLXXXVI 4).

www.dacoromanica.ro

Sosind (la . . . * aprilie) la Iași, *Pendedeca* a găsit orașul într-o stare de spirit cu totul neprielnică. El a cerut îndată divanului să-i predea pe turcii înarmați de acesta. Boierii au procedat însă în acest caz cu mai multă omenie decît mai înainte: sub diferite pretexte ei s-au eschivat
75 v. un timp oarecare să execute acest | [ordin] și au reușit să expedieze pe toți turcii în carantinele de la *Sculeni* și *Leova*, de unde prin Basarabia ei s-au întors în țara lor.

Pendedeca sosește la Iași

Întărindu-și detașamentul cu tot felul de adunătură, *Pendedeca* l-a sporit pînă la 800 de oameni și în ciuda unui număr atît de mic, a reușit să pună totuși stăpînire pe întreaga cîrmuire, comportîndu-se aproape
76 ca un stăpîn legal al principatului. |

Intrînd în *Galați*, *Athanasie* a găsit acolo o mare dezordine. Între timp, sporindu-și detașamentul cu circa 300 de marinari rămași la Galați și mărindu-l pînă la cifra de 800 de oameni, el a restabilit curînd ordinea. A treia zi după sosirea sa la Galați (aprilie . . . *) aflînd că pașa din Brăila
76 v. se pregătea să-l atace, Athanasie a luat cu el cea mai mare parte | din detașamentul său și s-a dus la gura Siretului, unde întîlnind cîțiva turci trimiși din Brăila, s-a angajat cu ei într-un schimb de focuri care a durat pînă în seară. Noaptea însă s-a retras iarăși la Galați și a ocupat trei redute, rămase din timpul ultimei campanii rusești. Două din aceste redute erau aproape total distruse; a treia mai avea încă o formă de redută. Athanasie
77 a ocupat | personal această din urmă redută și a introdus în ea 200 de oameni aleși, sub comanda căpitanilor *Cotiras*, *Dagliostro*, *Gheorghe Andrianopolitul*, *Demotic* și cei doi frați *Mengleri*. Luînd de pe vase cîteva tunuri, le-a repartizat prin redute și abia a reușit să dea dispozițiile necesare marinarilor, care trebuiau să opereze de pe vasele lor, că a și primit veste că dușmanul se apropie.

Athanasie sosește la Galați

77 v. A doua zi, în zori (1 mai) 3 000 de turci, în cea mai mare | parte călări, cu 4 tunuri, ieșind din Brăila, au atacat pe *Athanasie* în cele trei redute ocupate de el.

Turcii atacă pe Athanasie

În timp ce turcii țineau în loc pe eteriștii din redute prin schimb de focuri de tun, cea mai mare parte din cavaleria lor s-a năpustit în grabă asupra orașului Galați, unde găsind numeroși marinari, care nu avuseseră timpul să se îmbarce, au tăiat pe mulți, incendiind numeroase clădiri.
78 În acest timp 8 vase de război turcești s-au coborît pe Dunăre | din *Brăila* și au deschis un foc puternic contra vaselor eteriștilor, din care cea mai mare parte erau fără apărare, astfel că numai patru dintre acestea, comandate de căpitanul [A.] *Sfaelos*, au reușit să se salveze spre gurile Prutului și de acolo în carantina de la Reni.

Athanasie părăsește Galații

---

* Loc alb în ms.

www.dacoromanica.ro

Eteriștii au respins cu curaj atacul turcilor asupra redutelor, dar în cele din urmă, pierzîndu-și mulți oameni, au fost nevoiți să se retragă din două redute | în a treia, ocupată de *Athanasie*. Pașa din Brăila, ne avînd 78 v.
cu sine destulă infanterie, nu a putut da un atac decisiv contra redutei ocupate de *Athanasie*. De aceea i-a propus să se predea, dar a primit un răspuns insolent, [ceea ce] a îndîrjit pe pașă, care a poruncit să se dea un puternic asalt, dar care a fost respins cu tărie și bărbăție. Cu toate acestea, Athanasie nu se putea aștepta la un sfîrșit fericit pentru el și de | 79
aceea, ieșind în aceeași noapte din redută, a profitat de întuneric și s-a strecurat spre gura *Prutului*, în orașul Reni, unde s-a oprit în peninsula formată de cotul acestui rîu. Turcii, văzînd reduta părăsită, n-au urmărit pe eteriști, crezîndu-i intrați acum în Basarabia și s-au mulțumit numai să incendieze *Galații*, tăind capetele la numeroși săteni, pe care le-au trimis la Brăila, zicînd că sînt capete | de eteriști, iar peste trei zile s-au întors 79 v.
la *Brăila*.

Cantacuzino se întoarce în Moldova

Ipsilanti aflînd despre starea de lucruri din Moldova, unde se găseau încă numeroși eteriști împrăștiați sub comanda a diferiți căpitani, care se ocupau numai de jafuri și nu se supuneau unul altuia, s-a hotărît, în urma stăruinței prințului Gheorghe Cantacuzino, să trimită pe acesta în Moldova, cu un detașament de circa 200 de oameni dintre cei mai buni | 80
spre a lua comanda asupra tuturor eteriștilor din această țară.

Aici, fără să vrei, se pune întrebarea: la ce se aștepta prințul Ipsilanti, aproape în ajunul acțiunii sale contra inamicului, trimițînd un detașament într-un ținut atît de îndepărtat, în care de fapt el nu trebuia să lase nici un eterist? Odată plecat din Moldova, aceasta nu-i mai putea servi drept teatru de operații. A putut el oare să presupună că va fi în stare să se împotrivească turcilor pe întreaga întindere de la malurile *Prutului* pînă la *Olt*? El trebuia de fapt să aibă pe lîngă dînsul tot ce putea atrage din eterie și să nu-și împrăștie forța pe o întindere atît de mare. De altfel, el nu știa să comande nici ceea ce avea sub ochii săi, ci recurgea la discursuri. | 80 v.

Cantacuzino întîlnește la Focșani pe turci

P[rințul] Cantacuzino a plecat din Tîrgoviște (în ziua de . . . *) și, apropiindu-se de *Focșani*, a întîlnit circa 300 de turci, veniți de la Brăila. Dar, în loc de a-i ataca, el a lăsat 20 de oameni care au început un schimb de focuri cu aceștia, iar el, cu restul oamenilor săi, s-a grăbit spre Iași. Din drum el a trimis ordin căpitanului *Athanasie*, care tot mai era la gura Prutului, pe malul drept al acestuia, să vină îndată să se unească | cu el 81
la Iași. Se crede că Athanasie nu a executat cu plăcere acest ordin, plănuind să atace *Galații*, unde rămăseseră turci puțini. Dar el a trebuit să se supună și cu cei 600 de oameni care îi rămăseseră s-a îndreptat de-a lungul Prutului spre Iași, unde a făcut la 13 iunie joncțiune cu prințul Cantacuzino. Între

* Loc alb în ms.

www.dacoromanica.ro

timp, apropiindu-se singur de Iași, prințul Cantacuzino a fost prevenit de Pendedeca, că acesta nu-l va lăsa să intre în oraș, căci nu-l recunoaște ca șef. În cele din urmă însă, avînd mai mulți oameni, Cantacuzino a reușit
81 v. să ocupe orașul, unde a publicat îndată proclamația prințului | *Ipsilanti* și a sa proprie cu privire la sosirea sa, îndemnînd populația să rămînă liniștită și să nu se teamă de incursiunea turcilor, că el este împuternicit de prințul Ipsilanti și o va apăra etc. etc. *. Aceste fraze nu au fost însă de ajuns în împrejurările de atunci. Oamenii cu judecată luau toate
82 acestea drept fanfaronade, și pe drept | cuvînt. Temîndu-se de apropierea turcilor, ei își părăseau locuințele și plecau în Basarabia și în Bucovina, pe cînd alții, ca și sătenii, jefuiți acum de eteriști, se temeau de șederea acestora îndelungată acolo și totodată și de aceea a turcilor, și de aceea își căutau scăparea în carantine. Iașii și orașele reședințe de ținuturi, precum și unele sate, se depopulau văzînd cu ochii. *Pendedeca*, punînd mîna pe întreaga putere, a început să ademenească pe arnăuții lui Cantacuzino și nu voia în nici un chip să i se supună. De aceea prințul a părăsit Iașii, după ce a stat acolo numai trei zile și s-a stabilit în apropiere de *Stînca*. **

Cantacuzino intră în Iași la 21 mai

82 v. În cele din urmă, turcii au început să se arate în împrejurimile | *Iașilor*. P[rințul] *Cantacuzino*, avînd pe lîngă el în total abia 1 200 de oameni, dar oameni neînfricați, chiar dacă nu ar fi putut întreprinde o acțiune hotărîtoare, ar fi putut cel puțin să facă cîteva expediții reușite contra unor detașamente mici de turci, care se apropiau de Iași prin trecătorile de la *Scînteia*, *Birnova* [?] și *Bohotin*. Prințul Cantacuzino însă, în loc să
83 facă ceva din cele menționate mai sus, sau cel | puțin să-și unească forțele cu acelea ale lui *Athanasie* și să silească pe *Pendedeca* și pe alții să acționeze și, prevăzînd posibilitatea așa cum promisese de a apăra principatul de incursiunea turcilor, să caute să se grăbească să facă joncțiunea cu prințul Ipsilanti și să ia o poziție, care cel puțin să-l apropie de centrul de acțiune, a părăsit Iașul în ziua de 5 iunie *** și a ocupat *Stînca* situată
83 v. la o depărtare de 5 verste de *Sculeni*, la granița | *Basarabiei*. El a luat cu sine pe *Athanasie* cu 350 de oameni, iar pe ceilalți i-a împărțit în mici detașamente, trimițînd cea mai bună cavalerie a sa la *Roman* și în alte locuri, pentru a se uni cu [Milovanovici] Mladen. Acesta cerea [să se stabilească] legătura între ei, iar prințul Cantacuzino numai cu bani grei a reușit să-[l] înduplece să vină la el, ordonînd în caz de nereușită retragerea spre Stînca.

Cantacuzino se retrage la Stînca și Sculeni

* Proclamația lui Gh. Cantacuzino este lansată în Iași, în ziua de 19 mai 1821.

** Autorul este greșit informat. Gh. Cantacuzino se retrage din Iași spre Stînca în ziua de 1 iunie (și nu în 22 mai, cum ar reieși din cele afirmate), cînd dă publicității proclamația sa către moldoveni, în care arată motivele plecării sale (Acad. R.P.R., doc. DCLIX/101. Publicat în *Uricariul*, X, p. 86).

*** Gh. Cantacuzino se afla la Stînca încă din 3 iunie, cînd ordonă lui Const. Pendedeca să nu se amestece în treburile administrative ale Moldovei.

www.dacoromanica.ro

Intrigile împotriva lui Cantacuzino

Grecii, prin caracterul lor neastîmpărat și | invidios, și în special căpitanii care se aflau aici, au profitat de această acțiune a lui *Cantacuzino*, acțiune care, ce e drept, nu se potrivea de fel | cu împrejurările de 84
atunci. Ei au început să urzească intrigi împotriva lui, să nu i se supună și în cele din urmă să-i amenințe pînă și viața. Cu toate acestea Cantacuzino, lăsînd la *Stînca* numai un post de observație, s-a retras și mai mult cu tot restul detașamentului său și a ocupat *Sculenii*, situat pe malul drept al Prutului, chiar în fața carantinei, și, marcînd locurile, a început în așteptarea lui *Mladen*, să sape tranșee. | 84 v.

Cantacuzino intră în carantină

Pendedeca și alții îi urmează exemplul

Între timp turcii înaintau încet. Cantacuzino văzînd toată înverșunarea căpitanilor săi, care pe față nu i se supuneau, ci căutau să-i ia viața, și-a părăsit detașamentul și (în ziua de . . . * iunie) a intrat în carantină. și aceasta cu atît mai mult, cu cît întreaga afacere era terminată, deoarece Ipsilanti se găsea acum în Austria și pentru că voia să se supună ordinelor primite de la Laybach. *Athanasie* care rămăsese după el la comandă, a terminat tranșeele. Și numai ce turcii s-au arătat pe înălțimile de la Stînca, că *Pendedeca* și alții cîțiva, care mai mult decît toți | au dat 85
dovadă de nesupunere față de *Cantacuzino*, fiind singurii vinovați de toată dezordinea de acolo, au și fugit și ei în carantină.

Athanasie și alții jură să moară

Athanasie, *Condogunis*, [*Gheorghe*] *Sofianos*,[1] *Sfaelos*, *Sevastopulo*, *Dagliostro*, doi frați *Mengliri*, *Anistiani* și *Gheorghe Andrianopolitul*, cu 450 oameni, au jurat unul altuia să moară aici pentru libertate și să nu urmeze exemplul celor ce au fugit îndată ce au văzut pe turci. Cu asentimentul | tuturor, *Athanasie*, *Gheorghe Andrian*[*opolitul*] și *Condogunis* au 85 v.
fost aleși comandanți.

În acest timp Lizgara, care se întorsese de la Viena, se afla și el aici și văzînd că toate intrigile sale pentru a obține comanda nu reușesc, a început să certe pe acești căpitani, care au hotărît cu toții să-l omoare. Lizgara însă nu le-a dat răgaz să-și aducă la îndeplinire intenția, ci a fugit în carantină.

Turcii ocupă Iașii

La 14 iunie *Salih pașa* a intrat în *Iași* și a trimis îndată o parte din cavaleria sa spre *Sculeni*, sub comanda cunoscutului Caragialem. La *Stînca*, eteriștii au avut cu ei un viu schimb de focuri și i-au ținut în loc pînă noaptea, pe care au folosit-o întreagă pentru a-și termina mai repede tranșeele, incendiind o parte din tîrgușor, care putea sluji turcilor drept redută. | 86

Turcii zdrobesc pe eteriști la Sculeni

În zorii zilei de 17 iunie, *Athanasie*, *Apostol* și alți cîțiva căpitani au trecut în carantină și și-au luat rămas bun de la cunoștințele și rudele lor, care îi rugau neîncetat să nu se expună unei morți sigure, ci să intre din timp în carantină. *Athanasie* le-a răspuns însă: « *Știu că vom muri aici*; *în aceasta și constă datoria noastră*; *este vorba de onoarea întregului popor* ».

---

* Loc alb în ms.

[1] Fratele acestuia este general-maior în serviciul Rusiei.

www.dacoromanica.ro

86 v. Pe la ora 10 dimineața, 5 000 de cavaleriști turci sub comanda lui Caragialem, care comanda avangarda, sau în general pe toți care erau la Sculeni (Salih pașa era în acest timp în Iași), însoțiți de infanterie și de 6 tunuri, s-au coborît în vale și s-au năpustit cu o iuțeală neobișnuită asupra tranșeelor, dar rezistența curajoasă a eteriștilor și efectul focului din cele opt tunuri pe care le aveau au provocat în mulțimea inamicului pierderi însemnate și l-au silit să se retragă iarăși la distanța unei bătăi de pușcă. Între timp, circa 200 de delii au atacat tîrgușorul, cu intenția
87 de a-l ocupa. *Apostol* s-a grăbit împotriva | lor cu 100 de oameni și a reușit să-i pună pe fugă, omorînd cea mai mare parte din ei. În acest timp turcii au atacat din nou pe eteriști cu o nouă înverșunare. Aceștia ne mai avînd obuze, au fost nevoiți să întrebuințeze pietre mărunte și cuie. Delii respinși, primind noi întăriturí, au năvălit din nou în tîrgușor, iar eteriștii, stropșiți de superioritatea numerică a inamicului, au început
87 v. lupta corp la corp împotriva unui dușman mai puternic. |

Athanasie rănit, aruncîndu-și pușca și pistoalele în rîu, s-a aruncat cu sabia în mînă în mulțimea dușmanilor și, doborît la pămînt, a continuat în genunchi să dea lovituri de moarte inamicului, pînă a căzut istovit sub loviturile turcilor. Cu moartea lui *Athanasie* totul era sfîrșit, și peste două ore toate capetele eteriștilor au fost despărțite de trupurile lor. Excepție face Suljanov, care a servit înainte la ruși, și care acum, avînd cu el 16 oameni, s-a apărat timp mai îndelungat decît toți și, fiind grav rănit, a reușit să treacă Prutul înot.

88 În acest timp 500 din eteriștii trimiși de prințul Cantacuzino la | *Roman*, auzind împușcături, s-au întors în trap spre *Sculeni;* dar era prea tîrziu: totul fusese terminat cu puțin mai înainte. Văzîndu-i, turcii s-au năpustit îndată asupra lor, dar ei au reușit să ocupe peninsula formată de Prut și au apărat cu disperare istmul pînă noaptea tîrziu, iar în timpul nopții au trecut în Basarabia.

Ocupînd Iașii, turcii au instituit o cîrmuire sub președenția lui *Codreanu*, [Gheorghe] *Brăescu* și [Costache] Cerchez.

Arhiva Istorică Centrală de Stat din Leningrad, U.R.S.S. Fond 673, inventar 1, dos. 235 (cuprinde caietele F — L).

Caietul M.

Acțiunea căpitanilor Iordache și Farmache

1 Despărțindu-se la *Cozia* de p[rințul] A. Ipsilanti, căpitanul *Iordache* s-a grăbit spre *Curtea de Argeș*, unde rămăsese detașamentul său cu trei tunuri și diferite obuze. Sosind acolo, el nu știa de ce să se apuce. Mulți din acei care fugiseră după [lupta de la] *Drăgășani* s-au alăturat lui și detașamentul său a sporit pînă la 1 000 de oameni. În sfîrșit, el a aflat
1 v. că p[rințul] A. Ipsilanti | plecase din mănăstirea Cozia în Austria și că

www.dacoromanica.ro

deci cauza eteriștilor în Țara Romînească este iremediabil pierdută. Pe de altă parte el a aflat că turcii din armata de la București se află la *Pitești* și că o parte din ei a pornit spre *Cîmpulung*. El nu-și putea deci pierde timpul. În Austria nu putea însă în nici un caz pleca, deoarece el fusese condamnat în două rînduri ca crimi | nal și pe drept cuvînt se 2
temea că, de va ajunge acolo, se va proceda contra lui în conformitate cu legile în vigoare în acea țară. Astfel, nu-i rămînea nimic altceva de făcut decît să caute să se furișeze prin munți în Moldova și să se unească cu prințul G. Cantacuzino și, în ca | zul cînd acesta ar fi fost înfrînt — fapt 2 v.
de care el nu se îndoia — să intre în vreo carantină de peste *Prut*, în *Basarabia*.

După ce a stat 5 zile la *Curtea de Argeș*, el și-a aruncat tunurile și obuzele în apă și a plecat spre mănăstirea *Sinaia*, pentru a se apropia de munți și a se feri de turcii care înaintau spre *Cîmpulung*. Aflînd că silih | tarul chehaia beiului îl caută, împreună cu bimbașa *Sava*, el a 3
reușit să facă să parvină acestuia din urmă o scrisoare în care îl ruga să caute să rețină pe turci, ca să nu-i taie calea spre *Moldova*, fapt pe care bimbașa Sava a reușit într-adevăr să-l facă *. La *Sinaia*, căpitanul *Iordache* a găsit pe căpitanul *Franguli* cu 200 de oameni și cu cîțiva turci, care fiind de asemenea prevenit de bimbașa Sava, | a reușit să înșele 3 v.
pe turcii care se aflau cu el să lase pe căpitanul Iordache să treacă; el a reușit apoi să-l vadă pe acesta și să ia de la dînsul 20 de oameni bolnavi, care nu-l puteau urma.

Astfel, căpitanul *Iordache* împreună cu căpitanul *Farmache*, lăsînd *Cîmpulungul* în dreapta și mergînd prin păduri chiar de-a lungul graniței austriace, au intrat în Moldova. El a aflat că la *Piatra* se găseau | 200 de 4
turci. Aceștia i-au ieșit îndată înainte și a început un schimb de focuri cu ei. Căpitanul Iordache însă le-a spus că grecii nu mai intenționează să lupte și i-a întrebat de ce îi împiedică să se îndepărteze. Turcii, văzînd că la căpitanul Iordache erau mai mulți oameni și nedîndu-și seama de șiretenia lui, s-au retras din nou la *Piatra*, iar căpitanul Iordache s-a dus în satul *Crucea*, situat chiar la | granița cu Austria. Aici el s-a îmbol- 4 v.
năvit rău și zăbovind două zile, s-a dus în satul *Dorna*, situat de asemenea la graniță și înconjurat de păduri și de defilee. Aici s-a oprit să aștepte știri; el avea atunci cu el pînă la 900 de oameni — socotind aici și detașamentul căpitanului *Farmache*, precum și detașamentele căpitanilor *Simo*, *Iani*, *Dimitrie* și ale multor altora. Boala lui *Iordache* s-a agravat și ei

* În acest timp bimbașa Sava se gîndea el însuși să treacă în Austria, dar s-a răzgîndit văzînd cum a fost extrădat turcilor preotul sîrb *Vasile*, care contribuise atît de mult la recrutarea eteriștilor la București. Acest preot, abia predat turcilor la barieră, că, năpustindu-se în mulțimea acestora, a început să dea lovituri mortale cu sabia și cu pumnalul ce-l avea la el, omorînd din aceștia 11 oameni. El n-a putut fi omorît pînă ce turcii nu s-au împrăștiat în diferite părți și pînă ce n-au început să tragă în el cu pistoalele.

www.dacoromanica.ro

au stat aici aproximativ o lună. Turcii | nu îndrăzneau să-i atace în acest loc, inaccesibil de la natură.

În timpul bolii lui *Iordache* s-a aflat despre înfrîngerea definitivă a eteriștilor la *Sculeni*. Această știre a descurajat pe toți cei din acest detașament. Pe deasupra *bulucbașa Stoico*, despre care s-a vorbit mai sus, și un oarecare căpitan *Cîrjaliu Gheorghe*, | cunoscut prin curajul său neobișnuit, au venit la căpitanul Iordache și i-au cerut bani pentru a-i împărți oamenilor din căpităniile lor. Iordache, fiind bolnav, a însărcinat cu rezolvarea acestei chestiuni pe căpitanul Farmache. Acesta a început cu ei o discuție, în urma căreia aproape 300 din cei mai buni oameni au trecut îndată | în Austria, cu căpitanii pomeniți mai sus. Văzînd aceasta căpitanul Iordache a trebuit să împartă fără întîrziere banii restului de 600 de oameni și numai așa a putut să-i oprească.

Situația lui Iordache devenea tot mai grea. El nu știa cum să se strecoare | în *Basarabia*. Apoi, din cauza zvonurilor ajunse pînă la el, cum că Rusia nu primește, chipurile, pe nimeni, el s-a decis să scrie o scrisoare lui Catacazi, guvernatorul Basarabiei, care era căsătorit cu sora prințului Ipsilanti, întrebîndu-l dacă poate să intre în vreo carantină, și a expediat-o în secret prin Austria, cu un oarecare *Sterio* [1]. Zadarnic a așteptat însă căpitanul Iordache răspunsul. | Cu puțin mai înainte de a expedia această scrisoare, el a trimis pe căpitanul *Gheorghe Călăuz* cu 200 de oameni prin *Herța* spre *Lipcani*, pentru a afla dacă sînt primiți în carantina înființată la Lipcani. Dar *Călăuz*, în loc să aducă la îndeplinire această însărcinare, s-a dedat la jaf, și din cauza unei vechi supărări contra unui evreu din orașul *Herța*, el | a jefuit pe acesta de toate, iar pe evreii care se mai aflau în *Herța*, i-a omorît pe toți fără cruțare și fără deosebire de sex și vîrstă. Și aflînd că un detașament de turci se află în orașul *Dorohoi*, s-a întors, fără a-și îndeplini misiunea.

La *Dorna*, *Iordache* a primit, printr-un curier special, știre de la voievodul sîrb *Mladen* [Milovanovici], că acesta vine să i se alăture, fapt pentru care *Iordache*, după aproape o | lună întreagă de ședere la *Dorna*, a plecat în direcția indicată de *Mladen* și s-a întîlnit cu el în satul *Crucea*. Dar lui Mladen nu-i mai rămăseseră decît 18 oameni, cu care rătăcea după lupta de la Sculeni, la care întîrziase cîteva minute numai.

A doua zi au aflat că unele grupuri din detașamentul lui Iordache au întîlnit pe turci în apropierea mănăstirii | *Slatina* și au luptat cu ei. Potrivit înțelegerii cu Mladen, care a plecat cu o parte din oamenii pe care îi dăduse căpitanul Iordache la *Fălticeni*, unde întîlnind pînă la

[1] Scrisoarea era ascunsă într-un *bici*. În afară de scrisoare, căp. Iordache și-a trimis cu acesta absolut toți banii săi și lucrurile cele mai bune la Hotin, la nevastă-sa. Mai tîrziu acest *Sterio* s-a căsătorit cu nevasta lui *Iordache* și locuiește pînă astăzi la *Hotin*. Cu Sterio a mai plecat un grec, care locuiește astăzi la București.

www.dacoromanica.ro

200 de turci, i-a înfrînt, căpitanul Iordache s-a grăbit să se ducă la *Slatina*, unde s-a unit din nou cu *Mladen* și a trimis pe căpitanul Gheorghe *Călăuz* spre tîrgușorul *Tîrgu Neamț*, unde întîlnind pe turci, a avut cu ei o ciocnire reușită. | 9

Iordache și *Mladen* au rămas la *Slatina* cinci zile, neștiind ce să facă, pentru că se temeau să iasă din munți spre a se furișa spre Prut, deoarece turcii inundaseră toată acea parte a *Moldovei* pe unde trebuiau să treacă ei. *Iordache* a continuat să aștepte cu nerăbdare răspunsul la scrisoarea sa către Catacazi. *Mladen* a propus să trimită toate | proviziile și altele 9 v. luate din mănăstirea *Slatina* în satul *Crucea*, unde turcii nu vor îndrăzni să meargă, iar ei, alegînd pe cei mai buni călăreți, să aștepte pe turci în această mănăstire și să caute să-i îndrepte spre defileurile care înconjoară satul *Crucea*. *Iordache* s-a împotrivit însă acestui plan și a stăruit să meargă la mănăstirea *Secul*, pe care proiecta să o întărească și să aștepte răspunsul din Basarabia. Situația fiecăruia era însă diferită: *Iordache* nu putea să fugă în *Austria* și căuta granițele Rusiei, iar *Mladen* se temea să intre în Rusia de unde plecase.

Dar abia au părăsit ei mănăstirea *Slatina*, că aceasta a și fost ocupată de turci. | *Mladen*, *Farmache* și alți căpitani voiau să se întoarcă pe neașteptate și să-i atace, dar Iordache nu a fost de acord nici cu aceasta, deoarece i se părea că [la Secul] îl așteaptă deja răspunsul de la Catacazi. *Iordache* era atît de zăpăcit, încît deși aflase de la oamenii lui *Mladen* că granița Prutului nu le era interzisă, dar turcii ocupaseră toate localitățile prin care puteau trece, astfel că s-a grăbit urmat de toți ceilalți spre *Secul*, în care au intrat în aceeași noapte. Aici ei au găsit cantități îndestulătoare de diferite provizii și vin. 10

După cinci zile au aflat că | turcii, ieșind din Iași cu forțe importante, 10 v. au venit la *Tîrgu Neamț*, care se afla numai la șase ore (30 verste) depărtare de Secul și au trimis în recunoaștere 300 de delii spre mănăstirea ocupată de eteriști, cu ordinul de *a* nu se angaja în luptă [1]. Întîlnind însă pe căpitanul *Gh. Călăuz* cu 150 de oameni, trimis pentru a-i descoperi, acești delii au început lupta cu ei și fiind încercuiți într-un defileu, au pierdut peste 100 de oameni |, siliți fiind să-și găsească salvarea în fugă spre *Neamț*. 11

Trei prizonieri, trimiși la *Secul*, au anunțat că turcii intenționează să vină a doua zi cu 4 000 de oameni și cu *Salih pașa* la *Neamț* să atace negreșit pe eteriști. Căpitanul *Iordache* a voit din nou să părăsească această mănăstire. Atunci însă i s-au împotrivit cu toții, explicîndu-i poziția acestei mănăstiri, | din care în orice direcție ar fi plecat, trebuiau 11 v. să se întîlnească negreșit cu inamicul și arătîndu-i că singura cale de salvare ce le rămînea era să plece în Austria. Iordache și-a recunoscut

[1] *Emin aga*, comandantul lor, mi-a confirmat această întreagă întîmplare, culeasă de mine de la arnăuți și de la unii căpitani, care se aflau atunci încă cu *Iordache*.

www.dacoromanica.ro

atunci greșeala, pe care a făcut-o ocupînd *Secul* și, ca trezit dintr-un somn adînc, le-a spus cu lacrimi în ochi: « mai bine mor cu arma în mînă decît să trec în Austria... » și de aceea a hotărît să se apere pînă la ulti-
12 ma-i picătură de sînge. |

Într-adevăr, a doua zi căpitanul *Călăuz* a dat de știre că turcii au ieșit cu forțe importante din *Neamț*, îndreptîndu-se spre mănăstirea *Secul*. Atunci au ieșit cu toții din această mănăstire și întîlnindu-se cu ei au început lupta, care a durat cîteva ore. Fiind însă stropșiți de numărul prea mare al turcilor, ei au trebuit să cedeze și căpitanul *Iordache* cu
12 v. căpitanul *Farmache* s-au retras în mănăstire | numai cu 350 de oameni. Ceilalți și *Mladen* s-au împrăștiat prin păduri și n-au nimerit în această mănăstire [1].

Turcii au încercuit îndată mănăstirea, au adus un tun la poartă
13 și au început să o spargă. Căpitanii *Iordache* și *Farmache* și-au așe | zat oamenii prin metereze și au deschis, din partea lor, un foc ucigător asupra spahiilor turci, care se apropiau. În acest timp în mănăstire a izbucnit un incendiu din cauza dopurilor de cîlți (aruncate de turci) și care au nimerit în stuful uscat. La început nimeni nu i-a dat nici o atenție, toți ocupîndu-se de dușman. Focul s-a extins însă în curînd în așa măsură,
13 v. încît n-a mai existat | mijloc de a-l stinge. Căpitanul *Iordache* se afla atunci cu șapte oameni într-un colț al mănăstirii, într-un mic turn care se ridica deasupra zidului. Incendiul extinzîndu-se și devenind general, a cuprins dintr-o dată mai ales colțul unde se afla Iordache; scara turnului s-a prăbușit în curînd, acoperișul s-a aprins și flăcările au cuprins turnul din toate părțile. În același timp turcii se îngrămădeau spre poartă.
14 Toți arnăuții erau ocupați să respingă | pe dușman. Nimeni nu dădea o atenție mai mare focului care se mărea. Unii au auzit numai că Iordache striga ceva în limba arnăută. Nu exista însă nici un fel de mijloc de a-i veni în ajutor. Cînd incendiul s-a stins, s-au găsit toate cele 8 cadavre, mai mult sau mai puțin arse. Lui Iordache îi arsese partea superioară a capului, partea stîngă a pieptului și un picior.

Acesta a fost sfîrșitul căpitanului *Iordache*, în cel de al 49-lea an de la nașterea sa. Fiind din fire șiret și intrigant și aflîndu-se pe lîngă curtea a doi domni fanarioți și pe lîngă cea a cîtorva voievozi sîrbi și întreținînd deseori relații cu cei ce se aflau pe lîngă unele consulate din principate, el s-a rafinat și mai mult, împrumutînd de la aceștia toate trăsăturile distincte ale caracterului acestor popoare. Spiritul de intrigă, o invidie de nedescris și o lăcomie nesățioasă pentru bani: acestea au fost întotdeauna singurele lui călăuze și nu încape îndoială că el poate fi socotit, pe drept cuvînt, principalul vinovat de toate nenorocirile care

[1] După aceasta Mladen a plecat în *Austria*, de unde a trecut în *Serbia*. Se cunoaște soarta sa nenorocită.

www.dacoromanica.ro

au lovit pe eterişti în principate, din cauza relatărilor lui false şi interesate pe care le dădea, şi care erau bine primite de o parte din (oamenii slabi de fire).

Luînd comanda, căpitanul Farmache a dat îndată | dispoziţii pentru 14 v.
o dîrză apărare. După patru zile poarta a fost deschisă cu totul. Căpitanul Farmache a poruncit să fie astupată cu cai morţi pînă aproape de partea de sus. Văzînd dîrzenia cu care se apărau, *Salih paşa* a venit el însuşi de la Neamţ şi a adus cu el încă patru tunuri, deschizînd un foc puternic, care nu a contenit timp de patru zile. După aceasta a ordonat asaltul asupra porţilor. Văzînd aceasta, *Farmache* | a dat ordin la ai săi să înceteze 15
focul, şi lăsînd pe turci să se apropie de poartă, a deschis împotriva lor un foc puternic, iar el, cu 160 de oameni, i-a atacat, ieşind pe neaşteptate pe poartă şi i-a respins, pricinuindu-le mari pierderi şi capturîndu-le un steag.

Între timp proviziile se împuţinau, iar incendiul distrusese şi el o parte însemnată din ele şi de două zile, afară de rachiu şi vin, nu rămăsese nimic, | iar [apărătorii] începuseră acum să mănînce carne de cal. Turcii 15 v.
au mai dat un asalt, dar şi mai puţin reuşit decît primul, deoarece au pierdut aproximativ 400 de oameni şi două steaguri. Atunci au început să pregătească scări, pe care intenţionau să se urce pe zidurile deteriorate în multe locuri de focul artileriei.

În a douăsprezecea zi turcii au trimis un parlamentar şi au | cerut 16
încetarea focului. Cînd această cerere a fost îndeplinită, s-au apropiat cîţiva funcţionari turci şi au declarat apărătorilor că s-a primit de la sultan un firman prin care obţineau cu toţii iertare. Ei le-au propus să depună armele şi să plece care încotro va voi. Împreună cu ei a venit şi starostele (viceconsulul) Austriei din *Bacău*, *Wolf*, care, apărînd în lagărul turcilor, | a venit şi el la mănăstire şi a declarat căpitanului *Far-* 16 v.
mache că într-adevăr s-a primit un asemenea firman şi că ei să nu se împotrivească şi să nu-şi verse sîngele în zadar, ci fiecare este liber să meargă în Rusia, în Austria, sau să rămînă cu turcii. Îndată funcţionarul turc a citit firmanul sultanului cu conţinutul mai sus menţionat, iar Wolf a confirmat încă odată cele auzite şi i-a sfătuit să se predea. | 17

Farmache le-a răspuns că el este gata să le îndeplinească cererea, cu condiţia însă ca turcii să se îndepărteze: « să rămînă aici numai 1 000 de oameni — a adăugat el (Farmache avea numai 302 oameni) — atunci ne vom împrăştia». Wolf şi funcţionarul turc au răspuns la aceasta că teama lui Farmache şi cererea lui sînt neîntemeiate şi dacă el nu dă cre |- 17 v.
zare oştirii turceşti, ca uneia care aparţine sultanului, precum şi lui Wolf ca agent al Austriei, mijlocitor şi garant că pe eteriştii care ocupă mănăstirea nu-i aşteaptă nici un pericol, « atunci cum pretinde el să fie crezut, cînd oamenii lui nu sînt altceva decît nişte răzvrătiţi şi poate

www.dacoromanica.ro

tîlhari, și cine poate garanta că ei, în loc de a merge în Rusia și Austria,
18 nu se vor împrăștia | și nu vor începe a jefui din nou și nu se vor aduna
iarăși în număr mare». Aceste argumente, cît și faptul că acest turc a
început împreună cu *Wolf* să ademenească pe *Farmache*, că el va fi întot-
deauna sluga credincioasă a sultanului și în acest caz, aducînd un serviciu,
va fi negreșit răsplătit, acesta a consimțit în cele din urmă, și aceasta cu
18 v. atît mai mult cu cît gîndindu-se la starea nenorocită a oamenilor lui, |
care de șase zile nu mai aveau pîine și se hrăneau numai cu carne de cal,
iar pe deasupra că a început să se simtă și lipsa de cartușe- de aceea s-a
fixat ca în dimineața zilei următoare să depună armele. Aceste condiții
n-au fost pe placul celor mai mulți dintre oamenii lui. Ei bănuiau pe turci
19 și cunoșteau perfidia lor și de aceea cu toții insis | tau ca în această
noapte să iasă pe neașteptate din mănăstire, să caute să străbată spre
pădure și să se strecoare în Austria. Farmache începuse să șovăie — în
ciuda rănilor sale, care nu-i permiteau să se urce singur pe cal — cînd
deodată căpitanul *Gheorghe Cumaneț* s-a împotrivit acestui lucru, ară-
tîndu-le că-i așteaptă o moarte inevitabilă. « Cu atît mai mult — a adău-
19 v. gat el — că Wolf fiind garant la tratative, va fi înșelat de noi și atunci, |
chiar dacă vom reuși să ne strecurăm în Austria, s-ar putea să nu ne mai
primească și să ne extrădeze ca pe niște oameni care au căzut o dată la
învoială și apoi au călcat-o și atunci vom pierde orice speranță de a obține
indulgența turcilor». În ciuda lipsei de temeinicie a acestui argument,
s-au găsit totuși aproape jumătate dintre oamenii săi care l-au acceptat,
20 la care a aderat apoi și Farmache. Cealaltă jumătate a stat ferm | pe
poziția ei și această discuție a continuat pînă la ziuă, cînd era greu să
mai chibzuiești. Trebuiau deci să se lase în voia sorții nenorocite care îi
așteptа.

Dimineața au fost aduse la poartă căruțe, în care au depus toate
armele, care au fost duse pașei. După aceasta a ieșit Farmache înarmat
20 v. și el a fost chemat la pașă. Dar abia | a făcut cîțiva pași de la poartă,
că i s-au și luat pistoalele și sabia. În același moment o ceată de turci
s-a năpustit pe poartă și a început să taie pe toți arnăuții dezarmați din
mănăstire. Acești nenorociți, în ciuda stării lor, se apărau cu orice le
cădea în mînă și în acest chip au fost omorîți peste 40 de turci, printre
21 care | multora li s-a răsucit capul, ceea ce dovedește apărarea disperată
a acestor victime ale perfidiei pașei și a lui Wolf. Trei dintre arnăuți,
apucînd trei pumnale vechi, aruncate, au izbutit să străbată prin mulțime,
dînd în jurul lor lovituri mortale și numai aproape de pădure ei au fost
21 v. uciși cu pușca. |

Căpitanului Farmache i-au legat îndată mîinile și dezbrăcîndu-l
pînă la cămașă l-au expediat, împreună cu 2 căpitani și alți 18 arnăuți,

www.dacoromanica.ro

la Iași, iar de acolo îndată la Constantinopol, unde au fost omoriți cu toții după chinuri groaznice.

Ceilalți, circa 330 oameni, au fost uciși între zidurile mănăstirii și 22
în împrejurimile acesteia. Și astfel, din 355 oameni care s-au predat, bazîndu-se pe garanția lui Wolf, au rămas în viață numai doi oameni: un evreu care primise legea creștină și fusese slugă la unul dintre căpitani și care a trecut la credința mahomedană, iar acum se află la Silistra, și altul — *tufecci Nicola*, care era armurier pe lîngă detașament și pe care l-a luat la el comandantul | ortei 29 de ieniceri, l-a plăcut și a obținut 22 v.
de la pașă îngăduința să-l ia pe garanția sa; l-a lăsat apoi la Iași, de unde el, găsind prilejul, a fugit în Basarabia. | [1]

Așa dar, gloria apărării mănăstirii *Secul* aparține pe bună dreptate căpitanului *Farmache*. El a rezistat în ea patrusprezece zile după moartea căpitanului Iordache, care a murit în prima zi după ce s-a închis în această mănăstire.

Arhiva Istorică Centrală de Stat din Leningrad, Fond 673, inventar 1, dos. 235.

Caietul N.

Acțiunea lui bimbașa Sava și asasinarea lui

Venind bimbașa Sava, după cum am văzut mai sus, din ordinul 23
p[rințului] Ipsilanti la Mărgineni, a intrat curînd în legătură cu turcii. Un oarecare *Gasiki Ali* a venit la el din partea lui *chehaia bei*, care sosise acum la *Tîrgoviște* și i-a propus să se unească cu turcii și să părăsească pe eteriști, care, după cum îl asigura el, fuseseră deja înfrînți. Această afirmație | era însă născocită, deoarece această vizită a avut loc în ajunul 23 v.
luptei de la Drăgășani. Bimbașa Sava i-a răspuns că, deoarece el pînă atunci nu se amestecase nici cu ei, nici cu eteriștii, va rămîne și acum în aceeași situație și va aștepta sosirea domnului Callimachi, de către care a fost numit comandant al gărzii sale. După două zile de la plecarea lui *Gasiki Ali aga*, a sosit *Tair aga*, care era la București | baș beșliaga, și pe 24

---

* Mănăstirea Secul a fost luată de turci în ziua de 12 septembrie. Căpitanul I. Farmache și alți 20 de arnăuți aduși cu el au fost executați la Constantinopol în ziua de 28 octombrie.

[1] În anul 1829 acesta a intrat în detașamentul partizanilor-voluntari, care a fost sub comanda mea pînă la 6 decembrie, iar după dizolvarea detașamentului se află și astăzi la București, ca cel mai bun meșter armurier.

Atît aceștia doi, care au fost în detașamentul meu, cît și *turcii din Brăila*, arnăutul *Osman aga*, *Ismail* și *Eip aga*, precum și *Wolf* însuși, mi-au relatat tot ce se referă la această întîmplare. Wolf nega numai atîta că el nu s-a declarat persoană oficială, ci la dorința pașei a plecat cu acesta și într-adevăr a căutat să înlăture vărsarea de sînge, neputînd bănui că pașa își va călca cuvîntul și că firmanul citit cuvintele cu privire la grațiere — erau o născocire a funcționarului [turc.]

Toate aceste argumente ale lui nu m-au convins de faptul că povestirea lui este adevărată. Atît cele spuse de cele două persoane care au scăpat de la moarte, cît și povestirea unora dintre turci, care au luat parte la luptă, diferă mult de relatările lui Wolf.

www.dacoromanica.ro

care Sava îl cunoștea, iar în timpul din urmă îl condusese de la București la Silistra. Împreună cu Tair a venit și *Udritzki*, care conducea consulatul Austriei în Țara Romînească. El a adus lui *Sava* scrisori de la Pini, consulul general al Rusiei și de la [consulul] Austriei *Fleischhackl*, care se aflau atunci la Brașov, prin care aceștia îi aduceau la cunoștință că voința
24 v. împăraților era să nu se lupte împotriva turcilor, că acțiunea prințului | Ipsilanti nu este aprobată și că el fusese înfrînt, îl sfătuiau să depună armele sau să se unească cu turcii. Pe lîngă aceasta, d. *Udritzki* a adăugat verbal că pașapoartele sînt gata și pentru prințul Ipsilanti, ca să intre în Transilvania.

Această ultimă asigurare a agentului imperial a înșelat mai mult pe
25 Sava. El vedea afacerile grecilor în principate cu totul pierdute. Dar | Sava le-a răspuns aproape același lucru ca și lui *Gasiki* aga și în același timp el a primit știre despre cele întîmplate la Drăgășani de la cîțiva arnăuți care sosiseră la el.

Udritzki și *Tair* aga s-au întors la *Tîrgoviște* la *chehaia* bei, care socotea că treburile grecilor nu erau încă terminate atîta timp cît Sava nu este
25 v. învins, deoarece el | îi cunoștea aptitudinile, cunoștea toată încrederea de care se bucura el printre popoarele războinice și de aceea se temea ca ele toate să nu i se alăture. După două zile el a trimis din nou pe *Gasiki aga* la Sava ca să uzeze de toate mijloacele pentru a-l îndupleca și a-l ademeni să se alăture turcilor. Dar nici acest trimis nu a reușit [să obțină]
26 nimic și s-a mulțumit numai cu promisiunea că el | nu se va amesteca în treburile grecilor.

Abia a plecat Gasiki aga, că Sava s-a și ridicat și a plecat la *Cîmpeni*. După sosirea sa acolo, a detașat pe căpitanul *Franguli* cu 150 oameni să ocupe mănăstirea *Sinaia*.

Chehaia bei nu s-a putut mulțumi însă cu promisiunea lui Sava și a trimis la *Cîmpeni* pe *Cuciuc Ahmet* [1] și pe *Gasiki aga* cu 1 500 oameni
26 v. să-l convingă să meargă la el, | dar să nu aibă cu sine mai mult de 50 de oameni. Sava n-a fost însă de acord și a spus că de va pleca — va merge cu toți cei 800 de oameni ai săi și se va așeza în tabără separată de cea a turcilor. Aici bimbașa Sava a primit știri amănunțite despre toate cele petrecute la Drăgășani, precum și despre sosirea lui Ipsilanti
27 în Transilvania. El și-a dat seama că situația era difici | lă. Pe deasupra, Cuciuc Ahmet îl asigura de recunoștința serascherului pentru însoțirea tuturor turcilor din București la Silistra și pentru ajutorul acordat lor: el îl asigura chiar că o șubă de onoare îl așteaptă la chehaia bei. Pe de altă parte, Sava avea acum știrea, deși încă neoficială, despre deportarea lui Callimachi. Toate acestea l-au determinat în cele din urmă să se

[1] Care în ultimul război a fost pașă cu trei tuiuri la Rusciuc și Giurgiu și care era o cunoștință a mea de aproape.

www.dacoromanica.ro

alături turcilor. | Cuciuc Ahmet și Osman aga și chehaia bei însuși îi 27 v.
sugerau (să aducă voluntari).

Atunci au plecat ei, împreună cu *Cuciuc Ahmet* și *Gasiki aga*, de la Cîmpeni la *chehaia bei*, pe care l-au găsit la *Găești*. * Pașa a primit pe *Sava* prietenos, l-a asigurat de recunoștința Porții și apoi i-a trimis pe toți spre granițele Austriei, în căutare [de eteriști] prin păduri.

După sosirea lor la *Bran* (vama austriacă), *Gasiki aga* a cerut austriacilor să-i extrădeze un preot sîrb, care sosise acolo înainte de aceasta; el i-a amenințat chiar că intră în vamă și în carantină și că îl ia pe acela cu forța. | După multe explicații, austriacii au cedat în fine stăruinței 28
repetate a lui Gasiki aga și au extrădat turcilor pe preotul cerut de ei.

În acest timp, toți cei din jurul lui Sava, mai ales căpitanul Ivancea, cereau stăruitor să profite de această ocazie, aflîndu-se chiar la graniță, și să treacă dincolo, deoarece, după zvonurile care circulau printre turci, ei nu se așteptau la un sfîrșit bun. Bimbașa Sava a ezitat mult | timp, 28 v.
și, în cele din urmă, a fost gata să le îndeplinească [dorința], cu atît mai mult cu cît el își expediase încă de la *Mărgineni* întreaga sa avere, prin fratele său, serdarul [Fochianos] Panait, [1] la Brașov. Dar tocmai atunci, cînd el se gîndea la mijloacele prin care să-și aducă mai potrivit la îndeplinire această [hotărîre], austriacii au predat turcilor pe preotul mai sus menționat. Acest preot, macedonean, cu numele *Vasile*, care la începutul strîngerii eteriștilor la București a participat cel mai mult la recrutarea lor și s-a dovedit cel mai activ, luînd de la toți jurămîntul, — cînd a fost predat de către austriaci turcilor, s-a năpustit pe neașteptate și fără de veste în mijlocul acestora și, reușind să smulgă iataganul de la un turc, a început să dea cu disperare lovituri de moarte. Fiind înalt de statură, avînd o putere neobișnuită și luptînd cu disperare, el a omorît 9 oameni, pe mulți i-a rănit și în sfîrșit a căzut mort. Turcii, care îl înconjurau, nu puteau trage în el, pentru că se temeau să nu ucidă pe ai lor, pînă cînd, răzlețindu-se, au început să tragă în el. El fusese singurul extrădat și cunoscîndu-și soarta ce îl aștepta, a preferat moartea. Atunci | 29
[Sava] s-a oprit și a spus celor din jurul lui: « vedeți ce ne așteaptă? » Apoi a adăugat: « noi nu avem de ce ne teme de turci, cu atît mai mult că *Udritzki* a garantat în numele lui *Fleischhackl* și *Pini*, siguranța noastră ».

De aici Gasiki aga și bimbașa *Sava* au plecat în urmărirea căpitanilor *Iordache* și *Farmache*, care se furișau prin munți în Moldova. Sava însă, care primise de la | căpitanul Iordache scrisoarea, despre care s-a 29 v.
vorbit mai sus, a știut să-l facă pe *Gasiki aga* să mai întîrzie și a dat de

* Evenimentul are loc în ziua de 14 iunie.

[1] Căpitanul Panait serdarul a format mai tîrziu, în anii 1828 și 1829 pe cheltuiala sa 120 voluntari, și îndeplinindu-și serviciul în chip excelent, a fost decorat cu ordinul sf. Vladimir gr. 4 cu panglică. Astăzi este primit în oastea Țării Românești, cu gradul de porucic.

www.dacoromanica.ro

ştire despre acest lucru şi căpitanului Franguli, care se afla la mănăstirea *Sinaia*.

În această expediţie ei au întîlnit pe silihtarul, căruia *chehaia bei* îi încredinţase comanda asupra tuturor trupelor ce se aflau în aceste locuri, iar acesta, împreună cu artileria şi celelalte, s-a întors de la Tîrgovişte
30 la Bucureşti. *Silihtarul* | a asigurat pe bimbaşa Sava de bunăvoinţa lui chehaia bei faţă de el şi a repetat că îl aşteaptă şuba de onoare, trimisă de seraschier. O dată cu sosirea silihtarului, s-au adunat în acest detaşament pînă la 2 800 de turci, iar la bimbaşa *Sava* au rămas nu mai mult de 650 oameni, deoarece mulţi au fugit şi au trecut în Austria. Sava însă, deşi
30 v. efectivul detaşamentului său | era mai mic decît cel al detaşamentului turc, se oprea totdeauna separat de lagărul turcilor.

În această perioadă, generalul austriac care comanda la Braşov şi la graniţă, a dat de ştire căpitanului *Franguli*, care era la *Sinaia*, ca să caute să convingă prin toate mijloacele pe *Sava* să treacă în Austria. *Franguli* a scris îndată lui *Sava* să vină în orice chip şi neapărat la *Sinaia*.
31 Sava reuşise să ducă | acolo pe *silihtar*. Cînd au sosit acolo, Sava a aflat cauza pentru care îl chema Franguli, şi sub pretextul de a consulta un doctor, a plecat la Timiş (vama austriacă). Împreună cu el a plecat şi Cuciuc Ahmet numai cu 17 turci. Ofiţerul de gardă l-a anunţat că are ordin special de la general să-l primească în hotarele [ţării]. Franguli,
31 v. Ivancea şi alţi cîţiva | care erau acolo cu el stăruiau să profite de această ocazie. Dar *Sava* le-a răspuns: « cum să lăsăm pe toţi oamenii noştri să fie sacrificaţi? Mai bine să ne întoarcem şi să găsim o ocazie potrivită de a trece graniţa dintr-odată cu toţii». Şi cu acest gînd s-a întors, promiţînd ofiţerului să sosească curînd cu tot detaşamentul său.

32 De la *Sinaia* au plecat toţi spre mănăstirea *Cozia*, unde serdarul | *Iamandi* [Giuvara] se închisese cu 60 de oameni. El se apăra împotriva unei părţi din armata turcească de la Vidin. Silihtarul a convins pe Iamandi să se predea, promiţîndu-i libertatea, dînd ca exemplu situaţia actuală a lui bimbaşa Sava şi aceasta « cu atît mai mult — spunea el — cu cît, fiind la început în oastea lui Tudor, el n-a ridicat arma împotriva turcilor
32 v. şi totdeauna a fost o slugă credincioasă a sultanului». Toate aceste asi|-gurări l-au ademenit pe Iamandi şi el s-a predat silihtarului. * Această împrejurare era cît pe ce să producă vărsare de sînge între trupele silihtarului şi cele aparţinînd armatei de la Vidin, care voiau ca Iamandi să le fie dat lor. Soarta nenorocită a lui Iamandi fusese însă hotărîtă. Punîndu-l în fiare, silihtarul l-a trimis la Constantinopol, unde a fost spînzurat;
33 iar cei şasezeci de oameni, care erau cu el, au fost măcelăriţi | pe loc.

---

* Evenimentul are loc în ziua de 20 iulie.

www.dacoromanica.ro

Serdarul Iamandi, de origine albanez, era un om intrigant și perfid, în același timp însă de o deosebită vitejie.

Acest procedeu perfid al silihtarului era de prost augur pentru bimbașa Sava și pentru detașamentul său. Din nou cu toții l-au sfătuit să se despartă de turci și să plece în Austria. Sava însă nu se bizuia pe deplin pe sinceritatea generalului austriac, iar exemplul preotului | sîrb 33 v.
apărea viu în fața ochilor. Mai mult însă ca orice, caracterul lui neînfricat îl făcea să disprețuiască toate pericolele pe care i le arătau subalternii lui. Turcii erau binevoitori față de el și-l măguleau, cunoscîndu-i bine capacitatea și influența și temîndu-se de el mai mult decît de toți ceilalți. Toate acestea au slăbit vigilența lui bimbașa Sava și l-au făcut să amîie zi de | zi trecerea sa în Austria, intenție la care el nu renunțase încă de 34
tot. Între timp, aproape o sută de oameni îl părăsiseră și trecuseră pe ascuns în Transilvania. Curățind toate pădurile de eteriștii împrăștiați, ei au lăsat o parte din turci și pe căpitanul Franguli la graniță și în ultimele zile ale lunii iulie au plecat spre București unde, după cum îi făcea cunoscut | chehaia bei, fusese trimisă pentru bimbașa *Sava* încă 34 v.
o șubă, din partea sultanului. Sosind la *Rîmnic*, deodată *silihtarul* veni în toiul nopții cu 200 oameni în lagărul lui bimbașa Sava, sub pretextul că, patrulînd prin împrejurimi, a venit în vizită la el. Lanțul de avangardă l-a oprit și îndată toți arnăuții au fost gata și au încălecat. Atunci silihtarul, lăsînd o mare | parte din excorta sa aici, s-a apropiat 35
numai cu 50 oameni de cartierul general al lui bimbașa Sava și l-a dojenit pentru neîncredere, apoi după obișnuitele tratații, s-a întors înapoi. Între timp, căpitanul Ivancea și alți cîțiva au tras cu urechea la ceea ce spuneau turcii, care nu se așteptau să găsească pe arnăuți pregătiți, precum și la alte cîteva cuvinte, care le-au inspirat o îndoială întemeiată cu privire la intențiile turcilor. Toate acestea | au fost transmise îndată 35 v.
lui bimbașa Sava, care a fost rugat iarăși stăruitor să se gîndească la salvarea lui și a detașamentului său, dar era prea tîrziu. Ei se îndepărtaseră acum de graniță, unde fuseseră lăsați peste o mie de turci, printre care ar fi trebuit de data aceasta să străbată în defileuri, iar cu aceștia împreună, turcii erau de patru ori mai numeroși. De aceea Sava nici nu se mai putea gîndi la fugă | și el a respins toate sfaturile ce i se dădeau 36
în acest sens și rîzînd le-a spus: « voi toți sînteți niște babe» — expresia sa preferată.

Pe măsură ce înaintau spre București, detașamentul său se micșora în văzul tuturor, așa încît în ultima etapă de marș i-au rămas numai 300 de oameni. Aici ei au avut încă odată ocazia să bănuiască, pe bună dreptate, pe turci în ceea ce privește intențiile lor și toți căpitanii cei mai | 36 v.
buni nu-l slăbeau, spunîndu-i să se păzească și să nu intre în București. Din nou însă toate eforturile lor au fost zadarnice, căci bimbașa Sava,

www.dacoromanica.ro

căruia o dată cu sporirea pericolului îi creștea și curajul, le-a spus: « cine dintre voi este babă și se teme — să rămînă, eu voi pleca singur».

În ziua de 6 august, bimbașa Sava a intrat în București; cu el însă
37 erau numai 180 de oameni, care s-au decis cu toții să împărtă | șească soarta lui. *Sava* a venit cu întregul său detașament direct la chehaia bei, care ocupa casa lui *Belu* pe podul Mogoșoaiei [1] El a intrat, împreună cu căpitanii *Ivancea* și *Ghencea*, la *chehaia bei*, care i-a primit binevoitor, i-a tratat și a poruncit lui Sava să vină a doua zi de dimineață pentru a primi șuba. De acolo *Sava* a plecat la casa sa din *mahalaua Udricanilor*,
37 v. încartiru | indu-și oamenii în această casă și în casele din jur. Seara a fost la silihtar și deoarece s-a întors tîrziu acasă a găsit la el pe toți foarte îngrijorați, toți fiind gata de luptă. Și aceasta cu atît mai mult, cu cît au auzit din nou de la turci cuvinte care nu le prevesteau nimic bun. Dar și de data aceasta *Sava* a rîs de ei și le-a poruncit să plece la
38 locurile lor |

Pregătindu-se a doua zi să meargă la *chehaia bei*, el a poruncit să se pregătească să vină cu el șase oameni. Căpitanul Ivancea și toți oamenii nu voiau să-l lase cu excortă atît de mică și cereau să ia pe toți cu el. Sava a rămas însă neînduplecat și a poruncit pe un ton ferm ca toți să se împrăștie, iar el a plecat la pașă. [2]

Căpitanul Ivancea a plecat și el în oraș. Ajungînd la hanul lui *Manuc*,
38 v. el a întîlnit pe un turc | cunoscut, care l-a prevenit încetișor să se salveze. Totodată el a auzit în depărtare cîteva focuri vagi de pușcă și curînd după aceasta a început să se dea în oraș alarma, bătîndu-se, după obiceiul turcilor, în tobe mici (tulumbase).

Între timp, sosind la *chehaia bei* și lăsînd trei oameni la cai, *Sava*
39 a intrat cu ceilalți trei într-un lung coridor al scării din casa *Belu*. | Turcii, care umpleau coridorul, văzîndu-l, au început, după obiceiul lor, să i se închine și să-l salute și cînd a ajuns la mijloc, dintr-odată cîțiva oameni au apucat pistoalele și au tras de aproape în el și în oamenii care veneau după el. Sava rănit, a reușit încă să tragă din cele două pistoale ale sale
39 v. și a apucat sabia, dar a fost omorît cu pumnalele. Capul său a fost dus

---

[1] După ocuparea Bucureștilor de către noi în anul 1828, în aceeași casă și în aceeași încăpere a locuit baronul Brunov, directorul cancelariei președintelui împuternicit al divanurilor din ambele principate, contele F. P. Pahlen. Brunov a părăsit-o în martie 1829, iar acea casă a fost ocupată de contesa Suhtelen la mijlocul anului 1830.

[2] Atunci s-au întîmplat următoarele: a fost adus la cerdac cel mai bun armăsar al lui Sava, favoritul său. Cînd Sava a luat frîul pentru a încăleca, armăsarul s-a ridicat în două picioare, ceea ce nu se întîmplase cu el niciodată. După îndelungate eforturi și fără să dea atenție rugăminții celor din jur să nu plece, că aceasta este o prevestire rea, Sava nu le-a dat nici o atenție; dar după ce a făcut cîțiva [pași], calul s-a ridicat din nou în două picioare și n-a putut fi silit prin nici un mijloc să iasă pe poartă în stradă. Între timp, vremea se apropia de ceasul fixat pentru prezentarea lui și pentru a pregăti alt cal ar fi fost nevoie de mult timp; de aceea el a încălecat calul căpitanului Ivancea și a plecat.

www.dacoromanica.ro

îndată la chehaia bei, iar corpul, pe jumătate dezbrăcat, a fost aruncat pe fereastră în stradă. Cei trei arnăuți care fuseseră cu el, s-au apărat și ei, și afară de un delibașa, omorît de Sava, au mai căzut patru turci de pumnalele cu care se înarmaseră arnăuții. Unul dintre cei trei [arnăuți] care se aflau la cai a reușit să se salveze[1] în grajd, unde s-a ascuns sub fîn pînă noaptea.

Astfel | a pierit, prin viclesug, bimbașa *Sava*, în ziua sa de naștere, 40
7 august 1821, în vîrstă de 42 ani.

Corpul său aruncat în stradă a constituit semnalul pentru atacul general contra arnăuților. Dintre aceștia, 40 de oameni s-au închis în casa lui *Sava*, și s-au apărat atît de bine, încît turcii, văzînd pierderile pe care le sufereau, au trebuit să incendieze a doua zi casele din jur și împreună | cu acestea și casa lui Sava, care a dispărut a treia 40 v.
zi cu toți oamenii din ea, mistuită de flăcări. Ceilalți arnăuți, de asemenea închiși, în parte, prin case, au putut fi exterminați numai prin foc. Căpitanul *Atanase*, albanez, apucase să ocupe cu 30 oameni biserica Olarilor. Turcii și mai ales zaporojenii și necrasovții i-au încercuit, sforțîndu-se să intre în biserică, dar ei au fost mereu respinși cu pierderi mari. În | cele 41
din urmă au adus tunurile și au tras toată ziua. Arnăuții, ne mai avînd gloanțe, încărcau puștile cu galbeni și mahmudele și, aruncînd pe ferestre o mînă de asemenea monete, trăgeau în mulțimea care se năpustea să le strîngă. După o apărare de patru zile, ne mai avînd praf de pușcă — provizii și apă n-au avut de loc în tot acest timp — căpitanul Atanase, după ce s-a închinat la icoane, a deschis ușile bisericii și s-a năpustit deodată cu oamenii [săi] asupra | mulțimii. Omorînd un mare număr 41 v.
de turci, ei au căzut în cele din urmă cu toții[2].

Apărarea îndîrjită a arnăuților și pierderea mare suferită de turci a întărîtat pe aceștia nespus de mult. Prin oraș s-a publicat o ordonanță, după care, dacă cineva va ascunde un singur arnăut, atunci nu numai acea casă, ci și altele trei, situate de ambele părți ale acesteia, vor fi distruse | pînă la temelie, cu locatari cu tot. 42

Timp de opt zile Bucureștii au prezentat un tablou îngrozitor. Înversunați și înfuriați, mînjiți de sînge, turcii alergau prin oraș și măcelăreau pe toți care le ieșeau în cale. În ziua cînd a fost omorît Sava, au fost

---

[1] Dumitru Pantea. În anul 1829 acesta a făcut serviciul în detașamentul de voluntari de pe malul drept al Dunării.

[2] Numai Ivancea, unul dintre ei, rănit, a reușit să rămînă viu. Găsindu-l, turcii i-au tăiat ambele picioare; el însă s-a însănătoșit și a făcut serviciul în anul 1829 în detașamentul de voluntari de pe malul drept [al Dunării]. Lipsindu-i picioarele ceva mai jos de genunchi, el îmbrăca pe genunchii îndoiți un fel de papuci din piele moale de bou, bine tăbăcită, și astfel umbla ușor, participa la horă etc. El era cel mai bun călăreț cu lancea. După ce detașamentul de voluntari a fost dizolvat în decembrie 1829, contele Kiselev, auzind despre acesta, a poruncit să-i fie prezentat Ivancea. El i-a dat cîțiva galbeni și l-a făcut comandantul pieței într-un tîrgușor.

www.dacoromanica.ro

aduse peste trei sute de capete în sala lui *chehaia bei*, care cerea tuturor
42 v. să | i se arate capul căpitanului Ivancea, pentru care făgăduise 200 galbeni.

Aproape toate aceste capete erau însă ale unor simpli romîni și ale altora, pe care ienicerii le tăiau și le duceau pașei, ca să-și arate zelul lor. Zilnic se aducea la poarta lui peste o sută de capete. Aproape pe
43 toate străzile, mai ales în împrejurimile casei *Belu*, | erau împrăștiate capete, brațe, picioare și trunchiuri de [oameni] uciși de ieniceri. În sfîrșit, abia după opt zile ordinea a putut fi restabilită.

În ceea ce privește pe căpitanul *Ivancea*, acesta, ascunzîndu-se în casa unui cunoscut al său, și-a aruncat noaptea îmbrăcămintea și luînd o cămașă moldovenească, a fugit în mlaștini, unde a stat trei zile, fără
43 v. nici un fel de hrană. În cele din urmă, hotărî | ndu-se să iasă, el a reușit să se furișeze în casa agenției austriace, străbătînd prin garda turcească care stătea la poarta acesteia. Deoarece însă el era cunoscut aproape de toți turcii, s-a bănuit că el se ascunde în acest consulat. Chehaia bei l-a cerut de la dl. *Udritzki*, cerîndu-i totodată permisiunea de a-i perchiziționa casa. Acesta a propus atunci lui *Ivancea*, că, de-i va da 1 200 lei, îl va
44 expedia la Brașov, | sumă pe care acesta a și plătit-o îndată. Atunci Udritzki l-a îmbrăcat în haine de curier austriac și l-a expediat cu hîrtiile la Brașov, cu cai de poștă.

După asasinarea lui Sava, turcii au trimis să prindă la *Sinaia* pe căpitanul Franguli. Acesta însă, aflînd despre întreaga întîmplare, a
44 v. trecut în Transilvania la *Timiș*, cu toți oamenii care se aflau cu el. |

Curînd după reîntoarcerea lui *chehaia bei* de la Tîrgoviște la *București*, a sosit și [Constantin] *Negri*, care mai fusese la București, după cum am văzut, în calitate de caimacam al prințului Callimachi. Cînd acesta a fost însă deportat la Brusa, [Constantin] Negri a fost numit printr-un firman special caimacam al Porții în Țara Romînească. Printr-un firman
45 identic, [Ioan] Samurcaș a fost trimis la *Craiova*, | iar Ștefan *Vogoridi* la *Iași*, unde au și rămas cu toții pînă la numirea domnilor.

După sosirea lui *Negri* și a lui *Samurcaș* în Țara Romînească, ei au luat parte la cîrmuire împreună cu divanul sub președenția episcopului de Troia, pe care mitropolitul Dionisie îl lăsase, precum am văzut,
45 v. să-i țină locul. Numirea în toate posturile depindea de | *chehaia bei*. În tot acest timp *Manu* s-a bucurat de întreaga încredere a pașei și a fost numit vistier [1].

Cu excepția celor opt zile, care au urmat după asasinarea lui bimbașa Sava, în toată această perioadă turcii nu s-au dedat la dezordini mari,
46 cu excepția cîtorva cazuri izolate. *Chehaia bei* luase măsuri | foarte severe și era de ajuns ca, oricine — turc sau creștin — ar fi fost dovedit cîtuși

---

[1] Loc pe care l-a ocupat pînă la sosirea lui B. Văcărescu, vezi caietul I.

www.dacoromanica.ro

de puțin de hoție, asasinat și altele asemănătoare, că acela era îndată omorît.

Evitînd Oltenia, postelnicul Ioan Samurcaș plecase, împreună cu Negri și Vogoridi, la Silistra în timpul răscoalei lui Tudor. Pentru a fi mai aproape de Oltenia, el s-a mutat apoi la Vidin, | de unde a venit 46 v.
cu armata, în luna mai, la Craiova și a început să cîrmuiască această regiune. Depunînd însă toate eforturile, el a reușit în cele din urmă să aducă din nou populația la vetrele ei. El nu putea însă satisface pe deplin lăcomia nepotolită a pașei din Vidin, care, ruinînd regiunea prin tot felul de stoarceri și temîndu-se ca Samurcaș să nu fie mai tîrziu martor, a chemat în ianuarie 1822 la sine pe silihtarul său, care comanda trupele din Craiova și din întreaga Oltenie și l-a însărcinat să otrăvească pe caimacam, fapt ce a și fost îndată îndeplinit. Pașa, pentru a-și ascunde crima, a numit caimacam pe fiul cel mai mare al acestuia și anume pe Constantin Samurcaș, care în luna februarie și-a luat în primire acest post și a cărui soartă a fost, după cum vom vedea mai departe, aproape tot atît de nenorocită [ca și a tatălui său].

Caietul O.

Partea doua

Acțiunea boierilor în timpul emigrației

În timpul răscoalei lui Tudor, boierii care au plecat din patria lor la 47
Brașov și în alte localități din *Transilvania*, erau împărțiți, după obiceiul lor, în mai multe partide. Dintre acestea, partizanii Austriei voiau să convingă pe ceilalți boieri să trimită o scrisoare, iscălită de toți, împăratului Austriei, în care să-și exprime recunoștința pentru primirea și adăpostul ce li s-a acordat și să-i ceară | totodată protecția pentru 47 v.
patria lor sfîșiată. Un partid mai numeros însă, care arăta devotament față de Rusia, s-a împotrivit cu hotărîre acestui lucru. Atunci *banul*

Boierii scriu împăratului Austriei

[Grigore] Brîncoveanu, *Grigore Ghica*, *banul [Constantin] Bălăceanu*, *Barbu Văcărescu*, *[Scarlat] Mihailescu*, *[Grigore] Romanit* și alți cîțiva au întocmit în secret o atare scrisoare și au trimis-o, cu semnăturile lor, împăratului Francisc. | * 48

Un alt partid scrie împăratului Alexandru

Faptul n-a rămas însă secret multă vreme și îndată ce boierii din partidul advers au aflat despre scrisoarea expediată împăratului Francisc, s-au grăbit și ei să trimită o atare scrisoare împăratului Alexandru, punîndu-se sub înalta sa protecție [1]. Acest act l-au semnat *[Grigore] Băleanu*,

---

* Memoriul e din 25 martie și se găsește în Arhiva Min. de Externe U.R.S.S., Moscova, fondul cancelaria, nr. 12369, f. 22, 35.

[1] Vezi nr. [rămas necompletat de I. P. Liprandi].

www.dacoromanica.ro

Gheorghe Filipescu, Const | *[antin] Samurcaș, [Iordache] Slătineanu* și
48 v. alți cîțiva. *

Astfel părerile, interesele și planurile boierilor din principat erau, ca întotdeauna, împărțite și fiecare dintre aceștia era condus numai de avantaje trecătoare personale, trecînd neîncetat, după împrejurări și după vederile lor, de la un partid la altul. Pînă atunci însă partidul turcofil
49 nu îndrăznise încă să se dea pe față. În cele din urmă, | aflînd că turcii au ocupat Bucureștii șiau exterminat pe panduri și pe eteriști, ei s-au dovedit mai decișI decît ceilalți: *Nenciulescu* și *spătarul [Scarlat] Roset* au părăsit primii *Brașovul* și s-au grăbit să se prezinte la *București* lui *chehaia bei* care, la intervenția lui *Manu*, a însărcinat pe *[Alexandru]*
49 v. *Nenciulescu* cu conducerea provizorie a vistieriei. |

Partidul turcofil se demască

Nenciulescu și spătarul Roset se întorc primii la București

Între timp turcii, dedîndu-se la multe acte de violență în principat, jefuiau și devastau casele. Acest lucru a silit pe boierii din partidul rusofil să scrie a doua oară împăratului Rusiei și să protesteze [împotriva] ruinării averii lor de către ieniceri. Ei se puneau sub protecția guvernului rus.
50 Acest act l-au prezentat prin | consulatul rusesc, care se afla atunci la *Brașov*. **

Boierii din partidul rusofil scriu a doua oară

Cererea lor a fost comunicată Porții și peste cîtva timp *chehaia bei*, primind înștiințare despre acest lucru de la seraschierul de Silistra, a căutat să dezmintă tot ce i se atribuia lui în cererea mai sus menționată
50 v. și să dovedească disciplina din oastea sa. Cunoscînd | pe boierii din Țara Romînească, acestuia nu i-a fost greu să facă aceasta. Și într-un timp foarte scurt el a obținut un certificat prin care se anihila în totul plîngerea boierilor din partidul rusofil. *Mitropolitul Dionisie, Barbu Văcărescu, Alecu Filipescu-Vulpe* și alți cîțiva, dorind să atragă asupra
51 lor atenția cîrmuirii de atunci din patria lor, precum și atenția Porții, | s-au grăbit să expedieze de la *Brașov* un certificat semnat de ei, prin care afirmau că trupele turcești, de la ocuparea Țării Romînești pînă în momentul de față, nu au pricinuit nici un fel de dezordine pentru țară și că în general ei au o atitudine pașnică.

Celălalt partid de boieri dau un certificat cu un conținut opus

Curînd după trimiterea acestui act la Silistra, seraschierul a propus
51 v. lui *chehaia bei* | ca *Barbu Văcărescu* să fie chemat la București pentru a i se anunța în mod special, drept recunoștință (ca factorului principal

---

* Acest memoriu e din 30 martie (st. v.) și se găsește în fondul și la cota indicate mai sus, f. 27—28.

** Memoriul e din 12 iulie 1821 și se găsește în Arhiva Min. de Externe U.R.S.S., Moscova, fondul Ambasadei din Constantinopol, dos. 391, f. 45—46. Trad. grec. cont. a aceluiași memoriu la Acad. R.P.R., pach. DCCCXCVII 293—294; C. D. Aricescu, *Acte justificative...*, p. 185 187.

Adresa prin care memoriul a fost înaintat consulului rus se găsește în copie greacă la Acad. R.P.R., doc. DCCCXCVII/286. La 20 iulie, A. Pini comunica boierilor semnatari că a trimis jalba lor țarului (Acad. R.P.R., doc. CMXXXVI/86; *Bis. Ort. rom.*, XVI (1892—1893), p. 876—877).

www.dacoromanica.ro

pentru eliberarea acestei adeverințe), să se grăbească a reveni în patrie pentru a primi o recompensă dreaptă.

Barbu Văcărescu și alți cîțiva se reîntorc la București

Barbu Văcărescu nu s-a lăsat rugat prea mult. Patruzeci de zile după eliberarea susmenționatei adeverințe, el era deja în principat. Împreună cu el | au venit *[Grigore] Romanit*, *Filip* (Lenș), *[Scarlat]* 52
Mihălescu și mulți alți boieri mai puțin însemnați din partidul lor. După sosirea sa la București (în august 1821), *Barbu Văcărescu* a fost făcut îndată vistier în locul lui Manu. În această dregătorie, care ademenește mai mult decît toate celelalte pe boierii din ambele principate, *Văcărescu* a căutat, prin orice chip, să mențină părerea bună despre el a cîrmuirii turcești, făcînd pe placul acesteia, prin ruinarea patriei sale. | 52 v.

Grigore Ghica și alți cîțiva se întorc la București

În noiembrie același an, *Grigore Ghica*, în urma unor neplăceri familiare *, a părăsit orașul *Brașov* și s-a întors la București. Împreună cu el s-au întors și *Mihăiță Filipescu*, *[Iancu] Cocorăscu* și alți cîțiva boieri mai puțin importanți.

Ghica este numit președinte al divanului și curînd spătar

După sosirea lui *Grigore Ghica* la București, *chehaia bei* i-a încredințat îndată conducerea divanului, numindu-l președinte. Ghica nu a rămas însă multă | vreme în această demnitate, căci curînd după aceasta, din 53
porunca specială a seraschierului de Silistra, a fost ridicat la rangul de *spătar*.

Gr. Ghica, cu alți cinci boieri, este trimis la Constantinopol

Grigore *Ghica* a rămas în această dregătorie pînă în martie 1822, cînd pe neașteptate *chehaia bei* l-a trimis, din ordinul seraschierului, la Silistra, împreună cu *Barbu Văcărescu*, M. *Filip*[escu], *Mihălescu*, [Iancu] *Cocorăscu* și *Nicol*[ae] *Golescu*. | Acești boieri, plecînd din București, ** nu 53 v.
știau nimic unde vor merge mai departe de la Silistra, și numai cînd au sosit acolo au aflat despre destinația călătoriei lor, cauzele acesteia rămînînd însă pentru ei mereu un secret.

Șederea lor la Constantinopol

După sosirea la Constantinopol, *Ali bei*, socrul seraschierului de Silistra, albanez de origine, care vorbea bine | grecește, a fost numit de 54
către Poartă comisar, prin mijlocirea căruia boierii trebuiau să ia legătură cu *Halet efendi*. Dîndu-le să înțeleagă că, avînd destulă putere și greutate, el putea face mult, *Ali bei* a știut să scoată de la ei totul ce avea nevoie și în cele din urmă, convingîndu-se din relațiile personale cu fiecare din acești boieri, separat, de însușirile fiecăruia dintre ei, | le-a cerut o notă 54 v.
comună cu privire la măsurile care, după părerile lor, trebuiau luate pentru a se asigura bunăstarea și liniștea în Țara Romînească în situația ei de atunci.

Acești boieri redactează o notă

Pentru a ne face o idee despre cuprinsul acestei note, trebuie să ne amintim numai de acea epocă și de situația în care se aflau boierii, fiind aduși la Constantinopol. Această notă cuprindea 13 puncte și era semnată

---

* Desigur neînțelegerile cu soția, de care el se desparte mai tîrziu, după numirea sa ca domn.

** Au plecat la 22 martie.

www.dacoromanica.ro

de toți; la ea au aderat și cîțiva moldoveni. Aceasta era inspirată de ace-
55 leași | sentimente împotriva grecilor, pe care le nutrea atunci guvernul turc însuși; grecii trebuiau excluși din toate posturile, atît civile cît și ecclesiastice; trebuiau sechestrate averile grecilor prezenți, cît și cele ale acelora care lipseau, mai ales ale fanarioților; să se ia în administrare
55 v. proprie toate treburile și averile | mănăstirilor, care aflîndu-se în teritoriile turcești, trebuiau socotite ca aparținînd Porții; să se izgonească, de este posibil, cu totul din principate toți grecii, iar averea lor, ca și cea a mănăstirilor, să fie convertită în proprietate a Porții. Iată cuprinsul principal al acestei note, care a fost prezentată miniștrilor Porții, cu
56 semnătura tuturor boierilor. * |

Intervenția nazîrului și stăruința cabinetului austriac cu privire la numirea lui Barbu Văcărescu ca domn

Între timp *nazîrul* a recomandat Porții pe *Barbu Văcărescu*, ca unul dintre boierii de rangul întîi, primul care s-a întors la București și a adus servicii importante; el a stăruit ca acesta să fie numit domn. La rîndul său, cabinetul Austriei a intervenit prin internunțiu tot în favoarea lui
56 v. B. Văcărescu, ca unul ce este cu totul devotat guvernului aust | riac. El socotea că va reuși cu certitudine în această stăruință, pentru că aflîndu-se în acea vreme *Brîncoveanu* la Viena și discutînd despre treburile Țării Romînești cu prințul *Metternich*, acesta i-a declarat pozitiv că *Barbu Văcărescu* va fi numit domn. Pe de altă parte, un oarecare *baron Belu* (care locuiește pînă astăzi la Viena) scria atunci fratelui său, al cărui
57 fiu, *Alexandru Belu*, | trebuia să se căsătorească cu fiica lui *Barbu Văcărescu*, ca ei să se grăbească să termine această afacere, deoarece el știe sigur de la d-l Gentz (cu care efectiv se află în cele mai strînse legături de prietenie) că *Barbu Văcărescu* va fi numit negreșit domn al Țării Romînești.

57 v. Astfel nimeni nu se îndoia | de acest lucru. La Constantinopol însă s-a dispus cu totul altfel. *Ali bei* fiind în neîncetate legături și în consfătuiri cu acești boieri cu privire la situația principatului, a remarcat din numărul lor pe *Grigore Ghica*, atît prin cunoașterea desăvîrșită a patriei
58 sale și a tuturor nevoilor poporului, cît și prin cara | cterul statornic și atitudinea sa prudentă în ceea ce privește intrigile și uneltirile, epuizate de tovarășii lui. Cu toate că era lipsit aproape total de cultură europeană, modul lui curajos și simplu de exprimare a atras însă atenția tuturor miniș-
58 v. trilor Porții. De aceea în pofida tuturor stăruințelor venite din | afară, *Grigore Ghica* a fost numit la 1/13 iulie domn al Țării Romînești. Această neașteptată numire a surprins pe toți, cu atît mai mult cu cît Ghica era căsătorit cu principesa *Hangerli*, originară din Fanar. În același timp, domn al Moldovei a fost numit *Ioniță Sturza*, om lipsit de orice cultură.

Gr. Ghica numit domn

---

* Vezi « Cererile boierilor celor duși la Țarigrad, 1822, mai », în Cronica lui I. Dîrzeanu (volumul de față), f. 98 v-100 v și la Acad. R.P.R., ms. rom. 322, f. 150; C. D. Aricescu, *Acte justificative*..., p. 214—216; E. Vîrtosu, *1821. Date*..., p. 155—158.

www.dacoromanica.ro

Seraschierul din Silistra este numit nazîr al ambelor Principate

Efectuînd aceste numiri și dorind să-și păstreze o influență deplină și nelimitată asupra noii ¦ ocîrmuiri a principatelor, Poarta le-aîncredințat 59
seraschierului de Silistra, cu titlul de *nazîr* al ambelor principate. De aceea, contrar obiceiurilor de mai înainte, noii domni, primind numai numirea la Constantinopol, trebuiau să plece la Silistra pentru a primi investitura din mîinile nazîrului.

Domnul își numește caimacamii, cei vechi pleacă

Înainte de plecare, Grigore Ghica a numit caimacami ai săi pe *B. Văcărescu* și pe *Mihăiță Filipescu*. După sosirea acestora la *București*, *Negri* a plecat | îndată la Silistra, iar *Samurcaș*, caimacamul Olteniei, la *Vidin*, 59 v.
unde a trebuit să-și schimbe legea pentru a-și salva viața. [1]

Ioan Sturza a numit caimacami pe *Tudor Balș* și pe *Petrache Sturza*.

De îndată ce în Austria s-a primit știrea privind numirea domnului, d-l *Fleischhackl* s-a grăbit să revină la București, unde a sosit în august, aproximativ o lună înainte de intrarea domnului.

Caietul P.

Numirea domnilor în Principate

Seraschierul de Silistra primește pe domni

Seraschierul de Silistra a primit pe Ioniță Sturza, numit domn în 60
Moldova, foarte politicos, cu ceremonialul cuvenit. În schimb, pe Grigore Ghica, numit în Țara Romînească, l-a primit foarte rece și fără ceremonial, fiind nemulțumit de faptul că stăruințele sale în favoarea lui Barbu Văcărescu [de a fi numit] domn în Țara Romînească au rămas zadarnice. El i-a cerut îndată să numească sameș al vistieriei pe un oarecare *Petrache Arion* [2], unul dintre protejații săi. Promițînd acest post mai înainte altuia,

Seraschierul cere un post pentru P. Arion

Gr. Ghica | nu a voit să-și calce cuvîntul și [voind] prin aceasta să arate 60 v.
într-un fel oarecare [că se împotrivește] influenței seraschierului de la primul pas al domniei sale, l-a refuzat. Acest refuz neașteptat a îndîrjit și mai mult pe nazîr împotriva domnului. În cele din urmă acesta a declarat hotărît seraschierului că dacă intenționează să se amestece în asemenea treburi speciale în principat, el se va întoarce îndată la Constantinopol 61

Domnul refuză cererea seraschierului

pentru a renunța la postul de domn, adăugînd că el știe prea bine că nazîrului i s-a încredințat să supravegheze numai liniștea în principat și fidelitatea poporului; dar că el, în tot timpul domniei sale, nu va îngădui 61 v.
nimănui să participe la cîrmuirea lăuntrică a țării. Acest răspuns hotărît a produs asupra turcului efectul așteptat; nazîrul a fost surprins de acest

[1] Pașa din Vidin a prins simpatie pentru *Samurcaș* și-l sfătuia să-și schimbe legea, « deoarece adăuga el — eu aștept poruncă să te omor ». Abia a făcut Samurcaș acest lucru, că peste trei zile a și sosit un firman în acest sens. Pașa a răspuns că în cetate nu există un Samurcaș, ci un *Mustafa efendi*, care purtase mai înainte numele de Samurcaș, dar care astăzi a devenit un drept credincios. Mai tîrziu *Mustafa efendi* a obținut un post bun la Adrianopol.

[2] El ocupă astăzi acest post (iunie 1830).

www.dacoromanica.ro

fapt și a trebuit să cedeze. De aceea, dînd noului domn investitura, l-a lăsat să plece.

Gr. Ghica primește investitura

După ceremonialul obișnuit în acest caz, domnul a trecut Dunărea
62 și s-a îndreptat | spre *București*, unde a intrat în ziua de 14 septembrie stil vechi.

Domnul sosește la București

O dată cu domnitorul Ghica a trecut Dunărea și *Cavanoz-Oglu* care, cu titlul de *baș-beșliaga*, trebuia să vină cu prințul la București împreună cu 2 000 de turci, care se aflau cu el, pentru a alcătui pe viitor garda
62 v. principatului. Numirea lui *Cavanoz-Oglu* în Țara Romînească era | foarte neplăcută domnitorului, deoarece acest turc nu avea nici un rang, care să se poată oarecum egala cu cel al domnului. El avea numai titlul de *baș-beșliaga* și nu fusese ales după obicei de domn, ci numit de seraschir și de aceea era cu totul în afara autorității domnului, avînd în mîinile lui întreaga
63 putere executivă și raportînd direct | nazîrului la Silistra. Pe deasupra, pe lîngă domn, în postul de divan efendi a fost numit un oarecare *Taap efendi*, precum și (ceea ce nu fusese înainte) în postul de dragoman, *Nuri efendi*, fiul lui *Iaia efendi*, în acel moment dragoman al Porții, un renegat grec. Cu domnul Moldovei Ioniță Sturza, care a primit investitura cinci zile după Grigore Ghica, au trecut [Dunărea] *Eiub* aga în calitate de comandant al oștirii și *Ibrahim* efendi.

Cavanoz-Oglu cu 2 000 de turci vine cu prințul

Divan efendi și dragomanul vin de asemenea cu domnul

Toți acești funcționari, numiți direct de Poartă, în împrejurările
63 v. de atunci | aveau mare influență; ei puteau să pricinuiască domnului numai greutăți, să-l împiedice în treburile cîrmuirii și să-l supravegheze de aproape. Aceasta era situația ambilor domni la început și mult timp după sosirea lor în principate. *Chehaia bei* a părăsit țara a treia zi după sosirea la București a domnului și a lui *Cavanoz Oglu* și s-a întors cu oastea sa la Silistra.

Între timp, unii dintre boierii rămași la Brașov și anume [Grigore]
64 *Băleanu*, *A. Ghica*, *N. Văcărescu*, *Gheorghe Filipescu*, *C. Golescu*, | *A. Filipescu-Vulpe*, cei doi [Mihalache și Costache] *Cornescu*, *Manuil Florescu*, *C. Samurcaș*, [Alexandru] *Vilara* și alți cîțiva mai puțin însemnați, care nu aflaseră încă de numirea lui [Grigore] Ghica, au alcătuit o cerere și au trimis-o, prin consulatul Rusiei, împăratului Alexandru. *

Boierii rămași la Brașov scriu împăratului Alexandru a treia oară

Ei au căutat să expună în această notă toate avantajele pe care le-ar avea principatul, dacă domnii ar fi numiți în viitor din sînul boierilor
64 v. băștinași din Țara Romînească. | Ei cereau să se dea țării un nou sistem de organizare și o nouă pravilă. De asemenea ei cereau desființarea cetăților de la Dunăre etc. Ca răspuns la aceasta [consilierul de stat] Minciaki, numit atunci consul general în locul lui Pini, le-a adus de la congresul

---

* Memoriul din 14 august 1822 (Acad. R.P.R., Fondul Al. Vilara, doc. DCCCXCVII/275 276 v., ciornă în limba greacă. Tot acolo, la f. 274, adresa către A. Pini și la f. 281 lista boierilor care au semnat.

www.dacoromanica.ro

Răspunsul la această cerere

de la Verona o comunicare, prin care se declara boierilor că şederea lor în Austria îngreuna şi împiedica | cabinetul Rusiei să se ocupe de asemenea 65
treburi şi căuta să-i convingă să se reîntoarcă în patria lor.

Deşi vestea despre numirea domnilor ajunsese atunci la cunoştinţa acestor boieri, ei tot mai credeau însă că atare numire, fiind efectuată fără respectarea formelor, nu va fi recunoscută de Rusia. Fiecare dintre ei se gîndea să ajungă el | domn. Acestea sînt singurele motive care îi 65 v.
îndemnau să solicite numirea domnului din sînul lor. Şi deşi unii doreau să se întoarcă la casele lor, totuşi fiindcă domnii nu sosiseră încă, ei nu se puteau hotărî să părăsească Transilvania. Dintre aceştia numai *Grigore Filipescu* şi *Vilara* au venit la *Bucureşti* cu cîţiva boieri mici. | 66

Grigore Filipescu şi Vilara sosesc la Bucureşti

Cînd au primit însă ştirea că domnul a primit investitura la Silistra şi în sfîrşit că se apropie de Bucureşti, banii [Constantin] *Bălăceanu*, *Creţulescu*, *Costescu*, [Iordache] *Golescu*, *Drăgănescu* şi alţi cîţiva au părăsit Transilvania şi s-au întors la Bucureşti. Cea mai mare parte dintre ei nu a intrat însă în principat pînă la încheierea *tratatului* de la Akkerman, 66 v.
iar unii pînă la | trecerea d-lui Ribeaupierre prin principat spre Constantinopol.

Alţi cîţiva se întorc la Bucureşti

Intrigile boierilor împotriva domnului

Abia şi-a început p[rincipele] Grigore Ghica cîrmuirea, că unii dintre boieri, din cauza înclinaţiilor lor înăscute pentru intrigi şi din cauza caracterului lor agitat şi bazîndu-se pe lipsa de bunăvoinţă a *nazîrului* faţă de Gr. Ghica, şi-au şi închipuit că postul acestui domn nou, numit din sînul | lor, era un titlu ideal şi că această putere supremă aparţinea fiecăruia 67
dintre ei. Ei s-au gîndit să procedeze în acest sens şi au voit cu toţii să ia parte la cîrmuirea principatului.

Domnul zădărniceşte intrigile lor

Prinţul *Ghica*, aflînd din timp despre toate aceste uneltiri secrete şi dorind | să curme chiar de la început planurile lor, a reuşit să le înlăture 67 v.
repede; întrebuinţînd împotriva unora măsuri ferme şi chibzuite şi dînd unele exemple de severitate împotriva celor mai nesupuşi, el a convins pe fiecare să adopte punctul său [de vedere]. Între aceşti boieri, mai mult decît toţi ceilalţi se deosebeau *Barbu Văcărescu*, *Belu*, *Mihăiţă Filipescu*, *Cocorăscu* şi alţi cîţiva mai puţin importanţi. | 68

Vilara şi Nicolescu arestaţi de Cavanoz-Oglu

Nu trebuie să atribuim măsurilor de severitate, menţionate mai sus, deportarea lui *Vilara* şi arestarea lui *Nicolescu*. * Aceasta s-a făcut, fără ştirea domnului, de către *Cavanoz-Oglu*; *Vilara* din ordinul special al Porţii, iar celălalt din | ordinul seraschierului de Silistra. 68 v.

Nicolescu eliberat prin stăruinţa domnului

Nicolescu a fost învinuit de faptul că în timpul cît a fost ispravnic de *Focşani* ar fi lăsat în mod intenţionat să plece un arnăut amestecat în eterie şi pe care seraschierul | îl cerea să fie trimis la Silistra. *Nicolescu* 99
a fost curînd eliberat la intervenţia domnului.

---

* Nicolescu — mare clucer, arestat în iulie 1823 (*Hurmuzaki*, X, f. 236).

www.dacoromanica.ro

Cauza indignării boierilor de rangul întîi contra domnului

În ceea ce privește pe *Vilara*, în ciuda numeroaselor demersuri făcute de domn la Poartă prin intermediul însărcinatului său cu afaceri la Cons-
69 v. tantinopol, prințul nu a reușit | nimic și a trebuit să se adreseze agenților protectoare ale principatelor. *Vilara* era acuzat de Poartă încă pentru perioada cînd a fost sameș al vistieriei, adică de la începutul anului 1812 pînă la răscoala din 1821. De aceea sub acest pretins pretext a și fost deportat la *Eski-Zagra* și nu a putut fi eliberat decît peste un an și jumătate, cînd Rusia și Austria s-au amestecat în această afacere. * Din acest exemplu ne putem ușor imagina situația proprie a domnului
70 din prima sa perioadă de domnie. |

Nemulțumirea boierilor de rangul întîi împotriva noului domn se întemeia mai mult pe faptul că ei nu se puteau deda uneltirilor lor obișnuite; nu puteau și erau lipsiți de toate mijloacele de a-și procura lor, rudelor și partizanilor lor posturi și funcțiuni. *Barbu Văcărescu*, întărîtat deja împo-
70 v. triva domnului | pentru faptul că acesta a ocupt locul de domn, pe care acest bătrîn intrigant îl socotea o proprietate a sa, a fost și mai îndîrjit atunci cînd domnul a refuzat să ridice pe ginerele său, *Alecu Belu*, în rîndul boierilor de rangul întîi, în ciuda intervenției consulatelor rusesc
71 și austriac. Toate acestea atîțau invidia ambi | țiosului *Barbu Văcărescu*, care uneltea din umbră împotriva domnului. Toți strigau împotriva domnului pentru faptul pentru care ar fi trebuit să-i fie, în general, recunoscători: deoarece se știe că în ambele aceste principate orice demnitate, orice slujbă se întemeiază pe asuprirea poporului. Acest sentiment [de
71 v. recunoștință], propriu firii omenești, nu a atins | și multă vreme încă, foarte multă vreme, nu va răzbate platoșa năravurilor înveterate ale boierilor băștinași.

Prințul refuză pe seraschier a doua oară

Nici unul dintre domnii care au precedat pe Ghica în scaun, nu a fost atît de scrupulos și atît de zgîrcit în împărțirea de locuri și ranguri sau funcții boierești ca acesta. Următorul exemplu, cunoscut tuturor,
72 va fi de ajuns spre a explica regulile adoptate | de prințul *Ghica* în această privință.

Curînd după sosirea lui la București, seraschierul de Silistra și totodată nazîrul ambelor principate i-a scris despre un oarecare negustor [Ienachi] *Bălțărețu*, și arătîndu-i toate serviciile aduse, chipurile, de acesta Porții, îi cerea să fie ridicat pentru aceasta în rîndul boie-
72 v. rilor | de rangul întîi. Domnul însă, în ciuda situației sale de atunci, fiind înconjurat de turci și găsindu-se sub supravegherea specială chiar a acestui nazîr, l-a refuzat categoric, adăugînd că niciodată, atîta vreme cît va domni, nu va încălca drepturile țării, care nu pot fi încălcate

---

* Al. Vilara a fost ridicat și exilat la Stara Zagora, în iunie 1823, învinuit și de complicitate cu răsculații.

www.dacoromanica.ro

fără a se prejudicia bună | starea poporului, a cărui soartă i-a fost încre- 73
dințată de către sultan.

După două atari refuzuri, *nazîrul* a tăcut și nu l-a mai împovărat cu alte cereri. El a trimis pe *Băltăreţu* la domnul Moldovei, Ioan Sturza, care a îndeplinit îndată dorința nazîrului și a ridicat pe *Băltăreţu* la rangul de *agă* al principatului | Moldovei. Această demnitate permitea *Băltă-* 73 v.
reţului să poarte barbă, cu care el s-a și întors la București. Dar abia a aflat Ghica despre aceasta și despre faptul că Băltăreţu se semnează cu noul său rang boieresc, că a și trimis să i se spună să plece îndată din principat, sau să-și radă barba și să nu semneze cu un titlu, pe care el nu i-l recunoaște. *Băltăreţu* a plecat la Silistra și în ciuda noilor eforturi depuse de nazîr, *Ghica* a fost atît de încăpățînat, încît *Băltăreţu* a trebuit să se întoarcă la București fără barbă și să renunțe la rangul său boieresc în tot timpul domniei lui Ghica.

Caietul Q.

Domnul Țării Romînești desființează havaetul

Domnul și-a început domnia, propunînd adunării obștești a boierilor 74
să prezinte un proiect cu privire la desființarea taxelor existente, denumite *drepturile havaetului*, care, din timpurile cînd au fost introduse de domnii care l-au precedat, au ajuns | cu vremea să dea naștere la cele mai mari 74 v.
abuzuri și acte de violență.

Boierii s-au împotrivit multă vreme acestui lucru, dar, văzînd stăruința de nestăvilit a prințului pentru desființarea acestui abuz, au consimțit în cele din urmă și s-au decis să ceară să fie majorat cel puțin salariul fixat pentru posturile care aveau dreptul la acest *havaet*. Domnul s-a declarat de acord, adăugînd că el este convins că oricît s-ar spori salariul, strîngerea fondurilor pentru salariu | va fi în orice caz mai puțin 75
împovărătoare decît sistemul individual practicat la perceperea havaetului. Într-adevăr, nimic nu putea să echivaleze cu violențele comise de oamenii care strîngeau *havaetul*, procedeul întrebuințat pentru aceasta fiind bazat în totul pe o incontestabilă ruinare a sătenilor. | 75 v.

Acest așezămînt, respectat în tot timpul domniei lui Ghica, există pînă astăzi în actele divanului. Face să arunci o privire asupra lor și să compari sistemul de repartiție și modul de percepere și, în sfîrșit, cuantumul salariului în timpul domnilor greci cu acela din vremea lui Ghica. Acest singur lucru ar fi suficient pentru a aprecia această măsură, | care a 76
adus țării, adică sătenilor, un folos incalculabil, în timp ce boierii toți erau protivnici acestui așezămînt, care îi lipsea de unul din mijloacele lor de jaf.

Domnul desființează două posturi

Aproape în același timp domnul a desființat două posturi sau titluri: unul de *vornic al casei milelor* sau de director al casei săracilor, iar altul de *director al casei lefilor*. Această măsură | a alarmat pe boieri și i-a silit 76 v.

www.dacoromanica.ro

să protesteze cu voce tare. Ei au văzut în această desființare o împuținare și mai mare a minelor, din care extrăgeau cu atîta ușurință bogățiile lor. Dar era oare drept ca un boier, care purta numai titlul de director al
77 acestei case, ne avînd cu ea nici | o bătaie de cap, să primească întreaga întreținere cuvenită acestui titlu și împreună cu aceasta cîte 2 000 lei (înainte cîte 5 000) salariul lunar din veniturile destinate exclusiv ajuto-
77 v. rării omenirii suferinde. Directorul casei lefilor se bu | cura de o întreținere și leafă identică. O dată cu acestea au fost dezrădăcinate și alte nenumărate abuzuri, legate de perceperea acestei sume de la clasa acelora care suportă [povara] impozitelor.

În ciuda întregii opoziții a boierilor, s-au putut vedea în curînd roadele acestei noi organizări. Ambele aceste case s-au umplut în scurt
78 timp; | prima dintre ele, împovărată de datorii, le-a lichidat în întregime, fără a neglija nici o obligație legală; pentru a doua a urmat o perioadă de înflorire și ea n-a suferit niciodată de lipsurile, în care se zbătea adeseori înainte.

78 v. Haosul în care se afla principatul în timpul răscoalei lui *Tudor*, al răscoalei eteriștilor și al ședерii la București a lui bimbașa Sava, l-a aruncat în mari datorii. Pe de altă parte, starea nefericită a sătenilor, în care fuseseră aduși prin acest concurs de împrejurări, nu prezenta
79 mijloace suficiente pentru achitarea acestor datorii. | Ghica a pășit totuși la îndeplinirea acestei grele sarcini și printr-o mică sporire provizorie a taxei de arendare a *vinăriciului*, *dij[m]ăritului* și *oieritului* și luînd o parte din aceste dări și de la mănăstiri și de la alte instituții bisericești, a convertit totul în folosul obștesc și, în ciuda faptului că suma datorată
79 v. era însemnată, | mijloacele folosite pentru achitarea acesteia au fost chibzuite atît de bine și ele au afectat atît de puțin pe săteni, încît principatul s-a văzut eliberat dintr-odată de datorii, neavînd aproape timpul să observe acest fapt.

Domnul achită datoriile principatului

80 După ce a venit la cîrma țării, domnul a găsit distrus | tot ce existase în principat: răscoala lui Tudor, jafurile pandurilor și eteriștilor, în sfîrșit, actele de violență și furie ale turcilor au sfîșiat Țara Romînească aproape timp de un an și jumătate. Boierii care ocupau dregătorii în mod provizoriu în timpul turcilor, complectau acest tablou prin ruinarea sistematică
80 v. a sătenilor și profitau de ti | mpul cît se aflau în funcție, dezvăluind ei înșiși turcilor mijloacele de jaf și devastare.

Protecția acordată școlilor

După sosirea sa în principat, domnul a restaurat pretutindeni bisericile jefuite, a acordat atenție tuturor instituțiilor publice și în special
81 școlilor, pe care le-a refăcut | îndată. Bugetul acestora a fost sporit, iar învățătorii au primit salariu, fapt care oferea cîrmuirii mijlocul de a și-i alege. Pe de altă parte, elevii erau asigurați cu prisosință în ceea
81 v. ce privește întreținerea lor. |

Reface școlile

www.dacoromanica.ro

Pavajul în oraşul Bucureşti

Una din sarcinile de care s-a ocupat domnul la începutul domniei sale a fost pavarea străzilor în oraşul Bucureşti, acţiune care a întîmpinat la început mari piedici numai pentru că nimeni nu o credea uşor realizabilă. Dar nimic nu putea determina la renunţare caracterul ferm al prinţului; era suficient | ca odată să-i intre ceva în cap şi nu existau 82
puteri care să-l poată sili să-şi amîne acţiunea. Şi în aceasta a fost tot atît de fericit ca şi în toate întîmplările domniei. Pentru aceeaşi sumă, care era alocată anual pentru întreţinerea pavajului de lemn | (şi care 82 v.
în cea mai mare parte era sustrasă de funcţionari), el a reuşit să paveze cu piatră străzile principale ale oraşului.

Chestiunea mănăstirilor greceşti

La Constantinopol se hotărîse ca toate averile mănăstirilor greceşti şi înseşi mănăstirile să fie administrate de călugări romîni. Domnul, neţinînd seamă de împrejurările de atunci şi gîndindu-se, | probabil, 83
puţin şi la viitor, fiind apoi şi neobişnuit de pios, nu a voit să încredinţeze administrarea acestor averi numai călugărilor, ci le-a subordonat unei comisii numite special pentru aceasta, pe care a însărcinat-o să ia numai-decît de la aceşti călugări admi | nistratori dări de seamă detaliate. Această 83 v.
comisie avea toată răspunderea pentru abuzurile care puteau să se descopere cîndva.

Protecţia acordată grecilor

Alte măsuri luate la Constantinopol împotriva tuturor grecilor şi aduse de cîteva ori la cunoştinţa prinţului Ghica, | nu au avut în Ţara 84
Romînească nici un fel de urmări, în timp ce aceleaşi măsuri în Moldova au pricinuit atîtea victime printre creştini.

Grecii, care se aflau atunci în Ţara Romînească cu treburile lor personale, se bucurau de o linişte şi protecţie totală | în aceste timpuri 84 v.
atît de furtunoase, cînd în întregul imperiu otoman ei n-aveau nici un colţişor pentru siguranţa lor personală. În schimb, în Ţara Romînească ei şi-au păstrat nu numai siguranţa ci şi averea. Cauzele care îl făceau pe prinţ să se expună, în împrejurările de atunci, | pericolului personal prin- 85
tre turci trebuie de asemenea atribuit sentimentului său profund religios.

Suprimarea impozitului în Oltenia

În virtutea unui obicei, care s-a transformat cu timpul în lege, Oltenia trebuia să furnizeze unt atît pentru paşa de la Vidin, cît şi pentru garnizoana acestei cetăţi, ceea ce adăugîndu-se | la avantajele de care se 85 v.
bucurau în acest caz în timpul colectării înşişi domnii, dar mai ales aceia ce erau trimişi pentru aceasta, era foarte ruinător pentru acest ţinut, fapt de care se poate convinge foarte uşor oricine a văzut cum se efectua în principate orice colectare similară | de la săteni. Ghica, primul, a 86
refuzat tot ceea ce-i revenea în acest caz lui şi a reuşit să convingă pe paşă să primească pentru întreaga cantitate ce îi revenea suma foarte mică de 16 000 lei.

Beilicul

În chestiunea *beilicului* sau a furnizării oilor la Constantinopol, Ghica a dat de asemenea dovadă | de multă lipsă de interes personal. 86 v.

www.dacoromanica.ro

El a decis de astă dată să fie strîns numai numărul trebuitor, pe cînd înainte, acest articol a constituit unul din cele mai bogate izvoare de profit personal al domnului, al vistierului, al unor boieri din divan şi al altora.

Toate aceste măsuri nu erau de fel pe placul boierilor, deoarece
87 ei | îşi pierdeau treptat mijloacele de îmbogăţire prin ruinarea ţăranilor. Ei toţi nu încetau să protesteze contra domnului pentru încălcarea drepturilor şi obiceiurilor lor. Acesta însă, cu toată prezenţa unei mari mulţimi
87 v. de turci la Bucureşti şi cu toată supravegherea strictă din partea | seraschierului de Silistra, lipsit de bunăvoinţă faţă de el, nu a încetat să acţioneze în acelaşi spirit, dînd lovituri ruinătoare boierilor de rangul întîi, salvatoare însă pentru popor.

Numirea noului mitropolit

Între timp mitropolitul Dionisie, care rămăsese în Ţara Românească
88 în tot timpul răscoalelor, pînă | în ziua intrării turcilor în Bucureşti, refuza sub diferite pretexte să se întoarcă de la Braşov la postul său, unde prezenţa sa, ca preşedinte al divanului, era necesară. La plecarea sa din Bucureşti, el a lăsat în locul său pe episcopul Troia, iar cînd a aflat că domnul fusese numit, a trimis pe Gherasim, episcopul de Buzău, ca al doilea vicar al său. Toţi aceştia puteau însă să ocupe numai postul bisericesc, dar, în conformitate cu legile existente, ei nu puteau participa la şedinţele divanului şi semna hotărîrile lui. Dionisie, în ciuda apelurilor repetate ale domnului, îşi găsea însă totdeauna scuze. În cele din urmă
88 v. el a răspuns că nu avea | mijloace pentru a întreprinde o călătorie. Prinţul i-a trimis bani, pe care *Dionisie* i-a primit, dar a rămas neînduplecat în hotărîrea sa şi i-a scris că s-a îmbolnăvit grav.

Starea de lucruri, agitaţia boierilor care găseau totdeauna motive
89 de a se lega de ilegalitatea hotărîrilor divanului, toate acestea făceau | necesară prezenţa mitropolitului. De aceea domnul, după propunerea ce i s-a făcut de trei ori din partea divanului obştesc, a confirmat la începutul anului 1823 în postul de mitropolit pe *diaconul Grigore* [1], cu respectarea tuturor formelor obişnuite în această ocazie. Dionisie a protestat împotriva acestei numiri. El s-a plîns nu numai consulatului general, ci şi ministerului la Petersburg. Dar după trecerea d. Ribeaupierre prin Bucureşti, el s-a întors în ţară, reclamîndu-şi din nou stăruitor postul, plîngîndu-se ministrului şi mai tîrziu tuturor preşedinţilor plenipotenţiari. Toţi l-au învinuit însă pe el, cu atît mai mult, cu cît, după ce s-a întors, domnul i-a dat, din propria sa iniţiativă, cu învoirea d-lui Ribeaupierre, mănăstirea *Dealului* din apropiere de Tîrgovişte, cu 30 000 lei venit anual, primind pe deasupra de la Grigore cîte 1 200 lei lunar din veniturile mitropoliei. |

[1] În anul 1829, în urma dispoziţiei contelui Pahlen, mitropolitul Grigore a fost deportat în Basarabia. [Era un] om mărginit, dar cel mai cinstit. El a fost înscris printre cei plecaţi bejenari de la Chişinău, şi de aceea se afla sub jurisdicţia mea.

www.dacoromanica.ro

Cavanoz-Oglu înlocuit cu Ahmet aga

După o ședere de patrusprezece luni la București, *Cavanoz-Olgu* 89 v.
a fost înlocuit cu *Ahmet aga* [1], în același grad, cu aceleași drepturi și
cu același efectiv de ostași rămași sub comanda lui. *Ahmet aga*, fiind unul
din partizanii seraschierului de Silistra, se bucura | de totala lui încredere 90
și de aceea era și mai periculos decît *Cavanoz-Oglu*.

Surghiunirea lui Filip

La sfîrșitul anului 1824, domnul a primit o poruncă neașteptată
pentru el de la *Galib pașa*, numit atunci în postul de mare vizir, să înlăture
îndată de lîngă el pe *Filip* [Lenș]. Cauzele acestei înlăturări erau pentru
domn cu totul necunoscute. | De aceea, nedorind ca acest surghiun să 90 v.
devină cunoscut tuturor, el a trimis pe Filip la *Craiova*, sub pretextul
că i-ar fi dat unele însărcinări, astfel că acest surghiun a rămas pentru
toți un secret multă vreme, după întoarcerea lui Filip. Filip a rămas la
Craiova cîteva luni și, în cele din urmă, la intervenția domnului și numai
din încăpățînarea acestuia, pentru că aceasta s-a făcut din cauze necu-
noscute lui, el a reușit să obțină | iertarea lui Filip și îngăduința de a se 91
întoarce la București. Nu pentru multă vreme însă, deoarece acest
intrigant neastîmpărat va fi curînd surghiunit din nou, de data aceasta
chiar de către domn.

Uneltirile lui Nenciulescu și surghinuirea lui

Numirea lui *Galib pașa* în postul de mare vizir a fost cauza pentru care
[Alexandru] *Nenciulescu* a început să facă denunțuri împotriva prințului
și să caute să obțină pentru el postul de domn. Mintea de intriganți | 91 v.
șireți a boierilor, rafinată încă de fanarioți — povățuitorii și stăpînii lor
permanenți — nu va pierde nici cea mai mică ocazie ca să-și poată exercita
șiretlicurile ei. *Nenciulescu* avea legături cu un oarecare fanariot *Rali*,
care în timpul domniei lui *Caragea* era medicul domnului și care a obținut
pentru acesta postul | de spătar. Acest medic, încă înainte de aceasta, 92
a însoțit pe *Galib pașa* în calitate de hechim (medic), cînd acesta a făcut
o călătorie la Paris, în calitate de ministru plenipotențiar extraordinar, și
a păstrat oarecare legături cu el. *Rali*, locuind din timpul lui Caragea
la *Viena*, a venit înadins pentru aceasta la *Brașov* și a reușit să dea în
curînd | lui *Nenciulescu* ocazia de a scrie lui *Galib pașa*. 92 v.

Nu se știe cert dacă acest fapt a fost adus la cunoștința domnului
chiar de *Galib* pașa, care își dăduse seama că denunțurile n-au nici o valoare
și în sufletul lui le disprețuia, sau dacă domnul însuși aflînd despre aceasta,
a reușit să intercepteze această corespondență. De aceea, nedorind ca
acest fapt să devină prea cunoscut, s-a limitat la surghiunirea lui Nenciu-
lescu la mănăstirea | Snagov, unde l-a ținut cîteva luni. 93.

Jumătate din efectivul trupelor turcești părăsesc principatul

Între timp, situația politică internă a principatelor a continuat să
fie aceeași ca și mai înainte, pînă în primăvara anului 1828. Deoarece
Galib pașa, abia ridicat la rangul de mare vizir, văzînd pe de o parte neîn-

[1] Acest *Ahmet aga*, fiind la începutul anului 1829 comandant la Cula, a fost făcut prizonier în timpul asaltului împotriva acestei întărituri.

www.dacoromanica.ro

93 v. cetatele propuneri din partea misiunilor străine | cu privire la evacuarea totală a principatelor de către trupele turcești, a voit de bună seamă să termine cu toate acestea și a scris ambilor domni, cerîndu-le părerea:
94 ce cred ei cu privire la micșorarea la jumătate | a efectivului turcilor, care formează garda principatelor? Acest act a fost scris într-un fel care sugera aproape literă cu literă răspunsul ce trebuia dat în sensul dorit de *Galib-pașa*.

Înțelegînd sensul acestui act, prințul *Ghica* a răspuns îndată în mod
94 v. satisfăcător și în consecință *Ahmet aga* a primit | ordin să trimită o jumătate din efectivul său pe malul drept al Dunării.

Domnul Moldovei se împotrivește acestei reduceri

Cine cunoaște toate aceste negocieri, acela își va aminti cu ușurință de toate piedicile pe care domnul Moldovei le-a pus în calea acestei reduceri și cîte motive a invocat el pentru aceasta și cum prezenta pericolele care
95 amenințau | liniștea țării sale din cauza numărului mare de străini care o locuiau. El a cerut chiar ca această gardă să fie sporită. În cele din urmă însă, după ce a primit poruncă severă de la marele vizir, el a îndeplinit-o și a lăsat să plece o parte din turcii care ocupau Moldova.

Minciaki prezintă scrisorile de acreditare

95 v. După această pretinsă evacuare a principatelor, | *Minciaki*, însărcinatul cu afaceri al Rusiei la Constantinopol, și-a prezentat scrisorile de acreditare pe lîngă Poartă și din acel moment situația domnului a început să se limpezească.

Uneltirile lui Filip

La începutul anului 1826, *Filip* [Lenș] fiind agă la București, s-a
96 descoperit o corespondență secretă a lui cu unii turci de la | *Silistra*, *Rusciuc* și *Vidin*, în care căuta prin toate mijloacele să scoată în evidență toate abuzurile domnului, dar mai ales, atitudinea sa ostilă față de turci, precum și pretinsele sale relații secrete cu agenția rusească. Fiind agă, lui îi era foarte ușor să-și aducă la îndeplinire toate uneltirile, deoarece,
96 v. denunțînd fără încetare diferitele dezordini comise de unii turci în oraș, | el exagera toate întîmplările cele mai obișnuite în așa măsură, încît silea pe domn să stea mereu în relații cu *baș-beșliaga* și deseori să dea poruncă acestuia să aresteze pe unii turci și să-i trimită lui *Ahmet aga*. Făcînd acest lucru, *Filip* știa totdeauna să facă pe turci să simtă lipsa de dreptate
97 a unei asemenea acțiuni | și le inspira pe nesimțite ură față de domn, el însuși căutînd să cîștige, prin toate mijloacele, bunăvoința lor. În curînd cîrtirile contra domnului au devenit publice și începînd de la *Brăila* pînă la *Vidin* toți turcii vorbeau de bunăvoința față de ei a lui *Filip*, pe care
97 v. doreau să-l vadă domn. Îngîmfarea | lui *Filip* l-a făcut să fie mai puțin prudent și curînd domnul a interceptat corespondența lui, din care s-au văzut limpede toate uneltirile lui. Înainte de aceasta, Ghica intervenise adeseori pentru același *Filip* pe lîngă *Galib pașa*. Acum însă, din ambiție și încăpățînare, n-a voit să-l trimită în fața judecății, ci l-a surghiunit la mănăstirea *Mărgineni*, unde l-a ținut cîteva luni.

www.dacoromanica.ro

Nazîrul de Silistra este ridicat la rangul de mare vizir

În iulie 1826, pașa de Silistra a fost ridicat la rangul de mare vizir, 98
iar *chehaia bei Ahmet*, care a comandat [trupele turcești] împotriva răsculaților din Țara Romînească, i-a luat locul. [1] Firmanul prin care era numit
continua să dea lui *Ahmet pașa* titlul de nazîr al ambelor principate, | 98 v.
fapt din care trebuia dedus că amîndouă aceste principate se mai aflau
încă sub supravegherea sa, în ciuda tuturor stăruințelor d. *Minciaki*
la Constantinopol.

Domnul Țării Romînești a rămas în aceleași raporturi cu seraschierul
și în ciuda tuturor eforturilor, prin care acesta voia să-și exercite influența
în principate, Ghica a procedat totdeauna in | dependent; la fel și în rela- 99
țiile dintre ei. Caracterul capricios și îndărătnic al lui Ghica, dar mai
ales un noroc neobișnuit, au atras cu timpul asupra lui atenția tuturor
foștilor seraschieri de Silistra. El s-a bucurat de prietenia și respectul
lor și în special a vizirului recent numit, cu care avusese o întîlnire atît
de proastă la început la Si | listra, ajungînd cel mai bun prieten al său. 99 v.

Rusia insistă să se revină la vechea stare de lucruri

Între timp, cabinetul rus insista asupra evacuării totale a principatelor, pentru a se reveni sub toate raporturile la starea de lucruri de
mai înainte. Poarta însă a mai găsit un mijloc de a înlătura această justă
revendicare, numind în postul de *baș-beșliaga* pe *Ibrahim aga*, | un om cu 100

Poarta se eschivează

un rang și cu un titlu inferior acelui al lui *Cavanoz Oglu* și *Ahmet aga*, predecesorii săi. *Ibrahim aga* însă, care în ciuda titlului său, fusese numit de
Poartă în acest post, primea ordine direct de la seraschier, acționînd după
aceleași instrucțiuni.

Rusia este nemulțumită și stăruie asupra stării din trecut

Rusia însă nu putea să recunoască și să fie mulțumită de aceste
jumătăți de măsuri, care | nu schimbau aproape cu nimic starea de lucruri 100 v.
de mai înainte.

O dată cu venirea la tron a împăratului Nicolae, d. Minciaki a expus
cu mai multă hotărîre motivele cabinetului Rusiei și a stăruit ca Poarta
să acorde domnilor dreptul de a numi ei înșiși pe *baș-beșliagale*, care să le
fie supuși. În cele din urmă, tratatul de la *Akkerman*, sosirea domnului 101
Ribeaupierre la Constantinopol și a d. *Minciaki* la București, toate acestea
au pus totul în ordinea și forma cuvenită.

Boierii se plîng d. Ribeaupierre contra domnului

Boierii, împinși de spiritul lor de intrigă și de caracterul lor neastîmpărat, căutau în fel și chipuri să scape de domnul Ghica, care nu era de
acord cu planurile lor și nu le dădea libertatea să ruineze poporul și,
bazîn | du-se pe privilegiile lor barbare, să-și negocieze posturile. Pe de 101 v.
altă parte însă, tratatul de la Akkerman le deschidea un cîmp nou și nelimitat pentru intrigi și șiretlicuri de tot felul. Acest tratat le acorda dreptul

[1] El a rămas seraschier; în anul 1829 însă, cu ocazia ocupării Silistrei, el a fost luat prizonier de către ruși.

www.dacoromanica.ro

de a alege pe domni din sînul lor. De aceea ei se credeau în al nouălea cer,
102 năpustindu-se cu toţii asupra domnului. Instigaţi cel mai mult de către *Barbu Văcărescu*, care tot nu-şi pierduse încă speranţa de a ajunge domn — ceea ce, datorită însuşirilor acestui bătrîn intrigant, era socotit de mulţi boieri ca posibil — ei au profitat de sosirea d-lui Ribeaupierre şi i-au prezentat, în scris şi oral, o plîngere împotriva domnului, [învinuindu-l] de încălcarea drepturilor şi obiceiurilor lor. Dar cît au fost ei de
102 v. surprinşi sau mai bine zis uimi | ţi, cînd ministrul plenipotenţiar le-a declarat că domnul actual va rămîne pînă la sfîrşitul termenului lui de domnie de şapte ani, sfătuindu-i să nu se amestece în treburile care nu-i privesc.

La Bucureşti se primeşte hatişeriful

Abia s-a primit la Bucureşti hatişeriful trimis în urma tratatului de la Akkerman, că domnul s-a şi grăbit, în spiritul acestuia, să pună în acţiune
103 toate articolele lui privind | cîrmuirea provinciei ce-i fusese încredinţată. El a dat îndată publicităţii privilegiile (ceea ce în Moldova s-a făcut peste cîteva luni) şi a convocat divanul pentru o consfătuire cu privire la mijloacele de înbunătăţire a cîrmuirii principatului. Comitetul care s-a ocupat de aceasta mai tîrziu (1829—1830) cuprindea aceiaşi oameni, cărora
103 v. prinţul le încredinţase atunci acest lucru. Acest ultim comitet însă, | schimbîndu-se împrejurările, a acţionat după un plan mult mai vast. Ideea desfiinţării vămilor interne aparţine prinţului Ghica; corespondenţa sa cu dl. Ribeaupierre asupra acestui subiect constituie dovada acestui lucru.

Boierii se plîng Porţii împotriva domnului. Nereuşita lor

Abia începuse domnul să se ocupe de punerea în aplicare a tuturor articolelor menţionate mai sus că boierii s-au şi apucat să-şi încerce din
104 nou norocul cu şicanele lor recalcitrante | şi mîrşave. Nemulţumindu-se cu răspunsul d. Ribeaupierre, ei au trimis Porţii o plîngere contra domnului, în care au inclus totul ce le-a putut sugera ura, invidia, mîrşăvia şi altele asemănătoare. Pe această plîngere figurau semnăturile lui *Barbu Văcărescu*, *Belu*, *Florescu*, amîndoi fiii *Bălăceanu*, *Grigore Cantacuzino* şi alţi
104 v. cîţiva. Dar nici de data aceasta | ei n-au izbutit. Constatînd lipsa de temeinicie a motivelor expuse de ei, Poarta a luat legătură în această privinţă cu d. *Ribeaupierre*, aducîndu-i la cunoştinţă că ea recomandă domnului să pedepsească exemplar pe aceşti turburători ai liniştii generale. D. *Ribeau-*
105 *pierre*, constatînd netemeinicia stăruinţelor acestor boieri, încli|naţi numai spre turburarea ordinii, şi crezînd că domnul însuşi a cerut Porţii o dreaptă pedeapsă pentru aceşti boieri, i-a scris şi i-a adus la cunoştinţă să nu ceară pentru ei o pedeapsă severă, pentru a nu da prin aceasta un exemplu pentru viitor şi pentru a nu produce o impresie proastă în ţară.

105 v. Încă înainte de a primi răspunsul | domnului, d. *Ribeaupierre* a aflat că acesta nu scrisese nimic Porţii relativ la această chestiune. Atunci, în urma consfătuirii şi înţelegerii cu *reis efendi*, el a poruncit domnului, ca după ce va citi acest denunţ în obştească adunare a divanului, să facă

www.dacoromanica.ro

acestor boieri o mustrare foarte severă. Ghica însă, care primise scrisoarea vizirului la 7 aprilie, a întîrziat cu această [admonestare] deoarece nu știa care era în această privință părerea domnului Ribeaupierre, iar cînd a primit și de la el comunicarea amintită mai sus, a adus la îndeplinire cele cuprinse în ea, dar abia la 8 mai. | 106

În același an (1826), cam prin luna iunie, domnul a primit din Oltenia știri cu privire la răscoala ce începea în rîndurile pandurilor. Aceasta, la început . . . *, dar spre norocul nemaipomenit al domnului . . . *, aceasta a fost repede curmată, fără urmări grave.

Un oarecare Simeon ** și Ghiță Cuțui, care fuseseră, pe vremea lui Tudor cei mai buni căpitani ai acestuia, au fost nevoiți să plece | cu ceilalți 106 v. în Transilvania și să stea acolo pînă în luna mai 1826. Atunci, însoțiți de cîțiva tovarăși, ei au intrat în Țara Romînească cu intenția de a produce o răscoală asemănătoare cu răscoala pe care o ridicase Vladimirescu în anul 1821.

Sosind în plaiul *Cloșani*, ei au prins pe vătaful acestui plai și au recurs la toate mijloacele pentru a ridica poporul prin diferite | făgăduieli 107 și printr-o proclamație, scrisă în spiritul proclamației publicate de Tudor. Împrejurările erau însă altele. Pe de o parte exemplul încă recent al evenimentului similar din anul 1821, iar pe de alta faptul că țăranii erau mulțumiți de cîrmuirea lui *Ghica*, au făcut ca poporul să rămînă surd la toate promisiunile ce i se făceau și numai o parte foarte mică a trecut de partea lor. Cu toate acestea, | în curs de cîteva zile ei au reușit să strîngă pînă 107 v. la 300 de oameni, cu care s-au dus la *Cerneți*, cu intenția de a-l ocupa și de a se organiza în hotarele județului *Mehedinți*, ca unul ce este mai războinic. Acolo ei au fost însă întîmpinați de către pandurii înarmați din ordinul caimacamului, s-au luat la luptă cu ei și în curînd au fost înfrînți cu totul. *Simeon* a fos prins pe loc, iar *Cuțui* a fost prins și predat tot | de panduri, 108 fiind aduși îndată la București.

Din declarațiile și scrisorile găsite la Simeon se vede că un oarecare serdar *Toma Brătianu* din Pitești, care locuia atunci la Sibiu, a fost primul care a participat la conspirația lor și că el le-a dat pentru acest lucru bani. Averea modestă a lui Brătianu nu-i permitea să facă aseme | nea 108 v. donații din mijloacele sale proprii; [acest fapt] a atras atenția cîrmuirii și de aceea ea a voit să afle totul mai amănunțit.

Serdarul *Petrache* (membru al departamentului criminal) a fost trimis la Sibiu să roage guvernul austriac să facă o anchetă relativ la aceasta și, de va fi nevoie, să extrădeze pe Brătianu. Această cerere se ba | za, în 109 nota trimisă, pe dreptul de vecinătate și pe tratatul de la Belgrad. Guver-

---

* Texte ilizibile.

** Simeon Mehedințeanul, numit uneori și Podeanul.

www.dacoromanica.ro

nul austriac și-a dat în această privință tot concursul, dar Brătianu a fugit, iar Petrache s-a limitat să-i ia toate actele.

Printre aceste acte s-au găsit 56 scrisori de la unii boieri din Țara Romînească și de la alte persoane. Din cîteva din aceste scrisori reieșea
109 v. bănuiala | justificată că toate acestea s-au făcut după directivele unor boieri, printre care cel mai mult păreau a fi amestecați: *Dinicu Golescu*, *Alecu Filipescu-Vulpe*, *Ion Vlădoianu*, boierul craiovean care se afla atunci la Sibiu, *Teodosie Vrana* și socrul său *Ioan Scufa*, negustori din București, care se aflau atunci la Brașov și în sfîrșit *Gheorghe Aaron*, funcționar austriac la vama de la *Turnu Roșu*. Ceilalți nu păreau atît de vinovați. Examinînd această afacere și convingîndu-se și mai mult de răutatea boierilor, domnul nu a voit să dea urmare acestei chestiuni, în care ar fi putut fi amestecată multă lume, cu atît mai mult, cu cît răscoala aceasta nu a avut nici o reușită, ci dimpotrivă, ea *i*-a [dovedit] devotamentul [țăranilor], care înainte erau întotdeauna gata să se răscoale. De aceea el a dat totul uitării, iar Simeon și Cuțui au fost spînzurați la București. [1] |

Poarta cere oameni la cosit

110 Curînd după sosirea ministrului plenipotențiar la Constantinopol și în ciuda tratatului de la Akkerman, Poarta a cerut în anul 1827 oameni pentru cosit în valea Dubnițkaia. Consulul general rus, sfătuindu-se cu domnul, a făcut o întîmpinare împotriva acestei corvezi, ca una care
110 v. viola tratatul. Prințul a prezentat Porții acest protest, | cu observațiile sale, cerute de situația din acel moment. Poarta n-a voit să audă însă nimic și a ordonat cu strictețe domnului să îndeplinească porunca ce i s-a dat, propunîndu-i totodată să anunțe consulului general că acesta, din partea sa poate să raporteze ambasadei de la Constantinopol.
111 «Ministrii majestății | sale, — scria reis efendi — vor ști ce cauze să atribuie acestui fapt».

Poarta poruncește să se ia seul și untul

În același chip a procedat Poarta și în ceea ce privește seul și untul. Ea a poruncit ca acestea să se ia la un preț mic, fixat în mod arbitrar de turci. În ceea ce privește proviziile pentru cetățile de la
111 v. Dunăre, pe care Poarta le cerea de asemenea, | prințul a găsit mijlocul să refuze, sub diferite pretexte, cea mai mare parte din ele. Consulul general a fost înștiințat despre această pretenție și despre mijloacele întrebuințate de domn pentru a evita livrarea lor. Acest act, efectuat, bineînțeles, cu participarea d. *Minciaki*, face totuși mare cinste dezinteresării prin-

[1] Toată această corespondență s-a făcut în limba germană și eu am avut ocazia să o văd, precum și scrisorile acestor boieri. [O parte a acestei corespondențe, precum și actele anchetei efectuate în Transilvania, se găsesc în facsimile la Institutul de istorie al Acad. R.P.R. Alte acte ale corespondenței se găsesc în Copierul lui Grig. Ghica, dos. nr. 2072, f. 183—189 de la Muzeul romîno-rus din București. Unele date în legătură cu răscoala lui Simion Mehedințeanu și Ghiță Cuțui se află la Acad. R.P.R., ms. rom. 261, f. 191 v; E. Vîrtosu, *1821, Date...*, p. 222—230; *Arhivele Olteniei*, X, 1931, p. 85.]

www.dacoromanica.ro

ţului, deoarece, profitînd de această pretenţie, | el ar fi putut, după 112
exemplul domnului Moldovei şi al tuturor predecesorilor săi, să-şi strîngă sume importante. Totodată, el a făcut într-un mod oarecare un serviciu şi armatei ruseşti, care în primăvara anului 1828 a găsit o cantitate importantă de provizii în principat, care, fără măsurile luate de domn, ar fi fost transportate, toate, în cetăţile de la Dunăre. | 112 v.

Meritînd încrederea deplină a guvernului Rusiei, domnul a fost anunţat în secret de către d. *Minciaki* despre ziua intrării trupelor ruseşti în principat. De aceea el a rămas la Bucureşti pînă în ultimul moment, luîndu-şi toate măsurile ca să fie anunţat la timp despre orice mişcare eventuală a turcilor de | la *Giurgiu*. Şi cu toate că cea mai mare parte 113
a boierilor părăsea sub diferite pretexte Bucureştii, el a plecat numai în ajunul intrării trupelor ruseşti în acest oraş, mai mult pentru a respecta buna cuviinţă. Acest ultim act al domnului a fost fără îndoială salvator pentru Bucureşti, deoarece cîrmuirea nu s-a întrerupt nici un mo | ment, 113 v.
ci a trecut numai în alte mîini, şi de aceea ordinea şi liniştea oraşului n-a fost tulburată cu nimica.

În ziua de...* mai, coloana G[eneralului] A[en chef] Geismar a ocupat Bucureştii. Domnul, care plecase spre frontierele Austriei, la *Cîineni*, s-a întors după trei săptămîni la Bucureşti unde locuieşte şi astăzi ca un boier particular.

Arhiva Istorică Centrală de Stat din Leningrad, U.R.S.S. Fond 673, inventar 1, dos. 236 (cuprinde caietele M — R.).

* Loc alb în ms.

www.dacoromanica.ro

CĂPITANUL IORDACHE OLIMPIOTUL. ACȚIUNEA ETERIȘTILOR ÎN PRINCIPATE ÎN ANUL 1821

de

IVAN PETROVICI LIPRANDI

www.dacoromanica.ro

КАПИТАН ИОРГАКИ ОЛИМПИОТ

ДЕЙСТВ. ЭТЕРИСТОВ В КНЯЖЕСТВАХ В 1821 Г.

И. П. ЛИПРАНДИ

Б.Г.Г.К. означает: Бесс. Гр. Губ.
Катакази

— г. Букарест —
1830 г.

Еще во время княжения *Караджи*, тайные замыслы многих лиц 2
в *Валахии*, руководимые своекорыстными видами, неоднократно покушались возбудить народ к всеобщему восстанию против управления Господаря сего. Но предусмотрительность, строгость, решительные и деятельные меры, во время предпринимаемые разрушали всегда козни строптивых и пронырливых зачинщиков. При князе же *Александре Суцо*[1] мысль сия начала опять одушевлять беспокойные и непостоянные умы некоторых из жителей *Букареста* — а в последнее время княжения его, из бесчисленных партий, по обыкновению там всегда существующих, образовались три главные. Первая из них силилась склонить к себе другие, чтоб общим Диваном просить Порту о восстановлении их прежних прав: допустить выбор Господаря из среды коренных бояр *Валахии*; другая, отвергая это, между прочим, хотела только чтоб митрополит, епископы и каймакан не были назначаемы из *греков*. Наконец третья, перемешанная связями родства, и по сему интриг и интереса с *фанариотами*, твердо противилась обоим.

Сия последняя партия была сильнее прочих и ежедневно увеличивалась, ибо по врожденной | завистливости все искреннее предпочитают 3
быть под игом более постороннего, чем видеть одного из соотечественников или родственников своим повелителем и быть, по обычаю, принужденными пресмыкаться, целовать его кафтан и руку, хотя все это весьма обыкновенно в тех краях и исполняется всем, от кого только есть надежда получить одну минутную личную выгоду... Нет, в полном смысле слова, жертвы, которую бы не принесли для сего...

Фанариоты, с своей стороны, устрашенные одной мыслью малой части бояр *Валахии* и опасаясь упустить из виду права на владычество богатым и заселенным краем, вспомоществуемые *перотами*[2], прибегли ко всем средствам, которые один только *фанариот* может ясно выразить.

www.dacoromanica.ro

Между тем в *Букаресте* первая партия, вся составленная из искателей соперников княжеского достоинства, видя ежедневное уменьшение своих сочленов, увлекаемых второй и третьей, потеряли совершенно надежду общими силами представить свои домогательства, и решились— какими бы то не было способами—стремиться к достижению своей цели.

Губительное управление обоих Господарей сих довело уже народ
4 до крайности и вывело | оный из терпения: его не трудно было малейшим обольщением подвинуть к мятежу. Почему некоторые лица упомянутой выше первой партии, воспользовавшись болезнью Господаря и другими обстоятельствами (о которых здесь нет места упоминать) и кои казались им благоприятствующими, определили скрытными пружинами: взволновать *пандур*, жителей *Малой Валахии*, как более воинственных и предать отечество свое междуусобной войне.

Некто *Тодор Владимиреско*[3], житель *Малой Валахии*, издавна известный смелым своим образом мыслей противо существующего управления и имея полное влияние на *пандур*, коими он не раз начальствовал, избран был орудием и главою бунта сего[4]; и в генваре 1821 года, уже *Малая Валахия*, вследствие изданной им прокламации, спешила под знамена его; тогда весь край сей предан был бедствиям, почти всегда неразлучным с подобными предприятиями. Несмотря на всю, в начале, строгость *Тодора*, озлобленный народ предавался всевозможным буйствам: многие бояре на пути его были ограблены; их называли тогда *пьявками народа*; во многих местах разрушали здания, присовокупляя что *они сооружены из крови нашей* и пр. Лагерь *пандурь*, а впоследствии преимущественно *етеристов*, походил более на рынок, на котором
5 драгоценные | вещи можно было покупать за бесценок; многие воспользовавшись сим, составили себе состояние.

В феврале того же года, *Молдавия* соделалась театром еще ужаснейших происшествий. Дерзкое предприятие *етеристов*, необдумано открывших худо соображенные действия свои в Княжестве сем, подвергли оное всевозможным неистовствам необузданного сброда, составлявшего силу их. Предположение, основанное на обманчивых уверениях, привлечь ко взаимному соучастию *Тодора*, скоро исчезло из мечтаний управлявших *етеристами*. Основания их были совершенно противоположны: одни действовали против губительного управления *фанариотов*, отнюдь не объявляя себя против *Порты*[5]; другие восстали против оной, и вооружились за *греков*.

Тогда *Яссы*, но преимущественно *Букарест*, соделались гнездами пронырств и ухищрений: всякое средство, всякое преступление казалось позволительным в глазах алчущих достижения своих целей. С одной стороны совершенная неспособность к подобному предприятию управлявших обоими восстаниями сими, затейливость и своекорыстные виды

www.dacoromanica.ro

некоторых из бояр обоих Княжеств, надменная самонадеянность других; свойственная алчность вообще всех земских и других властей; всевозможные пороки и совершенный разврат высшего духовенства, и в полном смысле невежество нижшего; самые адские ухищрения, | ехидство, 6
происки и коварство *фанариотов*, коими оба Княжества были всегда наполнены во время *греческих* Господарей; раболепная низость тут находящихся *Перотов*. С другой же стороны: совершенная беспечность и после осторожное действие *турецкого* правительства; непосредственное и тайное влияние некоторых лиц консулатов; кроткие нравы робких поселян; взаимная недоверчивость и беспрерывная вражда *капитанов* и, наконец, необузданное буйство *арнаут*, *болгар*, *сербов*, *греков* и пр., исключительно тогда составлявших силу Княжеств, и которые внезапно оставив места свои, соединялись одни под знамена *пандур*, другие — *етеристов*; некоторые же составляли, под предводительством частных капитанов своих, независимые ни от тех, ни от других отряды и также предавались опустошениям. Все сие вместе составляло разительное смешение различных страстей, различных целей и видов. Совершенное безначалие и в полном смысле слова хаос царствовал везде и между всеми. *Тодор* один, сначала, еще сохранял тень какого-то порядка.

Основание восстания *греков*[6] объясняется само собой: взаимный религиозный фанатизм, притеснения чинимые *грекам* частными *турецкими* властями; врожденное неспокойное состояние сих первых, всегда готовых к поднятию оружия; образ их жизни и существования; | бес- 7
прерывные партии или скорей шайки, издавна существующие между ними; но вместе с сим и личная храбрость всегда составляли отличительные черты их характера. Некоторые из них будучи в *европейских* государствах, там получали свое образование и возвращались иногда в отечество свое. Путеводимые историческими воспоминаниями о древнем облике *Греции* и видя ее в раболепном состоянии, в распаленном воображении своем начали помышлять об освобождении оной. *Рига*, патриотическими гимнами своими, одушевил их еще более и положил первое основание *Етерии*.

Беспечная гордость *отоманов* не допускала их предвидеть последствий, могущих произойти от всеобщего восстания народа храброго, приобыкшего к оружию и могущего легко быть возмущенным. Казнь *Риги* (выданного *туркам*) и нескольких других *греков*, коих полагали главами приготовляемого возмущения, успокоило и усыпило *Порту*. Несомненно, что подобная мера могла бы, может-быть, успокоить государство, имеющее другие постановления и других обитателей; но в государстве подобном *турецкому*, конечно она недостаточна, чтоб обеспечить будущее благосостояние народа. Всякий заговор имеет свое рождение в весьма ограниченном круге, который со временем может и

www.dacoromanica.ro

распространиться, но, конечно, никогда не будет иметь достаточно
8 собственной силы своей, чтоб | произвести оный в действо одними только главами заговора; для этого нужна физическая сила, которая уже приобретается различными средствами в низшем классе и в черни, почти всегда к тому расположенной; ослепленной представляющимися буйством, мыслью грабежа и тому подобным, она всегда готова преклонить слух к сим противозаконным обольщениям, потому что в случае неудачи совершенно ничего не теряет, ибо не подвергаясь никакому наказанию за нарушение присяги и других обязанностей мирных граждан, еще оправдана бывает тем, что «была *завлечена обманом* и другими раставленными сетьми»! Конечно, человеколюбие требует самой ограниченности преступных жертв. Но если не обуздать примерными наказаниями[7] тех, кои в заговорах составляют главную силу, решающую участь противоборствующих сторон, то каким другим образом можно главных заговорщиков лишить средств иметь всегда готовыми тысячи подобных людей, служащих им единственным орудием к приведению в исполнение злонамеренных замыслов своих. Хорошо учрежденная полиция иногда может предупредить правительство, которое, в свою очередь, может благоразумными мерами только отклонить приготовляющуюся грозу,
9 но никогда не истребит оной, доколе средства к произведению | таковой не будут отняты у весьма малого числа неблагонамеренных.

Таким образом поступили *турки*: открыв заговор в самом начале *Етерии*, предав смерти *Ригу* на самой границе[8], казнили несколько других в некоторых местах империи без всякого исследования, могущего бы открыть вполне всех сообщников; они, против собственного обыкновения, пренебрегая все следы, не приняли никаких мер к совершенному истреблению соков питающих многочисленные стебли и ветви, которые срубленный *Рига* скоро снова пустил от корня, уже глубоко врывшегося.

В 1821 году по некоторым причинам (о коих здесь нет места распространяться) *етеристы* преждевременно подняли знамя бунта. Кто сначала мог предвидеть успех отважного предприятия сего? Преследуемые везде *турками*, преданные проклятию и лишенные св. причастия *патриархом*; обвиняемые всеми *христианскими державами*, они с мужественным отчаянием сразились с несоразмерными силами *Куршид паши*, обратившемся на них после покорения *Али паши Янинского*, противостоявшего около полувека всем усилиям *Отоманской империи*.|
10 Гордый и упоенный счастливыми успехами сими, *турецкий* предводитель пренебрег горсть людей, дерзнувших восстать против законной власти; надменный *Куршид* не хотел последовать (а может быть и не знал) неоспоримой истины, что если мятежники не истреблены первым и одним только ударом, то при малейшем с их стороны успехе,

www.dacoromanica.ro

сила их возрастает, и тогда порыв преступного и слепого их отчаяния вначале присовокупляет уже к себе дух, самонадеянность, надежду и, наконец, из мятежа или простого только бунта, образует противоборство. Так и случилось: *Куршид*, любимец государя своего и окруженный льстецами и людьми без всяких способностей, мечтал что одно появление его достаточно будет чтоб рассеять неприятеля, занявшего дефилеи, и не принял никаких предосторожностей. *Греки*, пользуясь местностью, отражали везде разделенное на малые части многочисленное *турецкое* войско; ослабили его и наконец расстроили оное совершенно. *Куршид паша* воспринял достойную казнь от *султана*; но *греки*, ободренные сим первым успехом, воспользовались зимним временем, укрепились, и в свою очередь открыли наступательные действия; и наконец то, что вначале было всеми принимаемо за обыкновенный бунт, после — за общее народное дело. Итак, в начале слабое действие Порты, а потом неспособность ее полководца, пользовавшегося | ложною молвою 11
славы за случайно слепые удачи, имело последствием совершенное отделение *Греции* от *Турецкой* империи.

Но обратимся к нашему предмету.

Восстание *пандур* совершенно другого основания, и отличается каким-то особенным духом и характером. Пронырливые и вероломные средства для сего употребленные, действие, сношение и окончание — все это неизвестно *европейцам*; оно ново по крайней мере для тех, кто не знает свойств бояр обоих Княжеств, принимавших более или менее участия в тех и других обстоятельствах, наконец, людей известных под общим названием *арнаутов*, составленных из сулиотов, албанцев, *нагорных* и других *болгар*, *сербов*, *греков* и пр., исключительно составлявших тогда силу обоих Княжеств; самих *пандур* и их начальников; словом оно ново для всех тех, кто близко не мог видеть и следовать за всеми происшествиями тогда сего театра войны или убийств, злодеяний, грабежа и тому подобного. Во всяком случае, оба события сии в Княжествах для беспристрастного философа — наблюдателя нынешнего века — должно служить драгоценным памятником и верным путеводителем к заключениям о будущности. |

Среди всех происшествий сих в Княжествах, некто *капитан Иоргаки* (предмет нашего описания) играл роль более замечательную. Хитрый и коварный *грек* сей, в продолжении всего времени, умел с большим искусством прикрывать личиной врожденные свойства свои. Сплетение многих происшествий соделало имя его славным и поставило его на место одного из первых героев *етеристов*, действовавших на сем театре войны. 12

Многие из участвовавших в сем деле *греков*, наследовав предков своих в народном самохвальстве и пристрастии, сделали на разных

www.dacoromanica.ro

языках описания, в коих одни оправдывали себя в постыдном бегстве и поведении своем; другие изыскивали все средства пояснить причины побудившие их, — не дав совершенно созреть заговору, — преждевременно начать действия свои в Княжествах, вопреки первого предположения *Етерии*, и не предупредили о сем заблаговременно тысячи жертв от сего павших в *Константинополе*, Смирне и других местах империи. Они силились дать сему хотя тень какого либо вероятия; но тщетно, ибо события в Княжествах не оправдали их предположений. Руково-
13 димые примером древних повествователей своих, | кои по врожденной приверженности ко всему чудесному, баснословным красноречием своим может-быть самые обыкновенные случаи представляли в красках поэзии великими, и заставляли потомство удивляться частным подвигам некоторых из своих героев. Следуя сим правилам, и они избрали себе героем *к. Иоргаки*, которого как поведение, так и смерть для многих покрыта была неизвестностью. Сие-то и есть некоторым образом, единственной причиной, что мы до сих пор имеем ложное понятие о происшествиях в Княжествах в продолжении существования там *етеристов* в 1821, происшествиях, кои в истине своей заслуживают большого внимания и любопытства.

К. Иоргаки занимает во всех сих описаниях одно из первых мест и имя *нового Леонида* сего поставлено ими в ряд великих мужей *древней Греции*. Жизнь и смерть его воспета песнями более похожими на гимны, которые переведены на многие иностранные языки; что соединясь с духом нынешнего времени — украшено еще более переводчиками. Несомненно, что через несколько веков потомство читая историю *перерождения Греции* будет удивляться капитану *Иоргаки*, подобно как мы удивляемся, может-быть, столь же ложным повествованиям о делах некоторых мужей *древней Греции*. |

14 Стечение различных обстоятельств предоставило мне случай с самого начала следовать близко за всеми сими происшествиями и, наконец, проверить их на месте и удостовериться в истине от большого числа людей, участвовавших в оных, с коими потом я имел весьма короткое сношение; но не имея времени привести всех подробных сведений в порядок, я ограничиваю себя кратким извлечением всего относящегося только до жизни *капитана Иоргаки*, чтоб показать оную в настоящем ее виде.

*

*Капитан Иоргаки** родом из *Фессалии*, из одного маленького селения лежащего при подошве горы *Олимпа*, отчего во время *Етерии* и принял себе название *Олимпиота*. В молодости своей, по врожденной склон-

* Так в тех местах называют *Георгия*.

www.dacoromanica.ro

ности, свойственной большей части его соотечественников по роду жизни их, вступил в *турецкую* разбойничью шайку *Кирджалей*, опустошавшей окрестности горы *Олимпа*. Знавши писать по *гречески*, он был в шайке сей писарем; по разбитии коей, спасся в *Сербию*, где *Гайдук Велько* сражался уже с *турками*. Воевода сей принял к себе *Иоргаки* и впоследствии дал ему 12 человек, с коими сей последний и служил. В продолжении кампании 1806—1812 годов, *Иоргаки* собрав несколько | *арнаут*, присоединился к *пандурам* и в продолжении всей войны сей 15
служил с ними; за что и был награжден первым офицерским чином (русским) и орденом св. Анны 4. степени.

По заключении *Букарестского* мира, *Иоргаки* продолжал сражаться в рядах Гайдука Велько; когда же сей был убит, *Иоргаки*, женившись на вдове воеводы сего, приехал в *Валахию*; оттуда с *Стефаном Живковичем*, другим сербским воеводою, и некоторыми лицами консулата, появился в *Вене*, во время Конгресса, где имел случай видеться с к. А. Ипсилантп; возвратясь в *Валахию*, он был замешан в возмущениях, скрылся опять в *Сербию* и поступил в ряды (тогда уже воеводы) *Милоша*. Но через месяц он бежал от него и предался противной партии, находящейся под предводительством воеводы *Вуйца*; в 1816 году, узнав, что от *Милоша* отправлен к *Российскому* двору депутатом некто *Герман*, объявил сие *Дервиш паше*, который командовал тогда *турками* в *Новой Орсове*. Паша сей послал в погоню; но *российские* консула в Княжествах (Пини и Кирико) успели скрыть его и препроводить за *Прут*. *Иоргаки*, недовольствовался сим, поехал в *Бессарабию* и имея от противной партии (от Вуйца и других) письма к министерству, в коих извещал оное, что *Герман* был депутатом подложным. Дело сие | скоро выяснилось; 16
партия *Милоша* взяла вверх и *Иоргаки* бросился в партию *Милки*[9], брата *Гайдука Вельки*, но по неудаче и тут, *Иоргаки* удалился в *Букарест*, где имел от одного консулата некоторые поручения, которые требовались тогда обстоятельствами. По врожденному беспокойному характеру своему, готовому всегда поднять оружие за плату — замешан был в заговоре открытом князем *Караджею* против его управления. Многие из участников лишены были жизни, другим отрезали нос, руки или уши, некоторых сослали. Но как *Иоргаки* пользовался покровительством *русского* консулата, был только скован и передан в оный для отправления в *российские* пределы, что и исполнено: *Иоргаки* в железах отправлен был через *Яссы* в *Бессарабию*. По прибытии в *Хотин*, он взят был на поручительство *Яковом Ненадовичем*, *сербским* воеводою, поныне еще там проживающим.

Тут он увидился с *Кара Георгием*, имевшим уже намерение пробраться в *Сербию*. *Иоргаки* взялся его проводить и обещал ему тайно собрать в *Чернеце* (городе *Малой Валахии*) 500 человек, с коими на

www.dacoromanica.ro

первый раз *Георгий Черный* должен был войти в отечество свое, и получил на сие 3000 червонцев. *Иоргаки* скоро успел получить в *Кишиневе* паспорт и явился опять в Княжества с *русским* уже паспортом. По
17 прибытии | в *Яссы*, остался там ожидать *Кара Георгия*, долженствовавшего скрытно пробраться через границу.

Князь *Караджа*, узнав о прибытии *Иоргаки* в Молдавию, и опасаясь чтоб он не возвратился опять в *Валахию*, писал консулату, коему изложив подробно все прежние поступки *Иоргаки*, убедительно просил не выпускать его из *Молдавии* в *Валахию*. Между тем *Кара Георги* приехал в *Яссы*. *Иоргаки*, видя невозможность проехать через *Валахию*, взял паспорт в *Мегадию*, под предлогом болезни жены своей, куда вместе с *Кара Георгием* и отправился через *Буковцину*. *Иоргаки* не отымал у сего последнего надежды исполнить все обещанное из *Мегадии*, лежащей близ *Чернеца*. Действительно, посредством скрытных агентов, *Иоргаки* начал уже собирать в *Чернеце* людей; но *Кара Георгий* не мог долго оставаться в местах, где многие знали его лично и принужден был один переправиться через *Дунай* в *Сербию* с *Наум Карнаром* (*греком*)[10], куда велел за ним обещал немедленно прибыть и Иоргаки с 500 человек.

Но вскоре после, *Кара Георгий* пал предательством воеводы *Вуйца*, кума своего, вызвавшего его из пределов *России* и все действия *Иоргаки*
18 открыты были *Караджe*. |

Господарь сей, справедливо опасаясь последствий от близких сношений с *Малою Валахиею* беспокойного сего человека, — отнесся о всем *Австрийскому* правительству, которое арестовав *Иоргаки*, препроводило в *Кронштадт*. Там он предъявил свой паспорт как *русского* офицера, успел освободиться, и опять возвратился в *Мегадию*, но был уже близко надзираем тайной полицией.

Урок сей ни к чему не послужил. Необузданность характера *Иоргаки* скоро опять была ему неудобною: он открыл снова связи с *пандурами*, явно начавшими быть недовольными правлением *Караджи*. Господарь вторично писал в *Австрию*, которая так-же получила уведомление от своих агентов о частых сношениях *Иоргаки* с *Малой Валахией* и *Сербией*; тогда он уже как уголовный преступник был арестован и отправлен пешком, среди 13 солдат, из *Мегадии* в *Кронштадт*. На третий день вечером, проходя близ границы Княжества, он успел обмануть стражу и скрылся через лес в *Малую Валахию*.

Караджи, получив из *Кронштадта* сообщение о побеге *Иоргаки* и о наказании виновных в упущении его, послал объявление по всему Княжеству и между тем, по обыкновению в тех местах существовавшему
19 во время управления *фанариотов*, | тайно поручил некоему капитану *Генчу* немедленно отправиться из *Букареста*, отыскать *Иоргаки* и

www.dacoromanica.ro

скрытно умертвить его; за что обещал в награду 500 червонцев; но *российский* консулат узнав, протестовал сие последнее намерение Князя, от которого хотя он и отпирался, но не менее того, консулат настоял чтоб вместе с *Генчу* был послан чиновник консулата. *Иоргаки* нашли около *Чернеца* и привезли в *Букарест* прямо во дворец, где он и содержался.

В частых допросах, делаемых ему самим Князем насчет всех заговоров, *Иоргаки* умел понравиться *Караджже*, который помышлял уже тогда о своем побеге, находил его для сего необходимым, тем более, что Князь умел заметить в нем слабую сторону: что мера денег может только определять степень его верности; с другой стороны Л..., драгоман одного консулата, будучи уже *ефором Етерии*, старался всячески поддержать его и сохранить на будущее время. Итак, после всех гонений *Караджею* сделанных капитану Иоргаки, он дал ему денег, обольстил его еще более обещаниями и сделал его начальником одной части своей стражи. В продолжении всего времени что *Иоргаки* занимал место сие, он вел себя так, что скоро получил полную доверенность Князя. |

Когда говорили уже гласно в *Букаресте* о намерении Господаря 20
бежать в *Австрию*, со всем богатством им собранным, *Тодор Владимиреско* случился в городе; будучи давно знакомым с *Иоргаки* и, как коренной житель *Чернеца*, был в сношениях с ним. По взаимном совещании, *Иоргаки* присягнул и обещал *Тодору* не выпустить Господаря из Княжества, а выдать его ему и народу со всеми сокровищами. *Тодор*, в надежде, отправился обратно, для принятия к сему мер, а *Иоргаки* предупредил Князя о намерении сего начальника *пандур* и ускорил его выезд. Получив на формирование отряда 7000 махмудий (около 10 т. червонцев), он чрез несколько дней имел готовыми 300 человек людей надежных, с коими и проводил Князя до границ *Трансильвании*. Обстоятельство сие было причиной непримиримой вражды существовавшей впоследствии между *Тодором* и *Иоргаки*.

Иоргаки, проводив Князя, возвратился в *Букарест*. По прибытии нового Господаря, *Александра Суцо*, распространился слух, что будто бы сей последний имеет повеление лишить капитана Иоргаки жизни, за содействие которое он оказал в побеге Князя *Караджи*. Л..., которому *Иоргаки* делался день ото дня необходимее по случаю *Етерии*, приготовил нечувствительно Господаря | в пользу сего капитана и 21
принудил его идти к Князю и объясниться с ним откровеннее; Л... может быть и знал, что, слух распущенный несправедлив, но он не довольствовался сим, его виды требовали чтоб *Иоргаки* был опять употребленным в страже нового Господаря и через то мог иметь влияние на *арнаут*, которые рано или поздно должны были содействовать замыслам *етеристов*.

www.dacoromanica.ro

Иоргаки успел исходатайствовать, по влиянию драгомана сего, ауденцию с Господарем, изложил ему семейственные свои обстоятельства, умолял как христианина открыть ему истину, дабы он мог спасти семейство свое, и присовокупил, что если он: «проводил предшественника его, то потому, что он служил ему, и что он иначе служить не умел, как верно». Искренность, которую *Суцо* думал видеть в человеке сем и присутствие при сем Л.., пришедшего, по условию, к Господарю в конце разговора, способствовало *Иоргаки* убедить Князя, который, может быть, и сам помышлял уже со временем последовать примеру своего предшественника, а потому Князь успокоил *Иоргаки*, обласкал его и сделал опять начальником части своей стражи; место которое и занимал он до смерти Господаря сего.

22 Между тем дела *Етерии* начали принимать | вид более деятельный и *Галати*, один из ефоров оной, проезжая в 816 и 817 годах на сей предмет по Княжествам, первый распространил в оных слух о существовании сего общества. Сверх некоторых значительных *греков*, бывших при Господарях, как равно и из таковых служащих при консулатах, приняты были им в сие общество, но и некоторые бояры вступили в оное. Другим же поверена была только тайна существования *Етерии*[11].

Бим баша Савва[12] был тогда начальником стражи *Молдавскаго* Господаря *Калимахи*. Человек сей имел большое влияние на *арнаут*; сверх сего, военные его способности того края сделали его известным у всех окружных воинственных народов. Почему на него и было возложено приготовить умы в *Болгарии*, где на сей предмет он сделал связи и успел много; но чем впоследствии не умели воспользоваться. На капитана же *Иоргаки*, находящегося тогда в *Букаресте*, возложено было, по влиянию Л.., приготовить дух *арнаут*, в сем городе и в Валахии бывших, дабы в случае нужды они тотчас могли присоединиться к *етеристам*. В таковом положении находились дела *Етерии* в Княжествах до конца 1820 года. В это время они получили известие
23 о скором начале возмущения и снабжены были на сей | предмет деньгами, отчасти им высланными от к. А. И(псиланти), уже прибывшего в *Кишинев**.

Иоргаки, узнавши о возникшем бунте в *Малой Валахии*, обратил сие в свою пользу, взял на себя действие оного; уведомил о сем Л... в *Букаресте*; *Ризо* (Нерулос)[13] в *Яссах* и *к. А. Ипсиланти* в *Кишиневе*, и с сих то пор Иоргаки принимали все за виновника восстания *Тодора*; но *это* совершенно ложно. Может быть *Тодор* начал действовать по внушению других лиц *Букареста*, знавших об *Етерии* и хотевших извлечь из сего свои выгоды. Но что касается до *Иоргаки*, то

* Подробности всего сего происшествия весьма любопытны, но слишком пространны, чтоб могли здесь быть помещенными.

www.dacoromanica.ro

Тодор, после побега *Караджи*, был с ним в самом неприязненном отношении. Хитрый Иоргаки полагал, что ему не трудно будет впоследствии склонить ополчение его на свою сторону; по крайней мере он сим тешил себя и обманывал большую часть начальников *Етерии* в Княжествах.

По получении в *Букаресте* известия о восстании *Тодора*, Диван временно управлявший Княжеством, не принял общих мер, чтоб воспротивиться возмутителю. Мнения, по разным причинам, были разделены и большая часть, знавши *Тодора* не происходящим от знатной фамилии, не полагали его опасным. | Это невежественное мнение и до сих пор 24
существует; притом же, он был еще далеко, а таковая опасность в глазах бояр кажется ничтожною: беспечная самонадеянность не допускала их предвидеть последствий. Наконец, когда уже узнали что ополчение *Тодора* ежедневно увеличивалось[14], они устрашились; страх сей объял и самых участников *Тодора*: они опасались, чтоб воспользовавшись обстоятельствами, он не обратил их в свою пользу и не соделался б их властелином, и потому послали против него бояра *Николая Вакареску* с несколькими капитанами *арнаут*[15], в числе коих был и капитан *Иоргаки**, но уже поздно; они уже не могли остановить беспорядки сии, некоторым образом ими же самими произведенные, и тогда уже, когда *Тодор* был в силе, повелевал и угрожал им.

Отправленные отряды сии, на марше соединившись с *сердаром Еманди* и двумя стами *турков*, бывших по селениям *бешлиагами*, всего составили до 800 человек, и атаковали расположенный при *Ценцереняхъ* авангард *Тодора*, под начальством товарища его *Димитрия Македонского*[16]. После двухдневной перестрелки, на другой день вечером, 25 февраля, к. *Иоргаки* | получил от *бим баши Саввы* из *Букареста* 25
письмо, в котором он уведомляет что к. А. И..., прибыл в *Яссы* 22 февраля, и действие *Етерии* открыто и пр. и пр. Вследствие чего к. *Иоргаки* в сию же ночь вступил с *Тодором* (только прибывшим туда из Мотру) в переговоры. Тут он в первый раз сообщил ему о существовании *Етерии*, всячески старался издалека склонить сего начальника *пандур* действовать взаимно с *греками*; но видя наконец непреклонность и упорство *Тодора*, хитрый *Иоргаки* обязался действовать с ним; присягнул ему, и с общего совещания немедленно отправился в *Букарест*, чтоб удержать там бояр до прибытия *Тодора* и сообщить к.А. Ипсиланти, дабы он не занимал *Валахии*, взял у *Д. Македонского* под вексель денег[17] для формирования людей. Все прочие капитаны присоединились к *Тодору*. *Турки* разбежались, а *Н. Вакареско* один

---

* *Иоргаки*, отправляясь против *Тодора*, сказал П[ини] в консулате: «я драться с ним не буду, он будет наш, ибо И[псиланти] скоро переправится в Княжества».

www.dacoromanica.ro

возвратился в *Букарест*. Впоследствии Диван прибег к переговорам посредством *К. Самуркаша* — тонкого и хитрого *грека* и который с ним коротко был знаком — но также без успеха. *Тодор* не хотел ничего слушать, а объявил ему то же, что уже было им объявлено по цинутам, присовокупив еще, что он впредь ни в какие переговоры не войдет, доколе не будут присланы ему несколько голов бояр (поименно), которые преимущественно отличались угнетением поселян и, наконец, что
26 он | сам скоро будет в *Букаресте*. Можно себе представить, какое действие произвели сии предварительные статьи *Теодора*.

Между тем к. Иоргаки, оставляя на пути своем следы опустошения, прибыл в *Букарест*, где вместо того, чтоб стараться удержать бояр в сем городе, как он обязался *Тодору* и *Македонскому*, он, напротив, употребил все средства чтоб устрашить их. Взялся многих за деньги проводить своими людьми до границ. Отряд его в самом *Букаресте* ограбил дома *Самуркаша*, *Дешли* и некоторых других, но дальнейшее действие сие остановлено было б.б. *Саввою*, которого деятельности, несомненно, *Букарест* обязан был тогда своим существованием. *Иоргаки* силился уверить всех, что *Тодор* действует взаимно с *етеристами* и поспешил навстречу к к. А. Ипсиланти.

Иоргаки встретил его в окрестностях *Фокшан*, умолял его (как я писал уже прежде) поспешить занять *Букарест* прежде *Тодора*, которого он называл изменником, но не отогнал надежды присоединить его войско к себе, как равно и других капитанов. Употребил все, чтоб очернить б.б. *Савву* и поселить к нему недоверчивость. Ибо один только
27 он казался | ему опасным. Взял знатную сумму денег на подкуп капитанов *Тодорова* ополчения и для собрания еще людей, коих он в большом числе обещал присоединить, и поспешил вперед к *Букаресту*. Но сей уже был занят *Тодором*, который подходя к оному [18] и настигнув двух из капитанов *Иоргаки* (*белюк башу Йову Байрактара* и к. *Йову Туркулеца*), оставленных им для грабительства, казнил, и тем еще более озлобил против себя *Иоргаки*.

Убеждения *Иоргаки* мало подействовали на к. А. И... в отношении быстроты движения его к *Букаресту*; начальник *етеристов* сей, по какому-то странному предположению, с самого выступления из *Ясс*, как будто искал уже *австрийских* границ; вместо того, чтоб взять прямое направление через *Бырлад* на *Фокшаны*, он поворотил на *Роман* и *Бакэу*, по дороге весьма трудной и кружной, но лежащей ближе к границам сим. Из *Фокшан* он сделал тоже, и вместо того чтоб идти прямо, он поворотил на *Плоешти*; и чрез несколько дней после занятия *Букареста Тодором*, подошел с *етеристами* также к оному и останови-
28 вился лагерем при *Колентине*, в двух верстах от города, в который | он не мог войти, ибо *Тодор* не допускал его к сему.

www.dacoromanica.ro

В продолжении краткого пребывания *греков* под *Букарестом*, *Тодор* понудил Диван послать к к. А. И... депутатом *Павла Македонского*, чтоб удостовериться (как распущен был слух), что действительно ли он уполномочен *Россией*. Но депутат сей не мог проникнуть в истину, ибо когда потребовал о сем бумагу, тогда ему отвечали, что «подобные дела не делаются на бумагах». После сего, в тот же день *Тодор* был сам у к. А. И... Несмотря на все старания, тщетно тут употребленные, он упорствовал соединиться с *греками* и сказал ему: «Ваша цель совершенно противоположна моей. Вы подняли оружие на освобождение *Греции*, а я — чтоб избавить своих соотечественников от ига *греческих Князей* и некоторых первоклассных бояр; ваше место не здесь; ступайте, переходите *Дунай* и боритесь с *турками*. Что же касается до меня, я не намерен сражаться с ними, я намерен бороться только с злоупотреблениями раздирающими мое отечество. Ваша сила слишком слаба, чтоб вы могли противостать турецким, и если вы не поддерживаемы какой либо державой, то одно только несчастье вас ожидает»*. Свидание сие было единственным; они расстались как нельзя хуже, | но пред- 29
водитель *греков* распустил слух, что *Тодор* присягнул ему, но это была совершенная ложь. К. Георгий Кантакузин советовал к. А. И..., что видя невозможность присоединить *Тодора*, возвратиться в Молдавию, но к. *Иоргаки* уверил предводителя *етеристов*, что он скоро приведет к нему всех *пандур*. В *Колентине* же бим баша *Савва* первый раз увидел к. А. И..., который, вместо того, чтоб отличить человека сего от прочих, принял его весьма худо**, как равно и депутатов от нескольких округов *Надольных болгар*[19], коих приготовление возложено было на бим башу *Савву*. Ибо первоначально, в предположении действий *етеристов*, они должны были с быстротой пройти Княжества и переправиться в *Болгарию*; для чего было уже приготовлено б.б. *Саввою* в *Зимнице*, для переправы через *Дунай*, несколько больших судов и 600 *олгар*, кои находясь собранными в *Систове*, должны были способствовать сему.

Но предприятие сие было отменено, как по причине недостатка духа и способностей для подобных действий у предводителей *греческих*, так и потому, что они увидев непреклонность *Тодора* действовать взаимно, не могли оставить его в тылу своем; притом же надежда возмутить | Сербию[20] исчезла: к. А. И... подозревал и не доверял б.б. 30
Савве, будучи обманываем кругом к. Иоргаки; *Куршид паша* покорил уже почти все владычество *Али паши Янинского*, с коим имели надежду

---

* Вообще все бумаги и ответы *Тодора* отличались в начале весьма здравым рассудком и все от имени народа *Валахского*.

** Достойно замечания, что едва б.б. *Савва* показался в лагере *етеристов*, как большая часть лучших *арнаут* перешла к нему.

www.dacoromanica.ro

(без основания) соединиться, или, по крайней мере, воспользоваться сим беспорядком. Итак, после нескольких дней пребывания в окрестностях *Букареста*, *етеристы*, внезапно сняв лагерь свой, двинулись к границам, и оставляя на пути своем следы совершенного опустошения, остановились в *Тырговисте*. *Тодор* остался в *Букаресте*; б.б. *Савва* там-же; сей последний имел поручение от к. А. И... наблюдать за *Тодором* и за *турками*, кои еще не показывались на левом берегу *Дуная*.

Пребывание сил сих в окрестностях *Букареста* представляло странное какое-то положение. *Тодор* казался непреклонным и открыл сношение с *турками* еще более деятельные. Б. б. *Савва* охладел к содействию *етеристов*, увидев дела отечества своего в столь худых руках, и начал предпочитать прежнее место при *Калимахи*, который назначен был в Господари *Валахии*. К. *Иоргаки* присягнул обоим действовать взаимно, а обманывал всех; наконец, к. А. И... играл тут роль более
31 жалкую во всех отношениях. | Все почти начали помышлять о вероломном лишении жизни друг друга.

По прибытии в *Тырговист*, в начале апреля, *етеристы* расположили большую часть людей в сем городе. *Колокотрони* занял монастырь *Нучет*; *Дука — Плоешти*[21]; *Орфано* расположился в *Маржиненах*, *Анастас* не захотел повиноваться и отделившись ушел в *Бузео*; б. б. *Савва*, как сказано, оставлен в *Букаресте*, а *Иоргаки* в *Питештах*. В *Тырговисте* сделалась известна декларация с *Лейбахского* конгресса, но сие скрывали[22]. Между тем к. А. И... учредил военный совет. Но совет сей не имел и самой тени управления в всеобщем тогда царствовавшем беспорядке, будучи составлен из людей совершенно ничтожных[23], которые ни в коем случае не могли подать полезного совета, а еще менее обуздать буйство сброда, составлявшего войско *етеристов*.

Начали также укреплять *Тырговист*, и возвысили три бастиона обращенных на юг, но расположенных без всяких правил. Ров и вал нигде не имел настоящей глубины и вышины, так что человек весьма легко оные перепрыгивал. Никто не обращал на сие внимание и никто
32 ничего не понимал | о сем. Сверх того, тогда вся артиллерия *етеристов* состояла только из семи пушек, без должной принадлежности и в самом неисправном состоянии. Главнокомандующий поручил главное над оной начальство *Василию Каравию*, который столь же был несведущ в оной, сколько был усовершенствован в самых адских злодеяниях[24].

Лагерь *етеристов* вообще представлял разительную картину разнообразия, смешения и беспорядка. В нем, между большею частью полунагих, собранных из всякого сброда людей, видны были черные полукафтаны с таковыми же шапками, украшенными серебрянной мертвой

www.dacoromanica.ro

головой; знамена их имели надписи: «*я возрождаюсь из пепла своего*». Казачьи и улайские мундиры; множество различных азиатских и арнаутских одеяний и пр. и пр. Подчиненность и порядок были совершенно неизвестны; не было ни точных начальников, ни точных постановлений и правил: все были братья, все капитаны[25]; начиная от Главной квартиры до последнего капитана, все заняты были одними интригами. Капитаны беспрерывно переманивали один от другого людей; никто не знал [по] настояще [му] сколько людей может вывести в дело. Никому ничего не платили, и если кто требовал денег, то отвечали ему, что «нам | деньги не нужны, мы подняли оружие не для приобретения 33
богатства, а для освобождения отечества; нам нужно только железо и мужество». Такими бескорыстными чувствами одушевлены были те, кои имели в руках своих деньги!

Но если не платили жалования армии, то надо было кормить ее. Сбор необходимых продуктов производился без всяких правил реквизиции. Каждый капитан, каждый простой *етерист*, с несколькими товарищами отправлялся по произволу в селение и грабил мужика: большая часть бояр и купцы оставили места свои и бежали в *Австрию*. *Исправники*, пользуясь сим случаем, взаимно с *арнаутскими* капитанами, собирали им с мужиков не только потребное для войск в несколько раз более, но совершенно все что находили, и отправляли к границам *Австрии* для продажи. Словом, край могущий, при сохранении порядка, содержать многочисленную армию, в несколько недель доведен был до такого положения, что не только не мог продовольствовать 10 т. человек, но ничего не осталось и для собственного пропитания мужика. Несомненно, что *етеристы*, в три месяца в Княжествах причинили более зла краю, чем впоследствии сами *турки*. |

Главная сила *етеристов*, *священный батальон*, составленный из 34
молодых *греков*, большею частью получивших воспитание свое в *Европе*, вместо того чтоб быть содержанным в исправности, был совершенно запущен и не имел настоящего начальника своего; ибо в начале формирования оного к. А. И... должен был сам лично принять над оным начальство. Но он всегда откладывал сие, под разными предлогами[26]. Учение производилось только изредка; но и кто учил оный? Большую часть времени проводили в увеселениях и патриотических песнях.

В прочих же войсках не только не было учения, но совершенно никакого порядка и самой тени дисциплины. В лагере-никакой полиции, так что многие *турецкие* шпионы смешаны были с *етеристами* и никто не знал о сем. Вне же лагеря не было ни цепи, ни пикетов, ни разъездов; словом, никто не знал что происходило кругом их. Все находились в самом беспечном положении и никто не обращал на сие внимания.

www.dacoromanica.ro

Главная квартира тешила себя распусканием пустых и неосновательных слухов: о вспомоществовании им других держав, о скором прибытии к. Димитрия Ипсиланти с 20 т. корпусом *русских*; большого
36 артиллерийского | парка и пр. и пр. и в *Яссах* уже говорили о скором завоевании всей *Турецкой* империи. К. К[нязь]я и, по их примеру, некоторые другие начальники, там еще отпустили себе бороды, с тем, чтоб не прежде их сбрить как в *Константинополе* — приятное мечтание, но не долго их прельщавшее. Давали беспрерывно один другому пышные обеды, балы, вечера, спектакли, концерты и предавались всем развратам жизни. Другие следовали их примеру и, можно сказать, все время не просыпались от избытка вина, в сих местах находившегося; никто не помышлял, что должно будет наконец встретиться с неприятелем; дерзость доходила до неимоверной степени, никто не мог и не был в силах останавливать на каждом шагу взапмные буйства и неистовства чинимые несчастным поселянам. Анархия царствовала везде в полном значении слова.

Сам главнокомандующий, окруженный людьми самыми ничтожными, увлекался, по врожденной склонности к разврату. Его отдаляли и вооружали против всех тех, кои могли быть полезными и открыть настоящее положение дел. Надменная гордость, самолюбие и беспечность *фанариота* сего достигли до неимоверной степени. Он не удостоил ни разу видеть собранное войско, не только чтоб говорить с кем либо; устроил в доме своем особенную лестницу, назвав её *священною*, по
37 которой, кроме братьев | его и к. Г. К...; никто входить не мог. Во всех дверях, по два часовых держали накрест ружья и как бы умышленно берегли того человека, который должен был быть более общенародным, одушевлять и воспламенять каждого; один хитрый капитан *Иоргаки*, часто приезжая в Главную квартиру, допускаем был до него, и еще более заводил его в расставляемые сети ложными донесениями, несбыточными предложениями, клеветою и пр. и пр.

Около сего времени начали получать со всех сторон неблагоприятные известия: *Молдавия* оставлена была Господарем и находилась в волнении; разбросанные там *етеристы* производили грабежи; все сие понудило к. А. И..., в половине апреля, отправить в Княжество сие двух капитанов: *Атанаса*[27] и *Пендедеку*[28]. Первому из них велел принять начальство над *греками* находящимися в *Галацах*, усмирить их и наблюдать *Браилов*. *Пендедека* должен был занять военной рукой *Яссы* и воспретить некоторым лицам продолжать открытые ими сношения с *Браиловским* пашею и, в случае нужды, подкреплять *Атанаса*. Мера непостижимая! Вместо того, чтоб сосредоточить все силы свои, он разделял их и, казалось, хотел удерживать оба Княжества сии против приготовлявшегося вторжения *турков*. |

www.dacoromanica.ro

Между тем *турки*, в продолжении всего времени сего не делали 38
никаких покушений на левый берег *Дуная*[29]. Паши, лежащих на оном крепостей, получили строгое приказание, под каким бы то предлогом не было, не нарушать первым *Букарестского трактата*; но, между тем, велено было изготовиться к оборонительному и наступательному действию. Наконец *Порта*, получив разрешение с *Лейбахского* конгресса усмирить бунтовщиков, возложила сие на сераскира *Силистрийского* и пашей *Браиловского* и *Видинского*. Тогда появились на левом берегу *Дуная*: со стороны *Браилова*, *Юсуф паша* отправил своего *кихая бея* и *Салих пашу* с 12 т. человек и 13 пушками в *Молдавию*; при сем корпусе находился и известный *Караджанем*, который командовал делом в *Скулянах*; при *кехая-бее* сем был *Вогориди*. Из *Видина*, *селихтарь* оного паши с войсками сына *Кара-Феиза*[30], состоящих из 4.000 человек и 6 пушек; при них был *Самуркаш*. Из *Рущука* или *Журжи* 1000 человек *дели*, под командой *Осман-бея*, брата *Хаки паши* и, наконец, из *Силистрии* 6.200 человек и 14 пушек под начальством *кихая-бея Ахмета*[31], под коим были известный *Кучук Ахмет*[32] и начальником авангарда *Арнауд Осман ага*[33]; при *кехае-бее* находился *Негри*. Сверх сего, из *Никополя* и других мест вышли также малые отряды. |

Все войска сии, вступив в первых числах мая в Княжества и робко 39
подвигались к *Яссам*, *Букаресту* и *Крайову*, а в лагере *етеристов* видимо еще ничто не изменилось. Однако малая часть несколько благомыслящих людей опомнилась, и увидела в предводителе своем человека совершенно неспособного для подобного предприятия, но уже поздно. Скоро получено было и известие о занятии уже *турками Крайова* и *Букареста*; и *Тодор*, оставив сей последний, направился к *Питештам*. В сие самое время главнокомандующий отделил еще от себя к.Г.К. с малым отрядом в *Яссы*, чтоб восстановить там порядок[34].

Между тем *Тодор*, по выступлении из *Букареста*, на третий день (мая 18) прибыл в селение *Голешти*, лежащее в двух верстах от м. *Питешти*, при коем расположен был отряд к. Николая Ипсиланти, который узнав о приближении *пандур*, вышел с к.к. *Иоргаки*, *Формаки* и пр. навстречу; но не зная намерений *Тодора*, вывел всё свое войско, которое построил в боевой порядок, имея три пушки впереди.

Тут к[нязь] Николай Ипсиланти и к[апитан] *Иоргаки* всячески силились склонить начальника *пандур* действовать взаимно и соединить свои силы с *етеристами*; но *Владимиреско* был непреклонен | и не 40
хотел изменить основания восстанию своему. Все в чем могли успеть и подействовать на упрямого *Тодора* было только то, что он согласился заключить договор, по которому взаимно обязывались, в случае нападения со стороны *турков* на одного из них, помогать друг другу. Бумага сия была подписана, с одной стороны, *Тодором*, *Д. Македон-*

www.dacoromanica.ro

ским и *Хаджи Проданом*; с другой к[нязем] Н[иколаем] И[псиланти], к[апитаном] *Иоргаки* и *к. Фармаки*[35].

На другой день прибытия *пандур* в *Голешти* *, *Д. Македонский*, будучи в *Питештах*, нечаянно увиделся с исправниками *Горжевского* и *Мехединского* цынутов. От них узнал он, что собранные по раскладке Дивана деньги, под названием вспомоществовательной суммы для войск[36], — всего около миллиона левов, — приняты были *Тодором* еще в *Букаресте*, несколько дней перед выступлением, и показали ему квитанции *Владимирескои* им выданные. Сделав справки, Македонский узнал что все деньги сии, как равно и часть других, были *Тодором* тайно переданы *Гице Опряну*, живущему в *Австрийских* владениях в г. *Орсове*[37]. Мера сия поселила в *Македонском* справедливое подозрение, тем более, что *Тодор* всё время скрывал от него получение оных. |

41 По возвращении *Македонского* в *Голешти*, он спросил *Тодора* о деньгах сих. Сей, не показывая подозрения, отперся от получения оных. Но когда *Македонский* уличил его и начал упрекать в нарушении присяги и существующего между ними письменного обязательства, по которому один без другого не мог ничего делать, тогда Тодор старался оправдаться тем, что деньги сии доставлены были ему перед самым выступлением из *Букареста* и он не имел времени сделать распоряжение о закупке нужных вещей для одеяния и обуви *пандур*; опасаясь же держать при себе столь знатную сумму, он передал оную на сохранение *Гице Опряну*. Отговорка сия не была принята *Македонским*, который гласно уличал его в намерении бежать в *Австрию* и удержать в свою пользу деньги следуемые им[38] и народному ополчению. Ссора сия сделалась скоро гласною и причина известною всем.

Тодор, опасаясь последствий негодования *Македонского*, коему большая часть лучших капитанов были преданы, решился избавиться его и *Хаджи Продана*. Для сего ему необходимо было прежде обессилить их партию; а потому, по обыкновению между сими людьми в тех краях существующему, *Тодор* в ту же ночь велел приближенным своим перехватать тайно обманом некоторых из капитанов и лишить их жизни. |

42 *Македонский*, узнав о сем, поспешил немедленно на место и едва успел снять верёвки надетые уже на шеи восьми из лучших капитанов, исключая одного (к. *Иваницы*, из *Горжевского* цинута), отважнейшего из всех и более любимого *пандурами*, которого успели повесить. Происшествие сие произвело большое волнение между пандурами. *Хажи Продан* и *Македонский* гласно называли его изменником и нарушителем клятв и обязательств им с Диваном и народом сделанных.

---

* Тут я несколько распространюсь, по причине, что малейшие подробности некоторых обстоятельств имеют тесную связь с участью *Тодора*, столь ложно-известной по описаниям *етеристов*.

www.dacoromanica.ro

Тодор силился доказать, и может быть не без некоторых оснований, что капитаны сии были подкуплены *к. Иоргаки* и что он велел их повесить как преступников, без всякого тайного умерщвления.

Македонский, по совещанию с *Хаждн Проданом*, решились отправить его к суждению в Диван который, по условию, должен был находиться в *Тырговисте* или *Камполунге*[39]. Конечно, мера сия была более руководима личными выгодами; ибо *Македонский*, отправив *Тодора* в Диван, оставался начальником *Пандур* и вместе с сим соблюдал обязанность против Дивана, по направлению которого они всегда показывали будто-бы действуют. Но, не совершенно полагаясь на успех сего предприятия, он опасался, чтоб партия *Тодора* сему не воспротивилась, или по дороге не освободила бы его; они поехали в *Питешти* и просили к. *Иоргаки* дать | им несколько человек, которые бы пре- 43
проводили *Тодора* в Диван; потому, присовокупляли они, что от *Голешт* до *Тырговиста* и далее расположены были *етеристы*.

К. Иоргаки с жадностью принял предложение сие; ему представлялся случай, — воспользовавшись произведенным несогласием между начальниками *пандур*, — излить всё тайное мщение, которое он питал к *Тодору*. По некоторым условиям между ними сделанным, *Иоргаки* сам взялся доставить его в Диван, и обещал на другой день приехать за ним в *Голешти*; но не доверяя *Македонскому* и *Продану*, он взял письменное от них уверение, что с ним самим в *Голештах* ничего не случится; с своей стороны, *Иоргаки* дал им также обязательство доставить *Тодора* в Диван без всякого приключения и опасения для его жизни. Таковы всегда сношения между сими людьми; я имел несколько случаев подобных, где мог совершенно убедиться в сем недоверчивом состоянии их.

На другой день поутру (21 мая) *Иоргаки*, *к. Формаки* и пр., с 100 человеками, приехали в *Голешти* * и остановились у помещичьего дома, в котором жили *Тодор*, *Македонский* и *Хаджи Продан*. | *Тодор* 44
ничего не подозревая, принял их и, по обыкновению, начал угощать.

Когда все собрались, *Македонский* отдал секретарю *Тодора* обязательство сего последнего и велел ему читать вслух. По окончанию чего, *Македонский* и *Хаджи Продан* изложили подробно последний поступок *Тодора* и объявили ему, что он, как нарушитель клятв и обязательств сделанных им с Диваном и народом, должен быть тотчас, посредством *Иоргаки*, доставлен в Диван для суждения. Сначала *Тодор* хотел воспротивиться, кликал людей. Но всё было приготовлено: пре-

---

* А не к вечеру, как *етеристы* пишут, и из всего делают героїский подвиг, украшенный баснословным рыцарством. Все подробности до сего относящиеся я собрал более нежели от 50 человек, тут тогда бывших с к. *Иоргаки* и другими — и кои все в 1829 году служили у меня в отряде партизанов.

www.dacoromanica.ro

датель *Македонский*, тех из *пандур*, на которых не мог полагаться, отпустил по собственным делам в *Питешты* и только одна капитания *Хаджи Продана*, вся составленная из сербов (до 300 человек), находилась около квартиры *Тодора*.

Владимиреско, увидев измену и будучи обезоружен, начал давать новые обещания. Но усилия его были тщетными: *Македонский*, *Х. Продан* и *Иоргаки* все имели свои виды. Итак *к. Иоргаки* взяв *Тодора*, привез к себе в *Питешти*, через которые, в тот же день, прошел и *Македонский* с *пандурами* по направлению в *Малую Валахию*. После чего, в наступившую ночь *к. Иоргаки* связал *Тодора* и повез его далее. |

45 „ *Иоргаки*, после свидания с *Македонским* и с *Х. Проданом*, еще с вечера предуведомил к.А. И..., будто бы открыв сношения *Тодора* с *турками*, вследствие коих сей начальник *пандур* намерен был напасть на правый фланг армии *етеристов*, тогда как *турки* атакуют её с фронта, и потому, присовокуплял он, «я решился на другой день поутру схватить его и представить»; так вероломно действовал Иоргаки[40].

Негодование к. А. И... против *Владимиреско* и слепое доверие к к. *Иоргаки* достаточны были, чтобы без точных доказательств всему поверить. *Иоргаки* привез *Тодора* в *Тырговист* и вместо того, чтоб представить его в Диван, который впрочем и не существовал, он отдал его начальнику *етеристов*, как преступника.

Тодор посажен был в темницу в метрополию, и *Каравию* поручено было снять с него допрос. Изверг сей, подвергнув *Тодора* всевозможным пыткам, единственно чтоб узнать только где сокрыл он деньги, которые полагали у него в большом количестве; ибо подобное открытие всех интересовало более чем все действия *Тодора*. Но *Владимиреско* выдержал все с необыкновенной твердостью, отзываясь что у него
46 нет ничего и утверждал, что: «пришел сюда с тем, | чтоб соединившись с *етеристами*, ударить вместе на *турков*». Наконец, после двух дней жесточайших мучений, объявили *Тодору*, что его отсылают в Диван, и связав его, ночью выехали за город. Подъехав к реке *Дымбовице*, *Каравия* застрелил его из пистолета, потом изрубили, отрезали голову, а туловище бросил в реку[41]. В куртке *Тодора Каравия* нашел более как на 6 т. червонцев золотом и каменьями[42].

Так предательски кончил *Тодор* жизнь свою, без всякого исследования, без самой тени каких либо форм. Если он и точно имел намерение действовать против *етеристов*, то в таком случае не должно-ли было с ним поступить, как обыкновенно поступают с пленными? Имел-ли к. А. И... какие либо письменные доказательства и обязательства, что *Тодор* должен был действовать с ним? Напротив, он лично объявлял ему противное, и несколько дней только пред сим

www.dacoromanica.ro

к.Н.И... в *Питешти*, взаимно с к. *Иоргаки*, не успели его склонить действовать вместе с *этеристами*; впрочем и самая заключенная в *Голешти* конвенция доказывает, что *Владимиреско* никогда не намерен был действовать взаимно с ними, ибо он шел за *Олту*, тогда как *этеристы* оставались в *Тырговист*; | следственно, какое же взаимное 47
между ними друг другу пособие могло существовать! Все это была одна преступная выдумка *К. Иоргаки*; но, во всяком случае, не должно ли было казнить *Тодора* публично, днем, а не лишить его жизни разбойничьим образом.

Тогда же к.К. И... стянул свои отряды с левого своего фланга, *Дука* остановился перед *Тырговистом*, *Иоргаки* послан был за *Олту* в окрестности *Рымника*, чтоб отыскать *Македонского* и стараться подкупить капитанов его, к.Н. И... к *Кимполунгу*, где думал соединить Диван, но уже было поздно, и зачем? *Бим баша Савва*, явившись к *Ипсиланти*, назначен был с отрядом в *Маржинены*, куда и отправился[43]. Но между всеми отрядами сими не было никаких постоянно учрежденных сообщений, ни пикетов, ни разъездов.

Приближение *турков* скоро поразило всех героев *Тырговиста* и ежедневные балы, концерты и пр. превратились в жаркие споры, несогласия и интриги. На всех лицах изображалось тайное беспокойство, волнение; все кричали, все подавали свои советы, но никто никого не слушал. Тут только к.А. И... опомнился и увидел, но поздно, плоды постыдного своего поведения.

Время приближалось когда надо было начать действовать. Ежедневно получали известия о приближении | *турков* со стороны *Крайова* 48
и *Букареста*; но сведения сии были доставляемы мужиками и подобными людьми. Не могли и не умели, даже партиями, открыть неприятеля и точно узнать силы и направление его.

Положение *этеристов* день ото дня становилось затруднительнее; наконец к.А. И... собрал военный совет, на который приглашены были и некоторые капитаны. После длинных споров, к.А.И... и впоследствии другие, приняли мнение *к. Иоргаки*, который настаивал дабы, не теряя времени, идти со всеми силами против *Видинской* «армии в *Малую Валахию*, разбить и рассеять ее, что неминуемо должно было заставить *турков*, следующих из *Силистрии* чрез *Букарест*, отступить; притом-же, удачное действие в *Малой Валахии* несомненно посеет в них страх; между тем, заняв оную, возбудить к всеобщему восстанию *пандур*; овладеть всеми крепкими местами и монастырями, и будучи вблизи *Сербии* и *Болгарии*, стараться возбудить оные». Так легко располагали всеми делами заседающие в военном совете!

Вследствие какового определения и предписали к.Н.И... из *Кимполунги* идти чрез *Курте де Арджеш* к *Римнику* на *Олте*; б.б.

www.dacoromanica.ro

Савва получил предписание оставаться в *Монастыре Маржинени*. Сие
49 последнее распоряжение показывает | еще неосновательную недоверчивость к *Савве*; ибо человека сего, имевшего 800 отобранных людей, надо было иметь близь себя, и сие то самое может быть и побудило *Савву* в *Маржиненах* уже открыть переговоры с *турками*. Сам к.А.И... намерен был, с остальной частью, выступить 27 мая чрез *Питешти* так-же в *Римник*, куда отправил по уговору, 26 числа, *Каравия* и несколько других капитанов, предписав отыскать *Димитрия Македонского* с *пандурами*, долженствовавшими находиться в тех местах, на участие коих к.А.И... без всякого основания полагался. *Иоргаки*, коего отряд находился в *Курте де Арджиш*, с тремя пушками, так-же должен был следовать на соединение в *Римник*.

Сделав все сии распоряжения, без соображения времени, без общей связи, к.А.И... казался спокойным и довольным будущей победой. Как вдруг, 26 мая, за обедом, получает он известие от *Дуки*, что *турки* в больших силах, от стороны *Букареста*, напали на Монастырь *Нучет*, в 10 только верстах от *Тырговиста* отстоящий, и в коем находился *Колокотрони* с 300 человек, окружили и атаковали его, и наконец что *Дука*, не имея достаточных сил, не мог никак подать ему помощи. |
50 Неожиданное известие сие поразило всех тут бывших; все полагали *Букарестских турков* еще весьма далеко! Никто не воображал их иметь, как бы сказать, совершенно уже у себя на носу. Тревога сделалась общая; никто не знал что предпринять; вместе же с сим получено другое (ложное) известие, что сильная колонна *турков* направилась на *Кронштадскую* дорогу, дабы отрезать отступление етеристов. Почему к.А.И... тотчас послал к б.б. *Савве*, дабы он поспешил с своим отрядом из *Маржинян* к *Драгашанам*; но уже поздно.

Между тем, посланные от к.А.И... к м. *Нучету*, для обозрения дел, возвратились; они нашли отряд *турков* не столь великим, как *Дука* представлял его; донесли также, что *турки* сии принадлежат *Видинской* Армии, кои будто переправились через Олту! Но, не менее того полагали, что *Колокотрони*, запершийся в монастыре, подвержен неминуемой погибели, если не подадут ему помощь. Некоторые тут предложили: взять все что у него было в *Тырговисте*, немедленно идти атаковать отряд сей и стараться его отрезать, а после направить путь свой по первому предложению в *Римник*.
51 К.А. И... приняв сие, вдруг велел | всем изготовиться и двинулся не зная куда, ибо выйдя за город он удивился, когда ему сказали что дорога сия ведет в *Питешти*, в противную совершенно сторону, тогда он, не ожидая сбора всех частей отряда, поворотил с конвоем своим круто влево, и дойдя до возвышения, отстоящего от города около 8 верст, он, судя по местоположению, увидел действительно средство

www.dacoromanica.ro

отрезать *турков* нападающих на *Колокотрони*; почему и разослал отыскивать разные отряды, вышедшие из *Тырговиста* и рассеявшиеся по лесам, дабы все спешили к сему месту. Между тем, человек двадцать *турков* подскакали к передовой цепи, выставленной от его конвоя и сделали несколько пистолетных выстрелов. Некоторые из окружающих тут к.А.И..., советовали ему отъехать к главным силам и с ними уже прибыть на место. Он согласился, и отъезжая, велел остаться тут своему конвою для наблюдения за неприятелем; но конвой решительно воспротивился, сказав что: «нам жизнь еще не наскучила, мы пойдем туда-же, куда и все». Князь не имел духу остановить первое сие неповиновение во время дела и весь конвой последовал за ним.

Вскоре соединившись с *священным батальоном* и арнаутами, 52
возвратился опять на сие место. Как в это-же самое время | *Дука*, испуганный и совершенно потерянный, прискакал и закричал что «все пропало, мы все погибли, *турок* бездна, мы ничего не можем сделать». К. был от сего вне себя от бешенства, что он все вымышленные опасности говорит при войске, и без того уже совершенно потерявшем дух.

Но как день уже клонился к вечеру, притом вдруг пошел сильный дождь, что и остановило предприятие к. А. И..., предприятие, которое, вероятно, с таковыми предзнаменованиями, и не могло иметь никакого успеха. *Дука* тут-же отказался от продолжения кампании и тайно с боярами ушел в *Австрию*.

Итак, ничего не оставалось более делать, как предпринять движение за *Олту*; дождь усиливался. *Колокотрони*, пользуясь сим и темнотой ночи, после мужественного отпора, успел уйти из монастыря и присоединиться к К.А.И... Тогда все двинулись не зная куда, без порядка, без проводников. Самый *священный батальон* блуждал целую ночь в лесу и от сильно идущего дождя доведен был (как и все другие) до такой степени, что если-бы встретил несколько только *турков*, то не мог бы оказать никакого сопротивления. Несколько человек, из 53
конвойных казаков князя, потонули в маленькой речке, наполнившейся от проливного | дождя; наконец, 29 мая только пришли в *Питешти*, а 31 мая вся почти *греческая* армия, в числе 6000 человек, перешла *Олту* и соединилась в *Римнике*, маленьком городке, лежащем на правом берегу реки сей, при самом почти входе в теснины гор.

Видинские и *Никопольские* турки так-же, в расстоянии только около 20 верст, двигались параллельно, по правому берегу реки сей; *Кихая бей* приближался к *Тырговисту*.

Но какая была противоположность с прежним духом *етеристов*. Князья были задумчивы и рассеяны; остальные все унылы и, казалось,

www.dacoromanica.ro

ожидали только первого выстрела, чтобы искать спасения; у многих капитанов открылись уже побеги, ничто не предвещало успеха. Один *священный батальон* казался довольным сближением с неприятелем: гимны свободы раздавались по всем улицам *Рымника* и на другой день, т.е. 1-го июня в ночь, отправлен он был, с некоторыми другими, в *Драгашаны*, отстоящие от *Рымника* около 70 верст, близ правого берега *Олты*. Там начальство вверено было к. *Иоргаки*, а под ним *Каравии*, как начальник артиллерии [44].

В *Рымнике* к.А.И... нашел *Д. Македонского* и *Хаджи Продана* с *пандурами*. |

54 *Македонский*, который в день ареста *Тодора* в *Голештах* подняв *пандур* и проходя в тот-же день через *Питешти*, узнал что *турки* пришедшие из *Никополя* предавались опустошениям в *Слатине*, предлагал к. *Иоргаки* идти против них; сей, обещая на другой день неотменно следовать за ним, обманул его. *Македонский* один, встречая в некоторых местах *Малой Валахии турков*, имел с ними перестрелки. Но в сие время *сердарь Иеманди*, албанец родом, остававшийся в *Куле*, получив у *пандур* начальство над всей конницей, ушел в монастырь *Хорес*. *Македонский* оставив *турков*, пошел его преследовать и сошелся с *етеристами* в *Рымнике*.

Здесь Македонский узнал от арнаут *Каравии* о несчастном конце *Тодора*. Почему, в свидании своем с к.А.И..., выговаривал и упрекал его в вероломной смерти *Владимиреско*, которого народное ополчение вверило изменнику *Иоргаки* для доставления в Диван к суждению. Угрожал даже князю напасть за сие на *етеристов*. К.А.И... торжественно клялся, что все распущенное насчет смерти *Тодора* было ложно, решительно утверждал что *Тодор жив*, что он отправлен им в *Бессарабию*, потому что Дивана в сборе не существовало, просил наконец
55 *Македонского* написать ему | и брался скоро доставить из *Бессарабии* собственноручный *Тодора* ответ.

Но все сие не могло достаточно убедить *Македонского* и они расстались очень худо; между тем, однако, по свойству характера всех сих людей, кои почти никогда в глаза не имеют духу изложить настоящие чувства свои, и *Македонский* обещал ему по возможности содействовать. Но Князь не настаивал о сем, ибо к. *Иоргаки* с вечера имел уже тайные переговоры с капитанами *пандур* и взяв опять денег от князя, раздал из них каждому на первый случай по 100 левов и простым *пандурам* по 10 левов и взяв с них обещание, что они вслед за *етеристами* тотчас последуют, оставя *Македонского* одного с *Хаджи Проданом*.

В сей надежде к.А.И... отправился из *Рымника* и на другой день (2 июня) не доходя 15 верст до *Драгашан*, остановился в одном селении

www.dacoromanica.ro

в большом помещичьем доме; но между тем о *пандурах* ничего не было слышно и никто за ним не следовал; со стороны-же *Драгашан* получал беспрерывно увеличенные известия о приближении неприятеля в больших силах.

Обстоятельство сие начало беспокоить князя и он решился еще раз испытать счастья уговорить *Македонского*, послал к нему бояра | *Хереску*, который во все время находится с *етеристами* и который был 56
знаком с *Македонским*; он поручил ему заклинать *Македонского* всем, что только он мог иметь святого, словом употребить все средства, дабы склонить сего начальника *пандур* участвовать в деле *етеристов* в предполагаемой скоро битве.

Между тем капитаны *пандур*, взяв деньги от к. *Иоргаки*, сами известили о сем *Македонского*, удостоверяя его, что приняли оные единственно только потому, что находились в нужде и ничего не имели для расхода. Но что никогда не оставят его и последуют везде за ним. *Д. Македонский* отправил их тотчас всех к монастырю *Тисмана* и в *Клошани* для соединения с находящимися там *пандурами*, а при себе в *Рымнике* оставил только две капитании (600 человек) с намерением на другой день последовать за ними же.

В сие то время приехал *Хереско* к *Македонскому* и войдя к нему, бросился на колени и умолял его поспешить соединиться с к.А.И...; наконец, после некоторых переговоров, *Македонский* взял 14 человек с собою, поехал вместе с *Хереско* в лагерь *етеристов*.

Увидев *Македонского*, к.А.И... был вне | себя от радости и тотчас 57
спросил «где храбрые *пандуры*?». *Македонский*, с свойственной ему язвительной усмешкой, отвечал что не знает, а полагает их соединившимися с *етеристами*, ибо к. *Иоргаки* тайно подкупил их и роздал им деньги, а что у него кроме 14 человек, с ним приехавших, более никого не осталось.

Наконец, после взаимных объяснений, к.А.И... спрашивал совета у *Македонского* насчет предстоящих обстоятельств; *Македонский* был против мнения вступить в дело близ *Драгашан*, где восемь дорог сосредоточиваются вместе; он полагал занять все дороги сии только засадами, а с главными силами избрать выгодное место какого либо монастыря, укрепить оный, и собрав запасов, вести малую войну, более свойственную роду войск, составляющих силу *етеристов*; и там ожидать нападения неприятеля, неминуемо долженствующего расстроиться таковой войной.

К.А.И..., не имея собственного плана своего, расположен был принимать советы от всех; почему приняв и сей, тотчас-же написал своеручно повеление к. *Иоргаки*, которого, как начальника в *Драгашанах*, полагал там. Он поручил ему неотложно исполнить все выше-

www.dacoromanica.ro

58 писанное; но в записке или повелени сем он имел | неосторожность поместить что «приняв совет друга нашего *Македонского*, знающего места и пр.» Слова сии были достаточными, чтоб поселить зависть, столь свойственную всем людям сего звания.

Между тем вот что происходило на *Драгашанском* поле в ночь с 4 на 5-е июня. Священный батальон с артиллерией и другие части войск собрались в числе около 6000 человек к *Драгашанам*. Некоторые же войска еще не успели прийти на место; столь хорошо сделана была диспозиция и так-же хорошо все выполнялось.

К. Иоргаки, будучи назначен начальником всего что собиралось в *Драгашанах*, приехав поутру на место и осмотрев все, неотступно просил и уговорил *Каравия*, — стоявшего впереди с несколькими арнаутами, составляя как бы авангард, подкрепленный священным батальоном, — не начинать дела, доколе все части не соберутся и доколе он не приведет всего своего отряда, который полагал уже следующий из *Курте д' Аржис* и который он, неизвестно по каким причинам, медлил до сих пор привести на место[45]. К. *Иоргаки* присовокуплял, что — зная силу удара *турецкой* конницы, особенно *Кара Фейза* — он полагал опасным ввести по частям войско *етеристов*, худо вооруженное, в дело, и еще более — с неустроенной артил-
59 лерией. |

После сего *Иоргаки* оставил войско и поехал навстречу отряду своему; тогда тут не было уже общего начальника. *Каравия* стоял впереди, содержа передовую цепь; сзади его — *священный батальон*, под личным начальством к. Н. И..., еще далее к. Г. И... со своими арнаутами, другие капитаны, — каждый со своей частью, — остались независимы один от другого; словом, сколько было кучек, столько было и отдельных начальников.

Каравия сначала казался убежденным всем, что говорил ему *Иоргаки* и обещал не начинать с *турками* никакого дела до возвращения его с отрядом своим, или прибытия к. А. И..., которого все тщетно ожидали. Но едва к. Иоргаки уехал, как посланный от к.А.И..., с помянутым выше предписанием, приехал; и не найдя *Иоргаки*, отдал оное *Каравии*, как генералу армии и стоящему впереди. *Каравия*, прочитав повеление, сказал что ему чужие советы не нужны и с сим же посланным отправил повеление сие вслед за к. *Иоргаки*; сей же еще более был взбешен содержанием сего повеления и бросив его в поле, присовокупил: «пусть же *Македонский* распоряжает всем».

Местечко Драгашани, расстоянием около 70 верст от *Рымника* вниз
60 по *Олте*, | лежит на краю возвышения перед которым, к востоку и югу, простирается довольно пространная долина, окруженная густым лесом[46]. *Турки*, в числе около 2500 человек, подойдя вдоль леса, оста-

www.dacoromanica.ro

новились сзади оного и около 200 *дели* подошли к сожженной корчме, отстоящей от передовой цепи *етеристов* на ружейный выстрел.

Каравия, уже пьяный, не рассуждал ни о чем; позабывши повеление *Иоргаки*, хотел один воспользоваться славою разбить тут неприятеля, находившегося в малом только количестве. Почему и велел передовым арнаутам открыть с сими 200 *дели* перестрелку, не предупредив других начальников частей, от [н]его совершенно независимых.

Но едва *турки* увидели, что в нападении сем нет никакой взаимной связи и что главные силы довольно далеко расположены по виноградникам и казалось не делали никакого движения вперед, то помянутые *дели* вдруг стремглав бросились на открывших с ними перестрелку. Но сии, не ожидая их удара, обратились в бегство. Другие капитаны, вместо того чтоб подать помощь *Каравии*, радовались сему, ибо вообще все ненавидели его, тем более еще, что он совершенно прежде между ними никогда и не был известен. *Турки*, отогнав бывших против них арнаут | с полверсты за священный батальон, ударили на оный сзади. 61

Батальон сей, построенный в каре (около 600 человек), с тремя орудиями, твердо встретил неприятеля ружейным огнем и несколькими выстрелами из пушек и отразил их. Во время сего только действия заметили, что при орудиях не было фитилей и что для каждого выстрела надо было бегать по рядам и искать труту!!

Между тем, конница, открывшая сначала перестрелку, будучи отогнанной за полверсты от священного батальона, не думала подать оному помощь; находившаяся же по виноградникам еще менее располагала оставить занимаемое ею место[47].

Дели, отскакав за выстрел от священного батальона, увидели что арнауты не располагали вмешиваться в дело, обратились с новой яростью на каре. *Каравия*, бывший при орудиях, не ожидал уже второго нападения сего и обратив лошадь, стал искать спасения в бегстве, к стоящим сзади его арнаутам. Между тем батальон встретил опять неприятеля с мужеством, но *греки* составлявшие оный столь худо приучены были к правильной стрельбе, что после почти всеобщего залпа, другого огня уже произвести не могли; артиллерия также не могла 62
действовать, и тогда дели скоро успели расстроить фронт и ворваться в каре. Каравий, вместо того, чтоб с арнаутами своими (к коим успел присоединиться) поспешить на помощь, едва услышал только что огонь пресекся, как обратился в бегство и увлек за собою и всех остальных по виноградникам капитанов с их людьми .К. Н. И..., находясь в каре (которым командовал после к. Суцо, племянник бывшего Господаря Валахии), подскакав к арнаутам, употребил все усилия чтоб заставить их вступить в дело, но все было тщетно. Арнауты, в ответ ему и брату его, к. Георгию Ипсиланти, кричали все в один голос, что их «никто

www.dacoromanica.ro

не нанимал драться и никто не платил», и искали спасения кто куда мог.

В сие самое время Иоргаки, который отъехав несколько по направлению к своему отряду, услышав пушечную и ружейную пальбу, сказал: «подлый Каравия нас погубил», и немедленно поворотил с бывшими при нем 60-ю арнаутами и поспешил к своему месту, которое он так преступно оставил для собственных своих выгод. Но он уже не успел, все было кончено; арнауты других капитанов взяли противное
63 направление пути, по коему он приехал и потому он остановить | никого не мог. Турки же довершали рассеянных по долине греков, искавших спасения в лесу; Иоргаки, вдруг появившийся с противной стороны, произвел некоторую тревогу в турках и сим отвлек их несколько от совершенного истребления батальона и дал время некоторым грекам добежать до леса; но когда турки увидели малое количество с ним бывших людей, то обратились на него; Иоргаки видевший, что все кончено, счастливо успел отделаться от атаковавших его турков и потеряв только 11 человек, успел с прочими спастись.

Достойно замечания, что первые врезавшиеся в священный батальон турки были два дели, кои и произвели весь беспорядок, проскакавши оный насквозь; один из них увязался за к. Н. Ипсиланти, и готов был нанести ему смертельный удар, но Белюк баша Стойко, бывший при нем, успел ссадить пикою остервенелого турка и сим спас к...[48].

Таким образом, 200 дели в продолжении не более 40 минут расстроили шеститысячную армию етеристов. Священный батальон был жертвою чувств своих. Из 600 едва около 100 человек успели спастись в лес, но из них множество погибло после. Димитрий Суцо
64 (о коем упомянуто выше), женевец Бордье, | все офицеры пали в рядах батальона. Турки взяли только трех человек в плен, и всю музыку, принадлежавшую бояру Динике Голески и находившуюся при священном батальоне.

Турки довольствовались победою сею, не смели ни в сей вечер, ни над другой день преследовать етеристов. Но узнав на третий день, что большая часть обоза находится на левом берегу Олты, и полагая оный за обоз етеристов, напали на оный, разграбили и несчастных жителей, кои с семействами своими удалялись к границам Австрии, всех бесщадно умертвили.

Каким образом объяснить происшествие сие, как оное назвать? Как определить все поведение к. А. И... и особенно в сем последнем случае; знавши свойство всех бывших у него начальников, их природный завистливый характер, движимый духом интриг и алчности, должен ли был он отправлять почти всю армию свою против неприятеля в первый раз, а сам оставаться за 15 верст, не заботясь ни о настоящем

www.dacoromanica.ro

распоряжении, ни о последствиях? Одно присутствие сего между войском и появление всегда впереди могло бы, некоторым образом, удержать еще хоть тень повиновения; ибо по роду людей сих, только тот, | кто храбрее их, получает неограниченное над ними право власти. 65
Малейшее же малодушие со стороны начальника в отношении к ним разрушает все. Частные начальники, которых он обвиняет, с некоторым основанием оправдываются отзываясь, что «мы все следовали твоему примеру». Но обратимся к нему.

К. А. И..., отправив нарочного с упомянутым выше повелением к к. Иоргаки, коего полагал в Драгашанах, оставался спокойным и совершенно не знал ни о чем, что происходило не более как за 20 верст от него. Перед рассветом 6 июня, сей-же нарочно посланный возвратился и первый привез ему известие о совершенном разбитии всей армии при Драгашанах. Он не мог дать никаких подробностей о сем несчастном происшествии, а говорил только что «все погибли». Известие сие изумило и поразило князя. Македонский, ночевавший с ним вместе, уговорил его взять немедленно всех людей, кои тут с ним были, идти навстречу разбитым, собрать их, остановить и предпринять что обстоятельства покажут.

Но едва они отъехали несколько верст по направлению к Драгашанам, как начали встречать толпы арнаут, бегущих, как будто вблизи преследуемы неприятелем. Первых к. А. И... | успел остановить и 66
воротить за собою, но ничего не мог узнать подробно о Драгашанском деле. Отъехав еще несколько, увидели влево по кустарникам толпу, состоящую из около 2000 человек арнаут, скачущих назад. К. А. И..., подъехав к ним, старался всячески уговорить и остановить их; но они все объяты будучи паническим страхом, увеличивали опасность и говорили о несметном количестве турков. Тут к... хотел употребить власть начальника, но уже было поздно: непростительное его поведение в продолжении нескольких месяцев лишило его на сие права; сверх неспособностей его, он был нелюбим войском: главнейшая сила и добродетель начальника, чаще чем ученые соображения, решающая в пользу его даже ошибки им деланные. Он и Македонский начали грозить и повелительно приказывать воротиться; тогда вся толпа, в один почти голос, с большею дерзостью и, с своей стороны, с угрозами отвечала, что их: «не нанимали служить, что никто им не платил за сие, и они не имеют никаких обязанностей», — продолжали путь далее и увлекли за собой не только тех, коих к... успел воротить, но и знатную часть его конвоя.

После сего, со всех сторон показались опять отдаленные части арнаут, скачущих назад и конвой к..., остававшийся уже только из | нескольких сот улан и казаков под начальством одного поляка, Тар- 67

www.dacoromanica.ro

новского, начал вилимо уменьшаться. Никто не мог пояснить причину столь беспорядочного отступления, все спешили опередить один другого. Ни от кого к... не мог узнать об участи братьев своих, о к. Иоргаки и пр. В сие-же время Каравия, пьяный, окруженный несколькими человеками, пронесся в недальнем расстоянии от к..., не заметив его; он кричал что «все пропало». Тогда уже почти весь конвой оставил к.А.И... и присоединился к бегущим. Беспорядок был столь велик, что если б турки отделили только несколько человек преследовать бегущих, то вся-бы Главная квартира, совершенно оставленная, неминуемо досталась-бы им в руки. Они спасением своим обязаны также и медленным движениям кихая бея, который мог занять левый берег Олты (в то время как етеристы были еще в Драгашанах) и переправясь в Рымник, не допустил-бы никого спастись.

Остановившись в нерешимости и будучи совершенно потерян, князь не знал что предпринять. Македонский со своими 14-ю человеками поскакал вперед, чтоб узнать обо всем подробнее и осмотреть число турков преследующих етеристов. Встретив к.к. Николая и Георгия
69 И..., он сказал им, что брат их в беспокойстве ожидает | их на дороге: а сам поехал далее.

К.А.И..., дождавшись братьев своих, узнал подробно о горестном происшествии. Но они сами не могли ему сказать, что преследуют-ли их турки или нет и не знали что сделалось с к. Иоргаки.

В таком положении к.А.И... не оставалось более ничего делать, как последовать за бегущими. В Рымнике, где он остановился на несколько часов и где настиг многих арнаут, силился уговорить их собраться, но так же без всякого успеха; наконец отправился в монастырь Козию, куда прибыл 8 числа; тут он думал встретить к. Иоргаки и употребить еще последнее усилие, но уже было поздно, все было потеряно безвозвратно, беспорядок был столь велик и страх так распространен, что не было возможности и думать собрать хотя малую часть, ибо все полагали (и справедливо) самого его виновником всего несчастья. В сие время приехал и к. Иоргаки в монастырь Козию; отчаявшись также восстановить какой-либо порядок, советовал к... спешить вступить в австрийские владения; а что он пойдет в Молдавию, где будет стараться присоединиться к к.Г.К... или, если всё и там потеряно, вступить в один из карантинов Бессарабии. |

70 На другой день прибыл и Македонский, который расставшись с к..., не только не встретил ни одного турка преследовавшего етеристов, но и на Драгашанском поле царствовала глубокая тишина, как будто бы никогда ничего и не происходило на оном. Тогда к.А.И... просил Македонского съездить в Ротен Турн (Турна Роша) и просить австрийцев, дабы они не принимали бегущих арнаут. Но сии направились

www.dacoromanica.ro

большею частью на другие места границы. Мера сия непостижима, ибо зачем он не хотел чтоб люди сии могли спастись так же, как и он сам; тем более что к..., потеряв уже всю надежду поправить дела свои, послал бояра Хереску на границу Австрии получить себе три паспорта на имя купцов, что сей и исполнил.

В продолжении четырехдневного пребывания к.А.И... и других его товарищей в монастыре Козии, собралось до 600 человек разного сброда в монастырь сей, другие рассеяны были в окрестности по лесам. К..., опасаясь чтоб люди сии не сделали чего либо с ним; ибо все кричали против него и дерзость их доходила до того, что силою отняли из кухни два раза изготовленный для него обед; и несмотря, что к. Иоргаки старался утушить усиливающееся волнение против к..., он не полагал себя | еще вне опасности; и потому, дабы скрыть предпри- 71
нимаемый им побег, вдруг распустил слух, что Австрия объявила войну туркам и что войска империи сей вступили уже в Кинень; велел звонить в колокола, стрелять из ружей и из пистолетов. Старался казаться веселым. Штаб его целовался со всеми, взаимно поздравляя друг друга, и вдруг ночью к..., со всеми окружающими его, тайно вышел из монастыря и направил путь свой к Ротен-Турну.

В ските Корнете, маленьком монастыре почти на половине дороги лежащем, Македонский встретил его с братьями, с Колоктрони и другими ему приближенными, в числе около 40 человек. Они были уже почти все пешком, в самом изнурительном положении, ибо люди их и арнауты, в ночь, на первом переходе от Козии, вдруг скрылись со всеми лошадьми и экипажем. 14 июня к.А.И... вступил в австрийские владения в Ротен-Турне; там уже написал он последнюю свою прокламацию войску, в которой, между прочим, предает вечному посрамлению и народному проклятию б.б. Савву, Дуку, Василия Парлу, Георгия Мано, Григория Суцо, Николая Скуфо и Василия Каравию; но не могли ли они отвечать ему: «мы тебе служили так, как ты умел нами командавать». |

С побегом к... из Козии, и едва это узнали, как открылась новая 72
картина: все толпились по сей дороге, дабы успеть скорее достигнуть границ Австрии. Арнауты конные нападали и грабили пеших и слабых. Беспрерывные дожди, пред сим несколько дней сряду шедшие, возвысили воды Олты так, что она во многих местах перехватила дорогу, при том-же ручей Утра, вышедший из берегов своих, залил довольно большое пространство; все бросились стремглав в воду и избегая более воображаемой и отдаленной опасности, видимо предавались настоящей; большое количество, особенно пеших, погибло в сем случае.

Прибытие воды в Олте отчасти было причиной, что и турки не могли преследовать быстро етеристов и нанести им решительного и

www.dacoromanica.ro

совершенного поражения. Ибо, при существовавшем беспорядке, если б турки преследовали их, то наверное никто бы не мог спастись.

К. Иоргаки, расставшись в Козии с к.А.И..., поспешил в Курте д' Аржис, где оставался его отряд с тремя пушками и разными снарядами; прибыв туда, он не знал что предпринять; многие из бежавших после Драгашан присовокупились к нему и отряд его увеличился до 1000
73 человек. Наконец узнав, что к.А. | И... ушел уже из м. Козии в Австрию, и что дело етеристов без возврата пропало в Валахии; с другой стороны известился, что турки букарестской армии уже в Питештах и часть оных потянулась к Кимполунгу, и потому время ему терять было нельзя: потому что в Австрию он ни в каком случае удалиться не мог: ибо будучи преступником в оной два раза, во время княжения Караджи, и спасся оттуда бегством, он справедливо опасался, что если он попадется туда в руки, то поступят с ним по законам. Итак, ему не оставалось более ничего предпринять, как стараться пробраться горами в Молдавию и соединиться с к.Г.К..., и в случае если и сей разбит, в чем он не сомневался, вступить в какой либо карантин на Пруте, в Бессарабии.

Простояв пять дней в Курте д' Аржис, бросил бывшие у него пушки и лишние снаряды в воду, он выступил по направлению к монастырю Синаю, дабы приблизиться к горам и избежать турков, идущих на Кимполунг. Узнав что селихтарь кихая-бея, вместе с б.б. Саввою уже ищут его, он успел тайно доставить письмо к сему последнему, в коем просил его стараться задержать турков, дабы не отрезали ему
74 дороги | и пропустили бы его в Молдавию; в чем действительно б.б. Савва и успел; между тем в Синае он нашел капитана Франгули с 200 человек и несколькими турками, который так-же будучи предуведомлен б.б. Саввою, не сделал никакого сопротивления и обманув еще бывших у него турков, успел пропустить к. Иоргаки видеться с ним и взять от него 20 человек больных, которые не могли следовать за ним.[49]

Таким образом к. Иоргаки, вместе с к. Формаки, оставляя вправо Кимполунг, лесами, вдоль самой Австрийской границы, вступил в Молдавию. Проходя близ Пятры, находившиеся в местечке сем 200 турков выехали ему на встречу и начали перестрелку; но к. Иоргаки сказал им, что греки не намерены более воевать и зачем мешают им удалиться. Турки увидев у к. Иоргаки более людей, и не постигая хитрости его, отступили опять в Пятру, а к. Иоргаки пошел в с. Кручу, лежащее на самой Австрийской границе. Тут Иоргаки сильно заболел и пробыв два дня, перешел в с. Дорну, также на сей границе, и окруженную лесом и дефилеями, расположился ожидать известий. С ним тогда было до 900 человек, считая тут и отряд к. Формаки, как равно

www.dacoromanica.ro

капитанов Симо, Янн, Димитрия | и некоторых других. Болезнь Иор- 75
гаки увеличивалась и они простояли тут около месяца; но турки не смели напасть на них в сем неприступном от природы месте.

Во время болезни Иоргаки узнали о совершенном разбитии етеристов в Скулянах. Известие сие произвело уныние во всех составлявших отряд сей. К сему белюк баша Стойко, о коем говорено было уже выше, и некто капитан Киржалы Георгий, человек известный необыкновенной своей отважностью, приступили к к. Иоргаки и просили у него денег, чтоб раздать людям их капитаний; Иоргаки был болен, он поручил разобрать сие к. Фармаки, который вступил с ними в спор, впоследствии коего около 300 лучших людей, с помянутыми капитанами, тут же тотчас перешли в Австрию[50]. К. Иоргаки, увидевши сие, должен был немедленно раздать остальным 600 людям деньги, чем только и остановил их.

Положение Иоргаки делалось затруднительным; он не знал как ему пробраться в Бессарабию, притом же слухи до него дошли, будто бы Россия никого не принимает. Он решился написать письмо к Б[есс]. Г[раж]. Г[убернатору] К[атакази], который был женат на сестре к.А.И ..., | спрашивая, может ли он вступить в какой либо карантин и отпра- 76
вил оно через Австрию тайно, с неким Стерио[51]. Но к. Иоргаки тщетно ожидал ответа.

Несколько времени пред отправлением письма сего, он послал капитана Георгия Калауза, с 200 человек, по направлению через Герцы к Липканам, чтоб узнать примут ли их в каратин учрежденный в сем последнем. Но Калауз, вместо того чтоб исполнить поручение сие, предался грабежу, и вследствие какой-то старой злобы на одного жида в м. Герцах, он разграбил оное совершенно и всех жидов, не различая ни пола ни возраста, которые только имели несчастье еще остаться в Герцах, бещадно умертвил. Узнав же что отряд турков находится уже в м. Дорахой, поспешно возвратился, ничего не исполнив.

В Дорне получил Иоргаки от сербского воеводы Младена, через нарочного известие, что он идет к нему на соединение, почему Иоргаки, после целого почти месяца пребывания своего в Дорне, и пошел по направлению, которое ему дал Младен и встретился с ним в с. Круче. Но у Младена осталось только 16 человек, с коими он скитался | после 77
Скулянского дела, в которое он несколькими минутами только не успел.

На другой день узнали, что некоторые отдельные части отряда Иоргаки встретили турков близ монастыря Слатина (Молдавского) и имели с ними дело, почему, по условию сделанному с Младеном, сей пошел с частью людей, коих дал ему к. Иоргаки, на Фальтичаны, где встретил до 200 турков, разбил их, а к. Иоргаки поспешил к Слатину,

www.dacoromanica.ro

где опять соединившись с Младеном, отправил к. Калауза к м. Тырго-Нямцу, где сей встретил турков и имел с ними удачную перестрелку.

В Слатине к. Иоргаки и Младен оставались пять дней, не зная что предпринять: ибо боялись выйти из гор, дабы пробраться к Пруту, потому что турки уже наводнили всю ту часть Молдавии, по которой им надо было проходить; притом же, Иоргаки с нетерпением ожидал ответа на письмо свое к г. К... Младен предлагал отправить все взятые в монастыре Слатине съестные припасы и пр. в с. Кручу, куда турки идти не посмеют; а самим, избрав лучших наездников, ожидать их
78 в монастыре сем, и стараться навести | их на засады в дефилеи окружающие Кручу. Но Иоргаки твердо воспротивился сему и настоял идти в монастырь Секу, который предполагал укрепить и там ожидать ответа из Бессарабии. Положение их было противоположно одно другому: Иоргаки не мог бежать в Австрию и искал границ России, а Младен опасался вступить в Россию, откуда он ушел, и старался приблизиться к Австрии.

Но едва они оставали монастырь Слатин, как турки заняли оный. Младен, Формаки и другие капитаны хотели вдруг воротиться и напасть на них, но и на сие Иоргаки не согласился, ибо ему казалось уже, что ответ из Бессарабии ожидает его: столько уже Иоргаки был потерян, ибо хотя он и узнал от людей Младена, что граница Прута не была воспрещена, но уже турки заняли все места через которые мог он только пройти. Итак, все поспешили к Секу, в который в сию же ночь и вступили. В монастыре сем они нашли достаточное количество разных съестных запасов и вина.

Через пять дней узнали, что турки собравшись из Ясс в знатных
79 силах, пришли уже в местечко Тырго-Нямцу (отстоящее | от Секу только на 6 часов) и послали 300 дели к монастырю занимаемому етеристами, для обозрения, с подтверждением отнюдь не вступать в дело[52]. Но дели баши сии, встретив капитана Калауза с 150 человеками, отправленного для открытия, вступили с ним в дело, и будучи окружены в дефилеи, потеряли более ста человек и должны были искать спасения к Нямцу.

Трое пленных, присланных в Секу, объявили что турки на другой день намерены с 6000 человек, пришедших с Алих пашею в Нямцы, непременно атаковать етеристов. К. Иоргаки хотел опять оставить монастырь сей, но тут вообще все воспротивились, представив ему положение монастыря сего, из которого какое бы направление не взять, неотменно должно было встретиться с неприятелем и что один только путь к спасению предстоял — удалиться в Австрию. Тогда к. Иоргаки увидел ошибку сию в занятии Секу и как будто пробудившись от глубокого сна, со слезами на глазах сказал: | « я лучше умру с оружием

www.dacoromanica.ro

в руках, чем перейду в Австрию». И все решили защищаться до последней капли крови.

На другой день действительно к. Калауз | дал знать, что турки, 80
в больших силах, выступили из Нямца и взяли направление к монастырю Секу. Тогда все из монастыря выступили и встретясь с ними, вступили в дело, продолжавшееся несколько часов. Но будучи одолены силою, должны были уступить и к. Иоргаки с к. Формаки отступили в м. Секу с 352 только человеками; прочие и Младен разбрелись по лесам и не попали в монастырь[53].

Турки тотчас окружили оный и подвезли пушку к воротам, начали оные разбивать. К. Иоргаки и Формаки распорядили людей по бойницам и открыли с своей стороны губительный огонь по приближавшимся толпам турецким. В сие время, в монастыре сделался пожар от пыжей попавших в старый камыш. Никто сначала не обращал на оный внимания, все были заняты неприятелем. Огонь скоро усилился до такой степени, что не было уже средства утушить оный. К. Иоргаки с семью человеками был тогда в одном углу монастыря, в маленькой башне возвышающейся над стеною. Пожар, сделавшись общим, вдруг обхватил преимущественно тот угол, где находился Иоргаки; лестница скоро обрушилась, крыша загорелась и пламя со всех сторон объяло башню.

В сие самое время турки напирали к воротам; все были заняты 81
отражением неприятеля, никто не обращал большого внимания на пожар, некоторые слышали только, что Иоргаки кричал что то по арнаутски, но не было никакого средства подать ему помощи. По окончании пожара нашли все восемь трупов: у Иоргаки отгорели верхняя часть головы, левая сторона груди и одна нога. Таков был конец к. Иоргаки, на 49 году от роду. Будучи от природы хитрым и пронырливым и находясь при дворе двух господарей фанариотов, при нескольких сербских воеводах, и часто обращаясь с перотами бывшими при некоторых консулатах в Княжествах, он усовершенствовал себя еще более, заняв все отличительные черты характера сих народов. Дух интриг, невыразимая зависть и ненасытная алчность к деньгам были всегда его единственным путеводителем; он справедливо может почитаться главным виновником всех несчастий постигших етеристов в Княжествах, по причине ложных и своекорестных донесений, которые он делал и к коим имели слабость часто приклонять слух.

К. Формаки приняв начальство, распорядился тотчас к отважной обороне; | через четыре дня ворота были совершенно разбиты; 82
к. Формаки велел их завалить убитыми лошадьми до самого почти верха. Салих паша, видя упорство в защите, пришел из Нямцы сам и привез еще четыре пушки, открыл сильный огонь, в продолжении четырех дней не прекращавшийся. После сего велел дать приступ к воротам;

www.dacoromanica.ro

Формаки увидев сие, велел приостановить стрельбу и допустив турок к самим воротам, открыл по них сильный огонь, а сам, с 160 людьми внезапно из ворот напал на них и отняв одно знамя, отбил их с большой потерей для неприятеля.

Между тем продовольствия доставало только на шесть дней и два дня уже, кроме водки и вина, более ничего не оставалось; уже начали есть лошадиное мясо. Турки сделали еще приступ, но не удачнее первого, ибо потеряли до 400 человек и два знамя. Тогда начали приготовлять лестницы, по коим намеревались взобраться на стены, во многих местах поврежденные артиллерией.

На двенадцатый день турки прислали парламентёра и просили прекратить стрельбу; когда сие было исполнено, тогда несколько человек подошли и объявили что получен от султана фирман коим прощали
83 всех, и пред|лагали им, положив оружие, разойтись кто куда пожелает. Вместе с сим приехал один из бывших старост или агентов в Бакеу, некто Вольф, который явившись в лагерь турков, пришел также к монастырю и объявил к. Формаки, что действительно получен таковой фирман и чтоб они не противились и не проливали бы напрасно крови, а что каждый был свободен идти в Россию, Австрию или остаться с турками. Тут же турецкий чиновник прочитал фирман султана вышеупомянутого содержания. Вольф еще потвердил и советовал сдаться.

Формаки отвечал им, что он согласен выполнить их требование, но с тем только, чтоб турки прежде отошли; «Пусть — присовокупил он — останется здесь только 1000 человек (у Формаки было едва 300 человек); тогда мы разойдемся». Вольф и турецкий чиновник возразили, что опасение и требование его не основательно, ибо если он не верит турецкому войску, как императорскому, и Вольфу, как агенту, посреднику и поручителю в том, что «етеристы занимающие монастырь не подвергнутся никакой опасности, то как же он требует, чтоб ему верили, тогда как люди его ничто иное, как бунтовщики и может быть
84 разбойники, и кто может ручаться, что они, вместо | того, чтоб идти в Россию и Австрию, не разбредутся и не начнут разбойничать, а может быть и опять соберутся в большем количестве». Как сие рассуждение, так и то, что турок сей, вместе с Вольфом, начали обольщать Формаки тем, что он будучи всегда верным слугой султану, и в сем случае оказав услугу, неотменно получит вознаграждение, наконец согласился; тем более, что рассудив о несчастном положении его людей кои в продолжении шести дней не имели уже хлеба и питались только лошадиным мясом; сверх сего, недостаток в патронах начал сказываться; и потому положено было на другой день поутру положить оружие. Условия сии большей частью людям не нравились, они подозревали турков и знали их вероломство, и потому все настаивали, дабы

www.dacoromanica.ro

в сию же ночь вдруг выйти из монастыря и ударить на пробой к лесу и пробраться в Австрию. Формаки уже колебался, несмотря на раны свои, кои не позволяли ему садиться самому на лошадь, как вдруг капитан Г. Кушанец воспротивился сему, представляя неминуемую погибель, тем более, присовокупил он, что Вольф будучи при переговорах поручителем, будет нами обманут и тогда, если мы и успеем пробраться в Австрию, нас могут не принять, и даже выдать обратно, как людей сделавших уже условие и изменивших оному; и тогда мы потеряем всю надежду на снисхождение турков. | 85

Неосновательное сие рассуждение не менее того нашло почти половину людей принявших оное, к коим пристал также и Формаки; другая же половина твердо упорствовала в своем намерении и спор сей продолжался до самого рассвета; тогда уже поздно было рассуждать: надо было предаться несчастной судьбе их ожидавшей.

Поутру подвезены были к воротам повозки, в которые сложили все оружие и отвезли к паше. После сего Формаки вооруженный вышел и был тотчас потребован к паше; но едва он сделал несколько шагов от ворот, как отняты были у него пистолеты и сабля. В сию самую минуту толпа турок бросилась в ворота и начали резать всех обезоруженных в монастыре арнаут. Сии несчастные, невзирая на положение свое, защищались всем, что попадало им в руки и более 40 турок умерщвлены были таким образом, в числе коих многим свернуты были головы, что доказывает отчаянную защиту сих жертв вероломства паши и Вольфа. Трое из арнаут, схватив три брошенных старых кинжала, успели пробиться сквозь толпу, нанося кругом смертоносные удары и почти уже под самым лесом убиты были из ружей.

Капитану Формаки связали тотчас руки, и раздев его до рубашки, отправили с двумя капитанами и 18 другими арнаутами в Яссы, | откуда тотчас в Константинополь, где все преданы были они, после 86 жесточайших мучений, смерти.

Остальные, около 300 человек, все умерщвлены были в стенах монастыря и в окружностях оного. Итак, из более 320 человек, здавшихся на поручительство Вольфа, остались в живых только два человека: один еврей, принявший христианский закон и бывший слугой у одного из капитанов, впоследствии принял магометанское исповедание и находится ныне в Силистрии и другой, туфекчи Никола, бывший при отряде моем оружейным мастером, и как не носивший оружия, был взят начальником 29 Янычарской орды, который полюбил его и исходатайствовал у паши позволение взять его на поручительство, оставил в Яссах, откуда он, найдя случай, бежал в Бессарабию, и ныне находится в Букаресте, первым ружейным мастером[54]. Итак, слава защиты монастыря Секу принадлежит, по всей справедливости,

www.dacoromanica.ro

к. Формаки, который сопротивлялся в оном четырнадцать дней после смерти к. Иоргаки, погибщего в первый день своего в оном заключения.

Истребление отряда сего было последним действием турков в Кня-
87 жествах против етеристов; около двух месяцев прежде сего, | етеристы находившиеся в Молдавии были уже разбиты или, лучше сказать, истреблены в Скулянах; бим-баша Савва, по вероломству турков и Удрицкого, австр. конс., пал предательски в Букаресте[55]. К. Франгули, отряда б.б. Саввы, находясь в монастыре Синае и узнав об участи его, успел уйти со всеми в Австрию. Сердарь Иеманди, оставшись после отъезда к.А.И... в монастыре Козии с 60 людьми, сдался б.б. Савве и туркам, но был умерщвлен со всеми. Пандуры же, под начальством Д. Македонского, пошли в монастырь Тисмани и соединились с Димитраки Гирбаю, имевшим в сборе до 3 500 пандур, где до 10 августа и ожидали переворотов; но узнав что турки приготовлялись напасть на них, распустили людей, а Д. Македонский, Д. Гирба и Хаджи Продан пробрались через Австрию в Хотин; Соломон[56] с самого начала будучи атакован врасплох турками, был разбит и едва спасся бегством в Австрию же.

Так кончилось в Княжествах сих ополчение пандур, наделавшее столько шуму во время Тодора, и предприятие етеристов. Первое из них имело безплодный конец свой; но несомненно, если б начальник оного имел другие способности и умел-бы воспользоваться благоприятными тогда для его обстоятельствами, то мог-бы легко дать совсем
88 другой оборот всем делам своим. | Одни подробности всего относящегося к сей любопытной эпохе могут только представить тогдашнее положение сего начальника пандур.

Что-же касается до етеристов, то постыдное их действие в Княжествах — без всякого во всех отношениях собрания — увенчано было счастливейшим успехом, одним только постоянно отважным противоборством греков в Мореи, в продолжении более пяти лет что, некоторым образом, и покрывает безрассудные поступки начальников их в Княжествах, первых подавших сигнал к восстанию. Один из известных греков, в начале восстания сего, извиняя поступки к.А.И..., сказал что: «Рига должен почитаться первым взъоравшим пространное поприще отважного предприятия греков, которое к.А.И... засеял». Но он еще не знал, кто соберет жатву. Несомненно, что сия последняя в особенности не принадлежит никому частно: одни взаимные усилия диких героев, обитающих места неприступные, совершили оную, невзирая на все взаимные раздоры и распри поселяемые между ними притекшими к ним из Фанала и некоторых островов, не для пожертвований и разделения опастности в битвах, но для пресыщения надменного самолюбия своего.

www.dacoromanica.ro

Итак, теперь остается только знать какое | будет сделано употреб- 89
ление из плодов жатвы сей, и может ли установленная конституция людьми европейских понятий, силившихся сочинением оной, по духу времени, более снискать себе несколько одобрительных журнальных строк, чем припособить оную к свойствам главной массы народа, составленной из людей в сем отношении совершенно не просвещенных и приобыкших быть под управлением кинжала, сохраняя при том дикую свободу свою и не заботясь отнюдь о нравственной [природе] народа, который по роду турецкого управления, имел пространное поле к достижениям своих целей, не будучи обуздываем приличиями неразлучными с каждыми европейскими уложениями. Простанство занимаемое сим новым государством несоразмерно с количеством обитателей его. Оно никогда не в силах, собственными способами своими, прокормить десятки, и, может быть сотни тысяч людей, которые находили существование свое в верфях и на кораблях Отоманской империи.

Большая часть капитанов, коими земля сия наполнена и коим она обязана освобождением своим, будут ли равнодушно смотреть на людей им неизвестных и прибывших со всех стран света, управлять ими тогда уже, как они освободили отечество свое от | иноплеменного 90
ига! Капитаны сии, которые скорей могут быть уподоблены атаманам разбойничьих шаек, выходящих в летнее время занимать ущелья, опустошать целые провинции, и возвращаясь зимою в дома свои, по образу турецкого правительства, оставаться неприкосновенными. Словом, может ли народ, приобыкший к таковому роду жизни, с природными его свойствами: недоверчивости, хитрости, вероломства, необузданной личной храбрости, никогда не расчитывающей последствий грубых чувств, не привыкших ни обрабатывать полей, ни к домашней жизни; неограниченного и даже сумасбродного самолюбия основанного только на ехидстве, всегда недовольные, всегда готовые к восстанию; легковерные, приобыкшие быть обуздываемыми одним только физическим страхом и пр. и пр.; могут ли они вдруг управляться законами мирных швейцарцев и пр. и пр.; последствия, и может быть очень скоро, покажут неосновательность сих несообразных введений, и может быть еще скорей побудит их искать тех-же законов, против которых они столь неустрашимо, в отчаянном и разъяренном положении своем, противоборствовали так долго. |

ПРИМЕЧАНИЯ

1. Караджи княжил тотчас после Букарестского мира. Всем изве- 91
стен побег его. После него назначен был Господарем Валахии Александр Суцо, отличавшийся между самыми соотечественниками своими фана-

www.dacoromanica.ro

риотами всеми отличительными чертами характера им свойственного. В политическом театре Фанала он был известен как пламенный и ревностный защитник Франции в начале сего столетия. Сие-то и было причиной вражды существовавшей между ним и К. Ипсиланти, бывшим Господарем, который держал сторону России. Суцо княжил только около двух лет и умер в генваре 1821 года. Смерть его толкуют разно, но основательно есть то, что он умер от невежества медиков.

2. С некоторого времени фанариоты имели исключительное право на княжение в Валахии и Молдавии. Они раболепными происками и за знатные суммы купив себе достоинство Господаря, являлись в Княжестве со стаей полунагих и голодных родственников, долженствовавших занимать места под их владычеством. И потому легко можно себе представить положение Княжеств до 1821 года. Пероты, в свою очередь, занимая места при разных посольствах и консулатах, родившись турецкими же поданными и получив воспитание свойственное духу фанариотов, они были всегда одинаковых с ними расположений и несмотря [на то], что служили другим господарствам, они не могли отстать от врожденных взаимных чувств; их имущества, их родственники, их друзья, связи, все находились в Константинополе. Благосостояние их зависело более от благосостояния Турецкой империи. И потому они всегда были ревностнейшими участниками всех замыслов фанариотов, будучи орудием их и вместе с тем и факторами.

92 3. Слуджар Тодор, прозванный Владимиреско, от имени поместья своего Владимирешти в Малой Валахии, Горжевского цынута (уезда). В продолжении войны 1806—1812 годов он командовал частью пандур им формированных; служил отлично, за что и награжден был чином русского порутчика. Не имея никакого просвещения, он был одарен хорошим здравым рассудком и вместе с сим хитёр, смел в деле и в своих выражениях и к сему упрям, пользовался неограниченной приверженностью пандур и был всегда их ревностным защитником. Разбой произведенный Режеп агой по выступлении рос. войск в 1812 году разорил его почти до основания.

4. Тодор оставил Букарест в ночь с 17 на 18 генваря, два дня перед смертью Господаря; 22 генваря он был уже среди Малой Валахии в с. Подише, откуда и издал первую свою прокламацию, отличающуюся особенным характером, свойственным духу народа и приличным его предприятию. Оттуда же он писал и Порте, в столь же замечательных выражениях, изъясняя причину восстания народа валахского. Подробности всего касающегося до сего события особенно любопытны.

5. Прокламация Тодора ясно излагает причины восстания против греческих князей, отнюдь не против Порты, что видно и из донесения его; прокламация же етеристов, изданная при поднятии знамени бунта

www.dacoromanica.ro

в Яссах, совершенно противоположна; Тодор все время оставался непреклонным к сему соединению.

6. Под словом греков я разумею всех живущих не в Фанале; ибо сии последние совершенно отличаются от прочих, древних соотечественников своих. Ничтожная часть некоторых только частных фанариотов увлечена была в заговор сей; они, вместе с перотами, предвидели совершенное падение свое, если когда нибудь Греция успеет отделиться.| 93

7. Римская история представляет нам многие примеры, из коих мы видим, что консула не раз взбунтовавшиеся легионы укрощали наказанием десятого, а иногда и более, и сим только водворяли порядок и пр. и пр.

8. В Белграде.

9. Милка Петровичь командовал у меня частью волонтеров в 1829 году и убит на помпах в окрестностях Туртукая при с. Ески-Смиле. В 1828 году в Байлештах он отличил себя необыкновенным мужеством и награжден был золотою саблею с надписью: за храбрость. Жизнь человека сего есть живой роман.

10. Кара Георгий не хотел поверить намерения своего никому из соотечественников, тогда в Хотине находившихся, вверяя одному сему греку, который взял паспорт на имя свое и имел Кара-Георгия при себе, как слугу. Впоследствии Карнар был умерщвлен вместе с Кара-Георгием.

11. Галати, по возвращении из Княжеств в Константинополь, как полагают, известил о существовании Етерии известного Галет-ефенди, и отправился для собрания сведений в Морею; но где скоро был умерщвлен по подозрению Агнатостопулом и Цакаловым, етеристами.

12. Бим баша Савва, грек из острова Патино (что против Самоса), не имея никакого просвещения, отличался от своих товарищей здравым рассудком и необыкновенною неустрашимостью. Невзирая на самую строгую дисциплину и порядок, всегда соблюдавшийся в его частях, он пользовался совершенною доверенностью своих подчиненных. Несомненно, Букарест, обязан ему своим сохранением в продолжении пребывания там пандур и етеристов, с коими он не раз вступал в бой для соблюдения порядка, что поручено ему было каймаканами Князя Каллимаки, назначенного в Букарест. Один порок |— свойственный всем 94
людям его звания — помрачал Савву; это врожденная зависть против других капитанов. Он имел чин бим баши и пользовался пенсионом за разные мужественные дела свои. Он умерщвлен был на 40 году от роду. Жизнь его достойна описания и если время позволит, я извлеку оную из записок своих. Брат его, Панаит, в 1828 и 1829 годах служил в волонтерах. За взятые два знамени и пушку в разных делах, награж-

www.dacoromanica.ro

ден орденом св. Владимира 4 степени с бантом; ныне — поручик в валахском войске.

13. Известный баснословным сочинением своим о делах Греческих.

14. Тодор, чтоб придать более силы своему предприятию, в частых сношениях своих с пашами Дунайских крепостей, всегда посылал туда бумаги с тремя или четырьмя пандурами, обутыми в лапти, в одной рубашке и подпоясанных лыком, присовокупляя что: «вот в какое состояние приведены верноподанные султану боярами, кои содрав с них всё, сами оделись в соболи, кашемир и золото, и уничтожив плуги поселян, завели себе по несколько европейских экипажей и пр. и пр.». Все это, по тогдашним обстоятельствам, было довольно хорошо принимаемо турками. Они соглашались на всё, дабы только пандуры не присоединялись к етеристам. Все сношения сии, делавшиеся посредством Нури-аги, весьма любопытны и очень могло быть, что если-б Тодор имел более способностей, чтоб найтись в тогда затруднительных обстоятельствах и если-б он преждевременно не окончил предательски жизнь свою, то дела могли бы взять совсем другой оборот в тогда существовавшем беспорядке вещей, и очень могло быть, что он хотя бы временно остался бы Господарем Валахии; народ же не иначе его называл, как Тодор-Вода. |

95 15. Хаджи Продан — старый сербский воевода, впоследствии умерший в Хотине; под ним были к. к. Стойко, Челак, Туфекчи баши и некоторые менее значущие.

16. Два брата Македонских, Димитрий и Павел, служили в пандурах в 1806—1812 годах, по нескольку раз ранены и награждены чинами русских порутчиков. Предки их — сербы, удалившись в Болгарию, владели там известным укрепленным местом Четал Тепе; отец их, Стефан Минчо, был известен своею храбростью. Д. Македонский, с большим здравым рассудком, знает многие языки; по окончании дел в 1821 году удалился в Бессарабию, где был до 1829 года; ныне в Букаресте. Брат его Павел, во время восстания пандур, был депутатом Дивана.

17. Процесс сей между женою Иоргаки и Македонским долго разбираем был в присутственных местах в Кишиневе и потом отправлен в Сенат.

18. Д. Македонский с авангардом подошел к Букаресту два дня прежде Тодора. Консулаты, по некотором сношении с ним, тотчас выехали все в Трансильванию и оставили в Букаресте по одному только агенту, исключая прусского консула барона Кракеля, который остался сам. На пути своем в Трансильванию, консула встретили етеристов уже в Плоештах; находившиеся каймаканы Калимахи, — Негри,

www.dacoromanica.ro

Вогороди и Самуркаш, — после неудачных переговоров с Тодором, также оставили Букарест и ушли в Силистрию.

19. Депутаты сии, в числе 17 человек, будучи приняты гласно и отправленные с угрозами, поздно увидели ошибку свою ,и раскаявшись в столь неосторожном поступке своем, едва переправились в Систов, как все беспощадно были умерщвлены турками, осведомившимися о причинах пребывания их в Букаресте. После сего некоторые были умерщвлены по подозрению в городах и селах. И тогда-то | турки 96
обезоружили всех болгар, до сего имевших исключительное право носить оружие.

20. В декабре 1820 года, один из етеристов, фессалиец Аристид, был послан в Сербию для действий по сему предмету. Но в окрестностях Белграда, на острове Ада-Кебирь, он, по подозрению, остановлен был турками и тут-же казнен.

21. Дука, албанец родом, был поверенным в делах Али паши Янинского в Букаресте. После Етерии жил в Бендерах и Кишиневе, ныне в Мореи.

22. В некоторых журналах помещена была прокламация к.А.И..., будто-бы на сей предмет изданная, но она никогда не была публикова[на] в войсках.

23. В котором заседали оба брата к. А. И..., Н... и Г..., комендант Тырговиста Лассани, бывший пред сим самым гнусным фактором в Песте; генерал Арфано, лакей Одесского купца Бакаора; из сего звания он прямо возведен был в достоинство греческого генерала; доктор Христари, ревностнейший етерист. Сверх того, к. Г. К... считался также, но уже поссорившись с к. А. И..., он не являлся.

24. Ныне генерал Каравия обратился к прежнему свойственному ему состоянию, и содержит кофейный дом в Мореи. Генеральский чин сей дан ему за варварство в Галацах.

25. Есть старая пословица у самих греков: что между тремя греками, четыре капитана (начальника).

26. Защитники его говорят что он не делал сего, потому, чтоб не возбудить в других частях зависти! |

27. Атанас отлично действовал в Галацах; потом командуя етеристами 97
в Скулянах, где истощив неимоверное мужество, погиб со всеми.

28. Нежинской грек; по занятии Ясс, он присвоил себе всю власть управления, заседал в Диване, и при появлении турков ушел в Скуляны, долго жил в Кишиневе, ныне же в Мореи.

29. Малая часть, исключая находящихся в Галацах, сопротивлялись етеристам.

30. Карафеиз, известный бунтом против Селима и долгой непокорностью; он жил в Адрианополе; покорившись наконец Махмуту, он

www.dacoromanica.ro

оставлен без наказания, и для заслуг своих, вооружил сие войско на свой счет.

31. Впоследствии сераскир, взятый военно-пленным в Силистрии в 1829 году.

32. После Кучук Ахмет, по смерти Селих паши, начальствовал войсками в Молдавии. В последнюю кампанию был трех бунчужным пашею Журжи, потом Рущука. Наконец, не желая покориться нововводимому порядку, лишен был своего звания и жил в Разграде. Нынеже на него возложено построение казарм и магазейнов в Шумле, Варне и Рущуке; с назначением опять Ахмета главнокомандующим в Шумле, несомненно он опять вознаградит все.

33. Осман ага Арнаут, — один из ревностнейших защитников Браилова, — где был ранен и взорван миною. В 1829 году он находился в Рущуке. Турок сей, говорящий многие языки, есть один из просвещеннейших, которых я встречал, из большого числа с коими я знаком. Он принадлежит секте Бекташей. |

98 34. К. Г. К... еще на дороге из Ясс потерял уже всю доверенность к к. А. И... и увидел всю ошибку свою и сети в которые завлечен был, но поздно.

35. Фармаки, албанец родом, неимоверной храбрости, находясь в турецких войсках во время войн против Али паши, он был так изранен в нескольких случаях, что не имел возможности сам садиться на лошадь.

36. Тогда собрано было по 52 лева с лудора, что составляло около $\frac{800}{\text{т.}}$ левов и по 10 левов с священника — также слишком $\frac{200}{\text{т.}}$ левов.

37. Деньги сии, как равно и некоторые драгоценные вещи, все остались в пользу Опряна.

38. Многие из капитанов, при начале ополчения, употребили свои деньги, которые должны были быть им возвращены из суммы сей. Более же всех Македонской и Хаджи Продан.

39. Тодор, по занятии Букареста, собрал весь Диван в Бельведер (один из загородных домов) и поставил к оному караул. Перед выступлением же своим, он распустил оный и велел ему собраться в одном из вышеупомянутых мест, о чем дал знать и к. А. И...

40, Слух был распущен что пойманы были письма, но это вздор, ибо Тодор не сносился письменно с турками, но посредством Нури-аги, часто приезжавшему в лагерь пандур. Сношение и переговоры сии весьма любопытны. Сверх того, что я знаю от самых приближенных к Тодору, но и Нури ага неоднократно рассказывал мне всё относящееся до сего.

41. Сведение сие подтверждено несколькими арнаутами, бывшими с Каравией в сем случае, и в последующем, как равно и от доктора,

www.dacoromanica.ro

бывшего тогда с етеристами и посещавшего Тодора после пыток. Доктор сей, Ш. Б...*, ныне находится в Фокшанах. |

42. Восстание Тодора и смерть его были поводом к сочинению 99
пандурами песни, всей в аллегорических выражениях. Она сделалась народной песнью в Малой Валахии, поется также и в Большой Валахии. В Молдавии же некоторые слова переделаны трубадурами того края — цыганами. Музыка её оригинальна и приятна; песня сия известна под названием Тодора — ничего чаще на улицах в Валахии нельзя слышать как «*Пом, Пом*», так называется она на Валахском языке. Я полагаю оную довольно любопытной и прилагаю при конце буквальный оной перевод. Песни бим баши Саввы, етеристов и пр. и пр. также весьма оригинальны, и отзываются каким-то древним, баснословным, просто народным песнопением.

43. Когда б. б. Савва прибыл из Букареста и явился к к. А. И..., чтоб узнать свое назначение, сей сказал ему явиться к Каравии и получить от него повеление. Тогда Савва, оскорбленный сим, вышел тотчас от князя и сказал что «черт возьми всё, а я никогда не буду у своего слуги в команде». Так умел действовать к. А. И...

44. Слепая привязанность к. А. И... к недостойному сему Каравию ничем объясниться не может. Еще в Тырговисте он хотел назначить его начальником большой части войск. На сей предмет к. Г. И... собрал всех, объявил им назначение Каравии. Некто к. Атанас, впоследствии умерший в Бендерах, выразился на сей предмет в самых дерзких выражениях и впоследствии отказался от всякого повиновения. К. Г. И... хотел настоять на своем и велел всем тем, кои хотят служить с Каравией, чтоб отходили в сторону; но никто не сдвинулся с места и все в один голос объявили, что если им таких начальников будут давать, то они заблаговременно все разойдутся. Не должно-ли было это открыть глаза к. А. И...? |

45. В сей раз Иоргаки поехал в отряд свой с тем, чтоб отослать 100
все свои деньги и имущество к жене своей.

46. Смотри план №...

47. При батальоне сем было только около 15 человек, находившихся в конвое к. Н. И...

48. Белюк баша Стойко Павловичь, македонец, один из лучших наездников с пикой; служил всю войну 1806—1812 года в Сербии; в последнюю же был капитаном в отряде волонтеров правого берега Дуная, под моим начальством. Ныне живет в Кишиневе.

49. В сие время б. б. Савва думал сам перейти в Австрию, но увидев выдаваемого туркам сербского священника Василия, который

---

[1] Шарль Бароц.

www.dacoromanica.ro

столько участвовал в Букаресте для набрания етеристов. Священник сей, едва переданный туркам на самой рогатке, как бросившись в толпу их, начал наносить смертельные удары бывшей у него саблей и кинжалом, убил из них 11 человек, и сам не прежде был убит, как турки, разбежавшись в разные стороны, начали стрелять в [н]его из пистолетов.

50. Из Австрии многие из сих перешли в Бессарабию, в числе коих и киржали Георгий, откуда скоро тайно бежал в Молдавию, где определился к Еип аге (что был в последнюю войну пашей в Исакчи). Во время объезда по границе Прута, в Скулянах, Кирджали, войдя к нему, сказал, что ему вздумалось его убить и сняв со стены пистолет, прострелил его насквозь и скрылся. Собрав шайку, он наводил ужас по всей Молдавии, после сего тайно ушел в Бессарабию, откуда, по требованию тогда турецкого правительства в Молдавии, его выдали; но из Ясс он опять нашел случай уйти, подговорив с собой турецкую стражу. |

101 51. Письмо сие спрятано было в биче; сверх письма сего, к. Иоргаки отправил с сим Стерио все совершенно деньги свои и лучшие вещи к жене своей в Хотин. В последствии сей Стерио женился на вдове Иоргаки и поныне живет в Хотине. С Стерио пошел еще грек, ныне проживающий в Букаресте.

52. Емин ага, командовавший ими, мне подтвердил всё обстоятельство сие, собранное мною от арнаут и некоторых капитанов, еще бывших тогда с Иоргаки.

53. Младень после сего удалился в Австрию, откуда проехал в Сербию, где несчастная участь его известна всем.

54. Как сии двое, так и браиловские турки, Арнаут Осман ага, Измаил и Еип ага, как равно и сам Вольф сообщили мне всё до сего происшествия касающееся.

55. Все относящееся до б. б. Саввы весьма любопытно. Если время позволит, доставлю статью до сего относящуюся.

56. В 1828 и 1829 годах Соломон командовал пандурами и награжден золотой саблей с надписью «за храбрость» и пр. Ныне майором в валахских войсках.

www.dacoromanica.ro

CĂPITANUL IORDACHE OLIMPIOTUL 1

ACŢIUNEA ETERIŞTILOR ÎN PRINCIPATE ÎN ANUL 1821

I[VAN] P[ETROVICI] LIPRANDI

B.G.G.K. înseamnă:
Bes[arabskii] Gr[ajdanskii] Gub[ernator]
Katakazi
[Guvernatorul civil al Basarabiei
Katakazi]

Oraşul Bucureşti
Anul 1830

Încă în timpul domniei lui *Caragea*, multe persoane interesate din Ţara 2
Romînească au încercat, în secret, în repetate rînduri, să instige poporul la o răscoală generală împotriva cîrmuirii acestui domn. Dar spiritul de prevedere, severitatea, măsurile ferme şi eficace luate la timp, au anihilat totdeauna uneltirile acestor instigatori ostili şi intriganţi. În timpul domniei lui *Alexandru Şuţu* [1] *, aceste gînduri au început să însufleţească din nou spiritele agitate şi nestatornice ale unora dintre locuitorii *Bucureştilor*, iar în ultima perioadă a cîrmuirii sale, din nenumăratele partide, existente de obicei mereu acolo, s-au format trei [partide] principale. Primul dintre aceste partide căuta să cîştige de partea sa pe celelalte, pentru ca printr-un divan unit, să ceară Porţii restabilirea drepturilor lor din trecut: să admită alegerea domnului din rîndurile boierilor băştinaşi ai Ţării Romîneşti; al doilea [partid], respingînd aceasta, voia între altele, numai ca mitropolitul, episcopii şi caimacamul să nu fie numiţi dintre *greci*. În sfîrşit al treilea partid, amestecat prin legături de rudenie şi deci de intrigi şi interes cu *fanarioţii*, se împotrivea cu tărie primelor două.

Acest din urmă partid era mai puternic decît celelalte şi se întărea zilnic, deoarece, dintr-un spirit înăscut | de invidie, toţi preferau mai curînd să stea 3
sub jugul unui străin, decît să vadă pe unul dintre compatrioţii sau dintre rudele lor stăpînul lor şi să fie siliţi după obicei, să se slugărnicească, să-i sărute caftanul şi mîna, deşi toate aceste lucruri sînt foarte obişnuite în acele ţinuturi şi se

[1] Notele autorului se dau la sfîrşitul textului aşa cum sînt şi în original. Notele Comitetului de redacţie se dau, la fel ca la textul precedent al lui I. P. Liprandi, în josul textului, trimiţîndu-se la ele cu asterisc.

Acolo unde autorul a plasat totuşi cîte o notă în josul textului indicînd-o prin asterisc, ea este redată întocmai, făcîndu-se precizarea în paranteze drepte că nota aparţine lui I. P. Liprandi.

www.dacoromanica.ro

îndeplinesc față de toți aceia, de la care se speră să obțină un cît de mic profit personal. Nu există sacrificiu, în înțelesul deplin al cuvîntului, care să nu fie făcut în acest scop...

La rîndul lor *fanarioții*, înspăimîntați numai de gîndul [nutrit de o] mică parte de boierii din Țara Romînească și fiindu-le teamă să nu-și piardă din mînă drepturile de stăpînire asupra acestei țări bogate și populate, au recurs la toate mijloacele, pe care le poate defini clar numai un *fanariot*, fiind ajutați în această de *peroți* [2].

Între timp la *București* boierii din primul partid, alcătuit în întregime din cei care rivalizau pentru scaunul domnesc, văzînd cum scade zilnic numărul membrilor lui, atrași în partidul al doilea și al treilea, și-au pierdut cu totul speranța de a înainta [Porții], prin eforturi unite, cererile lor și au hotărît să caute prin orice alte mijloace să-și atingă ținta.

Cîrmuirea funestă a acestor doi domni a adus poporul la marginea prăpas-
4 tiei și l-a scos | din răbdări. Nu era greu deci ca acesta să fie împins la răzvrătire, și aceasta prin cea mai mică ademenire. De aceea, unele persoane din primul partid, menționat mai sus, profitînd de boala domnului și de alte împrejurări (pe care nu este locul să le menționăm aici), care li se păreau favorabile, au hotărît ca prin resorturi secrete să răscoale pe *panduri*, locuitori ai *Olteniei*, ca pe unii ce erau mai războinici, și să lase patria lor pradă unui război civil.

Un oarecare Tudor Vladimirescu [3], locuitor din *Oltenia*, cunoscut de mult prin modul său îndrăzneț de a gîndi împotriva cîrmuirii existente și care avea o mare influență asupra *pandurilor*, pe care nu odată i-a comandat, a fost ales ca unealtă și căpetenie a acestei răscoale [4].

În urma proclamației publicate de acesta, în ianuarie 1821, poporul din Oltenia se aduna în grabă sub steagurile sale, astfel că în acea vreme întreagă această țară se găsea pradă nenorocirilor aproape totdeauna nedespărțite de asemenea întreprinderi. Cu toată severitatea de la început a lui Tudor, poporul întărîtat s-a dedat la tot felul de violențe: numeroși boieri au fost jefuiți în calea lui. Aceștia erau numiți *lipitorile poporului*. În multe locuri au fost dărîmate clădirile, sub cuvînt că ele au fost construite « *din sîngele nostru* » și altele. Lagărul *pandurilor*, iar mai tîrziu mai ales acel al *eteriștilor*, semăna mai mult
5 cu o piață, unde lucrurile | de preț puteau fi cumpărate pentru nimic, astfel că mulți, profitînd de aceasta, și-au făcut avere.

În februarie același an, *Moldova* a devenit scena unor întîmplări și mai îngrozitoare. Îndrăzneața întreprindere a *eteriștilor*, care și-au început acțiunile lor, nechibzuite și rău coordonate în acest principat, au supus Moldova la tot felul de violențe din partea adunăturii neînfrînate, care alcătuia oștirea lor. Proiectul întemeiat pe asigurări iluzorii, de a atrage pe Tudor la o acțiune comună cu ei, a dispărut curînd din visurile conducătorilor *Eteriei*. Temeiurile răscoalei pandurilor și celei a eteriștilor erau cu totul contrarii: primii acționau împotriva cîrmuirii nefaste a *fanarioților*, neluînd nicidecum atitudine împotriva

www.dacoromanica.ro

Porții [5];* ceilalți se răsculau împotriva acesteia și se înarmau pentru eliberarea *grecilor*.

În acel timp, *Iașii*, dar mai ales *București*, au devenit cuibul tuturor intrigilor și șiretlicurilor. Orice mijloc, orice crimă părea permisă în ochii acelora, care erau dornici să-și atingă ținta. Pe de o parte, incapacitatea totală pentru o astfel de acțiune a acelora care conduceau ambele răscoale, ingeniozitatea și intențiile lacome ale unora dintre boierii din ambele principate, atitudinea trufașă a altora, lăcomia, proprie în genere autorităților pământene și a altor autorități, fel de fel de vicii și desfrîul total al înaltului cler, ca și ignoranța, în înțelesul deplin al cuvîntului, a clerului de jos, cele mai infernale tertipuri,
| perfidia, uneltirile și viclenia *fanarioților*, de care erau întotdeauna pline ambele 6
principate în timpul domnilor *greci*, josnicia slugarnică a *peroților* aflați aici, — iar pe de altă parte, nepăsarea totală și mai tîrziu acțiunea prudentă a guvernului *turc*, influența nemijlocită și secretă a unor persoane de la consulate, moravurile blînde ale țăranilor timizi, neîncrederea reciprocă și vrajba neîncetată dintre *căpitani* și, în sfîrșit, violența neînfrînată a *arnăuților*, *bulgarilor sîrbilor*, *grecilor* și a altora, care constituiau atunci în mod exclusiv forța principatelor, și care, părăsindu-și brusc posturile, s-au alăturat unii sub steagurile *pandurilor*, alții sub cele ale *eteriștilor*, iar unii au alcătuit, sub comanda diferiților căpitani, detașamente independente față și de unii și față de ceilalți, comițînd de asemenea jafuri, — toate acestea alcătuiau la un loc un amestec uimitor de diferite patimi, de diferite scopuri și de diferite planuri. O totală anarhie și un haos în înțelesul deplin al acestui cuvînt domnea pretutindeni și între toți. Numai *Tudor* a mai păstrat, la început, o umbră de ordine.

Cauza răscoalei *grecilor* [6] se explică de la sine: fanatismul religios al ambelor părți, asuprirea grecilor din partea diferitelor autorități *turcești*; firea înăscută a grecilor, totdeauna gata să ridice armele; modul lor de viață și de existență; partide sau mai curînd | bande permanente existau de multă vreme la ei, dar 7
totodată și vitejie personală; toate acestea formau de totdeauna trăsăturile distincte ale caracterului lor. Unii din ei, aflîndu-se în țări *europene*, își făceau acolo studiile și se întorceau uneori în patria lor. Călăuziți de amintirile istorice cu privire la *Grecia* antică și văzînd starea servilă în care se află, ei au început, în închipuirea lor înflăcărată, să cugete la eliberarea țării lor. Prin imnurile sale patriotice, *Rigas* i-a însuflețit și mai mult și a pus prima bază a *Eteriei*.

Mîndria nepăsătoare a turcilor nu le-a permis să prevadă urmările răscoalei generale a unui popor viteaz, obișnuit cu armele și care putea fi ușor ridicat la arme. Executarea lui *Rigas* (extrădat *turcilor*) și a altor cîțiva greci, socotiți drept căpetenii ale răscoalei ce se pregătea, a liniștit și a adormit Poarta. Nu încape îndoială că o asemenea măsură ar fi putut poate liniști un stat cu alte

---

* În realitate autorul se referă la faptul că în proclamațiile lui Tudor Vladimirescu nu se adoptă o atitudine antiotomană clară; el nu cunoaște însă măsurile concrete luate de Tudor de la început în vederea unei rezistențe împotriva eventualei invazii turcești.

www.dacoromanica.ro

rînduieli și altă populație. Într-un stat însă ca cel *turcesc*, ea nu este bineînțeles, îndestulătoare, ca să asigure în viitor bunăstarea poporului. Orice conspirație își are începutul într-un cerc foarte restrîns, care poate cu timpul să se extindă,
8 dar care desigur nu va avea niciodată o forță proprie suficientă pentru | a o înfăptui numai cu ajutorul capilor acestei conspirații. Pentru aceasta este nevoie de forță fizică, care este găsită prin diferite mijloace, în clasa de jos, în rîndurile vulgului, aproape totdeauna predispus la aceasta. Acesta, orbit de violențele ce le întrezărește, de gîndul jafului și de altele asemănătoare, este totdeauna gata să-și aplece urechea la ademenirile contrare legilor, pentru că el nu pierde nimic în caz de nereușită, deoarece nefiind pasibil de nici o pedeapsă pentru călcare de jurămînt și de alte îndatoriri proprii cetățenilor pașnici, se întîmplă încă să fie justificat pe motiv că « a *fost atras* prin înșelătorie și alte curse ce i-au fost întinse». Desigur, spiritul de umaniate cere să fie pedepsit un număr cît mai redus de criminali. Dacă însă aceia, care în conspirații formează forța principală, hotărîtoare a părților care luptă una în ciuda celeilalte, nu sînt înfrînați prin pedepse exemplare [7], atunci în ce alt chip pot fi lipsiți conspiratorii de mijloacele de a avea întotdeauna gata mii de astfel de oameni, care le servesc numai de instrument pentru a-și aduce la îndeplinire planurile lor rău intenționate. O poliție bine organizată poate uneori preveni guvernul care, la rîndul său, poate să îndepărteze prin măsuri prudente furtuna care se pregătește, dar niciodată nu o va distruge, atîta timp cît mijloacele de
9 a o produce | nu se vor lua din mîinile unui număr foarte mic de oameni cu intenții rele.

Turcii au procedat în felul următor: descoperind conspirația chiar de la începutul Eteriei, au executat pe *Rigas* chiar la frontieră [8] și pe alți cîțiva în unele localități din imperiu, fără nici o cercetare, care ar fi putut descoperi pe deplin pe toți complicii; fără a cerceta toate urmele, ei nu au luat, în ciuda propriului lor obicei, nici un fel de măsuri pentru distrugerea totală a sevei care alimentează numeroasele lujere și ramuri. În curînd acestea au crescut din nou din rădăcina, intrată acum adînc în pămînt, a lui *Rigas* cel tăiat.

În anul 1821, din anumite cauze (asupra cărora nu este locul să ne întindem aici), *eteriștii* au ridicat, înainte de vreme, steagul răscoalei. Cine a putut prevedea de la început succesul acestei cutezătoare acțiuni? Urmăriți peste tot de *turci*; blestemați și lipsiți de sf. împărtășanie de către *patriarh*; acuzați de toate *puterile creștine*, ei au dat lupta cu o disperare plină de bărbăție contra forțelor superioare ale lui *Curșid Pașa*, care s-a îndreptat împotriva lor după supunerea lui *Ali pașa din Ianina*, cel care s-a opus tuturor eforturilor imperiului *otoman* aproximativ o jumătate de veac.

10 Mîndru și îmbătat de aceste succese fericite, comandantul *turc* a trecut cu vederea mîna de oameni, care a îndrăznit să se răscoale împotriva stăpînirii legale; trufașul *Curșid* nu a voit să țină seamă (și poate nici nu l-a cunoscut) de adevărul indiscutabil: dacă răsculații sînt nimiciți printr-o primă și sigură

www.dacoromanica.ro

lovitură, forța lor crește în urma celui mai mic succes pe care îl vor avea și atunci pornirea de la început a disperării lor criminale și oarbe capătă curaj, încredere în sine și, în sfîrșit, dintr-o răscoală sau dintr-o simplă rebeliune, ei formează o rezistență. Așa s-a și întîmplat. *Curșid*, favoritul suveranului său, înconjurat numai de lingușitori și de oameni lipsiți de orice capacitate, credea că va fi de ajuns numai să apară el ca să se împrăștie dușmanul, care ocupase defileele, și nu a luat nici un fel de măsuri. Profitînd de loc[ul ce-l ocupau], *grecii* au respins pretutindeni numeroasele trupe *turcești*, care erau împărțite în mici unități, le-au slăbit și, în sfîrșit, le-au dezorganizat total. *Curșid-pașa* a primit de la *sultan* pedeapsa meritată. Grecii însă, încurajați de acest prim succes, au profitat de răgazul iernei, s-au întărit și, la rîndul lor, au început ofensiva și, în cele din urmă, ceea ce la început a fost considerat de către toți o răzvrătire obișnuită, mai tîrziu a fost recunoscut drept o cauză națională generală. Și astfel, la început acțiunea slabă a Porții iar apoi incapacitatea comandantului ei de oști, care se bucura | de un zvon fals de glorie pentru 11
succese întîmplătoare și oarbe, a avut drept consecință desprinderea totală a *Greciei* de imperiul turcesc. Dar să revenim la subiectul nostru.

Răscoala *pandurilor* are cu totul altă cauză și ea se distinge printr-un spirit și caracter deosebit. Mijloacele pline de șiretenie și perfidie întrebuințate, precum și acțiunea, relațiile și sfîrșitul ei, toate acestea sînt necunoscute de europeni. Această răscoală este nouă cel puțin pentru aceia care nu cunosc însușirile boierilor din ambele principate, care au participat, într-o măsură mai mare sau mai mică, la diferitele ei episoade; apoi pe oamenii cunoscuți sub denumirea generală de *arnăuți*, alcătuiți din *sulioți*, *albanezi*, *bulgari munteni* și alți [bulgari], *sîrbi*, *greci* și alții, care constituiau atunci, exclusiv, forța ambelor principate; precum și pe *pandurii* înșiși și pe șefii lor. Pe scurt, această răscoală este nouă pentru toți aceia, care nu au putut vedea de aproape și urmări atunci toate evenimentele desfășurate pe acest teatru de război, sau asasinatele, crimele, jafurile și altele asemănătoare. În orice caz, ambele aceste evenimente din principate trebuie să servească pentru un filozof și un observator nepărtinitor al acestui secol drept monumente prețioase și călăuză sigură pentru concluzii privind viitorul.

În toate întîmplările acestea din principate un oarecare *căpitan Iordache** 12
(obiectul descrierii noastre) a jucat un rol mai însemnat. Acest *grec* șiret și perfid a știut, în tot timpul acesta, să-și mascheze cu mare iscusință însușirile sale *înăscute*. *Împletirea* multor întîmplări a făcut ca numele său să devină celebru și l-a așezat pe un loc de frunte printre primii eroi ai *eteriștilor* care au acționat pe acest teatru de operații de război.

Mulți dintre *grecii* care au participat la această acțiune, moștenindu-i pe strămoșii lor în ceea ce privește lăudăroșenia lor națională și părtinirea

[1] In ms: Iorgachi. Este vorba de Iordache Olimpiotul.

www.dacoromanica.ro

lor, au redactat în diferite limbi descrieri, în care unii își justificau fuga și comportarea lor rușinoasă, iar alții căutau mijloace să lămurească cauzele care i-au împins să-și înceapă prematur acțiunea în principate, fără a lăsa timp conspirației să fie perfect pregătită, în pofida proiectului inițial al *Eteriei*, și nu au prevenit despre aceasta din timp miile de victime, căzute din această cauză la *Constantinopol*, *Smirna* și în alte locuri din imperiu. Ei au căutat să prezinte acest fapt fie numai și ca o umbră de probabilitate; dar în zadar, deoarece evenimentele din principate nu au justificat proiectele lor. Călăuziți
13 de exemplul povestitorilor lor antici, | care, prin simpatia lor înăscută pentru tot ce este miraculos, prin fabuloasa lor elocvență, prezentau, poate drept grandioase — în culorile poeziei — întîmplările cele mai obișnuite și făceau posteritatea să se uimească de diferitele fapte de vitejie ale unora din eroii lor, au urmat și ei aceste norme și și-au ales drept erou pe *căpitanul Iordache*, a cărui comportare, cît și moarte, au rămas pentru mulți necunoscute. Acesta este, oarecum, singurul motiv pentru care noi, pînă astăzi, avem o idee falsă despre evenimentele din principate în vremea cît s-au aflat acolo *eteriștii* în anul 1821, evenimente care, — așa cum s-au întîmplat, — merită într-adevăr atenție și un interes deosebit.

Căpitanul Iordache ocupă în toate aceste descrieri unul din primele locuri și numele acestui nou *Leonida* este așezat de autorii acestor descrieri în rîndul marilor bărbați ai *Greciei antice*. Viața și moartea lui au fost cîntate în cîntece, asemănătoare mai mult cu imnurile și care au fost traduse în numeroase limbi străine; fapt care, potrivit cu spiritul vremii actuale, a fost împodobit și mai mult de traducători. Incontestabil că peste cîteva secole posteritatea citind Istoria *renașterii Greciei*, se va minuna de căpitanul *Iordache*, așa precum noi ne minunăm de povestirile, poate tot atît de false, ale faptelor unor bărbați din *Grecia antică*.

14 Un concurs de împrejurări mi-a oferit prilejul chiar de la început să urmăresc de aproape toate aceste evenimente și în cele din urmă să le controlez la fața locului și să mă conving de adevărul lor cu ajutorul mărturiilor unui mare număr de oameni, care au participat la ele, și cu care am avut apoi strînse legături. Lipsindu-mi însă timpul pentru a pune în ordine toate aceste informații amănunțite, mă limitez să extrag pe scurt tot ce se referă numai la viața *căpitanului Iordache*, pentru a o prezenta în aspectul ei adevărat.

Căpitanul Iordache * este originar din *Tesalia*, dintr-un sat mic de la poalele muntelui *Olimp*, din care cauză și-a și luat, în timpul *Eteriei*, porecla de *Olimpiotul*. În tinerețea sa a intrat, dintr-o înclinare înnăscută, proprie majorității compatrioților săi, datorită felului lor de trai, într-o bandă *turcească* de tîlhari, a *cîrjaliilor*, care devasta împrejurimile muntelui *Olimp*. Știind să scrie *grecește*, el a fost în această bandă copist. După risipirea acesteia, s-a

* Așa se spune în acele părți lui Gheorghe [*Nota lui I. P. Liprandi*].

www.dacoromanica.ro

salvat în *Serbia*, unde *Haiduc Velko* se lupta contra *turcilor*. Acest voievod a primit la sine pe *Iordache* și i-a dat mai tîrziu 12 oameni, cu care acesta își făcea serviciul. În cursul campaniei din anii 1806—1812, adunînd cîțiva *arnăuți*, | 15 *Iordache* s-a alăturat *pandurilor* și în tot timpul duratei acestui război a făcut serviciu alături de ei, fapt pentru care a fost răsplătit cu primul grad de ofițer (rus) și cu decorația sf. Anna clasa a 4-a.

După încheierea păcii de la *București*, Iordache a continuat să lupte în rîndurile *Haiducului Velko*, iar cînd acesta a fost omorît, Iordache, căsătorindu-se cu văduva acestui voievod, a venit de acolo în *Țara Romînească*, împreună cu *Ștefan Jivkovici*, un alt voievod sîrb, apoi împreună cu unele persoane de la consulat a apărut la *Viena*, în timpul congresului, unde a avut prilejul să cunoască pe p[rințul] A. Ipsilanti. Întorcîndu-se în *Țara Romînească*, el a fost amestecat în diferite răscoale, s-a refugiat din nou în *Serbia*, și a intrat în partidul lui *Milos* (atunci voievod). Dar peste o lună a fugit de la el și s-a pus la dispoziția partidului advers condus de voievodul *Vuița*. În anul 1816, aflînd că *Miloș* a trimis la curtea *rusească* ca delegat pe un oarecare *Gherman*, a anunțat acest lucru lui *Dervișpașa*, pe atunci comandantul *turcilor* de la *Orșova Nouă*. Acest pașă a trimis oameni în urmărirea lui; însă consulii *ruși* din principate (Pini și *Kiriko*) au reușit să-l ascundă și să-l treacă peste *Prut*. *Iordache* nu s-a mulțumit însă cu aceasta, și luînd de la partidul advers (de la Vuița și alții) scrisori către ministerul [rus], prin care se arăta că *Gherman* era un delegat fals, a plecat în *Basarabia*. Această afacere | s-a lămurit curînd. 16 Partidul lui *Miloș* a cîștigat și *Iordache* a trecut în partidul lui Milko [9], fratele *Haiducului Velko*. Neizbutind însă nici aici, *Iordache* a plecat la *București*, unde a avut de la un consulat de îndeplinit unele însărcinări cerute de împrejurări. Din cauza caracterului său din naștere agitat, fiind totdeauna gata să ridice arma pentru bani, el a fost amestecat în complotul, descoperit de prințul *Caragea*, împotriva cîrmuirii sale. Mulți dintre participanți și-au pierdut viața, altora li s-a tăiat nasul, brațele sau urechile, alții au fost surghiuniți. *Iordache*, fiindcă se bucura însă de protecția consulatului *rus*, a fost pus numai în fiare și predat acestuia spre a fi trimis în *Rusia*, ceea ce a și fost adus la îndeplinire. *Iordache* a fost trimis în fiare, prin *Iași* în *Basarabia*. După ce a sosit la *Hotin*, a fost luat pe garanție de către *Iacov Nenadovici*, un voievod sîrb, care locuiește acolo și astăzi.

În acest oraș el s-a întîlnit cu *Caragheorghe*, care avea intenția să se strecoare în *Serbia*. *Iordache* s-a angajat să-l conducă și i-a făgăduit să-i adune în taină, la *Cerneți* (oraș din *Oltenia*) 500 de oameni, cu care *Gheorghe cel Negru* trebuia să intre deocamdată în patria sa. *Iordache* a primit pentru aceasta 3 000 galbeni. El a reușit să obțină repede la *Chișinău* un pașaport și astfel a apărut iarăși în principate, de data aceasta cu pașaport *rusesc*. | După sosirea sa la Iași, 17 a rămas acolo să aștepte venirea lui *Caragheorghe*, care trebuia să treacă granița în ascuns.

www.dacoromanica.ro

Aflînd prințul *Caragea* despre sosirea lui *Iordache* în *Moldova* și temîndu-se ca acesta să nu să întoarcă din nou în *Țara Romînească*, a scris consulatului, expunîndu-i amănunțit toate faptele săvîrșite înainte de *Iordache* și rugîndu-l insistent să nu-l lase să treacă din *Moldova* în *Țara Romînească*. Între timp *Caragheorghe* venise la *Iași*. *Iordache*, văzînd că-i este imposibil să treacă prin *Țara Romînească*, a luat pașaport pentru *Mehadia*, sub pretext că soția lui este bolnavă și a plecat într-acolo, împreună cu *Caragheorghe*, prin *Bucovina*. *Iordache* a lăsat pe *Caragheorghe* să spere că-i va îndeplini tot ce-i promisese din *Mehadia*, situată în apropiere de *Cerneți*. Într-adevăr, cu ajutorul unor agenți secreți, *Iordache* a început să strîngă oameni la *Cerneți*. *Caragheorghe* însă nu putea să rămînă multă vreme în locurile acelea, unde mulți îl cunoșteau personal. De aceea el a fost silit să treacă singur *Dunărea* în *Serbia* cu *Naum Carnarul* (grec)[10], iar *Iordache* i-a promis că va sosi îndată după el cu 500 de oameni.

În curînd însă *Caragheorghe* a căzut victimă trădării voievodului *Vuița*, cumătrul său, care îl chemase din *Rusia*, și toate isprăvile lui *Iordache* au fost dezvăluite lui *Caragea*.

18 Acest domn, temîndu-se, pe bună dreptate, de urmările legăturilor strînse dintre acest om, plin de neastîmpăr și pandurii de *Oltenia*, a adus totul la cunoștință guvernului *austriac* care, arestînd pe *Iordache*, l-a dus la Brașov. Acolo el a prezentat pașaportul său de ofițer *rus*, a reușit să fie eliberat și s-a întors din nou la *Mehadia*, fiind supraveghiat de aproape de poliția secretă.

Această lecție nu i-a servit la nimic. Caracterul neastîmpărat al lui *Iordache* i-a fost în curînd din nou funest: el a intrat iarăși în legătură cu *pandurii*, care începuseră să se arate fățiș nemulțumiți de domnia lui *Caragea*. Domnul a scris a doua oară în *Austria*, care fusese înștiințată și de agenții săi despre desele legături ale lui *Iordache* cu unii locuitori din *Oltenia* și *Serbia*. Atunci el a fost arestat ca un criminal de drept comun, și trimis pe jos, între 13 soldați din *Mehadia* la *Brașov*. În seara zilei a treia de drum, trecînd aproape de granița principatului, el a reușit să înșele paza și a dispărut prin pădure în *Oltenia*.

Primind de la *Brașov* înștiințarea despre fuga lui *Iordache* și despre pedepsirea celor vinovați de scăparea lui, *Caragea* a anunțat aceasta prin întregul principat, și între timp conform obiceiului existent în acele locuri în timpul
19 domniilor *fanariote*, | a însărcinat în secret pe un oarecare căpitan *Ghencia* să plece fără întîrziere din *București* în căutarea lui *Iordache* și să-l omoare în ascuns, promițîndu-i drept răsplată 500 de galbeni. Aflînd însă consulatul rusesc despre aceasta, a protestat împotriva intenției domnului, pe care acesta însă o tăgăduia. Cu toate acestea, consulatul a stăruit ca împreună cu *Ghencia* să fie trimis și un funcționar al consultatului. *Iordache* a fost găsit lîngă *Cerneți* și adus la *București* de-a dreptul la curte și ținut acolo.

În desele interogatorii, pe care le făcea domnul însuși cu privire la toate comploturile lui, *Iordache* a știut să placă lui *Caragea*, care, gîndindu-se încă

www.dacoromanica.ro

de atunci la fuga sa, îl găsea necesar pentru aceasta, cu atît mai mult, că domnul a reușit să-i găsească punctul lui slab: că numai măsura banilor îi poate determina gradul de credință. Pe de altă parte, L... *, dragomanul unui consulat, fiind acum *efor* al *Eteriei*, a căutat prin toate mijloacele să sprijine pe Iordache și să-l păstreze pentru viitor. Și astfel, după toate persecuțiile suferite de căpitanul *Iordache* din partea lui *Caragea*, acesta i-a dat bani, l-a ademenit și mai mult prin promisiuni, și l-a numit comandant peste o parte din garda sa. În tot timpul cît *Iordache* a ocupat acest post, el s-a comportat de așa manieră, încît a cîștigat în curînd întreaga încredere a prințului.

Cînd la *București* se vorbea acum cu glas tare despre intenția domnului 20
de a fugi în *Austria*, cu întreaga sa avere adunată de el din țară, s-a întîmplat să fie în oraș și *Tudor Vladimirescu*. Acesta îl cunoștea pe *Iordache* de multă vreme, și ca locuitor băștinaș din *Cerneți* avea legături cu el. După o consfătuire comună, *Iordache* a jurat și promis lui *Tudor* să nu-l lase pe domn să plece din principat, ci să-l predea lui și poporului, cu toate bogățiile sale. Cu această făgăduință *Tudor* a plecat înapoi, să ia măsuri, iar *Iordache* a prevenit pe prinț despre intenția acestui șef de *panduri* și i-a grăbit plecarea. Primind 7 000 de mahmudele (circa 10 000 galbeni) pentru formarea unui detașament, Iordache a avut peste cîteva zile gata 300 de oameni de nădejde, cu care a condus pe prinț pînă la granițele *Transilvaniei*. Această împrejurare a fost cauza dușmăniei neînduplecate care a existat după aceasta între *Tudor* și *Iordache*.

După ce a condus pe prinț, *Iordache* s-a întors la *București*. După sosirea noului domn *Alexandru Suțu*, s-a răspîndit zvonul că acesta ar avea, chipurile, ordin să omoare pe căpitanul *Iordache*, și aceasta din cauza ajutorului dat de el la fuga prințului *Caragea*. L... * pentru care *Iordache* era pe zi ce trecea tot mai necesar din cauza *Eteriei*, a pregătit pe nesimțite pe domn | în favoarea 21
acestui căpitan și a silit pe Iordache să meargă la prinț și să se explice cu el mai sincer. L... * poate că știa că zvonul răspîndit nu este just, dar el nu s-a mulțumit cu aceasta. Interesele lui cereau ca *Iordache* să fie din nou folosit în garda noului domn și prin aceasta să poată avea influență asupra *arnăuților*, care, mai de vreme sau mai tîrziu, trebuiau să ajute planurile *eteriștilor*.

Datorită influenței acelui dragoman, *Iordache* a reușit să obțină o audiență la domn, căruia i-a expus situația sa familiară, l-a implorat, ca creștin, să-i dezvăluie adevărul, ca să poată să-și salveze familia și a adăugat că, dacă el « a condus pe predecesorul lui Suțu, a făcut-o pentru că îi slujea, și el nu știa să-i servească altfel, decît cu credință». Sinceritatea pe care *Suțu* credea că o găsește la acest om și prezența lui L...*, care venise, conform înțelegerii, la domn la sfîrșitul acestei audiențe, a ajutat pe Iordache să convingă pe prinț, care poate și el însuși se gîndea acum să urmeze, cu timpul, exemplul

* Puncte în ms. Este vorba de Gheorghe Leventis, dragomanul consulului rus.

www.dacoromanica.ro

predecesorului său. De aceea prințul a liniștit pe *Iordache*, i-a arătat bunăvoință și l-a făcut iarăși comandant al unei părți din garda sa, post pe care el l-a ocupat pînă la moartea acestui domn.

22 Între timp, treburile *Eteriei* au început să ia | o formă mai activă și *Galatis*, unul din *eforii* acesteia, trecînd în anii 1816 și 1817 în legătură cu aceasta prin principate, a răspîndit primul în aceste țări zvonul despre existența acestei societăți. În această asociație au fost primiți, în afară de cîțiva *greci* de seamă, care se aflau pe lîngă domnie, și dintr-acei care făceau serviciul pe la consulate. În ea au intrat și cîțiva boieri. Altora li s-a încredințat însă numai taina existenței *Eteriei* [11].

Bimbașa Sava [12] era atunci comandantul gărzii lui *Callimachi*, domnul *Moldovei*. Acest om avea o mare influență asupra *arnăuților*. Pe lîngă aceasta, datorită capacităților sale militare, el s-a făcut cunoscut tuturor popoarelor războinice de prin prejurul acelei țări. De aceea lui i-a fost încredințată [sarcina] de a pregăti spiritele în *Bulgaria*. El și-a creat acolo legături în această privință și a reușit destul de bine, [fapt] de care mai tîrziu nu au știut însă să se folosească.

Iar căpitanul *Iordache*, care se afla atunci la *București*, a fost însărcinat, în urma influenței exercitate de L...,* să pregătească spiritele *arnăuților* care se găseau în acest oraș și în *Țara Românească*, pentru ca, în caz de nevoie, să se poată îndată alătura *eteriștilor*. În această stare se găseau treburile *Eteriei* în principate pînă la sfîrșitul anului 1820.

În acest timp ei au primit știrea că în curînd va începe răscoala. În scopul
23 | acesta, li s-au dat bani, trimiși, în parte, de p[rințul] A.I... **, care sosise acum la *Chișinău* ***.

Iordache, aflînd de izbucnirea răscoalei în *Oltenia*, a căutat să profite de ea și a luat-o asupra sa. El a înștiințat despre aceasta pe L... * la *București*, pe *Rizo* (Nerulos) [13] la Iași și pe p[rințul] A. *Ipsilanti* la *Chișinău* și din acel moment toți au socotit pe *Iordache* vinovat de răscoala lui *Tudor*. Acest lucru este însă cu totul fals. Poate că *Tudor* a început să acționeze la sugestia altor persoane din *București*, care știau despre *Eterie* și care voiau să tragă din aceasta foloase pentru ei. Dar în ceea ce privește pe *Iordache*, după fuga lui *Caragea*, Tudor se afla cu el în raporturile cele mai dușmănoase. Șiretul *Iordache* credea că mai tîrziu nu-i va fi greu să atragă oastea acestuia de partea sa; cel puțin, cu acest gînd se delecta el pe sine și înșela cea mai mare parte dintre șefii *Eteriei* din principate.

După ce la *București* s-a primit știrea despre răscoala lui Tudor, divanul, care cîrmuia principatul în mod provizoriu, nu a luat măsuri generale pentru a

---

* Gheorghe Leventis.

** Ipsilanti

*** Amănuntele acestei întîmplări sînt foarte interesante, dar prea întinse, pentru a putea fi relatate aici. [*Nota lui I. P. Liprandi*].

www.dacoromanica.ro

se împotrivi rebelului. Din diverse motive, părerile erau diferite şi cea mai mare parte a boierilor, ştiind că *Tudor* nu se trage dintr-un neam ilustru, nu-l credeau periculos |. Această părere născută din ignoranţă există şi pînă astăzi acolo. 24
Tudor era apoi încă departe şi un atare pericol părea nul în ochii boierilor: înfumurarea lor nepăsătoare nu-i lăsa să prevadă urmările. În sfîrşit, cînd au aflat că oastea lui *Tudor* sporea zilnic [14], ei s-au înspăimîntat. Această spaimă a cuprins pînă şi pe complicii lui *Tudor :* ei se temeau ca, profitînd de împrejurări, acesta să nu le folosească în favoarea sa şi să nu devină stăpînul lor. De aceea ei au trimis împotriva lui pe boierul *Nicolae Văcărescu* cu cîţiva căpitani de *arnăuţi* [15], printre care se afla şi căpitanul *Iordache.* * Era însă tîrziu. Ei n-au mai putut stăvili aceste dezordini, produse oarecum de ei înşişi, şi încă atunci, cînd *Tudor* avea deja puterea, le poruncea şi îi ameninţa.

Aceste detaşamente pornite [din Bucureşti], făcînd în marş joncţiunea cu *serdarul Iamandi* şi cu cei 200 de *turci* care erau beşlii prin sate, au ajuns în total pînă la 800 de oameni. Ele au atacat avangarda lui *Tudor*, situată lîngă *Tînţăreni*, sub comanda tovarăşului său *Dimitrie Macedonschi* [16]. După un schimb de focuri care a durat două zile, a doua zi, în seara de 25 februarie, *căp. Iordache* | a primit de la *bimbaşa Sava*, din *Bucureşti*, o scrisoare, în care acesta 25
îi aducea la cunoştinţă că p[rinţul] A. I... **sosise la *Iaşi* la 22 februarie şi că acţiunea *Eteriei* a început etc., etc. În consecinţă, *căpitanul Iordache* a început, în aceeaşi noapte, tratative cu *Tudor* (abia sosit acolo de la Motru). Aici pentru prima oară i-a vorbit el despre existenţa *Eteriei*, căutînd în orice chip să-l convingă pe acest comandant al *pandurilor* să colaboreze cu *grecii*. Văzînd însă în cele din urmă neînduplecarea şi dîrzenia lui *Tudor*, şiretul *Iordache* s-a angajat să lucreze cu el; i-a jurat credinţă şi, în urma consfătuirii dintre ei, a plecat la *Bucureşti*, pentru a reţine acolo pe boieri pînă la sosirea lui *Tudor* şi pentru a comunica p[rinţului] A. Ipsilanti să nu ocupe *Ţara Romînească*. Iordache a luat de la D. Macedonschi bani cu poliţă [17], pentru a pregăti oameni. Ceilalţi căpitani au trecut cu toţii de partea lui *Tudor*. *Turcii* s-au împrăştiat, iar *N. Văcărescu* s-a întors singur la Bucureşti. Mai tîrziu divanul a recurs la tratative prin intermediul lui *C. Samurcaş*, un grec fin şi şiret, care cunoştea bine pe Tudor, dar tot fără nici un rezultat. Tudor n-a voit să audă nimic, ci i-a spus acelaşi lucru, pe care îl făcuse cunoscut prin judeţe, mai adăugînd că de acum înainte el nu va mai intra în nici un fel de tratative cu ei, pînă cînd nu-i vor fi trimise cîteva capete de boieri (nominal), care s-au distins mai ales prin asuprirea sătenilor şi, în sfîrşit, că | în curînd el însuşi va veni la *Bucureşti*. 26
Ne putem închipui efectul produs de aceste cereri preliminare ale lui *Tudor*.

---

* Pornind împotriva lui *Tudor*, Iordache a spus lui P... [A. Pini] la consulat: « Eu nu mă voi bate cu el, va fi al nostru, deoarece I... [A. Ipsilanti] va trece curînd în principate» [*Nota lui I. P. Liprandi*].

** Ipsilanti.

www.dacoromanica.ro

Între timp, căp. *Iordache*, lăsînd în drumul său urme de jaf, a sosit la *București*, unde, în loc de a căuta să rețină pe boieri în acest oraș, așa cum se angajase față de *Tudor* și Macedonschi, el, dimpotrivă, a recurs la toate mijloacele spre a-i înspăimînta. S-a angajat apoi pentru bani să conducă pe mulți, cu oamenii lui, pînă la graniță. Detașamentul lui a jefuit chiar în *București* casele lui *Samurcaș*, *Deșliu* și ale altor cîțiva. Jaful lui a fost oprit însă de *bimbașa Sava*, activității căruia *Bucureștii* i-au datorat, fără îndoială, atunci existența lor. *Iordache* căuta să convingă pe toți că *Tudor* colaborează cu *eteriștii* și s-a grăbit să plece în întîmpinarea prințului A. Ipsilanti.

Iordachi l-a întîmpinat în împrejurimile *Focșanilor* și l-a implorat (așa după cum scrisese înainte) să se grăbească să ocupe *Bucureștii* înaintea lui *Tudor*, pe care îl făcea trădător. El nu a renunțat însă la speranța de a atrage la el oștirea lui *Tudor*, precum și pe aceea a altor căpitani. El a folosit apoi toate mijloacele pentru a ponegri pe bimbașa *Sava* și a inspira față de el neîn-
27 credere, căci numai acesta i se părea | lui periculos. El a luat o sumă însemnată de bani pentru a cumpăra pe căpitanii din oastea lui *Tudor* și pentru a mai strînge oameni, pe care a promis să-i alăture eteriștilor în mare număr, și s-a grăbit înainte spre *București*. Aceștia fuseseră însă ocupați de acum de *Tudor* care apropiindu-se de acest oraș [18] și ajungînd din urmă pe 2 dintre căpitanii lui *Iordache (bulucbașa Iova bairactarul* și pe căpitanul *Iova Turculeț)*, lăsați de Iordache pentru a jefui, i-a executat și prin aceasta a sporit și mai mult ura lui *Iordache* împotriva sa.

Argumentele lui *Iordache* au avut o mare influență asupra p[rințului] A. I... * în ceea ce privește iuțeala înaintării lui spre *București*. Acest șef al *eteriștilor*, datorită unei ciudate presimțiri, căuta, pare-se, încă de la plecarea sa din Iași, frontierele *Austriei*. În loc de a lua pe un drum drept prin *Bîrlad* spre *Focșani*, el a mers spre *Roman* și *Bacău*, pe un drum foarte rău și ocolit, dar care era situat mai aproape de aceste frontiere. De la *Focșani* el a procedat la fel și în loc de a merge direct, el a cotit spre *Ploiești*. Peste cîteva zile apoi, după ce *Bucureștii* fuseseră ocupați de *Tudor*, s-a apropiat și el cu eteriștii
28 săi de acest oraș și și-a așezat tabăra la Colentina, la 2 km de oraș, în care | n-a putut intra deoarece nu l-a lăsat Tudor.

În timpul scurtei ședere a *grecilor* lîngă *București*, *Tudor* a silit divanul să trimită la p[rințul] A.I.... * în delegație pe *Pavel Macedonschi*, pentru a se încredința (așa după cum fusese răspîndit zvonul) dacă acesta fusese într-adevăr împuternicit de Rusia [să se răscoale]. Acest delegat nu a putut însă descoperi adevărul, deoarece atunci, cînd a cerut să vadă în această privință actul respectiv, i s-a răspuns că « asemenea treburi nu se aranjează pe hîrtie».

După aceasta *Tudor* însuși a venit în aceeași zi la p[rințul] A. I.... *. În ciuda tuturor stăruințelor depuse de acesta, Tudor a persistat în

* Ipsilanti.

www.dacoromanica.ro

a nu se uni cu *grecii* și i-a spus: « Scopul vostru este cu totul opus scopului meu. Voi ați ridicat armele pentru eliberarea *Greciei*, iar eu pentru a elibera pe compatrioții mei de jugul prinților greci și al unora dintre marii boieri; locul vostru nu este aici, duceți-vă, treceți *Dunărea* și luptați contra *turcilor*. În ceea ce mă privește, eu nu intenționez să lupt contra lor; eu intenționez să lupt numai împotriva abuzurilor care sfîșie patria mea. Forțele voastre sînt prea slabe ca să puteți să vă opuneți [forțelor] turcești, și dacă nu sînteți sprijiniți de vreo putere, numai nenorocirea vă așteaptă »*. Aceasta a fost singura lor întrevedere. Ei s-au despărțit în termeni cît se poate de reci. | Conducătorul grecilor a răspîndit însă zvonul că *Tudor* i-a jurat [credință], lucru cu totul neadevărat. P[rințul] Gheorghe Cantacuzino a sfătuit pe p[rințul] A.I.... ** ca, întrucît nu este posibil de a face pe *Tudor* să li se alăture, să se întoarcă în *Moldova*. Căp. *Iordache* a asigurat însă pe conducătorul *eteriștilor* că el îi va aduce în curînd pe toți *pandurii*. Tot la *Colentina* bimbașa *Sava* a văzut pentru prima oară pe p[rințul A.I....** care, în loc de a distinge pe acest om de ceilalți, l-a primit foarte prost ***, ca și pe deputații *bulgari* din cîteva districte de pe *văi* [19], a căror pregătire a fost încredințată lui bimbașa *Sava*. Deoarece, conform proiectului lor inițial de acțiune, *eteriștii* trebuiau să meargă rapid prin principate și să treacă în Bulgaria, în vederea acestui fapt fuseseră pregătite de către bimbașa *Sava* la *Zimnicea*, pentru trecerea *Dunării*, cîteva vase mari și 600 *bulgari*, care fiind adunați la Șistov, trebuiau să ajute la această operație. 29

S-a renunțat însă la această acțiune, atît pentru că conducătorilor *greci* le lipseau curajul și aptitudinile pentru asemenea acțiuni, cît și pentru faptul că, văzînd ei că *Tudor* rămîne neînduplecat în ceea ce privește o acțiune comună, nu-l puteau lăsa în spatele frontului lor; ei pierduseră apoi și speranța de a răscula | Serbia [20]. P[rințul] A.I....** nu avea încredere și era bănuitor față de bimbașa *Sava*, înșelat fiind în toate de căp. *Iordachi*. *Curșid Pașa* cucerise aproape întreaga regiune stăpînită de *Ali pașa* din *Ianina*, cu care eteriștii sperau (fără temei) să se unească sau, cel puțin, să profite de această dezordine. 30

Și astfel, după cîteva zile de ședere în împrejurimile *Bucureștilor*, ridicîndu-și pe neașteptate tabăra, eteriștii au pornit spre frontieră, lăsînd în drumul lor urmele unei totale pustiiri și oprindu-se la *Tîrgoviște*. *Tudor* a rămas la *București*; bimbașa *Sava* tot acolo. Acesta fusese însărcinat de p[rințul] A.I....** să supravegheze pe *Tudor* și pe turci, care nu se arătaseră încă pe malul stîng al *Dunării*.

Șederea acestor forțe în împrejurimile *Bucureștilor* prezenta o situație oarecum stranie. *Tudor* părea neînduplecat, intrînd într-un contact și mai

---

* În general, toate scrisorile și răspunsurile lui *Tudor* s-au deosebit la început printr-o judecată foarte sănătoasă și totul [s-a făcut] în numele poporului romîn. *[Nota lui I. P. Lipandi]*

** Ipsilanti.

*** Este demn de notat că numai ce bimbașa *Sava* a apărut în tabăra *eteriștilor*, o mare parte dintre cei mai buni *arnăuți* au și trecut la el [*Nota lui I. P. Liprandi*].

www.dacoromanica.ro

strîns cu *turcii*; bimbaşa *Sava* a devenit mai rece în ceea ce priveşte ajutorarea *eteriştilor*; văzînd cauza patriei sale în mîini atît de slabe, el a început să prefere locul său anterior pe lîngă *Callimachi*, care fusese numit domn în *Ţara Romînească*. Căp. *Iordache* a jurat amîndorora să lucreze împreună, dar îi înşela pe toţi.
31 În sfîrşit, p[rinţul] A.I...* juca aici în toate privinţele rolul cel mai jalnic. | Aproape toţi au început să se gîndească cum să se omoare, în mod perfid, unii pe alţii.

Sosind, la începutul lui aprilie, la Tîrgovişte, *eteriştii* au încartiruit o mare parte din oamenii lor în acest oraş. *Colocotroni* a ocupat mănăstirea *Nucetul*; *Duca Ploeştii* [21]; *Orfano* s-a instalat la *Mărgineni*; *Atanas* nu a voit să se supună şi, despărţindu-se, s-a dus la *Buzău*; bimbaşa *Sava*, cum s-a spus, a fost lăsat la *Bucureşti*, iar *Iordache* la *Piteşti*. La *Tîrgovişte* a ajuns cunoscută declaraţia de la Congresul de la *Laybach*; acest fapt era ţinut însă ascuns [22]. Între timp, p[rinţul] A.I.... * a instituit un consiliu de război. Acest consiliu nu exercita însă nici umbră de cîrmuire în dezordinea generală care domnea atunci, fiind alcătuit din oameni fără de nici o însemnătate [23], care nu puteau, nici într-un caz, să dea un sfat util şi cu atît mai puţin să înfrîneze violenţele adunăturii, care forma oastea *eteriştilor*.

De asemenea ei au început să întărească *Tîrgovişte*a şi au înălţat trei bastioane spre sud, aşezate însă fără a se observa vreo regulă de apărare. Şanţul şi valul nu aveau nicăieri adîncimea şi înălţimea cuvenită, aşa îneît omul putea sări foarte uşor peste ele. Nimeni nu acorda acestui fapt nici o atenţie şi nimeni
32 nu înţelegea în aceasta nimic. | Pe deasupra, întreaga artilerie a *eteriştilor* se compunea atunci numai din şapte tunuri, fără accesoriile cuvenite, şi în starea cea mai neglijentă posibilă. Comandantul suprem a încredinţat comanda de căpetenie asupra acesteia lui *Vasile Caravia*, care era pe atît de ignorant în ceea ce priveşte artileria, pe cît de perfecţionat era în crimele cele mai infernale [24].

Lagărul *eteriştilor* prezenta, în general, o uimitoare priveliştе de varietate, zăpăceală şi dezordine. Printre oamenii, în cea mai mare parte îmbrăcaţi numai pe jumătate, strînşi din tot felul de adunătură, se vedeau scurtele caftane negre cu căciuli la fel, împodobite cu un cap de mort din argint; pe drapelele lor se afla inscripţia: « *Renasc din cenuşa mea* »; uniforme de cazaci şi ulani; o mulţime de diferite veşminte asiatice şi de arnăuţi etc., etc. Ordinea şi disciplina erau cu totul necunoscute; nu existau nici şefi bine precizaţi, nici hotărîri şi reguli precise: toţi erau fraţi, toţi căpitani [25]. Începînd cu cartierul general pînă la ultimul căpitan, toţi erau ocupaţi numai de intrigi. Căpitanii ademeneau fără de încetare oamenii unul de la altul; nimeni nu ştia precis cîţi oameni poate să scoată la luptă. Nimănui nu i se plătea nimic şi dacă cineva cerea bani,
33 i se răspundea că « nouă | nu ne trebue bani, noi am ridicat armele nu pentru a obţine bogăţii, ci pentru eliberarea patriei — noi avem nevoie numai de fier şi vitejie». De atare sentimente dezinteresate erau însufleţiţi aceia, care aveau în mîinile lor banii !

* Ipsilanti.

www.dacoromanica.ro

Dar dacă armatei nu i se plătea solda, ea trebuia totuşi hrănită. Strîngerea alimentelor necesare se făcea fără a se respecta nici un fel de norme de rechiziţie. Fiecare căpitan, fiecare *eterist* de rînd pleca, cu cîţiva tovarăşi, după bunul lui plac, la sate şi jefuia pe ţăran. Cea mai mare parte dintre boieri şi negustori îşi părăsiseră vetrele şi fugiseră în *Austria*. Profitînd de aceasta, *ispravnicii*, împreună cu căpitanii de *arnăuţi*, luau de la ţărani nu numai cantităţi de cîteva ori mai mari decît cele necesare pentru trupe, ci absolut tot ce găseau şi le trimiteau pentru vînzare la frontierele *Austriei*. Pe scurt, o ţară care poate, păstrîndu-se ordinea, să întreţină o armată numeroasă, a fost adusă, în cîteva săptămîni, într-o astfel de stare, încît nu numai că nu putea aproviziona 10 000 de oameni, ci nu mai rămăsese nimic nici pentru hrana proprie a ţăranilor. Este neîndoielnic că *eteriştii* au pricinuit timp de trei luni, cît au stat în principate, mult mai mult rău acestei ţări decît mai tîrziu *turcii* înşişi.

Forţa principală a *eteriştilor*, *batalionul sacru* alcătuit din tineri *greci*, 34
care, în cea mai mare parte îşi făcuseră studiile în *Europa*, în loc de a fi ţinut în bună stare, se afla într-o totală părăsire şi nu avea cu adevărat un comandant al său, deoarece la începutul formării lui p[rinţul] A.I.... * trebuia să ia personal comanda asupra lui; el însă a amînat mereu, sub diferite pretexte, acest lucru [26]. Instrucţie se făcea numai arareori; şi cine făcea cu el instrucţia? Cea mai mare parte din timp şi-o petreceau în petreceri, cîntînd cîntece patriotice.

Restul trupelor nu numai că nu făcea de fel instrucţie, dar în rîndurile lor nu exista nici o ordine şi nici umbră de disciplină. | În lagăr nu exista nici 35
un fel de poliţie, aşa încît numeroşi spioni *turci* erau amestecaţi cu *eteriştii* şi nimeni nu ştia despre aceasta. Iar în afara taberei nu exista nici lanţ de posturi de siguranţă, nici pichete. Pe scurt, nimeni nu ştia ce se petrece în jurul lor. Toţi trăiau într-o desăvîrşită nepăsare şi nimeni nu dădea atenţe acestui lucru.

Cartierul general se delecta cu răspîndirea de zvonuri deşarte şi lipsite de temei: despre ajutorul acordat eteriştilor de alte puteri, despre sosirea în curînd a p[rinţului] Dimitrie Ipsilanti cu un corp de 20 000 ostaşi ruşi, despre sosirea unui mare parc de artilerie | etc., etc., iar la *Iaşi* se vorbea deja despre 36
cucerirea în curînd a întregului imperiu otoman. P[rinţii] şi, după exemplul lor, alţi cîţiva comandanţi, îşi lăsaseră să le crească încă din Iaşi bărbile, pentru a nu le rade decît la *Constantinopol* — frumoasă iluzie care nu i-a încîntat însă multă vreme. Ei ofereau neîncetat unii altora mese somptuoase, baluri, serate, spectacole, concerte, dedîndu-se tuturor desfrîurilor vieţii. Alţii urmau exemplul lor şi, se poate spune că tot timpul nu se trezeau din cauza abundenţei vinului, care se afla în aceste locuri. Nimeni nu se gîndea că va trebui, în cele din urmă, să se întîlnească cu inamicul. Impertinenţa ajunsese de necrezut; nimeni nu putea şi nu era în stare să frîneze la fiece pas furiile reciproce şi

* Ipsilanti.

www.dacoromanica.ro

violențele pricinuite nenorociților țărani. Pretutindeni domnea anarhia în înțelesul deplin al cuvîntului.

Comandantul însuși, înconjurat de oamenii cei mai netrebnici, era înclinat, dintr-o pornire înnăscută, la desfrîu. El era îndepărtat și instigat împotriva tuturor acelora care-i puteau fi de folos și-i puteau dezvălui adevărata stare de lucruri. Mîndria înfumurată, amorul propriu și nepăsarea acestui *fanariot* au ajuns de necrezut. El nu a binevoit niciodată să-și treacă în revistă armata adunată, necum să vorbească cu cineva. El a construit în casa sa o scară specială,
37 denumind-o [scara] *Sacră*, pe unde nu putea intra nimeni, în afară de frații | săi ș p[rințul] Gh. C.... *. La toate ușile, cîte 2 sentinele țineau armele cruciș și păzeau pare că intenționat pe omul care ar fi trebuit să fie cel mai mult al poporului și care trebuia să însuflețească și să înflăcăreze pe fiecare. Singur șiretul căpitan *Iordache*, venind deseori la cartierul general, era admis la el împingîndu-l și mai mult în cursa întinsă în fața lui prin rapoarte false, prin proiecte irealizabile, prin calomnii etc., etc.

Cam în acea vreme ei au început să primească din toate părțile știri nefavorabile. *Moldova* fusese părăsită de domn și se afla în stare de neliniște; *eteriștii* risipiți prin ea comiteau jafuri. Toate acestea au silit pe p[rințul] A.I....** să trimită, la jumătatea lunii aprilie, în acest principat, doi căpitani: pe *Athanasie* [27] și pe *Pendedeca* [28]. Celui dintîi i-a ordonat să ia comanda asupra *grecilor* aflați la *Galați*, să-i liniștească și să supravegheze *Brăila*. *Pendedeca* trebuia să ocupe cu forțe armate *Iașii* și să interzică unor persoane să mai întrețină legături cu pașa de la *Brăila* și, în caz de nevoie, să dea ajutor lui *Athanasie*. Măsură de neconceput! În loc de a-și concentra toate forțele, el le diviza și vroia, se pare, să-și rețină ambele aceste principate și aceasta împotriva incursiunii *turcești* care se pregătea.

38 În tot acest timp *turcii* n-au luat nici o măsură împotriva malului stîng al *Dunării* [29]. Pașalele din cetățile situate pe acest mal au primit ordine stricte să nu încalce primii, sub nici un pretext, *tratatul de la București*. Între timp s-au dat însă ordine să se pregătească de defensivă și ofensivă. În cele din urmă *Poarta*, obținînd aprobarea congresului de la *Laybach* să reprime pe rebeli, a însărcinat cu această acțiune pe seraschierul de la *Silistra* și pașalele de la *Brăila* și *Vidin*. Atunci au apărut pe malul stîng al *Dunării*: dinspre *Brăila*, *Iusuf pașa* a trimis în *Moldova* pe al său *chehaia bei* și pe *Salih pașa* cu 12 000 oameni și 13 tunuri; pe lîngă acest corp se afla și cunoscutul *Karadjanem*, care a comandat la Sculeni; pe lîngă acest *chehaia bei* se afla *Vogoridi*; din *Vidin*, *silihtarul* pașei de acolo, cu oastea fiului lui *Kara Feiz* [30], alcătuită din 4 000 oameni și 6 tunuri; pe lîngă ei se afla *Samurcaș*; de la *Rusciuc* sau *Giurgiu* 1 000 delii, sub comanda lui *Osman bei*, fratele *pașei Haki* și, în sfîrșit, din *Silistra* 6 200 oameni și 14 tunuri sub comanda lui *chehaia bei Ahmet* [31],

* Cantacuzino.
** Ipsilanti.

www.dacoromanica.ro

sub ordinele căruia se aflau cunoscutul *Cuciuc Ahmet* [32] și comandantul avangărzii, arnăutul *Osman aga* [33]; pe lîngă *chehaia bei* se afla Negri. În afară de acestea, au trecut și mici detașamente de la *Nicopole* și din alte localități.

Toate aceste trupe, intrînd în primele zile ale lunii mai în principate, 39
înaintau cu frică spre *Iași*, *București* și *Craiova*, în timp ce în lagărul *eteriștilor* era evident că nu se schimbase încă nimic. O mică parte din oameni, cu judecata întrucîtva sănătoasă, s-a trezit totuși și a văzut în conducătorul lor un om total incapabil pentru o asemenea acțiune, dar era prea tîrziu. Curînd s-a primit știrea că *turcii* au ocupat *Craiova* și *Bucureștii* și *Tudor*, părăsind *Bucureștii*, s-a îndreptat spre *Pitești*. Tocmai în acel moment comandantul suprem a mai detașat de pe lîngă sine pe p[rințul] G.C.... * cu un mic detașament și l-a trimis la Iași, pentru a restabili ordinea acolo [34].

Între timp *Tudor*, după plecarea sa din *București*, a sosit a treia zi (18 mai) în satul *Goleşti*, situat la o distanță de nouă verste de tîrgul *Pitești*, unde se afla detașamentul p[rințului] Nicolae Ipsilanti. Acesta, aflînd despre apropierea *pandurilor*, le-a ieșit în întîmpinare, împreună cu căpitanii *Iordache*, *Farmache* și alții. Necunoscînd însă intențiile lui *Tudor*, a scos întreaga sa oștire, pe care a așezat-o în ordinea de bătaie, avînd în frunte trei tunuri.

Aici p[rințul] Nicolae Ipsilanti și căp. *Iordache* au căutat prin toate mijloacele să înduplece pe șeful *pandurilor* să acționeze împreună și să-și unească forțele cu *eteriștii*. *Vladimirescu* însă a rămas neînduplecat | și nu a voit să schimbe 40
temeiul răscoalei sale. Singurul lucru pe care au reușit să-l obțină de la îndărătnicul *Tudor* a fost acela că el a consimțit să încheie o înțelegere, prin care ambele părți se obligau să-și dea ajutor reciproc, în cazul cînd una din ele va fi atacată de *turci*. Acest act a fost semnat, pe de o parte, de *Tudor*, *D. Macedonschi* și *Hagi Prodan*, iar pe de altă parte de p[rințul N.I.... **, căp. *Iordache* și căp. *Farmache* [35].

A doua zi după sosirea *pandurilor* la *Goleşti* ***, *D. Macedonschi* aflîndu-se la *Pitești*, s-a întîlnit din întîmplare cu ispravnicii din județele *Gorj* și *Mehedinți*. El a aflat de la dînșii că banii strînși în urma dispozițiilor divanului, sub denumirea de sumă ajutătoare pentru oaste [36], în total circa un milion de lei, au fost primiți de *Tudor* încă la *București*, cu cîteva zile înainte de plecarea sa. Ispravnicii au arătat chitanțele date lor de *Vladimirescu*. Informîndu-se, *Macedonschi* a aflat că acești bani, ca și o parte din alți bani, au fost trimiși în secret de *Tudor* lui *Ghiță Opran*, care locuia în *Austria*, în orașul *Orșova* [37]. Această măsură a inspirat lui *Macedonschi* o bănuială justă, cu atît mai mult că *Tudor* i-a tăinuit mereu primirea acestor bani.

După ce s-a întors la *Goleşti*, *Macedonschi* a întrebat pe *Tudor* despre 41
acești bani. Acesta, fără a ști că este bănuit, a tăgăduit primirea lor. Dar cînd

---

* Cantacuzino.

** Ipsilanti.

*** Aici mă voi extinde puțin — din cauză că cele mai mici amănunte ale unor împrejurări au o strînsă legătură cu soarta lui *Tudor*, atît de fals cunoscută după descrierile eteriștilor [*Nota lui I. P. Liprandi*].

www.dacoromanica.ro

Macedonschi l-a acuzat și a început să-i reproșeze că și-a încălcat jurămîntul și angajamentul scris dintre ei, conform căruia unul nu putea face nimic fără celălalt, atunci *Tudor* a căutat să se justifice prin faptul că acești bani i-au fost predați chiar înainte de plecarea sa din *București* și că el n-a avut timp să dea dispoziții cu privire la cumpărarea lucrurilor necesare pentru îmbrăcămintea și încălțămintea *pandurilor* și că temîndu-se să țină la el o sumă atît de importantă, a transmis-o spre păstrare lui *Ghiță Opran*. Această explicație nu a fost acceptată de *Macedonschi*, care l-a acuzat în public că intenționează să fugă în *Austria* și că reține pentru el banii cuveniți lor [38] și oștirii poporului. Această ceartă a devenit curînd publică și cauza ei cunoscută tuturor.

Temîndu-se de indignarea lui *Macedonschi*, căruia îi era devotată cea mai mare parte dintre cei mai buni căpitani ai săi, *Tudor* a decis să scape de el și de *Hagi Prodan*. Pentru aceasta trebuia mai întîiu să slăbească partidul lor și de aceea, potrivit obiceiului existent la acei oameni în acele ținuturi, *Tudor* a poruncit în aceeași noapte oamenilor săi să prindă pe ascuns, prin înșelătorie, pe cîțiva dintre căpitani și să-i omoare.

42 Aflînd despre aceasta, *Macedonschi* s-a dus îndată la fața locului și abia a reușit să scoată funiile de pe gîtul a opt dintre cei mai buni căpitani, cu excepția unuia (căp. *Ioniță* din județul Gorj), cel mai neînfricat și cel mai iubit de *panduri*, care fusese deja spînzurat. Această întîmplare a produs o mare agitație printre panduri. *Hagi Prodan* și *Macedonschi* numeau în public [pe Tudor] trădător și călcător al jurămintelor și angajamentelor luate față de divan și popor.

Tudor căuta să dovedească și poate nu fără oarecare temei, că acești căpitani erau cumpărați de *Iordache* și că el a poruncit să fie spînzurați ca criminali, fără nici un gînd de a-i ucide pe ascuns.

Macedonschi, sfătuindu-se cu *Hagi Prodan*, au hotărît să-l trimită spre judecare divanului care, potrivit înțelegerii, trebuia să se afle la *Tîrgoviște* sau la *Cîmpulung* [39]. Această măsură a fost, bineînțeles, inspirată mai mult de avantaje personale, deoarece, trimițînd pe *Tudor* în fața divanului, *Macedonschi* rămînea șeful *pandurilor* și își îndeplinea totodată datoria față de divan, arătînd totdeauna că ar proceda potrivit directivelor acestuia. Nefiind încă cu totul sigur de reușita acestei acțiuni, el s-a temut ca partidul lui *Tudor* să nu i se împotrivească sau să nu-l elibereze pe drum. Ei au plecat la *Pitești*

43 și l-au rugat pe căp. *Iordache* să le dea | cîțiva oameni, care să-l conducă pe *Tudor* la divan pentru că — adăugau ei — de la *Golești* pînă la *Tîrgoviște* și mai departe erau postați *eteriștii*.

Căp. *Iordache* a primit cu plăcere această propunere; i se prezenta doar prilejul favorabil ca, profitînd de neînțelegerea care se produsese între comandanții *pandurilor*, să-și reverse toată răzbunarea ascunsă, pe care o nutrea față de *Tudor*. Conform unor înțelegeri încheiate între ei, *Iordache* s-a angajat să-l ducă el însuși pe Tudor la divan și le-a promis să vină a doua zi după el la

www.dacoromanica.ro

Goleşti. Neavînd însă încredere în *Macedonschi* şi în *Prodan*, el a luat de la ei o asigurare scrisă că lui personal nu i se va întîmpla nimic la *Goleşti*. La rîndul său, *Iordache* le-a dat şi el asigurări că va preda pe *Tudor* divanului fără nici o primejdie şi teamă pentru viaţa acestuia. Astfel sînt totdeauna relaţiile dintre aceşti oameni. Personal am avut cîteva cazuri similare, din care am putut să mă conving de această lipsă de încredere dintre ei.

A doua zi dimineaţă (21 mai) *Iordache*, căp. *Farmache* şi alţii au venit cu 100 oameni la *Goleşti* *, şi s-au oprit lîngă casa boierească în care locuiau *Tudor*, *Macedonschi* şi *Hagi Prodan*. | *Tudor* i-a primit, fără a bănui nimic şi, 44
după obicei, a început să le servească gustări.

Cînd s-au strîns cu toţii, *Macedonschi* a dat secretarului lui *Tudor* angajamentul acestuia şi i-a poruncit să-l citească cu voce tare. După terminarea lecturii, *Macedonschi* şi *Hagi Prodan* au expus amănunţit ultima faptă a lui Tudor şi i-au declarat că el, ca unul care şi-a călcat jurămîntul şi angajamentele luate faţă de divan şi de popor, trebuie să fie trimis îndată, cu *Iordache*, în faţa divanului spre a fi judecat. La început *Tudor* a voit să se împotrivească şi şi-a strigat oamenii. Dar totul fusese pregătit: trădătorul *Macedonschi* a lăsat să plece la *Piteşti*, pentru treburile lor proprii, pe acei dintre *panduri*, pe care nu se putea bizui, şi numai căpităniа lui *Hagi Prodan*, alcătuită toată din *sîrbi* (pînă la 300 oameni), se afla în apropierea locuinţei lui *Tudor*.

Văzînd trădarea şi fiind dezarmat, *Vladimirescu* a început să facă noi promisiuni. Dar eforturile lui au fost zadarnice. *Macedonschi*, *Hagi Prodan* şi *Iordache*, cu toţii îşi aveau planurile lor şi astfel, luînd pe *Tudor*, căp. *Iordache* l-a dus la el la *Piteşti*, prin care oraş a trecut în aceeaşi zi şi *Macedonschi* cu *pandurii*, îndreptîndu-se spre *Oltenia*. După aceasta, în timpul nopţii care a sosit, căp. *Iordache* a legat pe *Tudor* şi l-a dus mai departe.

După întrevederea cu *Macedonschi* şi *H. Prodan*, *Iordache* a prevenit încă 45
de cu seară pe p[rinţul] A. I. . . . ** că descoperind, chipurile, legăturile lui *Tudor* cu *turcii*, în urma cărora acest şef al *pandurilor* intenţiona să atace flancul drept al armatei *eteriştilor*, atunci cînd *turcii* o vor ataca din front, şi de aceea a adăugat el, « m-am hotărît a doua zi de dimineaţă să-l arestez şi să-l aduc ». În acest chip perfid proceda *Iordache*.

Indignarea p[rinţului] A. I. ** împotriva lui *Vladimirescu* şi încrederea lui oarbă în căp. *Iordache* erau de ajuns pentru a crede totul, fără dovezi precise. *Iordache* a adus pe Tudor la *Tîrgovişte*, şi în loc să-l prezinte în faţa divanului, care de altfel, nici nu exista, el l-a predat şefului *eteriştilor*, ca pe un criminal.

Tudor a fost aruncat în temniţă la mitropolie, iar *Caravia* a fost însărcinat să-i ia interogatoriul. Acest monstru a supus pe *Tudor* la tot felul de torturi,

---

* Şi nu spre seară, cum scriu *eteriştii* şi fac din aceasta o faptă eroică, împodobită de un cavalerism fabulos. Toate amănuntele referitoare la această întîmplare le-am adunat de la peste 50 de oameni care au fost atunci aici cu *c. Iordache* şi alţii — şi care toţi au servit în anul 1829 sub mine, în detaşamentul de partizani [*Nota lui I. P. Liprandi*].

** Ipsilanti.

www.dacoromanica.ro

numai pentru a afla unde și-a ascuns banii, crezînd că are sume mari de bani. Pentru că asemenea descoperire îi interesa pe toți mai mult decît toate faptele lui *Tudor*. *Vladimirescu* însă a suportat totul cu o neobișnuită tărie, răspunzînd
46 că el nu are nimic și declarînd că « a venit aici cu gîndul ca, | unindu-se cu *eteriștii*, să atace împreună pe *turci* ». În sfîrșit, după două zile de cele mai crunte chinuri, au declarat lui *Tudor* că îl trimit în fața divanului, și legîndu-l, au ieșit noaptea din oraș. Apropiindu-se de rîul *Dîmbovița*, *Caravia* l-a împușcat cu pistolul, apoi l-au ciopîrțit, i-au tăiat capul, iar trupul i l-au aruncat în rîu [41]. În vestonul lui *Tudor*, Caravia a găsit peste 6 000 galbeni în aur și în pietre scumpe [42].

Astfel, printr-o trădare, și-a încheiat *Tudor* viața, fără nici o cercetare și fără nici o umbră de forme legale. Chiar dacă el ar fi avut intenția să lupte împotriva *eteriștilor*, în asemenea caz nu trebuia oare să se procedeze cu el așa, cum se procedează de obicei cu prizonierii? A avut oare p[rințul] A. I. . . . * dovezi și angajamente în scris, potrivit cărora *Tudor* trebuia să colaboreze cu el? Dimpotrivă, el i-a declarat personal contrariul, și numai cu cîteva zile înainte de aceasta p[rințul] N. I. . . . * n-a putut, la *Pitești*, să-l înduplece, împreună cu căp. *Iordache*, să coopereze cu *eteriștii*. De altfel și convenția ca atare, încheiată la *Golești*, dovedește că *Vladimirescu* nu a intenționat niciodată să coopereze cu ei, deoarece el pleca peste Olt, în timp ce *eteriștii* rămîneau la
47 Tîrgoviște. | Prin urmare, ce cooperare putea să existe între ei? Toate acestea erau numai o născocire criminală a căp. *Iordache*. În orice caz însă, nu trebuia oare executat *Tudor* în mod public, ziua, și nu omorît tîlhărește?

Tot atunci p[rințul] A. I. . . . * și-a concentrat detașamentele de pe flancul său stîng: *Duca* s-a oprit în fața *Tîrgoviștei*, *Iordache* a fost trimis peste *Olt* în împrejurimile *Rîmnicului*, pentru a găsi pe *Macedonschi* și a căuta să cumpere pe căpitanii lui; p[rințul N. I. . .* la *Cîmpulung*, unde se gîndea să strîngă divanul, dar era tîrziu, și pentru ce? Bimbașa Sava, venind la *Ipsilanti*, a fost trimis cu detașamentul său la *Mărgineni*, unde a și plecat [43]. Între toate aceste detașamente nu exista însă nici o legătură permanentă, nici pichete, nici patrule.

Apropierea *turcilor* a surprins în curînd pe toți eroii de la *Tîrgoviște* și balurile, concertele zilnice etc. s-au transformat în discuții aprinse, în discordii și intrigi. Pe toate chipurile se citea o neliniște și turburare ascunsă; toți strigau, toți își ofereau sfaturile, dar nimeni nu asculta de celălalt. Abia atunci p[rințul] A. I. . . * și-a revenit și a văzut, dar prea tîrziu, roadele purtării sale rușinoase.

S-a apropiat timpul cînd trebuiau să înceapă acțiunea. Zilnic primeau
48 știri despre apropierea | *turcilor* dinspre *Craiova* și *București*. Aceste știri erau însă aduse de țărani și de oameni de felul lor. Nu puteau și nu se pricepeau, nici chiar în grupe de recunoaștere, să descopere pe inamic și să afle cu precizie care erau forțele și direcția lui.

---

* Ipsilanti.

www.dacoromanica.ro

Situația eteriștilor devenea pe zi ce trecea tot mai dificilă. În cele din urmă, p[rințul] A. I. . .* a convocat consiliul de război, la care au fost invitați și unii căpitani. După lungi discuții p[rințul] A. I. . . .* și apoi alții au acceptat părerea căp. *Iordache*, care insista ca, fără pierdere de timp, « să pornească cu toate forțele împotriva armatei de la *Vidin* în *Oltenia*, să o înfrîngă și să o împrăștie, ceea ce va trebui inevitabil să silească pe *turcii* care veneau din *Silistra* prin *București*, să se retragă ; pe lîngă aceasta, acțiunea încununată de succes din *Oltenia* îi va înspăimînta fără doar și poate ; între timp ocupînd această [țară], să fie îndemnați la o răscoală generală *pandurii* ; să se pună stăpînire pe toate locurile întărite și pe mănăstiri și, aflîndu-se în apropierea *Serbiei* și *Bulgariei*, să se caute să le răscoale». Cu atîta ușurință dispuneau de toate lucrurile cei din consiliul de război !

În urma acestei hotărîri, au dat ordin [prințului] N. I. . .* să plece din *Cîmpulung*, prin *Curtea de Argeș*, la *Rîmnic* pe *Olt* ; bimbașa *Sava* a primit ordin să rămînă la *mănăstirea Mărgineni*. Această din urmă dispoziție arată | 49
pe de-asupra neîncrederea, lipsită de temei, față de *Sava* ; pentru că acest om, care avea 800 de oameni aleși, trebuia ținut în apropiere și poate tocmai acest fapt l-a determinat pe *Sava* să înceapă, încă de la *Mărgineni*, tratative cu turcii. P[rințul] A. I. . . ,* însuși intenționa să plece și el cu restul [trupelor], la 27 mai, prin *Pitești*, la Rîmnic, unde la 26 mai a trimis, conform înțelegerii, pe *Caravia* și pe alți cîțiva căpitani, dîndu-le ordin să caute pe *Dimitrie Macedonschi* cu *pandurii*, care trebuiau să se afle în acele locuri și pe colaborarea cărora p[rințul] A. I. . .* se baza fără nici un temei. *Iordache*, al cărui detașament, cu trei tunuri, se afla la *Curtea de Argeș*, trebuia și el să plece și să facă joncțiunea cu cei de mai sus la Rîmnic.

Dînd aceste dispoziții, fără a lua în considerație timpul, fără o legătură generală, p[rințul] A. I. . . .* părea liniștit și mulțumit de viitoarea victorie. Cînd la 26 mai, în timpul prînzului, primește pe neașteptate știre de la *Duca* că *turcii* au atacat, cu forțe mari, dinspre *București*, mănăstirea *Nucet*, departe numai la 10 verste de *Tîrgoviște*, unde se afla *Colocotroni* cu 300 de oameni, că l-au încercuit și l-au atacat și, în sfîrșit, că *Duca*, neavînd forțe suficiente, n-a putut să-i dea nici un fel de ajutor.

Această știre neașteptată a surprins pe toți cei ce se aflau acolo ; cu toții 50
credeau că *turcii*, care înaintau dinspre București, erau încă foarte departe. Nimeni nu-și închipuia să-i aibă, ca să zicem așa, sub nas. Alarma a devenit generală ; nimeni nu știa ce să facă. O dată cu aceasta s-a primit o altă știre, (aceasta falsă), că o coloană puternică de *turci* s-a îndreptat pe drumul ce duce la *Brașov*, pentru a tăia eteriștilor retragerea. De aceea p[rințul] A. I. . .* a trimis îndată la bimbașa *Sava* să se grăbească cu detașamentul său de la *Mărgineni* la *Drăgășani*. Era însă prea tîrziu.

---

* Ipsilanti.

www.dacoromanica.ro

Între timp, cei trimiși de p[rințul] A. I. . . . * către mănăstirea *Nucet* pentru a observa situația de acolo, s-au întors înapoi. Ei au constatat că detașamentul de turci nu este atît de mare cum l-a prezentat *Duca*. De asemenea ei au raportat că acești *turci* aparțin armatei de la *Vidin* care ar fi trecut *Oltul* ! Cu toate acestea ei credeau că *Colocotroni*, care se închisese în mănăstire, este sortit unei pieiri inevitabile, dacă nu i se va da ajutor. În acest caz unii au propus să se ia totul ce avea el la *Tîrgoviște*, să se meargă și să se atace îndată acest detașament turc și să se caute a-l izola, iar după aceasta eteriștii s-o ia, conform primei propuneri, spre *Rîmnic*.

51 Acceptînd această [propunere], p[rințul] A. I. . . .* a dat deodată ordin | tuturor să se pregătească și a pornit, fără să știe unde, deoarece, ieșind afară din oraș, el s-a mirat cînd i s-a spus că acest drum duce la *Pitești*, într-o direcție cu totul opusă. Atunci el, fără să aștepte să se adune toate unitățile detașamentului său, a cotit, cu întreaga sa escortă, la stînga și a ajuns la o înălțime, care se afla la circa 8 km. depărtare de oraș. Judecînd după poziție, el a întrevăzut într-adevăr mijlocul de a izola pe *turcii* care atacau pe *Colocotroni*, și de aceea a trimis să fie căutate celelalte detașamente care plecaseră din *Tîrgoviște* și se împrăștiaseră prin păduri, ca toate să se grăbească spre acel loc. Între timp, vreo 20 de *turci* s-au apropiat în galop de lanțul de avangardă, trimis de detașamentul lui, și au tras cîteva focuri de pistol. Cîțiva din cei care îl înconjurau aici pe p[rințul] A. I. . . * l-au sfătuit să se ducă la forțele principale și să vină cu ele în acel loc. El a consimțit, și plecînd a ordonat detașamentului său să rămînă acolo, pentru a supraveghea pe dușman. Detașamentul însă s-a împotrivit cu hotărîre, zicînd că « noi nu ne-am săturat încă de viață, noi vom merge acolo, unde [se duc] toți». Prințul nu a avut curajul să curme această primă nesupunere în timpul luptei și întregul detașament l-a urmat.

Curînd, făcînd joncțiunea cu *batalionul sacru* și cu arnăuții, s-a întors
52 în acel loc. În același timp însă | *Duca*, speriat și cu totul zăpăcit, a sosit în galop, strigînd că « totul este pierdut, noi toți sîntem pierduți, e un noian de *turci*, noi nu putem face nimic». P[rințul] își ieșise din fire de furie, din cauză că Duca vorbește de aceste pericole născocite în fața armatei, care și fără de aceasta își pierduse cu totul curajul.

Dar cum ziua înclina spre seară și acum, pe deasupra, a început deodată și o ploaie mare, aceasta a și oprit acțiunea p[rințului] A.I. . . *, acțiune care, probabil, sub asemenea auspicii, nici nu putea să aibă sorți de izbîndă. *Duca* a refuzat pe loc să ia parte mai departe la campanie și a trecut pe furiș, cu boierii, în *Austria*.

Astfel, eteriștilor nu le rămînea nimic de făcut, decît să înainteze pentru a trece peste *Olt*. Ploaia se întețea, iar *Coloctroni*, profitînd de aceasta și de întunericul nopții, a reușit, după o curajoasă rezistență, să iasă din mănăstire și să se

* Ipsilanti.

www.dacoromanica.ro

unească cu p[rinţul] A.I...* Atunci au plecat cu toţii, fără să ştie unde, în dezordine, fără călăuze. *Batalionul sacru* însuşi a rătăcit o noapte întreagă prin pădure şi din cauza ploii puternice a ajuns (ca şi toţi ceilalţi) într-aşa stare, încît, dacă ar fi întîlnit numai cîţiva *turci*, n-ar fi putut opune nici un fel de rezistenţă. Cîţiva cazaci din convoiul prinţului s-au înecat într-un rîu mic, care se umpluse de apă din cauza ploii | torenţiale. În cele din urmă, 53
abia la 23 mai, au ajuns la *Piteşti*, iar la 31 mai aproape întreaga armată grecească, de 6 000 de oameni, a trecut *Oltul*, şi a făcut joncţiunea la *Rîmnic*, un mic orăşel situat pe malul drept al acestui rîu, aproape de intrarea lui în strîmtorile munţilor.

Turcii de la *Vidin* şi *Nicopole*, la o distanţă de numai vreo 20 de verste, înaintau şi ei paralel, pe malul drept al acestui rîu. *Chehaia bei* se apropia de *Tîrgovişte*.

Dar cît de mare era contrastul între starea de spirit de acum şi cea de mai înainte a eteriştilor. Prinţii erau gînditori şi distraţi; toţi ceilalţi erau abătuţi şi părea că aşteptau numai prima împuşcătură, pentru a-şi căuta salvarea. S-a descoperit că oamenii multor căpitani au început să dezerteze. Nimic nu prevestea succesul. Numai *batalionul sacru* părea mulţumit că se apropie de duşman: imnuri de libertate răsunau pe toate străzile *Rîmnicului*. A doua zi, adică în noaptea de 1 iunie, el a fost trimis cu alte cîteva [batalioane] la *Drăgăşani*, la o depărtare de circa 70 verste de *Rîmnic*, în apropierea malului drept al *Oltului*. Acolo comanda a fost încredinţată căp. *Iordache*, sub ordinele căruia se găsea *Caravia*, comandantul artileriei [44].

P[rinţul] A. I... * a găsit la *Rîmnic* pe *D. Macedonschi* şi pe *Hagi Prodan*.

Macedonschi, care în ziua arestării lui *Tudor* la *Goleşti*, ridicînd pe *panduri* 54
şi trecînd în aceeaşi zi prin *Piteşti*, a aflat că *turcii*, veniţi din *Nicopole*, se dedau la jafuri în *Slatina*, a propus căp. *Iordache* să meargă împotriva lor. Acesta, promiţîndu-i să-l urmeze a doua zi negreşit, l-a înşelat. *Macedonschi*, singur, întîlnind pe turci în unele locuri din *Oltenia*, a avut cu ei schimb de focuri. În acest timp însă *serdarul Iamandi*, de origine albanez, care rămăsese la *Cula*, primind la *panduri* comanda asupra întregii cavalerii, a plecat la mănăstirea Horez. Desprinzîndu-se de *turci*, *Macedonschi* a plecat să-l urmărească şi s-a întîlnit cu *eteriştii* la *Rîmnic*.

Aici *Macedonschi* a aflat de la arnăuţii lui *Caravia* despre nefericitul sfîrşit al lui *Tudor*. De aceea în timpul întrevederii sale cu p[rinţul] A. I.... * l-a mustrat şi i-a reproşat moartea prin trădare a lui *Vladimirescu*, pe care oastea poporului l-a încredinţat trădătorului *Iordache*, pentru a fi condus în faţa divanului spre a fi judecat. El a ameninţat chiar pe prinţ că pentru aceasta va ataca pe *eterişti*. P[rinţul] A. I... * a jurat solemn că toate [zvonurile] răspîndite cu privire la moartea lui *Tudor* erau false; el a afirmat cu tărie că *Tudor* se

* Ipsilanti.

www.dacoromanica.ro

găsește în viață și că l-a trimis în *Basarabia*, pentru că divanul nu era adunat.
55 El a rugat, în cele din urmă, pe *Macedonschi* să scrie lui Tudor | și s-a obligat să-i aducă în curînd din *Basarabia* răspunsul lui scris de propria sa mînă.

Toate acestea însă nu au putut convinge pe deplin pe *Macedonschi* și ei s-au despărțit în termenii cei mai reci. Între timp însă, dat fiind caracterul tuturor acestor oameni — care n-au aproape niciodată curajul să-și arate fățiș adevăratele lor sentimente — *Macedonschi* a promis prințului să-l ajute după posibilități. Prințul însă nu a insistat asupra acestui punct, deoarece căp. *Iordache* încă de cu seară vorbise în ascuns cu căpitanii de *panduri*, și luînd din nou bani de la prinț, a împărțit din aceștia fiecăruia, deocamdată cîte 100 lei căpitanilor și pandurilor de rînd cîte 10 lei, făcîndu-i să-i promită că vor urma îndată pe *eteriști* și vor lăsa pe *Macedonschi* singur cu *Hagi Prodan*.

Cu această speranță a plecat p[rințul] A. I... * din *Rîmnic* și a doua zi (la 2 iunie) s-a oprit la o casă mare boierească dintr-un sat la 15 verste depărtare de *Drăgășani*. Între timp, despre *panduri* nu s-a auzit nimic, și nimeni nu l-a urmat; în timp ce dinspre *Drăgășani* primea neîncetat știri exagerate despre apropierea, cu forțe mari, a dușmanului.

Această împrejurare a început să neliniștească pe prinț și el a hotărît să-și încerce încă odată norocul de a-l convinge pe *Macedonschi*. De aceea el a trimis
5 6 la el pe boierul | *Herescu*, care s-a aflat tot timpul cu *eteriștii* și care cunoștea pe *Macedonschi*. El l-a însărcinat să implore pe *Macedonschi* pe tot ce putea avea el mai sfînt, în scurt, să întrebuințeze toate mijloacele spre a înduplecа pe acest comandant al *pandurilor* să ia parte la cauza *eteriștilor* în lupta pe curînd proiectată.

Între timp căpitanii de *panduri*, luînd bani de la căp. *Iordachi*, au vestit ei înșiși despre acest fapt pe *Macedonschi*, asigurîndu-l că i-au luat numai pentru că duceau lipsă de ei și nu aveau nimic pentru cheltuială, dar că niciodată nu-l vor părăsi, ci îl vor urma pretutindeni. *D. Macedonschi* a trimis îndată pe toți la m-rea *Tismana* și la *Cloșani*, pentru a se uni cu *pandurii* care se aflau acolo, lăsînd pe lîngă el, la Rîmnic, numai două căpitănii (600 de oameni), cu intenția ca a doua zi să-i urmeze și el.

În acest timp a sosit și Herescu la *Macedonschi*. Intrînd la el, s-a aruncat în genunchi și l-a implorat să se grăbească să se unească cu p[rințul] A. I... * În cele din urmă, după unele tratative, *Macedonschi* a luat cu el 14 oameni și a plecat împreună cu *Herescu* în lagărul *eteriștilor*.

57 Văzînd pe *Macedonschi*, p[rințul] A. I... * nu mai putea | de bucurie și îndată l-a întrebat: « unde sînt vitejii *panduri*»? *Macedonschi* a răspuns, cu un zîmbet sarcastic propriu lui, că nu știe, dar îi crede uniți cu *eteriștii*, deoarece căp. *Iordache* i-a cumpărat pe ascuns și le-a împărțit bani și că la el, în afară de cei 14 oameni care au venit cu dînsul, nu a mai rămas nimeni.

* Ipsilanti.

www.dacoromanica.ro

În cele din urmă, după explicații reciproce, p[rințul] A. I... * a cerut lui *Macedonschi* sfatul cu privire la împrejurările ce-i stau în față. *Macedonschi* era împotriva părerii de a se da lupta lîngă *Drăgășani*, unde se întîlnesc opt drumuri. El era de părere să se ocupe toate drumurile numai cu ambuscade, iar cu forțele principale să se aleagă un loc avantajos al vreunei mănăstiri, care să se întărească, și adunîndu-se provizii să se ducă un război de guerilă, mai apropiat genului de ostași care alcătuiau forța *eteriștilor* și să se aștepte acolo atacul inamicului, care va eșua negreșit din cauza unui atare război.

P[rințul] A. I... *, neavînd un plan al său propriu, era dispus să primească sfaturi de la toți. De aceea, acceptîndu-l și pe acesta, a scris îndată cu mîna sa proprie un ordin căp. *Iordache*, pe care îl credea că se află acolo comandant la *Drăgășani*. El l-a însărcinat să execute, fără amînare, toate cele scrise mai sus; dar în biletul, sau ordinul acesta el a avut | imprudența să scrie că « acceptînd 58
sfatul prietenului nostru *Macedonschi*, care cunoaște locurile etc... ». Aceste cuvinte au fost de ajuns pentru a provoca lui Iordache invidia, atît de proprie tuturor oamenilor de teapa aceasta.

Între timp, iată ce se petrecea pe cîmpia de la *Drăgășani* în noaptea spre 5 iunie. Batalionul sacru cu artileria și alte unități ale oastei s-au adunat, în număr de aproape 6 000 de oameni, la *Drăgășani*. Unele trupe nu sosiseră încă la locul fixat. Atît de bine se dădeau dispozițiile și tot atît de bine se executa totul !

Căp. *Iordache*, fiind numit comandant al tuturor trupelor concentrate la *Drăgășani*, a sosit dimineața la locul fixat și a examinat totul. El a rugat însă stăruitor și a convins pe *Caravia*, care se afla în față cu cîțiva arnăuți, alcătuind parcă un fel de avangardă, întărită de batalionul sacru, să nu înceapă lupta, pînă cînd nu se vor strînge toate unitățile și pînă cînd el nu-și va aduce întregul detașament, care credea că vine acum de la *Curtea* de *Argeș* și pe care el, nu se știe din ce motive, a întîrziat să-l aducă pînă atunci la locul fixat [45]. Căp. *Iordache* a adăugat că, prevăzînd forța loviturii pe care poate s-o dea cavaleria *turcească*, în special acea a lui *Cara Feiz*, el credea că este primejdios să bage parțial în luptă armata *eteriștilor*, rău înarmată și mai ales cu o artilerie neorganizată.

După aceasta *Iordache* a părăsit armata și a plecat întru întîmpinarea 59
detașamentului său, astfel că aici nu mai era un comandant suprem. *Caravia* se afla în față, ținînd lanțul avangărzii, în spatele lui se găsea *batalionul sacru* sub comanda personală a p[rințului] N. I... *, mai departe se găsea p[rințul] G. I... * cu arnăuții săi; ceilalți căpitani, fiecare cu unitatea lui, au rămas independenți unul față de celălalt. Pe scurt, cîte cete, atîția comandanți.

La început *Caravia* părea convins de tot ce-i spuse *Iordache* și i-a promis că nu va începe nici un fel de luptă cu *turcii*, pînă ce nu se va reîntoarce el cu

---

* Ipsilanti.

www.dacoromanica.ro

detașamentul său, sau pînă ce nu va sosi p[rințul] A. I... *, pe care îl așteptau zadarnic cu toții. Abia însă plecase căp. *Iordachi*, că a și sosit trimisul p[rințului] A. I... *, cu ordinul menționat mai sus. Negăsindu-l însă pe *Iordache*, l-a predat lui *Caravia*, ca general al armatei și care era de față. Citind ordinul, *Caravia* a spus că nu are nevoie de sfaturi de la alții și a trimis acest ordin cu același agent pe urmele căp. *Iordache*. Acesta s-a înfuriat și mai mult de conținutul ordinului și aruncîndu-l pe cîmp, a adăugat: « Atunci să dispună de toate Macedonschi ! ».

Tîrgușorul *Drăgășani*, la o depărtare de circa 70 verste de *Rîmnic*, în jos
60 pe *Olt*, | este situat pe marginea unei ridicături, în fața căreia la est și sud se întinde o vale destul de largă, înconjurată de o pădure deasă [46]. Vreo 2 500 de *turci*, apropiindu-se de-a lungul lizierei pădurii, s-au oprit în spatele acesteia și circa 200 de *delii* s-au apropiat de o cîrciumă arsă, situată la o bătaie de pușcă de lanțul de avangardă al *eteriștilor*.

Caravia, beat, nu mai raționa de loc. Uitînd de ordinul lui *Iordache*, el a voit să se bucure singur de gloria de a înfrînge aici inamicul, care se afla într-un număr atît de mic. De aceea, el a poruncit arnăuților din față să tragă în acești 200 de *delii*, fără a preveni pe ceilalți comandanți de unități, total independenți de el.

Îndată însă ce *turcii* au văzut că în acest atac nu există nici un fel de legătură reciprocă și că forțele principale sînt așezate destul de departe prin vii și păreau că nu fac nici o mișcare înainte, cei 200 de delii s-au năpustit deodată în fuga mare asupra acelora care începuseră a trage în ei. Aceștia însă, neașteptîndu-se la o lovitură din partea lor, au luat-o la fugă. Ceilalți căpitani, în loc să ajute pe *Caravia*, se bucurau de înfrîngerea lui deoarece, în general, toți îl urau, cu atît mai mult, că el înainte nu fusese cunoscut de loc printre ei. *Turcii* gonind pe
61 arnăuții care se aflau în fața lor | vreo jumătate de verstă dincolo de *batalionul sacru*, au atacat și pe acesta din spate.

Acest batalion, așezat în careu (circa 600 de oameni), cu trei tunuri, a întîmpinat atacul dușmanului cu fermitate prin focuri de pușcă și prin cîteva salve de tun și l-a respins. Abia în timpul acestei acțiuni ei au constatat că tunurile nu aveau fitiluri și că pentru fiecare foc trebuia să alerge printre rînduri și să caute iască ! !

Între timp cavaleria, care se angajase într-un schimb de focuri, fiind gonită la o distanță de vreo jumătate de verstă de batalionul sacru, nu se gîndea să dea acestuia ajutor ; iar [acea] care se afla prin vii, se gîndea și mai puțin să-și părăsească poziția ocupată [47].

Deliii, care se îndepărtaseră la o bătaie de pușcă de batalionul sacru, văzînd că arnăuții nu intenționau să se amestece în luptă, s-au îndreptat cu o nouă furie spre careu. *Caravia*, care se găsea la tunuri, nu se aștepta la acest

---

* Ipsilanti.

www.dacoromanica.ro

al doilea atac și, întorcînd calul, a început să-și caute salvarea în fugă la arnăuții care se aflau în spatele lui. Între timp, batalionul a întîmpinat din nou pe inamic cu bărbăție, dar *grecii* din care era alcătuit, erau atît de prost instruiți pentru o tragere bună, încît, după o salvă aproape generală, alt | foc n-au putut să mai 62
tragă; artileria de asemenea nu putea acționa și atunci deliii au reușit repede să dezorganizeze frontul și să intre în careu. *Caravia*, în loc să-i vină în grabă în ajutor cu arnăuții săi, la care reușise să ajungă, numai ce a auzit că focul a încetat că a și rupt-o la fugă, atrăgînd după sine pe toți ceilalți căpitani de prin vii, cu oamenii lor. P[rințul] N.I.... *, aflîndu-se în careul (pe care îl comanda după C. Suțu, nepotul fostului domn al Țării Romînești), apropiindu-se în galop de arnăuți, s-a străduit, în toate chipurile să-i silească să intre în luptă, dar totul a fost în zadar. Arnăuții, răspunzînd lui și fratelui său p[rințului] Gheorghe Ipsilanti, strigau cu toții, într-un singur glas, că pe ei « nimeni nu i-a angajat să lupte și nimeni nu-i plătea » și își căutau scăparea care încotro putea.

În același timp Iordache, care se îndepărtase puțin în direcția detașamentului său, auzind focuri de tunuri și de puști, a spus: « mișelul de Caravia ne-a pierdut » și îndată s-a întors cu cei 60 de arnăuți care erau cu el și s-a grăbit spre poziția sa, pe care o părăsise în mod atît de criminal, pentru interesele sale proprii. El nu a mai putut face însă nimic, totul fusese isprăvit, arnăuții celorlalți căpitani luaseră o direcție contrară aceleia din care venise el și de aceea el n-a putut opri | pe nimeni. Turcii răpuneau între timp pe grecii care își 63
căutau scăparea în pădure. Iordache, care apăruse pe neașteptate din partea opusă, a produs o oarecare alarmă în rîndurile turcilor și prin aceasta i-a împiedicat întrucîtva să distrugă cu desăvîrșire batalionul, dînd timp unor greci să ajungă în fugă pînă la pădure. Cînd însă turcii au văzut numărul mic de oameni care erau cu el, s-au îndreptat împotriva lui. Iordache, văzînd că totul este pierdut, a reușit să scape cu bine de turcii care îl atacau și pierzînd numai 11 oameni a reușit să se salveze cu ceilalți.

Este demn de notat că primii turci care au intrat în batalionul sacru au fost doi delii, care au produs întreaga dezordine, trecîndu-l de la un capăt la altul. Unul dintre ei s-a luat după p[rințul] N. Ipsilanti și era gata să-i dea lovitura de moarte, dacă bulucbașa Stoico, care era lîngă dînsul, n-ar fi reușit să dea jos de pe cal cu sulița pe turcul înverșunat și prin aceasta să salveze pe prinț [48].

În felul acesta, 200 de delii au pus în dezordine, în timp de mai puțin de 40 minute, armata de 6 000 de oameni a eteriștilor. Batalionul sacru singur a căzut victimă sentimentelor sale. Din cei 600 de oameni, abia vreo 100 au reușit să scape în pădure, dar mulți dintre ei au pierit după aceasta. Dimitrie Suțu (cel menționat mai sus), francezul Bordier din Geneva | și toți ofițerii au căzut 64
în rîndurile batalionului. Turcii au luat prizonieri numai trei oameni și întreaga

* Ipsilanti.

www.dacoromanica.ro

orhestră, care aparținea boierului Dinicu Golescu și care se afla pe lîngă batalionul sacru.

Turcii s-au mulțumit cu această victorie și n-au îndrăznit să urmărească pe eteriști nici în această seară, nici a doua zi. Aflînd însă a treia zi că cea mai mare parte dintr-un convoi de care se află pe malul stîng al Oltului și crezînd că este convoiul eteriștilor, l-au atacat, l-au jefuit și au omorît fără de cruțare pe niște nefericiți locuitori, care plecau cu familiile lor spre granițele *Austriei*.

În ce fel să explicăm această întîmplare, cum să o numim? Cum să calificăm întreaga comportare a p[rințului] A.I.... * și mai ales în acest caz din urmă? Cunoscînd caracterul tuturor comandanților de sub ordinile sale, invidioși din fire, conduși de intrigă și lăcomie, a trebuit el oare să trimită chiar de la început aproape întreaga sa armată împotriva inamicului, iar el să rămînă la o distanță de 15 verste, fără să dea dispoziții precise și fără să se gîndească la urmări? Numai prezența lui în mijlocul oștirii și prezența lui în permanență în fruntea ei, ar fi putut să mai păstreze întrucîtva măcar o umbră de disciplină. Aceasta pentru motivul că, după felul acestor oameni, numai acela capătă dreptul
65 nelimitat de stăpînire asupra lor | care este mai viteaz decît ei. În schimb, cea mai mică sfiiciune față de ei din partea șefului, distruge totul. Diferiți comandanți pe care el îi învinuiește se justifică, și aceasta cu oarecare temei, spunînd că « noi toți ți-am urmat exemplul». Dar să revenim la el.

P[rințul] A.I.... *, trimițînd curierul cu ordinul menționat mai sus la căp. Iordache, pe care îl credea la Drăgășani, a rămas liniștit și nu a știut de nimic din ceea ce se petrecea numai la 20 verste de el. Înainte de a se lumina de ziuă, la 6 iunie, același curier special s-a întors și i-a adus, primul, vestea despre înfrîngerea totală la Drăgășani a întregii armate. El n-a putut să-i dea nici un fel de amănunte despre această întîmplare nenorocită, ci spunea numai că « toți au pierit». Această știre a surprins și a uimit pe prinț. Macedonschi, care petrecuse noaptea împreună cu el, l-a îndemnat să ia îndată cu el pe toți oamenii care erau aici, să meargă întru întîmpinarea celor înfrînți, să-i adune, să-i oprească și să facă ceea ce-i vor dicta împrejurările.

Dar abia au făcut ei cîteva verste în direcția Drăgășanilor, că au și început să întîlnească cete de arnăuți fugind, ca și cînd erau urmăriți de aproape de
66 inamic. P[rințul] A.I.... * a reușit să oprească pe primii | și să-i întoarcă cu el, dar el n-a putut afla nimic amănunțit despre lupta de la Drăgășani. Înaintînd încă puțin, au văzut în stînga, prin tufișuri, o mulțime de oameni, constînd din circa 2 000 de arnăuți, care fugeau în galop înapoi. Apropiindu-se [călare] de ei, p[rințul] A.I.... * a căutat în toate chipurile să-i înduplece și să-i oprească, dar ei cu toții, fiind pătrunși de groază, exagerau pericolul și vorbeau despre un număr enorm de turci. Atunci p[rințul] a voit să uzeze de autoritatea sa de șef; acum era însă prea tîrziu. Conduita lui de neiertat timp de cîteva luni

* Ipsilanti.

www.dacoromanica.ro

-a lipsit de acest drept . Pe lîngă incapacitatea sa, el nu era iubit de oaste: cea mai mare putere și virtute a unui șef este aceea care, mai des decît considerentele savante, hotărăște în favoarea lui pînă și greșelile făcute de el. El și Macedonschi au început să amenințe și să ordone eteriștilor să se întoarcă. Atunci întreaga mulțime a răspuns aproape într-un singur glas, cu mare îndrăzneală și cu amenințări, că pe ei: « nu i-au angajat să slujească, că nimeni nu-i plătea pentru aceasta și că nu au nici un fel de obligații», continuîndu-și drumul și atrăgînd după ea nu numai pe accia, pe care p[rințul] reușise să-i întoarcă din drum, ci și o mare parte din convoiul lui.

După aceasta, s-au arătat iarăși în depărtare din toate părțile unități de arnăuți, venind în goana mare înapoi, și convoiul p[rințului], în care rămăseseră acum numai | cîteva sute de ulani și cazaci sub comanda unui polon, Garnowski, 67
a început să se micșoreze vizibil. Nimeni nu putea să explice cauza acestei retrageri dezordonate, fiecare se grăbea să întreacă în fugă pe celălalți. P[rințul] n-a putut afla nimic de la nimeni despre soarta fraților săi, despre căp. Iordache și despre alții. În acel moment Caravia, beat, înconjurat de cîțiva oameni, a trecut repede la o mică distanță de p[rinț], fără să-l observe. El striga că « totul este pierdut». Atunci aproape întregul convoi a părăsit pe p[rințul] A.I.... * și s-a alăturat celor ce fugeau. | Dezordinea era atît de mare, încît, dacă turcii 68
ar fi trimis numai cîțiva oameni să urmărească pe fugari, întregul cartier general, total părăsit, ar fi căzut inevitabil în mîinile lor. Eteriștii își datorează salvarea înaintării încete a lui chehaia bei, care putea să ocupe malul stîng al Oltului (în timpul cînd eteriștii erau încă la Drăgășani) și trecînd la Rîmnic, să nu lase pe nimeni să-i scape.

Oprindu-se nehotărît și cu totul uluit, [prințul] nu știa ce să facă. Macedonschi a plecat înainte cu cei 14 oameni ai săi, ca să afle despre toate mai amănunțit și să observe efectivul turcilor care urmăreau pe eteriști. Întîlnind pe p[rinții] Nicolae și Gheorghe I... *, el le-a spus că fratele lor îi așteaptă neliniștit | în drum, iar el a plecat mai departe. 69

Sosind frații p[rințului] A.I...*, acesta a aflat trista întîmplare în amănunțime. Dar nici ei nu i-au putut spune dacă îi urmăresc sau nu turcii și nu știau ce s-a făcut căp. Iordache.

În asemenea situație, p[rințului] A. I... * nu-i rămînea altceva de făcut decît să urmeze pe cei ce fugeau. La Rîmnic, unde s-a oprit pentru cîteva ore și unde a ajuns pe numeroși arnăuți, a căutat să-i îndemne să se adune, dar și de data aceasta fără nici un succes. În cele din urmă a plecat la mănăstirea Cozia, unde a sosit în ziua de 8. El credea că va întîlni aici pe căp. Iordache și va face un ultim efort. Era însă prea tîrziu, totul era pierdut și aceasta în mod irevocabil. Dezordinea era atît de mare și spaima atît de răspîndită, încît nu era cu putință să se gîndească măcar să strîngă o mică parte, deoarece toți

* Ipsilanti.

www.dacoromanica.ro

îl credeau (şi pe drept cuvînt) pe el în persoană vinovat de întreaga lor nenorocire. În acest timp a sosit la mănăstirea Cozia şi căp. Iordache. Pierzînd şi el speranţa de a restabili o oarecare ordine, a sfătuit pe p[rinţ] să se grăbească să treacă în Austria, iar el va merge în Moldova, unde va căuta să se alăture p[rinţului] Gh. C... * sau, dacă şi acolo totul este pierdut, va intra într-una din carantinele din Basarabia.

70 A doua zi a sosit şi Macedonschi, care despărţindu-se de p[rinţ], nu numai că n-a întîlnit nici un turc care să fi urmărit pe eterişti, ci a observat pe cîmpia de la Drăgăşani o linişte adîncă, ca şi cînd acolo nu se întîmplase niciodată nimic. Atunci p[rinţul] A. I... ** a rugat pe Macedonschi să meargă la Turnu Roşu şi să roage pe austrieci să nu primească pe arnăuţii care fugeau; aceştia s-au îndreptat însă, în cea mai mare parte, spre alte puncte de frontieră. Această măsură este de neconceput, deoarece ne întrebăm, de ce nu voia el ca aceşti oameni să se salveze, la fel ca şi dînsul, şi aceasta cu atît mai mult, cu cît p[rinţul], pierzîndu-şi speranţa de a-şi reface situaţia, trimisese acum pe boierul Herescu la frontiera Austriei ca să obţină pentru el trei paşapoarte pe numele unor negustori, misiune care a fost îndeplinită de acesta.

În intervalul de patru zile, cît p[rinţul] A. I... * şi alţi tovarăşi ai săi au stat la mănăstirea Cozia, s-au strîns în această mănăstire aproximativ 600 de oameni de felurită adunătură; alţii se aflau împrăştiaţi prin pădurile dimprejur. P[rinţul] se temea ca oamenii aceştia să nu-i facă vreun rău, pentru că toţi strigau împotriva lui şi impertinenţa lor ajunsese pînă acolo, încît de două ori au luat cu sila din bucătărie prînzul pregătit pentru el; şi cu toate că căp. Iordache căuta să înăbuşe agitaţia lor, tot mai puternică, împotriva
71 p[rinţului], acesta nu se socotea | încă înafară de pericol. De aceea, pentru a-şi ascunde fuga ce o pregătea, el a răspîndit deodată zvonul că Austria a declarat război turcilor şi că trupele acesteia au intrat la Cîineni; el a dat poruncă să se tragă clopotele, să se tragă din puşti şi pistoale, căutînd să pară vesel şi felicitîndu-se reciproc unii pe alţii. Deodată însă, noaptea, p[rinţul] a ieşit pe ascuns din mănăstire şi cu toţi cei din jurul lui a pornit spre Turnul Roşu.

La schitul Cornetul, o mică mănăstire situată aproape la jumătatea drumului, l-a întîmpinat Macedonschi; prinţul era cu fraţii săi, cu Colocotroni şi cu alţii din apropierea lui, cam vreo 40 de oameni. Aceştia erau aproape toţi pe jos, foarte istoviţi, deoarece oamenii lor şi arnăuţii au dispărut pe neaşteptate noaptea, după prima zi de marş, cu toţi caii şi trăsura. La 14 iunie p[rinţul] A. I... ** a intrat pe teritoriul Austriei la Turnu Roşu. Acolo şi-a scris el ultima sa proclamaţie către oaste, în care, între altele, aruncă veşnică ruşine şi blestemul poporului asupra lui bimbaşa Sava, Duca, Vasile Parla, Gheorghe Manu, Grigore Suţu, Nicolae Scufo şi Vasile Caravia. *** Dar aceştia

---

* Cantacuzino.
** Ipsilanti.
*** Este vorba de proclamaţia din 6 iunie 1821 (Vezi Cronica lui I. Dîrzeanu, f. 71).

www.dacoromanica.ro

nu puteau oare să-i răspundă: « noi ți-am slujit așa, cum tu ai știut să ne comanzi». |

O dată cu fuga p[rințului] de la Cozia și îndată ce această fugă a devenit 72
cunoscută, lucrurile au luat un nou aspect: toți s-au îngrămădit pe acest drum pentru a ajunge mai repede la granițele Austriei. Arnăuții călări atacau și jefuiau pe cei pedeștri și mai slabi. Ploile neîntrerupte, care s-a întîmplat să cadă înainte de aceasta cîteva zile în șir, au făcut să crească apele Oltului astfel, încît acesta a cuprins în multe locuri drumul. Pe lîngă aceasta, pîrîul Utra ieșind din maluri, a inundat o întindere destul de mare. Astfel că toți s-au aruncat în goană mare, în apă, și căutînd să evite o primejdie mai mult închipuită și îndepărtată, s-au expus de-a dreptul unei primejdii reale, pierzînd un mare număr [de oameni], mai ales dintre pedeștri.

Creșterea apelor Oltului a fost, în parte, cauza, pentru care și turcii n-au putut urmări mai repede pe eteriști și nu le-au putut cauza o înfrîngere hotărîtă și definitivă. Căci altfel, dată fiind dezordinea din rîndurile eteriștilor, dacă turcii i-ar fi urmărit, n-ar fi scăpat, poate nici unul dintre ei.

Despărțindu-se la Cozia de p[rințul] A. I... *, căp. Iordache s-a grăbit să meargă la Curtea de Argeș, unde rămăsese detașamentul său cu trei tunuri și diferite obuze. Sosind aici, el nu știa ce să facă. Mulți dintre cei care fugiseră după [lupta de la] Drăgășani, i s-au alăturat și detașamentul său a sporit aproximativ la 1 000 de oameni. În cele din urmă, aflînd că p[rințul] A. | I... * a plecat 73
din mănăstirea Cozia în Austria și că în Țara Romînească cauza eteriștilor este irevocabil pierdută, iar pe de altă parte că turcii din armata de la București se află la Pitești și că o parte din ei a pornit spre Cîmpulung, el nu mai putea pierde timpul. Deoarece însă nu se putea duce în nici un caz în Austria, fiindcă fusese condamnat în această țară în două rînduri ca criminal, în timpul domniei lui Caragea și scăpase de acolo prin fugă, temîndu-se cu drept cuvînt că, de va cădea în mîinile austriecilor, aceștia vor proceda cu el conform legilor lor, nu-i rămînea altceva nimic de făcut, decît să caute a se furișa prin munți în Moldova și să se alăture p[rințului] G. C... **, iar dacă și acesta va fi înfrînt, — fapt de care el nu se îndoia, — să intre în vreo carantină de pe Prut, în Basarabia.

După ce a stat cinci zile la Curtea de Argeș și după ce a aruncat tunurile ce le avea și obuzurile de prisos, în apă, el a plecat spre mănăstirea Sinaia, spre a se apropia de munți și a evita pe turci, care se îndreptau spre Cîmpulung. Aflînd că îl caută silihtarul lui chehaia bei, împreună cu bimbașa Sava, el a reușit să facă să ajungă în ascuns o scrisoare către acesta din urmă, în care îl ruga să caute să rețină pe turci, ca să nu-i taie drumul | și să-l lase să 74
treacă în Moldova; lucru pe care bimbașa Sava a reușit într-adevăr să-l facă. Între timp, el a găsit la Sinaia pe căpitanul Franguli cu 200 de oameni și

* Ipsilanti.
** Cantacuzino.

www.dacoromanica.ro

cîțiva turci, care, fiind prevenit și el de bimbașa Sava, nu i-a opus nici o rezistență și, înșelînd pe turcii care se aflau cu el, a reușit să lase pe căp. Iordache să treacă, să aibă o întrevedere cu el, și să ia de la el 20 de oameni bolnavi care nu puteau să-l urmeze [49].

Astfel, căp. Iordache, împreună cu căp. Farmache, lăsînd în dreapta Cîmpulungul [și mergînd] prin păduri, chiar de-a lungul frontierei austriace, au intrat în Moldova. Trecînd în apropiere de Piatra, 200 de turci, care se aflau în acest tîrgușor, i-au ieșit înainte și au început să tragă în ei. Căp. Iordache le-a spus însă că grecii nu intenționează să mai lupte și i-a întrebat: de ce îi împiedică să se îndepărteze? Văzînd turcii că căp. Iordache avea mai mulți oameni și neînțelegînd șiretenia lui, s-au retras din nou la Piatra, iar căp. Iordache a mers în satul Crucea, situat chiar la frontiera austriacă. Aici el s-a îmbolnăvit grav și stînd două zile, a trecut apoi în altul, Dorna, [situat] de asemenea pe această frontieră și înconjurat de păduri și defilee, rămînînd acolo și așteptînd știri. Erau cu el atunci pînă la 900 de oameni socotind aici și detașamentul căp. Farmache, precum și acelea ale căpitanilor Simo,
75 Iani, Dumitru | și ale altor cîțiva. Boala lui Iordache s-a agravat și ei au stat aici aproape o lună. Turcii nu au îndrăznit însă să-i atace în acest loc, inaccesibil de la natură.

În timpul cît Iordache a zăcut bolnav, el a aflat despre înfrîngerea definitivă a eteriștilor la Sculeni. Această știre a descurajat pe toți cei din acest detașament. Pe deasupra, bulucbașa Stoico, despre care s-a vorbit mai sus, și un oarecare căpitan Cîrjaliu Gheorghe, om cunoscut prin curajul său neobișnuit, s-au apropiat de căp. Iordache și i-au cerut bani, pentru a-i împărți oamenilor din căpităniile lor. Iordache fiind bolnav, a însărcinat pe căp. Farmache să rezolve această chestiune. Acesta a început cu ei o discuție, în urma căreia circa 300 dintre oamenii cei mai buni, împreună cu căpitani¡ menționați, au trecut îndată în Austria [50]. Văzînd aceasta, căp. Iordache a trebuit să împartă fără întîrziere banii la ceilalți 600 de oameni, și numai așa a putut să-i oprească.

Situația lui Iordache devenea tot mai dificilă. El nu știa cum să treacă pe furiș în Basarabia. Pe deasupra, zvonul că Rusia nu primește, chipurile, pe nimeni, ajunsese pînă la el. El s-a decis să scrie o scrisoare către g[uvernatorul] c[ivil] al B[asarabiei], K[atakazi] care era căsătorit cu sora p[rințului] A. I...
76 | întrebînd dacă poate să intre în vreo carantină, și a expediat-o în ascuns prin Austria, cu un oarecare Sterio [51]. Căp. Iordache i-a așteptat însă în zadar răspunsul.

Puțin timp înainte de a expedia această scrisoare, el trimisese pe căpitanul Gheorghe Călăuz cu 200 de oameni în direcția Lipcanilor, prin Herța, pentru a afla, dacă vor fi primiți în carantina instituită în această localitate. Dar în

---

* Ipsilanti.

www.dacoromanica.ro

loc să îndeplinească această sarcină. Călăuz s-a dedat la jaf, și din cauza unei vechi supărări pe un evreu din tîrgușorul Herța, el a jefuit întreagă această localitate și a omorît fără cruțare pe toți evreii, fără deosebire de sex și vîrstă, care au avut nenorocul să mai rămînă la Herța. Și aflînd că un detașament turcesc se află în tîrgușorul Dorohoi, s-a întors în grabă, fără a-și îndeplini misiunea.

La Dorna, Iordache a primit printr-un curier special știrea de la voievodul sîrb Mladen Milovanovici că acesta vine să se unească cu el, pentru care fapt Iordache, după aproape o lună de ședere în Dorna, a plecat în direcția ce-i fusese indicată de Mladen, și s-a întîlnit cu el în satul Crucea. Lui Mladen însă nu-i rămăseseră decît 16 oameni, cu care rătăcea | după lupta de la Sculeni, 77
la care întîrziase numai cîteva minute.

A doua zi au aflat că unele părți ale detașamentului lui Iordache au întîlnit pe turci în apropierea mănăstirii Slatina (din Moldova) și s-au luptat cu ei. De aceea, în urma înțelegerii cu Mladen, care a plecat, cu o parte din oamenii pe care i-a dat Iordache, spre Fălticeni, unde a întîlnit pînă la 200 de turci și i-a înfrînt, căp. Iordache s-a grăbit spre Slatina, unde unindu-se iarăși cu Mladen, a trimis pe căp. Călăuz la tîrgușorul Tîrgu-Neamț, unde, întîlnind pe turci, a avut cu ei o ciocnire victorioasă.

Căp. Iordache și Mladen au rămas la Slatina timp de cinci zile, neștiind ce să facă, pentru că se temeau să iasă din munți spre a se strecura spre Prut, deoarece turcii inundaseră acea parte a Moldovei, pe unde trebuiau ei să treacă. Pe lîngă aceasta, Iordache aștepta cu nerăbdare răspunsul la scrisoarea sa către g[uvernatorul] K... *. Mladen propuse ca toate proviziile alimentare și altele, luate de la mănăstirea Slatina, să fie trimise în satul Crucea, unde turcii nu vor îndrăzni să vină; iar ei, alegîndu-și călărețiii cei mai buni, să aștepte [pe turci] în această mănăstire și să caute să-i atragă | în cursă din defile- 78
urile care înconjurau satul Crucea. Iordache s-a împotrivit însă cu tărie acestui proiect și a stăruit să meargă la mănăstirea Secul, pe care plănuia să o întărească și să aștepte acolo răspunsul din Basarabia. Situația lor însă era diferită: Iordache nu putea să fugă în Austria și căuta frontierele Rusiei, iar Mladen se temea să intre în Rusia, de unde plecase și căuta să se apropie de Austria.

Dar abia au părăsit ei mănăstirea Slatina că turcii au și ocupat-o. Mladen, Farmache și alți căpitani voiau să se întoarcă pe neașteptate și să-i atace, dar Iordache n-a consimțit nici la aceasta, deoarece lui i se părea că răspunsul din Basarabia îl și așteaptă [la Secul]. Iordache era atît de zăpăcit încît, deși aflase de la oamenii lui Mladen că granița Prutului nu le era interzisă, dar că turcii ocupaseră toate punctele prin care putea el să treacă, s-a grăbit urmat de toți ceilalți spre Secul, în care au și intrat în aceeași noapte. În această mănăstire ei au găsit o cantitate suficientă de provizii și vin.

---

* Katakazi.

www.dacoromanica.ro

Peste cinci zile au aflat că turcii, ieșind din Iași cu forțe importante, au
79 sosit la tîrgușorul Tîrgu Neamț (care se afla | numai la 6 ceasuri depărtare de Secul) și au trimis 300 de delii spre mănăstirea ocupată de eteriști, pentru observare, cu ordinul de a nu se angaja de loc în luptă [52]. Întîlnind însă acești delii pe căpitanul Călăuz cu 150 de oameni, trimis pentru a-i descoperi, au intrat în luptă cu el, și fiind încercuiți într-un defileu, au fost siliți să-și caute scăparea spre Neamț.

Trei prizonieri, trimiși la Secul, au declarat că a doua zi turcii intenționau, cu 6 000 de oameni, veniți cu [S]alih pașa la Neamț, să atace negreșit pe eteriști. Căp. Iordache a voit din nou să părăsească această mănăstire. La aceasta s-au împotrivit însă în genere cu toții, explicîndu-i poziția acestei mănăstiri, din care în orice direcție ar fi pornit, trebuiau să se întîlnească negreșit cu dușmanul și arătîndu-i că le rămînea o singură cale de salvare: să plece în Austria. Atunci căp. Iordache și-a recunoscut greșala pe care o comisese ocupînd Secul și, ca cineva care se deșteaptă dintr-un somn adînc, a spus cu lacrimi în ochi: « mai bine mor cu arma în mînă, decît să trec în Austria». Și toți au hotărît să se apere pînă la ultima picătură de sînge.

80 Într-adevăr, a doua zi căp. Călăuz | a dat de știre că turcii, cu forțe mari, au plecat din Neamț în direcția mănăstirii Secul. Atunci cei din mănăstire au ieșit cu toții și întîlnindu-se cu ei, au început lupta, care a durat cîteva ore. Fiind însă stropșiți de numărul mai mare al turcilor, ei au trebuit să cedeze și căp. Iordache cu căp. Farmache s-au retras în mănăstirea Secul numai cu 352 de oameni. Ceilalți și Mladen s-au împrăștiat prin păduri și n-au nimerit la mănăstire [53].

Turcii au încercuit îndată mănăstirea și aducînd un tun la porți, au început să le spargă. Căp. Iordache și Farmache au așezat oamenii pe la metereze și au deschis, din partea lor, un foc nimicitor asupra gloatelor de turci care se apropiaseră. În acel moment însă în mănăstire a izbucnit un incendiu din cauza dopurilor de cîlți aruncate de puști, care nimeriseră în stuful uscat. La început nimeni nu i-a acordat nici o atenție, toți fiind ocupați cu inamicul. În curînd însă focul s-a mărit atît de mult, încît n-a mai fost cu putință să fie stins. Căp. Iordache cu șapte oameni se afla atunci într-un colț al mănăstirii, într-un turn mic, care se înălța deasupra zidului. Incendiul generalizîndu-se, a cuprins deodată mai ales colțul unde se afla Iordache; scara s-a prăbușit curînd, acoperișul a început să ardă și flacăra a cuprins turnul din toate părțile.

81 În acest timp turcii presau spre poartă; toți erau ocupați cu respingerea inamicului și nimeni nu dădea prea mare atenție incendiului. Unii numai au auzit că Iordache striga ceva în limba arnăută, dar nu exista nici un mijloc de a i se veni în ajutor. După ce incendiul s-a stins, s-au găsit toate cele opt cadavre. Lui Iordache îi arsese partea superioară a capului, partea stîngă a pieptului, și un picior *.

* Vezi descrierea similară a acestor evenimente făcută de Zosima, publicată în *Buciumul Român*, II (1877), p. 489—492, 503—509.

www.dacoromanica.ro

Acesta a fost sfîrșitul căp. Iordache, în cel de al 49-lea an de la naștere. Fiind din fire șiret și intrigant și aflîndu-se la curtea a doi domni fanarioți, cum și pe lîngă cîțiva voievozi sîrbi și venind deseori în contact cu peroții, care se aflau pe lîngă unele consulate din principate, el s-a rafinat și mai mult, împrumutînd toate trăsăturile distincte ale caracterului acestor popoare. Intrigile, invidia de necrezut și lăcomia sa nesățioasă pentru bani — acestea au fost totdeauna singurele lui călăuze și nu încape îndoială că el poate fi socotit, pe drept cuvînt, principalul vinovat de toate nenorocirile eteriștilor în principate din cauza relatărilor sale false pe care le dădea și la care [unii] au avut slăbiciunea să-și plece deseori urechea.

Luînd comanda, căp. Farmache a dat îndată dispoziții pentru o dîrză apărare. | După patru zile poarta a fost distrusă cu totul și căp. Farmache a 82
poruncit să fie astupată cu cai omorîți pînă aproape de partea de sus. Văzînd dîrzenia apărării, Salih pașa a venit el însuși de la Neamț și a adus cu el încă patru tunuri, deschizînd un foc puternic, care nu a încetat timp de patru zile. După aceasta a ordonat asaltul asupra porților. Văzînd aceasta, Farmache a dat ordin la ai săi să înceteze focul și lăsînd pe turci să se apropie de poartă, a deschis asupra lor un foc puternic, iar el, cu 160 oameni i-a atacat ieșind pe neașteptate pe poartă și i-a respins, pricinuindu-le mari pierderi și capturîndu-le un steag.

Între timp, proviziile se împuținau, ajungînd numai pentru șase zile și [de] două zile nu mai rămăsese nimic, în afară de rachiu și vin, iar apărătorii începuseră să consume carne de cal. Turcii au mai dat un asalt, dar și mai puțin reușit decît primul, deoarece au pierdut aproximativ 400 de oameni și două steaguri. Atunci ei au început să-și pregătească scările, pe care intenționau să se urce pe zidurile deteriorate în multe locuri de focul artileriei.

A douăsprezecea zi turcii au trimis un parlamentar și au cerut încetarea focului. Cînd cererea le-a fost îndeplinită, s-au apropiat cîțiva turci care au declarat că s-ą primit de la sultan un firman, prin care erau iertați cu toții. Ei
le-au pro | pus să depună armele și să plece care încotro va voi. Împreună cu ei 83
a venit și un fost staroste sau agent de Bacău, un oarecare Wolf, care, apărînd în lagărul turcilor, a venit și el la mănăstire și a declarat căp. Farmache că s-a primit într-adevăr un asemenea firman și că ei să nu se împotrivească și să nu-și verse în zadar sîngele, ci că fiecare este liber să plece în Rusia, în Austria, sau să rămînă cu turcii. Îndată un funcționar turc a dat citire unui firman al sultanului cu conținutul de mai sus, iar Wolf a confirmat încă odată cele auzite și i-a sfătuit să se predea.

Farmache le-a răspuns că el consimte să îndeplinească cererea lor, dar numai cu condiția ca turcii să se îndepărteze mai întîi, « să rămînă aici, — a adăugat el —, numai 1 000 de oameni (Farmache avea numai 300 de oameni), atunci ne vom împrăștia». Wolf și funcționarul turc au ripostat că temerea și pretenția lor sînt neîntemeiate, căci dacă el nu dă crezare oștirii turcești, ca

www.dacoromanica.ro

una care este a împăratului, precum și lui Wolf, ca agent, mijlocitor și garant că « eteriștii care ocupă mănăstirea nu vor păți nimic, atunci cum cere el să fie crezut, cînd oamenii lui nu sînt altceva decît niște rebeli și, poate, tîlhari, și
84 cine poate garanta că | ei în loc de a merge în Rusia și în Austria, nu se vor împrăștia și nu vor începe a jefui din nou și nu se vor strînge iarăși în mare număr». Aceste argumente, cît și faptul că acest turc a început, împreună cu Wolf, să ademenească pe Farmache spunîndu-i că el, fiind întotdeauna sluga credincioasă a sultanului, și făcîndu-i serviciu și în acest caz, va primi negreșit răsplata, acesta a consimțit în cele din urmă și aceasta cu atît mai mult, cu cît gîndindu-se la starea nenorocită a oamenilor lui, care timp de șase zile nu mai aveau pîine și se hrăneau numai cu carne de cal, iar pe deasupra că a început să se simtă și lipsa de cartușe. De aceea ei au hotărît ca a doua zi dimineață să depună armele. Aceste condiții n-au fost pe placul celor mai mulți dintre oamenii lui. Ei bănuiau pe turci și cunoșteau perfidia lor, și de aceea cu toții stăruiau ca în aceeași noapte să iasă pe neașteptate din mănăstire, să străbată spre pădure și să se furișeze în Austria. Farmache începuse să șovăe, cu toate rănile sale, care nu-i permiteau să se urce singur pe cal, cînd deodată căpitanul G. Cumaneț s-a împotrivit acestei hotărîri, arătîndu-le că-i așteaptă o moarte inevitabilă. Cu atît mai mult — a adăugat el — că fiind Wolf garant la tratative, va fi înșelat de noi și atunci, chiar dacă vom reuși să străbatem în Austria, s-ar putea să nu ne mai primească și să ne extrădeze chiar, ca pe niște oameni, care au căzut odată la învoială și apoi au călcat-o și atunci vom pierde orice speranță de a obține indulgența turcilor. |

85 În ciuda lipsei de temeinicie a acestui raționament, el a fost primit de o jumătate dintre oamenii săi, cărora li s-a alăturat apoi și Farmache, iar cealaltă jumătate a stat ferm pe poziția ei și această discuție a continuat pînă la ziuă, cînd era greu să mai chibzuiești. Trebuiau deci să se lase în voia sorții nenorocite care îi aștepta.

Dimineața au fost aduse la porți căruțe, în care au fost depuse armele, care au fost duse pașei. După aceasta a ieșit Farmache înarmat, și el a fost chemat îndată la pașă. Dar abia a făcut cîțiva pași de la poartă, că i s-au luat pistoalele și sabia. În același moment, o ceată de turci s-a năpustit pe poartă și a început să măcelărească pe toți arnăuții dezarmați din mănăstire. Acești nenorociți, în ciuda situației lor, se apărau cu orice le cădea în mînă și peste 40 de turci au fost uciși în felul acesta, printre care multora le-a fost sucit gîtul, fapt care dovedește apărarea disperată a acestor victime ale perfidiei pașei și a lui Wolf. Trei dintre arnăuți, apucînd trei pumnale vechi aruncate, au reușit să străbată prin mulțime, dînd în jur lovituri mortale și numai aproape de pădure ei au fost uciși cu pușca.

Căpitanului Farmache i-au legat îndată mîinile, și dezbrăcîndu-l pînă la
86 cămașă, l-au expediat cu doi căpitani și 18 alți arnăuți la Iași, | iar de acolo

www.dacoromanica.ro

îndată la Constantinopol, unde au fost omorîți cu toții, după cele mai crunte chinuri.

Ceilalți, circa 300 de oameni, au fost omorîți cu toții între zidurile mănăstirii și în împrejurimile acesteia. Și astfel, din peste 320 de oameni, care s-au predat pe garanția lui Wolf, au rămas în viață numai doi oameni: un evreu care a trecut la legea creștină și care fusese slugă la unul dintre căpitani, și care a trecut apoi la credința mahomedană și astăzi se află la Silistra; și un altul, Tufecci Nicola, care a fost maistru armurier pe lîngă detașamentul meu, și ca unul care nu purta arme, a fost luat de șeful ortei a 29-a de ieniceri, căruia i-a plăcut și care a obținut de la pașă autorizația de a-l lua pe garanția sa. L-a lăsat apoi la Iași, de unde el, găsind prilejul, a fugit în Basarabia și astăzi se află la București ca cel mai bun armurier [54].

Astfel gloria apărării mănăstirii Secul aparține, cu toată dreptatea, căpitanului Farmache, care a rezistat în această mănăstire 14 zile după moartea căpitanului Iordache, care a murit în prima zi după ce s-a închis în această mănăstire.

Nimicirea acestui detașament a constituit ultima luptă a turcilor cu eteriștii în principate. Aproape două luni înainte de aceasta, | eteriștii din Moldova fuse- 87
seră înfrînți sau, mai bine zis, nimiciți la Sculeni. Bimbașa Sava a căzut prin trădare la București, datorită perfidiei turcilor și a consulului austriac Udritzki [55]. Căpitanul Franguli din detașamentul lui bimbașa Sava, găsindu-se în mănăstirea Sinaia și aflînd de soarta lui, a reușit să plece cu toți [oamenii] săi în Austria. Serdarul Iamandi, rămînînd după [plecarea] p[rințului] A. I. . . .* la mănăstirea Cozia cu 60 de oameni, s-a predat lui bimbașa Sava și turcilor, dar a fost omorît cu toți [ceilalți] ai lui. Pandurii, sub comanda lui D. Macedonschi, s-au dus la mănăstirea Tismana și s-au unit cu Dumitrache Gîrbea, care avea adunați pînă la 3 500 panduri, unde au așteptat schimbări pînă la 10 august. Aflînd însă că turcii se pregăteau să-i atace, D. Macedonschi, D. Gîrbea ** și Hagi Prodan, după ce și-au desființat unitățile, au străbătut prin Austria la Hotin. Solomon [56], fiind chiar de la început atacat prin surprindere de turci, a fost învins și abia a scăpat prin fugă, tot în Austria.

Astfel a luat sfîrșit în aceste principate răscoala oștirii pandurilor, care a făcut atîta zarvă în timpul lui Tudor, precum și acțiunea eteriștilor. Prima a avut un sfîrșit nefavorabil. Fără îndoială însă că dacă conducătorul ei ar fi avut alte însușiri și ar fi știut să profite de împrejurările de atunci, favorabile lui, el ar fi putut da cu totul altă întorsătură tuturor treburilor sale. | Numai amă- 88
nuntele privitoare la tot ce se referă la această epocă interesantă pot să înfățișeze situația acestui șef al pandurilor din acel interval de timp.

---

* Ipsilanti.

** În ceea ce privește pe D. Gîrbea, autorul pare a fi greșit informat. Potrivit informațiilor din unele documente interne, D. Gîrbea a fost prins de turci și dus la Vidin (Arh. St. Buc., Condica isprăvnicatului Mehedinți 1314, f. 71 v — 72 v).

www.dacoromanica.ro

În ceea ce privește pe eteriști, acțiunea lor rușinoasă din principate, lipsită de orice spirit de coordonare, a fost încununată de cel mai fericit succes numai prin rezistența, totdcauna curajoasă, timp de peste cinci ani a grecilor din Moreea, ceca ce contrabalansează oarecum faptele nesocotite ale șefilor din principate, care au dat, primii, semnalul răscoalei.

Unul dintre grecii cunoscuți, scuzînd la începutul acestei răscoale faptele p[rințului] A. I. . . . *, a spus că: « Rigas trebuie socotit ca primul care a arat cîmpul întins al acțiunii pline de cutezanță a grecilor, cîmp pe care l-a semănat apoi p[rințul] A. I[psilanti]. El nu știa încă cine va culege recolta. Bineînțeles că aceasta n-a fost culeasă în mod deosebit de nici unul dintre ei. Ea s-a datorat numai eforturilor unite, depuse de dîrjii eroi, trăind în locuri inaccesibile, și aceasta în ciuda discordiilor și certurilor reciproce, aținate între ei de cei veniți din Fanar și din unele insule, — nu pentru a se sacrifica și a împărți pericolul în lupte, ci pentru a-și satisface înfumuratul lor amor propriu».

89 Așadar, rămîne acum să vedem numai ce | întrebuințare se va da roadelor acestei recolte și ce va realiza constituția, instituită de oameni cu concepții europene, dar care s-au străduit, prin alcătuirea ei în conformitate cu spiritul timpului, să-și obțină mai curînd cîteva rînduri aprobative în reviste, decît să o adapteze la însușirile masei principale a poporului, masă alcătuită din oameni cu totul neinstruiți sub acest raport și obișnuiți să trăiască sub cîrmuirea pumnalului, păstrîndu-și însă totodată libertatea lor primitivă și neîngrijindu-se de fel de caracterul moral al poporului, care, potrivit modului turcesc de cîrmuire, a avut un cîmp vast de realizare a scopurilor sale, nefiind înfrînat de decențele proprii oricărui cod european. Spațiul ocupat de acest nou stat este mic față de numărul locuitorilor lui. El nu va putea niciodată să întrețină prin propriile lui mijloace zeci și poate sute de mii de oameni, care își cîștigau existența în șantierele navale și pe vasele imperiului otoman.

Cea mai mare parte a căpitanilor, de care este plină această țară și cărora aceasta le datorează eliberarea sa, vor privi oare cu indiferență la oamenii necunoscuți sosiți din toate țările lumii să-i cîrmuiască, după ce ei și-au eliberat
90 patria de | jugul străin? ! Acești căpitani, care pot fi asemănați mai curînd cu unii șefi de bande de tîlhari, care ies în timpul verii să ocupe defileele, să devasteze provincii întregi, iar iarna întorcîndu-se la casele lor, rămîn după pilda cîrmuirii turcești, inviolabili. Pe scurt, poate oare un popor, obișnuit cu acest fel de viață, cu însușirile lui firești — neîncredere, șiretenie, perfidie, vitejie individuală neînfrînată, fără să țină seama vreodată de urmările sentimentelor lui grosolane, neobișnuiți nici cu cultivarea ogoarelor, nici cu viața casnică; mînat dė un amor propriu nemărginit și chiar extravagant, întemeiat numai pe perfidie, totdeauna nemulțumit, totdeauna gata de răscoală; credul, obișnuit a fi înfrînat numai de frica fizică și altele și altele, poate fi oare cîrmuit un ase-

* Ipsilanti.

www.dacoromanica.ro

menea popor dintr-odată de legile pașnicilor elvețieni și altele și altele. Urmările vor arăta, și poate foarte curînd, netemeinicia introducerii acestor măsuri absurde, și poate și mai curînd îi va îndemna să dorească tocmai legile împotriva cărora au rezistat timp atît de îndelungat, în starea lor de disperare și înverșunare.

NOTE

1. Caragea a domnit îndată după pacea de la București. Fuga lui este 91
îndeobște cunoscută. După el a fost numit domn al Țării Romînești Alexandru Suțu, care s-a distins, chiar printre compatrioții săi fanarioți, prin toate trăsăturile distincte ale caracterului propriu acestora. În cercurile politice ale Fanarului el era cunoscut ca un apărător înflăcărat și zelos al Franței la începutul acestui secol. Acest fapt a fost și cauza dușmăniei dintre el și C. Ipsilanti, fostul domn, care era partizan al Rusiei. Suțu a domnit aproximativ numai doi ani și a murit în ianuarie 1821. Moartea lui este interpretată în diferite chipuri; fapt este însă că el a murit din cauza ignoranței medicilor [care l-au tratat].

2. De la un timp fanarioții au avut dreptul exclusiv de domnie în Țara Romînească și Moldova. Cumpărîndu-și postul de domn prin uneltiri slugarnice și pentru sume importante de bani, ei veneau în principate cu o ceată de rude aproape dezbrăcate și flămînde, care urmau să ocupe diferite posturi sub stăpînirea lor. De aceea ne putem ușor închipui starea principatelor pînă în anul 1821. La rîndul lor, peroții [1], ocupînd posturi pe lîngă diferite ambasade și consulate, și ei născuți din supuși turci și căpătînd o educație proprie spiritului fanarioților, aveau înclinări identice cu cele ale acestora și cu toate că erau în slujba altor state, nu se puteau debarasa de aceleași sentimente înnăscute; averile, rudele lor, prietenii și legăturile lor — toate acestea erau la Constantinopol. Bunăstarea lor depindea mai mult de prosperitatea imperiului turcesc. De aceea ei erau totdeauna cei mai zeloși participanți la toate proiectele fanarioților, fiind uneltele și totodată și factorii lor [de acțiune]. |

3. Slugerul Tudor, poreclit Vladimirescu, de la numele moșiei sale Vladi- 92
mirești * din Oltenia, județul Gorj. În timpul războiului din anii 1806—1812, el a comandat o parte din pandurii formați de el, îndeplinindu-și în mod excelent serviciul, fapt pentru care a și fost răsplătit cu gradul de porucic rus. Lipsit de orice cultură, ** el era înzestrat însă cu o judecată sănătoasă, fiind totodată șiret, îndrăzneț în faptele și în vorbele sale și pe deasupra încăpățînat; se bucura de devotamentul nemărginit al pandurilor și a fost întotdeauna un zelos apărător

[1] Adică cei din cartierul Pera al Constantinopolului, după cum fanarioții erau din cartierul Fanarului.

* I. P. Liprandi este greșit informat. Tudor nu se numea Vladimirescu după satul Vladimiri din care era originar. Numele de persoană — Vladimirescu — exista în Oltenia independent de numele localității. Nicidecum nu poate fi vorba de o moșie Vladimirești care ar fi aparținut lui Tudor.

** Autorul vrea să spună că Tudor nu avea instrucția pe care o aveau marii boieri. Se știe că Tudor era un om cu destule cunoștințe pentru vremea sa.

www.dacoromanica.ro

al acestora. Jaful comis de Regep aga după plecarea trupelor ruseşti în anul 1812 l-a ruinat aproape cu totul. *

4. Tudor a părăsit Bucureştii în noaptea de 17 spre 18 ianuarie, cu două zile înainte de moartea domnului. La 22 ianuarie el se găsea în interiorul Olteniei, în satul Padeş, de unde a şi publicat prima sa proclamaţie, care se distinge printr-un caracter special, propriu spiritului poporului şi potrivit cu acţiunea sa. Tot de acolo a scris el şi la Poartă în expresii la fel de remarcabile, explicînd cauza răscoalei poporului romîn. Amănuntele cu privire la tot ce priveşte acest eveniment sînt deosebit de importante.

5. Proclamaţia lui Tudor expune limpede cauzele răscoalei împotriva domnilor greci şi nicidecum împotriva Porţii, ceea ce se vede şi din raportul său, în timp ce proclamaţia eteriştilor, publicată cu prilejul ridicării steagului revoltei la Iaşi, este cu totul opusă. Tudor a rămas tot timpul un adversar neînduplecat al colaborării cu eteriştii.

6. Sub termenul de greci, eu înţeleg pe toţi aceea care nu locuiesc în Fanar, deoarece aceştia se deosebesc total de ceilalţi compatrioţi ai lor. O parte infimă numai dintre fanarioţi a fost atrasă în acest complot; aceştia, împreună cu peroţii, prevedeau decăderea lor totală, în cazul cînd Grecia ar fi reuşit cîndva să se despartă de [imperiul otoman]. |

93 7. Istoria romană ne prezintă numeroase exemple, din care vedem că consulii potoleau adeseori legiunile revoltate prin pedepsirea celui de al zecelea [legionar], iar uneori şi mai mulţi, şi numai prin aceasta instaurau ordinea şi altele şi altele.

8. La Belgrad.

9. Milko Petrovici a comandat la mine o parte din voluntari în anul 1829 şi a fost omorît la pompe, în împrejurimile oraşului Turtucaia, lîngă satul Eski-Smil. În anul 1828 el s-a distins la Băileşti printr-un curaj neobişnuit şi a fost decorat cu o sabie de aur purtînd inscripţia: pentru vitejie. Viaţa acestui om constituie un roman viu.

10. Caragheorghe n-a voit să-şi dezvăluie intenţia faţă de nimeni dintre compatrioţii săi care se aflau atunci la Hotin; el şi-a mărturisit-o numai acestui grec, care a scos paşaport pe numele său şi avea pe Caragheorghe pe lîngă sine, ca slugă. Mai tîrziu Karnar a fost omorît împreună cu Caragheorghe.

11. După cîte se crede, la întoarcerea sa din principate la Constantinopol, Galatis a vorbit cunoscutului Halet-efendi despre existenţa Eteriei şi a plecat apoi în Moreea pentru a culege informaţii; fiind bănuit, a fost omorît acolo curînd de eteriştii Agnatostopulos şi Tzakalov.

---

* În a doua parte a anului 1812 şi la începutul anului 1813, rebelii turci conduşi de Regep aga au jefuit de mai multe ori Cernetul. La sfîrşitul anului 1814, turcii de la Ada Kale au atacat iarăşi Cernetul (*Hurmuzaki*, XX, p. 201); cu prilejul acestor incursiuni şi Tudor Vladimirescu a suferit pagube în averea sa. În 1816, Tudor făcea demersuri la autorităţile austriace să fie despăgubit din averea fraţilor Regep (Arh. St. Timişoara, doc. 1—163/24).

www.dacoromanica.ro

12. Bimbaşa Sava, grec din insula Patmos (situată în faţa insulei Samos), neavînd nici un fel de cultură. Se deosebea de tovarăşii săi printr-o minte sănătoasă şi printr-un curaj neobişnuit. În ciuda disciplinii şi a ordinei celei mai severe impuse totdeauna de el în unităţile sale, el se bucura de încrederea desăvîrşită a oamenilor de sub ordinele lui. Lui îi datorează, fără îndoială, Bucureştii faptul că au rămas întregi în timpul cît au stat acolo pandurii şi eteriştii, cu care el intra deseori în luptă pentru a păstra ordinea, care-i fusese încredinţată de caimacamii prinţului Callimachi, numit la Bucureşti. | 94

Un singur viciu, propriu tuturor oamenilor de starea lui, întuneca pe Sava: invidia înnăscută împotriva altor căpitani. El avea gradul de bimbaşă şi se bucura de o pensie pentru diferitele sale fapte de vitejie. A fost omorît în al patruzecelea an al vieţii sale. Viaţa lui merită să fie descrisă şi dacă timpul îmi va permite, o voi extrage din notele mele. Fratele său, Panait, a făcut serviciu ca voluntar în anii 1828 şi 1829. Pentru că a capturat în diferite lupte un drapel şi un tun, el a fost decorat cu ordinul Sf. Vladimir clasa a 4-a cu panglică; astăzi este porucic în oastea munteană.

13. Cunoscut prin fabuloasa sa lucrare asupra problemelor greceşti.

14. Pentru a da mai multă putere acţiunii sale, în desele sale raporturi cu paşalele cetăţilor de la Dunăre, Tudor îşi trimitea acolo totdeauna scrisorile prin trei sau patru panduri, încălţaţi cu opinci, îmbrăcaţi numai în cămăşi şi încinşi cu curmeie, adăugînd că: « iată în ce stare au fost aduşi supuşii credincioşi ai sultanului de către boieri, care, despuindu-i de toate, la rîndul lor s-au îmbrăcat în blăni de samur, în caşmir şi aur, şi nimicind plugurile ţăranilor şi-au cumpărat trăsuri europeneşti şi altele şi altele». Toate acestea, datorită împrejurărilor de atunci, erau bine primite de turci. Ei consimţeau la toate, numai ca pandurii să nu se unească cu eteriştii. Toate aceste legături, care se făceau prin mijlocirea lui Nuri aga, sînt foarte interesante şi s-ar fi putut întîmpla foarte bine ca, dacă Tudor ar fi avut însuşiri mai mari, pentru a nu-şi pierde capul în împrejurările dificile din acele momente şi dacă nu s-ar fi pus capăt prematur şi mişeleşte vieţii sale, lucrurile să ia cu totul o altă întorsătură în dezordinea de atunci, şi s-ar fi putut întîmpla foarte bine ca el să rămînă, cel puţin în chip provizoriu, domn al Ţării Romîneşti. Poporul nu-l numea altfel decît Domnul Tudor.

15. Hagi Prodan, bătrînul voievod sîrb, care a murit mai tîrziu la Hotin; 95
el avea în subordine pe căpitanii Stoico, Ciolac, tufeccibaşa şi alţii mai puţin însemnaţi.

16. Cei doi fraţi Macedonschi, Dimitrie şi Pavel, au servit în rîndurile pandurilor în anii 1806—1812, au fost răniţi de cîteva ori şi au fost răsplătiţi cu gradul de porucic. Strămoşii lor, sîrbi, plecînd în Bulgaria, au stăpînit acolo cunoscuta cetate Cetal-Tepe. Tatăl lor — Ştefan Mincio — a fost cunoscut prin vitejia lui. D. Macedonschi, cu o minte foarte sănătoasă, cunoaşte multe limbi; după sfîrşitul operaţiunilor din 1821, el s-a retras în Basarabia, unde a

www.dacoromanica.ro

stat pînă în anul 1829. Astăzi se află la București. Fratele său Pavel, în timpul răscoalei pandurilor, a fost deputat în divan.

17. Acest proces, dintre soția lui Iordache și Macedonschi, s-a dezbătut multă vreme la instanțele din Chișinău, apoi s-a trimis la Senat.

18. D. Macedonschi s-a apropiat cu avangarda de București cu două zile înainte de sosirea lui Tudor. După ce au luat un contact oarecare cu el, toate consulatele au plecat îndată în Transilvania, lăsînd la București numai cîte un agent, cu excepția consulului Prusiei, baronul Kreuchely, care a rămas în persoană. În drum spre Transilvania, consulii au întîlnit pe eteriști la Ploiești. Negri, Vogoridi și Samurcaș, caimacamii lui Callimachi care se aflau [la București], au părăsit și ei Bucureștii, după tratative nereușite cu Tudor, și au plecat la Silistra.

19. Acești delegați, în număr de 17, fiind primiți în mod public, și trimiși înapoi cu amenințări, abia tîrziu și-au dat seama de greșeala lor și au regretat fapta lor atît de imprudentă. Îndată ce au trecut Dunărea la Șistov, ei au fost cu toții omorîți fără cruțare de către turci, care se informaseră despre motivele petrecerii lor la București. După aceasta, unii [bulgari] au fost omorîți prin
96 sate și orașe, fiind bănuiți, și atunci | turcii au dezarmat pe toți bulgarii, care pînă în acel moment au avut dreptul excepțional de a purta arme.

20. În decembrie 1820, unul dintre eteriști, Aristide din Tesalia, a fost trimis în Serbia să acționeze în legătură cu aceasta. Bănuit, a fost însă arestat de turci în împrejurimile Belgradului pe insula Ada-Chebir și executat pe loc.

21. Duca, de origine albanez, era însărcinatul cu afareri al lui Ali pașa din Ianina la București. După Eterie a locuit la Tighina și Chișinău; astăzi se află în Moreea.

22. Proclamația p[rințului] A.I. . . *, scrisă, chipurile în acest scop, a fost publicată în unele reviste, dar ea nu a fost citită niciodată oștirii.

23. La care au participat ambii frați ai p[rințului] A.I. . . *, N. . . ** și G. . . ***, Lassani, comandant al orașului Tîrgoviște și care fusese înainte de aceasta cel mai mîrșav factor la Pesta, generalul Orfano, lacheul negustorului Bavaori din Odesa, din care stare a fost ridicat direct la gradul de general grec, doctorul Hristari, un eterist foarte zelos. În afară de aceștia se găsea p[rințul] G.C. . . ****, dar fiind certat cu p[rințul]. A.I. . . *, n-a venit.

24. Astăzi generalul Caravia s-a întors la starea sa dinainte, proprie lui: el ține o cafenea în Moreea. Acest rang de general îi fusese acordat pentru barbaria lui de la Galați.

25. Există la greci o veche zicătoare: între trei greci, patru căpitani (șefi).

26. Apărătorii lui spun că el nu a făcut acest lucru pentru a nu stîrni invidia altor unități. |

* Ipsilanti.
** Nicolae.
*** Gheorghe.
**** Cantacuzino.

www.dacoromanica.ro

27. Athanasie a luptat admirabil la Galați. Mai tîrziu el a comandat pe 97
eteriști la Sculeni, unde, dînd dovadă de un curaj nemaipomenit, a pierit cu toți ceilalți.

28. Grec din Nejin; el și-a asumat, după ocuparea Iașilor, întreaga putere de cîrmuire; asista la ședințele divanului. La apariția turcilor s-a dus la Sculeni; a locuit multă vreme la Chișinău, astăzi se află în Moreea.

29. O mică parte, cu excepția celor care se aflau la Galați, s-a împotrivit eteriștilor.

30. Cara-Feiz, cunoscut prin revolta sa contra lui Selim și printr-o îndelungată nesupunere, a locuit în Adrianopol. Supunîndu-se în cele din urmă lui Mahmut, el a fost iertat și pentru a-și crea merite a înarmat această oaste pe socoteala sa.

31. Mai tîrziu seraschier, luat prizonier de război la Silistra în anul 1829.

32. După moartea lui Salih pașa, trupele din Moldova au fost comandate de Cuciuc Ahmet. În timpul ultimei campanii el a fost pașă cu trei tuiuri al Giurgiului, apoi al Rusciucului. În cele din urmă, refuzînd să se supună ordinii recent introduse, i s-a luat titlul și locuia la Razgrad. Astăzi el a fost însărcinat cu construirea cazărmilor și magaziilor la Șumla, Varna și Rusciuc. Odată cu numirea din nou a lui Ahmet în postul de comandant la Șumla, el se va despăgubi fără îndoială din nou de toate [inconvenientele ce le-a suferit].

33. Osman aga arnăutul a fost unul din cei mai zeloși apărători ai Brăilei, unde a fost rănit și aruncat în aer de o mină. În anul 1829 el se afla la Rusciuc. Vorbind multe limbi, acest turc, este unul dintre cei mai culți, pe care l-am întîlnit din marele număr pe care îl cunosc. Aparține sectei bektașilor. |

34. Încă în drum spre Iași p[rințul] G. C. . .* își pierduse întreaga încre- 98
dere față de p[rințul] A. I. . .** și își văzuse întreaga greșeală și cursa în care a fost atras, dar era prea tîrziu.

35. Farmachi, de origine albanez, de un curaj nemaipomenit, aflîndu-se în rîndurile trupelor turcești în timpul războiului împotriva lui Ali pașa, fusese atît de rău rănit în cîteva rînduri, încît nu mai putea să se urce singur pe cal.

36. Atunci s-au strîns cîte 52 lei de liude, ceea ce făcea circa 800 000 lei și cîte 10 lei de preot — de asemenea peste 200 000 lei.

34. Acești bani, precum și cîteva obiecte prețioase, au rămas toate lui Opran.

38. La început, cînd s-a strîns oastea, mulți dintre căpitani, iar mai tîrziu mai mult decît toți, Macedonschi și Hagi Prodan, au întrebuințat banii lor, care urmau să li se restituie din această sumă.

39. După ocuparea Bucureștilor, Tudor a strîns întregul divan la Belvedere (una din casele din afară de oraș) și i-a pus sub pază. Iar înainte de plecarea sa,

---

* Cantacuzino.
** Ipsilanti.

www.dacoromanica.ro

el l-a dizolvat şi i-a poruncit să se adune în unul din locurile menţionate mai sus, lucru ce l-a adus şi la cunoştinţa p[rinţului] A. I. . . *

40. A fost răspîndit zvonul că s-au interceptat scrisori, dar acestea sînt absurdităţi, deoarece Tudor nu comunica în scris cu turcii, ci prin mijlocirea lui Nuri aga, care venea deseori în lagărul pandurilor; contactul şi aceste tratative sînt foarte interesante. Pe lîngă faptul că eu le cunosc de la oamenii cei mai apropiaţi de Tudor, de multe ori şi Nuri aga mi-a povestit totul în legătură cu aceasta.

41. Această informaţie este confirmată de cîţiva arnăuţi, care au fost cu Caravia în acest caz şi în cazul următor, precum şi de doctorul care se afla atunci cu eteriştii şi l-a vizitat pe Tudor după torturare. Acest medic C. B. (Charles Baroţ) se află astăzi la Focşani. |

42. Răscoala lui Tudor şi moartea lui au dat pandurilor prilejul să compună 99
un cîntec în întregime din expresii alegorice. În Oltenia, el a devenit un cîntec popular, care se cîntă de asemenea în Muntenia. În Moldova, unele cuvinte din el au fost modificate de către ţigani, trubadurii acelei ţări. Melodia lui este originală şi plăcută; acest cîntec este cunoscut sub numele de «Cîntecul lui Tudor». Nimic nu se poate auzi mai des pe străzile [oraşelor] din Ţara Romînească decît « Pom, Pom ». Aşa se numeşte el în limba romînească. Eu cred că este destul de interesant, de aceea anexez la sfîrşit traducerea lui textuală **. Cîntecele

---

* Ipsilanti.

** Traducerea cîntecului pe care o promite aci I. P. Liprandi nu se găseşte anexată la această scriere a lui. În schimb la Arh. Centr. Istor. de Stat din Leningrad (fondul 673, opis 1, dos. 309, f. 7 v) se găseşte accst cîntec scris de I. P. Liprandi în romîneşte cu litere ruseşti şi cu traducere în limba rusă alăturată, intitulată de el în rusește: « *Cîntec popular, alcătuit în anul 1821, în legătură cu răscoala pandurilor sub conducerea lui Tudor Vladimirescu, după omorîrea lui* ».

Dăm aci textul cîntecului în romîneşte, împreună cu notele lui I. P. Liprandi întocmite la unele din versurile cîntecului. Întregim în paranteză unele omisiuni ale lui I. P. Liprandi făcute din cauza necunoaşterii limbii:

Pom! pom, pom eram e[u], pom!
Pom eram e[u] cu frunză verde [1]
Şi verdeaţa mi să * perde
Om! om, om iram e[u], om.

Om ieram e[u] mai nainte
Şe ** de treabă, şc ** cuminte.

Hai ***, inimă, hai!
Hai, inimă, mai nainte.
Se scăpăm de tre[i] cuţite
Hai, [i]nimă, mai la vale [2]
Se scăpăm de strîmbătate
Hai, [i]nimă, mai diparte [3]
Se scăpăm de ceas dc mo[a]rte

[Notele lui I. P. Liprandi:]

[1] Frunză verde se pune aproape în toate cîntecele populare de aici [din Ţara Romînească] (Această notă este pusă numai la traducerea rusească).

[2] La vale, propriu zis *vale* se foloseşte în sensul de *înainte*, mai departe. Aceasta se referă la timpul cînd poporul a început mişcarea din Valahia de Sus — Oltenia — în cea de Jos — Muntenia. [Cuvintele *mai la vale* — subliniate în text].

[3] Se înţelege părăsirea Bucureştilor.

* În original: misso.

** Şe, în loc de: şi.

*** Scris în întregime cuvîntul Anima, apoi şters cu o linie şi deasupra scris: Hai Următoarele două cuvinte *inima* scrise cu o iniţială mîzgălită, încît pare a fi fost scris: Anima

www.dacoromanica.ro

lui bimbașa Sava, ale eteriștilor etc. sînt și ele foarte originale și par un ecou al vechii poezii lirice din basmele țărănești.

43. Cînd bimbașa Sava a venit de la București și s-a prezentat p[rințului] A. I... * pentru a-și cunoaște misiunea, acesta i-a spus să se prezinte lui Caravia și va primi ordin de la el. Atunci Sava, jignit de acest lucru, a ieșit îndată de la prinț și a spus « să le ia dracul pe toate, că eu nu voi fi niciodată sub ordinile slugii mele». Astfel știa să procedeze P[rințul] A. I... *.

44. Atașamentul orb al p[rințului] A. I... * față de acest nemernic de Caravia nu poate fi explicat prin nimic. Încă la Tîrgoviște el a voit să-l numească comandant al unei mari părți din oștire. În acest scop, p[rințul] G. I... * a adunat pe toți și le-a anunțat numirea lui Caravia. Un oarecare căp. Atanase, care a murit mai tîrziu la Tighina, și-a exprimat în această privință cele mai impertinente expresii și mai tîrziu a refuzat definitiv orice act de subordonare. P[rințul] G. I... * a voit să-și impună voința și a poruncit tuturor acelora, care voiesc să facă serviciul cu Caravia, să treacă de o parte, dar nimeni nu s-a mișcat din loc și toți au declarat într-un singur glas că de li se vor da asemenea comandanți, vor pleca cu toții, din timp. Nu trebuia oare acest fapt să deschidă ochii p[rințului] A. I... *?

45. De această dată Iordache a plecat la detașamentul său pentru a-și trimite toți banii și averea soției sale. 100

46. Vezi planul nr. ... [nota neterminată]

47. Pe lîngă acest batalion erau numai vreo 15 oameni, care se aflau în convoiul p[rințului] N. I... *

48. Bulucbașa Stoico Pavlovici, macedonean, unul dintre cei mai buni călăreți cu sulița; tot timpul cît a durat războiul din 1806—1812 și-a făcut serviciul în Serbia; în ultimul [război] el a fost căpitan în detașamentul de voluntari de pe malul drept al Dunării de sub comanda mea. Astăzi locuiește la Chișinău.

Nu-i, nu-i nădejde, nu-i!
Nu-i nădejde de scăpare,[1]
Că ne-am prins an cursu tare.

Fi, fi, fi [i]nima, fi,
Fi, [i]nimă, mai cuminte[2]
Nu prea fi așa fierbinte.

Nu-i, nu-i, nu-i poruncă, nu-i
Nu-i poruncă împărătească
Se se și robească.[3]

Apă, apă, apă![4]
Ce vii turburată?
Ce cu sînge mesticată?

[1] A fugi, a scăpa de primejdie.

[2] Mai precaut, mai înțelept, mai circumspect decît.

[3] Se dă a înțelege că nici împăratul rus nici sultanul turcesc nu au încuviințat direct acțiunea.

[4] Rîul Dîmbovița, pe malul căruia a fost tăiat mișelește Tudor, din ordinul lui Ipsilanti, și trupul lui aruncat în apă.

Se anexează notele melodiei originale a acestui cîntec ****.

**** Aceste note nu se găsesc în arhivă. Pînă la publicarea volumului de față, textul cîntecului a fost publicat și comentat de cercetătoarea sovietică E. M. Dvoicenko — Markova: *Pușkin și cîntecul popular romînesc despre Tudor Vladimirescu*. în *Пушкин. Исследования и материалы*. Tom. III. Academia de Științe a U.R.S.S. Institutul de literatură rusă, p. 402—417.

* Ipsilanti.

www.dacoromanica.ro

49. În acel moment bimbașa Sava se gîndea să treacă în Austria. El a văzut însă cum a fost predat turcilor preotul sîrb Vasile, care a contribuit atît de mult la București la recrutarea eteriștilor. Acest preot, abia predat turcilor, s-a năpustit deodată chiar la barieră asupra lor și a început să le dea lovituri mortale, cu sabia și cu pumnalul pe care le avea la el, omorînd 11 oameni dintre ei. El însuși n-a fost omorît decît atunci, cînd turcii, împrăștiindu-se în diferite părți, au început să tragă în el cu pistoalele.

50. Din Austria, mulți dintre aceștia au trecut în Basarabia, printre care și Cîrjaliù Gheorghe, de unde a fugit în curînd pe ascuns în Moldova. Aici a intrat în serviciul lui Eip aga (care în timpul ultimului război a fost pașă la Isaccea). În timp ce inspecta granița la Prut, la Sculeni, Cîrjaliu, intrînd la el, i-a spus că i-a trecut prin cap să-l omoare, și luînd de pe perete pistolul, l-a străpuns cu un glonț și a dispărut. Strîngînd apoi o bandă, el a împrăștiat groaza prin întreaga Moldovă. După aceasta a trecut pe ascuns în Basarabia, de unde a fost extrădat la cererea cîrmuirii turcești de atunci din Moldova. El a găsit însă iarăși prilejul să fugă din Iași, ademenind cu el și garda turcească de acolo.

101 51. Această scrisoare a fost ascunsă într-un bici; în afară de această scrisoare, căp. Iordache și-a trimis cu acest Sterio absolut toți banii și cele mai bune lucruri soției sale la Hotin. Mai tîrziu, acest Sterio s-a căsătorit cu văduva lui Iordache și el locuiește și astăzi la Hotin. Cu Sterio a plecat încă un grec, care locuiește astăzi la București.

52. Emin aga, care le-a fost comandant, mi-a confirmat întreagă această împrejurare, pe care am cules-o de la arnăuți și de la unii căpitani, care se mai aflau atunci cu Iordache.

53. După aceasta Mladen a plecat în Austria, de unde a trecut în Serbia și unde soarta nenorocită pe care a avut-o este cunoscută tuturor. [El a fost asasinat din ordinul lui Miloș Obrenovici].

54. Atît aceștia doi, cît și turcii din Brăila, Osman aga arnăutul, Ismail și Eip aga, precum și Wolf însuși mi-au comunicat toate cele atingătoare de această întîmplare.

55. Tot ce se referă la bimbașa Sava este foarte interesant. Dacă îmi va îngădui timpul, voi scrie un articol privitor la el.

56. În anii 1828 și 1829 era comandant al pandurilor și a fost distins cu o sabie de aur cu inscripția: «[pentru] vitejie» și altele. Astăzi este maior în oastea munteană.

www.dacoromanica.ro

NOTELE LUI I. P. LIPRANDI
DESPRE
AL. IPSILANTI, LIZGARA, MIHAIL ŞUŢU, GHEORGHE CÎRJALIU, GH. M. CANTACUZINO, CONSTANTIN HERESCU ŞI CUCIUC AHMET

www.dacoromanica.ro

Лизгара, красивый, ловкий, владеющий независимо своего отечественного греческого языка французским, частью немецким и совершенно русским, и достаточно образованный, что-бы быть хорошим авантюристом. Вышедши в отставку поручиком из нашей службы и назвав себя графом, он отправился в Бессарабию, чтобы вступить в шайку гетеристов. На пути, в г. Могилеве на Днестре, отделявшем Каменец-Подольскую губению от Бессарабии, он остановился в трактире еврея...*, у которого оставалась еще одна из двух прекрасных дочерей, | одевавшихся по-европейски, с весьма заметным оттенком еврейского, и знавших отчасти французский язык, и [во]обще светские приемы. Она понравилась Лизгаре, увешанному неимевшими им орденами, и успел приглядеться к молодой еврейке, впрочем уже достаточно сдававшейся прежде золоту, но здесь она замыслила соделаться его законной спутницей; отец ея был не прочь сему браку, тем более что старшая его дочь была уже замужем за русским[1]. Самозванец-граф | обвенчался, молодая графиня проводила его чрез Кишинев до | Скулян и возвратилась в Могилев. Все относящееся до *Лизгары* во время | Гетерии сказано в тексте. Здесь же вкратце замечу только то, что по окончании всех

672 673 674 675 676

---

* Indescifrabil.

[1] Старшая дочь, тоже дивной красоты, чем вообще славятся еврейки в Могилеве и в Атаках, находящемуся через Днестр в Бессарабии, осталась после какого-то проезжающего с прибылью, постепенно увеличивающуюся. Надо было спешно узаконить ожидаемое наследство. Ожидать было нельзя: взоры обратились на отставного от службы титулярного советника Пучкова, всегда находящегося более чем на веселе и в самой крайней нужде, посещавшего трактир только во время приезжающих, чтобы получить подачку. Тотчас отыскали его под можжевельником, которым в то время украшались вывески кабаков. Само собою разумеется, предложение не было отринуто и совершилось бы в тот самый момент, но надо было несколько вытрезвить суженого и одеть. Чрез три дня совершился брак. Месяца через два явилось последствие, впрочем не долго существовавшее. В это время граф Воронцов назначен был Новороссийским генерал-губернатором и полномочным наместником Бессарабской области. У мадам Пучковой явилась счастливая мысль ходатайствовать о месте для мужа своего и она отправилась в Одессу. Войдя в приемную с прошением в руках, она красотою и ловкостью своею обратила внимание присутсвующих. Скоро отворилась дверь и из кабинета вышел не граф, а другое столь же высокое и самостоятельное лицо, имевшее не в дальнем расстоянии от Одессы свое местопребывание. Остановившись в приемой, обменваясь с тем и другим словами, обратил вниманне на просительницу и узнав ее намерение, сказал ей, чтобы она приезжала в Н..., где он имеет место для ее мужа. Мадам Пучкова, не дожидаясь более графа, вышла и отправилась к сказанному лицу. Муж ея получил место. Она зажила на большую ногу, салон ея был полон.

Такой образ жизни обратил внимание высшего правительства, тем более, что прошла молва о влиянии ея на громадные подряды и пр. Командир 6 Корпуса, генерал от инфантерии Саванеев, по доставленным данным, получил предписание исследовать это обстоятельство. Доносы оказались ложными. Источник их был совершенно иной. Вскоре после сего муж ея Пучков умер и она вступила во второй брак с своим покровителем. Она до сих пор (1840) жила в С. Петербурге, ... и пр.

www.dacoromanica.ro

дел гетеристов в княжествах, Лизгара, из Молдавии, после долгой переписки, в августе 1823 года должен был быть выдан России и
677 привезен Дунаем в Измаил. Граф же Воронцов приказал | мне понаблюдать за сим. Приехав в сей город за три дня до доставления Лизгары, я нашел жену его уже там, в слезах, прибывшей из Могилева. Узнав, что я имел поручение по делу ея мужа и как знакомый ей с 1820 года, во время частых моих проездов чрез Могилев, обратилась ко мне с просьбами, которых само собою разумеется, я исполнить не мог, и
678 по | прибытии ее мужа, уже без орденов, он, по обыкновению, поступил в карантин, тогда только 21-дневный. Видеться можно было только в переговорке, через две решетки, в присутствии карантиннаго чиновника. Общим советом положено, что облегчение в участи Лизгары мог сделать только граф Воронцов и они поспешили в Одессу. Я поехал также и отдав отчет графу в том, что было мне поручено по приказанию его, я представил ему жену Лизгары, которая в поданном прошении ходатайствала, если не о полном освобождении мужа, то назначить за поручительством недальнее место пребывание. |

679 На другой день я уехал в Кишинев и по некоторым другим делам был опять в Измаиле, где находился еще не выдержавшим карантинный срок Лизгара, с которым я два раза виделся для собрания некоторых сведений собственно для себя, о некоторых частностях того, в чем он участвовал, видел или слышал. Участь Лизгары была облегчена. |

№ 34

680 Молдаский господарь князь *Михаил Суцо*, с младых лет, весьма красивой наружности, обратил на себя внимание известного Галет-паши, взявшего его к своему двору, и когда был возведен в верховные визири, начал повышать Суцо и, наконец, мало по малу, поставил его на стезю, на которой двигаются фанариоты на господарские места. Хотя Михаил Суцо был самый младший кандидат на такое достоинство, но как покровительствуемый всесильным Галет-пашею, он получил первую открывшуюся вакансию и был назначен Господарем Молдавии. |
681 Довольно образованный, владевший, независимо греческаго и турецкаго языков, хорошо и французским, он не вмещал в себе свойств, отличающих вообще фанариотов, был более других честен, при ограниченности своего ума, в особенности при открывшихся событиях во время его княжения, имея советниками известных интригантов, истых фанариотов: *Яковака Ризо* и *Ивана Скину*, мужа его сестры. Действия его по гетерии известны из текста. По освобождении его и по возстановле-
682 нии греческого коро | левства, он был, в конце тридцатых годов, греческим при нашем дворе посланником, где его дипломатическия спо-

www.dacoromanica.ro

собности были оценены по достоинству. Старший сын его, женившийся здесь на Обрезковой, в пятидесятых годах был у нас посланником. В 1821 году частью с князем, частью за ним, съехалось в Кишиневе все его семейство, и исключая его, оставшееся до заключения Аккерманскаго договора в исходе 1826 г[ода]. Отец, *Григорий*, с женою и 17 летнею дочерью Раллу[1], старшая дочь Севастица | прибыла также 683
с мужем своим Иваном Скиною, брат Николай, бывший поверенным его в Константинополе (о котором была речь в тексте), с женою Роксандрой, урожденною Ничулески, валахского вистиара, дочь ея Елиза в 1836 году вышла замуж за *Скарлата*, младшего сына бывшего господарем Валахии; Константин, женатый | в Валахии на дочери *Раковица*, 684
одного из древнейших фамилий, некогда княживших, и наконец третий брат *Иоанн*, в европейском костюме, получивший звание камергера при дворе князя Лукки.

№ 35

Этого *Георга Кирджали* не должно смешивать с известным бунтовщиком, разбойником, опустошавшим окрестности горы *Олимпа* и всю *Фессалию*. По разбитии этой многочисленной шайки, многие из капитанов оной присоединили к своему имени прозвище *Кирджали*, что среди | людей их ремесла давало им вес. У меня в отряде Волонтер- 685
партизан в числе 1200 человек, составленнаго большею частью из разбойников, было много капитанов и волонтеров, которые присоединили к имени своему *Кирджали*, и так значились в списках и выдаваемых им видах. Многие из разбитой шайки ушли в Австрию и из оной явились в Бессарабии, в числе сих последних был и *Кирджали Георгий*. Он скоро тайно ушел в Молдавию, где определился к Эюп-паше (что впоследствии, в 1828 году, был пашею в Исакче). Во время объезда границы, по | Пруту, в Скулянах, Кирджали, войдя к Эюп-паше, 686
сказал, что «мне вздумалось убить тебя» и вместе с тем схватив пистолет, прострелил его на вылет и скрылся. Собрав шайку, он наводил ужас во всей Молдавии и затем опять тайно пробрался в Бессарабию.

---

[1] Она увезена была Белорусского гусарского полка поручиком Сала, приезжавшим в отпуск в Кишинев. Несчастная девушка прельстилась красным мундиром и сведена старухой. Он не мог ее сделать счастливой и она скоро умерла. В известном *жоке* А. О. Вельтмана она упомянута: «Вы, которую все звали милая Раллу», «Вы теперь кокона Сала и не лучше Диб-Оглу» (Эдил-Оглу, старый бояр, бывший турецкий чиновник, имевший трех дочерей, по европейски не образованных. Старшая сестра Раллу, упомянутая выше Севастица, была также включена в жок:

« . . . . . Наблюдая нежны связи
. . . . . Каждый с парою любой
. . . . . В первой паре Катакази (Бессарабский губернатор)
. . . . . С скромной, Скинова женой и пр.

www.dacoromanica.ro

Отсюда, по требованию тогда турецкого правительства в Молдавии, его из Кишинева выдали. Но из Ясс он вновь нашел случай уйти, подговорив с собою турецкую стражу. Передача его из Кишинева и пр. подробно описана мною в Русск. Арх. 1866 г. №..., в статье: «*Пушкин в Новороссийском Крае*».

№ 36

687 Князь *Александр Ипсиланти*, сын известного господаря, удалившегося со всем семейством в Россию. Князь *Александр*, как и его братья: *Димитрий*, *Николай* и *Георгий* служили в Русской гвардии, первый в 1813 потерял руку и впоследствии произведен был в генерал-майоры, оставался считающимся по кавалерии. Сестра его была замужем за бессарабским гражданским губернатором, действительным статским
688 советником К.Я.|Катакази, человеком самым безупречным, что он доказал в трудное и щекотливое для него время в 1821 год, как грек и женатый на сестре князя Ипсиланти, предпринявшего из его дома свое бесстыдное предприятие.

Князь Александр был человек вполне ничтожный, что из всех его действий и видно: бежав после *Драгашанского* разгрома в австрийский карантин Ротен-Турн [Турна Руша, Красная башня] в Трансильвании, он издал свою последнюю прокламацию, в которой предает
689 проклятию несколько лиц, которые были|первыми его советниками и друзьями, не смотря что без изъятия все прочие знали их за первых негодяев во всех совершенно отношениях. Из Рошен-Турна он был заключен австрийским правительством в крепость *Мункач*, из которой освобожден только в 1826 году, по предстательству вступившего на престол Никола I-го; отправясь в Вену, он скоро умер.

Князь Александр Ипсиланти в 1820 году, после кратковременнаго
690 пребывания своего | в Одессе, конечно по поводу предначертаннаго им действия, оттуда в начале ноября, он чрез Аккерман приехал в Измаил, где в это время я находился по некоторым служебным делам. Накануне выезда моего, в первый раз увидел его на обеде командира дунайской флотилии, капитана I-го ранга *Попандопуло*, у которого приехавший в тот же день князь остановился. Узнав, что я кишиневский житель, он распрашивал меня о многих лицах и после обеда просил
691 передать записку брату|его Николаю, долженствующему уже быть в Кишиневе и пр. Исполнив поручение, я скоро познакомился с князьями Николаем и Георгием, как в домах Катакази и А.О. Орлова, но преимущественно у князя Георгия Матвеевича Кантакузина, с которыми с давних пор я был в самых близких сношениях. Князья Николай и Георгий недалеко ушли от своего старшего брата, исключая разве

www.dacoromanica.ro

того, что их можно было назвать добрыми ребятами в компании молодежи; но и здесь иногда пробивался фанариотизм, который каждый раз, по характеру Г. М. Кантакузина, замечался. |

С приездом из Измаила чрез Скуляны князя Александра, многое 692
изменилось в общественной жизни его братьев. В Кассино обыкновенно составлялись кадрили из трех братьев Ипсиланти, с перемежкой князей Георгия и Александра Кантакузиных, или полковника Ф. Ф. Орлова, без ноги, полковника л. гв. уланского полка, брата М. Ф., тогда дивизионного начальника в Кишиневе. Состав таких кадрилей бесил Александра Пушкина и если тут чего не последовало, то конечно обязаны В. П. Горчакову и Н. С. Алексееву, удерживавших его, и можно почти безошибочно сказать, что если Александр Пушкин впоследствии имел | столкновение с Ф.Ф. Орловым[1], то начало подготовлено было 693
уже тем, что Орлов, собой, как Пушкин выражался, затыкал недостающаго четвертаго князя. К которым он очень не благоволил, между тем как с князем Георгием Кантакузиным был очень хорош.

Князь Александр Ипсиланти, как уже прежде знакомый с М. Ф. Орловым, хотя и очень редко посещал его, но несправедливо распущен был слух, что будто бы князья Ипсиланти и князья Кантакузины, за несколько дней до отъезда своего были у Михаила Федоровича в гетеристских костюмах, | это несправедливо, а еще более, что будто бы Михаил 694
Федорович знал о предприятии князя Ипсиланти. Относительно же гетеристского костюма, то на одном из костюмированных вечеров на масляннице у губернатора, Катакази, братья жены его, князья Николай и Георгий Ипсиланти появились в некоторое время в греческих костюмах, один с женою бояра Паллади, другой с женою Золотти; но в том крае, где и без масляницы, большая часть носила эту одежду, не произвело никакого любопытства, разве только одну улыбку, увидев двух греков в русской службе, заменивших в этот вечер | мундир 695
греческим платьем. М. Ф. Орлов и князья Ипсиланти, в русском генеральском мундире, играли в бостон. Чрез несколько дней после того, князь А. Ипсиланти с братьями уехал в Скуляны, что также никого не удивило, ибо и пред сим он несколько раз ездил на переговоры в карантин, под предлогом будто бы своих частных дел, имея уже издавна заграничный паспорт от графа Ланжерона, на сей раз воспользовался им и, как видели, в русском мундире прибыл в Яссы. Я был свидетелем, | когда на третий день, за обедом, получено было с нарочным из 696
Скулян сведение о событиях в Яссах, [к] далеко непритворному удивлению Михаила Федоровича, который тот час же обедающему у него старшему адъютанту, капитану Калакуцкому, приказал войти в его

[1] Русский Архив, 1866. Пушкин на юге России. кн. . . .

www.dacoromanica.ro

кабинет и при рапорте представить корпусному командиру, г. от инф. Сабанееву, полученное донесение из Скулян и пр. Приказал состоящему при нас поручику Таушеву отправиться с сим донесением немедленно
697 в Тирасполь. Часа через два другой же офицер послан с | письмом г. Орлова, к Сабанееву, а другой с предписанием Казачьему полковнику Бегидову об усилении надзора на кордонах по Пруту. На другой день я был отправлен, чтобы проехать от Скулян по кордонам по Пруту до устья оного при городе Ренни, с подлежащими наставлениями. Из Рени донес об убийствах, произведенных Каравием в Галацах.

№ 37

Князь Георгий Матвеевич Кантакузин, полковник в отставке.
698 Старший его брат, полковник, убит | под Бородином при защите Семеновских флешей, из коих, со знаменем в руках, бросился на неприятеля в штыки. Второй, Александр, на гражданской службе, камер-юнкер, женатый на девице Елене Михайловне Дораган; жил в собственном своем доме в Кишиневе, довольно открыто и несколько в аристократическом духе. Он имел трех сыновей от 10 до 7 лет, при них гувернером француз Рипе, говоривший совершенно по русски,
699 замечательный своими познаниями и очень приятный в обществе[1].|
700 Летом, на некоторое время, князь Александр выезжал с | семейством своим в принадлежащее ему местечко *Атаки*, на Днестре, против Могилева. Несколько спустя после выезда князя Александра Ипси-
701 ланти и брата своего Георгия в Яссы, он поехал | в Лейбах по делам Гетерии, но очень неудачно. Брат его, Георгий, о котором идет речь,

---

[1] Старший брат его совершенно другого образования и свойств, служил в провиантском штате и заведовал продовольствием войск, расположенных в Одессе и ближайших окрестностях. Корпусный командир, известный своею заботливостью о солдате, по недальнему разстоянию его корпусного штаба, в Тирасполе, очень часто приезжал в Одессу, особенно когда находился в оной граф Воронцов, с которым он был в близких дружеских сношениях. В один из таких приездов, по обыкновению первый визит его был на гауптвахту, и предваренный [уже командиром Екатеринбургского полка, полковником А. Ф. Астафьемым, что полк его, вступив на очередное занятие города, нашел муку горьковатой, о чем он уже и донес. Г. Сабанеев нашел караул за обедом, отведал хлеб и тотчас послал за Риппе, на которого и прежде возникали уже жалобы. Когда этот, расфранченный, подъехал в роскошной коляске, г. Сабанеев, после нескольких упреков, на которые Риппе продолжал отвечать, что мука *не горька*, что несколько дней пред сим был в Одессе Павел Димитриевич (начальник штаба армии, Киселев), тогда г. Сабанеев подал ему кусок хлеба, чтобы тот попробовывал, и на отзыв, что *хлеб хорош*, разсердясь, закричал своим тонким пискливым голосом: «посадить его на гауптвахту, пусть ест что хочет, а другого хлеба, как этого, которого он находит хорошим, не давать» [что конечно было буквально исполнено]. Когда же [ч]ужак опять упомянул о Павле Дмитриевиче, тогда Сабанеев опять, тем же пискливым голосом, закричал: «Я тебя посажу в этот куль муки и отправлю к твоему Павлу Дмитриевичу, с надписью: «со вложением мошеника».

www.dacoromanica.ro

по окончании войны, был | адъютантом главнокомандующего 2-ою 702
армиею графа Бенингсена, имевшего главную квартиру в местечке Тульчине. Обладая совершенно французским языком и имея прекрасный почерк, граф поручил ему переписку на бело своих записок у себя в кабинете, что однако, пользуясь случаем, выписал и для себя несколько более замечательных эпизодов. По замещении графа Бенигсена графом Витгенштейном, князь Георгий Матвеевич, никогда не служивший во фронте, польстился на предложенный ему один из бугских уланских полков. Князь принял полк, выдал положенныя при сем квитанции и на первом инспекторском смотру, знатная часть лошадей 703
оказалась выслужившая срок; многая амуниция достроена и запаса для нее не оказалось, и, ко всему этому, недостаточный навык к фронтовой части; все это побудило князя уплатить более ста тысяч рублей, отказаться от службы и выдти в отставку. Так, во время оно, начальники упуская зоркое наблюдение за полками, искали поймать какого либо богатого полковника, польстившагося на звание командира коннаго полка, которые и исправляли его своим достоянием, потом оставляли оный. То же случилось и с графом Александром Потоцким (Уманским), который из адъютантов графа Витгенштейна... |
704

Центральный Государственный военно-исторический архив СССР-Ленинград. 673, опись 1. Дело 308.

№ 31

Кучук-Ахмет, родом из Разграду, вблизи которого он впоследствии 639
устроил чифлик, в котором в свободное время и проживал. С самых молодых лет вступил в войско, и вскоре оказав мужество, был зачислен в *Серден-Гиди*; но менее деятельная служба ему не нравилась. Соделавшись лично известным верховному визирю байрактар паше, этот взял его с собою в Дунайскую армию, и сделал начальником части своей стражи, где имел случай не раз отличить себя. Когда же байрактар паша, с знатной частью армии, внезапно оставил Рущук и поспешил в Константинополь спасать Селима III, Кучук-Ахмет [с частью] конницы последовал за ним. Известив плачевно-героический конец байрактера, после чего Кучук-Ахмет скрылся с частью своего отряда и опять присоединился к армии в Рущуке. Здесь он узнал, что ближайшее лицо к взорвавшему себя в воздух баракгару, Гассан-бей, опасаясь тогдашняго рода расправы, бежал чрез Дунай в Рущук и передался нам. Вслед за ним, почти в одно время, сделал тоже казанчи байрактара и его банкир (сараф) армянин Манук-бек, захватив | [с] собою 640
все деньги и на огромную сумму драгоценностей принадлежащих вер-

www.dacoromanica.ro

ховному визирю байрактар-паше. Кучук-Ахмет был в это время в отсутствии и приехал в тот самый момент, когда остатки захваченного Манук-беем укладывались, в ночную темноту, в лодку, и несколько остававшихся еще лошадей, но лучшее все было уже на | левом береге. Бегство это стоило нескольких голов тем, которые за деньги смотрели на это сквозь пальцы. Здесь Кучук-Ахмет вполне оказал свой неподкупный характер и как за это, так, и главное, в остановленных вещах нашлись многие секретные фирман и другие распоряжения Порты, которыми, конечно, армянин хотел прислужиться нашему главнокомандующему, предпочитая однако же драгоценности держать ближе к себе. Кучук-Ахмет получил полное прощение за такой проступок, за который, напротив, должен был бы быть награжденным, сочувствуя своему начальнику на освобождение своего государя. Независимо сего прощения, он был возведен в звание *бим-баши* (тысячника) и получил некоторыя поземельныя привилегии. После Букарестскаго мира он долгое время проживал в своей чифлике, где, по влиянию своему был неизменным покровителем болгар, прибегавших к нему при всяком притеснении аяна и другими турецкими местными властями. Он не различал исповедания. Одна справедливость руководила им, правда, иногда довольно оригинальной личностью, о которой далее будет упомянуто.|

641 При начале возстания гетеристов в 1821 году, он был уже *мери-миреном*, т.е. двух-бунчужным пашею, чин соответствующий первому генеральскому чину европейских армий и находился в войсках выступавших из Браилова к Яссам. После разгромления гетеристов в *Скулянах*, *Секу* и других местах Молдавии, Кучук-Ахмет паша оставлен был в Яссах. В это время неоднократно я имел случай видеть его в Скулянском карантине, куда был посылаем генералом Сабанеевым и Орловым для переговоров, как по вызову Кучук-Ахмета, так и от нас по встречающимся пограничным недоразумениям. Кучук-Ахмет роста между средним и малым, с приятным открытым лицом, без бороды, с малыми усами, вид чрезвычайно живой, скорее худощав нежели плотен, но видимо обладающий силою. Совершенно говорит по болгарски и очень хорошо по молдовански, которому, как мне говорил, научился в 1806 году, в малой Валахии и теперь возобновил в Браилове и Яссах, а потому мне очень легко было с ним беседовать в переговорах иногда по три часа, и курить предложенную им трубку, при соблюдении правил карантинных, при всегда присутствовавшем в это время начальнике карантина, Рожалня. Случалось, что доходило и до *шербета*, составленного из рома и сахара разведенного водою. В веселом распо-
642 жении духа он подмигивал приезжавшему с ними иногда | *Арнаут-Осман* аге (о котором будет говорено в другом месте), присовокупляя

www.dacoromanica.ro

по турецки, что это не *тарань*, вино запрещаемое Кораном, но на что всегда получал в ответ, что тарань запрещен в стекле[1].

Перед Аккерманским конгрессом, в 1826 г., скоро после наших свиданий, Кучук-Ахмет получил другое назначение — и не видались до 1829 году, [когда] нам пришлось взаимно драться и потом возобновить уже самое близкое знакомство.

При открытии войны 1828 г., Кучук-Ахмет возведен был в визири, т.е. трех-бунчужные паши (соответствует генерал лейтенанту) и назначен сераскиром (военным генерал-губернатором) в *Рущук*. В 1829 году, после поисков и очищения Дели-Орманскаго леса и Северных подошв Балкана, отряд мой волонтиров-партизан, состоящий из 1200 | арнаут, 643
босняков, македонцев, болгар, черногорцев и пр., с двумя казачьими полками, получил назначение занять Туртукай, начальствовать передовой цепью, пространной передовой Силистрийской цепью, и охраняя ее, делать набеги на те места Дели-Орманскаго леса где окажутся турецкия скопища, для прекращения сообщения армии перешедшей на южную сторону Балканов. Независимо помянутых войск, к Туртукайскому отряду присоединены были две канонирския лодки, из нашей Дунайской флотилии. Здесь я только узнал о нахождении Кучук-Ахмета в Рущуке и искал случая дать ему о сем знать, но случай этот сам скоро представился.

Узнав, что накануне 800 всадников вышли из Рущука по направлению к Туртукаю, и остановились не доходя до онаго в 10 верстах при деревне...**, немедленно взяв с собою лучших 200 конных,

---

[1] Здесь относительно тарана сде[ла]ем некоторое отступление. По окончании Аккерманского конгресса, граф Воронцов пригласил турецких полномочных Гиди-ефенди и Ибрагим-ефенди, людей уже пожилых и старого закала, посетить Одессу, отстоящую только на 40 верст. Предложение было принято с радостью. Прием был роскошный, обед, бал и пр. Когда один из драгоманов при уполномоченных, войдя в столовую и увидев богато украшенный стол и разставленныя на оном бутылки, обратился к адъютанту графа, Синевичу, и полутаинственным шопотом сказал ему: «прикажите перед нашими поставить серебряные стаканы, а вино в графинах, иначе они вас затруднят; просить их пить, они по этикету не будут, а из графинов с удовольствием насладятся этим любимым ими шербетом» и пр. Невозможно было за полчаса до обеда поставить у всех 80 кувертов серебряные стаканы, но набрали однакож к тем приборам, к которым должны были сесть семь мусульман, что было принято, по крайней мере наружно, за особое к ним внимание. Шербет им очень нравился. Первый уполномоченный Гиди-ефенди, закоренелый улеми, сидел за столом почти против Ольги Нарышкиной, урожденной графини Браницкой, тогда известная собой красавица и говорливая; она часто обращалась к драгоманам, сидевшими возле каждого из уполномоченных, с вопросами и давала ответы, очень понравились *Гиди-ефенди*, который, оживленный шербетом, не умел ничего лучше чтоб изъявить к ней свое внимание, как взяв с стоящей перед ним вазы персик, от которого откусив кусок ,остальное положив па тарелку, и подозвав человека, отдавал...* велел чрез [талмача] сказать...* чтобы он отпес Ольге...* и пр. Обращаюсь к тексту.

* Indescifrabil.

** Punctele in text.

www.dacoromanica.ro

составлявшия лучшия капитании и, 100 пеших волонтеров[1] и присоединив 260 казаков с командующим полком войсковым старшиной Иловайским, отправился навстречу. На дороге скоро узнал что высланные из Рущука дели остановились у сего и ограничиваются разъездами за две с половиною версты по направлению к Туртукаю до теснины, нахо-
644 дящейся на вершине Дирача; разъезды эти, от 20—30 человек, производятся ежечасно. Получив это сведение, я отправился на рысаке к этому месту. Передовые 50 человек выскакав из дефилеи, имевшей не более 50—60 сажень, столкнулись с турками, удивившимися их появлению, и мы вступили в перестрелку ударяя прямо. Турки, будучи вдвое слабее, стремглав обратились к Рущуку, но двое из них были догнаны и взяты в плен. Один из них был ранен в плечо пикою; тут я узнал, что в Рущуке визирем Кучук-Ахмет. Один из моих македонских медиков перевязал раненного турка, дал мази и обоих отпустил, поручив кланяться визирю; арнауты взявшие их, возвратили им лошадей. Оставшись здесь с полчаса, когда подошла пехота, я оставил при ней находящагося при отряде моем 18 егерского полка поручика Дабилача, дал ему наставление, чтоб заняв теснину, он распорядился поддержанием меня в случае, если мне придется отступить, при яростном, по турецкому обыкновению, преследованию. Вместе с пехотою оставил я и казаков и с 200 волонтиров пошел далее. Главная-же цель моя была та, чтобы подвести моих храбрых стражников под ядра, которых они до неимоверной степени страшатся, между тем как пули и ручные
645 схватки [считают] за ничто. Я начал уже много дел, из | коих некоторые были ожесточенны и очень кровопролитны. Но все это совершалось в перестрелках и схватках, — но свист ядр не был слышен. Между тем, что бы получить неограниченное над ними влияние, начальнику необходимо чем бы то ни было заявить себя, до сего же времени мне было нечем. Здесь же мне представился самый благовидный случай. На последней возвышенности к Рущуку, откуда открывается вся крепость, в разстоянии с небольшим версты, я встречен был ядром; слезши

[1] Я не мог взять более, потому что подойдя к Туртукаю, я не мог около него найдти удобного места для рода войск составлявших мой отряд, а потому предпочел поставить лагерь около двух верст ниже к острове, имевшем около двух квадратных верст, и омываемом Дунайским, довольно глубоким рукавом, от 10 до 18 сажень ширины; в нем предположил, что здесь устроив мост к стороне Туртукая, чрез который соединятся с войсками находящимися под Силистрою, как по отдаленности онаго и по чрезвычайно опасному местоположению, сие требовало военного парка, ибо в ту [пору я] только и сделал. Мост этот прикрыт маленьким тылом до окопа, а против онаго, на острове, поставил казачий полк, с тем чтобы ни в какое время никто, без моего билета, ни с острова, пропускаем не был. Зная близко свойства моих волонтеров, я был уверен, что если они не будут иметь надежду выскочить из опаспости, то окажут чудеса храбрости против в десять раз сильнейшего неприятеля, следовательно мне надо было спешить окончить как укрепление моста, так и опирание в некоторых других местах, около рукава, шанцы и наконец построить шалаши и пр., что и побудило меня оставить на месте более двух третей отряда.

www.dacoromanica.ro

с лошади, я подозвал к себе капитана Аргира, родом из Рущука, начал разспрашивать о разных видимых в Рущуке местах; последовал еще выстрел. Но как и пе́рвый, весьма худо, как и следует, на таком разстоянии направленный. Волонтеры мои, также слезшие с лошадей, малq по малу отошли сажень за 15, в пространство прикрывавшееся вершиной возвышения, окаймлевавшего долину. Приказав разостлать бурку, я сел, и спросил закуску, к которой, по обыкновепию, созывались все капитаны, но на этот раз они не имели аппетиту. Кроме капитанов Аргиро и Иванчи и чиновника находившагося при мне, Рока Фукса (доселе живущаго в Кишиневе), никто не подошел. Было еще сделано три, также бесплодных, выстрела и затем около получаса я встал, совершенно довольный впечатлением сделанным на этих действительно безстрашных людей, но которых свист ядра обращает в жалкое состояние. Как я ни объяснял им, что ядро, за полторы почти версты направленное в такую маленькую кучку, не имеет никакого значения и пр. и пр., но ничего | не могло их разуверить. За то, после сего на 646
поисках, когда я приближался к лесу или теснине, без всякого приказания выскакивали из-за меня конвойные, и въезжали первыми в теснину, по сторонам дороги, и пр.

Севши уже на лошадей чтоб возвращаться, один из капитанов заметил мне, что около разградских ворот крепости видно движение, и взял зрительную трубу и увидел действительно человек до ста, направившихся к нам; я хотел отступить, но все капитаны просили меня отойти не далее ста сажень, т. е. за холм, чтобы не подвергнуться опять ядрам и ожидать турок, с которыми они справятся; я исполнил их желание, сам с несколькими капитанами остался для наблюдения, но скоро увидел что передовые из турок машут белым знаменем и двое из них стремглав пустились к нам. Мы выждали. Один из них был часа за три перед тем освобожденный нами турок, другой чубукчи-баша Кучук Ахмета, который каждый раз, как лицо необходимое, являлся с своим пашею в Скулянский карантин и всегда | подавал мне трубку. 647
Он тотчас узнал меня, наговорил приветствий от имени Кучук-Ахмета и от себя и когда все подъехали, он подбежал к одному из них; тот слезши с лошади, тоже начал приветствия и вскоре, незаметным образом, я увидел подносимый мне шербет, кофей и трубку. Между тем большая часть моих арнаут смешалась с турками, все были более или менее знакомы. Отплатив угощавших меня тоже угощением, холодным пуншем с лимонной солью, которую мы все имели в большом запасе, передав один другому поклоны, мы разстались. На третий день, по возвращении моем в лагерь, я получил от паши очень любезное письмо на турецком языке, и в подарок жеребца с полным убором. Приезжий видел лагерь, хотя он вмещал в себе всего едва две тысячи человек,

www.dacoromanica.ro

но был расположен в разных местах острова, по национальностям, ибо, и единственно более потому, что нельзя было их соединить вместе; ибо если поставить сербов с босняками, то необходимо произойдет драка, до пистолетов и кинжалов, так и других. Словом, лагерь мой оценен был турками от 15 до 20-ти тысячь человек, с маленького возвышения, на котором отдельно стояла моя палатка, с несколькими шалашами и, так называемых бекаров, или личной стражи — лагерь вместе с двумя канонерскими лодками представлял из себя что то неприступное. На другой день отправил и я Рокка-Фукса в Рущук с письмом на русском языке и отличную донскую лошадь с черкеским седлом которое, как и уздечка, было отделано серебром под чернью. Подарок
648 этот очень понравился Кучук-Ахмету, он подарил Фуксу | мили[он] различных турецких вещиц, повторяя уверение, что с его стороны я не должен ожидать неприятных на Туртукай действий.

Я очень хорошо понимал, что войска занимавшия Рущук ничего мне сделать не могли, ибо независимо [от] того, что им пришлось бы следовать не иначе, как почти по самому правому берегу Дуная, тогда как на левом, в разных местах, находились наши наблюдательные посты, и Дунайская флотилия стоявшая в Олтенице, с небольшим в трех верстах от моего лагеря, могла подтянутся к оному и подкрепить находившиеся уже у меня две лодки, тогда огонь с оных не дозволил бы туркам предпринять ничего решительного, с других-же сторон я был более или менее обеспечен, а притом Рушук не мог бы отделить на такое предприятие необходимаго числа войск. С своей стороны, я так же заверил его, что ничего не предприйму; и он и я очень хорошо понимали сущность таких заверений.

Но все это не мешало, чтоб на ежедневно, или чрез двое суток,
649 посылаемых мною фуражиров в глубь страны | не нападали вооруженные жители, подкрепляемые разсеянными турецкими солдатами; не проходило ни одной фуражировки, что бы не было убитых и раненых. Узнав, что в 15 верстах от Туртукаи, между селениями *Эни* и *Эски Смиль*, сосредоточилось значительное число вооруженных, с целию уже не только что [б] отбить фуражировку, но и расположиться там, что бы ни один фуражир не спасся. Послав в Пощаг обыкновенное число фуражиров с таковым же прикрытием, сам взяв 8 капитаний или 200 пеших охотников из булгар, неподражаемых в таких случаях, 300 конных и 100 казаков, чрез полтора часа последовал за ними. Фуражиры...* преследовали Эки-смиль; но находясь между упомянутыми двумя селениями, начали, как [они] говорили, пулять... западню; вскоре сделано было нападение на тыл. Услышав первые выстрелы,

* Indescifrabil.

www.dacoromanica.ro

я отправил на больших рысях всех конных волонтир, а с остальными усилил шаг. Начинало разсветать, перестрелка загорелась, пешие болгары просили позволение спешить бегом, за ними и я с казаками. Чрез полчаса бой разгорелся, турки, увидев болгар и мой резерв, оставили поляну, и заняли опушку леса, со всех сторон окружающаго оную. | Многие из фуражиров пали. Между тем турки со всех сторон 650
продолжа[ли] учащенную пальбу. Ожесточенные болгары требовали нападения на лес; зная местность, они мне указали ту сторону, которая будучи прорвана, заставит оставить прочия, чтобы не быть отрезанными, тем более что лес в этом месте тянется только полосой. Действительно, по разрешении мною, они бросились бегом на указанную ими часть и скоро заставили как находящихся здесь, так и с других сторон, турок стремглав спешить за находящеюся за сим поляну, простирающуюся [с]ажень за полтараста в другой, более глубокий лес, идущий к Теке-баба | глав[ный] монастырь. Он принадлежал к ордену бекташей, которые в 1826 году, вместе с янчарами был, большею частью, изстреблен; он славился тогда своим конским заводом. [Теперь] был разграблен и закрыт. Но едва турки, вышедшие из леса на эту поляну чтобы достигнуть помянутаго леса, как конные волонтиры и частью казаки, которых я сберегал, начали свое дело и безпощадно, не слушая уже приказаний, безщадно рубить и колоть спешивщих к лесу. Только одни казаки | не вполне докололи и взяли в плен семь человек. Сле- 651
дуя за волонтирами, я увидел вправо, около огромного каштановаго дерева, саженях в двадцати, несколько турок, не успевших добежать до леса, отстреливающихся от конной сербской капитании князя Милко Петровича, бросающейся на засевших около дерева. Подскакав к князю, я ему приказал обождать спешивших болгар, но напрасно, он и слушать не хотел, и в ту самую минуту как он садился, после двух убитых под ним лошадей, на третью, он пал мертвым[1]. Человек 30 под-

[1] Князь Милко Петрович, младший брат известнаго сербскаго воеводы *Гайдук-Велько*, который, по побеге Георгия Чернаго в 1812 году в Австрию, продолжал борьбу с своими бекарами противу турок и не послушал Милоша Обреновича, заступившего место Георгия Чернаго и заключившаго мирныя условия с турками, и наконец, в 1813 году, окруженный знатной частью турок в Неготине, где три дня отбивался от них, и пал пораженный в грудь ядром. Известный по Гетерии капитан Иордаки Олимпиот, женился на его вдове. Здесь же упоминаемый брат его, Мирко Петрович, не мог возвратиться в Сербию, где Милош опасался его пребывания. В 1826—1827 он был в Греции; с открытием нашей с турками войны, он возвратился в Малую Валахию, собрал сорок капитанов волонтер из сербов и поступил в отряд г. а. барона Гейсмера, и в строгом смысле, славная бейлетчская победа принадлежит его совету. За сражение это он был награжден золотой шашкой за храбрость. В 1829 году, когда мой отряд волонтиров для действия на правом берегу Дуная был сформирован, он поступил ко мне. Человек совершенно необразованный, необычайной храбрости и жестокости с своими. Когда он был убит, то подозрение, очень основательно, пало на одного его волонтира Тергичано, который за три недели только поступил в его партию; рана Милко была в левое плечо с задней стороны, что очень могло быть и от непрятельской пули, но дело в том,

www.dacoromanica.ro

бежавших болгар, окружив каштан, кричали находившимся около дерева шести туркам сдаться, что они будут пощажены, указывали им на тела и на казаков, что мы «низам» (регулярные), но напрасно, они продолжали отстреливаться, до тех [пор], пока все не попадали, на
652 им и нам значительный урон. Это отличительная черта | турок. Мне случалось иногда видеть сотни их, пораженных паническим страхом, бегущих без оглядки от нескольких десятков, но догнанный и окруженный, не дается живым, поверженный уже на землю, он ищет хотя зубами вредить еще врагу. Вообще у турок отдаленная опасность производит на них более влияния, нежели приближенная, видимая уже смерть.

Покончив с этим набегом, стоящем мне убитыми 29 и ранеными 43 человека, в числе последних два казака и у волонтиров 26 лошадей, я возвратился в лагерь с пленными, от которых, при хорошем с ними обращении, узпал что всеми тут собранными турками руководил один из аг, присланным от моего приятеля Кучук Ахмета. И он был прав, он сдержал слово что меня не будет безпокоить.....* со стороны Рущука. У турок буквальность слов, подтвержденных присягой или просто, свято исполняется. Если турок присягнет, что он не пойдет в такое-то место, то можно вполне положиться; на это отнюдь не остановит его приехать в оное и т.д. После сего поиска я вынужден был [выдержать] еще несколько, хотя менее кровопролитных, но все уменьшавших мой отряд. Наконец 11 августа я получил официальное [сведе]ние о заключении Андрианопольского мира, но об оставлении Туртукая и распущении волонтир, сказано было, что вслед за сим сделано будет распоряжение**, |

653 На другой день я снарядил посланца с сим известием к Кучук Ахмеду, оказалось что и он, за два часа до прибытия онаго, получено было и им. Он прислал мне хорошую саблю и бочькою с полведра розового масла. Я отдарил парою Кукенрейтера пистолетов и картою Турции, Гюльмано. Между тем, положение мое становилось затруднительнее первого; ибо я должен был продолжать фуражировку, которая несмотря на обнародованный уже мир, не обходилась без перестрелок. Я написал к Кучук Ахмету, чтобы он выслал в Туртукай аяна и другие власти и удостоверил бы жителей в безопасном их возвращении. На первое он ответил двухсмысленно, присовокупая, что не получил разрешения и надеется на мою справедливость, жители же сами вер-

что пистолетный выстрел был в упор; все считали...* заложить его куртку около раны, была обожжена; подозрение подтверждалось еще более тем, что чрез три дня после сего, на одном из посланных...* Тергичана скрылся, чрез...* очутился в Сербии. Общее мнение было то, что он послан был на этот глупый подвиг Милошем и пр. О сем подробно было мною доложено военному губернатору графу г.а. Руперту.

* Indescifrabil.

** Urmează o notă marginală indescifrabilă.

www.dacoromanica.ro

нуться, и вместе с тем просил о позволении возобновить разрешение получать из Валахии соль. Я донес о сем полномочному председателю П. А. Желтухину, который разрешил торговцам посылать оную только в Туртукай. Между тем встречи продолжались на фуражировках, но по мере возвращения части жителей в Туртукай, в особенности же одного из более влиятельных, Гассан-аги, я устроил с определенными старостами так, что и соблюденное количество они доставляли или сами или я должен был посылать в известный лес, иногда верст за 15, куда они свозили, чего далее, по лишению волов, не могли делать. В одной из таких партий фуражиров, убит был волонтер Ника Дабижа. Не более как через два часа по возвращении фуражиров, явились в лагерь несколько турков и привели на мой суд виновного, говоря что он не ихняго округа и не хотят подпасть под ответственность. Я простил турка — что я [сделал] под предлогом, что будто в этот день рождение нашего государя. Восклицаниям Мама-Ага, не было конца. Ежедневно у меня в лагере обедали и проводили вечер разные турки, в особенности после посещении меня упоминавшийся уже Арнаут Осман агою, о котором будет сказано в другом месте.] 654

В начале сентября я получил повеление обратить особенное внимание на движения Рущуцкаго гарнизона и что вслед за сим я буду извещен о причинах тому. Волонтеры мои приуныли было, война кончилась и каждый хотел поспешить к семейству или приискать в Княжествах какое либо занятие, ибо вступили в отряд без всякой платы. Но не трудно было успокоить их обещениями и все они положили не оставлять лагеря, пока я с ними. Вскоре получил я секретное предписание, в котором извещался что паша Скодры возстал против султана за заключение Андрианопольского мира и с значительным числом войск двинулся на Андрианополь, откуда наши войска начали возвращаться на северную сторону Балкана. Что начальник правого фланга армии [в] Калжиеве г. П. Киселев, с присоединившим к себе отрядом г. а. барона Гейсмера, расположенного в Малой Валахии, переправляется в окрестностях Зимницы на правый берег Дуная, по направлении к Софии и Габрово, с целью перерезать путь Скодрскому паше, в движении его на Андрианополь, и потому вменялось в обязанность Туртукайскому отряду бдительно наблюдать за Рущуком, чтоб из онаго не сделано было движения в тыл колонн Киселева и Гейсмера. Тогда полагали что поступок Скордскаго паши был сделан с...* совещанию Махмуда II, желавшего будто бы воспользоваться разделением нашей армии, возвращающейся за Дунай, но все это впоследствии оказалось пустым предположением. Кучук-Ахмед, напротив, сту-

* Indescifrabil.

www.dacoromanica.ro

пил в ожесточенную вражду с известным Каражалемом[1], который по заключении мира, с частью бывших у него под начальством войск, выступил из Шумлы на зимние квартиры по реке Лому в окрестностях
655 Рущука. Проходя | на зимния квартиры, в окрестностях Разграда, двое из принадлежащих ему личных его конвойных, взыскали с одного болгара, у которого провели ночь, Диш-парасси и Диш-хаки. Этот обычай, введенный с самого начала усваивания турками славянских областей в Греции, преимущественно царил в Греции и Сербии до освобождения первой и вассальства второй, менее в Боснии и был более редким в Болгарии; с воцарением Селима III и в особенности Махмуда II это были начала видимо уничтоженные. Обычай этот состоял в следующем: турок, проездом через деревню, останавливается на ночлег, конечно, у более зажиточного поселянина. Хозяин принимает его у ворот, вводит к себе и угощает, лошадь берется на конюшню, там разседлывается, чистится, кормится. На другой день турок, для продолжения пути, выходит на крыльцо, лошадь уже тут, прощаясь с хозяином, ночевавший говорит ему: «*заплатите мне за то, что я* ломал зубы о твой хлеб». Это называется Диш-парасси — зубные деньги. Потом следует такое-же требование и за зубы его лошади, ломавшей зубы о сено и ячмень хозяйский — это называется «*Диш-хаки*».

Кучук-Ахмет, по получении известия, что Диш-парасси и Диш-хаки были на его родине взысканы, и так близко от него и на пространстве которое, как у сераскира, он считал под своим ведомством, пришел в ярость и тотчас поручил начальнику своей стражи, во что бы не стоило, тайно схватить помянутых двоих кавазов и представить к нему. Поручение затруднительное, но с помощью денег оно было исполнено и на последнем переходе к Рущуку, кавазеи Караджалема в ночь
656 были доставлены в | Рущук. Кучук Ахмед, удостоверившись от них самих, что действительно это были те самые, которые он искал, и заметив из их слов, что они принадлежат войскам другого паши, немедленно приказал выдернуть у них все зубы, само собою разумеется, что это тотчас же было исполнено, и они будучи едва в силах, были отданы приехавшему накануне чиновнику от Караджалема для занятия помещения для его штаба, с тем, что бы он до света еще оставил с ними крепость и передал их Караджалему. После такого приветствия, этот

---

[1] *Караджалем*-паша был одним из главных деятелей при истреблении, в 1826 году, янычар в Константинополе, получивший *за жестокость свою и прозвище «Сын Черного ада»*, которое за ним и сохранилось. Под Шумлой, в 1828 году, он защищал левый фланг неприятельской позиции, с которой, с двумя тысячами всадников, из коих за каждым находился двухпудовый мешок пороху, и внезапно выступил и скрытно оставив позицию, на третий день прорвавшись чрез цепь силистрийской осады, доставил порох, и на другой день, несмотря на принятые меры, блистательно опрокинул все встречи наши и возвратился в Шумлу. В 1829 году, он опять находился в составе гарнизона онаго.

www.dacoromanica.ro

последний не въезжал уже в Рущук, и избрал свою квартиру среди своих войск, разместившихся по реке *Ак Лому* (Белый Лом). Вражда эта соделалась непримиримой, и имела в первое время последствием то, что «Сын Чернаго Ада» соблюдал в войсках своих более строгости, но и на самое войско пример... над двумя кавазами имело свое влияние.

Отношения мои с Кучук Ахметом продолжались самыя двусмысленныя. Мы пересылались предметами, которыми каждый мог снабжать друг друга, тем чего один мог иметь легко, а у другого было недостающим или вовсе не было. Приезжавший часто ко мне Осман ага, оставался иногда на несколько дней, и неотступно приглашал меня посетить Кучук Ахмета в Рущуке, что он давно бы исполнил это сам, но сделать этого не может[1]. Я же, имея в виду | предписание относя- 657
щееся к движению Кисилева чрез Балканы на Софию, не мог оставлять отряд.

Наконец все препятствия к тому миновались; от успешного действия г. а. Киселева; Синдрекай паша принужден был возвратиться к себе и г. а. Кисилев, перейдя обра[т]но Балканы, переправился уже Дуная в Валахию. Таким образом, все слухи о тайном будто соучастии Махмуда II и что направление Караджалема будто-бы имело тот же смысл, все это оказалось пустым заключением. В таком положении дел, и ожидая скораго приказания оставить Туртукай, я решился посетить Кучук-Ахмеда, в особенности видеть Рущук, так известный в наших войсках. Избрав из своей стражи[2] шесть — семь человек, имевших более богатую одежду и сбрую, взяв с собою самих Гречова и Рокка — Фукса, я отправился в путь. С ночлега моего, за 10 верст

[1] У меня сохранилось множество его писем.

[2] Стража моя составлена была почти вся из капитанов и бывших атаманов разбойничьих шаек, из коих большая часть, при открытии войны, не нашли удобным продолжать свое ремесло, и поступили в отряд волонтиров правого берега Дуная, мною формированный. Формирование это произведено без всякой платы, подобно как это было в предшествовавшие войны (и потом в 1853). Все на своих лошадях и со своим оружием. Со стороны правительства доставлялся только порох и продовольствие, а пешим болгарам, не имевшим оружия, даны были наши солдатския ружья, в числе 220, но и эти по неудобству их, скоро почти все возвращены, ибо по мере поисков, от убитых и пленных турок запаслись более свычным оружием. В вознаграждение за их службу им представлено было, за каждаго пленнаго лошадь, различный скот и пр. положенную плату. Когда все записывавшиеся в отряд собрались в назначенное им место, близ Калараша, против Силистрии, я приказал им разделиться по народностям, как-то: арнаут, болгар, сербов, босняков, македонцев, черногорцев и пр. Потом, подойдя к каждой куче, велел им к утру соединиться в булуки [отряды] в 26 чел-[о]-век. На следующий день каждый булук должен был через два часа, не сходя с места, избрать себе капитана (начальника), конных и пеших особо. Это тотчас было сделано и начали капптании составлять и все привлечены к присяге, знамена освещены и пр. Но остались 92 человека разных племен, которые никак не соглашались быть под начальством другого собрата. Они сами были атаманы разбойничьи, шаек и капитаны в 25 и в несколько сот капитаний и все в один голос закричали, чтобы я взял их бакарами гвардии и что только признают мое начальство. Настаивать в противном было бы неуместно, и они остались при моей ставке, около которой и располагались.

www.dacoromanica.ro

от Рущука, с вечера послал капитана Иванчу, известить о моем намерении. В ночь он возвратился с чиновником от паши приветствовать меня с щатсливым предприятием. На половине дороги я встретил |
658 Осман агу, которого Кучуг-Ахмед вызвал из Журжи (через Дунай, где он был аяном; с ним приехали еще двое из свиты паши. Слезши с лошадей и пробыв около получаса, в продолжении котораго изготовлен был, по их обычаю, кофий, мы отправились далее. Сажень за десять от ворот дожидала меня высланная пашею лошадь, как это в обыкновении у турок, и так я въехал в крепость. Не буду описывать все то, что происходило в три дня что я там пробыл. Я распрощался с Кучук Ахметом, проводившаго меня версты за две и пр. Возвратясь в лагерь, я нашел предписание о распущении отряда. В конце ноября Дунай в этот год уже замерз; холода вынудили меня перевести[сь] из шалашей, еще до половины ноября, в Туртукай; здесь к 4 декабря сделаны были все нужныя распоряжения и я переправился в Олтеницу и на другой день прибыл в Букарест.

Вскоре узнал я, что Кучук Ахмед лишен звания и удалился в свой разградский чифлик, благославляемый болгарами; но в этом положении он уже не вполне мог оправдать их ожидания. В точности и причина впадения его в немилость неизвестна. Одни говорили, что он сам пожелал просить сложения своего, потому, что не хотел преобразоваться в низам; так впоследствии говорил мне и Осман ага; но более господствующее мнение приписывает причину столкновения с Караджанемом, выставившем Кучук Ахмеда за покровительство христиан и пр. С оставлением Бухареста, в декабре 1829 года, я не имел более о нем сведений, а бывши в Бухаресте в 1834 году...*

Так как в настоящем примечании упомянуты *Гассан-бей* и Киминчай и Сараф байрактар-паши, армянин Манук-бей, обиравший своего благодетеля. Из нашей Главной Квартиры, где присягнули на верноподданство, они отправились в Кишинев, где и проживали до заключения мира, когда Бессарабия присоединена была к России. Гассан-бей остался в Кишиневе с весьма незначительными средствами и получал от нашего правительства пенсию. Он скоро умер, оставив сына, который и до днесь проживает в Кишиневе, нам то-же.....** и отец, и так же болезнен как и он; собранный капиталец он употребил, чтоб снять в трех верстах от города, и уважаемый за чинность свою всем
659 городом. Совсем иначе проявил [себя] князь Манук-бей, | с свойственной всем армянам нечестностью и умением подделываться, он успел получить на границах Буджака знатное количество земли оставшейся от вышедших татар, с предложенною целью поселить тут болгар и пр. К отве-

* Frază neterminată în text.
** Indescifrabil.

www.dacoromanica.ro

денной ему земле он скупил еще за низкую цену от некоторых бояр, непожелавших остаться в России, и устроил большое местечко назвав его Ганшешти, в 60 верстах от Кишинева. Воздвиг пространный дом в турецком стиле, и поселился со всем своим семейством, блистая восточною роскошью. В 1817 году главнокомандующий 2-ой армией, граф Бенингсен, осматривая войска расположенныя в Бессарабии, и долженствуя для сего быть в Кишиневе и м. Оргее, лежащем в дневном разстоянии от Ганчешт, был приглашен Манук-беем в его дворец. Приготовление было огромное, вся восточная роскошь должна была быть выказана. С главнокомандующим прибыл дивизионный командир г.а. Талезин и многие другие военныя и гражданския возвышенныя лица и пр. Перед самым обедом все общество находилось на галерее построенной, как на востоке, во всю длину дома. Манук-бей, желая похвастаться арабскими жеребцами, сведенными им из конюшни верховыми во дворе, и их у него били прикладом, велел вывести их пред...* графом Леонтий Леонтиевичем; вывод был подготовлен в блестящем параде. По желанию графа видеть...* под верхом, он приказывал на них садиться один из лучших жеребцов долго не давался. Манукбей, будучи сам наездником, разсердясь на араба, не могшего сесть на коня, выскочил из галереи, и скоро нога его попала в стремя, с перекосом другой, едва сел в седло, как упал бездыханным на землю: он попал на луку таким местом, которое тотчас поразило его смертельным ударом. Собранные гости, bon grés, male gré, должны были что либо попробовать из приготовленного парадного обеда и поспешить удалиться. Брат мой (впоследствии г. от инф.), как адъютант Н. А. Талезина, сам генерал, наконец многия из лиц Кишинева, собравшихся было на этот пир, разсказывали мне все подробности этого произшествия.

Жена вскоре после сего лишилась употребления ног, до 1823 года. Замечательный случай исцелил ее. В этот последний год, четверо из выбежавших гетеристов, после Скулянского разгрома, определились в Кишиневе к разным лицам в ездовые, по обычаю того края; вместе с тремя чабанами (пастухами), из находящихся при имении Ганчешти, положили ограбить старуху, вытащив большой сундук, в котором хранились все драгоценности и на котором приготовлена была ея постель; в час по полуночи вышеозначенные люди, с ног до головы вооруженные, вошли во двор, огражденный, решеткой пред домом, и как...* чабанов шаги, собаки, которых они тайно, недели две пред тем закармливали, не делали большого шума; часть же прислуги, как им известно было, находилась за пол версты на свадьбе, где один из их товарищей

* Indescifrabil.

www.dacoromanica.ro

660 старался их споить; семь | человек свободно подошли к дому и зная расположение, приняли меры отделить остальную прислугу от спальни старухи. Войдя в оную, две служанки, спавшия в зале, по сделанной угрозе, замолчали; старуха пробудясь и увидев вошедших шесть человек (один остался пред дверьми людей), которые сбросили ее с сундука и начали разбивать оный. Окончив работу, оставили шитыя каменьями... платья и т.п., взяли четыре ящика с драгоценностями, запэрли дом и исчезли. Старуха вскочила, поддержанная служанками, прошла по комнате, и мало по малу получила вновь возможность ходить, после недвижимого положения в продолжении около трех лет. Года через два она умерла. Старшая ея дочь вышла замуж за армянина Агопа, служащаго советником в Баварии; вторая за Лазарева; дочь этой последней ныне замужем за Д. Т. Деляновым.

Ограбленныя вещи менее половины открыты, но большая часть из оных, в особенности один солитер, носившийся байрактаром на чалме и подаренный ему Селимом III, и весьма крупная жемчужина не были отысканы по имевшимся следам; надо полагать, что может быть и до сих пор лежат закопанными где либо в земле, по обыкновению грабителей тех мест. Пропажа ценилась до пяти миллионов голандских червонцев. Три арнаута, бывшие в этой шайке, служили у г.а. Желтухина, начальника 17-ой дивизии, другой у вице-губернатора Крижанского, в третий у бояра Паллади. Здесь замечательно то, что все эти три арнаута, до самых сумерек предшествовавших ночи грабежа, были видны при своих местах в Кишиневе. Подготовленныя ими лично переменныя лошади перенесли их в четыре часа за 60 верст, окольными дорогами, и за час до разсвета они были уже на своих местах.

Сим оканчиваю, ибо подробности, хоть и очень любопытны своим особенным характером, но они бы удлинили настоящее примечание. |

№ 32

661 Хереско, Константин, прин[а]длежал одной из первокласных и древнейших фамилий Валахии, он был женат на дочери бана Бальяно, также принадлежащего к одной из самых древнейших фамилий[1]. Кон-

[1] Жена его была сестра Манолаки Бальйано, в 1830 году, по организации армии в Валахии, переименовал... в полковники и женился на дочери Филиппа Багратион (жене князя Романа, брата Петра Ивановича), урожденная Вакареско. Княгиня, в 1830 году, привезла ее из Смольнаго Монастыря, где она воспитывалась. Вскоре вышла за М. Бальяно замуж, и еще скорее оставила его и соделалась спутницей графа П. Д. Киселева, который в то время был полномочным председателем Диванов обоих княжеств. И не разлучалась с ним до самой его кончины, остави[в]шаго несколько детей и пр.

www.dacoromanica.ro

стантину Хересқи, во время Гетерии, было только 23 года; с одной стороны какой-то разлад с молодою женою, с другой, увлеченный своей фамилиею, что будто-бы происхождение ея греческое, он последовал за князем Ипсиланти. Здесь мы видели какую он роль, вовсе несвойственную его характеру, играл в посредничестве между к. Ипсиланти. По разсеянии гетеристов, он вместе с князем Ипсиланти бежал в Австрию, и оттуда, в конце 1821 | года, в Кишинев, где через три 662
месяца переехал ко мне. Человек он был чрезвычайно м[р]ачнаго характера, влюбчивый, далеко не лишен образования и знания языков, независимо отечественного, греческий, французский и скоро усвоил себе русский. Здесь то он, вместе с Димитрием Македонским, князем Г. М. Кантакузиным и другими деятелями жалкой кампании 1821 года, я сводил разноречия и собирал их записки. В 1826 году, Хереско решился вступить в военную службу, брат мой, адъютант корпусного командира г. от инф. Сабанеева, доложил ему, я представил Хереску, и он определен был в 34 Егерский полк; при производстве в офицеры, в начале 1828 г., он произведен в корнеты уланского полка, а при открытии кампании, в числе других, был прикомандирован ко мне, но из Базарджика перепросился в Бухарест, в круг своих родных, и был прикомандирован к наместнику княжеств г. а. Желтухину, которому был полезен, по знанию края, лиц и тесной преданности России. По окончании войны вышел в отставку и во время смуты раздиравшей [оныя] в 1849 году и как преданный Князю Александру Гике, Господарю смещенному во время этой смуты, удалился в Бессарабию.

№ 33.

Lizgara, frumos, abil; el poseda, în afară de greaca, limba sa maternă, 672
şi limba franceză, în parte germana şi la perfecţie rusa; era deci suficient de cult pentru a fi un bun aventurier. Demisionînd din armata noastră cu gradul de locotenent şi dîndu-se drept conte, el a plecat în Basarabia, pentru a intra în banda eteriştilor. În drum, în oraşul Moghilev pe Nistru, care desparte gubernia Kameneţ Podolsk de Basarabia, el s-a oprit la hanul unui evreu... *, căruia îi mai rămăsese una din cele două prea frumoase fete. | Acestea se îmbrăcau 673
europeneşte cu o nuanţă evreiască foarte vizibilă şi cunoşteau puţin limba franceză şi în general manierele mondene. Fata a plăcut lui Lizgara. Acesta, împopoţonat cu decoraţii pe care de fapt nu le dobîndise, a reuşit să se încurce cu tînăra evreică care de altfel cedase şi înainte adeseori aurului. Acum însă ea plănuia să devină tovarăşa lui legală. Tatăl ei nu era împotriva acestei

* Punctele in text.

www.dacoromanica.ro

căsătorii, cu atît mai mult că şi fiica sa mai mare era căsătorită cu un rus [1].
674 Pretinsul conte | s-a cununat, tînără contesă l-a condus prin Chişinău pînă
675 la | Sculeni şi a revenit la Moghilev.
676 Tot ce se referă la Lizgara în timpul | Eteriei s-a spus în textul notelor de faţă. Aici voi nota pe scurt numai faptul că după terminarea tuturor treburilor eteriştilor în principate, după o lungă corespondenţă, în august 1823, Lizgara a trebuit să fie extrădat din Moldova în Rusia, fiind adus pe Dunăre
677 la Ismail. Contele Voronţov mi-a dat | ordin să-l supraveghez. Venind în acest oraş cu trei zile înainte de sosirea lui Lizgara, am găsit acolo pe înlăcrămata lui soţie, care sosise de la Moghilev. Aflînd că am o însărcinare în chestiunea soţului ei, şi cum mă cunoştea din anul 1820, din timpul trecerilor mele dese prin Moghiliev, mi s-a adresat cu cereri, pe care, bineînţeles, nu le-am putut
678 îndeplini. După | sosirea sa, de data aceasta însă fără decoraţii, soţul ei a intrat, după obicei, în carantină, care atunci era numai de 21 de zile. Ei se puteau vedea numai în vorbitor, prin două rînduri de gratii, în prezenţa unui funcţionar al carantinei. La convorbirea ce au avut-o împreună s-a ajuns la concluzia că uşurarea sorţii lui Lizgara poate veni numai de la contele [Mihail] Voronţov şi atunci ea s-a grăbit să plece la Odesa. M-am dus şi eu acolo, am prezentat contelui raportul asupra însărcinării ce o avusesem din ordinul său şi i-am prezentat pe nevasta lui Lizgara care, în jalba înaintată, cerea, dacă nu eliberarea deplină a soţului ei, cel puţin fixarea pe garanţie pentru el a unui
679 domiciliu prin apropriere. |

---

[1] Fiica cea mai mare, care de asemenea era o minune de frumuseţe, de care sînt de altfel vestite evreicele din Moghilev şi din tîrguşorul Atachi, situat peste Nistru în Basarabia, a rămas după [plecarea unui] călător cu un profit care se mărea treptat. Moştenirea aşteptată trebuia însă legalizată în grabă. Nu se putea aştepta: privirile s-au îndreptat către consilierul titular Pucikov, destituit din serviciu, care era întotdeauna mai mult decît cu chef şi în cea mai neagră mizerie. Acesta vizita hanul numai atunci cînd erau călători şi putea să se aleagă de la ei cu o trataţie. El a fost găsit îndată sub ienupărul, cu care în acea vreme se împodobeau firmele cîrciumelor. Bineînţeles, propunerea nu a fost respinsă şi ea s-ar fi înfăptuit în acelaşi moment, dar se simţea nevoia ca logodnicul să fie întrucîtva trezit şi îmbrăcat. Peste vreo trei zile a avut loc căsătoria, iar peste vreo două luni a apărut consecinţa, care de altfel, nu a trăit multă vreme. În acea vreme contele [Mihail] Voronţov a fost numit guvernator general al Novorosiei şi viceguvernator cu depline puteri al regiunii Basarabia. Madam Pucikova a avut ideea fericită de a interveni pentru o slujbă pentru soţul său şi a plecat la Odesa. Intrînd cu cererea în mînă, în sala de primire, ea a atras, prin frumuseţea şi abilitatea ei, atenţia celor prezenţi. Curînd s-a deschis uşa biroului, dar nu a ieşit contele, ci o altă persoană, tot atît de sus pusă şi de independentă, care îşi avea reşedinţa nu departe de Odesa. Oprindu-se în sala de primire şi schimbîud vorbe cu unul şi cu altul, atenţia i-a fost atrasă de solicitatoare; aflîndu-i intenţia, i-a spus să vină la N... *, unde el are o slujbă pentru soţul ei. Madam Pucikova a ieşit fără să mai aştepte audienţa la contele [Voronţov] şi a plecat la numita persoană. Soţul ei a primit slujba. Ea a început să ducă o viaţă pe picior mare, salonul ei era plin. Un atare mod de viaţă a atras atenţia guvernatorului, cu atît mai mult că se zvonise despre influenţa ei în cîteva furnituri enorme etc. Comandantul corpului 6, generalul de infanterie Sabaneev, după datele furnizate, a primit dispoziţii să cerceteze această chestiune. Denunţurile s-au dovedit false. Cauza lor a fost cu totul alta. Curînd după aceasta soţul ei, Pucikov, a murit şi ea s-a căsătorit a doua oară cu protectorul său. A trăit pînă acum (1840) la St. Petersburg... **

* Puncte în text.

** Indescifrabil

www.dacoromanica.ro

A doua zi eu am plecat la Chişinău, dar am venit iar la Ismail cu alte treburi. Lizgara, care nu-şi terminase încă stagiul în carantină, se mai afla acolo. L-am văzut pe Lizgara de două ori în scopul de a strînge, pentru mine personal, unele informaţii cu privire la unele amănunte ale mişcării la care el participase, fapte pe care le văzuse sau de care auzise. Soarta lui Lizgara a fost apoi uşurată.

nr. 34

Prinţul *Mihail Suţu*, domnul Moldovei, avînd de tînăr o înfăţişare foarte 680
frumoasă, a atras atenţia cunoscutului Halet paşa, care l-a luat la curtea sa, şi cînd acesta a fost ridicat la rangul de mare vizir, a început să-l avanseze şi pe Suţu şi în cele din urmă l-a pus pe drumul pe care fanarioţii se îndreptau spre scaunul domnesc. Deşi Mihail Suţu era candidatul cel mai tînăr pentru această demnitate, dar ca unul care era protejat de atotputernicul Halet paşa, a obţinut cel dintîi scaun vacant şi a fost numit domn în Moldova. | Destul 681
de cult, poseda bine, în afară de limbile greacă şi turcă, şi limba franceză. El nu avea trăsăturile caracteristice prin care se deosebesc în genere fanarioţii: era mai cinstit decît alţii, cu o inteligenţă mărginită, de care a dat dovadă în special în evenimentele care au avut loc în timpul domniei sale, avînd ca sfetnici pe cunoscuţii intriganţi, adevăraţi fanarioţi: *Iacovachi Rizo* şi *Ioan Schina*, soţul surorii sale.

Faptele sale în cadrul Eteriei sînt cunoscute din text. După eliberarea sa şi după restaurarea regatului grec, | el a fost la sfîrşitul deceniului al patrulea 682
ministru plenipotenţiar al Greciei la curtea noastră, unde însuşirile sale de diplomat au fost preţuite după merit. Fiul său mai mare, căsătorit aici cu Obrezkova, a fost la noi ministru plenipotenţiar în deceniul al şaselea.

În anul 1821 s-a strîns la Chişinău întreaga sa familie, parte o dată cu prinţul, parte în urma lui şi a rămas acolo, cu excepţia lui, pînă la încheierea tratatului de la Akkerman, la sfîrşitul anului 1826: tatăl său, Grigore, cu soţia şi cu fiica sa Rallu [1] de 17 ani; fiica mai mare a acestuia, *Sevastiţa*, | a venit 683
de asemenea cu soţul ei, Ioan Schina, fratele lui *Nicolae*, fosta lui capuchehaia la Constantinopol (despre care a fost vorba în text), cu soţia sa *Roxandra*,

[1] Ea a fost răpită de locotenentul *Sala* din regimentul de husari din Belorusia, care venea la Chişinău în concediu. Nefericita fată a fost sedusă de uniforma lui roşie şi răpită de o bătrînă. El nu a reuşit însă să o facă fericită şi ea a murit în curînd. De ea pomeneşte cunoscutul «joc» al lui A. F. Weltman:

«D-ta, pe care toţi te numeau drăgălaşa domniţă Rallu,
Eşti acum cucoana Sala şi mai rău ca Dib-Uglu»

(Edil-Oglu, un boier bătrîn, fost funcţionar turc, care avea trei fete, fără cultură europeană). Sora mai mare a domniţei Rallu, Sevastiţa, pomenită mai sus, era de asemenea inclusă în «joc»:

«...Menţinînd relaţii tandre
«...Fiecare cu a sa pereche,
«...În prima pereche Katakazi (Guvernatorul Basarabiei)
«...Cu modesta nevastă a lui Schina» şi altele.

www.dacoromanica.ro

născută Nenciulescu *, vistierul Ţării Romîneşti; fiica ei *Eliza* s-a căsătorit în anul 1836 cu *Scarlat*, fiul mai mic al fostului domn al Ţării Romîneşti; Cons-
684 tantin, căsătorit | în Ţara Romînească cu fiica lui *Racoviţă*, una din cele mai vechi familii care au domnit şi, în sfîrşit, al treilea frate *Ioan*, în costum european, care a primit titlul de şambelan la curtea prinţului din Lucca.

nr. 35

Gheorghe Cîrjaliu nu trebuie confundat cu vestitul răzvrătit, tîlharul care a devastat împrejurimile muntelui *Olimp* şi întreaga *Tesalie*. După distrugerea acestei bande numeroase, mulţi dintre căpitanii ei au adăugat la numele lor
685 porecla de *Cîrjaliu*, ceea ce le dădea greutate printre | oamenii de meseria lor. În detaşamentul meu de partizani voluntari, în număr de 1 200 oameni, alcătuit în mare parte din tîlhari, existau mulţi căpitani şi voluntari care au adăugat la numele lor pe acel de *Cîrjaliu*, figurînd astfel în listele şi în paşapoartele care li se eliberau. Mulţi dintre cei care au făcut parte din banda lichidată, au plecat în Austria, iar de acolo au apărut în Basarabia. Printre aceştia din urmă a fost şi *Gheorghe Cîrjaliu*. În curînd el a plecat în ascuns în Moldova şi acolo a intrat în slujba lui *Eiup paşa* (care a fost mai tîrziu, la anul 1828, paşă la Isaccea).
686 În timp ce patrula graniţa de pe | Prut, la Sculeni, el a intrat la Eiup paşa şi i-a spus: « mi-a trecut prin cap să te omor», şi o dată cu aceasta, scoţînd pistolul, a tras în el; glontele şi-a nimerit ţinta, iar el a dispărut. Strîngînd apoi o bandă, el a răspîndit groaza în toată Moldova, apoi s-a strecurat din nou pe ascuns în Basarabia. La cererea cîrmuirii turceşti de atunci din Moldova, el a fost extrădat din Chişinău. El a găsit însă din nou prilejul să fugă din Iaşi, îndemnînd paza turcească să plece cu el. Extrădarea lui din Chişinău şi altele sînt descrise de mine detaliat în Russk[ii] Arh[iv], 1866, nr. ...,** în articolul *« Puşkin în ţinutul Novorosiei »*.

nr. 36

687 *Prinţul Alexandru Ipsilanti*. Este fiul cunoscutului domn, care a plecat cu întreaga sa familie în Rusia. Prinţul *Alexandru*, ca şi fraţii săi, *Dumitru*, *Nicolae* şi *Gheorghe*, făceau serviciul în garda rusă. Primul dintre ei şi-a pierdut în anul 1813 braţul şi a fost avansat mai tîrziu la gradul de general-maior, rămînînd în controalele cavaleriei. Sora lui era căsătorită cu guvernatorul
688 civil al Basarabiei, consilierul activ de stat K.I. | Katakazi, om de conduită ireproşabilă, fapt de care a dat dovadă în perioada grea şi penibilă pentru el

* Greşit în text: Niciulescu.
** Loc alb în text.

www.dacoromanica.ro

a anului 1821, ca grec și ca unul ce era căsătorit cu sora prințului A. Ipsilanti, care a întreprins din casa sa rușinoasa-i acțiune.

Prințul Alexandru a fost un om cu totul neînsemnat, ceea ce se și vede din toate acțiunile sale: fugind după înfrîngerea de la *Drăgășani* în carantina austriacă de la Turnu Roșu (Turna-Rușa, Roten Turn) din Transilvania, el a publicat ultima sa proclamație, în care aruncă blestemul asupra cîtorva persoane, care au fost | primii lui sfetnici și prieteni, cu toate că toți ceilalți, fără excepție, 689
îi cunoșteau ca pe cei mai mari ticăloși în absolut toate privințele. De la *Turnu Roșu*, el a fost închis, din ordinul guvernatorului austriac, în cetatea *Muncaci*, din care a fost eliberat de abia în anul 1826, în urma intervenției împăratului Nicolae I, care se urcase pe tron. De acolo el a plecat la Viena, unde curînd a murit.

În anul 1820, după o scurtă ședere | la Odesa, bine-înțeles în legătură cu 690
acțiunea proiectată de el, prințul Alexandru Ipsilanti a venit de acolo la începutul lui noiembrie, prin Akkerman, la Ismail, unde mă aflam și eu în acea vreme în legătură cu unele chestiuni de serviciu. În ajunul plecării mele l-am văzut pentru prima oară la prînz la Popandopulo, comandantul flotilei de pe Dunăre, căpitan de rangul I, la care se oprise prințul, care sosise în aceeași zi. Aflînd că eu locuiesc la Chișinău, m-a întrebat despre numeroase persoane de acolo și după masă m-a rugat să transmit un bilet fratelui | său Nicolae, care 691
trebuia să fie de acum la Chișinău etc. Îndeplinind comisionul, am cunoscut curînd pe prinții Nicolae și Gheorghe, atît în casele lui Katakazi și M. Orlov, dar mai ales la prințul Gheorghe Matveevici Cantacuzino, cu care eram de multă vreme în cele mai strînse legături. Prinții Nicolae și Gheorghe nu se deosebeau mult de fratele lor mai mare, cu excepția doar a faptului că ei puteau fi numiți băieți buni în societatea tineretului; dar și la ei străbătea uneori[1] fanariotismul, care era remarcat de fiecare dată de G. M. Cantacuzino, datorită firii ironice a acestuia. |

O dată cu sosirea prințului Alexandru de la Ismail, prin Sculeni, multe 692
s-au schimbat în viața socială a fraților săi. La Cazinou se organizau de obicei cadriluri cu cei trei frați Ipsilanti, la care luau parte alternativ Gheorghe și Alexandru Cantacuzino sau colonelul F. F. Orlov, cel fără de un picior, colonel în regimentul de ulani din garda imperială, fratele lui M. F. [Orlov], care pe atunci era șeful diviziei din Chișinău. Componența acestor cadriluri înfuria pe Alexandru Pușkin și dacă aceasta nu a avut nici o urmare, faptul se datorește lui V. P. Gorciakov și N. S. Alexeev. Aceștia îl rețineau [pe A. Pușkin] și se poate spune fără greș că dacă A. Pușkin a avut mai tîrziu | o ciocnire cu F. F. Orlov, [1] conflictul începuse din cauză că Orlov« astupa» — după cum se exprima 693
Pușkin — locul celui de al patrulea prinț, care lipsea. Pe acești prinți Pușkin nu-i aprecia de loc, în timp ce cu prințul Gheorghe Cantacuzino era foarte atent.

[1] Russkii Arhiv 1866. Pușkin în sudul Rusiei.

www.dacoromanica.ro

Deşi prinţul Alexandru Ipsilantil, ca unul care cunoştea dinainte pe M. F. Orlov, îl vizita foarte rar, totuşi s-a răspîndit pe nedrept zvonul cum că prinţii Ipsilanti şi prinţii Cantacuzino au fost, cu cîteva zile înainte de plecarea
694 lor, la Mihail Feodorovici în uniforme eteriste. | Aceasta nu este adevărat. Ba mai mult, că Mihail Feodorovici ar fi ştiut, chipurile, despre acţiunea principelui Ipsilanti. Iar în ceea ce priveşte uniforma eteristă [adevărul este acesta:] la una din seratele costumate, dată în timpul carnavalului de guvernatorul Katakazi, la un moment dat au apărut fraţii soţiei acestuia, prinţii Nicolae şi Gheorghe Ipsilanti în costume greceşti, unul cu soţia boierului Palladi, altul cu soţia lui Zolotti. Într-un ţinut însă, unde şi în afară de carnaval, cea mai mare parte din public purta astfel de haine, aceasta n-a stîrnit nici un fel de curiozitate, doar vreun zîmbet, cînd lumea a văzut pe cei doi greci din armata
695 rusă care-şi schimbaseră în aceea seară | uniforma lor cu haine greceşti. M. F. Orlov şi prinţul Alexandru Ipsilanti, în uniformă de general rus, jucau boston.

Cîteva zile după această serată, prinţul A. Ipsilanti a plecat cu fraţii săi la Sculeni, fapt care, de asemenea, n-a surprins pe nimeni, deoarece şi înainte de aceasta el a plecat de cîteva ori pentru tratative la carantină, sub pretextul treburilor sale personale. Avînd încă de mult paşaport pentru străinătate, eliberat de contele Langeron, el l-a folosit de data aceasta şi, după cum am
696 văzut, a sosit în uniformă rusească la Iaşi. Eu am fost martor, | cînd a treia zi, în timpul mesei, s-a primit un curier cu ştirea din Sculeni despre evenimentele din Iaşi, spre uimirea sinceră a lui Mihail Feodorovici, care a dat îndată ordin primului său aghiotant, căpitanului [Vasile Feodorovici] Kalakuţkii, care lua prînzul cu el, să intre în biroul său şi să întocmească pentru comandantul de corp, generalul de infanterie Sabaneev, un raport asupra ştirii primite de la Sculeni etc. El a dat apoi ordin locotenentului [N. S.] Tauşev, ataşat pe lîngă noi, să plece imediat cu acest raport la Tiraspol. Peste vreo două ore un alt
697 ofiţer a fost trimis cu | scrisoarea d-lui Orlov la Sabaneev şi un altul cu ordine către colonelul de cazaci Beghidov pentru a spori supravegherea cordoanelor de pe Prut. A doua zi am fost trimis eu cu instrucţiunile cuvenite la cordoanele de pe Prut, de la Sculeni pînă la Reni, la gura Prutului. De la Reni am raportat despre asasinatele săvîrşite de Caravia la Galaţi.

nr. 37

Prinţul Gheorghe Matveevici Cantacuzino, colonel în retragere.

698 Fratcle său mai mare, colonel, a fost ucis | lîngă Borodino, apărînd avanposturile de lîngă satul Semionovskoe, de unde s-a năpustit cu drapelul în mîini în lupta la baionetă asupra inamicului.

Al doilea [frate], Alexandru, se afla în serviciul civil, kamer-iunker; era căsătorit cu d-ra Elena Mihailovna Doragan; locuia în propria sa casă la Chişinău, într-un mod dcstul de primitor şi întrucîtva în stil aristocratic; el avea trei

www.dacoromanica.ro

băieți, între zece și șapte ani, pentru care angajase ca educator pe francezul Repey, care vorbea rusa la perfecție și se remarca prin cunoștințele sale, fiind foarte plăcut în societate [1]. | În timpul verii, prințul Alexandru [Cantacuzino] 699
pleca pentru cîtva timp cu | familia sa în tîrgușorul *Atachi*, proprietatea sa, 700
situat pe Nistru, în fața Moghilevului. Ceva mai tîrziu, după plecarea prințului Alexandru Ipsilanti și a fratelui său Gheorghe la Iași, el a plecat | la 701
Laybach, cu treburile Eteriei, misiune care n-a reușit de loc.

Fratele său Gheorghe, despre care este vorba, a fost după terminarea războiului | aghiotant al contelui Benigsen, comandantul armatei a II-a, care 702
își avea cartierul general în tîrgușorul Tulcin. Cunoscînd la perfecție limba franceză și avînd un scris foarte frumos, contele i-a încredințat transcrierea pe curat a notelor sale în biroul său și el, profitînd de această ocazie, și-a extras din ele și pentru sine cîteva episoade mai remarcabile. După înlocuirea contelui Benigsen cu contele Wittgenstein, prințul Gheorghe Matveevici, care nu servise niciodată la o unitate combatantă, s-a lăsat ademenit de propunerea de a comanda un regiment de ulani de pe Bug. Prințul a luat în primire regimentul, a eliberat chitanțele cuvenite în acest caz și, la prima trecere în | revistă, s-a 703
constatat că la o mare parte din cai le expirase termenul de serviciu, că mult echipament era deacum deteriorat și că nu existau rezerve pentru el. Pe lîngă toate acestea, el nu avea experiența necesară pentru a comanda o unitate combatantă. Toate acestea au determinat pe prinț, după ce a plătit peste o sută de mii de ruble, să renunțe la serviciu și să demisioneze. În felul acesta căutau odinioară comandanții care nu-și supravegheau atent regimentele, să prindă pe vreun colonel bogat, care se lăsa ademenit de titlul de comandant al unui regiment de cavalerie, pe care îl aducea din nou în bună stare cu ajutorul averii lor, apoi îl părăsea. Așa s-a întîmplat și cu contele Alexandru Potoțki (Umanski), care din aghiotant al contelui Wittgenstein...

Arhiva Centrală istorică de stat din U.R.S.S.-Leningrad. Fond 673, inv. 1, dos. 310. 704

[1] Fratele său mai mare era înzestrat cu o cultură și cu însușiri complet diferite; el lucra în serviciul de aprovizionare a trupelor din Odesa și împrejurimi. Comandantul corpului de armată, al cărui stat major se afla la Tiraspol, era cunoscut prin grija pe care o avea pentru soldați. El venea foarte des la Odesa, distanța fiind mică și mai ales cînd se afla acolo contele Voronțov, cu care era în strînse legături de prietenie. Într-una din aceste vizite, el s-a dus, după obicei, mai întîi la comenduirea pieții, fiind și prevenit de colonelul A. F. Astafiev, comandantul regimentului din Ekaterinburg, care îi raportase că regimentul său, venindu-i rîndul la garda orașului, a găsit, printre altele, făina cam amară. Generalul Sabaneev a nimerit cînd garda lua prînzul; el a gustat pîinea și a trimis îndată după Repey, împotriva caruia se făcuseră și înainte plîngeri. Acesta a sosit, ferchezuit, într-o caleașcă luxoasă; generalul Sabaneev, i-a făcut cîteva reproșuri, la care Repey a continuat să răspundă că făina *nu este amară* și că înainte cu cîteva zile fusese la Odesa și Pavel Dmitrievici Kiselev, șeful statului major al armatei. Atunci generalul Sabaneev i-a dat o bucată de pîine ca să o guste și la răspunsul că pîinea *este bună*, generalul, supărîndu-se, a strigat cu glasul său subțire și ascuțit: « Să fie dus la arest, să mănînce ce vrea; însă altă pîine decît aceasta, pe care el o găsește bună, să nu i se dea» (ceea ce a fost bineînțeles executat întocmai). Iar cînd străinul a amintit iarăși de Pavel Dmitrievici, atunci Sabaneev a strigat din nou cu același glas ascuțit: „Te voi pune în acest sac de făină și te voi expedia la Pavel Dmitrievici al tău cu inscripția: « cu pungașul vîrît înăuntru».“

www.dacoromanica.ro

639 *Cuciuc Ahmet* este originar din Razgrad, în apropierea căruia el și-a construit mai tîrziu un ciflic *, în care locuia în timpul său liber. De foarte tînăr el a intrat în armată și curînd, dînd dovadă de vitejie, a fost înscris în [categoria] *serden-ghidi*. Lui nu-i plăcea însă un serviciu puțin activ. Cunoscîndu-l personal bairactar pașa, marele vizir, l-a luat cu dînsul în armata de la Dunăre și l-a făcut comandant al unei părți din garda sa, unde nu o dată a avut prilejul să se distingă. Iar cînd bairactar pașa, cu o parte importantă din armată, a părăsit subit Rusciucul și s-a grăbit [spre] Constantinopol spre a salva pe Selim al III-lea, Cuciuc Ahmet l-a urmat cu o parte din cavalerie. Aflînd despre sfîrșitul tragic și eroic al bairactarului, Cuciuc Ahmet a dispărut cu o parte din detașamentul său și s-a alăturat din nou armatei de la Rusciuc. Aici el a aflat că Hasan bei, persoana cea mai apropiată de bairactar, care și-a găsit sfîrșitul într-o explozie, temîndu-se de genul de represalii de atunci, a fugit peste Dunăre la Rusciuc și s-a predat nouă. După acesta, aproape în același timp, același lucru l-au făcut și vistiernicul bairactarului și bancherul (zaraful)
640 său, armeanul *Manuc bei*, luînd | cu el toți banii și bijuteriile de mare valoare, aparținînd marelui vizir bairactar pașa. Cuciuc Ahmet lipsea în acel timp și el a sosit în momentul cînd resturile lucrurilor luate de Manuc bei și cu cîțiva cai, care mai rămăseseră, erau pe punctul de a fi îmbarcate, pe o noapte întunecoasă, într-o luntre, dar cele mai valoroase bunuri se aflau deacum pe malul stîng [al Dunării]. Această fugă a costat cîteva capete de ale acelora care pentru bani au privit la aceasta prin degete. În acest caz, Cuciuc Ahmet și-a dovedit pe deplin caracterul său incoruptibil. Atît pentru acest motiv cît și mai ales pentru faptul că printre lucrurile rămase s-au găsit numeroase firmane secrete și alte dispoziții date de Poartă, cu ajutorul cărora armeanul a voit, bineînțeles, să intre în grațiile comandantului nostru suprem, preferînd totuși să țină bijuteriile mai aproape de el, Cuciuc Ahmet a obținut iertarea deplină pentru greșala sa, pentru care dimpotrivă ar fi trebuit să fie recompensat, deoarece a însoțit pe superiorul său în acțiunea de eliberare a suveranului său. Pe lîngă această iertare, el a fost ridicat la gradul de bimbașă (comandant peste o mie de oameni) și i s-au acordat unele privilegii funciare. După pacea de la București, el a locuit multă vreme la conacul său, unde prin autoritatea de care se bucura, a fost un protector hotărît al bulgarilor. Aceștia i se adresau ori de cîte ori erau asupriți de aian și de alte autorități locale turcești. El nu făcea deosebire între confesiuni și se lăsa condus numai de dreptate, apărînd uneori, ce e drept, ca o personalitate destul de originală, despre care se va vorbi mai jos. |

641 La începutul răscoalei eteriștilor din anul 1821, el era deja *mari-miren*, adică pașă cu două tuiuri, grad corespunzător cu primul grad de general din armatele europene, și se afla cu trupele care înaintau de la Brăila la Iași.

* Ciflic = conac.

www.dacoromanica.ro

După nimicirea eteriștilor la *Sculeni*, *Secul* și în alte locuri din Moldova, Cuciuc Ahmet pașa a fost lăsat la Iași. În acest timp am avut adeseori prilejul să-l văd în carantina de la Sculeni. Eu eram trimis de către generalul Sabaneev și Orlov pentru tratative cu Cuciuc Ahmet asupra incidentelor de frontieră. Tratativele aveau loc la cererea lui sau la a noastră. Cuciuc Ahmet era de talie ceva mai mică decît mijlocie, plăcut la chip și deschis, fără barbă, cu mustăți mici, avînd o înfățișare foarte vioaie; era mai curînd uscățiv decît îndesat, dar vădit puternic. Vorbea perfect bulgara și foarte bine limba romînească, pe care a învățat-o, după cum mi-a spus, în anul 1806 în Oltenia și acum a reluat-o la Brăila și Iași, și de aceea mie îmi era foarte ușor să conversez cu el în timpul tratativelor, uneori cîte trei ore, și să fumez luleaua oferită de el, respectînd regulile carantinei, în prezența șefului carantinei Rojali, care asista totdeauna la convorbirile noastre. Se întîmpla că se ajungea și pînă la *șerbetul* 642
compus din rom și zahăr diluat cu apă. Bine dispus, el făcea cu ochiul | *arnăutului Osman aga* care venea uneori cu el (despre care se va vorbi în altă parte), adăugînd pe turcește că acesta nu este *taran*, vinul interzis de coran, și la care i se răspundea întotdeauna că taranul este interzis în sticlă.[1] Înaintea congresului de la Akkerman, în anul 1826, curînd după întrevederile noastre, Cuciuc Ahmet a primit altă însărcinare, astfel că nu ne-am mai văzut pînă în anul 1829, cînd a trebuit să ne luptăm între noi și apoi să reluăm cea mai strînsă prietenie.

La începutul războiului din anul 1828, Cuciuc Ahmet a fost avansat vizir, adică pașă cu trei tuiuri (corespunde gradului de general-locotenent) și numit seraschier (guvernator general militar) la *Rusciuc*. În anul 1829, după ce am făcut controlul și curățirea pădurii Deliorman și a versantului de nord al Balcanilor cu detașamentul meu de partizani voluntari, alcătuit din 1200 | arnăuți, 643
bosnieci, macedoneni, bulgari, muntenegreni și alții, am primit ordinul să ocup Turtucaia cu două regimente de cazaci, să comand linia de avanposturi,

---

[1] Aici vom face unele digresiuni cu privire la taran. După încheierea congresului de la Akkerman, contele [Mihai] Voronțov a invitat pe împuterniciții turci, Ghidi efendi și Ibrahim efendi, oameni deja în vîrstă și de modă veche, să viziteze Odesa, care era la o depărtare de numai 40 verste. Propunerea a fost primită cu bucurie. Recepția a fost strălucită, dineu, bal etc. Cînd unul din dragomanii împuterniciților, intrînd în sufragerie și văzînd masa frumos împodobită și sticlele așezate pe ea, s-a adresat lui Sinevici, aghiotantul contelui și i-a șoptit semimisterios: «Ordonați să se pună în fața [tacîmurilor] noastre pahare de argint, iar vinul în carafe, altfel musafirii vă vor face dificultăți; de-i veți ruga să bea, ei, în conformitate cu eticheta, nu vor bea, iar din carafe se vor desfăta cu plăcere cu acest șerbet, care le este pe plac etc.» Cu jumătate de oră înainte de masa era imposibil să se pună pahare de argint la toate cele 80 de tacîmuri; s-au pus totuși la tacîmurile la care trebuiau să se așeze cei șapte musulmani, ceea ce s-a considerat, cel puțin ca formă exterioară, drept o atenție deosebită față de ei. Șerbetul le-a plăcut foarte mult. Primul împuternicit Ghidi efendi, un bătrîn rilcmi (cărturar) ședea la masă aproape în fața Olgăi Narîșkina, născută contesa Braniţkaia, cunoscută atunci prin frumusețea ei și sfătoasă; ea adresa deseori întrebări dragomanilor, care ședeau lîngă fiecare dintre împuterniciți, și dădea răspunsuri; i-a plăcut foarte mult lui *Ghidi efendi*, care, înviorat de șerbet, nu s-a priceput să facă nimic mai bun pentru a-i arăta atenția sa, decît luînd o piersică din vaza ce stătea în fața lui și mușcînd din aceasta o bucată, a pus restul pe o farfurie, și chemînd un valet, i-a dat farfuria și a poruncit prin dragoman să-i spună să i-o ducă Olgăi . . . * etc. Să revenim însă la text.

* Puncte în text.

www.dacoromanica.ro

vasta linie înaintată de la Silistra şi păzind-o, să fac incursiuni asupra locurilor din pădurea Deliorman, unde s-ar găsi masate trupe turceşti, spre a întrerupe astfel legătura armatei trecută de partea sudică a Balcanilor. Afară de trupele menţionate, detaşamentului de la Turtucaia i-au fost ataşate două bărci canoniere din flotila noastră de pe Dunăre. Abia aici am aflat că la Rusciuc se găseşte Cuciuc Ahmet şi am căutat prilejul să-i dau de ştire despre aceasta, dar acest prilej s-a ivit în curînd singur.

Aflînd că în ajun circa 800 de călăreţi au ieşit din Rusciuc în direcţia Turtucaia şi s-au oprit la o distanţă de 10 km de aceasta, lîngă satul... *, luînd îndată eu 200 din cei mai buni călăreţi şi 100 de voluntari pedeştri, care formau cea mai bună căpitănie [1], precum şi 260 cazaci cu locotenent-colonelul Ilovaiski, care comanda regimentul, am pornit în întîmpinarea lor. În drum am aflat curînd că deliii trimişi din Rusciuc s-au oprit la...** şi se mărginesc să patruleze [pe o distanţă] de două verste şi jumătate în direcţia Turtucaia pînă la defileul
644 care se af | la pe vîrful Diraci-ului; aceste patrule turceşti de cîte 20—30 de oameni se succedau pe acest parcurs în fiecare oră. Primind această informaţie, am plecat la trap în acel loc. Un număr de 50 de oameni din avangardă, ieşind pe neaşteptate din defileul care nu avea mai mult de 50—60 stînjeni, s-au ciocnit cu turcii, care au fost surprinşi de apariţia lor, iar noi, începînd un schimb de focuri, nimeream în plin. Fiind de două ori mai slabi, turcii au pornit în mare grabă spre Rusciuc, doi din ei au fost însă ajunşi din urmă şi luaţi prizonieri. Unul din ei era rănit cu lancea în umăr; cu această ocazie am aflat că la Rusciuc era vizir Cuciuc Ahmet. Unul din medicii mei macedoneni a pansat pe turcul rănit, i-a dat o alifie, apoi am lăsat pe aceşti doi turci să plece, spunîndu-le să transmită salutări vizirului; arnăuţii care i-au prins, le-au înapoiat caii. După ce am stat acolo o jumătate de oră, cînd a sosit infanteria, am lăsat cu ea pe locotenentul Debilaci din regimentul 18 vînători, care se afla pe lîngă detaşamentul meu, dîndu-i ordin ca ocupînd defileul, să mă sprijine dacă aş fi nevoit să mă retrag, în cazul cînd, după obiceiul turcesc, aş fi fost urmărit cu înverşunare. Împreună cu infanteria am lăsat şi pe cazaci şi

* Puncte în ms.

[1] Nu am putut să iau mai mulţi oameni, deoarece apropiindu-mă de Turtucaia, nu am găsit lîngă ea un loc potrivit pentru genul de trupe care alcătuiau detaşamentul meu, şi de aceea am preferat să aşez lagărul cu vreo două verste mai la vale, spre insula care avea circa două verste pătrate şi era scăldată de un braţ destul de adînc al Dunării, care avea între 10 şi 18 stînjeni lăţime. Am proiectat să construiesc pe el aici un pod înspre partea Turtucaiei, cu ajutorul căruia să fac legătură cu trupele care se aflau lîngă Silistra, dar atît din cauza depărtării acestuia, cît şi prin poziţia sa extrem de periculoasă era necesar un parc de război, ceea ce am şi făcut atunci. Acest pod a acoperit un mic spaţiu din spatele frontului pînă la tranşee, iar în faţa lui pe insulă, am aşezat regimentul de cazaci, astfel încît nimeni, în nici o vreme, să nu fie lăsat să treacă aici de pe insulă fără biletul meu. Cunoscînd de aproape însuşirile voluntarilor mei, eram convins că dacă ei nu vor avea speranţa de a ieşi din pericol, vor face minuni de vitejie împotriva unui inamic de zece ori mai puternic. Prin urmare, trebuia să mă grăbesc să termin atît întărirea podului, cît şi construirea altor fortificaţii în alte cîteva locuri lîngă braţ, şanţuri şi, în sfîrşit, să construiesc bordeie şi altele, ceea ce m-a determinat să las aici peste două treimi din detaşamentul meu.

** Un cuvînt indescifrabil.

www.dacoromanica.ro

am plecat mai departe cu 200 de voluntari. Scopul meu principal era să duc pe străşnicii mei viteji sub ghiulele, deoarece ei au o spaimă nemaipomenită de acestea, în timp ce gloanţele şi încăierările corp la corp le socotesc drept nimica. Eu întreprinsesem cu ei de acum multe acţiuni, din | care unele au fost înver- 645
şunate şi foarte sîngeroase, însă toate acestea s-au petrecut prin schimb de focuri şi încăierări corp la corp, dar şuieratul ghiulelelor nu-l auziseră încă. Pentru a obţine însă o influenţă nelimitată asupra lor, este necesar ca cel ce-i comandă să se afirme prin ceva; pînă acum însă nu avusesem nici o ocazie. Aici mi s-a prezentat însă prilejul cel mai potrivit. Pe ultima ridicătură spre Rusciuc, de unde se vede întreaga cetate la distanţa de ceva mai mult de o verstă, am fost întîmpinat de o ghiulea. Descălecînd, am chemat la mine pe căpitanul Arghir, originar din Rusciuc, am început să-l întreb despre diferite locuri care se vedeau în Rusciuc; a urmat încă o salvă, dar foarte prost dirijată, ca şi prima, cum este şi cazul la o asemenea distanţă. Voluntarii mei, care de asemenea descălecaseră de pe cai, s-au îndepărtat puţin cîte puţin cu vreo 15 stînjeni în spaţiul apărat de vîrful ridicăturii care împrejmuia valea. Ordonînd să aştearnă mantaua, m-am aşezat pe ea şi am cerut o gustare, la care, de obicei, erau chemaţi toţi căpitanii; de data aceasta însă ei nu aveau poftă. Afară de căpitanii Arghir şi Ivancea şi de funcţionarul Roca-Fux, care se afla pe lîngă mine (şi care locuieşte pînă astăzi la Chişinău), nu s-a apropiat nimeni. Au urmat încă trei salve, de asemenea rău dirijate. Peste vreo jumătate de oră m-am ridicat cu totul mulţumit de impresia produsă asupra acestor oameni cu adevărat neînfricaţi, dar pe care şuieratul unei ghiulele îi aduce într-o stare jalnică. Oricît le-am explicat că ghiuleaua, îndreptată de la o distanţă de aproape o verstă şi jumătate într-un mănunchi atît de mic de oameni, nu are nici un fel de importanţă, şi altele şi altele, nimic | nu i-a 646
putut face să-şi schimbe părerea. În schimb, după aceasta, în timpul recunoaşterii, cînd mă apropiam de pădure sau de defileu, oamenii din escortă săreau fără nici un ordin din urma mea şi intrau primii în defileu, pe marginea drumului etc.

După ce am încălecat ca să ne întoarcem, unul dintre căpitani mi-a atras atenţia că lîngă porţile cetăţii Razgrad se vede o forfoteală; am luat luneta şi într-adevăr am văzut cam 100 de oameni care se îndreptau spre noi. Eu am vrut să ne retragem, dar toţi căpitanii m-au rugat să o luăm puţin mai la o parte, nu mai mult de o sută de stînjeni, adică dincolo de colină, pentru a nu ne expune iarăşi ghiulelelor, şi să aşteptăm pe turci, cărora le vor veni ei de hac. Le-am îndeplinit dorinţa, iar eu am rămas cu cîţiva căpitani să observ. În curînd am văzut că turcii din avangardă agită un drapel alb şi doi dintre ei s-au pornit în mare grabă spre noi. Noi am aşteptat. Unul din ei era turcul care fusese eliberat de noi cu vreo trei ore mai înainte, celălalt era ciubuccibaşa lui Cuciuc Ahmet, care însoţea întotdeauna ca slujitor indispensabil, pe stăpînul său la carantina de la Sculeni şi-mi oferea | întotdeauna luleaua. El m-a recuno- 647

www.dacoromanica.ro

scut îndată, mi-a transmis salutări din partea lui Cuciuc Ahmet cît şi din partea lui, şi cînd s-au apropiat cu toţii, el s-a dus repede lîngă unul dintre ei. Acela, coborînd de pe cal, a început de asemenea salutările şi în curînd, pe nesimţite, am văzut şerbetul, cafeaua şi luleaua care mi se ofereau. Între timp, cea mai mare parte dintre arnăuţii mei s-a amestecat cu turcii, toţi se cunoşteau mai mult sau mai puţin. Revanşîndu-mă faţă de acei care mă tratau, tot cu o trataţie, le-am oferit punş rece cu sare de lămîie, din care noi toţi aveam rezerve mari [şi] transmiţînd unul altuia salutări, ne-am despărţit. A treia zi după întoarcerea mea în lagăr am primit de la paşă o scrisoare foarte amabilă, în limba turcă, iar în dar un armăsar cu întreg harnaşamentul său. Cel care a venit cu darurile a văzut lagărul şi deşi el cuprindea în total abia două mii de oameni, era împrăştiat în diferite locuri pe insulă, după naţionalităţi, mai mult numai pentru că nu se putea să-i strîng la un loc, deoarece dacă puneam pe sîrbi alături de bosnieci, negreşit s-ar fi luat la bătaie, folosind chiar pistoale şi pumnalele; la fel şi cu alţii. Pe scurt, turcii au apreciat că lagărul meu ar cuprinde 15 000 pînă la 20 000 de oameni. De pe o mică ridicătură, pe care se afla, separat, cortul meu, cu cîteva colibe ale aşa numiţilor becheri sau garda pesonală, lagărul împreună cu două luntri canoniere forma ceva inaccesibil.

A doua zi am trimis şi eu pe Roca-Fux la Rusciuc cu o scrisoare în limba rusă şi cu un splendid cal de Don cu şa circaziană, lucrată, ca şi frîul, în argint cu smalţ negru. Acest dar a plăcut foarte mult lui Cuciuc Ahmet şi el
648 a dăruit lui Fux un mili | [on] de diferite mici obiecte turceşti, repetînd asigurarea că din partea lui nu trebuie să mă aştept la acţiuni neplăcute împotriva Turtucaiei.

Eu înţelegeam foarte bine că trupele care ocupau Rusciucul nu puteau să-mi facă nimic, deoarece, independent [de] faptul că ele ar fi trebuit să urmeze îndeaproape malul drept al Dunării, în timp ce pe malul stîng se aflau, în diferite locuri, posturile noastre de observaţie, dar şi flotila de pe Dunăre, care staţiona în Olteniţa, la distanţă de peste trei verste de lagărul meu, putea să vină aici şi să întărească cele două luntri de care dispuneam. Focul deschis de pe acestea n-ar fi permis turcilor să întreprindă nimic hotărîtor, iar din alte părţi — eram mai mult sau mai puţin asigurat; pe deasupra, Rusciucul n-ar fi putut detaşa pentru o asemenea acţiune numărul necesar de trupe. Din partea mea, l-am asigurat şi eu că nu voi întreprinde nimic. Şi el şi eu înţelegeam foarte bine natura unor astfel de asigurări.

Toate acestea nu împiedicau însă ca oamenii însărcinaţi cu strîngerea fura-
649 jelor, care erau trimişi de mine zilnic sau la două zile în interiorul ţării, | să fie atacaţi de populaţia înarmată, întărită de soldaţi turci răzleţi; nici o [expediţie] după furaje nu se termina fără morţi şi răniţi. Aflînd că între satele *Eni* şi *Eschi Smil* s-a concentrat un număr mare de [oameni] înarmaţi, în scopul nu numai de a pune mîna pe furajul strîns, ci şi de a pîndi în acel loc, pentru a nu le scăpa nici un om de al meu, am trimis la Poghiaci un număr

www.dacoromanica.ro

obișnuit de oameni pentru furaje, cu un număr identic pentru acoperire, iar eu am luat 8 căpitănii sau 200 voluntari pedeștri dintre bulgari, inegalabili în asemenea cazuri, 300 călăreți și 100 cazaci și am mers în urma lor peste o jumătate de oră. Oamenii trimiși pentru furaje... * au trecut de *Eni-Smil*, dar aflîndu-se între cele două sate menționate, au început, după cum spuneau [ei], să simtă cursa. Curînd, pe la spate, s-a produs atacul. Auzind primcle împușcături, am trimis în goană mare pe toți voluntarii călări, iar eu cu restul am iuțit pasul. Începea să se lumineze de ziuă, schimbul de focuri s-a întețit, bulgarii pedeștri au cerut voie să o ia la fugă, după ei — și eu cu cazacii. Peste o jumătate de oră s-a încins lupta; turcii văzînd pe bulgari și rezerva mea, au părăsit poiana și au ocupat marginea pădurii, care înconjoară poiana din toate părțile. | Mulți dintre oamenii trimiși pentru furaje au căzut. Între timp 650
turcii au continuat din toate părțile un foc puternic. Bulgarii întărîtați, cunoscînd locurile, cereau să atacăm pădurea. Ei mi-au arătat o marginc, care fiind străpunsă, va sili pe turci să părăsească pădurea spre a nu fi izolați, cu atît mai mult că pădurea se întinde în acest loc ca o fîșie. Într-adevăr, după ce le-am dat permisia, ei s-au năpustit în fugă asupra laturii indicate și curînd au silit atît pe turcii care se aflau aici, cît și pe cei din alte părți, să fugă grăbiți în lunca din spatele pădurii și care se întindea pe vreo sută cinci zeci de stînjcni, dînd apoi într-altă pădure, mai adîncă, în direcția Teke-baba. [1]

Dar abia turcii au fost scoși din pădure pe această poiană pentru a ajunge la cealaltă pădure, menționată mai sus, că voluntarii călări și parțial cazacii, pe care îi țineam în rezervă au și început acțiunea și fără de cruțare, fără a asculta de ordine, au început să taie și să înjunghie fără de milă pc cei carc se grăbeau spre pădure. Numai cazacii | i-au mai cruțat și au luat prizonieri 651
șapte oameni. Urmînd pe voluntari, am văzut în dreapta, lîngă un castan enorm, la vreo două zeci de stînjeni de [noi] cîțiva turci, care nu au avut timp să ajungă pînă la pădure; aceștia răspundeau cu focuri de armă unei căpitănii sîrbe de călăreți a cneazului Milko Petrovici, care se năpustise asupra celor de lîngă castan. Ducîndu-mă în galop la cneaz, i-am ordonat să aștepte pe bulgarii pedeștri care se grăbeau [să vină]; dar în zadar, el n-a voit nici măcar să audă, și în momentul chiar cînd încăleca al treilea cal, după ce ccilalți doi fuseseră omorîți sub el — a căzut mort [2]. Vreo treizeci de bulgari care au sosit,

* Un cuvînt indescifrabil.

[1] Mănăstirea princ[ipală]; ea aparținea ordinului bektașilor [o sectă religioasă, răspîndită mai ales în rîndurile ienicerilor], care în anul 1826 au fost desființați în cea mai mare parte, împreună cu ienicerii, vestită prin crescătoria sa de cai; atunci se afla jefuită și închisă.

[2] Cneazul Milko Petrovici, fratele mai mic al cunoscutului voievod sîrb Haiduc-Velko. Acesta, după fuga lui Gheorghe cel Negru în Austria în anul 1812, a continuat cu becherii lui lupta împotriva turcilor. El nu s-a supus lui Miloș Obrenovici, care luase locul lui Gheorghe cel Negru, și încheiase în cele din urmă, în anul 1813, pace cu turcii. Înconjurat de o ceată numeroasă de turci la Negotin, el s-a apărat trei zile și a căzut, lovit în piept de o ghiulea. Căpitanul Iordache Olimpiotul, cunoscut din Eterie, s-a căsătorit cu văduva lui. Fratele său, Milko Petrovici, amintit tot aici, nu a putut să se întoarcă în Scrbia, deoarece Miloș se temea de prezența lui acolo. În anii 1826—1827 el a fost în Grecia, iar [o dată] cu începerea răz-

www.dacoromanica.ro

înconjurînd castanul, strigau celor șase turci de lîngă copac să se predea că vor fi cruțați; ei arătau spre mine și spre cazaci, strigîndu-le că sîntem « nizam » (trupe regulate), dar în zadar: turcii au continuat să tragă, pînă cînd au căzut cu toții, provocînd și nouă și lor pierderi însemnate. Aceasta este trăsătura
652 caracteristică | a turcilor. Mi s-a întîmplat să văd sute din ei apucați de o teribilă panică, fugind fără a se uita înapoi, deși erau urmăriți doar de cîteva zeci de inși. Odată însă ajuns și încercuit, turcul nu se lasă prins de viu și doborît la pămînt, el caută cel puțin cu dinții să mai dăuneze inamicului. În genere, un pericol îndepărtat produce asupra turcilor un efect mai mare decît moartea apropiată, vizibilă.

Terminînd această incursiune, care m-a costat 29 morți și 43 oameni răniți, printre care doi cazaci, precum și 28 cai de ai voluntarilor, m-am întors cu prizonierii în lagăr. De la ei am aflat, printr-un tratament bun, că toți turcii strînși aici erau conduși de unul dintre agalele trimise de prietenul meu Cuciuc Ahmet. Acesta a avut dreptate; el și-a respectat cuvîntul că nu mă va deranja.. * dinspre partea Rusciucului. Turcii respectă cu sfințenie sensul textual al cuvîntului, întărit sau nu prin jurămînt. Dacă un turc jură că nu se va duce în cutare loc, te poți bizui pe el; aceasta nu-l va opri însă de fel să vină în acel loc și altele asemănătoare. După această recunoaștere, am fost silit să mai fac încă cîteva, deși mai puțin sîngeroase, dar care făceau să scadă mereu [numărul oamenilor din] detașamentul meu. În cele din urmă, la 11 august am primit știrea oficială despre încheierea păcii de la Adrianopol; dar despre părăsirea Turtucaiei și dizolvarea unităților de voluntari se spunea că vor urma dispozițiile cuvenite. **

653 A doua zi am trimis un curier cu această știre la Cuciuc Ahmet, dar cu vreo două ore mai înainte de sosirea acestuia, [vestea] fusese primită și de el. El mi-a trimis o sabie frumoasă și un [vas] mare, cam de o jumătate de vadră, cu ulei de trandafir. Eu i-am trimis în dar o pereche de pistoale Kukenreiter și o hartă a Turciei de Gülmano. Între timp, situația mea devenise mai grea ca înainte; căci trebuia să continui cu achiziția furajelor, iar această operație nu se făcea fără schimb de focuri, cu toate că pacea se încheiase. Am scris lui Cuciuc Ahmet să trimită la Turtucaia un aian și alte autorități și să asigure

---

boiului nostru contra turcilor, a revenit în Oltenia, a strîns căpitani voluntari dintre sîrbi și a intrat în detașamentul baronului general en chef Geismer. Glorioasa victorie de la Băilcești se datorește, în sensul strict al cuvîntului, sfatului său. În această luptă el a fost distins cu o sabie de aur pentru vitejie. În anul 1829, cînd detașamentul meu de voluntari a fost format pentru operațiunile de pe malul drept al Dunării, el a intrat sub comanda mea. Om lipsit total de cultură, de o neobișnuită vitejie și cruzime față de ai săi, cînd a fost omorît, bănuiala a căzut, și cu mult temei, asupra unui voluntar de al său *Terghiciano*, care se înrolase numai cu trei săptămîni mai înainte în ceata lui; Milko se afla rănit în umărul stîng, la spate; rana putea să provină, foarte bine, și din cauza unui glonte inamic, însă fapt este că împușcătura din pistol era trasă de foarte aproape; toți au fost de părere...* de a pune vestonul său lîngă rană, era arsă; bănuiala s-a confirmat și mai mult prin faptul că peste trei zile după aceasta, asupra unuia din trimișii... lui Terghicean a dispărut și apoi...* s-a pomenit în Serbia. Părerea generală era că el a fost trimis pentru această stupidă ispravă de Miloș și altele. Despre aceasta am raportat amănunțit generalului en chef...*

* Indescifrabil.

** Urmează o notă marginală indescifrabilă.

www.dacoromanica.ro

populația că poate să se reîntoarcă fără primejdie. La primul punct mi-a răspuns în doi peri, adăugînd că nu a primit încă aprobarea necesară și că se încrede în simțul meu de dreptate, iar în ceea ce privește populația, aceasta se va întoarce singură. El a cerut totodată să se creeze posibilitatea de a obține din nou sare din Țara Romînească. Am raportat acest lucru președintelui împuternicit, g[eneralului en chef] A. Jeltuhin, care a permis negustorilor să trimită sare numai la Turtucaia. Între timp, ciocnirile cu prilejul căutării furajelor continuau dar pe măsură ce o parte din populație s-a reîntors la Turtucaia, în special [o dată cu] revenirea lui Hasan aga, unul din locuitorii cei mai influenți, am aranjat cu anumiți starosti ca ei singuri să-mi transporte cantitatea stabilită, sau ca eu să trimit carele într-o anumită pădure, uneori la o distanță de 15 km., pînă unde o cărau ei, neputînd-o transporta mai departe din lipsă de boi. Într-una din aceste echipe care achiziționau furaje a fost omorît voluntarul Nica... * Nu mai mult de două ceasuri după întoarcerea oamenilor cu furaje, au venit în lagăr cîțiva turci și au adus înaintea mea la judecată pe vinovat, spunînd că acesta nu este din districtul lor și că ei nu voiesc să cadă sub bănuială. Eu am iertat pe turc, sub pretextul că ar fi ziua de naștere a suveranului nostru — — exclamațiile de « mama aga » nu se mai sfîrșeau. Zilnic diverși turci prînzeau și petreceau seara la mine în lagăr, în special după ce îmi făcuse o vizită arnăutul Osman aga, menționat mai sus, despre care se va vorbi în alt loc. |

La începutul lui septembrie am primit ordin să dau o atenție deosebită 654
mișcărilor garnizoanei din Rusciuc și că mai tîrziu mi se vor comunica motivele. Voluntarii mei se întristară: războiul se terminase și fiecare din ei se grăbea să se întoarcă la familia sa sau să-și caute vreo ocupație în principate, deoarece ei intraseră în detașament fără nici un fel de simbrie. Dar nu a fost greu să-i liniștesc, prin promisiuni, astfel că au hotărît cu toții să nu părăsească lagărul, atîta timp cît eram eu cu ei. În curînd am primit un ordin secret, prin care mi se aducea la cunoștință că pașa din Skodra s-a răsculat împotriva sultanului pentru că acesta încheiase pacea de la Adrianopol și că a pornit cu un număr însemnat de ostași spre... *, de unde trupele noastre începeau să se întoarcă spre partea nordică a Balcanilor și că comandantul flancului drept al armatei...* generalul P. Kiselev, cu detașamentul generalului baronul Geismar din Oltenia pe care l-a luat drept completare, trece în împrejurimile Zimnicei pe malul drept al Dunării, în direcția Sofia și Gabrovo, pentru a tăia drumul pașei din Skodra, în înaintarea acestuia spre Adrianopol și de aceea se impunea detașamentului de la Turtucaia să supravegheze cu vigilență Rusciucul, ca să nu se facă din acest punct vreo mișcare în spatele coloanelor lui Kiselev și Geismar. Atunci se credea că acțiunea pașei din Skodra a fost determinată de...* consfătuirii cu Mahmud II, care ar fi dorit, chipurile, să profite de divizarea armatei noastre care se întorcea peste Dunăre. Toate acestea însă s-au dovedit mai tîrziu a fi simple presupuneri.

* Indescifrabil.

www.dacoromanica.ro

Cuciuc Ahmet, dimpotrivă, și-a manifestat deschis o înverșunată dușmănie față de cunoscutul Caragialem [1]. Acesta, după încheierea păcii, a plecat cu o parte din trupele aflate sub comanda sa din Șumla pentru a le cartirui în timpul
655 iernii pe rîul Lom în împrejurimile Rusciucului. Trecînd | spre locurile de cartiruire pentru iarnă, din împrejurimile Razgradului, doi turci de ai lui din escorta sa personală au luat bani, *diș-parasi* și *diș-haki*, de la un bulgar la care petrecuseră noaptea. Acest obicei, introdus chiar de la începutul ocupației turcești în regiunile slave și ale Greciei, s-a păstrat mai ales în Grecia și Serbia pînă la eliberarea primei și recunoașterea vasalității celei din urmă, mai puțin în Bosnia și mai rar în Bulgaria, de la urcarea pe tron a lui Selim III și în special a lui Mahmud II. Acestea erau obiceiuri evident desființate. Acest obicei consta în următoarele: trecînd printr-un sat oarecare, turcul se oprește să-și petreacă noaptea, bineînțeles, la țăranul cel mai înstărit. Gospodarul îl primește la poartă, îl conduce în casă și îl ospătează, iar calul lui este dus la grajd, unde i se scoate șaua, este curățit și hrănit. A doua zi dimineață, cînd turcul iese în cerdac pentru a-și continua drumul, calul este adus la scară. Luîndu-și rămas bun de la gazdă, cel care și-a petrecut aici noaptea îi spune: « *plătește-mi pentru că mi-am rupt dinții de pîinea ta* ». Aceasta se numește *diș-parasi*, bani de dinți. Același lucru îl cere apoi și pentru dinții calului său, care și i-a rupt de fînul și de orzul gospodarului; accasta se numește *diș-haki*.

După ce Cuciuc Ahmet a primit știrea că diș-parasi și diș-haki au fost percepute în patria lui, atît de aproape de el, pe teritoriul pe carc, ca seraschier, îl considera că se află sub jurisdicția sa, s-a înfuriat și îndată a însărcinat pe șeful paznicilor săi să prindă cu orice preț, în ascuns, pe cei doi cavazi menționați și să-i aducă la el. Însărcinare dificilă, dar cu ajutorul banilor a fost adusă la îndeplinire și în ultima etapă de marș spre Rusciuc, cavazii lui Caragialem au
656 fost aduși noaptea la | Rusciuc. Cuciuc Ahmet, încredințîndu-se chiar de la ei că într-adevăr ei sînt aceia pe care îi căuta, și constatînd din vorbele lor că aparțin trupelor de sub comanda altui pașă, a poruncit să li se scoată îndată toți dinții. Bineînțeles că ordinul a fost îndată executat și ei, abia ținîndu-se pe picioare, au fost predați unui funcționar, care venise în ajun trimis de Caragialem să se ocupe de încartiruirea statului său major, cu ordinul ca acest funcționar să părăsească pînă în ziuă cetatea o dată cu ei și să-i ducă la Caragialem. După un asemenea salut, acesta n-a mai intrat în Rusciuc ci și-a ales cartierul în mijlocul trupelor sale, care s-au așezat pe rîul Ak-Lom (Lomul Alb).

[1] *Caragialem* pașa a fost unul din factorii principali în acțiunea de lichidare a ienicerilor la Constantinopol în anul 1826, carc pentru cruzimea sa a și primit porecla de « *Fiu al infernului negru* », poreclă pe care și-a păstrat-o. El a apărat în anul 1828 la Sumla flancul stîng al poziției inamicului, de unde, cu 2 000 de călăreți, fiecare dintre aceștia purtînd în spate cîte un sac cu praf de pușcă [de nu] mai puțin de două puduri, a plecat pe ncașteptate, și părăsind pe ascuns poziția, a răzbit a treia zi prin lanțul de trupe care asediau Silistra și a adus aparătorilor praful de pușcă, iar a doua zi, în ciuda masurilor care se luaseră, a parat străiucit toate întîlnirile cu noi și a revenit la Șumla. În anul 1829 el făcea din nou parte din acea garnizoană.

www.dacoromanica.ro

Această dușmănie a devenit de neîmpăcat și a avut ca urmare în primul rînd faptul că « Fiul infernului negru» a fost mai sever cu trupele sale, iar [pedeapsa aplicată] celor doi cavazi i-a servit pentru a-și exercita influența asupra oștirii.

Raporturile mele cu Cuciuc Ahmet au continuat să fie foarte prietenești. Ne trimiteam unul altuia obiecte pe care fiecare dintre noi putea să le dea celuilalt și anume ceea ce unul putea să aibă lesne, iar celălalt să nu le aibă îndeajuns sau chiar de loc. Osman aga, care mă vizita deseori, rămînea uneori cîteva zile la mine și mă invita insistent să vizitez pe Cuciuc Ahmet la Rusciuc [spunîndu-mi] că acesta ar fi venit de mult la mine, dar nu poate [1]. Nici eu însă, datorită | ordinului cu privire la înaintarea lui Kiselev peste Balcani spre 657
Sofia, nu-mi puteam părăsi detașamentul.

În cele din urmă au fost înlăturate toate piedicile în privința aceasta. Datorită operațiunilor reușite, dirijate de g[eneralul] a [en chef] Kiselev, Sindrekai pașa a fost nevoit să se retragă și g[eneralul] a[en chef] Kiselev trecînd înapoi Balcanii, a trecut Dunărea în Țara Românească. Astfel, toate zvonurile cu privire la coparticiparea, chipurile, secretă a lui Mahmud II și cu privire la faptul că direcția [în care pornise] Caragialem ar fi avut același obiectiv, toate acestea s-au dovedit a fi concluzii nefondate. Aceasta fiind starea de lucruri, așteptînd curînd ordinul de a părăsi Turtucaia, m-am hotărît să vizitez pe Cuciuc Ahmet și mai ales să văd Rusciucul, atît de cunoscut trupelor noastre. Alegînd din garda mea [2] cîțiva (6—7) oameni care aveau îmbrăcămintea și harnașamentul mai bogat și luînd cu mine numai pe Greciov și pe Roca-Fux, am pornit la drum. De la locul unde mi-am petrecut noaptea, la 10 km depărtare de Rusciuc, am trimis de cu seară pe căpitanul Ivancea să anunțe [lui Ahmet pașa] intenția mea. El s-a întors noaptea cu un funcționar al pașei să mă salute pentru [această] fericită acțiune. La jumătatea drumului am întîlnit pe |

[1] Am păstrat o mulțime de scrisori de ale lui.

[2] Paza mea era alcătuită aproape în întregime din căpitani și foști atamani ai bandelor de tîlhari, dintre care cea mai mare parte, la începerea războiului au socotit că nu este convenabil să-și continuie meseria și au intrat în detașamentul de voluntari de pe malul drept al Dunării, detașament format de mine. Înrolarea lor s-a făcut fără nici o plată, la fel cum a fost și în războaiele precedente (și apoi în anul 1853). Toți aveau caii și armele lor. Din partea guvernului li se furniza numai praf de pușcă și alimente, iar bulgarilor pedeștri, care nu aveau arme, li s-au dat puști de ale noastre soldățești în număr de 220, dar și acestea, neconvenindu-le, au fost restituite curînd aproape toate, deoarece, pe măsură ce se făceau recunoașteri, ei își procurau de la turcii uciși și prizonieri arme cu care erau mai obișnuiți. Ca recompensă pentru serviciul lor, li s-a acordat drept plată pentru fiecare prizonier — un cal, diferite vite și altele. După ce toți s-au înscris în detașament și s-au adunat la locul fixat, în apropiere de Călărași, în fața Silistrei, le-am dat ordin să se împartă în cete după naționalități precum: arnăuți, bulgari, sîrbi, bosnieci, macedoneni, muntenegreni etc. Apoi, apropiindu-mă de fiecare ceată, le-am ordonat să se adune, pentru dimineață, în bulucuri (grupe de 26 oameni). A doua zi fiecare buluc trebuia să-și aleagă, în termen de două ore, fără a se mișca din loc, un căpitan (șef), separat călăreții de pedeștri. Aceasta s-a făcut îndată și au început să alcătuiască căpităniile. Toți au depus jurămîntul, drapelele au fost sfințite etc. Au fost însă 92 oameni de diferite neamuri, care n-au consimțit în nici un chip să stea sub comanda altui confrate. Ei înșiși erau șefi de bande de tîlhari și căpitani peste 25 și chiar pe cîteva sute de căpitănii și toți au strigat într-un singur glas ca cu să-i iau ca becheri ai gărzii și că numai pe mine mă recunosc drept șef. Ar fi fost nelalocul său să stărui împotriva acestei dorințe și ei au rămas pe lîngă cartierul meu general, pe lîngă care s-au și stabilit.

www.dacoromanica.ro

658 Osman aga, pe care Cuciuc Ahmet l-a chemat de la Giurgiu (peste Dunăre) unde era aian; cu el au venit încă doi din suita pașei. Descălccînd de pe cai, am rămas acolo cam vreo jumătate de oră, în care timp s-a pregătit, după obiceiul lor, cafeaua, apoi am plecat mai dcparte. La vreo zece stînjeni depărtare de poartă mă aștepta calul trimis de pașă, așa cum se obișnuiește la turci, și astfel mi-am făcut intrarea în cetate. Nu voi descrie tot ce s-a petrecut în cele trei zile cît am stat acolo. Mi-am luat rămas bun de la Cuciuc Ahmet, care m-a condus cale de vreo două verste etc. Întorcîndu-mă în lagăr, am găsit ordinul cu privire la dizolvarea dctașamentului meu. În acest an, la sfîrșitul lui noiembrie, Dunărea înghcțase. Frigul m-a silit să mă mut încă înainte de mijlocul lui noiembrie din bordeie în Turtucaia. Acolo s-au luat pînă la 4 decembrie toate măsurile necesare și eu am trecut apoi la Oltenița, iar a doua zi am sosit la București.

În curînd am aflat că lui Cuciuc Ahmet i s-a luat gradul și că el s-a retras la ciflic-ul său de lîngă Razgrad, binecuvîntat de bulgari. În această situație însă el nu mai putea să justifice pe deplin așteptările lor. Nu se cunoaște cu precizie cauza căderii lui în dizgrație. Unii spuneau că el însuși a dorit să ceară demisia sa, pentru că nu voia să treacă în armata regulată. Așa mi-a spus mai tîrziu și Osman aga. Părerea celor mai mulți însă este că motivul demiterii sale ar fi fost conflictul pe care l-a avut cu Caragialem; acesta l-a scos pe Cuciuc Ahmet pentru protecția acordată creștinilor.

O dată cu părăsirea Bucureștilor, în decembrie 1829, nu am mai avut știri despre el. Iar cînd, în anul 1834, am fost în București...*

În această notă mai sînt menționați *Hasan bei* și Chiminciai, precum și zaraful bairactar-pașei, armeanul *Manuc bei*, care l-a despuiat pe binefăcătorul său. De la cartierul nostru general, unde au depus jurămînt de credință, ei au plecat la Chișinău, unde au locuit pînă la încheierea păcii, cînd Basarabia a fost alipită Rusiei.

Hasan bei a rămas la Chișinău, cu mijloace materiale foarte restrînse și cu o pensie pe care o primea de la guvernul nostru. El a murit curînd, lăsînd un fiu, care locuiește și astăzi la Chișinău. Acesta este tot atît de bolnăvicios ca și tatăl său; capitalul strîns l-a folosit pentru a...** la 3 km de oraș și este respectat de întreg orașul pentru purtarea sa cuviincioasă.

659 Cu totul altfel s-a manifestat prințul *Manuc bei*. | Prin lipsa sa de onestitate proprie tuturor armenilor, prin dibăcia sa de a se insinua, el a reușit să obțină la granițele Bugeacului o întindere însemnată de pămînt, rămasă de la tătarii plecați, cu scopul de a coloniza aici bulgari și altele. În afară de pămînturile ce i s-au dat, el a mai cumpărat pămînt pe un preț mic de la unii boieri care nu au dorit să rămînă în Rusia și a construit aici un tîrgușor marc, numindu-l *Hîncești*, la 60 verste de Chișinău. El și-a ridicat un mare palat în stil turcesc

* Fraza neterminată în text.
** Indescifrabil.

www.dacoromanica.ro

și s-a stabilit acolo cu întreaga sa familie, strălucind prin luxul său oriental. În anul 1817, comandantul suprem al armatei a II-a, contele Benigsen, inspectînd trupele din Basarabia și trebuind să vină în acest scop la Chișinău și în tîrgul Orhei, care se află la depărtare de o zi de *Hîncești*, a fost invitat de către Manuc bei în palatul său. S-au făcut pregătiri extraordinare: trebuia arătat întregul lux oriental. Împreună cu comandantul șef a venit g[cncralul] a[en chef] Talezin, comandant de divizie, și multe alte persoane sus puse, militare și civile etc. Cu puțin înaintea mesei, întreaga societate se afla în galeria construită, ca în Orient, de-a lungul întregii case. Voind să se mîndrească cu armăsarii săi arabi, aduși de călăreți din grajd în curte... *, Manuc bei a poruncit să-i aducă în fața... * contelui Leontii Leontievici. Scoaterea armăsarilor fusese pregătită ca o paradă strălucită. La dorința contelui de a vedea... *, el a poruncit să fie încălecați. Unul dintre armăsarii săi cei mai buni nu s-a lăsat [încălecat] multă vreme. Manuc bei, fiind el însuși un bun călăreț, supărîndu-se pe arapul care nu putea încăleca armăsarul, a sărit din galerie și a nimerit repede cu un picior în scară, iar celălalt l-a avîntat peste șa și abia s-a așezat în șa, că deodată a căzut fără suflare la pămînt. El se lovise într-un anumit loc de oblîcul șeii, fapt ce i-a pricinuit moartea pe loc. Musafirii adunați, vrînd nevrînd, au trebuit să guste ceva din dineul de gală pregătit și să plece în grabă. Fratele meu (mai tîrziu general de infanterie) care era atunci aghiotantul g[eneralului] a [en chef] Talezin, generalul însuși și în sfîrșit numeroase alte persoane din Chișinău, care se strînseseră la acest ospăț, mi-au povestit toate amănuntele acestei întîmplări.

Soția [lui] a pierdut peste puțin timp posibilitatea de a se folosi de picioare și aceasta pînă în anul 1823. O întîmplare demnă de remarcat a vindecat-o. În acest ultim an, patru dintre eteriștii scăpați prin fugă după înfrîngerea de la Sculeni au intrat în Chișinău pe la diferite persoane ca ordonanțe călări, după obiceiul acelui ținut. Aceștia, însoțindu-se cu trei ciobani care se aflau la moșia Hîncești, au plănuit să jefuiască pe bătrînă și să scoată o ladă mare, în care se păstrau toate lucrurile ei mai de preț. Această ladă servea ca pat pentru bătrînă. La ora unu după miezul nopții, oamenii mai sus menționați înarmați pînă în dinți au intrat în curtea, care era îngrădită cu grilaj în fața casei, cîinii pe care ei... * i-au hrănit vreo două săptămîni, cînd [au simțit] pașii celor trei ciobani, n-au făcut prea mare larmă. O parte din slugi, după cîte știau aceștia, se aflau la o nuntă, la depărtare de o jumătate de verstă, unde unul din tovarășii lor căuta să-i îmbete. Astfel cei șapte | oameni s-au apropiat 660
fără teamă de casă și cunoscînd topografia locului au căutat să izoleze restul slugilor de dormitorul bătrînei. Două slujnice, care dormeau pe sală, au tăcut, fiind amenințate. Ei au intrat în dormitor, unde bătrîna s-a trezit și a văzut pe cei șase oameni care au intrat (unul a rămas în fața ușii oamenilor de serviciu). Aceștia au aruncat-o din pat și au început să spargă lada. Terminînd lucrul

* Indescifrabil.

www.dacoromanica.ro

au lăsat rochiile cusute cu pietre scumpe și altele asemănătoare; au luat patru casete cu giuvaeruri, au încuiat ușa și au dispărut. Bătrîna a sărit, susținută de slujnice, a mers prin casă și încetul cu încetul și-a recăpătat din nou posibilitatea de a merge pe picioare, după ce stătuse nemișcată aproape trei ani. Ea a murit peste vreo doi ani. Fiica ei mai mare s-a măritat cu armeanul Agop, care era consilier în Bavaria; a doua [s-a căsătorit] cu Lazarev; fiica acestuia este astăzi căsătorită cu c[onsilierul] s[ecret] s[de stat] Delianov. Mai puțin de jumătate din lucrurile jefuite au fost găsite, dar cea mai mare parte din ele, în special un briliant-solitar, purtat de bairactar pe turban, care îi fusese dăruit de către Selim III, precum și un mărgăritar foarte mare, nu au fost găsite. Cred că zac îngropate undeva în pămînt și pînă astăzi, după obiceiul jefuitorilor din acele locuri. Pierderea a fost evaluată la 5 milioane de galbeni domnești. Dintre cei trei arnăuți, care au fost în această bandă, unul era în serviciul g[eneralului] a[en chef] Jeltuhin, comandantul diviziei a 17-a, altul la vicegubernatorul Krijanski, iar al treilea la boierul Palladi. Este de remarcat faptul că toți acești trei arnăuți au fost văzuți la locurile lor, în Chișinău, chiar pînă spre seară, în noaptea în care s-a comis jaful. Caii de schimb pregătiți de ei personal, i-au transportat în 4 ore pe drumuri lăturalnice la depărtare de 60 verste, și cu o oră înainte de revărsatul zorilor ei s-au întors la locurile lor.

Cu aceasta termin, deoarece amănuntele, deși foarte interesante prin caracterul lor deosebit, ar lungi această notă.

nr. 32

661 *Herescu* Constantin aparținea uneia dintre cele mai bune și mai vechi familii din Țara Romînească. Era căsătorit cu fiica banului [Grigore] Băleanu, care aparținea de asemenea uneia dintre cele mai vechi familii.[1] În timpul Eteriei, Constantin Herescu avea numai 23 ani. Datorită, pe de o parte unei neînțelegeri oarecare cu tînăra sa soție, iar pe de altă parte, atras de familia sa, care ar fi, chipurile, grecească, el a urmat pe prințul Ipsilanti. Am văzut aici rolul, cu totul impropriu caracterului său, pe care l-a jucat în mediațiunea între prințul Ipsilanti [și D. Macedonschi]*. După împrăștierea eteriștilor, el a fugit în Austria, împreună cu prințul Ipsilanti, iar de acolo a venit la sfîrșitul
662 anului 1821 | la Chișinău, unde, peste trei luni, s-a mutat la mine. Era un om

[1] Nevasta lui era sora lui Manolache Baleanu. Acesta, în anul 1830, după organizarea armatei în Țara Romînească, a fost numit colonel și s-a căsătorit cu fiica lui Filip Bagration (soția prințului Roman, fratele lui Petru Ivanovici, născută Văcărescu). În anul 1830 prințesa o adusese de la mănăstirea Smolnii, unde își făcuse studiile. Ea s-a căsătorit repede cu M. Băleanu, dar tot atît de repede l-a părăsit și a devenit prietena contelui P. D. Kisclev, care atunci era președintele cu depline puteri al divanurilor din ambele principate. Și nu s-a despărțit de el pînă la moartea lui; el a lăsat cîțiva copii etc.

* În ajunul bătăliei de la Drăgășani, A. Ipsilanti l-a trimis pe C. Herescu la D. Macedonschi spre a-l îndupleca să ia parte la luptă alături de eteriști.

www.dacoromanica.ro

cu un caracter extrem de posac, se îndrăgostea ușor, nu era nici pe de parte lipsit de cultură, și de cunoașterea limbilor; în afară de limba maternă, cunoștea greaca, franceza și curînd și-a însușit și rusa. Aici el era împreună cu Dimitrie Macedonschi, cu prințul G. M. Cantacuzino și cu alți participanți ai jalnicei campanii din 1821. Eu am rezumat diversele lor discuții și am adunat notele lor. În anul 1826 Herescu s-a hotărît să intre în serviciul militar. Fratele meu, aghiotantul generalului de infanterie Sabaneev, comandant de corp, a raportat acestuia despre aceasta. Eu l-am prezentat pe Herescu și acesta a fost numit în regimentul 34 vînători, iar la promovarea ofițerilor la începutul anului 1828, a fost înaintat... * în regimentul de ulani. La începutul campaniei a fost detașat împreună cu alții pe lîngă mine, dar și-a cerut mutarea de la Bazargic la București, unde se aflau rudele sale și a fost atașat pe lîngă g[eneralul] a[en chef] Jeltuhin, viceguvernatorul principatelor, căruia îi era util pentru cunoașterea țării, a persoanelor și pentru devotamentul său adînc față de Rusia. După terminarea războiului a demisionat din armată, iar în timpul turburării din anul 1848 **, ca unul ce era devotat prințului Alexandru Ghica, domnitorul înlocuit în timpul acestei turburări, a plecat în Basarabia.

Arhiva Istorică Centrală de Stat din U.R.S.S., Leningrad, Fond 673, inventar 1, dos. 308.

* Cuvînt indescifrabil.
** În text greșit 1849.

www.dacoromanica.ro

DECLARAŢIA FRAŢILOR DIMITRIE ŞI PAVEL MACEDONSCHI

www.dacoromanica.ro

Ц.Г.И.А.Л. Ф. 63, оп. I, д. 310

При конце 1806-го года, когда Российские войска вступили в Бука- л. 3
рест, а Малая Валахия занята была турками, тогда поручено некоему служжерю Феодору Владимиреске употребить средства склонить на Российскую сторону пандуров, которые были уже присоединены к туркам; Владимиреско успел склонить пандур, они оставили турков, присоединились к Владимиреске. И он действовал сими пандурами противу турков, выгнал их из Малой Валахии, и держался до 7-ми месяцев, пока с Российскими войсками прибыл генерал Исаев; соединясь с Российскими войсками, действовали противу турков по заключение мира 1812-го года. Сии пандуры населены в Малой Валахии, в цынутах *Мехединском*, *Горжевском и Вылычевском*; род жизни их в роде резешей или однодворцев, они все вообще военный народ, коих, в случае надобности, можно поставить до *ста* тысячь. Австрия их ласкает, но они имеют приверженность к России, и доказывается тем, что 1821-го года, когда Владимиреско и Мачедонский им объявили что Россия будет в Валахии, то они охотно тотчас вооружились; теперь-же сии пандуры не имеют там такого человека к которому | могли б иметь л. 3 об.
доверие, ибо Владимиреско помер, а Мачедонский в Бессарабии; но в случае надобности в них, то есть на то средство склонить их к России, и иметь таковых для велыкой пользы, а равно и все валахское простолюдство, которое до крайности угнетено корыстолюбивыми боярами.

Бояры привержены к туркам и Австрии, которая издавна ласкает их, а российские консула не имеют, или вовсе не хотят таковой правильности употреблять для пользы России.

Продовольствия для войск в Валахии можно заготовить довольно во всех цынутах, а в особенности [в] большой Валахии в *Слам-Рымницком*, *Яломицком*, *Ильфовском*, *Телиорманском*, и *Дымбовицком*, а Малой Валахии, в *Доджевском* и *Романацком* цынутах, как то сена, семян и провианта всегда так изобильно, что без нужды можно иметь для двух сот тысяч войск сего продовольствия.

Способы к заготовлению такового, без отягощения жителей, Мачедонским коротко известны, потому что они в Валахии были употребляемы | в самых главных предметах, как по воинской, так и по л. 4
гражданской части, и в том заключается не малая важность, ибо чиновники валахского правительства к угнетению простолюдия делают великое злоупотребление, так что весьма трудно и открыть оного; которое злоупотребление делается минуя корыстолюбие сих последних, но и для того с намерением, чтобы вкоренить ненависть в народе к России, которая силою мирных трактатов не токмо не защищает, по

www.dacoromanica.ro

уважению заслуг оказанных России, и наипаче в военных действиях, но еще дает повод к угнетению их.

А чтобы обратить приверженность народа и бояр к России и чтобы иметь и пандуров для всякого случая готовых в пользу России, то надо быть одному или двум сведующим людям в Валахии , и там действовать. Для сей надобности должно определить таких людей, которые лично знают тамошный народ и бояр, и которых знает народ и бояры, способных к тому, с тем при том, чтобы имел от жителей того края доверие.|

Ц.Г.И.А.Л. Ф. 673, оп. 1, д. 311

Объяснение двух братьев Дмитрия и Павла Мачедонских

л. 1 Дед наш, войвода Минчо Мачедонский, и отец наш Стоян — задунайские жители местечка Четал-Тепе; во время полководца графа Румянцова, по тогдашним обстоятельствам именованные родители наши, оставя Отечество свое, с волентирами в тогдашнюю кампанию действовали противу турок и скончали жизнь свою по левую сторону реки Дуная во время взятия Очакова. После смерти родителей наших, мы, оставшись малолетними, проживали в разных местах; а в 1806-м году определились оба мы в городе Букаресте в военную службу в Валахский Козачий полк. По выпуске, за ранами, из помянутого полка порутчиками — по знанию нашему грамоты и языков, — с утверждения сенатора Красно-Милашевича, поступили мы оба в Букарестский Диван переводчиками, при сем Диване исполнял я, 1-й Дмитрий Мачедонский, разныя поручения, начальством на меня возлагаемыя, а именно: при Главной Следственной Комиссии учрежденной для открытия злоупотребления; при Счетной Комиссии Сенного Заготовления; в цинуты командирован был на следствие по злоупотреблениям; Комиссионером сенных магазинов в Букаресте и Журже с принадлежащими к журжевскому таковых же двадцати магазинов, под ведением моим состоявших, для продовольствия казенных лошадей. — Помянутыя должности исполнял я не требуя от казны никакого содержания, за которыя, по тогдашнему назначению, должен был я получать по сто червонцев в месяц. Сверх сего моего пожертвования, чтобы не потерпели казенныя лошади от недостатка сена, подобно как в 1810 году, израсходовал я собственных денег более шестидесяти тысяч левов на сено для продовольствия казенных лошадей под Журжею, где все войска тогда были и правительство, по ненастному времени, не имело средств доставить сена и сим отвратил я недостаток так, что казенныя лошади ни мало не потерпели; каковыя деньги я от казны не требовал и ныне не требую.

Сии пожертвования делал я в силу пригласительных манифестов изданных главнокомандующими Михельсоном в 1806-м году, декабря 15,

www.dacoromanica.ro

и Голенищевым-Кутузовым, и сенатором Красно-Милашевичем в 1811-м году, в коих манифестах сказано, что всяк пожертвовавший по состоянию, без награждения не останется; а я, второй Павел Мачедонский, из букарестского Дивана командирован в таковый же Краевский диван для заведения Российской канцелярии, каковой до моего прибытия при оном Диване не было, от чего происходили великия затруднения и остановки по всем частям военного обстоятельства. Сие мною отвращено приведением в порядок заведенную мною канцелярию, которою управлял я, исполняя и должность письменнаго переводчика и должность экзекутора, по настоящее заключение с Портою Оттоманскою мира и выступление Российских войск из Валахии. |

Домашния обстоятельства заставили нас, обоих братьев, взять, на л. 1 об.
основании мирных трактатов, пачпорти и волю от Российского начальства, и остаться в Валахии, в городе Букаресте, где занимались мы на вотчинах земледелием, скотоводством, виноградными садами и торговлею, по народное возмущение 1821 год, генваря 17-го.

Причины народного возмущения нижеследующия:

Глава закона и веры, митрополит, сменяется при каждом новом князе, и определяется тот, кто дает больше денег, несмотря на очередь или достоинство, и согласие народа или общества; за место сие, митрополит плотит князю до милиона левов. Сему подобно поступается и с епископами. Егумены по монастырям сменяются весьма часто, и определяется кто больше даст денег, равно и протопопы по цинутам. Монастырей в Валахии много, почти половина Валахской земли принадлежит в доход моностырям, и имеют и крепостных циган. Сии монастыри обязаны из своих доходов давать в Иерусалим или Святую Гору положенное эпитропами вспоможение или дань, и чтобы прохожий или бедной покормлен и вспоможен был. Есть монастыри кои имеют сто тысяч левов ежегодного дохода с принадлежащаго ему имения. Но чтож, никогда от сих монастырей постановления эпитропскаго не было исполняемо. Сии монастыри, столь богатые доходами, так ободраны, на другом и крыши нет, и чем больше монастырь имеет дохода, тем больше оный монастырь должен. Монахов по монастырям ни одного человека нет, на коих мог бы иметь монастырь какой либо расход.

Доховного звания по всем местечкам и селениям очень много, в некоторых селениях, из ста хижин, бывает священных особ и до петнадцати, из коих большая часть неграмотных; они посвящаются из простых поселян единственно для дохода митрополиту, ибо по обычаям Валахии, со всех духовного звания особ собирается в пользу митрополита дань.

www.dacoromanica.ro

Гражданския должности: вистияр (казначей провинции). Годовая сия должность покупается у князя, и плотят до полумилиона левов и больше. Исправник уезда покупает годовую свою должность тысяч за дватцать и тридцать, смотря по богатству жителей того уезда. Самиш (казначей уезда) тысяч до двадцати пяти плотит за годовую свою должность.

Спатария имеет 6000 душ, кои плотят спатарю дань; она заведывает разъездными командами, носящими эхо и вид, учрежденными для ловли разбойников; великое зло в Валахии происходит от сих команд. Само по себе разумеется, что от них должно ожидать тогда, когда чиновники сих команд покупают у спатаря, за знатныя тысячи левов, должность сию в аренду на пол-года или на год.|

л. 2 Желающий быть Валахским бояром, должен иметь деньги, и по числу денег покупает класс боярии, невзирая на звание, заслуги или достоинства, и ежели имеет еще деньги, то покупает должность по числу денег, на каковой, за один год, он вызволяет данные им деньги за боярию и за должность и может еще приобресть денег; по сей причине, число бояр равнялось почти с чернью. Все боярии и все должности, от первой до самой последней, покупаются за деньги.

Некоторый род дворян, именуемый нямуры, мазилы и прочии; у сих находятся князеские документы на их звание. Сии обязаны, при каждом новом князе, явить свои документы великому логофету, и он подписом своим свидетельствует явление документа, за каковую подпись брал г. великий логофет до 500 левов и више с каждого документа; неимевший состояния дать такое число денег лишался звания своего, а получал оное имеющий деньги, хотя бы он или предки его в таковом звании никогда не были.

Торгующий в Букаресте, Крайове, и прочих городах, исключая промышленников имеющих хорошие капиталы, но само мелочью занимающийся, кроме настоящей своей повинности, он должен в год выше ста левов выдать на хваеты (взятки чиновникам).

Бедной поселянин, привезший на торг какия то ни было припасы на продажу, у него половина отходит на хваеты; сему подобно поступается и с тем, который имеет виноградный сад, пчел, свиней и овци.

Валахский народ имел счастье слышать выгоды мирного трактата в 5-й статье на счет их пользы составленной и заключенной. Сей народ не только два года, но и два дня не был уволен от всех налогов, как в именованной статье сказано.

По всей Валахии почти ежегодно, а иногда и чаще, делался ашазамынт (ревизия), и по числу даваемых ашазамынтарю денег, прибавлялись и убавлялись в селениях людоры, и перемещался народ из звания в звание по воле ашазамынтаря. Сверх сего, имели на сей пред-

www.dacoromanica.ro

мет право и исправники, с самишом. В люде бывало душ или семейств и по 12. А в настоящее время, умножившееся число бояр, кои присвоили себе людей в послушныки и скутельныки, довели до того, что и на одном лежит людо, и собирается в год подати с люда до 240 левов и более. С сей горсти Валахской земли, которой большая часть принадлежит в доход монастырям и боярам, собирается дохода в год более 40 миллионов, а Вистерия (Казначейство провинции) всегда в долгах по уши.

Несчастные пандуры, и капитаны их, и прочия кои участвовали с Российскими войсками в военных [действиях], действовали противу турок до заключения мира с Портою Оттоманскою. — Сими то торгуют, а особливо пандурами, совершенно как скотом | на торгу, перемещая л. 2 об.
их из звания в звание, по числу даваемых денег, и до того доведены, что пандур или капитаны пандуров, имеющий святое право пользоваться амнистиею и общим прощением, стыдился или боялся назваться сим именем, ибо не малое число их, до нынешнего народного возмущения, погибло в темницах, и Диван-афенди, находящийся в городах Букаресте и Крайове, и бешляга по цинутам с удовольствием смотрели на тиранство употребляемое чиновниками: нынеж турки с боярами напоены были турецкого духа, совершенно исполнили свое желание, вместо исследования и рас[с]мотрения причины их возстания и возмущения, положили народ под саблю, и имение их предали огню, единственно для примера, чтобы вкоренить в народе отвращение к Российскому престолу, на которого они имеют всю свою надежду, как на покровителя рода христианского. Сии вышеозначенныя причины, и то, что осмелившийся жаловаться на какую либо особу, должность занимающею, о притерпеваемых грабежах и притеснениях, отправляемы были челобытьчики для удовлетворения к тому самому, на кого жаловались, который удовлетворял просителей, сверх желания их, фалангою (наказание палками по подошвам) и удвоял свои пристрастия, так что ни бедный бирник, ни купец, ни нямур, ни мазил, ни бреслаш, ни рупташ, ни кумпанаш, ни тагма-стреинилор, ни послушник, ни скутельник, не знал сколько он должен дать настоящей своей повинности, а обязан дать безотговорочно сколько причитается; неимевших дать требуемых денег, затворяли в погреб и курили дымом струковаго перца, а в зимнее время привязывали босих на дворе и обливали водою ноги. Заставили жителей местечка Плоешть, местечка Тырговиште и из селений Большой и Малой Валахии идти с женами и детьми в княжеский двор жаловаться, но не получили никого удовлетворени.

Валахские бояры, и самые столбовые бояры, отрешены будучи от должностей, и места их занявши греки с князем из Константинополя приехавшия, приняли участие в несчастном положении своего отечества

www.dacoromanica.ro

и несколько раз решались потрудиться переменить образ вредного правления. Но по узнании князем Караджи о таковых предприятиях, ссылал таковых бояр в заключения, из коих украшенный сединами вел-бан Филипеско, от строгого содержания в заключении и жизнь свою кончил, а нижних классов не малое число ему же, Филипеско, последовали; протчие-ж товарищи его, Филипески, посредством денег освободились. Сии освобожденные бояры, вместе с протчими, столь были обольщены сим князем Караджею, что они позволили ему, со всем богатством вистерии принадлежащим, выехать в полдень из города Букареста и бежать в Австрию. |

л. 3 По прибытии князя Шуца, который насчет злоупотреблений следовал путем предшественника своего, и вышеименованныя предвозвещания народного возмущения никакого успеха о перемене несчастного положения не воз[ъ]имели, потому что бояре соболезновали о отечестве своем тогда только, когда их устороняли от должностей и лишались они своего интереса.

В 1820-м году в июне месяце, вел-бан Барбо Вакареско объявил мне, Дмитрию Мачедонскому, что зло вкорененное в отечестве нашем иначе не может искорениться, как только вооружиться народу противу несправедливости, и на сей предмет приглашал меня, по знанию моему пандуров, ибо я в 1812 году правительством определен был и отправлен в Малую Валахию составить сколько можно будет национального войска пандуров и действовать оными противу турок, буде не успеет главнокомандующий Голенищев-Кутузов заключить с Портою Оттоманскою выгодного мира, а он, г. главнокомандующий, с войском его императорского величества, следовал бы куда ему назначено. На сие приглашение ему, Вакареске, сказал: я подумаю и дам ответ. По дороге, идучи от него, зашел к вел-ворнику Скарлату Градиштяну, который объявил мне свое согласие на сие дело, и от сего пошел я к вел-ворнику Алеке Филипеске, и сей последний сказал мне, что можно и весьма хорошо-бы было избавить отечество наше от ига тиранов. Но [насколько] всем известно, что я уже по сей части притерпел, товарищи мои изменили мне, оставили меня, и я чуть было не отправился следом старого Филипески. Я поблагодарил ему за его хороший совет и никому более о сем деле не говорил и не вмешивался, кроме по прибытии Феодора Владимиреска в Букарест, по старой и откровенной нашей с ним дружбе, открыл я ему, Владимиреске, сказанное мне Вакареском, Градиштяном и Алеком Филипеском, и что я не согласен вмешиваться в такие дела. Сей Владимиреско, вскоре после сего нашего разговора, явно говаривал по Букаресту и в Консулатах, что ежели не прекратятся злоупотребления, то будет в Валахии бунт, и хоть я всячески старался его, Владимиреска, от сего отвратить, но тщетно, ибо он,

www.dacoromanica.ro

Владимиреско, уже было зделался с боярами, а от меня скрывал, по причине моего несогласия; а так как по выходе Российских войск из Валахии, паша крепости Ада-Кале, *Режеп-ага* разграбил все имение Владимиресκи и он оставался без капитала, то для вспоможения его нашим капиталом, а его, Владимиреска, трудами имели мы торговлю, и как уже время было пришло для раздачи по селениям денег на скот, то я, Димитрий Мачедонский, взяв с собою денег, отправился с Владимиреском из города Букареста в Малую Валахию генваря 17-го 1821-го года.

По виезде из города, на пути, увидел я толпу вооруженных людей и спросил я Владимиреска, что это за люди. Он сказал мне, что сии 28 человек правительство дало ему, для понуждения | неповинующихся л. 3 об.
жителей на вотчине купца *Гужа*. По переправлении нашем чрез реку Олт в малую Валахию, на третий день нашего отъезда из города Букареста, объявил он мне что глас народа призывает его и меня быть управляющими оным в требовании прав своих, и буде я на сие не соглашусь, то лишусь жизни, не только я, но и весь мой род, и что он на сей предмет уполномочен боярами (какового полномичия в переводе копия при сем прилагается). Тогда я, видя неизбежность, принужден клятвенно обещаться служить в том народу верно. Находившиеся при мне 12 тысяч левов взял у меня Владимиреско под вексель и употребил оныя в расход народной надобности. По прибытии нашем в местечко Тыргу-Жий, остановился он, Владимиреско, в доме самиша (цинутного казначея) Василия Монги с 10-ю арнаутами, а с достальными пошел я в дом исправника и, по малому сопротивлению, без ружейного выстрела, хоть у него и было тогда до 60 человек вооруженных, взял я его и доставил Владимиреске. Найденныя же при исправничестве до 50 тысяч левов казенных денег, запечатаны и отправлены в Вистерию, вместе с деньгами найденными у ватафа де плай. Отселе тогдаж отправились в монастырь Тисмана, и оставя в оном исправника с 15 арнаутами, а сами с 13-ю арнаутами отправились в селение Падеш, где в тридневное просиденне наше, написали со стороны народа и пояснив все подробно притерпеваемое оным, и о намерении предприятом, отправили Порте Оттоманской. Прошения сам народ пашам Видинскому и Ада-Калескому отдал, а российскому императору Александру и австрийскому, чрез города Рушава жителя *Гицу Опряна*. По отправлении именованным троем дворам просьб, написали народу прокламации, по которым, к 1-му числу февраля месяца, собралось вооруженного народа до 20 тысяч человек. Бояры цареградской партии в генваре и феврале месяцах привели в Малую Валахию турков и, смешавшись с ными дрались с нами, но мы их успели разбить. И по успокоении противной нам стороны, сказал я г. Владимиреске, что он

www.dacoromanica.ro

может уже быть и без меня и действовать по данному ему наставлению боярами, уполномочившими его на сей предмет, а я поеду домой. Но он мне сказал, что не только я по сему делу нужен, а и брат мой Павел, который вскоре после того и прибыл, и достав Владимиреско из пакета полученнаго им из Бухареста два письма за подписом вел-бана Барба Вакареска, из перваго копия при сем прилагается, а второе письмо чтобы лишить жизни каймакана Самуркаша, как противнаго сему делу, тем более, что и брат его из Константинополя едит каймаканом в Крайов[у]. При отправлении брата моего Павла в Букарест, обратно, приказал ему Владимиреско, чтобы он доставил денег, пока найдутся те люди, у коих есть деньги, или пришлются ему от бояров уполномочивших
л. 4 его. По возвращении | брата моего из Букареста, дал ему, Владимиреске, 20-ть тысяч левов под вексель, после того хоть и было послано под другим в[екселем] долг, 90 тысяч левов, но сие мало значило в столь великом расходе. По прибытии нашем в Букарест, марта месяца, с тремя тысячами пятью стами человек пехоты и с двумя тысячами конницы, застали уже бояр в великом несогласии, разделившись на три партии: одна партия привержена туркам, вторая Австрии, а третья России и сии последныя, без и малейшего принуждения, признали Владимиреска, даже и те бояре, кои находились в Австрии, к которым для подписания ездил первоклассный бояр Динико Голеско, и они самовольно подписались, но перво уполномочившие Владимиреска изменники, найпаче потомок Брынковяна, изменившаго Петру Великому на Пруте, к достижению своей цели, дабы одному из них быть князем, тотчас предались туркам и тем уверили турков, якобы они в том замешаны не были, что и исполнилось, ибо один из них ныне князем.

Митрополит с боярами, тогда в Диване заседавшими, и Владимиреском зделали распоряжение по цинутам о собрании с народа денег для расхода народной надобности, всего 800 тысяч левов, каковыя деньги, уверял нас Владимиреско по май месяц, что не собраны по причине занятия нескольких цинутов необузданным войском Ипсилантия, а так же и сволочью капитана Иордакия Олимпияди, который не довольствуясь злом причиненным в Большой Валахии, пресекал дорогу в доставлении денег из цинутов, усиливался ворваться и в Малую Валахию.

Войско наше, состоявшее из пандур, жителей Малой Валахии, и чтобы жены их не потерпели от сволочи реченнаго Иордакия, отправились мы из Букареста и, не хододя реки Олта, в селении Голештах, узнало войско, что Владимиреско не только деньги по назначению с цинутов взял, но еще у каких-то сербских чиновников и других лиц, и отправил в Австрию, города Рушава жителю *Гица Опряну*. Тогда я тотчас спросил его, Владимиреска, о таковом его поступке, и как

www.dacoromanica.ro

он чинил в том запирательство, то для уличения его с Диваном и митрополитом, который в то время находился у Ипсиланта, и для суждения его, Владимиреска, по именованному делу, и за то что убивал тайно, ночною порою, людей и капитанов, и протчая дела, сверх своей обязанности чинимыя, отдан он, Владимиреско, со всем его экипажем, канцелярией, и денег 155 тысяч левов, под расписку капитан Иордакию, для доставки его к Ипсилантию, с тем чтобы до жизни его никто не касался. Котораго Иордаки и доставил к Ипсилантию, а деньги отдал жене своей *Стане* на сохранение. Владимиреске предоставлено было заниматься письменными делами, а войско изверно мне. И хотя при отдаче его под суд покушалось войско за вышереченные причины, тут же растерзать | его, Владимиреска, на части, но я оное уговорил л. 4 об
и немедленно отправился под местечко Слатину где, по разбитии турков, переправился через реку Олт в Малую Валахию под Драгашаны, и разбивши в сих Драгашанах находившихся 4 тысячи турок, отправился преследовать изменника сердаря Ямандия, которому в сем Драгашанском сражении поручил я ему действовать кавалериею, и как только открыли огонь баталии, он, Ямандий, бежал со всею кавалерию, из двух тысяч арнаут состоявшею и оставил меня с одною пехотою пандуров, а для лутчего отыскания и поимки именованного изменника Ямандия, остановился я с войском в местечке Рымнике. Чрез несколько дней в сей Рымник прибыли г. Ипсилант с Иордакием и 6000 войск с ними. А как турки, вновь прибывшие в Драгашаны, покушались занять Окны (Соляныя горы), то и надлежало опять итить противу оных. Ипсиланту легко было заметить неудовольствие мое и войска моего на их сволочь за зделанную измену Ямандием и обман их. Надеялся г. Ипсилант, подсредством денег, подкупить мое войско и тайно от меня дал войску моему сумму денег с тем, чтобы оно, кроме Ипсиланта и Иордакия повелителями не знали, в надежду какового подкупа отправились сами под Драгашаны. Г. князь Ипсилант и Иордакий, увидевши что войско мое, взявшее у ных денег, тайну сию мне открыло и без меня не идет и их не слушает, тогда писали мне, чтобы я с войском следовал за ними. Наконец, уважив я просьбу присланного от господина Ипсиланта первоклассного бояра Николакия Хереска, прибыл я сам, без войска, в лагерь г. Ипсиланта, и найдя за благо г. Ипсилант данный мною, по сведению моему местоположения и обычая действовать противу турок план, предписал Иордакию, чтобы в точности по оному поступаемо было; но Иордакий, не повинуясь, зделал по своему знанию, полагая что и против вооруженных людей можно так же действовать, как противу обезоруженных, над которыми они привыкли оказывать храбрость свою, но тщетно, ибо 7-го июня двести турок, на вылазку вышедших, так их испугали, что сия сволочь, назы-

www.dacoromanica.ro

вавшаяся арнаутами, без ни одного выстрела отдали в руки туркам весь обоз, пушки и несчастную пехоту маврофоров, непривыкших и не видавших военного действия, сами бежали без остановки и огляда до самых Австрийских границ. У сих границ именованный Иордакий, не смевши идти в Австрию, по причине своих проказ, собрал до 400 человек и пошел непроходимыми тропинками чрез горы в Бессарабию и вошедши в Молдавскую провинцию, сволочь его, по старой привычке, оказывала храбрость над лавками, жидами, и обезоруженными и сла-
л. 5 быми людьми. А когда захватили его турки в монастыре Цеку, | то он, не дав ни одного выстрела противу неприятеля, запалил пороховой припас и сам себя умертвил.

Г. князь Ипсилант, разоренный и обманутый реченным Иордакием, оставшись после драгашанского 7-го июня с одними только писарями и слугами в селении Кайненях, перешел в Австрию, а я с национальным войском пандурами в Малой Валахии действовал противу турок, и зделал именной список самого лучшего валахского войска до двух сот тысяч; в Булгарии собирались до трех сот тысяч; а в Сербии, примерно, полагали до ста тысяч, потому что Милош не соглашается на сие, да и тех же чиновников, которые хотели было без воли Милоша дело сие предпринять, не пусоблял, и ныне не перестает тоже делать, говоря что Сербия довольно обманута. Однако ни Милошово сопротивление и ничто другое не смоглоб воспрепятствовать освободиться християнам от ига азиятского в Европе Турецкой, как только один недостаток военнаго снаряда, котораго они все душевно ожидают от покровителя рода христианского, Российского Престола. С валахским народом действовал я противу Турок, как выше сказано, и недостача пороху заставила 10-го августа в Австрию итить, откуда австрийцы троекратно высилали меня из своих границ обратно в Валахию. Наконец, за пачпортом кордонного генерала под именем турецко-поданного купца, прибыл я 14 сентяьря 1821-го года в Бессарабию, в город Хотин, голей мертвых, которые во гробе лежат, источивши не только мое имение, но и всего моего родства с повода бояр.

Я вторый Павел Мачедонский, февраля 3-го, призван был в дом вел бана Брынковяна, где были собраны все первоклассные бояры, Митрополит и епископи, и предложили мне, что они за благо нашли употребить меня по делу возмущения, за что обещались наградить труды мои и убытки, какие бы могли мне приключиться; и хотя я повиновался воле начальства, а однак объявил им, что я должен об этом спросить Генерального Российского консола Пини, и они тотчас избрали из между себя первоклассного бояра *Гику*, с которым вместе приехал я к г. консолу, который сказал мне, что я должен повиноваться воле начальства; и так я того-ж дня отправлен из Букареста

www.dacoromanica.ro

в Малую Валахию для словесного переговора с Владимиреском, и именно, чтобы он, Владимиреско, остановил свое действие, и объявил что он требует. Февраля 6-го нашел я Владимиреска у монастыря Мотру, и того ж дня отправился я обратно с словесным же ответом, что он повинуется | воле начальства и ни на шаг не двинется с того л. 5 об.
места, где я его застал, с тем однако-ж, чтобы все партии гг. бояр соединились во-едино-согласие и не расходовали-бы напрасно вистерийския деньги на собрание арнаутов и протчия безполезности, а употребили-б деньги на искоренение причин возмущения. Г. Владимиреско, по условию нашему, стоял в монастыре Мотру и селении Цынцаренях почти до половины марта месяца. В течении сего времени, на сей предмет, посредством моим, текла непрерывно переписка и словесные переговоры, но тщетно, ибо г. г. бояры ежедневно перемещались из партии в партию и не могли соединиться и быть всем одной партии; наконец, к последним числам марта, по прибытии Владимиреска в Букарест, хотя бояры и признали пользу действия Владимиреска и товарищей его, однако в скором времени, по обыкновению своему, разбились на партии, и иныя были с ным, а другия оборотились к туркам. Владимиреско, как природный Валлах, последовал на последок их-же примеру.

На расходы сначала употреблялись деньги брата моего и мои, равно и протчих лиц, которые таким же образом молчат как и мы и ожидают времени и устроения постояннаго там правления. Сколько же и у кого именно взято, этого здесь нельзя знать, по той причине, что когда мы начали требовать своих денег обратно, то Владимиреско брал деньги от разных лиц и мест скрытно от нас и отправлял на сохранение в Австрию, к жителю города Рушава *Гица Опрану*. По сим и другим причинам. против обязанности его уступившим, отдан он, Владимиреско, на суждение г. князю Ипсиланту: При отправлении Владимиреска к г. Ипсиланту, случившияся при нем деньги, до 155-ти тысяч левов, взял капитан Иордакий Олимпияди и отдал жене своей *Стане* на сохранение. По сей части народного возмущения, исполнял я разныя поручения в Большой и Малой Валахии, правительством на меня возлагаемыя. По отправлении меня князем Ипсилантием из лагеря Гура Бистриций июня 5-го 1821 года в Австрию, для покупки и доставки пороху и взять взаимнообразно у известных мне купцов двесте тысяч левов; а как Ипсиланти июня 7-го под Драгашанами разбит, и вскорости и сам перешел в Австрию, равно и все бояры находились в Австрии. А между тем австрийцы строго мне запрещали доставлять брату моему порох, и меня самого возвратиться обратно в Валахию к брату моему не пущали, то я и проживал по разным местам в Банате и Трансильвании.

Ноября 10-го, в городе Сибий, с какого повода не знаю, посадили меня австрийцы под арест и спрашивали у меня где мои бумаги. Но

www.dacoromanica.ro

я австрияков уверил, что я все мои бумаги спалил при переходе в Австрию. А между тем, хозяин квартиры моей и еще соседней 37 фамилий присягали, что они не знают никаких моих бумаг. Угрожали выдать меня туркам, буде не отдам им все мои бумаги и, не нашедши никаких бумаг, декабря 25-го выпущен я из под ареста. И взяв я документы
л. 6 от человека которому я было дал | оныя под печатью на сохранение, приехал сюда в Бессарабию февраля 2-го 1822 года, так что австрийцы не видали никаких документов, при мне находившихся. Марта 2-го, в городе Кишиневе, явился я [к] исправляющему должность полномочного наместника Бессарабской области господину генерал-лейтенанту Инзову, которому, после словесных переговоров нащет народнаго возмущения в Валахии, показывал я ему и документы о службах наших в последнюю кампанию противу турок, равно и документы валахских бояр о народном возмущении; г. Инзову показались документы ненужными, и не хотел их разсмотреть. Приказал мне возвратиться обратно в город Хотин.

Ноября 21-го господина Инзова адъютант Гильденманц, с хотинским полицмейстром Беликовским и частным приставом Ананьевым ночью напали на наш дом и забрали у нас все документы, о службах, о народном возмущении, от Валахских бояр, о имении нашем в Валахии оставшемся и денежных документов на несколько сот тысяч левов, а нас посадили в крепость на обвахту и продержали под арестом по 21 число марта 1823-го года, не объявив нам ни причины нашего ареста, ни причины освобождения. Забратые-ж у нас документы и векселя поныне невозвращены. |

Копии

Перевод с валахского

Во имя пресвятыя и нераздельныя троицы и истиннаго Бога

Так как имеет быть зделана общая польза роду христианскому и отчеству нашему, а потому мы, как добрые и верные братья християнства и любящие свой род, избрали вел г. слуджера Феодор что бы вы собрали народ вооруженный и действовать по данным вам наставлениям; мы же, с нашей стороны, под сими нашими подписами, заклинаемся именем великого и единого истиннаго бога, что во всяких случаях обязуемся дать помощь приличными средствами и полезными для общей

www.dacoromanica.ro

пользы и будем трудиться где следует, употребив все силы ко всему тому, что потребует сие важно-предприятое действие, за каковую вашу службу, соразмерно важности сего возложеннаго на вас дела, по просьбе вашей будете награждены в пользу вашу; на расходы же сей надобности предоставляется вам употребить средства по обещанию вашему, которыя мы обязуемся уплатить; в противном же случае, ежели из выше-обещанных нарушим хоть единое, тогда, как бога не боящиеся и врагов роду и благу общему, не только на страшном суде великого бога да будем осуждены и небесных благ чужды, но и здесь да будем суждены братством сего святаго действия, и оказавшийся, по ясным доказательствам, виновным, по закону имеет быть наказан. Во удостоверение чего подписуемся. 1821-го года генваря 15-го. Вел бан Бринковян, вел бан Григорашко Гика, вел бан Барбо Вакареско.

Перевод с валахского

Господин Македонский,

Осведомился я, что вы находитесь в сумнении и неудовольствии и л. 6 об.
приискиваете случая отстать от сего столь важного предприятия. Скажу вам, что вы сим вашим намерением ничего более не успеете, как без сумнения тщетныя и безполезныя жертвенныя веси жизни вашей и всего дома вашего. Вы в настоящее время должны оказать услугу нации, за каковую то, что обещано вам чрез служера Феодора двесте пятьдесят тысяч левов, я вам из собственного моего дома дам, и сие пис[ь]мо в документ имейте. Готов к услугам. Барбо Вакареско. 1821-го года, февраля 20 дня. |

Перевод с валахского

Господин Павел Мачедонский, известны будучи труды ваши, поне- л. 7
сенныя вами вообще на пользу отечества, сколько во время владения Российских войск, так равно и теперь, откогда началось Собрание народа. Употреблены будучи вы правительством и по наставлениям его трудились для блага и спокойствия общаго, а потому и отныне впред[ь] избираем и возлагаем на вас нести труды и быть Депутатом при Собранном народе для обережения отечества, сколько по делам военным, так и по гражданским, и где бы необходимость требовала, должны вы находиться для пресечения злоупотреблений. За труды же ваши провинция наградит вас по усердию и страданиям вашим, которыя вы употребите с верностью и Земле известныя, каковым награждением могли-б вы жить, не имея нужды ни в чем. Подписали: Митрополит, епископы и члены Дивана 1821-го года, апреля 19 дня, в Букаресте.

www.dacoromanica.ro

Перевод с греческого

Сим извещаем, что командируется к его сиятельству принцу Ипсиланту г. Павел Мачедонский, который находился бы при его сиятельству и наблюдал бы за порядком, доставляя| спокойствие и облегчение бедному народу. Подписали: Митрополит, епископы, и члены Дивана. 1821 года апреля 19-го.

Перевадил Павел Мачедонский |

Către sfîrşitul anului 1806, cînd trupele ruseşti au intrat în Bucureşti şi cînd Oltenia era ocupată de turci, a fost însărcinat un oarecare sluger Teodor Vladimirescu să convingă pe pandurii, care se uniseră cu turcii, să treacă de partea Rusiei. Vladimirescu a reuşit să-i convingă, iar ei au părăsit pe turci şi s-au alăturat lui. Vladimirescu a luptat cu aceşti panduri împotriva turcilor, i-a izgonit din Oltenia şi s-a menţinut acolo vreo şapte luni, pînă cînd a sosit, cu trupele ruseşti, generalul Isaiev. Alăturîndu-se trupelor ruseşti, pandurii au luptat împotriva turcilor pînă la încheierea păcii în anul 1812. Aceşti panduri locuiau în Oltenia, în judeţele *Mehedinţi*, *Gorj* şi *Vîlcea*. Felul lor de trai este asemănător cu acel al răzeşilor adică al ţăranilor cu gospodărie individuală. Ei sînt, în genere, toţi ostaşi, dintre care pot fi strînşi la caz de nevoie pînă la o sută de mii. Austria caută să-i atragă de partea sa; ei însă sînt devotaţi Rusiei, fapt care se dovedeşte prin aceea că, în anul 1821, cînd Vladimirescu şi Macedonschi le-au adus la cunoştinţă că ruşii vor veni în Ţara Romînească, ei s-au înarmat îndată de bună voie. Acum aceşti panduri n-au acolo un om,
f. 3 în care | să poată avea încredere, deoarece Vladimirescu a murit, iar Macedonschi se află în Basarabia. În cazul însă, cînd ar fi nevoie de ei, există mijlocul de a-i face să se alăture Rusiei. A-i avea pe aceştia, precum şi întreaga populaţie de jos din Ţara Romînească, care este extrem de asuprită de boierii lacomi de bani, este de mare folos [pentru noi].

Boierii sînt devotaţi turcilor şi Austriei, care de mult caută să-i atragă de partea ei. Consulii ruşi însă nu se pricep sau nu voiesc de fel să întrebuinţeze mijloace similare în folosul Rusiei.

Provizii pentru trupe se pot stoca îndeajuns în Ţara Romînească în toate judeţele ei, dar mai ales în Muntenia, în judeţele Slam-Rîmnic, Ialomiţa, Ilfov, Teleorman şi Dîmboviţa, iar în Oltenia în judeţele Dolj şi Romanaţi. Fîn, cereale şi provizii se află totdeauna într-o abundenţă atît de mare, încît aceste provizii se pot avea, fără a duce lipsă pentru o armată de două sute de mii de oameni.

Mijloacele pentru pregătirea proviantului, fără a se împovăra populaţia, sînt bine cunoscute de [fraţii] Macedonschi, pentru că ei au fost întrebuinţaţi
f. 4 în Ţara Romînească | în treburile cele mai importante, atît militare, cît şi civile. Acesta este un lucru de mare importanţă, deoarece slujbaşii

www.dacoromanica.ro

cîrmuirii romînești comit mari abuzuri și asupresc poporul de jos; este foarte greu de descoperit toate acestea; mai ales că în afară de venalitatea lor, slujbașii comit abuzuri și cu scopul de a sădi ura în popor față de Rusia. Astfel, în pofida tratatelor de pace, nu numai că locuitorii nu sînt apărați pentru serviciile aduse Rusiei, mai ales în operații militare, ci acești dregători dau prilejul pentru asuprirea lor.

Pentru a înclina devotamentul poporului și boierilor spre Rusia și pentru a avea și pe panduri gata pentru orice eventualitate în favoarea Rusiei, în Țara Romînească trebuie să se afle unul sau doi oameni pricepuți care să lucreze acolo. Pentru aceasta trebuie desemnați oameni, care cunosc personal poporul și boierii din această țară și pe care îi cunoaște poporul și boierii, capabili de aceasta, și care să se bucure, pe deasupra de încrederea populației din acea provincie.

Arhiva Istorică Centrală de Stat din U.R.S.S., Leningrad. Fondul Liprandi 673, inv. 1, dos. 310.

Declarațiile celor doi frați Dimitrie și Pavel Macedonschi

Bunicul nostru, voievodul Mincio Macedonschi, și tatăl nostru, Stoian, au f. 1
locuit în tîrgușorul Cetal-Tepe de peste Dunăre. Pe timpul comandantului de oști, contele [A.P.] Rumianțev, potrivit împrejurărilor cunoscute din acea vreme, părăsindu-și patria, părinții noștri au luptat împreună cu voluntarii în compania de atunci împotriva turcilor și și-au sfîrșit viața pe malul stîng al Dunării, în timpul cuceririi [orașului] Oceakov. După moartea părinților noștri, rămînînd minori, am locuit în diferite locuri; iar în anul 1806 am intrat amîndoi în serviciul militar în orașul București, în regimentul romîn de cazaci. La plecare — din cauza rănilor — din menționatul regiment, ambii în grad de porucic, fiind știutori de carte și de limbi, am intrat, amîndoi, cu aprobarea senatorului Krasno-Milașevici, ca translatori la divanul din București.

Pe lîngă acest divan am îndeplinit eu, primul, Dimitrie Macedonschi, diferite însărcinări încredințate de șefii mei și anume: pe lîngă comisia principală de anchetă, înființată pentru descoperirea abuzurilor; pe lîngă comisia de contabilitate pentru stocarea fînului; am fost delegat în județe pentru cercetări în chestiunea abuzurilor; agent al magaziilor de fîn la București și Giurgiu, cu cele 20 magazii de același fel, dependente de magazia din Giurgiu, pentru aprovizionarea cailor statului. Am îndeplinit funcțiile menționate fără a cere de la vistierie nici un fel de salariu, funcții pentru care trebuia să primesc, după salarizarea de atunci, cîte o sută de galbeni pe lună. În afară de munca mea, pentru ca să nu sufere caii statului de lipsă de fîn, așa cum s-a întîmplat în anul 1810, am cheltuit din banii mei proprii peste 60 000 lei pentru fîn, pentru aprovizionarea cailor statului în apropiere de Giurgiu, unde se afla atunci toată oștirea, iar cîrmuirea, din cauza timpului prost, nu avea mijloace să

www.dacoromanica.ro

obținä fîn, și prin aceasta am înlăturat lipsa, așa încît caii statului nu au sufcrit cîtuși de puțin, bani — pe care eu nu i-am pretins de la vistierie și nu-i pretind nici acum. Aceste donații le-am făcut în urma manifestelor publicate de comandanții supremi Miloradovici* în anul 1806, decembrie 15, și Golești cev-Kutuzov, precum și de senatorul Krasno-Milașevici în anul 1811, în care manifeste se spune că oricine va fi donat după starea sa, nu va rămîne fără recompensă.

Și eu, al doilea, Pavel Macedonschi, am fost delegat de către divanul din București pe lîngă divanul din Craiova, pentru a înființa o cancelarie rusească, care pînă la sosirea mea nu exista pe lîngă acel divan, din care cauză aveau loc tot felul de greutăți și întîrzieri în toate sectoarele militare. Acest lucru a fost înlăturat de mine prin aranjarea cancelariei înființate de mine, pe care am condus-o îndeplinind și funcția de translator în scris, precum și funcția de executor, pînă la încheierea de acum a păcii cu Poarta Otomană și plecarea
f 1 v. trupelor rusești din Țara Romînească. |

Împrejurări familiare ne-au silit pe noi, amîndoi frații, să obținem-pe baza tratatelor de pace- pașapoarte și învoirea din partea autorităților rusești și să rămînem în Țara Romînească, în orașul București, unde ne-am ocupat, la moșii, cu agricultura, creșterea vitelor, creșterea viței de vie și cu negoțul, pînă la răscoala populară din 1821, ianuarie 17.

Cauzele răscoalei populare sînt cele de mai jos.

Căpetenia legii și credinței — mitropolitul — se schimbă la fiecare nouă numire de domn, și pentru postul de mitropolit este desemnat acela, care dă mai mulți bani, neținînd seama de ierahie sau de merite și nici de asentimentul poporului sau al comunității. Pentru acest post mitropolitul plătește domnului pînă la un milion de lei. La fel se procedează și cu episcopii. Egumenii mănăstirilor sînt schimbați foarte des, și este numit cel ce dă mai mulți bani; la fel și protopopii de prin județe. În Țara Romînească există numeroase mănăstiri; aproape jumătate din pămîntul țării aparține, ca venit, mănăstirilor, care au și țigani robi. Aceste mănăstiri sînt datoare să dea, din veniturile lor, la Ierusalim sau la Sfîntul Munte ajutoare sau dări fixate de epitropi și să hrănească și să ajute pe călători sau pe săraci. Există mănăstiri care au cîte o sută de mii lei venit anual de pe moșia care le aparține. Aceste mănăstiri însă n-au adus niciodată la îndeplinire hotărîrile epitropilor lor. Aceste mănăstiri, atît de bogate în venituri, sînt atît de dărăpănate, că unele n-au nici acoperiș, și cu cît o mănăstire are un venit mai mare, cu atît ea are datorii mai mari. Prin mănăstiri nu există nici un călugăr, pentru care ele ar putea să suporte vreo cheltuială. Prin toate tîrgurile și satele există foarte numeroși preoți. În unele sate, alcătuite dintr-o sută de colibe, se întîmplă să fie cîte

* Greșit în text: Michelson.

www.dacoromanica.ro

15 preoți, din care cea mai mare parte sînt neștiutori de carte: ei sînt hirotonisiți din rîndurile sătenilor simpli, numai pentru a aduce venituri mitropolitului, deoarece, după obiceiurile din Țara Romînească, de la toate persoanele care fac parte din cler se strînge o dare în folosul mitropolitului.

Dregătoriile civile. Cea de vistier (casierul provinciei) este anuală. Această dregătorie se cumpără de la domn și este plătită pînă la o jumătate de milion de lei și mai mult. Ispravnicul de județ își cumpără funcția sa anuală pentru două zeci și treizeci de mii de lei, după bogăția populației din acel județ. Sameșul (casierul județului) plătește pînă la 25 000 de lei pentru dregătoria sa anuală.

Spătăria are 6 000 de oameni, care plătesc spătarului dare. Ea se ocupă de detașamentele de patrule, care duc știrile și pașapoartele și care sînt instituite pentru prinderea tîlharilor. Aceste detașamente fac mult rău în Țara Romînească. Se înțelege de la sine la ce te poți aștepta atunci, cînd căpeteniile acestor detașamente iau această funcție în arendă de la spătar pentru multe mii de lei, pentru o jumătate de an sau pentru un an întreg. |

Acela care dorește să fie boier în Țara Romînească, trebuie să aibă bani f. 2
și după suma de bani ce o are, el își cumpără rangul boieresc, fără a se ține seamă de titluri, merite sau ranguri, iar dacă are și mai mulți bani, el își cumpără și o dregătorie în raport cu suma de bani de care dispune, în care [dregătorie] el își scoate timp de un an banii dați pentru boierie și pentru dregătorie, ba poate să mai și agonisească bani pe deasupra. Din această cauză numărul boierilor este aproape egal cu acel al oamenilor de jos. Toate boieriile și toate dregătoriile, de la prima pînă la cea din urmă, sînt cumpărate cu bani.

[Există] o categorie de nobili, numiți neamuri, mazili și alții. Aceștia posedă documente domnești pentru titlurile lor. Ei sînt datori să prezinte, la fiecare domnie nouă, documentele lor marelui logofăt și acesta atestă prin semnătura sa, prezentarea actului; marele logofăt lua pentru semnătura sa pînă la 500 lei și mai mult de fiecare document. Acei care n-au de unde să dea această sumă de bani, își pierd titlul, pe care îl capătă cel ce are bani, chiar dacă nici el și nici strămoșii lui nu avuseseră niciodată un asemenea titlu.

Acei care fac comerț în București, Craiova și în alte orașe — cu excepția manufacturiștilor care au capitaluri frumoase și care se îndeletnicesc numai cu negoțul de mărunțișuri — în afară de obligațiile lor directe, trebuie să mai dea anual peste 100 de lei pentru havaeturi (mită funcționarilor).

Bietul țăran care a dus la tîrg alimente de vînzare, trebuie să dea jumătate pentru havaeturi. La fel se întîmplă și cu acela, care are vie, albine, porci și oi.

Poporul romîn are fericirea să audă despre avantajele tratatului de pace, cuprinse în art. 5, alcătuit și încheiat spre folosul său. Acest popor, nu numai doi ani, ci nici două zile n-a fost scutit de toate impozitele, așa cum s-a precizat în menționatul articol.

www.dacoromanica.ro

În întreaga Țară Romînească se făcea aproape anual, iar uneori și mai des, așezămînt (catagarafie) și potrivit cu suma de bani care se dădea așezămîntarului *, creștea sau scădea la sate numărul liudelor; oamenii erau trecuți dintr-o categorie în alta după voința așezămîntarului. Pe deasupra, aveau drept la aceasta și ispravnicii, împreună cu sameșul. Într-un liude se întîmpla să fie și cîte 12 indivizi sau familii. Astăzi, datorită numărului sporit al boierilor, care și-au însușit oameni în calitate de poslușnici și scutelnici, s-a ajuns pînă acolo, încît și o singură familie constituie un liude, strîngîndu-se de la ea pînă la 240 lei impozit anual și mai mult. De pe această mînă de pămînt al Țării Romînești, din care cea mai mare parte aparține, ca venit, mănăstirilor și boierilor, se strînge un venit anual de peste 40 de milioane de lei, iar Vistieria (casieria provinciei) este totdeauna cufundată pînă la urechi în datorii.

Nenorociții de panduri și căpitanii lor, precum și ceilalți care au participat alături de trupele rusești la operațiile militare, au luptat împotriva turcilor pînă la încheierea păcii cu Poarta Otomană. Aceștia, și mai ales pandurii,
f. 2 v sînt negociați ca și vitele | la tîrg și sînt trecuți dintr-o categorie în alta, potrivit cu suma pe care o dau, ajungîndu-se astfel pînă acolo, încît pandurul ori căpitanul de panduri, avînd dreptul sfînt de a se bucura de amnistie și de iertarea generală, se rușina sau se temea să se numească cu acest nume, deoarece un mare număr dintre ei, pînă la actuala răscoală populară, a pierit prin închisori. Divan-efendii din orașele București și Craiova și beșliagalele din județe priveau cu plăcere la tirania practicată de dregători împotriva pandurilor; iar astăzi turcii cu boierii, care sînt pătrunși de spiritul turcesc, și-au îndeplinit cu totul dorința: în loc de a cerceta și examina cauzele răscoalei și răzvrătirii, au trecut poporul prin sabie și i-au ars avutul, numai spre a da pildă și spre a-i insufla antipatie față de tronul Rusiei, tron în care acest popor își pusese întreaga lui speranță, ca în protectorul neamului creștinesc. Aceste mai sus menționate cauze, precum și faptul că acei care îndrăzneau să se plîngă împotriva vreunei persoane, care ocupă o dregătorie, de jafurile și asupririle pe care le suferă, erau trimiși cu jalba spre satisfacere la acela contra căruia se plîngeau. Acesta satisfăcea pe solicitanți, contrar dorinței lor, cu o falangă (bătaie cu bețe la tălpi), apoi își dubla pretențiile, astfel încît nici bietul birnic, nici negustorul, nici neamurile, nici mazilul, nici breslașul, nici ruptașul, nici tagma străinilor, nici poslușnicul, nici scutelnicul nu știa la cît se ridica adevărata sa contribuție, ci era dator să dea, fără nici o vorbă, cît i se socotea. Acei care nu aveau de unde să dea banii ceruți erau închiși în pivniță și afumați cu fum de ardei roșu, iar în timp de iarnă erau legați desculți afară și li se turna apă pe picioare. Populația din tîrgușorul Ploiești, din tîrgușorul Tîrgoviște și din satele Munteniei și Olteniei a fost silită să

* Întocmitorul catagrafiei.

www.dacoromanica.ro

meargă cu nevestele şi copiii la curtea domnească să se jeluiască, dar nu a primit nici un fel de satisfacţie.

Boierii munteni şi chiar boierii de frunte, fiind îndepărtaţi din funcţii şi locul lor fiind ocupat de grecii veniţi cu domnul de la Constantinopol, au deplîns situaţia nefericită a patriei lor şi au hotărît de cîteva ori să caute să schimbe sistemul dăunător de cîrmuire. Domnul Caragea, aflînd însă despre astfel de încercări, a trimis pe acei boieri în temniţe, dintre care marele ban Filipescu, cu părul cărunt, a şi murit din cauza tratamentului sever din închisoare, un număr mare [de oameni] din clasele de jos urmîndu-l pe Filipescu; iar ceilalţi, care se întovărăşiseră cu Filipescu, s-au eliberat cu ajutorul banilor. Aceşti boieri eliberaţi, cît şi ceilalţi, au fost atît de mult ademeniţi de către acest domn Caragea, încît i-au îngăduit să plece, ziua nămeaza mare din oraşul Bucureşti şi să fugă în Austria cu întreaga avere aparţinînd vistieriei. | f. 3

După sosirea domnului Suţu, care, în ceea ce priveşte abuzurile, a păşit pe calea predecesorului său, sus menţionatele prevestiri ale răzvrătirii populare n-au avut nici un răsunet în ceea ce priveşte schimbarea situaţiei nenorocite, pentru că boierii îşi deplîngeau patria numai atunci cînd erau înlăturaţi din dregătorii şi loviţi în interesele lor.

În anul 1820, în luna iunie, marele ban Barbu Văcărescu mi-a declarat mie, Dimitrie Macedonschi, că răul înrădăcinat în patria noastră nu poate fi dezrădăcinat altfel, decît numai prin înarmarea poporului împotriva nedreptăţii. Pentru aceasta m-a invitat pe mine, deoarece personal cunoşteam pe panduri, căci în anul 1812 am fost desemnat şi trimis de cîrmuire în Oltenia să alcătuiesc o oaste naţională de panduri, cît de mare se va putea, şi să lupt cu aceştia împotriva turcilor, dacă Golenişcev-Kutuzov, comandantul suprem, nu va reuşi să încheie cu Poarta Otomană o pace avantajoasă, iar el, d. comandant suprem, să meargă cu trupele măriei sale împăratului unde se va hotărî. La această invitaţie i-am spus lui Văcărescu: « mă voi gîndi şi vă voi da răspunsul». Plecînd de la el, în drum am intrat la marele vornic Scarlat Grădişteanu care mi-a declarat că este de acord cu această chestiune, iar de la acesta m-am dus la marele vornic Alecu Filipescu. Şi acesta mi-a spus că « este cu putinţă şi ar fi foarte bine să scăpăm patria noastră de jugul tiranilor; de altfel este cunoscut tuturor cele ce am suferit în această chestiune: tovarăşii mei m-au trădat, m-au părăsit şi eu din puţin era să mă duc pe urma bătrînului Filipescu». I-am mulţumit pentru sfatul lui bun şi n-am mai vorbit nimănui despre această chestiune şi nu m-am amestecat decît numai după sosirea lui Tudor Vladimirescu la Bucureşti, şi aceasta datorită vechii şi sincerei prietenii dintre noi. Am dezvăluit lui Vladimirescu cele spuse de Văcărescu, Grădişteanu şi Alecu Filipescu, şi că, personal, nu sînt de acord să mă amestec în astfel de treburi. Curînd după convorbirea noastră, acest Vladimirescu vorbea în mod deschis prin Bucureşti şi la consulate că de nu vor înceta abuzurile, va fi răscoală în Muntenia şi deşi personal am căutat prin toate mijloacele să îndepărtez pe Vladimirescu de la

www.dacoromanica.ro

aceasta, toate au fost însă în zadar, din cauză că el se înțelesese de acum cu boierii și se ascundea față de mine, pentru că eu nu eram de acord. Deoarece după plecarea trupelor rusești din Muntenia, pașa Regep aga al cetății Ada-Kale jefuise tot avutul lui Vladimirescu, iar acesta rămăsese fără capital, și pentru a-l ajuta, am făcut noi comerț cu capitalul nostru și cu munca lui. Și cum venise timpul de a împărți prin sate bani pentru vite, eu, Dimitrie Macedonschi, luînd cu mine bani, am plecat la 17 ianuarie 1821 cu Vladimirescu din orașul București în Oltenia.

După ce am ieșit din oraș, am văzut pe drum o ceată de oameni înarmați. Am întrebat atunci pe Vladimirescu: ce fel de oameni sînt aceștia? El mi-a spus că pe aceștia, 28 de oameni, i-a dat cîrmuirea pentru a constrînge popu-
f. 3 v lația nesupusă de pe moșia negustorului Gugiu. | După ce am trecut Oltul și am intrat în Oltenia, a treia zi după plecarea noastră din București, el mi-a declarat că glasul poporului îl chiamă anume pe el spre a-i fi conducător în lupta pentru dobîndirea drepturilor lui și de nu voi fi de acord, îmi voi pierde viața, și aceasta nu numai eu, ci și întreg neamul meu, și că el este împuternicit în acest scop de către boieri (după care împuternicire se anexează la aceasta o copie în traducere). Neavînd încotro, am promis cu jurămînt să slujesc cu credință poporul în această cauză. Cei 12 000 de lei, care se aflau la mine, au fost luați, cu poliță, de Vladimirescu și întrebuințați pentru cheltuielile necesare poporului. După sosirea noastră în tîrgușorul Tîrgu-Jiu, Vladimirescu s-a oprit în casa sameșului (casierul județului) Vasile Moangă cu 10 arnăuți, iar eu m-am dus cu ceilalți în casa ispravnicului, și după o mică ciocnire, fără nici o împușcătură, deși acesta avea la el aproximativ 60 de oameni înarmați, l-am luat și l-am dus la Vladimirescu, iar banii găsiți la isprăvnicie, pînă la 50 000 de lei, banii statului, au fost sigilați și trimiși vistieriei, împreună cu banii găsiți la vătaful de plai. De acolo ne-am îndreptat îndată spre mănăstirea Tismana și am lăsat acolo pe ispravnic cu 15 arnăuți, iar noi cu 13 arnăuți ne-am dus în satul Padeș, unde, în cele trei zile cît am stat acolo, am scris din partea poporului și am explicat amănunțit tot ce suferă acesta, precum și scopul celor întreprinse de noi pentru a se trimite Porții Otomane. Poporul însuși a înmînat pașalelor de Vidin și Ada-Kale cererile, iar cele adresate împăratului Alexandru al Rusiei și împăratului Austriei s-au trimis prin Ghiță Opran, locuitor din orașul Orșova. După ce am trimis cererile către cele trei curți menționate mai sus, am scris proclamații către popor, în urma cărora, la 1 februarie, s-au adunat pînă la 20 000 de oameni înarmați. Boierii din partidul filoturc au adus în Oltenia, în lunile ianuarie și februarie, pe turci și amestecîndu-se cu ei, s-au luptat cu noi, dar noi am reușit să-i înfrîngem. După liniștirea părții adverse, eu am spus d. Vladimirescu că el poate de acum înainte să continue și fără mine și să acționeze după instrucțiunile date de boierii care l-au împuternicit în acest scop, iar că eu mă voi duce acasă. El mi-a răspuns însă că are nevoie nu numai de mine

www.dacoromanica.ro

în această cauză, ci și de fratele meu, Pavel, care în curînd după aceasta a și sosit. Vladimirescu a scos apoi din pachetul primit de el din București două scrisori cu semnătura marelui ban Barbu Văcărescu; după prima se anexează alăturat o copie; a doua scrisoare era pentru a ridica viața caimacamului Samurcaș, ca om protivnic acestei cauze, cu atît mai mult că și fratele său din Constantinopol vine caimacam la Craiova. La trimiterea fratelui meu Pavel înapoi la București, Vladimirescu i-a poruncit să obțină bani, pînă se vor găsi oamenii care au bani, sau îi vor fi trimiși de boierii care l-au împuternicit. După ce s-a întors | de la București, fratele meu a dat lui Vladimirescu f 4
20 000 lei cu poliță, după aceasta deși s-a trimis sub altă... * datoria de 90 000 de lei, totuși aceștia erau puțini pentru o cheltuială atît de mare. După sosirea noastră la București, în luna martie, cu 3 500 infanteriști și cu 2 000 cavaleriști, am găsit pe boieri în mare neînțelegere, împărțiți în trei partide. Un partid era devotat turcilor, al doilea Austriei și al treilea Rusiei. Ultimele două partide au recunoscut, fără cea mai mică constrîngere, pe Vladimirescu. Aceasta au făcut-o chiar și boierii care se aflau în Austria, la care, pentru semnare, a mers boierul de rangul întîi, Dinicu Golescu, și ei au semnat de bunăvoie. Dar trădătorii, care, primii, l-au împuternicit pe Vladimirescu, — mai ales urmașul lui Brîncoveanu care trădase pe Petru cel Mare la Prut, pentru a-și ajunge scopul îndată au trecut de partea turcilor, și prin aceasta au asigurat pe aceștia că ei nu ar fi amestecați în această acțiune, cu gîndul ca unul dintre ei să ajungă domn, ceea ce s-a și îndeplinit, deoarece unul dintre ei este astăzi domn.

Mitropolitul cu boierii care alcătuiau divanul, și Vladimirescu, au dat porunci prin județe să se adune de la popor bani pentru cheltuielile trebuitoare norodului, în total 800 000 lei, care bani — ne asigura Vladimirescu pînă prin luna mai — n-au fost adunați din cauza ocupării cîtorva județe de trupele neînfrînate ale lui Ipsilanti, precum și de ticăloșii căpitanului Iordache Olimpiotul care, nemulțumindu-se cu răul pricinuit în Muntenia, ațînînd calea acelora ce aduceau banii de prin județe, căutau să pătrundă și în Oltenia.

Armata noastră fiind alcătuită din panduri, locuitori ai Olteniei, am căutat ca nevestele lor să nu sufere din partea ticăloșiilor numitului Iordache, de aceea am plecat din București și înainte de a ajunge la rîul Olt, oastea a aflat în satul Golești că Vladimirescu a luat nu numai banii strînși din județe, ci încă și alții de la niște funcționari sîrbi și de la alte persoane și i-a trimis în Austria locuitorului Ghiță Opran din orașul Rușava [Orșova]. Atunci eu am întrebat îndată pe Vladimirescu despre această faptă a lui și cum el nega acest lucru, pentru dovedirea lui în fața divanului și a mitropolitului și pentru judecarea lui în chestiunea menționată, precum și pentru faptul că omora pe ascuns, în timp de noapte, oameni și căpitani, cît și pentru alte fapte

* Un cuvînt indescifrabil.

www.dacoromanica.ro

comise, depășind atribuțiile sale, Vladimirescu a fost dat, împreună cu întreaga sa echipă, cu cancelarie și bani — 155 000 lei, sub adeverință, căpitanului Iordache pentru a-l duce la Ipsilanti, cu condiția ca nimeni să nu se atingă de viața lui. Iordache l-a și transportat la Ipsilanti, iar banii i-a dat nevestei lui, *Stana*, spre păstrare. Lui Vladimirescu i s-au lăsat în seamă cancelaria, iar oastea mi-a fost încredințată mie. Și deși atunci cînd a fost tras la răspun-
f. 4 v dere, oastea a încercat, pentru faptele sale mai sus menționate, să sfîșie | în bucăți pe Vladimirescu, eu am potolit-o și îndată am plecat înspre tîrgușorul Slatina, unde, după ce am înfrînt pe turci, am trecut rîul Olt în Oltenia lîngă Drăgășani, și acolo înfrîngînd pe cei 4 000 de turci care se aflau în Drăgășani, am pornit să-l urmăresc pe trădătorul serdar Iamandi, căruia i-am ordonat în această luptă de la Drăgășani să atace cu cavaleria, dar îndată ce a început focul bătăliei, Iamandi a fugit cu întreaga sa cavalerie, alcătuită din 2 000 de arnăuți, și m-a lăsat numai cu infanteria de panduri. Pentru a putea urmări și prinde mai ușor pe trădătorul Iamandi cel mai sus pomenit, eu cu oastea m-am oprit în tîrgușorul Rîmnic. Peste cîteva zile a venit în Rîmnic d. Ipsilanti cu Iordache și cu o oaste de 6 000 de oameni. Și deoarece turcii, care veniseră din nou la Drăgășani, încercau să cucerească Ocnele (Munții de sare), trebuia să se dea o nouă luptă cu ei. Ipsilanti ar fi putut observa cu ușurință nemulțumirea mea și a oștirii mele împotriva canaliilor lor, pentru trădarea lui Iamandi și pentru înșelătoria lor. D. Ipsilanti spera să cumpere cu bani oastea mea și a dat oștirii mele, în ascuns, o sumă de bani, cu condiția să nu recunoască alți stăpîni decît pe Ipsilanti și pe Iordache. Și în speranța acestei cumpărări, ei au plecat spre Drăgășani. Prințul Ipsilanti și Iordache, văzînd că oastea mea, care luase de la ei bani, mi-a dezvăluit această taină, și că ea nu merge fără mine și că pe ei nu-i ascultă, mi-au scris atunci ca să-i urmez cu oastea. În cele din urmă, luînd în considerație rugămintea boierului de rangul întîi, Nicolachi * Herescu, trimis de Ipsilanti, am sosit singur, fără trupe, în lagărul lui Ipsilanti. Ipsilanti, găsind că planul de operații împotriva turcilor propus de mine, pe baza informațiilor ce le aveam despre poziția și modul lor de acțiune, este bun, a poruncit lui Iordache să se procedeze întocmai după el.

Iordache însă, nesupunîndu-se, a făcut după cum a știut el, crezînd că și împotriva oamenilor înarmați se poate proceda la fel ca și împotriva oamenilor neînarmați, asupra cărora era obișnuit să-și arate vitejia. Dar în zadar, deoarece la 7 iunie, 200 de turci, care au ieșit la atac, i-au speriat atît de rău, încît aceste canalii, care se numeau arnăuți, au dat în mîinile turcilor, fără a trage o împușcătură, întregul convoi de care, tunurile și nenorocita de infanterie a mavroforilor — care nu erau obișnuiți și nu văzuseră o luptă —, și au fugit, fără a se mai opri și a privi înapoi pînă la granițele Austriei. La aceste granițe, numitul Iordache, neîndrăznind să treacă în Austria din cauza faptelor

* În loc de Constantin.

www.dacoromanica.ro

sale, a adunat pînă la 400 de oameni şi a plecat pe poteci impracticabile prin munţi spre Basarabia. Şi intrînd în provincia moldovenească, ticăloşii lui şi-au arătat, după vechiul lor obicei, vitejia asupra celor neînarmaţi şi slabi, asupra prăvăliilor şi evreilor. Iar cînd l-au prins turcii în mănăstirea Secul, | el, f. 5
fără să tragă nici un singur foc împotriva duşmanului, a dat foc rezervei de praf de puşcă şi s-a omorît singur.

Prinţul Ipsilanti, ruinat şi înşelat de numitul Iordache, rămînînd după [lupta din] 7 iunie de la Drăgăşani numai cu furierii şi slugile sale în satul Cîineni, a trecut în Austria, iar eu cu oastea naţională a pandurilor — în Oltenia, unde am luptat împotriva turcilor.

Am întocmit un tabel nominal de cei mai buni ostaşi romîni pînă la 200 000; în Bulgaria s-au adunat pînă la 300 000; iar cei din Serbia se socoteau aproximativ la 100 000, aceasta, pentru motivul că Miloş nu era de acord cu aceasta şi pe dregătorii care au intenţionat să întreprindă această acţiune fără voia lui, nu i-a lăsat; iar astăzi Miloş nu încetează să facă acelaşi lucru, spunînd că Serbia a fost înşelată îndeajuns. Totuşi, nici împotrivirea lui Miloş şi nimic altceva n-ar putea împiedica eliberarea creştinilor din Turcia europeană de sub jugul asiatic, decît numai lipsa echipamentului de război, pe care cu toţii îl aşteaptă din tot sufletul de la protectorul neamului creştinesc, tronul Rusiei. Eu am luptat alături de poporul romîn împotriva turcilor, cum s-a arătat mai sus, şi doar lipsa de praf de puşcă m-a silit să trec la 10 august în Austria, de unde austriacii m-au expulzat de trei ori din ţara lor înapoi în Ţara Romînească. În cele din urmă, cu paşaport eliberat de generalul de cordon, sub numele unui negustor supus turc, am sosit la 14 septembrie 1821 în Basarabia, în oraşul Hotin, mai gol decît mortul ce zace în coşciug, cheltuind din pricina boierilor nu numai averea mea, ci şi cea a tuturor rudelor mele.

Eu, al doilea, Pavel Macedonschi, am fost chemat la 3 februarie în casa marelui ban Brîncoveanu, unde erau adunaţi toţi boierii de rangul întîi, mitropolitul şi episcopii. Ei mi-au propus, aşa cum au găsit de cuviinţă, să mă folosească în chestiunea răscoalei, fapt pentru care au făgăduit să-mi răsplătească ostenelile şi pierderile ce le-aş putea avea, şi deşi m-am supus voinţei autorităţilor, le-am declarat totuşi că trebuie să întreb despre aceasta pe consulul general al Rusiei, Pini. Ei au ales îndată din sînul lor pe boierul de rangul întîi Ghica, cu care am mers la domnul consul, care mi-a spus că trebuie să mă supun voinţei autorităţilor. Şi astfel în aceeaşi zi am fost trimis din Bucureşti în Oltenia pentru a discuta cu Vladimirescu şi anume, ca acesta să înceteze acţiunea sa şi să declare ce doreşte. La 6 februarie l-am găsit pe Vladimirescu la mănăstirea Motru şi în aceeaşi zi am plecat înapoi cu răspunsul său oral. El declara că se va supune | voinţei autorităţilor şi nu se va mişca nici un f. 5 v
pas din locul unde l-am găsit, cu condiţia însă ca toate partidele dumnealor boierilor să ajungă la o înţelegere comună şi să nu cheltuiască în zadar banii

www.dacoromanica.ro

vistieriei spre a strînge arnăuți și alte lucruri fără de folos, ci să întrebuințeze acești bani pentru dezrădăcinarea cauzelor răzvrătirii.

Potrivit înțelegerii noastre, d. Vladimirescu a stat în mănăstirea Motru și în satul Țînțăreni pînă aproape de jumătatea lunii lui martie. În tot răstimpul acesta între el și boieri a avut loc prin mijlocirea mea un schimb neîntrerupt de scrisori și tratative orale, dar în zadar, deoarece d-nii boieri treceau zilnic dintr-un partid în altul și n-au putut să se unească și să fie toți într-un singur partid. În cele din urmă, în ultimele zile ale lunii martie, după sosirea lui Vladimirescu la București, deși boierii au recunoscut folosul acțiunii lui Vladimirescu și a tovarășilor lui, totuși, după obiceiul lor, s-au divizat curînd în partide și unele dintre acestea au ținut cu el, iar altele s-au îndreptat spre turci. Vladimirescu, romîn din fire, a urmat în cele din urmă exemplul lor.

Pentru cheltuieli s-au întrebuințat la început banii fratelui meu și ai mei, precum și ai altor persoane, care tac ca și noi în așteptarea timpului oportun, cînd se va organiza în această țară o cîrmuire stabilă. Iar ce sume și de la cine anume s-a luat, aceasta nu se poate ști aici, din cauză că atunci, cînd noi am început să-i cerem banii noștri înapoi, Vladimirescu lua bani de la diferite persoane și din diferite locuri în ascuns față de noi și-i trimitea spre păstrare în Austria, la locuitorul *Ghiță Opran* din orașul Rușava. Din acestea și din alte cauze, pentru că a procedat contrar datoriei sale, Vladimirescu a fost dat spre judecare d. principe Ipsilanti. În momentul trimiterii lui Vladimirescu la d. Ipsilanti, banii ce s-au întîmplat să fie la el, aproximativ 155 000 lei, i-a luat căpitanul Iordache Olimpiadi și i-a dat nevestei sale *Stana* spre păstrare.

În ceea ce privește această parte a răscoalei populare, eu am îndeplinit diferite însărcinări în Muntenia și Oltenia, ce mi-au fost încredințate de cîrmuire. Prințul Ipsilanti m-a trimis la 5 iunie 1821 din lagărul de la Gura Bistriții în Austria ca să cumpăr și să transport praf de pușcă și să iau sub formă de împrumut de la niște negustori cunoscuți de ai mei 200 000 lei. În acest timp Ipsilanti a fost înfrînt la 7 iunie lîngă Drăgășani și curînd a trecut și el în Austria. De asemenea boierii toți se aflau în Austria. Între timp, deoarece austriecii mi-au interzis cu strictețe să furnizez fratelui meu praf de pușcă și nu m-au lăsat să mă întorc înapoi în Țara Romînească la fratele meu, eu am locuit în diferite localități din Banat și Transilvania.

La 10 noiembrie, nu știu din ce motiv, austriecii m-au arestat în orașul Sibiu și m-au întrebat unde sînt actele mele. Eu i-am asigurat că toate hîrtiile mele le-am ars cînd am trecut în Austria. Între timp, proprietarul locuinței mele și vecinii, vreo 37 familii, au jurat că ei nu știu de nici un fel de hîrtii de ale mele. Austriecii mă amenințau că mă predau turcilor dacă nu le dau toate hîrtiile mele și negăsind nici un fel de acte m-au eliberat la 25 decembrie.
f. 6 Luînd eu documentele de la omul căruia i le dădusem | spre păstrare, sigilate,

www.dacoromanica.ro

am sosit aici în Basarabia la 2 februarie 1822, astfel încît austriecii nu au văzut nici un fel de documente care se aflau la mine.

La 2 martie m-am prezentat în orașul Chișinău domnului general-locotenent Inzov, care îndeplinea funcția de guvernator cu depline puteri al regiunii Basarabia, căruia, după o convorbire cu privire la răscoala populară din Țara Romînească, i-am arătat și documentele privind serviciul nostru în ultima campanie împotriva turcilor, precum și documentele boierilor Țării Romînești cu privire la răscoala populară. D-lui Inzov i-au părut inutile documentele mele și n-a voit să le examineze. Mi-a poruncit să mă întorc înapoi în orașul Hotin.

În noaptea de 21 noiembrie, aghiotantul domnului Inzov, Hildenmanz, împreună cu polițaiul de Hotin, Belikovski, și cu comisarul de poliție Ananiev, au atacat casa noastră și au luat de la noi toate documentele privind serviciul nostru și răscoala populară, precum și documentele boierilor romîni și acelea cu privire la averea noastră rămasă în Țara Romînească, cît și documentele referitoare la bani, în valoare de cîteva sute de mii de lei, iar pe noi ne-au închis în cetate sub gardă și ne-au ținut arestați pînă la 21 martie 1823, fără să ne spună nici cauza arestării, nici cauza eliberării noastre; iar documentele și polițele luate de la noi nu ne-au fost restituite nici pînă astăzi. |

Copii

Traducere din limba romînă

În numele sfintei și nedespărțitei Treimi și a Dumnezeului adevărat. f. 6 v.

Deoarece are să se înfăptuiască folosul de obște al neamului creștinesc și al patriei, de aceea noi, ca niște buni și credincioși frați ai creștinătății și care ne iubim neamul nostru, am ales pe d. vel sluger Teodor ca d-ta să strîngi poporul înarmat și să procedați potrivit cu instrucțiunile ce vi s-au dat, iar noi din partea noastră, sub aceste iscălituri ale noastre, jurăm în numele marelui și singurului și adevăratului Dumnezeu că ne obligăm să dăm ajutor în orice cazuri prin mijloace cuviincioase și utile spre folosul de obște, și ne vom trudi unde se cuvine, folosind toate puterile pentru tot ce va cere această importantă acțiune, intreprinsă. Pentru această slujbă a d-voastră, potrivit cu importanța cauzei care v-a fost încredințată, veți fi răsplătit, după cererea d-vs. spre folosul dvs.; iar pentru cheltuielile acestei acțiuni, vi se îngăduie să întrebuințați mijloacele potrivit cu făgăduiala dvs., pe care noi ne obligăm a le plăti. Iar în caz contrar, dacă din cele mai sus făgăduite vom încălca măcar un singur lucru, atunci noi, ca niște netemători de Dumnezeu și dușmani ai neamului și binelui obștesc, să fim condamnați nu numai la înfricoșătoarea judecată a marelui Dumnezeu și înstrăinați de bunurile cerești, ci și aici să fim judecați de frăția acestei sfinte acțiuni, și cel care se va dovedi,

www.dacoromanica.ro

prin mărturii limpezi, vinovat, va fi pedepsit după lege. Spre adeverirea cărora semnăm. Anul 1821, ianuarie 15. Vel Ban Brîncoveanu, vel ban Grigoraşco Ghica, vel ban Barbu Vacarescu *.

Traducere din limba romînă

Domnule Macedonschi

Sînt informat că staţi la îndoială şi sînteţi nemulţumit şi căutaţi prilej să vă lăsaţi de această acţiune atît de importantă. Vă voi spune că dvs., prin această intenţie a dvs., nu veţi reuşi nimic altceva, decît, fără îndoială, zadarnicele şi nefolositoarele drumuri de sacrificiu ale vieţii dvs. şi a întregii dvs. case. În momentul de faţă dvs. trebuie să aduceţi un serviciu naţiunii, serviciu pentru care, ceea ce vi s-a făgăduit prin slugerul Teodor — două sute cincizeci mii lei — vă voi da din propria mea casă, şi această scrisoare s-o aveţi ca act. Gata pentru servicii. Barbu Văcărescu. Anul 1821, februarie 20 **.

f. 7 **Traducere din limba romînă**

Domnule Pavel Macedonschi

Cunoscute fiind ostenelile dvs. depuse în general spre folosul patriei, atît în timpul stăpînirii trupelor ruseşti, cît şi acum, de cînd a început Adunarea norodului. Fiind întrebuinţat d-ta de către cîrmuire şi potrivit cu instrucţiunile acesteia v-aţi ostenit pentru binele şi liniştea generală, de aceea şi de azi înainte vă alegem şi vă încredinţăm să duceţi munca şi să fiţi delegat pe lîngă poporul adunat pentru paza patriei, atît cu privire la treburile de război, cît şi cu privire la cele civile, şi trebuie să vă aflaţi oriunde v-ar reclama necesitatea spre suprimarea abuzurilor. Iar pentru ostenelile dvs. ţara vă va recompensa după silinţa şi strădaniile voastre pe care le veţi depune cu credinţă şi [care] ţării sînt cunoscute, prin care recompensă aţi putea să trăiţi, fără a duce nevoie de nimic. Au semnat: mitropolitul, episcopii şi membrii divanului. Anul 1821, aprilie 19, la Bucureşti. ***

---

* O copie romînească contemporană a acestui act s-a păstrat într-o colecţie particulară şi a fost publicată în *Revista istorică romînă*, XVI (1946), p. 3. Pe aceeaşi coală se găseşte şi copia cărţii de adeverire dată de către boieri lui Tudor Vladimirescu la 23 martie 1821, cu data greşită 22 mai 1821 (Un facsimil al acestor două copii se găseşte la Institutul de istorie al Acad. R.P.R.).

** O copie rom. cont. a actului, cu o traducere cont. a lui în limba rusă, datată 2 (nu 20) februarie 1821, se găseşte la Muz. ist. or. Buc., doc. 5878, 5881/1821 (Publicate în *Balcania*, VI (1942), p. 4 şi de E. Vîrtosu, *Despre Tudor Vladimirescu*, p. 61). O copie modernă a actului, cu aceeaşi dată (2 februarie) şi cu iscălitura lui B. Văcărescu, provenită din hîrtiile familiei Ghica, se află la Institutul de istorie al Acad. R.P.R.

Suma de 250 000 lei, menţionată mai sus, figurează şi într-o foaie de socoteală a lui D. Macedonschi, dată mai tîrziu (Copia ei din acelaşi fond se află la Institutul de istorie).

*** O copie rusească a acestui act se găseşte şi la Muz. ist. or. Buc., (Doc. nr. 5877/1957. Publicată de E. Vîrtosu, *Despre Tudor Vladimirescu*, p. 77—78).

www.dacoromanica.ro

Traducere din limba greacă

Prin aceasta facem cunoscut: d. Pavel Macedonschi este delegat prin prezenta pe lîngă excelenţa sa principele Ipsilanti, să se afle pe lîngă excelenţa sa şi să supravegheze să fie ordine, aducînd linişte şi uşurare sărmanului popor. Au semnat: mitropolitul, episcopii şi membrii divanului. Anul 1821, aprilie 19.

A tradus Pavel Macedonschi.

Arhiva Istorică Centrală de Stat din U.R.S.S., Leningrad. Fondul Liprandi 673, inv. 1, dos. 311.

www.dacoromanica.ro

«OBȘTEASCĂ TÎNGUIRE»
O EXPUNERE IN PROZĂ ȘI ÎN VERSURI ASUPRA SITUAȚIEI GRELE A ȚĂRII ROMÎNEȘTI SUB DOMNII FANARIOȚI

www.dacoromanica.ro

Obștească tînguire [1]

Cum că Țara Rumînească pururea au înotat în neîncontenite nevoi, ne adeverează însuși istoria ei. Dar pînă ce n-au început să vie domni din fanarioți, cu toate neprietinește̦ile îmbulzeli, erăm mai mult buni întru simpatriotismos. Dar după ce au început domniile din fanarioți, cu mijloacele lor cele politicești, prin faptele lor cele diavolești, încet-încet, ne-au supus cu totul vrerilor lor, ne-au înpotmilat cu totul necazului, ne-au înjugat subt sărcinile dărilor, ne-au slăbit brațul armelor, ne-au răcit dragostea patriei, ne-au umplut pă toți dă pizmă, ne-au stricat unirea, și cu un cuvînt ne-au adus la o tiranie mai mult decît pă noroadele cele din Africa și America.

Strămoșii noștri, prin biruință nooă ne-au cîștigat slobozenie. Noi și părinții noștri, prin pizmă și prin neunire am adus țara la cea mai rea stare și tiranie. Această tiranie ce ne-o pricinuiesc fanarioții, de o vom mai suferi mult, vai ticăloșia țării. Cu numai în curgerea vremii de șase ani, tiranul Caragea, alt nu au lăsat bieților patrioți țărani, decît numai ticăloasele suflete în trupurile cele dosădite dă necazuri. Acest neleguit tiran, Caragea, nu s-au arătat mai puțin întru neamul omenesc, decît Xerxis cel mîndru al perșilor, sau decît Dionisie cel Tiran al Sichelii. Tirania acestuia au dărăpănat pă norodul cel prost. Mîndria lui și pompa familiei lui prin afront, foarte scăzuse cuviința boierilor celor mari. Cu mijloacele lui cele [2] diplomaticești, ca un balaur și hiară sălbatică au supt toată averea din țară împreună și cu sîngile multor nevinovați, și alte multe și nenumărate mijloace au întins prin povața sfetnicilor măriei sale, dumnealui postelnic Vlahuță și dumnealui logofăt Belu, căruia sîntem toți patrioții datori să-i mulțumim scrîșnind din dinți, pentru căci prin sfaturile dumnealui măria sa au pipăit durerile norodului și ș-au siguripsit viața din primejdie, lăsînd schiptrul și fugind ziua namiezul mare după ce de-abia cu suflet ne-au lăsat. Încă și pînă la cel mai mic lucru au luat să le fie spre îngropare, numai doară vulturul le-au rămas, care le era foarte trebuincios ca să le scoată ochii pe drum, și noi ca niște ticăloși și slabi, fără de a-l întreba de această pornire, l-am lăsat.

O ! noi cei slăbănogi, cîtă dreptate aveam nu numai ca să-l poprim, ci încă și morții eram datori să-l dăm, ca pre un lup mîncător de norod, și prin vărsarea sîngelui lui să răzbunăm inimile noastre cu toate suspinurile săracilor. Blestemele văduvelor și lacrămile tinerilor, strigă înaintea lui dumnezeu. Și oriunde va merge, oriunde va sta, ca pre un rău îl vor întîmpina, și ca niște fulgere vor trăzni înaintea lui. Pentru care nimic nu mă îndoiesc că sfîrșirea vieții lui, fericire nu va avea. Dar pentru ca să izbîndim necazului nostru, trebuia înșine și cu primejdia vieții noastre să rădicăm viața tiranului și

[1] Data probabilă a scrierii acestei expuneri este: octombrie 1821, notată pe o foaie de ziar alăturată.

[2] Urmează cuvîntul tăiat: « diavolești».

www.dacoromanica.ro

vrăjmaşului nostru. Şi această faptă o puneam pildă mare neamului nostru şi groaznică frică fanarioţilor. Însă la aceasta pă norodul cel prost nimic nu-l învinovăţim, că toată fericirea norodului atîrnă de grumajii cinstiţilor boieri otcîrmuitori ţării care poartă neputinţele norodului şi au să răspunză înaintea înfricoşatului judeţ pentru ticăloşia lor.

Drept aceea dumneavoastră cinstiţi boieri, să îngrijiţi pentru folosul patriei de acum înainte prin unire, pururea să vă arătaţi împotrivitori celor ce voiesc dărăpănarea patriei.

Ajunge pizma ! Nu ca varvarii să ne împizmuim, ci să urmăm părinteştile privileghiuri bine îndreptînd şi otcîrmuind ţara, să ne aprindem dă focul cel părintesc şi să micşorăm puterea grecilor. Eu de aş avea meşteşugul condeiului lui Demostenie şi al lui Xenofon, mai mult şi mai adăvărat aş scrie şi aş plînge ticăloşiile patriei. Iar dumneavoastră cu smerenie şi din adînc sufletesc, m-aş ruga să lucraţi cele de folos patriei. Nu aşteptaţi la îndemnul părintelui mitropolit, ci înşivă vă uniţi laolaltă, puind şi aceasta în lucrare, ca să încontenească de a mai fi mitropoliţi greci. Şi atunci, adevărat putem aştepta fericire patriei, iar nu să aşteptăm la monitorul franţozesc. Monitorul zice cum că împăraţii să adună laolaltă pentru fericirea Evropei şi izbăvirea din tiranie, şi această adunare o numesc sfîntă. Ce fel de sfinţenie, nu putem pricepe, în vreme că, Caragea mai cumplit decît un tîlhar, au jefuit ţara şi hotarele cele din prin jurul nostru îl priimesc cu braţe deschise ? Apăi ce fel de sfîntă adunare, nimini nu poate pricepe. Încă lasă şi pe oarecare mumbaşiri să-i ocrotească oamenii să-i împlinească cererile şi să-i plătească şi datoria, tot din ticăloasa ţară.

Boierilor simpatrioţi !
Pînă cînd de fanarioţi
O să fim aşa supuşi?
Iată prilej bun aveţi
Cereri Porţii să faceţi,
Să nu fim ca pîn-acuşi;
Prin unire să îndemnaţi,
Pizma lor s-o micşoraţi,
Din mîndrii să-i slăbiţi.
Toţi sînt hoţi, furi şi tîlhari,
Vulpi viclene din Fanar,
Rău dă ei să vă feriţi !
Aveţi patriotismos !
Privind nainte folos,
Ţării pildă să lăsaţi.
Toţi sînt pizmătareţi, cîini,
Vulpi viclene din vizuini,
Diavoli chiar, împeliţaţi.
O vai, ţară ticăloasă,
C-ai rămas friptă şi arsă!
Cine vine, te hrăpeşte
Mici şi mari te jefuieşte,
În stare eşti să te jelim
Şi niminei nu te căim,
Fără milă, fără dor,
Cu dări grele cîte vor.
O, ticăloasă Dachie,
Că te văd în tiranie,
Să te plîngem toţi cu jale
Şi oricare trec pă cale
Fiii tăi plîng cu suspine
Şi mîini dă vrăjmaşi străin
Ca un pom neîngrădit
Rup, te frîng, te lasă, te uită.

Muzeul de Istorie a Partidului, Fondul Saint-Georges, dos. neinventariat. Copie rom. cu un articol din ziarul *Voinţa Naţională*, din 9 septembrie 1899, semnat de Ioan Simbureanu. O copie aproape identică la Acad. R.P.R., ms. rom. 4235, f. 70—71.

www.dacoromanica.ro

VOROAVA ASUPRA ȚĂRII MOLDAVIEI

de

VASILE MURGULEȚ

www.dacoromanica.ro

Pămîntul acesta din vechiu au avut o întindire îndestul di mari, precum să văd însămnati hotarăle lui în istorii, însă atuncea cînd purta numile cel cinstit di Dachie, fiind lăcuită de un norod vrednic, carile de multe ori s-au arătat biruitori în războaile cele adesă ce au avut cu alti niamuri. Iar di la discălecare lui Dragoş voievod, di cînd ţara aciasta au luat streină numire di Moldovă, di pi numile unii căţele Molda a pomenitului domn, au început a să vesteji finicii săi, căci din vreme în vreme strămtorîndu-se lăcuitorii di cătră megieşi, au fost siliţi a le lăsa părţi di loc pănă ce în sfîrşit au ajunsu în hotarăle acesti strămte întru care astăzi să vede.

Eu nu voi tăgădui oaricari biruinţă ce şi moldovenii vacului aceluia au cîştigat asupra megieşilor lor, mai ales asupra turcilor şi a tătarilor în domniia viteazului Ştefan voievod, însă dînd cineva luari aminti la istoriile atingătoare de acest pămînt, să va încredinţa că nu cu singură a lor putere au putut săvîrşi toati biruinţile, ci şi cu agiutor strein, cînd cu al leşilor, cînd cu al ungurilor şi cînd cu al altora, undi adică prieteşugul celui după vremi domn să pleca. Cu toati aceste şi ace mică slavă ce dobîndisă întri celilanti niamuri (pentru că era slobozi şi de sini stăpînitori pi pămîntul lor), îndată ci au stătut pre scaunul domnii Bogdan, fiul vestitului Ştefan voievod, au pierdut-o prin cea de bună voi robire a lor supt varvari.

Aice poate să mi să împotrivască cineva cu un asămine răspuns, că după atîte necurmati războaie ci au avut moldovenii cu megieşii lor slăbind în sfîrşit şi ne aflînd pe ace vremi alt braţi mai tare dicît al turcilor, au trebuit şi de nevoie să să închini lor. Eu însă tănguind stare lor ce vrednică de lacrămi întru care un jug atîta de tiranicesc i-au impilat, mă văd silit a puni în inimile tuturor şi aciastă ştiinţă negreşită, că nu pricinile cele din afară i-au slăbit atîta şi i-au silit ca să vie pîră la acea nevoie cu cît cele din lăuntru, di vreme ce chiar ei di la sini s-au făcut pricină unii asămine căderi, din care fie incredinţaţi că nu să vor mai scula. Pentru aceia şi să cuvine, spre necinste lor, a le iconisi aice haractirul lor care întru defăimare ce obştească i-au adus.

De au stătut Dachie pe vreme sa înfricoşată cătră celelante niamuri nici o mirari iaste, prentru că locuitorii săi fiind răvnitori cătră apărare dreptăţilor patrioticeşti şi păzind din tot sufletul cel adevărat patriotismos cari hrăneşti acelaşi folos şi aceiaşi fericiri pentru toţi de obştie, s-au arătat în lumi ceia ci au fost. Iar cît pentru Moldavie, luînd sama bini, aflăm pe lăcuitorii săi cu totul goli de ace vrednicie (nu zic pentru unii pre puţini, cari au stătut pînă la ce di pi urmă a lor suflare, fii adevăraţi ai patrii), de vremi că natura lor care din creştire o dobîndesc nu-i învaţă dicît cei mari a fi cu ură unul asupra altuia, lacomi întru a aduna comori din celi mai mărşavi căştiguri şi insătaţi pururе di slavă, socotind pre cei mai mici că înadins născuţi pentru di a ave aşternut picioarilor lor, iar prostime toată a pitreci în trîndăvire fără a să sili ca să cunoască aceia ce li esti di folos, încît şi foc di ar faci cineva pi spatile lor

www.dacoromanica.ro

ei sînt nesimțitori. Și aciasta din ce curge? Negreșit din cel îndelungat despotism în care cei mari îi țin legați.

Drept aceia, aducînd cineva întru pomenire toate cîti s-au pitrecut în pămîntul Moldaviei în cîtă vremi au stătut alegire domnilor oblăduitori dintre pămînteni, altă nu putem privi dicît pradă și pustiire țării. Și din care oare pricină? Fără îndoială din dorința ci ave fiișticarile patriot di a domni.

Nu poci tăgădui că n-au stătut și din oblăduitori bărbați ca aciia cu răvnă și dureri pentru patrie, însă unii ca aceștia aflăndu-să pre rari, eu li poci cuprinde numile lor numai într-un rînd sau două, iar pentru ciielanți toți, di la cel dintăi zicînd, păr la cel di pre urmă, di ari ciniva poftă di a li afla viiața, faptili și sfărșitul, citească hronicile țării și cu adivărat să va cutremura de cruzime lor, căci nu poati altă vide, afară de prigonire și turburări neîncetate, unul dorind a șăde pre scaunul domnesc, faci dizghinare în norod, întrarmează brațile partizanilor lui și siliște pre toată opștie di a-l cunoaște loruși domn, fără a fi vrednic. Altul, di altă parte, cu alegirea glasurilor celor mai mulți i să înpotrivește și cu putere mai gre îl stămtorează ca să-și caute scăpare în țări streine și di acolo întorcîndu-să cu agiutori strein începi război săngeros și ori biruești sau să biruești. Altul iarăși, nemulțămindu-se numai cu domniia Moldavii și lăcomind a cuprinde și pe a Valahiei, di cari fapti oari nu iasti vrednic? Ce nu lucriază cătră înplinire scoposului său? Dar în zadar, că să întoarci ca vai de dînsul, rușinat nu numai pentru că n-au căștigat ceia ce au dorit, ci pierzînd încă și ceia ci au avut. Altul îngrozit de cele ce au lucrat pribigești la streini și acolo în ticăloșie își sfîrșăște viiața. Și ce zic eu? Au nu unii din cei pribigiți să închina celor streini cu toată țara numai să să poată statornici în scaun.

Întru adevăr, tomuri întregi trebuie a scrie cineva ca să poată arăta, pre largu, a fiișticărue domn nemernicie și cruzime care să purta pintri supușii lui, iar noaî distul ni iasti a ști că țara pe acele vremi să afla în ce mai di apoi nevoie și ticăloșie, prădată și pustiită de oblăduitorii și povățuitorii săi, iar mai bini zicînd zugrumată de însuși ai săi fii. Deci cini nu să va infiora gîndind la toate aceste.

Niști pricini dar ca aceste au silit pe sultanul turcesc ca să rădici de la moldoveni acel privileghi a-și alege mai mult domn dintre ei și a le trimiti în sfîrșit oblăduitori din niamul grecesc. Aciasta însă au fost adevărat o iconomie ceriască pentru binile cel opștesc, căci acești domni de au și fost streini, dar s-au arătat ca cei mai adevărați patrioți în pămîntul acesta, alinînd toati turburările, gonind din mijloc tot feliul de răzvrătire, pace și liniște dispre toati părțile statornicind și așăzînd pe lăcuitori intru o stare mulțămitoare, încît și pînă astăzi au rămas neștersă dintre pomenire noastră faptele lor. Marturi la aceasta sînt și însuși boierii pămînteni, ca unii ci și singuri s-au înpărtășit din domnești le lor daruri și mile. Căci unde mai înainte pi vremile oblăduirii domnilor moldoveni era supuși în celi opștești dări, fără osăbire, domnii greci nu numai că au rădicat di asupra lor ace sarcină necinstită, dar i-au dăruit și cu osăbiti

www.dacoromanica.ro

pronomii atîta de folositoare pentru dînșii, care și pără astăzi li au nistrămutate.

Oare nu i-au cinstit pre toți cu cinuri de boierie și dregătorii, și încă fără să fie vrednici cei mai mulți dintre ei, iar mai ales în anii acești de pe urmă atîta au crescut numărul acelora care din toate stările au înbrăcat caftanuri, cît de ar fi mai ținut domnie încă de șapte ani, nu iasti indoială că pămîntul ar fi contenit a da roadă spre hrană, ne fiind cini să-l lucreză.

Aice mă văd silit a mă opri ca să ieu sama la difăimările unora din moldoveni ci fac grecilor că, adică domnii li-ar fi stricat țara cu numărul cel mari de greci ci aduce din Țarigrad. Deci, spre a șterge din sufletile tuturor nidriaptă ură ci ar pute să de asupra acestui niam, voi insămna aice toate acele pricini cari cu adivărat mijlocesc vătămare pentru norodul cel prost și așa să va domeri fiișticarile că răul nu izvorăști de la greci ci tot de la patrioți.

Tot numărul boierilor celor mari al Moldaviei iasti înpărțit în fatrii cari să gonesc una pi alta di moarte. Cînd iaste să să rănduiască domn nou din Țarigrad, atunce toate inpreună să clătesc, toți să gătesc pentru dregătoriile cele mai întîi, ca indată ce va sosi să le apuce și ceea ce pricinuiești mai multă mirari iasti că fiișticarile își închipuiești in sine dreptăți, că numai lui i să cadi aceia ci hrănește scoposul său.

După ce sosăști domnul în scaunul său, atuncea să videți priveliște vrednică di rîs. Zgomotul cel mari, huetul carătilor și al butcilor cari aliargă din răsăritul soarilui pîră la miezul nopții spre aș tocmi trebile ca să poată dobîndi ceia ci pohtește, nu închipuiești altă dicît o năvălire ce îi silește la fugă.

Și într-acel vălmășag mari di boieri cei di toată stare — di va întra cineva, nimică di folos pentru patrii nu va auzi vorovindu-să, dicît pentru cel în parti interes al fiișticăruia, cei mari gonind logofeția, visteriia, hătmăniia, a ținea și vorniciile, într-un cuvînt fiișticare dregătorie dintru aceste să asăminiază cu un leș impresurat de vulturi ce îl mănîncă.

Deci, după ce o patrie să învrednicește a căștiga har lîngă acel domn, ori supt dreptățile rudenii ce poati ave, sau supt alti mijlociri, oari cîti fapti răli nu lucrează? De o parti prigonesc pre ai lor inpotrivitori și di altă parti să indeletnicesc a iscodi chipuri noaî prin care, folosind pre domn pisti cele legiuiti (lăsănd a zici că și ei insuși să înpărtășesc din acel rău căștig), să poată dobîndi pentru sine mai mare ipolipsis. Însă aciasta nu o fac fără struncinare țării, incît dacă acel oblăduitori ar lepăda cu totul din sufletul său frica lui dumnezău, negrești în curgire numai a unui an, cu sfatul și unire unor asămine patrioți, ar pute aduci toată țara în ce di istov pierzare; el insă creștinești purtîndu-să cătră toți supușii lui. Sîntem înșine noi marturi că pămîntul Moldaviei au fost liniștit și înbelșugat mai mult în vreme domnilor greci dicăt intru a patrioților. Grecii, iarăși acei ci să rănduia pi la ținuturi ispravnici, cari rău au putut să facă în țară cînd ei singuri nu merge fără să aibă și tovarăș pre unul din boierii pămînteni. Treaba di la cini să cere? Fără indoială di la

www.dacoromanica.ro

pămînteni, fiindcă nici o ştiinţă ave de orănduielile pămîntului. Deci, a cărui minti din amîndoi pute sluji ca să aibă mai lesnicioasă chipuri di a căştiga din spinare bieţilor lăcuitori? Negreşit a celui di loc, aflăndu-să intru isteţime şi cu inţălegire de pravilile şi obiceiurile pămînteşti, incît după ce lucra orici voie pi la moşiile lor cu ţinutul, apoi di la unile din răpiri nici are grecii inpărtăşiri, netrecînd prin viderea lor toati cele ci să lucra prin tovarăşii lor, ei încă era şi batjocoriţi di cătră pămînteni cum că sînt proşti şi cu neînţălegire di triabă.

Eu sîrguindu-mă de a înfiinţa toate lucrurile pi faţa lor, sint bine nădăjduit că după aceste ci am arătat nu va fi nimine carile să poată găsi vinovăţiia asupra grecilor. Şi aciasta zicînd, nu că scoposul meu esti di a rădica tot feliul de prihănire diasupra lor, căci unii au stătut cu adivărat şi din domnii greci cu cei de pre lîngă dînşii lacomi şi cumpliţi, cu toate aceste nu singuri trebuie a să defăima, ci mai vărtos boierii cei ci ave spre fala lor de a să numi stîlpi ţării, pentru că ei li dischide drumul şi nu să înpotrive la tot aceia ce s-ar fi lucrat cu folos şi pentru dînşii.

Poati la aciasta să mă întrebi cineva: dar ce puteri ave boierii ca să să inpotrivească unui domn? Eu am aice norocire di a-i răspundi că ei singuri cu adivărat nu pute isprăvi ace periorisire a stăpînitoriului lor celui vremelnic. Dar înlesnire o afla prin ghinăral consul înpărăteştii rosieştii măriri, ştiut fiind pără şi pruncilor că pămîntul Moldoviei şi a Valahiei să protecsăia pururе de aciastă inaltă putere, încăt ce mai mică silă şi asupriri spre vătăman supuşilor din parte oblăduitorilor pisti cele legiuiti lor nu pute ierta. Şi oare întru aciasta nu avem atăte pildi vii? Nu am privit cu ochii noştri domni răsturnaţi di pre scaunile lor pentru nişti asămine pricini? Însă cele ce să lucra pi taină di cătră domni era adică cunoscute toate consulului? Ci numai atunce făce lucrările sale de a opri răul cănd durere şi răvna ce pentru patrie suiundo-să in inimile unora din boieri, era siliţi a alerga ca să cei agiutori de la acest braţi puternic.

Eu de aş ave zăci guri şi limbuţiia tuturor ritorilor incă tot nu aş pute săvărşi laudile ci să cuvin niamului rosienesc pentru cele nemărginite faciri di bini ci au arătat în toată vreme cătră acesti doî ţări creştineşti. Pentru că din ce dintăi epohi ce au luat de la dumnezău biruinţă asupra fiiarăi răsăritului acestii ţări, au început a să uşura de jugul cel tiranicescu pînă ce putire păgănilor impilîndu-să de armile cele purtătoare de biruinţă a pravoslavnicilor, Moldavie şi Valahiia au cîştigat deplină vindecare de ranile ce sufere de la duşmanii niamului creştinesc, căci pi vremile vechi cînd Moldova să megieşă cu tătarăi Crămului şi a Bugiagului oari cîti călcări şi au suferit?

Averile săracilor creştini să prăda, tinerii şi feciorile să robe, bisăricile să pustiia şi să răsipiia, odihnă nici odinioară avea ticăloşii. Iar după ce cu putere armilor sale au supus Rosiea supt scutul său Crîmul şi toată Basarabia, Moldova au dobîndit mîntuire şi nu va ave mai mult frică dispre păgăni în cîtă vreme va hrăni în sufletul ei credinţa şi dragoste cătră niamul rosienesc. Şi ce trebuiesc

www.dacoromanica.ro

tălmăciri multi, cînd singuri moldovenii pot faci aciastă dizlegari din ninorocirile cele infricoşate intru cari di atîte veacuri înnoată biiata Grechie.

Dar socotiţi că interesul de a căştiga îi sileşte pe ruşi să ridici armi asupra păgănilor? Nu. Ci sângură rîvna pentru legi şi dragoste cătră cei de o credinţă îi chiamă la biruinţă. Eu pre mulţi din moldoveni aud lăudînd pi turci pentru a lor bunătate şi dărnicie, zicînd că supt stăpînire lor Moldova totdiauna s-au aflat norocită. O niam nemulţămitori şi îndărăpnic, cum îş ceri singur osîndă di la Dumnezău! Dar, o rătăciţilor! Ace mulţămiri pentru a voastră fericiri cui oari să cadi? Au nu puterii rosieneşti? Pentru că prin ia aţi căştigat măntuire, odihnă şi toată fericire întru cari aţi petrecut. De ar fi fost acesti doî ţări lipsiti de un asămine sprijinitori şi apărătoriu, ci nu ar fi făcut cu dînsile varvarii! Dacă nu mai rău, dar di a le umple cu păgîni, a le faci sarhaturi supt ocărmuire de paşi şi cadii şi a lua toati moşiile în folosul lor, aciasta pre cu lesnire s-ar fi întîmplat. Oare ţinutul Hotinului n-au fost din vechiu a Moldaviei, satile toate nu era unile mănăstireşti şi altele a boerilor pămînteni? După ce s-au luat de turci şi s-au făcut sarhat nu s-au stăpînit acele moşii de dînşii? Iar di la războiul acest di pi urmă di cînd Basarabia toată s-au alăturat cătră stăpînire Rosiei di cătră cini să stăpîneşti atăta număr di moşii? Fără îndoială de cătră stăpînii lor cei legiuiţi. Mărimea de suflet a pre milostivului monarh nici decum n-au suferit a le trage în folosul înpărăteştii haznele (cu toate că are dreptati, fiind acest pămînt căştigat cu armi), ci înalt au binivoit. O dumnezeule înnalti, cine va pute tălmăci învîrtoşare inimii şi necunoştinţa acestui niam!

Ei di multi ori în faptă au arătat nemulţămire cătră facirile de binii ci au gustat din vetejiia ruşilor. În războiul mai ales acest de pe urmă, încă armile înpărăteştii sale măriri nu să rădicasă din Moldova şi pămîntenii au început a să arăta supărători şi cu ură mare cătră ruşi*, făcăndu-le multe inpotriviri şi n-au fost distulă numai aciasta, dară şi toati cele rămasă în ţară provianturi, fîn şi altile care să cuvine stăpînirii rosieneşti, boierii li-au închinat jărfă indată ce li-au venit domn în scaun, vînzîndu-li in folosul lui, ca să arate cu aciasta că dragoste şi credinţa cătră niamul agarinesc încă nu s-au şters di inimile lor. Deci tu cel ci ti arăţi cu dragoste cătră acest varvar ce duşmăneşte însuşi lege ta, ce cuvînt mai ai ca să lauzi încă stăpînire lui după ce acum ti-am făcut să înţălegi greşala ci ai intru aciasta? Cu toate aceste eu cunosc adivărata pricină ce îndulceşte inima ta ca să lauzi bunătate turcilor. Pre cei mai mulţi din moldovenii pribegiţi aice în pămîntul Basarabiei cu urechile mele i-am auzit difăimînd pravilile Evropii şi dorind a să afla intru toată viiaţa lor supt stăpînire turcilor. Însă pentru ce?

Ascultaţi pricinile! Deprindire ci faci omul in oricari urmări iasti întocmai cu o firi naturalinică di care pururе să stăpîneşte. Moldova aflăndu-să supt

---

* Vorbind aci de «pămînteni», autorul se referă de fapt la atitudinea antirusă a unora dintre boieri. Se ştie că boierii erau împărţiţi în grupuri, unele înclinînd spre Rusia, altele spre Austria sau spre Poartă.

www.dacoromanica.ro

indelungata stăpînire a turcilor, boierii săi au avut ace slăbăciune di a li diprinde toati năravurile lor și atăta di apropietă asămănare cu dănșii au cîștigat încăt di ar voi cineva să vadă un turc, negreșit intru un boieri moldovan îl va afla.

Deci să luăm sama cu amăruntul ca să videm acest lucru vrednic de mirare. Să ne aruncăm căutăturile asupra acestor boieri și mai întăi să ni oprim a insămna cele din afară care să ating de persoana lor și iată un ifos agarinesc intru toată intregime lui! Fiișticarile ari în fața lui zugrăvită posomorîre și trufie, trupul își înpodobește cu haine de un mari preț, în cap poartă un feli dj acoperămînt în pielcică în chipul balonului ci să poartă di spirt în văzduh, avînd fiișticare osăbită mulțămire de a-l faci cît să poati mai mare. Unii poartă și ciolmale sau șubarale care să fac di catife sau postav în forma mitrilor arhierești. Îl vezi după aciasta întru o carîtă înaurită (sau butcă) trasă de cei mai buni și impodobiți cai cu un vezăteu înbrăcat în fir și cu un arnăut sau doi ci stau înainte cărătii înarmați și în haine tot de fir. În trecire sa pe ulițile orașului sau afară din oraș cu atăta măndrie să arată, încît întorcîndu-și din toati părțile căutăturile lui cele sălbatice cere de la toți cei mai mici cinsti și închinăciunile cele pănă la pămînt. Într-un cuvînt: la pompa lor cu nimică mai gios să săcătesc di niști viziri și pași.

Acum, după ce li-am zugrăvit toată podoaba ce pi dinafară, totu aciasta ne slujește și în loc di oglindă prin cari să putem privi și cele din lăuntru a lor vrednicii. Dar vai mie! Căti fiori mă cuprind cînd gîndesc a le pomeni! Ei au o minte plină de dișărtăciuni: căndsă află singuri fiișticarile închipuiești în sine planuri spre a isprăvi lucruri mari ce covărșesc putere lui, ca să să umple de bogăție, să-și mărească casăle și de a călca pe ciialanți ca să fie el singur mai inalt la cinste; iar intru adunările lor pentru altă nu vorbesc dicît ci au mîncat ieri sau astăzi și undi și di i-au plăcut bucățile, laudă pe prietinul ci l-au ospătat, că ține masă curată, iar dinpotrivă îl ocărăști; sau ci strae își gătește pentru cutare sărbătoare, sărguindu-să a să intreci unul pre altul cu cheltuiala.

După aciasta încep a grăi pentru înpărății, să vîră în judecata lucrurilor acelora ce nu să atingu de dînșii și nici sint vrednici de dănsile și apoi sfîrșăsc difăimînd și răzănd di toati limbili ca cum ei ar fi cei mai aleși și vrednici de cinste ce mai inaltă intre celelanti noroade a Evropii. Și pentru ca să să și vesăliască într-ace vremi ce o cheltuesc cu asămine dișărtăciune, au și cîte un strcin doi pe la mesile lor, nu pentru iubire de streini, ci ca să-și bată joc de dînșii îndatorindu-i să facă cimpoșituri ca să li pricinuiască răs. În inima lor nu hrănesc altă dicăt ură și zavistie, vrajbă, pizmă, mînii și iubiri de avuție.

Ura îi faci ca să socotească pre toți de dușmani și măgulesc numai pre aciia di cari să intămplă a să interesa ca să li slujască la ceva. Zavistiea îi oprești de a să bucura de binili altuia; ei nicidecum nu pot suferi pre cei mai gios a să înălța la cinste, încă s-au și ispitit de atîte ori să să aliagă numai patrucinci niamuri dintre dînșii ca să fie ei singuri evgheniști, iar ciialanți toți nicio-

www.dacoromanica.ro

dată să nu să poată rădica la ace stepenă. Vrajba îi indiamna ca să dezghineză pe prieteni. Pizma, pe de o parte, patimă asupra acelor asămine lor și a faci răsplătire celora ce li-au greșit. Mănia ce cumplită le intunică toată judicata: nu să uită la lacrămile celui fără dreptate osăndit și numai pentru o proastă părâ invinovățesc celor mai strașnice pedepsă pre cel nevinovat, fără a mai intra în cercetare pentru greșala aceluia. Dar iubire de avuție în cîte boale sufletești nu-i aruncă!

De a să face ei bogați, toati nedreptățile lucrează: călcare de jurămînt, vănzări vrei? aceste sint puține. Cei săraci, muncind cu măinile spre a-și agonisi hrana lor, nimică [nu] să pot folosi din ostenelile lor. Cei in stare bună sint în toată vreme zavistuiți, prigoniți și în primejdie a să lipsi di drepti averile lor, căci lăcomia celor puternici iasti ca sărăcirea morții, cari nu cruță nici vrîsta, nici stare omului. Și ca să nu li lipsească in scurt nimică din obiceiurile agarinești, au pre lîngă toati aceste și tiviechilăcul di cafe și titiun; aciastă patimă atîta îi stăpînește încît și noaptea in așternut, ori în ci vremi să dișteaptă, obicinuiești a be. Iară dimineața pîră cînd nu-și astămpără pohta cu doî, trii filigeni di cafe și cinci șasă liuleli di tiutiun, cu nimine nu vorăvăsc, nici priimesc pe cineva în odaia lor, decăt numai slugile casăi; dar și ei, ca vai de dînșii, pitrec unul ocărăt, altul fără di vină bătut, căci în vreme aceia toate cele ci să văd inainte ochilor lor li să par negre și întunicoasă, nimică nu li pricinuești mulțămire, ci însuși cu sini nu să pot împăca.

Iată că v-am arătat toati năravurile unui niam varvar ci li poati găsi cineva lesni mai în toți boierii Moldovii și ceia ci va pute afla osăbire între dănșii va fi singură credința, fiind aceia moamiteni iar aceștia nazarineni.

Deci după ce cu o asămine fire streină s-au inbrăcat toți, iată că s-au deprins a călca și legi și pravilele pentru că lor li esti acum slobod a lucra cele după voință. Și cini poati să li ste inpotrivă?

Sau iasti cineva ca să de ascultare la jalobile și suspinurile acelor săraci ci să osăndesc fără de milă di cătră dînșii. De ar vre să năzuiască la domnul oblăduitoriu, in zădar îi iaste, el îi surd și mut, fiind cumpărat prin slujbile cele priincioasă a celor mari; di a merge mai diparti și aciasta [îi] iaste peste putință, drumurile le sînt pretutindine și de apurure inchisă, incăt Țarigradul să află atăta di diparti di la dînșii căt ceriul di la pămînt.

Iată, iubiților, un adivăr pre vederat prin care putem acum cunoaște pricina ci gădili inima boierilor moldoveni ca să dorească pururе stăpînire agarinească in țara lor! Căci cum vor pute a să dizbrăca de fire lor ca să să supue zocoanilor celor sfințite a Evropii? a să lepăda de toată mîndria și pohvala lor, de iubire de argint ce fără de sațiu și plecare spre jăfuire prin care își fac stare lor și in sfărșit de un număr mare de norod ce le slujăsc ca niște robi vecinici supt numire de scutelnici. Ei știu bine că indată ce Moldavie va căde supt stăpînire vreuniia din puterile evropinești toati lucrurile lor vor priimi neplăcută priifaciri, pravilile vor puni preste grumazul lor un lanțuh atăta di greu, incăt

www.dacoromanica.ro

nu ca să să abată din sfera lor, dar nici macar cu gîndul a greși și că dreptățile lor vor fi deopotrivă cu cele opștești, fără a poati mai mult să vatăme unul pre altul.

Însă tocmai aciasta ce îi sparii și îi intristează pre dănșii iaste pentru insuși binile și fericire unii intregi țări, fiindcă își priimește a sa slobozănie de supt un jug atăta di tiranicesc. Și cu adivărat: cini nu va simți jăli întru inima sa, privind un pămînt ca acesta inbelșugat de toate să fii lipsit de fireștile lui dreptăți și osăndit ca să să rumpă cu atăta nemilostivire de dinții unor asămine hiiară nedomolite?

O ochi poleguiți! O minti intunicată! Cum di nu vă luminați a cunoaști aciastă mari osăbiri ce să află intru un evropen și întru un moldovan? Di sînteți intru nedomirire ca să găsiți pricina aceștii dipărtări di la unul pîră la celălant, iarăș eu vă voi scoti dintr-aciastă supărare spuindu-vă că iaste singură creștina. Tinerii evropei, priimind prin osărdia părinților lor o creștire bună, nu să indeletnicesc dicăt ca să-și inpodobească mintea de cele mai alesi invățături nu numai în limba nații lor ci și in altile streine ca să cinstească pre părinții lor, ca să placă opștii întru pitrecire vieții lor și ca să dobîndiască prin faptile lor cele vrednice, numile cel mai dulci di patrioți buni.

Adunările lor sînt de tot aceia ce poate să pricinuiască neplăcere, să închipuiesc întocmai ca niști disfătate din cari poati cineva să culiagă cele mai frumoasă flori, pentru că gurile lor nu să zăbăvesc a grăi dișărtăciuni, ci numai acele ci să atingu di o viiață cinstită și di a să înbogăți unul di la altul din științăle cele mai frumoasă.

Oare cătă disfătare și mulțămire simțăști inima omului privind un tînăr inpodobit cu asămine daruri! Oare cătă dulciați află întru voroava lui! Dar să luăm sama și la creștire tinerilor moldoveni. Acești tineri după ce cresc pă măinile unor țigani mărșavi (di cari casăle lor sînt pline) pănă la anii ce să cadi a incepi ca să înveți carti, atunce li rănduesc dascăli de limbi streine. Acei dascăli oare căti supărari, căti necazuri nu ciarcă de a înmuia niști inimi pietroasă ca să primească învățăturile ci socotesc di trebuință a li da! Îndărăpniciia, neascultare lor iaste nepovestită: di multi ori înfruntează și pi dascal cu vorbi proasti. Însă părinții ci fac la o asămine întămplare? Nu priimăsc măsurile ci să cuvin pentru fii lor nimică. Ei mai vărtos află un mari haz ca să auză povestindu-le dascălii nebuniia fiilor săi i incă și bănuesc foarti atuncea cînd dascălii voesc a li faci vreo înfrănare, zicînd curat că copii lor nu au a să faci dascăli ca să-i pedepsească pănă la atăta. Așadar, după ce cu atăta greutati fac tinerii oaricari diprindiri intru acesti și a vorovi în limbile ci învați, tocmai la vărsta ce mai bună di la doisprăzeci ani inainti, căndfiișticari tănăr ari toată indemănare de a înțălegi bini învățăturile și a-și înpodobi minte de darurile cele mai frumoasă, ci atuncea să fac mai ageri, încep a disrădăcina cu totul dintru inimile lor și ace mică plicare ci ar fi avut cătră

www.dacoromanica.ro

învățătură și sădesc în loc alte cugetări cari pot să li îndulciască pohta numai către disfrănari.

Iată acum îi vezi alergînd drumurile călări întru toată putere cailor și acum prinblîndu-să întru o butcă lăsată pi spati, cu picior pisti picior și cu ciubucul aprinsu vorovăscu, răd în gura mari ca nişti nebuni, îşi bat joc di toți aciia ci întămpină in trecire lor, urzăsc omoruri fără a mai faci osăbire intre rudenii și ca să nu li lipsască nimică dintru aceia ci li să pari a fi pentru a lor fericire, toati noptile le cheltuiesc în dăsfrănări și în prinblări cu muzică. Adunările lor sînt plini di toată ocara, pricinuiesc cu strigările lor cele mari un zgomot încît nu poati nimine să le înțăliagă cini voroveşti și ce zic, cu toati că voroava lor nu să atinge decăt zburdăciune și desfrănari. Adeseori să intămplă a să și sfădi întri dănşii, a să bogiucuri unul pre altul cu insuși aceli mărşavi cuvinte ci i-au obicinuit în copilăriia lor a le auzi din gurile țigăneşti. Încă la baluri pricinuiesc tulburările celi mai mari, atunci găsesc vremi mai cuviincioasă di a să filonichisi pentru niamul lor, socotindu-să fiişticari că ari aceli dreptăți să fie cu cinste mai sus dicăt ciialanți și atunci gălciava lor o mărginesc prin plesnire de palme în fețile lor. Căsătoriile lor sînt foarti vremelnice, căci de la giumătati di an nasc neînvoielile și gălcevurile în casa lor și îndată să dispărțăsc, iubind amăndou părțile slobozăniia spre a pute pitreci fiişticari întru amorul său.

În sfaturile celor bătrîni nechemați întră și ei, neîntrebați răspund, îşi dau și ei socotința lor și au atăta nebunie di a să inpotrivi bătrînilor, ca cum ei ar ave mai multă minti și judicată în capul lor. Însă intreabă-i, mă rog, ci limbă ştiu mai disăvărşit din cele ci au invățat; nici una, ci numai incurcă nişte cuvinti și ceia ci este mai di multă mierari vrednic în insuși limba patriei sale (după cum nici in cele streine) ei doî rănduri macar cum să cadi nu ştiu să alcătuiască.

Iată dar creştire ci au ficiorii di boieri din Moldova ! Și cum pot căştiga alta mai bună, căND plecare și dragoste către invățătură nu au di liac? Însă acest rău din ci să pricinuieşte oare? Neapărat din neingrijăre părinților pentru procopsala fiilor săi, fiindcă îi lasă slobozi intru voile lor ca să facă orice tinereţile celei neinfrănati îi povățuieşti. O grijă numai au părinții și intru aceia și pun toată vîrtute lor, adică ca să cinstească pre copii lor cu insăși aceleîcinuri de boierie ci să cuvin celor bătrîni și di a-i aşăza în dregătorii folosi toare. Deci acest tănăr, căND in vărsta de 20 sau 22 ani să vedi cu barbă și cu dregătorie, i să pare di mari rușini și ocară a să afla mai mult supt dascal ca să înveți carti, pentru că în stare aceia ci au agiunsu să socoteşti că toati ştie și nimică nu-i lipsăşti. Dar vai de norodul acela ci ari ace ninorocire ca să să povățuiască de asămine dregători cruzi ! Să poati sămălui unii turmi lipsită de păstori cînd cadi în gura lupilor.

Pe lîngă toati aceste ci am însămnat asupra creştirii cei răli a acestui niam, eu pecetluesc acest adivăr și prin pilda cea infricoşată a acelor doi tineri,

www.dacoromanica.ro

care au spurcat pămîntul patriei lor cu celi mai mărșavi prădăciuni și cumpliti uciderí. Acestí tineri au fost din celi mai intăiu famelii a patrii, cu averi indistuli mișcătoare și stătătoare. Apoi cari nevoi i-au silit a căde într-acest feli de fapti? Nimică altă dicăt creștire ce urîtă.

Dar să videm cu aciasta ci au agonisit ei și cari sfărșit au fost pentru dănșii? Moartea ce mai necinstită; palosul cel ascuțit al judecății lui dumnezău nu i-au cruțat mai mult, li-au rupt ața vieții cei osindite, ca să nu mai poată vătăma niamul omenesc. Cămpul Copoului, carele au priimit intru ale sale acesti blestemati jărtfe, nu încetează nici va tăce vreodată a propovedui cu glas mare fărădelegile lor, spre necinstea și ocara a tot niamul boierescu.

Iată prietinilor doaî stări ominești osăbite cu viiața una di alta! Luați-le acum sama cu diamăruntul, judicați-le și faciți singuri alegire ce mai bună, fără părtinire. Și cu toate că eu nu mă indoiesc intru judicata voastră cea driaptă, fiind incredințat că vinovățiia nu veți însărcina-o atîta asupra tinerilor celor stricați cu căt asupra părinților, pentru neîngrijire lor intru asămine pricini, dar socotescu de datorie a vă faci cunoscută și îndreptare cu care unii din acești părinți voesc a-ș acoperi vina lor. Zic că pre fii lor mai mult pentru asămine pricină nu-i silesc a să pricopsî la limbile cele streine, ca nu cumva să să dizrădănineză din sfînta credință, mierare cu adevărat vrednică de rîs!

Însă cum nu să diștiaptă rătăcitii ca sa cunoască folosul cel încredințat ci pricinuiește învățătura? Eî niciodată pot tăgădui acest adivăr, că pămîntul acesta din vechi au avut limbă sloviniască intru cari să și găsesc acum atăte hrisoave domnești scrisă. Dar aciasta cu cari ne întrebuințăm noi astăzi intru a vorovi și a scrii di undi s-au izvodit? Fără indoială din diosăbiti limbi streine, precum di sini să înțălegi. Căci după ci in limba aciastă moldoviniască alti cărți nu să găsesc afară de cele bisăricești, cari și aceste sint tălmăcite din ce elliniască, cum s-ar fi putut inpodobi di la sine condeiul cu știință frumoasă de nu ar fi cetit fiișticarile din noi cărți cu feliuri de istorii in limbi streine? Și aciastă dizlegare mai cu lesnire vom pute-o faci de vom alătura cătră a noastră cesti de acum, hărtiile ce găsim scrisă de strămoșii noștri pe vreme aceia cînd limbile cele streine nici unuia dintru ei era cunoscute.

Deci, învățînd un tănăr bini, pi lîngă a patriei sale și alti limbi streine, ci vătămări pricinuiești legii? Niciuna! Căci toati cărțile celi franțuzești și nemțești ci ni obicinuim a ceti astăzi nu invață ca să să abată cineva di la credința sa, nici alti năravuri răli, ci îi dă celi mai alesă povățuiri cum să cadi a viețui in lume, care di li-ar urma toți tinerii intocmai, nu rămăni indoială că ar fi în lumi cinstiți și di Dumnezău mai apropieți. Însă undi să află la dănșii intregime de minte ca să cunoască un folos atăta di vederat!

Acum eu întreb pre acei părinți ci socotesc primejduioasă pentru copii lor limbile cele streine: după ce fii voștri au fost feriți de a priimi învățături in limbi streine, cum au putut să deprindă atăte năravuri urăte cu care intru

www.dacoromanica.ro

adivăr și lege au spurcat și ocară vecinică de la oamini ș-au agonisit? Iată dar că și fără acele s-au dijghinat din credință!

După aceste toate, eu mă intorc iarăș ca să arăt puține și pentru orănduielile atingătoare de cărmuirea Moldaviei. Cei di acolo hulesc zacoanile politicești ci să păzesc in Evropa [1] și in toată cialantă parte a Evropii asupra judecăților; insă foarte greșăsc, nu știu ce zic. Eu am făcut o diprindiri în Moldova pre industulă spre a le afla toate obiceiurile și iată-le!

Divanul pămîntesc ci esti alcătuit din celi mai întăi cilenuri și din insuși mitropolitul, nu inchipuiești dicăt o havră evreiască. Norodul cel di toată stare ci să adună și stă ticsit inlăuntru fără triabă, străgările, zgomotul ce să aude-te puni in ce mai mare mierare. Cu anevoie veți pute alege pre cei ci să judică sau pre cei ce îi judică; judicătorii stau inpărțiți nu toți la o masă: unii pre scaune unii pi pat, alții culcați, alții bînd tiutiun, alții măncînd covrigi și alții grăind pentru osăbiti a lor interesuri. La socotințile lor sînt pre neuniți, să sfădesc și să ocărăsc fără de nici o rușine, pentru că unii să pleacă la o parte și alții la alta, ajutînd fiișticarile pre aceia de unde nădăjduește vreun folos. Iar părintile mitropolitul după ce amorțăști străgănd și vede că nu-și poati statornici gnomiia sa, începi a-i blăstăma și prin aciastă țărămonii să dizleagă adunare lor. Însă acest divan are vreun loc hotărăt unde trebuie a să faci? Nu! Ticăloșii aciia ci ninorocirile îi aruncă în judecăți, aliargă amețiți cu limbile scoosă pre toati ulițile, dintru o casă boierească ieșind și intru alta intrănd, pîră ce nemeresc locul unde să adună acești miniștri. Dar vai de îndestulare lor care află! Hotărările ci fac in celi mai insămnătoari pricini, după ce le schimbă în diosăbiti chipuri de trii, patru ori pi săptămînă, apoi rămîn statornice nu pentru mai multă vremi dicăt la un an cel mult, căci îndată ci să schimbă logofătul cel mare, să filotimisăști a-i înnoi judecățile cele sfărșite bini sau rău de procatoiul său și a li prifaci pi a sa plăceri, încăt la cei mai mulți din cei ce s-au judecat veți pute găsi țiind fiișticarile căti cinci—șasă cărți de giudicată a divanului și alte atăte domnești de întăritură, fără să fie nici unul singur stăpăn pe acelaș lucru pentru care s-au giudicat. Dar acele hotărări a lor să intimiiază pi vreo pravilă sau pi vreun obicei vechi al pămîntului? Vă incredințăzi că nici un temei le veți pute găsi. Judicătorii pănă cănd nu să interisarisăsc nici o hotărăre dau pricinilor ci intră supt judicata lor, iar dreptate o vînd celuia ci mai cu bună plată o cumpără.

Cînd unul din stările di gios ari giudicată cu vreuna din fețile celi mari, încă pînă a nu să aduci pricina în cercetari, hotărîri esti făcută oricîti dreptăți ar ave cel mic pentru sine, sînt pentru cel mare găsite, iar el cu altă nu iasă de la locul nedreptății dicăt cu doî șărlae de lacrămi pi obrazi. De să ajută cel mic di toati pravilile lumii, cel mare îl oboară cu un cuvînt că așa ar fi urmat obiceiul pămîntului, precum și dinpotrivă, dacă cel mic ar pute să

[1] « aice in Basarabie» șters și scris deasupra « in Evropa».

www.dacoromanica.ro

să pui pi vreun obicei păzit din in vechime în țară, atunce celalant îl răpune cu sfințănie pravililor. Cu un cuvînt zicănd, numai pentru cei mari și puternici sint cruțati și păziti dreptățile.

Să mă crediți, prietinilor, că di multi ori să intămpla a căuta 2—3 pricini tot de un soiu și nu lua toati acelaș sfărșit, căci intru unile să întimiia hotărăre pe pravile și în altile pe vreun obicei al pămîntului. Intru adivăr, acest feli de giudicători di s-ar afla intru o stăpănire legiuită de a Evropii, toate temnițile ar fi pline de dănșii; însă ei sînt norociți pentru că să află întocmai ca niști lupi în mijlocul unii turmi de oi lipsită de păstori și de căini și de aceia averile celor mai mulți s-au primejduit. Cu toate aceste, răul oare esti mărginit cu atăte căte am arătat? Nu! Nenorocirile pămîntului acestuia să întind încă diparte, pentru că mai sînt atăția corbi ce îi scobăsc ochii.

După divanul pomenit urmează acestea.

Departamentul pricinilor streine, unde să caută judecățile tuturor sudiților cu pămîntenii; acesta nu să socotești cu ceva mai puțin di o dughiană cu marfă, de unde cei ce să judecă cu riza pazar își cumpără dreptățile lor.

Departamentul creminalului, acesta pe lăngă alți judecători, are un cilen osăbit supt numi di armaș mari, carile esti înplinitoriu hotărărilor ci să dau di la aciastă instanții. Însă nici o dreptati să păzești, căci tălharii prinzăndu-să, mai intăi să cercetează deosăbi și dacă judecătorii văd că de la unii să pot folosi bini, să silesc a le acoperi vinovățiea și dăndu-le drumul fac mari răutăți, iar cei păgubiți pururea rămăn neîndestulați. Insuși ucigașii și alți vinovați pe care pravilile țării îi osăndesc la moarte, au scăpare lor prin feliuri de mijlociri. Cei închiși în temniță în toati diminețile și sărbătorile umblă diminiața pi la bisărici căti cu un armășăl di pază de adună milostenie, insă nu esti acel folos pentru dînșii, ci pentru insuș armașul.

Hatmanul, el ari supt dînsul toate căpităniile de margini și mahalalile Eșului, din cari îndestul venit scoate; să folosăști și din prindirea tălhărilor, căci golindu-i de toate cele ce să află la dînșii, ori îi sloboade sau îi trimite la creminal.

Au și toți zapcii di pi lîngă hatmanul cu ciialanți slujitori a lor prilejuri: răpesc, jăcuesc și ei cît pot; noptile umblă ca niște lupi flămînzi pi la mahalale, nu cruță pi oricari intămpină, supt feliuri de pricini, îi globăsc ori pentrucă nu poartă fănari, ori că umblă prea tîrziu, sau că l-au găsit la un loc disfătăndu-să. Aliargă incă și la intîmplări di foc, intră prin casă, încep a scoati lucrurile și cu pricină ca să le apire de foc, multi dintr-ănsile le pradă ei.

Aga, avănd chendru orașului în sama sa, află adesăori pricini cu prilej di cîștig, asămine și toți zapcii de pi lîngă dînsul cari păzesc aceiaș urmari a celor hătmănești. El eșind adesăori în oraș spre a cerca pe vănzătorii de păini și de carne, cu aciasta nu faci altă dicît în punga sa să puie un venit prea ales iar orășănii să cumpere mai scump hrana lor, căci după ce nici la unul din acei cotari sau căsapi nu găsăști drepti măsurile cu cari vănd, îi

www.dacoromanica.ro

rădică la inchisoare și cu chip ca ori să-i pedcpsească, îi globcști bini și apoi dăndu-le drumul le iartă o greșală foarti mari ca să poată vindc incă mai multă scădere dicît fiișticare dinioară, încăt o asămine urmare pentru cei săraci insămniază ce mai simțitoare struncinare. Mai are aga doî prilcjuri buni spre a-și mulțămi lăcomiea. Cel intăi iaste din străngire fumăritului de la toati dughenile orașului ci fac orici feli di alcjveriș, fiindcă inplinești indoit și intriit ace somă ci iaste hotărîtă di a mcrgi în vistiriia oblăduirii. Iar cel al doilea iaste din prețurile ce pune la toate lucrurile de hrană. Adică: la fiișticari post mari, cu o săptămănă mai înainte, obicinuiești aga a așăza dc la sine prcțuri cu cari îndatorești pe toți bacalii a vindi marfa lor, insă nu doar pentru vreun folos al orășănilor, ci chiar pentru al său, căci băcalii sînt siliți a cumpăra di la dănsul foarti scump slobozănia di a-și pute vinde marfa ori cu ci prcți cere interesul său.

Vornicul de obștie. El priimești pi sama sa averile celor ce trcc din viiață fără a le rămîne legiuiți clironomi, precum și celelanti drituri rănduiti și inparti lefile hotărăte de la casa mililor pe la locurile ci sint vrednici de milă. Insă cătă fărădelege nu lucrează? De moare vrcunul strein din cei vestiți cu stare bună, el cu zapcii săi indată inpresoară casa aceluia, în ce chip să adună căinii la un stărvu, puni pecete sa prc toate cele ci găsăști, nu să uită că sint legiuiți moștcnitori, căci ace averi trebue să între in măna lui pentru ca să o răsluiască; iar de nu sînt moștenitori, atuncea își fericești soarta sa, căci pentru dînsul numai au trăit și s-au străduit adunînd cel trecut din viiață. Cutiia mililor in toată vreme iaste dcșartă, pentru că el, veniturile ei le întrebuințează numai la ale sale interesuri, iar cei lipsiți sînt pentru deapururea răbdători de acel mic agiutori ci le esti rînduit și unii abie cu mari greutati, la șasă luni și la un an o dată să invrednicesc a-și priimi liafa, iar cei mai mulți rămăn cu totul neinpărtășiți. În scurt nimică altă nu să vede nici să aude dicăt plăngere de toate părțile și blăstămuri asupra casăi lui.

Vornicul de aprozi. Acesta cu cei de pre lăngă dănsul să poati sămălui aspidii cei cu șăpti capiti. Cini esti distoinic să închipuiască prin condei toată cumplire lor, căci de la niști sufleti fără frică lui Dumnezău, fără mustrări dc cuget și fără rușini de oamini ci trebuie să aștepti cineva?

El esti zapciu divanului, printr-însul să înfățișază la giudicată toți acei ci au pricini și să înplinesc toati datoriile de bani. Dar amar ccluie ce nenorocire îi va duci in măna lui! De la fiișticare pricină ce să giudică, el și cu zapcii săi trebuie să să întcresască, căci într-alt chip nu o scoati în giudicată și numai pre cele mari dc la care nădăjduiește o mulțămire bună lc protimisăști, de acele să îngrijăști mai mult și să sîrguiești a le sfărși mai în grabă. Nici rănd să păzăști la înfățișare pricinilor, mulți nevoiești de la care el nu ari să să folosască stăruiesc cu lunile întregi în Eși, să afanisăsc cheltuindu-să și pierzindu-și alti intercsuri a lor, fără să să poată invrednici macar odată să vadă fața giudecătorilor; dar nici iaste slobod vreunul a să duci acasă, căci

www.dacoromanica.ro

să întoarce îndată înnapoi cu zapciu și plătești striaf. Sfârșindu-să prin giudicată vreo pricină di la cari el trebue a implini o somă di bani, îndată slujitorii lui apucă ca niște îngeri di foc pre acel rămas di giudicată și îl trag la inchisoare ca la răstignire. Căti sălnicii ticălosul sufcri până scapă ! De inplinești vreo somă di bani, el de-a pururе tragi doî zăciuieli, una di la datornic și alta di la creditoriu. De la mulți din datornici să intâmplă de își ia numai înpliniala sa, și fără a faci vreo îndestulare creditorilor, le dă drumul. Di să intâmplă a să puni la cale singur înprumutăroriul cu datornicul său ca să-i plătiască datoria la altă vremi hotărîtă, atuncea vornicul, măcar că nici o inplinială au făcut, apucă pe înplinitoriul pentru înplinială și nu poati scăpa nicidecum din unghiile lui, până ce nu plătește. Dacă vreunii din datornici arată zapisă cu cari au și ei a lua some de bani de la unii și alții din boeri, nimine nu le ține in samă, ei sînt închiși, sugrumați și trebui să plătească a lor datorii către alții, pentru că altă mântuire nu au; iar cât pentru aceia ce și ei au a lua li să dă răspuns că datornicii lor fiind boieri, vornicia nu li poati faci nimică. Iată răspunsu de judecători drept ! Și dece aciastă nelegiuire? Pentru că vorniciia aciasta umblă ca o minci, din mână in mână, și trebuie la asămine întâmplări a să ajuta boierii între dânșii, rădicând adică sarcina unul altuia și dintr-aciastă pricină pătimesc cei mai mici. Mulți incă din datornicii cei cu somi mari mărgu în taină di să alcătuesc cu dânsul ca să le pue vadeli indelungati și pre cu lesnire isprăvăsc, căci dumnealui vornicul după ce ia inplinială de la acei datornici și osăbită plată spre mulțămire ostinelii sale, le scoati cărți domnești ca să nu fie intru nimică supărați despre creditorii lor până la acele vadele și creditorii neavînd nici o știință de aceste ce s-au lucrat, când merg la datornici să-și cei dreptul lor, aceia îi eu pi fugă cu acele cărți di vadeli ci au câștigat.

In scurt, în domniia lui Scărlat voevod Calimah, venisă toți neguțătorii la un hal ci nu să poati tălmăci, aproapi di a mufluji din pricină că datornicii lor, di la cel dintâiu pînă la cel de pre urmă, își cumpărasă câte o asămine armă cu care să apăra.

Logofătul al doile. Acesta purtând cheia inimii oblăduitoriului, orici feli di materie voiești vîrî inlăuntru și oblăduitoriul amăgit fiind de vicleșug, dăruești dreptati streină celuia ci o târguiești și cu preți bun o cumpără. În scurt, printr-insul să lucrează toate nedreptățile la pricinile de giudecăți ci să sfârșăsc prin divanul domnesc, lăsând a pomeni alti îndistule jafuri ci mai faci cu slobozire jalobilor și a întăriturilor domnești în orici feli de atăgciidu.

Iar cât pentru vistiernicul cel mari, nu am trebuință de multi cuvinti, dicît că pentru dânsul esti distul de a ave numai năzarul domnului oblăduitoriu căci țara să află in mîna lui, după cum o oae supt ciobanul său când o mulge.

Și iată, intru aceste să închei cărmuirea ce lăudată a moldovenilor.

www.dacoromanica.ro

O, de trii ori norocit pămînt al Basarabiei ! Tu aflîndu-te la sînul cei mai bune decît toate maicile, acum nu-ți lipsăști altă di a inplini a ta fericiri dicăt ca să dai datornicile mulțămiri ființii cei înnalte și să verși a tale credincioasă rugi pentru inmulțire anilor vieții preabunului monarh. Pravilile și obiceiurile tale cele vechi au nu-ți sînt dăruite înnalt din mila inpărățeștii sale măriri? Norodul ci ti lăcuești nu gustă cea mai dulce pace și liniște? Cinste și avere fieșticăruia nu să păzăște întru dreptățile lor? Cu un cuvînt a ta fericire iasti incredințată pentru că ochiul cel neadormit a blagoslovitului monarh privighează, ti apără și ti ocrotește despre toate cele de inprotivă.

Eu cu adevărat mă minunez, iubiților, găndind la aciastă prifacire ci au urmat în curgire de acești puțini ani de căndBassarabiia s-au norocit a intra supt aripile pajorii rosienești. Însă n-au fost oare și aciasta Moldova? Lăcuitorii ei nu sînt tot o săminție cu ciialanți ci trăiesc în parte din a driapta Prutului? Pentru ce dar așa în grabă aciastă diosăbiri in stare lor? Iată dezghinare: Moldova s-au aflat de-a pururea în nestatorniciile celor mai mari, băntuită totdiauna pentru a domnilor ei adesă schimbări.

Dacă un domn scote un obicei bun in țară, celalant îl străcă și așa ea n-au stătut nici odinioară tot intr-o cumpănă. Iar Bassarabiia, cîștigînd mai în urmă un impărat blagocestiv și o stăpănire statornică și iubitoare de dreptate, petrece acum neclătită în stare ci au așăzat-o. Pentru aceia și lăcuitorii ei au trebuit niapărat ca să-și schimbi traiul și purtările cele vechi, incăt di la mulți s-au șters cu totul rugina ce moldovinească și au priimit un lustru pre plăcut, carei îi arată în ochii noștri mai mult streini decăt moldoveni.

Deci, dacă insuși cei bătrîni nu s-au ingreuiet a primi asupra lor asămine frumoasă innoire, apoi pentru tineri ce indoială rămîne? Eu hrănesc o bună nădejde intru mine că în puțini ani, prin isteținea și silința lor, vor căștiga numile cel desăvărșit de rossieni.

Iar tu, Moldovvo, care porți încă în grumajii tăi jugul varvarului, plînge-ți soarta ta intru care ai ajunsu. Jăluești prilejul cel bun, care ai avut și din nesimțirea ta l-ai pierdut și ti roagă din toată inima ta Dumnezăului celui înnalt ca să să întoarcă în sfîrșit cu milă și spre tine. Însă unde sînt boerii tăi cei ci să fălea că ei sint stălpii patriei? Cum ti-au lepădat intr-acesti primejdioasă întămplări intru cari ti afli invăluită?

Undi iasti arhipăstoriul țării, bărbatul cel cuvios care pururea ofta căndiscăle osănda vreunue nevinovat? Unde sfetnicii divanului cari ti are pre tini organ de neguțătorie? Unde vistiernicii cei ci să intreceau dînd domnilor rușfeturi căti cinci mii și căti zăci mii di galbini ca să scoată din spinere ta intriit? Tu pe strămoșii lor și pre dînșii i-ai hrănit, de toati bunătățile i-ai umplut, cu moșii multe, cu palaturi mari, cu aur şi cu argint, încăt întru fericire lor să socotea ca niște domni ai pămîntului. Vie acum ca să-ți ajute și ei in nevoile ci ti afli. Dar ei sint surzi, nesimțitori la suspinurile tale !

www.dacoromanica.ro

Cu toate aceste eu mă aflu in mierare pentru acești boieri: din ci pricină oare ș-au părăsit țara și au fugit? Pentru că au intrat oști turcești? Dar nu ei singuri i-au chiemat și prin atâte daruri i-au silit ca să vie?

Însă după ce ei au păzit toată credința cătră turci vânzându-le pre însuși cei di o credință cu dînșii și după ce toată Moldova răsuna de îndemnurile cele supt înfricoșat blăstăm a păstorilor celor bisăricești și di poruncile cutărie a miniștrilor săi, invitînd pi tot norodul de opște ca să să înterzemă cu di tot feliul de unelti spre a prinde pe oștenii greci și a-i duci legați la Ibrăila, cum poati acum să să teamă de prieteșugul lor? Dar să vedi că sînt pricini ascunsă cari îi infricoșază și trebue să să teamă, căci inimile lor niciodată au fost curati. Cini va pute tăgădui acest adivăr că ei nu au minti înnaltă? Pentru că ei au lucrat o diplomatică în întâmplările aceste foarte supțire, încât au pus pre toate celelante neamuri în mierare și după vrednicie li să cade toată lauda pentru asămine isprăvi prin cari au putut aduci patriia lor în stare ci o videm astăzi. Cu toati aceste și după o întâmplare atât de înfricoșată, ei încă tot n-au încetat a să bucura de soarta acelor puțini greci cari s-au jărtfit în pământul lor.

O minti dișartă ! Cum de nu-și plîng mai bini starea lor, decît să să bucure de răul streinilor și de unde încă sînt încredințați că păcatile lor numai cu atîta vor fi răsplătite? Grecii, jărtfindu-să înainte ochilor lor, a dovedit în faptă ci iasti legea și pînă undi să intinde rîvna și dragostea spre slobozănia unui niam, iar ei sint nisimțitori de a cunoaște vrednicia și a unuia și a altuia, mulțămindu-să a pitreci pururе supt jugul robiei întru care să află. Dar cum au putut uita și aciasta așa în grabă, căci ei di-a pururea au fost robi robilor? Că de au fost grecii robi turcilor, apoi Moldovva s-au aflat in toată vremea stăpânită și ocărmuită de greci. Și iată că nici cu un chip nu-și pot acoperi necinstea, ocara și defăimarea ce poartă asupra lor lăngă toati niamurile Evropii.

Aciasta iasti toată starea țării Moldavviei, cari fără a mă rușina nimică pentru numele ei ce port asupră-mi, m-am sîrguit a o scrii. Știut să fie că multi, pentru scurtare, li-am dat tăcerii. Căci de așі fi vrut a le arăta toati pre larg, neapărat trebuia întriită ostinială nu numai pentru mini scriindu-le ci și pentru cititoriu.

Nu bănuiți, mă rog, iubiții mei patrioți, pentru discoperire haractiriului nostru, căci eu nu m-am deprins a măguli ci a mărturisi pururе cu îndrăznială adivărul și mărturisind ale voastre greșale defăimezi pre însuși ale mele care o asămine creștire ca a voastră mi le-au pricinuit.

Alcătuitoriulŭ

S-au scris la anul 1821, luna noemvrii, întru unul din târgurile Bassarabiei.

Ciastă voroavă a țării Moldovii am dat-o prezânt dumisale cuconului Doxachi Hurmuzache.

(ss) Vasile Murguleț [1]

Arh. St. Buc., material neinventariat, 20 file.

[1] Textul a fost găsit și transcris de M. Regleanu, funcționar la Arh. St. București.

www.dacoromanica.ro

TÎNGUIREA MOLDAVIEI
VERSURI DESPRE SITUAȚIA GREA A MOLDOVEI ÎN VREMEA FANARIOȚILOR ȘI A ETERIEI

www.dacoromanica.ro

Tînguire Moldaviei

Pe această sferă mare
De noroade lăcuită,
Puteri și împărății multe
Pentru care nu-i mirare,

Au a lor ocîrmuire,
Stăpînesc, povățuiesc,
După dreptul cel firesc.
Tot prin buna chibzuire:

Trăiesc toți, se veselesc,
Și petrec cu-mbelșugare
Sub dreapta lor ocîrmuire.
Într-adivăr mărturisesc

Lucru de obște văzut,
Nici mai trebuie mărturii,
Se cunoaște și se crede
Că de obște îi plăcut!

Însă-n ison mari și mici
Petrec bine adivărat,
Fericiți de obște toți
Nu mari numai, ci și mici!

Peste toți îndestulare,
Și la tot lăcuitorul
Cu-a sa mare mulțămire
Fără nici o supărare!

O! Ci mare fericire,
Fără nici o prigonire,
Ci-i dorită tuturor
Ca un lucru cu priire!

Este, dar, de zilepsit
Așa lucru minunat,
Ce lipsește de la noi,
Care acum ne-am pedepsit,

Noi moldavii ci eram
Numiți pe această sferă,
Strașnici întru războire,
Dachii atunci ne chemam!

Însămnați între noroade;
Tremura împregiurașii,
Să supune în biruință,
Și fără a lungi voroava.

Și romanii cei vestiți
Au fost biruiți de dachi,
Și subt dajdie-au și fost
Zic, la dachii cei slăviți.

Las aceste de o parte
Căci au trecut de demult!
Mă întorc mai încoace,
Nu din vremi depărtate,

La domniile Moldavei
Ce au urmat mai pe urmă.
Cîtă fericire-au fost!
Și întărirea toatei slavei,

Stăpînire și ținere
Era însuși de la sine,
Putere și ocîrmuire
Îi a domnului plăcere!

Război bate-n toate părți,
Biruia și apăra
Patrie în fericire,
Priveghind din toate părți.

Pentru că era unire
Și supunere la toate,
Și-al patriei buna iubire
Cu dreapta ocîrmuire.

www.dacoromanica.ro

Apoi după ce-au început
Grecii a să îndesa
La domniile Moldovei,
Nimenc n-au priceput

Ci rău și ei struncinare
Să apropia de toți,
Ca pojarul ce s-aprinde
Și dă toate la pierzare.

Blestemat să fie ceasul
Ce au fost începător
La păsire lor aice.
De le-ar fi crepat și vasul

Acela ce îi aduce
Spre întinare și spurcare
Moldovenilor ce zic
Și să nu fi avut cu ce

La Moldova să mai vie,
Ca să o mai prihănească !
N-ar mai fi fost acel ceas
Și acea nevrednicie !

Moldovenii cei curați
Pitricè într-o unire,
În dragoste, făr'fățărie,
Ca cii adivărați frați.

Păză binele obștesc
Pentru toți cum se cuvine,
Mari și mici într-o măsură
Precum toți mărturisesc,

Bătrînii cei din vechime
Care știu și au văzut
Că-mpreună au trăit,
Nu tăgăduiește nimeni !

Iară grecii începură
A-și arăta istețime,
Procopsala cu fălire,
Făcîndu-se începătură !

Ca șarpele cel veninos
Cînd începe a vărsa
Otrava ce omorîtoare,
Răsturnînd toate pe dos,

Sămănînd cu îmbelșugare
În inimile tuturor,
Fel de fel de răutăți
Cum și toată desfrînare.

Moldovenii, pămînt bun,
Au luat filotimii
Să să arate rîvnitori
Negîndind ce temei pun

Și ce rău o să urmeze
Dintru a lor molifsire,
Căci pe toți ne-au pîngărit
Și nu-i chip să se-ndrepteze.

Cîte-n minte nu încap:
Distrămări, fățărnicii,
Prigoniri și jefuiri,
Că de aceste lor le plac.

Nici unire între rude,
Ba și frații s-au răcit
Păzind numai interesul.
De aceste și mai multe.

În căsătorii nici atîta
Sămn de dragoste se vede,
Subt un chip pre mincinos
Fel de fel la toată vîrsta.

Și pe cea ce nu iubește
Pe alți bărbați, cu turbare,
De rîs este tuturor;
Și că-i proastă o vorbește.

Matufă și nătărancă,
Neștiind a trăi-n lume,
Săcîlă și fără minte
Ce-mblă-n lume ca o oarbă.

www.dacoromanica.ro

Şi bărbaţii făr'cruţare
Daţi cu totu-n desfrînare,
Nu se cruţă, nici gîndesc
La păcat şi întinare;

Cîte şapte pe zi-nşiră
Şi-ncă se mai nevoiesc
Ca mai multe să găsească.
L-acest rău toţi se porniră:

Cei bătrîni dau pildă ră
Însuşi la al lor copii
Care apoi se silesc
Cu o mare sîrguinţă

De a-i întrece la tot răul,
Arătînd o protimie
La toate destrămările,
Părîndu-li-se vrednicie.

Apoi iarăşi mă întorc
La stare cea mai înaltă
Care sînt ca dumnezei,
Ce pre nourii se port.

Cea mai mare-a lor mîndrie
Nu-i de spus, nu-i de crezut,
Trec cu toată socoteala
Piste toată omenire.

Nu au nici o căutare
Pentru cel de altă stare
Ci întocma îi priveşte
Ca pe un bou ce-l slujeşte.

De-au alergat la dreptate
Cu jalobă de strîmbătate
Cercetează-ntîi răcivetul[1]
Şi apoi să facă parte

De cele ce-au jăluit,
Căci într-altfel nu se poate
Ca unui judecător ce este.
Şi să-i fie cunoscut

Că va cîştiga dreptate
Fără nici o îndoială;
Iar de nu va rămîne
Să-şi caute la altă parte.

Săracul jăluitor,
Ce să facă la nevoie?
Merge, se îndatoreşte
Ca un biet nevoitor.

Un leu faţa, cinci lei aţa,
N-are alt ce să mai facă
Ca să vază un sfîrşit
Să-şi mîngîie şi el viaţa.

Dară încă celelalante:
Răpiri, jafuri, dezbrăcări
De la tot feliul de stări,
Strîmbătăţi şi multe alte

Care nu pot ave număr,
Se urma neapărat
De-obşte ca o legiuire
Fără a avè vreun cuvînt.

Răutăţile aceste,
Fieştecare muritor
Poate ca să înţeleagă
A lor izvor care este.

Vederat se cunoaşte
A grecilor înzestrare
Cu care au împodobit
Pe moldoveni fără îndoială.

[1] Corect: ruşfetul.

www.dacoromanica.ro

Şi încă cu filotimie
S-au silit de a-i întrece
Ca de-o mare vrednicie.
Negreşit i-au şi-ntrecut !

Ziditoriul au răbdat
Îndelung, cu bunătate,
Dar lucrul au agiuns
Încît toate au pătruns.

Nu mai era izbăvire
Căci trecuse peste fire
Răutăţile de obşte
Şi au trimis răsplătire

Patrioţii îmbuimaţi
Şi cu totul ameţiţi.
Fumul al mîndriei lor
Prisosise-acum la toţi.

Taraful şi împărecheri,
Alegeri şi brăcuiri
De neamurile cele sfinte
Şi-altor spiţă lepădări.

Unii din ceriu pogorîţi,
Alţii din pămînt zidiţi,
Iar alţii din dobitoace,
Nu toţi din Adam născuţi.

O, vai ce ticăloşie !
Se pierduse cumpătare,
Se-ncîlcise toată stare
Într-aceste mişelii.

Vreme dară au venit.
Ceasul cel otrăvitor,
Spre pedeapsă hotărît,
Dară nime n-au simţit.

Vine Ipsilant, un ciunt,
Vine focul în Moldova,
Vine răul cel de obşte
Care nu s-au pomenit

Vreodată în Moldova,
Această nenorocire,
Nici tătar, nici altceva
Cu-aşa mare vărvărie.

Patrioţii toţi de obşte
Turburaţi întru alegiri
De familii şi de neamuri
Şi-alte blestemate pozne.

Nice vreme îi ierta
A mai socoti ceva,
Ci-ntr-această ameţire
Intriga se căuta.

Văd pe Ipsilant că vine
Cu cîţiva pe lîngă sine,
Văd mişcări deosebite
Care nu s-arată bine !

Nu se trezesc ca să vadă
Ce foc mare se aprinde
Şi dărmare negreşit,
Căci cu toţii o să cadă.

Ci tot intriga păză
Lăsînd cele de folos,
Şi cînd cere trebuinţa
Ca să se unească toţi

La un glas, la un cuvînt,
Întru tot ca patrioţii,
Vreme încă mai era.
Pînă focul lua vînt

Ca să-mpingă şi să stîngă
Răul ce se-nţelegè.
Atunci putè proftaxi
Şi deodată năduşè

Pe acei cinci, şase crai
Cu ciuntul lor împreună
Să-i de spate-napoi
Fără nici un alai.

www.dacoromanica.ro

Dar alegire de neamuri
Şi intrigile ce urma
N-au dat vreme a-nţelege
Din pricina-cestor halsuri.

Dar, iar mă întorc şi zic
Că ceasul urgisirilor
Sosise fără apărare
Ca să dè cuget cumplit.

Eteria s-au vestit,
A grecilor unire-ndată.
Adunări de toată breasla
Şi mulţi crai ce-au mai găsit

Vezătei nenumăraţi
Şi ciocoi şi slugi mulţime,
Toţi vestiţi de căpitani
Fel de fel de spînzuraţi,

Curcănime de la curte,
Au făcut şi ei gravură
Luînd cetatea beilicul
Tăind şi vreo cîţiva turci.

Comandirii cei mai mari,
Cneazul şi cu Ipsilant,
S-au pornit cu oaste-n gios
Ca cei ce erau mai tari,

Ca s-arate biruinţă
Mai mari şi mai minunate
Şi să darme-mpărăţii
Alerga cu sîrguinţă.

Le făcea dimigoria
Ca să-i şi îmbărbăteze
« *Defte pedes ton Elinon*
Sto crasi che ston pelinon». [1]

Apoi după ce s-au procopsit,
Lăsînd toate, au fugit
Supuindu-se la nemţi
Care-ndată l-au primit,

Dîndu-i şi o gazdă bună
Ca să-i fie îndămînă
La cetate, subt opreală
Ca o zurba pus la mînă.

Iar de Eşi ce să mai zic?
Mihai Vodă au fugit
În Rusia, chelipir,
Să trăiască-n fericire,

Lăsînd comandir în loc
Feldmarşal şi gubernator
Pi Pendideca titirezul
Gubernator şi ispractor.

Patrioţii toţi de obşte
Înspăimaţi de vărvăria
Şi de frica viitoare,
Mic şi mare-ntr-o pornire,

Hotărît s-o ia la fugă
Care încotro a putè,
Unii în parte Rosiei
Iar alţii la al Nemţiei

Viaţa să-şi sigurifsească.
Iar avere, domnul ştie!
Cum au putut au lăsat,
Ascunzînd cu tăinuire

Unii prin casele lor
În tainele ghevghirilor,
Alţii pe la mînăstiri
Prin adînci beciurilor lor.

---

[1] Δεῦτε παῖ ες τῶν Ἑλλήνων [Haideţi, fii ai grecilor,
Στὸ κρασὶ καὶ στὸ πελίν.ν la vin şi la pelin]
Este o parodie a marşului lui Rigas: « Allons enfants», al grecilor, la 1821. Aici parodia se vede din cuvintele: « la vin şi la pelin».

www.dacoromanica.ro

Neguțătorii fieștecare
Cu o grabă foarte mare
Se încărca necurmat;
Lăsînd ulița cea mare,

Apuca drept pe din dos
Și-n căruțe și pe gios.
Prutul fiind mai aproape,
Au trecut de ceea parte.

Dar vai! ce o să mai fie?
De sărăcime ce era
Fără nici o nădejde
Care n-avè nici un chip,

Nici trăsură, nici putere,
Nici un fel de ajutor
Să se poată da în laturi
Precum trebuința cere.

La o vreme blestemată
Ca aceasta ce au fost,
Alta n-au putut să facă:
Au rămas tot unde au fost.

Numai ce-au avut mai bun
Socotind de lucru sigur,
Au legat, au cetluit,
Prin bisărici le-au vîrît.

Dară vai, ticăloșie!
Nici acolo n-au scăpat:
Toate-acele s-au răpit.
Ah, ceas rău și blestemat!

Mă întorc și mai zic iarăși
De urmare Eteriei:
Răutăți nepomenite,
Prădăciuni și mișelie!

Nu poci să parastisesc
Că-n credință amețesc
Ce neomenire mare
Și ce chip berbăntăresc

Care nu s-au povestit;
Vinuri, spirturi n-au rămas
De vitejii cei vestiți,
Toate ei le-au istovit.

« *Zito i Elefteria!* »
Striga ei fieștecare
Plini de vin și de crepare,
De tot felul de beție.

Căpitanii pe la țară
Se primbla în mare pradă
Cu steagurile lor deschise,
Ca cînd toate biruise:

Care miei, care găini,
La oturac, unde făce,
La mîncare s-așterne;
Dar nu uita nici de vin

Și își trimite suitariul
Cep să dei cu pistolul,
Să cerce care-i mai bun
Și în loc de cep, arbeiul.

Neferi umbla scociorînd
Ce-or mai găsi să mai iei,
Nu era fudul la pradă
Nici căuta numai pîn ladă,

Ci sub scînduri și prin streșini,
Prin părete și prin sobe,
Pe supt vetre, și prin streșină
Și alte locuri ca aceste,

Arătînd cu-adevărat
Că tătarii era proști;
Nici au știut prăda bine
Elenește, așa curat.

Apoi vai, ce voi mai spune
Că nici minte nu-mi agiunge.
Mare scîrbă, mare jale,
Mare stîngere de tot!

www.dacoromanica.ro

Sosiră și ianicerii
Cei vestiți în toată lumea;
După un foc și alt potop
Peste tot o urgisire!

Diavolii de eteriști
Se vîră prin mînăstiri
Să se apere sub ziduri
Fără nice o gătire

Ca să bată război tare
Și s-arate biruință,
Plini de prăzi din toată țara
Și de-a beții-mbuibare.

S-au făcut vărsări de sînge
Prin sfintele mînăstiri:
Au sfărmat biserici, ziduri,
Au prădat de istov tot,

S-au spurcat și cele sfinte
Și batjocură în toate.
Încît nu-i de povestit!
Lucruri mari și pre cumplite.

O, patrie nenorocită
Vrednică de tînguire!
Nu sînt lacrămi îndestule
Să te plîngem cu durere!

Aceasta este răsplătire
Pentru binele ce faci
Și everghitisești pe greci
Întru toate făr-oprire.

Cînd vinè din țara lor,
Era-n toate prè ușor.
Apoi în puțină vreme
Îi îmbogățăi destul,

Trăind toți cu îmbelșugare.
Mari și mici și orice stare
Ori și cît de ticălos
Tot avè și el folos.

Ian vezi dar ce mulțămire
Aduc patriei vitejii!
Frumos nume și-au făcut,
Să trăiască în cel Prut!

Care drum au și luat
După ce s-au cufundat,
Plutind drept la Țarigrad,
Plini de toat-elefteria.

După ce au isprăvit
Strașnicul război vestit,
La Sculeni, dă iaste parte,
Unde s-au văzut cît pot.

« *Zito i Elefteria* »! [1]
Striga toți în glasuri mari.
Piste Prut di ceea parte
Hai cu toți în glovăria

Să fugim și să scăpăm.
Căci avem cu ce trăi:
Avem bani, avem arginturi,
Să tot bem și să mîncăm.

Iară Prutul fiind mare
Și în răpegiune tare
Îi da tumba pîră-n fund
Și-apoi în gios îi pornè!

« *Cocala andriomena*
Is ton Pruton xaploména » [2]
Luînd marșrutul la vale
Și apoi « cali patrida »! [3]

---

[1] Ζήτω ἡ ἐλευθερία! [Trăiască libertatea].
[2] Κόκαλα ἀνδρειωμένα, Εἰς τὸν Προῦτον ξαπλωμένα [Oase viteze cufundatc în Prut] (Partea întîia se referă la marșul lui Rigas)
[3] Καλή πατρίδα! [Frumoasă Patrie].

www.dacoromanica.ro

Dar aceasta nu-i destul!
Au mai trebuit să pată
Bejănari-n toate părți,
Moldovineți despărțiți

Care-ncotro apucase,
Unii la ruși, alții la nemți,
Socotind pe-o scurtă vreme
Să scape de-acè pedeapsă.

Strîmtorați de toate cele
Și-n scumpete înfocată
Apăi încă cei mai mulți
Lipsiți și de cheltuială

În streini făr-ajutor,
Fără casă, făr-odihnă,
Prin bojdeice șăzători
Și prin colibi de nimic.

Vai de halul tuturor,
Nenorociți moldoveni!
Ce păcat au fost acesta
De-am căzut în răsplătire!

Dar toți putem judeca
Dintr-un glas să arătăm
C-acest bici foarte cumplit
De sus au fost hotărît.

Căci sărisem din tot drumul
Urmărilor celor bune.
Am pătimit dar pe dreptate,
N-o poți da într-altă parte.

Dar milostivul Dumnezeu
Ce îi milă de zidire,
De făptura dreptei sale,
Iarăși ne pune la cale

După harul bunătății
Și al îndurărilor,
Iar au trimis izbăvire
Ca la a sa moștenire

Și au năstăvit monarhul
De-au trimis cu legiuire
În scaun stăpînitor
Și la toate-ndreptător,

Puind toate-n rînduială
După vechiul obicei:
Moldovan curat și drept,
Patriot fără greșală.

Pe Ioan Sturza ce-au fost vornic:
Domnul să-l facă puternic,
Fericiți ani să trăiască,
Patria s-o cîrmuiască

După pronia cerească
Bine ocîrmuind toate,
În pace să se veselească
Căci aceasta noi dorim!

Rugăciune patriei.

O, doamne și ziditorule
Tuturor făpturilor,
Necuprins întru mărire,
De viață dătător!

Ție cu toți ne rugăm!
Cu lacrămi și cu suspinare
Și cu inimă înfrîntă,
Ție ne înfățișăm.

Dăruiește de acum
Apărare pentru noi
Că la tine numai însăți
Alergăm ca la un bun.

Împacă, dar, viața noastră;
Nu te uita la păcate
Nici pomeni făr-de lege;
Că la tine năzuim!

www.dacoromanica.ro

Că eşti bun şi milostiv,
Fără margini, necuprins,
Şi îndurător la toate
Nu după a noastre fapte.

Întăreşte pe-acest domn
Ce tu însuţi l-ai ales,
Dăruindu-i de la tine
Chipul ce i se cuvine!

Arh. St. Iaşi, doc. 587/17.

Uneşte toţi patrioţii;
Năstăveşti-i a se trezi
În dragoste şi-ntr-o unire
Şi dreapta ocîrmuire.

Însuţi dup-a ta plăcere
De-a pururi să petreacă,
Iartă toate ca un bun
Şi fii milostiv doamne!

www.dacoromanica.ro

AMINTIRILE LUI
DUMITRACHE PROTOPOPESCU DIN SEVERIN
DESPRE
RĂSCOALA DIN 1821

www.dacoromanica.ro

La leatul 1821 cînd a venit zavera, fiind eu atunci logofăt de scaun, m-a trimis pe mine cu logofătul Dinu Băldea, cluceru Costache Ralet, ispravnicul ce era în acel an la Mehedinți, și sameșu Poroineanu [1], cu volnicii ca să aducem pe vistierul Crăinicianu [2], pe căpitan Dumitrache Colțan i pe căpitan Nicolae Boboloacă, cu pandurii lor care slujiau la București, 300 (la număr) [3], ca să iasă înaintea lui Tudor; că au eșit la Tîrgu-Jiului cu 40 de arnăuți; și ducîndu-mă, la două zile am fost cu ei la Cerneți, cînd ispravnicul cu sameșu să punea în căruță să plece la Craiova; și Tudor venise la Corcova.

Întrebînd eu cu Băldea pe sameșul Poroineanu: « Dar noi ce facem?» A zis (el): « Cum știți».

Vorbind cu acei trei căpitani, m-a chemat cu ei; și am plecat la Tîmna asupra lui Tudor; că venea la Strehaia.

La Tîmna, în casele lui Manolache Fiotu unde ne aflam, ne pomenirăm dimineața cu o mulțime de arnăuți (și) cu panduri, strigînd să ieșim afară că au firman. Eu eram foarte înarmat și tînăr; am ieșit îndrăzneț înainte, cu un Pătru Colțan și alți dumbrăveni voinici, zicîndu-le « să fugă înapoi, că dăm de-i împușcăm», făcîndu-le (și) jurămînt. Ei se tot apropia și striga că au firman; iară rumînașii noștri panduri fiind ușuri de cap (și) văzînd că țin eu cu căpitan Dumitrache la zăpor, și zavergiii strigau pe anume pandurii noștri, fiind iarăși dîntre frații lor, au început toți ai noștri să întoarcă puștele către mine, zicînd: « că și acum țiu cu ciocoii?» Eu atunci de frică m-am făcut ca mort și am zis: « aideți, copiii mei, că mă împușcă».

Iară rebelanții într-aceasta năvăliră la porți și sparseră de intrară în curte; au pus mîna pe vistierul Crăiniceanu și pe căpitan Dumitrache, și pe mine, cu logofătu Dinu Băldea, bătîndu-ne foarte rău, luîndu-ne bani, cai, haine și armele, lăsîndu-ne numai în cămăși; iar lui căpitan Boboloacă cu toți pandurii nu le-a zis nimic rebelanții.

De acolea ne-a dus călări pe cai, pe deșelate, numai în cămăși, la Strehaia, la Tudor; unde acolo erau o mulțime de panduri; și văzîndu-ne Tudor, a poruncit ca, Crăiniceanu cu căpitan Dumitrache să fie băgați în fiare, în clopotnița bisericei, unde era acolo și ciaușu Istrate și Pau Nicolicescu și coconu Bărbuceanu Prisiceanu, închiși; iară pe mine și pe logofătu Dinu ne-au întrebat: « că noi ce am căutat?» I-am răspuns: « că ne-au trimis ispravnicii să-i aducem pe Crăiniceanu și ceilalți să se bată cu dînsul». El a zîmbit de rîs, și a poruncit ca să ne puie la scris, în cancelaria lui, care publicuia în țară, fiind acolea mulți scriitori: Kinopsi, Ortopan, Ghiță Aurel.

A doua zi Tudor a plecat cu ordia și cu noi la Gura Motrului, unde acolo era răposatu Ștefan Bibescu cu răposatu Vicșioreanu [4] închiși, că veneau

[1] Ioan Poroineanu.
[2] Constantin Crăiniceanu.
[3] În acest text am menținut peste tot parantezele rotunde și cele drepte așa cum le-a pus C. D. Aricescu.
[4] Stolnicul Barbu Vițoreanu.

www.dacoromanica.ro

ispravnici la Cerneți; și auzind de Tudor, sta acolo; și ajungînd (Tudor) acolo, de acolo de loc s-au pus la bătaiă, dînd cu puștele unii către alții; și făcînd arnăuții (nedescifrabil) să-i scoață din mănăstire, n-a putut să-i scoață, împușcînd din rebelanți vreo 11; și așa (Tudor) le-a făcut loc de au plecat din monăstire la Craiova.

Iară Tudor s-a tras la Țînțăreni în monăstire. Acolo a poftit pe toți căpitanii să spună unui gospodar Iova, ce era mai mare peste arnăuți, ca să le zică barem să ne dea hainele și caii, iară armele să le ia; și care capătan[i], chemîndu-mă pe mine să arăt ce arnăuți sînt, spuseră lui gospodar, și primi ca să le zică să mi le dea; și arătînd eu pe cel care-mi luase calul meu cel roib, cu șea turcească, și (cu) arșele numai cu fir, luate din Dii, și 240 lei, — iar acum ar face 600, — ziseră să mi le dea; dar el, spînjuratul, de mînie innegri; și scoase iataganul, (și) năvăli pe mine să mă taie; eu didei fuga pe lîngă căpitani (și) luai pe un Vuca baraectarul în brațe, zicînd: « nu mă lăsa, că mă taie». De loc săriră toți căpitanii; și Vuca trase și el iataganul și ieși înaintea luĭ, înjurîndu-l ca să stea că-l face ciopăți; care (Iova) să și opri, dar intră o mare vrajbă între ei.

Auzind Tudor, mă chemă și zise: « să-i las la dracu !» Eu îl rugai să-mi dea un răvaș de drum, să mă duc acasă ca să-mi iau alt cal; și așia făcu carte, luai un alt cal pe deșelate, mă dusei acasă, găsii pe maică-mea și pe frați, le spusei ce am pățit și că mi-au luat tot; se văitară cu toți; iar maică-mea plîngea că mă vedea gol.

Și-mi luase acestea: calul cu tacîmul lui; ipingea roșie nouă; cobure la cal; șea turcească; arșele scumpe; dulamă scobită de postav negru cu cheptuieli grele de mătase; poturi negri cu copci de argint; ilic frumos și taclit; caucul din cap și giubea lungă de postav bun îmblănită cu nafea peste tot și lei 300 cu punga lor din sîn, i pistoalele și cuțitul de la brîu, ce purtam; și cu pușca.

Vorbii cu frații și cu maică-mea să nu mă mai duc la Tudor; iar neica Meiță îmi spuse că via ce o aveam acolo, în acel sat, pe moșia domnească, a îngrădit-o un Neagoe Marinescu, și o sapă, cu ce cuvînt, nu știe.

Am plecat cu el și cu un popa Iordache și Ioan brutarul acolo. Neica Meiță îmi dete un pistol la brîu și el cu o pușcă în mînă. Îl găsirăm (pe Neagoe) săpînd prin via mea; eu îi zisei: « apoi ce este aceasta, Neagoe?» Și era cam coastă. El era din deal, cu un săpoi în mînă; mă înjură, zicînd, « că nu mai sunt ciocoi în țară». Și văzui că înnegri, și ridicînd (el) săpoiul, trăsei pistolul, zicînd să nu dea; el ajunse și cînd să dea, eu *țac* cu pistolul, și minți săpoiul de la cap, de mă lovi în ghigialîc, și ferii taclitul cu care eram legat la cap, lovindu-mă la mîna dreaptă puțin, ce țineam pistolul cu ea, și mi se muiă la vale mîna; cînd de loc (Neagoe) al doilea ridică să mă omoare, dete neica cu pușca de la spatele meu, zicînd: « nu da, că te împușc», și-l lovi prin picioare, de-mi lungi viața, că de nu da (neica) cu pușca lui, (Neagoe) da o dată și mă omora.

www.dacoromanica.ro

După aceea, văzînd că romînii au luat nas, m-am dus speriat și am luat pe nepotu Ghiță și iarăși m-am dus la Tudor, găsindu-l tot la Țîntăreni; cînd acolo iată și răposatul maior Ciupagea, numai în cămașă, jefuit de zavergii.

De acolo plecarăm cu Tudor din Țîntăreni, cu vreo 7—8 mii de pandur și arnăuți și pînă să ajungem (la Oteteliș), arnăuții au fost ajuns la Benești unde acolo se bătură cu arnăuții boierești și împușcînd (boierii) un arnăut, (zavergiii) luaseră tot de la bieții boieri. Noi am ajuns cu Tudor și văzînd el acea urgie pe acei boieri, ce au făcut blestemații de arnăuți, a oftat cu supărare și le-a zis: «cu ce poruncă fac așa?» Ei s-au îndîrjit și către Tudor, iar el a tăcut.

De aci am plecat la Oteteliș. Acolo a mijlocit de a omorît (Tudor) pe chiar bairactarul Iova, gospodarul lor și pe un Ioan arnăutul, cel mai rău. Dimineața, văzînd capetele lor în țeapă, strigînd (pristavul) că cine va face ca ei, ca ei să pățească, Ciupagea luă vorbă cu mine, cu Aurel și alții 11, tot parte boierească, ca să ne facem nevăzuți și cu care făcînd așa, am plecat și ne-am dus la Rîmnic la un cumnat al lui (Ciupagea), ce-i zicea Ignat buluc-basa, cu care am mers peste Olt; și am prins doi zapcii de ne-au dat cai, arme și vro trei patru mii de lei.

De aci, aflînd că vine un căpitan, Barbu Țapu, de la Cîineni, și vreo 15 panduri cu cari a (fost) ținut drumul la mulți boieri de i-au jefuit, maior Ciupagea ne-a făcut un cuvînt: « Că acum e vremea, că cum au luat alții de la noi, să luăm și noi de la alții și să ținem calea acelora».

Am luat un mare curaj și am ținut calea la drum, căci (noi) eram 12, și anume: maior Ioan Ciupagea, Gheorghe Aurel, Dumitru Tîrîșu, Stanciu logofătu, Sdîrlea, Ghiță Popescu, Petcu Sîrbu, Nicolae Bechereu, Ioan Bălțățeanu, Ispas Bulucbașa și cu mine, pe care (panduri) i-am luat în puști, dinainte și după urmă, zdrelind nepotu Ghiță pe unul, ce era mai îndrăzneț, iară căpitan Țapu strigă că se predă[1]; noi am scos iataganele și i-am prins pe toți, le-am luat acele jafuri, cai, arme, argintării, haine boierești și banii. Ne-am întors înapoi pe Topolog la Olt (și) trecînd Oltul, am venit pe sub munte acasă, și Ciupagea, Aurel și Tîrîșu s-au dus la Cerneți.

Noi, și acasă fiind, nu puteam să trăim de panduri; că veniră într-o zi trei, și găsiră pe neica Niță la Vlădaea și pentru mine a vrut să-l taie; și aflînd noi, eu, neica Meiță și nepotul Ghiță, merserăm la ei, și găsirăm pe neica Niță plîngînd. De loc noi traserăm iataganele și i-am bătut toate bătăile, de vai de ei ce au pățit; și (ei) s-au dus și au spus lui Solomon și (Solomon) a trimis vreo 5—6 panduri din Valea Aninilor să ne împuște; că așa era vremea, pe împușcat, și noi nu am fost știut.

Într-una din zile, auzirăm din deal că în sat la Almăjel au venit Badea Garofoiu cu alți panduri; eu, fiind cu el prietin, am plecat cu neica Meiță și cu Ghiță la casele Dimitreilor unde erau pandurii; cînd am ajuns aproape în bătătură, deodată ieșiră 5—6 panduri cu puștile întinse către noi, necunoscuți

[1] În textul lui C. D. Aricescu: se pradă

www.dacoromanica.ro

panduri; noi strîmbarăm caii și (ei) deteră foc în noi cu puștele. Atunci noi ne împotrivirăm către ei și (ei) se traseră în case de umplură puștile, iar noi plecarăm spre valea Dobrii, căci nu era Badea cu ei.

De acilea am plecat drept la Solomon și l-am aflat la satul Argintoaea cu oștirea lui, patru-cinci sute de panduri. Mai era lîngă dînsul și căpitanu Dumitru Bușteanu i Gheorghe Ispăsoiu, vrăjmașii noștrii, de ne pîra la Solomon. Și cum m-am înfățișat la dînsul, a zis că să fiu la pază; la urmă m-a iertat și am fost cu el prin sate, multe zile. Apoi iarăși ne-am cerut pe acasă, cînd a trimis Boboc (să mă cheme) și m-am dus iarăși cu neica Meiță i Ghiță la Strehaea, unde petreceam prea bine. Dar într-una din zile zise [Boboc] că se duce pe la Solomon la Țințăreni. Eu zisei ca să mă duc și eu. Neica Meiță zise ba, să nu mă duc, că: «știu cine sînt acolo, acei vrăjmași ai noștri». Nu-l ascultai, ce-i luai cu mine pre amîndoi năzuind la Boboc că îmi va fi de ajutor.

Cînd am mers la Țințăreni și m-a văzut Solomon [ce era cu serdar Costin] de loc a poruncit și ne-a luat armele, tacliturile de la cap și caii, mie și neichii Meiță, iară nepotului Ghiță nu, și ne dete în pază la pandurii lui Bușteanu, vrăjmașul nostru.

A doua zi plecarăm la Tîrgu-Jiului. Mie îmi deteră un alt cal, de nu făcea 5 parale, iară neica Meiță mergea pe jos prin noroi după mine, să vază ce îmi face și să văita cu amar auzind de la panduri că o să mă taie; și el nu era în nici o pază, iară Ghiță se ținu după mine pînă la un loc, *astemăt* [?][1] și de frică fugi de la podul Turburii.

Noi ajunserăm la Cărbunești; acolo se rugă badea Garafoiu de Solomon, în genunghi, că era cel mai credincios lîngă el, și mă iertă; ne deteră caii și armele.

Apoi plecarăm pe o vale. Solomon era mai înainte cu pîrîșii noștri lîngă dînsul, iar eu mai pe urmă cu unchiu-său, căpitanu Enache Pleșoianu; și vedeam că dă mulți cu puștile să împuște purcei, de la niște scroafe, și nu lovea. Eu, fără să judec că vrăjmașii stau să mă piarză și să fiu aproape lîngă Solomon, că așa vrea pentru unul ca mine, să-l slujesc și să-l cunosc de aproape, am dat cu pușca, ce aveam umplută cu glonț și de călare am împușcat un purcel.

Vrăjmașii mă pîrîră că eu nu mă astîmpăr și fac jafuri fără de porunca lui Solomon, pe care aducîndu-l la o mare mînie asupră-mi, a poruncit să mă ducă la dînsul, și s-a fost jurat ca să mă împuște, pe unde să împușcase omul de la Almăjel; și mă duseră la dînsul, unde era la un cîmp toată oștirea, roată pe lîngă dînsul, să vadă [de] împlinește jurămîntul. Unii se ruga, alții mă pîra. Căpitan Enache, unchiu-său, striga: « Ioniță, să nu împuști voinicii, că este păcat ! »

Cînd ajunsei la dînsu, și cu neica Meiță dupe mine, stă Solomon cu pistolul întins în mînă, porunci și-mi luă taclitul de pe cap [și] zise: « Bre ! pe unde ai împușcat omul cel de la Almăjel care spun d-lor?» Adică, Gheorghe Ispăsoiu și Bușteanu. Eu văzînd că o să mă împuște, de frică nu apucai de loc să zic

[1] De fapt: aștemătul, de-a șteamătul, care înseamnă: a merge la oarecare distanță, a se ține după cineva.

www.dacoromanica.ro

nimic, nici că-mi da în gînd să zic că Neica, văzînd că o să mă omoare, a dat; dar neica Mieiță, ca frate, ieși cu peptul înainte-i, și strigă: « Eu l-am împușcat, stăpîne, iar nu frate-meu». Solomon zise atunci: « De ce?» Neica știu că zise: « Apoi un frate, cînd vede că-l omoară altcineva [pe frate-său] să cade să nu-l lase, ci să-l scape, ca pe un frate».

Atunci Solomon pocni cu pistolul în sus, spuindu-i [neica] că [țăranul] a dat cu un săpoi tocmai în capul meu. Vrăjmașii se întristară, iar prietenii se bucurară. Dup'acestea, tot nu s-a putut limpezi de mînie Solomon, după făgăduiala ce le-a fost dat vrăjmașilor, ci a poruncit de m-au pus jos și m-au răstignit, unii de mîini alții de picioare, și a luat chiar mîna d-lui un par ca pe mînă de gros și a dat de vreo zece ori, de am rămas mort, mult, și m-au sculat, cine? nu știu! de m-au luat căpitanu Enache și mi-au dat pietre roșii. Și de aci am plecat și neica Mieiță a venit acasă, iar de mine, după ce și-a făcut Solomon tot cugetul ce a avut, a vorbit cu unchiu său să fiu al lui de aproape. Și mi-a zis să mă închin lui Solomon, că-mi va fi de aici înainte ca un părinte. Am și mers la dînsu și iar eu, ca un mai mare [ce era el], mi-am cerut iertăciune și care m-a luat de aproape lîngă dînsu; cu el mîncam, lîngă el dormeam i scriam, încît la urmă mă avea ca pe un copil și-mi spunea că vrăjmașii au stat de dînsul să-mi piarză viața și că dă slavă lui Dumnezeu că nu mi-a luat-o; mi-i arăta cu mîna și (ei) să uita la noi cînd ședeam la masă, iar ei în picioare stau plini de amar.

După toate acestea am plecat asupra Rîmnicului, 4—5 sute de panduri și cu gospodar Anastasie [1] cu arnăuții, ca să ne întîlnim cu Tudor, auzind că a plecat de la București. Și mergînd la Drăgășani am găsit orașul pustiu: fugiseră toți neguțătorii. Și eu intrai într-o cocină de porci unde era un țigan bogat; și scoțîndu-l, spuse că de frică a intrat acolo, socotind că sînt turcii, auzind că de seară sînt la Brîncoveni; și mergînd eu el la Solomon, spunîndu-i, porunci: « caii! și să plecăm». Pandurii umpluse pivnițele cu ploștile să ia vin. Îmi zise mie Solomon ca să-i scoț că vin turcii. Intrai în pivnița răpos. Băluță boltașu din Craiova, unde era 24 de buți cu vin și altele cu rachiu. Dedeseră găuri 100 prin ele, și curgea vinul prin ploști. Le zisei să iasă că vin turcii.

Săriră cu puștile la mine, mai ales un pîrîș al meu de aproape, anume Bușteanu; ieșii afară, și spusei lui Solomon, că stă călare în ușă și strigă; îmi zise că cine? Eu îi arătai pe cel pîrîș al meu. Dete Solomon cu pistolul în el și-l lovi la un picior. Atunci ceilalți de frică fură gata, și plecarăm pînă la Zevedeni [2] în sat. Găsirăm satul fugit. Ne trăserăm acolea sub deal, în niște pruni în țarină, să odihnim; că era vară și căldură grozavă.

Slugerul Solomon cu gospodar Anastasie Mihalopolu se culcară pe un covor și porunciră să fie toți pandurii gata. Iară eu cu un polcovnic Luță și

[1] Este vorba de Anastasie Mihaloglu, numit mai departe în acest memoriu Mihalopolu.
[2] Corect: Zăvideni.

www.dacoromanica.ro

Ioan Locusteanu, din picioare, mîncam un pui de găină; și caii-i țineam de pripon; iar proștii de panduri luară șelele după cai, și îi împiedecară. Cînd, ne pomenirăm venind pe marginea Oltului cete de turci călări în fuga mare; și de loc mă dusei la Solomon, îl sculai și zisei: « Iaca turcii !» Strigă: « Gata caii !» Și ieșirăm înainte-le în niște grădini, [unde] se strîmta drumul și unde era bine de ținut foc; și noi, cei ce fuserăm gata, de loc plecarăm unde porunci se [Solomon] înaintea turcilor. Ajunserăm la acel loc; sosiră și turcii. Începurăm să ne batem cu puștile; ei stau și dau, noi stam și dam la acea strîmtoare, iar pandurii noștri ce [nedescifrabil] sloboziseră caii; [și] auzind pocnetul ce se da grozav, caii s-au spăimîntat, și fugînd [caii] a rămas pe jos. Turcii veneau gros și se înmulțiau; ai noștri, unii dedeseră fuga la coastă; împușcară pe baraectar Mihale ce ținea bairacul, și vro doi panduri voinici. Ajunse și Solomon. Eu, în zorul acela, am sărit de pe cal și am luat bairacul în mînă de jos, și puștile nu contina. Ei în noi, noi în ei. Solomon zise: « Că ce facem? că ne ocolesc turcii». Și da mereu cu vro două sute de panduri. Iar zise Solomon: « înapoi !» văzînd că ne-a ocolit de tot și unii din ai noștri fugea. Am plecat pe față [și] turcii dupe noi venea și da strigînd: « dur, bre !» Mai puserăm obuzi [umpluturi] [și] împușcarăm în-nisce vii mulți turci, că de nu făceam așa, nu scăpam, că obosiserăm și stătuse și caii.

După aceea, turcii ne ajunseră de tot; în deal ne mestecarăm cu ei. Un turc cu un cal galben ajunse să taie pe Bușteanu. [El] strigă către mine: « Nu mă lăsa, neică !». Îmi veni în gînd cînd mă pîra la Solomon, să-l las ca pe un vrăjmaș ce-mi era, dar iarăși, ca să cunoască că, împrotivă, l-am scăpat de la moarte, dedei cu pușca și lovii turcul în piept. [Turcu] se lăsă pe șelele calului, că era aproape, cînd de loc sosiră alți doi vrăjmași. Ochii; însă ei țineau tot la Bușteanu, că-l vedea cu mîna pe pistol; cînd era să-l ajungă turcul, țin minte, tot pentru pîra dinainte, că-i va da dracu în gînd să dea în mine în acea furie a bătăii.

Pușca îmi rămase goală. Apucai pe un făgaș în vale. Bușteanu se duse, cînd la o poieniță îmi ieșiră alți doi turci înainte, pe jos, cu puștile către mine, zicînd: « Cați, măi curvo !» Eu cu pușca către ei, goală, zicînd și eu, « Caţi, măi curvo !» Ei se deteră dup'o tufă, eu avui vreme și încălecai pe cal. Văzui că nu dau cu puștile, pricepui că sînt goale, ca și a mea; luai curaj. Aici pe loc, iată un Ioniță Ceaușul din satul Sălcuța, al lui Solomon; fugea către mine, și doi turci îl gonea pe jos; și turcii îl ajungea, îl ajungea, să-l taie cu iataganele. [El] strigă către mine: « Nu mă lăsa, nene !» [tocmai] cînd umpleam pușca d'a călare. Stătui și zisei: « Ia-te de coada calului». Și așa făcu. Dedei scări calului, ca d-o bătae de pistol, într-un deal. Turcii rămaseră de nu-l ajunseră să-l taie, și clătinau din cap zicînd: *avradini sictin* [1], cu puștile. Noi dinprotivă, tot așia ziceam, *avradini sictin*, și cu armele goale, numai în pușcă

[1] Cuvinte turcești indecente.

www.dacoromanica.ro

băgasem și o păstram tot pentru cei alți doi dintîi. Iar d-acilea mai veniră d-ai noștri. Turcii se-ntoarseră înapoi, umplurăm armele bine. Acolo începurăm a ne strînge și căpitanii luînd socoteala, mulți lipsea din panduri.

Iar Solomon, fiindcă i-a spus Bușteanu că l-am scăpat de la turc de nu l-a tăiat și l-am împușcat [pe turc] și Ioniță Ceaușiu asemenea, [că] i-am scăpat viața, mai vîrtos că am luat și steagul din așia zor de bătae, mi-a dat zece mahmudele și mă avea ca pe cel mai bun copil al lui.

De acilea plecarăm, ieșirăm în vale, spre Romnic, să mergem, cînd ne pomenirăm cu o sumă de inși călări ca la 400—500, toți negrii, *cabădai*. Socotirăm că sînt tot turci, luarăm o *desperiere* [spaimă], vorbindu-ne unii către alții, că venea spre noi, și făcurăm jurămînt, sub blestem, spate la spate, toți să murim acolea sau toți să scăpăm. Ne deterăm jos du pe cai, lepădarăm cizmele din picioare, cine aveam, plecarăm cu puștile în mînă, paradă [la front] la ei, ei la noi; și nu știa nici ei, nici noi, ce sîntem. Ei văzînd că am înghenunchiat la pămînt gata dă bătae, trimiseră doi înainte spre noi, și cei mulți se opriră. Și Solomon porunci mie și Badi Gărcioc să ne ducem și noi doi înainte spre acei doi. Prinserăm caii, încălecarăm cu puștile gata în mîini, apropiindu-ne unii către alții, ca de o bătaie de pistol și strigarăm: « Ce sînteți?» Ei zic: « creștini !» Dar ei zicea nouă: « Dar voi ce sînteți?» Noi cu puștile la ochi: « creștini !» Și ne apropiam unii către alții, spuind [ei] că sînt cu gospodar Gheorghe Cîrjalîu, asemenea și noi spuserăm cu cine sîntem. Se întoarseră înapoi la ai lor și noi la ai noștri. Spuindu-le, [ai noștri] se sculară și prinseră caii du pe cîmp; și așa veni acel gospodar cu ai săi, socotind întîi noi că sînt tot turci, ajutor celor de la Zăvedeni. Și spuse [Cîrjaliu] că vine Ipsilanti[1] cu muscalii la Rîmnic, unde plecarăm cu toți. Și ajungînd la oraș, ne lovi o piatră foarte mare și iute grozav, dar multă, pînă s-a făcut groasă de o palmă.

Șezurăm acolo trei zile. Solomon, de unde află, nu știu, că n-ar fi muscali.

Dimineața, îmi spuse [Solomon], numai mie, că să duce în țeara nemțească, începînd să plîngă, și zise să nu spui nicicui. Să făcu bolnav și să găti. Veniră din căpitani, oamenii lui, și care se întristară foarte. Plecarăm mulți cu dînsul, pînă aproape de Cozia. A stat în drum [Solomon] și a spus iarăși la toți că nu vin muscalii. Își luă ziua bună după ce ne sărutarăm și plînserăm cu amar.

Întorcîndu-ne, ne duserăm tot la comanda gospodarului Mihalopolu. A doua zi auzirăm că veni și Ipsilant cu muscalii, la Olt. Eu, de multă dorință ce aveam pentru muscali, scosei cinci mahmudele din 500 ce aveam lîngă mine, bezi bani albi, și le dedei în mîna a cinci căpitani, cei mai zdraveni, și anume: Dumitru Bușteanu, Vasile Crăpatu, Barbu Țicu, Ghiță Cuțoi, Nicola Urleanu, că, de vor fi muscali, să facă orice o vrea cu ele [cu mahmudelele].

Plecarăm la Olt, înainte-le, toți șase călări. Ajungînd, văzurăm dincolo [de rîul Olt] o sumă de oameni, tot negrii și călăreți, (unii) cu suliți, alții pe jos, împreună și mulți panduri d-ai lui Tudor, mehedinteni și gorjeni. Trecurăm

[1] Adică Alexandru Ipsilanti, cu oastea eteristă.

www.dacoromanica.ro

Oltul la ei, văzurăm și cinci tunuri, merserăm la o cămară [casă] unde era și se gătia să mănînce, ascultarăm să vorbească muscălește. Auzirăm zicînd: «ella do, adelfe!»[1]. Alții: «ti camis»[2]? [nedescifrabil].

Pricepurăm că noi am rămas în mîna turcilor, fiind greci, iar nu muscali! Luai mahmudelele înapoi, ne întoarserăm înapoi foarte mîhniți, auzind că vin și turci. Pe Tudor nu-l vedeam acolo la Rîmnic.

Acolo la Rîmnic mergînd d-nu Ipsilant, luă de la gospodaru Mihalopolu 20 000 lei, și-i împărți pe la oștire, sîrbi, greci și romîni, ce ne aflam ca la 5—6 mii; îmi dete și mie 200, că eram grămăticul lui Anastase [Mihalopolu]. Ne zise Ipsilant că muscalii sosesc pînă în trei zile, dar pînă atunci noi să mergem la turcii de la Drăgășani, să-i batem.

Căpitanii romîni se strînseră toți, 40; și mă puseră de făcui o jalbă către d-nu Ipsilant, cerînd pe slugerul Tudor, care-i luase de la casele lor. Și merseră cu jalba la Ipsilant, unde eram și eu acolo, mai aproape. O deteră și o citi tîlmaciul ce-l avea și zise: «că o trimite după el [după Tudor] la Rusia, să se întoarcă la noi, fiindcă e chemat acolo și pînă atunci să nu ședem, ci să mergem la Drăgășani la acei turci».

Și plecară căpitanii mîhniți la locurile lor și unii ziceau: «că dacă au luat pe Tudor, care i-a ridicat de la casele lor, ce să mai șadă la Ipsilant, un grec, călare pe cal și copiii lor sînt în mîna turcilor»?

A doua zi plecarăm la Drăgășani și patru zile am mers tot prin ploi; cînd pandurii, din patru părți-trei [părți] după drum au fost plecat acasă din cei mai voinici; iar ceilalți cu căpeteniile cîte era, ajunserăm aproape [de Drăgășani]. Și să vorbea, seara fiind, pe subt amiazi, să rămîie pe loc, ca dimineața să ocolească pînă în ziuă pe turci; și să traseră [pandurii] pe la pimniți [ale viilor], mai pe deal.

Iar Caravia, cel care era mai mare al mavroforilor du pe jos [pedestri] nu vru să asculte și merse cîntînd, cu muzica Golescului înainte la turci, în oraș, [la Drăgășani] cu căpitanu Enache Cacaleteanu la tunuri fiind trei, și mergea după ei, și pînă să se gătească căpitanii cu rumînașii panduri, ceilalți căpitani auzind că au rămas acel plan jos, a ajuns Caravia înainte și turcilor le-a fost frică tare, [și] s-au gătit să facă un iuruș. Și văzînd putere din parte-ne, [s-au gătit] să dea fuga cu caii la Craiova.

Și așa au făcut [turcii] acel iuruș asupra mavroforilor iar ei, grecii, subțiri [delicați] și mai ales copilași, unii din ei începură a se sparge [a se risipi] și a da fuga, țipînd.

Turcii de loc luară curaj. Ajunserăm și noi, cu căpitan Iordache, Ghiuleragasi, [cu] Farmache, Mihalopolu și alți gospodari, Machedonski, Hagi Prodan, cînd rupsese turcii jumătate mavroforii.

---

[1] Ἔλα ἐδῶ, ἀδελφέ! = Vino încoa, frate!
[2] Τί κάμεις! = Ce faci?

www.dacoromanica.ro

Căpitanu Enache slobozi un tun, și dete spatele. Turcii mai rău luară curaj; împușcară hatoaica [iapa] sărdarului Iordache, [care] rămase pe jos. Deterăm și noi cu puștile, cîțiva. Da și turcii, de vîjia gloanțele ca ploaea. Unul din ai noștri fugi înapoi; turcii, văzîndu-l, luă curaj și [pornind] din vale ne goniră pînă la piscul ce să zice al Călinii, spre Rîmnic, și se întoarseră înapoi.

Iar d-nu Ipsilant era rămas de a doua zi cu cazacii moldoveni, 200, la satul Bocciana,[1] ca să vadă ce izbîndă făceam. Cînd ne-am dus acolo, [el] plecase la Cozia spre țara nemțească; și ne-am dus după el, unde ne-a zis să ieșim pe munți, că în 4—5 zile vine el cu nemții, pînă să ajungă muscalii.

Atunci ne-am ales tot noi, 13, care și mai-nainte fusesem cu Tudor pînă la Oteteliș și ieșind în muntele Lotrului, pe postul lui st. Petru, acolo sus în munte la o stînă ungurească sprijinirăm un egumen cu sumă de bani la dînsul, cu doi arnăuți și doi țigani, cu două saxanale. Umblară să ni se împotrivească arnăuții, dar noi îi luarăm în puști și rănirăm pe unul puțin; și începură a zice [nedescifrabil] le luarăm armele [și caii] ce fură mai buni de drum, dar egumenul cunoscu pe unul ce era cu noi din Craiova, îl luă de gît, rugîndu-se ca să-l scape. Eu zisei ca să-i luăm din bani, [dar] acel ticălos se ruga, vai de el, că-l cunoaște, și vin muscalii; se uni și Ciupagea cu el. Eu, văzînd a lor slăbiciune, le-am cerut să mă spovedesc și încredințîndu-i cu jurămînt că nu-l tai, a spus călugărului, și așia am mers cu el sub un brad frumos mai de o parte, zicînd: « Vezi tu, călugăre, că eu nu umblu după spovedit, ci după bani. Acum strig feciorilor mei de te face ciopăți; adu banii». Ajungîndu-l un cutremur, el de frică s-a dus în covergă unde doborîse saxanalele și a luat galbeni 100, de mi-au adus, zicînd către ceilalți ai mei ce ședea acolea și mînca niște jimble, că a luat o cărticică, și aduse suta de gălbinași. [Eu] îi sărutai mîna, [el] mă sărută pe obraz, urîndu-mi ca să trăiesc. Apoi scoase la toți un clondir cu rachiu de cel bun, și băură. Mă blagoslovi și plecarăm pe munte.

A doua zi ajunserăm la Tîrgu-Jiului în faptul de ziuă; și traserăm la slugerul Ciupagea ce era orînduit ispravnic cu Moangă acolo, de Tudor. Cînd acolea, în marginea orașului, vedem o mulțime de oameni ferbînd; iată un creștin cu un car ce ducea [nedescifrabil] pentru turci. Întrebarăm: « Unde șade ispravnicul Ciupagea?» [El] zise: « Fugiți, frate, că vă taie turcii ! cunoscîndu-ne pe semne, iar Ciupagea a fugit de ieri la munte».

Turcii luară de veste și pînă să încalece pe cai, noi deterăm în Jiu, cu caii înot, [și] ieșirăm dincolo și deterăm la patru să ia înainte, iar noi 8 rămascerăm în crîng. Veniră turcii țipînd aproape de noi în pădure și nu ne vedea, fiind noi pitiți, și slobozirăm focurile unde era ei strînși, la o desime în pădure. Picară vreo trei, și atunci începură [și ei] să dea focuri de toate părțile. Ne spăimîntarăm și deterăm fuga, că caii erau duși mai de mult, nici mai avurăm

[1] Este vorba de actualul sat Bucșani care face parte din comuna Ionești, raionul Băbeni — Bistrița, regiunea Pitești. Autorul memoriului a cunoscut pronunțarea mai veche: Bocșeani, pe care a deformat-o sau din greșală o va fi scris Bocceana.

www.dacoromanica.ro

vreme să-i bulduşim [jefuim], decît Stanciu Pleniceanu a luat o puşcă numai sidefuri şi un şal de la capul unui turc, ce picase mai aproape de el.

De acilea, ajungînd la cai, apucarăm muntele şi pe la chindie ajunserăm la Tismana unde acolo era sumă de rebeli cu metereze făcute în toate părţile. Acolo ne-am făcut două cete, şi am plecat la Starmina şi la drumul olacului, să ţinem calca la turci. În ceata în care eram eu, era Slotea grecu, ce ţinea Corzu în arendă,[1] iar în ceata cealaltă era Mitroi. Ei au mers la Starmina, au împuşcat un turc, [şi] au venit cu capul lui la gospodar în monastire, şi cu ce mai pleşcuise dc la el; noi aflînd că sînt vreo zece turci la Corzu, am mers la ei din Dragorcia [nedescifrabil] şi cînd ne-au văzut [turcii] s-au închis în casă.[2] Pandurii s-au băgat în nişte buţi şi s-au rostogolit la casă[3] de i-au dat foc. Am scos şapte, iar doi şi un pandur turcesc au ars în foc. Aflarăm că toată ţara s-a umplut de turci, şi muscalii nu mai vin. Gospodar Năstase[4] porunci să taie turcii. Eu, fiind pe valea Tismanei, cu un Constantin Tăinaşu logofătul, la mere, să mîncăm, pe jos, auzii pocnete la monastire. Scotea cîte unul afară din poartă şi Vuca baraectarul cu Nicolae Vîrbiceanul îi împuşca, şi alţii le tăia capul. Cînd pe unul din turci, cel mai voinic, să-l scoată pandurii pe uşă, [el] a zmicit din mîinile lor şi a dat fuga prin ordie, după care curgea pistoalelc. Şi ieşind din ei nevătămat, apucase către noi fugînd desculţ, şi striga dupe el mulţi: « ţineţi-vă la turc». Mă slobozii cu acel Tăinaş, cînd turcul apucă pe munte, şi luă o piatră în mînă; cînd îl ajunsei, răcni [turcul] şi dete să dea cu peatra; [eu] trăsei iataganul şi-i tăiai gîtul jumătate şi umerile. Căzu [turcu] jos, şi-i luai capul. Îmi dete Mihalopolu trei mahmudele, că zicea [el] ca să le trimiţă [capetele] la Tîrgu-Jiului, la turci.

Cînd, a doua zi, ne pomenirăm cu mulţime de turcime că vine [spre noi]; am plecat noaptea din monăstire pe munte şi la ziuă am fost în gura Cloşanilor.[5] Ne-a luat turcii la goană.

Era cu noi sărdar Chintescu grămăticul gospodarului Mihalopolu, era pitar Petre Strehăianu, era Ioniţă Zoituzu pe care ajungîndu-l turcii l-au împuşcat.

Am trecut pe Scărişoară muntele la streaja nemţească, şi turcii tot după noi. Eram [la vamă] ca la 600 [şi] pînă să ne scrie ne şi ajunseră turcii şi împuşcară pe un sîrb, tocmai în streajă.

Ne puseră nemţii într-o peşteră, să facem lăzăret, unde nu era nici apă nici pîine, etc.

C. D. Aricescu, *Acte justificative...*, p. 34—47.

---

[1] Slotea, în acte numit Zota, ţinea moşia Corzi în arendă, împreună cu Anastasie Mihaloglu.

[2] Lupta are loc în ultimele zile ale lunii iunie.

[3] Casa era a biv vel logofătului Dumitrache Brăiloiu. La această luptă au luat parte, printre alţii: Matei Brăgarul, Şerban logofeţel, Simeon Mehedinţeanu, Buşe, Gheorghe Dascalu, Oprea Grecu, Vuca bairactarul, Ghiţă Boiangiu şi alţii, pe care D. Brăiloiu îi trage la judecată în februarie 1822, cerîndu-le despăgubire pentru casa arsă (Arh. St. Buc., Condica depart. criminalion Craiova, 905, f. 15 v—16 v). Unele date despre căpitanii şi pandurii care au participat la aceste evenimente se găsesc şi într-o listă specială (Acad. R.P.R., doc. XXXIX/78).

[4] Năstase (Anastasie) Mihaloglu.

[5] Spre sfîrşitul lunii iulie.

www.dacoromanica.ro

AMINTIRILE LUI IORDACHE OTETELIŞANU DESPRE ATACUL PANDURILOR ASUPRA BOIERILOR LA BENEŞTI ÎN 1821

www.dacoromanica.ro

Istoria rebeliștilor ce ne-[au] jefuit la Benești în anul 1821, martie 2

[Pe verso, pare de altă mînă:] Memoriu asupra istoriei [?] rebeliștilor lui Teodor. De eu Petrache [1]

În anul 1821, viind aici în Craiova știință de la București că Șuțu vodă, ori firește sau otrăvit de eteriștii greci, au încetat din viață; și cum că slugeru Tudor Vladimirescu, aflîndu-se acolo, ori din întîmplare sau chemat într-adins, au pornit din București la 17 sau 19 ianuarie cu 40 sîrbi și arnăuți din garda domnească și au trecut Oltul dincoaci. Și mergînd la Tîrgu Jiului, au luat pe Dinicu Otetelișanu, unul din cei doi ispravnici ai județului Gorjiu, căci celălalt ispravnic, Iorgu Văcărescu, se afla ieșit în județ cu altă trebuință; și s-au dus la mănăstirea Tismanii, unde îl ținea în pază. Și el au început a strînge panduri. Și după ce și-au făcut un număr oarecare din județu acela, s-au tras la Strehaia, în județul Mehedințului, spre același sfîrșit.

Boierii divanului Craiovei, căci caimacamu lipsa la București, necunoscînd pornirea lui Tudor că este un plan precugetat al eteriștilor greci, ci luînd-o drept o răscoală, au pornit din partea divanului pe stolnicul Barbu Viișoreanu, celui ce, în zilele rușilor din anul 1806, fusese unul din trei comandiri de panduri ai acestor cinci județe, și pe căminaru Ștefan Bibescu, ca om de arme, cu o sumă de panduri și catane de poteră, ca să prinză pe Tudor.

Noi, doi frați, și anume: Iordache și Grigorie Otetelișani, ce după moșia noastră Benești ne zice și Beneștii, văzînd aceste mișcări, ne-am tras la această moșie Benești, în Vîlcea, cu tot ce am avut aicea mai bun în lucruri mișcătoare, fiindcă acolo la Benești avem case tari și unde ne-am scăpat și viața și chiar averea în toate răzmirițile de mai nainte, chiar și într-acelea ale Pazvantoglului, cînd cîrjalii lui au pătruns pînă la Rîmnicu Vîlci.

Acolo, la Benești, au venit și două din trei surori ale noastre, cu familiile d-lor, împreună și alte rude și prietini, făcîndu-se un număr de 31 de indivizi, afară de vizitei, slugi și slujnice, ca unii ce știa că și în celelalte răzmeriți tot aci își găsise scăparea.

Din corespondența ce aveam cu cei de aici din Craiova neprecurmat, aflînd că de la București a venit Costandin Samurcaș, înputernicit de divanul de acolo ca, ori să înpece pe Tudor, sau, bătîndu-l cu ajutorul de oștire ce se dedeasă de acolo, să-l prinză. Noi, cei de la Benești, i-am scris o scrisoare prin care îi arătam ce auzisăm despre misia cu care au venit la Craiova, rugîndu-l să ne povățuiască dacă putem rămînea în țară sau să fugim și noi peste graniță, cum făcea și alții. El ne-au răspuns că este adevărat ceea ce am auzit despre

[1] Petrache Poenaru.

www.dacoromanica.ro

misia cu care au venit aici și că are nădejde că va înpăca pe Tudor, și că să n-avem nici o frică despre dînsul că el nici jefuiește, nici omoară pe cineva; decît să ne păzim de vreo 70 de hoțomani ce s-ar fi rupt de oastea lui Tudor, că aceștia, pe unde ajung, jefuiesc.

Noi ne-am apucat de ne-am întărit curtea, am făcut și metereze potrivite cu trebuința, atît la ferestrile tuturor odăilor, zidite pînă la jumătatea lor și între stîlpii foișorului, înălțînd zidu mai mult de un stat de om, cît și în clopotnița bisericii, ce este în fața casii, în apropiere numai de 52 stînjini, adică cît bate pușca bine; făcîndu-ne și provizia de toate cele trebuincioase, încît, chiar și de ne-ar fi ocolit nescai hoțomani, să nu ne poată scoate de acolo luni întregi.

Cu toate acestea, am trimis la Craiova pe nepotu Ioniță Caragic, carele erea cunoscut și bine văzut de Samurcaș, ca să-i arate prin grai poziția noastră. Căci cumnatul nostru, medelniceru Ioniță Sefendache, venise de la Tîrgul-Jiului bolnav și nu mai erea nădejde de a scăpa de moarte; și să-l roage a ne povățui ce să facem. Samurcaș l-au tot ținut cu făgăduieli că în puține zile se va isprăvi cu Tudor, că a trimis destulă oștire asupra lui. Și tocmai luni, la sfîrșitul lui fevruarie, pe la namiaz, văzîndu-l nepotu Caragic că se pune în trăsură și pornește la București, l-au întrebat pentru familiile de la Benești, că ce să se facă. El au răspuns că să facă și d-lor ceea ce face și el. Pe la miezul nopții, luni spre marți, au sosit nepotu Caragic la Benești și ne-au spus ce i-au zis Samurcaș.

Noi, de loc, cum s-a făcut ziuă, pe de o parte am grăbit înmormîntarea cumnatului nostru ce-și dedesă sfîrșitu, iar pe de altă parte, am încărcat în trăsuri ce am putut lua. Și cînd ieșiseră mai toate trăsurile din curte, am văzut că o sumă de călăreți și pedeștri cobora pe coasta dealului cel despre apus al Oltețului și veneau asupra noastră.

Atunci noi am strigat de s-au întors căruțele și au intrat în curte și am închis porțile curții. Iar Petrache Poenaru, carele acum se află încetat din viață și carele se afla acolo, cu noi împreună, cu maică-sa Anica Poenăreasa, cu Safta, soția sa, și cu fiul lor Nae, ce era prunc la țîța doicii, — acest Petrache și-au luat postul său în clopotnița bisericii, cu 2 slugi, un rumîn și un arnăut, cîte trei înarmați. Căci al lui erea rîndul atunci a păzi în clopotnița bisericii; iar noi ceștelalți am stat la stobori curții cu puștile în mîini, unde am priimit în cîteva rînduri pe cîte unu-doi din cei veniți asupra noastră. Căci cei mulți nu se puteau apropia, că aflasă că în clopotnița bisericii sînt 3 înarmați. Acei care venea la noi să silea a ne încredința că nu sînt hoțomani, precum le spuneam că ne-a scris Samurcaș, ci sînt dintre ostașii lui Tudor; și că n-au venit asupra noastră cu vreun rău, nici cer de la noi altceva decît numai să ne predăm; și că de d. Tudor sînt porunciți ca să nu ridice ei întîi arme asupra nimănui, ci tocmai după ce vor vedea că cad dintre dînșii morți. Noi le răspundeam că n-avem a ne preda niminui, fiindcă n-avem nici un război cu nimini, ci să meargă

www.dacoromanica.ro

d-lor în sat și acolo le vom trimite toate cele trebuincioase. Și cu acest răspuns să întorcea iarăși la ai lor.

Și unde pînă aci, adecă pînă la namiazi, marți ziua, martie 1, nu îndrîznisă să se apropie mulțimea lor de curte, ne pomenirăm deodată cu curtea încunjurată de ei. Noi, în marea noastră mirare despre cum au putut ei să se apropie de curte, cînd știam pe Petrache Poenaru cu ai săi în clopotniță, de unde putea să-i vatăme foarte rău și ei să nu să poată apăra, ne-am [dus] de la stobori curții în casă și ne-am luat fieșcare postul său pe la metereze. Rebeliștii au început a slobozi puști în sunet. Noi n-am avut să le răspundem pînă cînd ei, cu țăranii ce aduseseră din sat cu săcuri, au fost tăiat stobori curții în dreptul grajdului ce erea în partea curții despre biserică. Au tăiat apoi și grajdu ce erea de bîrne și slobozind în curte caii ce să afla în el, au intrat în curte.

Și doi arnăuți înarmați s-au pornit spre noi.

Atunci am comandat foc prin 4 meterese din foișor și, lovindu-i pe fieșcare cîte două gloanță, au căzut morți la cîțiva pași ce făcuseră ei din ușa grajdului spre noi. Atuncea s-au speriat ceilalți și s-au tras din curte. Căci mai tăiasără stobori curți și în dosu cuhniei, ce erea în partea despre apus a casei.

După aceasta, Petrache Poenaru, ce nu mai erea în clopotniță, ci erea în dosu grajdului cu rebeliștii împreună, strigîndu-mă pe mine și zicîndu-mi că să ne predăm și noi, că el s-a predat de loc după ce a venit ostașii lui Tudor. Eu i-am răspuns că de ce nu ne-a spus și nouă de atunci de loc cum s-a predat, ci tocma acum, după ce s-au omorît oameni, ne zice ca să ne predăm? El au răspuns că, dacă nu ne predăm și noi, să-i slobozim familia și să lăsăm a scoate din curte pe cei morți ca să-i îngroape. Noi, sfătuindu-ne cu toții, am poruncit viziteilor ce erea în cuhnie de au scos pe cei morți din curte afară și i-au dat rebeliștilor. Iar familia lu Petrache n-am slobozit-o, ci numai pe mumă-sa Anica, carea întorcîndu-să, mi-au spus că căpetenia ostașilor ce au venit asupra noastră este un Ivancea ceaușu, sîrb de nație, de la Cerneț, fin al d-lor; și că să nu avem nici o temere a ne preda la el. Noi însă, aflînd de la un arnăut chiar dintre dînșii, cu carele vorbișăm înaintea namezului printre stoborii curții și carele se arăta a fi recunoscător pentru binele ce zicea că i-am făcut noi amîndoi frații, și carele, după ce se omorîse de noi acei doi arnăuți și înnoptase, pe cînd ceilalți ce înconjurase curtea adormiseră, el au venit la meterezul unde mă aflam eu; și eu, văzîndu-l, că erea lună ca ziua, și aflînd din spusa lui că este acel Nicola Carafeiz, l-am întrebat cu ce gînd vine asupră-mi. El au răspuns că vine cu gînd bun și să ne spuie ca nu cumva să ne predăm noaptea, că sînt toți beți de spirt, că au spart pimnița de la casele vărului mieu Nicolae, care este de la casa noastră tot în direcția bisericii, în depărtare de stj. 150, și în pimniță au găsit trei buți pline de spirt. Și această pricină îi face să năvălească ca porci în focurile noastre. Și dacă ne-om preda în mîinile lor, nici unul n-am scăpa cu viață. Eu, pe de o parte, i-am mulțumit de povățuirea ce ne-a dat, iar pe de altă parte, l-am rugat ca, cum va ști, să trimiță la slugeru Tudor o

www.dacoromanica.ro

scrisoare pe care o aveam făcută gata, din partea noastră a tutulor, făgăduindu-i bună plată de vom mai scăpa cu viaţă şi ne-am mai întîlni. El au priimit scrisoarea, zicînd că ne va sluji cu orice preţ, pentru recunoştinţa ce ne este dator.

Dupe aceasta, deşi ne înţeleseserăm cu rebeliştii, tot prin Petrache Poenaru, care ne tot îndemna să ne predăm, cum că noi pînă la ziuă nu ne putem preda, ci să să înceteze a mai slobozi focuri asupră-ne, că vom înceta şi noi pînă la ziuă, numai în curte să nu îndrăznească nimeni să mai intre că nu va scăpa cu viaţă. Cu toate acestea, ei, cu capul plin de spirt, tot nu înceta a slobozi focuri asupră-ne. Dar împuşca numai zidul. Iar ai noştri, cînd vedea pre vreunul că a intrat în curte, focul ce-l slobozea asupră-i era pe nimerite. Din care pricină s-au rănit destul de mulţi. Căci nu vream să se mai omoare, cunoscînd că ei nu mai ştiau ce fac de multă beţie.

Văzînd eu, care mă aflam în foişor, de unde puteam să le vorbesc şi să-i auz mai bine, căci nu încetează a tot slobozi focuri asupra noastră şi, dînd năvală a intra în curte să prinză din caii ce-i sloboziseră din grajd, am strigat pe Ivancea, întrebîndu-l că de ce nu se ţin de vorbă, ci tot slobod focuri şi dau năvală în curte? Şi el mi-a răspuns că nişte mişei beţi fac acestea. Eu atunci i-am zis că dacă arnăuţii sînt beţi şi nu-l mai ascultă, apoi cum ne tot ziceţi să ne predăm?

Atunci a încetat a ne mai îndemna ca să ne predăm. Dacă noi n-am fi fost siliţi, pentru scoaterea din pivniţe a unei caleşci nouă a noastră, să spargem un zid ce-l făcusem înaintea gîrligiului pivniţei, care erea făcut ca o tabie cu trei metereze: unul în faţă, altul în dreapta şi celălalt în stînga, de unde se putea păzi toată partea cea despre apus a caselor, n-am fi avut trebuinţă să slobozim nici o puşcă. Căci celelalte trei părţi ale caselor îşi aveau meterezurile lor de pază şi nu ne-ar fi putut face nici o vătămare aproprierea lor de zidul casei. Căci aveam oameni armaţi şi în podul casei, cari, avînd apă în vase mari şi tulumbă, preîntîmpinau aruncăturile ce le făceau cu fitiluri aprinzătoare. Cu toate că nouă nu ne era frică de aprindere de la acoperişul casei, căci toate odăile sînt boltite, dar, după spargerea acelui zid, am avut grijă a nu lăsa să intre ceneva în curte, ca nu cumva să ne pună foc la pivniţă în care erau buţi multe şi cu rachiu.

După ce s-a făcut ziuă, auzirăm slobozindu-se multe focuri şi strigări de «ura»! Şi aflînd că ar fi venit o altă căpetenie mai mare, anume Hagi Prodan, cu ostaşii lui — pentru care ştiam de la nepotul Caragicu, ce fusese la Craiova — cu cuvînt să se bată cu Tudor, şi acesta s-a dat de partea lui Tudor, atuncea, noi, sfătuindu-ne cu toţii, iar am slobozit pe Anica Poenăreasa de s-au dus a se încredinţa de este adevărat Hagi Prodan şi să-i arate că noi am hotărît ca să ne predăm la dînsul, căci ne-am încredinţat că cu adevărat este dintre ostaşii lui Tudor, — numai să facă jurămînt că nu se va atinge de viaţa a nici unuia din noi. Întorcîndu-se, Anica Poenăreasa ne-au adus răspuns că a făcut Hagi Prodan jurămîntul cerut de noi, cu condiţie însă ca să le dăm armele şi caii.

www.dacoromanica.ro

Noi, preferînd a ne scăpa viața, căci ajunseserăm a crede că putem fi înconjurați pentru multă vreme, am priimit condiția lui și l-am priimit ieșind înainte. Și am dat masă lui și cu vreo alți cinci-șase de-ai lui, cunoscînd că niște astfel de oameni țin mult la a crede că, deacă mănîncă pîinea și sarea cuiva, ei s-au îndatorat mult. Dar, pe cînd ei mîncau la masă, i-am auzit vorbind în limba sîrbească, care o înțelegea unul dintr-ai noștri, cum că de ce să ne lase numai a le da armele și caii, de vreme ce s-au omorît de noi acei doi și s-au rănit mulți dintr-ai lor, cu a cărora vindecare trebuie să cheltuiască mult.

Noi le-am răspuns că, deși nu sîntem vinovați pentru omorul și rănirea acelora, căci n-am dat noi pricină, ci ei au dat-o, — dar, văzînd că rezonul nu înduplecă pe așa oameni, am priimit și aceasta ca să-și ia ei din lucrurile noastre cé le va plăcea. Și așa le-am deschis sipetele și geamantanele noastre de au luat cît le-au plăcut și cît au vrut de la toți, afară de Petrache Poenaru, ce rămăsese întreg, pentru cuvîntu că el se predase la ei de loc. Abia isprăviseră ai lui Prodan de a lua averile noastre pe ales și pe plac și plecaseră la conacul lor ce erea în casele vărului meu Nicolae Otetelișanu, unde-l aștepta Machedonschi, companionul său, cînd ne-am pomenit cu alți doi căpitani, și anume Iova și Ienciu, cu ai lor, însoțiți și de țărani mulți carii au umplut curtea. Și cu toate că noi trimiseserăm de întorsese pe Hagi Prodan și el, intrînd cu noi în casă, închisese ușele, dar cei din nou veniți au spart ușile. Căci noi nu mai aveam cu ce să ne apărăm. Și la intrarea lor în casă s-au întîmpinat cu Hagi Prodan, care vrînd a-i popri, ei au scos iataganele și trăgîndu-se cu el l-au și tăiat la o mînă. Și așa Hagi Prodan a plecat, lăsîndu-ne în mîinile acestor din nou veniți.

Tot în vremea acestor doi, pe cînd se suia pe scara caselor, întîlnind unul din ei pe Petrache Poenaru, carele erea în tot costumul său de drum, ce se compunea de o legătură de cap, peste un cauc cusut cu fir; cu un șal de cele de mare preț; o ghebă de postav cu găitane de mătase, peste o fermenea de postav cusută iar cu fir galben; un cepchen cu hargiuri de asemenea fir; poture cu copci de argint; tusluci cu gaitane de mătase, resfrînt peste cizme roșii; cu o șișănea[1] lucrată în argint și cu belezicuri tot de argint, pusă șișaneaua peste spete; cu un iatagan cu mînerul de fildeș, cu teacă îmbrăcată în argint suflat cu aur; un cuțit mai mic, asemenea; o pereche pistoale, tot așa; și un hamailîu de argint suflat iar cu aur.

Și, vrînd acel Ienciu să-i ia șalul de la cap și Petrache împotrivindu-se a i-l da, sub cuvînt că el s-a fost predat de loc, acel Ienciu, deodată cu răspunsul că nu vrea să știe el că s-a predat sau nu, a tras iataganul. Și vrînd să-i despintece capul în două, iar Petrache ferindu-și capul, s-a oprit iataganul Ienciului în umărul drept al lui Petrache, pătrunzîndu-i cureaua șișanelei și toate hainele

[1] Pușcă lungă arnăuțească [*nota autorului*].

www.dacoromanica.ro

pînă la os. Şi dacă nu-l scotea din mînile Ienciului un alt arnăut cu care se cunoştea Petrache, n-ar fi scăpat numai cu atît. Şi tot acel arnăut, după ce Ienciu îi luase toate armele şi din haine ce i-a plăcut, l-a dus la conacu lui Hagi Prodan.

Noi aceştia, cari rămăsesem în casele noastre, nu poci descrie prin condei groaza ce am tras, văzînd, pe de o parte, ploaia de aruncături cu cărămizi în ferestre, de la cei ce umpluseră curtea, pe de altă parte, para focului ce se înălţa din arderea grajdului şi şopronului şi în sfîrşit năvălirea sîrbilor şi arnăuţilor din nou veniţi a jefui ce mai scăpase de la cei dintîi, de la carii la început, cînd ne-a scos din cea dintîi odaie ca să poată jefui cu înlesnire, fără a se înpedeca de noi, aşteptam să auzim pocnind în noi vreun pistol sau să ne despintece vreun iatagan, pînă cînd au isprăvit de jefuit cîte cinci odăile. Şi dacă eu — pe care mă căuta.întrebînd pe cîţi vedeau, fiindcă pe mine mă strigase Petrache Poenaru anume şi tot eu îi răspunsesem şi lui şi Ivancii în mai multe rînduri, deşi din partea Ivancii auzeam mai multe înjurături şi ameninţări că o să ne scrumească şi altele asemenea, dar eu îi răspundeam tot cu blîndeţe şi-l numeam bulucbaşa în loc de ceauş şi ei, toţi rebeliştii, mă crezuseră de căpetenie — dacă am scăpat cu viaţă, norocirea au fost două surori, însoţite şi de o slujnică, cari, cîte trele, să puneau între mine şi între ei şi, cu rugăciunile ce le făceau, mă apărau de furia lor.

Pricina ce i-a făcut de a nu mă omorî de la început am priceput-o la urmă: că ei, ca lacomi de jaf, nu vrea să-şi piarză vremea nici să se împedece de cadavrele noastre. Ci, tocmai cînd isprăvise jefuitul şi ne căuta să ne omoare, tocmai atunci, pe norocul nostru, a sosit şi slugerul Tudor într-o mahala a satului ce erea aproape de casele vărului meu Otetelişanu. De unde, aflînd ceea ce se făcuse cu noi şi încă nu se isprăvise, văzînd şi flacăra ce mistuia grajdul şi şopronul sub care vîrîse trăsurele cîte putuseră încăpea, ca să ardă lemnul să poată lua fierul, au grăbit de au trimis poruncă ca nu cumva să se mai omoare cineva din noi, că acela iar cu moarte se va pedepsi. Căci pe de o parte aflase nevinovăţia noastră şi pe de altă parte că cei ce veniseră întîi omorîseră, pus în proşcă, pe un biet sîrb slugă al nepotului Caragic, sub învinovăţire că de ce n-a lăsat pe stăpînul său şi să iasă la ei de loc, cum i-a văzut pe ei că au venit. [El a răspuns:] [1] « Mănînc pîinea şi sarea lui şi nu pot să-l las», precum şi pe un Hristodor [grec de naţie, ce-l avusesem eu dascal de limba elenă, pentru că nu lăsa să i] [1] se ia calul, zicînd că el este eterist.

Această poruncă a lui Tudor ne-a scăpat de moarte. Şi luîndu-ne cîţiva dintr-ai lui Prodan între dînşii şi strigînd din pas în pas celor ce stau gata să ne împuşte cînd treceam pîntre ei ca nu care cumva să îndrăznească vreunul a slobozi arma asupră-ne, că nici el nu va scăpa cu viaţă, ne-a dus şi pe noi iar la conacul lui Hagi Prodan.

---

[1] Lipseşte în copia de la Craiova, completat după C. D. Aricescu.

www.dacoromanica.ro

Acesta, cînd ne-a văzut în cea mai vrednică de milă stare, căci unii din cei ce era mai puțin despuiați abia scăpaserăm o singură haină peste cămașă, alții numai în cămașă și izmene, iar alții despuiați de tot, și toți cu fața de pămînt, ca cînd ne luase pînza mormîntului du pe ochi. Numai pe bietele femei le respectaseră, că nu se atinseseră a le respecta cît de puțin. Dar frica și groaza le topiseră mai mult decît pe noi bărbații, cari eream căzuți într-o nesimțire complectă, dorind mai bucuroși moartea decît o așa viață. Și să părea și ele, ca noi bărbații, ca ieșite din minți.

Atunci Hagi Prodan a început a-și smulge părul din cap, zicînd că: unde mai este jurămîntul ce-și dedeseră pe cruce și evanghelie?

Aceste espresii ale lui nu ne consola de loc, ci ne aducea aminte că, de nu ne-am fi predat lui, n-am fi ajuns într-astă vrednică de jale poziție.

N-a trecut mult după sosirea noastră la conacul lui Prodan și a venit și Tudor cu toată oastea sa, ce se compunea numai din călăreți. Și apropiindu-se de capul scării caselor vărului Nicolae, n-a descălecat, ci ne privea în foișor, în care ieșisem toți bărbații și cele mai bătrîne din damele familiilor noastre. Și fiindcă eu avusesem prilejul a-i dobîndi cunoștiința și a ne împărtăși unul altuia sentimente patriotice, care ne-au fost legat oarecum și mai înainte de a ne vedea — și acest prilej fusese în anul 1819, septembrie 19, pe cînd Tudor se afla vătaf plaiului Cloșanilor și pusese moșnenii Podeni de jeluiseră la domnitorul Suțu că moșia lor s-au cotropit de nemți, și domnitorul poruncise caimacamului Craiovei să orînduiască un boier hotarnic-inginer a cerceta, însă în secret, fără a simți nemții și caimacamul mă alesese pe mine, care a trebuit să am a face cîteva zile pe munte cu Tudor — astfel fiind dar am început eu a-i zice în limbagiul du pe atunci: « Arhon sluger, pentru dumnezeu, scapă-ne viața, că sîntem în mînile dumitale». Iar el a răspuns: « Viața vă este scăpată. Dară îmi pare rău de ceea ce ați pățit». — Apoi ce să ne facem noi? Să mergem cu dumneata? — Cu mine nu puteți merge, că eu sînt cu oastea și dumneavoastră aveți familii. — Să ne ducem la Craiova? — Acolo nu vă sfătuiesc să mergeți că poate să viie alții mai răi. Ci să mergeți la mănăstirea Horezului, unde este să se trimită cîțiva paznici de ai Adunării și unde vă veți avea și dumneavoastră odihnă bună» .

Apoi a poruncit de a scris o poruncă d-a călare pentru facere de cîte șease care cu boi, a ne transporta pînă la mănăstirea Horezu, dîndu-ne de paznic pînă acolo pe Ivancea ceaușu cu unsprezece ai săi. A scos și vreo 200 lei de i-a dat să avem de cheltuială drumului. Și cînd erea să plece i-am zis și aceasta, că pandurii au răzbit în pivnița unde este mult vin și rachiu, și noi rămînem pe mîinile lor. Atuncea au stat și au trimis să scoață pe toți[1], și cine nu vrea să iasă, să nu-l lase cu viața.

---

[1] În text șterse cuvintele: « cîți vor fi, atît în pimniță și oriunde».

www.dacoromanica.ro

După aceea [1] i-a pornit înainte la Oteteliș. Și apoi a plecat și Tudor cu ai săi călăreți dupe ei, împreună și cu Prodan și Machedonschi [2]. Iar noi ne-am întors la casa noastră, unde am dormit miercuri noaptea spre joi, îngropați în lîna ce o vărsaseră rebeliștii din saltele, ca să poată lua și dosurile lor.

A doua zi, joi, plecînd din Benești, abia am putut trece peste apa Oltețului, la satul Cîrlogani. Și am tras la casa unui fin al nostru, la doi frați, adică la postelnicul Apostol Hagi Andrei Andrianpolitu, unde am rămas pentru mai multe zile, căci ne simțeam cu toții ca striviți de groaza celor ce pătimisem miercuri toată ziua. Apoi și pitarul Ioniță Ghimpețeanu căzuse bolnav de peripleumonie și nu era în stare să se mai miște din loc. Ivancea ceaușu cu ai săi și-a luat de la noi voie să plece, căruia i-am dat la mînă că cu voia noastră ne-a lăsat. Și plecînd de la noi, am aflat că, cum a trecut Oltu la Vulturești, a omorît pe serdarul Costandin Vulturescu.

Tot într-acea zi, adecă joi, pe la namezi, a venit la noi un polcovnic, Vasile Ghelmegeanu, cu vreo trei panduri, toți călări, cu o scrisoare către noi, a căreia coprindere să arată în copia de mai jos, sub no. 1*. Și pînă să citim noi bărbații scrisoarea, el a poruncit unui pandur dintr-ai săi să-i aducă traista, pe care apucînd-o de fund și scuturînd-o, au căzut din ea două căpățîni de oameni, în mijlocul damelor ce-i dedeseră ocol, făcîndu-i fel de fel de întrebări despre ce cuget ar avea Tudor pentru noi. Atunci bietele dame, de mare spaimă, au scos toate un țipet înfiorător, căzînd care leșinate, care coprinse de cutremur și istericale. Iar noi bărbații, cari abia ajunseserăm să aflăm din scrisoare de tăierea acelor duoi, Iova și Ienciu [3], ce ne jefuiseră, am precurmat citirea și am dat ajutoarele cuviincioase de s-a redeșteptat bietele dame, care se speriaseră grozav de vederea căpățînelor tăiate și de închipuirea ce-și făcuseră că așa o să ni să facă și nouă.

Acest Ghelmegeanu ne-a spus că lui Tudor i-a părut în adevăr foarte rău de ceea ce ni s-a întîmplat. Pentru aceea i-a și tăiat pe amîndoi, noaptea spre joi. Iar a doua zi, joi, a poruncit de s-au adunat la un loc toți arnăuții și sîrbii și, înconjurindu-i cu pandurii, a intrat în mijlocul lor trei panduri cu amîndouă capetele puse în cîte o suliță, și cu argintul icoanei, ce o despuiseră ei la Benești, într-altă suliță, strigînd că ei n-a plecat să jefuiască și să despoie icoanele, ci au plecat pentru dreptate, și că cine va face ca ei, tot ca ei va pătimi. Apoi i-au băgat pe toți în biserică de au săvîrșit jurămîntul ce l-au cerut. Și după

[1] În text șterse cuvintele: « A scos din pimnița caselor noastre pe toți cari intraseră acolo».

[2] Tudor Vladimirescu a venit cu oștirea de la Amărăști la Benești. Pe cînd s-a aflat încă la Amărăști, el a trimis oameni de ai săi la Murgași să asigure conace pentru un mare număr de panduri. Cu acest prilej sătenii din Murgași au dat pe mîna oamenilor Adunării pe biv vtori armaș Theodor Podbăniceanu care îi căznise și le luase bani pe nedrept. În această pricină murgășenii au trimis delegați direct la Tudor Vladimirescu, mai întîi la Benești, apoi și la Oteteliș unde Tudor a stat cu tabăra înainte de a merge la Slatina. Din datele referitoare la acest fapt se cunoaște atitudinea lui Tudor și a oamenilor săi față de zapcii care jecmăneau pe locuitori (Arh. St. Buc., Condica depart. criminalion Craiova, 905, f. 18—20).

[3] Acesta era [rudă] cu căpitan Iordache [*nota autorului*].

* Vezi precizarea de la sfîrșitul textului, p. 588.

www.dacoromanica.ro

aceea l-a pornit pe dînsul la noi cu acele capete tăiate. Şi Tudor a plecat la Slatina.

Noi, pe de o parte, am orînduit de s-au pus la răspîntie acele capete [1], după cum ne scria Tudor, iar pe de altă parte am dat răspunsul lui Tudor, mulţumindu-i şi rugîndu-l să orînduiască pe Ghelmegeanu a ne duce la monăstirea Horezu, că aşa ceruse Ghelmegeanu de la noi. Şi am trimis şi din parte-ne pe finul Apostol, care abia peste o săptămînă s-a întors d-acolo; însă nu cu Ghelmegeanu, ci cu trei panduri şi cu poruncă pentru facerea a cîte şease care cu boi, din sat în sat, cu care să ne transportăm, aducîndu-ne şi osebitele două scrisori ce se văd în copie sub no. II şi III. *

Ar fi prea trist şi îngrozitor să descriu cu d-amănuntul toate suferinţele noastre. Şi ar fi peste putinţă. Căci numai dacă ar trăi şi acuma toţi cîţi eram p-atunci şi să arate fiecare ce a suferit de frică în cele opt zile de la plecarea lui Tudor şi pînă la venirea celor trei panduri, pe care ni-i trimisese de pază la drum. Căci, cum vedeam nescai panduri trecînd, ceea ce se întîmpla în toate zilele, noi fugeam în pădure, unde rămîneam şi noaptea de dormeam pe aşternut de crăci cu frunze uscate de tufă, puse peste zăpadă, şi fără nici un acoperiş, numai cu hainele ce se milostiviseră jefuitorii, rebeliştii lui Prodan [2], de ni le dideseră de pomană, deşi era tot dintr-ale noastre. Şi apoi şi puţina şi proasta hrană ce era numai de mălai şi fasole sau, cîteodată, şi cu varză acră, şi aceasta puţină. Căci nu era în mai puţin la număr [3], ci se suia aproape la numărul de şaizeci indivizi, cu slugi şi slujnice [4]. Pînă cînd am trimis căpăţînele celor duoi tîlhari de le-au pus d-oparte şi de alta de poarta curţii caselor noastre, înfipte în limbele stoborilor curţii, de le-au văzut şi oamenii din satul Beneşti şi le-au cunoscut că sînt ale celor ce ne-au jefuit şi că i-a tăiat Tudor, abia după aceea au venit la noi preoţii din Beneşti şi isprăvnicelul moşiei, care ne-au adus făină de grîu, legume, varză acră (că era în post), rachiu şi vin, toate din ale noastre.

După atîta grijă şi frică ce am tras, ne-am hotărît şi am plecat la Horezu. Şi ajungînd la un sat, anume Mateieşti pe apa Tîrîi, acolea am întîmpinat un alt rău.

Însă trebuie să arăt cum ne era mergerea.

Frate-meu, eu şi nepotu Ioniţă Rîioşeanu, mergeam călări pe caii ce luaserăm de la poslușnicii noştri din Beneşti. Iar cei tineri pe jos prin noroi, amestecat cu zăpadă. Ceilalţi bărbaţi şi dame, cei bătrîni mergeau în care, dar bietele dame tinere şi fetele rupseseră pantofii şi chiar ciorapii şi li se răniseră picioarele, încît li se cunoştea urmele dupe sîngele ce curgea din picioarele lor.

Cînd ajunserăm la satul Mateieştii, trebuinţă fiind să se ia alte care şi boi, s-au dus cei trei panduri în sat. Şi cu ei s-au luat şi nişte ţigani ai Ghimpeţeanului.

---

[1] În text şterse cuvintele: « în ţepi amîndouă [capetele] acelor tîlhari ce ne jefuiseră ».
[2] În text şterse cuvintele: « cei dintîi cu care ne războim ».
[3] Ultimele două cuvinte şterse în text.
[4] Adăogat ulterior, pe marginea textului iniţial.
* Vezi precizarea de la sfîrşitul textului p. 588.

www.dacoromanica.ro

Şi aceştia, fiind arţăgoşi, au făcut gîlceavă cu sătenii, cari, fiind şi beţi du pe la cazanele ce lucra facerea rachiului, ne-am pomenit cu o mulţime de oameni ţărani, din cari erau şi plăiaşi, viind la noi cu ciomege, porniţi să ne omoare. Noi le-am arătat porunca lui Tudor. Dar ei nu mai erau în stare a se mai teme de cineva. Norocirea noastră a fost că s-au întîmplat a fi între ei un Vasile, ceauş de plăieşi, care, cum a văzut pe nepotul Ioniţă Caragic, ce fusese cu un an de zile mai înainte vătaf al acestui plai Horezu, a domolit furia acelor porniţi să ne omoare. Dar care şi boi nu s-au mai putut lua din nici un sat. Ci am fost siliţi să plecăm călări, noi fraţii amîndoi şi cu nepotul Caragic, care ştia drumul la monăstirea Horezu, de unde am trimis care de i-au adus pe toţi acolo la monăstire. Însă, pe pitarul Ghimpeţeanu nu credeam să-l mai vedem viu, căci îl lăsasem pe sfîrşit. Cînd, din contră, îl vedem viind pe jos înaintea carelor. Şi întrebîndu-l: cum şi-a redobîndit sănătatea, ne-a spus că, după plecarea noastră de la Mateieşti, îmbătîndu-se ceauşu Vasile şi cu alţi plăieşi şi armăşei, au venit la dumnealor şi i-au luat la bătăi pe toţi bărbaţii, şi chiar pe dînsul, aşa mai mort cum era. Şi dintr-acea bătaie s-a făcut sănătos. Iată un medicament înfricoşat de bun şi foarte energic şi fără cheltuială. Dar cam dureros.

După ce am venit la monăstirea Horezu şi am arătat egumenului scrisoarea lui Tudor, ce se vede în copie sub no. III, ne-am avut îndestularea şi odihna cîteva zile, pînă cînd a venit acolo duoi orînduiţi de Tudor, cu ostaşii lor, spre pază. Şi aceştia era: unul anume polcovnicul Iordache Cristofi, iar cel de al doilea, căpitan Dumitru Gîrbea.

Acest din urmă, fiind fost avut o judecată la ispravnicatul de Mehedinţi cu nepotul nostru de soră, Ioniţă Rîioşeanu, — căci Gîrbea, ca căpitan de margine, trecuse peste Dunăre o familie de ţigani fugiţi ai nepotului Rîioşeanu, — şi isprăvnicatul osîndise pe Gîrbea să despăgubească pe nepotul Rîioşeanu, ori aducîndu-i acea familie de ţigani înapoi, sau să-i plătească cu bani. Şi Gîrbea se legase cu înscris şi cu soroc a face una din două. Şi fusese următoriu. Aşa dar, Gîrbea găsise prilegiu a scăpa de Rîioşeanu mai lesne, printru a-l omorî. Şi dacă n-ar fi aflat aceasta părintele Hrisant, ce era econom al monăstirii Horezu, şi să-l şi ascunză pe Rîioşeanu, negreşit că, dacă scăpase de Tudor, care l-a căutat într-adins să-l omoare, cînd el, chiar de la venirea Iovei şi Ienciului, schimbîndu-şi portul în ţărănesc, se stricurase şi fugise, — de Gîrbea însă nu mai scăpa. Dar s-a preîntîmpinat şi aceasta. Că a căzut soră-mea, muma nepotului Rîioşeanu, cu rugăciune la Gîrbea şi asigurîndu-l cu un înscris din parte-i, l-a înblînzit de l-a iertat. Destul că o noapte întreagă n-am închis ochii de frica aceasta că-l cerea Gîrbea, ameninţîndu-ne că pe toţi ne va pune sub sabie de nu-l vom da pe el.

Ne mai putîndu-ne avea odihnă la monăstire, am rugat pe aceşti doi trimişi de Tudor de ne-au dat voie şi pasport. D-unde plecînd, am mers la Rîmnicul Vîlcei, unde, găsind pe polcovnicul Vasile Ghelmegeanu ispravnic al judeţului Vîlcea, ne-a primit destul de bine şi ne-au orînduit de sălăşluire cîteva odăi

www.dacoromanica.ro

din chiliile episcopiei. Dar neavîndu-ne liniștea nici acolo, tot din pricina arnăuților, am rugat pe Ghelmegeanu de ne-a dat voie. Ne-a dat și pe un căpitan, Niță Obogeanu, cu cîțiva panduri ai săi, a ne fi pază la drum. Și la 10 aprilie am trecut granița la Turnu Roșu. Și de acolo, — la Sibiu, unde am găsit și pe a treia soră a noastră, Catinca, pe care o ținea vistierul Mihalache Iconomu; și pe amîndoi frații Brăiloi, Dumitrache și Dincă, ce ne era veri buni; și pe alte rude și prieteni, cari, îmbrățișîndu-ne și ajutîndu-ne la trebuințele noastre, am putut uita în puțin timp suferințele de patruzeci de zile din trecutul de foarte tristă aducere aminte.

Acolo, la Sibiu, după ce ne ieși din inimă frica și goaza ce părea că a prins rădăcină foarte adîncă, aruncîndu-ne ochii minții cu spaimă la trecutul acela, nu ne puteam îndestul mira cum Dumnezeu făcu cu noi minune așa de mare, să scăpăm adecă cu viață din mîinele unor oameni fără nici un frîu, nici chiar al temerii de Dumnezeu, dacă ei cutezară să despoaie o sîntă icoană, în vreme cînd[1] bietul Petrache Poenaru, ce se predase fără știrea noastră și să fălea că și-a scăpat averea de la cei dintîi veniți rebeliști, și carele, de la chiar verele lui, Sevastița și Evghenița, n-a vrut să priimească sculele și alte lucruri ce avea și ele mai bune, pentru care îl ruga să le facă că sînt tot ale lui, ca să le scape, ci le răspundea cu asprime că nu-și dă el cinstea pentru ele, acest[2] om, carele, ori din slăbiciune de caracter, sau din slabă giudecată, săvîrși o faptă ce nu se poate lua altfeli decît de o trădare, iată ce plată luă[3]: că-l jefuiră cei din urmă veniți, rebeliști tot ca și pe noi; îl și rănira de a zăcut pe pat aproape o jumătate de an[4]. Rămăsese și beteag de mînă că nu o putea rîdica pînă la cap.

Văzurăm și patarama rebeliștilor! Că-i deșertară nemții de prăzile cu care se umpluseră de la noi și îi trimisă în Basarabia și în alte părți, de unde nu s-a mai întors mai nici unu.

Așa este soarta celor nedrepți și răi. Iar pe cei nevinovați și carii își au speranța în bunul Dumnezău, el, ca prea drept, prea bun și atotputernic, nu-i părăsește niciodată, ci îi mînghîie și-i umple de bunătăți, precum au făcut cu noi.

Nu voi să arăt cu amăruntul și o altă faptă a lui Petrache Nicolae Poenaru. Atîta arăt numai că din pricina unor intrigi care nu fac onoare bărbaților însurați[5], au făcut să vie peste noi, fără voia noastră, familia Ghimpețeanului, compusă de șapte indivizi, încît ne-a scos pe noi doi frați din singura odaie ce ne poprisem, unde aveam și toate bunurile noastre în lăzi și sepete, grămădite una peste alta, cum le pregătisem a le porni la Sibii, spre siguranță. Și noi dormeam strimtorați în odăile unde ne erea surorile. Și venirea acestii familii, pe de o parte, a făcut să nu mai fie între noi, cîți ne aflam acolea, aceiași petre-

[1] În text șterse cuvintele: « trădătorul nostru».
[2] În text șters cuvîntul: « trădător».
[3] În text șterse cuvintele: « vrednică faptelor sale».
[4] În text șterse cuvintele: « pe așternut».
[5] În text șterse cuvintele: « a unor intrigi amoroase ale lui».

www.dacoromanica.ro

cere, mîncînd cu toții la aceiași masă, ci au început gîlcevi între Poenăresele — muma lui Petrache și soția sa — și între Ghimpețence, pînă la espresăile cele mai triviale. Și aceste gîlcevi și aceste certuri amerințătoare au ținut pînă au venit asupra noastră rebeliștii. Pe de altă parte, Ghimpețeanu ne-a încurcat de nu ne-am putut noi doi frați și cu surorile să ne trimitem din vreme la Sibii bunurile noastre [1], prin finul nostru Apostol, precum pornisem a face, ca să putem rămîne noi ușori, fără să lăsem pe sora noastră cu soțul său bolnav [2]. Și dacă să făcea aceasta, se răspîndea vestea și n-avea rebeliștii pentru ce să mai vie să se bată cu noi. Încurcarea ce ne-a făcut Ghimpețeanu este că ne-a propus că ar vrea și el să-și asigureze bunurile la Sibii cu ale noastre, ci să-l așteptăm pînă să și le aducă și el de la Făurești, moșie a sa, ca să plece cu ale noastre, fiindcă n-are și el om credincios, cum aveam noi pe Apostol. Dar bunurile sale dă la moșia sa abia au sosit la Benești în ajunul zilei întîi martie, cînd ne-au cuprins rebeliștii.

Eu, amice, am înșirat, cum mi-a venit în ținerea de minte, din cele ce am pătimit și care sînt ca o prescurtare din cele multe.

Cu toate acestea puteți să vă îndestulați curiozitatea și să cunoașteți din ce oameni se compunea oștirea lui Tudor. Că era o adunătură mai mult din streini, sîrbi și arnăuți. Și cei mai mulți din ei erau din cei mai stricați și fără caracter; apoi și cu fumuri în cap, că adecă fiecare din ei este deopotrivă cu Tudor. Precum vedeți că Iova și Ienciu nesocotiră pe Hagi Prodan, deși acesta avea la Tudor o mare valoare. Și vă puteți închipui din ce pricină a fost silit Tudor să cază într-atîtea cruzimi, în care să spunea de mulți că se didese cu totul, omorînd și chiar din cei mai d-aproape ai săi care să nărăviseră a face neorînduieli.

Tot această pricină a strășniciei lui Tudor către ostașii săi, care credea că va putea să introducă disciplina, au fost și pierderea lui. Că, precum am auzit: atunci cînd căpitan Iordache și Farmache, trimișii prințului Al. Ipsilanti, veniră la satul Goleștii, unde se afla Tudor, dacă nu găsea pe căpitanii lui Tudor dezgustați de cruzimele lui, nu l-ar fi putut trage în partea lor. Cu care faptă au putut lua fără vreo luptă pe Tudor și, trimițîndu-l la Ipsilant, îl omorî.

Iordache Otetelișanu.

Arh. St. Craiova, ms. 29, 9 file. Scris cu litere latine, pe hîrtie velină; bine conservat. Publicat de C. D. Aricescu, *Acte justificative la Ist. revol. romîne de la 1821*, Craiova, 1874, p. 77—89, după un text transmis de Petrache Poenaru. Acest text se deosebește de textul pe care îl publicăm mai sus, în partea de la început și dinspre sfîrșit, prezentînd de asemenea numeroase mici deosebiri și în restul textului.

Cele trei scrisori ale slugerului Theodor, menționate în memoriu și date de C. D. Aricescu ca anexe, la p. 89—91, lipsesc în original. Ele sînt publicate în volumul I de documente interne privind *Răscoala din 1821*, sub data de 3 și 8 martie 1821, p. 318 și 339. În continuare, la p. 340, ista persoanelor asediate la Benești.

[1] În text șterse cuvintele: «precum pornisem a face» [reluate pe urmă].
[2] În text șterse cuvintele: «și noi să rămînem numai cu trupurile».

www.dacoromanica.ro

GLOSAR

A

aczimagzar : v. *arzmahzar.*
afront : insultă, înjosire.
aga : ofiţer turc; comandant şef al poliţiei.
agarinesc : păgîn.
agărlîc : bagaj greu de transportat.
agzar : — v. *arzmahzar.*
ahli-islami : v. *ehli islami.*
alai (halai) : cortegiu, suită.
alişveriş : afacere, negoţ.
amelinţare : ameninţare.
analogon : analogie, raport, proporţie.
apesti : a zăbovi.
apostasie : răscoală, răzvrătire, revoluţie.
apostat : răzvrătit, rasculat.
arădicare : ridicare.
aralîc : interval, distanţă, întrerupere, răgaz.
arsăzlîc : neruşinare, semeţie.
arz : v. *arzmahzar.*
arzmahzar (aczimagzar, agzar, magzar, agzimagzar) : petiţie, cerere în scris (colectivă).
arnăut : ostaş albanez sau de altă naţionalitate angajat cu leafă; slugă boierească.
arzohal : petiţie, cerere (individuală).
ascherliu : soldat turc.
asidosie : scutire de impozite; imunitate.
astemat : de-a şteamătul, adică la oarecare distanţă.
atăgciid: chestiune, litigiu.

B

bairac : steag.
bairam : sărbătoare musulmană, la sfîrşitul lunii ramazan.
baş-beşli-aga : comandantul de căpetenie al beşliilor.
băşcălui : a deosebi, a separa.
beendisi : a aproba.
beilicci-başa : mai mare peste beiliccii, cei însărcinaţi cu strîngerea anuală a oilor pentru aprovizionarea Porţii.
beilic: reşedinţa trimişilor turci.
beizadeà (bezdade): fiu de domn.
belezicuri: braţări.
beşli: cavalerie uşoară la turci; jandarmi pentru menţinerea ordinei.
beşli-aga: căpitan de beşlii.
bez: fără, afară de.
bezdade: v. *beizadeà.*
bimbaşa: colonel; căpetenie peste o mie de oameni.
biv: fost.
bivşug: belşug.
blagorodnic: nobil, de neam.
bodgiucuri: a batjocori.
boluc: v. *buluc.*
bostangiu: soldat din garda sultanului.
brăcuiri: îngrămădiri.
buiurtiu: ordin scris.
buluc: companie de soldaţi.
bulucbaşa: comandantul unui buluc (companie).

C

cabădai: flăcău îndrăzneţ.
cabaniţă: mantie scumpă cu guler de samur pe care o primea domnul de la sultan împreună cu cuca.

www.dacoromanica.ro

cacerdisi: a fugi, a se dosi, a se ascunde.
caid: registru, condică.
calem: birou, cancelarie, serviciu, slujbă.
capan: magazie de grîne şi furaje.
capăşîz: epitet injurios dat volintirilor în vremea răscoalei.
capuchehaia: reprezentantul domnului la Poartă; reprezentant.
capugi-başa: şeful uşierilor saraiului; trimisul sultanului în ţările romîne cu diferite misiuni, în special cu mazilirea şi decapitarea domnilor.
capu-olan (capuoglan): trimisul domnului înaintea instalării sale pe tron.
căpui: a se căpătui; a se îngriji de cele trebuincioase pentru drum.
capuoglan: v. *capu-olan.*
carer: hotărîre.
catandisi: a deveni.
catastiş (catastif): condică, registru, listă.
catigorie: defăimare, calomnie.
catigorisi: a acuza.
cauc: căciulă de boiernaş.
cavaz: jandarm turc.
cavazbaşă: mai mare peste cavaşi (jandarmi turci); comandantul gărzii ataşate pe lîngă consulatele (misiunile) străine.
ceadîr: cort.
ceauş: uşier la curtea domnească; curier, stafetă, slujitor.
cepchen: haină scurtă.
chehaia bei: locţiitorul marelui vizir sau al unui paşă, însărcinat mai ales cu afacerile interne şi militare; guvernator.
cheler: cămară de provizii, grînar.
chendru: centru.
chiatip: secretar.
ciarcagiu (gearhagi): soldat din avangardă.
cilen: membru.
cin: rang, clasă, categorie socială.
cinovnic: slujbaş.
cislă: număr; procedeu colectiv de repartiţie şi percepere a dărilor.
cizghen: haraciu.
cîr-sărdar: v. *cîrc serdar.*
cîrc-serdar: căpitan de jandarmerie.
clironomie: moştenire.
cliros: cler.
cobure: tocuri de pistoale.
cochii vechi: licitaţie, mezat.
colul: aripă, aripa unei oştiri.
conăci: a se opri; a găzdui.
contoş: manta lungă şi îmblănită.
cucă: căciula domnească pe care o primea de la sultan cînd i se acorda tronul.
culă: turn.
cumpanist: negustor asociat.
cumpăt (pe sub): în taină.

D

delibaşa: căpetenia deliilor (arnăuţi din garda domnească).
devlet: imperiul turcesc.
diadohie: moştenire.
diastimă: răstimp, interval de timp.
dihonie: neînţelegere, ceartă.
Diiul: Vidin.
dimigorie: cuvîntare proclamaţie.
diminie: perioadă de timp, două luni.
discolie: greutate, dificultate, piedică.
divan-efendi: secretar turc în serviciul domnului.
dosădit: chinuit, amărît, torturat.
drituri: drepturi.
dragoman: tîlmaciu, interpret, traducător.
dumesnicie: domestirire, îmblînzire.
dur, bre!: stai mă!

E

echipaj (ichipaj): caleaşcă.
ecpaià (etpaiu): suită domnească.
eden (edem): rai.
ehli islami (ahli islami)): musulmani.
ella edo, adelfe': vino încoace, frate!
elciu: ambasador; trimis al unei puteri străine.
elefterie: libertate; eliberare.
epistasie: supraveghere, purtare de grijă, conducere.
epistat: supraveghetor, purtător de grijă; vechil; locţiitor la conducere.
epistatisi: a supraveghia.
etpaiu: v. *ecpaià.*
everghetisi: a face bine, a menaja.
exoflisis: achitare.

F

fandasie: fantezie; închipuire.
farmagonie: vrajă, farmec.
fermenea: scurteică.
fesat: turburare, dezordine.

www.dacoromanica.ro

fetfa: sentința muftiului, indispensabilă pentru orice dispoziții de ordin religios și juridic.
fiat: tarif.
ficlean: viclean.
filonichisi: a proslăvi; a discuta.
filotimisi: a binevoi.
finic: curmal.

G

gearhagi: v. *ciarcagiu.*
gelep-başa: starostele gelepilor, negustori de oi.
gephanea: muniții.
gephargi: cheltuială de buzunar.
ghedecliu zam: v. *ghedicliu zaim.*
ghedicliu zaim (ghecdecliu zam): acei care aveau datorie să intre în luptă numai cînd intra și marele vizir.
ghealetlîu: cel care este însoțit de 1—2 călăi.
ghelir: venit, cîștig, intrări.
gheri: înapoi.
ghevghir: beci.
ghigialîc: îmbrăcăminte de noapte, scufie.

H

hain: trădător.
hainlîc: trădare.
hălăduitor: locuitor.
halai: v. *alai.*
halea: actual; în funcție.
halvet: cameră particulară.
halsuri (halturi): încurcături; minciuni; fapte rele.
hamailîu: talisman.
hargiuri (harțuri): trupe, ostași auxiliari.
harvaladisit: dărăpănat.
hata: neajuns, pagubă.
hatihumaium: act emanat direct de sultan.
hatișerif: ordin (autograf) al sultanului.
havră: sinagogă.
haznătar: vistier, tezaurar.
hedie (indighe): dare anuală în bani sau în natură, oferită ca « dar» sultanului.
herechet: purtare, mișcare.
heretizmos: salutare, felicitare.
hiliarh: comandant asupra unei număr de o mie de oameni.
hoge: preot turc, dascăl, învățat.
huzmet: venitul principal al domniei, provenit din dijmărit, oierit, vinărici, ocne, vămi etc.

I

i: și.
iangîn: incendiu, foc.
ichipaj. v. *echipaj.*
ichitoiulu (ichituilîu): pașă cu două tuiuri.
iconisi: a descrie, a arăta.
icram: cinstire, primire bună.
ideat: învățat, priceput, cunoscător.
ifos: demnitate.
igma: pradă, jaf.
imbrohor: comis împărătesc.
închezășuire: chezășie.
indighe: v. *hedie.*
ipingea: pătură pe șeaua calului.
ipochimen: persoană.
ipolipsis: stimă.
isnaf: breaslă, corporație.
ispovedui: a spovedi.
ispravnic: administrator de județ (ținut).
istov (de)*:* cu totul, cu desăvîrșire, definitiv.
iurudisi: a se năpusti, a da năvală.
iuvi: a se ivi.
izvodirea: nașterea, producerea.

J

jicniță: grînar, hambar de grîu.

L

lagum: mină, șanț, săpătură pe sub pămînt.
lazaret: carantină, spital.
lipcan: curier, ștafetă.

M

măglăsitor: amăgitor.
măgliseală: ademenire.
magzar: v. *arzmahzar.*
manaf: soldat turc din Anatolia; vînzător de fructe.
mansup: dregătorie boierească, funcție înaltă.
maslahat (mahlahat): interese, afaceri.
matufă: bătrînă, posacă, ursuză.
mavrofor: ostaș grec îmbrăcat în uniformă neagră, care făcea parte din batalionul sacru.
mazil: destituit, scos din funcție; categorie socială privilegiată, supusă la dare; urmaș de boier mazil.
mazlahat: v. *maslahat.*

www.dacoromanica.ro

mefruz chelem (calem): birou separat; denumirea ţărilor romîne.
mehmandar: însoţitor; comisar oficial.
mehmut: v. *mehtup.*
mehtup: scrisoare oficială.
mehtupci: secretar.
memlechet: ţară.
memuriet: însărcinare, misiune oficială.
menzinharea: staţie poştală; poştă.
meremetisi: a repara.
minisi: a înştiinţa.
mirie: tezaurul public la turci.
muhafiz: comandant de cetate turcească.
muhaserea (muhasarea): împresurare, asediu.
mumbaia: cumpărare de grîne şi oi pentru Constantinopol.
mujdea: ştire.
mumbaşir: agent de poliţie, aprod al divanului; slujbaş însărcinat cu împlinirile de bani şi cu execuţiile.

N

nafea: blană de vulpe.
naht: bani peşin.
namestie: acaret, dependinţă.
napristan (nepristan): neîncetat, mereu.
nazîr: comandant de cetate turcească; inspector; vătaf.
nefer: soldat în corpul ienicerilor sau în corpul arnăuţilor.
nemestie: v. *namestie.*
nizam: orînduială, regulament, ordin.

O

obicni: a accepta; a învăţa.
ogeaclîu: soldat care face parte dintr-un oceag (corp de seimeni sau de arnăuţi).
ordie: oaste, armată, tabără.
osîrdie: zel, sîrguinţă,
osteia: a se potoli, a se linişti.
ot: din, de la.

P

pazarghiden: turci care veneau în ţară să cumpere produse.
paradigmă: exemplu.
paretisis: demisie.
parigorie: alinare, mîngîiere.
parigorisi: a mîngîia, a consola.
patarama: păţanie.
paşa capusi: palatul unui paşa în provincie.
pendicandorh: comandant asupra unei grupe de cincizeci de oameni.
periciune: pieire.
pierierghie: curiozitate, dorinţa de a şti, de a cunoaşte.
perilipsis: rezumat, sumar, extras.
peripiisis: îngrijire.
peripleumonie: pleurită.
peristasis: împrejurare, situaţie.
peşcheş: dar.
planos: plan.
plirexusiotită: împuternicire.
plirexusiu: împuternicit.
pliroforie: lămurire, informaţiune.
pliroforisi: a informa, a lămuri.
poftori: a repeta.
pogribanie: înmormîntare.
poxvală: laudă, mîndrie.
politie: oraş, capitală
ponivos: cu vedere slabă.
pont: articol, paragraf de tratat, dispoziţie.
poteră: ceată de arnăuţi, însărcinaţi cu prinderea tîlharilor.
poturi: nădragi.
practicos: priceput, îndemînatec.
precurma: a curma.
prez: peste, dincolo.
priiminţă: primire.
prilosti: a amăgi.
prilostitor: amăgitor.
pripec: dogoare, arşiţă.
pristov: crainic, strigător public.
profthaxi: a ajunge, a orîndui.
propri: a opri.
prosferisi: a oferi.
protimisi: a prefera.
provalisi: a propune.
publicarisi: a publica.

R

răfui: a plăti o datorie.
raia: creştin supus Porţii; ţară sau ţinut tributar Porţii.
raialîc: supunere.
rebiul—evel: a treia lună a anului turcesc.
reneabeghen: v. *richiabiè.*

www.dacoromanica.ro

richiabiè (reneabeghen): dare anuală trimisă sultanului de Moldova şi Ţara Romînească ca o contribuţie pentru cheltuielile tronului.
ritor: orator, predicator.
riza-pazar: preţ curent, de piaţă.
rost: gură.
rubar: confruntare.
ruşfet: plocon.
rusumat: contribuţiune indirectă ce constituia venitul domnului.

S

sadacat: devotament, fidelitate, loialitate.
sadic: devotat, credincios.
salt: (a ieşi) fără bagaje.
sama: cont, socoteală, buget.
şărlaie: şiroaie.
saxana: încărcătură, povară.
săcîlă: seacă (la minte), toantă.
schiptrul: sceptrul.
scandelă: prilej de supărare, de scandal.
sdreli: a atinge.
seimeni: în Moldova, ostaşi din garda curţii domneşti şi de la închisori.
seiz: rîndaş domnesc.
selamet: mîntuire, scăpare.
serden-ghidi: soldat de sacrificiu.
serhat: fortăreaţă, cetate turcească de la graniţă.
serascher (seraschier): comandant de căpetenie al unei armate sau al unei provincii turceşti; generalisim.
seval: a zecea lună din anul turcesc.
sfeti: sfînt.
siguripsi: a pune în siguranţă.
silihtar aga: primul mareşal al palatului împărătesc.
silişte: vatra satului, locul semănat pe lîngă casă.
simandichi: însemnaţi.
simbatrioţi: compatrioţi.
simpatriotismos: dragoste de patrie.
sinhariticon: scrisoare de felicitare.
sinisfora: contribuţie.
sistima: sistem.
sizilti: tînguire; nemulţumire.
soglăsui: a hotărî ceva în unanimitate; a confrunta, a corobora.
şohret: glorie, cinste.
soroc: termen.
spărgălui: a se sparge, a se risipi.
staşetă: curier.
străgăna: a tărăgăna.
străgănire: tărăgăneală.
striaf: amendă.
sud: judeţ, ţinut.
sudit: supus străin sub protecţia consulatului ţării sale.
sutarh: comandant peste o sută de oameni.

T

tabie: redută, bastion.
tacîm: cortegiu; suită; harnaşament.
taclit: cingătoare.
tacrir: raport, notă diplomatică; interogatoriu.
tagmă: pătură socială.
tagmatarh: maior.
taht: reşedinţă; capitală, tron, scaun.
tainat: raţia soldaţilor; provizie pentru trupe.
tătar-agasi: vătaful tătarilor-curieri.
taxiarh: comandant de brigadă.
telal: crainic, strigător la licitaţii.
tertip: procedeu, sistem, şiretlic, stratagemă.
tescherea: înscris, adeverinţă, foaie de drum, paşaport.
tetraminie: interval de timp de patru luni.
theorisi (a)*:* a verifica, a controla.
ti camis: ce faci?
ticălos: biet, nenorocit, sărac.
tist: ofiţer.
tituluş: titlu.
topucciu: tunar.
tuiu: steag făcut din două sau trei cozi de ca împletite şi atîrnate de o lance cu semiluna în vîrf; semn de autoritate şi de comandă militară.
tulumbă: pompă de incendiu.
tulumbagiu: pompier.
tumbelec: un fel de tobă de aramă.
tusluci: nădragi.

U

undă: fierbere, furie.

V

varvari: barbari.
vechelet (vechilet): împuternicire, mandat.

www.dacoromanica.ro

vechil: locţiitor, împuternicit; reprezentant.
vel: mare.
velit: mare.
vericare: oricare.
verice: orice.
volnicie: autorizaţie.
vtori: al doilea.

Z

zabit: căpetenie militară, funcţionar, administrator; turcul de pe lîngă ispravnicul de judeţ.
zabitlîc: administraţie.
zacoane: legi.
zaim: posesorul unui feud militar.
zapciu: administratorul unei plăşi; subprefect; agent executiv.
zapt: autoritate, administraţiune; a face zapt: a pune mîna pe ceva, a lua în stăpînire.
zăticni: a stingheri, a împiedica.
zăticnire: stingherire, piedică.
zavistie: pizmă, invidie.
zavistui: a pizmui, a invidia.
zilcade: a unsprezecea lună din anul turcesc.
zilepsit: rîvnit, dorit.
zilhidjge (zilhide): a douăsprezecea lună a anului turcesc.
zmăcinare: zbucium, zdruncinare.
zmredui: a molipsi.
zorba: răscoală, bătaie, ceartă.
zorlandisi: a zori, a sili.
zulum: asuprire.

www.dacoromanica.ro

INDICE[1]

A

Aaron Gheorghe, funcţionar austriac la vama de la Turnu Roşu, bănuit de amestec în revolta lui S. Mehedinţeanu, 359.

abuzuri, 268, 289, 421, 515.

act, 274; de împuternicire dat de boieri lui T. Vladimirescu, 268; semnat de boierii aflaţi în Austria, 277; prezentat de deputaţii din Bulgaria lui Al. Ipsilanti, 289.

Ada Kalé (Ada Kebir, Orşova Nouă), 267, 415, 450, 520; T. Vladimirescu trimite cărţi la, 22; turcii arestează pe eteristul Aristidis Papas la, 280, 450.

Adineh Nicola, căpitan eterist, 66.

Adrianopol, 451; I. Samurcaş (= Mustafa efendi) are post la, 346; paşă de, 491; pacea de la, 490.

Adrianopolitul Gheorghe, comandant eterist, luptă la Galaţi şi la Stînca-Sculeni, 323, 326.

adunarea eteristă, 67, 70; la Focşani, Mizil, Ploieşti şi Rîmnicul Vîlcea, 63, 64, 66, 97; faţă de T. Vladimirescu şi panduri, 76, 77; Al. Ipsilanti încearcă să facă ordine în, 78, 83; cuprinsă de frică în faţa turcilor, 88; ostaşii caută să fugă din, 89; împrăştiată prin munţi, 99; la m-rea Galata, 284.

adunarea norodului, sub comanda lui T. Vladimirescu, 22, 25, 28, 42, 70, 270, 583; la m-rea Strehaia, 26; la m-rea Motru şi satul Ţînţăreni, 58; la Murgaşi, 584; pleacă la Bucureşti, 62; la m-rea Cotroceni, 64, 67; pleacă spre Piteşti, 77; soseşte la Goleşti, 87; staţionată la Tismana, 103.

adunarea obştească a boierilor, 350.

Africa, noroadele din, 531.

agie, epistat numit la, 118; vechil rînduit la, 128.

Ahmet aga, fost baş-beşliaga, 354, 356; primeşte ordin să evacueze parţial principatele, 355; turcii arestaţi trimişi la, 355.

Ahmet, chehaia bei, v. **Hagi Ahmet Gheghen,** chehaia bei.

Ahmet efendi, însoţeşte pe boierii moldoveni la Constantinopol în 1822, 134.

Ahmet Selim paşa v. **Mehmet Selim paşa.**

ajutorinţă (ajutor), împlinită de la scutelnici şi poslušnici, 114; se va da în plata lefilor ascherliilor, 118; mănăstirile vor plăti, 119.

Ak-Lom v. **Lom** (Ak-Lom, Lomul Alb).

Akkerman, 481; tratatul de la, 348. 356, 357, 359, 479, 485.

alai, făcut în cinstea lui chehaia bei, 115.

albanezi, 413; boieri, 265.

Alecu, vlah bei, v. **Suţu Alexandru,** domn.

Alexandru, ţar al Rusiei, 20, 280, 283, 520; scrisori de la boierii din Braşov lui, 69, 342, 347; declaraţia de la Laybach, 277, 294,

[1] Au fost culese cu **aldinc** numele de persoane, *cursiv* cele de locuri, şi rărit materiile.

Pentru o seric de persoane vezi şi indicele de la vol. III şi IV.

www.dacoromanica.ro

305, 332; Al. Ipsilanti scrie la Laybach lui, 284.

Alexandru Machedon, 156.

Alexeev N. S., 481.

Ali-bei, socrul seraschierului de Silistra, mijlocește între boieri și Halet efendi, 344; se consfătuiește cu boierii veniți la Țarigrad, 345.

Ali-pașa, din Ianina, 267, 285, 412, 450, 451.

Almăjel, sat (jud. Mehedinți), 568; panduri veniți la, 567.

Amaradia, căpitani de, 29.

America, noroadele din, 531.

Amărăști, sat (jud Dolj), oștirea lui T. Vladimirescu la, 584.

Amărăzi v. *Amaradia*.

anafora, trimisă de boierii fugiți la Brașov, 69.

Anagnosti Iordache, 136.

Anagnostopulos P., fruntaș eterist, ucide pe Galatîs, 289, 448.

Ananiev, comisar de poliție la Hotin, 525.

Anăstase, paharnic, căpetenie eteristă, 66.

Andrianopolitul v. **Apostol Hagi Andrei Andrianopolitul.**

Anghel Costandin, căpetenie esteristă, 66.

Anistiani, luptă cu turcii la Stînca-Sculeni, 326.

Anton, căpetenie eteristă, 66.

apostasie, 101, 127, 129, 130, 158; grecească, 60, 70, 101, 112; a lui T. Vladimirescu, 30, 55, 128; în Europa, 152.

apostați, 106, 110, 113, 123, 130; greci, uciși de oștirea turcă, 77; urmăriți și prinși, 87, 88, 97, 100, 102, 103, 104; jafuri săvîrșite de, 119; alungați de oștile împărătești, 134; panduri, 36, 37; uciși de serdarul Diamandi Giuvara, 44; încercuiesc m-rea Motru, 44; fraternizează cu arnăuții la Țînțăreni, 59, passim.

Apostol, căpitan eterist, luptă la Stînca-Sculeni, 326, 327.

Apostol Hagi Andrei Andrianopolitul, postelnic, 584; trimis la T. Vladimirescu, 585; merge la Sibiu, 588.

arendași, jefuiți de răsculați, 58.

Argeș, episcopie, 64, 89, 102, 150, 155, 268, 269, 278; ispravnicat, 20, 42; județ, 137; se strînge porumb din, 115.

Arghir, căpitan în detașamentul lui I. P. Liprandi, dă informații rușilor (1829), 487.

Argintoaia, sat, 568.

arhierei, tăiați de turci, la Țarigrad, 101.

arhimandriți, greci, să fie izgoniți din țară, 126.

Arif aga, baș-beșliaga, 322.

Arion Petrache, stolnic, ales cu întocmirea socotelilor vistieriei, 121; propus sameș al vistieriei, 346.

Aristide v. **Papas Aristidis.**

armășei, boier bătut de, 586.

armată, 86, 271, 411; eteristă, 284, 286, 298, 305, 309, 311, 312, 318, 323, 328, 423, 424, 427, 433, 435, 436, 440, 445; de sub comanda lui Gh. Cantacuzino, 305, 309, 324, 325, 326; de sub comanda lui Iordache Olimpiotul, 311, 315, 317, 327, 329, 433, 439, 441; rusă, 267, 283, 286, 322; turcească, 271, 297, 304, 310, 311, 313, 325, 328, 329, 411, 441; v. și ascherlii, trupe.

arme, 98, 531; strînse de Al. Ipsilanti, 66, 86; strînse de turci, 77, 89, 101; luate de la T. Vladimirescu, 87; să nu se dea ciobanilor, 126; ascunse, 304; luate de oamenii lui Tudor, 565; luate de la boieri, 580, 582.

armeni, 494; răniți în București, 122; prădați de arnăuți, 143.

Arnăut Osman aga v. **Osman aga,** arnăutul.

arnăuți, 59, 61, 88, 98, 126, 133, 284, 291, 312, 320, 321, 411, 413, 418, 430, 436, 437, 438, 454, 486, 566, 573, 578, 584; trimiși străji la m-rea Motrul, 29; la Drăgășani, 97, 98, 316—317, 319, 435; pătimesc prin munți, 101; în Moldova, 102, 281; intră în Țara Romînească, 138; omoriți în București, 105; să se izgonească din țară, 125; fugiți în Brașov, 143; la Iași, 282, 283; tăiați de turci, 333; baricadați în casa lui Sava și la biserica Olari, 340; veșminte de, 422; se predau turcilor la m-rea Secul, 444; voluntari la I. P. Liprandi, 485; discută cu delegații turci, 488; voluntari la ruși (1828), 493; constituie garda boierilor, 540; trag în răsculați, 567; năvălesc asupra boierilor, 582; inspiră teamă boierilor, 587; jafuri făcute, 62, 66, 67, 71, 285, 307, 321—322, 423; sub comanda eteriștilor, 20, 77, 78, 83, 88, 98, 103, 206, 276, 289, 294, 302, 303, 305, 313, 315, 325, 415, 417, 418, 421, 433, 434, 522; trimiși împotriva lui T. Vladimirescu, 28, 273, 419; alăturați lui T. Vladimirescu, 56; dați de Brîncoveanu lui T. Vladimirescu, 269; în oștirea lui T. Vladimirescu, 520, 565, 577, 588; omoară pe Tudor, 87.

arnăuțime, 63, 64, 66.

Arsachi Apostol, doctor, la Craiova, 56.

artilerie, 423; a eteriștilor, 306, 315, 422.

arzuri, trimise de boieri la Înalta Poartă, 28, 31, 69, 275; trimise de T. Vladimirescu la Înalta Poartă, 70, 76.

arzmagzar (agzimagzar), 34, 42, 57, 134; din partea norodului către Înalta Poartă, 22, 29; al lui T. Vladimirescu, 25.

www.dacoromanica.ro

a s c h e r l i i, 117, 120, 124, 151; orînduiţi cu urmărirea apostaţilor, 102; tainaturi pentru, 111, 118; lefi ostăşeşti pentru, 118; jafuri săvîrşite de, 119; în Bucureşti, 136; conac lîngă m-rea Sf. Sava, 137; pleacă din Bucureşti, 154.

a s i d o s i e, propovăduită locuitorilor de către T. Vladimirescu, 30.

a s i d o ţ i, dau cîte patru baniţe de grîu, 119; plătesc ajutor pentru tainaturi, 114.

Aslanoglu Aleco, sluger, îngrijitor de pază în Bucureşti, 88; ales cu întocmirea socotelilor vistieriei, 121; vechil al doilea la vistierie, 128; orînduit cu trimiterea cărnii pentru oştirea turcă, 136.

Astafiev A. F., colonel, comandant de regiment la Ecaterinburg, 483.

a ş e z ă m î n t, 276; propus pentru săteni, 298; de desfiinţare a havaetului, 350; pentru întocmirea catagrafiilor în Ţara Romînească, 518.

Atanas, comandant eterist, 422; mort la Tighina, 453.

Atanase, căpitan albanez, baricadat în biserica Olarilor, 340.

Agop, ginerele lui Manuc bei, consilier în Basarabia, 496.

Atachi, tîrguşor pe Nistru, proprietatea lui Al. Cantacuzino, 478, 483.

a t a m a n i, în detaşamentul lui I. P. Liprandi, 493.

Athanasie, căpitan, comandant eterist, în Moldova, 305, 308—309, 322—327, 424; luptă la Galaţi şi Sculeni, 322, 451.

Aurel Gheorghe, 567.

Aurel Ghiţă, scriitor în cancelaria lui T. Vladimirescu, 565.

Austria (Nemţia, Ţara Nemţească), 20, 61, 69, 90, 142, 144, 293, 299, 300, 305, 312, 320, 321, 326, 327, 328, 330, 332, 333, 336, 338, 342, 346, 348, 360, 416, 417, 420, 425, 426, 430, 438, 439, 440—444, 454, 496, 520—522, 523, 539; consulatul la Bucureşti, 335; membrii consulatului pleacă la Braşov, 64; refugiaţi în, 95, 102, 277, 307, 423, 557; T. Vladimirescu scrie împăratului din, 270; eterişti trec în, 318, 329, 331, 337, 436, 439, 445, 523, 524, 573; intervine în favoarea lui B. Văcărescu şi Al. Vilara, 345, 349; haiduci plecaţi în, 480; fuga lui Karagheorghe în, 489; boieri devotaţi faţă de, 514; Ioan Caragea fuge în, 519.

a u s t r i e c i, extrădează turcilor un preot sîrb, 336.

a v a e t u r i, micşorate, 159.

a v e r i l e, 121, 538, 546; boierilor, 343; mănăstirilor, 345; grecilor, 345.

B

b a c a l i i (băcanii), îndatoraţi a vinde mărfurile la preţul stabilit de agă, 547.

Bacaori, negustor din Odesa, 306, 450.

Bacău, 285, 287, 420; Al. Ipsilanti trece prin, 286, 287; starostele Austriei la, 332, 443.

Bagration Filip, 496.

Baia, plasă în jud. Muscel, 24.

Bairactar v. **Mustafa Bairactar paşa**.

Balcani, munţii, 485; armata turcă trece prin, 486; trupele turceşti se întorc peste, 491; înaintarea lui Kiselev peste, 493.

Balş Tudor, mare logofăt, intră în legătură cu paşa de Brăila, 322; numit caimacam al Moldovei, 346.

Banat, 524.

b a n i, luaţi de T. Vladimirescu din plaiul Hurezul, 21; ceruţi lui Hagi Ianuş împotriva răsculaţilor, 35; strînşi de stăpînire pentru a combate răscoala, 52; pentru plata tăinaturilor, 114; pentru lefi şi pentru cheltuielile oştilor, 120; luaţi de T. Vladimirescu de la Nenadovici, 269; trimişi de Al. Ipsilanti la Iaşi, 281; pentru casa de război a armatei eteriste, 285, 559; trimişi de T. Vladimirescu lui Ghiţă Opran, 299, 300, 521, 524; găsiţi la T. Vladimirescu, 303; întrebuinţaţi pentru răscoală, 451; daţi lui T. Vladimirescu, 520, 521; luaţi de căpitanul Iordache de la T. Vladimirescu, 522; făgăduiţi lui Pavel Macedonschi, 526; luaţi de la adversarii lui T. Vladimirescu, 565.

b a n i ţ e, drepte, puse în uz, 114.

Barla Vasile, căpetenie eteristă, 66, 100, 321, 438.

Barot Charles, medic, a cercetat pe T. Vladimirescu, 452.

Basarabia, 63, 269, 273, 281, 283—284, 313, 323, 327—330, 334, 432, 438, 439—441, 445, 449, 454, 477, 478, 480, 523, 538, 539, 549, 550; eterişti trimişi în, 101; sosirea lui Al. Ipsilanti în, 280; carantinele din, 320; eterişti în, 324; populaţia Moldovei fuge în, 325; mitropolitul Grigore deportat în, 353; căpitanul Iordache plecat în, 415; haiduci plecaţi în, 480; unită cu Rusia, 494; trupele din, 495; Const. Herescu plecat în, 497; D. şi P. Macedonschi în, 514, 525; moldoveni pribegi în, 539; rebelişti trimişi în, 587.

b a ş - b e ş l i a g ă, soseşte în Bucureşti, 151; pleacă din Bucureşti, 276—277; numire în postul de, 356; în relaţii cu divanul, 355.

www.dacoromanica.ro

batalionul sacru, 100, 287, 307, 308, 312, 315, 316, 317, 318, 430, 431, 433—436.
Bavaria, 496.
Bazargic, 497.
Băbeni, raion, 573.
Băicoi, sat (jud. Prahova), 62, 138.
Băileşti, sat (jud. Dolj), lupta de la, 448; victoria ruşilor la (1828), 490.
Băileşti-Romîneşti, sat (jud. Dolj), 58.
Băileşti-Sîrbeşti, sat (jud. Dolj), 58.
băjănari, 66, 78, 97, 560; jefuiţi de arnăuţi, 62; merg la Braşov şi Sibiu, 69.
Bălăceanu Costache, agă, 150.
Bălăceanu Costantin, ban, 150, 151, 275; semnează scrisoarea către împăratul Austriei, 342; se întoarce la Bucureşti, 348.
Bălăceanu Ştefan, hatman, 150.
Bălăcenii, boieri, semnează plîngerea împotriva domnului, 357.
Băldea Dinu, logofăt, trimis împotriva lui T. Vladimirescu, 565.
Băleanu Grigore, vornic, 64, 293, 496; la Cîmpulung şi la Braşov, 69; membru în noul divan format la Bucureşti, 276; semnează actul pentru T. Vladimirescu, 277; spătar în Bucureşti, 278; semnează scrisoarea către ţar, 342, 347.
Băleanu Manolache, colonel, 496.
Băltăreţu Ianache (Ioan), negustor, 88; ales cu întocmirea socotelilor vistieriei, 121; propus boier la rangul întîi, 349; ridicat la rangul de agă în Moldova, 350; plecat la Silistra, 350; a luat înapoi jafurile de la panduri, 567.
Bălteanu Dinu, serdar, numit ispravnic de Gorj, 29; trimis împotriva răsculaţilor la Ţînţăreni, 59.
Băluţă, boltaş din Craiova, 569.
Băneasa, sat (jud. Ilfov), straja lui T. Vladimirescu la, 64; ascherlii cazaţi în, 117; avangarda condusă de D. Macedonschi la, 276.
Bărăţie, biserica, 153.
becheri, luptă sub comanda lui Haiduc Velco, 489; în detaşamentul lui I. P. Liprandi, 488; voluntari în gardă, 493.
Bechereu Nicolae, 567.
Beghidov, colonel de cazaci, supraveghează cordoanele de pe Prut, 482.
beilic, 352, 557; izvor de profit pentru domn şi boieri, 353,
beilicci-başa, va aduce 17 pazarghideni, 126.
Belgrad, 280, 448, 450; tratatul de la, 358.
Belikovski, poliţai de Hotin, 525.
Belu, baron, 345.
Belu, familie, 275.
Belu Alexandru (Alecu), nepot de frate al baronului, 345, 349; ginerele lui Barbu Văcărescu, 349.
Belu Ştefan, logofăt, fuge la Braşov, 62; casele lui, 102, 339, 341; manafi mutaţi la via lui, 117; s-a alăturat noului domn, 348; semnează plîngerea împotriva domnului, 357; sfetnic al lui I. Caragea, 531.
Belvedere, casele lui Dinicu Golescu de la, 294; boieri închişi la, 69—70, 77, 451; căminarul Sava încearcă să elibereze pe boierii aflaţi sub pază la, 71; T. Vladimirescu mută divanul la, 294; oştirea turcă la, 77; ascherlii cazaţi la, 117.
Beneşti, 567, 577, 578, 584, 585; boieri asediaţi la, 275, 277, 584, 588.
Benigsen, conte, comandantul armatei a II-a din Basarabia, 483, 495.
beşlii, împotriva lui T. Vladimirescu, 28, 29; la Galaţi, 60.
Bibescu Dumitrache, logofăt, 29, 34—35, 146.
Bibescu Gheorghe, domn al Ţării Romîneşti, 271.
Bibescu Ştefan, căminar, ispravnic de Mehedinţi, 29; la m-rea Motru, 30, 43, 271—272, 565; trimis să prindă pe T. Vladimirescu, 577.
Bibica, hatman, căpetenie eteristă, 66.
Bielorusia, regimentul de husari în, 479.
Bilciurescu Ştefan, vistier, 62.
bir, micşorat, cerut de T. Vladimirescu, 275.
biserici, locuitori adăpostiţi în, 87; sparte şi prădate, 105, 122, 351, 538, 559, 584; obiecte ascunse în, 558.
Bistriţa, raion, 573.
Bîrlad, 286, 420.
Bîrnova, trecătoare, 325.
blestem, împotriva eteriştilor, 322.
Boboc, căpitan de panduri, 568.
Boboloacă Nicolae, căpitan, 565.
Bocceana v. *Bucşani*.
Bocşeani v. *Bucşani*.
Bogdan, fiul lui Ştefan, 535.
Bogdania v. *Moldova*.
Bohotin, 325.
Boiangiu Ghiţă, participă la lupta de la Corzi, 574.
boierii, 14, 20, 29, 30, 56, 59, 61, 74, 88, 92, 96, 102, 109, 110, 117, 125, 126, 129—134, 144, 145, 158, 159, 265, 266, 267, 269, 271, 273, 278, 281, 289, 290, 293, 295, 298, 304, 309, 352, 353, 354,

www.dacoromanica.ro

359, 360, 410, 411, 413, 421, 423, 449, 494, 515, 518, 520, 521, 524, 525, 531, 532, 537, 538, 539, 540—543, 546, 548, 550, passim; orînduiesc căpeteniĭ pentru strejuirea oraşului Bucureşti, 41; formează tagma jefuitorilor, 56—57; plănuiesc să alcătuiască la Cîmpulung un comitet, 67; buzoieni, fugiţi la schitul Găvana, 89; se împotrivesc desfiinţării havaetului, 350; fac opoziţie noii organizări a casei lefilor, 351; ruinează sistematic pe ţărani 351; implicaţi în răscoala lui S. Mehedinţeanu, 359; populaţia din Ţara Romînească asuprită de, 514; munteni înlocuiţi în funcţii cu greci, 519; nepăsători faţă de situaţia nenorocită a ţării, 519; împărţiţi în trei partide, 521; vînd proviante în folosul personal, 539; în posturi administrative: caimacami, 59, 75, 146, 150, 151, 152, 153; cercetători la judeţe, 115 119; ispravnici la judeţe; 111, 125; ingineri hotarnici, 583; faţă de domni: nemulţimiţi de domn, 348—349, 356; îl învinuiesc de călcarea drepturilor lor, 357; cer domn pămîntean, 409; închişi de I. Caragea vodă, 519; se împărtăşesc din milele domnilor fanarioţi, 536; faţă de T. Vladimirescu, 30, 45, 54, 56, 69, 70, 71, 77, 267, 268, 272, 273, 275, 276, 277, 524, 526; faţă de răscoală, 35, 36, 55, 273, 523, 567, 575; de la Craiova, 35, 37; rînduiesc neferi de strajă la Craiova, 34, 577; anunţă înaintarea răsculaţilor spre Craiova, 52, 53; jefuiţi de Gh. Cîrjaliu, 64; cer caimacam pămîntean, 127; moldoveni, 309, 540—541, 549; merg la Silistra, 124; în delegaţie la Constantinopol, 134; salvează turci la Iaşi şi în carantinele de la Sculeni şi Leova, 283, 323; în legături cu paşa de la Brăila, 322; dezaprobă pe M. Suţu, 322; doresc stăpînirea turcească, 541; faţă de Eterie, 62, 66, 274, 275; donează bani pentru Eterie, 285; roagă pe Al. Ipsilanti să ocupe Bucureştiul, 288; faţă de Poarta Otomană, 14, 110, 114, 126, 540; trimit arz la Înalta Poartă, 31, 69, 95; cer înăbuşirea răscoalei 38—39, 40; corespondenţă cu Sc. Calimah vv., 46; informează pe turci, 77; să fie orînduiţi pe lîngă căpeteniile oştirilor, 95; omoriţi la Constantinopol, 101; refugiaţi la Braşov, 66, 67, 91, 97, 100, 104, 106, 107, 118, 121, 147, 276, 287, 293, 307, 312, 348, 524, 587; împărţiţi în partide, 342, 343; scriu împăratului Austriei, 342; devotaţi Austriei, 514; trimit scrisori de la Constantinopol, 128, 137, 138, 143; se întorc la Bucureşti, 149, 344; se tem de turci, 275; trimişi la Silistra, 344; semnează o notă către Poartă (1822), 345; se plîng la Poartă împotriva domnului, 357; devotaţi turcilor, 514, 520; faţă de Rusia, 26, 343, 347.

boiernaşi, 129; de neam, dau cîte patru baniţe de grîu, 119.

Borănescu Constantin, stolnic, trimis de T. Vladimirescu cu arz la Silistra, 76, 111; orînduit extractor la vistierie, 111.

Bordier, francez din Geneva, ucis în bătălia de la Drăgăşani, 318, 435.

Borodino, 482.

Bosnia, 280, 492.

bosniaci, voluntari la I. P. Liprandi, 485; nu se împacă cu sîrbii, 488; voluntari la ruşi (1828), 493.

Bozin, tufeccibaşa, căpetenie eteristă, 273.

Bran, vama de la, 102, 336.

Braşov, 71, 83, 87, 127, 136, 137, 138, 142, 143, 147, 149, 150, 151, 290, 311, 337, 343, 429; refugiaţi la, 61, 62, 64, 66, 69, 70, 77, 88, 96, 97, 100, 104, 105, 110, 117, 118, 120, 155, 287, 342, 343, 344, 347, 353, 354, 359; răsculaţi eterişti escortaţi la, 101, 341, 416; consulii de la Bucureşti la, 276, 277, 335, 343; averea lui Sava expediată la, 336.

Brădiceni, sat, T. Vladimirescu trece prin, 21.

Brăescu Gheorghe, numit mare agă de turci, 327;

Brăgarul Matei, căpitan de panduri, luptă la Corzi, 574.

Brăila (Ibrăila), 65, 144, 283, 308, 309, 322, 323, 324, 355, 424, 454, 550; oştire turcească năvăleşte de la, 87, 88; muhafiz de, 106; paşa de, 424; agent diplomatic lîngă oştile turceşti din, 297; turcii trec Dunărea la, 309; trupele turceşti înaintează de la, 484; Cuciuc Ahmet la, 485.

Brăiloiu Dincă, clucer, membru în divanul Craiovei, 146; la Sibiu, 587.

Brăiloiu Dumitrache, logofăt, membru în divanul Craiovei, 146; turcii baricadaţi în casa lui, 574; se află la Sibiu, 587.

Brătianu Toma, din Piteşti, a dat bani pentru revolta lui S. Mehedinţeanu, 358; fuge din Sibiu, 359.

breasla, pandurilor, 149.

Breaza, 77; boierii pribegiţi la, 66; arnăuţii lui Duca la, 83.

breslaşi, 518; dau bani pentru turci, 236; plătesc ajutor pentru tainaturi, 114; dau tainat de pîine, 150.

Brîncoveanu, băneasa, 64, 278.

Brîncoveanu Grigorie, mare ban, 288, 521, 523; membru în comitetul vremelnicesc de oblăduire, 27; fuge în Austria, 60—61, 276; ştia planul răscoalei grecilor, 266; semnează actul de împuternicire dat lui T. Vladimirescu, 268, 526; dă arnăuţi lui T. Vladimirescu, 269; semnează scrisoarea către împăratul Austriei, 342; se află la Viena, 345.

www.dacoromanica.ro

Brîncoveni, sat, 569.

Broşteanu, răsculaţii jefuiesc casa lui, 58.

Brunov, baron, stabilit în casa Belu (1828), 339.

Brussa, Callimachi deportat la, 341.

Bucov, localitate, 63, 443.

Bucovina, 325; trecerea lui Caragheorghe prin, 416.

Bucşani, sat, 314; Ipsilanti la, 573.

Bucureşti, 22, 24, 25, 28—30, 41, 52, 55, 68, 70, 77, 88, 91, 101, 102, 105, 110, 115, 117, 120, 122, 123, 128, 135—138, 142—149, 151—154, 156, 159, 268, 272—274, 276, 277, 280, 284, 285, 290, 294, 296, 297, 299, 309, 310, 329, 334—335, 337, 340, 344, 347, 348—351, 354, 355, 357, 409—411, 415, 416, 418, 419—421, 428—429, 445, 447—451, 453, 454, 484, 494, 497, 516, 518, 521, 526, passim; trupe ruseşti în (1806), 360, 514; pacea de la, 415, 424; fuga lui I. Caragea din, 417, 519; căimăcămia Craiovei trimite scrisori la, 52; vornicul N. Văcărescu cere voie să se înapoieze la, 60; T. Vladimirescu în, 20, 32, 62, 63, 64, 96, 267, 274, 275, 276, 278, 519; pleacă din, 298, 303, 304, 309, 520, 569, 577; boieri şi negustori fug din, 60, 62, 64, 96, 117, 125; se întorc în, 96, 97, 104, 118, 343, 344, 345, 348; cavasbaşa orînduit în, 102; Diamandi Giuvara trimis la, 103; case şi biserici sparte în, 105; mitropolia din, 278; deputaţi bulgari în, 287; pavarea străzilor, 352; eterişti în, 61, 65, 71, 78, 266, 276; turcii în, 87, 88, 298, 303, 304, 309, 343, 353, 425; caimacami trimişi la, 59, 90, 92, 96, 97, 275, 341, 346; omoruri şi siluiri din partea turcilor în, 121; ocupaţi în 1828, 339.

Budeşti, sat, 20.

Bug, fluviu, 483.

Bugeac, 494; tătarii din, 538.

Bujoreanu Ştefan, căminar, jefuit de arnăuţi, 62; ucis, 135.

bulgari, 41—42, 290, 411, 484, 489, 494; deputaţi la Bucureşti, 287; înrolaţi între arnăuţi, 413; ucişi de turci la Şiştov, 450; luptă contra turcilor, 489; voluntari la ruşi (1828), 485, 493.

Bulgaria, 266, 280, 290, 305, 310, 418, 429, 449, 492, 523; deputaţi din, 289, 421; Al. Ipsilanti primeşte să treacă în, 290; vase pregătite pentru trecerea în, 421.

Buşe, căpitan de panduri, 574.

Buşteanu Dumitru, căpitan de panduri, 568, 571; rănit de Solomon, 569; salvat în lupta de la Zăvideni, 570, 571.

Buzău, episcopia, 88, 154, 553; judeţ, 136; grîu luat din, 119; oraş, 63, 87, 89, 90, 138, 143, 287, 305, 422, 484.

C

Cacaleţeanu Enache, căpitan, 572, 573.

cadii, 539.

caimacami, 145, 146, 150, 152, 153, 409, 577; ai Craiovei, 28, 127, 151; orînduiţi de Scarlat Callimachi, 95, 106, 121, 297, 449; sosesc la Bucureşti, 149, 225; primesc porunci, 102, 116; iau măsuri împotriva lui T. Vladimirescu, 271, 272; primesc răspuns de la boierii aflaţi la Braşov, 97; trimit împuternicit la T. Vladimirescu, 276; comunică divanului ţării despre înaintarea răsculaţilor, 52, 53;

Callimachi Scarlat, domn al Moldovei, 279, 280, 418, 548; domn al Ţării Romîneşti, 45, 46, 69, 74, 76, 78, 91, 92, 101, 334, 422; caimacamii lui, 275, 276, 297, 341, 449, 450; porunceşte caimacamilor să înnăbuşe răscoala, 59; deportat, 335.

Caloian (Caloianis), căpetenie eteristă, 66.

Camarinos Chiriac, ucis din porunca lui Al. Ipsilanti, 282.

Cantacuzino, principesă, 282.

Cantacuzino Alexandru Matveevici, principe, 481, 482; merge la Laybach pentru a susţine cauza eteriştilor, 483.

Cantacuzino Gheorghe Matveievici, principe, colonel în retragere în armata rusă, 308, 455, 481—483, 497; general eterist, 66; vine la Iaşi, 283; la întîlnirea dintre T. Vladimirescu şi Al. Ipsilanti, 289; în tabăra de la Tîrgovişte, 305, 424; sfătuieşte pe Al. Ipsilanti să acţioneze împotriva turcilor, 309; propune lui Al. Ipsilanti să se retragă în Moldova, 421; refuză să semneze memoriul adresat de conducera eteristă lui Alexandru I, 306; comandant al detaşamentului de eterişti din Moldova, 320, 324, 325, 327, 328, 425, 438, 439, 450, 451; trece Prutul în Rusia, 326.

Cantacuzino Grigore, boier, 357.

Capadochia, 71.

capasăzi ibrăileni, jefuiesc satele, 120.

Capodistria Ioan, conte, secretar de stat în Rusia, 305, 306, 322; comunică conducerii eteriste să nu înceapă încă răscoala, 282; face cunoscut lui Al. Ipsilanti dezavuarea răscoalei de către ţar, 292.

capuchehaiele, de serhaturi, să fie pămînteni, 126.

Carabela Nicolae, căpitan eterist, 66.

Caracal, 137.

Cara-Feiz, comandant turc, 315, 433, 451; fiul său, 297, 424.

www.dacoromanica.ro

Carafeiz Nicola, arnăut, informator al boierilor otetelişeni la Beneşti, 579.

Caragheorghe (Gheorghe cel Negru), 415, 416, 448, 489.

Caragea Ioan Gheorghe, domn al Ţării Romîneşti, 20, 266, 269, 354, 409, 415, 439, 447; supune la dajdie pe panduri, 21; ia atitudine împotriva lui Iordache Olimpiotul, 416; jefuieşte şi tiranizează poporul, 531, 532; fuge din ţară, 519.

Caragialem (Karddjaneum), paşă, 493, 494; comandant al cavaleriei turce la Stînca, 326, 327, 424.

Caragic Ioniţă, vătaf la plaiu Horezu, 578, 580, 582, 586;

c a r a n ţ i n ă. în Basarabia, 320, 438; la Lipcani, 329; pe Prut, 328, 439; la Reni, 323—324; la Sculeni, 280—281, 322—323, 325—326, 337; eterişti în, 336.

Caravia Vasilc, căpetenie militară eteristă, 66, 98, 309, 422, 452, 453; ucide pe turci la Galaţi, 60, 283, 285, 482; interoghează pe T. Vladimirescu, 87, 302, 427; omoară pe T. Vladimirescu, 303, 408, 428, 431; trimis la Rîmnic, 310, 429; în bătălia de la Drăgăşani, 97, 98, 312, 313, 315, 316, 319, 431, 433, 434, 572; fuge de la Drăgăşani, 317, 435, 437; condamnat de Al. Ipsilanti pentru nesupunerea sa, 100, 321, 438; stăpîn al unei cafenele în Moreea, 306, 450.

Carbuni Nicolae, căpetenie eteristă, 66.

c a r e, luate pentru turci din ţinutul Putna, 120.

Carnarul Naum, 416.

c a r n e, luată pentru tainaturi din ţinutul Putna, 120.

c a r t e, domnească, 74, 76, 145, 146; a boierilor către vornicul N. Văcărescu să acţioneze împotriva lui T. Vladimirescu, 36, 37; dată vornicului C. Samurcaş trimis la Craiova, 55, 56; dată lui T. Vladimirescu, 277, 526; a patriotului împotriva Eteriei şi a răscoalei, 292.

Catacazi C. I., consilier de stat, guvernator civil al Basarabiei, 329, 330, 409, 440, 441, 479, 482.

c a t a n e, 101; trimise împotriva lui T. Vladimirescu, 577.

Cavanozoglu, baş beşleagă, 347, 356.

c a z a c i, 422, 482; din escorta lui Al. Ipsilanti, 312, 319, 431, 437; în războiul din 1828—1829, 486, 489; moldoveni, 573.

Călăraşi, 124, 136, 154, 297, 493.

Călăuz Gheorghe, căpetenie eteristă, 440; jefuieşte şi ucide populaţia în Herţa, 329, 441; atacă pe turci la Tg. Neamţ, 330, 331, 442.

Căldăruşani, mănăstire, 61, 66.

Călinii, pisc, 573.

c ă l u g ă r i, 103; greci, să fie izgoniţi din Principatele Romîne, 126; romîni, să administreze averile mănăstireşti, 352.

c ă p i t a n i, 26, 41, 42, 66, 97, 411, 422, 426, 487, 493, 528; orînduiţi de Al. Ipsilanti în oraşe, 83; de arnăuţi, se alătură lui T. Vladimirescu, 28, 273, 274; de panduri, alăturaţi lui T. Vladimirescu, 419, 512; eterişti, jefuiau satele, 423, 433, 557, 558; mituiţi de Iordache Olimpiotul, 187, 287, 289, 313, 420, 432.

c ă p i t ă n i i, 301, 302; în războiul din 1828—1829, 486, 493.

c ă r ă u ş i, 115.

Cărbuneşti, sat (jud. Gorj), 568.

c ă r ţ i, franţuzeşti şi nemţeşti, citite în Moldova, 544.

Căţelu, sat lîngă Bucureşti, 303.

c e t e, de oameni înarmaţi, alăturate lui T. Vladimirescu, 26, 275, 520; turceşti, în urmărirea răsculaţilor, 99, 101; de eterişti, 90, 276, 282, 287; de voluntari din Balcani, în războiul din 1828—1829, 493.

Ceovîrnoşeni (Ciovîrnoşani), 24, 26, 271.

Cerchez Costache, 154; intră în legătură cu paşa de Brăila, 322; numit ocîrmuitor de turci după ocuparea Iaşului, 327; soseşte la Silistra, 128.

c e r e r i l e n o r o d u l u i, 76, 520.

Cerneţi (Cerneţ), 20, 30, 39, 415, 416, 565, 579; Regep aga a jefuit locuitorii din, 488; T. Vladimirescu a pornit spre, 24; bejenirea locuitorilor din, 26, 51; răsculaţi înfrînţi în 1826 la, 358.

Cetal Tepe, tîrguşor în sudul Dunării, 449, 515.

c e t ă ţ i, la Dunăre, 347, 359, 360, 424.

Chiminciai, turc, adept al lui Hasan bei, 494.

Chinopsi Nicolae, secretar în cancelaria lui T. Vladimirescu, 565.

Chintescu, serdar, 574.

Chişinău, 281, 282, 302, 317, 415, 418, 450—453, 478—482, 487, 494—496, 525; bejenari la, 535.

Cioara, sat (jud. Ialomiţa), 136.

Ciocîrdia Dimitrie, 277.

Ciolac, căpitan trimis împotriva lui T. Vladimirescu, 273.

Ciolac, căpitan în subordinea lui Hagi Prodan, 449.

Ciontulac Gheorghe, căpetenie eteristă, 66, 83.

Ciorogîrla Domnească, sat (jud. Ilfov), 104, 277.

Cioroiul, sat (jud. Dolj), 58.

Ciupagea Ioan, sluger şi maior, 567, 573.

www.dacoromanica.ro

Ciupagea Mihalache, maior, 567, 573.

Ciineni, punct de graniță, 137, 160, 321, 438, 567; vamă la, 64, 153, 360; Al. Ipsilanti la, 98, 523.

Ciineni — Boița, 99.

Cîmpina, 61, 64, 77, 83, 143, 151, 335, 336.

Cîmpul Copoului, 544.

Cîmpulung, 62, 66, 67, 69, 87, 143, 440; Al. Ipsilanti și eteriștii la, 83, 89, 309—310, 428—429; divanul la, 293, 298, 426; turcii la, 328, 439.

cîntec, închinat de masele populare lui T. Vladimirescu, 303, 452.

cîrjalii, 414, 577.

Cirjaliu Gheorghe, căpitan eterist, 64, 329, 440, 454, 455, 480, 571.

Cîrlogani, 584.

Cîrsteasca, moșie, jefuită de arnăuți, 62.

Clejani, sat (jud. Vlașca), 62.

clerul înalt, 411; cere ajutorul turcilor împotriva lui T. Vladimirescu, 40.

Cloșani, plai în jud. Mehedinți, 21, 269, 574; vătășia de, 20; T. Vladimirescu vătaf la, 583; D. Gîrbea la, 275, 302; panduri la, 314, 432; răsculații (din 1826) la, 358.

Cobia, sat, 89.

Cocorăscu Ioan, căminar, 348; întors de la Brașov, 118; delegat să meargă la Silistra, 124, 344.

Codreanu Gheorghe, ocîrmuitor numit de turci după ocuparea Iașului, 327.

Colentina, 294, 295, 308; straja lui T. Vladimirescu la, 64; tabăra lui Al. Ipsilanti la, 66, 67, 288, 292, 293, 420, 421; căminarul Sava la, 289, 421; turcii la, 77, 117, 304.

Colocotroni Ioan (Colocotronis), căpitan eterist, 66, 312, 321, 429, 438; apără mănăstirea Nucetul asediată de turci, 305, 311, 422, 430.

Colțan Dumitrache, căpitan de panduri, 565.

Colțan Pătru, 565.

comisie, pentru administrarea averilor mănăstirești, 352.

comitet, însărcinat cu cîrmuirea țării după moartea lui Al. Suțu (1821), 27.

comitet, pentru reorganizarea administrației Principatelor Romîne (1830), 357.

concert, organizat în tabăra eteristă, 423, 428.

Condogunis, luptă împotriva turcilor la Stînca, 326.

congres, al Sf. Alianțe ținut la Laybach, 422, 424; la Verona, 152, 347, 348.

Conia, localitate în Asia Mică, 289.

Consiliul de război, al eteriștilor, în Principatele Romîne, 306, 310, 422, 429.

Constantin Scarlat, 480.

Constantinopol (Țarigrad), 28, 31, 46, 70—71, 270—271, 280—281, 292, 305, 308, 346, 348, 349, 359, 423, passim; arhiepiscop de, 111; greci din, 118, 537; oi furnizate la, 352; capuchehaiale la, 479; porunci și scrisori de la, 46, 55, 115, 120, 282, 352, 521; T. Vladimirescu scrie la, 70, 76; boieri la, 59, 124—125, 127, 138, 142—153, 159, 161, 343—345; carte sobornicească de la, 111; omoruri la, 101, 414; eteriști duși la, 102—104, 334, 337; armata turcă a pornit de la, 484; ienicerii lichidați la, 492; ministrul Rusiei la, 74, 284, 343, 355, 356.

consulat, locuitori adăpostiți la, 105; al Rusiei, 125, 347, 349, 359, 416, 538; al Austriei, 125, 349; refugiat din București la Brașov, 64, 276, 287, 450.

convenție, încheiată de Tudor Vladimirescu cu eteriștii la Golești, 303.

Copăceni, sat și moșie (jud. Ilfov), 70, 135.

Corcova, sat (jud. Mehedinți), 565.

Cornățel, plasă, 62.

Cornățel, sat, 88, 89.

Cornescu Constantin (Costache), 347.

Cornescu Mihalache, 347.

Cornetul, schit, 321, 438.

Corzi (Corzu), moșie (jud. Mehedinți), 574.

Costache, biv ceauș, 29, 30, 43.

Costi, sluger, 28.

Costin, nefer la căimăcămie, 52.

Costin, serdar, 568.

Cotiras, căpitan eterist, 323.

Cotroceni, mănăstire, 70, 71, 118, 154, 294; tabăra lui T. Vladimirescu la, 64, 67, 278; ostași turci la, 77, 117.

Cozia, mănăstire, arnăuți baricadați la, 337; Al. Ipsilanti la, 98, 320—321, 327, 437, 439, 573; Iamandi Giuvara la, 103, 302, 445; Solomon la, 571.

Cozoni, paharnic, 122.

Craiova, 20, 26, 32, 36, 46, 55, 64, 120, 297, 517, 518, 565, 566, 569, 573, 577, 580, 583; caimacami la, 51, 58, 59, 127, 137, 146, 149, 151, 154, 271, 272, 274, 341, 521, 577, 583; divanul din, 28, 30, 35, 37, 58, 62, 111, 516; răsculații la, 29, 39, 53, 275; T. Vladimirescu trece pe lîngă, 62; trimitere de oameni la, 34—44, 52, 56, 60—61, 115, 578; manafi la, 117; turci la, 88, 103, 309—310, 342, 425, 428, 572; surghiunirea lui F. Lenș la, 354.

Crăinicianu Constantin, vistier, însărcinat să strîngă panduri împotriva lui T. Vladimirescu, 29, 30, 43, 565.

Crăpatu Vasile, căpitan de panduri, 571.

www.dacoromanica.ro

Creţescu Ioaniţă (zis şi Ortopan Ioan), copist în cancelaria lui T. Vladimirescu, 565.

Creţulescu Constantin, biv vel ban, 27, 348.

Creţulescu, mahala în Bucureşti, 117.

Crimeea (Crîm), 538.

Cristofi Iordache v. **Hristofi Iordache.**

Crucea, sat (ţinutul Neamţ), 328, 329, 330, 440, 441.

Cuciuc Ahmet, comandantul trupelor turceşti, 297, 335—337, 425, 451, 455; date biografice, 484—494.

Cula, cetate, 275, 313, 354, 431.

Cumaneţ Gheorghe, căpitan eterist, 333, 444.

Cumbaşi Andrei, secretarul lui Sava Fochianos, 285, 286.

Curşid paşa, 412, 413, 421.

Curtea de Argeş, detaşamente eteriste la, 103, 310, 311, 315, 327, 328, 429, 433, 439.

Curtea rusă, 415.

Curtea Veche, 64.

cutia milelor, 350—351, 547.

cutremur, în Bucureşti, 118.

Cuţui Ghiţă, căpitan de panduri, 571; conducător al revoltei din anul 1826, 358; prins şi spînzurat la Bucureşti, 359.

Cuza Gheorghe, vornic în Moldova, sosește la Silistra, 128.

D

Dacia (Dachia), 85, 86, 532, 535.

Dagliostro, căpitan eterist, la Stînca, 323, 326.

dajdie, panduri puşi la, 21; panduri scăzuţi din, 34; cerută de T. Vladimirescu, 68, 69, 133; porunci să fie percepută, 102, 106, 107, 118, 121; luată pentru fîn şi orz, 132.

dare, 86, 451, 517; împovărătoare, impusă de fanarioţi, 531; scutire de, 21.

Dascălu Gheorghe, căpitan de panduri, 574.

datoriile ţării, 351.

Dauch v. **Tăutu Ioan.**

Dealul, mănăstire, 353.

Debilaci, locotenent, 486.

Delianov, consilier secret de stat, 496.

delii, la Drăgăşani, 316, 318, 434, 435; la Tg. Neamţ, 442; la Sculeni, 327; la m-rea Secul, 330.

Deliorman, pădurea, 485, 486.

Demotic, căpitan eterist, 323.

departamentul creminalului, 546.

departamentul pricinilor străine, 546.

deputaţi, bulgari, sosiţi în Bucureşti, 278, 289, 290; ucişi de turci la Şiştov, 290, 450.

Derviş Mustafa, paşă de Vidin, 106, 110, 342.

Derviş paşa, comandant la Orşova Nouă, 415.

desătină, dare, 131.

Deşliu Iordache, clucer, 62, 274, 420.

Diamandi Giuvara (Iamandi), serdar, 109, 272, 275, 313, 431; orînduit cu neferi şi panduri împotriva lui T. Vladimirescu, 29, 34, 53, 59, 272, 273, 419; atacă pe apostaţi la mănăstirea Motru, 44, 46; fuge de la Drăgăşani, 522; se închină turcilor, 103, 302, 337, 338, 445; omorît la Constantinopol, 104.

Dii v. *Vidin.*

dijmărit, dare, arendare de, 351.

Dimitrie, căpetenie cteristă, 328.

Dimitreii, familie din Almăjel, 567.

Dionisie Lupu, mitropolit al Ungrovlahiei, 28, 64, 74, 147, 275; în comitetul provizoriu şi în comitctul de regenţă, 27, 276; stă la Belvedere, 293, 294; cere lui Al. Ipsilanti să ocupe Bucureştii, 288; fuge la Braşov, 298, 341; semnează adeverinţă în favoarea turcilor, 343; refuză să se întoarcă în ţară, 353; surghiunit la mănăstirea Dealul, 353.

Diraci, deal lîngă Turtucaia, 486.

divanul, din Ţara Romînească, 274, 300—303, 313, 353, 357, 418, 516, 545, 548, 577; cere lui T. Vladimirescu să înceteze răscoala, 272; nou format, colaborează cu T. Vladimirescu, 276—279, 291; cere lui Al. Ipsilanti să nu intre în Ţara Romînească, 287; deleagă pe Pavel Macedonschi pe lîngă Adunarea Norodului, 450, 526; deleagă pe P. Macedonschi pe lîngă Al. Ipsilanti, 288, 527; obligat să stea la Belvedere, 294, 295, 451; fuge din Bucureşti, 293, 298, 426, 427, 432, 515; din Craiova, 28, 29, 34, 35, 577; din Moldova, 284, 322, 549; efendi, 276—277; sfetnici de, 549; zapcii de, 547; preşedinte de divanuri, 496.

Dîmboviţa, judeţ, 90, 115, 142, 514.

Dîmboviţa, rîu, 42, 64, 303, 428, 453.

Dîrzeanu Ioaniţă, biv vel serdar, autor al cronicii consacrate răscoalei din 1821, 17, 19, 345.

Djumaia, 284.

www.dacoromanica.ro

Dolj, judeţ, 524; zabit de, 29; aţîţători la răscoală în, 58; panduri în, 58; oşti turceşti în, 39.

domneasc ă dăsc ă lie, şcoalele ţării numite — , 126.

domnii, fanarioţi, în Principate, 29, 126, 129, 133, 267, 346, 347, 352, 353, 360, 416, 448, 529, 531, 536—538; să fie numiţi dintre boierii pămînteni, 131, 158, 347; să fie aleşi de boieri, 125, 357, 409; să aibă listă civilă,86; să nu aibă voie a acorda privilegii, 126; să fie aleşi pe viaţă, 125.

Don, 488.

Doragan Elena Mihailovna, 482.

Dorna, 328, 329, 440, 441.

Dorohoi, oraş, 329, 441.

Draculi Spiru, căpitan eterist, 66.

Dragorcia, 574.

Drăgănescu, boier, 304, 348.

Drăgăşani, 335, 438—439, 569; arnăuţi lîngă, 98; V. Caravia trimis la, 97; Sava trimis la, 429; eterişti la, 437; panduri la, 522; Al. Ipsilanti la, 311, 432, 524; batalionul sacru la, 431, 433; turcii la, 88, 97, 572; lupta de la, 302, 312—320, 334—436, 481, 496, 523.

dregători, au năpăstuit pe locuitori, 115, 514—515; persecută pe panduri, 518; cruzi, 543.

dregătorii, 517; să-şi reia lucrul, 121; vechili ai boierilor în, 128; acaparate de boieri, 537, 543.

Dubniţkaia, vale, 359.

Duca Constantin, omul lui Ali paşa din Ianina; hiliarh în oastea lui Al. Ipsilanti, 66, 77, 278, 281, 285, 286; la Tîrgovişte, 309, 428; comandant la Ploieşti, jefuieşte locuitorii, 83, 105, 422; atacat de turci la mănăstirea Nucet, se retrage fără luptă, 311, 429, 430; fuge în Austria, 312; Al. Ipsilanti condamnă activitatea lui, 321, 438; în Basarabia, 450.

Dudeşti, suburbie în Bucureşti, 77, 117, 298, 303.

Dumitru, căpitan eterist, 440.

Dumitru, polcovnic, omul lui T. Vladimirescu, ucis în anii 1809—1810, 24.

Dunăre, fluviu, 135, 149, 153—154, 158, 276, 283, 290, 293, 317, 323, 347, 416, 424, 453, 478, 494, 515, 586; seraschier la, 120—121, 124; flotila pe, 481, 486, 488; eteriştii să treacă peste, 289, 421; cetăţile de la, 40, 270, 347, 359, 360, 449—450; turcii trec peste, 296—297, 309, 355, 484; oile pentru Ţarigrad să fie duse numai pînă la, 126; pod pe, 486; ruşii la, 490, 491, 493.

E

Ecaterinburg, 483.

Edil-Oglu, fost funcţionar turc, 479.

egumeni, 91, 573, 596.

Eiub-aga (Eiup, Eip-aga), comandant al oştirii turceşti în Moldova, 347; paşă de Isaccea, 454, 480.

elefteria, 62, 558, 559.

elevi, cu întreţinere asigurată în Ţara Romînească, 351.

Eliza, fiica Roxandrei Schina, 480.

Ellada v. *Grecia*.

elini v. greci.

Emin-aga, comandant de delii, la Secul, 330, 454.

Enciu bulucbaşa, căpetenie de arnăuţi, trimis împotriva răscoalei, 28.

Enescu Iancu (Ianache), vătaf de vistierie, polcovnic, preia comanda pandurilor la Goleşti, 87.

Eni, sat în Bulgaria, 488.

episcopi, 91, 353, 516; li se iau veniturile, 118; să nu fie numiţi dintre greci, 409.

epitropi, aleşi dintre locuitori, să fie consultaţi la fixarea dărilor, 86.

Eski-Sehir (Stara Zagora), oraş în Bulgaria, 349.

Eski-Smil, sat lîngă Turtucaia, 448, 488, 489.

Eşi v. *Iaşi*.

Eteria, 266, 292, 297, 280, 281, 348, 417, 418, 448, 450, 478, 489, 496; bazele ei, 411; descoperită de la început, 412; proiectul ei iniţial, 414; devine mai activă, 419; începe acţiunea, 419; s-a vestit în ţară, 557; situaţia în ajunul răscoalei, 418; în Moldova, 551; recrutează tineri greci, 288; trimisul ei la Laybach, 483; pricinuieşte răutăţi, 558; i se alătură M. Suţu vv., 94, 479; vrea să atragă pe T. Vladimirescu, 410.

eterişti, 273—275, 278, 281, 284, 288, 291, 294, 296, 298, 299, 300, 302, 303, 305, 310, 311, 313, 314, 315, 318, 319, 413, 417, 421, 422, 423, 425, 428, 430, 431, 436, 438, 439, 448, 452, 453, 477, 516, 582; temeiul răscoalei lor, 410; au otrăvit pe Al. Suţu vv., 577; starea de spirit, 431; au pornit răscoala, 412, 484; să lupte pentru cauză, 432; să li se alăture pandurii, 432; în Ţara Romînească, 328; în Moldova, 285, 287, 308 309, 321, 322, 324, 410; în principate, 265, 409, 414, 443, 446, 478; relaţii cu T. Vladimirescu, 289, 303, 420, 425; cu boierii, 266, 268, 274, 295; oastea lor, 422; străinii înrolaţi la, 411; se întăresc în mănăstiri, 559; la Iaşi, 280; la Bucureşti,

www.dacoromanica.ro

324, 328, 420, 421, 449, 454; la Tîrgoviște, 303, 306, 307, 309, 410, 422, 426, 428; la Galați, 283, 323, 324; la Ploiești, 450; în situație dificilă, 429; la Drăgășani, 302, 316, 433, 434, 435, 437; la Sculeni, 326, 327, 329, 440, 445, 451, 484; la Secu, 332, 442, 444, 484; săvîrșesc jafuri, 285, 293, 307, 308, 309, 322, 324, 325, 351, 410, 423, 424, 433, 495; au fost înfrînți, 334; căutați prin păduri, 336, 338; omorîți de turci, 343; s-au împrăștiat, 496.

Europa (Evropa), 75, 152, 306, 308, 532, 546, 550; popoarele din, 85, 540, 541; pravile și legi în, 539, 545; greci cu studii în, 423.

europeni, 413, 542.

Evgheniță, vara lui Petrache Poenaru, 587.

evrei, răniți în București, 122.

excomunicare, pentru eteriști și Al. Ipsilanti, 292, 294, 305.

F

Fanar, cartier din Constantinopol, 131, 345, 446, 447, 448, 532.

fanarioți (fanariot), 424; rîvnesc domnia, 479; domni dintre, 447, 448, 529, 531; în Țara Romînească, 130—132, 410; în Moldova, 551; comit abuzuri, 268, 271; sînt vicleni, 411; sînt tirani, 531; pandurii acționează împotrivă, 410; să se confiște averile de la, 345; relații cu boierii, 266, 354, 409; Poarta nu are încredere în ei, 267.

Farmachi (Ioan, Ianachi), căpitan eterist, 20, 66, 295; la Galați, 301; la București, 41, 61; la Craiova, 44, 53, 60; la Pitești, 83; la Goleşti, 87, 238, 299, 425, 427; iscălește înțelegerea cu T. Vladimirescu, 425; trimis să-l ridice, 87, 588; rămîne la episcopia Argeșului, 89; se află la Drăgășani, 572; trece în Moldova, 102, 328—333, 336, 440; luptă la Secu, 334, 441, 444, 451; dus la Țarigrad, 103.

Fălciu, ținut, 286.

Fălticeni, oraș, turcii înfrînți la, 329—330, 441.

Făurești, moșie a Ghimpețcanului, 588.

ferman împărătesc, citit în București, 90; trimis căpeteniilor oștirilor împărătești, 120; pentru ,paza liniștei locuitorilor, 123; pentru plecarea oștirilor turcești din principate, 143; pentru „iertarea“ apărătorilor de la Secu, 443; de numire în domnie, 145—146, 157.

Fetislam (Cladova), 26.

Filip Alexe, căpitan eterist, 66.

Filip, clucer, al doilea epistat de vistierie, îngrijește ocnele, 114; ia vite pentru oștirile turcești, 119; întocmește socoteala cheltuielilor vistieriei, 121; rînduiește un vechil la vistierie, 128.

Filipescu, bătrînul, mare ban, a murit la închisoare, 519.

Filipescu (Vulpe) Alexandru (Alecu), introdus în Eterie, 266; orînduit vechil la visterie, 64; membru în divanul nou, 276; semnează cartea de adeverire dată lui T. Vladimirescu, 277; numit vistier, 278; înșelător, 295; determină mutarea divanului la Belvedere, 294; determină amînarea plecării lui T. Vladimirescu din București; 293; semnează o declarație favorabilă ocupanților turci, 343; se află la Brașov, 347; bănuit de amestec în revolta lui S. Mehedințeanu, 359; mare vornic, 519.

Filipescu Gheorghe (Iordache), vornic; capul lui cerut de T. Vladimirescu, 275; pleacă la Brașov, 64; semnează memoriu către țar, 343, 347.

Filipescu Grigorie, vornic și mare vistier, membru al Comitetului de obăduire, 27; pleacă la Brașov, 64; întors la București, 348.

Filipescu Mihail (Mihăiță), clucer, numit epistat al agiei, 118; trimis la Silistra, 124; rînduiește un vechil la agie, 128; revine la București, 344; numit agă și caimacam domnesc, 145, 150, 346; alăturat noului domn, 348.

Filipopol, oraș în Bulgaria, 289.

Fiotu v. **Hiotu Manolache.**

fitiliuri aprinzătoare, folosite la Benești, 580.

Fleischhackl von Hakenau (Flaișah), agentul Austriei la București, 69, 151 153; se află la Brașov, 277; trimite scrisori căminarului Sava, 335; garantează pentru acesta, 336; se întoarce în Bucureşti, 346.

Florescu Manuil (Manolache), semnează memoriu către țar, 347; semnează plîngere către Poartă, 357.

Floristio, arhimandrit, trimis la Constantinopol, 282.

Fochianos Panait, serdar, fratele căminarului Sava, 286; orînduit cu strejuirea Bucureștilor, 42; a mers la Brașov, 336; trimite corespondență austriecilor, 286; voluntar în războiul din 1828 1829, 449.

Fochianos Sava v. **Sava Fochianos.**

Focșani, oraș și ținut, 60, 138, 143, 154, 286, 452; ispravnic de, 348; drum spre, 420; Al. Ipsilanti la, 63 64, 285, 287, 420; oștirea turcă la, 87 88, 136, 324; ostași turci nedisciplinați coboară în, 120.

foișorul de foc, dărîmat de furtună, 101.

www.dacoromanica.ro

Fotino Ioan (Iancu), stolnic, ispravnic de Olt, a săvîrșit jafuri, 120.

„Fiu al Infernului Negru" v. **Caragialem.**

fîn, luat pentru tainaturi, 120.

flotila rusă, pe Dunăre, 486.

Francisc I, împăratul Austriei, 69, 153, 342, 520.

Franguli, căpitan de arnăuți, colaboratorul căminarului Sava, se află la Sinaia, 328, 335, 337; la granița austriacă, 338; lasă drum lui I. Olimpiotul spre Moldova, 439 440; a trecut în Austria, 341, 445.

Franța, 137, 447.

fumărit, dare percepută de agă, 547.

funcționari turci, trimiși în principate, 94.

Fundățeanu Nicolae, medelnicer, jefuit de arnăuți, 62; întocmește socoteala abuzurilor săvîrșite în Teleorman, 119.

furaje, 491.

G

Gabrovo, oraș în Bulgaria, deputați din, 289; rușii merg, spre, 491.

Gadi (Hadi) efendi, împuternicit al Turciei la Akkerman, 485.

Galaction, episcop de Buzău, plecat la Brașov, 88.

Galata, mănăstire lîngă Iași, 284.

Galatis (Galași)Nicolae, efor al Eteriei, 291; a făcut cunoscută în principate cxistența ei, 266, 418; dă sarcini căminarului Sava, 280; omorît de eteriști, 289, 448.

Galați, 60, 277, 282, 285; greci aflați la, 424; lupte și asasinate la, 283, 322—323, 482; căpitanul Athanasie la, 308—309, 322—323, 450—451.

galbeni, puști încărcate cu, 340; însușiți prin jaf, 573.

Galib pașa, mare vizir, cere înlăturarea lui Filip Lenș de lîngă domn, 354; cere rcducerea trupelor turcești în principate, 355.

Garofoiu Badea, pandur, 567—568.

Gasichi Ali aga, 334—336.

Gavanos-Oglu (Gavanos-Zaade), başbeșliagă, în București, 151, 154; arestează doi boieri, 348; înlocuit, 354.

Găiești, tîrg, 62, 100, 336.

Gănescu Ioan (Ion), clucer, membru în divanul Craiovei, 146.

Gărcioc Badea, luptă la Zăvideni, 571.

Găvana, schit, 89.

Găvănești (jud. Buzău), 136.

gearhagii, în Moldova, 123.

Geismar, baron, general, a intrat cu oștirea rusă în București, 360; comandă în Oltenia, 490—491.

Gentz Friedrich (Ghentz), cavaler de —, prieten cu baronul Belu, 345.

Ghelmegeanu Vasile, polcovnic, însoțește pe boierii de la Benești, 584—587.

Geneva, 318, 435.

gephanea, 29; trimisă împotriva răsculaților, 35—36, 52, 58; la eteriști, 86, 97, 102—103; plumbul folosit pentru, 78; rămasă turcilor, 98.

Gheghen-aga v. **Hagi Ahmet Gheghen** chehaia bei.

Ghencea (Ghenciu) aga, se unește cu căminarul Sava, 78; la chehaia bei, 104, 339; se închină turcilor, 100, 102; să fie omorît, 109; căpitan, însărcinat cu omorîrea lui Iordache Olimpiotul, 416.

Ghentz v. **Gentz Friedrich.**

Gheorghe cel Negru v. **Caragheorghe.**

Gherasim, episcop de Brusa, semnează cartea sobornicească, 114.

Gherasim, episcop de Buzău, al doilea vicar al mitropolitului, 353.

Gherman Mihail, agentul lui Miloș Obrenovici, trimis în Rusia, 415.

Ghica, familia, 140, 526.

Ghica Aleco, vornic, aflat la Brașov, 64, 154, 347.

Ghica Alexandru, prinț, 497.

Ghica Costache, beizade, 152.

Ghica Constantin, general, 138, 140.

Ghica Grigore, vel ban, împuternicește pe T. Vladimirescu să înceapă răscoala, 268, 526; vizitează pe A. Pini, 523; membru al Comitetului vremelnicesc de oblăduire, 27; fuge la Brașov, 62, 276; semnează scrisoare către împăratul Austriei, 342; sc întoarce de la Brașov, 118, 344; merge la Silistra, 124; orînduiește vechil de spătărie, 128; numit domn, 345; numește caimacami, 346; sosește la Silistra, 152; intră în București, 347; începe să cîrmuiască, 348; emite cărți, 144—146, 148, 157; caracterizare, 349, 356; achită datoriile țării, 351; pavează străzile, 352; renunță la venitul personal de la unt și beilic, 352—353; se ocupă de cazul lui Filip Lenș, 354—355; intenționează să desființeze vămile, 357; părăsește scaunul domnesc, 360; casa lui, 66.

Ghica Iorgu, beizade, 152.

Ghica Mihai (Mihalache), agă, vel postelnic, 152, 154.

Ghiculeștii, familie domnitoare, 148, 155—156.

www.dacoromanica.ro

Ghidiciul, căpitănie de, 29.
Ghimpeţeanu Ioniţă, pitar, 584—585, 587—588; bătut de plăieşi, 586.
Ghiţă, nepotul lui D. Protopopescu, 567—568.
Ghiuler agasi, la Drăgăşani, 572.
Giartoglu, ispravnic eterist la Tîrgovişte, jefuieşte populaţia, 83, 307.
Giurgiu, oraş, 451, 515; aian de, 494; paşă de, 70, 297, 335; turcii vin de la, 88, 360, 424.
Giuvara Iamandi v. **Diamandi Giuvara** (Iamandi).
Gîrbea Dumitru (Dimitrache), căpitan de panduri, vechil de vătaf de plai, strînge panduri, 21; om de încredere al lui T. Vladimirescu, 270; rămas cu oastea pandurilor la Cloşani, 275; pandurii lui la Tismana, 445; căpitan de margine, face pază la Hurez, 586; vrea să omoare pe I. Rîioşeanu, 586; rezistă turcilor la Cloşani, 302; prins de turci, 445.
Glogoveanu Nicolae, clucer, primeşte scrisoare din tabăra lui T. Vladimirescu, 24; ispravnic de Mehedinţi, 29.
Golenişcev Kutuzov v. **Kutuzov.**
Golescu Dinicu (Dinică, Constantin), mare boier, fanfara lui prinsă de turci, 318, 436, 572; întîmpină pe T. Vladimirescu la Ciorogîrla, 277; casa lui la Belvedere, 294; stăpîneşte satul Goleşti, 298; iscăleşte memoriul către ţar, 347; bănuit de amestec în revolta din 1826, 359.
Golescu Iordache. vel vornic, 150; se întoarce în Bucureşti, 348.
Golescu Nicolae (Nae), vornic, hatman, rămîne în Bucureşti, 64, 77; întîmpină pe chehaia bei, 77, 304; întîlneşte pe căminarul Sava, 104; la Silistra, 124, 344.
Goleşti, sat, 300, 426; T. Vladimirescu la, 87, 313, 425, 588; semnarea convenţiei la, 299, 303, 428; prinderea lui T. Vladimirescu la, 301, 431; oastea pandurilor la, 87, 521; pandurii pleacă de la, 302.
Gorciacov, V. Petrovici, reţine pe A. S. Puşchin, 481.
Gorj, judeţ, 28, 29, 58, 267, 270, 300, 426, 447; ispravnic de, 299, 425, 577; isprăvnicatul de, 21, 32; T. Vladimirescu în, 34; panduri din, 514, 571.
Gornowski (Garnowski), polonez, comandă ulani şi cazaci în oastea eteristă, 319, 437.
goştină, dare, 131.
Grădişteanu Scarlat, logofăt, nazîr al casei lefilor, 64; epistat al spătăriei, 69; denunţă intenţia de fugă a boierilor, 71; membru în divanul nou, 276; întîmpină pe turci, 77; mare vornic, 519.
grăunţe, de cai, luate pentru tainaturi, 120.
Greceanu Ioan, agă, sosit la Silistra, 128.
greci (elini), 62, 130, 299, 322; din Fanar şi Ţarigrad, 131—133; din Morea, 446; domni dintre, 129, 133, 144, 448; trăiau bine în Moldova, 559; defăimaţi de moldoveni, 537; caracterizare, 345, 411, 535, 538, 550; au fost robi ai turcilor, 411, 550; răsculaţi împotriva turcilor, 101, 116, 266—267, 283—286; cauza răscoalei, 411; eteriaşi, 266, 285, 288, 326, 557, 577; înrolaţi în oştire, 413, 572; în batalionul sacru, 317, 423; luptele cu turcii, 60, 284, 317, 322, 413, 435, 572; prezenţi la Bucureşti, 281, 420; la apa Oltului, 572; se bucură de linişte după răscoală, 352; sînt îndatoraţi împărăţiei, 112; ocupă slujbe, 537, 554; relaţii cu boierii, 265, 268, 519; măsuri împotriva lor, 125, 126, 345, 352, 352; au scris despre răscoală, 414.
Grecia (Grechia, Ellada), 60, 86, 289, 306, 448, 489; aflată de veacuri în nenorocire, 539; darea banilor pentru dinţi păstrată în, 492; răscoală în, 266, 288, 421; situaţia în, 305; istoria renaşterii în, 414; s-a desprins de imperiul turcesc, 413; ministrul ei în Rusia, 479.
Grecia antică, amintiri din, 411; mari bărbaţi din, 414.
Greciov, însoţitorul lui I. P. Liprandi, 493.
Grecu Constantin, căpitan, jefuieşte la vamă, 143.
Grecu Oprea, luptă la Corzu, 574.
Grigore, diacon, numit mitropolit, 353.
Grigore, patriarh de Constantinopol, dă carte de blestem, împotriva răsculaţilor, 74, 292, 322; excomunică pe eterişti, 294, 305; tăiat la Constantinopol, 101.
Gripari, căpetenie eteristă, 66.
grîu, luat pentru tainaturi, 118—120.
Gugiu Manolache, negustor, 520.
Gura Bistriţei, tabără eteristă la, 524.
Gura Cloşanilor v. *Cloşani*.
Gura Motrului, T. Vladimirescu la, 35, 565.
Gülmano, harta Turciei de, 490.

H

Hachi paşa, fratele lui Osman bei, 424.
Hagi Abdula Moisache, căminar, căpetenie eteristă, 66.
Hagi Ahmet Gheghen chehaia bei, paşă, comandant al trupelor turceşti, 138, 144, 299, 343, făgăduieşte lui T. Vladimirescu aşeză-

www.dacoromanica.ro

mînt pentru ţărani, 298; trece Dunărea, 297; se află la Bucureşti, 77, 100, 102, 108, 122, 149, 152—154, 303—304, 337, 339, 341; la Tîrgovişte, 88—89, 312, 319, 334, 431; la Olt, 319, 437; la Găieşti, 336; la Cîmpina, 335; ia măsuri contra apostaţilor, 89—100, 103; a prins pe popa Ivanciu, 102; a prins pe Diamandi Giuvara, 103; relaţii cu boierii, 105, 110, 121, 124; cu căminarul Sava, 104, 105, 109, 335—337, 339; se află la Silistra, 135, 347, 424; urmăreşte pe căpitanul Ivancea, 341; porunceşte încetarea omorurilor, 88; numeşte în dregătorii, 341, 343, 344; ia măsuri în folosul locuitorilor şi împotriva ostaşilor nedisciplinaţi, 115, 118—120, 124; ichitoiul bașă, 115; obţine o declaraţie de bună purtare, 343; numit mare vizir, 356.

Hagi Andrei Andrianopolitul v. **Apostol Hagi Andrei Andrianopolitul.**

Hagi Bairactar, căpetenie eteristă, 66.

Hagi Emin aga, epistat la tainaturile oştilor turceşti, 115, 120, 135.

Hagi Ianuş, mare negustor din Craiova, 35, 315.

Hagi Ivan, deputat bulgar, 289.

Hagi Mihail, deputat bulgar din Sliven, 289—290.

Hagi Mihalache Ciorbagioglu, deputat bulgar din Filipopol, 284.

Hagi Moscu, la carantina din Sculeni, 280.

Hagi Prodan (Hagi Prodan Gligorijevici), arnăuţii lui, 296; a dat bani pentru răscoală, 451; se află la Beneşti, 580—585, 588; semnează convenţia de la Goleşti, 425; relaţii cu T. Vladimirescu, 29, 273, 299—301, 426, 427; preia comanda panduriloi, 87; corespondează cu Diamandi, 103; se află la Rîmnic, 313, 431; la Drăgăşani, 572; cu D. Macedonschi, 432; trece în Austria, 302, 445; mort la Hotin, 449.

Haiduc Velco, voievod sîrb, 415, 489.

haiduci, plecaţi peste graniţă, 480.

Halet efendi, 280, 344, 448.

Halet paşa, a protejat pe M. Suţu, 479.

Hangerli, principesă din Fanar, căsătorită cu Grig. Ghica, 345.

Hangerli Marioara, domniţă, 147.

hanuri, folosite drept adăposturi pentru locuitori, 87, 105, 108.

Hasan aga, locuitor influent din Turtucaia, 491.

Hasan bei, nazîr al oştilor turceşti de la Giurgiu, 144; fugit la Rusciuc, 484; pensionar la Chişinău, 494.

hargiuri (harţuri = ostaşi), trimişi împotriva răsculaţilor, 28, 53; folosiţi în Bucureşti, 41; recrutaţi: dintre bulgari, 41—42; din isprăvnicaturi, 42.

hatişerifuri, 40, 132.

hatihumaium, 117.

hatman, atribuţii, 546.

havaeturi, categorii supuse la plata de, 517; se cere desfiinţarea de, 350.

hătmănie, 537.

Herescu Constantin, clucer, eterist, 66; date biografice, 496—497; trimis la D. Macedonschi, 314, 432, 522; trimis la graniţa Austriei, 314, 320, 438; notele lui I. P. Liprandi despre, 455.

Herţa, tîrg, 329, 440—441.

Hildemanz, adjutantul generalului Inzov, 525.

Hiotu (Fiotu) Manolache, din Tîmna, 565.

Hînceşti, tîrguşor, în apropiere de Orhei, 495.

hogi, să fie aduşi pentru a preda limba turcă, 126.

Horez (*Hurezu*), mănăstire, 313, 431, 583, 585—586; plai, 21.

hotarnic-inginer, folosit la măsurarea graniţei, 583.

Hotin, oraş, 277, 329, 415, 445, 448—449, 454, 523, 525, 539.

hoţomani, s-au despărţit de oastea pandurilor, 578.

Hrisant, econom la m-rea Horcz, 586.

Hrisoscoleu Costache, paharnic, omorît de turci, 89.

Hristaris Mihail, doctor, eterist, 450; recrutează tineri pentru Eterie, 288; în Consiliul de război al Eteriei, 306.

Hristofi Iordache (Cristofi), polcovnic, face de pază la m-rea Horez, 586.

Hristofor, dascăl de limbă elenă, eterist, omorît la Beneşti, 582.

Hurmuzache Doxachi, 550.

husari, în oastea eteristă, 101.

Husein aga, mumbaşir împărătesc, 115—116.

huzmeturi, de vînărici şi oierit, 149, 152; de la ocne 160; stau nelucrate, 120; să fie date pentru ascherlii, 118; să fie strînse de caimacami, 121.

I

Iaia efendi, tatăl lui Nuri efendi, 347.

Ialomiţa, apă, T. Vladimirescu omorît la, 87;

Ialomiţa, judeţ, 119, 136, 524.

Iamandi v. **Diamandi.**

www.dacoromanica.ro

Ianache, căpitan, trimis împotriva răsculaţilor, 53.

Ianache polcovnic v. **Enescu Iancu (Ianache)**.

Iancea, căpitan, în detaşamentul de voluntari, 487.

Iani, căpitan eterist, 328, 440.

Ianina, 285, 412, 421.

Iaşi, 118, 135—136, 144, 146, 154, 277, 295, 308, 334, 341, 411, 416, 418, 423, 424, 454, 480, 485, 547, 557, eterişti la, 280; Al. Ipsilanti la, 60, 91, 94, 273, 274, 281, 282, 284, 286, 309, 419, 420, 482, 483; I. Farmache la, 103, 334; Iordache Olimpiotul la, 415; Pendedeca la, 308—309; oştirea turcească la, 87—88, 117, 283, 297, 326, 330, 425, 442, 444—445, 451, 454, 484; boierii de la, 124; să se restabilească ordinea la, 425; mahalalele îngrijite de hatman, 546.

Ibraim aga, başbeşliagă în Ţara Romînească, 356.

Ibraim efendi, a trecut în Moldova, 347; împuternicit al Porţii la Akkerman, 385.

Ibrăila v. *Brăila*.

Iconomu Mihalache, vistier, 587.

Ienciu, arnăut, 584, 586.

Ienciu, căpitan de arnăuţi, 581, 588.

ieniceri, jefuiesc şi ruinează principatele, 116, 334, 343, 445, 559; ridicaţi din Bucureşti şi Iaşi, 144; desfiinţaţi, 492.

Ieremia, mitropolit al Derconului, semnează cartea sobornicească, 114.

Ierusalim, 516.

Ignat bulucbaşa, din Rîmnic, 567.

igumeni greci, să fie izgoniţi din ţară, 126.

Ilarion, episcop al Argeşului, se află în Bucureşti, 64; relaţii cu T. Vladimirescu, 268, 278—279, 288, 293, 294, 296; scrie din Braşov, 150, 155.

Ilarion, mitropolit al Tîrnovului, semnează cartea sobornicească, 114.

Ilfov, judeţ, 115, 119, 135, 142, 514.

Iliad (Iliat) Iancu, căpetenie eteristă, 66, 83.

Iliria, 280.

Ilovaischi, locotenent colonel, comandant la Turtucaia, 486.

Irothei, mitropolit al Nicheii, semnează cartea sobornicească, 114.

imnuri, de libertate, cîntate la Rîmnic, 431.

Imperiul Otoman (Poarta, Înalta Poartă, Turcia, împărăţie), 22—23, 28—29, 32, 40, 60, 74, 76—78, 102, 109, 152, 265—267, 275, 282, 290, 292—293, 304—305, 349, 355, 411—412, 448, 484, 516, 518—519, 523, 532; hartă geografică înfăţişînd, 490; pace dintre Rusia şi, 124; boierii faţă de, 31, 57, 69, 91, 95, 100, 128, 142, 271, 343—344, 349, 357, 359—540; fanarioţii faţă de, 267, 268; T. Vladimirescu faţă de, 70, 76, 270, 277—279, 448, 520; grecii şi, 101, 352, 413; răscoala în, 60, 297, 411, 413, 424; numeşte demnitari în principate, 341, 346, 347; drepturile Ţării Romîneşti faţă de, 409; propunere să ia averea mănăstirilor, 345; nu vrea să evacueze principatele, 356; cere provizii şi oameni la cosit, 359.

infanteria rusă, lăsată la vîrful Diracului, 486.

infanterişti, în oştirea lui T. Vladimirescu, 521.

inginer-hotarnic, a cercetat graniţa, 583.

Inimăroaia, păhărniceasa, a vîndut case, 104.

instituţiile publice, renovate, 351.

Inzov Ivan Nichitici, general, guvernator al Basarabiei, 284, 525.

Ioan, arnăut, omorît din porunca lui T. Vladimirescu, 567.

Ioan, brutar, 566.

Ioan (Scarlat), şambelan la curtea din Lucca, 480.

Ioanichie, episcop al Chesariei, semnează cartea sobornicească, 114.

Ion bulucbaşa, agită pentru răscoală în Dolj, 58.

Ioneşti, sat (jud. Mehedinţi), 573.

Ioniţă, fiul polcovnicului Panait, omorît ca apostat, 90.

Ioniţă, din Sălcuţa, ceaşul lui Solomon, 570—571.

Ioniţă, căpitan, spînzurat, 426.

Iordache, preot, 566.

Iordache v. Olimpiotul Iordache.

Iova bairactarul, bulucbaşă, căpitan de arnăuţi, omorît din porunca lui T. Vladimirescu, 275, 420, 566—567, 581, 584, 586, 588.

Ipsilanti, fraţii, 284; au îmbrăcat uniforma eteristă, 482.

Ipsilanti Alexandru, fostul domn al Ţării Romîneşti, 91, 159.

Ipsilanti Alexandru, general, conducător al răscoalei eteriste, 62, 69, 70, 72, 77, 83, 88, 97, 265, 276, 281—282, 294, 303—305, 329, 421, 428, 455, 496, 521; date biografice, 480—481; şef al Eteriei şi căpetenie a răzvrătiţilor, 107, 116, 556; a pornit oastea eteristă, 557; s-a aflat la Viena, 415; la Chişinău, 418; la Sculeni, 482; la

www.dacoromanica.ro

Iaşi, 60, 74, 91, 94, 273, 282, 419, 483; la Focşani, 64, 285, 287; la Mizil, 64; la Ploieşti, 66; la Bucureşti şi Colentina, 66, 290, 420; proclamaţiile lui, 63, 65, 86, 274, 283 284, 286, 288, 309, 445—446, 450—453; relaţii cu T. Vladimirescu, 67, 70, 76, 78, 80, 87, 281, 288—290, 292—293, 295, 302, 305, 420, 428, 524, 572, 588; cu I. Olimpiotul, 286—287, 289, 291, 420, 427; cu căminarul Sava, 109, 285, 287, 289, 296—297, 334, 421; cu Macedonschi, 279, 302, 433, 522, 527; cu Rizo Nerulos, 280—281; se uneşte cu C. Duca, 431; ia măsuri pentru apărarea Nucetului, 429—430; convoacă Consiliul de război, 306, 422, 429; face pregătiri pentru luptă, 86; formează batalionul sacru, 287; nu ia comanda acestuia, 423; acţiunea lui e dezaprobată, 335; se află la Tîrgovişte, 89, 292, 308; la Rîmnic, 98, 310—315, 318—320, 431—432, 571—572; la Bucşani, 573; la Drăgăşani, 432, 434—435; la Cozia, 437—438; trece în Austria, 99, 321—322. 324—327, 439, 523.

Ipsilanti Constantin Alexandru, fostul domn al Ţării Rom., 447.

Ipsilanti Dimitrie, fratele lui Al. Ipsilanti, serveşte în garda rusă, 480; va sosi cu trupe ruseşti, 305, 423.

Ipsilanti Gheorghe (Iorgu), fratele lui Al. Ipsilanti, 433, 437, 450, 453; serveşte în garda rusă, 480; la Iaşi, 282,. 283; face parte din Consiliul de război, 306; se află la Cîmpulung, 83; la Drăgăşani, 315, 319, 435; cunoscut cu I. P. Liprandi, 481.

Ipsilanti Nicolae, fratele lui Al. Ipsilanti, 450, 453; face parte din Consiliul de război, 306; în tratative cu T. Vladimirescu la Goleşti, 298—299, 303, 425, 428; se află la Cîmpulung, 83, 309, 428; iscăleşte autorizaţii de export, 307; să plece cu oştirea la Olt, 429; comandă batalionul sacru la Drăgăşani, 315—317, 319, 433, 435, 437; cunoscut cu I. P. Liprandi, 481.

Isaccea, oraş ,454, 480.

Isaiev, general, 514.

Ispas bulucbaşa, a luat de la panduri lucrurile jefuite, 567.

Ispăsoiu Gheorghe, căpitan de panduri, 568.

Ismail, oraş, 454, 478—479, 481.

ispravnici, orînduiţi dintre greci, 537; orînduiţi de Al. Ipsilanti, 83; luau totul de la ţărani, 423; orînduiţi dintre boieri, 102, 126.

isprăvnicat, strîngerea oilor cu oameni de la, 126; judecată la, 586.

ispăvnicel de moşie, a adus hrană boierilor, 585.

istoria adeverează nenorocirea Ţării Romîneşti, 531.

istoria renaşterii Greciei o va cunoaşte posteritatea, 414.

Istrate, ceauş, prins şi închis de T. Vladimirescu, 565.

Iusuf, paşă de Brăila, tratează cu boierii moldoveni, 322—324; trimite oştire în Moldova, 297, 424.

Ivancea, căpitan, săvîrşeşte jafuri, 62; iscodeşte pe turci, 338; colaborează cu căminarul Sava, 336—337, 339—341; la Cuciuc Ahmet, 493.

Ivancea, ceauş, din Cerneţ, 579—580, 582—584.

Ivanciu, delibaşă, 78.

Ivanciu, polcovnic, 103.

Ivanciu, preot, căpetenie eteristă, 101.

Ivanovici Petru, fratele prinţului Roman, 496.

împărat (sultanul), a trimis oştiri în principate, 94.

împăraţii, se întrunesc, 532.

împărăţie v. *Imperiul Otoman.*

Înalta Poartă v. *Imperiul Otoman.*

întăriturî domneşti, jafuri practicate cu, 548.

învăţătorii, au primit leafă, 351.

învăţătura, nesocotită de tinerii boieri, 542; folosul ei, 544.

J

jafuri, catastişe de, 119; săvîrşite de arnăuţi, 62—63, 274, 321—322; de eterişti în Moldova, 285, 324; de panduri, 64, 67, 71, 278, 307, 309; de răsculaţi, 58; de turci, 313; la Herţa, 329, 441; la Tîrgovişte, 78—79, 83.

Jeltuhin, general en chef, preşedinte împuternicit al divanurilor, 491; comandantul diviziei a 17-a, 496; guvernator al principatelor, 497.

Jianu Ioniţă, pitar, trimis la Silistra, 76; s-a întors în ţară, 111.

Jiu, apă, 573.

Jivcovici Ştefan, voevod sîrb, venit în Ţara Romînească, 415.

judecători, întocmire de, 111; comportarea în instanţă, 545; incoreeţi, 546; aproape inaccesibili, 547.

judeţe, cercetători la, 115; măcelari orînduiţi la, 120.

www.dacoromanica.ro

jugul robiei, boierii se complac sub, 550.
jurămînt, luat eteriştilor, 336; dat de T. Vladimirescu, 300.
jurăminte, călcate, 99.
justiţia, nu face dreptate, 546.

K

Kalakuţkii Vasile Feodorovici, căpitan, adjutant al lui M. F. Orlov, 482.
Kamarinos v. **Camarinos.**
Kameneţ, oraş, 302.
Kameneţk Podolsk, oraş, 477.
Kara-Feiz v. **Cara-Feiz.**
Karagheorghe v. **Caragheorghe.**
Karddjanem v. **Caragialem.**
Karnar, omorît împreună cu Caragheorghe, 448.
Katakazi v. **Catacazi.**
Kinopsi Nicolae v. **Chinopsi Nicolae.**
Kiriko L., consul rus, 415.
Kiselev Pavel Dimitrievici (Kisselev, Kisselef), general maior, 300, 340, 496; şeful statului major al armatei a II-a, 483; comandantul flancului drep al oştirii ruse (1829), 491; înaintează peste Balcani, 493.
Kizani, localitate, deputaţi bulgari din, 289.
Krasno Milaşevici, senator, 515, 516.
Kreuchely Ludovic, baron de, consulul Prusiei la Bucureşti, 276, 450.
Krijanski, vice-guvernator al Basarabiei, 496.
Kuciuk-Kainargi, tratatul de la, 275.
Kutuzov Mihail Ilarionovici (Golenişcev-Kutuzov), general-feldmareşal, comandant suprem, 516, 519.

L

lagăr, de eteriști, 278, 284, 288, 292, 293, 307, 308, 309, 314, 524; de panduri, 271, 272, 275, 278, 288, 296, 298, 302, 452; de turci, 298, 304, 332, 443.
Langeron Andrault, conte de, general, guvernatorul Novorosiei, 284, 482.
Lasanis Gheorghe, secretarul lui Al. Ipsilanti, 66, 286; trimis la Iaşi şi Bucureşti, 281; comandant al oraşului Tîrgovişte, 306, 450; în Consiliul de război al Eteriei, 306.
Laybach, congresul de la, 297, 326, 422, 424; declaraţia ţarului Alexandru I de la, 284, 292, 294, 305; Al. Cantacuzino la, 483.
lazaret, arnăuţi, eteriști şi mavrofori intră în, 99, 101.
Lazarev, 496.
Lazăr Constantin, căpetenie eteristă, 66.
Lăcusteanu Ioan, 570.
leafă (lefi), 547; pentru panduri, 21; pentru turci, 118; pentru zaporojeni, 118.
lemne de foc, pentru conacele turcilor, 118.
Leng Filip (Lenciu), clucer, 344; merge la Silistra, 124; agă în Bucureşti (1826), 355; surghiunit la Mărgineni, 354, 355.
Leonida, 414.
Leontievici Leontii, conte, 415.
Leova, carantină, 323.
Leventis Gheorghe, dragomanul consulatului rus, efor al Eteriei, 417; înştiinţat de izbucnirea răscoalei în Oltenia, 418.
limbă (limbi), elinească, 544; moldovenească, 544; a patriei, 543; sloviniască, 544; streine, 544.
lipcan (lipcani), trimişi la Craiova, 52, 56; trimis la Braşov, 147.
Lipcani, carantină, 329, 440.
Liprandi Ivan Petrovici, 267, 271, 277, 342, 409, 447, 452, 455; în Chişinău, 481; comandă un detaşament de voluntari, 485; în bătălia de lîngă Rusciuc (1829), 487; relaţiile sale cu Cuciuc Ahmet, 485, 493.
Lizgara, 326; date biografice, 455, 477, 478, 479.
locuitori, 54, 62, 67, 85, 86, 91, 95, 106, 113, 127, 128, 129, 136, 268, 276, 286, 290, 416, 536, 538, 549; nedreptăţiţi şi săraci, 114, 115, 120, 535; nesupuşi, 53, 131; răsculaţi, 31, 51, 267, 521; ajută cu alimente pe răsculaţi, 26; îndemnaţi să ascundă armele, 304; refugiaţi, 61, 63, 70, 106, 111; jefuiţi, 78—79, 83, 109, 321—322; ucişi de turci, 318, 436.
Lom (Ak-Lom, Lomul Alb), rîu, 492.
Lotru, munte, 573.
Luca Constantin, 100.
Lucca, oraş, 480.
Lucescu Grigore Ivanovici, boier, duce scrisori ţarului Alexandru I la Laybach, 284.
lude, 518; supuşi la darea pentru cheltuielile ostăşeşti, 119, 136, 150, 451.
lufelii ogeaclii (lefegii), trimişi împotriva răsculaţilor, 58.
Luţă, polcovnic, 570.

www.dacoromanica.ro

Macarie, episcop al Efesului, semnează cartea sobornicească, 114.

Macarie, episcop al Veriei, semnează cartea sobornicească, 114.

macedoneni, voluntari, în detaşamentul lui I. P. Liprandi, 485, 486; voluntari în armata rusă (1828), 493.

Macendonschi Dimitrie, căpetenie a răscoalei, 44, 103, 279, 316, 318, 319, 420, 434, 500, 514, 515; comandă panduri, 310, 321, 445; în războiul din 1806—1812, 449; porucic în regimentul romîn de cazaci, 515; translator la divanul din Bucureşti, 515; îndemnat de boieri să participe la răscoală, 269, 274, 519; împrumută pe T. Vladimirescu cu bani pentru răscoală, 451, 520; însoţeşte pe T. Vladimirescu în Oltenia, 20, 32, 520; participă la ocuparea m-rilor Strehaia şi Motru, 26, 30; la Ţînţăreni, 272, 273, 419; dă bani lui Iordache Olimpiotul, 273, 419; la Beneşti, 81, 584; la Băneasa şi Bucureşti, 274, 276, 278, 288, 450; la Belvedere, 294; trădează pe T. Vladimirescu, 299, 300, 301, 425, 426, 427; preia comanda oştirii panduriilor la Goleşti, 87; luptă împotriva turcilor la Slatina şi Drăgăşani, 313; la Rîmnicul Vîlcea, 313, 429, 431. 432, 522; trimite panduri la Tg. Jiu, 302; la Drăgăşani, 314, 320, 433, 436, 437, 496, 572; la schitul Cornetul, 438; refugiat în Austria, 302, 445, 523; la Hotin, 445; la Chişinău 302, 497; la Kameneţ, 302; proces cu Stana, văduva lui Iordache Olimpiotul, 273, 450.

Macedonschi Pavel, fratele lui D. Macedonschi, 269, 279, 500, 514, 515; în războiul din 1806—1812, 449; porucic în regimentul romîn de cazaci, 515; translator la divanul din Bucureşti, 515, 516; om de legătură al divanului, 44, 45, 274, 279, 288, 420, 521, 523, 526, 527; deputat în divan pe timpul răscoalei, 450; trimis în Austria, 524; la Sibiu, 524; la Hotin şi Chişinău, 302, 525; proces cu Stana, văduva lui Iordache Olimpiotul, 273.

Macedonschi Stoian, bunicul fraţilor D. şi P. Macedonschi, voluntar împotriva turcilor, 515.

[Macedonschi] Ştefan Mincio, tatăl fraţilor D. şi P. Macedonschi, 449.

Macovei, sat (jud. Buzău), 136.

Mahmud II, sultan, 25, 118, 270, 297, 338, 350, 413, 491, 493, 536; a desfiinţat dările diş-hakî şi diş-parasi, 492.

mahmudele, 574; puşti încărcate cu, 340.

manafi, în Ţara Romînească, 117, 122.

Manu Gheorghe, fanariot, căpetenie eteristă, 66, 100, 321, 438.

Manu Mihalache, vornic, 64, 276; agă, 278; roagă pe Al. Ipsilanti să ocupe Bucureştiul, 288; întîmpină pe turci la Dudeşti, 77, 303—304; vechil al marii vistierii, 102, 110, 341, 344; arendează huzmeturile vinăriciului şi oieritului, 149.

Manuc bei, armean, zaraful lui Mustafa Bairactar paşa, 484, 494; caracterizare, 494, 495; hanul lui, 339.

manufacturişti, 517.

marinari greci, luptă la Galaţi, 323.

Marinescu Neagoe, ţăran, a luat via lui D. Protopopescu, 566.

Mateeşti, sat (jud. Vîlcea), 585, 586.

Mathei, episcop al Thesaloniculuí, semnează cartea sobornicească, 114.

mavrofori, 77, 101; la Ploieşti, 66; la Cornăţel, 88; la Drăgăşani, luptă cu turcii, 97, 98, 522, 572; refugiaţi în Austria, 99.

Mavrogheni, cişmeaua lui, 154.

Mavru Nicolache, hatman, 64.

mazîli, 126, 129, 517, 588; dau cîte patru baniţe de grîu, 119; plătesc pentru tainaturi, 114, 136, 150.

Mărcuţa, mănăstire, 117.

Mărgineni, mănăstire, eterişti la, 78, 100, 305, 309, 310, 311, 334, 336, 422, 428, 429; F. Leneş surghiunit la, 355.

Mehadia, localitate, 161, 416.

Mehedinţeanu Simeon (Podeanu), căpitan de panduri, însărcinat de T. Vladimirescu cu paza boierilor închişi la Belvedere 69; luptă la Corzu, 544; căpătenie a revoltei din 1826, 358; spînzurat la Bucureşti, 359.

mehedinţeni, panduri, 571.

Mehedinţi, judeţ, 20, 29, 30, 269, 299, 358, 577; ispravnicii de, 21, 24, 44, 46, 52, 425, 565, 586; panduri din, 28, 514; locuitori răsculaţi în, 30, 51, 58; T. Vladimirescu în, 32, 34.

mehmandari, pentru oştile turceşti, 39.

Mehemt IV, sultan, 451.

Mehmet Selim paşa, valiu şi muhafîz de Silistra, serascherul oştilor din Ţara Romînească şi Moldova, 97, 108, 116, 120, 121, 124, 134, 137, 146, 149, 152, 153, 158, 343, 353, 354; trimite pe Nuri aga la T. Vladimirescu, 279; însărcinat să reprime răscoala, 424; relaţii cu boierii, 114, 118, 127, 128, 348; buiurultiu către ţară, 106; întocmeşte lefile ostăşeşti, 118; cheamă pe caimacami şi pe chehaia bei din Bucureşti, 144; numit nazîr al Principatelor, 346, 349; primeşte pe domn, 346; numeşte pe başbeşliagă, 347; ridicat la rangul de mare vizir, 356.

www.dacoromanica.ro

mehtup, trimis de boieri către muhafîzul Vidinului ca să înăbuşe răscoala, 39; trimis de T. Vladimirescu către muhafizul de Silistra, 76.

Meiţă v. Protopopescu Meiţă (Mieiţă).

Meletie, episcop al Iracliei, semnează cartea soborinceaşcă, 114.

Mengliri v. Mingleris.

meşteşugari, ocupă m-rea Radu-Vodă, 304.

metereze, la Beneşti, 578, 580; la m-rea Cotroceni, 67; în Valea Muierii, 101.

Metternich, prinţ, discută situaţia Ţării Romîneşti, 345.

Michelson, general în armata rusă, comandant suprem, 516.

Mihai Vodă, mănăstire, ocupată de D. Macedonschi, 278.

Mihail, căpenie eteristă, 66.

Mihail, v. Suţu Mihail voievod.

Mihalc, bairactar, împuşcat de turci la Zăvideni, 570.

Mihali, delibaşa, căpetenie eteristă, 66; trimis la Craiova împotriva lui T. Vladimirescu, 28; se închină turcilor, 102, 104; ucis de turci, 109.

Mihali, polcovnic, căpetenie eteristă, 66.

Mihaloglu Anastasie (Mihalopolu Năstase), comandant de arnăuţi şi panduri, 569, 571, 574; la Rîmnicul Vîlcea, 569; dă bani lui Al. Ipsilanti, 572.

Mihălescu Iancu, boier, trimis la Silistra, 344.

Mihălescu Scarlat, spătar, semnează scrisoare către împăratul Austriei, 342; întors la Bucureşti, 104, 344; trimis la Silistra, 124, 344.

Miloş v. Obrenovici Miloş.

Milovanovici Mladen, voevod sîrb, comandant al unui detaşament de eterişti, 454; convins să se unească cu Gh. Cantacuzino, 325, 326; la satul Crucea, 329, la m-rea Slatina, 330; se adăposteşte prin păduri, 442; pleacă în Austria şi apoi în Serbia, 331.

Minciaki Matei Liovievici (Minciaky), consilier de stat, consul al Rusiei în Ţara Romînească, 347; însărcinat cu afaceri la Constantinopol, 355; cere evacuarea principatelor, 356; cere încetarea livrărilor către cetăţi, 359; anunţă pe domn ziua intrării ruşilor (1828), 360.

Mingleris (Mengliri), fraţii, luptă la Galaţi şi Stînca, 323, 326.

Mitroi, căpitan de panduri, luptă la Corzu, 574.

mitropolia, dă veniturile pentru lefurile ascherliilor, 118.

mitropolit (mitropiliţi), să nu mai fie numiţi dintre greci, 409, 532; îşi cumpără funcţia de, 516; venituri, 517.

Mizil, Al. Ipsilanti la, 65, 286.

mănăstire (mănăstiri), împresurată de răsculaţi, 43, 53, 88, 429; ocupate de răsculaţi, 21, 30, 32, 43, 46, 52, 53, 272, 273; ocupată de meşteşugari, 304; băjănii şi locuitori adăpostiţi în, 66, 87; bunuri ascunse în, 557; vărsări de sînge în, 559; averile şi veniturile de la, 118, 119, 345, 352, 516; dări pentru plata datoriilor, 351.

Mladen v. Milovanovici Mladen.

Moangă Vasile (Mongescu), vtori logofăt, sameşul jud. Gorj, 21, 520; orînduit ispravnic de T. Vladimirescu, 573.

Moeci, vama de la, 102.

Moghilev, oraş, 477, 478, 483.

Mogoşoaia, moşie (jud. Ilfov), 61.

Moldova, 60, 72, 91, 102, 123, 130, 152, 153, 154, 157, 265, 279, 280, 282, 286, 320, 325, 328, 345, 346, 347, 350, 352, 357, 360, 418, 424, 438, 447, 452, 478, 535, 536, 545, 549, 550, 553, 554, 556; locuitorii din, 62, 94, 129, 133, 535, 549; boierii din, 121, 128, 309, 537, 541, 543, passim; T. Vladimirescu cere domn pămîntean în, 70; apostaţi în, 106, 144; răzvrătire şi răzvrătitori în, 107, 116, 120; eterişti în, 102, 285, 287, 321, 336, 410, 421, 445, 484; oştire elină în, 63; arnăuţi în, 128; Al. Ipsilanti în, 74, 94, 281, 283, 289, 322; carte de blestem trimisă în, 292; Gh. Cantacuzino pleacă în, 309; căpitanii Athanasie şi C. Pendedcca trimişi în, 308; Iordache Olimpiotul soseşte în, 416, 439, 440; Gh. Cîrjaliu haiduceşte în, 454, 480; jafuri în, 285, 308, 309, 324, 536; ostaşi turci în, 120, 130, 143, 297, 339, 355, 451, 539, 540; Iusuf paşa trimis în, 424; Ştefan Vogoridi orînduit caimacam în, 96; protecţia Rusiei pentru, 538; voroavă despre, 533, 550; versuri despre, 551, 553; cîntecul lui T. Vladimirescu în, 452.

moldoveni, 535, 537, 539, 542, 548, 553, 554, 555; cazaci, 573; li s-au luat privilegiile, 536; pribegiţi, 539, 560; boieri, au aderat la nota boierilor munteni către Poartă, 345; în delegaţie la Ţarigrad, 134.

monede, aruncate de amăuţi pe fereastră, 340.

Moreea, 151, 282, 446, 448; răscoală în, 101, 266, 281; Vasile Caravia în, 306, 450; Const. Duca în, 450; Const. Pendedeca în, 451.

Moruzi Alexandru, domn al Ţării Romîneşti, 156.

Moscu Ioan, vistier, fuge din Bucureşti la Braşov, 62.

www.dacoromanica.ro

moşii, 539, 585; ale boierilor, 123, 538, 549; boiereşti, jefuite, 62, 116; nelucrate, 106, 107, 120; mănăstireşti, venitul lor, 516.

monahi, omorîţi de turci, 102.

Motru, mănăstire, străji împotriva răsculaţilor la, 29, 30; răsculaţi la, 43, 44, 52, 53, 54; T. Vladimirescu la, 35, 46, 53, 58, 60, 62, 271, 272, 524; D.Macedonschi la, 30; P. Macedonschi la, 274, 523; Iordache Olimpiotul şi Farmache la, 60.

mumbaşir (mumbaşiri), la Bucureşti, 115; la judeţe, 114, 115.

Muncaci, cetate, Al. Ipsilanti închis la, 481.

muntenegreni, voluntari, în detaşamentul lui I. P. Liprandi, 485; voluntari în armata rusă (1828), 493.

Muntenegru, 280.

munteni, boieri, adresează notă către Poartă, 345; înlocuiţi în funcţii cu greci, 519.

Muntenia v. **Ţara Romînească.**

muniţie v. gephanea.

Murgaşi (Murgaşul) sat (jud. Dolj), răzbunarea sătenilor din, 584; oamenii lui T. Vladimirescu la, 584.

Murguleţ Vasile, autor al voroavei despre Moldova, 533, 550.

Muruzeşti, slujitor de curte la, 118.

muscali, 571, 572, 573, 574.

Muscel, judeţ, 42, 115.

[Mustafa] Bairactar, paşă, 484, 496.

Mustafa efendi, numele turcitului Ioan Samurcaş, 346.

Mustafa paşa v. **Derviş Mustafa paşa.**

muzicanţi, ai lui Dinicu Golescu, prinşi de turci la Drăgăşani, 318.

muzică, folosită de fiii desfrînaţi ai boierilor, 543.

N

Narîşkina Olga, contesă Braniţkaia, 485.

Neamţ, mănăstire, eteriştii luptă cu turcii la, 102; a ars cu totul, 102.

neamuri, 126, 517, 518; dau bani pentru oştirea turcă, 136; dau tainat de pîine, 150; plătesc ajutor pentru tainaturi, 114.

necrasovţî, participă la asediul bisericii Olarilor, 340.

Nectarie, episcop, semnează cartea sobornicească, 114.

neferi, trimişi împotriva răsculaţilor, 34, 36, 44, 52, 53, 56, 59, 60; rînduiţi la Tîrgovişte, 102; de pază între vama Timiş şi Cîmpina, 143; prădează, 558.

Negotin, oraş în Serbia, 489.

Negri Constantin (Costache), mare postelnic, caimacam al Ţării Romîneşti, 59, 90, 92, 94, 107, 108, 128, 144, 275, 341, 342, 450; la Silistra, 144, 346; agent diplomatic la Silistra, 297; aflat pe lîngă chehaia-bei, 425.

neguţători (negustori), 129, 518, 548; fugiţi în Austria, 117, 307, 423; fugiţi peste Prut, 558; prădaţi de arnăuţi, 143; turci, 30; omorîţi la Ţarigrad, 101.

neguţătoria, să fie slobodă, 126.

Nejin, localitate, greci din, 284; Pendedeca grec din, 451.

nemţi, 573; băjenari la, 557, 560; au trimis pe rebelişti în Basarabia, 587; au pus pe răsculaţi în lazaret, 574; secretarii consulatului să fie, 125.

Nemţia v. *Austria*.

Nenadovici Iacov, voievod sîrb, stabilit la Hotin; T. Vladimirescu a întrebuinţat o sumă de bani aparţinînd lui, 269; a dat garanţie pentru Iordache Olimpiotul, 415.

Nenciul Crăciun, gelep başa, 137.

Nenciulescu Alexandru, logofăt, apoi biv vel vornic, 64, 144, 276; întors de la Braşov, 343; întocmeşte socotelile vistieriei, 115, 119, 121, 128; caimacam la Craiova, 146, 149; vistier al Ţării Romîneşti, 343, 450; denunţă pe domnitor, 354; surghiunit la m-rea Snagov, 354.

Nenciulescu Roxandra, 480.

Nestor, logofăt, 150.

nesupunere, din partea norodului, 22; la dajdii, 51; faţă de Al. Ipsilanti, 430.

Nica, voluntar rus, 491.

Nicola tufecci, armurier, supravieţuitor al măcelului de la m-rea Secul, 334, 445.

Nicolae I, ţarul Rusiei, venirea lui la tron, 356; eliberează pe Al. Ipsilanti de la închisoarea din Muncaci, 481.

Nicolescu, mare clucer, arestat de domnitor, 348.

Nicolicescu Pau (Paul, Pavel), polcovnic, prins de T. Vladimirescu la satul Ciovîrnişani, 24, 25, 26, 271, 565.

Nicopole, ostaşi turci de la, 120, 297, 312, 313, 425, 431.

Nidria, răscoala grecilor în, 101.

Nistru, fluviu, 477, 478, 483.

Niţă, neica, al lui D. Protopopescu, 567.

nizam, dat pentru încetarea omorurilor, 88.

www.dacoromanica.ro

norod (noroade), 22, 43, 101, 122, 531, 532, 540, 545, 549, 550; din Moldova, 129; din Ţara Romînească (Valahia), 23, 29; răzvrătit, 25, 87; T. Vladimirescu răzvrătitor de, 21—22, 28, 32, 36; jefuitori de, 56—57; adăpostit în hanuri şi consulaturi, 108.

Novorosia, 284, 478; Puşkin în, 480.

Nucet, mănăstire, 430; detaşamentul lui Colocotroni la, 305, 422; turcii atacă la, 311, 429.

Nuri aga, cavaz al paşei de la Giurgiu, 70, 449; trimis la T. Vladimirescu, 275, 279; prins de panduri şi adus la T. Vladimirescu, 70; aduce lui T. Vladimirescu răspunsul paşei de la Rusciuc, 76; în lagărul oştirii pandurilor, 296, 298, 302, 303, 452.

Nuri efendi, fiul lui Iaia efendi, numit dragoman, 347.

O

oaste (oştire), naţională, 519, 523; a poporului, 300, 313; alcătuită din panduri răsculaţi, 24, 76, 271, 275, 277, 278, 299, 420, 445, 451, 519, 521, 522, 523, 568, 584, 588; eteristă (grecească), 62, 63, 66, 87, 289, 305, 306, 312, 320, 422, 522; trimisă împotriva răscoalei, 53, 55, 578; turcească, 39, 40, 67, 69, 77, 78, 87, 88, 92, 95, 97, 101, 102, 103, 108, 115, 116, 117, 118, 130, 134, 135, 136, 143, 144, 152, 153, 160, 313, 550; rusească, 63, 74,160, 161.

obiceiul pămîntului (vechi), judecăţile întemeiate pe, 538, 545, 546, 549.

Obogeanu Niţă, căpitan, 587.

Obrenovici Miloş, cneaz suprem al Serbiei, 287, 415, 454, 523; a încheiat pace cu turcii (1813), 489; autorul moral al morţii lui Milko Petrovici (1829), 490.

Obrezkova, căsătorită cu fiul lui M. Suţu, 479.

Ocna Mare (Ocnele Mari), jud. Vîlcea, 522; T. Vladimirescu trece prin, 20, 21.

ocne, 114, 131; stau nelucrate, 106, 107, 120; datoria huzmetului de la, 160.

Odesa, 282, 306, 478, 483, 450, 485; greci din, 284; Al. Ipsilanti la, 481.

ogeaclîi, trimişi împotriva răsculaţilor, 31, 58.

oi, pentru tainaturile oştirii turceşti, 118, 119, 126.

oierit, dare, 149, 152, 351.

Olari, biserică în Bucureşti, ocupată de arnăuţi, 340.

Olimp, munte, 414, 480.

Olimpiotul Iordache (Olimbie, Olimbios, Olimpiadi), serdar, căpetenie eteristă, 20, 41, 42, 64, 66, 103, 275, 278, 290, 291, 295, 316, 318, 319, 320, 409, 413, 414, 416, 417, 418, 422, 424, 432, 434, 436, 437, 454, 524, 584; alăturat pandurilor (1806—1812), 415; primit de Haiduc Velco, 415; intrat în partidul lui Miloş Obrenovici, 415; arestat de austriaci, 416; comandant al gărzii domneşti, 417; 418; jură lui T. Vladimirescu să nu-l facă scăpat pe domnitorul Ioan Caragea, 417; orînduit cu paza oraşului Bucureşti, 41, 42, 61; trimis în Oltenia împotriva lui T. Vladimirescu, 44, 53, 419; duce tratative cu T. Vladimirescu, 60, 273, 274, 419; împrumută bani de la T. Vladimirescu şi D. Macedonschi, 273; oamenii lui fac jafuri, 274, 420; conduce boieri în Transilvania, 274; relaţii cu Al. Ipsilanti, 274, 281, 286, 287, 289, 420, 421, 438; la Piteşti, 83, 422; ridică pe T. Vladimirescu de la Goleşti, 86, 87, 298, 299, 301, 302, 303, 425, 426, 427, 522, 588; în Oltenia, 309, 310, 428, 429, 521; la Rîmnicul Vîlcea, 310—311, 313, 522; relaţii cu D. Macedonschi, 279, 313; la Drăgăşani, 312, 315, 317, 431, 433, 435, 572, 573; la m-rea Cozia, 438; la m-rea Curtea de Argeş, 315, 327, 328, 433; în Moldova şi ciocniri cu turcii, 102, 103, 328, 329—330, 336, 439, 440, 441; scrie lui Catacazi, 329; moare la m-rea Secul, 334, 441 442, 443, 445, 523; ştiri despre moartea lui, 329, 415, 489, 522, 524; procesul văduvei lui cu fraţii Macedonschi, 273.

Olt, ispravnicaturi de peste, 42, 51, 52, 64, 68, 111, 137, 138, 309, 310; panduri lepădaţi în dajdie din, 34; strejuiri împotriva lui T. Vladimirescu, 28; apostasia condusă de T. Vladimirescu în, 55, 128, 303.

Olt, judeţ, ispravnic de, 119.

Olt, rîu, 20, 77, 88, 313, 316, 318, 319, 321, 324, 429, 430, 434, 436, 437, 439, 520, 521, 522, 567, 570, 571; eterişti peste, 312, 431; T. Vladimirescu cu pandurii peste, 39, 428, 572, 577, 584.

Olteni, biserică în Bucureşti, 105.

Oltenia, 272, 342, 346, 410, 415, 447, 518, 519, 522; locuitori din, 268; plăteşte bani în locul untului pentru Vidin, 352; pandurii în, 302, 310, 410, 416, 427, 514, 521, 523; Cuciuc Ahmet în (1806), 485; panduri luptă împotriva turcilor în (1806—1812), 514, 523; detaşament rus în, 491; răscoală în, 267, 310, 410, 418, 524; T. Vladimirescu în, 275, 293, 298, 448, 520; turcii în, 302, 342, 429, 431; revolta pandurilor din (1826), 358; cîntecul lui T. Vladimirescu în, 452.

www.dacoromanica.ro

Olteniţa, 488, 494.

Olteţ, rîu, 578, 584.

o m o r u r i, săvîrşite de turci în Bucureşti, 87; în ţară, 88; în Herţa, 329.

Opran Ghiţă, din Orşova, 451; trimite împăraţilor Rusiei şi Austriei cererile poporului şi rapoartele lui T. Vladimirescu, 270, 520; primeşte bani de la T. Vladimirescu, 299, 300, 425, 426, 521, 524.

o r ă ş e n i, din Cerneţi, 26; din Iaşi, 546; din Ploieşti, 63; din Tîrgovişte, 89.

o r d i e t u r c e a s c ă, scoasă din Tîrgovişte, 89.

Orfano Gherasim (Orfanos Gherasiie), căpetenie eteristă, 66, 450; trimis la Iaşi şi Bucureşti, 281; în Consiliul de război al Eteriei, 306; la m-rea Mărgineni, 305, 422.

Orhei, oraş, 495.

Orient, 495.

Orlov F. Fiodorovici, colonel, fratele lui M. F. Orlov, 481.

Orlov Mihail Fiodorovici, decembrist, general maior, comandantul diviziei din Chişinău, 481; vizitat de Al. Ipsilanti, 482; duce tratative cu Cuciuc Ahmet, 485.

[Orăşanu] Geani, în tabăra de la Cotroceni, 278.

Orşova (Ruşava), oraş în Banat, 20, 26, 151, 520, 521, 524; Ghiţă Opran din, 270, 299, 425.

Orşova Nouă v. *Ada-Kalé*.

Ortopan v. **Creţescu Ioniţă** (zis şi Ortopan Ioan).

Osman aga, arnăutul, 303, 336, 451, 454, 494; comandant de avangardă turcă, 297, 425; însoţeşte pe Cuciuc Ahmet, 485; relaţii cu I. P. Liprandi, 491, 493.

Osman bazar, localitate, deputaţi bulgari din, 289.

Osman bei, fratele lui Hacî paşa de la Giurgiu; comandă oastea turcă de la Giurgiu şi Rusciuc, 297, 424.

o ş t e n i, panduri, 514; romîni, 523; conduşi de T. Vladimirescu, 68—69, 578, 588; greci (eterişti), 86, 98, 307, 550; turci, 76—77, 109, 115, 120, 122, 123, 297; ieniceri, 135; manafi, 135, 136; din Bulgaria şi Serbia, 523.

Oteteliş, sat (jud. Vîlcea), răsculaţi la, 567; panduri la, 573, 584; tabăra lui T. Vladimirescu la, 275, 584;

Otetelişanu Costandin (Dinicu), clucer, ispravnic de Gorj, 26; arestat de T. Vladimirescu, 21, 577; închis la m-rea Tismana, 24.

Otetelişanu Grigorie, boier, retras la moşia Beneşti, 577.

Otetelişanu Iordache, boier, amintirile lui, 575; la Beneşti, 579.

Otetelişanu Nicolae, boier, casele lui din Beneşti, 579, 581, 582, 583.

ovrei v. e v r e i.

P

Padeş, sat (jud. Mebedinţi), T. Vladimirescu la, 21, 22, 270, 271, 448, 520.

Pahlen Teodor Petrovici, general, conte, preşedintele împuternicit al divanurilor, 300, 339, 353.

Paladi Grigorie, căminar, al doilea vechil al. vistieriei, 118; înlocuit, 119.

Palladi, boier, 496; soţia lui, 482.

Panait, polcovnic, vătaf de plai în jud. Dîmboviţa, omorît de turci, 90.

Panait, serdar, v. **Fochiano Panaite** serdar.

Panaret, episcop al Nicomediei, semnează cartea sobornicească, 114.

Pandeleimon v. *Pantelimon*, mănăstire.

p a n d u r i (pandur), 20, 21, 28, 35, 272, 293, 295, 300, 343, 421, 426, 449, 454, 514, 515, 518, 519, 567, 569, 584, 585, 587; căpitani de, 97, 426, 432; căpitănii de, 302; armată (oaste) de, 521, 567; oaste naţională de, 519; comandanţi (comandiri, şefi) de, 28, 417, 432, 577; infanterie de, 522; cavalerie de, 431, 521; lagăr de, 272, 288, 296, 302, 410, 452; strajă de, 70; însuşirile lor, 413; devotaţi Rusiei, 514; breasla lor, 149; străini înrolaţi între, 411; participanţi la războiul din 1806—1812, sub comanda lui T. Vladimirescu, 267, 415, 447, 514, 518; puşi la dajdie, 21, 34; nemulţumiţi de domnia lui Ioan Caragea, 416; jefuiţi de Regep aga, 267; pricinile lor apărate de T. Vladimirescu, 267; în răscoală (răsculaţi), 24, 44, 265, 273, 297, 310, 410, 413, 429, 445, 450; la Tîmna, 43, 565; la m-rea Strebaia, 565; la m-rea Motru, 30, 44; la Beneşti, 575; la Oteteliş, 567; la Bucureşti, 67, 278, 449, 565; la Copăceni, 70; la Goleşti, 298, 299, 302, 431; la Piteşti, 302, 313, 425, 427, 431; la Slatina, 313; la rîul Olt, 571; întorşi în Oltenia, 302, 427; la Rîmnicul Vîlcea, 302, 313, 316, 429; la Drăgăşani, 313, 572; la Tg. Jiu, 302; la Cloşani, 302, 314; la m-rea Tismana, 314, 445; jefuicsc, 67, 278, 351, 569, 575, 583, 584; păzesc pe boierii închişi la Belvedere, 69, 71, 77, 294; luptă împotriva turcilor, 313, 523, 572, 574; comandaţi de T. Vladimirescu, 21, 29, 56, 67, 77, 87, 265, 268, 269, 270, 275, 296, 301, 410, 449, 565, 577; de

www.dacoromanica.ro

D. Gîrbea, 302, 445; de Simion Mehedinţeanu, 69; de I. Solomon, 59, 275, 568; de D. Macedonschi, 30, 87, 269, 301, 302, 310, 321, 427, 432; Diamandi Giuvara şi, 44, 103; Al. Ipsilanti şi, 288; Iordache Olimpiotul şi, 87, 287, 289, 310, 313, 416; Nuri aga şi, 70; ai spătăriei, trimişi împotriva răsculaţilor, 25, 29, 31, 37, 53. 58, 59, 271, 565; ai spătăriei, alăturaţi răsculaţilor, 43, 419; în revolta din 1826, 358.

Pantea Dumitru, arnăut, voluntar în 1829, 340.

Pantelimon (Panteleimon), mănăstire, ascherlii la, 117.

Papandopulo (Papadopulos), comandantul flotei de pe Dunăre, 481.

Papas Aristide, eterist, trimis în Serbia şi arestat de turci, 280, 450.

Paris, călătoria lui Galib paşa la, 354.

Parla v. *Barla*.

paşale (paşi), 539, 540; T. Vladimirescu trimite scrisori la, 271; clerul şi boierii cer ajutor pentru înăbuşirea răscoalei de la, 38—39, 40; din cetăţile de pe Dunăre, 270, 297; trimise împotriva răsculaţilor, 297.

Patmos, insulă, 449.

patriarhie, din Constantinopol, carte sobornicească venită de la, 111.

Pau (Paul, Pavel) v. **Nicolicescu Pau.**

Pavlovici Stoico, bulucbaşă, macedonean, 453; salvează pe N. Ipsilanti la Drăgăşani, 317, 435; trece în Austria, 329, 440.

Pavlu Andrei, jefuit de eterişti, 285.

pazarghideni, să fie rînduiţi cîte unul la judeţ, 126.

paznici, 128, 144; la podurile de peste rîuri, împotriva răsculaţilor, 52; la vama Buzău, 143.

Pazvanoglu (Pazvantoglu), răzmeriţa lui, 577.

pămînteni, să cunoască cuprinsul tratatelor, 125; cunosc rînduelile ţării, 538; proccsele lor cu sudiţii, 546; boieri, 158, 265; domni, 129, 131, 133, 158; Poarta otomană numeşte domni, 14, 142, 144, 146.

Păşcani, localitate între Ploieşti şi Bucureşti, 66.

Pendedeca Constantin, căpitan eterist din Nejin, 322, 451; trimis în Moldova de Al. Ipsilanti, 308—309, 424; guvernator, 557; detaşamentul lui, 323; atrage pe arnăuţii lui Gh. Cantacuzino, 325; în carantina Sculeni, 326, 451; la Chişinău şi în Moreea, 451.

Peninsula Balcanică, 281.

Pera, cartier din Constantinopol, 291, 447.

Periziadi, introduce pe greci în garda domnului M. Suţu, 322.

peroţi, ocupă posturi pe lîngă diferite ambasade şi consulate, 447; caracterul lor, 411; ajută pe fanarioţi, 410; în complot, 448.

perşii, 531.

Pesta, 306, 450.

Petcu Sîrbu, a luat înapoi jafurile de la panduri, 567.

Petersburg (Peterburg, St. Petersburg), 280, 282, 478; plîngere la, 353.

Petrache, serdar, trimis la Sibiu, să ancheteze pe Toma Brătianu, 358.

Petrovici Ivan v. **Liprandi Ivan Petrovici.**

Petrovici Milko, cneaz, fratele lui Haiduc Velcu, 415; atacă pe turci, 489; date biografice, 448, 489—490; luptă la Băileşti (1828), 448.

Petru cel Mare, ţarul Rusiei, 521.

Piatra, schit în Moldova, eteriştii la, 102, 103, 440; turcii la, 328, 440.

pietre, de arme (=cremeni), trimise împotriva răsculaţilor, 35.

Pini Alexandru, consul al Rusiei la Bucureşti, 38—39, 523; a ascuns pe M. Gherman, 415; relaţii cu Iordache Olimpiotul, 419; relaţii cu Sava, 335, 336; relaţii cu banul Grigore D. Ghica şi D. Macedonschi, 523; trimite notă boierilor către ţar, 26, 343 şi 347; solicitat de boierii din Ţara Romînească să aprobe înăbuşirea răscoalei cu ajutorul paşalelor turceşti, 38 39; înlocuit prin Minciaki, 347.

Pisani Andrei, consul al Rusiei la Iaşi, 292.

Piteşti, 62, 143, 301, 303, 429, 430, 573; pandurii la, 302, 313, 427, 431; T. Vladimirescu la, 20, 67, 77, 309, 425, 427; D. Macedonschi la, 299, 302, 426; Hagi Prodan la, 426; ispravnicii de Gorj şi Mehedinţi la, 299; jafuri la, 62; eteriştii la, 312, 431; Iordache Olimpiotul şi Ioan Farmachi orînduiţi la, 83, 422; Al. Ipsilanti la, 89, 310, 311; N. Ipsilanti la, 298, 428; turcii la, 328, 439; Toma Brătianu din, 358.

pivniţă (pivniţe), sparte de panduri, 583; spartă de arnăuţi, 579; locuitori adăpostiţi în, 87.

plăieşi, porniţi asupra boierilor, 586; bat pe un boier, 586.

Pleniceanu Stanciu, 574.

Pleşoianu Enache, căpitan, unchiul lui I. Solomon, 568, 569.

Ploieşti, 143, 518; locuitori fug la, 61; orăşenii interzic intrarea arnăuţilor în, 63; boierii şi consulatele întîlniţi de Al. Ipsilanti la, 287; Al. Ipsilanti la, 66, 276,

www.dacoromanica.ro

287, 420; eteriști și mavrofori la, 66, 450; arme strînse de Al. Ipsilanti de la orășenii din, 66; Const. Duca orînduit la. 83, 305, 422.

plugarii, să lucreze pămîntul, 106, 107.

Plutarh, 156.

Poarta Otomană (Poarta, Înaltă Poartă) v. *Imperiul Otoman,*

poclon, al protopopilor, dat la vistierie, 119.

Podbăniceanu Theodor, biv vtori armaș, a căznit pe săteni și le-a luat banii, 584.

Podeanu v. **Mehedințeanu Simion.**

Podeni, sat (jud. Mehedinți), plîngerea adresată domnitorului Al. Suțu de către moșnenii din, 583.

Podul Calicilor, stradă în București, 64, 278.

Podul Mogoșoaiei, stradă și mahala în București, 115, 117, 278, 339.

Podul Tîrgului de Afară, stradă în București, ascherlii puși pe, 117.

Poenaru Anica (Poenăreasa), mama lui Petrache Poenaru, 578, 580, 588.

Poenaru Nae, prunc, 578.

Poenaru Petrache, scrie istoria atacului arnăuților asupra boierilor aflați la Benești, 577; și arnăuții la Benești, 577, 579, 580, 581, 582, 587, 588.

Poenaru Petrache, medelnicer de la Craiova, jefuit de Gheorghe Cîrjaliu, 64.

Poenaru Petrache Nicolae, 587.

Poenaru Safta, soția lui Petrache Poenaru, 578, 588.

Poghiaci, localitate, 488.

polcovnicul tîrgului, din Craiova, cu un detașament, înfrînt de T. Vladimirescu la m-rea Strehaia, pe care o ocupă, 271.

poliția secretă austriacă, supraveghează pe Iordache Olimpiotul, 416.

poliție, nu există în lagărul eteriștilor, 423.

ponturi, pentru organizarea țării, 125.

Popescu Ghiță, a luat jafurile de la panduri, 567.

popor, obiceiurile, dorințele, datinile lui, 86; adus la marginea prăpastiei, 410; prejudiciată starea sa, 350; din Țara Romînească, 515; asuprit de slujbași și micii dregători, 349, 514—515; jefuit de fanarioți și boieri, 271; plin de ură împotriva boierilor, 278; boierii aleg pe T. Vladimirescu să-l ridice, 267; în răscoală, 267; 268, 448; dă bani pentru cheltuielile răscoalei, 520, 521; T. Vladimirescu adună, 410, 525; numea pe T. Vladimirescu „Domnul Tudor", 271; T. Vladimirescu scrie proclamații către, 520; T. Vladimirescu scrie Porții Otomane pentru, 520; proclamația lui Al. Ipsilanti către, 283; eteriștii comit violențe față de, 322; trecut prin foc și sabie de turci și boierii filo-turci, după răscoală, 518; nu se alătură revoltei din 1826, 358.

populație, asuprită de boieri, 514; trecută prin foc și sabie de turci și boierii filo-turci, după răscoală, 518; pleacă în Basarabia și Bucovina de teama turcilor, 325; să se poată întoarce la locurile ei (1829), 491.

Poroineanu Ioan, sameș, trimis după oameni împotriva lui T. Vladimirescu, 565.

porumb, pentru oștile turcești, 115, 117, 118, 119, 120.

poslușanie, datorie de, 114.

poslușnic (poslușnici), 518; plătesc ajutor pentru tainaturi, 114; scutiți de darea grîului pentru cheltuielile ostășești, 119; să nu fie dați străinilor, 126; dă bani pentru oștirea turcă, 136; tainat la pîine dat de, 150; ai boierilor, 585.

postelnicel (postelnicei), plătesc ajutor pentru tainaturi, 114; tainat de pîine dat de, 150; să nu fie făcuți fără știrea boierilor, 126.

poteră (poteri), împotriva lui T. Vladimirescu este trimisă catană de, 577; luptă împotriva arnăuților, 138.

Potoțki Alexandru (Umanski), conte, fost aghiotant al contelui Wittgenstein, 483.

praf de pușcă, pentru răsculați, 523, 524.

Prahova, județ, 66, 138, 151; se strînge porumb din, 115; grîu luat din, 119; hargiuri dintre locuitorii din, 42.

pravilă (pravile), nouă, să se introducă în țară, 347; osîndesc la moarte pe ucigași, 546; tălmăcite în folosul celor puternici, 546; cunoscute de pămînteni, 538; hotărîrile judecătorești nu se întemeiază pe, 545; vechi, respectate de ruși în Basarabia, 544.

Predeal, 83.

preot (preoți), dare de, 451; bani pentru funcția de, 516—517; dau grîu, 119.

prețuri, stabilite de agă, la alimente, 547.

Principatele Romîne (Principatele Dunărene), 62, 287, 298, 345, 349, 413, 414, 447, 448, 496; răscoala grecilor (eteriștilor) în, 335, 446; eteriștii în, 265, 281, 332, 418, 443, 446, 478; Al. Ipsilanti în, 265, 281, 282, 287; turcii în, 354, 355, 356, 425, 445; manafii în, 135, 136; pașa de Brăila trimis împotriva răsculaților din, 297; seraschierul de Silistra numit nazîr în, 346.

www.dacoromanica.ro

Prisiceanu Bărbuceanu, închis de T. Vladimirescu, 565.

privilegii (pivileghiuri), ale ţării, 121, 125, 126, 128; ale boierilor, 117; ale răsculaţilor din Moreea acordate de turci, 101.

proclamaţii (proclamaţie), date de T. Vladimirescu, 22, 25, 67, 269, 270, 272, 276, 277, 278, 410, 448, 520; date de Al. Ipsilanti, 60, 65, 83, 84—86, 100, 274, 283, 284, 286, 288, 296, 309, 321, 325, 438, 450, 481; dată de Gh. Cantacuzino, 325; dată de revoltaţii din 1826, 358.

protopop, bani daţi pentru funcţia de, 516.

Protopopescu Dumitrache, logofăt de scaun, memorialist, amintirile lui, 563; participă la răscoală, 565, 566, 567, 568, 569, 570. 571, 572, 574.

[Protopopescu] Meiţă (Mieiţă), neica, fratele lui D. Protopopescu, 566, 568, 569.

protopopiile de judeţe, dau poclon în vistierie, 119.

Protopop, mahala, în Bucureşti, casele căminarului Sava în, 104.

Protopopului, biserică în Bucureşti, meterez pentru arnăuţi, 105.

Prut, rîu, 305, 315, 323, 324, 327, 330, 415, 441, 454, 521, 549; carantina de pe, 328, 439; cordoanele de pe, 482; patrularea graniţelor de la, 480; fuga peste, 558, 559.

publicaţii, ale lui T. Vladimirescu, 21; ale boierilor, 97; ale divanului ţării, 28.

Pucikov, consilier titular, 478.

Puşkin Alexandru Sergheevici, mare poet rus, articol despre, 480; la Chişinău, 481.

puterea leguitoare. să fie despărţită de cea săvîrşitoare, 86.

Putna, ţinut, 120.

R

Racoviţă Matache, vornic, 150.

Radu Vodă, mănăstire, ocupată de D. Macedonschi, 278; rezistenţă organizată de meşteşugari la, 304.

raguzani, boieri, 265.

raiale (raia), „neputincioase şi sărace", 91; arme luate de la, 101; atrase în răscoală, 118; jefuite, 116; nedreptăţite de apostaţi, 123; supuse, 87; să li se asigure liniştea, 92, 94, 106, 117, 121; să nu fie supărate, 109, 116, 123; să revină la locurile lor, 106, 121.

Ralet, Costache, clucer, ispravnic de Mehedinţi, 24, 565.

Rali, fanariot, fost medic al lui I. Caragea, 354.

Ralu, fiica lui Grigore Suţu, 479.

Razgrad, 451; ciflic în apropiere de, 484, 494; turcii vin de la, 487, 492.

Răsărit (Anatolia), oştiri din, 91, 95.

răscoală, 304, 413, 563; a lui Ali paşa, 267; va începe curînd, 418; încercări de, 409; izbucnită la Bucureşti, 272; se poate lungi, 413; noutatea ei, 413; a poporului romîn, 267, 448, 516, 524—525; a pandurilor, 265, 297, 310, 413, 445, 450; izbucnită în Oltenia, 418; condusă de T. Vladimirescu, 36, 51, 268, 269, 273, 292, 351, 410, 452, 519; a eteriştilor, 266, 281, 292, 351, 412, 446; a grecilor, 267, 283, 286, 411; boierii faţă de, 38—39, 91, 267, 269, 275, 290, 518, 523; caracterizarea conducerii, 411; bani folosiţi pentru, 451; bulgari în, 290; Rusia faţă de, 277; dezaprobată de Congresul de la Laybacb, 297; să fie urmăriţi participanţii la, 107.

răsculaţi, 24, 51, 275, 297.

război (în 1806—1812), 20, 267; să izbucnească — civil, 410; făcut la Cornăţel, 88; eteriştii nu au grijă de, 98.

răzeşi, 514.

răzmiriţi, 577.

răzvrătire, 19, 22, 44, 54, 63, 75; poporul împins la, 410; prevenită de domnii pămînteni, 536; proclamată de T. Vladimirescu, 40, 94; pricinuită de Al. Ipsilanti, 94; făcută de greci, 116, 413; în ţările romîne, 116; măsuri pentru combatere, 29, 41; a fost cunoscută de boieri, 127.

răzvrătitor, T. Vladimirescu —, 28, 34, 41, 51.

răzvrătitori, 72—73, 75, 158; streji, să păzească de, 29; să fie zdrobiţi, 109, 116; curăţirea ţării de, 92, 107.

răzvrătiţi, să fie pedepsiţi, 92, 95.

rebeli (rebelianţi, rebelişti), 304, 584; la Tîmna, 565; la Tismana, 574; la Beneşti, 577, 579, 580, 582; jefuiesc pe boieri, 585, 587; măsuri de reprimare, 424; trimişi în Basarabia, 587.

rebeliune, se poate prelungi, 413.

redute, ale eteriştilor, 323—324.

regatul grec, restaurat, 479.

regatul slav, închipuit de Al. D. V. Sturza, 280.

Regep aga, paşă la Ada Kalé, a jefuit pe T. Vladimirescu, 267, 448, 520.

regiment romîn de cazaci, în Bucureşti, 525.

regiunile slave, ocupate de turci, obligate să dea „bani de dinţi", 492.

reis efendi, discută cu Ribaupierre, 357.

www.dacoromanica.ro

Reni, oraş la gura Prutului, 323—324, 482.
Repey, francez, educator, 483.
r e v o l t a ţ i, să fie descoperiţi, 92.
r e v o l u ţ i e, pornită de T. Vladimirescu, 91.
Ribaupierre, corespondează cu domnul, 357; trece prin Bucureşti, 353; la Constantinopol, 348, 356.
Rigas Velestinlis, 446; predecesor al Eteriei, 411; extrădat şi executat, 411—412; marşul lui, 557, 559.
r i z a - p a z a r, dreptăţile sînt cumpărate la, 546.
Rizos Alexandru (Rizu), căpetenie eteristă, 66.
Rizos Iacovachi (Rizo), fanariot, sfetnicul lui M. Suţu, 479.
Rizo Nerulos Iacovachi (Rizo), conducător eterist, aflat la Iaşi, 418; relaţii cu Al. Ipsilanti, 280—282.
Rizu, mare postelnic, membru al Comitetului vremelnicesc, 27.
Rîioşeanu Ioniţă, nepot de soră lui Iordache Otetelişeanu, 585—586.
Rîmnic, oraş (jud. Vîlcea), 63, 309, 434, 437, 573; episcopia de, 154; T. Vladimirescu merge spre, 20, 572; pandurii la, 302, 312—314, 316, 319—320, 522, 569; lagărul lui Sava la, 338; boierii la, 89, 586; eteriştii la, 89, 428—430; imnuri cîntate la, 431; Al. Ipsilanti la, 98, 310—314, 432, 522, 571; joncţiune la, 431; grup de răsculaţi la, 571; cîrjalii la, 577; dezertori la, 567; mavrofori la, 97; oştire turcă la, 136.
Roca Fux, funcţionar rus, merge la Rusciuc, 487, 493.
Rogobete Barbu, a luptat alături de turci, 24.
Rojali, şef de carantină la Sculeni, 485.
Roman, oraş, Al. Ipsilanti la, 63, 286, 325, 327, 420.
Roman, prinţ, fratele lui Petru Ivanovici, 496.
Romanaţi, judeţ, 29, 39, 53, 514; zabit de, 29, 56.
r o m a n i i, au fost biruiţi de daci, 553.
Romanit Grigorie, vistier, semnează scrisoarca către ţar, 342; venit în Bucureşti, 104, 344; rînduit vechil la spătărie, 128.
r o m î n i, ostaşi, 523; în oştirea lui Al. Ipsilanti, 572; măcelăriţi în locul arnăuţilor, 341; boieri — au prădat norodul, 29.
Roset Scarlat, spătar, s-a întors de la Braşov, 343.
Rosetti Răducan, boier, salvează turci la Iaşi, 283.
Rosetti Roznovanu Nicolae, vistier, 288; plecă în Basarabia, 322.
Roxandra, soţia lui N. Schina, 479.
Roznovanu Gheorghe, boier, salvează pe turci la Iaşi, 283.
Rucăr, luptă la, 101.
Rumelia, oştiri din, 91, 95; s-au îndreptat drumurile în, 124.
Rumianţev A. P., conte, comandant de oşti, 315.
r u m î n, slugă la boier, 578.
r u m î n i, pămînteni, să fie capuchehaiele la serhaturi, 126; ţărani, «au luat nas», 567.
r u p t a ş i, 129, 518; dau grîu şi bani pentru oştiri, 119, 136, 150.
Rusciuc, 297, 451, 487, 490; relaţiile lui T. Vladimirescu cu paşa de la, 76; turcii de la, 355, 488, 491—492; Cuciuc Ahmet paşă de, 335, 485—486; deliii vin de la, 424; vizita lui I. P. Liprandi la, 493.
Rusean, căpitan de panduri, 97.
Rusia, 20, 40, 64, 69, 72, 286, 292, 305, 322, 326, 329, 330, 332—333, 440—441; 443—444, 447, 478, 494, 497, 520, 539, 557; consuli în principate, 38 39, 125, 335, 523; însărcinat la Constantinopol, 74, 335; Caraghcorghe chemat din, 416; boierii faţă de, 342 343, 348, 521, 539; eteriştii faţă de, 274, 277, 283, 305; pandurii faţă de, 267, 514—515, 558; Al. Ipsilanti faţă de, 279, 284, 288, 293, 295, 420, 480; T. Vladimirescu faţă de, 270, 572; I. Olimpiotul trimis în, 415; atitudinea faţă de principate, 356, 358; intervine pentru Al. Vilara, 349; apreciază pe Grig. Ghica vv., 360; pace cu Turcia, 124.
r u s u m a t u r i, dare, 126, 131.
Ruşava v. *Orşova*.
r u ş f e t u r i, 126, 131, 555.
r u ş i, 283, 286; în Ţara Romînească, 20, 514, 577; ostaşi, 423; băjenari, 560; secretari la consulate, 125; au făcut bine moldovenilor, 539; ridică armele împotriva păgînilor, 539.

S

Saac, judeţ, 64, 115, 119, 138.
Sabaneev, general de infanterie, comandant de corp, se ocupă de furnituri, 482; se informează despre lupta de la Sculeni, 482; arestează pe Repey, 483; duce tratative cu Cuciuc Ahmet, 485; a primit în armată pe Const. Herescu, 497.
Sachelarie Gheorghe, baron, 78.
s a r e, cerută de turci, 491.
Sala, locotenent, 479.

www.dacoromanica.ro

salahori, luaţi pentru turci. 120.

Salih paşa, comandant turc, intră în Moldova, 121, 297, 424; se află la Neamţ, 330, 332, 442—443; la Iaşi, 326—327; mort, 451.

sameş, bani daţi pentru, 517.

Samos, insulă, 449.

Samurcaş Constantin (Costache), vornic, 58, 521; caimacam al Craiovei, 272, 342; trimis la Craiova împotriva răsculaţilor, 55—56, 577; cere bani de la caimacami, 59; tratează cu T. Vladimirescu, 56, 274—275, 419; preţuieşte pe I. Caragic, 578; se întoarce în Bucureşti, 61; pleacă la Braşov, 64; casele lui jefuite, 274, 420; semnează scrisoarea către ţar, 342, 347; chemat la Silistra, 144.

Samurcaş Ioan (Iancu), postelnic, agent diplomatic, 297; soseşte la Bucureşti, 275; caimacam la Craiova, 341, 450, 521; venit cu oştirea turcă, 88, 424; plecat la Vidin, 346; adăpostit la Silistra, 342; s-a turcit, 346; otrăvit, 342.

sate, ferite de răzbunarea turcilor, 87; jefuite de turci, 120; mănăstireşti şi boiereşti, 539.

Sava (Fochianos), căminar, 42, 59, 100, 321, 341, 449, 453—454; a pregătit răscoala în Bulgaria, 280, 290, 418, 421; primeşte scrisori de la A. Pini, 335; se află în Bucureşti, 41—42, 64, 71, 78, 276—279, 290, 298, 303, 351, 421, 422, 445; aşteaptă poruncă de la Scarlat Callimachi, 334; relaţii cu Al. Ipsilanti, 109, 285—289, 291—292, 294—297, 305, 309, 339, 421, 438; relaţii cu I. Olimpiotu, 273, 328, 336, 419 420, 439 440; cunoaşte pe Tair aga, 335; îşi trimite averea la Braşov, 336; se află la Mărgineni, 310—311, 334, 428—429; la Cîmpina, 335; la Sinaia, 337; la Găieşti, 336; se închină turcilor, 100, 102, 109, 335; relaţii cu chehaia bei, 100, 104, 337, 339, ademeneşte pe Iamandi, 103; dar din partea sultanului, 338; urmăreşte pe apostaţi, 102 103; refuză să intre în Austria, 338; omorît, 339; casele lui arse, 339 340.

Sălcuţa, sat, 570.

săracii, ajunşi la suspine, 531; exploataţi de boieri, 541; frustaţi prin măsuri false, 547; cad în datorii, 555.

săteni, 298, 586; ruinaţi de boieri, 419, 351, 352; starea în vremea răscoalei, 351; s-au răzbunat pentru cazne, 584; jefuiţi de eterişti, 308, 325; tăiaţi de turci, 324; ruinaţi din cauza havaetului, 350.

Scara sacră, la reşedinţa lui Al. Ipsilanti, 424.

Scarlat, fiul mai mic al fostului domn (Callimachi), 480.

Scărişoara, munte, 574.

Schina Ioan, cumnat şi sfetnic al lui M. Suţu, 280, 282, 479.

[Schina] Nicolae, capuchehaia la Constantinopol, 479.

Scînteia, localitate în Moldova, 325.

scrisori, ale lui T. Vladimirescu, 32, 56, 270, 271, 275, 521, 524; ale lui Al. Ipsilanti, 62, 74, 280, 287, 292; ale lui Capodistria, 305—306; din Craiova, 52—53; din Constantinopol, 71, 138, 143, 144; din Braşov, 150, 155; către Poartă, 32, 37.

Scufa Ioan (Ianache), negustor, grădina lui, 69; amestecat în revolta din 1826, 359.

Scufo Nicolae, căpetenie eteristă, 66, 100, 321, 438.

Sculeni, 282, 283, 292, 454, 478, 480; Al. Ipsilanti la, 481—482; carantina de la, 280—281, 322—323, 325, 485, 487; lupta de la, 326—327, 329, 440, 441, 445, 451 484, 495, 559; comandant turc la, 424.

Scutari, conac la, 134.

scutelnici, 119, 518; slujesc boierilor ca nişte robi, 541; dau bani pentru tainaturi, 114, 136; dau grîu, 150; să nu fie daţi străinilor, 126.

Sdîrlea, a luat lucrurile însuşite de panduri, 567.

Secul, mănăstire, 330—332, 334, 441—445, 484, 523.

Sefendache Ioniţă, medelniccr, 578.

Seiano Alcco, căminar, întocmeşte socotelile vistierici, 121.

Selim, sultanul, 297, 451, 484, 492, 496.

semănăturile, neadunate, 106 107; neîngrijite, 120.

Semionovskoe, sat lîngă Borodino (în Rusia), 482.

seraschier, trimis împotriva răsculaţilor, 88, 297.

serate, organizate de eterişti, 423.

senat, în Rusia, 273, 450.

Seraz (Sercz), oraş în Macedonia, 101.

Serbia, 266, 279 280,290,310,317,331, 415—416, 421. 429,450,453—454, 489—490, 492, 523.

serden ghidi, categorie în armata turcă, 484.

serhaturi, 39, 126, 539.

Sevastiţa, fiica mai mare a lui Grig. Suţu, 479.

Sevastiţa, vara lui Petrache Pocnaru, 587.

Sevastopulo, luptă împotriva turcilor la Sculeni, 326.

Severin, oraş, 563.

Sfaelos, căpitan eterist, 323, 326.

www.dacoromanica.ro

Sfînta adunare (alianță), nimeni nu o pricepe, 532.
Sf. Gheorghe Nou, han, 110, 138; mahala în București, 101.
Sf. Munte, 516.
Sf. Nicolae din Prundu, biserică, 135.
Sf. Pantelimon, mănăstire, 155.
Sf. Sava, mănăstire, conac lîngă, 137.
Sf. Spiridon, mănăstire, 155.
Sibiu, bejenii la, 69; boieri fugiți la, 122, 358—359, 587—588; locuitori fugiți la, 70; răsculați plecați la, 103; P. Macedonschi arestat la, 524; arnăuții ies din, 143.
Sicilia (Sichelia), 531.
silihtar aga, trece Dunărea, 297; comandă trupele turcești, 337, 342; vine din Vidin, 424; venit la Rîmnic, 338; urmărește pe ostașii jefuitori, 120.
Silistra, 103—104, 110—111, 115, 118, 120—121, 134—135; 144—145, 160—161, 312, 335, 343, 346, 348, 350, 445, 450—451, 486, 493; capuchehaia de, 88; muhafiz de, 116; nazîr de, 345—348, 350; pașă de, 106, 108, 356; seraschier de, 275, 278, 279, 297—298, 343, 346, 348—349, 353—354, 356, 424; valiu de (Silistra valesi), 97, 114, 118, 120—121, 127—128; T. Vladimirescu trimite mehtup la, 76; boierii la, 124, 128, 136, 149, 151—153, 158, 344; caimacamii la, 276, 342; apostați trimiși la, 110, 103; eteriști trimiși la, 102; turcii de la, 77, 88, 296, 305, 309—310, 335, 355, 424, 429; divanul gealatlîcului din, 110; socoteli trimise la, 118, 121; lupte la, 356, 486, 492.
Simeon v. **Mehedințeanu Simeon.**
Simo, căpitan eterist, 328, 440.
Sinaia, mănăstire, 143, 328, 335, 337, 341, 439, 445.
Sinevici, aghiotantul contelui M. Voronțov, 485.
sinisfora, luată de la fiecare prăvălie din București, 71.
sipete boierești, golite de răsculați, 581.
Siret, rîu, 323.
Sîmbureanu Ioan, a semnat un articol, 532.
sîrbi, caracterizare, 411; între arnăuți, 413; în oștire, 572; în căpitănia lui Hagi Prodan, 301, 427; în oștirea lui T. Vladimirescu, 577, 588; năvălesc asupra boierilor, 582; somați să nu jefuiască, 584; care au cavalerie, să fie cercetați, 125; copii de, 126; voluntari în armata rusă, 488, 490, 493.
Skodra, pașa din, 491, 493.
Slam-Rîmnic, județ, 136, 514.
Slatina, oraș în Țara Romînească, 52; T. Vladimirescu la, 62—63, 584—585; jefuită de turci, 431; turcii bătuți la, 313, 522.
Slatina, mănăstire în Moldova, 329—330, 441.
Slavonia, 280.
Slătineanu Gheorghe, membru în noul divan, 276.
Slătineanu Iordache, vornic, rămîne în București, 64; semnează scrisoarea către țar, 343.
Sliven (Slivno), oraș în Bulgaria, 289.
slobozenie, cîștigată de strămoși, 531; făgăduită de T. Vladimirescu, 21, 34, 51, 547; ivită în Grecia și în Moldova, 60.
Slobozia, localitate (jud. Ialomița), 136.
Slotea v. **Zota** (Zotea, Zotu grecu).
slujbași, au năpăstuit pe locuitori, 115.
slujbele, să fie căutate de caimacami, 106.
slujitori, plătesc ajutor pentru tainaturi, 114; scutiți de datul grîului, 119; ai zapciului, trag la închisoare, 548.
Smirna, 414.
Smolnîi, mănăstire în Rusia, 496.
Snagov, mănăstire, loc de surghiun, 354.
Sofia, rușii înaintează spre, 491, 493; deputați bulgari din, 289.
Sofianos Gheorghe, luptă la Sculeni, 326.
Solomon Ioan (Iancu), polcovnic, trimis împotriva răsculaților, 58; se află la Craiova, 29, 34, 275; la Argintoaia, 568; la Tînțăreni, 568; la Zăvideni, 570; atitudinea față de D. Protopopescu, 567, 569; rănește pe un căpitan nesupus, 569; trece în Austria, 302, 445, 571.
Sotir bulucbașa, face de pază la Belvedere, 77.
spătăria, 118, 128, 126, 517.
spectacole, organizate de eteriști, 423.
spioni, 308, 423.
Spiru, căpitan eterist, 66.
Staicu, căpitan eterist, 66.
Stan bulucbașa, în oastea lui T. Vladimirescu, 58.
Stana, soția lui Iordache Olimpiotul, 450, 522, 524.
Stanciu, logofăt, a luat lefurile pandurilor, 567.
Stara Zagora v. *Eski Sehir.*
Starmina, localitate în Oltenia, 574.
staroste, al sudiților austrieci, la Bacău, 332, 443.
statul turcesc, nu asigură starea poporului, 412.

www.dacoromanica.ro

stările de jos, nedreptățite la judecăți, 545.
steag de slobozenie, sfințit la Iași, 284; ridicat în București, 78.
Sterio, emisar al lui I. Olimpiotul, 329, 440, 454.
Stînca, 325—326.
Stoica, căpitan eterist, 66.
Stoica, căpitan, trimis împotriva lui T. Vladimirescu, 273.
Stoico, căpitan, subordonat lui Hagi Prodan, 449.
St. Peterburg v. *Petersburg*.
străjă (streji, strejuire), orînduită la București, 41—42, 64; la Copăceni, 70; la Craiova, 29, 37; la Tg. Jiu, 21; la Belvedere, 69; împotriva lui T. Vladimirescu, 20, 28, 33.
Strehaia, mănăstire, 26, 29, 30, 43, 271, 565; ocupată de răsculați, 52.
Strehaia, sat (jud. Mehedinți), 568, 577.
Strehăianu Petre, pitar, 574.
străini, soarta averii în caz de deces, 547; aflați în oastea lui T. Vladimirescu, 588; să nu li se dea caftane, 126; să nu fie angajați la căimăcămia Craiovei, 127; invitați la boieri, 540.
Stroganov, baron, ambasador al Rusiei la Constantinopol, 284, 292.
Sturza Alecu D. V., 280.
Sturza Ioan Sandu (Ioniță), logofăt, sosit la Silistra, 128; legătură cu pașa de Brăila, 322; numit domn al Moldovei, 146, 345, 560; numește caimacami, 346; primește investitura, 347; numește agă, 350.
Sturza Petrache, boier, legătură cu pașa de Brăila, 322; numit caimacam, 346.
sudiți, să se conformeze tratatelor, 125, 126; procesele cu pămîntenii, 546.
sudiți austrieci, din Tîrgoviște, 89.
Suhtelen, contesă, stă în casa Belu, 339.
Suleiman, sultan, 129.
sulioți, 413.
Suljanov, eterist, 327.
sumă ajutătoare, strînsă pentru oștirile de ocupație, 425.
supuși străini, ai puterii otomane, adăpostiți în Țara Romînească, 85.
Suțu Alexandru, domn al Țării Romînești, 23, 265, 266, 417, 447; partidele politice în vremea lui, 409; țăranii nemulțumiți, 267; a dispus cercetarea granței spre Austria, 583; moartea lui, 20, 26—27, 269, 272, 577.
Suțu Costache, nepotul fostului domn, 317—318; mort la Drăgășani, 435.
Suțu Grigore, fanariot, căpetenie eteristă, 66, 100, 321, 438.
Suțu Grigore, tatăl lui M. Suțu, domnul Moldovei, 280, 479.
Suțu Mihail, domn al Moldovei, 60, 72, 116, 132, 265, 283—284, 321—322, 455; caracterizat ca «răuvoitor»; 91, date biografice, 479; află de existența Eteriei, 280; relații cu Al. Ipsilanti, 94, 281—282; excomunicat, 305; fuge în Rusia, 557; ministru plenipotențiar al Greciei, 479.
Suțu Nicolae, fratele lui M. Suțu, domnul Moldovei, 280, 282.

Ș

Șamdagiu, sat, 62.
șanțuri, la m-rea Cotroceni, 67.
Șanțurile, moșie a clucerului Iordache Deșliu, 62, 274.
școli, cu metodă alilodidactică, să se întemeieze, 86; copiii de străini să nu fie primiți la, 126; refăcute în timpul domniei lui Grig. Ghica, 351.
Șerban, căpitan de panduri, participă la lupta de la Corzi, 574.
Șerban Vodă, pod în București, 157.
Șistov, 290; bulgari adunați la, 421; deputați bulgari uciși de turci la, 290, 450.
Ștefan, voievod (Ștefan cel Mare), 535.
Ștefănică, clucer, 137.
Știrbei Dumitrache, sluger, ucis de manafi, 122.
Știrbei Fotache, logofăt, 64; merge în întîmpinarea turcilor la Dudești, 77.
Șumla, 451, 492; deputați bulgari din, 289.

T

Taar efendi, numit în postul de divan efendi, 347.
tabără, a lui T. Vladimirescu, 24; a pandurilor, 302; eteristă, 308; a turcilor, 303, 304.
Taganrog, 284.
Tahir (Tair) aga, 88, 119, 303, 304, 334, 335.
tainuri (tainaturi), 95, 102, 114, 149, 150; dare adăogită pentru, 117; vite pentru, 118; luate abuziv în ținutul Putna, 120.
taleri, pentru dajdie, 102; împliniți de la scutelnici, 114; porumbul achiziționat plătit în, 115.

www.dacoromanica.ro

Tausev N. S., 482.
Tăinaşu Constantin, logofăt, 574.
tătari, 122, 135, 143, 144, 535, 556, 558.
Tăutu Ioan, vornic, sosește la Silistra, 128.
Tecuci, 144.
Teke-baba, m-re a bectaşilor în Bulgaria, 489.
Teleajen, apă, 63.
Teleorman, judeţ, 119, 142, 514.
Tesalia, 414, 450; devastată de Gh. Cîrjaliu, 480.
Terziciano, voluntar la Milko Petrovici, 490.
Theodor v. **Vladimirescu Theodor**.
Thesalonic, 101.
Tighina, 450, 453.
Timiş, vama de la, 143, 337, 341.
Timotheu, mitropolit al Anghirei, semnează cartea sobornicească, 114.
Tipaldo (Tibaldo), caimacam al Craiovei, 277.
Tiraspol, 482, 483.
Tismana, mănăstire, 24, 28, 271, 302, 520, 574; ocupată de T. Vladimirescu 21, 32, 270, răsculaţi se închid în, 103; panduri la, 314, 432, 445; ispravnicul D. Otetelişanu ţinut în pază la, 577.
tîlhari, bande de, 493; absolviţi de pedeapsă, 546; executaţi, 585.
Tîmna, sat (jud. Mehedinţi), 43, 565.
Tîra, apă, 585.
Tîrgovişte, oraş, 61, 77, 78, 86, 88, 89, 293, 298, 300, 301, 303, 312, 324, 353, 422, 426, 453, 518; întăriturii ridicate la, 422; eteriştii la, 62, 67, 83, 89, 292, 305, 306, 308—311, 421, 422, 428; turcii la, 88, 89, 102, 302, 304, 334, 335, 427, 431; T. Vladimirescu dus şi închis la, 87, 427; mitropolia din, 78, 87, 302, 427.
Tîrgu Jiului, 21, 302, 568, 573, 574, 578.
Tîrgu Neamţ, 331, 332, 443; ciocniri între eteriști şi turci la, 330, 441, 442.
Tîrîşu Dumitru, 567.
Tîrnova, deputaţi bulgari din, 284.
Topliceanu Dumitrache, sluger, trimis la Braşov, 100.
Topolog, sat, 567.
topucciu, de Galaţi, 60.
Transilvania, 141, 302, 359, 524; boieri fugiţi în, 276, 342, 348; eteriști în, 274, 335, 338, 341; panduri fugiţi în, 358; I. Caragea fuge în, 417; consulatele pleacă în, 450; carantina austriacă din, 481.
tratate, de la Bucureşti, 279, 424, 447; de la Akkerman, 348, 357, 479.
Trăsnea Nicolae, căminar, 152.
Trei Ierarhi, biserică, 284.
Triest, 281.
Troados, episcop de, 341, 353; lăsat locţiitor de mitropolit în Bucureşti, 119, 298.
trupe, eteriste, 308, 521; ruseşti, 267, 280, 360, 448, 514, 518; turceşti, 275, 413, 451.
Tufeanu Iordache, stolnic, ispravnic de Teleorman, 119.
Tulcin, tîrguşor în Ucraina, 483.
Tulezin, general, 495.
tunuri, 88, 311, 572; ale eteriştilor, 88, 98, 422; capturate de eteriști, 283; de pază la episcopia Argeşului, 89; ascunse în casa căminarului Sava, 109; biserici atacate cu, 105.
Turburea, apă, 568.
turci, 101, 102, 151, 266, 293, 294, 299, 302, 312, 313, 318—323, 325, 327, 328, 331, 337, 338, 340, 341, 343, 347, 349, 351, 355, 411, 412, 421, 423, 429, 434, 449, 451, 452, 456, 490, 514, 515, 518, 520, 521, 524, 535, 539, 540, 550, 570, 573, 574, passim; jafuri săvîrşite de, 90, 431, 448; omorîţi de răsculaţi, 101; fixează arbitrar preţul proviziilor, 359; şi Eteria, 102, 208, 283, 324, 334, 335, 412, 428, 430, 435—439, 454, 522; luptă la Drăgăşani, 97, 98, 302, 316, 317, 572, 573; omorîţi de eteriști, 283, 285; spioni în lagărul eteriştilor, 308; tratative cu Sava, 338, 429; atacă pe eteriști la m-rea Nucet, 311, 429; la m-rea Slatina, 329, 330, 441, 522; la Tîrgu Neamţ, 330, 441, 442; la m-rea Secu, 331, 332, 443, 444, 523; tăiaţi de eteriști, 557; şi răscoala, 25, 86, 87, 88, 138, 273, 274, 276, 277, 289, 295, 302, 305, 419, 424, 431; trec Dunărea, 296, 297, 309, 310; sosesc la Bucureşti, 87, 88, 298, 303, 301, 309, 310, 343, 353; relaţii cu T. Vladimirescu, 419, 425, 427, 440.
Turcia v. *Imperiul otoman*.
Turculeţ Iova, omorît din porunca lui T. Vladimirescu, 275, 420.
Turnu Roşu, carantină, 481, trecătoare; 320, 321, 438, 587; vama de la, 359.
Turtucaia, 448, 485, 486, 488, 490, 491, 493, 494.
Tzakalof Atanasie (Tzakalov), fruntaş eterist, 283, 448.
Tzunis, 280; trimis la Iaşi, 281.

Ţ

Ţapu Barbu, căpitan de la Cîineni, a jefuit pe boieri, 567.
Ţara Romînească (Ţara Valahii, Valachia, Ungrovlahia, Muntenia), 22, 23, 28, 29,

www.dacoromanica.ro

32, 34, 38—39, 46, 62, passim; oştile eteriste trec din Moldova în, 63; jefuită şi ruinată, 108, 114, 351, 529, 531, 532, 536; răscoala populară din, 116, 358, 409, 524, 525; trupe turceşti de represiune în, 123, 136, 151, 343, 356, 574.

Ţara Nemţească, v. *Austria.*

Ţarigrad v. *Constantinopol.*

Ţăndărică Ştefan, serdar, fugit în Austria, 90.

ţ ă r a n i, 358, 359, 411, 428, 492, 517; jefuiţi de către boieri, 355, 449; porniţi să omoare pe jefuitorii lor, 267, 569, 579, 581, 586; jefuiţi de către eterişti, 293, 307, 423, 424.

Ţicu Barbu, căpitan de panduri, 571.

ţ i g a n i, educă pe fii de boieri, 542; fugiţi de la boieri, 586; omoriţi de turci, 89; în gîlceavă cu sătenii, 585.

Ţigăneşti, schit, 61.

Ţîntăreni, oştirea pandurilor la, 58, 274, 524, 566, 567, 568; avangarda oştirii lui T. Vladimirescu atacată la, 419; arnăuţi şi turci atacă pe D. Macedonschi la, 272, 273; arnăuţii fraternizează cu pandurii la, 59; oştirea pandurilor pleacă din lagărul de la, 275.

U

Udricani, mahala în Bucureşti, casele lui Sava Fochianos în, 278, 339.

Udritzki (Udriski, Udrizky), cancelar al agenţiei austriace din Bucureşti, 151, 153, 335; merge în întîmpinarea turcilor, 77; intervine la chehaia bei pentru locuitorii Bucureştiului, 88; salvează pe căpitanul Ivancea, 341; garantează faţă de turci pentru bimbaşa Sava, 336; trădează pe bimbaşa Sava, 445.

Ungrovlahia v. *Ţara Romînească.*

u l a n i, din escorta lui Al. Ipsilanti, 319, 422, 437, 497.

Utra, pîrîu al Oltului, 321, 439.

V

v a c i, luate de la locuitori pentru tainaturi, 118, 119.

Valahia v. *Ţara Romînească.*

Valea Aninilor, 567.

Valea Dobrii, 568.

Valea Muierii, 101.

Valea Tismanei, 574.

v a m ă (vămi), 126, 131; stau în nelucrare, 106, 107, 120, 121; interne, să fie desfiinţate, 357; la graniţa austrică, 102, 336.

Vardalah, căpitan eterist, 66.

Varna, 451.

v a s e, capturate de eterişti la Galaţi, 283, 323; coboară pe Dunăre, 323.

Vasile, ceauş de plăieşi, 586.

Vasile, preot sîrb, eterist, 326, 328, 454.

Văcărescu Barbu, mare ban, semnează anaforale şi porunci, 105, 114, 128, 148, 153, 342; împuterniceşte pe T. Vladimirescu să ridice răscoala, 268, 521, 526; îndeamnă pe D. Macedonschi să sprijine răscola, 274, 519; membru în Comitetul provizoriu de oblăduire, 27; caimacam, 145, 346; fugit din Bucureşti la Braşov, 62, 276; reîntors în ţară, 104, 110, 344; mare vistier, 157; certifică pozitiv acţiunile trupelor de ocupaţie otomane, 343; în delegaţia boierilor trimişi la Constantinopol, 118, 124, 136; recomandat de austrieci pentru a fi numit domn, 345; unelteşte împotriva noului domn, 348, 349, 357.

Văcărescu Ianache, mare vistier, 148.

Văcărescu Iorgu, căminar, ispravnic de Gorj, 21, 577.

Văcărescu Nicolaie, vel vornic, acţionează pentru înăbuşirea răscoalei, 36, 53, 59, 60, 273, 274. 293, 419; cere lui T. Vladimirescu să înceteze răscoala, 347; iscăleşte la Braşov memoriul către ţar, 347.

Văcăreşti, mănăstire, 117, 118, 154, 278.

v ă c ă r i t, dare, 275.

Vălenii de Munte, 61.

v ă d r ă r i t, dare, 131.

v ă t a f d e p l a i, 358, 586.

Veniamin Costachi, mitropolit al Moldovei, 284.

v e n i t u r i, ale ţării, de la 15 mai 1821, 115; ale mitropolitului Ungrovlahiei, 517; ale mănăstirilor din Ţara Romînească, 516.

Verona, Congresul de la, 152, 347.

Vichenstein v. **Wittgenstein Piotr Hristianovici.**

Vidin (Dii), 22, 29, 39, 70, 88, 106, 115, 116, 123, 297, 309—313, 317, 342, 346, 352, 355, 424, 429—431, 445, 520, 566.

Viena, 20, 326, 345, 354, 415, 481.

v i i, 26, 30, 566.

Viişoreanu Barbu, stolnic, 21; acţionează împotriva lui T. Vladimirescu, ocupînd mănăstirea Motru, 29, 30, 43, 271, 565, 577.

Vilara Alexandru, biv vel agă, 276, 281, 348; cere lui Al. Ipsilanti să ocupe Bucureştiul, 288; duce proclamaţia lui T. Vladimirescu

www.dacoromanica.ro

la Braşov, 277; iscăleşte memoriul către ţar, 347; depistat de turci, 348, 349.
vinăriciu, dare, 149, 152, 275, 351.
vistierie, 102, 110, 115, 118, 126, 128, 537, 547.
vite, luate de la locuitori pentru tainaturi, 119.
Vîlcea, judeţ, 20, 21, 39, 103, 514, 577; isprăvnicia de, 586.
Vîrbiceanu Nicolae, participă la lupta de la Tismana cu turcii, 574.
Vladimirescu Theodor (Tudor), sluger, conducătorul mişcării revoluţionare din Ţara Romînească de la 1821, 20, 21, 25, 40, 41, 51, 87, 265, 276, 284, 342, 351, 358, 419, 445, 452, 519, 572, 577, 579—580, 586, 588; vătaf de plai, 267, 583; comandant de panduri, 20; luptă împotriva turcilor, 267, 447; jefuit de Regepaga, 448, 520; începe răscoala, 21, 24, 26, 28, 29, 32, 91, 94, 271, 410, 411; la Padeş, 520; proclamaţia lui, 30, 34, 67, 269, 270, 272, 277, 278, 358, 411, 448; la mănăstirea Motru, 35, 46, 58, 60, 62, 271, 272, 274, 419, 523, 524, 565; la Ţînţăreni, 274, 275, 524, 566, 567; la Otetelişi, 275, 573, 579, 582, 583, 584; relaţiile lui cu divanul, 42, 44, 45, 54, 55, 56, 69, 273, 277, 278, 291, 294, 419, 512, 577; relaţiile lui cu boierii, 71, 267, 268, 272, 276, 277, 290, 295, 521, 525, 526; relaţiile lui cu Poarta, 70, 76, 87, 111, 270, 271, 275, 279, 289, 298, 303, 422, 449; relaţiile lui cu Iordache Olimpiotul, 273, 281, 286, 287, 291, 417, 418, 522; la Bucureşti, 63, 64, 67, 71, 276, 278, 288, 293, 296, 420, 421, 521; poziţia lui faţă de Al. Ipsilanti, 67, 77, 78, 86, 287, 288, 289, 290, 292, 420, 425, 428, 522; la Goleşti, 87, 299, 301, 309, 313, 427, 431, 521; trădat de D. Macedonschi, 87, 300, 301, 425, 426, 524; ucis mişeleşte de eterişti la Tîrgovişte, 302, 303, 428, 452.
Vladimir, sat (jud. Gorj), 267, 447.
Vlastos Mihalache, căminar, căpetenie eteristă, 66.
Vlaşca, judeţ, 115, 119, 142.
Vlădaia, sat (jud. Mehedinţi), 567.
Vlădoianu Ion, 359.
Vlăhuţă C., postelnic, 531.
Vogoridi Ştefan (Ştefanache), mare hatman, caimacam al lui Scarlat Callimachi, 59, 275, 450; caimacam al Moldovei în vremea ocupaţiei turceşti, 96, 144, 297, 341, 342, 424.
voluntari, comandaţi de I. P. Liprandi în războiul ruso-turc din 1828—1829, 480, 485, 487, 489, 490, 493, 494, 515.
vornic de obşte, 350, 547.
vornicia de aprozi, 537, 547, 548.
Voronţov Mihail, conte, guvernator al Novorosiei şi viceguvernator al Basarabiei, 478, 483, 485.
Vrana Teodosie, negustor din Bucureşti, 359.
Vuca, bairactar, luptă împotriva turcilor, 566, 574.
Vuiţa, voievod sîrb, 415, 416.
Vulturescu Constandin, serdar, 589.
Vultureşti, 584.

W

Weltman A. F., scriitor rus, 479.
Wittgenstein Piotr Hristianovici, comandant al armatei a II-a ruse, 63, 483.
Wolf, starostele sudiţilor austriaci din Bacău, trădează pe eterişti la mănăstirea Secul, 332—334, 443—445, 454.

X

Xanthos Emanoil, Efor al Eteriei, 281, 282.
Xenofon, 532.

Z

zabit (zabiţi), de Dolj, 29; de Romanaţi, 56; de Galaţi, 60; trimis la judeţe de către turci, 102, 117.
zapcii, globesc şi jefuiesc, 546—548, 584; răsculaţii iau banii şi armele de la, 24, 62, 567.
zaporojeni, 118, 122, 153, 340.
zavera, 565.
zavergii, 565, 567.
Zăvideni (jud. Vîlcea), 569, 571.
zeciuială, dare, 121, 548.
Zimnicea, 290, 421, 491.
Zoituzu Ioniţă, 574.
Zolotti, 482.
Zota (Zotea, Zotu, Slotea), arendaşul moşiei Corzi, 574.

www.dacoromanica.ro

CUPRINS

	Pag.
Introducere	7
Revoluţiunea de la 1821, de biv vel serdar Ioan Dîrzeanu	17
Răscoala pandurilor sub conducerea lui Tudor Vladimirescu în anul 1821, şi începutul acţiunii eteriştilor în principatele dunărene sub conducerea prinţului Alexandru Ipsilanti, precum şi sfîrşitul lamentabil al ambelor acestor mişcări în acelaşi an, de I. P. Liprandi	163
Căpitanul Iordache Olimpiotul. Acţiunea eteriştilor în principate în anul 1821, de I. P. Liprandi	361
Notele lui I. P. Liprandi despre: Lizgara, Mihai Suţu, Gh. Cîrjaliu, Al. Ipsilanti, G. M. Cantacuzino, Cuciuc Ahmed şi Const. Herescu	455
Declaraţia fraţilor Dimitrie şi Pavel Macedonschi	499
« Obştească tînguire ». O expunere în proză şi în versuri asupra situaţiei grele a Ţării Romîneşti sub domnii fanarioţi, de un anonim	529
Voroavă asupra ţării Moldaviei, de Vasile Murguleţ	533
Tînguirea Moldaviei. Versuri despre situaţia grea a Moldovei în vremea fanarioţilor şi a Eteriei, de un anonim	551
Amintirile lui Dumitrache Protopopescu din Severin despre răscoala din 1821	563
Amintirile lui Iordache Otetelişanu despre atacul pandurilor asupra boierilor la Beneşti în 1821	575
Glosar	591
Indice	595

www.dacoromanica.ro

Redactor responsabil: NEONILA PEATNIȚCHI
Tehnoredactor: ELENA PREDA

Dat la cules 01.06.1962. Bun de tipar 26.11.1962. Apărut 1962. Tiraj 850 ex. Hîrtie semivelină de 65g m² 16 700×1000. Coli editoriale 6 95. Coli de tipar 39 25 A 0850/1962 C.Z. pentru bibliotecile mari 9(498) «1821» (001). C.Z. pentru bibliotecile mici 9 (R) «1821».

Intreprinderea Poligrafică Nr. 4 Calea Șerban Vodă, 133—135
București R. P. R.

www.dacoromanica.ro

ERATA

La pag	rîndul	în loc de:	se va citi:	din vina:
84	16 de sus	Ἄνθρωπος	Ἄνθρωποι	autorului
90	18 de jos	ἀρχείων	ἀχρείων	„
99	20 de sus	ος	ους	„
138	19 de jos	cele	căile	„
195	4 de sus	Домнике	Динике	„
318	5 „ „	Bordée	Bordier	„
335	14 de jos	*Cîmpeni*	*Cîmpina*	„
450	13 „ „	Bavaori	Bacaori	„
452	12 de sus	Baroţ	Barot	„
488	1 de jos	Poghiaci	Poşceag	„
557, col. I	18 de sus	gravură	bravură	„

Documente privind istoria Romîniei. Răscoala din 1821, vol V.

www.dacoromanica.ro

Lei 23,40

www.dacoromanica.ro